നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ധമ്മപദ-അട്ഠകഥാ

(പഠമോ ഭാഗോ)

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

൧. മഹാമോഹതമോനദ്ധേ , ലോകേ ലോകന്തദസ്സിനാ;
യേന സദ്ധമ്മപജ്ജോതോ, ജാലിതോ ജലിതിദ്ധിനാ.

൨. തസ്സ പാദേ നമസ്സിത്വാ, സമ്ബുദ്ധസ്സ സിരീമതോ;
സദ്ധമ്മഞ്ചസ്സ പൂജേത്വാ, കത്വാ സങ്ഘസ്സ ചഞ്ജലിം.

൩. തം തം കാരണമാഗമ്മ, ധമ്മാധമ്മേസു കോവിദോ;
സമ്പത്തസദ്ധമ്മപദോ, സത്ഥാ **ധമ്മപദം** സുഭം.

൪. ദേസേസി കരുണാവേഗ-സമുസ്സാഹിതമാനസോ;
യം വേ ദേവമനുസ്സാനം, പീതിപാമോജ്ജവഡ്ഢനം.

൫. പരമ്പരാഭതാ തസ്സ, നിപുണാ **അത്ഥവണ്ണനാ**;
യാ തമ്ബപണ്ണിദീപമ്ഹി, ദീപഭാസായ സണ്ഠിതാ.

൬. ന സാധയതി സേസാനം, സത്താനം ഹിതസമ്പദം;
അപ്പേവ നാമ സാധേയ്യ, സബ്ബലോകസ്സ സാ ഹിതം.

൭. ഇതി ആസീസമാനേന, ദന്തേന സമചാരിനാ;
കുമാരകസ്സപേനാഹം, ഥേരേന ഥിരചേതസാ.

൮. സദ്ധമ്മട്ഠിതികാമേന , സക്കച്ചം അഭിയാചിതോ;
തം ഭാസം അതിവിത്ഥാര-ഗതഞ്ച വചനക്കമം.

൯. പഹായാരോപയിത്വാന , തന്തിഭാസം മനോരമം;
ഗാഥാനം ബ്യഞ്ജനപദം, യം തത്ഥ ന വിഭാവിതം.

൧൦. കേവലം തം വിഭാവേത്വാ, സേസം തമേവ അത്ഥതോ;
ഭാസന്തരേന ഭാസിസ്സം, ആവഹന്തോ വിഭാവിനം;
മനസോ പീതിപാമോജ്ജം, അത്ഥധമ്മൂപനിസ്സിതന്തി.

൧. യമകവഗ്ഗോ

൧. ചക്ഖുപാലത്ഥേരവത്ഥു

൧. **"മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ, മനോസേട്ഠാ മനോമയാ;**
മനസാ ചേ പദുട്ഠേന, ഭാസതി വാ കരോതി വാ;
തതോ നം ദുക്ഖമന്വേതി, ചക്കംവ വഹതോ പദ"ന്തി. -

അയം ധമ്മദേസനാ കത്ഥ ഭാസിതാതി? സാവത്ഥിയം. കം ആരബ്ഭാതി? ചക്ഖുപാലത്ഥേരം.

സാവത്ഥിയം കിര മഹാസുവണ്ണോ നാമ കുടുമ്ബികോ അഹോസി അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ അപുത്തകോ. സോ ഏകദിവസം ന്ഹാനതിത്ഥം ന്ഹത്വാ നത്വാ ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ സമ്പന്നപത്തസാഖം ഏകം വനപ്പതിം ദിസ്വാ "അയം മഹേസക്ഖായ ദേവതായ പരിഗ്ഗഹിതോ ഭവിസ്സതീ"തി തസ്സ ഹേട്ഠാഭാഗം സോധാപേത്വാ പാകാരപരിക്ഖേപം കാരാപേത്വാ വാലുകം ഓകിരാപേത്വാ ധജപടാകം ഉസ്സാപേത്വാ വനപ്പതിം അലങ്കരിത്വാ അഞ്ജലിം കരിത്വാ "സചേ പുത്തം വാ ധീതരം വാ ലഭേയ്യം, തുമ്ഹാകം മഹാസക്കാരം കരിസ്സാമീ"തി പത്ഥനം കത്വാ പക്കാമി.

അഥസ്സ ന ചിരസ്സേവ ഭരിയായ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സാ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ തസ്സ ആരോചേസി. സോ തസ്സാ ഗബ്ഭസ്സ പരിഹാരമദാസി. സാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായി. തം നാമഗ്ഗഹണദിവസേ സേട്ഠി അത്തനാ പാലിതം വനപ്പതിം നിസ്സായ ലദ്ധത്താ തസ്സ **പാലോ**തി നാമം അകാസി. സാ അപരഭാഗേ അഞ്ഞമ്പി പുത്തം ലഭി. തസ്സ **ചൂളപാലോ**തി നാമം കത്വാ ഇതരസ്സ **മഹാപാലോ**തി നാമം അകാസി. തേ വയപ്പത്തേ ഘരബന്ധനേന ബന്ധിംസു. അപരഭാഗേ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. സബ്ബമ്പി വിഭവം ഇതരേയേവ വിചാരിംസു.

തസ്മിം സമയേ സത്ഥാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ അനുപുബ്ബേനാഗന്ത്വാ അനാഥപിണ്ഡികേന മഹാസേട്ഠിനാ ചതുപണ്ണാസകോടിധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ കാരിതേ ജേതവനമഹാവിഹാരേ വിഹരതി മഹാജനം സഗ്ഗമഗ്ഗേ ച മോക്ഖമഗ്ഗേ ച പതിട്ഠാപയമാനോ. തഥാഗതോ ഹി മാതിപക്ഖതോ അസീതിയാ, പിതിപക്ഖതോ അസീതിയാതി ദ്വേഅസീതിഞാതികുലസഹസ്സേഹി കാരിതേ നിഗ്രോധമഹാവിഹാരേ ഏകമേവ വസ്സാവാസം വസി, അനാഥപിണ്ഡികേന കാരിതേ ജേതവനമഹാവിഹാരേ ഏകൂനവീസതിവസ്സാനി, വിസാഖായ സത്തവീസതികോടിധനപരിച്ചാഗേന കാരിതേ പുബ്ബാരാമേ ഛബ്ബസ്സാനീതി ദ്വിന്നം കുലാനം ഗുണമഹത്തതം പടിച്ച സാവത്ഥിം നിസ്സായ പഞ്ചവീസതിവസ്സാനി വസ്സാവാസം വസി. അനാഥപിണ്ഡികോപി വിസാഖാപി മഹാഉപാസികാ നിബദ്ധം ദിവസസ്സ ദ്വേ വാരേ തഥാഗതസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തി, ഗച്ഛന്താ ച "ദഹരസാമണേരാ നോ ഹത്ഥേ ഓലോകേസ്സന്തീ"തി തുച്ഛഹത്ഥാ ന ഗതപുബ്ബാ. പുരേഭത്തം ഗച്ഛന്താ ഖാദനീയഭോജനീയാദീനി ഗഹേത്വാവ ഗച്ഛന്തി, പച്ഛാഭത്തം ഗച്ഛന്താ പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി അട്ഠ ച പാനാനി. നിവേസനേസു പന തേസം ദ്വിന്നം ദ്വിന്നം ഭിക്ഖുസഹസ്സാനം നിച്ചം പഞ്ഞത്താസനാനേവ ഹോന്തി. അന്നപാനഭേസജ്ജേസു യോ യം ഇച്ഛതി, തസ്സ തം യഥിച്ഛിതമേവ സമ്പജ്ജതി.

തേസു അനാഥപിണ്ഡികേന ഏകദിവസമ്പി സത്ഥാ പഞ്ഹം ന പുച്ഛിതപുബ്ബോ. സോ കിര "തഥാഗതോ ബുദ്ധസുഖുമാലോ ഖത്തിയസുഖുമാലോ, 'ബഹൂപകാരോ മേ, ഗഹപതീ'തി മയ്ഹം ധമ്മം ദേസേന്തോ കിലമേയ്യാ"തി സത്ഥരി അധിമത്തസിനേഹേന പഞ്ഹം ന പുച്ഛതി. സത്ഥാ പന തസ്മിം നിസിന്നമത്തേയേവ "അയം സേട്ഠി മം അരക്ഖിതബ്ബട്ഠാനേ രക്ഖതി. അഹഞ്ഹി കപ്പസതസഹസ്സാധികാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി അലങ്കതപടിയത്തം അത്തനോ സീസം ഛിന്ദിത്വാ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ഹദയമംസം ഉപ്പാടേത്വാ പാണസമം പുത്തദാരം പരിച്ചജിത്വാ പാരമിയോ പൂരേന്തോ പരേസം ധമ്മദേസനത്ഥമേവ പൂരേസിം. ഏസ മം അരക്ഖിതബ്ബട്ഠാനേ രക്ഖതീ"തി ഏകം ധമ്മദേസനം കഥേതിയേവ.

തദാ സാവത്ഥിയം സത്ത മനുസ്സകോടിയോ വസന്തി. തേസു സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ പഞ്ചകോടിമത്താ മനുസ്സാ അരിയസാവകാ ജാതാ, ദ്വേകോടിമത്താ മനുസ്സാ പുഥുജ്ജനാ. തേസു അരിയസാവകാനം ദ്വേയേവ കിച്ചാനി അഹേസും - പുരേഭത്തം ദാനം ദേന്തി, പച്ഛാഭത്തം ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ വത്ഥഭേസജ്ജപാനകാദീനി ഗാഹാപേത്വാ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ഗച്ഛന്തി. അഥേകദിവസം മഹാപാലോ അരിയസാവകേ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥേ വിഹാരം ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ "അയം മഹാജനോ കുഹിം ഗച്ഛതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ധമ്മസ്സവനായാ"തി സുത്വാ "അഹമ്പി ഗമിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പരിസപരിയന്തേ നിസീദി.

ബുദ്ധാ ച നാമ ധമ്മം ദേസേന്താ സരണസീലപബ്ബജ്ജാദീനം ഉപനിസ്സയം ഓലോകേത്വാ അജ്ഝാസയവസേന ധമ്മം ദേസേന്തി, തസ്മാ തം ദിവസം സത്ഥാ തസ്സ ഉപനിസ്സയം ഓലോകേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ അനുപുബ്ബികഥം കഥേസി. സേയ്യഥിദം - ദാനകഥം, സീലകഥം, സഗ്ഗകഥം, കാമാനം ആദീനവം, ഓകാരം സംകിലേസം, നേക്ഖമ്മേ ആനിസംസം പകാസേസി. തം സുത്വാ മഹാപാലോ കുടുമ്ബികോ ചിന്തേസി - "പരലോകം ഗച്ഛന്തം പുത്തധീതരോ വാ ഭാതരോ വാ ഭോഗാ വാ നാനുഗച്ഛന്തി, സരീരമ്പി അത്തനാ സദ്ധിം ന ഗച്ഛതി, കിം മേ ഘരാവാസേന പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. സോ ദേസനാപരിയോസാനേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം സത്ഥാ - "അത്ഥി തേ കോചി ആപുച്ഛിതബ്ബയുത്തകോ ഞാതീ"തി ആഹ. "കനിട്ഠഭാതാ മേ അത്ഥി, ഭന്തേ"തി. "തേന ഹി തം ആപുച്ഛാഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ കനിട്ഠം പക്കോസാപേത്വാ - "താത, യം മയ്ഹം ഇമസ്മിം ഗേഹേ സവിഞ്ഞാണകമ്പി അവിഞ്ഞാണകമ്പി ധനം കിഞ്ചി അത്ഥി, സബ്ബം തം തവ ഭാരോ, പടിപജ്ജാഹി ന"ന്തി. "തുമ്ഹേ പന കിം കരിസ്സഥാ"തി ആഹ. "അഹം സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. "കിം കഥേസി ഭാതിക, ത്വം മേ മാതരി മതായ മാതാ വിയ, പിതരി മതേ പിതാ വിയ ലദ്ധോ, ഗേഹേ തേ മഹാവിഭവോ, സക്കാ ഗേഹം അജ്ഝാവസന്തേഹേവ പുഞ്ഞാനി കാതും , മാ ഏവം കരിത്ഥാ"തി. "താത, അഹം സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ ഘരാവാസേ വസിതും ന സക്കോമി. സത്ഥാരാ ഹി അതിസണ്ഹസുഖുമം തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ ആദിമജ്ഝപരിയോസാനകല്യാണോ ധമ്മോ ദേസിതോ, ന സക്കാ സോ അഗാരമജ്ഝേ വസന്തേന പൂരേതും , പബ്ബജിസ്സാമി, താതാ"തി. "ഭാതിക, തരുണായേവ താവത്ഥ, മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിസ്സഥാ"തി. "താത, മഹല്ലകസ്സ ഹി അത്തനോ ഹത്ഥപാദാപി അനസ്സവാ ഹോന്തി, ന അത്തനോ വസേ വത്തന്തി,

കിമങ്ഗം പന ഞാതകാ, സ്വാഹം തവ കഥം ന കരോമി, സമണപടിപത്തിംയേവ പൂരേസ്സാമി''.

> ''ജരാജജ്ജരിതാ ഹോന്തി, ഹത്ഥപാദാ അനസ്സവാ;
> യസ്സ സോ വിഹതത്ഥാമോ, കഥം ധമ്മം ചരിസ്സതി''. -

പബ്ബജിസ്സാമേവാഹം, താതാതി തസ്സ വിരവന്തസ്സേവ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ ലദ്ധപബ്ബജ്ജൂപസമ്പദോ ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികേ പഞ്ച വസ്സാനി വസിത്വാ വുട്ഠവസ്സോ പവാരേത്വാ സത്ഥാരമുപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ പുച്ഛി - ''ഭന്തേ, ഇമസ്മിം സാസനേ കതി ധുരാനീ''തി? ''ഗന്ഥധുരം, വിപസ്സനാധുരന്തി ദ്വേയേവ ധുരാനി ഭിക്ഖൂ''തി. ''കതമം പന, ഭന്തേ, ഗന്ഥധുരം, കതമം വിപസ്സനാധുര''ന്തി? ''അത്തനോ പഞ്ഞാനുരൂപേന ഏകം വാ ദ്വേ വാ നികായേ സകലം വാ പന തേപിടകം ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തസ്സ ധാരണം, കഥനം, വാചനന്തി ഇദം **ഗന്ഥധുരം** നാമ, സല്ലഹുകവുത്തിനോ പന പന്തസേനാസനാഭിരതസ്സ അത്തഭാവേ ഖയവയം പട്ഠപേത്വാ സാതച്ചകിരിയവസേന വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തഗ്ഗഹണന്തി ഇദം **വിപസ്സനാധുരം** നാമാ''തി. ''ഭന്തേ, അഹം മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിതോ ഗന്ഥധുരം പൂരേതും ന സക്ഖിസ്സാമി, വിപസ്സനാധുരം പന പൂരേസ്സാമി, കമ്മട്ഠാനം മേ കഥേഥാ''തി. അഥസ്സ സത്ഥാ യാവ അരഹത്തം കമ്മട്ഠാനം കഥേസി.

സോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ അത്തനാ സഹഗാമിനോ ഭിക്ഖൂ പരിയേസന്തോ സട്ഠി ഭിക്ഖൂ ലഭിത്വാ തേഹി സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ വീസയോജനസതമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഏകം മഹന്തം പച്ചന്തഗാമം പത്വാ തത്ഥ സപരിവാരോ പിണ്ഡായ പാവിസി. മനുസ്സാ വത്തസമ്പന്നേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാവ പസന്നചിത്താ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ നിസീദാപേത്വാ പണീതേനാഹാരേന പരിവിസിത്വാ, ''ഭന്തേ, കുഹിം അയ്യാ ഗച്ഛന്തീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''യഥാഫാസുകട്ഠാനം ഉപാസകാ''തി വുത്തേ പണ്ഡിതാ മനുസ്സാ ''വസ്സാവാസം സേനാസനം പരിയേസന്തി ഭദന്താ''തി ഞത്വാ, ''ഭന്തേ, സചേ അയ്യാ ഇമം തേമാസം ഇധ വസേയ്യും, മയം സരണേസു പതിട്ഠായ സീലാനി ഗണ്ഹേയ്യാമാ''തി ആഹംസു. തേപി ''മയം ഇമാനി കുലാനി നിസ്സായ ഭവനിസ്സരണം കരിസ്സാമാ''തി അധിവാസേസും.

മനുസ്സാ തേസം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ വിഹാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി സമ്പാദേത്വാ അദംസു. തേ നിബദ്ധം തമേവ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസന്തി. അഥ നേ ഏകോ വേജ്ജോ ഉപസങ്കമിത്വാ, ''ഭന്തേ, ബഹൂനം വസനട്ഠാനേ അഫാസുകമ്പി നാമ ഹോതി, തസ്മിം ഉപ്പന്നേ മയ്ഹം കഥേയ്യാഥ, ഭേസജ്ജം കരിസ്സാമീ''തി പവാരേസി. ഥേരോ വസ്സൂപനായികദിവസേ തേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ പുച്ഛി, ''ആവുസോ , ഇമം തേമാസം കതിഹി ഇരിയാപഥേഹി വീതിനാമേസ്സഥാ''തി? ''ചതൂഹി, ഭന്തേ''തി. ''കിം പനേതം, ആവുസോ, പതിരൂപം, നനു അപ്പമത്തേഹി ഭവിതബ്ബം''? ''മയഞ്ഹി ധരമാനകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സന്തികാ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ആഗതാ, ബുദ്ധാ ച നാമ ന സക്കാ പമാദേന ആരാധേതും, കല്യാണജ്ഝാസയേന തേ വോ ആരാധേതബ്ബാ. പമത്തസ്സ ച നാമ ചത്താരോ അപായാ സകഗേഹസദിസാ, അപ്പമത്താ ഹോഥാവുസോ''തി. ''കിം തുമ്ഹേ പന, ഭന്തേ''തി? ''അഹം തീഹി ഇരിയാപഥേഹി വീതിനാമേസ്സാമി, പിട്ഠിം ന പസാരേസ്സാമി, ആവുസോ''തി. ''സാധു, ഭന്തേ, അപ്പമത്താ ഹോഥാ''തി.

അഥ ഥേരസ്സ നിദ്ദം അനോക്കമന്തസ്സ പഠമമാസേ അതിക്കന്തേ മജ്ഝിമമാസേ സമ്പത്തേ അക്ഖിരോഗോ ഉപ്പജ്ജി. ഛിദ്ദഘടതോ ഉദകധാരാ വിയ അക്ഖീഹി അസ്സുധാരാ പഗ്ഘരന്തി. സോ സബ്ബരത്തിം സമണധമ്മം കത്വാ അരുണുഗ്ഗമനേ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ നിസീദി. ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "ഭിക്ഖാചാരവേലാ, ഭന്തേ"തി ആഹംസു. "തേന ഹി, ആവുസോ, ഗണ്ഹഥ പത്തചീവര"ന്തി. അത്തനോ പത്തചീവരം ഗാഹാപേത്വാ നിക്ഖമി. ഭിക്ഖൂ തസ്സ അക്ഖീഹി അസ്സൂനി പഗ്ഘരന്തേ ദിസ്വാ, "കിമേതം, ഭന്തേ"തി പുച്ഛിംസു. "അക്ഖീനി മേ, ആവുസോ, വാതാ വിജ്ഝന്തീ"തി. "നനു, ഭന്തേ, വേജ്ജേന പവാരിതമ്ഹാ, തസ്സ കഥേമാ"തി. "സാധാവുസോ"തി തേ വേജ്ജസ്സ കഥയിംസു. സോ തേലം പചിത്വാ പേസേസി. ഥേരോ നാസായ തേലം ആസിഞ്ചന്തോ നിസിന്നകോവ ആസിഞ്ചിത്വാ അന്തോഗാമം പാവിസി. വേജ്ജോ തം ദിസ്വാ ആഹ - "ഭന്തേ, അയ്യസ്സ കിര അക്ഖീനി വാതോ വിജ്ഝതീ"തി? "ആമ, ഉപാസകാ"തി. "ഭന്തേ, മയാ തേലം പചിത്വാ പേസിതം, നാസായ വോ തേലം ആസിത്ത"ന്തി? "ആമ, ഉപാസകാ"തി. "ഇദാനി കീദിസ"ന്തി? "രുജ്ജതേവ ഉപാസകാ"തി. വേജ്ജോ "മയാ ഏകവാരേനേവ വൂപസമനസമത്ഥം തേലം പഹിതം, കിം നു ഖോ രോഗോ ന വൂപസന്തോ"തി ചിന്തേത്വാ, "ഭന്തേ, നിസീദിത്വാ വോ തേലം ആസിത്തം, നിപജ്ജിത്വാ"തി പുച്ഛി. ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി, പുനപ്പുനം പുച്ഛിയമാനോപി ന കഥേസി. സോ "വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഓലോകേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ - "തേന ഹി, ഭന്തേ, ഗച്ഛഥാ"തി ഥേരം വിസ്സജ്ജേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ ചങ്കമനനിസീദനട്ഠാനമേവ ദിസ്വാ സയനട്ഠാനം അദിസ്വാ, "ഭന്തേ, നിസിന്നേഹി വോ ആസിത്തം, നിപന്നേഹീ"തി പുച്ഛി. ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി. "മാ, ഭന്തേ, ഏവം കരിത്ഥ, സമണധമ്മോ നാമ സരീരം യാപേന്തേന സക്കാ കാതും, നിപജ്ജിത്വാ ആസിഞ്ചഥാ"തി പുനപ്പുനം യാചി. "ഗച്ഛ ത്വം താവാവുസോ, മന്തേത്വാ ജാനിസ്സാമീ"തി വേജ്ജം ഉയ്യോജേസി. ഥേരസ്സ ച തത്ഥ നേവ ഞാതീ, ന സാലോഹിതാ അത്ഥി, തേന സദ്ധിം മന്തേയ്യ? കരജകായേന പന സദ്ധിം മന്തേന്തോ "വദേഹി താവ, ആവുസോ പാലിത, ത്വം കിം അക്ഖീനി ഓലോകേസ്സസി, ഉദാഹു ബുദ്ധസാസനം? അനമതഗ്ഗസ്മിഞ്ഹി സംസാരവട്ടേ തവ അക്ഖികാണസ്സ ഗണനാ നാമ നത്ഥി, അനേകാനി പന ബുദ്ധസതാനി ബുദ്ധസഹസ്സാനി അതീതാനി. തേസു തേ ഏകബുദ്ധോപി ന പരിചിണ്ണോ, ഇദാനി ഇമം അന്തോവസ്സം തയോ മാസേ ന നിപജ്ജിസ്സാമീതി തേമാസം നിബദ്ധവീരിയം കരിസ്സാമി. തസ്മാ തേ ചക്ഖൂനി നസ്സന്തു വാ ഭിജ്ജന്തു വാ, ബുദ്ധസാസനമേവ ധാരേഹി, മാ ചക്ഖൂനീ"തി ഭൂതകായം ഓവദന്തോ ഇമാ ഗാഥായോ അഭാസി -

"ചക്ഖൂനി ഹായന്തു മമായിതാനി,
സോതാനി ഹായന്തു തഥേവ കായോ;
സബ്ബമ്പിദം ഹായതു ദേഹനിസ്സിതം,
കിം കാരണാ പാലിത ത്വം പമജ്ജസി.

"ചക്ഖൂനി ജീരന്തു മമായിതാനി,
സോതാനി ജീരന്തു തഥേവ കായോ;
സബ്ബമ്പിദം ജീരതു ദേഹനിസ്സിതം,
കിം കാരണാ പാലിത ത്വം പമജ്ജസി.

"ചക്ഖൂനി ഭിജ്ജന്തു മമായിതാനി,

സോതാനി ഭിജ്ജന്തു തഥേവ കായോ;
സബ്ബമ്പിദം ഭിജ്ജതു ദേഹനിസ്സിതം,
കിം കാരണാ പാലിത ത്വം പമജ്ജസീ''തി.

ഏവം തീഹി ഗാഥാഹി അത്തനോ ഓവാദം ദത്വാ നിസിന്നകോവ നത്ഥുകമ്മം കത്വാ ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. വേജ്ജോ തം ദിസ്വാ ''കിം, ഭന്തേ, നത്ഥുകമ്മം കത''ന്തി പുച്ഛി. ''ആമ, ഉപാസകാ''തി. ''കീദിസം, ഭന്തേ''തി? ''രുജ്ജതേവ ഉപാസകാ''തി. ''നിസീദിത്വാ വോ, ഭന്തേ, നത്ഥുകമ്മം കതം, നിപജ്ജിത്വാ''തി. ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി, പുനപ്പുനം പുച്ഛിയമാനോപി ന കിഞ്ചി കഥേസി. അഥ നം വേജ്ജോ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ സപ്പായം ന കരോഥ, അജ്ജതോ പട്ഠായ 'അസുകേന മേ തേലം പക്ക'ന്തി മാ വദിത്ഥ, അഹമ്പി 'മയാ വോ തേലം പക്ക'ന്തി ന വക്ഖാമീ''തി ആഹ. സോ വേജ്ജേന പച്ചക്ഖാതോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ത്വം വേജ്ജേനാപി പച്ചക്ഖാതോസി, ഇരിയാപഥം മാ വിസ്സജ്ജി സമണാതി.

''പടിക്ഖിത്തോ തികിച്ഛായ, വേജ്ജേനാപി വിവജ്ജിതോ;
നിയതോ മച്ചുരാജസ്സ, കിം പാലിത പമജ്ജസീ''തി. -

ഇമായ ഗാഥായ അത്താനം ഓവദിത്വാ സമണധമ്മം അകാസി. അഥസ്സ മജ്ഝിമയാമേ അതിക്കന്തേ അപുബ്ബം അചരിമം അക്ഖീനി ചേവ കിലേസാ ച ഭിജ്ജിംസു. സോ സുക്ഖവിപസ്സകോ അരഹാ ഹുത്വാ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ നിസീദി.

ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ആഗന്ത്വാ ''ഭിക്ഖാചാരകാലോ, ഭന്തേ''തി ആഹംസു. ''കാലോ, ആവുസോ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ''തി. ''തേന ഹി ഗച്ഛഥാ''തി. ''കിം തുമ്ഹേ പന, ഭന്തേ''തി? ''അക്ഖീനി മേ, ആവുസോ, പരിഹീനാനീ''തി. തേ തസ്സ അക്ഖീനി ഓലോകേത്വാ അസ്സുപുണ്ണനേത്താ ഹുത്വാ, ''ഭന്തേ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, മയം വോ പടിജഗ്ഗിസ്സാമാ''തി ഥേരം സമസ്സാസേത്വാ കത്തബ്ബയുത്തകം വത്തപടിവത്തം കത്വാ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസിംസു. മനുസ്സാ ഥേരം അദിസ്വാ, ''ഭന്തേ, അമ്ഹാകം അയ്യോ കുഹി''ന്തി പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ യാഗും പേസേത്വാ സയം പിണ്ഡപാതമാദായ ഗന്ത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ പാദമൂലേ പരിവത്തമാനാ രോദിത്വാ, ''ഭന്തേ, മയം വോ പടിജഗ്ഗിസ്സാമ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാ''തി സമസ്സാസേത്വാ പക്കമിംസു.

തതോ പട്ഠായ നിബദ്ധം യാഗുഭത്തം വിഹാരമേവ പേസേന്തി. ഥേരോപി ഇതരേ സട്ഠി ഭിക്ഖൂ നിരന്തരം ഓവദതി. തേ തസ്സോവാദേ ഠത്വാ ഉപകട്ഠായ പവാരണായ സബ്ബേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിംസു . തേ വുട്ഠവസ്സാ ച പന സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമാ ഹുത്വാ ഥേരമാഹംസു, ''ഭന്തേ, സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമമ്ഹാ''തി . ഥേരോ തേസം വചനം സുത്വാ ചിന്തേസി - ''അഹം ദുബ്ബലോ, അന്തരാമഗ്ഗേ ച അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാ അടവീ അത്ഥി, മയി ഏതേഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തേ സബ്ബേ കിലമിസ്സന്തി, ഭിക്ഖമ്പി ലഭിതും ന സക്ഖിസ്സന്തി, ഇമേ പുരേതരമേവ പേസേസ്സാമീ''തി. അഥ നേ ആഹ - ''ആവുസോ, തുമ്ഹേ പുരതോ ഗച്ഛഥാ''തി. ''തുമ്ഹേ പന ഭന്തേ''തി? ''അഹം ദുബ്ബലോ, അന്തരാമഗ്ഗേ ച അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാ അടവീ അത്ഥി, മയി തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തേ സബ്ബേ കിലമിസ്സഥ, തുമ്ഹേ പുരതോ ഗച്ഛഥാ''തി. ''മാ, ഭന്തേ, ഏവം കരിത്ഥ, മയം തുമ്ഹേഹി സദ്ധിംയേവ ഗമിസ്സാമാ''തി. ''മാ

വോ, ആവുസോ, ഏവം രുച്ചിത്ഥ, ഏവം സന്തേ മയ്ഹം അഫാസുകം ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം കനിട്ഠോ പന തുമ്ഹേ ദിസ്വാ പുച്ഛിസ്സതി, അഥസ്സ മമ ചക്ഖൂനം പരിഹീനഭാവം ആരോചേയ്യാഥ, സോ മയ്ഹം സന്തികം കഞ്ചിദേവ പഹിണിസ്സതി, തേന സദ്ധിം ആഗച്ഛിസ്സാമി, തുമ്ഹേ മമ വചനേന ദസബലഞ്ച അസീതിമഹാഥേരേ ച വന്ദഥാ''തി തേ ഉയ്യോജേസി.

തേ ഥേരം ഖമാപേത്വാ അന്തോഗാമം പവിസിംസു. മനുസ്സാ തേ ദിസ്വാ നിസീദാപേത്വാ ഭിക്ഖം ദത്വാ ''കിം, ഭന്തേ, അയ്യാനം ഗമനാകാരോ പഞ്ഞായതീ''തി? ''ആമ, ഉപാസകാ, സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമമ്ഹാ''തി. തേ പുനപ്പുനം യാചിത്വാ തേസം ഗമനഛന്ദമേവ ഞത്വാ അനുഗന്ത്വാ പരിദേവിത്വാ നിവത്തിംസു. തേപി അനുപുബ്ബേന ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരഞ്ച അസീതിമഹാഥേരേ ച ഥേരസ്സ വചനേന വന്ദിത്വാ പുനദിവസേ യത്ഥ ഥേരസ്സ കനിട്ഠോ വസതി, തം വീഥിം പിണ്ഡായ പവിസിംസു. കുടുമ്ബികോ തേ സഞ്ജാനിത്വാ നിസീദാപേത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ ''ഭാതികത്ഥേരോ മേ, ഭന്തേ, കുഹി''ന്തി പുച്ഛി. അഥസ്സ തേ തം പവത്തിം ആരോചേസും. സോ തം സുത്വാവ തേസം പാദമൂലേ പരിവത്തേന്തോ രോദിത്വാ പുച്ഛി - ''ഇദാനി, ഭന്തേ, കിം കാതബ്ബ''ന്തി? ''ഥേരോ ഇതോ കസ്സചി ആഗമനം പച്ചാസീസതി, തസ്സ ഗതകാലേ തേന സദ്ധിം ആഗമിസ്സതീ''തി. ''അയം മേ, ഭന്തേ, ഭാഗിനേയ്യോ പാലിതോ നാമ, ഏതം പേസേഥാ''തി. ''ഏവം പേസേതും ന സക്കാ, മഗ്ഗേ പരിപന്ഥോ അത്ഥി, തം പബ്ബാജേത്വാ പേസേതും വട്ടതീ''തി. ''ഏവം കത്വാ പേസേഥ, ഭന്തേ''തി. അഥ നം പബ്ബാജേത്വാ അഡ്ഢമാസമത്തം പത്തചീവരഗ്ഗഹണാദീനി സിക്ഖാപേത്വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖിത്വാ പഹിണിംസു.

സോ അനുപുബ്ബേന തം ഗാമം പത്വാ ഗാമദ്വാരേ ഏകം മഹല്ലകം ദിസ്വാ, ''ഇമം ഗാമം നിസ്സായ കോചി ആരഞ്ഞകോ വിഹാരോ അത്ഥീ''തി പുച്ഛി. ''അത്ഥി, ഭന്തേ''തി. ''കോ നാമ തത്ഥ വസതീ''തി? ''പാലിതത്ഥേരോ നാമ, ഭന്തേ''തി. ''മഗ്ഗം മേ ആചിക്ഖഥാ''തി. ''കോസി ത്വം, ഭന്തേ''തി? ''ഥേരസ്സ ഭാഗിനേയ്യോമ്ഹീ''തി. അഥ നം ഗഹേത്വാ വിഹാരം നേസി. സോ ഥേരം വന്ദിത്വാ അഡ്ഢമാസമത്തം വത്തപടിവത്തം കത്വാ ഥേരം സമ്മാ പടിജഗ്ഗിത്വാ, ''ഭന്തേ, മാതുലകുടുമ്ബികോ മേ തുമ്ഹാകം ആഗമനം പച്ചാസീസതി, ഏഥ, ഗച്ഛാമാ''തി ആഹ. ''തേന ഹി ഇമം മേ യട്ഠികോടിം ഗണ്ഹാഹീ''തി. സോ യട്ഠികോടിം ഗഹേത്വാ ഥേരേന സദ്ധിം അന്തോഗാമം പാവിസി. മനുസ്സാ ഥേരം നിസീദാപേത്വാ ''കിം, ഭന്തേ, ഗമനാകാരോ വോ പഞ്ഞായതീ''തി പുച്ഛിംസു. ''ആമ, ഉപാസകാ, ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിസ്സാമീ''തി. തേ നാനപ്പകാരേന യാചിത്വാ അലഭന്താ ഥേരം ഉയ്യോജേത്വാ ഉപഡ്ഢപഥം ഗന്ത്വാ രോദിത്വാ നിവത്തിംസു. സാമണേരോ ഥേരം യട്ഠികോടിയാ ആദായ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ അടവിയം കട്ഠനഗരം നാമ ഥേരേന ഉപനിസ്സായ വുട്ഠപുബ്ബം ഗാമം സമ്പാപുണി, സോ ഗാമതോ നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞേ ഗീതം ഗായിത്വാ ദാരൂനി ഉദ്ധരന്തിയാ ഏകിസ്സാ ഇത്ഥിയാ ഗീതസദ്ദം സുത്വാ സരേ നിമിത്തം ഗണ്ഹി. ഇത്ഥിസദ്ദോ വിയ ഹി അഞ്ഞോ സദ്ദോ പുരിസാനം സകലസരീരം ഫരിത്വാ ഠാതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. തേനാഹ ഭഗവാ -

> ''നാഹം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞം ഏകസദ്ദമ്പി സമനുപസ്സാമി, യം ഏവം പുരിസസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതി, യഥയിദം, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥിസദ്ദോ''തി (അ॰ നി॰ ൧.൨).

സാമണേരോ തത്ഥ നിമിത്തം ഗഹേത്വാ യട്ഠികോടിം വിസ്സജ്ജേത്വാ ‘‘തിട്ഠഥ താവ, ഭന്തേ, കിച്ചം മേ അത്ഥീ’’തി തസ്സാ സന്തികം ഗതോ. സാ തം ദിസ്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. സോ തായ സദ്ധിം സീലവിപത്തിം പാപുണി. ഥേരോ ചിന്തേസി - ‘‘ഇദാനേവ ഏകോ ഗീതസദ്ദോ സുയ്യിത്ഥ. സോ ച ഖോ ഇത്ഥിയാ സദ്ദോ ഛിജ്ജി, സാമണേരോപി ചിരായതി, സോ തായ സദ്ധിം സീലവിപത്തിം പത്തോ ഭവിസ്സതീ’’തി. സോപി അത്തനോ കിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ ആഗന്ത്വാ ‘‘ഗച്ഛാമ, ഭന്തേ’’തി ആഹ. അഥ നം ഥേരോ പുച്ഛി - ‘‘പാപോജാതോസി സാമണേരാ’’തി. സോ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ ഥേരേന പുനപ്പുനം പുട്ഠോപി ന കിഞ്ചി കഥേസി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - ‘‘താദിസേന പാപേന മമ യട്ഠികോടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥീ’’തി. സോ സംവേഗപ്പത്തോ കാസായാനി അപനേത്വാ ഗിഹിനിയാമേന പരിദഹിത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, അഹം പുബ്ബേ സാമണേരോ, ഇദാനി പനമ്ഹി ഗിഹീ ജാതോ, പബ്ബജന്തോപി ച സ്വാഹം ന സദ്ധായ പബ്ബജിതോ, മഗ്ഗപരിപന്ഥഭയേന പബ്ബജിതോ, ഏഥ ഗച്ഛാമാ’’തി ആഹ. ‘‘ആവുസോ, ഗിഹിപാപോപി സമണപാപോപി പാപോയേവ, ത്വം സമണഭാവേ ഠത്വാപി സീലമത്തം പൂരേതും നാസക്ഖി, ഗിഹീ ഹുത്വാ കിം നാമ കല്യാണം കരിസ്സസി, താദിസേന പാപേന മമ യട്ഠികോടിഗ്ഗഹണകിച്ചം നത്ഥീ’’തി ആഹ. ‘‘ഭന്തേ, അമനുസ്സുപദ്ദവോ മഗ്ഗോ, തുമ്ഹേ ച അന്ധാ അപരിണായകാ, കഥം ഇധ വസിസ്സഥാ’’തി? അഥ നം ഥേരോ, ‘‘ആവുസോ, ത്വം മാ ഏവം ചിന്തയി, ഇധേവ മേ നിപജ്ജിത്വാ മരന്തസ്സാപി അപരാപരം പരിവത്തന്തസ്സാപി തയാ സദ്ധിം ഗമനം നാമ നത്ഥീ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

‘‘ഹന്ദാഹം ഹതചക്ഖുസ്മി, കന്താരദ്ധാനമാഗതോ;
സേയ്യമാനോ ന ഗച്ഛാമി, നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ.

‘‘ഹന്ദാഹം ഹതചക്ഖുസ്മി, കന്താരദ്ധാനമാഗതോ;
മരിസ്സാമി നോ ഗമിസ്സാമി, നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ’’തി.

തം സുത്വാ ഇതരോ സംവേഗജാതോ ‘‘ഭാരിയം വത മേ സാഹസികം അനനുച്ഛവികം കമ്മം കത’’ന്തി ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തോ വനസണ്ഡം പക്ഖന്ദിത്വാ തഥാ പക്കന്തോവ അഹോസി. ഥേരസ്സാപി സീലതേജേന സട്ഠിയോജനായാമം പഞ്ഞാസയോജനവിത്ഥതം പന്നരസയോജനബഹലം ജയസുമനപുപ്ഫവണ്ണം നിസീദനുട്ഠഹനകാലേസു ഓനമനുന്നമനപകതികം സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ‘‘കോ നു ഖോ മം ഠാനാ ചാവേതുകാമോ’’തി ഓലോകേന്തോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഥേരം അദ്ദസ. തേനാഹു പോരാണാ -

‘‘സഹസ്സനേത്തോ ദേവിന്ദോ, ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധയി;
പാപഗരഹീ അയം പാലോ, ആജീവം പരിസോധയി.

‘‘സഹസ്സനേത്തോ ദേവിന്ദോ, ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധയി;
ധമ്മഗരുകോ അയം പാലോ, നിസിന്നോ സാസനേ രതോ’’തി.

അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ‘‘സചാഹം ഏവരൂപസ്സ പാപഗരഹിനോ ധമ്മഗരുകസ്സ അയ്യസ്സ സന്തികം ന ഗമിസ്സാമി, മുദ്ധാ മേ സത്തധാ ഫലേയ്യ, ഗമിസ്സാമി തസ്സ സന്തിക’’ന്തി. തതോ -

"സഹസ്സനേത്തോ ദേവിന്ദോ, ദേവരജ്ജസിരിന്ധരോ;
തങ്ഖണേന ആഗന്ത്വാന, ചക്ഖുപാലമുപാഗമി". -

ഉപഗന്ത്വാ ച പന ഥേരസ്സ അവിദൂരേ പദസദ്ദമകാസി. അഥ നം ഥേരോ പുച്ഛി - "കോ ഏസോ"തി? "അഹം, ഭന്തേ, അദ്ധികോ"തി. "കുഹിം യാസി ഉപാസകാ"തി ? "സാവത്ഥിയം, ഭന്തേ"തി. "യാഹി, ആവുസോ"തി. "അയ്യോ പന, ഭന്തേ, കുഹിം ഗമിസ്സതീ"തി? "അഹമ്പി തത്ഥേവ ഗമിസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി ഏകതോവ ഗച്ഛാമ, ഭന്തേ"തി. "അഹം, ആവുസോ, ദുബ്ബലോ, മയാ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തസ്സ തവ പപഞ്ചോ ഭവിസ്സതീ"തി. "മയ്ഹം അച്ചായികം നത്ഥി, അഹമ്പി അയ്യേന സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ ദസസു പുഞ്ഞകിരിയവത്ഥൂസു ഏകം ലഭിസ്സാമി, ഏകതോവ ഗച്ഛാമ, ഭന്തേ"തി. ഥേരോ "ഏസോ സപ്പുരിസോ ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ - "തേന ഹി സദ്ധിം ഗമിസ്സാമി, യട്ഠികോടിം ഗണ്ഹ ഉപാസകാ"തി ആഹ. സക്കോ തഥാ കത്വാ പഥവിം സങ്ഖിപന്തോ സായന്ഹസമയേ ജേതവനം സമ്പാപേസി. ഥേരോ സങ്ഖപണവാദിസദ്ദം സുത്വാ "കത്ഥേസോ സദ്ദോ"തി പുച്ഛി. "സാവത്ഥിയം, ഭന്തേ"തി? "പുബ്ബേ മയം ഗമനകാലേ ചിരേന ഗമിമ്ഹാ"തി. "അഹം ഉജുമഗ്ഗം ജാനാമി, ഭന്തേ"തി. തസ്മിം ഖണേ ഥേരോ "നായം മനുസ്സോ, ദേവതാ ഭവിസ്സതീ"തി സല്ലക്ഖേസി.

"സഹസ്സനേത്തോ ദേവിന്ദോ, ദേവരജ്ജസിരിന്ധരോ;
സങ്ഖിപിത്വാന തം മഗ്ഗം, ഖിപ്പം സാവത്ഥിമാഗമീ"തി.

സോ ഥേരം നേത്വാ ഥേരസ്സേവത്ഥായ കനിട്ഠകുടുമ്ബികേന കാരിതം പണ്ണസാലം നേത്വാ ഫലകേ നിസീദാപേത്വാ പിയസഹായകവണ്ണേന തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "സമ്മ, ചൂളപാലാ"തി പക്കോസി. "കിം, സമ്മാ"തി? "ഥേരസ്സാഗതഭാവം ജാനാസീ"തി? "ന ജാനാമി, കിം പന ഥേരോ ആഗതോ"തി? "ആമ, സമ്മ, ഇദാനി അഹം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഥേരം തയാ കാരിതപണ്ണസാലായ നിസിന്നകം ദിസ്വാ ആഗതോമ്ഹീ"തി വത്വാ പക്കാമി. കുടുമ്ബികോപി വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഥേരം ദിസ്വാ പാദമൂലേ പരിവത്തന്തോ രോദിത്വാ "ഇദം ദിസ്വാ അഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പബ്ബജിതും നാദാസി"ന്തിആദീനി വത്വാ ദ്വേ ദാസദാരകേ ഭുജിസ്സേ കത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബാജേത്വാ "അന്തോഗാമതോ യാഗുഭത്താദീനി ആഹരിത്വാ ഥേരം ഉപട്ഠഹഥാ"തി പടിയാദേസി. സാമണേരാ വത്തപടിവത്തം കത്വാ ഥേരം ഉപട്ഠഹിംസു.

അഥേകദിവസം ദിസാവാസിനോ ഭിക്ഖൂ "സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമാ"തി ജേതവനം ആഗന്ത്വാ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ അസീതിമഹാഥേരേ ച, വന്ദിത്വാ വിഹാരചാരികം ചരന്താ ചക്ഖുപാലത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം പത്വാ "ഇദമ്പി പസ്സിസ്സാമാ"തി സായം തദഭിമുഖാ അഹേസും. തസ്മിം ഖണേ മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹി. തേ "ഇദാനി അതിസായന്ഹോ, മേഘോ ച ഉട്ഠിതോ, പാതോവ ഗന്ത്വാ പസ്സിസ്സാമാ"തി നിവത്തിംസു. ദേവോ പഠമയാമം വസ്സിത്വാ മജ്ഝിമയാമേ വിഗതോ. ഥേരോ ആരദ്ധവീരിയോ ആചിണ്ണചങ്കമനോ, തസ്മാ പച്ഛിമയാമേ ചങ്കമനം ഓതരി. തദാ ച പന നവവുട്ഠായ ഭൂമിയാ ബഹൂ ഇന്ദഗോപകാ ഉട്ഠഹിംസു. തേ ഥേരേ ചങ്കമന്തേ യേഭുയ്യേന വിപജ്ജിംസു. അന്തേവാസികാ ഥേരസ്സ ചങ്കമനട്ഠാനം കാലസ്സേവ ന സമ്മജ്ജിംസു. ഇതരേ ഭിക്ഖൂ "ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം പസ്സിസ്സാമാ"തി ആഗന്ത്വാ ചങ്കമനേ മതപാണകേ ദിസ്വാ "കോ ഇമസ്മിം ചങ്കമതീ"തി പുച്ഛിംസു. "അമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായോ,

ഭന്തേ''തി. തേ ഉജ്ഝായിംസു ''പസ്സഥാവുസോ, സമണസ്സ കമ്മം, സചക്ഖുകകാലേ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തോ കിഞ്ചി അകത്വാ ഇദാനി ചക്ഖുവികലകാലേ 'ചങ്കമാമീ'തി ഏത്തകേ പാണകേ മാരേസി 'അത്ഥം കരിസ്സാമീ'തി അനത്ഥം കരോതീ''തി.

അഥ ഖോ തേ ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും, ''ഭന്തേ, ചക്ഖുപാലത്ഥേരോ 'ചങ്കമാമീ'തി ബഹൂ പാണകേ മാരേസീ''തി. ''കിം പന സോ തുമ്ഹേഹി മാരേന്തോ ദിട്ഠോ''തി? ''ന ദിട്ഠോ, ഭന്തേ''തി. ''യഥേവ തുമ്ഹേ തം ന പസ്സഥ, തഥേവ സോപി തേ പാണേ ന പസ്സതി. ഖീണാസവാനം മരണചേതനാ നാമ നത്ഥി, ഭിക്ഖവേ''തി. ''ഭന്തേ, അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയേ സതി കസ്മാ അന്ധോ ജാതോ''തി? ''അത്തനോ കതകമ്മവസേന, ഭിക്ഖവേ''തി. ''കിം പന, ഭന്തേ, തേന കത''ന്തി? തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥ -

അതീതേ ബാരാണസിയം കാസിരഞ്ഞേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ വേജ്ജോ ഗാമനിഗമേസു ചരിത്വാ വേജ്ജകമ്മം കരോന്തോ ഏകം ചക്ഖുദുബ്ബലം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ പുച്ഛി - ''കിം തേ അഫാസുക''ന്തി? ''അക്ഖീഹി ന പസ്സാമീ''തി. ''ഭേസജ്ജം തേ കരിസ്സാമീ''തി? ''കരോഹി, സാമീ''തി. ''കിം മേ ദസ്സസീ''തി? ''സചേ മേ അക്ഖീനി പാകതികാനി കാതും സക്ഖിസ്സസി, അഹം തേ സദ്ധിം പുത്തധീതാഹി ദാസീ ഭവിസ്സാമീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി ഭേസജ്ജം സംവിദഹി, ഏകഭേസജ്ജേനേവ അക്ഖീനി പാകതികാനി അഹേസും. സാ ചിന്തേസി - ''അഹമേതസ്സ സപുത്തധീതാ ദാസീ ഭവിസ്സാമീ''തി പടിജാനിം, ''ന ഖോ പന മം സണ്ഹേന സമ്മാചാരേന സമുദാചരിസ്സതി, വഞ്ചേസ്സാമി ന''ന്തി. സാ വേജ്ജേനാഗന്ത്വാ ''കീദിസം, ഭദ്ദേ''തി പുട്ഠാ ''പുബ്ബേ മേ അക്ഖീനി ഥോകം രുജ്ജിംസു, ഇദാനി പന അതിരേകതരം രുജ്ജന്തീ''തി ആഹ. വേജ്ജോ ''അയം മം വഞ്ചേത്വാ കിഞ്ചി അദാതുകാമാ, ന മേ ഏതായ ദിന്നായ ഭതിയാ അത്ഥോ, ഇദാനേവ നം അന്ധം കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭരിയായ ഏതമത്ഥം ആചിക്ഖി. സാ തുണ്ഹീ അഹോസി. സോ ഏകം ഭേസജ്ജം യോജേത്വാ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ഭദ്ദേ, ഇമം ഭേസജ്ജം അഞ്ജേഹീ''തി അഞ്ജാപേസി. അഥസ്സാ ദ്വേ അക്ഖീനി ദീപസിഖാ വിയ വിജ്ഝായിംസു. സോ വേജ്ജോ ചക്ഖുപാലോ അഹോസി.

ഭിക്ഖവേ, തദാ മമ പുത്തേന കതകമ്മം പച്ഛതോ പച്ഛതോ അനുബന്ധി. പാപകമ്മഞ്ഹി നാമേതം ധുരം വഹതോ ബലിബദ്ദസ്സ പദം ചക്കം വിയ അനുഗച്ഛതീതി ഇദം വത്ഥും കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ പതിട്ഠാപിതമത്തികം സാസനം രാജമുദ്ദായ ലഞ്ഛന്തോ വിയ ധമ്മരാജാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧. ''മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ, മനോസേട്ഠാ മനോമയാ;
മനസാ ചേ പദുട്ഠേന, ഭാസതി വാ കരോതി വാ;
തതോ നം ദുക്ഖമന്വേതി, ചക്കംവ വഹതോ പദ''ന്തി.

തത്ഥ **മനോ**തി കാമാവചരകുസലാദിഭേദം സബ്ബമ്പി ചതുഭൂമികചിത്തം. ഇമസ്മിം പന പദേ തദാ തസ്സ വേജ്ജസ്സ ഉപ്പന്നചിത്തവസേന നിയമിയമാനം വവത്ഥാപിയമാനം പരിച്ഛിജ്ജിയമാനം ദോമനസ്സസഹഗതം പടിഘസമ്പയുത്തചിത്തമേവ ലബ്ഭതി. **പുബ്ബങ്ഗമാ**തി തേന പഠമഗാമിനാ

ഹുത്വാ സമന്നാഗതാ. **ധമ്മാ**തി ഗുണദേസനാപരിയത്തിനിസ്സത്തനിജ്ജീവവസേന ചത്താരോ ധമ്മാ നാമ. തേസു -

> ''ന ഹി ധമ്മോ അധമ്മോ ച, ഉഭോ സമവിപാകിനോ;
> അധമ്മോ നിരയം നേതി, ധമ്മോ പാപേതി സുഗ്ഗതി''ന്തി. (ഥേരഗാ॰ ൩൦൪; ജാ॰ ൧.൧൫.൩൮൬) -

അയം ഗുണധമ്മോ നാമ. ''ധമ്മം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി ആദികല്യാണ''ന്തി (മ॰ നി॰ ൩.൪൨൦) അയം ദേസനാധമ്മോ നാമ. ''ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചേ കുലപുത്താ ധമ്മം പരിയാപുണന്തി സുത്തം ഗേയ്യ''ന്തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൩൯) അയം പരിയത്തിധമ്മോ നാമ. ''തസ്മിം ഖോ പന സമയേ ധമ്മാ ഹോന്തി, ഖന്ധാ ഹോന്തീ''തി (ധ॰ സ॰ ൧൨൧) അയം നിസ്സത്തധമ്മോ നാമ, നിജ്ജീവധമ്മോതിപി ഏസോ ഏവ. തേസു ഇമസ്മിം ഠാനേ നിസ്സത്തനിജ്ജീവധമ്മോ അധിപ്പേതോ. സോ അത്ഥതോ തയോ അരൂപിനോ ഖന്ധാ വേദനാക്ഖന്ധോ സഞ്ഞാക്ഖന്ധോ സങ്ഖാരക്ഖന്ധോതി. ഏതേ ഹി മനോ പുബ്ബങ്ഗമോ ഏതേസന്തി **മനോപുബ്ബങ്ഗമാ** നാമ.

കഥം പനേതേഹി സദ്ധിം ഏകവത്ഥുകോ ഏകാരമ്മണോ അപുബ്ബം അചരിമം ഏകക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജമാനോ മനോ പുബ്ബങ്ഗമോ നാമ ഹോതീതി? ഉപ്പാദപച്ചയട്ഠേന. യഥാ ഹി ബഹൂസു ഏകതോ ഗാമഘാതാദീനി കമ്മാനി കരോന്തേസു ''കോ ഏതേസം പുബ്ബങ്ഗമോ''തി വുത്തേ യോ നേസം പച്ചയോ ഹോതി, യം നിസ്സായ തേ തം കമ്മം കരോന്തി, സോ ദത്തോ വാ മിത്തോ വാ തേസം പുബ്ബങ്ഗമോതി വുച്ചതി, ഏവംസമ്പദമിദം വേദിതബ്ബം. ഇതി ഉപ്പാദപച്ചയട്ഠേന മനോ പുബ്ബങ്ഗമോ ഏതേസന്തി മനോപുബ്ബങ്ഗമാ. ന ഹി തേ മനേ അനുപ്പജ്ജന്തേ ഉപ്പജ്ജിതും സക്കോന്തി, മനോ പന ഏകച്ചേസു ചേതസികേസു അനുപ്പജ്ജന്തേസുപി ഉപ്പജ്ജതിയേവ. അധിപതിവസേന പന മനോ സേട്ഠോ ഏതേസന്തി **മനോസേട്ഠോ**. യഥാ ഹി ചോരാദീനം ചോരജേട്ഠകാദയോ അധിപതിനോ സേട്ഠാ. തഥാ തേസമ്പി മനോ അധിപതി മനോവ സേട്ഠാ. യഥാ പന ദാരുആദീഹി നിപ്ഫന്നാനി താനി താനി ഭണ്ഡാനി ദാരുമയാദീനി നാമ ഹോന്തി, തഥാ തേപി മനതോ നിപ്ഫന്നത്താ **മനോമയാ** നാമ.

പദുട്ഠേനാതി ആഗന്തുകേഹി അഭിജ്ഝാദീഹി ദോസേഹി പദുട്ഠേന. പകതിമനോ ഹി ഭവങ്ഗചിത്തം, തം അപദുട്ഠം. യഥാ ഹി പസന്നം ഉദകം ആഗന്തുകേഹി നീലാദീഹി ഉപക്കിലിട്ഠം നീലോദകാദിഭേദം ഹോതി, ന ച നവം ഉദകം, നാപി പുരിമം പസന്നഉദകമേവ, തഥാ തമ്പി ആഗന്തുകേഹി അഭിജ്ഝാദീഹി ദോസേഹി പദുട്ഠം ഹോതി, ന ച നവം ചിത്തം, നാപി പുരിമം ഭവങ്ഗചിത്തമേവ, തേനാഹ ഭഗവാ - ''പഭസ്സരമിദം, ഭിക്ഖവേ, ചിത്തം, തഞ്ച ഖോ ആഗന്തുകേഹി ഉപക്കിലേസേഹി ഉപക്കിലിട്ഠ''ന്തി (അ॰ നി॰ ൧.൪൯). ഏവം **മനസാ ചേ പദുട്ഠേന, ഭാസതി വാ കരോതി വാ** സോ ഭാസമാനോ ചതുബ്ബിധം വചീദുച്ചരിതമേവ ഭാസതി, കരോന്തോ തിവിധം കായദുച്ചരിതമേവ കരോതി, അഭാസന്തോ അകരോന്തോ തായ അഭിജ്ഝാദീഹി പദുട്ഠമാനസതായ തിവിധം മനോദുച്ചരിതം പൂരേതി. ഏവമസ്സ ദസ അകുസലകമ്മപഥാ പാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി.

തതോ നം ദുക്ഖമന്വേതീതി തതോ തിവിധദുച്ചരിതതോ തം പുഗ്ഗലം ദുക്ഖം അന്വേതി, ദുച്ചരിതാനുഭാവേന ചതൂസു അപായേസു, മനുസ്സേസു വാ തമത്തഭാവം ഗച്ഛന്തം കായവത്ഥുകമ്പി ഇതരമ്പീതി ഇമിനാ പരിയായേന കായികചേതസികം വിപാകദുക്ഖം അനുഗച്ഛതി. യഥാ കിം? **ചക്കംവ വഹതോ പദന്തി** ധുരേ യുത്തസ്സ ധുരം വഹതോ ബലിബദ്ദസ്സ പദം ചക്കം വിയ. യഥാ ഹി സോ ഏകമ്പി ദിവസം ദ്വേപി പഞ്ചപി ദസപി അഡ്ഢമാസമ്പി മാസമ്പി വഹന്തോ ചക്കം നിവത്തേതും ജഹിതും ന സക്കോതി , അഥ ഖ്വസ്സ പുരതോ അഭിക്കമന്തസ്സ യുഗം ഗീവം ബാധതി, പച്ഛതോ പടിക്കമന്തസ്സ ചക്കം ഊരുമംസം പടിഹനതി. ഇമേഹി ദ്വീഹി ആകാരേഹി ബാധന്തം ചക്കം തസ്സ പദാനുപദികം ഹോതി; തഥേവ മനസാ പദുട്ഠേന തീണി ദുച്ചരിതാനി പൂരേത്വാ ഠിതം പുഗ്ഗലം നിരയാദീസു തത്ഥ തത്ഥ ഗതഗതട്ഠാനേ ദുച്ചരിതമൂലകം കായികമ്പി ചേതസികമ്പി ദുക്ഖമനുബന്ധതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ തിംസസഹസ്സാ ഭിക്ഖൂ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിംസു. സമ്പത്തപരിസായപി ദേസനാ സാത്ഥികാ സഫലാ അഹോസീതി.

ചക്ഖുപാലത്ഥേരവത്ഥു പഠമം

൨. മട്ഠകുണ്ഡലീവത്ഥു

൨. മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാതി ദുതിയഗാഥാപി സാവത്ഥിയംയേവ മട്ഠകുണ്ഡലിം ആരബ്ഭ ഭാസിതാ.

സാവത്ഥിയം കിര അദിന്നപുബ്ബകോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ അഹോസി. തേന കസ്സചി കിഞ്ചി ന ദിന്നപുബ്ബം, തേന തം ''അദിന്നപുബ്ബകോ''ത്വേവ സഞ്ജാനിംസു. തസ്സ ഏകപുത്തകോ അഹോസി പിയോ മനാപോ. അഥസ്സ പിലന്ധനം കാരേതുകാമോ ''സചേ സുവണ്ണകാരേ കാരേസ്സാമി, ഭത്തവേതനം ദാതബ്ബം ഭവിസ്സതീ''തി സയമേവ സുവണ്ണം കോട്ടേത്വാ മട്ഠാനി കുണ്ഡലാനി കത്വാ അദാസി. തേനസ്സ പുത്തോ **മട്ഠകുണ്ഡലീ**ത്വേവ പഞ്ഞായിത്ഥ. തസ്സ സോളസവസ്സികകാലേ പണ്ഡുരോഗോ ഉദപാദി. തസ്സ മാതാ പുത്തം ഓലോകേത്വാ, ''ബ്രാഹ്മണ, പുത്തസ്സ തേ രോഗോ ഉപ്പന്നോ, തികിച്ഛാപേഹി ന''ന്തി ആഹ. ''ഭോതി സചേ വേജ്ജം ആനേസ്സാമി, ഭത്തവേതനം ദാതബ്ബം ഭവിസ്സതി; കിം ത്വം മമ ധനച്ഛേദം ന ഓലോകേസ്സസീ''തി? ''അഥ നം കിം കരിസ്സസി, ബ്രാഹ്മണാ''തി? ''യഥാ മേ ധനച്ഛേദോ ന ഹോതി, തഥാ കരിസ്സാമീ''തി. സോ വേജ്ജാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ''അസുകരോഗസ്സ നാമ തുമ്ഹേ കിം ഭേസജ്ജം കരോഥാ''തി പുച്ഛി. അഥസ്സ തേ യം വാ തം വാ രുക്ഖതചാദിം ആചിക്ഖന്തി. സോ തമാഹരിത്വാ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജം കരോതി. തം കരോന്തസ്സേവസ്സ രോഗോ ബലവാ അഹോസി, അതേകിച്ഛഭാവം ഉപാഗമി. ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ ദുബ്ബലഭാവം ഞത്വാ ഏകം വേജ്ജം പക്കോസി. സോ തം ഓലോകേത്വാവ ''അമ്ഹാകം ഏകം കിച്ചം അത്ഥി, അഞ്ഞം വേജ്ജം പക്കോസിത്വാ തികിച്ഛാപേഹീ''തി തം പഹായ നിക്ഖമി. ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ മരണസമയം ഞത്വാ ''ഇമസ്സ ദസ്സനത്ഥായ ആഗതാ അന്തോഗേഹേ സാപതേയ്യം പസ്സിസ്സന്തി, ബഹി നം കരിസ്സാമീ''തി പുത്തം നീഹരിത്വാ ബഹിആളിന്ദേ നിപജ്ജാപേസി.

തം ദിവസം ഭഗവാ ബലവപച്ചൂസസമയേ മഹാകരുണാസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ പുബ്ബബുദ്ധേസു കതാധികാരാനം ഉസ്സന്നകുസലമൂലാനം വേനേയ്യബന്ധവാനം ദസ്സനത്ഥം ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേന്തോ ദസസഹസ്സചക്കവാളേസു ഞാണജാലം പത്ഥരി. മട്ഠകുണ്ഡലീ ബഹിആളിന്ദേ നിപന്നാകാരേനേവ തസ്സ അന്തോ പഞ്ഞായി. സത്ഥാ തം ദിസ്വാ തസ്സ അന്തോഗേഹാ നീഹരിത്വാ തത്ഥ നിപജ്ജാപിതഭാവം ഞത്വാ "അത്ഥി നു ഖോ മയ്ഹം ഏത്ഥ ഗതപച്ചയേന അത്ഥോ"തി ഉപധാരേന്തോ ഇദം അദ്ദസ - അയം മാണവോ മയി ചിത്തം പസാദേത്വാ കാലം കത്വാ താവതിംസദേവലോകേ തിംസയോജനികേ കനകവിമാനേ നിബ്ബത്തിസ്സതി, അച്ഛരാസഹസ്സപരിവാരോ ഭവിസ്സതി, ബ്രാഹ്മണോപി തം ഝാപേത്വാ രോദന്തോ ആളാഹനേ വിചരിസ്സതി. ദേവപുത്തോ തിഗാവുതപ്പമാണം സട്ഠിസകടഭാരാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം അച്ഛരാസഹസ്സപരിവാരം അത്തഭാവം ഓലോകേത്വാ "കേന നു ഖോ കമ്മേന മയാ അയം സിരിസമ്പത്തി ലദ്ധാ"തി ഓലോകേത്വാ മയി ചിത്തപ്പസാദേന ലദ്ധഭാവം ഞത്വാ "അയം ബ്രാഹ്മണോ ധനച്ഛേദഭയേന മമ ഭേസജ്ജമകത്വാ ഇദാനി ആളാഹനം ഗന്ത്വാ രോദതി, വിപ്പകാരപ്പത്തം നം കരിസ്സാമീ"തി പിതരി രോദന്തേ മട്ഠകുണ്ഡലിവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ ആളാഹനസ്സാവിദൂരേ നിപജ്ജിത്വാ രോദിസ്സതി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ "കോസി ത്വ"ന്തി പുച്ഛിസ്സതി. "അഹം തേ പുത്തോ മട്ഠകുണ്ഡലീ"തി ആചിക്ഖിസ്സതി. "കുഹിം നിബ്ബത്തോസീ"തി? "താവസിംസഭവനേ"തി. "കിം കമ്മം കത്വാ"തി വുത്തേ മയി ചിത്തപ്പസാദേന നിബ്ബത്തഭാവം ആചിക്ഖിസ്സതി. ബ്രാഹ്മണോ "തുമ്ഹേസു ചിത്തം പസാദേത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തോ നാമ അത്ഥീ"തി മം പുച്ഛിസ്സതി. അഥസ്സാഹം "ഏത്തകാനി സതാനി വാ സഹസ്സാനി വാ സതസഹസ്സാനി വാതി ന സക്കാ ഗണനാ പരിച്ഛിന്ദിതു"ന്തി വത്വാ ധമ്മപദേ ഗാഥം ഭാസിസ്സാമി. ഗാഥാപരിയോസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ ഭവിസ്സതി, മട്ഠ കുണ്ഡലീ സോതാപന്നോ ഭവിസ്സതി. തഥാ അദിന്നപുബ്ബകോ ബ്രാഹ്മണോ. ഇതി ഇമം കുലപുത്തം നിസ്സായ മഹാധമ്മാഭിസമയോ ഭവിസ്സതീതി ദിസ്വാ പുനദിവസേ കതസരീരപടിജഗ്ഗനോ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹദ്വാരം ഗതോ.

തസ്മിം ഖണേ മട്ഠകുണ്ഡലീ അന്തോഗേഹാഭിമുഖോ നിപന്നോ ഹോതി. അഥസ്സ സത്ഥാ അത്തനോ അപസ്സനഭാവം ഞത്വാ ഏകം രസ്മിം വിസ്സജ്ജേസി. മാണവോ "കിം ഓഭാസോ നാമേസോ"തി പരിവത്തേത്വാ നിപന്നോവ സത്ഥാരം ദിസ്വാ, "അന്ധബാലപിതരം നിസ്സായ ഏവരൂപം ബുദ്ധം ഉപസങ്കമിത്വാ കായവേയ്യാവടികം വാ കാതും ദാനം വാ ദാതും ധമ്മം വാ സോതും നാലത്ഥം, ഇദാനി മേ ഹത്ഥാപി അനധിപതേയ്യാ, അഞ്ഞം കത്തബ്ബം നത്ഥീ"തി മനമേവ പസാദേസി. സത്ഥാ "അലം ഏത്തകേന ചിത്തപ്പസാദേന ഇമസ്സാ"തി പക്കാമി. സോ തഥാഗതേ ചക്ഖുപഥം വിജഹന്തേയേവ പസന്നമനോ കാലം കത്വാ സുത്തപ്പബുദ്ധോ വിയ ദേവലോകേ തിംസയോജനികേ കനകവിമാനേ നിബ്ബത്തി.

ബ്രാഹ്മണോപിസ്സ സരീരം ഝാപേത്വാ ആളാഹനേ രോദനപരായണോ അഹോസി, ദേവസികം ആളാഹനം ഗന്ത്വാ രോദതി - "കഹം ഏകപുത്തക, കഹം ഏകപുത്തകാ"തി. ദേവപുത്തോപി അത്തനോ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ, "കേന മേ കമ്മേന ലദ്ധാ"തി ഉപധാരേന്തോ "സത്ഥരി മനോപസാദേനാ"തി

ഞത്വാ ''അയം ബ്രാഹ്മണോ മമ അഫാസുകകാലേ ഭേസജ്ജമകാരേത്വാ ഇദാനി ആളാഹനം ഗന്ത്വാ രോദതി, വിപ്പകാരപ്പത്തമേവ നം കാതും വട്ടതീ''തി മട്ഠകുണ്ഡലിവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ ആളാഹനസ്സാവിദൂരേ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ രോദന്തോ അട്ഠാസി. ബ്രാഹ്മണോ തം ദിസ്വാ ''അഹം താവ പുത്തസോകേന രോദാമി, ഏസ കിമത്ഥം രോദതി, പുച്ഛിസ്സാമി ന''ന്തി പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''അലങ്കതോ മട്ഠകുണ്ഡലീ,
മാലധാരീ ഹരിചന്ദനുസ്സദോ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദസി,
വനമജ്ഝേ കിം ദുക്ഖിതോ തുവ''ന്തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൦൭; പേ॰ വ॰ ൧൮൬);

സോ മാണവോ ആഹ -

''സോവണ്ണമയോ പഭസ്സരോ,
ഉപ്പന്നോ രഥപഞ്ജരോ മമ;
തസ്സ ചക്കയുഗം ന വിന്ദാമി,
തേന ദുക്ഖേന ജഹാമി ജീവിത''ന്തി. (വ॰ ൧൨൦൮; പേ॰ വ॰ ൧൮൭);

അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

''സോവണ്ണമയം മണിമയം,
ലോഹിതകമയം അഥ രൂപിയമയം;
ആചിക്ഖ മേ ഭദ്ദ മാണവ,
ചക്കയുഗം പടിപാദയാമി തേ''തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൦൯; പേ॰ വ॰ ൧൮൮);

തം സുത്വാ മാണവോ ''അയം ബ്രാഹ്മണോ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജമകത്വാ പുത്തപതിരൂപകം മം ദിസ്വാ രോദന്തോ 'സുവണ്ണാദിമയം രഥചക്കം കരോമീ'തി വദതി, ഹോതു നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി ന''ന്തി ചിന്തേത്വാ ''കീവ മഹന്തം മേ ചക്കയുഗം കരിസ്സസീ''തി വത്വാ ''യാവ മഹന്തം ആകങ്ഖസി, താവ മഹന്തം കരിസ്സാമീ''തി വുത്തേ ''ചന്ദിമസൂരിയേഹി മേ അത്ഥോ, തേ മേ ദേഹീ''തി യാചന്തോ ആഹ -

''സോ മാണവോ തസ്സ പാവദി,
ചന്ദസൂരിയാ ഉഭയേത്ഥ ദിസ്സരേ;
സോവണ്ണമയോ രഥോ മമ,
തേന ചക്കയുഗേന സോഭതീ''തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൧൦; പേ॰ വ॰ ൧൮൯);

അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

''ബാലോ ഖോ ത്വം അസി മാണവ,
യോ ത്വം പത്ഥയസേ അപത്ഥിയം;
മഞ്ഞാമി തുവം മരിസ്സസി,
ന ഹി ത്വം ലച്ഛസി ചന്ദസൂരിയേ''തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൧൧; പേ॰ വ॰ ൧൯൦);

അഥ നം മാണവോ ആഹ -

“കിം പന പഞ്ഞായമാനസ്സത്ഥായ രോദന്തോ ബാലോ ഹോതി, ഉദാഹു അപഞ്ഞായമാനസ്സത്ഥായാ”തി വത്വാ -

“ഗമനാഗമനമ്പി ദിസ്സതി,
വണ്ണധാതു ഉഭയത്ഥ വീഥിയാ;
പേതോ കാലകതോ ന ദിസ്സതി,
കോ നിധ കന്ദതം ബാല്യതരോ”തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൧൨; പേ॰ വ॰ ൧൯൧);

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ “യുത്തം ഏസ വദതീ”തി സല്ലക്ഖേത്വാ -

“സച്ചം ഖോ വദേസി മാണവ,
അഹമേവ കന്ദതം ബാല്യതരോ;
ചന്ദം വിയ ദാരകോ രുദം,
പേതം കാലകതാഭിപത്ഥയി”ന്തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൧൩; പേ॰ വ॰ ൧൯൨) -

വത്വാ തസ്സ കഥായ നിസ്സോകോ ഹുത്വാ മാണവസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

“ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘതസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

“അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, സോകം ഹദയനിസ്സിതം;
യോ മേ സോകപരേതസ്സ, പുത്തസോകം അപാനുദി.

“സ്വാഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലോസ്മി, സീതിഭൂതോസ്മി നിബ്ബുതോ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന മാണവാ”തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൧൪-൧൨൧൬; പേ॰ വ॰ ൧൯൩-൧൯൫);

അഥ നം “കോ നാമ ത്വ”ന്തി പുച്ഛന്തോ -

“ദേവതാനുസി ഗന്ധബ്ബോ, അദു സക്കോ പുരിന്ദദോ;
കോ വാ ത്വം കസ്സ വാ പുത്തോ, കഥം ജാനേമു തം മയ”ന്തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൧൭; പേ॰ വ॰ ൧൯൬) -

ആഹ. അഥസ്സ മാണവോ -

“യഞ്ച കന്ദസി യഞ്ച രോദസി,
പുത്തം ആളാഹനേ സയം ദഹിത്വാ;
സ്വാഹം കുസലം കരിത്വാ കമ്മം,
തിദസാനം സഹബ്യതം ഗതോ”തി. (വി॰ വ॰ ൧൨൧൮; പേ॰ വ॰ ൧൯൭) -

ആചിക്ഖി . അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ ആഹ -

“അപ്പം വാ ബഹും വാ നാദ്ദസാമ,
ദാനം ദദന്തസ്സ സകേ അഗാരേ;

ഉപോസഥകമ്മം വാ താദിസം,
കേന കമ്മേന ഗതോസി ദേവലോക''ന്തി. (വിം വം ൧൨൧൯; പേം വം ൧൯൮);

മാണവോ ആഹ -

''ആബാധികോഹം ദുക്ഖിതോ ഗിലാനോ,
ആതുരരൂപോമ്ഹി സകേ നിവേസനേ;
ബുദ്ധം വിഗതരജം വിതിണ്ണകങ്ഖം,
അദ്ദക്ഖിം സുഗതം അനോമപഞ്ഞം.

''സ്വാഹം മുദിതധനോ പസന്നചിത്തോ,
അഞ്ജലിം അകരിം തഥാഗതസ്സ;
താഹം കുസലം കരിത്വാന കമ്മം,
തിദസാനം സഹബ്യതം ഗതോ''തി. (വിം വം ൧൨൨൦-൧൨൨൧; പേം വം ൧൯൯-൨൦൦);

തസ്മിം കഥേന്തേയേവ ബ്രാഹ്മണസ്സ സകലസരീരം പീതിയാ പരിപൂരി. സോ തം പീതിം പവേദേന്തോ -

''അച്ഛരിയം വത അബ്ഭുതം വത,
അഞ്ജലികമ്മസ്സ അയമീദിസോ വിപാകോ;
അഹമ്പി പമുദിതമനോ പസന്നചിത്തോ,
അജ്ജേവ ബുദ്ധം സരണം വജാമീ''തി. (വിം വം ൧൨൨൨; പേം വം ൨൦൧) -

ആഹ. അഥ നം മാണവോ -

''അജ്ജേവ ബുദ്ധം സരണം വജാഹി,
ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച പസന്നചിത്തോ;
തഥേവ സിക്ഖാപദാനി പഞ്ച,
അഖണ്ഡഫുല്ലാനി സമാദിയസ്സു.

പാണാതിപാതാ വിരമസ്സു ഖിപ്പം,
ലോകേ അദിന്നം പരിവജ്ജയസ്സു;
അമജ്ജപോ മാ ച മുസാ ഭണാഹി,
സകേന ദാരേന ച ഹോഹി തുട്ഠോ''തി. (വിം വം ൧൨൨൩-൧൨൨൪; പേം വം ൨൦൨-൨൦൩) -

ആഹ . സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

''അത്ഥകാമോസി മേ യക്ഖ, ഹിതകാമോസി ദേവതേ;
കരോമി തുയ്ഹം വചനം, ത്വംസി ആചരിയോ മമ.

''ഉപേമി സരണം ബുദ്ധം, ധമ്മഞ്ചാപി അനുത്തരം;
സങ്ഘഞ്ച നരദേവസ്സ, ഗച്ഛാമി സരണം അഹം.

“പാണാതിപാതാ വിരമാമി ഖിപ്പം,
ലോകേ അദിന്നം പരിവജ്ജയാമി;
അമജ്ജപോ നോ ച മുസാ ഭണാമി,
സകേന ദാരേന ച ഹോമി തുട്ഠോ”തി. (വിം വം ൧൭൭൫-൧൭൭൭;
പേം വം ൨൦൮-൨൦൩);

അഥ നം ദേവപുത്തോ, “ബ്രാഹ്മണ, തേ ഗേഹേ ബഹും ധനം അത്ഥി, സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ദാനം ദേഹി, ധമ്മം സുണാഹി, പഞ്ഹം പുച്ഛാഹീ”തി വത്വാ തത്ഥേവ അന്തരധായി.

ബ്രാഹ്മണോപി ഗേഹം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിം ആമന്തേത്വാ, “ഭദ്ദേ, അഹം അജ്ജ സമണം ഗോതമം നിമന്തേത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമി, സക്കാരം കരോഹീ”തി വത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം നേവ അഭിവാദേത്വാ ന പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ, “ഭോ ഗോതമ, അധിവാസേഹി അജ്ജതനായ ഭത്തം സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേനാ”തി ആഹ. സത്ഥാ അധിവാസേസി. സോ സത്ഥു അധിവാസനം വിദിത്വാ വേഗേനാഗന്ത്വാ സകേ നിവേസനേ പണീതം ഖാദനീയം ഭോജനീയഞ്ച പടിയാദാപേസി. സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. ബ്രാഹ്മണോ സക്കച്ചം പരിവിസി, മഹാജനോ സന്നിപതി. മിച്ഛാദിട്ഠികേന കിര തഥാഗതേ നിമന്തിതേ ദ്വേ ജനകായാ സന്നിപതന്തി മിച്ഛാദിട്ഠികാ “അജ്ജ സമണം ഗോതമം പഞ്ഹം പുച്ഛനായ വിഹേഠിയമാനം പസ്സിസ്സാമാ”തി സന്നിപതന്തി, സമ്മാദിട്ഠികാ “അജ്ജ ബുദ്ധവിസയം ബുദ്ധലീളം പസ്സിസ്സാമാ”തി സന്നിപതന്തി. അഥ ഖോ ബ്രാഹ്മണോ കതഭത്തകിച്ചം തഥാഗതമുപസങ്കമിത്വാ നീചാസനേ നിസിന്നോ പഞ്ഹം പുച്ഛി - “ഭോ ഗോതമ, തുമ്ഹാകം ദാനം അദത്വാ പൂജം അകത്വാ ധമ്മം അസുത്വാ ഉപോസഥവാസം അവസിത്വാ കേവലം മനോപസാദമത്തേനേവ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്താ നാമ ഹോന്തീ”തി? “ബ്രാഹ്മണ, കസ്മാ മം പുച്ഛസി, നനു തേ പുത്തേന മട്ഠകുണ്ഡലിനാ മയി മനം പസാദേത്വാ അത്തനോ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തഭാവോ കഥിതോ”തി? “കദാ, ഭോ ഗോതമാ”തി? നനു ത്വം അജ്ജ സുസാനം ഗന്ത്വാ കന്ദന്തോ അവിദൂരേ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തം ഏകം മാണവം ദിസ്വാ “അലങ്കതോ മട്ഠകുണ്ഡലീ, മാലധാരീ ഹരിചന്ദനുസ്സദോ”തി ദ്വീഹി ജനേഹി കഥിതകഥം പകാസേന്തോ സബ്ബം മട്ഠകുണ്ഡലിവത്ഥും കഥേസി. തേനേവേതം ബുദ്ധഭാസിതം നാമ ജാതം.

തം കഥേത്വാ ച പന “ന ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകസതം വാ ന ദ്വേസതം, അഥ ഖോ മയി മനം പസാദേത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്താനം ഗണനാ നാമ നത്ഥീ”തി ആഹ. അഥ മഹാജനോ ന നിബ്ബേമതികോ ഹോതി, അഥസ്സ അനിബ്ബേമതികഭാവം വിദിത്വാ സത്ഥാ “മട്ഠകുണ്ഡലിദേവപുത്തോ വിമാനേനേവ സദ്ധിം ആഗച്ഛതൂ”തി അധിട്ഠാസി. സോ തിഗാവുതപ്പമാണേനേവ ദിബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതേന അത്തഭാവേന ആഗന്ത്വാ വിമാനതോ ഓരുയ്ഹ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ “ത്വം ഇമം സമ്പത്തിം കിം കമ്മം കത്വാ പടിലഭീ”തി പുച്ഛന്തോ -

“അഭിക്കന്തേന വണ്ണേന, യാ ത്വം തിട്ഠസി ദേവതേ;
ഓഭാസേന്തീ ദിസാ സബ്ബാ, ഓസധീ വിയ താരകാ;
പുച്ഛാമി തം ദേവ മഹാനുഭാവ, മനുസ്സഭൂതോ കിമകാസി പുഞ്ഞ”ന്തി. -

ഗാഥമാഹ. "ദേവപുത്തോ അയം മേ, ഭന്തേ, സമ്പത്തി തുമ്ഹേസു ചിത്തം പസാദേത്വാ ലദ്ധാ"തി. "മയി ചിത്തം പസാദേത്വാ ലദ്ധാ തേ"തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. മഹാജനോ ദേവപുത്തം ഓലോകേത്വാ "അച്ഛരിയാ വത, ഭോ, ബുദ്ധഗുണാ, അദിന്നപുബ്ബകബ്രാഹ്മണസ്സ നാമ പുത്തോ അഞ്ഞം കിഞ്ചി പുഞ്ഞം അകത്വാ സത്ഥരി ചിത്തം പസാദേത്വാ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം പടിലഭീ"തി തുട്ഠിം പവേദേസി.

അഥ നേസം കുസലാകുസലകമ്മകരണേ മനോവ പുബ്ബങ്ഗമോ, മനോവ സേട്ഠോ. പസന്നേന ഹി മനേന കതം കമ്മം ദേവലോകം മനുസ്സലോകം ഗച്ഛന്തം പുഗ്ഗലം ഛായാവ ന വിജഹതീതി ഇദം വത്ഥും കഥേത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ പതിട്ഠാപിതമത്തികം സാസനം രാജമുദ്ദായ ലഞ്ഛന്തോ വിയ ധമ്മരാജാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨. "മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ, മനോസേട്ഠാ മനോമയാ.

മനസാ ചേ പസന്നേന, ഭാസതി വാ കരോതി വാ;
തതോ നം സുഖമന്വേതി, ഛായാവ അനപായിനീ"തി.

തത്ഥ കിഞ്ചാപി **മനോ**തി അവിസേസേന സബ്ബമ്പി ചതുഭൂമികചിത്തം വുച്ചതി, ഇമസ്മിം പന പദേ നിയമിയമാനം വവത്ഥാപിയമാനം പരിച്ഛിജ്ജിയമാനം അട്ഠവിധം കാമാവചരകുസലചിത്തം ലബ്ഭതി. വത്ഥുവസേന പനാഹരിയമാനം തതോപി സോമനസ്സസഹഗതം ഞാണസമ്പയുത്തചിത്തമേവ ലബ്ഭതി. **പുബ്ബങ്ഗമാ**തി തേന പഠമഗാമിനാ ഹുത്വാ സമന്നാഗതാ. **ധമ്മാ**തി വേദനാദയോ തയോ ഖന്ധാ. ഏതേ ഹി ഉപ്പാദപച്ചയട്ഠേന സോമനസ്സസമ്പയുത്തമനോ പുബ്ബങ്ഗമോ ഏതേസന്തി **മനോപുബ്ബങ്ഗമാ** നാമ. യഥാ ഹി ബഹൂസു ഏകതോ ഹുത്വാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ചീവരദാനാദീനി വാ ഉളാരപൂജാധമ്മസ്സവനാദീനി വാ മാലാഗന്ധസക്കാരകരണാദീനി വാ പുഞ്ഞാനി കരോന്തേസു "കോ ഏതേസം പുബ്ബങ്ഗമോ"തി വുത്തേ യോ തേസം പച്ചയോ ഹോതി, യം നിസ്സായ തേ താനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തി, സോ തിസ്സോ വാ ഫുസ്സോ വാ തേസം പുബ്ബങ്ഗമോതി വുച്ചതി, ഏവംസമ്പദമിദം വേദിതബ്ബം. ഇതി ഉപ്പാദപച്ചയട്ഠേന മനോ പുബ്ബങ്ഗമോ ഏതേസന്തി മനോപുബ്ബങ്ഗമാ. ന ഹി തേ മനേ അനുപ്പജ്ജന്തേ ഉപ്പജ്ജിതും സക്കോന്തി, മനോ പന ഏകച്ചേസു ചേതസികേസു അനുപ്പജ്ജന്തേസുപി ഉപ്പജ്ജതിയേവ. ഏവം അധിപതിവസേന പന മനോ സേട്ഠോ ഏതേസന്തി **മനോസേട്ഠാ**. യഥാ ഹി ഗണാദീനം അധിപതി പുരിസോ ഗണസേട്ഠോ സേണിസേട്ഠോതി വുച്ചതി, തഥാ തേസമ്പി മനോവ സേട്ഠോ. യഥാ പന സുവണ്ണാദീഹി നിപ്ഫാദിതാനി ഭണ്ഡാനി സുവണ്ണമയാദീനി നാമ ഹോന്തി, തഥാ ഏതേപി മനതോ നിപ്ഫന്നത്താ **മനോമയാ** നാമ.

പസന്നേനാതി അനഭിജ്ഝാദീഹി ഗുണേഹി പസന്നേന. **ഭാസതി വാ കരോതി വാ**തി ഏവരൂപേന മനേന ഭാസന്തോ ചതുബ്ബിധം വചീസുചരിതമേവ ഭാസതി, കരോന്തോ തിവിധം കായസുചരിതമേവ കരോതി, അഭാസന്തോ അകരോന്തോ തായ അനഭിജ്ഝാദീഹി പസന്നമാനസതായ തിവിധം മനോസുചരിതം പൂരേതി. ഏവമസ്സ ദസ കുസലകമ്മപഥാ പാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി.

തതോ നം സുഖമന്വേതീതി തതോ തിവിധസുചരിതതോ നം പുഗ്ഗലം സുഖമന്വേതി. ഇധ തേഭൂമികമ്പി കുസലം അധിപ്പേതം, തസ്മാ തേഭൂമികസുചരിതാനുഭാവേന സുഗതിഭവേ നിബ്ബത്തം പുഗ്ഗലം, ദുഗ്ഗതിയം വാ സുഖാനുഭവനട്ഠാനേ ഠിതം കായവത്ഥുകമ്പി ഇതരവത്ഥുകമ്പി അവത്ഥുകമ്പീതി കായികചേതസികം വിപാകസുഖം അനുഗച്ഛതി, ന വിജഹതീതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. യഥാ കിം? **ഛായാവ അനപായിനീ**തി യഥാ ഹി ഛായാ നാമ സരീരപ്പടിബദ്ധാ സരീരേ ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛതി, തിട്ഠന്തേ തിട്ഠതി , നിസീദന്തേ നിസീദതി, ന സക്കോതി, ''സണ്ഹേന വാ ഫരുസേന വാ നിവത്താഹീ''തി വത്വാ വാ പോഥേത്വാ വാ നിവത്താപേതും. കസ്മാ? സരീരപ്പടിബദ്ധത്താ. ഏവമേവ ഇമേസം ദസന്നം കുസലകമ്മപഥാനം ആചിണ്ണസമാചിണ്ണകുസലമൂലികം കാമാവചരാദിഭേദം കായികചേതസികസുഖം ഗതഗതട്ഠാനേ അനപായിനീ ഛായാ വിയ ഹുത്വാ ന വിജഹതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി, മട്ഠകുണ്ഡലിദേവപുത്തോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, തഥാ അദിന്നപുബ്ബകോ ബ്രാഹ്മണോ. സോ താവമഹന്തം വിഭവം ബുദ്ധസാസനേ വിപ്പകിരീതി.

മട്ഠകുണ്ഡലീവത്ഥു ദുതിയം.

൩. തിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

അക്കോച്ഛി മന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിരായസ്മാ തിസ്സത്ഥേരോ ഭഗവതോ പിതുച്ഛാപുത്തോ അഹോസി, മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിത്വാ ബുദ്ധാനം ഉപ്പന്നലാഭസക്കാരം പരിഭുഞ്ജന്തോ ഥൂലസരീരോ ആകോടിതപച്ചാകോടിതേഹി ചീവരേഹി നിവാസേത്വാ യേഭുയ്യേന വിഹാരമജ്ഝേ ഉപട്ഠാനസാലായം നിസീദതി. തഥാഗതം ദസ്സനത്ഥായ ആഗതാ ആഗന്തുകഭിക്ഖൂ തം ദിസ്വാ ''ഏകോ മഹാഥേരോ ഭവിസ്സതീ''തി സഞ്ഞായ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വത്തം ആപുച്ഛന്തി, പാദസമ്ബാഹനാദീനി ആപുച്ഛന്തി. സോ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ നം ഏകോ ദഹരഭിക്ഖു ''കതിവസ്സാ തുമ്ഹേ''തി പുച്ഛിത്വാ ''വസ്സം നത്ഥി, മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിതാ മയ''ന്തി വുത്തേ, ''ആവുസോ, ദുബ്ബിനീത, മഹല്ലക , അത്തനോ പമാണം ന ജാനാസി, ഏത്തകേ മഹാഥേരേ ദിസ്വാ സാമീചികമ്മമത്തമ്പി ന കരോസി, വത്തേ ആപുച്ഛിയമാനേ തുണ്ഹീ ഹോസി, കുക്കുച്ചമത്തമ്പി തേ നത്ഥീ''തി അച്ഛരം പഹരി. സോ ഖത്തിയമാനം ജനേത്വാ ''തുമ്ഹേ കസ്സ സന്തികം ആഗതാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സത്ഥു സന്തിക''ന്തി വുത്തേ ''മം പന 'കോ ഏസോ'തി സല്ലക്ഖേഥ, മൂലമേവ വോ ഛിന്ദിസ്സാമീ''തി വത്വാ രുദന്തോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി . അഥ നം സത്ഥാ ''കിം നു ത്വം തിസ്സ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ അസ്സുമുഖോ രോദമാനോ ആഗതോസീ''തി പുച്ഛി. തേപി ഭിക്ഖൂ ''ഏസ ഗന്ത്വാ കിഞ്ചി ആലോളം കരേയ്യാ''തി തേനേവ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സോ സത്ഥാരാ പുച്ഛിതോ ''ഇമേ മം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ അക്കോസന്തീ''തി ആഹ. ''കഹം പന ത്വം നിസിന്നോസീ''തി? ''വിഹാരമജ്ഝേ ഉപട്ഠാനസാലായം, ഭന്തേ''തി. ''ഇമേ തേ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്താ ദിട്ഠാ''തി? ''ആമ, ദിട്ഠാ, ഭന്തേ''തി. ''കിം ഉട്ഠായ തേ

പച്ചുഗ്ഗമനം കത’’ന്തി? ‘‘ന കതം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘പരിക്ഖാരഗ്ഗഹണം ആപുച്ഛിത’’ന്തി? ‘‘നാപുച്ഛിതം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘വത്തം വാ പാനീയം വാ ആപുച്ഛിത’’ന്തി. ‘‘നാപുച്ഛിതം ഭന്തേ’’തി? ‘‘ആസനം നീഹരിത്വാ അഭിവാദേത്വാ പാദസമ്ബാഹനം കത’’ന്തി? ‘‘ന കതം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘തിസ്സ മഹല്ലകഭിക്ഖൂനം സബ്ബം ഏതം വത്തം കാതബ്ബം, ഏതം വത്തം അകരോന്തേന വിഹാരമജ്ഝേ നിസീദിതും ന വട്ടതി, തവേവ ദോസോ, ഏതേ ഭിക്ഖൂ ഖമാപേഹീ’’തി? ‘‘ഏതേ മം, ഭന്തേ, അക്കോസിംസു , നാഹം ഏതേ ഖമാപേമീ’’തി. ‘‘തിസ്സ മാ ഏവം കരി, തവേവ ദോസോ, ഖമാപേഹി നേ’’തി? ‘‘ന ഖമാപേമി, ഭന്തേ’’തി. അഥ സത്ഥാ ‘‘ദുബ്ബചോ ഏസ, ഭന്തേ’’തി ഭിക്ഖൂഹി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദുബ്ബചോ ഏസ, പുബ്ബേപി ഏസ ദുബ്ബചോയേവാ’’തി വത്വാ ‘‘ഇദാനി താവസ്സ, ഭന്തേ, ദുബ്ബചഭാവോ അമ്ഹേഹി ഞാതോ, അതീതേ ഏസ കിം അകാസീ’’തി വുത്തേ ‘‘തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥാ’’തി വത്വാ അതീതമാഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബാരാണസിരഞ്ഞേ രജ്ജം കാരേന്തേ ദേവിലോ നാമ താപസോ അട്ഠ മാസേ ഹിമവന്തേ വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ചത്താരോ മാസേ നഗരമുപനിസ്സായ വസിതുകാമോ ഹിമവന്തതോ ആഗന്ത്വാ നഗരദ്വാരേ ദാരകേ ദിസ്വാ പുച്ഛി - ‘‘ഇമം നഗരം സമ്പത്തപബ്ബജിതാ കത്ഥ വസന്തീ’’തി? ‘‘കുമ്ഭകാരസാലായം, ഭന്തേ’’തി. താപസോ കുമ്ഭകാരസാലം ഗന്ത്വാ ദ്വാരേ ഠത്വാ ‘‘സചേ തേ ഭഗ്ഗവ അഗരു, വസേയ്യാമ ഏകരത്തിം സാലായ’’ന്തി ആഹ. കുമ്ഭകാരോ ‘‘മയ്ഹം രത്തിം സാലായം കിച്ചം നത്ഥി, മഹതീ സാലാ, യഥാസുഖം വസഥ, ഭന്തേ’’തി സാലം നിയ്യാദേസി. തസ്മിം പവിസിത്വാ നിസിന്നേ അപരോപി നാരദോ നാമ താപസോ ഹിമവന്തതോ ആഗന്ത്വാ കുമ്ഭകാരം ഏകരത്തിവാസം യാചി. കുമ്ഭകാരോ ‘‘പഠമം ആഗതോ ഇമിനാ സദ്ധിം ഏകതോ വസിതുകാമോ ഭവേയ്യ വാ നോ വാ, അത്താനം പരിമോചേസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘സചേ, ഭന്തേ, പഠമം ഉപഗതോ രോചേസ്സതി, തസ്സ രുചിയാ വസഥാ’’തി ആഹ. സോ തമുപസങ്കമിത്വാ ‘‘സചേ തേ, ആചരിയ അഗരു, മയഞ്ചേത്ഥ ഏകരത്തിം വസേയ്യാമാ’’തി യാചി. ‘‘മഹതീ സാലാ, പവിസിത്വാ ഏകമന്തേ വസാഹീ’’തി വുത്തേ പവിസിത്വാ പുരേതരം പവിട്ഠസ്സ ദേവിലസ്സ അപരഭാഗേ നിസീദി. ഉഭോപി സാരണീയകഥം കഥേത്വാ നിപജ്ജിംസു.

സയനകാലേ നാരദോ ദേവിലസ്സ നിപജ്ജനട്ഠാനഞ്ച ദ്വാരഞ്ച സല്ലക്ഖേത്വാ നിപജ്ജി. സോ പന ദേവിലോ നിപജ്ജമാനോ അത്തനോ നിപജ്ജനട്ഠാനേ അനിപജ്ജിത്വാ ദ്വാരമജ്ഝേ തിരിയം നിപജ്ജി. നാരദോ രത്തിം നിക്ഖമന്തോ തസ്സ ജടാസു അക്കമി. ‘‘കോ മം അക്കമീ’’തി ച വുത്തേ, ‘‘ആചരിയ, അഹ’’ന്തി ആഹ. ‘‘കൂടജടില, അരഞ്ഞതോ ആഗന്ത്വാ മമ ജടാസു അക്കമസീ’’തി. ‘‘ആചരിയ, തുമ്ഹാകം ഇധ നിപന്നഭാവം ന ജാനാമി, ഖമഥ മേ’’തി വത്വാ തസ്സ കന്ദന്തസ്സേവ ബഹി നിക്ഖമി. ഇതരോ ‘‘അയം പവിസന്തോപി മം അക്കമേയ്യാ’’തി പരിവത്തേത്വാ പാദട്ഠാനേ സീസം കത്വാ നിപജ്ജി. നാരദോപി പവിസന്തോ ‘‘പഠമംപാഹം ആചരിയേ അപരജ്ഝിം, ഇദാനിസ്സ പാദപസ്സേന പവിസിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ഗീവായ അക്കമി. ‘‘കോ ഏസോ’’തി ച വുത്തേ ‘‘അഹം, ആചരിയാ’’തി വത്വാ ‘‘കൂടജടില, പഠമം മമ ജടാസു അക്കമിത്വാ ഇദാനി ഗീവായ അക്കമസി, അഭിസപിസ്സാമി ത’’ന്തി വുത്തേ, ‘‘ആചരിയ, മയ്ഹം ദോസോ നത്ഥി, അഹം തുമ്ഹാകം ഏവം നിപന്നഭാവം

ന ജാനാമി, ‘പഠമമ്പി മേ അപരദ്ധം, ഇദാനി പാദപസ്സേന പവിസിസ്സാമീ’തി പവിട്ഠോമ്ഹി, ഖമഥ മേ”തി ആഹ. “കൂടജടില, അഭിസപിസ്സാമി ത”ന്തി. “മാ ഏവം കരിത്ഥ ആചരിയാ”തി. സോ തസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ -

“സഹസ്സരംസീ സതതേജോ, സൂരിയോ തമവിനോദനോ;
പാതോദയന്തേ സൂരിയേ, മുദ്ധാ തേ ഫലതു സത്തധാ”തി. -

തം അഭിസപി ഏവ. നാരദോ, “ആചരിയ, മയ്ഹം ദോസോ നത്ഥീതി മമ വദന്തസ്സേവ തുമ്ഹേ അഭിസപഥ, യസ്സ ദോസോ അത്ഥി, തസ്സ മുദ്ധാ ഫലതു, മാ നിദ്ദോസസ്സാ”തി വത്വാ -

“സഹസ്സരംസീ സതതേജോ, സൂരിയോ തമവിനോദനോ;
പാതോദയന്തേ സൂരിയേ, മുദ്ധാ തേ ഫലതു സത്തധാ”തി. -

അഭിസപി. സോ പന മഹാനുഭാവോ അതീതേ ചത്താലീസ, അനാഗതേ ചത്താലീസാതി അസീതികപ്പേ അനുസ്സരതി. തസ്മാ “കസ്സ നു ഖോ ഉപരി അഭിസപോ പതിസ്സതീ”തി ഉപധാരേന്തോ “ആചരിയസ്സാ”തി ഞത്വാ തസ്മിം അനുകമ്പം പടിച്ച ഇദ്ധിബലേന അരുണുഗ്ഗമനം നിവാരേതി.

നാഗരാ അരുണേ അനുഗ്ഗച്ഛന്തേ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ, “ദേവ, തയി രജ്ജം കാരേന്തേ അരുണോ ന ഉട്ഠഹതി, അരുണം നോ ഉട്ഠാപേഹീ”തി കന്ദിംസു. രാജാ അത്തനോ കായകമ്മാദീനി ഓലോകേന്തോ കിഞ്ചി അയുത്തം അദിസ്വാ “കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ചിന്തേത്വാ “പബ്ബജിതാനം വിവാദേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി പരിസങ്കമാനോ “കച്ചി ഇമസ്മിം നഗരേ പബ്ബജിതാ അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. “ഹിയ്യോ സായം കുമ്ഭകാരസാലായം ആഗതാ അത്ഥി ദേവാ”തി വുത്തേ തംഖണഞ്ഞേവ രാജാ ഉക്കാഹി ധാരിയമാനാഹി തത്ഥ ഗന്ത്വാ നാരദം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ആഹ -

“കമ്മന്താ നപ്പവത്തന്തി, ജമ്ബുദീപസ്സ നാരദ;
കേന ലോകോ തമോഭൂതോ, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി.

നാരദോ സബ്ബം തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ ഇമിനാ കാരണേന അഹം ഇമിനാ അഭിസപിതോ, അഥാഹം “മയ്ഹം ദോസോ നത്ഥി, യസ്സ ദോസോ അത്ഥി, തസ്സേവ ഉപരി അഭിസപോ പതതൂ”തി വത്വാ അഭിസപിം. അഭിസപിത്വാ ച പന “കസ്സ നു ഖോ ഉപരി അഭിസപോ പതിസ്സതീ”തി ഉപധാരേന്തോ “സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായ ആചരിയസ്സ മുദ്ധാ സത്തധാ ഫലിസ്സതീ”തി ദിസ്വാ ഏതസ്മിം അനുകമ്പം പടിച്ച അരുണസ്സ ഉഗ്ഗമനം ന ദേമീതി. “കഥം പന അസ്സ, ഭന്തേ, അന്തരായോ ന ഭവേയ്യാ”തി. “സചേ മം ഖമാപേയ്യ, ന ഭവേയ്യാ”തി. “തേന ഹി ഖമാപേഹീ”തി വുത്തേ “ഏസോ, മഹാരാജ, മം ജടാസു ച ഗീവായ ച അക്കമി, നാഹം ഏതം കൂടജടിലം ഖമാപേമീ”തി. “ഖമാപേഹി, ഭന്തേ, മാ ഏവം കരിത്ഥാ”തി. “ന ഖമാപേമീ”തി. “മുദ്ധാ തേ സത്തധാ ഫലിസ്സതീ”തി വുത്തേപി ന ഖമാപേതിയേവ. അഥ നം രാജാ “ന ത്വം അത്തനോ രുചിയാ ഖമാപേസ്സസീ”തി ഹത്ഥപാദകുച്ഛിഗീവാസു ഗാഹാപേത്വാ നാരദസ്സ പാദമൂലേ ഓനമാപേസി. നാരദോപി “ഉട്ഠേഹി, ആചരിയ, ഖമാമി തേ”തി വത്വാ, “മഹാരാജ, നായം യഥാമനേന ഖമാപേതി, നഗരസ്സ അവിദൂരേ ഏകോ സരോ അത്ഥി, തത്ഥ നം സീസേ മത്തികാപിണ്ഡം

കത്വാ ഗലപ്പമാണേ ഉദകേ ഠപാപേഹീ"തി ആഹ. രാജാ തഥാ കാരേസി. നാരദോ ദേവിലം ആമന്തേത്വാ, "ആചരിയ, മയാ ഇദ്ധിയാ വിസ്സട്ഠായ സൂരിയസന്താപേ ഉട്ഠഹന്തേ ഉദകേ നിമുജ്ജിത്വാ അഞ്ഞേന ഠാനേന ഉത്തരിത്വാ ഗച്ഛേയ്യാസീ"തി ആഹ. "തസ്സ സൂരിയരംസീഹി സംഫുട്ഠമത്തോവ മത്തികാപിണ്ഡോ സത്തധാ ഫലി, സോ നിമുജ്ജിത്വാ അഞ്ഞേന ഠാനേന പലായീ"തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "തദാ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ദേവിലോ തിസ്സോ, നാരദോ അഹമേവാതി ഏവം തദാപേസ ദുബ്ബചോയേവാ"തി വത്വാ തിസ്സത്ഥേരം ആമന്തേത്വാ, "തിസ്സ, ഭിക്ഖുനോ നാമ 'അസുകേനാഹം അക്കുട്ഠോ, അസുകേന പഹടോ, അസുകേന ജിതോ, അസുകോ ഖോ മേ ഭണ്ഡം അഹാസീ'തി ചിന്തേന്തസ്സ വേരം നാമ ന വൂപസമ്മതി, ഏവം പന അനുപനയ്ഹന്തസ്സേവ ഉപസമ്മതീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩. "അക്കോച്ഛി മം അവധി മം, അജിനി മം അഹാസി മേ;
യേ ച തം ഉപനയ്ഹന്തി, വേരം തേസം ന സമ്മതി.

൪. "അക്കോച്ഛി മം അവധി മം, അജിനി മം അഹാസി മേ;
യേ ച തം നുപനയ്ഹന്തി, വേരം തേസൂപസമ്മതീ"തി.

തത്ഥ **അക്കോച്ഛീ**തി അക്കോസി. **അവധീ**തി പഹരി. **അജിനീ**തി കൂടസക്ഖിഓതാരണേന വാ വാദപടിവാദേന വാ കരണുത്തരിയകരണേന വാ അജേസി. **അഹാസി മേ**തി മമ സന്തകം പത്താദീസു കിഞ്ചിദേവ അവഹരി. **യേ ച ത**ന്തി യേ കേചി ദേവതാ വാ മനുസ്സാ വാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ തം "അക്കോച്ഛി മ"ന്തിആദിവത്ഥുകം കോധം സകടധുരം വിയ നദ്ധിനാ പൂതിമച്ഛാദീനി വിയ ച കുസാദീഹി പുനപ്പുനം വേഠേത്വാ ഉപനയ്ഹന്തി, തേസം സകിം ഉപ്പന്നം വേരം **ന സമ്മതീ**തി വൂപസമ്മതി. **യേ ച തം നുപനയ്ഹന്തീ**തി അസതിയാ അമനസികാരവസേന വാ കമ്മപച്ചവേക്ഖണാദിവസേന വാ യേ തം അക്കോസാദിവത്ഥുകം കോധം തയാപി കോചി നിദ്ദോസോ പുരിമഭവേ അക്കുട്ഠോ ഭവിസ്സതി, പഹടോ ഭവിസ്സതി, കൂടസക്ഖിം ഓതാരേത്വാ ജിതോ ഭവിസ്സതി, കസ്സചി തേ പസയ്ഹ കിഞ്ചി അച്ഛിന്നം ഭവിസ്സതി, തസ്മാ നിദ്ദോസോ ഹുത്വാപി അക്കോസാദീനി പാപുണാസീതി ഏവം ന ഉപനയ്ഹന്തി. തേസു പമാദേന ഉപ്പന്നമ്പി വേരം ഇമിനാ അനുപനയ്ഹനേന നിരിന്ധനോ വിയ ജാതവേദോ വൂപസമ്മതീതി.

ദേസനാപരിയോസാനേ സതസഹസ്സഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. ധമ്മദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസി. ദുബ്ബചോപി സുബ്ബചോയേവ ജാതോതി.

തിസ്സത്ഥേരവത്ഥു തതിയം.

൪. കാളയക്ഖിനീവത്ഥു

ന ഹി വേരേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം വഞ്ഝിത്ഥിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര കുടുമ്ബികപുത്തോ പിതരി കാലകതേ ഖേത്തേ ച ഘരേ ച സബ്ബകമ്മാനി അത്തനാവ കരോന്തോ മാതരം പടിജഗ്ഗി. അഥസ്സ മാതാ “കുമാരികം തേ, താത, ആനേസ്സാമീ”തി ആഹ. “അമ്മ , മാ ഏവം വദേഥ, അഹം യാവജീവം തുമ്ഹേ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ”തി. “താത, ഖേത്തേ ച ഘരേ ച കിച്ചം ത്വമേവ കരോസി, തേന മയ്ഹം ചിത്തസുഖം നാമ ന ഹോതി, ആനേസ്സാമീ”തി. സോ പുനപ്പുനം പടിക്ഖിപിത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. സാ ഏകം കുലം ഗന്തുകാമാ ഗേഹാ നിക്ഖമി. അഥ നം പുത്തോ “കതരം കുലം ഗച്ഛഥാ”തി പുച്ഛിത്വാ “അസുകകുലം നാമാ”തി വുത്തേ തത്ഥ ഗമനം പടിസേധേത്വാ അത്തനോ അഭിരുചിതം കുലം ആചിക്ഖി. സാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ കുമാരികം വാരേത്വാ ദിവസം വവത്ഥപേത്വാ തം ആനേത്വാ തസ്സ ഘരേ അകാസി. സാ വഞ്ഝാ അഹോസി. അഥ നം മാതാ, പുത്ത, ത്വം അത്തനോ രുചിയാ കുമാരികം ആണാപേസി, സാ ഇദാനി വഞ്ഝാ ജാതാ, അപുത്തകഞ്ച നാമ കുലം വിനസ്സതി , പവേണീ ന ഘടീയതി, തേന അഞ്ഞം തേ കുമാരികം ആനേമീതി. തേന “അലം, അമ്മാ”തി വുച്ചമാനാപി പുനപ്പുനം കഥേസി. വഞ്ഝിത്ഥീ തം കഥം സുത്വാ “പുത്താ നാമ മാതാപിതൂനം വചനം അതിക്കമിതും ന സക്കോന്തി, ഇദാനി അഞ്ഞം വിജായിനിം ഇത്ഥിം ആനേത്വാ മം ദാസിഭോഗേന ഭുഞ്ജിസ്സതി. യംനൂനാഹം സയമേവ ഏകം കുമാരികം ആനേയ്യ”ന്തി ചിന്തേത്വാ ഏകം കുലം ഗന്ത്വാ തസ്സത്ഥായ കുമാരികം വാരേത്വാ “കിം നാമേതം, അമ്മ, വദേസീ”തി തേഹി പടിക്ഖിത്താ “അഹം വഞ്ഝാ, അപുത്തകം നാമ കുലം വിനസ്സതി, തുമ്ഹാകം പന ധീതാ പുത്തം വാ ധീതരം വാ ലഭിത്വാ കുടുമ്ബികസ്സ സാമിനീ ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം സാമികസ്സ നം ദേഥാ”തി യാചിത്വാ സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ ആനേത്വാ സാമികസ്സ ഘരേ അകാസി.

അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - “സചായം പുത്തം വാ ധീതരം വാ ലഭിസ്സതി, അയമേവ കുടുമ്ബസ്സ സാമിനീ ഭവിസ്സതി. യഥാ ദാരകം ന ലഭതി, തഥേവ നം കാതും വട്ടതീ”തി. അഥ നം സാ ആഹ - “അമ്മ, യദാ തേ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാതി, അഥ മേ ആരോചേയ്യാസീ”തി. സാ “സാധൂ”തി പടിസ്സുണിത്വാ ഗബ്ഭേ പതിട്ഠിതേ തസ്സാ ആരോചേസി. ഇതരിസ്സാ പന സാ സയമേവ നിച്ചം യാഗുഭത്തം ദേതി, അഥസ്സാ ആഹാരേനേവ സദ്ധിം ഗബ്ഭപാതനഭേസജ്ജമദാസി, ഗബ്ഭോ പതി. ദുതിയമ്പി ഗബ്ഭേ പതിട്ഠിതേ ആരോചേസി , ഇതരാ ദുതിയമ്പി തഥേവ പാതേസി. അഥ നം പടിവിസ്സകിത്ഥിയോ പുച്ഛിംസു - “കച്ചി തേ സപത്തി അന്തരായം കരോതീ”തി? സാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ “അന്ധബാലേ, കസ്മാ ഏവമകാസി, അയം തവ ഇസ്സരിയഭയേന ഗബ്ഭസ്സ പാതനഭേസജ്ജം യോജേത്വാ ദേതി, തേന തേ ഗബ്ഭോ പതതി, മാ പുന ഏവമകത്ഥാ”തി വുത്താ തതിയവാരേ ന കഥേസി. അഥ സാ ഇതരിസ്സാ ഉദരം ദിസ്വാ “കസ്മാ മയ്ഹം ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ന കഥേസീ”തി വത്വാ “ത്വം മം ആനേത്വാ വഞ്ചേത്വാ ദ്വേ വാരേ ഗബ്ഭം പാതേസി, കിമത്ഥം തുയ്ഹം കഥേമീ”തി വുത്തേ “നട്ഠാ ദാനിമ്ഹീ”തി ചിന്തേത്വാ തസ്സാ പമാദം ഓലോകേന്തീ പരിണതേ ഗബ്ഭേ ഓകാസം ലഭിത്വാ ഭേസജ്ജം യോജേത്വാ അദാസി. ഗബ്ഭോ പരിണതത്താ പതിതും അസക്കോന്തോ തിരിയം നിപതി, ഖരാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി, ജീവിതസംസയം പാപുണി. സാ “നാസിതമ്ഹി തയാ, ത്വമേവ മം ആനേത്വാ ത്വമേവ തയോപി വാരേ ദാരകേ നാസേസി, ഇദാനി അഹമ്പി നസ്സാമി, ഇതോ ദാനി ചുതാ യക്ഖിനീ ഹുത്വാ തവ ദാരകേ ഖാദിതും സമത്ഥാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തേയ്യ”ന്തി പത്ഥനം പട്ഠപേത്വാ കാലം കത്വാ തസ്മിംയേവ ഗേഹേ മജ്ജാരീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഇതരമ്പി സാമികോ

ഗഹേത്വാ "തയാ മേ കുലൂപച്ഛേദോ കതോ"തി കപ്പരജണ്ണുകാദീഹി സുപോഥിതം പോഥേസി. സാ തേനേവാബാധേന കാലം കത്വാ തഥേവ കുക്കുടീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ.

കുക്കുടീ ന ചിരസ്സേവ അണ്ഡാനി വിജായി, മജ്ജാരീ ആഗന്ത്വാ താനി അണ്ഡാനി ഖാദി. ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി ഖാദിയേവ. കുക്കുടീ ചിന്തേസി - "തയോ വാരേ മമ അണ്ഡാനി ഖാദിത്വാ ഇദാനി മമ്പി ഖാദിതുകാമാസീ"തി. "ഇതോ ചുതാ സപുത്തകം തം ഖാദിതും ലഭേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം കത്വാ തതോ ചുതാ അരഞ്ഞേ ദീപിനീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഇതരാ മിഗീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ വിജാതകാലേ ദീപിനീ ആഗന്ത്വാ തയോ വാരേ പുത്തകേ ഖാദി. മിഗീ മരണകാലേ "അയം മേ തിക്ഖത്തും പുത്തകേ ഖാദിത്വാ ഇദാനി മമ്പി ഖാദിസ്സതി, ഇതോ ദാനി ചുതാ ഏതം സപുത്തകം ഖാദിതും ലഭേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം കത്വാ ഇതോ ചുതാ യക്ഖിനീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ദീപിനീപി തഥേവ തതോ ചുതാ സാവത്ഥിയം കുലധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, സാ വുഡ്ഢിപ്പത്താ ദ്വാരഗാമകേ പതികുലം അഗമാസി, അപരഭാഗേ ച പുത്തം വിജായി. യക്ഖിനീപി തസ്സാ പിയസഹായികാവണ്ണേന ആഗന്ത്വാ "കുഹിം മേ സഹായികാ"തി "അന്തോഗബ്ഭേ വിജാതാ"തി വുത്തേ "പുത്തം നു ഖോ വിജാതാ, ഉദാഹു ധീതരന്തി പസ്സിസ്സാമി ന"ന്തി ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ പസ്സന്തീ വിയ ദാരകം ഗഹേത്വാ ഖാദിത്വാ ഗതാ. പുന ദുതിയവാരേപി തഥേവ ഖാദി. തതിയവാരേ ഇതരാ ഗരുഭാരാ ഹുത്വാ സാമികം ആമന്തേത്വാ, "സാമി, ഇമസ്മിം ഠാനേ ഏകാ യക്ഖിനീ മമ ദ്വേ പുത്തേ ഖാദിത്വാ ഗതാ, ഇദാനി മമ കുലഗേഹം ഗന്ത്വാ വിജായിസ്സാമീ"തി കുലഗേഹം ഗന്ത്വാ വിജായി.

തദാ സാ യക്ഖിനീ ഉദകവാരം ഗതാ ഹോതി. വേസ്സവണസ്സ ഹി യക്ഖിനിയോ വാരേന അനോതത്തദഹതോ സീസപരമ്പരായ ഉദകമാഹരന്തി. താ ചതുമാസച്ചയേനപി പഞ്ചമാസച്ചയേനപി മുച്ചന്തി. അപരാ യക്ഖിനിയോ കിലന്തകായാ ജീവിതക്ഖയമ്പി പാപുണന്തി. സാ പന ഉദകവാരതോ മുത്തമത്താവ വേഗേന തം ഘരം ഗന്ത്വാ "കുഹിം മേ സഹായികാ"തി പുച്ഛി. "കുഹിം നം പസ്സിസ്സസി, തസ്സാ ഇമസ്മിം ഠാനേ ജാതജാതദാരകേ യക്ഖിനീ ആഗന്ത്വാ ഖാദതി, തസ്മാ കുലഗേഹം ഗതാ"തി. സാ "യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ ഗച്ഛതു, ന മേ മുച്ചിസ്സതീ"തി വേരവേഗസമുസ്സാഹിതമാനസാ നഗരാഭിമുഖീ പക്ഖന്ദി. ഇതരാപി നാമഗ്ഗഹണദിവസേ നം ദാരകം ന്ഹാപേത്വാ നാമം കത്വാ, "സാമി, ഇദാനി സകഘരം ഗച്ഛാമാ"തി പുത്തമാദായ സാമികേന സദ്ധിം വിഹാരമജ്ഝേ ഗതമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തീ പുത്തം സാമികസ്സ ദത്വാ വിഹാരപോക്ഖരണിയാ ന്ഹാത്വാ സാമികേ ന്ഹായന്തേ ഉത്തരിത്വാ പുത്തസ്സ ഥഞ്ഞം പായമാനാ ഠിതാ യക്ഖിനിം ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ, "സാമി, വേഗേന ഏഹി, അയം സാ യക്ഖിനീ, വേഗേന ഏഹി, അയം സാ യക്ഖിനീ"തി ഉച്ചാസദ്ദം കത്വാ യാവ തസ്സ ആഗമനം സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ നിവത്തേത്വാ അന്തോവിഹാരാഭിമുഖീ പക്ഖന്ദി.

തസ്മിം സമയേ സത്ഥാ പരിസമജ്ഝേ ധമ്മം ദേസേസി. സാ പുത്തം തഥാഗതസ്സ പാദപിട്ഠേ നിപജ്ജാപേത്വാ "തുമ്ഹാകം മയാ ഏസ ദിന്നോ, പുത്തസ്സ മേ ജീവിതം ദേഥാ"തി ആഹ. ദ്വാരകോട്ഠകേ അധിവത്ഥോ സുമനദേവോ നാമ യക്ഖിനിയാ അന്തോ പവിസിതും നാദാസി. സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേത്വാ "ഗച്ഛ, ആനന്ദ, തം യക്ഖിനിം പക്കോസാഹീ"തി ആഹ. ഥേരോ പക്കോസി. ഇതരാ "അയം, ഭന്തേ, ആഗച്ഛതീ"തി ആഹ. സത്ഥാ

‘‘ഏതു, മാ സദ്ദമകാസീ’’തി വത്വാ തം ആഗന്ത്വാ ഠിതം ‘‘കസ്മാ ഏവം കരോസി, സചേ തുമ്ഹേ മാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ സമ്മുഖീഭാവം നാഗമിസ്സഥ, അഹിനകുലാനം വിയ അച്ഛഫന്ദനാനം വിയ കാകോലൂകാനം വിയ ച കപ്പട്ഠിതികം വോ വേരം അഭവിസ്സ , കസ്മാ വേരം പടിവേരം കരോഥ. വേരഞ്ഹി അവേരേന ഉപസമ്മതി, നോ വേരേനാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫. ‘‘ന ഹി വേരേന വേരാനി, സമ്മന്തീധ കുദാചനം;
അവേരേന ച സമ്മന്തി, ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ’’തി.

തത്ഥ **ന ഹി വേരേനാ**തി യഥാ ഹി ഖേളസിങ്ഘാണികാദീഹി അസുചീഹി മക്ഖിതം ഠാനം തേഹേവ അസുചീഹി ധോവന്താ സുദ്ധം നിഗ്ഗന്ധം കാതും ന സക്കോന്തി, അഥ ഖോ തം ഠാനം ഭിയ്യോസോമത്തായ അസുദ്ധതരഞ്ചേവ ദുഗ്ഗന്ധതരഞ്ച ഹോതി; ഏവമേവ അക്കോസന്തം പച്ചക്കോസന്തോ പഹരന്തം പടിപഹരന്തോ വേരേന വേരം വൂപസമേതും ന സക്കോതി, അഥ ഖോ ഭിയ്യോ ഭിയ്യോ വേരമേവ കരോതി. ഇതി വേരാനി നാമ വേരേന കിസ്മിഞ്ചി കാലേ ന സമ്മന്തി, അഥ ഖോ വഡ്ഢന്തിയേവ. **അവേരേന ച സമ്മന്തീ**തി യഥാ പന താനി ഖേളാദീനി അസുചീനി വിപ്പസന്നേന ഉദകേന ധോവിയമാനാനി നസ്സന്തി, തം ഠാനം സുദ്ധം ഹോതി സുഗന്ധം; ഏവമേവ അവേരേന ഖന്തിമേത്തോദകേന യോനിസോ മനസികാരേന പച്ചവേക്ഖണേന വേരാനി വൂപസമ്മന്തി പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി അഭാവം ഗച്ഛന്തി. **ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ**തി ഏസ അവേരേന വേരൂപസമനസങ്ഖാതോ പോരാണകോ ധമ്മോ; സബ്ബേസം ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധഖീണാസവാനം ഗതമഗ്ഗോതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ യക്ഖിനീ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സമ്പത്തപരിസായപി ധമ്മദേസനാ സാത്ഥികാ അഹോസി.

സത്ഥാ തം ഇത്ഥിം ആഹ - ‘‘ഏതിസ്സാ തവ പുത്തം ദേഹീ’’തി. ‘‘ഭായാമി, ഭന്തേ’’തി. ‘‘മാ ഭായി, നത്ഥി തേ ഏതം നിസ്സായ പരിപന്ഥോ’’തി ആഹ. സാ തസ്സാ പുത്തമദാസി. സാ തം ചുമ്ബിത്വാ ആലിങ്ഗേത്വാ പുന മാതുയേവ ദത്വാ രോദിതും ആരഭി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘കിമേത’’ന്തി പുച്ഛി. ‘‘ഭന്തേ, അഹം പുബ്ബേ യഥാ വാ തഥാ വാ ജീവികം കപ്പേന്തീപി കുച്ഛിപൂരം നാലത്ഥം, ഇദാനി കഥം ജീവിസ്സാമീ’’തി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘മാ ചിന്തയീ’’തി സമസ്സാസേത്വാ തം ഇത്ഥിമാഹ - ‘‘ഇമം നേത്വാ അത്തനോ ഗേഹേ നിവാസാപേത്വാ അഗ്ഗയാഗുഭത്തേഹി പടിജഗ്ഗാഹീ’’തി. സാ തം നേത്വാ പിട്ഠിവംസേ പതിട്ഠാപേത്വാ അഗ്ഗയാഗുഭത്തേഹി പടിജഗ്ഗി, തസ്സാ വീഹിപഹരണകാലേ മുസലഗ്ഗേന മുദ്ധം പഹരന്തം വിയ ഉപട്ഠാസി. സാ സഹായികം ആമന്തേത്വാ ‘‘ഇമസ്മിം ഠാനേ വസിതും ന സക്കോമി, അഞ്ഞത്ഥ മം പതിട്ഠാപേഹീ’’തി വത്വാ മുസലസാലായ ഉദകചാടിയം ഉദ്ധനേ നിബ്ബകോസേ സങ്കാരകൂടേ ഗാമദ്വാരേ ചാതി ഏതേസു ഠാനേസു പതിട്ഠാപിതാപി ഇധ മേ മുസലേന സീസം ഭിന്ദന്തം വിയ ഉപട്ഠാതി, ഇധ ദാരകാ ഉച്ഛിട്ഠോദകം ഓതാരേന്തി, ഇധ സുനഖാ നിപജ്ജന്തി, ഇധ ദാരകാ അസുചിം കരോന്തി, ഇധ കചവരം ഛഡ്ഡേന്തി, ഇധ ഗാമദാരകാ ലക്ഖയോഗ്ഗം കരോന്തീതി സബ്ബാനി താനി പടിക്ഖിപി. അഥ നം ബഹിഗാമേ വിവിത്തോകാസേ പതിട്ഠാപേത്വാ തത്ഥ തസ്സാ അഗ്ഗയാഗുഭത്താദീനി ഹരിത്വാ പടിജഗ്ഗി. സാ യക്ഖിനീ ഏവം ചിന്തേസി - ‘‘അയം മേ സഹായികാ ഇദാനി ബഹൂപകാരാ, ഹന്ദാഹം കിഞ്ചി പടിഗുണം

കരോമീ”തി. സാ “ഇമസ്മിം സംവച്ഛരേ സുബ്ബുട്ഠികാ ഭവിസ്സതി, ഥലട്ഠാനേ സസ്സം കരോഹി, ഇമസ്മിം സംവച്ഛരേ ദുബ്ബുട്ഠികാ ഭവിസ്സതി, നിന്നട്ഠാനേയേവ സസ്സം കരോഹീ”തി സഹായികായ ആരോചേതി. സേസജനേഹി കതസസ്സം അതിഉദകേന വാ അനോദകേന വാ നസ്സതി, തസ്സാ അതിവിയ സമ്പജ്ജതി. അഥ നം സേസജനാ, “അമ്മ, തയാ കതസസ്സം നേവ അച്ചോദകേന, ന അനുദകേന നസ്സതി, സുബ്ബുട്ഠിദുബ്ബുട്ഠിഭാവം ഞത്വാ കമ്മം കരോസി, കിം നു ഖോ ഏത”ന്തി പുച്ഛിംസു. “അമ്ഹാകം സഹായികാ യക്ഖിനീ സുബ്ബുട്ഠിദുബ്ബുട്ഠിഭാവം ആചിക്ഖതി, മയം തസ്സാ വചനേന ഥലേസു നിന്നേസു സസ്സാനി കരോമ, തേന നോ സമ്പജ്ജതി. കിം ന പസ്സഥ? നിബദ്ധം അമ്ഹാകം ഗേഹതോ യാഗുഭത്താദീനി ഹരിയമാനാനി, താനി ഏതിസ്സാ ഹരീയന്തി, തുമ്ഹേപി ഏതിസ്സാ അഗ്ഗയാഗുഭത്താദീനി ഹരഥ, തുമ്ഹാകമ്പി കമ്മന്തേ ഓലോകേസ്സതീ”തി. അഥസ്സാ സകലനഗരവാസിനോ സക്കാരം കരിംസു. സാപി തതോ പട്ഠായ സബ്ബേസം കമ്മന്തേ ഓലോകേന്തീ ലാഭഗ്ഗപ്പത്താ അഹോസി മഹാപരിവാരാ. സാ അപരഭാഗേ അട്ഠ സലാകഭത്താനി പട്ഠപേസി. താനി യാവജ്ജകാലാ ദീയന്തിയേവാതി.

കാളയക്ഖിനീവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൬. കോസമ്ബകവത്ഥു

പരേ ച ന വിജാനന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസമ്ബകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

കോസമ്ബിയഞ്ഹി ഘോസിതാരാമേ പഞ്ചസതപഞ്ചസതപരിവാരാ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ വിഹരിംസു വിനയധരോ ച ധമ്മകഥികോ ച. തേസു ധമ്മകഥികോ ഏകദിവസം സരീരവലഞ്ജം കത്വാ ഉദകകോട്ഠകേ ആചമനഉദകാവസേസം ഭാജനേ ഠപേത്വാവ നിക്ഖമി. പച്ഛാ വിനയധരോ തത്ഥ പവിട്ഠോ തം ഉദകം ദിസ്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഇതരം പുച്ഛി, “ആവുസോ, തയാ ഉദകം ഠപിത”ന്തി? “ആമ, ആവുസോ”തി. “കിം പനേത്ഥ ആപത്തിഭാവം ന ജാനാസീ”തി? “ആമ, ന ജാനാമീ”തി. “ഹോതി, ആവുസോ, ഏത്ഥ ആപത്തീ”തി. “തേന ഹി പടികരിസ്സാമി ന”ന്തി. “സചേ പന തേ, ആവുസോ, അസഞ്ചിച്ച അസ്സതിയാ കതം, നത്ഥി ആപത്തീ”തി. സോ തസ്സാ ആപത്തിയാ അനാപത്തിദിട്ഠി അഹോസി. വിനയധരോപി അത്തനോ നിസ്സിതകാനം “അയം ധമ്മകഥികോ ആപത്തിം ആപജ്ജമാനോപി ന ജാനാതീ”തി ആരോചേസി. തേ തസ്സ നിസ്സിതകേ ദിസ്വാ “തുമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായോ ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാപി ആപത്തിഭാവം ന ജാനാതീ”തി ആഹംസു. തേ ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ ആരോചേസും. സോ ഏവമാഹ - “അയം വിനയധരോ പുബ്ബേ അനാപത്തീതി വത്വാ ഇദാനി ആപത്തീതി വദതി, മുസാവാദീ ഏസോ”തി. തേ ഗന്ത്വാ “തുമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായോ മുസാവാദീ”തി ആഹംസു. തേ ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം വഡ്ഢയിംസു. കതോ വിനയധരോ ഓകാസം ലഭിത്വാ ധമ്മകഥികസ്സ ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ഉക്ഖേപനീയകമ്മമകാസി. തതോ പട്ഠായ തേസം പച്ചയദായകാ ഉപട്ഠാകാപി ദ്വേ കോട്ഠാസാ അഹേസും, ഓവാദപടിഗ്ഗാഹകാ ഭിക്ഖുനിയോപി ആരക്ഖദേവതാപി താസം സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താ ആകാസട്ഠദേവതാപീതി യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സബ്ബേപി പുഥുജ്ജനാ ദ്വേ പക്ഖാ അഹേസും. ചാതുമഹാരാജികം ആദിം കത്വാ യാവ അകനിട്ഠഭവനാ പന ഏകനിന്നാദം കോലാഹലം അഗമാസി.

അഥേകോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തഥാഗതമുപസങ്കമിത്വാ ഉക്ഖേപകാനം വിനയധരഅന്തേവാസികാനം "ധമ്മികേനേവായം വിനയകമ്മേന ഉക്ഖിത്തോ"തി ലദ്ധിഞ്ച, ഉക്ഖിത്താനുവത്തകാനം ധമ്മകഥികഅന്തേവാസികാനം പന "അധമ്മികേനേവ കമ്മേന ഉക്ഖിത്തോ"തി ലദ്ധിഞ്ച, ഉക്ഖേപകേഹി വാരിയമാനാനമ്പി ച തേസം തം അനുപരിവാരേത്വാ വിചരണഭാവഞ്ച ആരോചേസി ഭഗവാ "സമഗ്ഗാ കിര ഹോന്തൂ"തി ദ്വേ വാരേ പേസേത്വാ "ന ഇച്ഛന്തി, ഭന്തേ, സമഗ്ഗാ ഭവിതു"ന്തി സുത്വാ തതിയവാരേ "ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ"തി തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ ഉക്ഖേപകാനം ഉക്ഖേപനേ, ഇതരേസഞ്ച ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ആദീനവം കഥേത്വാ പുന തേസം തത്ഥേവ ഏകസീമായം ഉപോസഥാദീനി അനുജാനിത്വാ ഭത്തഗ്ഗാദീസു ഭണ്ഡനജാതാനം "ആസനന്തരികായ നിസീദിതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൪൫൬) ഭത്തഗ്ഗേ വത്തം പഞ്ഞാപേത്വാ "ഇദാനിപി ഭണ്ഡനജാതാവ വിഹരന്തീ"തി സുത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ "അലം, ഭിക്ഖവേ, മാ ഭണ്ഡന"ന്തിആദീനി വത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, ഭണ്ഡനകലഹവിഗ്ഗഹവിവാദാ നാമേതേ അനത്ഥകാരകാ. കലഹം നിസ്സായ ഹി ലടുകികാപി സകുണികാ ഹത്ഥിനാഗം ജീവിതക്ഖയം പാപേസീ"തി **ലടുകികജാതകം** (ജാ॰ ൧.൫.൩൯ ആദയോ) കഥേത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, സമഗ്ഗാ ഹോഥ, മാ വിവദഥ. വിവാദം നിസ്സായ ഹി അനേകസതസഹസ്സാ വട്ടകാപി ജീവിതക്ഖയം പത്താ"തി **വട്ടകജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧.൧൧൮) കഥേസി. ഏവമ്പി തേസു ഭഗവതോ വചനം അനാദിയന്തേസു അഞ്ഞതരേന ധമ്മവാദിനാ തഥാഗതസ്സ വിഹേസം അനിച്ഛന്തേന "ആഗമേതു, ഭന്തേ ഭഗവാ, ധമ്മസാമി, അപ്പോസ്സുക്കോ, ഭന്തേ ഭഗവാ, ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരമനുയുത്തോ വിഹരതു, മയമേവ തേന ഭണ്ഡനേന കലഹേന വിഗ്ഗഹേന വിവാദേന പഞ്ഞായിസ്സാമാ"തി (മഹാവ॰ ൪൫൭; മ॰ നി॰ ൩.൨൩൬) വുത്തേ അതീതം ആഹരി -

ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ കാസിരാജാ അഹോസി. ബ്രഹ്മദത്തേന ദീഘീതിസ്സ കോസലരഞ്ഞോ രജ്ജം അച്ഛിന്ദിത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന വസന്തസ്സ പിതുനോ മാരിതഭാവഞ്ചേവ ദീഘാവുകുമാരേന അത്തനോ ജീവിതേ ദിന്നേ തതോ പട്ഠായ തേസം സമഗ്ഗഭാവഞ്ച കഥേത്വാ "തേസഞ്ഹി നാമ, ഭിക്ഖവേ, രാജൂനം ആദിന്നദണ്ഡാനം ആദിന്നസത്ഥാനം ഏവരൂപം ഖന്തിസോരച്ചം ഭവിസ്സതി. ഇധ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, സോഭേഥ, യം തുമ്ഹേ ഏവം സ്വാഖാതേ ധമ്മവിനയേ പബ്ബജിതാ സമാനാ ഖമാ ച ഭവേയ്യാഥ സോരതാ ചാ"തി ഓവദിത്വാപി നേവ തേ സമഗ്ഗേ കാതും അസക്ഖി. സോ തായ ആകിണ്ണവിഹാരതായ ഉക്കണ്ഠിതോ "അഹം ഖോ ഇദാനി ആകിണ്ണോ ദുക്ഖം വിഹരാമി, ഇമേ ച ഭിക്ഖൂ മമ വചനം ന കരോന്തി. യംനൂനാഹം ഏകകോവ ഗണമ്ഹാ വൂപകട്ഠോ വിഹരേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ കോസമ്ബിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ അനപലോകേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഏകകോവ അത്തനോ പത്തചീവരമാദായ ബാലകലോണകഗാമം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ഭഗുത്ഥേരസ്സ ഏകചാരികവത്തം കഥേത്വാ പാചിനവംസമിഗദായേ തിണ്ണം കുലപുത്താനം സാമഗ്ഗിയാനിസംസം കഥേത്വാ യേന പാലിലേയ്യകം അത്ഥി, തദവസരി. തത്ര സുദം ഭഗവാ പാലിലേയ്യകം ഉപനിസ്സായ രക്ഖിതവനസണ്ഡേ ഭദ്ദസാലമൂലേ പാലിലേയ്യകേന ഹത്ഥിനാ ഉപട്ഠിയമാനോ ഫാസുകം വസ്സാവാസം വസി.

കോസമ്ബിവാസിനോപി ഖോ ഉപാസകാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം അപസ്സന്താ "കുഹിം, ഭന്തേ, സത്ഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "പാലിലേയ്യകവനസണ്ഡം

ഗതോ''തി. ''കിം കാരണാ''തി? ''അമ്ഹേ സമഗ്ഗേ കാതും വായമി, മയം പന ന സമഗ്ഗാ അഹുമ്ഹാ''തി. ''കിം, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ തസ്മിം സാമഗ്ഗിം കരോന്തേ സമഗ്ഗാ നാഹുവത്ഥാ''തി? ''ഏവമാവുസോ''തി. ''മനുസ്സാ ഇമേ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ തസ്മിം സാമഗ്ഗിം കരോന്തേപി സമഗ്ഗാ ന ജാതാ, മയം ഇമേ നിസ്സായ സത്ഥാരം ദട്ഠും ന ലഭിമ്ഹാ, ഇമേസം നേവ ആസനം ദസ്സാമ, ന അഭിവാദനാദീനി കരിസ്സാമാ''തി തതോ പട്ഠായ തേസം സാമീചിമത്തമ്പി ന കരിംസു. തേ അപ്പാഹാരതായ സുസ്സമാനാ കതിപാഹേനേവ ഉജുകാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം അച്ചയം ദേസേത്വാ ഖമാപേത്വാ ''ഉപാസകാ മയം സമഗ്ഗാ ജാതാ, തുമ്ഹേപി നോ പുരിമസദിസാ ഹോഥാ''തി ആഹംസു. ''ഖമാപിതോ പന വോ, ഭന്തേ, സത്ഥാ''തി. ''ന ഖമാപിതോ, ആവുസോ''തി. ''തേന ഹി സത്ഥാരം ഖമാപേഥ, സത്ഥു ഖമാപിതകാലേ മയമ്പി തുമ്ഹാകം പുരിമസദിസാ ഭവിസ്സാമാ''തി. തേ അന്തോവസ്സഭാവേന സത്ഥു സന്തികം ഗന്തും അവിസഹന്താ ദുക്ഖേന തം അന്തോവസ്സം വീതിനാമേസും. സത്ഥാ പന തേന ഹത്ഥിനാ ഉപട്ഠിയമാനോ സുഖം വസി. സോപി ഹി ഹത്ഥിനാഗോ ഗണം പഹായ ഫാസുവിഹാരത്ഥായേവ തം വനസണ്ഡം പാവിസി.

യഥാഹ - ''അഹം ഖോ ആകിണ്ണോ വിഹരാമി ഹത്ഥീഹി ഹത്ഥിനീഹി ഹത്ഥികലഭേഹി ഹത്ഥിച്ഛാപേഹി, ഛിന്നഗ്ഗാനി ചേവ തിണാനി ഖാദാമി, ഓഭഗ്ഗോഭഗ്ഗഞ്ച മേ സാഖാഭങ്ഗം ഖാദന്തി, ആവിലാനി ച പാനീയാനി പിവാമി, ഓഗാഹാ ചസ്സ മേ ഉത്തിണ്ണസ്സ ഹത്ഥിനിയോ കായം ഉപനിഘംസന്തിയോ ഗച്ഛന്തി, യംനൂനാഹം ഏകോവ ഗണമ്ഹാ വൂപകട്ഠോ വിഹരേയ്യ''ന്തി (മഹാവ॰ ൪൬൭; ഉദാ॰ ൩൫). അഥ ഖോ സോ ഹത്ഥിനാഗോ യൂഥാ അപക്കമ്മ യേന പാലിലേയ്യകം രക്ഖിതവനസണ്ഡം ഭദ്ദസാലമൂലം, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ പന ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഓലോകേന്തോ അഞ്ഞം കിഞ്ചി അദിസ്വാ ഭദ്ദസാലമൂലം പാദേനേവ പഹരന്തോ തച്ഛേത്വാ സോണ്ഡായ സാഖം ഗഹേത്വാ സമ്മജ്ജി. തതോ പട്ഠായ സോണ്ഡായ ഘടം ഗഹേത്വാ പാനീയം പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേതി, ഉണ്ഹോദകേന അത്ഥേ സതി ഉണ്ഹോദകം പടിയാദേതി. കഥം? ഹത്ഥേന കട്ഠാനി ഘംസിത്വാ അഗ്ഗിം സമ്പാദേതി, തത്ഥ ദാരൂനി പക്ഖിപന്തോ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ തത്ഥ പാസാണേ പക്ഖിപിത്വാ പചിത്വാ ദാരുദണ്ഡകേന പവട്ടേത്വാ പരിച്ഛിന്നായ ഖുദ്ദകസോണ്ഡികായ ഖിപതി, തതോ ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ ഉദകസ്സ തത്തഭാവം ജാനിത്വാ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദതി. സത്ഥാ ''ഉദകം തേ താപിതം പാലിലേയ്യകാ''തി വത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ന്ഹായതി . അഥസ്സ നാനാവിധാനി ഫലാനി ആഹരിത്വാ ദേതി. യദാ പന സത്ഥാ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസതി, തദാ സത്ഥു പത്തചീവരമാദായ കുമ്ഭേ പതിട്ഠപേത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിംയേവ ഗച്ഛതി. സത്ഥാ ഗാമൂപചാരം പത്വാ ''പാലിലേയ്യക ഇതോ പട്ഠായ തയാ ഗന്തും ന സക്കാ, ആഹാര മേ പത്തചീവര''ന്തി ആഹരാപേത്വാ ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. സോപി യാവ സത്ഥു നിക്ഖമനാ തത്ഥേവ ഠത്വാ ആഗമനകാലേ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ പുരിമനയേനേവ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ വസനട്ഠാനേ ഓതാരേത്വാ വത്തം ദസ്സേത്വാ സാഖായ ബീജതി, രത്തിം വാളമിഗപരിപന്ഥനിവാരണത്ഥം മഹന്തം ദണ്ഡം സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ ''സത്ഥാരം രക്ഖിസ്സാമീ''തി യാവ അരുണുഗ്ഗമനാ വനസണ്ഡസ്സ അന്തരന്തരേന വിചരതി, തതോ പട്ഠായയേവ കിര സോ വനസണ്ഡോ

പാലിലേയ്യകരക്ഖിതവനസണ്ഡോ നാമ ജാതോ. അരുഞ്ഞേ ഉഗ്ഗതേ മുഖോദകദാനം ആദിം കത്വാ തേനേവൂപായേന സബ്ബവത്താനി കരോതി.

അഥേകോ മക്കടോ തം ഹത്ഥിം ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ ദിവസേ ദിവസേ തഥാഗതസ്സ ആഭിസമാചാരികം കരോന്തം ദിസ്വാ "അഹമ്പി കിഞ്ചിദേവ കരിസ്സാമീ"തി വിചരന്തോ ഏകദിവസം നിമ്മക്ഖികം ദണ്ഡകമധും ദിസ്വാ ദണ്ഡകം ഭഞ്ജിത്വാ ദണ്ഡകേനേവ സദ്ധിം മധുപടലം സത്ഥു സന്തികം ആഹരിത്വാ കദലിപത്തം ഛിന്ദിത്വാ തത്ഥ ഠപേത്വാ അദാസി . സത്ഥാ ഗണ്ഹി. മക്കടോ "കരിസ്സതി നു ഖോ പരിഭോഗം ന കരിസ്സതീ"തി ഓലോകേന്തോ ഗഹേത്വാ നിസിന്നം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ"തി ചിന്തേത്വാ ദണ്ഡകോടിയം ഗഹേത്വാ പരിവത്തേത്വാ ഉപധാരേന്തോ അണ്ഡകാനി ദിസ്വാ താനി സണികം അപനേത്വാ പുന അദാസി. സത്ഥാ പരിഭോഗമകാസി. സോ തുട്ഠമാനസോ തം തം സാഖം ഗഹേത്വാ നച്ചന്തോവ അട്ഠാസി. അഥസ്സ ഗഹിതസാഖാപി അക്കന്തസാഖാപി ഭിജ്ജിംസു. സോ ഏകസ്മിം ഖാണുമത്ഥകേ പതിത്വാ നിവിട്ഠംഗത്തോ സത്ഥരി പസന്നേനേവ ചിത്തേന കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേ തിംസയോജനികേ കനകവിമാനേ നിബ്ബത്തി, അച്ഛരാസഹസ്സപരിവാരോ മക്കടദേവപുത്തോ നാമ അഹോസി.

തഥാഗതസ്സ തത്ഥ ഹത്ഥിനാഗേന ഉപട്ഠിയമാനസ്സ വസനഭാവോ സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ അഹോസി. സാവത്ഥിനഗരതോ "അനാഥപിണ്ഡികോ വിസാഖാ ച മഹാഉപാസികാ"തിഏവമാദീനി മഹാകുലാനി ആനന്ദത്ഥേരസ്സ സാസനം പഹിണിംസു "സത്ഥാരം നോ, ഭന്തേ, ദസ്സേഥാ"തി. ദിസാവാസിനോപി പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ വുട്ഠവസ്സാ ആനന്ദത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ "ചിരസ്സുതാ നോ, ആവുസോ ആനന്ദ, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ധമ്മീ കഥാ, സാധു മയം, ആവുസോ ആനന്ദ, ലഭേയ്യാമ ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ധമ്മിം കഥം സവനായാ"തി യാചിംസു. ഥേരോ തേ ഭിക്ഖൂ ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ "തേമാസം ഏകവിഹാരിനോ തഥാഗതസ്സ സന്തികം ഏത്തകേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഉപസങ്കമിതും അയുത്ത"ന്തി ചിന്തേത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ബഹി ഠപേത്വാ ഏകകോവ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമി. പാലിലേയ്യകോ തം ദിസ്വാ ദണ്ഡമാദായ പക്ഖന്ദി. സത്ഥാ ഓലോകേത്വാ അപേഹി "അപേഹി പാലിലേയ്യക, മാ നിവാരയി, ബുദ്ധുപട്ഠാകോ ഏസോ"തി ആഹ. സോ തത്ഥേവ ദണ്ഡം ഛഡ്ഡേത്വാ പത്തചീവരപടിഗ്ഗഹണം ആപുച്ഛി. ഥേരോ നാദാസി. നാഗോ "സചേ ഉഗ്ഗഹിതവത്തോ ഭവിസ്സതി, സത്ഥു നിസീദനപാസാണഫലകേ അത്തനോ പരിക്ഖാരം ന ഠപേസ്സതീ"തി ചിന്തേസി. ഥേരോ പത്തചീവരം ഭൂമിയം ഠപേസി. വത്തസമ്പന്നാ ഹി ഗരൂനം ആസനേ വാ സയനേ വാ അത്തനോ പരിക്ഖാരം ന ഠപേന്തി.

ഥേരോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ "ആനന്ദ, ഏകോവ ആഗതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ പഞ്ചസതേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ആഗതഭാവം സുത്വാ "കഹം പനേതേ"തി വത്വാ "തുമ്ഹാകം ചിത്തം അജാനന്തോ ബഹി ഠപേത്വാ ആഗതോമ്ഹീ"തി വുത്തേ "പക്കോസാഹി നേ"തി ആഹ. ഥേരോ തഥാ അകാസി. തേ ഭിക്ഖൂ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി, "ഭന്തേ ഭഗവാ, ഹി ബുദ്ധസുഖുമാലോ ചേവ ഖത്തിയസുഖുമാലോ ച, തുമ്ഹേഹി തേമാസം ഏകകേഹി തിട്ഠന്തേഹി നിസീദന്തേഹി ച ദുക്കരം കതം, വത്തപടിവത്തകാരകോപി മുഖോദകാദിദായകോപി നാഹോസി

മഞ്ഞേ’’തി വുത്തേ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, പാലിലേയ്യകഹത്ഥിനാ മമ സമ്മുകിച്ചാനി കതാനി. ഏവരൂപഞ്ഹി സഹായം ലഭന്തേന ഏകതോവ വസിതും യുത്തം, അലഭന്തസ്സ ഏകചാരികഭാവോവ സേയ്യോ’’തി വത്വാ ഇമാ നാഗവഗ്ഗേ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

‘‘സചേ ലഭേഥ നിപകം സഹായം,
സദ്ധിംചരം സാധുവിഹാരി ധീരം;
അഭിഭുയ്യ സബ്ബാനി പരിസ്സയാനി,
ചരേയ്യ തേനത്തമനോ സതീമാ.

‘‘നോ ചേ ലഭേഥ നിപകം സഹായം,
സദ്ധിംചരം സാധുവിഹാരി ധീരം;
രാജാവ രട്ഠം വിജിതം പഹായ,
ഏകോ ചരേ മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ.

‘‘ഏകസ്സ ചരിതം സേയ്യോ,
നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ;
ഏകോ ചരേ ന ച പാപാനി കയിരാ,
അപ്പോസ്സുക്കോ മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ’’തി. (മഹാവ॰ ൪൬൪; മ॰ നി॰ ൩.൨൩൭; ധ॰ പ॰ ൩൨൮-൩൩൦; സു॰ നി॰ ൪൫-൪൬);

ഗാഥാപരിയോസാനേ പഞ്ചസതാപി തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു. ആനന്ദത്ഥേരോപി അനാഥപിണ്ഡികാദീഹി പേസിതസാസനം ആരോചേത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, അനാഥപിണ്ഡികപ്പമുഖാ തേ പഞ്ച അരിയസാവകകോടിയോ തുമ്ഹാകം ആഗമനം പച്ചാസീസന്തീ’’തി ആഹ. സത്ഥാ ‘‘തേന ഹി ഗണ്ഹാഹി പത്തചീവര’’ന്തി പത്തചീവരം ഗാഹാപേത്വാ നിക്ഖമി. നാഗോ ഗന്ത്വാ ഗതമഗ്ഗേ തിരിയം അട്ഠാസി. ‘‘കിം കരോതി, ഭന്തേ, നാഗോ’’തി? ‘‘തുമ്ഹാകം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖം ദാതും പച്ചാസീസതി, ദീഘരത്തം ഖോ പനായം മയ്ഹം ഉപകാരകോ, നാസ്സ ചിത്തം കോപേതും വട്ടതി, നിവത്തഥ, ഭിക്ഖവേ’’തി സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ നിവത്തി. ഹത്ഥീപി വനസണ്ഡം പവിസിത്വാ പനസകദലിഫലാദീനി നാനാഫലാനി സംഹരിത്വാ രാസിം കത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖൂനം അദാസി. പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ സബ്ബാനി ഖേപേതും നാസക്ഖിംസു. ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ സത്ഥാ പത്തചീവരം ഗാഹേത്വാ നിക്ഖമി. നാഗോ ഭിക്ഖൂനം അന്തരന്തരേന ഗന്ത്വാ സത്ഥു പുരതോ തിരിയം അട്ഠാസി. ‘‘കിം കരോതി, ഭന്തേ, നാഗോ’’തി? ‘‘അയഞ്ഹി ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേ പേസേത്വാ മം നിവത്തേതുകാമോ’’തി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘പാലിലേയ്യക, ഇദം പന മമ അനിവത്തഗമനം, തവ ഇമിനാ അത്തഭാവേന ഝാനം വാ വിപസ്സനം വാ മഗ്ഗഫലം വാ നത്ഥി, തിട്ഠ ത്വ’’ന്തി ആഹ. തം സുത്വാ നാഗോ മുഖേ സോണ്ഡം പക്ഖിപിത്വാ രോദന്തോ പച്ഛതോ പച്ഛതോ അഗമാസി. സോ ഹി സത്ഥാരം നിവത്തേതും ലഭന്തോ തേനേവ നിയാമേന യാവജീവം പടിജഗ്ഗേയ്യ, സത്ഥാ പന തം ഗാമൂപചാരം പത്വാ ‘‘പാലിലേയ്യക ഇതോ പട്ഠായ തവ അഭൂമി, മനുസ്സാവാസോ സപരിപന്ഥോ, തിട്ഠ ത്വ’’ന്തി ആഹ. സോ രോദമാനോ തത്ഥേവ ഠത്വാ സത്ഥരി ചക്ഖുപഥം വിജഹന്തേ ഹദയേന ഫലിതേന കാലം കത്വാ സത്ഥരി പസാദേന താവതിംസഭവനേ തിംസയോജനികേ കനകവിമാനേ അച്ഛരാസഹസ്സമജ്ഝേ നിബ്ബത്തി, പാലിലേയ്യകദേവപുത്തോയേവസ്സ നാമം അഹോസി.

സത്ഥാപി അനുപുബ്ബേന ജേതവനം അഗമാസി. കോസമ്ബകാ ഭിക്ഖൂ "സത്ഥാ കിര സാവത്ഥിം ആഗതോ"തി സുത്വാ സത്ഥാരം ഖമാപേതും തത്ഥ അഗമംസു. കോസലരാജാ "തേ കിര കോസമ്ബകാ ഭണ്ഡനകാരകാ ഭിക്ഖൂ ആഗച്ഛന്തീ"തി സുത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, തേസം മമ വിജിതം പവിസിതും ന ദസ്സാമീ"തി ആഹ. "മഹാരാജ, സീലവന്താ ഏതേ ഭിക്ഖൂ, കേവലം അഞ്ഞമഞ്ഞം വിവാദേന മമ വചനം ന ഗണ്ഹിംസു, ഇദാനി മം ഖമാപേതും ആഗച്ഛന്തി, ആഗച്ഛന്തു മഹാരാജാ"തി. അനാഥപിണ്ഡികോപി "അഹം, ഭന്തേ, തേസം വിഹാരം പവിസിതും ന ദസ്സാമീ"തി വത്വാ തഥേവ ഭഗവതാ പടിക്ഖിത്തോ തുണ്ഹീ അഹോസി. സാവത്ഥിയം അനുപ്പത്താനം പന തേസം ഭഗവാ ഏകമന്തേ വിവിത്തം കാരാപേത്വാ സേനാസനം ദാപേസി. അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ തേഹി സദ്ധിം നേവ ഏകതോ നിസീദന്തി, ന തിട്ഠന്തി, ആഗതാഗതാ സത്ഥാരം പുച്ഛന്തി - "കതമേതേ, ഭന്തേ, ഭണ്ഡനകാരകാ കോസമ്ബകാ ഭിക്ഖൂ"തി? സത്ഥാ "ഏതേ"തി ദസ്സേതി. "ഏതേ കിര തേ, ഏതേ കിര തേ"തി ആഗതാഗതേഹി അങ്ഗുലികാ ദസ്സിയമാനാ ലജ്ജായ സീസം ഉക്ഖിപിതും അസക്കോന്താ ഭഗവതോ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ ഭഗവന്തം ഖമാപേസും. സത്ഥാ "ഭാരിയം വോ, ഭിക്ഖവേ, കതം, തുമ്ഹേ ഹി നാമ മാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ മയി സാമഗ്ഗിം കരോന്തേ മമ വചനം ന കരിത്ഥ, പോരാണകപണ്ഡിതാപി വജ്ഝപ്പത്താനം മാതാപിതൂനം ഓവാദം സുത്വാ തേസു ജീവിതാ വോരോപിയമാനേസുപി തം അനതിക്കമിത്വാ പച്ഛാ ദ്വീസു രട്ഠേസു രജ്ജം കാരയിംസൂ"തി വത്വാ പുനദേവ **കോസമ്ബികജാതകം** (ജാ॰ ൧.൯.൧൦ ആദയോ) കഥേത്വാ "ഏവം, ഭിക്ഖവേ, ദീഘാവുകുമാരോ മാതാപിതൂസു ജീവിതാ വോരോപിയമാനേസുപി തേസം ഓവാദം അനതിക്കമിത്വാ പച്ഛാ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ധീതരം ലഭിത്വാ ദ്വീസു കാസികോസലരട്ഠേസു രജ്ജം കാരേസി, തുമ്ഹേഹി പന മമ വചനം അകരോന്തേഹി ഭാരിയം കത"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬. "പരേ ച ന വിജാനന്തി, മയമേത്ഥ യമാമസേ;
യേ ച തത്ഥ വിജാനന്തി, തതോ സമ്മന്തി മേധഗാ"തി.

തത്ഥ **പരേ**തി പണ്ഡിതേ ഠപേത്വാ തതോ അഞ്ഞേ ഭണ്ഡനകാരകാ പരേ നാമ. തേ തത്ഥ സങ്ഘമജ്ഝേ കോലാഹലം കരോന്താ "മയം യമാമസേ ഉപരമാമ വിനസ്സാമ സതതം സമിതം മച്ചുസന്തികം ഗച്ഛാമാ"തി ന വിജാനന്തി. **യേ ച തത്ഥ വിജാനന്തീ**തി യേ തത്ഥ പണ്ഡിതാ "മയം മച്ചുസന്തികം ഗച്ഛാമാ"തി വിജാനന്തി. **തതോ സമ്മന്തി മേധഗാ**തി ഏവഞ്ഹി തേ ജാനന്താ യോനിസോമനസികാരം ഉപ്പാദേത്വാ മേധഗാനം കലഹാനം വൂപസമായ പടിപജ്ജന്തി. അഥ നേസം തായ പടിപത്തിയാ തേ മേധഗാ സമ്മന്തീതി. അഥ വാ **പരേ ചാ**തി പുബ്ബേ മയാ "മാ, ഭിക്ഖവേ, ഭണ്ഡന"ന്തിആദീനി വത്വാ ഓവദിയമാനാപി മമ ഓവാദസ്സ അപടിഗ്ഗഹണേന അതിക്കമനേന അമാമകാ പരേ നാമ. "മയം ഛന്ദാദിവസേന മിച്ഛാഗാഹം ഗഹേത്വാ ഏത്ഥ സങ്ഘമജ്ഝേ യമാമസേ ഭണ്ഡനാദീനം വുദ്ധിയാ വായമാമാ"തി ന വിജാനന്തി. ഇദാനി പന യോനിസോ പച്ചവേക്ഖമാനാ തത്ഥ തുമ്ഹാകം അന്തരേ യേ ച പണ്ഡിതപുരിസാ "പുബ്ബേ മയം ഛന്ദാദിവസേന വായമന്താ അയോനിസോ പടിപന്നാ"തി വിജാനന്തി, തതോ തേസം സന്തികാ തേ പണ്ഡിതപുരിസേ നിസ്സായ ഇമേ ദാനി കലഹസങ്ഖാതാ മേധഗാ സമ്മന്തീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ സമ്പത്തഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലാദീസു പതിട്ഠഹിംസൂതി.

കോസമ്ബകവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. മഹാകാളത്ഥേരവത്ഥു

സുഭാനുപസ്സിന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സേതബ്യനഗരം ഉപനിസ്സായ സിംസപാവനേ വിഹരന്തോ ചൂളകാളമഹാകാളേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സേതബ്യനഗരവാസിനോ ഹി ചൂളകാളോ, മജ്ഝിമകാളോ, മഹാകാളോതി തയോ ഭാതരോ കുടുമ്ബികാ . തേസു ജേട്ഠകനിട്ഠാ ദിസാസു വിചരിത്വാ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി ഭണ്ഡം ആഹരന്തി, മജ്ഝിമകാളോ ആഭതം വിക്കിണാതി. അഥേകസ്മിം സമയേ തേ ഉഭോപി ഭാതരോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി നാനാഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സാവത്ഥിയാ ച ജേതവനസ്സ ച അന്തരേ സകടാനി മോചയിംസു. തേസു മഹാകാളോ സായന്ഹസമയേ മാലാഗന്ധാദിഹത്ഥേ സാവത്ഥിവാസിനോ അരിയസാവകേ ധമ്മസ്സവനായ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ "കുഹിം ഇമേ ഗച്ഛന്തീ"തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ "അഹമ്പി ഗമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ കനിട്ഠം ആമന്തേത്വാ, "താത, തേസു സകടേസു അപ്പമത്തോ ഹോഹി, അഹം ധമ്മം സോതും ഗച്ഛാമീ"തി വത്വാ ഗന്ത്വാ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ പരിസപരിയന്തേ നിസീദി. സത്ഥാ തം ദിസ്വാ തസ്സ അജ്ഝാസയവസേന അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേന്തോ **ദുക്ഖക്ഖന്ധസുത്താ**ദിവസേന (മ॰ നി॰ ൧.൧൬൩ ആദയോ) അനേകപരിയായേന കാമാനം ആദീനവം ഓകാരം സംകിലേസഞ്ച കഥേസി. തം സുത്വാ മഹാകാളോ "സബ്ബം കിര പഹായ ഗന്തബ്ബം, പരലോകം ഗച്ഛന്തം നേവ ഭോഗാ, ന ഞാതകാ ച അനുഗച്ഛന്തി, കിം മേ ഘരാവാസേന പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ മഹാജനേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പക്കന്തേ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ സത്ഥാരാ "നത്ഥി തേ കോചി അപലോകേതബ്ബോ"തി വുത്തേ, "കനിട്ഠോ മേ, ഭന്തേ, അത്ഥീ"തി വത്വാ തേന ഹി "അപലോകേഹി ന"ന്തി വുത്തേ, "സാധു, ഭന്തേ"തി വത്വാ ഗന്ത്വാ കനിട്ഠം പക്കോസാപേത്വാ, "താത, ഇമം സബ്ബം സാപതേയ്യം പടിപജ്ജാഹീ"തി ആഹ. "തുമ്ഹേ പന കിം കരിസ്സഥ ഭാതികാ"തി? "അഹം സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. സോ തം നാനപ്പകാരേഹി യാചിത്വാ നിവത്തേതും അസക്കോന്തോ "സാധു, സാമി, യഥാ അജ്ഝാസയം കരോഥാ"തി ആഹ. മഹാകാളോ ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജി. "അഹം ഭാതികം ഗഹേത്വാവ ഉപ്പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചൂളകാളോപി പബ്ബജി. അപരഭാഗേ മഹാകാളോ ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ സാസനേ ധുരാനി പുച്ഛിത്വാ സത്ഥാരാ ദ്വീസു ധുരേസു കഥിതേസു "അഹം, ഭന്തേ, മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിതത്താ ഗന്ഥധുരം പൂരേതും ന സക്ഖിസ്സാമി, വിപസ്സനാധുരം പന പൂരേസ്സാമീ"തി യാവ അരഹത്താ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ സോസാനികധുതങ്ഗം സമാദായ പഠമയാമാതിക്കന്തേ സബ്ബേസു നിദ്ദം ഓക്കന്തേസു സുസാനം ഗന്ത്വാ പച്ചൂസകാലേ സബ്ബേസു അനുട്ഠിതേസുയേവ വിഹാരം ആഗച്ഛതി.

അഥേകാ സുസാനഗോപികാ കാലീ നാമ ഛവഡാഹികാ ഥേരസ്സ ഠിതട്ഠാനം നിസിന്നട്ഠാനം ചങ്കമിതട്ഠാനഞ്ച ദിസ്വാ "കോ നു ഖോ ഇധാഗച്ഛതി, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി ന"ന്തി പരിഗ്ഗണ്ഹിതും അസക്കോന്തീ ഏകദിവസം

സുസാനകുടികായമേവ ദീപം ജാലേത്വാ പുത്തധീതരോ ആദായ ഗന്ത്വാ ഏകമന്തേ നിലീയമാനാ മജ്ഝിമയാമേ ഥേരം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ, “അയ്യോ, നോ, ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഠാനേ വിഹരതീ”തി ആഹ. “ആമ, ഉപാസികേ”തി. “ഭന്തേ, സുസാനേ വിഹരന്തേഹി നാമ വത്തം ഉഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ”തി. ഥേരോ “കിം പന മയം തയാ കഥിതവത്തേ വത്തിസ്സാമാ”തി അവത്വാ “കിം കാതും വട്ടതി ഉപാസികേ”തി ആഹ. “ഭന്തേ, സോസാനികേഹി നാമ സുസാനേ വസനഭാവോ സുസാനഗോപകാനഞ്ച വിഹാരേ മഹാഥേരസ്സ ച ഗാമഭോജകസ്സ ച കഥേതും വട്ടതീ”തി. “ഥേരോ കിം കാരണാ”തി? “കതകമ്മാ ചോരാ ധനസാമികേഹി പദാനുപദം അനുബദ്ധാ സുസാനേ ഭണ്ഡകം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായന്തി, അഥ മനുസ്സാ സോസാനികാനം പരിപന്ഥം കരോന്തി, ഏതേസം പന കഥിതേ ‘മയം ഇമസ്സ ഭദ്ദന്തസ്സ എത്തകം നാമ കാലം ഏത്ഥ വസനഭാവം ജാനാമ, അചോരോ ഏസോ’തി ഉപദ്ദവം നിവാരേന്തി. തസ്മാ ഏതേസം കഥേതും വട്ടതീ”തി.

“ഥേരോ അഞ്ഞം കിം കാതബ്ബ”ന്തി? “ഭന്തേ, സുസാനേ വസന്തേന നാമ അയ്യേന മച്ഛമംസതിലപിട്ഠതേലഗുളാദീനി വജ്ജേതബ്ബാനി, ദിവാ ന നിദ്ദായിതബ്ബം, കുസീതേന ന ഭവിതബ്ബം, ആരദ്ധവീരിയേന ഭവിതബ്ബം, അസഠേന അമായാവിനാ ഹുത്വാ കല്യാണജ്ഝാസയേന ഭവിതബ്ബം, സായം സബ്ബേസു സുത്തേസു വിഹാരതോ ആഗന്തബ്ബം, പച്ചൂസകാലേ സബ്ബേസു അനുട്ഠിതേസുയേവ വിഹാരം ഗന്തബ്ബം. സചേ, ഭന്തേ, അയ്യോ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഏവം വിഹരന്തോ പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പാപേതും സക്ഖിസ്സതി, സചേ മതസരീരം ആനേത്വാ ഛഡ്ഡേന്തി, അഹം കമ്ബലകൂടാഗാരം ആരോപേത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി സക്കാരം കത്വാ സരീരകിച്ചം കരിസ്സാമി. നോ ചേ സക്ഖിസ്സതി, ചിതകം ആരോപേത്വാ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ സങ്കുനാ ആകഡ്ഢിത്വാ ബഹി ഖിപിത്വാ ഫരസുനാ കോട്ടേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിപിത്വാ ഝാപേസ്സാമീ”തി ആഹ. അഥ നം ഥേരോ “സാധു ഭദ്ദേ, ഏകം പന രൂപാരമ്മണം ദിസ്വാ മയ്ഹം കഥേയ്യാസീ”തി ആഹ. സാ “സാധൂ”തി പച്ചസ്സോസി. ഥേരോ യഥാജ്ഝാസയേന സുസാനേ സമണധമ്മം കരോതി. ചൂളകാളത്ഥേരോ പന ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ ഘരാവാസം ചിന്തേതി, പുത്തദാരം അനുസ്സരതി. “ഭാതികോ മേ അതിഭാരിയം കമ്മം കരോതീ”തി ചിന്തേതി.

അഥേകാ കുലധീതാ തംമുഹുത്തസമുട്ഠിതേന ബ്യാധിനാ സായന്ഹസമയേ അമിലാതാ അകിലന്താ കാലമകാസി. തമേനം ഞാതകാദയോ ദാരുതേലാദീഹി സദ്ധിം സായം സുസാനം നേത്വാ സുസാനഗോപികായ “ഇമം ഝാപേഹീ”തി ഭതിം ദത്വാ നിയ്യാദേത്വാ പക്കമിംസു. സാ തസ്സാ പാരുതവത്ഥം അപനേത്വാ തംമുഹുത്തമതം പീണിതപീണിതം സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം ദിസ്വാ, “ഇമം അയ്യസ്സ ദസ്സേതും പതിരൂപം ആരമ്മണ”ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗന്ത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ, “ഭന്തേ, ഏവരൂപം നാമ ആരമ്മണം അത്ഥി, ഓലോകേഥ അയ്യാ”തി ആഹ. ഥേരോ “സാധൂ”തി വത്വാ പാരുപനം നീഹരാപേത്വാ പാദതലതോ യാവ കേസഗ്ഗാ ഓലോകേത്വാ “അതിപീണിതമേതം രൂപം സുവണ്ണവണ്ണം അഗ്ഗിമ്ഹി നം പക്ഖിപിത്വാ മഹാജാലാഹി ഗഹിതമത്തകാലേ മയ്ഹം ആരോചേയ്യാസീ”തി വത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗന്ത്വാ നിസീദി. സാ തഥാ കത്വാ ഥേരസ്സ ആരോചേസി. ഥേരോ ഗന്ത്വാ ഓലോകേസി. ജാലായ പഹടപഹടട്ഠാനം കബരഗാവിയാ വിയ സരീരവണ്ണം അഹോസി, പാദാ നമിത്വാ ഓലമ്ബിംസു, ഹത്ഥാ പടികുടിംസു, ഊരുനലാടം നിച്ചമ്മം അഹോസി . ഥേരോ “ഇദം

സരീരം ഇദാനേവ ഓലോകേന്താനം അപരിയന്തകരം ഹുത്വാ ഇദാനേവ ഖയം പത്തം വയം പത്ത''ന്തി രത്തിട്ഠാനം ഗന്ത്വാ നിസീദിത്വാ ഖയവയം സമ്പസ്സമാനോ -

> ''അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ;
> ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി, തേസം വൂപസമോ സുഖോ''തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൨൧, ൨൭൨; സം॰ നി॰ ൧.൧൮൬; ൨.൧൪൩; ജാ॰ ൧.൧.൯൫) -

ഗാഥം വത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി.

തസ്മിം അരഹത്തം പത്തേ സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ചാരികം ചരമാനോ സേതബ്യം ഗന്ത്വാ സിംസപാവനം പാവിസി. ചൂളകാളസ്സ ഭരിയായോ ''സത്ഥാ കിര അനുപ്പത്തോ സിംസപാവന''ന്തി സുത്വാ ''അമ്ഹാകം സാമികം ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി പേസേത്വാ സത്ഥാരം നിമന്താപേസും. ബുദ്ധാനം പന അപരിച്ഛിന്നട്ഠാനേ ആസനപഞ്ഞത്തിം ആചിക്ഖന്തേന ഏകേന ഭിക്ഖുനാ പഠമതരം ഗന്തും വട്ടതി. ബുദ്ധാനഞ്ഹി മജ്ഝിമട്ഠാനേ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ തസ്സ ദക്ഖിണതോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ, വാമതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ, തതോ പട്ഠായ ഉഭോസു പസ്സേസു ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആസനം പഞ്ഞാപേതബ്ബം ഹോതി. തസ്മാ മഹാകാളത്ഥേരോ ചീവരപാരുപനട്ഠാനേ ഠത്വാ, ''ചൂളകാള, ത്വം പുരതോ ഗന്ത്വാ ആസനപഞ്ഞത്തിം ആചിക്ഖാ''തി ചൂളകാളം പേസേസി. തസ്സ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ഗേഹജനാ തേന സദ്ധിം പരിഹാസം കരോന്താ നീചാസനാനി സങ്ഘത്ഥേരസ്സ കോടിയം അത്ഥരന്തി, ഉച്ചാസനാനി സങ്ഘനവകസ്സ കോടിയം. ഇതരോ ''മാ ഏവം കരോഥ, നീചാസനാനി ഉപരി മാ പഞ്ഞാപേഥ, ഉച്ചാസനാനി ഉപരി പഞ്ഞാപേഥ, നീചാസനാനി ഹേട്ഠാ''തി ആഹ. ഇത്ഥിയോ തസ്സ വചനം അസുണന്തിയോ വിയ ''ത്വം കിം കരോന്തോ വിചരസി, കിം തവ ആസനാനി പഞ്ഞാപേതും ന വട്ടതി, ത്വം കം ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബജിതോ, കേന പബ്ബജിതോസി, കസ്മാ ഇധാഗതോസീ''തി വത്വാ നിവാസനപാരുപനം അച്ഛിന്ദിത്വാ സേതകാനി നിവാസേത്വാ സീസേ ച മാലാചുമ്ബുടകം ഠപേത്വാ, ''ഗച്ഛ സത്ഥാരം ആനേഹി, മയം ആസനാനി പഞ്ഞാപേസ്സാമാ''തി പഹിണിംസു. ന ചിരം ഭിക്ഖുഭാവേ ഠത്വാ അവസ്സികോവ ഉപ്പബ്ബജിതത്താ ലജ്ജിതും ന ജാനാതി, തസ്മാ സോ തേന ആകപ്പേന നിരാസങ്കോവ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആദായ ആഗതോ. ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പന ഭത്തകിച്ചാവസാനേ മഹാകാളസ്സ ഭരിയായോ ''ഇമാഹി അത്തനോ സാമികോ ഗഹിതോ, മയമ്പി അമ്ഹാകം സാമികം ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി ചിന്തേത്വാ പുനദിവസേ സത്ഥാരം നിമന്തയിംസു. തദാ പന ആസനപഞ്ഞാപനത്ഥം അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു അഗമാസി. താ തസ്മിം ഖണേ ഓകാസം അലഭിത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ ഭിക്ഖം അദംസു. ചൂളകാളസ്സ പന ദ്വേ ഭരിയായോ, മജ്ഝിമകാളസ്സ ചതസ്സോ, മഹാകാളസ്സ പന അട്ഠ. ഭിക്ഖൂപി ഭത്തകിച്ചം കാതുകാമാ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചമകംസു, ബഹി ഗന്തുകാമാ ഉട്ഠായ അഗമംസു. സത്ഥാ പന നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചം കരി. തസ്സ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ താ ഇത്ഥിയോ, ''ഭന്തേ, മഹാകാളോ അമ്ഹാകം അനുമോദനം കത്വാ ആഗച്ഛിസ്സതി, തുമ്ഹേ പുരതോ ഗച്ഛഥാ''തി വദിംസു. സത്ഥാ ''സാധൂ''തി വത്വാ പുരതോ അഗമാസി.

ഗാമദ്വാരം പത്വാ ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു "കിം നാമേതം സത്ഥാരാ കതം, ഞത്വാ നു ഖോ കതം, ഉദാഹു അജാനിത്വാ. ഹിയ്യോ ചൂളകാളസ്സ പുരതോ ഗതത്താ പബ്ബജ്ജന്തരായോ ജാതോ, അജ്ജ അഞ്ഞസ്സ പുരതോ ഗതത്താ അന്തരായോ നാഹോസി. ഇദാനി മഹാകാളം ഠപേത്വാ ആഗതോ, സീലവാ ഖോ പന ഭിക്ഖു ആചാരസമ്പന്നോ, കരിസ്സതി നു ഖോ തസ്സ പബ്ബജ്ജന്തരായ"ന്തി. സത്ഥാ തേസം വചനം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ ഠിതോ "കിം കഥേഥ, ഭിക്ഖവേ"തി പുച്ഛി . തേ തമത്ഥം ആരോചേസും. "കിം പന തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ചൂളകാളം വിയ മഹാകാളം സല്ലക്ഖേഥാ"തി? "ആമ, ഭന്തേ". തസ്സ ഹി ദ്വേ പജാപതിയോ, ഇമസ്സ അട്ഠ. "അട്ഠഹി പരിക്ഖിപിത്വാ ഗഹിതോ കിം കരിസ്സതി, ഭന്തേ"തി? സത്ഥാ "മാ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം അവചുത്ഥ, ചൂളകാളോ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ സുഭാരമ്മണബഹുലോ വിഹരതി, പപാതേ ഠിതോ ദുബ്ബലരുക്ഖസദിസോ. മയ്ഹം പന പുത്തോ മഹാകാളോ അസുഭാനുപസ്സീ വിഹരതി, ഘനസേലപബ്ബതോ വിയ അചലോ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൭. "സുഭാനുപസ്സിം വിഹരന്തം, ഇന്ദ്രിയേസു അസംവുതം;
ഭോജനമ്ഹി ചാമത്തഞ്ഞും, കുസീതം ഹീനവീരിയം;
തം വേ പസഹതി മാരോ, വാതോ രുക്ഖംവ ദുബ്ബലം.

൮. "അസുഭാനുപസ്സിം വിഹരന്തം, ഇന്ദ്രിയേസു സുസംവുതം;
ഭോജനമ്ഹി ച മത്തഞ്ഞും, സദ്ധം ആരദ്ധവീരിയം;
തം വേ നപ്പസഹതീ മാരോ, വാതോ സേലംവ പബ്ബത"ന്തി.

തത്ഥ **സുഭാനുപസ്സിം വിഹരന്ത**ന്തി സുതം അനുപസ്സന്തം, ഇട്ഠാരമ്മണേ മാനസം വിസ്സജ്ജേത്വാ വിഹരന്തന്തി അത്ഥോ. യോ ഹി പുഗ്ഗലോ നിമിത്തഗ്ഗാഹം അനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹന്തോ "നഖാ സോഭനാ"തി ഗണ്ഹാതി, "അങ്ഗുലിയോ സോഭനാ"തി ഗണ്ഹാതി, "ഹത്ഥപാദാ, ജങ്ഘാ, ഊരു, കടി, ഉദരം, ഥനാ, ഗീവാ, ഓട്ഠാ, ദന്താ, മുഖം, നാസാ, അക്ഖീനി, കണ്ണാ, ഭമുകാ, നലാടം, കേസാ, സോഭനാ"തി ഗണ്ഹാതി, "കേസാ, ലോമാ, നഖാ, ദന്താ, തചോ, സോഭനാ"തി ഗണ്ഹാതി, വണ്ണോ സുഭോ, സണ്ഠാനം സുഭന്തി, അയം സുഭാനുപസ്സീ നാമ. ഏവം തം സുഭാനുപസ്സിം വിഹരന്തം. **ഇന്ദ്രിയേസൂ**തി ചക്ഖാദീസു ഛസു ഇന്ദ്രിയേസു. **അസംവുത**ന്തി ചക്ഖുദ്വാരാദീനി അരക്ഖന്തം. പരിയേസനമത്താ പടിഗ്ഗഹണമത്താ പരിഭോഗമത്താതി ഇമിസ്സാ മത്തായ അജാനനതോ **ഭോജനമ്ഹി ചാമത്തഞ്ഞും**. അപിച പച്ചവേക്ഖണമത്താ വിസ്സജ്ജനമത്താതി ഇമിസ്സാപി മത്തായ അജാനനതോ അമത്തഞ്ഞും, ഇദം ഭോജനം ധമ്മികം, ഇദം അധമ്മികന്തിപി അജാനന്തം. കാമച്ഛന്ദബ്യാപാദവിഹിംസാവിതക്കവസിതായ **കുസീതം. ഹീനവീരിയ**ന്തി നിബ്ബീരിയം ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു വീരിയകരണരഹിതം. **പസഹതീ**തി അഭിഭവതി അജ്ഝോത്ഥരതി. **വാതോ രുക്ഖംവ ദുബ്ബല**ന്തി ബലവവാതോ ഛിന്നപപാതേ ജാതം ദുബ്ബലരുക്ഖം വിയ. യഥാ ഹി സോ വാതോ തസ്സ ദുബ്ബലരുക്ഖസ്സ പുപ്ഫഫലപല്ലവാദീനിപി പാതേതി, ഖുദ്ദകസാഖാപി ഭഞ്ജതി, മഹാസാഖാപി ഭഞ്ജതി, സമൂലകമ്പി തം രുക്ഖം ഉപ്പാടേത്വാ ഉദ്ധംമൂലം അധോസാഖം കത്വാ ഗച്ഛതി, ഏവമേവ ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം അന്തോ ഉപ്പന്നോ കിലേസമാരോ പസഹതി, ബലവവാതോ ദുബ്ബലരുക്ഖസ്സ പുപ്ഫഫലപല്ലവാദിപാതനം വിയ ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാപത്തിആപജ്ജനമ്പി കരോതി, ഖുദ്ദകസാഖാഭഞ്ജനം വിയ

നിസ്സഗ്ഗിയാദിആപത്തിആപജ്ജനമ്പി കരോതി, മഹാസാഖാഭഞ്ജനം വിയ തേരസസങ്ഘാദിസേസാപത്തിആപജ്ജനമ്പി കരോതി, ഉപ്പാടേത്വാ ഉദ്ധം, മൂലകം ഹേട്ഠാസാഖം കത്വാ പാതനം വിയ പാരാജികാപത്തിആപജ്ജനമ്പി കരോതി, സ്വാക്ഖാതസാസനാ നീഹരിത്വാ കതിപാഹേനേവ ഗിഹിഭാവം പാപേതീതി ഏവം ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം കിലേസമാരോ അത്തനോ വസേ വത്തേതീതി അത്ഥോ.

അസുഭാനുപസ്സിന്തി ദസസു അസുഭേസു അഞ്ഞതരം അസുഭം പസ്സന്തം പടികൂലമനസികാരേ യുത്തം കേസേ അസുഭതോ പസ്സന്തം ലോമേ നഖേ ദന്തേ തചം വണ്ണം സണ്ഠാനം അസുഭതോ പസ്സന്തം. **ഇന്ദ്രിയേസൂ**തി ഛസു ഇന്ദ്രിയേസു. **സുസംവുത**ന്തി നിമിത്താദിഗ്ഗാഹരഹിതം പിഹിതദ്വാരം. അമത്തഞ്ഞുതാപടിക്ഖേപേന **ഭോജനമ്ഹി ച മത്തഞ്ഞും. സദ്ധ**ന്തി കമ്മസ്സ ചേവ ഫലസ്സ ച സദ്ദഹനലക്ഖണായ ലോകികായ സദ്ധായ ചേവ തീസു വത്ഥൂസു അവേച്ചപ്പസാദസങ്ഖാതായ ലോകുത്തരസദ്ധായ ച സമന്നാഗതം. **ആരദ്ധവീരിയ**ന്തി പഗ്ഗഹിതവീരിയം പരിപുണ്ണവീരിയം. **തം വേ**തി ഏവരൂപം തം പുഗ്ഗലം യഥാ ദുബ്ബലവാതോ സണികം പഹരന്തോ ഏകഗ്ഘനം സേലം ചാലേതും ന സക്കോതി, തഥാ അബ്ഭന്തരേ ഉപ്പജ്ജമാനോപി ദുബ്ബലകിലേസമാരോ നപ്പസഹതി, ഖോഭേതും വാ ചാലേതും വാ ന സക്കോതീതി അത്ഥോ.

താപി ഖോ തസ്സ പുരാണദുതിയികായോ ഥേരം പരിവാരേത്വാ "ത്വം കം ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബജിതോ, ഇദാനി ഗിഹീ ഭവിസ്സസി ന ഭവിസ്സസീ"തിആദീനി വത്വാ കാസാവം നീഹരിതുകാമാ അഹേസും. ഥേരോ താസം ആകാരം സല്ലക്ഖേത്വാ നിസിന്നാസനാ വുട്ഠായ ഇദ്ധിയാ ഉപ്പത്തിത്വാ കൂടാഗാരകണ്ണികം ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ സത്ഥരി ഗാഥാ പരിയോസാപേന്തേയേവ സത്ഥു സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം അഭിത്ഥവന്തോ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ തഥാഗതസ്സ പാദേ വന്ദി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ സമ്പത്തഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലാദീസു പതിട്ഠഹിംസൂതി.

മഹാകാളത്ഥേരവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. ദേവദത്തവത്ഥു

അനിക്കസാവോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജഗഹേ ദേവദത്തസ്സ കാസാവലാഭം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ പഞ്ചസതേ പഞ്ചസതേ അത്തനോ അത്തനോ പരിവാരേ ആദായ സത്ഥാരം ആപുച്ഛിത്വാ വന്ദിത്വാ ജേതവനതോ രാജഗഹം അഗമംസു. രാജഗഹവാസിനോ ദ്വേപി തയോപി ബഹൂപി ഏകതോ ഹുത്വാ ആഗന്തുകദാനം അദംസു. അഥേകദിവസം ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ അനുമോദനം കരോന്തോ "ഉപാസകാ ഏകോ സയം ദാനം ദേതി, പരം ന സമാദപേതി, സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഭോഗസമ്പദം ലഭതി, നോ പരിവാരസമ്പദം. ഏകോ സയം ന ദേതി, പരം സമാദപേതി, സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ പരിവാരസമ്പദം ലഭതി, നോ ഭോഗസമ്പദം. ഏകോ

സയമ്പി ന ദേതി, പരമ്പി ന സമാദപേതി, സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ കഞ്ജികമത്തമ്പി കുച്ഛിപൂരം ന ലഭതി, അനാഥോ ഹോതി നിപ്പച്ചയോ. ഏകോ സയമ്പി ദേതി, പരമ്പി സമാദപേതി, സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ അത്തഭാവസതേപി അത്തഭാവസഹസ്സേപി അത്തഭാവസതസഹസ്സേപി ഭോഗസമ്പദഞ്ചേവ പരിവാരസമ്പദഞ്ച ലഭതീ''തി ഏവം ധമ്മം ദേസേസി.

തമേകോ പണ്ഡിതപുരിസോ ധമ്മം സുത്വാ ''അച്ഛരിയാ വത ഭോ, അബ്ഭുതാ വത ഭോ ധമ്മദേസനാ, സുകാരണം കഥിതം, മയാ ഇമാസം ദ്വിന്നം സമ്പത്തീനം നിപ്ഫാദകം കമ്മം കാതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ - ''ഭന്തേ, സ്വേ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ''തി ഥേരം നിമന്തേസി. ''കിത്തകേഹി തേ ഭിക്ഖൂഹി അത്ഥോ ഉപാസകാ''തി. ''കിത്തകാ പന വോ, ഭന്തേ, പരിവാരാ''തി? ''സഹസ്സമത്താ ഉപാസകാ''തി. ''സബ്ബേഹി സദ്ധിംയേവ സ്വേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ''തി. ''ഥേരോ അധിവാസേസി''. ഉപാസകോ നഗരവീഥിയം ചരന്തോ - ''അമ്മാ, താതാ, മയാ ഭിക്ഖുസഹസ്സം നിമന്തിതം, തുമ്ഹേ കിത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖം ദാതും സക്ഖിസ്സഥ, തുമ്ഹേ കിത്തകാന''ന്തി സമാദപേസി. മനുസ്സാ അത്തനോ അത്തനോ പഹോനകനിയാമേന - ''മയം ദസന്നം ദസ്സാമ, മയം വീസതിയാ, മയം സതസ്സാ''തി ആഹംസു. ഉപാസകോ - ''തേന ഹി ഏകസ്മിം ഠാനേ സമാഗമം കത്വാ ഏകതോവ പരിവിസിസ്സാമ , സബ്ബേ തിലതണ്ഡുലസപ്പിമധുഫാണിതാദീനി സമാഹരഥാ''തി ഏകസ്മിം ഠാനേ സമാഹരാപേസി.

അഥസ്സ ഏകോ കുടുമ്ബികോ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം ഗന്ധകാസാവവത്ഥം ദത്വാ - ''സചേ തേ ദാനവത്തം നപ്പഹോതി, ഇദം വിസ്സജ്ജേത്വാ യം ഊനം, തം പൂരേയ്യാസി. സചേ പഹോതി, യസ്സിച്ഛസി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദദേയ്യാസീ''തി ആഹ. തദാ തസ്സ സബ്ബം ദാനവത്തം പഹോസി, കിഞ്ചി ഊനം നാമ നാഹോസി. സോ മനുസ്സേ പുച്ഛി - ''ഇദം, അയ്യാ, കാസാവം ഏകേന കുടുമ്ബികേന ഏവം നാമ വത്വാ ദിന്നം അതിരേകം ജാതം, കസ്സ നം ദേമാ''തി. ഏകച്ചേ ''സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സാ''തി ആഹംസു. ഏകച്ചേ ''ഥേരോ സസ്സപാകസമയേ ആഗന്ത്വാ ഗമനസീലോ, ദേവദത്തോ അമ്ഹാകം മങ്ഗലാമങ്ഗലേസു സഹായോ ഉദകമണികോ വിയ നിച്ചം പതിട്ഠിതോ, തസ്സ തം ദേമാ''തി ആഹംസു. സമ്ബഹുലികായ കഥായപി ''ദേവദത്തസ്സ ദാതബ്ബ''ന്തി വത്താരോ ബഹുതരാ അഹേസും, അഥ നം ദേവദത്തസ്സ അദംസു. സോ തം ഛിന്ദിത്വാ സിബ്ബിത്വാ രജിത്വാ നിവാസേത്വാ പാരുപിത്വാ വിചരതി. തം ദിസ്വാ മനുസ്സാ ''നയിദം ദേവദത്തസ്സ അനുച്ഛവികം, സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ അനുച്ഛവികം. ദേവദത്തോ അത്തനോ അനനുച്ഛവികം നിവാസേത്വാ പാരുപിത്വാ വിചരതീ''തി വദിംസു. അഥേകോ ദിസാവാസികോ ഭിക്ഖു രാജഗഹാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ സത്ഥാരാ ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം ഫാസുവിഹാരം പുച്ഛിതോ ആദിതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ന ഖോ ഭിക്ഖു ഇദാനേവേസോ അത്തനോ അനനുച്ഛവികം വത്ഥം ധാരേതി, പുബ്ബേപി ധാരേസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിവാസീ ഏകോ ഹത്ഥിമാരകോ ഹത്ഥിം മാരേത്വാ മാരേത്വാ ദന്തേ ച നഖേ ച അന്താനി ച ഘനമംസഞ്ച ആഹരിത്വാ വിക്കിണന്തോ ജീവിതം കപ്പേതി. അഥേകസ്മിം അരഞ്ഞേ അനേകസഹസ്സാ ഹത്ഥിനോ ഗോചരം ഗഹേത്വാ

ഗച്ഛന്താ പച്ചേകബുദ്ധേ ദിസ്വാ തതോ പട്ഠായ ഗച്ഛമാനാ ഗമനാഗമനകാലേ ജണ്ണുകേഹി നിപതിത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കമന്തി. ഏകദിവസഞ്ഹി ഹത്ഥിമാരകോ തം കിരിയം ദിസ്വാ - "അഹം ഇമേ കിച്ഛേന മാരേമി, ഇമേ ച ഗമനാഗമനകാലേ പച്ചേകബുദ്ധേ വന്ദന്തി, കിം നു ഖോ ദിസ്വാ വന്ദന്തീ"തി ചിന്തേന്തോ - "കാസാവ"ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ, "മയാപി ഇദാനി കാസാവം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏകസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ജാതസ്സരം ഓരുയ്ഹ ന്ഹായന്തസ്സ തീരേ ഠപിതേസു കാസാവേസു ചീവരം ഥേനേത്വാ തേസം ഹത്ഥീനം ഗമനാഗമനമഗ്ഗേ സത്തിം ഗഹേത്വാ സസീസം പാരുപിത്വാ നിസീദതി. ഹത്ഥിനോ തം ദിസ്വാ - "പച്ചേകബുദ്ധോ"തി സഞ്ഞായ വന്ദിത്വാ പക്കമന്തി. സോ തേസം സബ്ബപച്ഛതോ ഗച്ഛന്തം സത്തിയാ പഹരിത്വാ മാരേത്വാ ദന്താദീനി ഗഹേത്വാ സേസം ഭൂമിയം നിഖണിത്വാ ഗച്ഛതി. അപരഭാഗേ ബോധിസത്തോ ഹത്ഥിയോനിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ ഹത്ഥിജേട്ഠകോ യൂഥപതി അഹോസി. തദാപി സോ തഥേവ കരോതി. മഹാപുരിസോ അത്തനോ പരിസായ പരിഹാനിം ഞത്വാ, "കുഹിം ഇമേ ഹത്ഥീ ഗതാ, മന്ദാ ജാതാ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ന ജാനാമ, സാമീ"തി വുത്തേ, "കുഹിഞ്ചി ഗച്ഛന്താ മം അനാപുച്ഛിത്വാ ന ഗമിസ്സന്തി, പരിപന്ഥേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി വത്വാ, "ഏകസ്മിം ഠാനേ കാസാവം പാരുപിത്വാ നിസിന്നസ്സ സന്തികാ പരിപന്ഥേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി പരിസങ്കിത്വാ, "തം പരിഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ"തി സബ്ബേ ഹത്ഥീ പുരതോ പേസേത്വാ സയം പച്ഛതോ വിലമ്ബമാനോ ആഗച്ഛതി. സോ സേസഹത്ഥീസു വന്ദിത്വാ ഗതേസു മഹാപുരിസം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ചീവരം സംഹരിത്വാ സത്തിം വിസ്സജ്ജി. മഹാപുരിസോ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ പച്ഛതോ പടിക്കമിത്വാ സത്തിം വിവജ്ജേസി. അഥ നം "ഇമിനാ ഇമേ ഹത്ഥീ നാസിതാ"തി ഗണ്ഹിതും പക്ഖന്ദി. ഇതരോ ഏകം രുക്ഖം പുരതോ കത്വാ നിലീയി. അഥ "നം രുക്ഖേന സദ്ധിം സോണ്ഡായ പരിക്ഖിപിത്വാ ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം പോഥേസ്സാമീ"തി തേന നീഹരിത്വാ ദസ്സിതം കാസാവം ദിസ്വാ - "സചാഹം ഇമസ്മിം ദുബ്ഭിസ്സാമി, അനേകസഹസ്സേസു മേ ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധഖീണാസവേസു ലജ്ജാ നാമ ഭിന്നാ ഭവിസ്സതീ"തി അധിവാസേത്വാ - "തയാ മേ ഏത്തകാ ഞാതകാ നാസിതാ"തി പുച്ഛി. "ആമ, സാമീ"തി. "കസ്മാ ഏവം ഭാരിയകമ്മമകാസി, അത്തനോ അനനുച്ഛവികം വീതരാഗാനം അനുച്ഛവികം വത്ഥം പരിദഹിത്വാ ഏവരൂപം കമ്മം കരോന്തേന ഭാരിയം തയാ കത"ന്തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഉത്തരിപി നം നിഗ്ഗണ്ഹന്തോ "അനിക്കസാവോ കാസാവം...പേ... സ വേ കാസാവമരഹതീ"തി ഗാഥം വത്വാ - "അയുത്തം തേ കത"ന്തി വത്വാ തം വിസ്സജ്ജേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ, "തദാ ഹത്ഥിമാരകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, തസ്സ നിഗ്ഗാഹകോ ഹത്ഥിനാഗോ അഹമേവാ"തി ജാതകം സമോധാനേത്വാ, "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ അത്തനോ അനനുച്ഛവികം വത്ഥം ധാരേസിയേവാ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൯. "അനിക്കസാവോ കാസാവം, യോ വത്ഥം പരിദഹിസ്സതി;
അപേതോ ദമസച്ചേന, ന സോ കാസാവമരഹതി.

൧൦. "യോ ച വന്തകസാവസ്സ, സീലേസു സുസമാഹിതോ;
ഉപേതോ ദമസച്ചേന, സ വേ കാസാവമരഹതീ"തി.

ഛദ്ദന്തജാതകേനാപി (ജാം ൧.൧൬.൯൭-൯൮) ച അയമത്ഥോ ദീപേതബ്ബോ.

തത്ഥ **അനിക്കസാവോ**തി രാഗാദീഹി കസാവേഹി സകസാവോ. **പരിദഹിസ്സതീ**തി നിവാസനപാരുപനഅത്ഥരണവസേന പരിഭുഞ്ജിസ്സതി. പരിധസ്സതീതിപി പാഠോ. **അപേതോ ദമസച്ചേനാ**തി ഇന്ദ്രിയദമേന ചേവ പരമത്ഥസച്ചപക്ഖികേന വചീസച്ചേന ച അപേതോ, വിയുത്തോ പരിച്ചത്തോതി അത്ഥോ. **ന സോ**തി സോ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ കാസാവം പരിദഹിതും നാരഹതി. **വന്തകസാവസ്സാ**തി ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി വന്തകസാവോ ഛഡ്ഡിതകസാവോ പഹീനകസാവോ അസ്സ. **സീലേസൂ**തി ചതുപാരിസുദ്ധിസീലേസു. **സുസമാഹിതോ**തി സുട്ഠു സമാഹിതോ സുട്ഠിതോ. **ഉപേതോ**തി ഇന്ദ്രിയദമേന ചേവ വുത്തപ്പകാരേന ച സച്ചേന ഉപഗതോ. **സ വേ**തി സോ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ തം ഗന്ധകാസാവവത്ഥം അരഹതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ സോ ദിസാവാസികോ ഭിക്ഖു സോതാപന്നോ അഹോസി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

ദേവദത്തവത്ഥു സത്തമം.

൮. സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

അസാരേ സാരമതിനോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അഗ്ഗസാവകേഹി നിവേദിതം സഞ്ചയസ്സ അനാഗമനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - അമ്ഹാകഞ്ഹി സത്ഥാ ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാധികാനം ചതുന്നം അസങ്ഖ്യേയ്യാനം മത്ഥകേ അമരവതിയാ നാമ നഗരേ സുമേധോ നാമ ബ്രാഹ്മണകുമാരോ ഹുത്വാ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്വാ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന അനേകകോടിസങ്ഖ്യം ധനം പരിച്ചജിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തേ വസന്തോ ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ ദീപങ്കരദസബലസ്സ സുദസ്സനവിഹാരതോ രമ്മവതീനഗരം പവിസനത്ഥായ മഗ്ഗം സോധയമാനം ജനം ദിസ്വാ സയമ്പി ഏകം പദേസം ഗഹേത്വാ മഗ്ഗം സോധേതി. തസ്മിം അസോധിതേയേവ ആഗതസ്സ സത്ഥുനോ അത്താനം സേതും കത്വാ കലലേ അജിനചമ്മം അത്ഥരിത്വാ ''സത്ഥാ സസാവകസങ്ഘോ കലലം അനക്കമിത്വാ മം അക്കമന്തോ ഗച്ഛതൂ''തി നിപന്നോ. സത്ഥാരാ തം ദിസ്വാവ ''ബുദ്ധങ്കുരോ ഏസ, അനാഗതേ കപ്പസതസഹസ്സാധികാനം ചതുന്നം അസങ്ഖ്യേയ്യാനം പരിയോസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ''തി ബ്യാകതോ. തസ്സ സത്ഥുനോ അപരഭാഗേ ''കോണ്ഡഞ്ഞോ മങ്ഗലോ സുമനോ രേവതോ സോഭിതോ അനോമദസ്സീ പദുമോ നാരദോ പദുമുത്തരോ സുമേധോ സുജാതോ പിയദസ്സീ അത്ഥദസ്സീ ധമ്മദസ്സീ സിദ്ധത്ഥോ തിസ്സോ ഫുസ്സോ വിപസ്സീ സിഖീ വേസ്സഭൂ കകുസന്ധോ കോണാഗമനോ കസ്സപോ''തി ലോകം ഓഭാസേത്വാ ഉപ്പന്നാനം ഇമേസമ്പി തേവീസതിയാ ബുദ്ധാനം സന്തികേ ലദ്ധബ്യാകരണോ, ''ദസ പാരമിയോ, ദസ ഉപപാരമിയോ, ദസ പരമത്ഥപാരമിയോ''തി സമത്തിംസ പാരമിയോ പൂരേത്വാ വേസ്സന്തരത്തഭാവേ ഠിതോ പഥവികമ്പനാനി മഹാദാനാനി ദത്വാ

പുത്തദാരം പരിച്ചജിത്വാ ആയുപരിയോസാനേ തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ ദസ സഹസ്സചക്കവാളദേവതാഹി സന്നിപതിത്വാ -

“കാലോ ദേവ മഹാവീര, ഉപ്പജ്ജ മാതുകുച്ഛിയം;
സദേവകം താരയന്തോ, ബുജ്ഝസ്സു അമതം പദ”ന്തി. (ബു॰ വം॰ ൧.൬൭)
-

വുത്തേ -

“കാലം ദേസഞ്ച ദീപഞ്ച, കുലം മാതരമേവ ച;
ഇമേ പഞ്ച വിലോകേത്വാ, ഉപ്പജ്ജതി മഹായസോ”തി. -

പഞ്ച മഹാവിലോകനാനി വിലോകേത്വാ തതോ ചുതോ സക്യരാജകുലേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ ദസമാസച്ചയേന മാതുകുച്ഛിതോ വിജായി. സോളസവസ്സകാലേ തത്ഥ മഹാസമ്പത്തിയാ പരിഹരിയമാനോ അനുക്കമേന ഭദ്രയോബ്ബനം പത്വാ തിണ്ണം ഉതൂനം അനുച്ഛവികേസു തീസു പാസാദേസു ദേവലോകസിരിം വിയ രജ്ജസിരിം അനുഭവന്തോ ഉയ്യാനകീളായ ഗമനസമയേ അനുക്കമേന ജിണ്ണബ്യാധിമതസങ്ഖാതേ തയോ ദേവദൂതേ ദിസ്വാ സഞ്ജാതസംവേഗോ നിവത്തിത്വാ ചതുത്ഥവാരേ പബ്ബജിതം ദിസ്വാ, “സാധു പബ്ബജ്ജാ”തി പബ്ബജ്ജായ രുചിം ഉപ്പാദേത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ദിവസം ഖേപേത്വാ മങ്ഗലപോക്ഖരണീതീരേ നിസിന്നോ കപ്പകവേസം ഗഹേത്വാ ആഗതേന വിസ്സകമ്മേന ദേവപുത്തേന അലങ്കതപടിയത്തോ രാഹുലകുമാരസ്സ ജാതസാസനം സുത്വാ പുത്തസിനേഹസ്സ ബലവഭാവം ഞത്വാ, “യാവ ഇദം ബന്ധനം ന വഡ്ഢതി, താവദേവ നം ഛിന്ദിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ സായം നഗരം പവിസന്തോ -

“നിബ്ബുതാ നൂന സാ മാതാ, നിബ്ബുതോ നൂന സോ പിതാ;
നിബ്ബുതാ നൂന സാ നാരീ, യസ്സായം ഈദിസോ പതീ”തി. -

കിസാഗോതമിയാ നാമ പിതുച്ഛാധീതായ ഭാസിതം ഇമം ഗാഥം സുത്വാ, “അഹം ഇമായ നിബ്ബുതപദം സാവിതോ”തി മുത്താഹാരം ഓമുഞ്ചിത്വാ തസ്സാ പേസേത്വാ അത്തനോ ഭവനം പവിസിത്വാ സിരിസയനേ നിസിന്നോ നിദ്ദോപഗതാനം നാടകിത്ഥീനം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ നിബ്ബിന്നഹദയോ ഛന്നം ഉട്ഠാപേത്വാ കണ്ഡകം ആഹരാപേത്വാ തം ആരുയ്ഹ ഛന്നസഹായോ ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാഹി പരിവുതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ അനോമാനദീതീരേ പബ്ബജിത്വാ അനുക്കമേന രാജഗഹം ഗന്ത്വാ തത്ഥ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പണ്ഡവപബ്ബതപബ്ഭാരേ നിസിന്നോ മഗധരഞ്ഞാ രജ്ജേന നിമന്തിയമാനോ തം പടിക്ഖിപിത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ അത്തനോ വിജിതം ആഗമനത്ഥായ തേന ഗഹിതപടിഞ്ഞോ ആളാരഞ്ച ഉദകഞ്ച ഉപസങ്കമിത്വാ തേസം സന്തികേ അധിഗതവിസേസം അനലങ്കരിത്വാ ഛബ്ബസ്സാനി മഹാപധാനം പദഹിത്വാ വിസാഖപുണ്ണമദിവസേ പാതോവ സുജാതായ ദിന്നപായസം പരിഭുഞ്ജിത്വാ നേരഞ്ജരായ നദിയാ സുവണ്ണപാതിം പവാഹേത്വാ നേരഞ്ജരായ നദിയാ തീരേ മഹാവനസണ്ഡേ നാനാസമാപത്തീഹി ദിവസഭാഗം വീതിനാമേത്വാ സായന്ഹസമയേ സോത്ഥിയേന ദിന്നം തിണം ഗഹേത്വാ കാളേന നാഗരാജേന അഭിത്ഥുതഗുണോ ബോധിമണ്ഡം ആരുയ്ഹ തിണാനി സന്ഥരിത്വാ “ന താവിമം പല്ലങ്കം ഭിന്ദിസ്സാമി, യാവ മേ അനുപാദായ

ആസവേഹി ചിത്തം ന മുച്ചിസ്സതീ''തി പടിഞ്ഞം കത്വാ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസീദിത്വാ സൂരിയേ അനത്ഥങ്ഗമിതേയേവ മാരബലം വിധമിത്വാ പഠമയാമേ പുബ്ബേനിവാസഞാണം, മജ്ഝിമയാമേ ചുതൂപപാതഞാണം പത്വാ പച്ഛിമയാമാവസാനേ പച്ചയാകാരേ ഞാണം ഓതാരേത്വാ അരുണുഗ്ഗമനേ ദസബലചതുവേസാരജ്ജാദിസബ്ബഗുണപടിമണ്ഡിതം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിജ്ഝിത്വാ സത്തസത്താഹം ബോധിമണ്ഡേ വീതിനാമേത്വാ അട്ഠമേ സത്താഹേ അജപാലനിഗ്രോധമൂലേ നിസിന്നോ ധമ്മഗമ്ഭീരതാപച്ചവേക്ഖണേന അപ്പോസ്സുക്കതം ആപജ്ജമാനോ ദസസഹസ്സചക്കവാളമഹാബ്രഹ്മപരിവാരേന സഹമ്പതിബ്രഹ്മുനാ ആയാചിതധമ്മദേസനോ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേത്വാ ബ്രഹ്മുനോ അജ്ഝേസനം അധിവാസേത്വാ, ''കസ്സ നു ഖോ അഹം പഠമം ധമ്മം ദേസേയ്യ''ന്തി ഓലോകേന്തോ ആളാരുദകാനം കാലകതഭാവം ഞത്വാ പഞ്ചവഗ്ഗിയാനം ഭിക്ഖൂനം ബഹൂപകാരതം അനുസ്സരിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ കാസിപുരം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഉപകേന സദ്ധിം മന്തേത്വാ ആസാള്ഹിപുണ്ണമദിവസേ ഇസിപതനേ മിഗദായേ പഞ്ചവഗ്ഗിയാനം വസനട്ഠാനം പത്വാ തേ അനനുച്ഛവികേന സമുദാചാരേന സമുദാചരന്തേ സഞ്ഞാപേത്വാ അഞ്ഞാതകോണ്ഡഞ്ഞപ്പമുഖേ അട്ഠാരസ ബ്രഹ്മകോടിയോ അമതപാനം പായേന്തോ ധമ്മചക്കം പവത്തേത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ പഞ്ചമിയം പക്ഖസ്സ സബ്ബേപി തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ തം ദിവസമേവ യസകുലപുത്തസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം ദിസ്വാ തം രത്തിഭാഗേ നിബ്ബിന്ദിത്വാ ഗേഹം പഹായ നിക്ഖന്തം ദിസ്വാ, ''ഏഹി യസാ''തി പക്കോസിത്വാ തസ്മിംയേവ രത്തിഭാഗേ സോതാപത്തിഫലം പാപേത്വാ പുനദിവസേ അരഹത്തം പാപേത്വാ അപരേപി തസ്സ സഹായകേ ചതുപണ്ണാസ ജനേ ഏഹിഭിക്ഖുപബ്ബജ്ജായ പബ്ബാജേത്വാ അരഹത്തം പാപേസി.

ഏവം ലോകേ ഏകസട്ഠിയാ അരഹന്തേസു ജാതേസു വുട്ഠവസ്സോ പവാരേത്വാ, ''ചരഥ, ഭിക്ഖവേ, ചാരിക''ന്തി സട്ഠി ഭിക്ഖൂ ദിസാസു പേസേത്വാ സയം ഉരുവേലം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ കപ്പാസികവനസണ്ഡേ തിംസ ജനേ ഭദ്ദവഗ്ഗിയകുമാരേ വിനേസി. തേസു സബ്ബപച്ഛിമകോ സോതാപന്നോ സബ്ബുത്തമോ അനാഗാമീ അഹോസി. തേ സബ്ബേപി ഏഹിഭിക്ഖുഭാവേനേവ പബ്ബാജേത്വാ ദിസാസു പേസേത്വാ സയം ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ അഡ്ഢുഡ്ഢാനി പാടിഹാരിയസഹസ്സാനി ദസ്സേത്വാ ഉരുവേലകസ്സപാദയോ സഹസ്സജടിലപരിവാരേ തേഭാതികജടിലേ വിനേത്വാ ഏഹിഭിക്ഖുഭാവേനേവ പബ്ബാജേത്വാ ഗയാസീസേ നിസീദാപേത്വാ **ആദിത്തപരിയായദേസനായ** (മഹാവ॰ ൫൪; സം॰ നി॰ ൪.൨൮) അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ തേന അരഹന്തസഹസ്സേന പരിവുതോ ''ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ ദിന്നം പടിഞ്ഞം മോചേസ്സാമീ''തി രാജഗഹനഗരൂപചാരേ ലട്ഠിവനുയ്യാനം ഗന്ത്വാ, ''സത്ഥാ കിര ആഗതോ''തി സുത്വാ ദ്വാദസനഹുതേഹി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേഹി സദ്ധിം ആഗതസ്സ രഞ്ഞോ മധുരധമ്മകഥം കഥേന്തോ രാജാനം ഏകാദസഹി നഹുതേഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ ഏകനഹുതം സരണേസു പതിട്ഠാപേത്വാ പുനദിവസേ സക്കേന ദേവരാജേന മാണവകവണ്ണം ഗഹേത്വാ അഭിത്ഥുതഗുണോ രാജഗഹനഗരം പവിസിത്വാ രാജനിവേസനേ കതഭത്തകിച്ചോ വേളുവനാരാമം പടിഗ്ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ വാസം കപ്പേസി. തത്ഥ നം സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ ഉപസങ്കമിംസു.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - അനുപ്പന്നേയേവ ഹി ബുദ്ധേ രാജഗഹതോ അവിദൂരേ ഉപതിസ്സഗാമോ കോലിതഗാമോതി ദ്വേ ബ്രാഹ്മണഗാമാ അഹേസും. തേസു ഉപതിസ്സഗാമേ സാരിയാ നാമ ബ്രാഹ്മണിയാ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതദിവസേയേവ കോലിതഗാമേ മോഗ്ഗലിയാ നാമ ബ്രാഹ്മണിയാപി ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. താനി കിര ദ്വേപി കുലാനി യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ ആബദ്ധപടിബദ്ധസഹായകാനേവ അഹേസും, താസം ദ്വിന്നമ്പി ഏകദിവസമേവ ഗബ്ഭപരിഹാരം അദംസു. താ ഉഭോപി ദസമാസച്ചയേന പുത്തേ വിജായിംസു. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ സാരിയാ ബ്രാഹ്മണിയാ പുത്തസ്സ ഉപതിസ്സഗാമകേ ജേട്ഠകുലസ്സ പുത്തത്താ **ഉപതിസ്സോ**തി നാമം കരിംസു , ഇതരസ്സ കോലിതഗാമേ ജേട്ഠകുലസ്സ പുത്തത്താ **കോലിതോ**തി നാമം കരിംസു. തേ ഉഭോപി വുഡ്ഢിമന്വായ സബ്ബസിപ്പാനം പാരം അഗമംസു. ഉപതിസ്സമാണവസ്സ കീളനത്ഥായ നദിം വാ ഉയ്യാനം വാ ഗമനകാലേ പഞ്ച സുവണ്ണസിവികസതാനി പരിവാരാനി ഹോന്തി, കോലിതമാണവസ്സ പഞ്ച ആജഞ്ഞയുത്തരഥസതാനി. ദ്വേപി ജനാ പഞ്ചപഞ്ചമാണവകസതപരിവാരാ ഹോന്തി. രാജഗഹേ ച അനുസംവച്ഛരം ഗിരഗ്ഗസമജ്ജോ നാമ അഹോസി. തേസം ദ്വിന്നമ്പി ഏകട്ഠാനേയേവ മഞ്ചം ബന്ധന്തി. ദ്വേപി ഏകതോ നിസീദിത്വാ സമജ്ജം പസ്സന്താ ഹസിതബ്ബട്ഠാനേ ഹസന്തി, സംവേഗട്ഠാനേ സംവേജേന്തി, ദായം ദാതും യുത്തട്ഠാനേ ദായം ദേന്തി. തേസം ഇമിനാവ നിയാമേന ഏകദിവസം സമജ്ജം പസ്സന്താനം പരിപാകഗതത്താ ഞാണസ്സ പുരിമദിവസേസു വിയ ഹസിതബ്ബട്ഠാനേ ഹാസോ വാ സംവേഗട്ഠാനേ സംവേഗോ വാ ദാതും യുത്തട്ഠാനേ ദാനം വാ നാഹോസി . ദ്വേപി പന ജനാ ഏവം ചിന്തയിംസു - “കിമേത്ഥ ഓലോകേതബ്ബം അത്ഥി, സബ്ബേപിമേ അപ്പത്തേ വസ്സസതേ അപ്പണ്ണത്തികഭാവം ഗമിസ്സന്തി, അമ്ഹേഹി പന ഏകം മോക്ഖധമ്മം പരിയേസിതും വട്ടതീ”തി ആരമ്മണം ഗഹേത്വാ നിസീദിംസു. തതോ കോലിതോ ഉപതിസ്സം ആഹ - “സമ്മ ഉപതിസ്സ, ന ത്വം അഞ്ഞേസു ദിവസേസു വിയ ഹട്ഠപഹട്ഠോ, ഇദാനി അനത്തമനധാതുകോസി, കിം തേ സല്ലക്ഖിത”ന്തി? “സമ്മ കോലിത, ഏതേസം വോലോകനേ സാരോ നത്ഥി , നിരത്ഥകമേതം, അത്തനോ മോക്ഖധമ്മം ഗവേസിതും വട്ടതീ”തി ഇദം ചിന്തയന്തോ നിസിന്നോമ്ഹി. ത്വം പന കസ്മാ അനത്തമനോസീതി? സോപി തഥേവ ആഹ. അഥസ്സ അത്തനാ സദ്ധിം ഏകജ്ഝാസയതം ഞത്വാ ഉപതിസ്സോ ആഹ - “അമ്ഹാകം ഉഭിന്നമ്പി സുചിന്തികം, മോക്ഖധമ്മം പന ഗവേസന്തേഹി ഏകാ പബ്ബജ്ജാ ലദ്ധും വട്ടതി. കസ്സ സന്തികേ പബ്ബജാമാ”തി?

തേന ഖോ പന സമയേന സഞ്ചയോ നാമ പരിബ്ബാജകോ രാജഗഹേ പടിവസതി മഹതിയാ പരിബ്ബാജകപരിസായ സദ്ധിം. തേ “തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമാ”തി പഞ്ചമാണവകസതാനി “സിവികായോ ച രഥേ ച ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ”തി ഉയ്യോജേത്വാ ഏകായ സിവികായ ഏകേന രഥേന ഗന്ത്വാ സഞ്ചയസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിംസു. തേസം പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ സഞ്ചയോ അതിരേകലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ അഹോസി. തേ കതിപാഹേനേവ സബ്ബം സഞ്ചയസ്സ സമയം പരിമദ്ദിത്വാ, “ആചരിയ, തുമ്ഹാകം ജാനനസമയോ എത്തകോവ, ഉദാഹു ഉത്തരിമ്പി അത്ഥീ”തി പുച്ഛിംസു. “ഏത്തകോവ സബ്ബം തുമ്ഹേഹി ഞാത”ന്തി വുത്തേ ചിന്തയിംസു - “ഏവം സതി ഇമസ്സ സന്തികേ ബ്രഹ്മചരിയവാസോ നിരത്ഥകോ, മയം യം മോക്ഖധമ്മം ഗവേസിതും നിക്ഖന്താ, സോ ഇമസ്സ സന്തികേ ഉപ്പാദേതും ന സക്കാ, മഹാ ഖോ പന ജമ്ബുദീപോ, ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ചരന്താ അദ്ധാ മോക്ഖധമ്മദേസകം

കഞ്ചി ആചരിയം ലഭിസ്സാമാ''തി. തതോ പട്ഠായ, ''യത്ഥ യത്ഥ പണ്ഡിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ അത്ഥീ''തി വദന്തി, തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ സാകച്ഛം കരോന്തി. തേഹി പുട്ഠം പഞ്ഹം അഞ്ഞേ കഥേതും ന സക്കോന്തി, തേ പന തേസം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തി. ഏവം സകലജമ്ബുദീപം പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ നിവത്തിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ആഗന്ത്വാ, ''സമ്മ കോലിത, അമ്ഹേസു യോ പഠമം അമതം അധിഗച്ഛതി, സോ ഇതരസ്സ ആരോചേതൂ''തി കതികം അകംസു.

ഏവം തേസു കതികം കത്വാ വിഹരന്തേസു സത്ഥാ വുത്താനുക്കമേന രാജഗഹം പത്വാ വേളുവനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ വേളുവനേ വിഹരതി. തദാ ''ചരഥ, ഭിക്ഖവേ, ചാരികം ബഹുജനഹിതായാ''തി രതനത്തയഗുണപകാസനത്ഥം ഉയ്യോജിതാനം ഏകസട്ഠിയാ അരഹന്താനം അന്തരേ പഞ്ചവഗ്ഗിയാനം അബ്ഭന്തരോ അസ്സജിത്ഥേരോ പടിനിവത്തിത്വാ രാജഗഹം ആഗതോ, പുനദിവസേ പാതോവ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസി. തസ്മിം സമയേ ഉപതിസ്സപരിബ്ബാജകോപി പാതോവ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ പരിബ്ബാജകാരാമം ഗച്ഛന്തോ ഥേരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''മയാ ഏവരൂപോ പബ്ബജിതോ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബോയേവ, യേ ലോകേ അരഹന്തോ വാ അരഹത്തമഗ്ഗം വാ സമാപന്നാ, അയം തേസം ഭിക്ഖൂനം അഞ്ഞതരോ, യംനൂനാഹം ഇമം ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛേയ്യം - 'കംസി ത്വം, ആവുസോ, ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ, കോ വാ തേ സത്ഥാ, കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീ'''തി? അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ''അകാലോ ഖോ ഇമം ഭിക്ഖും പഞ്ഹം പുച്ഛിതും, അന്തരഘരം പവിട്ഠോ പിണ്ഡായ ചരതി, യംനൂനാഹം ഇമം ഭിക്ഖും പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധേയ്യം, അത്ഥികേഹി ഉപഞ്ഞാതം മഗ്ഗ''ന്തി. സോ ഥേരം ലദ്ധപിണ്ഡപാതം അഞ്ഞതരം ഓകാസം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ നിസീദിതുകാമതഞ്ചസ്സ ഞത്വാ അത്തനോ പരിബ്ബാജകപീഠകം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി, സോ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേപിസ്സ അത്തനോ കുണ്ഡികായ ഉദകം അദാസി.

ഏവം ആചരിയവത്തം കത്വാ കതഭത്തകിച്ചേന ഥേരേന സദ്ധിം മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏവമാഹ - ''വിപ്പസന്നാനി ഖോ പന തേ, ആവുസോ, ഇന്ദ്രിയാനി, പരിസുദ്ധോ ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ, കംസി ത്വം, ആവുസോ, ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ, കോ വാ തേ സത്ഥാ, കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീ''തി പുച്ഛി. ഥേരോ ചിന്തേസി - ''ഇമേ പരിബ്ബാജകാ നാമ സാസനസ്സ പടിപക്ഖഭൂതാ, ഇമസ്സ സാസനസ്സ ഗമ്ഭീരതം ദസ്സേസ്സാമീ''തി. അത്തനോ നവകഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ - ''അഹം ഖോ, ആവുസോ, നവോ അചിരപബ്ബജിതോ, അധുനാഗതോ ഇമം ധമ്മവിനയം, ന താവാഹം സക്ഖിസ്സാമി വിത്ഥാരേന ധമ്മം ദേസേതു''ന്തി. പരിബ്ബാജകോ - ''അഹം ഉപതിസ്സോ നാമ, ത്വം യഥാസത്തിയാ അപ്പം വാ ബഹും വാ വദ, ഏതം നയസതേന നയസഹസ്സേന പടിവിജ്ഝിതും മയ്ഹം ഭാരോ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

> ''അപ്പം വാ ബഹും വാ ഭാസസ്സു, അത്ഥംയേവ മേ ബ്രൂഹി;
> അത്ഥേനേവ മേ അത്ഥോ, കിം കാഹസി ബ്യഞ്ജനം ബഹു''ന്തി.
> (മഹാവ॰ ൬൦);

ഏവം വുത്തേ ഥേരോ - ''യേ ധമ്മാ ഹേതുപ്പഭവാ''തി (മഹാവ॰ ൬൦; അപ॰ ഥേര ൧.൧.൨൮൬) ഗാഥമാഹ. പരിബ്ബാജകോ പഠമപദദ്വയമേവ സുത്വാ

സഹസ്സനയപടിമണ്ഡിതേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, ഇതരം പദദ്വയം സോതാപന്നകാലേ നിട്ഠാപേസി. സോ സോതാപന്നോ ഹുത്വാ ഉപരിവിസേസേ അപ്പവത്തന്തേ "ഭവിസ്സതി എത്ഥ കാരണ"ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ ഥേരം ആഹ - "ഭന്തേ, മാ ഉപരി ധമ്മദേസനം വഡ്ഢയിത്ഥ, എത്തകമേവ ഹോതു, കുഹിം അമ്ഹാകം സത്ഥാ വസതീ"തി? "വേളുവനേ, ആവുസോ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ പുരതോ യാഥ, മയ്ഹം ഏകോ സഹായകോ അത്ഥി, അമ്ഹേഹി ച അഞ്ഞമഞ്ഞം കതികാ കതാ 'അമ്ഹേസു യോ അമതം പഠമം അധിഗച്ഛതി, സോ ഇതരസ്സ ആരോചേതൂ'തി. അഹം തം പടിഞ്ഞം മോചേത്വാ സഹായകം ഗഹേത്വാ തുമ്ഹാകം ഗതമഗ്ഗേനേവ സത്ഥു സന്തികം ആഗമിസ്സാമീതി പഞ്ചപതിട്ഠിതേന ഥേരസ്സ പാദേസു നിപതിത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ഥേരം ഉയ്യോജേത്വാ പരിബ്ബാജകാരാമാഭിമുഖോ അഗമാസി".

അഥ ഖോ കോലിതപരിബ്ബാജകോ തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ, "അജ്ജ മയ്ഹം സഹായകസ്സ മുഖവണ്ണോ ന അഞ്ഞദിവസേസു വിയ, അദ്ധാ തേന അമതം അധിഗതം ഭവിസ്സതീ"തി അമതാധിഗമം പുച്ഛി. സോപിസ്സ "ആമാവുസോ, അമതം അധിഗത"ന്തി പടിജാനിത്വാ തമേവ ഗാഥം അഭാസി. ഗാഥാപരിയോസാനേ കോലിതോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിത്വാ ആഹ - "കുഹിം കിര, സമ്മ, അമ്ഹാകം സത്ഥാ വസതീ"തി? "വേളുവനേ കിര, സമ്മ, ഏവം നോ ആചരിയേന അസ്സജിത്ഥേരേന കഥിത"ന്തി. "തേന ഹി, സമ്മ, ആയാമ, സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമാ"തി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ ച നാമേസ സദാപി ആചരിയപൂജകോവ, തസ്മാ സഹായം ഏവമാഹ - "സമ്മ, അമ്ഹേഹി അധിഗതം അമതം അമ്ഹാകം ആചരിയസ്സ സഞ്ചയപരിബ്ബാജകസ്സാപി കഥേസ്സാമ, ബുജ്ഝമാനോ പടിവിജ്ഝിസ്സതി, അപ്പടിവിജ്ഝന്തോ അമ്ഹാകം സദ്ദഹിത്വാ സത്ഥു, സന്തികം ഗമിസ്സതി, ബുദ്ധാനം ദേസനം സുത്വാ മഗ്ഗഫലപടിവേധം കരിസ്സതീ"തി. തതോ ദ്വേപി ജനാ സഞ്ചയസ്സ സന്തികം അഗമംസു.

സഞ്ചയോ തേ ദിസ്വാവ - "കിം, താതാ, കോചി വോ അമതമഗ്ഗദേസകോ ലദ്ധോ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ആചരിയ, ലദ്ധോ, ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ, ധമ്മോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ, സങ്ഘോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ, തുമ്ഹേ തുച്ഛേ അസാരേ വിചരഥ, തസ്മാ ഏഥ, സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമാ"തി. "ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, നാഹം സക്ഖിസ്സാമീ"തി . "കിം കാരണാഹി"? "അഹം മഹാജനസ്സ ആചരിയോ ഹുത്വാ വിചരിം, വിചരന്തസ്സ മേ അന്തേവാസികവാസോ ചാടിയാ ഉദഞ്ചനഭാവപ്പത്തി വിയ ഹോതി, ന സക്ഖിസ്സാമഹം അന്തേവാസികവാസം വസിതു"ന്തി. "മാ ഏവം കരിത്ഥ, ആചരിയാ"തി. "ഹോതു, താതാ, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, നാഹം സക്ഖിസ്സാമീ"തി. ആചരിയ, ലോകേ ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ മഹാജനോ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥോ ഗന്ത്വാ തമേവ പൂജേസ്സതി, മയമ്പി തത്ഥേവ ഗമിസ്സാമ. "തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ"തി? "താതാ, കിം നു ഖോ ഇമസ്മിം ലോകേ ദന്ധാ ബഹൂ, ഉദാഹു പണ്ഡിതാ"തി. "ദന്ധാ, ആചരിയ, ബഹൂ, പണ്ഡിതാ ച നാമ കതിപയാ ഏവ ഹോന്തീ"തി. "തേന ഹി, താതാ, പണ്ഡിതാ പണ്ഡിതസ്സ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സന്തി, ദന്ധാ ദന്ധസ്സ മമ സന്തികം ആഗമിസ്സന്തി , ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, നാഹം ഗമിസ്സാമീ"തി. തേ "പഞ്ഞായിസ്സഥ തുമ്ഹേ, ആചരിയാ"തി പക്കമിംസു. തേസു ഗച്ഛന്തേസു സഞ്ചയസ്സ പരിസാ ഭിജ്ജി, തസ്മിം ഖണേ ആരാമോ തുച്ഛോ അഹോസി. സോ തുച്ഛം ആരാമം ദിസ്വാ ഉണ്ഹം ലോഹിതം ഛഡ്ഡേസി.

തേഹിപി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തേസു പഞ്ചസു പരിബ്ബാജകസതേസു സഞ്ചയസ്സ അഡ്ഢതേയ്യസതാനി നിവത്തിംസു, അഥ ഖോ തേ അത്തനോ അന്തേവാസികേഹി അഡ്ഢതേയ്യേഹി പരിബ്ബാജകസതേഹി സദ്ധിം വേളുവനം അഗമംസു.

സത്ഥാ ചതുപരിസമജ്ഝേ നിസിന്നോ ധമ്മം ദേസേന്തോ തേ ദൂരതോവ ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ സഹായകാ ആഗച്ഛന്തി കോലിതോ ച ഉപതിസ്സോ ച, ഏതം മേ സാവകയുഗം ഭവിസ്സതി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗ''ന്തി. തേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു, നിസീദിത്വാ ച പന ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''ലഭേയ്യാമ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യാമ ഉപസമ്പദ''ന്തി. ''ഏഥ, ഭിക്ഖവോ''തി ഭഗവാ അവോച - ''സ്വാക്ഖാതോ ധമ്മോ, ചരഥ ബ്രഹ്മചരിയം സമ്മാ ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയായാ''തി. സബ്ബേപി ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ സട്ഠിവസ്സികത്ഥേരാ വിയ അഹേസും.

അഥ നേസം പരിസായ ചരിതവസേന സത്ഥാ ധമ്മദേസനം വഡ്ഢേസി. ഠപേത്വാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ അവസേസാ അരഹത്തം പാപുണിംസു, അഗ്ഗസാവകാനം പന ഉപരിമഗ്ഗത്തയകിച്ചം ന നിട്ഠാസി. കിം കാരണാ? സാവകപാരമിഞാണസ്സ മഹന്തതായ. അഥായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ പബ്ബജിതദിവസതോ സത്തമേ ദിവസേ മഗധരട്ഠേ കല്ലവാലഗാമകം ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തോ ഥിനമിദ്ധേ ഓക്കമന്തേ സത്ഥാരാ സംവേജിതോ ഥിനമിദ്ധം വിനോദേത്വാ തഥാഗതേന ദിന്നം ധാതുകമ്മട്ഠാനം സുണന്തോവ ഉപരിമഗ്ഗത്തയകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ സാവകപാരമിഞാണസ്സ മത്ഥകം പത്തോ. സാരിപുത്തത്ഥേരോപി പബ്ബജിതദിവസതോ അഡ്ഢമാസം അതിക്കമിത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിം തമേവ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ സൂകരഖതലേണേ വിഹരന്തോ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യസ്സ ദീഘനഖപരിബ്ബാജകസ്സ വേദനാപരിഗ്ഗഹസുത്തന്തേ ദേസിയമാനേ സുത്താനുസാരേന ഞാണം പേസേത്വാ പരസ്സ വഡ്ഢിതഭത്തം പരിഭുഞ്ജന്തോ വിയ സാവകപാരമിഞാണസ്സ മത്ഥകം പത്തോ. നനു ചായസ്മാ മഹാപഞ്ഞോ, അഥ കസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനതോ ചിരതരേന സാവകപാരമിഞാണം പാപുണീതി? പരികമ്മമഹന്തതായ. യഥാ ഹി ദുഗ്ഗതമനുസ്സാ യത്ഥ കത്ഥചി ഗന്തുകാമാ ഖിപ്പമേവ നിക്ഖമന്തി, രാജൂനം പന ഹത്ഥിവാഹനകപ്പനാദിം മഹന്തം പരികമ്മം ലദ്ധും വട്ടതി, ഏവംസമ്പദമിദം വേദിതബ്ബം.

തം ദിവസഞ്ഞേവ പന സത്ഥാ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ വേളുവനേ സാവകസന്നിപാതം കത്വാ ദ്വിന്നം ഥേരാനം അഗ്ഗസാവകട്ഠാനം ദത്വാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസി. ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു - ''സത്ഥാ മുഖോലോകനേന ഭിക്ഖം ദേതി, അഗ്ഗസാവകട്ഠാനം ദദന്തേന നാമ പഠമം പബ്ബജിതാനം പഞ്ചവഗ്ഗിയാനം ദാതും വട്ടതി, ഏതേ അനോലോകേന്തേന യസത്ഥേരപ്പമുഖാനം പഞ്ചപണ്ണാസഭിക്ഖൂനം ദാതും വട്ടതി, ഏതേ അനോലോകേന്തേന ഭദ്ദവഗ്ഗിയാനം തിംസജനാനം, ഏതേ അനോലോകേന്തേന ഉരുവേലകസ്സപാദീനം തേഭാതികാനം, ഏതേ പന ഏത്തകേ മഹാഥേരേ പഹായ സബ്ബപച്ഛാ പബ്ബജിതാനം അഗ്ഗസാവകട്ഠാനം ദദന്തേന മുഖം ഓലോകേത്വാ ദിന്ന''ന്തി. സത്ഥാ, ''കിം കഥേഥ, ഭിക്ഖവേ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ഇദം നാമാ''തി വുത്തേ ''നാഹം, ഭിക്ഖവേ, മുഖം ഓലോകേത്വാ ഭിക്ഖം ദേമി, ഏതേസം പന അത്തനാ അത്തനാ പത്ഥിതപത്ഥിതമേവ ദേമി. അഞ്ഞാതകോണ്ഡഞ്ഞോ ഹി ഏകസ്മിം സസ്സേ നവ

വാരേ അഗ്ഗസസ്സദാനം ദദന്തോ അഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥേത്വാ നാദാസി, അഗ്ഗധമ്മം പന അരഹത്തം സബ്ബപഠമം പടിവിജ്ഝിതും പത്ഥേത്വാ അദാസീ''തി. ''കദാ പന ഭഗവാ''തി? ''സുണിസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ''തി. ''ആമ, ഭന്തേ''തി, ഭഗവാ അതീതം ആഹരി -

ഭിക്ഖവേ , ഇതോ ഏകനവുതികപ്പേ വിപസ്സീ നാമ ഭഗവാ ലോകേ ഉദപാദി. തദാ മഹാകാളോ ചൂളകാളോതി ദ്വേഭാതികാ കുടുമ്ബികാ മഹന്തം സാലിക്ഖേത്തം വപാപേസും. അഥേകദിവസം ചൂളകാളോ സാലിക്ഖേത്തം ഗന്ത്വാ ഏകം സാലിഗബ്ഭം ഫാലേത്വാ ഖാദി, തം അതിമധുരം അഹോസി. സോ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ സാലിഗബ്ഭദാനം ദാതുകാമോ ഹുത്വാ ജേട്ഠഭാതികം ഉപസങ്കമിത്വാ, ''ഭാതിക, സാലിഗബ്ഭം ഫാലേത്വാ ബുദ്ധാനം അനുച്ഛവികം കത്വാ പചാപേത്വാ ദാനം ദേമാ''തി ആഹ. ''കിം വദേസി, താത, സാലിഗബ്ഭം ഫാലേത്വാ ദാനം നാമ നേവ അതീതേ ഭൂതപുബ്ബം, ന അനാഗതേപി ഭവിസ്സതി, മാ സസ്സം നാസയീ''തി; വുത്തോപി സോ പുനപ്പുനം യാചിയേവ . അഥ നം ഭാതാ, ''തേന ഹി സാലിക്ഖേത്തം ദ്വേ കോട്ഠാസേ കത്വാ മമ കോട്ഠാസം അനാമസിത്വാ അത്തനോ കോട്ഠാസേ ഖേത്തേ യം ഇച്ഛസി, തം കരോഹീ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി ഖേത്തം വിഭജിത്വാ ബഹൂ മനുസ്സേ ഹത്ഥകമ്മം യാചിത്വാ സാലിഗബ്ഭം ഫാലേത്വാ നിരുദകേന ഖീരേന പചാപേത്വാ സപ്പിമധുസക്ഖരാദീഹി യോജേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ - ''ഇദം, ഭന്തേ, മമ അഗ്ഗദാനം അഗ്ഗധമ്മസ്സ സബ്ബപഠമം പടിവേധായ സംവത്തതൂ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''ഏവം ഹോതൂ''തി അനുമോദനമകാസി.

സോ ഖേത്തം ഗന്ത്വാ ഓലോകേന്തോ സകലക്ഖേത്തം കണ്ണികബദ്ധേഹി വിയ സാലിസീസേഹി സഞ്ഛന്നം ദിസ്വാ പഞ്ചവിധപീതിം പടിലഭിത്വാ, ''ലാഭാ വത മേ''തി ചിന്തേത്വാ പുഥുകകാലേ പുഥുകഗ്ഗം നാമ അദാസി, ഗാമവാസീഹി സദ്ധിം അഗ്ഗസസ്സദാനം നാമ അദാസി, ലായനേ ലായനഗ്ഗം, വേണികരണേ വേണഗ്ഗം, കലാപാദീസു കലാപഗ്ഗം, ഖലഗ്ഗം, ഖലഭണ്ഡഗ്ഗം, കോട്ഠഗ്ഗന്തി. ഏവം ഏകസസ്സേ നവ വാരേ അഗ്ഗദാനം അദാസി. തസ്സ സബ്ബവാരേസു ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനം പരിപൂരി, സസ്സം അതിരേകം ഉട്ഠാനസമ്പന്നം അഹോസി. ധമ്മോ ഹി നാമേസ അത്താനം രക്ഖന്തം രക്ഖതി. തേനാഹ ഭഗവാ -

''ധമ്മോ ഹവേ രക്ഖതി ധമ്മചാരിം,
ധമ്മോ സുചിണ്ണോ സുഖമാവഹാതി;
ഏസാനിസംസോ ധമ്മേ സുചിണ്ണേ,
ന ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛതി ധമ്മചാരീ''തി. (ഥേരഗാ॰ ൩൦൩; ജാ॰ ൧.൧൦.൧൦൨) -

''ഏവമേസ വിപസ്സീസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ അഗ്ഗധമ്മം പഠമം പടിവിജ്ഝിതും പത്ഥേന്തോ നവ വാരേ അഗ്ഗദാനാനി അദാസി. ഇതോ സതസഹസ്സകപ്പമത്ഥകേ പന ഹംസവതീനഗരേ പദുമുത്തരസമ്ബുദ്ധകാലേപി സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ തസ്സ ഭഗവതോ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ അഗ്ഗധമ്മസ്സ പഠമം പടിവിജ്ഝനത്ഥമേവ പത്ഥനം ഠപേസി. ഇതി ഇമിനാ പത്ഥിതമേവ മയാ ദിന്നം, നാഹം, ഭിക്ഖവേ, മുഖം ഓലോകേത്വാ ദേമീ''തി.

“യസകുലപുത്തപ്പമുഖാ പഞ്ചപഞ്ഞാസ ജനാ കിം കമ്മം കരിംസു, ഭന്തേ”തി? “ഏതേപി ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ അരഹത്തം പത്ഥേന്താ ബഹും പുഞ്ഞകമ്മം കത്വാ അപരഭാഗേ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ സഹായകാ ഹുത്വാ വഗ്ഗബന്ധനേന പുഞ്ഞാനി കരോന്താ അനാഥമതസരീരാനി പടിജഗ്ഗന്താ വിചരിംസു. തേ ഏകദിവസം സഗബ്ഭം ഇത്ഥിം കാലകതം ദിസ്വാ, ‘ഝാപേസ്സാമാ’തി സുസാനം ഹരിംസു. തേസു പഞ്ച ജനേ ‘തുമ്ഹേ ഝാപേഥാ’തി സുസാനേ ഠപേത്വാ സേസാ ഗാമം പവിട്ഠാ. യസദാരകോ തം മതസരീരം സൂലേഹി വിജ്ഝിത്വാ പരിവത്തേത്വാ പരിവത്തേത്വാ ഝാപേന്തോ അസുഭസഞ്ഞം പടിലഭി, ഇതരേസമ്പി ചതുന്നം ജനാനം - ‘പസ്സഥ, ഭോ, ഇമം സരീരം തത്ഥ തത്ഥ വിദ്ധംസിതചമ്മം, കബരഗോരൂപം വിയ അസുചിം ദുഗ്ഗന്ധം പടികൂല’ന്തി ദസ്സേസി. തേപി തത്ഥ അസുഭസഞ്ഞം പടിലഭിംസു. തേ പഞ്ചപി ജനാ ഗാമം ഗന്ത്വാ സേസസഹായകാനം കഥയിംസു. യസോ പന ദാരകോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ മാതാപിതൂനഞ്ച ഭരിയായ ച കഥേസി. തേ സബ്ബേപി അസുഭം ഭാവയിംസു. ഇദമേതേസം പുബ്ബകമ്മം. തേനേവ യസസ്സ ഇത്ഥാഗാരേ സുസാനസഞ്ഞാ ഉപ്പജ്ജി, തായ ച ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിയാ സബ്ബേസമ്പി വിസേസാധിഗമോ നിബ്ബത്തി. ഏവം ഇമേപി അത്തനാ പത്ഥിതമേവ ലഭിംസു. നാഹം മുഖം ഓലോകേത്വാ ദമ്മീ”തി.

“ഭദ്ദവഗ്ഗിയസഹായകാ പന കിം കമ്മം കരിംസു, ഭന്തേ”തി? “ഏതേപി പുബ്ബബുദ്ധാനം സന്തികേ അരഹത്തം പത്ഥേത്വാ പുഞ്ഞാനി കത്വാ അപരഭാഗേ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ തിംസ ധുത്താ ഹുത്വാ തുണ്ഡിലോവാദം സുത്വാ സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനി പഞ്ച സീലാനി രക്ഖിംസു. ഏവം ഇമേപി അത്തനാ പത്ഥിതമേവ ലഭിംസു. നാഹം മുഖം ഓലോകേത്വാ ദമ്മീ”തി.

“ഉരുവേലകസ്സപാദയോ പന കിം കമ്മം കരിംസു, ഭന്തേ”തി? “തേപി അരഹത്തമേവ പത്ഥേത്വാ പുഞ്ഞാനി കരിംസു. ഇതോ ഹി ദ്വേനവുതികപ്പേ തിസ്സോ ഫുസ്സോതി ദ്വേ ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജിംസു. ഫുസ്സബുദ്ധസ്സ മഹിന്ദോ നാമ രാജാ പിതാ അഹോസി. തസ്മിം പന സമ്ബോധിം പത്തേ രഞ്ഞോ കനിട്ഠപുത്തോ പഠമഅഗ്ഗസാവകോ പുരോഹിതപുത്തോ ദുതിയഅഗ്ഗസാവകോ അഹോസി. രാജാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ - ‘ജേട്ഠപുത്തോ മേ ബുദ്ധോ, കനിട്ഠപുത്തോ പഠമഅഗ്ഗസാവകോ, പുരോഹിതപുത്തോ ദുതിയഅഗ്ഗസാവകോ’തി തേ ഓലോകേത്വാ, ‘മമേവ ബുദ്ധോ, മമേവ ധമ്മോ, മമേവ സങ്ഘോ, നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സാ’തി തിക്ഖത്തും ഉദാനം ഉദാനേത്വാ സത്ഥു പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ , ‘ഭന്തേ, ഇദാനി മേ നവുതിവസ്സസഹസ്സപരിമാണസ്സ ആയുനോ കോടിയം നിസീദിത്വാ നിദ്ദായനകാലോ വിയ അഞ്ഞേസം ഗേഹദ്വാരം അഗന്ത്വാ യാവാഹം ജീവാമി, താവ മേ ചത്താരോ പച്ചയേ അധിവാസേഥാ’തി പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ നിബദ്ധം ബുദ്ധുപട്ഠാനം കരോതി. രഞ്ഞോ പന അപരേപി തതോ പുത്താ അഹേസും. തേസു ജേട്ഠസ്സ പഞ്ച യോധസതാനി പരിവാരാനി, മജ്ഝിമസ്സ തീണി, കനിട്ഠസ്സ ദ്വേ. തേ ‘മയമ്പി ഭാതികം ഭോജേസ്സാമാ’തി പിതരം ഓകാസം യാചിത്വാ അലഭമാനാ പുനപ്പുനം യാചന്താപി അലഭിത്വാ പച്ചന്തേ കുപിതേ തസ്സ വൂപസമനത്ഥായ പേസിതാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ പിതു സന്തികം ആഗമിംസു. അഥ നേ പിതാ ആലിങ്ഗിത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ, ‘വരം വോ, താതാ, ദമ്മീ’തി ആഹ.

“തേ ‘സാധു ദേവാ’തി വരം ഗഹിതകം കത്വാ പുന കതിപാഹച്ചയേന പിതരാ ‘ഗണ്ഹഥ, താതാ, വര’ന്തി വുത്താ, “ദേവ, അമ്ഹാകം അഞ്ഞേന കേനചി അത്ഥോ നത്ഥി, ഇതോ പട്ഠായ മയം ഭാതികം ഭോജേസ്സാമ, ഇമം നോ വരം ദേഹീ”തി ആഹംസു. ‘ന ദേമി, താതാ’തി. ‘നിച്ചകാലം അദേന്തോ സത്ത സംവച്ഛരാനി ദേഥ, ദേവാ’തി. ‘ന ദേമി, താതാ’തി. ‘തേന ഹി ഛ പഞ്ച ചത്താരി തീണി ദ്വേ ഏകം സംവച്ഛരം ദേഥ, ദേവാ’തി. ‘ന ദേമി, താതാ’തി. ‘തേന ഹി, ദേവ, സത്ത മാസേ ദേഥാ’തി. ‘ഛ മാസേ പഞ്ച മാസേ ചത്താരോ മാസേ തയോ മാസേ ദേഥ, ദേവാ’തി. ‘ന ദേമി, താതാ’തി. ‘ഹോതു, ദേവ, ഏകേകസ്സ നോ ഏകേകം മാസം കത്വാ തയോ മാസേ ദേഥാ’തി. ‘സാധു, താതാ, തേന ഹി തയോ മാസേ ഭോജേഥാ’തി ആഹ. തേ തുട്ഠാ രാജാനം വന്ദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതാ. തേസം പന തിണ്ണമ്പി ഏകോവ കോട്ഠാഗാരികോ, ഏകോവ ആയുത്തകോ, തസ്സ ദ്വാദസനഹുതാ പുരിസപരിവാരാ. തേ തേ പക്കോസാപേത്വാ , ‘മയം ഇമം തേമാസം ദസ സീലാനി ഗഹേത്വാ ദ്വേ കാസാവാനി നിവാസേത്വാ സത്ഥാരാ സഹവാസം വസിസ്സാമ, തുമ്ഹേ ഏത്തകം നാമ ദാനവത്തം ഗഹേത്വാ ദേവസികം നവുതിസഹസ്സാനം ഭിക്ഖൂനം യോധസഹസ്സസ്സ ച സബ്ബം ഖാദനീയഭോജനീയം പവത്തേയ്യാഥ. മയഞ്ഹി ഇതോ പട്ഠായ ന കിഞ്ചി വക്ഖാമാ’തി വദിംസു.

“തേ തയോപി ജനാ പരിവാരസഹസ്സം ഗഹേത്വാ ദസ സീലാനി സമാദായ കാസായവത്ഥാനി നിവാസേത്വാ വിഹാരേയേവ വസിംസു. കോട്ഠാഗാരികോ ച ആയുത്തകോ ച ഏകതോ ഹുത്വാ തിണ്ണം ഭാതികാനം കോട്ഠാഗാരേഹി വാരേന വാരേന ദാനവത്തം ഗഹേത്വാ ദാനം ദേന്തി, കമ്മകാരാനം പന പുത്താ യാഗുഭത്താദീനം അത്ഥായ രോദന്തി. തേ തേസം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ അനാഗതേയേവ യാഗുഭത്താദീനി ദേന്തി. ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ കിഞ്ചി അതിരേകം ന ഭൂതപുബ്ബം. തേ ‘അപരഭാഗേ ദാരകാനം ദേമാ’തി അത്തനാപി ഗഹേത്വാ ഖാദിംസു. മനുഞ്ഞം ആഹാരം ദിസ്വാ അധിവാസേതും നാസക്ഖിംസു. തേ പന ചതുരാസീതിസഹസ്സാ അഹേസും. തേ സങ്ഘസ്സ ദിന്നദാനവത്തം ഖാദിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പേത്തിവിസയേ നിബ്ബത്തിംസു. തേഭാതികാ പന പുരിസസഹസ്സേന സദ്ധിം കാലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദേവലോകാ മനുസ്സലോകം, മനുസ്സലോകാ ദേവലോകം സംസരന്താ ദ്വേനവുതികപ്പേ ഖേപേസും. ‘ഏവം തേ തയോ ഭാതരോ അരഹത്തം പത്ഥേന്താ തദാ കല്യാണകമ്മം കരിംസു. തേ അത്തനാ പത്ഥിതമേവ ലഭിംസു. നാഹം മുഖം ഓലോകേത്വാ ദമ്മീ’”തി.

തദാ പന തേസം ആയുത്തകോ ബിമ്ബിസാരോ രാജാ അഹോസി, കോട്ഠാഗാരികോ വിസാഖോ ഉപാസകോ. തയോ രാജകുമാരാ തയോ ജടിലാ അഹേസും. തേസം കമ്മകാരാ തദാ പേതേസു നിബ്ബത്തിത്വാ സുഗതിദുഗ്ഗതിവസേന സംസരന്താ ഇമസ്മിം കപ്പേ ചത്താരി ബുദ്ധന്തരാനി പേതലോകേയേവ നിബ്ബത്തിംസു. തേ ഇമസ്മിം കപ്പേ സബ്ബപഠമം ഉപ്പന്നം ചത്താലീസവസ്സസഹസ്സായുകം കകുസന്ധം ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ, “അമ്ഹാകം ആഹാരം ലഭനകാലം ആചിക്ഖഥാ”തി പുച്ഛിംസു. സോ “മമ താവ കാലേ ന ലഭിസ്സഥ, മമ പച്ഛതോ മഹാപഥവിയാ യോജനമത്തം അഭിരുള്ഹായ കോണാഗമനോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തം പുച്ഛേയ്യാഥാ”തി ആഹ. തേ തത്തകം കാലം ഖേപേത്വാ തസ്മിം ഉപ്പന്നേ തം പുച്ഛിംസു. സോപി “മമ കാലേ ന ലഭിസ്സഥ, മമ പച്ഛതോ മഹാപഥവിയാ

യോജനമത്തം അഭിരുള്ഹായ കസ്സപോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തം പുച്ഛേയ്യാഥാ''തി ആഹ. തേ തത്തകം കാലം ഖേപേത്വാ തസ്മിം ഉപ്പന്നേ തം പുച്ഛിംസു. സോപി ''മമ കാലേ ന ലഭിസ്സഥ, മമ പന പച്ഛതോ മഹാപഥവിയാ യോജനമത്തം അഭിരുള്ഹായ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തദാ തുമ്ഹാകം ഞാതകോ ബിമ്ബിസാരോ നാമ രാജാ ഭവിസ്സതി, സോ സത്ഥു ദാനം ദത്വാ തുമ്ഹാകം പത്തിം പാപേസ്സതി, തദാ ലഭിസ്സഥാ''തി ആഹ. തേസം ഏകം ബുദ്ധന്തരം സ്വേദിവസസദിസം അഹോസി. തേ തഥാഗതേ ഉപ്പന്നേ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞാ പഠമദിവസം ദാനേ ദിന്നേ പത്തിം അലഭിത്വാ രത്തിഭാഗേ ഭേരവസദ്ദം കത്വാ രഞ്ഞോ അത്താനം ദസ്സയിംസു. സോ പുനദിവസേ വേളുവനം ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേസി.

സത്ഥാ, ''മഹാരാജ, ഇതോ ദ്വേനവുതികപ്പമത്ഥകേ ഫുസ്സബുദ്ധകാലേ ഏതേ തവ ഞാതകാ, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദിന്നദാനവത്ഥും ഖാദിത്വാ പേതലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ സംസരന്താ കകുസന്ധാദയോ ബുദ്ധേ പുച്ഛിത്വാ തേഹി ഇദഞ്ചിദഞ്ച വുത്താ ഏത്തകം കാലം തവ ദാനം പച്ചാസീസമാനാ ഹിയ്യോ തയാ ദാനേ ദിന്നേ പത്തിം അലഭമാനാ ഏവമകംസൂ''തി ആഹ. ''കിം പന, ഭന്തേ, ഇദാനിപി ദിന്നേ ലഭിസ്സന്തീ''തി? ''ആമ, മഹാരാജാ''തി. രാജാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ മഹാദാനം ദത്വാ, ''ഭന്തേ, ഇതോ തേസം പേതാനം ദിബ്ബഅന്നപാനം സമ്പജ്ജതൂ''തി പത്തിം അദാസി, തേസം തഥേവ നിബ്ബത്തി. പുനദിവസേ നഗ്ഗാ ഹുത്വാ അത്താനം ദസ്സേസും. രാജാ ''അജ്ജ, ഭന്തേ, നഗ്ഗാ ഹുത്വാ അത്താനം ദസ്സേസു''ന്തി ആരോചേസി. ''വത്ഥാനി തേ ന ദിന്നാനി, മഹാരാജാ''തി. രാജാപി പുനദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ചീവരദാനം ദത്വാ, ''ഇതോ തേസം പേതാനം ദിബ്ബവത്ഥാനി ഹോന്തൂ''തി പാപേസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ തേസം ദിബ്ബവത്ഥാനി ഉപ്പജ്ജിംസു. തേ പേതത്തഭാവം വിജഹിത്വാ ദിബ്ബത്തഭാവേ സണ്ഠഹിംസു. സത്ഥാ അനുമോദനം കരോന്തോ ''തിരോകുട്ടേസു തിട്ഠന്തീ''തിആദിനാ (ഖു॰ പാ॰ ൭.൧; പേ॰ വ॰ ൧൪) തിരോകുട്ടാനുമോദനം അകാസി. അനുമോദനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ഇതി സത്ഥാ തേഭാതികജടിലാനം വത്ഥും കഥേത്വാ ഇമമ്പി ധമ്മദേസനം ആഹരി.

അഗ്ഗസാവകാ പന, ''ഭന്തേ, കിം കരിംസൂ''തി? ''അഗ്ഗസാവകഭാവായ പത്ഥനം കരിംസു''. ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാധികസ്സ ഹി കപ്പാനം അസങ്ഖ്യേയ്യസ്സ മത്ഥകേ സാരിപുത്തോ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി, നാമേന സരദമാണവോ നാമ അഹോസി. മോഗ്ഗല്ലാനോ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി, നാമേന സിരിവഡ്ഢനകുടുമ്ബികോ നാമ അഹോസി. തേ ഉഭോപി സഹപംസുകീളകാ സഹായകാ അഹേസും. തേസു സരദമാണവോ പിതു അച്ചയേന കുസലന്തകം മഹാധനം പടിപജ്ജിത്വാ ഏകദിവസം രഹോഗതോ ചിന്തേസി - ''അഹം ഇധലോകത്തഭാവമേവ ജാനാമി, നോ പരലോകത്തഭാവം. ജാതസത്താനഞ്ച മരണം നാമ ധുവം, മയാ ഏകം പബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ മോക്ഖധമ്മഗവേസനം കാതും വട്ടതീ''തി. സോ സഹായകം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - ''സമ്മ സിരിവഡ്ഢന, അഹം പബ്ബജിത്വാ മോക്ഖധമ്മം ഗവേസിസ്സാമി, ത്വം മയാ സദ്ധിം പബ്ബജിതും സക്ഖിസ്സസി, ന സക്ഖിസ്സസീ''തി? ''ന സക്ഖിസ്സാമി, സമ്മ, ത്വംയേവ പബ്ബജാഹീ''തി. സോ ചിന്തേസി - ''പരലോകം ഗച്ഛന്തോ സഹായേ വാ ഞാതിമിത്തേ വാ ഗഹേത്വാ ഗതോ നാമ നത്ഥി, അത്തനാ കതം അത്തനോവ ഹോതീ''തി. തതോ

രതനകോട്ഠാഗാരം വിവരാപേത്വാ കപണദ്ധികവണിബ്ബകയാചകാനം മഹാദാനം ദത്വാ പബ്ബതപാദം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തസ്സ ഏകോ ദ്വേ തയോതി ഏവം അനുപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതാ ചതുസത്തതിസഹസ്സമത്താ ജടിലാ അഹേസും. സോ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ, അട്ഠ ച സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ തേസം ജടിലാനം കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി. തേപി സബ്ബേ പഞ്ച അഭിഞ്ഞാ അട്ഠ ച സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേസും.

തേന സമയേന അനോമദസ്സീ നാമ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദി. നഗരം ചന്ദവതീ നാമ അഹോസി, പിതാ യസവാ നാമ ഖത്തിയോ, മാതാ യസോധരാ നാമ ദേവീ, ബോധി അജ്ജുനരുക്ഖോ, നിസഭോ ച അനോമോ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, വരുണോ നാമ ഉപട്ഠാകോ, സുന്ദരാ ച സുമനാ ച ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ അഹേസും. ആയു വസ്സസതസഹസ്സം അഹോസി, സരീരം അട്ഠപഞ്ഞാസഹത്ഥുബ്ബേധം , സരീരപ്പഭാ ദ്വാദസയോജനം ഫരി, ഭിക്ഖുസതസഹസ്സപരിവാരോ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം പച്ചൂസകാലേ മഹാകരുണാസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ലോകം വോലോകേന്തോ സരദതാപസം ദിസ്വാ, ''അജ്ജ മയ്ഹം സരദതാപസസ്സം സന്തികം ഗതപച്ചയേന ധമ്മദേസനാ ച മഹതീ ഭവിസ്സതി, സോ ച അഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥേസ്സതി, തസ്സ സഹായകോ സിരിവഡ്ഢനകുടുമ്ബികോ ദുതിയസാവകട്ഠാനം, ദേസനാപരിയോസാനേ ചസ്സ പരിവാരാ ചതുസത്തതിസഹസ്സമത്താ ജടിലാ അരഹത്തം പാപുണിസ്സന്തി, മയാ തത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ''തി അത്തനോ പത്തചീവരമാദായ അഞ്ഞം കഞ്ചി അനാമന്തേത്വാ സീഹോ വിയ ഏകചരോ ഹുത്വാ സരദതാപസസ്സ അന്തേവാസികേസു ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേസു ''ബുദ്ധഭാവം മേ ജാനാതൂ''തി അധിട്ഠഹിത്വാ പസ്സന്തസ്സേവ സരദതാപസസ്സ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ പഥവിയം പതിട്ഠാസി. സരദതാപസോ ബുദ്ധാനുഭാവഞ്ചേവ സരീരനിപ്ഫത്തിഞ്ചസ്സ ദിസ്വാ ലക്ഖണമന്തേ സമ്മസിത്വാ ''ഇമേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ നാമ അഗാരമജ്ഝേ വസന്തോ രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തീ, പബ്ബജന്തോ ലോകേ വിവട്ടച്ഛദോ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ ഹോതി. അയം പുരിസോ നിസ്സംസയം ബുദ്ധോ''തി ജാനിത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ അഗ്ഗാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ അഗ്ഗാസനേ. സരദതാപസോപി അത്തനോ അനുച്ഛവികം ആസനം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

തസ്മിം സമയേ ചതുസത്തതിസഹസ്സജടിലാ പണീതപണീതാനി ഓജവന്താനി ഫലാഫലാനി ഗഹേത്വാ ആചരിയസ്സ സന്തികം സമ്പത്താ ബുദ്ധാനഞ്ചേവ ആചരിയസ്സ ച നിസിന്നാസനം ഓലോകേത്വാ ആഹംസു - ''ആചരിയ , മയം 'ഇമസ്മിം ലോകേ തുമ്ഹേഹി മഹന്തതരോ നത്ഥീ'തി വിചരാമ, അയം പന പുരിസോ തുമ്ഹേഹി മഹന്തതരോ മഞ്ഞേ''തി? ''താതാ, കിം വദേഥ, സാസപേന സദ്ധിം അട്ഠസട്ഠിയോജനസതസഹസ്സുബ്ബേധം സിനേരും സമം കാതും ഇച്ഛഥ, സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേന സദ്ധിം മമം ഉപമം മാ കരിത്ഥ പുത്തകാ''തി. അഥ തേ താപസാ, ''സചായം ഇത്തരസത്തോ അഭവിസ്സ, അമ്ഹാകം ആചരിയോ ന ഏവരൂപം ഉപമം ആഹരിസ്സ, യാവ മഹാ വതായം പുരിസോ''തി സബ്ബേവ പാദേസു നിപതിത്വാ സിരസാ വന്ദിംസു. അഥ നേ ആചരിയോ ആഹ - ''താതാ, അമ്ഹാകം ബുദ്ധാനം അനുച്ഛവികോ ദേയ്യധമ്മോ നത്ഥി, സത്ഥാ ച ഭിക്ഖാചാരവേലായം ഇധാഗതോ, മയം യഥാസത്തി യഥാബലം ദേയ്യധമ്മം ദസ്സാമ, തുമ്ഹേ യം യം പണീതം

ഫലാഫലം, തം തം ആഹരഥാ''തി ആഹരാപേത്വാ ഹത്ഥേ ധോവിത്വാ സയം തഥാഗതസ്സ പത്തേ പതിട്ഠാപേസി. സത്ഥാരാ ഫലാഫലേ പടിഗ്ഗഹിതമത്തേ ദേവതാ ദിബ്ബോജം പക്ഖിപിംസു. സോ താപസോ ഉദകമ്പി സയമേവ പരിസ്സാവേത്വാ അദാസി. തതോ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ നിസിന്നേ സത്ഥരി സബ്ബേ അന്തേവാസികേ പക്കോസിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ സാരണീയകഥം കഥേന്തോ നിസീദി. സത്ഥാ ''ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തൂ''തി ചിന്തേസി. തേ സത്ഥു ചിത്തം ഞത്വാ സതസഹസ്സഖീണാസവപരിവാരാ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു.

തതോ സരദതാപസോ അന്തേവാസികേ ആമന്തേസി - ''താതാ, ബുദ്ധാനം നിസിന്നാസനമ്പി നീചം, സമണസതസഹസ്സാനമ്പി ആസനം നത്ഥി, അജ്ജ തുമ്ഹേഹി ഉളാരം ബുദ്ധസക്കാരം കാതും വട്ടതി, പബ്ബതപാദതോ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നാനി പുപ്ഫാനി ആഹരഥാ''തി. കഥനകാലോ പപഞ്ചോ വിയ ഹോതി, ഇദ്ധിമതോ പന ഇദ്ധിവിസയോ അചിന്തേയ്യോതി മുഹുത്തമത്തേനേവ തേ താപസാ വണ്ണഗന്ധസമ്പന്നാനി പുപ്ഫാനി ആഹരിത്വാ ബുദ്ധാനം യോജനപ്പമാണം പുപ്ഫാസനം പഞ്ഞാപേസും. ഉഭിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം തിഗാവുതം, സേസഭിക്ഖൂനം അഡ്ഢയോജനികാദിഭേദം, സങ്ഘനവകസ്സ ഉസഭമത്തം അഹോസി. ''കഥം ഏകസ്മിം അസ്സമപദേ താവ മഹന്താനി ആസനാനി പഞ്ഞത്താനീ''തി ന ചിന്തേതബ്ബം. ഇദ്ധിവിസയോ ഹേസ. ഏവം പഞ്ഞത്തേസു ആസനേസു സരദതാപസോ തഥാഗതസ്സ പുരതോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ഠിതോ, ''ഭന്തേ, മയ്ഹം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ ഇമം പുപ്ഫാസനം അഭിരുഹഥാ''തി ആഹ. തേന വുത്തം -

''നാനാപുപ്ഫഞ്ച ഗന്ധഞ്ച, സമ്പാദേത്വാന ഏകതോ;
പുപ്ഫാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ, ഇദം വചനമബ്രവി.

''ഇദം മേ ആസനം വീര, പഞ്ഞത്തം തവനുച്ഛവിം;
മമ ചിത്തം പസാദേന്തോ, നിസീദ പുപ്ഫമാസനേ.

''സത്തരത്തിന്ദിവം ബുദ്ധോ, നിസീദി പുപ്ഫമാസനേ;
മമ ചിത്തം പസാദേത്വാ, ഹാസയിത്വാ സദേവകേ''തി.

ഏവം നിസിന്നേ സത്ഥരി ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ സേസഭിക്ഖൂ ച അത്തനോ അത്തനോ പത്താസനേ നിസീദിംസു. സരദതാപസോ മഹന്തം പുപ്ഫച്ഛത്തം ഗഹേത്വാ തഥാഗതസ്സ മത്ഥകേ ധാരേന്തോ അട്ഠാസി. സത്ഥാ ''ജടിലാനം അയം സക്കാരോ മഹപ്ഫലോ ഹോതൂ''തി നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജി. സത്ഥു സമാപത്തിം സമാപന്നഭാവം ഞത്വാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാപി സേസഭിക്ഖൂപി സമാപത്തിം സമാപജ്ജിംസു. തഥാഗതേ സത്താഹം നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ നിസിന്നേ അന്തേവാസികാ ഭിക്ഖാചാരകാലേ സമ്പത്തേ വനമൂലഫലാഫലം പരിഭുഞ്ജിത്വാ സേസകാലേ ബുദ്ധാനം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ തിട്ഠന്തി. സരദതാപസോ പന ഭിക്ഖാചാരമ്പി അഗന്ത്വാ പുപ്ഫച്ഛത്തം ധാരയമാനോവ സത്താഹം പീതിസുഖേന വീതിനാമേസി. സത്ഥാ നിരോധതോ വുട്ഠായ ദക്ഖിണപസ്സേ നിസിന്നം പഠമഅഗ്ഗസാവകം നിസഭത്ഥേരം ആമന്തേസി - ''നിസഭ, സക്കാരകാരകാനം താപസാനം പുപ്ഫാസനാനുമോദനം കരോഹീ''തി. ഥേരോ ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ സന്തികാ പടിലദ്ധമഹാലാഭോ മഹായോധോ വിയ തുട്ഠമാനസോ സാവകപാരമിഞാണേ

ഠത്വാ പുപ്ഫാസനാനുമോദനം ആരഭി. തസ്സ ദേസനാവസാനേ ദുതിയസാവകം ആമന്തേസി - "ത്വമ്പി ഭിക്ഖു ധമ്മം ദേസേഹീ"തി. അനോമത്ഥേരോ തേപിടകം ബുദ്ധവചനം സമ്മസിത്വാ ധമ്മം കഥേസി. ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം ദേസനായ ഏകസ്സാപി അഭിസമയോ നാഹോസി. അഥ സത്ഥാ അപരിമാണേ ബുദ്ധവിസയേ ഠത്വാ ധമ്മദേസനം ആരഭി. ദേസനാപരിയോസാനേ ഠപേത്വാ സരദതാപസം സബ്ബേപി ചതുസത്തതിസഹസ്സജടിലാ അരഹത്തം പാപുണിംസു , സത്ഥാ "ഏഥ, ഭിക്ഖവോ"തി ഹത്ഥം പസാരേസി. തേസം താവദേവ കേസമസ്സൂനി അന്തരധായിംസു, അട്ഠപരിക്ഖാരാ കായേ പടിമുക്കാവ അഹേസും.

സരദതാപസോ "കസ്മാ അരഹത്തം ന പത്തോ"തി? വിക്ഖിത്തചിത്തത്താ. സോ കിര ബുദ്ധാനം ദുതിയാസനേ നിസീദിത്വാ സാവകപാരമിഞാണേ ഠത്വാ ധമ്മം ദേസയതോ അഗ്ഗസാവകസ്സ ധമ്മദേസനം സോതും ആരദ്ധകാലതോ പട്ഠായ, "അഹോ വതാഹമ്പി അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകബുദ്ധസ്സ സാസനേ ഇമിനാ സാവകേന പടിലദ്ധധുരം ലഭേയ്യ"ന്തി ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. സോ തേന പരിവിതക്കേന മഗ്ഗഫലപടിവേധം കാതും നാസക്ഖി. തഥാഗതം പന വന്ദിത്വാ സമ്മുഖേ ഠത്വാ ആഹ - "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം അനന്തരാസനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖു തുമ്ഹാകം സാസനേ കോ നാമ ഹോതീ"തി? "മയാ പവത്തിതം ധമ്മചക്കം അനുപവത്തേന്തോ സാവകപാരമിഞാണസ്സ കോടിപ്പത്തോ സോളസ പഞ്ഞാ പടിവിജ്ഝിത്വാ ഠിതോ മയ്ഹം സാസനേ അഗ്ഗസാവകോ നിസഭോ നാമ ഏസോ"തി. "ഭന്തേ, യ്വായം മയാ സത്താഹം പുപ്ഫച്ഛത്തം ധാരേന്തേന സക്കാരോ കതോ, അഹം ഇമസ്സ ഫലേന അഞ്ഞം സക്കത്തം വാ ബ്രഹ്മത്തം വാ ന പത്ഥേമി, അനാഗതേ പന അയം നിസഭത്ഥേരോ വിയ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ അഗ്ഗസാവകോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം അകാസിന്തി. സത്ഥാ "സമിജ്ഝിസ്സതി നു ഖോ ഇമസ്സ പുരിസസ്സ പത്ഥനാ"തി അനാഗതംസഞാണം പേസേത്വാ ഓലോകേന്തോ കപ്പസതസഹസ്സാധികം ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ സമിജ്ഝനഭാവം അദ്ദസ. ദിസ്വാന സരദതാപസം ആഹ - "ന തേ അയം പത്ഥനാ മോഘാ ഭവിസ്സതി, അനാഗതേ പന കപ്പസതസഹസ്സാധികം ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തസ്സ മാതാ മഹാമായാ നാമ ദേവീ ഭവിസ്സതി, പിതാ സുദ്ധോദനോ നാമ മഹാരാജാ, പുത്തോ രാഹുലോ നാമ, ഉപട്ഠാകോ ആനന്ദോ നാമ, ദുതിയഅഗ്ഗസാവകോ മോഗ്ഗല്ലാനോ നാമ, ത്വം പനസ്സ പഠമഅഗ്ഗസാവകോ ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തോ നാമ ഭവിസ്സസീ"തി . ഏവം താപസം ബ്യാകരിത്വാ ധമ്മകഥം കഥേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ആകാസം പക്ഖന്ദി.

സരദതാപസോപി അന്തേവാസികത്ഥേരാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ സഹായകസ്സ സിരിവഡ്ഢനകുടുമ്ബികസ്സ സാസനം പേസേസി, "ഭന്തേ, മമ സഹായകസ്സ വദേഥ, സഹായകേന തേ സരദതാപസേന അനോമദസ്സീബുദ്ധസ്സ പാദമൂലേ അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകസ്സ ഗോതമബുദ്ധസ്സ സാസനേ പഠമഅഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥിതം, ത്വം ദുതിയഅഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥേഹീ"തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഥേരേഹി പുരേതരമേവ ഏകപസ്സേന ഗന്ത്വാ സിരിവഡ്ഢനസ്സ നിവേസനദ്വാരേ അട്ഠാസി. സിരിവഡ്ഢനോ "ചിരസ്സം വത മേ അയ്യോ ആഗതോ"തി ആസനേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനാ നീചാസനേ നിസിന്നോ, "അന്തേവാസികപരിസാ പന വോ, ഭന്തേ, ന പഞ്ഞായതീ"തി പുച്ഛി. "ആമ, സമ്മ, അമ്ഹാകം അസ്സമം

അനോമദസ്സീ ബുദ്ധോ ആഗതോ, മയം തസ്സ അത്തനോ ബലേന സക്കാരം അകരിമ്ഹാ, സത്ഥാ സബ്ബേസം ധമ്മം ദേസേസി, ദേസനാപരിയോസാനേ ഠപേത്വാ മം സേസാ അരഹത്തം പത്വാ പബ്ബജിംസു. അഹം സത്ഥു പഠമഅഗ്ഗസാവകം നിസഭത്ഥേരം ദിസ്വാ അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകസ്സ ഗോതമബുദ്ധസ്സ നാമ സാസനേ പഠമഅഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥേസിം, ത്വമ്പി തസ്സ സാസനേ ദുതിയഅഗ്ഗസാവകട്ഠാനം പത്ഥേഹീ"തി. "മയ്ഹം ബുദ്ധേഹി സദ്ധിം പരിചയോ നത്ഥി, ഭന്തേ"തി. "ബുദ്ധേഹി സദ്ധിം കഥനം മയ്ഹം ഭാരോ ഹോതു, ത്വം മഹന്തം സക്കാരം സജ്ജേഹീ"തി.

സിരിവഡ്ഢനോ തസ്സ വചനം സുത്വാ അത്തനോ നിവേസനദ്വാരേ രാജമാനേന അട്ഠകരീസമത്തം ഠാനം സമതലം കാരേത്വാ വാലുകം ഓകിരാപേത്വാ ലാജപഞ്ചമാനിപുപ്ഫാനി വികിരാപേത്വാ നീലുപ്പലച്ഛദനം മണ്ഡപം കാരേത്വാ ബുദ്ധാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ സേസഭിക്ഖൂനമ്പി ആസനാനി പടിയാദേത്വാ മഹന്തം സക്കാരസമ്മാനം സജ്ജേത്വാ ബുദ്ധാനം നിമന്തനത്ഥായ സരദതാപസസ്സ സഞ്ഞം അദാസി. താപസോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഗഹേത്വാ തസ്സ നിവേസനം അഗമാസി. സിരിവഡ്ഢനോപി പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ തഥാഗതസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ മണ്ഡപം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേസു നിസിന്നസ്സ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ പണീതേന ഭോജനേന പരിവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം മഹാരഹേഹി വത്ഥേഹി അച്ഛാദേത്വാ, "ഭന്തേ, നായം ആരബ്ഭോ അപ്പമത്തകട്ഠാനത്ഥായ, ഇമിനാവ നിയാമേന സത്താഹം അനുകമ്പം കരോഥാ"തി ആഹ. സത്ഥാ അധിവാസേസി. സോ തേനേവ നിയാമേന സത്താഹം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ഠിതോ ആഹ - "ഭന്തേ, മമ സഹായോ സരദതാപസോ യസ്സ സത്ഥുസ്സ പഠമഅഗ്ഗസാവകോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥേസി, അഹമ്പി "തസ്സേവ ദുതിയഅഗ്ഗസാവകോ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥേമീതി.

സത്ഥാ അനാഗതം ഓലോകേത്വാ തസ്സ പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം ദിസ്വാ ബ്യാകാസി - "ത്വം ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാധികം അസങ്ഖ്യേയ്യം അതിക്കമിത്വാ ഗോതമബുദ്ധസ്സ ദുതിയഅഗ്ഗസാവകോ ഭവിസ്സസീ"തി. ബുദ്ധാനം ബ്യാകരണം സുത്വാ സിരിവഡ്ഢനോ ഹട്ഠപഹട്ഠോ അഹോസി. സത്ഥാപി ഭത്താനുമോദനം കത്വാ സപരിവാരോ വിഹാരമേവ ഗതോ. "അയം, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തേഹി തദാ പത്ഥിതപത്ഥനാ. തേ യഥാപത്ഥിതമേവ ലഭിംസു. നാഹം മുഖം ഓലോകേത്വാ ദേമീ"തി.

ഏവം വുത്തേ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, മയം അഗാരിയഭൂതാ സമാനാ ഗിരഗ്ഗസമജ്ജം ദസ്സനായ ഗതാ"തി യാവ അസ്സജിത്ഥേരസ്സ സന്തികാ സോതാപത്തിഫലപടിവേധാ സബ്ബം പച്ചുപ്പന്നവത്ഥും കഥേത്വാ, "തേ മയം, ഭന്തേ, ആചരിയസ്സ സഞ്ചയസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം തുമ്ഹാകം പാദമൂലേ ആനേതുകാമാ തസ്സ ലദ്ധിയാ നിസ്സാരഭാവം കഥേത്വാ ഇധാഗമനേ ആനിസംസം കഥയിമ്ഹാ. സോ ഇദാനി മയ്ഹം അന്തേവാസികവാസോ നാമ ചാടിയാ ഉദഞ്ചനഭാവപ്പത്തിസദിസോ, ന സക്ഖിസ്സാമി അന്തേവാസിവാസം വസിതു"ന്തി വത്വാ, "ആചരിയ, ഇദാനി മഹാജനോ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥോ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരമേവ പൂജേസ്സതി, തുമ്ഹേ കഥം ഭവിസ്സഥാ"തി വുത്തേ "കിം പന ഇമസ്മിം ലോകേ പണ്ഡിതാ ബഹൂ, ഉദാഹു ദന്ധാ"തി? "ദന്ധാ"തി കഥിതേ "തേന ഹി പണ്ഡിതാ പണ്ഡിതസ്സ

സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സന്തി, ദന്ധാ ദന്ധസ്സ മമ സന്തികം ആഗമിസ്സന്തി, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ''തി വത്വാ ''ആഗന്തും ന ഇച്ഛി, ഭന്തേ''തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ, ''ഭിക്ഖവേ, സഞ്ചയോ അത്തനോ മിച്ഛാദിട്ഠിതായ അസാരം സാരോതി, സാരഞ്ച അസാരോതി ഗണ്ഹി. തുമ്ഹേ പന അത്തനോ പണ്ഡിതതായ സാരഞ്ച സാരതോ, അസാരഞ്ച അസാരതോ ഞത്വാ അസാരം പഹായ സാരമേവ ഗണ്ഹിത്ഥാ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧. ''അസാരേ സാരമതിനോ, സാരേ ചാസാരദസ്സിനോ;
തേ സാരം നാധിഗച്ഛന്തി, മിച്ഛാസങ്കപ്പഗോചരാ.

൧൨. ''സാരഞ്ച സാരതോ ഞത്വാ, അസാരഞ്ച അസാരതോ;
തേ സാരം അധിഗച്ഛന്തി, സമ്മാസങ്കപ്പഗോചരാ''തി.

തത്ഥ **അസാരേ സാരമതിനോ**തി ചത്താരോ പച്ചയാ, ദസവത്ഥുകാ മിച്ഛാദിട്ഠി, തസ്സാ ഉപനിസ്സയഭൂതാ ധമ്മദേസനാതി അയം അസാരോ നാമ, തസ്മിം സാരദിട്ഠിനോതി അത്ഥോ. **സാരേ ചാസാരദസ്സിനോ**തി ദസവത്ഥുകാ സമ്മാദിട്ഠി, തസ്സാ ഉപനിസ്സയഭൂതാ ധമ്മദേസനാതി അയം സാരോ നാമ, തസ്മിം ''നായം സാരോ''തി അസാരദസ്സിനോ. **തേ സാര**ന്തി തേ പന തം മിച്ഛാദിട്ഠിഗ്ഗഹണം ഗഹേത്വാ ഠിതാ കാമവിതക്കാദീനം വസേന മിച്ഛാസങ്കപ്പഗോചരാ ഹുത്വാ സീലസാരം, സമാധിസാരം, പഞ്ഞാസാരം, വിമുത്തിസാരം, വിമുത്തിഞാണദസ്സനസാരം, ''പരമത്ഥസാരം, നിബ്ബാനഞ്ച നാധിഗച്ഛ''ന്തി. **സാരഞ്ചാ**തി തമേവ സീലസാരാദിസാരം ''സാരോ നാമായ''ന്തി, വുത്തപ്പകാരഞ്ച അസാരം ''അസാരോ അയ''ന്തി ഞത്വാ. **തേ സാര**ന്തി തേ പണ്ഡിതാ ഏവം സമ്മാദസ്സനം ഗഹേത്വാ ഠിതാ നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പാദീനം വസേന സമ്മാസങ്കപ്പഗോചരാ ഹുത്വാ തം വുത്തപ്പകാരം സാരം അധിഗച്ഛന്തീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. സന്നിപതിതാനം സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. നന്ദത്ഥേരവത്ഥു

യഥാ അഗാരന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മന്തം നന്ദം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സത്ഥാ ഹി പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ - ''പുത്തം മേ ആനേത്വാ ദസ്സേഥാ''തി സുദ്ധോദനമഹാരാജേന പേസിതാനം സഹസ്സസഹസ്സപരിവാരാനം ദസന്നം ദൂതാനം സബ്ബപച്ഛതോ ഗന്ത്വാ അരഹത്തപ്പത്തേന കാളുദായിത്ഥേരേന ഗമനകാലം ഞത്വാ മഗ്ഗവണ്ണം വണ്ണേത്വാ വീസതിസഹസ്സഖീണാസവപരിവുതോ കപിലപുരം നീതോ ഞാതിസമാഗമേ പോക്ഖരവസ്സം അത്ഥുപ്പത്തിം കത്വാ **വേസ്സന്തരജാതകം** (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൬൫൫ ആദയോ) കഥേത്വാ പുനദിവസേ പിണ്ഡായ പവിട്ഠോ, ''ഉത്തിട്ഠേ നപ്പമജ്ജേയ്യാ''തി (ധ॰ പ॰ ൧൬൮) ഗാഥായ പിതരം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ, ''ധമ്മഞ്ചരേ''തി (ധ॰ പ॰ ൧൬൯) ഗാഥായ മഹാപജാപതിം സോതാപത്തിഫലേ, രാജാനഞ്ച സകദാഗാമിഫലേ പതിട്ഠാപേസി. ഭത്തകിച്ചാവസാനേ പന രാഹുലമാതുഗുണകഥം നിസ്സായ **ചന്ദകിന്നരീജാതകം**

(ജാ॰ ൧.൧൪.൧൮ ആദയോ) കഥേത്വാ തതോ തതിയദിവസേ നന്ദകുമാരസ്സ അഭിസേകഗേഹപ്പവേസനവിവാഹമങ്ഗലേസു പവത്തമാനേസു പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ നന്ദകുമാരസ്സ ഹത്ഥേ പത്തം ദത്വാ മങ്ഗലം വത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമന്തോ നന്ദകുമാരസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ന ഗണ്ഹി. സോപി തഥാഗതഗാരവേന "പത്തം വോ, ഭന്തേ, ഗണ്ഹഥാ"തി വത്തും നാസക്ഖി. ഏവം പന ചിന്തേസി - "സോപാനസീസേ പത്തം ഗണ്ഹിസ്സതീ"തി. സത്ഥാ തസ്മിമ്പി ഠാനേ ന ഗണ്ഹി. ഇതരോ "സോപാനപാദമൂലേ ഗണ്ഹിസ്സതീ"തി ചിന്തേസി. സത്ഥാ തത്ഥാപി ന ഗണ്ഹി. ഇതരോ "രാജങ്ഗണേ ഗണ്ഹിസ്സതീ"തി ചിന്തേസി. സത്ഥാ തത്ഥാപി ന ഗണ്ഹി. കുമാരോ നിവത്തിതുകാമോ അരുചിയാ ഗച്ഛന്തോ സത്ഥുഗാരവേന "പത്തം ഗണ്ഹഥാ"തി വത്തും ന സക്കോതി. "ഇധ ഗണ്ഹിസ്സതി, ഏത്ഥ ഗണ്ഹിസ്സതീ"തി ചിന്തേന്തോ ഗച്ഛതി.

തസ്മിം ഖണേ അഞ്ഞാ ഇത്ഥിയോ തം ദിസ്വാ ജനപദകല്യാണിയാ ആചിക്ഖിംസു - "അയ്യേ, ഭഗവാ നന്ദകുമാരം ഗഹേത്വാ ഗതോ, തുമ്ഹേഹി തം വിനാ കരിസ്സതീ"തി. സാ ഉദകബിന്ദൂഹി പഗ്ഘരന്തേഹേവ അഡ്ഢുല്ലിഖിതേഹി കേസേഹി വേഗേന ഗന്ത്വാ, "തുവടം ഖോ, അയ്യപുത്ത, ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി ആഹ. തം തസ്സാ വചനം തസ്സ ഹദയേ തിരിയം പതിത്വാ വിയ ഠിതം. സത്ഥാപിസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം അഗ്ഗണ്ഹിത്വാവ തം വിഹാരം നേത്വാ, "പബ്ബജിസ്സസി നന്ദാ"തിആഹ. സോ ബുദ്ധഗാരവേന "ന പബ്ബജിസ്സാമീ"തി അവത്വാ, "ആമ, പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ആഹ. സത്ഥാ "തേന ഹി നന്ദം പബ്ബാജേഥാ"തി ആഹ. സത്ഥാ കപിലപുരം ഗന്ത്വാ തതിയദിവസേ നന്ദം പബ്ബാജേസി.

സത്തമേ ദിവസേ രാഹുലമാതാ കുമാരം അലങ്കരിത്വാ ഭഗവതോ സന്തികം പേസേസി - "പസ്സ, താത, ഏതം വീസതിസഹസ്സസമണപരിവുതം സുവണ്ണവണ്ണം ബ്രഹ്മരൂപിവണ്ണം സമണം, അയം തേ പിതാ, ഏതസ്സ മഹന്താ നിധികുമ്ഭിയോ അഹേസും. ത്യാസ്സ നിക്ഖമനതോ പട്ഠായ ന പസ്സാമ, ഗച്ഛ നം ദായജ്ജം യാചസ്സു - 'അഹം , താത, കുമാരോ, അഭിസേകം പത്വാ ചക്കവത്തീ ഭവിസ്സാമി, ധനേന മേ അത്ഥോ, ധനം മേ ദേഹി. സാമികോ ഹി പുത്തോ പിതുസന്തകസ്സാ'"തി. കുമാരോ ഭഗവതോ സന്തികം ഗന്ത്വാവ പിതുസിനേഹം പടിലഭിത്വാ ഹട്ഠചിത്തോ "സുഖാ തേ, സമണ, ഛായാ"തി വത്വാ അഞ്ഞമ്പി ബഹും അത്തനോ അനുരൂപം വദന്തോ അട്ഠാസി. ഭഗവാ കതഭത്തകിച്ചോ അനുമോദനം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. കുമാരോപി "ദായജ്ജം മേ, സമണ, ദേഹി, ദായജ്ജം മേ, സമണ, ദേഹീ"തി ഭഗവന്തം അനുബന്ധി. ഭഗവാപി കുമാരം ന നിവത്താപേസി. പരിജനോപി ഭഗവതാ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തം നിവത്തേതും നാസക്ഖി. ഇതി സോ ഭഗവതാ സദ്ധിം ആരാമമേവ അഗമാസി.

തതോ ഭഗവാ ചിന്തേസി - "യം അയം പിതുസന്തകം ധനം ഇച്ഛതി, തം വട്ടാനുഗതം സവിഘാതം, ഹന്ദസ്സ ബോധിതലേ പടിലദ്ധം സത്തവിധം അരിയധനം ദേമി, ലോകുത്തരദായജ്ജസ്സ നം സാമികം കരോമീ"തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ആമന്തേസി - "തേന ഹി ത്വം, സാരിപുത്ത, രാഹുലകുമാരം പബ്ബാജേഹീ"തി. ഥേരോ കുമാരം പബ്ബാജേസി. പബ്ബജിതേ ച പന കുമാരേ രഞ്ഞോ അധിമത്തം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജി. തം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ഭഗവതോ നിവേദേത്വാ, "സാധു, ഭന്തേ, അയ്യാ, മാതാപിതൂഹി

അനനുഞ്ഞാതം പുത്തം ന പബ്ബാജേയ്യു''ന്തി വരം യാചി. ഭഗവാ തസ്സ തം വരം ദത്വാ പുനേകദിവസം രാജനിവേസനേ കതപാതരാസോ ഏകമന്തം നിസിന്നേന രഞ്ഞാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദുക്കരകാരികകാലേ ഏകാ ദേവതാ മം ഉപസങ്കമിത്വാ, 'പുത്തോ തേ കാലകതോ'തി ആഹ. അഹം തസ്സാ വചനം അസദ്ദഹന്തോ 'ന മയ്ഹം പുത്തോ ബോധിം അപ്പത്വാ കാലം കരോതീ'തി പടിക്ഖിപി''ന്തി വുത്തേ - ''ഇദാനി കിം സദ്ദഹിസ്സഥ, പുബ്ബേപി അട്ഠികാനി ദസ്സേത്വാ, 'പുത്തോ തേ മതോ'തി വുത്തേ ന സദ്ദഹിത്വാ''തി ഇമിസ്സാ അത്ഥുപ്പത്തിയാ **മഹാധമ്മപാലജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧൦.൯൨ ആദയോ) കഥേസി. ഗാഥാപരിയോസാനേ രാജാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. ഇതി ഭഗവാ പിതരം തീസു ഫലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ പുനദേവ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ തതോ അനാഥപിണ്ഡികേന സാവത്ഥിം ആഗമനത്ഥായ ഗഹിതപടിഞ്ഞോ നിട്ഠിതേ ജേതവനേ വിഹാരേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേസി.

ഏവം സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ ആയസ്മാ നന്ദോ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ഭിക്ഖൂനം ഏതമത്ഥം ആരോചേസി - ''അനഭിരതോ അഹം, ആവുസോ, ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമി, ന സക്കോമി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തിസ്സാമീ''തി. ഭഗവാ തം പവത്തിം സുത്വാ ആയസ്മന്തം നന്ദം പക്കോസാപേത്വാ ഏതദവോച - ''സച്ചം കിര ത്വം, നന്ദ, സമ്ബഹുലാനം ഭിക്ഖൂനം ഏവം ആരോചേസി - 'അനഭിരതോ, ആവുസോ, ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമി, ന സക്കോമി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തിസ്സാമീ'''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''തി. ''കിസ്സ പന ത്വം, നന്ദ, അനഭിരതോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരസി, ന സക്കോസി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തിസ്സസീ''തി? ''സാകിയാനീ മം, ഭന്തേ, ജനപദകല്യാണീ ഘരാ നിക്ഖമന്തസ്സ അഡ്ഢുല്ലിഖിതേഹി കേസേഹി അപലോകേത്വാ മം ഏതദവോച - 'തുവടം ഖോ, അയ്യപുത്ത, ആഗച്ഛേയ്യാസീ'തി, സോ ഖോ അഹം, ഭന്തേ, തം അനുസ്സരമാനോ അനഭിരതോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമി, ന സക്കോമി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തിസ്സാമീ''തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം നന്ദം ബാഹായം ഗഹേത്വാ ഇദ്ധിബലേന താവതിംസദേവലോകം ആനേന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകസ്മിം ഝാമക്ഖേത്തേ ഝാമഖാണുകേ നിസിന്നം ഛിന്നകണ്ണനാസനങ്ഗുട്ഠം ഏകം പലുട്ഠമക്കടിം ദസ്സേത്വാ താവതിംസഭവനേ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ ഉപട്ഠാനം ആഗതാനി കകുടപാദാനി പഞ്ച അച്ഛരാസതാനി ദസ്സേസി. **കകുടപാദാനീ**തി രത്തവണ്ണതായ പാരേവതപാദസദിസപാദാനി. ദസ്സേത്വാ ച പനാഹ - ''തം കിം മഞ്ഞസി, നന്ദ, കതമാ നു ഖോ അഭിരൂപതരാ വാ ദസ്സനീയതരാ വാ പാസാദികതരാ വാ സാകിയാനീ വാ ജനപദകല്യാണീ, ഇമാനി വാ പഞ്ച അച്ഛരാസതാനി കകുടപാദാനീ''തി? തം സുത്വാ ആഹ - ''സേയ്യഥാപി സാ, ഭന്തേ, ഛിന്നകണ്ണനാസനങ്ഗുട്ഠാ പലുട്ഠമക്കടീ, ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, സാകിയാനീ ജനപദകല്യാണീ, ഇമേസം പഞ്ചന്നം അച്ഛരാസതാനം ഉപനിധായ സങ്ഖ്യമ്പി ന ഉപേതി, കലമ്പി ന ഉപേതി, കലഭാഗമ്പി ന ഉപേതി. അഥ ഖോ ഇമാനേവ പഞ്ച അച്ഛരാസതാനി അഭിരൂപതരാനി ചേവ ദസ്സനീയതരാനി ച പാസാദികതരാനി ചാ''തി. ''അഭിരമ, നന്ദ, അഭിരമ, നന്ദ, അഹം തേ പാടിഭോഗോ പഞ്ചന്നം അച്ഛരാസതാനം പടിലാഭായ കകുടപാദാന''ന്തി. ''സചേ

മേ, ഭന്തേ ഭഗവാ, പാടിഭോഗോ പഞ്ചന്നം അച്ഛരാസതാനം പടിലാഭായ കകുടപാദാനം, അഭിരമിസ്സാമഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയേ''തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം നന്ദം ഗഹേത്വാ തത്ഥ അന്തരഹിതോ ജേതവനേയേവ പാതുരഹോസി. അസ്സോസും ഖോ ഭിക്ഖൂ, ''ആയസ്മാ കിര നന്ദോ ഭഗവതോ ഭാതാ മാതുച്ഛാപുത്തോ അച്ഛരാനം ഹേതു ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി. ഭഗവാ കിരസ്സ പാടിഭോഗോ പഞ്ചന്നം അച്ഛരാസതാനം പടിലാഭായ കകുടപാദാന''ന്തി. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ നന്ദസ്സ സഹായകാ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം നന്ദം ഭതകവാദേന ച ഉപക്കിതകവാദേന ച സമുദാചരന്തി, ''ഭതകോ കിരായസ്മാ നന്ദോ, ഉപക്കിതകോ കിരായസ്മാ നന്ദോ, അച്ഛരാനം ഹേതു ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി. ഭഗവാ കിരസ്സ പാടിഭോഗോ പഞ്ചന്നം അച്ഛരാസതാനം പടിലാഭായ കകുടപാദാന''ന്തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ നന്ദോ സഹായകാനം ഭിക്ഖൂനം ഭതകവാദേന ച ഉപക്കിതകവാദേന ച അട്ടിയമാനോ ഹരായമാനോ ജിഗുച്ഛമാനോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ ന ചിരസ്സേവ യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി, ''ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ''തി അബ്ഭഞ്ഞാസി. അഞ്ഞതരോ ച ഖോ പനായസ്മാ നന്ദോ അരഹതം അഹോസി.

അഥേകാ ദേവതാ രത്തിഭാഗേ സകലം ജേതവനം ഓഭാസേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ആരോചേസി - ''ആയസ്മാ, ഭന്തേ, നന്ദോ ഭഗവതോ ഭാതാ മാതുച്ഛാപുത്തോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ''തി. ഭഗവതോപി ഖോ ഞാണം ഉദപാദി ''നന്ദോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ''തി. സോപായസ്മാ നന്ദോ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏതദവോച - ''യം മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ പാടിഭോഗോ പഞ്ചന്നം അച്ഛരാസതാനം പടിലാഭായ കകുടപാദാനം, മുഞ്ചാമഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം ഏതസ്മാ പടിസ്സവാ''തി. ''മയാപി ഖോ തേ, നന്ദ, ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച വിദിതോ 'നന്ദോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ'തി. ദേവതാപി മേ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി - 'ആയസ്മാ, ഭന്തേ, നന്ദോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ'തി. യദേവ ഖോ തേ, നന്ദ, അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുത്തം, അഥാഹം മുത്തോ ഏതസ്മാ പടിസ്സവാ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

''യസ്സ നിത്തിണ്ണോ പങ്കോ, മദ്ദിതോ കാമകണ്ടകോ;
മോഹക്ഖയം അനുപ്പത്തോ, സുഖദുക്ഖേസു ന വേധതീ സ
ഭിക്ഖൂ''തി. (ഉദാ॰ ൨൨);

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ തം ആയസ്മന്തം നന്ദം പുച്ഛിംസു - ‘‘ആവുസോ നന്ദ, പുബ്ബേ ത്വം ‘ഉക്കണ്ഠിതോമീ’തി വദേസി, ഇദാനി തേ കഥ’’ന്തി? ‘‘നത്ഥി മേ, ആവുസോ, ഗിഹിഭാവായ ആലയോ’’തി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ - ‘‘അഭൂതം ആയസ്മാ നന്ദോ കഥേതി, അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി, അതീതദിവസേസു ‘ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹീ’തി വത്വാ ഇദാനി ‘നത്ഥി മേ ഗിഹിഭാവായ ആലയോ’തി കഥേതീ’’തി ഗന്ത്വാ ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. ഭഗവാ ‘‘ഭിക്ഖവേ, അതീതദിവസേസു നന്ദസ്സ അത്തഭാവോ ദുച്ഛന്നഗേഹസദിസോ അഹോസി, ഇദാനി സുച്ഛന്നഗേഹസദിസോ ജാതോ. അയഞ്ഹി ദിബ്ബച്ഛരാനം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ പബ്ബജിതകിച്ചസ്സ മത്ഥകം പാപേതും വായമന്തോ തം കിച്ചം പത്തോ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩. ‘‘യഥാ അഗാരം ദുച്ഛന്നം, വുട്ഠീ സമതിവിജ്ഝതി;
ഏവം അഭാവിതം ചിത്തം, രാഗോ സമതിവിജ്ഝതി.

൧൪. ‘‘യഥാ അഗാരം സുച്ഛന്നം, വുട്ഠീ ന സമതിവിജ്ഝതി;
ഏവം സുഭാവിതം ചിത്തം, രാഗോ ന സമതിവിജ്ഝതീ’’തി.

തത്ഥ **അഗാര**ന്തി യംകിഞ്ചി ഗേഹം. **ദുച്ഛന്ന**ന്തി വിരളച്ഛന്നം ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം. **സമതിവിജ്ഝതീ**തി വസ്സവുട്ഠി വിനിവിജ്ഝതി. **അഭാവിത**ന്തി തം അഗാരം വുട്ഠി വിയ ഭാവനായ രഹിതത്താ അഭാവിതം ചിത്തം രാഗോ സമതിവിജ്ഝതി. ന കേവലം രാഗോവ, ദോസമോഹമാനാദയോ സബ്ബകിലേസാ തഥാരൂപം ചിത്തം അതിവിയ വിജ്ഝന്തിയേവ. **സുഭാവിത**ന്തി സമഥവിപസ്സനാഭാവനാഹി സുഭാവിതം. ഏവരൂപം ചിത്തം സുച്ഛന്നം ഗേഹം വുട്ഠി വിയ രാഗാദയോ കിലേസാ അതിവിജ്ഝിതും ന സക്കോന്തീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. മഹാജനസ്സ ദേസനാ സാത്ഥികാ അഹോസി.

അഥ ഖോ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, ‘‘ആവുസോ, ബുദ്ധാ നാമ അച്ഛരിയാ, ജനപദകല്യാണിം നിസ്സായ ഉക്കണ്ഠിതോ നാമായസ്മാ നന്ദോ സത്ഥാരാ ദേവച്ഛരാ ആമിസം കത്വാ വിനീതോ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ - ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ, ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ , പുബ്ബേപേസ മയാ മാതുഗാമേന പലോഭേത്വാ വിനീതോയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിവാസീ കപ്പടോ നാമ വാണിജോ അഹോസി. തസ്സേകോ ഗദ്രഭോ കുമ്ഭഭാരം വഹതി, ഏകദിവസേന സത്ത യോജനാനി ഗച്ഛതി. സോ ഏകസ്മിം സമയേ ഗദ്രഭഭാരകേഹി സദ്ധിം തക്കസിലം ഗന്ത്വാ യാവ ഭണ്ഡസ്സ വിസ്സജ്ജനം, താവ ഗദ്രഭം ചരിതും വിസ്സജ്ജേസി. അഥസ്സ സോ ഗദ്രഭോ പരിഖാപിട്ഠേ ചരമാനോ ഏകം ഗദ്രഭിം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമി. സാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തീ ആഹ - ‘‘കുതോ ആഗതോസീ’’തി? ‘‘ബാരാണസിതോ’’തി. ‘‘കേന കമ്മേനാ’’തി? ‘‘വാണിജ്ജകമ്മേനാ’’തി. ‘‘കിത്തകം ഭാരം വഹസീ’’തി ? ‘‘കുമ്ഭഭാര’’ന്തി? ‘‘ഏത്തകം ഭാരം വഹന്തോ കതി യോജനാനി ഗച്ഛസീ’’തി? ‘‘സത്ത യോജനാനീ’’തി. ‘‘ഗതഗതട്ഠാനേ തേ കാചി പാദപരികമ്മപിട്ഠിപരികമ്മകരാ അത്ഥീ’’തി? ‘‘നത്ഥീ’’തി. ‘‘ഏവം സന്തേ മഹാദുക്ഖം നാമ അനുഭോസീ’’തി? ‘‘കിഞ്ചാപി ഹി തിരച്ഛാനഗതാനം പാദപരികമ്മാദികാരകാ നാമ നത്ഥി,

കാമസംയോജനഘട്ടനത്ഥായ പന ഏവരൂപം കഥം കഥേസി''? സോ തസ്സാ കഥായ ഉക്കണ്ഠി. കപ്പടോപി ഭണ്ഡം വിസ്സജ്ജേത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ - ''ഏഹി, താത, ഗമിസ്സാമാ''തി ആഹ. ''ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, നാഹം ഗമിസ്സാമീ''തി. അഥ നം പുനപ്പുനം യാചിത്വാ, ''അനിച്ഛന്തം പരിഭാസേത്വാ നം നേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

''പതോദം തേ കരിസ്സാമി, സാളസങ്ഗുലികണ്ടകം;
സഞ്ഛിന്ദിസ്സാമി തേ കായം, ഏവം ജാനാഹി ഗദ്രഭാ''തി.

തം സുത്വാ ഗദ്രഭോ ''ഏവം സന്തേ അഹമ്പി തേ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''പതോദം മേ കരിസ്സസി, സോളസങ്ഗുലികണ്ടകം;
പുരതോ പതിട്ഠഹിത്വാന, ഉദ്ധരിത്വാന പച്ഛതോ;
ദന്തം തേ പാതയിസ്സാമി, ഏവം ജാനാഹി കപ്പടാ''തി.

തം സുത്വാ വാണിജോ - ''കേന നു ഖോ കാരണേന ഏസ ഏവം വദതീ''തി ചിന്തേത്വാ, ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ തം ഗദ്രഭിം ദിസ്വാ, ''ഇമായേസ ഏവം സിക്ഖാപിതോ ഭവിസ്സതി, 'ഏവരൂപിം നാമ തേ ഗദ്രഭിം ആനേസ്സാമീ'തി മാതുഗാമേന നം പലോഭേത്വാ നേസ്സാമീ''തി ഇമം ഗാഥമാഹ -

''ചതുപ്പദിം സങ്ഖമുഖിം, നാരിം സബ്ബങ്ഗസോഭിനിം;
ഭരിയം തേ ആനയിസ്സാമി, ഏവം ജാനാഹി ഗദ്രഭാ''തി.

തം സുത്വാ തുട്ഠചിത്തോ ഗദ്രഭോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''ചതുപ്പദിം സങ്ഖമുഖിം, നാരിം സബ്ബങ്ഗസോഭിനിം;
ഭരിയം മേ ആനയിസ്സസി, ഏവം ജാനാഹി കപ്പട;
കപ്പട ഭിയ്യോ ഗമിസ്സാമി, യോജനാനി ചതുദ്ദസാ''തി.

അഥ നം കപ്പടോ, ''തേന ഹി ഏഹീ''തി ഗഹേത്വാ സകട്ഠാനം അഗമാസി. സോ കതിപാഹച്ചയേന നം ആഹ - ''നനു മം തുമ്ഹേ 'ഭരിയം തേ ആനയിസ്സാമീ'തി അവോചുത്ഥാ''തി? ''ആമ, വുത്തം, നാഹം അത്തനോ കഥം ഭിന്ദിസ്സാമി, ഭരിയം തേ ആനേസ്സാമി, വേതനം പന തുയ്ഹം ഏകകസ്സേവ ദസ്സാമി, തുയ്ഹം വേതനം ദുതിയസ്സ പഹോതു വാ മാ വാ, ത്വമേവ ജാനേയ്യാസി. ഉഭിന്നം പന വോ സംവാസമന്വായ പുത്താ വിജായിസ്സന്തി, തേഹിപി ബഹൂഹി സദ്ധിം തുയ്ഹം തം പഹോതു വാ മാ വാ, ത്വമേവ ജാനേയ്യാസീ''തി. ഗദ്രഭോ തസ്മിം കഥേന്തേയേവ അനപേക്ഖോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ, ''തദാ, ഭിക്ഖവേ, ഗദ്രഭീ ജനപദകല്യാണീ അഹോസി, ഗദ്രഭോ നന്ദോ, വാണിജോ അഹമേവ. ഏവം പുബ്ബേപേസ മയാ മാതുഗാമേന പലോഭേത്വാ വിനീതോ''തി ജാതകം നിട്ഠാപേസീതി.

നന്ദത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

൧൦. ചുന്ദസൂകരികവത്ഥു

ഇധ സോചേതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ചുന്ദസൂകരികം നാമ പുരിസം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര പഞ്ചപണ്ണാസ വസ്സാനി സൂകരേ വധിത്വാ ഖാദന്തോ ച വിക്കിണന്തോ ച ജീവികം കപ്പേസി. ഛാതകാലേ സകടേന വീഹിം ആദായ ജനപദം ഗന്ത്വാ ഏകനാളിദ്വേനാളിമത്തേന ഗാമസൂകരപോതകേ കിണിത്വാ സകടം പൂരേത്വാ ആഗന്ത്വാ പച്ഛാനിവേസനേ വജം വിയ ഏകം ഠാനം പരിക്ഖിപിത്വാ തത്ഥേവ തേസം നിവാപം രോപേത്വാ, തേസു നാനാഗച്ഛേ ച സരീരമലഞ്ച ഖാദിത്വാ വഡ്ഢിതേസു യം യം മാരേതുകാമോ ഹോതി, തം തം ആളാനേ നിച്ചലം ബന്ധിത്വാ സരീരമംസസ്സ ഉദ്ധുമായിത്വാ ബഹലഭാവത്ഥം ചതുരസ്സമുഗ്ഗരേന പോഥേത്വാ, ''ബഹലമംസോ ജാതോ''തി ഞത്വാ മുഖം വിവരിത്വാ അന്തരേ ദണ്ഡകം ദത്വാ ലോഹഥാലിയാ പക്കുഥിതം ഉണ്ഹോദകം മുഖേ ആസിഞ്ചതി. തം കുച്ഛിം പവിസിത്വാ പക്കുഥിതം കരീസം ആദായ അധോഭാഗേന നിക്ഖമതി, യാവ ഥോകമ്പി കരീസം അത്ഥി, താവ ആവിലം ഹുത്വാ നിക്ഖമതി, സുദ്ധേ ഉദരേ അച്ഛം അനാവിലം ഹുത്വാ നിക്ഖമതി. അഥസ്സ അവസേസം ഉദകം പിട്ഠിയം ആസിഞ്ചതി. തം കാളചമ്മം ഉപ്പാടേത്വാ ഗച്ഛതി. തതോ തിണുക്കായ ലോമാനി ഝാപേത്വാ തിഖിണേന അസിനാ സീസം ഛിന്ദതി. പഗ്ഘരണതം ലോഹിതം ഭാജനേന പടിഗ്ഗഹേത്വാ മംസം ലോഹിതേന മദ്ദിത്വാ പചിത്വാ പുത്തദാരമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഖാദിത്വാ സേസം വിക്കിണാതി. തസ്സ ഇമിനാവ നിയാമേന ജീവികം കപ്പേന്തസ്സ പഞ്ചപണ്ണാസ വസ്സാനി അതിക്കന്താനി . തഥാഗതേ ധുരവിഹാരേ വസന്തേ ഏകദിവസമ്പി പുപ്ഫമുട്ഠിമത്തേന പൂജാ വാ കടച്ഛുമത്തം ഭിക്ഖദാനം വാ അഞ്ഞം വാ കിഞ്ചി പുഞ്ഞം നാമ നാഹോസി. അഥസ്സ സരീരേ രോഗോ ഉപ്പജ്ജി, ജീവന്തസ്സേവ അവീചിമഹാനിരയസന്താപോ ഉപട്ഠഹി. അവീചിസന്താപോ നാമ യോജനസതേ ഠത്വാ ഓലോകേന്തസ്സ അക്ഖീനം ഭിജ്ജനസമത്ഥോ പരിളാഹോ ഹോതി. വുത്തമ്പി ചേതം -

> ''തസ്സ അയോമയാ ഭൂമി, ജലിതാ തേജസായുതാ;
> സമന്താ യോജനസതം, ഫരിത്വാ തിട്ഠതി സബ്ബദാ''തി. (മ॰ നി॰ ൩.൨൬൭; അ॰ നി॰ ൩.൩൬);

നാഗസേനത്ഥേരേന പനസ്സ പാകതികഗ്ഗിസന്താപതോ അധിമത്തതായ അയം ഉപമാ വുത്താ - ''യഥാ, മഹാരാജ, കൂടാഗാരമത്തോ പാസാണോപി നേരയികഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്തോ ഖണേന വിലയം ഗച്ഛതി, നിബ്ബത്തസത്താ പനേത്ഥ കമ്മബലേന മാതുകുച്ഛിഗതാ വിയ ന വിലീയന്തീ''തി (മി॰ പ॰ ൨.൪.൬). തസ്സ തസ്മിം സന്താപേ ഉപട്ഠിതേ കമ്മസരിക്ഖകോ ആകാരോ ഉപ്പജ്ജി. ഗേഹമജ്ഝേയേവ സൂകരരവം രവിത്വാ ജണ്ണുകേഹി വിചരന്തോ പുരത്ഥിമവത്ഥുമ്പി പച്ഛിമവത്ഥുമ്പി ഗച്ഛതി. അഥസ്സ ഗേഹമാനുസകാ തം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ മുഖം പിദഹന്തി. കമ്മവിപാകോ നാമ ന സക്കാ കേനചി പടിബാഹിതും. സോ വിരവന്തോവ ഇതോ ചിതോ ച വിചരതി. സമന്താ സത്തസു ഘരേസു മനുസ്സാ നിദ്ദം ന ലഭന്തി. മരണഭയേന തജ്ജിതസ്സ പന ബഹിനിക്ഖമനം നിവാരേതും അസക്കോന്തോ സബ്ബോ ഗേഹജനോ യഥാ അന്തോഠിതോ ബഹി വിചരിതും ന സക്കോതി, തഥാ ഗേഹദ്വാരാനി ഥകേത്വാ ബഹിഗേഹം പരിവാരേത്വാ രക്ഖന്തോ അച്ഛതി. ഇതരോ അന്തോഗേഹേയേവ നിരയസന്താപേന വിരവന്തോ ഇതോ ചിതോ ച വിചരതി. ഏവം

സത്തദിവസാനി വിചരിത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ കാലം കത്വാ അവീചിമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തി. അവീചിമഹാനിരയോ **ദേവദൂതസുത്തേന** (മ॰ നി॰ ൩.൨൬൧ ആദയോ; അ॰ നി॰ ൩.൩൬) വണ്ണേതബ്ബോതി.

ഭിക്ഖൂ തസ്സ ഘരദ്വാരേന ഗച്ഛന്താ തം സദ്ദം സുത്വാ, "സൂകരസദ്ദോ"തി സഞ്ഞിനോ ഹുത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ നിസിന്നാ ഏവമാഹംസു - "ഭന്തേ, ചുന്ദസൂകരിതസ്സ ഗേഹദ്വാരം പിദഹിത്വാ സൂകരാനം മാരിയമാനാനം അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോ, ഗേഹേ കാചി മങ്ഗലകിരിയാ ഭവിസ്സതി മഞ്ഞേ. ഏത്തകേ നാമ, ഭന്തേ, സൂകരേ മാരേന്തസ്സ ഏകമ്പി മേത്തചിത്തം വാ കാരുഞ്ഞം വാ നത്ഥി, ന വത നോ ഏവരൂപോ കക്ഖളോ ഫരുസോ സത്തോ ദിട്ഠപുബ്ബോ"തി. സത്ഥാ - "ന, ഭിക്ഖവേ, സോ ഇമേ സത്തദിവസേ സൂകരേ മാരേതി, കമ്മസരിക്ഖകം പനസ്സ വിപാകം ഉദപാദി, ജീവന്തസ്സേവ അവീചിമഹാനിരയസന്താപോ ഉപട്ഠാസി. സോ തേന സന്താപേന സത്ത ദിവസാനി സൂകരരവം രവന്തോ അന്തോനിവേസനേ വിചരിത്വാ അജ്ജ കാലം കത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ"തി വത്വാ, "ഭന്തേ, ഇധ ലോകേ ഏവം സോചിത്വാ പുന ഗന്ത്വാ സോചനട്ഠാനേയേവ നിബ്ബത്തോ"തി വുത്തേ, "ആമ, ഭിക്ഖവേ, പമത്താ നാമ ഗഹട്ഠാ വാ ഹോന്തു പബ്ബജിതാ വാ, ഉഭയത്ഥ സോചന്തിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൫. "ഇധ സോചതി പേച്ച സോചതി,
പാപകാരീ ഉഭയത്ഥ സോചതി;
സോ സോചതി സോ വിഹഞ്ഞതി;
ദിസ്വാ കമ്മകിലിട്ഠമത്തനോ"തി.

തത്ഥ **പാപകാരീ**തി നാനപ്പകാരസ്സ പാപകമ്മസ്സ കാരകോ പുഗ്ഗലോ "അകതം വത മേ കല്യാണം, കതം പാപ"ന്തി ഏകംസേനേവ മരണസമയേ ഇധ **സോചതി,** ഇദമസ്സ കമ്മസോചനം. വിപാകം അനുഭവന്തോ പന **പേച്ച സോചതി**. ഇദമസ്സ പരലോകേ വിപാകസോചനം. ഏവം സോ **ഉഭയത്ഥ സോചതി**യേവ. തേനേവ കാരണേന ജീവമാനോയേവ **സോ** ചുന്ദസൂകരികോപി **സോചതി. ദിസ്വാ കമ്മകിലിട്ഠ**ന്തി അത്തനോ കിലിട്ഠകമ്മം പസ്സിത്വാ നാനപ്പകാരകം വിലപന്തോ വിഹഞ്ഞതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

ചുന്ദസൂകരികവത്ഥു ദസമം.

൧൧. ധമ്മികഉപാസകവത്ഥു

ഇധ മോദതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മികഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര പഞ്ചസതാ ധമ്മികഉപാസകാ നാമ അഹേസും. തേസു ഏകേകസ്സ പഞ്ച പഞ്ച ഉപാസകസതാനി പരിവാരാ. യോ തേസം ജേട്ഠകോ, തസ്സ സത്ത പുത്താ സത്ത ധീതരോ. തേസു ഏകേകസ്സ ഏകേകാ സലാകയാഗു സലാകഭത്തം പക്ഖികഭത്തം നിമന്തനഭത്തം ഉപോസഥികഭത്തം ആഗന്തുകഭത്തം സങ്ഘഭത്തം വസ്സാവാസികം അഹോസി. തേപി സബ്ബേവ അനുജാതപുത്താ

നാമ അഹേസും. ഇതി ചുദ്ദസന്നം പുത്താനം ഭരിയായ ഉപാസകസ്സാതി സോളസ സലാകയാഗുആദീനി പവത്തന്തി. ഇതി സോ സപുത്തദാരോ സീലവാ കല്യാണധമ്മോ ദാനസംവിഭാഗരതോ അഹോസി. അഥസ്സ അപരഭാഗേ രോഗോ ഉപ്പജ്ജി, ആയുസങ്ഖാരോ പരിഹായി. സോ ധമ്മം സോതുകാമോ "അട്ഠ വാ മേ സോളസ വാ ഭിക്ഖൂ പേസേഥാ"തി സത്ഥു സന്തികം പഹിണി. സത്ഥാ പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ തസ്സ മഞ്ചം പരിവാരേത്വാ പഞ്ഞത്തേസു ആസനേസു നിസിന്നാ. "ഭന്തേ, അയ്യാനം മേ ദസ്സനം ദുല്ലഭം ഭവിസ്സതി, ദുബ്ബലോമ്ഹി, ഏകം മേ സുത്തം സജ്ഝായഥാ"തി വുത്തേ "കതരം സുത്തം സോതുകാമോ ഉപാസകാ"തി? "സബ്ബബുദ്ധാനം അവിജഹിതം സതിപട്ഠാനസുത്ത"ന്തി വുത്തേ - "ഏകായനോ അയം, ഭിക്ഖവേ, മഗ്ഗോ സത്താനം വിസുദ്ധിയാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൭൩; മ॰ നി॰ ൧.൧൦൬) സുത്തന്തം പട്ഠപേസും. തസ്മിം ഖണേ ഛഹി ദേവലോകേഹി സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ സഹസ്സസിന്ധവയുത്താ ദിയഡ്ഢയോജനസതികാ ഛ രഥാ ആഗമിംസു. തേസു ഠിതാ ദേവതാ "അമ്ഹാകം ദേവലോകം നേസ്സാമ, അമ്ഹാകം ദേവലോകം നേസ്സാമ, അമ്ഭോ മത്തികഭാജനം ഭിന്ദിത്വാ സുവണ്ണഭാജനം ഗണ്ഹന്തോ വിയ അമ്ഹാകം ദേവലോകേ അഭിരമിതും ഇധ നിബ്ബത്താഹി, അമ്ഹാകം ദേവലോകേ അഭിരമിതും ഇധ നിബ്ബത്താഹീ"തി വദിംസു. ഉപാസകോ ധമ്മസ്സവനന്തരായം അനിച്ഛന്തോ - "ആഗമേഥ ആഗമേഥാ"തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ "അമ്ഹേ വാരേതീ"തി സഞ്ഞായ തുണ്ഹീ അഹേസും.

അഥസ്സ പുത്തധീതരോ "അമ്ഹാകം പിതാ പുബ്ബേ ധമ്മസ്സവനേന അതിത്തോ അഹോസി, ഇദാനി പന ഭിക്ഖൂ പക്കോസാപേത്വാ സജ്ഝായം കാരേത്വാ സയമേവ വാരേതി, മരണസ്സ അഭായനകസത്തോ നാമ നത്ഥീ"തി വിരവിംസു. ഭിക്ഖൂ "ഇദാനി അനോകാസോ"തി ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു. ഉപാസകോ ഥോകം വീതിനാമേത്വാ സതിം പടിലഭിത്വാ പുത്തേ പുച്ഛി - "കസ്മാ കന്ദഥാ"തി? "താത, തുമ്ഹേ ഭിക്ഖൂ പക്കോസാപേത്വാ ധമ്മം സുണന്താ സയമേവ വാരയിത്ഥ, അഥ മയം 'മരണസ്സ അഭായനകസത്തോ നാമ നത്ഥീ'തി കന്ദിമ്ഹാ"തി . "അയ്യാ പന കുഹി"ന്തി? "'അനോകാസോ'തി ഉട്ഠായാസനാ പക്കന്താ, താതാ"തി. "നാഹം, അയ്യേഹി സദ്ധിം കഥേമീ"തി വുത്തേ "അഥ കേന സദ്ധിം കഥേഥാ"തി. "ഛഹി ദേവലോകേഹി ദേവതാ ഛ രഥേ അലങ്കരിത്വാ ആദായ ആകാസേ ഠത്വാ 'അമ്ഹാഹി ദേവലോകേ അഭിരമ, അമ്ഹാകം ദേവലോകേ അഭിരമാ'തി സദ്ദം കരോന്തി, താഹി സദ്ധിം കഥേമീ"തി. "കുഹിം, താത, രഥാ, ന മയം പസ്സാമാ"തി? "അത്ഥി പന മയ്ഹം ഗന്ഥിതാനി പുപ്ഫാനീ"തി? "അത്ഥി, താതാ"തി. "കതരോ ദേവലോകോ രമണീയോ"തി? "സബ്ബബോധിസത്താനം ബുദ്ധമാതാപിതൂനഞ്ച വസിതട്ഠാനം തുസിതഭവനം രമണീയം, താതാ"തി. "തേന ഹി 'തുസിതഭവനതോ ആഗതരഥേ ലഗ്ഗതൂ'തി പുപ്ഫദാമം ഖിപഥാ"തി. തേ ഖിപിംസു. തം രഥധുരേ ലഗ്ഗിത്വാ ആകാസേ ഓലമ്ബി. മഹാജനോ തദേവ പസ്സതി, രഥം ന പസ്സതി. ഉപാസകോ "പസ്സഥേതം പുപ്ഫദാമ"ന്തി വത്വാ, "ആമ, പസ്സാമാ"തി വുത്തേ - "ഏതം തുസിതഭവനതോ ആഗതരഥേ ഓലമ്ബതി, അഹം തുസിതഭവനം ഗച്ഛാമി , തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥ, മമ സന്തികേ നിബ്ബത്തിതുകാമാ ഹുത്വാ മയാ കതനിയാമേനേവ പുഞ്ഞാനി കരോഥാ"തി വത്വാ കാലം കത്വാ രഥേ പതിട്ഠാസി.

താവദേവസ്സ തിഗാവുതപ്പമാണോ സട്ഠിസകടഭാരാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ അത്തഭാവോ നിബ്ബത്തി, അച്ഛരാസഹസ്സം പരിവാരേസി, പഞ്ചവീസതിയോജനികം കനകവിമാനം പാതുരഹോസി. തേപി ഭിക്ഖൂ വിഹാരം അനുപ്പത്തേ സത്ഥാ പുച്ഛി - "സുതാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസകേന ധമ്മദേസനാ"തി? "ആമ, ഭന്തേ, അന്തരായേവ പന 'ആഗമേഥാ'തി വാരേസി. അഥസ്സ പുത്തധീതരോ കന്ദിംസു . മയം 'ഇദാനി അനോകാസോ'തി ഉട്ഠായാസനാ നിക്ഖന്താ"തി. "ന സോ, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥേസി, ഛഹി ദേവലോകേഹി ദേവതാ ഛ രഥേ അലങ്കരിത്വാ ആഹരിത്വാ തം ഉപാസകം പക്കോസിംസു. സോ ധമ്മദേസനായ അന്തരായം അനിച്ഛന്തോ താഹി സദ്ധിം കഥേസീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി. "ഏവം, ഭിക്ഖവേ"തി. "ഇദാനി കുഹിം നിബ്ബത്തോ"തി? "തുസിതഭവനേ, ഭിക്ഖവേ"തി. "ഭന്തേ, ഇദാനി ഇധ ഞാതിമജ്ഝേ മോദമാനോ വിചരിത്വാ ഇദാനേവ ഗന്ത്വാ പുന മോദനട്ഠാനേയേവ നിബ്ബത്തോ"തി. "ആമ, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമത്താ ഹി ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ സബ്ബത്ഥ മോദന്തിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൮."ഇധ മോദതി പേച്ച മോദതി,
കതപുഞ്ഞോ ഉഭയത്ഥ മോദതി;
സോ മോദതി സോ പമോദതി,
ദിസ്വാ കമ്മവിസുദ്ധിമത്തനോ"തി.

തത്ഥ **കതപുഞ്ഞോ**തി നാനപ്പകാരസ്സ കുസലസ്സ കാരകോ പുഗ്ഗലോ "അകതം വത മേ പാപം, കതം മേ കല്യാണ"ന്തി ഇധ കമ്മമോദനേന, പേച്ച വിപാകമോദനേന മോദതി. ഏവം **ഉഭയത്ഥ മോദതി** നാമ. **കമ്മവിസുദ്ധി**ന്തി ധമ്മികഉപാസകോപി അത്തനോ കമ്മവിസുദ്ധിം പുഞ്ഞകമ്മസമ്പത്തിം ദിസ്വാ കാലകിരിയതോ പുബ്ബേ ഇധലോകേപി മോദതി, കാലം കത്വാ ഇദാനി പരലോകേപി അതിമോദതിയേവാതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

ധമ്മികഉപാസകവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. ദേവദത്തവത്ഥു

ഇധ തപ്പതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ദേവദത്തസ്സ വത്ഥു പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ യാവ പഥവിപ്പവേസനാ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ ഭാസിതാനി സബ്ബാനി ജാതകാനി വിത്ഥാരേത്വാ കഥിതം. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ - സത്ഥരി അനുപിയം നാമ മല്ലാനം നിഗമോ അത്ഥി. തം നിസ്സായ അനുപിയമ്ബവനേ വിഹരന്തേയേവ തഥാഗതസ്സ ലക്ഖണപടിഗ്ഗഹണദിവസേയേവ അസീതിസഹസ്സേഹി ഞാതികുലേഹി "രാജാ വാ ഹോതു, ബുദ്ധോ വാ, ഖത്തിയപരിവാരോവ വിചരിസ്സതീ"തി അസീതിസഹസ്സപുത്താ പടിഞ്ഞാതാ. തേസു യേഭുയ്യേന പബ്ബജിതേസു ഭദ്ദിയം നാമ രാജാനം, അനുരുദ്ധം, ആനന്ദം, ഭഗും, കിമിലം, ദേവദത്തന്തി ഇമേ ഛ സക്യേ അപബ്ബജന്തേ ദിസ്വാ, "മയം അത്തനോ പുത്തേ പബ്ബാജേമ, ഇമേ ഛ

സക്യാ ന ഞാതകാ മഞ്ഞേ, കസ്മാ ന പബ്ബജന്തീ"തി? കഥം സമുട്ഠാപേസും. അഥ ഖോ മഹാനാമോ സക്യോ അനുരുദ്ധം ഉപസങ്കമിത്വാ, "താത, അമ്ഹാകം കുലാ പബ്ബജിതോ നത്ഥി, ത്വം വാ പബ്ബജ, അഹം വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ആഹ. സോ പന സുഖുമാലോ ഹോതി സമ്പന്നഭോഗോ, "നത്ഥീ"തി വചനമ്പി തേന ന സുതപുബ്ബം. ഏകദിവസഞ്ഹി തേസു ഛസു ഖത്തിയേസു ഗുളകീളം കീളന്തേസു അനുരുദ്ധോ പൂവേന പരാജിതോ പൂവത്ഥായ പഹിണി, അഥസ്സ മാതാ പൂവേ സജ്ജേത്വാ പഹിണി . തേ ഖാദിത്വാ പുന കീളിംസു. പുനപ്പുനം തസ്സേവ പരാജയോ ഹോതി. മാതാ പനസ്സ പഹിതേ പഹിതേ തിക്ഖത്തും പൂവേ പഹിണിത്വാ ചതുത്ഥവാരേ "പൂവാ നത്ഥീ"തി പഹിണി. സോ "നത്ഥീ"തി വചനസ്സ അസുതപുബ്ബത്താ "ഏസാപേകാ പൂവവികതി ഭവിസ്സതീ"തി മഞ്ഞമാനോ "നത്ഥിപൂവം മേ ആഹരഥാ"തി പേസേസി. മാതാ പനസ്സ "നത്ഥിപൂവം കിര, അയ്യേ, ദേഥാ"തി വുത്തേ, "മമ പുത്തേന 'നത്ഥീ'തി പദം ന സുതപുബ്ബം, ഇമിനാ പന ഉപായേന നം ഏതമത്ഥം ജാനാപേസ്സാമീ"തി തുച്ഛം സുവണ്ണപാതിം അഞ്ഞായ സുവണ്ണപാതിയാ പടികുജ്ജിത്വാ പേസേസി. നഗരപരിഗ്ഗാഹികാ ദേവതാ ചിന്തേസും - "അനുരുദ്ധസക്യേന അന്നഭാരകാലേ അത്തനോ ഭാഗഭത്തം ഉപരിട്ഠപച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദത്വാ '"നത്ഥീ'തി മേ വചനസ്സ സവനം മാ ഹോതു, ഭോജനുപ്പത്തിട്ഠാനജാനനം മാ 'ഹോതൂ'തി പത്ഥനാ കതാ, സചായം തുച്ഛപാതിം പസ്സിസ്സതി, ദേവസമാഗമം പവിസിതും ന ലഭിസ്സാമ, സീസമ്പി നോ സത്തധാ ഫലേയ്യാ"തി. അഥ നം പാതിം ദിബ്ബപൂവേഹി പുണ്ണം അകംസു. കസ്സാ ഗുളമണ്ഡലേ ഠപേത്വാ ഉഗ്ഘാടിതമത്തായ പൂവഗന്ധോ സകലനഗരേ ഛാദേത്വാ ഠിതോ. പൂവഖണ്ഡം മുഖേ ഠപിതമത്തമേവ സത്തരസഹരണീസഹസ്സാനി അനുഫരി.

സോ ചിന്തേസി - "നാഹം മാതു പിയോ, ഏത്തകം മേ കാലം ഇമം നത്ഥിപൂവം നാമ ന പചി, ഇതോ പട്ഠായ അഞ്ഞം പൂവം നാമ ന ഖാദിസ്സാമീ"തി, സോ ഗേഹം ഗന്ത്വാവ മാതരം പുച്ഛി - "അമ്മ , തുമ്ഹാകം അഹം പിയോ, അപ്പിയോ"തി? "താത, ഏകക്ഖിനോ അക്ഖി വിയ ച ഹദയം വിയ ച അതിവിയ പിയോ മേ അഹോസീ"തി. "അഥ കസ്മാ ഏത്തകം കാലം മയ്ഹം നത്ഥി പൂവം ന പചിത്ഥ, അമ്മാ"തി? സാ ചൂളൂപട്ഠാകം പുച്ഛി - "അത്ഥി കിഞ്ചി പാതിയം, താതാ"തി? "പരിപുണ്ണാ, അയ്യേ, പാതി പൂവേഹി, ഏവരൂപാ പൂവാ നാമ മേ ന ദിട്ഠപുബ്ബാ"തി ആരോചേസി. സാ ചിന്തേസി - "മയ്ഹം പുത്തോ പുഞ്ഞവാ കതാഭിനീഹാരോ ഭവിസ്സതി, ദേവതാഹി പാതിം പൂരേത്വാ പൂവാ പഹിതാ ഭവിസ്സന്തീ"തി. "അഥ നം പുത്തോ, അമ്മ, ഇതോ പട്ഠായാഹം അഞ്ഞം പൂവം നാമ ന ഖാദിസ്സാമി, നത്ഥിപൂവമേവ പചേയ്യാസീ"തി. സാപിസ്സ തതോ പട്ഠായ "പൂവം ഖാദിതുകാമോമ്ഹീ"തി വുത്തേ തുച്ഛപാതിമേവ അഞ്ഞായ പാതിയാ പടികുച്ഛിത്വാ പേസേസി. യാവ അഗാരമജ്ഝേ വസി, താവസ്സ ദേവതാവ പൂവേ പഹിണിംസു.

സോ ഏത്തകമ്പി അജാനന്തോ പബ്ബജ്ജം നാമ കിം ജാനിസ്സതി? തസ്മാ "കാ ഏസാ പബ്ബജ്ജാ നാമാ"തി ഭാതരം പുച്ഛിത്വാ "ഓഹാരിതകേസമസ്സുനാ കാസായനിവത്ഥേന കട്ഠത്ഥരകേ വാ ബിദലമഞ്ചകേ വാ നിപജ്ജിത്വാ പിണ്ഡായ ചരന്തേന വിഹരിതബ്ബം. ഏസാ പബ്ബജ്ജാ നാമാ"തി വുത്തേ, "ഭാതിക, അഹം സുഖുമാലോ. നാഹം സക്ഖിസ്സാമി പബ്ബജിതു"ന്തി ആഹ. "തേന ഹി, താത, കമ്മന്തം ഉഗ്ഗഹേത്വാ ഘരാവാസം വസ. ന ഹി സക്കാ

അമ്ഹേസു ഏകേന അപബ്ബജിതു''ന്തി. അഥ നം ''കോ ഏസ കമ്മന്തോ നാമാ''തി പുച്ഛി. ''ഭത്തുട്ഠാനട്ഠാനമ്പി അജാനന്തോ കുലപുത്തോ കമ്മന്തം നാമ കിം ജാനിസ്സതീ''തി? ഏകദിവസഞ്ഹി തിണ്ണം ഖത്തിയാനം കഥാ ഉദപാദി - ''ഭത്തം നാമ കുഹിം ഉട്ഠഹതീ''തി? കിമിലോ ആഹ - ''കോട്ഠേ ഉട്ഠഹതീ''തി. അഥ നം ഭദ്ദിയോ ''ത്വം ഭത്തസ്സ ഉട്ഠാനട്ഠാനം ന ജാനാസി, ഭത്തം നാമ ഉക്ഖലിയം ഉട്ഠഹതീ''തി ആഹ. അനുരുദ്ധോ ''തുമ്ഹേ ദ്വേപി ന ജാനാഥ, ഭത്തം നാമ രതനമകുളായ സുവണ്ണപാതിയം ഉട്ഠഹതീ''തി ആഹ.

തേസു കിര ഏകദിവസം കിമിലോ കോട്ഠതോ വീഹീ ഓതാരിയമാനേ ദിസ്വാ, ''ഏതേ കോട്ഠേയേവ ജാതാ''തി സഞ്ഞീ അഹോസി. ഭദ്ദിയോ ഏകദിവസം ഉക്ഖലിതോ ഭത്തം വഡ്ഢിയമാനം ദിസ്വാ ''ഉക്ഖലിയഞ്ഞേവ ഉപ്പന്ന''ന്തി സഞ്ഞീ അഹോസി. അനുരുദ്ധേന പന നേവ വീഹീ കോട്ടേന്താ, ന ഭത്തം പചന്താ, ന വഡ്ഢേന്താ ദിട്ഠപുബ്ബാ, വഡ്ഢേത്വാ പന പുരതോ ഠപിതമേവ പസ്സതി. സോ ഭുഞ്ജിതുകാമകാലേ ''ഭത്തം പാതിയം ഉട്ഠഹതീ''തി സഞ്ഞമകാസി. ഏവം തയോപി തേ ഭത്തുട്ഠാനട്ഠാനം ന ജാനന്തി. തേനായം ''കോ ഏസ കമ്മന്തോ നാമാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''പഠമം ഖേത്തം കസാപേതബ്ബ''ന്തിആദികം സംവച്ഛരേ സംവച്ഛരേ കത്തബ്ബം കിച്ചം സുത്വാ, ''കദാ കമ്മന്താനം അന്തോ പഞ്ഞായിസ്സതി, കദാ മയം അപ്പോസ്സുക്കാ ഭോഗേ ഭുഞ്ജിസ്സാമാ''തി വത്വാ കമ്മന്താനം അപരിയന്തതായ അക്ഖാതായ ''തേന ഹി ത്വഞ്ഞേവ ഘരാവാസം വസ, ന മയ്ഹം ഏതേനത്ഥോ''തി മാതരം ഉപസങ്കമിത്വാ , ''അനുജാനാഹി മം, അമ്മ, പബ്ബജിസ്സാമീ''തി വത്വാ തായ നാനപ്പകാരേഹി തിക്ഖത്തും പടിക്ഖിപിത്വാ, ''സചേ തേ സഹായകോ ഭദ്ദിയരാജാ പബ്ബജിസ്സതി, തേന സദ്ധിം പബ്ബജാഹീ''തി വുത്തേ തം ഉപസങ്കമിത്വാ, ''മമ ഖോ, സമ്മ, പബ്ബജ്ജാ തവ പടിബദ്ധാ''തി വത്വാ തം നാനപ്പകാരേഹി സഞ്ഞാപേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ അത്തനാ സദ്ധിം പബ്ബജനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി.

തതോ ഭദ്ദിയോ സക്യരാജാ അനുരുദ്ധോ ആനന്ദോ ഭഗു കിമിലോ ദേവദത്തോതി ഇമേ ഛ ഖത്തിയാ ഉപാലികപ്പകസത്തമാ ദേവാ വിയ ദിബ്ബസമ്പത്തിം സത്താഹം സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്താ വിയ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ നിക്ഖമിത്വാ പരവിസയം പത്വാ രാജാണായ സേനം നിവത്താപേത്വാ പരവിസയം ഓക്കമിംസു. തത്ഥ ഛ ഖത്തിയാ അത്തനോ അത്തനോ ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ ഭണ്ഡികം കത്വാ, ''ഹന്ദ ഭണേ, ഉപാലി, നിവത്തസ്സു, അലം തേ ഏത്തകം ജീവികായാ''തി തസ്സ അദംസു. സോ തേസം പാദമൂലേ പരിവത്തിത്വാ പരിദേവിത്വാ തേസം ആണം അതിക്കമിതും അസക്കോന്തോ ഉട്ഠായ തം ഗഹേത്വാ നിവത്തി. തേസം ദ്വിധാ ജാതകാലേ, വനം ആരോദനപ്പത്തം വിയ പഥവീകമ്പമാനാകാരപ്പത്താ വിയ അഹോസി. ഉപാലി കപ്പകോപി ഥോകം ഗന്ത്വാ നിവത്തിത്വാ ''ചണ്ഡാ ഖോ സാകിയാ, 'ഇമിനാ കുമാരാ നിപ്പാതിതാ'തി ഘാതേയ്യുമ്പി മം. ഇമേ ഹി നാമ സക്യകുമാരാ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം പഹായ ഇമാനി അനഗ്ഘാനി ആഭരണാനി ഖേളപിണ്ഡം വിയ ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിസ്സന്തി, കിമങ്ഗം പനാഹ''ന്തി ഭണ്ഡികം ഓമുഞ്ചിത്വാ താനി ആഭരണാനി രുക്ഖേ ലഗ്ഗേത്വാ ''അത്ഥികാ ഗണ്ഹന്തൂ''തി വത്വാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ തേഹി ''കസ്മാ നിവത്തോസീ''തി പുട്ഠോ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം തേ ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ, ''മയം, ഭന്തേ, സാകിയാ നാമ മാനനിസ്സിതാ, അയം

അമ്ഹാകം ദീഘരത്തം പരിചാരകോ, ഇമം പഠമതരം പബ്ബാജേഥ, മയമസ്സ അഭിവാദനാദീനി കരിസ്സാമ, ഏവം നോ മാനോ നിമ്മാനായിസ്സതീ"തി വത്വാ തം പഠമതരം പബ്ബാജേത്വാ പച്ഛാ സയം പബ്ബജിംസു. തേസു ആയസ്മാ ഭദ്ദിയോ തേനേവ അന്തരവസ്സേന തേവിജ്ജോ അഹോസി. ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ദിബ്ബചക്ഖുകോ ഹുത്വാ പച്ഛാ **മഹാവിതക്കസുത്തം** (അം നിം വ്വ.നം) സുത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. ആയസ്മാ ആനന്ദോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. ഭഗുത്ഥേരോ ച കിമിലത്ഥേരോ ച അപരഭാഗേ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. ദേവദത്തോ പോഥുജ്ജനികം ഇദ്ധിം പത്തോ.

അപരഭാഗേ സത്ഥരി കോസമ്ബിയം വിഹരന്തേ സസാവകസങ്ഘസ്സ തഥാഗതസ്സ മഹന്തോ ലാഭസക്കാരോ നിബ്ബത്തി. വത്ഥഭേസജ്ജാദിഹത്ഥാ മനുസ്സാ വിഹാരം പവിസിത്വാ "കുഹിം സത്ഥാ, കുഹിം സാരിപുത്തത്ഥേരോ, കുഹിം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ, കുഹിം മഹാകസ്സപത്ഥേരോ, കുഹിം ഭദ്ദിയത്ഥേരോ, കുഹിം അനുരുദ്ധത്ഥേരോ, കുഹിം ആനന്ദത്ഥേരോ, കുഹിം ഭഗുത്ഥേരോ, കുഹിം കിമിലത്ഥേരോ"തി അസീതിമഹാസാവകാനം നിസിന്നട്ഠാനം ഓലോകേന്താ വിചരന്തി. "ദേവദത്തത്ഥേരോ കുഹിം നിസിന്നോ വാ, ഠിതോ വാ"തി പുച്ഛന്തോ നാമ നത്ഥി. സോ ചിന്തേസി - "അഹമ്പി ഏതേഹി സദ്ധിഞ്ഞേവ പബ്ബജിതോ, ഏതേപി ഖത്തിയപബ്ബജിതാ, അഹമ്പി ഖത്തിയപബ്ബജിതോ, ലാഭസക്കാരഹത്ഥാ മനുസ്സാ ഏതേയേവ പരിയേസന്തി, മമ നാമം ഗഹേതാപി നത്ഥി. കേന നു ഖോ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ കം പസാദേത്വാ മമ ലാഭസക്കാരം നിബ്ബത്തേയ്യ"ന്തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "അയം ഖോ രാജാ ബിമ്ബിസാരോ പഠമദസ്സനേനേവ ഏകാദസഹി നഹുതേഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ, ന സക്കാ ഏതേന സദ്ധിം ഏകതോ ഭവിതും, കോസലരഞ്ഞാപി സദ്ധിം ന സക്കാ ഭവിതും. അയം ഖോ പന രഞ്ഞോ പുത്തോ അജാതസത്തു കുമാരോ കസ്സചി ഗുണദോസേ ന ജാനാതി, ഏതേന സദ്ധിം ഏകതോ ഭവിസ്സാമീ"തി. സോ കോസമ്ബിതോ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ കുമാരകവണ്ണം അഭിനിമ്മിനിത്വാ ചത്താരോ ആസീവിസേ ചതൂസു ഹത്ഥപാദേസു ഏകം ഗീവായ പിലന്ധിത്വാ ഏകം സീസേ ചുമ്ബടകം കത്വാ ഏകം ഏകംസം കരിത്വാ ഇമായ അഹിമേഖലായ ആകാസതോ ഓരുയ്ഹ അജാതസത്തുസ്സ ഉച്ഛങ്ഗേ നിസീദിത്വാ തേന ഭീതേന "കോസി ത്വ"ന്തി വുത്തേ "അഹം ദേവദത്തോ"തി വത്വാ തസ്സ ഭയവിനോദനത്ഥം തം അത്തഭാവം പടിസംഹരിത്വാ സങ്ഘാടിപത്തചീവരധരോ പുരതോ ഠത്വാ തം പസാദേത്വാ ലാഭസക്കാരം നിബ്ബത്തേസി. സോ ലാഭസക്കാരാഭിഭൂതോ "അഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിഹരിസ്സാമീ"തി പാപകം ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ സഹ ചിത്തുപ്പാദേന ഇദ്ധിതോ പരിഹായിത്വാ സത്ഥാരം വേളുവനവിഹാരേ സരാജികായ പരിസായ ധമ്മം ദേസേന്തം വന്ദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ - "ഭഗവാ, ഭന്തേ, ഏതരഹി ജിണ്ണോ വുഡ്ഢോ മഹല്ലകോ, അപ്പോസ്സുക്കോ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരം അനുയുഞ്ജതു, അഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിഹരിസ്സാമി, നിയ്യാദേഥ മേ ഭിക്ഖുസങ്ഘ"ന്തി വത്വാ സത്ഥാരാ ഖേളാസകവാദേന അപസാദേത്വാ പടിക്ഖിത്തോ അനത്തമനോ ഇമം പഠമം തഥാഗതേ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ പക്കാമി.

അഥസ്സ ഭഗവാ രാജഗഹേ പകാസനീയകമ്മം കാരേസി. സോ "പരിച്ചത്തോ ദാനി അഹം സമണേന ഗോതമേന, ഇദാനിസ്സ അനത്ഥം കരിസ്സാമീ"തി

അജാതസത്തും ഉപസങ്കമിത്വാ, ‘‘പുബ്ബേ ഖോ, കുമാര, മനുസ്സാ ദീഘായുകാ, ഏതരഹി അപ്പായുകാ. ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം ത്വം കുമാരോവ സമാനോ കാലം കരേയ്യാസി, തേന ഹി ത്വം, കുമാര, പിതരം ഹന്ത്വാ രാജാ ഹോഹി, അഹം ഭഗവന്തം ഹന്ത്വാ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ’’തി വത്വാ തസ്മിം രജ്ജേ പതിട്ഠിതേ തഥാഗതസ്സ വധായ പുരിസേ പയോജേത്വാ തേസു സോതാപത്തിഫലം പത്വാ നിവത്തേസു സയം ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ, ‘‘അഹമേവ സമണം ഗോതമം ജീവിതാ വോരോപേസ്സാമീ’’തി സിലം പവിജ്ഝിത്വാ രുഹിരുപ്പാദകകമ്മം കത്വാ ഇമിനാപി ഉപായേന മാരേതും അസക്കോന്തോ പുന നാളാഗിരിം വിസ്സജ്ജാപേസി. തസ്മിം ആഗച്ഛന്തേ ആനന്ദത്ഥേരോ അത്തനോ ജീവിതം സത്ഥു പരിച്ചജിത്വാ പുരതോ അട്ഠാസി. സത്ഥാ നാഗം ദമേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ അനേകസഹസ്സേഹി ഉപാസകേഹി അഭിഹടം മഹാദാനം പരിഭുഞ്ജിത്വാ തസ്മിം ദിവസേ സന്നിപതിതാനം അട്ഠാരസകോടിസങ്ഖാതാനം രാജഗഹവാസീനം അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേത്വാ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയേ ജാതേ ‘‘അഹോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ മഹാഗുണോ, തഥാരൂപേ നാമ ഹത്ഥിനാഗേ ആഗച്ഛന്തേ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ സത്ഥു പുരതോവ അട്ഠാസീ’’തി ഥേരസ്സ ഗുണകഥം സുത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മമത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജിയേവാ’’തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ **ചൂളഹംസ** (ജാ॰ ൧.൧൫.൧൩൩ ആദയോ; ൨.൨൧.൧ ആദയോ) - **മഹാഹംസ** (ജാ॰ ൨.൨൧.൮൯ ആദയോ) - **കക്കടകജാതകാനി** (ജാ॰ ൧.൩.൪൯ ആദയോ) കഥേസി. ദേവദത്തസ്സാപി കമ്മം നേവ പാകടം, തഥാ രഞ്ഞോ മാരാപിതത്താ, ന വധകാനം പയോജിതത്താ ന സിലായ പവിദ്ധത്താ പാകടം അഹോസി, യഥാ നാളാഗിരിഹത്ഥിനോ വിസ്സജ്ജിതത്താ. തദാ ഹി മഹാജനോ ‘‘രാജാപി ദേവദത്തേനേവ മാരാപിതോ, വധകോപി പയോജിതോ, സിലാപി അപവിദ്ധാ. ഇദാനി പന തേന നാളാഗിരി വിസ്സജ്ജാപിതോ, ഏവരൂപം നാമ പാപകം ഗഹേത്വാ രാജാ വിചരതീ’’തി കോലാഹലമകാസി.

രാജാ മഹാജനസ്സ കഥം സുത്വാ പഞ്ച ഥാലിപാകസതാനി നീഹരാപേത്വാ ന പുന തസ്സൂപട്ഠാനം അഗമാസി, നാഗരാപിസ്സ കുലം ഉപഗതസ്സ ഭിക്ഖാമത്തമ്പി ന അദംസു. സോ പരിഹീനലാഭസക്കാരോ കോഹഞ്ഞേന ജീവിതുകാമോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ച വത്ഥൂനി യാചിത്വാ ഭഗവതോ ‘‘അലം, ദേവദത്ത, യോ ഇച്ഛതി, സോ ആരഞ്ഞകോ ഹോതൂ’’തി പടിക്ഖിത്തോ കസ്സാവുസോ, വചനം സോഭനം, കിം തഥാഗതസ്സ ഉദാഹു മമ, അഹഞ്ഹി ഉക്കട്ഠവസേന ഏവം വദാമി, ‘‘സാധു, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ യാവജീവം ആരഞ്ഞകാ അസ്സു, പിണ്ഡപാതികാ, പംസുകൂലികാ, രുക്ഖമൂലികാ, മച്ഛമംസം ന ഖാദേയ്യു’’ന്തി. ‘‘യോ ദുക്ഖാ മുച്ചിതുകാമോ, സോ മയാ സദ്ധിം ആഗച്ഛതൂ’’തി വത്വാ പക്കാമി. തസ്സ വചനം സുത്വാ ഏകച്ചേ നവകപബ്ബജിതാ മന്ദബുദ്ധിനോ ‘‘കല്യാണം ദേവദത്തോ ആഹ, ഏതേന സദ്ധിം വിചരിസ്സാമാ’’തി തേന സദ്ധിം ഏകതോ അഹേസും. ഇതി സോ പഞ്ചസതേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം തേഹി പഞ്ചഹി വത്ഥൂഹി ലൂഖപ്പസന്നം ജനം സഞ്ഞാപേന്തോ കുലേസു വിഞ്ഞാപേത്വാ വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ സങ്ഘഭേദായ പരക്കമി. സോ ഭഗവതാ, ‘‘സച്ചം കിര ത്വം, ദേവദത്ത, സങ്ഘഭേദായ പരക്കമസി ചക്കഭേദായാ’’തി പുട്ഠോ ‘‘സച്ചം ഭഗവാ’’തി വത്വാ, ‘‘ഗരുകോ ഖോ, ദേവദത്ത, സങ്ഘഭേദോ’’തിആദീഹി ഓവദിതോപി സത്ഥു വചനം അനാദിയിത്വാ

പക്കന്തോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ, “അജ്ജതഗ്ഗേ ദാനാഹം, ആവുസോ ആനന്ദ, അഞ്ഞത്രേവ ഭഗവതാ, അഞ്ഞത്ര, ഭിക്ഖുസങ്ഘാ ഉപോസഥം കരിസ്സാമി, സങ്ഘകമ്മം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. ഥേരോ തമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസി. തം വിദിത്വാ സത്ഥാ ഉപ്പന്നധമ്മസംവേഗോ ഹുത്വാ, “ദേവദത്തോ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ അനത്ഥനിസ്സിതം അത്തനോ അവീചിമ്ഹി പച്ചനകകമ്മം കരോതീ”തി വിതക്കേത്വാ -

“സുകരാനി അസാധൂനി, അത്തനോ അഹിതാനി ച;
യം വേ ഹിതഞ്ച സാധുഞ്ച, തം വേ പരമദുക്കര”ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൧൬൩)
-

ഇമം ഗാഥം വത്വാ പുന ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

“സുകരം സാധുനാ സാധു, സാധു പാപേന ദുക്കരം;
പാപം പാപേന സുകരം, പാപമരിയേഹി ദുക്കര”ന്തി. (ഉദാ॰ ൪൮;
ചൂളവ॰ ൩൪൩);

അഥ ഖോ ദേവദത്തോ ഉപോസഥദിവസേ അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ, “യസ്സിമാനി പഞ്ച വത്ഥൂനി ഖമന്തി , സോ സലാകം ഗണ്ഹതൂ”തി വത്വാ പഞ്ചസതേഹി വജ്ജിപുത്തകേഹി നവകേഹി അപ്പകതഞ്ഞൂഹി സലാകായ ഗഹിതായ സങ്ഘം ഭിന്ദിത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ആദായ ഗയാസീസം അഗമാസി. തസ്സ തത്ഥ ഗതഭാവം സുത്വാ സത്ഥാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ആനയനത്ഥായ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ പേസേസി. തേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആദേസനാപാടിഹാരിയാനുസാസനിയാ ചേവ ഇദ്ധിപാടിഹാരിയാനുസാസനിയാ ച അനുസാസന്താ തേ അമതം പായേത്വാ ആദായ ആകാസേന ആഗമിംസു. കോകാലികോപി ഖോ “ഉട്ഠേഹി, ആവുസോ ദേവദത്ത, നീതാ തേ ഭിക്ഖൂ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേഹി, നനു ത്വം മയാ വുത്തോ ‘മാ, ആവുസോ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ വിസ്സാസീ’തി. പാപിച്ഛാ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ, പാപികാനം ഇച്ഛാനം വസം ഗതാ”തി വത്വാ ജണ്ണുകേന ഹദയമജ്ഝേ പഹരി, തസ്സ തത്ഥേവ ഉണ്ഹം ലോഹിതം മുഖതോ ഉഗ്ഗഞ്ഛി. ആയസ്മന്തം പന സാരിപുത്തം ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതം ആകാസേന ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - “ഭന്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഗമനകാലേ അത്തദുതിയോ ഗതോ, ഇദാനി മഹാപരിവാരോ ആഗച്ഛന്തോ സോഭതീ”തി. സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സാരിപുത്തോ സോഭതി, പുബ്ബേ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തകാലേപി മയ്ഹം പുത്തോ മമ സന്തികം ആഗച്ഛന്തോ സോഭിയേവാ”തി വത്വാ -

“ഹോതി സീലവതം അത്ഥോ, പടിസന്ഥാരവുത്തിനം;
ലക്ഖണം പസ്സ ആയന്തം, ഞാതിസങ്ഘപുരക്ഖതം;
അഥ പസ്സസിമം കാളം, സുവിഹീനംവ ഞാതിഭീ”തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൧) -

ഇദം ജാതകം കഥേസി. പുന ഭിക്ഖൂഹി, “ഭന്തേ, ദേവദത്തോ കിര ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ ഉഭോസു പസ്സേസു നിസീദാപേത്വാ ‘ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ’തി തുമ്ഹാകം അനുകിരിയം കരോതീ”തി വുത്തേ, “ന ,

ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മമ അനുകിരിയം കാതും വായമി, ന പന സക്ഖീ''തി വത്വാ -

> ''അപി വീരക പസ്സേസി, സകുണം മഞ്ജുഭാണകം;
> മയൂരഗീവസങ്കാസം, പതിം മയ്ഹം സവിട്ഠകം.
>
> ''ഉദകഥലചരസ്സ പക്ഖിനോ,
> നിച്ചം ആമകമച്ഛഭോജിനോ;
> തസ്സാനുകരം സവിട്ഠകോ,
> സേവാലേ പലിഗുണ്ഠിതോ മതോ''തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൨൭-൧൨൮) -

ആദിനാ ജാതകം വത്വാ അപരാപരേസുപി ദിവസേസു തഥാനുരൂപമേവ കഥം ആരബ്ഭ -

> ''അചാരി വതായം വിതുദം വനാനി,
> കട്ഠങ്ഗരുക്ഖേസു അസാരകേസു;
> അഥാസദാ ഖദിരം ജാതസാരം,
> യത്ഥബ്ഭിദാ ഗരുളോ ഉത്തമങ്ഗ''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൨൨);
>
> ''ലസീ ച തേ നിപ്ഫലികാ, മത്ഥകോ ച പദാലിതോ;
> സബ്ബാ തേ ഫാസുകാ ഭഗ്ഗാ, അജ്ജ ഖോ ത്വം വിരോചസീ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൪൩) -

ഏവമാദീനി ജാതകാനി കഥേസി. പുന ''അകതഞ്ഞൂ ദേവദത്തോ''തി കഥം ആരബ്ഭ -

> ''അകരമ്ഹസ തേ കിച്ചം, യം ബലം അഹുവമ്ഹസേ;
> മിഗരാജ നമോ ത്യത്ഥു, അപി കിഞ്ചി ലഭാമസേ.
>
> ''മമ ലോഹിതഭക്ഖസ്സ, നിച്ചം ലുദ്ദാനി കുബ്ബതോ;
> ദന്തന്തരഗതോ സന്തോ, തം ബഹും യമ്പി ജീവസീ''തി. (ജാ॰ ൧.४.൨൯-൩൦) -

ആദീനി ജാതകാനി കഥേസി. പുന വധായ പരിസക്കനമസ്സ ആരബ്ഭ -

> ''ഞാതമേതം കുരുങ്ഗസ്സ, യം ത്വം സേപണ്ണി സിയ്യസി;
> അഞ്ഞം സേപണ്ണി ഗച്ഛാമി, ന മേ തേ രുച്ചതേ ഫല''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൨൧) -

ആദീനി ജാതകാനി കഥേസി. പുനദിവസേ ''ഉഭതോ പരിഹീനോ ദേവദത്തോ ലാഭസക്കാരതോ ച സാമഞ്ഞതോ ചാ''തി കഥാസു പവത്തമാനാസു ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ പരിഹീനോ, പുബ്ബേപേസ പരിഹീനോയേവാ''തി വത്വാ -

> ''അക്ഖീ ഭിന്നാ പടോ നട്ഠോ, സഖിഗേഹേ ച ഭണ്ഡനം;
> ഉഭതോ പദുട്ഠാ കമ്മന്താ, ഉദകമ്ഹി ഥലമ്ഹി ചാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൩൯) -

ആദീനി ജാതകാനി കഥേസി. ഏവം രാജഗഹേ വിഹരന്തോവ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ ബഹൂനി ജാതകാനി കഥേത്വാ രാജഗഹതോ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ജേതവനേ വിഹാരേ വാസം കപ്പേസി. ദേവദത്തോപി ഖോ നവ മാസേ ഗിലാനോ പച്ഛിമേ കാലേ സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ അത്തനോ സാവകേ ആഹ - ''അഹം സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമോ, തം മേ ദസ്സേഥാ''തി. ''ത്വം സമത്ഥകാലേ സത്ഥാരാ സദ്ധിം വേരീ ഹുത്വാ അചരി, ന മയം തത്ഥ നേസ്സാമാ''തി വുത്തേ, ''മാ മം നാസേഥ, മയാ സത്ഥരി ആഘാതോ കതോ, സത്ഥു പന മയി കേസഗ്ഗമത്തോപി ആഘാതോ നത്ഥി''. സോ ഹി ഭഗവാ -

''വധകേ ദേവദത്തമ്ഹി, ചോരേ അങ്ഗുലിമാലകേ;
ധനപാലേ രാഹുലേ ച, സബ്ബത്ഥ സമമാനസോ''തി. (അപ॰ ഥേര
൧.൧.൫൯൭; മി॰ പ॰ ൬.൬.൪) -

''ദസ്സേഥ മേ ഭഗവന്ത''ന്തി പുനപ്പുനം യാചി. അഥ നം തേ മഞ്ചകേനാദായ നിക്ഖമിംസു. തസ്സ ആഗമനം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു ആരോചേസും - ''ഭന്തേ, ദേവദത്തോ കിര തുമ്ഹാകം ദസ്സനത്ഥായ ആഗച്ഛതീ''തി. ''ന, ഭിക്ഖവേ, സോ തേനത്തഭാവേന മം പസ്സിതും ലഭിസ്സതീ''തി. ദേവദത്തോ കിര പഞ്ചന്നം വത്ഥൂനം ആയാചിതകാലതോ പട്ഠായ പുന ബുദ്ധം ദട്ഠും ന ലഭതി, അയം ധമ്മതാ. ''അസുകട്ഠാനഞ്ച അസുകട്ഠാനഞ്ച ആഗതോ, ഭന്തേ''തി. ''യം ഇച്ഛതി, തം കരോതു, ന സോ മം പസ്സിതും ലഭിസ്സതീ''തി. ''ഭന്തേ, ഇതോ യോജനമത്തം ആഗതോ, അഡ്ഢയോജനം, ഗാവുതം, ജേതവനപോക്ഖരണീസമീപം ആഗതോ, ഭന്തേ''തി. ''സചേപി അന്തോജേതവനം പവിസതി, നേവ മം പസ്സിതും ലഭിസ്സതീ''തി. ദേവദത്തം ഗഹേത്വാ ആഗതാ ജേതവനപോക്ഖരണീതീരേ മഞ്ചം ഓതാരേത്വാ പോക്ഖരണിം ന്ഹായിതും ഓതരിംസു. ദേവദത്തോപി ഖോ മഞ്ചതോ വുട്ഠായ ഉഭോ പാദേ ഭൂമിയം ഠപേത്വാ നിസീദി. പാദാ പഥവിം പവിസിംസു . സോ അനുക്കമേന യാവ ഗോപ്ഫകാ, യാവ ജണ്ണുകാ, യാവ കടിതോ, യാവ ഥനതോ, യാവ ഗീവതോ പവിസിത്വാ ഹനുകട്ഠികസ്സ ഭൂമിയം പവിട്ഠകാലേ -

''ഇമേഹി അട്ഠീഹി തമഗ്ഗപുഗ്ഗലം,
ദേവാതിദേവം നരദമ്മസാരഥിം;
സമന്തചക്ഖും സതപുഞ്ഞലക്ഖണം,
പാണേഹി ബുദ്ധം സരണം ഉപേമീ''തി. (മി॰ പ॰ ൪.൧.൩) -

ഇമം ഗാഥമാഹ. ഇദം കിര ഠാനം ദിസ്വാ തഥാഗതോ ദേവദത്തം പബ്ബാജേസി. സചേ ഹി ന സോ പബ്ബജിസ്സ, ഗിഹീ ഹുത്വാ കമ്മഞ്ച ഭാരിയം അകരിസ്സ, ആയതിം ഭവനിസ്സരണപച്ചയം കാതും ന സക്ഖിസ്സ, പബ്ബജിത്വാ ച പന കിഞ്ചാപി കമ്മം ഭാരിയം കരിസ്സതി, ആയതിം ഭവനിസ്സരണപച്ചയം കാതും സക്ഖിസ്സതീതി തം സത്ഥാ പബ്ബാജേസി. സോ ഹി ഇതോ സതസഹസ്സകപ്പമത്ഥകേ അട്ഠിസ്സരോ നാമ പച്ചേകബുദ്ധോ ഭവിസ്സതി, സോ പഥവിം പവിസിത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. നിച്ചലേ ബുദ്ധേ അപരജ്ഝഭാവേന പന നിച്ചലോവ ഹുത്വാ പച്ചതൂതി യോജനസതികേ അന്തോ അവീചിമ്ഹി യോജനസതുബ്ബേധമേവസ്സ സരീരം നിബ്ബത്തി. സീസം യാവ കണ്ണസക്ഖലിതോ ഉപരി അയകപല്ലം പാവിസി, പാദാ യാവ ഗോപ്ഫകാ ഹേട്ഠാ അയപഥവിയം പവിട്ഠാ, മഹാതാലക്ഖന്ധപരിമാണം അയസൂലം പച്ഛിമഭിത്തിതോ നിക്ഖമിത്വാ പിട്ഠിമജ്ഝം ഭിന്ദിത്വാ ഉരേന

നിക്ഖമിത്വാ പുരിമഭിത്തിം പാവിസി, അപരം ദക്ഖിണഭിത്തിതോ നിക്ഖമിത്വാ ദക്ഖിണപസ്സം ഭിന്ദിത്വാ വാമപസ്സേന നിക്ഖമിത്വാ ഉത്തരഭിത്തിം പാവിസി, അപരം ഉപരി കപല്ലതോ നിക്ഖമിത്വാ മത്ഥകം ഭിന്ദിത്വാ അധോഭാഗേന നിക്ഖമിത്വാ അയപഥവിം പാവിസി. ഏവം സോ തത്ഥ നിച്ചലോവ പച്ചി.

ഭിക്ഖൂ ''ഏത്തകം ഠാനം ദേവദത്തോ ആഗച്ഛന്തോ സത്ഥാരം ദട്ഠും അലഭിത്വാവ പഥവിം പവിട്ഠോ''തി കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മയി അപരജ്ഝിത്വാ പഥവിം പാവിസി, പുബ്ബേപി പവിട്ഠോയേവാ''തി വത്വാ ഹത്ഥിരാജകാലേ മഗ്ഗമൂള്ഹം പുരിസം സമസ്സാസേത്വാ അത്തനോ പിട്ഠിം ആരോപേത്വാ ഖേമന്തം പാപിതസ്സ പുന തിക്ഖത്തും ആഗന്ത്വാ അഗ്ഗട്ഠാനേ മജ്ഝിമട്ഠാനേ മൂലേഹി ഏവം ദന്തേ ഛിന്ദിത്വാ തതിയവാരേ മഹാപുരിസസ്സ ചക്ഖുപഥം അതിക്കമന്തസ്സ തസ്സ പഥവിം പവിട്ഠഭാവം ദീപേതും -

''അകതഞ്ഞുസ്സ പോസസ്സ, നിച്ചം വിവരദസ്സിനോ;
സബ്ബം ചേ പഥവിം ദജ്ജാ, നേവ നം അഭിരാധയേ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൭൨; ൧.൯.൧൭) -

ഇദം ജാതകം കഥേത്വാ പുനപി തഥേവ കഥായ സമുട്ഠിതായ ഖന്തിവാദിഭൂതേ അത്തനി അപരജ്ഝിത്വാ കലാബുരാജഭൂതസ്സ തസ്സ പഥവിം പവിട്ഠഭാവം ദീപേതും **ഖന്തിവാദിജാതകഞ്ച** (ജാ॰ ൧.൪.൯ ആദയോ), ചൂളധമ്മപാലഭൂതേ അത്തനി അപരജ്ഝിത്വാ മഹാപതാപരാജഭൂതസ്സ തസ്സ പഥവിം പവിട്ഠഭാവം ദീപേതും **ചൂളധമ്മപാലജാതകഞ്ച** (ജാ॰ ൧.൫.൪ ആദയോ) കഥേസി.

പഥവിം പവിട്ഠേ പന ദേവദത്തേ മഹാജനോ ഹട്ഠതുട്ഠോ ധജപടാകകദലിയോ ഉസ്സാപേത്വാ പുണ്ണഘടേ ഠപേത്വാ ''ലാഭാ വത നോ''തി മഹന്തം ഛണം അനുഭോതി. തമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തേ മതേ മഹാജനോ തുസ്സതി, പുബ്ബേപി തുസ്സിയേവാ''തി വത്വാ സബ്ബജനസ്സ അപ്പിയേ ചണ്ഡേ ഫരുസേ ബാരാണസിയം പിങ്ഗലരഞ്ഞേ നാമ മതേ മഹാജനസ്സ തുട്ഠഭാവം ദീപേതും -

''സബ്ബോ ജനോ ഹിംസിതോ പിങ്ഗലേന,
തസ്മിം മതേ പച്ചയാ വേദയന്തി;
പിയോ നു തേ ആസി അകണ്ഹനേത്തോ,
കസ്മാ തുവം രോദസി ദ്വാരപാല.

''ന മേ പിയോ ആസി അകണ്ഹനേത്തോ,
ഭായാമി പച്ചാഗമനായ തസ്സ;
ഇതോ ഗതോ ഹിംസേയ്യ മച്ചുരാജം,
സോ ഹിംസിതോ ആനേയ്യ പുന ഇധാ''തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൭൯-൧൮൦) -

ഇദം **പിങ്ഗലജാതകം** കഥേസി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം പുച്ഛിംസു - ''ഇദാനി, ഭന്തേ, ദേവദത്തോ കുഹിം നിബ്ബത്തോ''തി? ''അവീചിമഹാനിരയേ, ഭിക്ഖവേ''തി. ''ഭന്തേ, ഇധ തപ്പന്തോ വിചരിത്വാ പുന ഗന്ത്വാ തപ്പനട്ഠാനേയേവ

നിബ്ബത്തോ''തി. ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബജിതാ വാ ഹോന്തു ഗഹട്ഠാ വാ, പമാദവിഹാരിനോ ഉഭയത്ഥ തപ്പന്തിയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭.''ഇധ തപ്പതി പേച്ച തപ്പതി, പാപകാരീ ഉഭയത്ഥ തപ്പതി;
പാപം മേ കതന്തി തപ്പതി, ഭിയ്യോ തപ്പതി ദുഗ്ഗതിം ഗതോ''തി.

തത്ഥ **ഇധ തപ്പതീ**തി ഇധ കമ്മതപ്പനേന ദോമനസ്സമത്തേന തപ്പതി. **പേച്ചാ**തി പരലോകേ പന വിപാകതപ്പനേന അതിദാരുണേന അപായദുക്ഖേന തപ്പതി. **പാപകാരീ**തി നാനപ്പകാരസ്സ പാപസ്സ കത്താ. **ഉഭയത്ഥാ**തി ഇമിനാ വുത്തപ്പകാരേന തപ്പനേന ഉഭയത്ഥ തപ്പതി നാമ. **പാപം മേ**തി സോ ഹി കമ്മതപ്പനേന കപ്പന്തോ ''പാപം മേ കത''ന്തി തപ്പതി. തം അപ്പമത്തകം തപ്പനം, വിപാകതപ്പനേന പന തപ്പന്തോ **ഭിയ്യോ തപ്പതി ദുഗ്ഗതിം ഗതോ** അതിഘരുസേന തപ്പനേന അതിവിയ തപ്പതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

ദേവദത്തവത്ഥു ദ്വാദസമം.

൧൩. സുമനാദേവീവത്ഥു

ഇധ നന്ദതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സുമനാദേവിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയഞ്ഹി ദേവസികം അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗേഹേ ദ്വേ ഭിക്ഖൂസഹസ്സാനി ഭുഞ്ജന്തി, തഥാ വിസാഖായ മഹാഉപാസികായ. സാവത്ഥിയം യോ യോ ദാനം ദാതുകാമോ ഹോതി, സോ സോ തേസം ഉഭിന്നം ഓകാസം ലഭിത്വാവ കരോതി. കിം കാരണാ? ''തുമ്ഹാകം ദാനഗ്ഗം അനാഥപിണ്ഡികോ വാ വിസാഖാ വാ ആഗതാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''നാഗതാ''തി വുത്തേ സതസഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ കതദാനമ്പി ''കിം ദാനം നാമേത''ന്തി ഗരഹന്തി. ഉഭോപി ഹി തേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ രുചിഞ്ച അനുച്ഛവികകിച്ചാനി ച അതിവിയ ജാനന്തി, തേസു വിചാരേന്തേസു ഭിക്ഖൂ ചിത്തരൂപം ഭുഞ്ജന്തി. തസ്മാ സബ്ബേ ദാനം ദാതുകാമാ തേ ഗഹേത്വാവ ഗച്ഛന്തി. ഇതി തേ അത്തനോ അത്തനോ ഘരേ ഭിക്ഖൂ പരിവിസിതും ന ലഭന്തി. തതോ വിസാഖാ, ''കോ നു ഖോ മമ ഠാനേ ഠത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിസ്സതീ''തി ഉപധാരേന്തീ പുത്തസ്സ ധീതരം ദിസ്വാ തം അത്തനോ ഠാനേ ഠപേസി. സാ തസ്സാ നിവേസനേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസതി. അനാഥപിണ്ഡികോപി മഹാസുഭദ്ദം നാമ ജേട്ഠധീതരം ഠപേസി. സാ ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചം കരോന്തീ ധമ്മം സുണന്തീ സോതാപന്നാ ഹുത്വാ പതികുലം അഗമാസി. തതോ ചൂളസുഭദ്ദം ഠപേസി. സാപി തഥേവ കരോന്തീ സോതാപന്നാ ഹുത്വാ പതികുലം ഗതാ. അഥ സുമനദേവിം നാമ കനിട്ഠധീതരം ഠപേസി. സാ പന ധമ്മം സുത്വാ സകദാഗാമിഫലം പത്വാ കുമാരികാവ ഹുത്വാ തഥാരൂപേന അഫാസുകേന ആതുരാ ആഹാരുപച്ഛേദം കത്വാ പിതരം ദട്ഠുകാമാ ഹുത്വാ പക്കോസാപേസി. സോ ഏകസ്മിം ദാനഗ്ഗേ തസ്സാ സാസനം സുത്വാവ ആഗന്ത്വാ, ''കിം, അമ്മ സുമനേ''തി ആഹ. സാപി നം ആഹ - ''കിം, താത കനിട്ഠഭാതികാ''തി? ''വിലപസി അമ്മാ''തി? ''ന വിലപാമി, കനിട്ഠഭാതികാ''തി.

“ഭായസി, അമ്മാ”തി? “ന ഭായാമി, കനിട്ഠഭാതികാ”തി. എത്തകം വത്വായേവ പന സാ കാലമകാസി. സോ സോതാപന്നോപി സമാനോ സേട്ഠിധീതരി ഉപ്പന്നസോകം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ധീതു സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ രോദന്തോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ, “കിം, ഗഹപതി, ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ അസ്സുമുഖോ രോദമാനോ ആഗതോസീ”തി വുത്തേ, “ധീതാ മേ, ഭന്തേ, സുമനദേവീ കാലകതാ”തി ആഹ. “അഥ കസ്മാ സോചസി, നനു സബ്ബേസം ഏകംസികം മരണ”ന്തി? “ജാനാമേതം, ഭന്തേ, ഏവരൂപാ നാമ മേ ഹിരിഓത്തപ്പസമ്പന്നാ ധീതാ, സാ മരണകാലേ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്തീ വിലപമാനാ മതാ, തേന മേ അനപ്പകം ദോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജതീ”തി. “കിം പന തായ കഥിതം മഹാസേട്ഠീ”തി? “അഹം തം, ഭന്തേ, ‘അമ്മ, സുമനേ’തി ആമന്തേസിം. അഥ മം ആഹ - ‘കിം, താത, കനിട്ഠഭാതികാ’തി? ‘വിലപസി, അമ്മാ’തി? ‘ന വിലപാമി, കനിട്ഠഭാതികാ’തി. ‘ഭായസി, അമ്മാ’തി? ‘ന ഭായാമി കനിട്ഠഭാതികാ’തി. എത്തകം വത്വാ കാലമകാസീ”തി. അഥ നം ഭഗവാ ആഹ - “ന തേ മഹാസേട്ഠി ധീതാ വിലപതീ”തി. “അഥ കസ്മാ ഭന്തേ ഏവമാഹാ”തി? “കനിട്ഠത്തായേവ . ധീതാ ഹി തേ, ഗഹപതി, മഗ്ഗഫലേഹി തയാ മഹല്ലികാ. ത്വഞ്ഹി സോതാപന്നോ, ധീതാ പന തേ സകദാഗാമിനീ. സാ മഗ്ഗഫലേഹി തയാ മഹല്ലികത്താ തം ഏവമാഹാ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി? “ഏവം, ഗഹപതീ”തി. “ഇദാനി കുഹിം നിബ്ബത്താ, ഭന്തേ”തി? “തുസിതഭവനേ, ഗഹപതീ”തി. “ഭന്തേ, മമ ധീതാ ഇധ ഞാതകാനം അന്തരേ നന്ദമാനാ വിചരിത്വാ ഇതോ ഗന്ത്വാപി നന്ദനട്ഠാനേയേവ നിബ്ബത്താ”തി. അഥ നം സത്ഥാ “ആമ, ഗഹപതി, അപ്പമത്താ നാമ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ ഇധ ലോകേ ച പരലോകേ ച നന്ദന്തിയേവാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൮.“ഇധ നന്ദതി പേച്ച നന്ദതി, കതപുഞ്ഞോ ഉഭയത്ഥ നന്ദതി;
പുഞ്ഞം മേ കതന്തി നന്ദതി, ഭിയ്യോ നന്ദതി സുഗ്ഗതിം ഗതോ”തി.

തത്ഥ **ഇധാ**തി ഇധ ലോകേ കമ്മനന്ദനേന നന്ദതി. **പേച്ചാ**തി പരലോകേ വിപാകനന്ദനേന നന്ദതി. **കതപുഞ്ഞോ**തി നാനപ്പകാരസ്സ പുഞ്ഞസ്സ കത്താ. **ഉഭയത്ഥാ**തി ഇധ “കതം മേ കുസലം, അകതം മേ പാപ”ന്തി നന്ദതി, പരത്ഥ വിപാകം അനുഭവന്തോ നന്ദതി. **പുഞ്ഞം മേ**തി ഇധ നന്ദന്തോ പന “പുഞ്ഞം മേ കത”ന്തി സോമനസ്സമത്തേനേവ കമ്മനന്ദനം ഉപാദായ നന്ദതി. **ഭിയ്യോ**തി വിപാകനന്ദനേന പന സുഗതിം ഗതോ സത്തപഞ്ഞാസവസ്സകോടിയോ സട്ഠിവസ്സസതസഹസ്സാനി ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്തോ തുസിതപുരേ അതിവിയ നന്ദതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

സുമനാദേവീവത്ഥു തേരസമം.

൧൪. ദ്വേസഹായകഭിക്ഖുവത്ഥു

ബഹുമ്പി ചേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ സഹായകേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിവാസിനോ ഹി ദ്വേ കുലപുത്താ സഹായകാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ കാമേ പഹായ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിത്വാ പഞ്ച വസ്സാനി ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികേ വസിത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ സാസനേ ധുരം പുച്ഛിത്വാ വിപസ്സനാധുരഞ്ച ഗന്ഥധുരഞ്ച വിത്ഥാരതോ സുത്വാ ഏകോ താവ "അഹം, ഭന്തേ, മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിതോ ന സക്ഖിസ്സാമി ഗന്ഥധുരം പൂരേതും, വിപസ്സനാധുരം പന പൂരേസ്സാമീ"തി യാവ അരഹത്താ വിപസ്സനാധുരം കഥാപേത്വാ ഘടേന്തോ വായമന്തോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. ഇതരോ പന "അഹം ഗന്ഥധുരം പൂരേസ്സാമീ"തി അനുക്കമേന തേപിടകം ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഗതഗതട്ഠാനേ ധമ്മം കഥേതി, സരഭഞ്ഞം ഭണതി, പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ധമ്മം വാചേന്തോ വിചരതി. അട്ഠാരസന്നം മഹാഗണാനം ആചരിയോ അഹോസി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഇതരസ്സ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ അരഹത്തം പത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ, "സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമമ്ഹാ"തി വദന്തി. ഥേരോ "ഗച്ഛഥ, ആവുസോ, മമ വചനേന സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ അസീതി മഹാഥേരേ വന്ദഥ, സഹായകത്ഥേരമ്പി മേ 'അമ്ഹാകം ആചരിയോ തുമ്ഹേ വന്ദതീ'തി വദഥാ"തി പേസേതി. തേ ഭിക്ഖൂ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരഞ്ചേവ അസീതി മഹാഥേരേ ച വന്ദിത്വാ ഗന്ഥികത്ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ആചരിയോ തുമ്ഹേ വന്ദതീ"തി വദന്തി. ഇതരേന ച "കോ നാമ സോ"തി വുത്തേ, "തുമ്ഹാകം സഹായകഭിക്ഖു, ഭന്തേ"തി വദന്തി. ഏവം ഥേരേ പുനപ്പുനം സാസനം പഹിണന്തേ സോ ഭിക്ഖു ഥോകം കാലം സഹിത്വാ അപരഭാഗേ സഹിതും അസക്കോന്തോ "അമ്ഹാകം ആചരിയോ തുമ്ഹേ വന്ദതീ"തി വുത്തേ, "കോ ഏസോ"തി വത്വാ "തുമ്ഹാകം സഹായകഭിക്ഖൂ"തി വുത്തേ, "കിം പന തുമ്ഹേഹി തസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗഹിതം, കിം ദീഘനികായാദീസു അഞ്ഞതരോ നികായോ, കിം തീസു പിടകേസു ഏകം പിടക"ന്തി വത്വാ "ചതുപ്പദികമ്പി ഗാഥം ന ജാനാതി, പംസുകൂലം ഗഹേത്വാ പബ്ബജിതകാലേയേവ അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ, ബഹൂ വത അന്തേവാസികേ ലഭി, തസ്സ ആഗതകാലേ മയാ പഞ്ഹം പുച്ഛിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേസി.

അഥ അപരഭാഗേ ഥേരോ സത്ഥാരം ദട്ഠും ആഗതോ. സഹായകസ്സ ഥേരസ്സ സന്തികേ പത്തചീവരം ഠപേത്വാ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരഞ്ചേവ അസീതി മഹാഥേരേ ച വന്ദിത്വാ സഹായകസ്സ വസനട്ഠാനം പച്ചാഗമി. അഥസ്സ സോ വത്തം കാരേത്വാ സമപ്പമാണം ആസനം ഗഹേത്വാ, "പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ "ഏസ ഏവരൂപം മമ പുത്തം വിഹേഠേത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തേയ്യാ"തി തസ്മിം അനുകമ്പായ വിഹാരചാരികം ചരന്തോ വിയ തേസം നിസിന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദി. തത്ഥ തത്ഥ നിസീദന്താ ഹി ഭിക്ഖൂ ബുദ്ധാസനം പഞ്ഞാപേത്വാവ നിസീദന്തി. തേന സത്ഥാ പകതിപഞ്ഞത്തേയേവ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ പന ഗന്ഥികഭിക്ഖും പഠമജ്ഝാനേ പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ തസ്മിം അകഥിതേ ദുതിയജ്ഝാനം ആദിം കത്വാ അട്ഠസുപി സമാപത്തീസു രൂപാരൂപേസു ച പഞ്ഹം പുച്ഛി. ഗന്ഥികത്ഥേരോ ഏകമ്പി കഥേതും നാസക്ഖി. ഇതരോ തം സബ്ബം കഥേസി. അഥ നം സോതാപത്തിമഗ്ഗേ പഞ്ഹം പുച്ഛി. ഗന്ഥികത്ഥേരോ കഥേതും നാസക്ഖി. തതോ ഖീണാസവത്ഥേരം പുച്ഛി. ഥേരോ കഥേസി. സത്ഥാ "സാധു സാധു, ഭിക്ഖൂ"തി അഭിനന്ദിത്വാ സേസമഗ്ഗേസുപി പടിപാടിയാ പഞ്ഹം പുച്ഛി. ഗന്ഥികോ ഏകമ്പി കഥേതും നാസക്ഖി, ഖീണാസവോ പുച്ഛിതം

പുച്ഛിതം കഥേസി. സത്ഥാ ചതൂസുപി ഠാനേസു തസ്സ സാധുകാരം അദാസി. തം സുത്വാ ഭുമ്മദേവേ ആദിം കത്വാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സബ്ബാ ദേവതാ ചേവ നാഗസുപണ്ണാ ച സാധുകാരം അദംസു. തം സാധുകാരം സുത്വാ തസ്സ അന്തേവാസികാ ചേവ സദ്ധിവിഹാരിനോ ച സത്ഥാരം ഉജ്ഝായിംസു - “കിം നാമേതം സത്ഥാരാ കതം, കിഞ്ചി അജാനന്തസ്സ മഹല്ലകത്ഥേരസ്സ ചതൂസു ഠാനേസു സാധുകാരം അദാസി, അമ്ഹാകം പനാചരിയസ്സ സബ്ബപരിയത്തിധരസ്സ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം പാമോക്ഖസ്സ പസംസാമത്തമ്പി ന കരീ”തി. അഥ നേ സത്ഥാ “കിം നാമേതം, ഭിക്ഖവേ, കഥേഥാ”തി പുച്ഛിത്വാ തസ്മിം അത്ഥേ ആരോചിതേ, “ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകം ആചരിയോ മമ സാസനേ ഭതിയാ ഗാവോ രക്ഖണസദിസോ, മയ്ഹം പന പുത്തോ യഥാരുചിയാ പഞ്ച ഗോരസേ പരിഭുഞ്ജനകസാമിസദിസോ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൯. “ബഹുമ്പി ചേ സംഹിത ഭാസമാനോ,
ന തക്കരോ ഹോതി നരോ പമത്തോ;
ഗോപോവ ഗാവോ ഗണയം പരേസം,
ന ഭാഗവാ സാമഞ്ഞസ്സ ഹോതി.

൨൦. “അപ്പമ്പി ചേ സംഹിത ഭാസമാനോ,
ധമ്മസ്സ ഹോതി അനുധമ്മചാരീ;
രാഗഞ്ച ദോസഞ്ച പഹായ മോഹം,
സമ്മപ്പജാനോ സുവിമുത്തചിത്തോ.
“അനുപാദിയാനോ ഇധ വാ ഹുരം വാ,
സ ഭാഗവാ സാമഞ്ഞസ്സ ഹോതീ”തി.

തത്ഥ **സംഹിത**ന്തി തേപിടകസ്സ ബുദ്ധവചനസ്സേതം നാമം. തം ആചരിയേ ഉപസങ്കമിത്വാ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബഹുമ്പി പരേസം **ഭാസമാനോ** വാചേന്തോ തം ധമ്മം സുത്വാ യം കാരകേന പുഗ്ഗലേന കത്തബ്ബം, തക്കരോ ന ഹോതി. കുക്കുടസ്സ പക്ഖപഹരണമത്തമ്പി അനിച്ചാദിവസേന യോനിസോമനസികാരം നപ്പവത്തേതി. ഏസോ യഥാ നാമ ദിവസം ഭതിയാ ഗാവോ രക്ഖന്തോ ഗോപോ പാതോവ നിരവസേസം സമ്പടിച്ഛിത്വാ സായം ഗഹേത്വാ സാമികാനം നിയ്യാദേത്വാ ദിവസഭതിമത്തം ഗണ്ഹാതി, യഥാരുചിയാ പന പഞ്ച ഗോരസേ പരിഭുഞ്ജിതും ന ലഭതി, ഏവമേവ കേവലം അന്തേവാസികാനം സന്തികാ വത്തപടിവത്തകരണമത്തസ്സ ഭാഗീ ഹോതി, സാമഞ്ഞസ്സ പന ഭാഗീ ന ഹോതി. യഥാ പന ഗോപാലകേന നിയ്യാദിതാനം ഗുന്നം ഗോരസം സാമികാവ പരിഭുഞ്ജന്തി, തഥാ തേന കഥിതം ധമ്മം സുത്വാ കാരകപുഗ്ഗലാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജിത്വാ കേചി പഠമജ്ഝാനാദീനി പാപുണന്തി, കേചി വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ മഗ്ഗഫലാനി പാപുണന്തി, ഗോണസാമികാ ഗോരസസ്സേവ സാമഞ്ഞസ്സ ഭാഗിനോ ഹോന്തി.

ഇതി സത്ഥാ സീലസമ്പന്നസ്സ ബഹുസ്സുതസ്സ പമാദവിഹാരിനോ അനിച്ചാദിവസേന യോനിസോമനസികാരേ പമത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വസേന പഠമം ഗാഥം കഥേസി, ന ദുസ്സീലസ്സ. ദുതിയഗാഥാ പന അപ്പസ്സുതസ്സപി യോനിസോമനസികാരേ കമ്മം കരോന്തസ്സ കാരകപുഗ്ഗലസ്സ വസേന കഥിതാ.

തത്ഥ **അപ്പമ്പി ചേ**തി ഥോകം ഏകവഗ്ഗദ്വിവഗ്ഗമത്തമ്പി. **ധമ്മസ്സ ഹോതി അനുധമ്മചാരീ**തി അത്ഥമഞ്ഞായ ധമ്മമഞ്ഞായ നവലോകുത്തരധമ്മസ്സ അനുരൂപം ധമ്മം പുബ്ബഭാഗപടിപദാസങ്ഖാതം ചതുപാരിസുദ്ധിസീലധുതങ്ഗഅസുഭകമ്മട്ഠാനാദിഭേദം ചരന്തോ അനുധമ്മചാരീ ഹോതി. സോ ''അജ്ജ അജ്ജേവാ''തി പടിവേധം ആകങ്ഖന്തോ വിചരതി. സോ ഇമായ സമ്മാപടിപത്തിയാ രാഗഞ്ച ദോസഞ്ച പഹായ മോഹം സമ്മാ ഹേതുനാ നയേന പരിജാനിതബ്ബേ ധമ്മേ പരിജാനന്തോ തദങ്ഗവിക്ഖമ്ഭനസമുച്ഛേദപടിപ്പസ്സദ്ധിനിസ്സരണവിമുത്തീനം വസേന സുവിമുത്തചിത്തോ, **അനുപാദിയാനോ ഇധ വാ ഹുരം വാ**തി ഇധലോകപരലോകപരിയാപന്നാ വാ അജ്ഝത്തികബാഹിരാ വാ ഖന്ധായതനധാതുയോ ചതൂഹി ഉപാദാനേഹി അനുപാദിയന്തോ മഹാഖീണാസവോ മഗ്ഗസങ്ഖാതസ്സ സാമഞ്ഞസ്സ വസേന ആഗതസ്സ ഫലസാമഞ്ഞസ്സ ചേവ പഞ്ചഅസേക്ഖധമ്മക്ഖന്ധസ്സ ച ഭാഗവാ ഹോതീതി രതനകൂടേന വിയ അഗാരസ്സ അരഹത്തേന ദേസനായ കൂടം ഗണ്ഹീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

ദ്വേസഹായകഭിക്ഖുവത്ഥു ചുദ്ദസമം.

യമകവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഠമോ വഗ്ഗോ.

൨. അപ്പമാദവഗ്ഗോ

൧. സാമാവതീവത്ഥു

അപ്പമാദോ അമതപദന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ കോസമ്ബിം ഉപനിസ്സായ ഘോസിതാരാമേ വിഹരന്തോ സാമാവതിപ്പമുഖാനം പഞ്ചന്നം ഇത്ഥിസതാനം, മാഗണ്ഡിയപ്പമുഖാനഞ്ച ഏതിസ്സാ പഞ്ചന്നം ഞാതിസതാനം മരണബ്യസനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - അതീതേ അല്ലകപ്പരട്ഠേ അല്ലകപ്പരാജാ നാമ, വേഠദീപകരട്ഠേ വേഠദീപകരാജാ നാമാതി ഇമേ ദ്വേ ദഹരകാലതോ പട്ഠായ സഹായകാ ഹുത്വാ ഏകാചരിയകുലേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ പിതൂനം അച്ചയേന ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ ആയാമേന ദസദസയോജനികേ രട്ഠേ രാജാനോ അഹേസും. തേ കാലേന കാലം സമാഗന്ത്വാ ഏകതോ തിട്ഠന്താ നിസീദന്താ നിപജ്ജന്താ മഹാജനം ജായമാനഞ്ച ജീയമാനഞ്ച മീയമാനഞ്ച ദിസ്വാ ''പരലോകം ഗച്ഛന്തം അനുഗച്ഛന്തോ നാമ നത്ഥി, അന്തമസോ അത്തനോ സരീരമ്പി നാനുഗച്ഛതി, സബ്ബം പഹായ ഗന്തബ്ബം, കിം നോ ഘരാവാസേന, പബ്ബജിസ്സാമാ''തി മന്തേത്വാ രജ്ജാനി പുത്തദാരാനം നിയ്യാദേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ വസന്താ മന്തയിംസു - ''മയം രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിതാ, ന ജീവിതും അസക്കോന്താ. തേ മയം ഏകട്ഠാനേ വസന്താ അപബ്ബജിതസദിസായേവ ഹോമ, തസ്മാ വിസും വസിസ്സാമ. ത്വം ഏതസ്മിം പബ്ബതേ വസ, അഹം ഇമസ്മിം പബ്ബതേ വസിസ്സാമി. അന്വഡ്ഢമാസം പന ഉപോസഥദിവസേ ഏകതോ ഭവിസ്സാമാ''തി. അഥ ഖോ നേസം ഏതദഹോസി - ''ഏവമ്പി നോ ഗണസങ്ഗണികാവ ഭവിസ്സതി, ത്വം പന തവ പബ്ബതേ അഗ്ഗിം ജാലേയ്യാസി, അഹം മമ പബ്ബതേ അഗ്ഗിം ജാലേസ്സാമി, തായ സഞ്ഞായ അത്ഥിഭാവം ജാനിസ്സാമാ''തി. തേ തഥാ കരിംസു.

അഥ അപരഭാഗേ വേഠദീപകതാപസോ കാലം കത്വാ മഹേസക്ഖോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ. തതോ അഡ്ഢമാസേ സമ്പത്തേ അഗ്ഗിം അദിസ്വാവ ഇതരോ ''സഹായകോ മേ കാലകതോ''തി അഞ്ഞാസി. ഇതരോപി നിബ്ബത്തക്ഖണേയേവ അത്തനോ ദേവസിരിം ഓലോകേത്വാ കമ്മം ഉപധാരേന്തോ നിക്ഖമനതോ പട്ഠായ അത്തനോ തപചരിയം ദിസ്വാ ''ഗന്ത്വാ മമ സഹായകം പസ്സിസ്സാമീ''തി തം അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ മഗ്ഗികപുരിസോ വിയ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം സോ ആഹ - ''കുതോ ആഗതോസീ''തി? ''മഗ്ഗികപുരിസോ അഹം, ഭന്തേ, ദൂരതോവ ആഗതോമ്ഹി. കിം പന, ഭന്തേ, അയ്യോ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഏകകോവ വസതി, അഞ്ഞോപി കോചി അത്ഥീ''തി? ''അത്ഥി മേ ഏകോ സഹായകോ''തി. ''കുഹിം സോ''തി? ''ഏതസ്മിം പബ്ബതേ വസതി, ഉപോസഥദിവസേ പന അഗ്ഗിം ന ജാലേതി, മതോ നൂന ഭവിസ്സതീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി? ''ഏവമാവുസോ''തി. ''അഹം സോ, ഭന്തേ''തി. ''കുഹിം നിബ്ബത്തോസീ''തി? ''ദേവലോകേ മഹേസക്ഖോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോസ്മി, ഭന്തേ, 'അയ്യം പസ്സിസ്സാമീ'തി പുന ആഗതോമ്ഹി. അപി നു ഖോ അയ്യാനം ഇമസ്മിം ഠാനേ വസന്താനം കോചി ഉപദ്ദവോ അത്ഥീ''തി? ''ആമ, ആവുസോ, ഹത്ഥീ നിസ്സായ കിലമാമീ''തി. ''കിം വോ, ഭന്തേ, ഹത്ഥീ കരോന്തീ''തി? ''സമ്മജ്ജനട്ഠാനേ ലണ്ഡം

പാതേന്തി, പാദേഹി ഭൂമിയം പഹരിത്വാ പംസും ഉദ്ധരന്തി, സ്വാഹം ലണ്ഡം ഛഡ്ഡേന്തോ പംസും സമം കരോന്തോ കിലമാമീ"തി. "കിം പന തേസം അനാഗമനം ഇച്ഛഥാ"തി? "ആമാവുസോ"തി. "തേന ഹി തേസം അനാഗമനം കരിസ്സാമീ"തി താപസസ്സ ഹത്ഥികന്തവീണഞ്ചേവ ഹത്ഥികന്തമന്തഞ്ച അദാസി. ദദന്തോ ച പന വീണായ തിസ്സോ തന്തിയോ ദസ്സേത്വാ തയോ മന്തേ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ "ഇമം തന്തിം പഹരിത്വാ ഇമസ്മിം മന്തേ വുത്തേ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേതുമ്പി അസക്കോന്താ ഹത്ഥീ പലായന്തി, ഇമം തന്തിം പഹരിത്വാ ഇമസ്മിം മന്തേ വുത്തേ നിവത്തിത്വാ പച്ഛതോ ഓലോകേന്താ ഓലോകേന്താ പലായന്തി, ഇമം തന്തിം പഹരിത്വാ ഇമസ്മിം മന്തേ വുത്തേ ഹത്ഥിയൂഥപതി പിട്ഠിം ഉപനാമേന്തോ ആഗച്ഛതീ"തി ആചിക്ഖിത്വാ, "യം വോ രുച്ചതി, തം കരേയ്യാഥാ"തി വത്വാ താപസം വന്ദിത്വാ പക്കാമി. താപസോ പലായനമന്തം വത്വാ പലായനതന്തിം പഹരിത്വാ ഹത്ഥീ പലാപേത്വാ വസി.

തസ്മിം സമയേ കോസമ്ബിയം പരന്തപ്പോ നാമ രാജാ ഹോതി. സോ ഏകദിവസം ഗബ്ഭിനിയാ ദേവിയാ സദ്ധിം ബാലസൂരിയതപം തപ്പമാനോ അബ്ഭോകാസതലേ നിസീദി. ദേവീ രഞ്ഞോ പാരുപനം സതസഹസ്സഗ്ഘനികം രത്തകമ്ബലം പാരുപിത്വാ നിസിന്നാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സമുല്ലപമാനാ രഞ്ഞോ അങ്ഗുലിതോ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം രാജമുദ്ദികം നീഹരിത്വാ അത്തനോ അങ്ഗുലിയം പിലന്ധി. തസ്മിം സമയേ ഹത്ഥിലിങ്ഗസകുണോ ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ ദൂരതോ രത്തകമ്ബലപാരുപനം ദേവിം ദിസ്വാ "മംസപേസീ"തി സഞ്ഞായ പക്ഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഓതരി. രാജാ തസ്സ ഓതരണസദ്ദേന ഭീതോ ഉട്ഠായ അന്തോനിവേസനം പാവിസി. ദേവീ ഗരുഗബ്ഭതായ ചേവ ഭീരുകജാതികതായ ച വേഗേന ഗന്തും നാസക്ഖി. അഥ നം സോ സകുണോ അജ്ഝപ്പത്തോ നഖപഞ്ജരേ നിസീദാപേത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. തേ കിര സകുണാ പഞ്ചന്നം ഹത്ഥീനം ബലം ധാരേന്തി. തസ്മാ ആകാസേന നേത്വാ യഥാരുചിതട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ മംസം ഖാദന്തി. സാപി തേന നീയമാനാ മരണഭയഭീതാ ചിന്തേസി - "സചാഹം വിരവിസ്സാമി, മനുസ്സസദ്ദോ നാമ തിരച്ഛാനഗതാനം ഉബ്ബേജനീയോ, തം സുത്വാ മം ഛഡ്ഡേസ്സതി. ഏവം സന്തേ സഹ ഗബ്ഭേന ജീവിതക്ഖയം പാപുണിസ്സാമി, യസ്മിം പന ഠാനേ നിസീദിത്വാ മം ഖാദിതും ആരഭിസ്സതി, തത്ര നം സദ്ദം കത്വാ പലാപേസ്സാമീ"തി. സാ അത്തനോ പണ്ഡിതതായ അധിവാസേസി.

തദാ ച ഹിമവന്തപദേസേ ഥോകം വഡ്ഢിത്വാ മണ്ഡപാകാരേന ഠിതോ ഏകോ മഹാനിഗ്രോധോ ഹോതി. സോ സകുണോ മിഗരൂപാദീനി തത്ഥ നേത്വാ ഖാദതി, തസ്മാ തമ്പി തത്ഥേവ നേത്വാ വിടപബ്ഭന്തരേ ഠപേത്വാ ആഗതമഗ്ഗം ഓലോകേസി. ആഗതമഗ്ഗോലോകനം കിര തേസം ധമ്മതാ. തസ്മിം ഖണേ ദേവീ, "ഇദാനി ഇമം പലാപേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഉഭോ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ പാണിസദ്ദഞ്ചേവ മുഖസദ്ദഞ്ച കത്വാ തം പലാപേസി. അഥസ്സാ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനകാലേ ഗബ്ഭേ കമ്മജവാതാ ചലിംസു. സബ്ബദിസാസു ഗജ്ജന്തോ മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹി. സുഖേധിതായ രാജമഹേസിയാ "മാ ഭായി, അയ്യേ"തി വചനമത്തമ്പി അലഭമാനായ ദുക്ഖപരേതായ സബ്ബരത്തിം നിദ്ദാ നാമ നാഹോസി. വിഭാതായ പന രത്തിയാ വലാഹകവിഗമോ ച അരുണുഗ്ഗമനഞ്ച തസ്സാ ഗബ്ഭവുട്ഠാനഞ്ച ഏകക്ഖണേയേവ അഹോസി. സാ

മേഘഉതുഞ്ച പബ്ബതഉതുഞ്ച അരുണഉതുഞ്ച ഗഹേത്വാ ജാതത്താ പുത്തസ്സ ഉതേനോതി നാമം അകാസി.

അല്ലകപ്പതാപസസ്സപി ഖോ തതോ അവിദൂരേ വസനട്ഠാനം ഹോതി. സോ പകതിയാവ വസ്സദിവസേ സീതഭയേന ഫലാഫലത്ഥായ വനം ന പവിസതി, തം രുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ സകുണേഹി ഖാദിതമംസാനം അട്ഠിം ആഹരിത്വാ കോട്ടേത്വാ രസം കത്വാ പിവതി. തസ്മാ തം ദിവസം "അട്ഠിം ആഹരിസ്സാമീ"തി തത്ഥ ഗന്ത്വാ രുക്ഖമൂലേ അട്ഠിം പരിയേസേന്തോ ഉപരി ദാരകസദ്ദം സുത്വാ ഉല്ലോകേന്തോ ദേവിം ദിസ്വാ "കാസി ത്വ"ന്തി വത്വാ "മാനുസിത്ഥിമ്ഹീ"തി. "കഥം ആഗതാസീ"തി? "ഹത്ഥിലിങ്ഗസകുണേനാനീതാമ്ഹീ"തി വുത്തേ "ഓതരാഹീ"തി ആഹ . "ജാതിസമ്ഭേദതോ ഭായാമി, അയ്യാ"തി. "കാസി ത്വ"ന്തി? "ഖത്തിയാമ്ഹീ"തി. "അഹമ്പി ഖത്തിയോയേവാ"തി. "തേന ഹി ഖത്തിയമായം കഥേഹീ"തി. സോ ഖത്തിയമായം കഥേസി. "തേന ഹി ആരുയ്ഹ പുത്തം മേ ഓതാരേഹീ"തി. സോ ഏകേന പസ്സേന അഭിരുഹനമഗ്ഗം കത്വാ അഭിരുഹിത്വാ ദാരകം ഗണ്ഹി. "മാ മം ഹത്ഥേന ഛുപീ"തി ച വുത്തേ തം അഛുപിത്വാവ ദാരകം ഓതാരേസി. ദേവീപി ഓതരി. അഥ നം അസ്സമപദം നേത്വാ സീലഭേദം അകത്വാവ അനുകമ്പായ പടിജഗ്ഗി, നിമ്മക്ഖികമധും ആഹരിത്വാ സയംജാതസാലിം ആഹരിത്വാ യാഗും പചിത്വാ അദാസി. ഏവം തസ്മിം പടിജഗ്ഗന്തേ സാ അപരഭാഗേ ചിന്തേസി - "അഹം നേവ ആഗതമഗ്ഗം ജാനാമി, ന ഗമനമഗ്ഗം ജാനാമി, ഇമിനാപി മേ സദ്ധിം വിസ്സാസമത്തമ്പി നത്ഥി. സചേ പനായം അമ്ഹേ പഹായ കത്ഥചി ഗമിസ്സതി, ഉഭോപി ഇധേവ മരണം പാപുണിസ്സാമ, യംകിഞ്ചി കത്വാ ഇമസ്സ സീലം ഭിന്ദിത്വാ യഥാ മം ന മുഞ്ചതി, തഥാ തം കാതും വട്ടതീ"തി. അഥ നം ദുന്നിവത്ഥദുപ്പാരുതദസ്സനേന പലോഭേത്വാ സീലവിനാസം പാപേസി. തതോ പട്ഠായ ദ്വേപി സമഗ്ഗവാസം വസിംസു.

അഥേകദിവസം താപസോ നക്ഖത്തയോഗം ഉല്ലോകേന്തോ പൂരന്തപ്പസ്സ നക്ഖത്തമിലായനം ദിസ്വാ "ഭദ്ദേ കോസമ്ബിയം പൂരന്തപ്പരാജാ മതോ"തി ആഹ. "കസ്മാ, അയ്യ, ഏവം വദേസി? കിം തേ തേന സദ്ധിം ആഘാതോ അത്ഥീ"തി? "നത്ഥി, ഭദ്ദേ, നക്ഖത്തമിലായനമസ്സ ദിസ്വാ ഏവം വദാമീ"തി, സാ പരോദി. അഥ നം "കസ്മാ രോദസീ"തി പുച്ഛിത്വാ തായ തസ്സ അത്തനോ സാമികഭാവേ അക്ഖാതേ ആഹ - "മാ, ഭദ്ദേ, രോദി, ജാതസ്സ നാമ നിയതോ മച്ചൂ"തി. "ജാനാമി, അയ്യാ"തി വുത്തേ "അഥ കസ്മാ രോദസീ"തി? "പുത്തോ മേ കുലസന്തകസ്സ രജ്ജസ്സ അനുച്ഛവികോ, 'സചേ തത്ര അഭവിസ്സ, സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപയിസ്സ. ഇദാനി മഹാജാനികോ വത ജാതോ'തി സോകേന രോദാമി, അയ്യാ"തി. "ഹോതു, ഭദ്ദേ, മാ ചിന്തയി, സചസ്സ രജ്ജം പത്ഥേസി, അഹമസ്സ രജ്ജലഭനാകാരം കരിസ്സാമീ"തി. അഥസ്സ ഹത്ഥികന്തവീണഞ്ചേവ ഹത്ഥികന്തമന്തേ ച അദാസി. തദാ അനേകാനി ഹത്ഥിസഹസ്സാനി ആഗന്ത്വാ വടരുക്ഖമൂലേ നിസീദന്തി. അഥ നം ആഹ - "ഹത്ഥീസു അനാഗതേസുയേവ രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ തേസു ആഗതേസു ഇമം മന്തം വത്വാ ഇമം തന്തിം പഹര, സബ്ബേ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേതുമ്പി അസക്കോന്താ പലായിസ്സന്തി, അഥ ഓതരിത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി. സോ തഥാ കത്വാ ആഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. അഥ നം ദുതിയദിവസേ ആഹ - "അജ്ജ ഇമം മന്തം വത്വാ ഇമം തന്തിം പഹരേയ്യാസി , സബ്ബേ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്താ പലായിസ്സന്തീ"തി. തദാപി തഥാ കത്വാ ആഗന്ത്വാ ആരോചേസി . അഥ നം

തതിയദിവസേ ആഹ - “അജ്ജ ഇമം മന്തം വത്വാ ഇമം തന്തിം പഹരേയ്യാസി, യൂഥപതി പിട്ഠിം ഉപനാമേന്തോ ആഗമിസ്സതീ”തി. തദാപി തഥാ കത്വാ ആരോചേസി.

അഥസ്സ മാതരം ആമന്തേത്വാ, “ഭദ്ദേ, പുത്തസ്സ തേ സാസനം വദേഹി, ഏത്തോവ ഗന്ത്വാ രാജാ ഭവിസ്സതീ”തി ആഹ. സാ പുത്തം ആമന്തേത്വാ, “താത, ത്വം കോസമ്ബിയം പൂരന്തപ്പരഞ്ഞോ പുത്തോ, മം സഗബ്ഭം ഹത്ഥിലിങ്ഗസകുണോ ആനേസീ”തി വത്വാ സേനാപതിആദീനം നാമാനി ആചിക്ഖിത്വാ “അസദ്ദഹന്താനം ഇമം പിതു പാരുപനകമ്ബലഞ്ചേവ പിലന്ധനമുദ്ദികഞ്ച ദസ്സേയ്യാസീ”തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. കുമാരോ താപസം “ഇദാനി കിം കരോമീ”തി ആഹ. “രുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠിമസാഖായ നിസീദിത്വാ ഇമം മന്തം വത്വാ ഇമം തന്തിം പഹര, ജേട്ഠകഹത്ഥീ തേ പിട്ഠിം ഉപനാമേത്വാ ഉപസങ്കമിസ്സതി, തസ്സ പിട്ഠിയം നിസിന്നോവ രട്ഠം ഗന്ത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹാഹീ”തി. സോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ തഥാ കത്വാ ആഗതസ്സ ഹത്ഥിനോ പിട്ഠിയം നിസീദിത്വാ കണ്ണേ മന്തയി - “അഹം കോസമ്ബിയം പൂരന്തപ്പരഞ്ഞോ പുത്തോ, പേത്തികം മേ രജ്ജം ഗണ്ഹിത്വാ ദേഹി സാമീ”തി. സോ തം സുത്വാ “അനേകാനി ഹത്ഥിസഹസ്സാനി സന്നിപതന്തൂ”തി ഹത്ഥിരവം രവി, അനേകാനി ഹത്ഥിസഹസ്സാനി സന്നിപതിംസു. പുന “ജിണ്ണാ ഹത്ഥീ പടിക്കമന്തൂ”തി ഹത്ഥിരവം രവി, ജിണ്ണാ ഹത്ഥീ പടിക്കമിംസു. പുന “അതിതരുണാ ഹത്ഥീ നിവത്തന്തൂ”തി ഹത്ഥിരവം രവി, തേപി നിവത്തിംസു. സോ അനേകേഹി യൂഥഹത്ഥിസഹസ്സേഹേവ പരിവുതോ പച്ചന്തഗാമം പത്വാ “അഹം രഞ്ഞോ പുത്തോ, സമ്പത്തിം പത്ഥയമാനാ മയാ സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തൂ”തി ആഹ. “തതോ പട്ഠായ മനുസ്സാനം സങ്ഗഹം കരോന്തോ ഗന്ത്വാ നഗരം പരിവാരേത്വാ ‘യുദ്ധം വാ മേ ദേതു, രജ്ജം വാ’”തി സാസനം പേസേസി. നാഗരാ ആഹംസു - “മയം ദ്വേപി ന ദസ്സാമ. അമ്ഹാകഞ്ഹി ദേവീ ഗരുഗബ്ഭാ ഹത്ഥിലിങ്ഗസകുണേന നീതാ, തസ്സാ അത്ഥിഭാവം വാ നത്ഥിഭാവം വാ മയം ന ജാനാമ. യാവ തസ്സാ പവത്തിം ന സുണാമ. താവ നേവ യുദ്ധം ദസ്സാമ, ന രജ്ജ”ന്തി. തദാ കിര തം പവേണിരജ്ജം അഹോസി. തതോ കുമാരോ “അഹം തസ്സാ പുത്തോ”തി വത്വാ സേനാപതിആദീനം നാമാനി കഥേത്വാ തഥാപി അസദ്ദഹന്താനം കമ്ബലഞ്ച മുദ്ദികഞ്ച ദസ്സേസി. തേ കമ്ബലഞ്ച മുദ്ദികഞ്ച സഞ്ജാനിത്വാ നിക്കങ്ഖാ ഹുത്വാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസു. അയം താവ ഉതേനസ്സ ഉപ്പത്തി.

അല്ലകപ്പരട്ഠേ പന ദുബ്ഭിക്ഖേ ജീവിതും അസക്കോന്തോ ഏകോ കോതുഹലികോ നാമ മനുസ്സോ കാപിം നാമ തരുണപുത്തഞ്ച കാളിം നാമ ഭരിയഞ്ച ആദായ “കോസമ്ബിം ഗന്ത്വാ ജീവിസ്സാമീ”തി പാഥേയ്യം ഗഹേത്വാ നിക്ഖമി. “അഹിവാതരോഗേന മഹാജനേ മരന്തേ ദിസ്വാ നിക്ഖമീ”തിപി വദന്തിയേവ. തേ ഗച്ഛന്താ പാഥേയ്യേ പരിക്ഖീണേ ഖുദാഭിഭൂതാ ദാരകം വഹിതും നാസക്ഖിംസു. അഥ സാമികോ പജാപതിം ആഹ - “ഭദ്ദേ, മയം ജീവന്താ പുന പുത്തം ലഭിസ്സാമ, ഛഡ്ഡേത്വാ നം ഗച്ഛാമാ”തി. മാതു ഹദയം നാമ മുദുകം ഹോതി. തസ്മാ സാ ആഹ - “നാഹം ജീവന്തമേവ പുത്തം ഛഡ്ഡേതും സക്ഖിസ്സാമീ”തി. “അഥ കിം കരോമാ”തി? “വാരേന നം വഹാമാ”തി. മാതാ അത്തനോ വാരേ പുപ്ഫദാമം വിയ നം ഉക്ഖിപിത്വാ ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ അങ്കേന വഹിത്വാ പിതുനോ ദേതി. തസ്സ തം ഗഹേത്വാ ഗമനകാലേ ഛാതകതോപി ബലവതരാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി. സോ പുനപ്പുനം

ആഹ - "ഭദ്ദേ, മയം ജീവന്താ പുത്തം ലഭിസ്സാമ, ഛഡ്ഡേമ ന"ന്തി. സാപി പുനപ്പുനം പടിക്ഖിപിത്വാ പടിവചനം നാദാസി. ദാരകോ വാരേന പരിവത്തിയമാനോ കിലന്തോ പിതു ഹത്ഥേ നിദ്ദായി. സോ തസ്സ നിദ്ദായനഭാവം ഞത്വാ മാതരം പുരതോ കത്വാ ഏകസ്സ ഗച്ഛസ്സ ഹേട്ഠാ പണ്ണസന്ഥരേ തം നിപജ്ജാപേത്വാ പായാസി. മാതാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തീ പുത്തം അദിസ്വാ, "സാമി, കുഹിം മേ പുത്തോ"തി പുച്ഛി. "ഏകസ്സ മേ ഗച്ഛസ്സ ഹേട്ഠാ നിപജ്ജാപിതോ"തി. "സാമി, മാ മം നാസയി, പുത്തം വിനാ ജീവിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ആനേഹി മേ പുത്ത"ന്തി ഉരം പഹരിത്വാ പരിദേവി. അഥ നം നിവത്തിത്വാ ആനേസി. പുത്തോപി അന്തരാമഗ്ഗേ മതോ ഹോതി. ഇതി സോ ഏത്തകേ ഠാനേ പുത്തം ഛഡ്ഡേത്വാ തസ്സ നിസ്സന്ദേന ഭവന്തരേ സത്ത വാരേ ഛഡ്ഡിതോ. "പാപകമ്മം നാമേതം അപ്പക"ന്തി ന അവമഞ്ഞിതബ്ബം.

തേ ഗച്ഛന്താ ഏകം ഗോപാലകുലം പാപുണിംസു. തം ദിവസഞ്ച ഗോപാലകസ്സ ധേനുമങ്ഗലം ഹോതി. ഗോപാലകസ്സ ഗേഹേ നിബദ്ധം ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ ഭുഞ്ജതി. സോ തം ഭോജേത്വാ മങ്ഗലമകാസി. ബഹു പായാസോ പടിയത്തോ ഹോതി. ഗോപാലകോ തേ ആഗതേ ദിസ്വാ, "കുതോ ആഗതത്ഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ സബ്ബം പവത്തിം സുത്വാ മുദുജാതികോ കുലപുത്തോ തേസു അനുകമ്പം കത്വാ ബഹുകേന സപ്പിനാ പായാസം ദാപേസി. ഭരിയാ "സാമി, തയി ജീവന്തേ അഹമ്പി ജീവാമി നാമ, ദീഘരത്തം ഊനോദരോസി, യാവദത്ഥം ഭുഞ്ജാഹീ"തി സപ്പിഞ്ച ദധിഞ്ച തദഭിമുഖഞ്ഞേവ കത്വാ അത്തനാ മന്ദസപ്പിനാ ഥോകമേവ ഭുഞ്ജി. ഇതരോ ബഹും ഭുഞ്ജിത്വാ സത്തട്ഠദിവസേ ഛാതത്തായ ആഹാരതണ്ഹം ഛിന്ദിതും നാസക്ഖി. ഗോപാലകോ തേസം പായാസം ദാപേത്വാ സയം ഭുഞ്ജിതും ആരഭി. കോതൂഹലികോ തം ഓലോകേന്തോ നിസീദിത്വാ ഹേട്ഠാപീഠേ നിപന്നായ സുനഖിയാ ഗോപാലകേന വഡ്ഢേത്വാ ദിയ്യമാനം പായാസപിണ്ഡം ദിസ്വാ "പുഞ്ഞാ വതായം സുനഖീ, നിബദ്ധം ഏവരൂപം ഭോജനം ലഭതീ"തി ചിന്തേസി. സോ രത്തിഭാഗേ തം പായാസം ജീരാപേതും അസക്കോന്തോ കാലം കത്വാ തസ്സാ സുനഖിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി.

അഥസ്സ ഭരിയാ സരീരകിച്ചം കത്വാ തസ്മിംയേവ ഗേഹേ ഭതിം കത്വാ തണ്ഡുലനാളിം ലഭിത്വാ പചിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ, "ദാസസ്സ വോ പാപുണാതൂ"തി വത്വാ ചിന്തേസി - "മയാ ഇധേവ വസിതും വട്ടതി, നിബദ്ധം, അയ്യോ, ഇധാഗച്ഛതി, ദേയ്യധമ്മോ ഹോതു വാ, മാ വാ, ദേവസികം വന്ദന്തീ വേയ്യാവച്ചം കരോന്തീ ചിത്തം പസാദേന്തീ ബഹും പുഞ്ഞം പസവിസ്സാമീ"തി. സാ തത്ഥേവ ഭതിം കരോന്തീ വസി. സാപി സുനഖീ ഛട്ഠേ വാ സത്തമേ വാ മാസേ ഏകമേവ കുക്കുരം വിജായി. ഗോപാലകോ തസ്സ ഏകധേനുയാ ഖീരം ദാപേസി. സോ ന ചിരസ്സേവ വഡ്ഢി. അഥസ്സ പച്ചേകബുദ്ധോ ഭുഞ്ജന്തോ നിബദ്ധം ഏകം ഭത്തപിണ്ഡം ദേതി. സോ ഭത്തപിണ്ഡം നിസ്സായ പച്ചേകബുദ്ധേ സിനേഹമകാസി. ഗോപാലകോപി നിബദ്ധം ദ്വേ വാരേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സുപട്ഠാനം യാതി. ഗച്ഛന്തോപി അന്തരാമഗ്ഗേ വാളമിഗട്ഠാനേ ദണ്ഡേന ഗച്ഛേ ച ഭൂമിഞ്ച പഹരിത്വാ "സുസൂ"തി തിക്ഖത്തും സദ്ദം കത്വാ വാളമിഗേ പലാപേതി. സുനഖോപി തേന സദ്ധിം ഗച്ഛതി.

സോ ഏകദിവസം പച്ചേകബുദ്ധം ആഹ - "ഭന്തേ, യദാ മേ ഓകാസോ ന ഭവിസ്സതി, തദാ ഇമം സുനഖം പേസേസ്സാമി, തേന സഞ്ഞാണേന ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി. തതോ പട്ഠായ അനോകാസദിവസേ, "ഗച്ഛ, താത, അയ്യം

ആനേഹീ"തി സുനഖം പേസേസി. സോ ഏകവചനേനേവ പക്ഖന്ദിത്വാ സാമികസ്സ ഗച്ഛപോഥനഭൂമിപോഥനട്ഠാനേ തിക്ഖത്തും ഭുസ്സിത്വാ തേന സദ്ദേന വാളമിഗാനം പലാതഭാവം ഞത്വാ പാതോവ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ നിസിന്നസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പണ്ണസാലദ്വാരേ തിക്ഖത്തും ഭുസ്സിത്വാ അത്തനോ ആഗതഭാവം ജാനാപേത്വാ ഏകമന്തേ നിപജ്ജതി, പച്ചേകബുദ്ധേ വേലം സല്ലക്ഖേത്വാ നിക്ഖന്തേ ഭുസ്സന്തോ പുരതോ ഗച്ഛതി. അന്തരന്തരാ പച്ചേകബുദ്ധോ തം വീമംസന്തോ അഞ്ഞം മഗ്ഗം പടിപജ്ജതി. അഥസ്സ പുരതോ തിരിയം ഠത്വാ ഭുസ്സിത്വാ ഇതരമഗ്ഗമേവ നം ആരോപേതി. അഥേകദിവസം അഞ്ഞം മഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ തേന പുരതോ തിരിയം ഠത്വാ വാരിയമാനോപി അനിവത്തിത്വാ സുനഖം പാദേന പഹരിത്വാ പായാസി. സുനഖോ തസ്സ അനിവത്തനഭാവം ഞത്വാ നിവാസനകണ്ണേ ഡംസിത്വാ ആകഡ്ഢന്തോ ഇതരമഗ്ഗമേവ നം ആരോപേസി. ഏവം സോ തസ്മിം ബലവസിനേഹം ഉപ്പാദേസി.

തതോ അപരഭാഗേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ചീവരം ജീരി. അഥസ്സ ഗോപാലകോ ചീവരവത്ഥാനി അദാസി. തമേനം പച്ചേകബുദ്ധോ ആഹ - "ആവുസോ, ചീവരം നാമ ഏകകേന കാതും ദുക്കരം, ഫാസുകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ കാരേസ്സാമീ"തി. "ഇധേവ, ഭന്തേ, കരോഥാ"തി. "ന സക്കാ, ആവുസോ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, മാ ചിരം ബഹി വസിത്ഥാ"തി. സുനഖോ തേസം കഥം സുണന്തോവ അട്ഠാസി, പച്ചേകബുദ്ധോപി "തിട്ഠ, ഉപാസകാ"തി ഗോപാലകം നിവത്താപേത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഗന്ധമാദനാഭിമുഖോ പായാസി. സുനഖസ്സ തം ആകാസേന ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഭുക്കരിത്വാ ഠിതസ്സ തസ്മിം ചക്ഖുപഥം വിജഹന്തേ ഹദയം ഫലിത്വാ മതോ. തിരച്ഛാനാ കിര നാമേതേ ഉജുജാതികാ ഹോന്തി അകുടിലാ. മനുസ്സാ പന അഞ്ഞം ഹദയേന ചിന്തേന്തി, അഞ്ഞം മുഖേന കഥേന്തി. തേനേവാഹ - "ഗഹനഞ്ഹേതം, ഭന്തേ, യദിദം മനുസ്സാ, ഉത്താനകഞ്ഹേതം, ഭന്തേ, യദിദം പസവോ"തി (മ॰ നി॰ ൨.൩).

ഇതി സോ തായ ഉജുചിത്തതായ അകുടിലതായ കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തോ അച്ഛരാസഹസ്സപരിവുതോ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭോസി. തസ്സ കണ്ണമൂലേ മന്തയന്തസ്സ സദ്ദോ സോളസയോജനട്ഠാനം ഫരതി, പകതികഥാസദ്ദോ പന സകലം ദസയോജനസഹസ്സം ദേവനഗരം ഛാദേതി. തേനേവസ്സ "ഘോസകദേവപുത്തോ"തി നാമം അഹോസി. "കിസ്സ പനേസ നിസ്സന്ദോ"തി. പച്ചേകബുദ്ധേ പേമേന ഭുക്കരണസ്സ നിസ്സന്ദോ. സോ തത്ഥ ന ചിരം ഠത്വാ ചവി. ദേവലോകതോ ഹി ദേവപുത്താ ആയുക്ഖയേന പുഞ്ഞക്ഖയേന ആഹാരക്ഖയേന കോപേനാതി ചതൂഹി കാരണേഹി ചവന്തി.

തത്ഥ യേന ബഹും പുഞ്ഞകമ്മം കതം ഹോതി, സോ ദേവലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ ഉപരൂപരി നിബ്ബത്തതി. ഏവം **ആയുക്ഖയേന** ചവതി നാമ. യേന പരിത്തം പുഞ്ഞം കതം ഹോതി, തസ്സ രാജകോട്ഠാഗാരേ പക്ഖിത്തം തിചതുനാളിമത്തം ധഞ്ഞം വിയ അന്തരാവ തം പുഞ്ഞംഖീയതി, അന്തരാവ കാലം കരോതി . ഏവം **പുഞ്ഞക്ഖയേന** ചവതി നാമ. അപരോപി കാമഗുണേ പരിഭുഞ്ജമാനോ സതിസമ്മോസേന ആഹാരം അപരിഭുഞ്ജിത്വാ കിലന്തകായോ കാലം കരോതി. ഏവം **ആഹാരക്ഖയേന**

ചവതി നാമ. അപരോപി പരസ്സ സമ്പത്തിം അസഹന്തോ കുജ്ഝിത്വാ കാലം കരോതി. ഏവം **കോപേന** ചവതി നാമ.

അയം പന കാമഗുണേ പരിഭുഞ്ജന്തോ മുട്ഠസ്സതി ഹുത്വാ ആഹാരക്ഖയേന ചവി, ചവിത്വാ ച പന കോസമ്ബിയം നഗരസോഭിനിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാപി ജാതദിവസേ "കിം ഏത"ന്തി ദാസിം പുച്ഛിത്വാ, "പുത്തോ, അയ്യേ"തി വുത്തേ - "ഹന്ദ, ജേ, ഇമം ദാരകം കത്തരസുപ്പേ ആരോപേത്വാ സങ്കാരകൂടേ ഛഡ്ഡേഹീ"തി ഛഡ്ഡാപേസി. നഗരസോഭിനിയോ ഹി ധീതരം പടിജഗ്ഗന്തി, ന പുത്തം. ധീതരാ ഹി താസം പവേണീ ഘടീയതി. ദാരകം കാകാപി സുനഖാപി പരിവാരേത്വാ നിസീദിംസു. പച്ചേകബുദ്ധേ സിനേഹപ്പഭവസ്സ ഭുക്കരണസ്സ നിസ്സന്ദേന ഏകോപി ഉപഗന്തും ന വിസഹി. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ മനുസ്സോ ബഹി നിക്ഖന്തോ തം കാകസുനഖസന്നിപാതം ദിസ്വാ, "കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി ഗന്ത്വാ ദാരകം ദിസ്വാ പുത്തസിനേഹം പടിലഭിത്വാ "പുത്തോ മേ ലദ്ധോ"തി ഗേഹം നേസി. തദാ കോസമ്ബകസേട്ഠി രാജകുലം ഗച്ഛന്തോ രാജനിവേസനതോ ആഗച്ഛന്തം പുരോഹിതം ദിസ്വാ, "കിം, ആചരിയ, അജ്ജ തേ തിഥികരണനക്ഖത്തയോഗോ ഓലോകിതോ"തി പുച്ഛി. "ആമ, മഹാസേട്ഠി, അമ്ഹാകം കിം അഞ്ഞം കിച്ചന്തി? ജനപദസ്സ കിം ഭവിസ്സതീ"തി? "അഞ്ഞം നത്ഥി, ഇമസ്മിം പന നഗരേ അജ്ജ ജാതദാരകോ ജേട്ഠകസേട്ഠി ഭവിസ്സതീ"തി. തദാ സേട്ഠിനോ ഭരിയാ ഗരുഗബ്ഭാ ഹോതി. തസ്മാ സോ സീഘം ഗേഹം പുരിസം പേസേസി - "ഗച്ഛ ഭണേ, ജാനാഹി നം വിജാതാ വാ, നോ വാ"തി. "ന വിജായതീ"തി സുത്വാ രാജാനം ദിസ്വാവ വേഗേന ഗേഹം ഗന്ത്വാ കാളിം നാമ ദാസിം പക്കോസിത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ, "ഗച്ഛ ജേ, ഇമസ്മിം നഗരേ ഉപധാരേത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ അജ്ജ ജാതദാരകം ഗണ്ഹിത്വാ ഏഹീ"തി. സാ ഉപധാരേന്തീ തം ഗേഹം ഗന്ത്വാ ദാരകം ദിസ്വാ, "അയം ദാരകോ കദാ ജാതോ"തി ഗഹപതാനിം പുച്ഛിത്വാ "അജ്ജ ജാതോ"തി വുത്തേ, "ഇമം മയ്ഹം ദേഹീ"തി ഏകകഹാപണം ആദിം കത്വാ മൂലം വഡ്ഢേന്തീ സഹസ്സം ദത്വാ തം ആനേത്വാ സേട്ഠിനോ ദസ്സേസി. സേട്ഠി "സചേ മേ ധീതാ വിജായിസ്സതി, തായ നം സദ്ധിം നിവേസേത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനസ്സ സാമികം കരിസ്സാമി. സചേ മേ പുത്തോ വിജായിസ്സതി, മാരേസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ തം ഗേഹേ കാരേസി.

അഥസ്സ ഭരിയാ കതിപാഹച്ചയേന പുത്തം വിജായി. സേട്ഠി "ഇമസ്മിം അസതി മമ പുത്തോവ സേട്ഠിട്ഠാനം ലഭിസ്സതി, ഇദാനേവ തം മാരേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ കാളിം ആമന്തേത്വാ, "ഗച്ഛ, ജേ, വജതോ ഗുന്നം നിക്ഖമനവേലായ വജദ്വാരമജ്ഝേ ഇമം തിരിയം നിപജ്ജാപേഹി, ഗാവിയോ നം മദ്ദിത്വാ മാരേസ്സന്തി, മദ്ദിതാമദ്ദിതഭാവം പനസ്സ ഞത്വാ ഏഹീ"തി ആഹ. സാ ഗന്ത്വാ ഗോപാലകേന വജദ്വാരേ വിവടമത്തേയേവ തം തഥാ നിപജ്ജാപേസി. ഗോഗണജേട്ഠകോ ഉസഭോ അഞ്ഞസ്മിം കാലേ സബ്ബപച്ഛാ നിക്ഖമന്തോപി തം ദിവസം സബ്ബപഠമം നിക്ഖമിത്വാ ദാരകം ചതുന്നം പാദാനം അന്തരേ കത്വാ അട്ഠാസി. അനേകസതഗാവിയോ ഉസഭസ്സ ദ്വേ പസ്സാനി ഘംസന്തിയോ നിക്ഖമിംസു. ഗോപാലകോപി "അയം ഉസഭോ പുബ്ബേ സബ്ബപച്ഛാ നിക്ഖമതി, അജ്ജ പന സബ്ബപഠമം നിക്ഖമിത്വാ വജദ്വാരമജ്ഝേ നിച്ചലോവ ഠിതോ, കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗന്ത്വാ തസ്സ ഹേട്ഠാ നിപന്നം ദാരകം ദിസ്വാ പുത്തസിനേഹം പടിലഭിത്വാ, "പുത്തോ മേ ലദ്ധോ"തി ഗേഹം നേസി.

കാളീ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിനാ പുച്ഛിതാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ, "ഗച്ഛ, നം പുന സഹസ്സം ദത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്താ സഹസ്സം ദത്വാ പുന ആനേത്വാ അദാസി. അഥ നം ആഹ - "അമ്മ, കാളി ഇമസ്മിം നഗരേ പഞ്ച സകടസതാനി പച്ചൂസകാലേ ഉട്ഠായ വാണിജ്ജായ ഗച്ഛന്തി, ത്വം ഇമം നേത്വാ ചക്കമഗ്ഗേ നിപജ്ജാപേഹി, ഗോണാ വാ നം മദ്ദിസ്സന്തി, ചക്കാ വാ ഛിന്ദിസ്സന്തി, പവത്തിം ചസ്സ ഞത്വാവ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി. സാ തം നേത്വാ ചക്കമഗ്ഗേ നിപജ്ജാപേസി. തദാ സാകടികജേട്ഠകോ പുരതോ അഹോസി. അഥസ്സ ഗോണാ തം ഠാനം പത്വാ ധുരം ഛഡ്ഡേസും, പുനപ്പുനം ആരോപേത്വാ പാജിയമാനാപി പുരതോ ന ഗച്ഛിംസു. ഏവം തസ്സ തേഹി സദ്ധിം വായമന്തസ്സേവ അരുണം ഉട്ഠഹി. സോ "കിം നാമേതം ഗോണാ കരിംസൂ"തി മഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ ദാരകം ദിസ്വാ, "ഭാരിയം വത മേ കമ്മ"ന്തി ചിന്തേത്വാ, "പുത്തോ മേ ലദ്ധോ"തി തുട്ഠമാനസോ തം ഗേഹം നേസി.

കാളീ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിനാ പുച്ഛിതാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ, "ഗച്ഛ, നം പുന സഹസ്സം ദത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്താ തഥാ അകാസി. അഥ നം സോ ആഹ - "ഇദാനി നം ആമകസുസാനം നേത്വാ ഗച്ഛന്തരേ നിപജ്ജാപേഹി, തത്ഥ സുനഖാദീഹി വാ ഖാദിതോ, അമനുസ്സേഹി വാ പഹടോ മരിസ്സതി, മാതാമതഭാവഞ്ചസ്സ ജാനിത്വാവ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി. സാ തം നേത്വാ തത്ഥ നിപജ്ജാപേത്വാ ഏകമന്തേ അട്ഠാസി. തം സുനഖോ വാ കാകോ വാ അമനുസ്സോ വാ ഉപസങ്കമിതും നാസക്ഖി. "നനു ചസ്സ നേവ മാതാ ന പിതാ ന ഭാതികാദീസു കോചി രക്ഖിതാ നാമ അത്ഥി, കോ തം രക്ഖതീ"തി? സുനഖകാലേ പച്ചേകബുദ്ധേ സിനേഹേന പവത്തിതഭുക്കരണമത്തമേവ തം രക്ഖതി. അഥേകോ അജപാലകോ അനേകസഹസ്സാ അജാ ഗോചരം നേന്തോ സുസാനപസ്സേന ഗച്ഛതി. ഏകാ അജാ പണ്ണാനി ഖാദമാനാ ഗച്ഛന്തരം പവിട്ഠാ ദാരകം ദിസ്വാ ജണ്ണുകേഹി ഠത്വാ ദാരകസ്സ ഥനം അദാസി, അജപാലകേന "ഹേ ഹേ"തി സദ്ദേ കതേപി ന നിക്ഖമി. സോ "യട്ഠിയാ നം പഹരിത്വാ നീഹരിസ്സാമീ"തി ഗച്ഛന്തരം പവിട്ഠോ ജണ്ണുകേഹി ഠത്വാ ദാരകം ഖീരം പായന്തിം അജിം ദിസ്വാ ദാരകേ പുത്തസിനേഹം പടിലഭിത്വാ, "പുത്തോ മേ ലദ്ധോ"തി ആദായ പക്കാമി.

കാളീ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിനാ പുച്ഛിതാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ, "ഗച്ഛ, തം പുന സഹസ്സം ദത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്താ തഥാ അകാസി. അഥ നം ആഹ - "അമ്മ കാളി, ഇമം ആദായ ചോരപപാതപബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ പപാതേ ഖിപ, പബ്ബതകുച്ഛിയം പടിഹഞ്ഞമാനോ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികോ ഹുത്വാ ഭൂമിയം പതിസ്സതി, മതാമതഭാവഞ്ചസ്സ ഞത്വാവ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി. സാ തം തത്ഥ നേത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠത്വാ ഖിപി. തം ഖോ പന പബ്ബതകുച്ഛിം നിസ്സായ മഹാവേളുഗുമ്ബോ പബ്ബതാനുസാരേനേവ വഡ്ഢി, തസ്സ മത്ഥകം ഘനജാതോ ജിഞ്ജുകഗുമ്ബോ അവത്ഥരി. ദാരകോ പതന്തോ കോജവകേ വിയ തസ്മിം പതി. തം ദിവസഞ്ച നളകാരജേട്ഠകസ്സ വേളുബലി പത്തോ ഹോതി. സോ പുത്തേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ തം വേളുഗുമ്ബം ഛിന്ദിതും ആരഭി. തസ്മിം ചലന്തേ ദാരകോ സദ്ദമകാസി. സോ "ദാരകസദ്ദോ വിയാ"തി ഏകേന പസ്സേന അഭിരുഹിത്വാ തം ദിസ്വാ, "പുത്തോ മേ ലദ്ധോ"തി തുട്ഠചിത്തോ ആദായ ഗതോ.

കാളീ സേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തേന പുച്ഛിതാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ, "ഗച്ഛ, നം പുന സഹസ്സം ദത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്താ തഥാ

അകാസി. സേട്ഠിനോ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോന്തസ്സേവ ദാരകോ വഡ്ഢിതോ “ഘോസകോ”ത്വേവസ്സ നാമം അഹോസി. സോ സേട്ഠിനോ അക്ഖിമ്ഹി കണ്ടകോ വിയ ഖായി, ഉജുകം തം ഓലോകേതുമ്പി ന വിസതി. അഥസ്സ മാരണൂപായം ചിന്തേന്തോ അത്തനോ സഹായകസ്സ കുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, “കദാ ത്വം ആവാപം ആലിമ്പേസ്സസീ”തി പുച്ഛിത്വാ - “സ്വേ”തി വുത്തേ, “തേന ഹി ഇദം സഹസ്സം ഗഹേത്വാ മമ ഏകം കമ്മം കരോഹീ”തി ആഹ. “കിം, സാമീ”തി? “ഏകോ മേ അവജാതപുത്തോ അത്ഥി, തം തവ സന്തികം പേസേസ്സാമി, അഥ നം ഗഹേത്വാ ഗബ്ഭം പവേസേത്വാ തിഖിണായ വാസിയാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ ചാടിയം പക്ഖിപിത്വാ ആവാപേ പചേയ്യാസി, ഇദം തേ സഹസ്സം സച്ചകാരസദിസം. ഉത്തരിം പന തേ കത്തബ്ബയുത്തകം പച്ഛാ കരിസ്സാമീ”തി. കുമ്ഭകാരോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. സേട്ഠി പുനദിവസേ ഘോസകം പക്കോസിത്വാ, “ഹിയ്യോ മയാ കുമ്ഭകാരോ ഏകം കമ്മം ആണത്തോ, ഏഹി, ത്വം തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏവം വദേഹി - ‘ഹിയ്യോ കിര മേ പിതരാ ആണത്തം കമ്മം നിപ്ഫാദേഹീ’”തി പഹിണി. സോ “സാധൂ”തി അഗമാസി. തം തത്ഥ ഗച്ഛന്തം ഇതരോ സേട്ഠിനോ പുത്തോ ദാരകേഹി സദ്ധിം ഗുളം കീളന്തോ ദിസ്വാ തം പക്കോസിത്വാ, “കുഹിം ഗച്ഛസി ഭാതികാ”തി പുച്ഛിത്വാ “പിതു സാസനം ഗഹേത്വാ കുമ്ഭകാരസ്സ സന്തിക”ന്തി വുത്തേ “അഹം തത്ഥ ഗമിസ്സാമി. ഇമേ മം ദാരകാ ബഹും ലക്ഖം ജിനിംസു, തം മേ പടിജിനിത്വാ ദേഹീ”തി ആഹ. “അഹം പിതു ഭായാമീ”തി. “മാ ഭായി, ഭാതിക, അഹം തം സാസനം ഹരിസ്സാമി. ബഹൂഹി ജിതോ, യാവാഹം ആഗച്ഛാമി, താവ മേ ലക്ഖം പടിജിനാ”തി.

ഘോസകോ കിര ഗുളകീളായ ഛേകോ, തേന നം ഏവം നിബന്ധി. സോപി തം “തേന ഹി ഗന്ത്വാ കുമ്ഭകാരം വദേഹി - ‘പിതരാ കിര മേ ഹിയ്യോ ഏകം കമ്മം ആണത്തം, തം നിപ്ഫാദേഹീ’”തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തഥാ അവച. അഥ നം കുമ്ഭകാരോ സേട്ഠിനാ വുത്തനിയാമേനേവ മാരേത്വാ ആവാപേ ഖിപി. ഘോസകോപി ദിവസഭാഗം കീളിത്വാ സായന്ഹസമയേ ഗേഹം ഗന്ത്വാ “കിം, താത, ന ഗതോസീ”തി വുത്തേ അത്തനോ അഗതകാരണഞ്ച കനിട്ഠസ്സ ഗതകാരണഞ്ച ആരോചേസി. തം സുത്വാ സേട്ഠി “അഹം ധീ”തി മഹാവിരവം വിരവിത്വാ സകലസരീരേ പക്കുഥിതലോഹിതോ വിയ ഹുത്വാ, “അമ്ഭോ, കുമ്ഭകാര, മാ മം നാസയി, മാ മം നാസയീ”തി ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തോ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. കുമ്ഭകാരോ തം തഥാ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ, “സാമി, മാ സദ്ദം കരി, കമ്മം തേ നിപ്ഫന്ന”ന്തി ആഹ. സോ പബ്ബതേന വിയ മഹന്തേന സോകേന അവത്ഥടോ ഹുത്വാ അനപ്പകം ദോമനസ്സം പടിസംവേദേസി. യഥാ തം അപ്പദുട്ഠസ്സ പദുസ്സമാനോ. തേനാഹ ഭഗവാ -

“യോ ദണ്ഡേന അദണ്ഡേസു, അപ്പദുട്ഠേസു ദുസ്സതി;
ദസന്നമഞ്ഞതരം ഠാനം, ഖിപ്പമേവ നിഗച്ഛതി.

“വേദനം ഫരുസം ജാനിം, സരീരസ്സ ച ഭേദനം;
ഗരുകം വാപി ആബാധം, ചിത്തക്ഖേപഞ്ച പാപുണേ.

“രാജതോ വാ ഉപസഗ്ഗം, അബ്ഭക്ഖാനഞ്ച ദാരുണം;
പരിക്ഖയഞ്ച ഞാതീനം, ഭോഗാനഞ്ച പഭങ്ഗുരം.

“അഥ വാസ്സ അഗാരാനി, അഗ്ഗി ഡഹതി പാവകോ;
കായസ്സ ഭേദാ ദുപ്പഞ്ഞോ, നിരയം സോപപജ്ജതീ”തി. (ധം പം ൧൩൭-൧൪൦);

ഏവം സന്തേപി പുന നം സേട്ഠി ഉജുകം ഓലോകേതും ന സക്കോതി. “കിന്തി നം മാരേയ്യ”ന്തി ചിന്തേന്തോ, “മമ ഗാമസതേ ആയുത്തകസ്സ സന്തികം പേസേത്വാ മാരേസ്സാമീ”തി ഉപായം ദിസ്വാ, “അയം മേ അവജാതപുത്തോ, ഇമം മാരേത്വാ വച്ചകൂപേ ഖിപതു, ഏവം കതേ അഹം മാതുലസ്സ കത്തബ്ബയുത്തകം പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ”തി തസ്സ പണ്ണം ലിഖിത്വാ, “താത ഘോസക, അമ്ഹാകം ഗാമസതേ ആയുത്തകോ അത്ഥി, ഇമം പണ്ണം ഹരിത്വാ തസ്സ ദേഹീ”തി വത്വാ പണ്ണം തസ്സ ദുസ്സന്തേ ബന്ധി. സോ പന അക്ഖരസമയം ന ജാനാതി. ദഹരകാലതോ പട്ഠായ ഹി നം മാരാപേന്തോവ സേട്ഠി മാരേതും നാസക്ഖി, കിം അക്ഖരസമയം സിക്ഖാപേസ്സതി? ഇതി സോ അത്തനോ മാരാപനപണ്ണമേവ ദുസ്സന്തേ ബന്ധിത്വാ നിക്ഖമന്തോ ആഹ - “പാഥേയ്യം മേ, താത, നത്ഥീ”തി. “പാഥേയ്യേന തേ കമ്മം നത്ഥി, അന്തരാമഗ്ഗേ ‘അസുകഗാമേ നാമ മമസഹായകോ സേട്ഠി അത്ഥി, തസ്സ ഘരേ പാതരാസം കത്വാ പുരതോ ഗച്ഛാഹീ’”തി. സോ “സാധൂ”തി പിതരം വന്ദിത്വാ നിക്ഖന്തോ തം ഗാമം പത്വാ സേട്ഠിസ്സ ഘരം പുച്ഛിത്വാ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിജായം പസ്സി. “ത്വം കുതോ ആഗതോസീ”തി ച വുത്തേ, “അന്തോനഗരതോ”തി ആഹ. “കസ്സ പുത്തോസീ”തി? “തുമ്ഹാകം സഹായകസേട്ഠിനോ, അമ്മാ”തി. “ത്വംസി ഘോസകോ നാമാ”തി? “ആമ, അമ്മാ”തി. തസ്സാ സഹ ദസ്സനേനേവ തസ്മിം പുത്തസിനേഹോ ഉപ്പജ്ജി. സേട്ഠിനോ പനേകാ ധീതാ അത്ഥി പന്നരസസോളസവസ്സുദ്ദേസികാ അഭിരൂപാ പാസാദികാ, തം രക്ഖിതും ഏകമേവ പേസനകാരികം ദാസിം ദത്വാ സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സ ഉപരിമതലേ സിരിഗബ്ഭേ വസാപേന്തി. സേട്ഠിധീതാ തസ്മിം ഖണേ തം ദാസിം അന്തരാപണം പേസേസി. അഥ നം സേട്ഠിജായാ ദിസ്വാ, “കുഹിം ഗച്ഛസീ”തി പുച്ഛിത്വാ, “അയ്യധീതായ പേസനേനാ”തി വുത്തേ “ഇതോ താവ ഏഹി, തിട്ഠതു പേസനം, പുത്തസ്സ മേ പീഠകം അത്ഥരിത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ തേലം മക്ഖിത്വാ സയനം അത്ഥരിത്വാ ദേഹി, പച്ഛാ പേസനം കരിസ്സസീ”തി ആഹ. സാ തഥാ അകാസി.

അഥ നം ചിരേനാഗതം സേട്ഠിധീതാ സന്തജ്ജേസി. അഥ നം സാ ആഹ - “മാ മേ കുജ്ഝി, സേട്ഠിപുത്തോ ഘോസകോ ആഗതോ, തസ്സ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആഗതാമ്ഹീ”തി. സേട്ഠിധീതായ “സേട്ഠിപുത്തോ ഘോസകോ”തി നാമം സുത്വാവ പേമം ഛവിയാദീനി ഛിന്ദിത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ച ഠിതം. കോതുഹലകാലസ്മിഞ്ഹി സാ തസ്സ പജാപതീ ഹുത്വാ നാളികോദനം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ അദാസി, തസ്സാനുഭാവേനാഗന്ത്വാ ഇമസ്മിം സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്താ. ഇതി തം സോ പുബ്ബസിനേഹോ അവത്ഥരിത്വാ ഗണ്ഹി. തേനാഹ ഭഗവാ -

“പുബ്ബേവ സന്നിവാസേന, പച്ചുപ്പന്നഹിതേന വാ;
ഏവം തം ജായതേ പേമം, ഉപ്പലംവ യഥോദകേ”തി. (ജാം ൧.൨.൧൭൪);

അഥ നം പുച്ഛി - “കുഹിം സോ, അമ്മാ”തി? “സയനേ നിപന്നോ നിദ്ദായതീ”തി. “അത്ഥി പനസ്സ ഹത്ഥേ കിഞ്ചീ”തി? “ദുസ്സന്തേ പണ്ണം അത്ഥീ”തി. സാ “കിം പണ്ണം നു ഖോ ഏത”ന്തി തസ്മിം നിദ്ദായന്തേ മാതാപിതൂനം അഞ്ഞവിഹിതതായ അപസ്സന്താനം ഓതരിത്വാ സമീപം ഗന്ത്വാ തം പണ്ണം

മോചേത്വാ ആദായ അത്തനോ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ദ്വാരം പിധായ വാതപാനം വിവരിത്വാ അക്ഖരസമയേ കുസലതായ പണ്ണം വാചേത്വാ, "അഹോ വത ബാലോ, അത്തനോ മരണപണ്ണം ദുസ്സന്തേ ബന്ധിത്വാ വിചരതി, സചേ മയാ ന ദിട്ഠം അസ്സ, നത്ഥിസ്സ ജീവിത"ന്തി തം പണ്ണം ഫാലേത്വാ സേട്ഠിസ്സ വചനേന അപരം പണ്ണം ലിഖി - "അയം മമ പുത്തോ ഘോസകോ നാമ, ഗാമസതതോ പണ്ണാകാരം ആഹരാപേത്വാ ഇമസ്സ ജനപദസേട്ഠിനോ ധീതരാ സദ്ധിം മങ്ഗലം കത്വാ അത്തനോ വസനഗാമസ്സ മജ്ഝേ ദ്വിഭൂമകം ഗേഹം കാരേത്വാ പാകാരപരിക്ഖേപേന ചേവ പുരിസഗുത്തിയാ ച സുസംവിഹിതാരക്ഖം കരോതു, മയ്ഹഞ്ച 'ഇദഞ്ചിദഞ്ച മയാ കത'ന്തി സാസനം പേസേതു, ഏവം കതേ അഹം മാതുലസ്സ കത്തബ്ബയുത്തകം പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ"തി, ലിഖിത്വാ ച പന സങ്ഘരിത്വാ ഓതരിത്വാ ദുസ്സന്തേയേവസ്സ ബന്ധി.

സോ ദിവസഭാഗം നിദ്ദായിത്വാ ഉട്ഠായ ഭുഞ്ജിത്വാ പക്കാമി. പുനദിവസേ പാതോവ തം ഗാമം ഗന്ത്വാ ആയുത്തകം ഗാമകിച്ചം കരോന്തംയേവ പസ്സി. സോ തം ദിസ്വാ, "കിം, താതാ"തി പുച്ഛി. "പിതരാ മേ തുമ്ഹാകം പണ്ണം പേസിത"ന്തി. "കിം പണ്ണം, താത, ആഹരാ"തി പണ്ണം ഗഹേത്വാ വാചേത്വാ തുട്ഠമാനസോ "പസ്സഥ, ഭോ, മമ സാമിനോ മയി സിനേഹം കത്വാ ജേട്ഠപുത്തസ്സ മേ മങ്ഗലം കരോതൂ"തി മമ സന്തികം പഹിണി. "സീഘം ദാരുആദീനി ആഹരഥാ"തി ഗഹപതികേ വത്വാ ഗാമമജ്ഝേ വുത്തപകാരം ഗേഹം കാരാപേത്വാ ഗാമസതതോ പണ്ണാകാരം ആഹരാപേത്വാ ജനപദസേട്ഠിനോ സന്തികാ ധീതരം ആനേത്വാ മങ്ഗലം കത്വാ സേട്ഠിസ്സ സാസനം പഹിണി "ഇദഞ്ചിദഞ്ച മയാ കത"ന്തി.

തം സുത്വാ സേട്ഠിനോ "യം കാരേമി, തം ന ഹോതി; യം ന കാരേമി, തദേവ ഹോതീ"തി മഹന്തം ദോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജി. പുത്തസോകേന സദ്ധിം സോ സോകോ ഏകതോ ഹുത്വാ കുച്ഛിഡാഹം ഉപ്പാദേത്വാ അതിസാരം ജനേസി. സേട്ഠിധീതാപി "സചേ കോചി സേട്ഠിനോ സന്തികാ ആഗച്ഛതി, മമ അകഥേത്വാ സേട്ഠിപുത്തസ്സ പഠമതരം മാ കഥയിത്ഥാ"തി ജനേ ആണാപേസി. സേട്ഠിപി ഖോ "ദാനി തം ദുട്ഠപുത്തം മമ സാപതേയ്യസ്സ സാമികം ന കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏകം ആയുത്തകം ആഹ - "മാതുല, പുത്തം മേ ദട്ഠുകാമോമ്ഹി, ഏകം പാദമൂലികം പേസേത്വാ മമ പുത്തം പക്കോസാപേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി വത്വാ പണ്ണം ദത്വാ ഏകം പുരിസം പേസേസി. സേട്ഠിധീതാപി തസ്സ ആഗന്ത്വാ ദ്വാരേ ഠിതഭാവം സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ, "കിം, താതാ"തി പുച്ഛി. സോ ആഹ - "സേട്ഠി ഗിലാനോ, പുത്തം പസ്സിതും പക്കോസാപേസി, അയ്യേ"തി. "കിം, താത, ബലവാ, ദുബ്ബലോ"തി? "ബലവാ താവ, ആഹാരം ഭുഞ്ജതിയേവ, അയ്യേ"തി. സാ സേട്ഠിപുത്തം അജാനാപേത്വാവ തസ്സ നിവേസനഞ്ച പരിബ്ബയഞ്ച ദാപേത്വാ "മയാ പേസിതകാലേ ഗമിസ്സസി, അച്ഛസ്സു താവാ"തി ആഹ. സേട്ഠി പുന ആയുത്തകം അവച, "കിം, മാതുല, ന തേ മമ പുത്തസ്സ സന്തികം പഹിത"ന്തി? "പഹിതം, സാമി, ഗതപുരിസോ ന താവ ഏതീ"തി. "തേന ഹി പുന അപരം പേസേഹീ"തി. സോ പേസേസി. സേട്ഠിധീതാ തസ്മിമ്പി തഥേവ പടിപജ്ജി. അഥ സേട്ഠിനോ രോഗോ ബലവാ ജാതോ, ഏകം ഭാജനം പവിസതി, ഏകം നിക്ഖമതി. പുന സേട്ഠി ആയുത്തകം പുച്ഛി - "കിം, മാതുല, ന തേ മമ പുത്തസ്സ സന്തികം പഹിത"ന്തി? "പഹിതം, സാമി,

ഗതപുരിസോ ന താവ ഏതീ''തി. ''തേന ഹി പുന അപരം പേസേഹീ''തി. സോ പേസേസി. സേട്ഠിധീതാ തതിയവാരേ ആഗതമ്പി തം പവത്തിം പുച്ഛി. സോ ''ബാള്ഹഗിലാനോ, അയ്യേ, സേട്ഠി ആഹാരം പച്ഛിന്ദിത്വാ മച്ചുപരായണോ ജാതോ, ഏകം ഭാജനം നിക്ഖമതി , ഏകം പവിസതീ''തി ആഹ. സേട്ഠിധീതാ ''ഇദാനി ഗന്തും കാലോ''തി സേട്ഠിപുത്തസ്സ ''പിതാ തേ കിര ഗിലാനോ''തി ആരോചേത്വാ ''കിം വദേസി ഭദ്ദേ''തി വുത്തേ ''അഫാസുകമസ്സ, സാമീ''തി ആഹ. ''ഇദാനി കിം കാതബ്ബ''ന്തി. സാമി? ''ഗാമസതതോ വുട്ഠാനകപണ്ണാകാരം ആദായ ഗന്ത്വാ പസ്സിസ്സാമ ന''ന്തി. സോ ''സാധൂ''തി പണ്ണാകാരം ആഹരാപേത്വാ സകടേഹി ആദായ പക്കാമി.

അഥ നം സാ ''പിതാ തേ ദുബ്ബലോ, ഏത്തകം പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്താനം പപഞ്ചോ ഭവിസ്സതി, ഏതം നിവത്താപേഹീ''തി വത്വാ തം സബ്ബം അത്തനോ കുലഗേഹം പേസേത്വാ പുന തം ആഹ - ''സാമി, ത്വം അത്തനോ പിതു പാദപസ്സേ തിട്ഠേയ്യാസി, അഹം ഉസ്സീസകപസ്സേ ഠസ്സാമീ''തി. ഗേഹം പവിസമാനായേവ ച ''ഗേഹസ്സ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ആരക്ഖം ഗണ്ഹഥാ''തി അത്തനോ പുരിസേ ആണാപേസി. പവിട്ഠകാലേ പന സേട്ഠിപുത്തോ പിതു പാദപസ്സേ അട്ഠാസി, ഇതരാ ഉസ്സീസകപസ്സേ.

തസ്മിം ഖണേ സേട്ഠി ഉത്താനകോ നിപന്നോ ഹോതി. ആയുത്തകോ പന തസ്സ പാദേ പരിമജ്ജന്തോ ''പുത്തോ തേ, സാമി, ആഗതോ''തി ആഹ. ''കുഹിം സോ''തി? ''ഏസ പാദമൂലേ ഠിതോ''തി. അഥ നം ദിസ്വാ ആയകമ്മികം പക്കോസാപേത്വാ, ''മമ ഗേഹേ കിത്തകം ധന''ന്തി പുച്ഛി. ''സാമി, ധനസ്സേവ ചത്താലീസകോടിയോ, ഉപഭോഗപരിഭോഗഭണ്ഡാനം പന വനഗാമക്ഖേത്തദ്വിപദചതുപ്പദയാനവാഹനാനഞ്ച അയഞ്ച അയഞ്ച പരിച്ഛേദോ''തി വുത്തേ, ''അഹം ഏത്തകം ധനം മമ പുത്തസ്സ ഘോസകസ്സ ന ദേമീ''തി വത്തുകാമോ ''ദേമീ''തി ആഹ. തം സുത്വാ സേട്ഠിധീതാ ''അയം പുന കഥേന്തോ അഞ്ഞം കിഞ്ചി കഥേയ്യാ''തി ചിന്തേത്വാ സോകാതുരാ വിയ കേസേ വികിരിത്വാ രോദമാനാ ''കിം നാമേതം, താത, വദേഥ, ഇദമ്പി നാമ വോ വചനം സുണോമ, അലക്ഖികാ വതമ്ഹാ''തി വത്വാ മത്ഥകേന നം ഉരമജ്ഝേ പഹരന്തീ പതിത്വാ യഥാ പുന വത്തും ന സക്കോതി, തഥാസ്സ ഉരമജ്ഝേ മത്ഥകേന ഘംസേന്തീ ആരോദനം ദസ്സേസി. സേട്ഠി തംഖണഞ്ഞേവ കാലമകാസി. ''സേട്ഠി മതോ''തി ഗന്ത്വാ ഉതേനസ്സ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരാപേത്വാ, ''അത്ഥി പനസ്സ പുത്തോ വാ ധീതാ വാ''തി പുച്ഛി. ''അത്ഥി, ദേവ, ഘോസകോ നാമ തസ്സ പുത്തോ, സബ്ബം സാപതേയ്യം തസ്സ നിയ്യാദേത്വാവ മതോ, ദേവാ''തി.

രാജാ അപരഭാഗേ സേട്ഠിപുത്തം പക്കോസാപേസി. തസ്മിഞ്ച ദിവസേ ദേവോ വസ്സി. രാജങ്ഗണേ തത്ഥ തത്ഥ ഉദകം സണ്ഠാതി. സേട്ഠിപുത്തോ ''രാജാനം പസ്സിസ്സാമീ''തി പായാസി. രാജാ വാതപാനം വിവരിത്വാ തം ആഗച്ഛന്തം ഓലോകേന്തോ രാജങ്ഗണേ ഉദകം ലങ്ഘിത്വാ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഠിതം ''ത്വം ഘോസകോ നാമ, താതാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ദേവാ''തി വുത്തേ ''പിതാ മേ മതോതി മാ സോചി, തവ പേത്തികം സേട്ഠിട്ഠാനം തുയ്ഹമേവ ദസ്സാമീ''തി തം സമസ്സാസേത്വാ ''ഗച്ഛ, താതാ''തി ഉയ്യോജേസി. രാജാ ഗച്ഛന്തഞ്ച നം ഓലോകേന്തോവ അട്ഠാസി. സോ ആഗമനകാലേ ലങ്ഘിതം ഉദകം ഗമനകാലേ ഓതരിത്വാ സണികം അഗമാസി. അഥ നം രാജാ തതോവ പക്കോസാപേത്വാ, ''കിം നു ഖോ, താത, ത്വം മമ

സന്തികം ആഗച്ഛന്തോ ഉദകം ലങ്ഘിത്വാ ആഗമ്മ ഗച്ഛന്തോ ഓതരിത്വാ സണികം ഗച്ഛസീ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ദേവ, അഹം തസ്മിം ഖണേ കുമാരകോ, കീളനകാലോ നാമ, സോ ഇദാനി പന മേ ദേവേന ഠാനന്തരം പടിസ്സുതം. തസ്മാ യഥാ പുരേ അചരിത്വാ ഇദാനി സന്നിസിന്നേന ഹുത്വാ ചരിതും വട്ടതീ''തി. തം സുത്വാ രാജാ ''ധിതിമായം പുരിസോ, ഇദാനേവസ്സ ഠാനന്തരം ദസ്സാമീ''തി പിതരാ ഭുത്തം ഭോഗം ദത്വാ സബ്ബസതേന സേട്ഠിട്ഠാനം അദാസി.

സോ രഥേ ഠത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം അകാസി. ഓലോകിതോലോകിതട്ഠാനം കമ്പതി. സേട്ഠിധീതാ കാളിദാസിയാ സദ്ധിം മന്തയമാനാ നിസിന്നാ ''അമ്മ കാളി, പുത്തസ്സ തേ ഏത്തികാ സമ്പത്തി മം നിസ്സായ ഉപ്പന്നാ''തി ആഹ. ''കിം കാരണാ, അമ്മാ''തി? ''അയഞ്ഹി അത്തനോ മരണപണ്ണം ദുസ്സന്തേ ബന്ധിത്വാ അമ്ഹാകം ഘരം ആഗതോ, അഥസ്സ മയാ തം പണ്ണം ഫാലേത്വാ മയാ സദ്ധിം മങ്ഗലകരണത്ഥായ അഞ്ഞം പണ്ണം ലിഖിത്വാ ഏത്തകം കാലം തത്ഥ ആരക്ഖോ കതോ''തി. ''അമ്മ, ത്വം ഏത്തകം പസ്സസി, ഇമം പന സേട്ഠി ദഹരകാലതോ പട്ഠായ മാരേതുകാമോ മാരേതും നാസക്ഖി, കേവലം ഇമം നിസ്സായ ബഹും ധനം ഖീയീ''തി. ''അമ്മ, അതിഭാരിയം വത സേട്ഠിനാ കത''ന്തി. നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ ഗേഹം പവിസന്തം പന നം ദിസ്വാ, ''അയം ഏത്തികാ സമ്പത്തി മം നിസ്സായ ഉപ്പന്നാ''തി ഹസിതം അകാസി. അഥ നം സേട്ഠിപുത്തോ ദിസ്വാ, ''കിം കാരണാ ഹസീ''തി പുച്ഛി. ''ഏകം കാരണം നിസ്സായാ''തി. ''കഥേഹി ന''ന്തി? ''സാ ന കഥേസി''. സോ ''സചേ ന കഥേസ്സസി, ദ്വിധാ തം ഛിന്ദിസ്സാമീ''തി തജ്ജേത്വാ അസിം നിക്കഡ്ഢി. സാ ''അയം ഏത്തികാ സമ്പത്തി തയാ മം നിസ്സായ ലദ്ധാതി ചിന്തേത്വാ ഹസിത''ന്തി ആഹ. ''യദി മമ പിതരാ അത്തനോ സന്തകം മയ്ഹം നിയ്യാദിതം, ത്വം ഏത്ഥ കിം ഹോസീ''തി? സോ കിര ഏത്തകം കാലം കിഞ്ചി ന ജാനാതി, തേനസ്സാ വചനം ന സദ്ദഹി. അഥസ്സ സാ ''തുമ്ഹാകം പിതരാ മരണപണ്ണം ദത്വാ പേസിതാ, തുമ്ഹേ മയാ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കത്വാ രക്ഖിതാ''തി സബ്ബം കഥേസി. ''ത്വം അഭൂതം കഥേസീ''തി അസദ്ദഹന്തോ ''മാതരം കാളിം പുച്ഛിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ''ഏവം കിര, അമ്മാ''തി. ''ആമ, താത, ദഹരകാലതോ പട്ഠായ തം മാരേതുകാമോ മാരേതും അസക്കോന്തോ തം നിസ്സായ ബഹും ധനം ഖീയി, സത്തസു ഠാനേസു ത്വം മരണതോ മുത്തോ, ഇദാനി ഭോഗഗാമതോ ആഗമ്മ സബ്ബസതേന സദ്ധിം സേട്ഠിട്ഠാനം പത്തോ''തി. സോ തം സുത്വാ ''ഭാരിയം വത കമ്മം, ഏവരൂപാ ഖോ പന മരണാ മുത്തസ്സ മമ പമാദജീവിതം ജീവിതും അയുത്തം, അപ്പമത്തോ ഭവിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ദേവസികം സഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ അദ്ധികകപണാദീനം ദാനം പട്ഠപേസി. മിത്തോ നാമസ്സ കുടുമ്ബികോ ദാനബ്യാവടോ അഹോസി. അയം ഘോസകസേട്ഠിനോ ഉപ്പത്തി.

തസ്മിം പന കാലേ ഭദ്ദവതീനഗരേ ഭദ്ദവതിയസേട്ഠി നാമ ഘോസകസേട്ഠിനോ അദിട്ഠപുബ്ബസഹായകോ അഹോസി. ഭദ്ദവതീനഗരതോ ആഗതാനം വാണിജാനം സന്തികേ ഘോസകസേട്ഠി ഭദ്ദവതിയസേട്ഠിനോ സമ്പത്തിഞ്ച വയപ്പദേസഞ്ച സുത്വാ തേന സദ്ധിം സഹായകഭാവം ഇച്ഛന്തോ പണ്ണാകാരം പേസേസി. ഭദ്ദവതിയസേട്ഠിപി കോസമ്ബിതോ ആഗതാനം വാണിജാനം സന്തികേ ഘോസകസേട്ഠിനോ സമ്പത്തിഞ്ച വയപ്പദേസഞ്ച സുത്വാ തേന സദ്ധിം സഹായകഭാവം ഇച്ഛന്തോ പണ്ണാകാരം പേസേസി. ഏവം തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അദിട്ഠപുബ്ബസഹായകാ ഹുത്വാ വസിംസു. അപരഭാഗേ

ഭദ്ദവതിയസേട്ഠിനോ ഗേഹേ അഹിവാതരോഗോ പതിതോ. തസ്മിം പതിതേ പഠമം മക്ഖികാ മരന്തി, തതോ അനുക്കമേനേവ കീടാ മൂസികാ കുക്കുടാ സൂകരാ ഗാവോ ദാസീ ദാസാ സബ്ബപച്ഛാ ഘരമാനുസകാപി മരന്തി. തേസു യേ ഭിത്തിം ഭിന്ദിത്വാ പലായന്തി, തേ ജീവിതം ലഭന്തി, തദാ പന സേട്ഠി ച ഭരിയാ ച ധീതാ ചസ്സ തഥാ പലായിത്വാ ഘോസകസേട്ഠിം പസ്സിതും പത്ഥേന്താ കോസമ്ബിമഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു. തേ അന്തരാമഗ്ഗേയേവ ഖീണപാഥേയ്യാ വാതാതപേന ചേവ ഖുപ്പിപാസാഹി ച കിലന്തസരീരാ കിച്ഛേന കോസമ്ബിം പത്വാ ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ ഠത്വാ ന്ഹത്വാ നഗരദ്വാരേ ഏകം സാലം പവിസിംസു.

തതോ സേട്ഠി ഭരിയം ആഹ - "ഭദ്ദേ, ഇമിനാ നീഹാരേന ഗച്ഛന്താ വിജാതമാതുയാപി അമനാപാ ഹോന്തി, സഹായകോ കിര മേ അദ്ധികകപണാദീനം ദേവസികം സഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ ദാനം ദാപേസി. തത്ഥ ധീതരം പേസേത്വാ ആഹാരം ആഹരാപേത്വാ ഏകാഹം ദ്വീഹം ഇധേവ സരീരം സന്തപ്പേത്വാ സഹായകം പസ്സിസ്സാമാ"തി. സാ "സാധു, സാമീ"തി. തേ സാലായമേവ വസിംസു. പുനദിവസേ കാലേ ആരോചിതേ കപണദ്ധികാദീസു ആഹാരത്ഥായ ഗച്ഛന്തേസു മാതാപിതരോ, "അമ്മ, ഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം ആഹാരം ആഹരാ"തി ധീതരം പേസയിംസു. മഹാഭോഗകുലസ്സ ധീതാ വിപത്തിയാ അച്ഛിന്നലജ്ജിതായ അലജ്ജമാനാ പാതിം ഗഹേത്വാ കപണജനേന സദ്ധിം ആഹാരത്ഥായ ഗന്ത്വാ "കതി പടിവീസേ ഗണ്ഹിസ്സസി, അമ്മാ"തി പുട്ഠാ ച പന "തയോ"തി ആഹ. അഥസ്സാ തയോ പടിവീസേ അദാസി. തായ ഭത്തേ ആഹടേ തയോപി ഏകതോ ഭുഞ്ജിതും നിസീദിംസു.

അഥ മാതാധീതരോ സേട്ഠിം ആഹംസു - "സാമി, വിപത്തി നാമ മഹാകുലാനമ്പി ഉപ്പജ്ജതി, മാ അമ്ഹേ ഓലോകേത്വാ ഭുഞ്ജ, മാ ചിന്തയീ"തി. ഇതി നം നാനപ്പകാരേഹി യാചിത്വാ ഭോജേസും. സോ ഭുഞ്ജിത്വാ ആഹാരം ജീരാപേതും അസക്കോന്തോ അരുണേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേ കാലമകാസി. മാതാധീതരോ നാനപ്പകാരേഹി പരിദേവിത്വാ രോദിംസു. കുമാരികാ പുനദിവസേ രോദമാനാ ആഹാരത്ഥായ ഗന്ത്വാ, "കതി പടിവീസേ ഗണ്ഹിസ്സസീ"തി വുത്താ, "ദ്വേ"തി വത്വാ ആഹാരം ആഹരിത്വാ മാതരം യാചിത്വാ ഭോജേസി. സാപി തായ യാചിയമാനാ ഭുഞ്ജിത്വാ ആഹാരം ജീരാപേതും അസക്കോന്തീ തം ദിവസമേവ കാലമകാസി. കുമാരികാ ഏകികാവ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ തായ ദുക്ഖുപ്പത്തിയാ അതിവിയ സഞ്ജാതഛാതകദുക്ഖാ പുനദിവസേ യാചകേഹി സദ്ധിം രോദന്തീ ആഹാരത്ഥായ ഗന്ത്വാ, "കതി പടിവീസേ ഗണ്ഹിസ്സസി, അമ്മാ"തി വുത്താ "ഏക"ന്തി ആഹ. മിത്തകുടുമ്ബികോ തം തയോ ദിവസേ ഭത്തം ഗണ്ഹന്തിം സഞ്ജാനാതി, തേന തം "അപേഹി നസ്സ, വസലി, അജ്ജ തവ കുച്ഛിപ്പമാണം അഞ്ഞാസീ"തി ആഹ. ഹിരോത്തപ്പസമ്പന്നാ കുലധീതാ പച്ചോരസ്മിം സത്തിപഹാരം വിയ വണേ ഖാരോദകസേചനകം വിയ ച പത്വാ "കിം, സാമീ"തി ആഹ. "തയാ പുരേ തയോ കോട്ഠാസാ ഗഹിതാ, ഹിയ്യോ ദ്വേ, അജ്ജ ഏകം ഗണ്ഹാസി. അജ്ജ തേ അത്തനോ കുച്ഛിപ്പമാണം ഞാത"ന്തി. "മാ മം, സാമി, 'അത്തനോവ അത്ഥായ ഗണ്ഹീ'തി മഞ്ഞിത്ഥാ"തി. "അഥ കസ്മാ ഏവം ഗണ്ഹീ"തി? "പുരേ തയോ ജനാ അഹുമ്ഹ, സാമി, ഹിയ്യോ ദ്വേ, അജ്ജ ഏകികാവ ജാതാമ്ഹീ"തി. സോ "കേന കാരണേനാ"തി പുച്ഛിത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ തായ കഥിതം സബ്ബം പവത്തിം സുത്വാ അസ്സൂനി സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ

സഞ്ജാതബലവദോമനസ്സോ ഹുത്വാ, "അമ്മ, ഏവം സന്തേ മാ ചിന്തയി, ത്വം ഭദ്ദവതിയസേട്ഠിനോ ധീതാ അജ്ജകാലതോ പട്ഠായ മമ ധീതായേവ നാമാ"തി വത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ ഘരം നേത്വാ അത്തനോ ജേട്ഠധീതുട്ഠാനേ ഠപേസി.

സാ ദാനഗ്ഗേ ഉച്ചാസദ്ദം മഹാസദ്ദം സുത്വാ, "താത, കസ്മാ ഏതം ജനം നിസ്സദ്ദം കത്വാ ദാനം ന ദേഥാ"തി ആഹ. "ന സക്കാ കാതും, അമ്മാ"തി. "സക്കാ, താതാ"തി. "കഥം സക്കാ, അമ്മാ"തി? "താത ദാനഗ്ഗം പരിക്ഖിപിത്വാ ഏകേകസ്സേവ പവേസനപ്പമാണേന ദ്വേ ദ്വാരാനി യോജേത്വാ, 'ഏകേന ദ്വാരേന പവിസിത്വാ ഏകേന നിക്ഖമഥാ'തി വദേഥ, ഏവം നിസ്സദ്ദാ ഹുത്വാവ ഗണ്ഹിസ്സന്തീ"തി. സോ തം സുത്വാ, "ഭദ്ദകോവ, അമ്മ, ഉപായോ"തി തഥാ കാരേസി. സാപി പുബ്ബേ സാമാ നാമ. വതിയാ പന കാരിതത്താ **സാമാവതീ** നാമ ജാതാ. തതോ പട്ഠായ ദാനഗ്ഗേ കോലാഹലം പച്ഛിജ്ജി. ഘോസകസേട്ഠി പുബ്ബേ തം സദ്ദം സുണന്തോ "മയ്ഹം ദാനഗ്ഗേ സദ്ദോ"തി തുസ്സതി. ദ്വീഹതീഹം പന സദ്ദം അസുണന്തോ മിത്തകുടുമ്ബികം അത്തനോ ഉപട്ഠാനം ആഗതം പുച്ഛി - "ദിയ്യതി കപണദ്ധികാദീനം ദാന"ന്തി? "ആമ, സാമീ"തി. "അഥ കിം ദ്വീഹതീഹം സദ്ദോ ന സുയ്യതീ"തി? "യഥാ നിസ്സദ്ദാ ഹുത്വാ ഗണ്ഹന്തി, തഥാ മേ ഉപായോ കതോ"തി. "അഥ പുബ്ബേവ കസ്മാ നാകാസീ"തി? "അജാനനതായ, സാമീ"തി. "ഇദാനി കഥം തേ ഞാതോ"തി? "ധീതരാ മേ അക്ഖാതോ, സാമീ"തി. മയ്ഹം അവിദിതാ "തവ ധീതാ നാമ അത്ഥീ"തി. സോ അഹിവാതരോഗുപ്പത്തിതോ പട്ഠായ സബ്ബം ഭദ്ദവതിയസേട്ഠിനോ പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ തസ്സാ അത്തനോ ജേട്ഠധീതുട്ഠാനേ ഠപിതഭാവം ആരോചേസി. അഥ നം സേട്ഠി "ഏവം സന്തേ മമ കസ്മാ ന കഥേസി, മമ സഹായകസ്സ ധീതാ മമ ധീതാ നാമാ"തി തം പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി - "അമ്മ, സേട്ഠിനോ ധീതാസീ"തി? "ആമ, താതാ"തി. "തേന ഹി മാ ചിന്തയി, ത്വം മമ ധീതാസീ"തി തം സീസേ ചുമ്ബിത്വാ പരിവാരത്ഥായ തസ്സാ പഞ്ച ഇത്ഥിസതാനി ദത്വാ തം അത്തനോ ജേട്ഠധീതുട്ഠാനേ ഠപേസി.

അഥേകദിവസം തസ്മിം നഗരേ നക്ഖത്തം സങ്ഘുട്ഠം ഹോതി. തസ്മിം പന നക്ഖത്തേ ബഹി അനിക്ഖമനകാ കുലധീതരോപി അത്തനോ പരിവാരേന സദ്ധിം പദസാവ നദിം ഗന്ത്വാ ന്ഹായന്തി. തസ്മാ തം ദിവസം സാമാവതീപി പഞ്ചഹി ഇത്ഥിസതേഹി പരിവാരിതാ രാജങ്ഗണേനേവ ന്ഹായിതും അഗമാസി. ഉതേനോ സീഹപഞ്ജരേ ഠിതോ തം ദിസ്വാ "കസ്സിമാ നാടകിത്ഥിയോ"തി പുച്ഛി. "ന കസ്സചി നാടകിത്ഥിയോ, ദേവാ"തി. "അഥ കസ്സ ധീതരോ"തി? "ഘോസകസേട്ഠിനോ ധീതാ ദേവ, സാമാവതീ നാമേസാ"തി. സോ ദിസ്വാവ ഉപ്പന്നസിനേഹോ സേട്ഠിനോ സാസനം പാഹേസി - "ധീതരം കിര മേ പേസേതൂ"തി. "ന പേസേമി, ദേവാ"തി. "മാ കിര ഏവം കരോതു, പേസേതുയേവാ"തി. "മയം ഗഹപതികാ നാമ കുമാരികാനം പോഥേത്വാ വിഹേഠേത്വാ കഡ്ഢനഭയേന ന ദേമ, ദേവാ"തി. രാജാ കുജ്ഝിത്വാ ഗേഹം ലഞ്ഛാപേത്വാ സേട്ഠിഞ്ച ഭരിയഞ്ച ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ബഹി കാരാപേസി. സാമാവതീ, ന്ഹായിത്വാ ആഗന്ത്വാ ഗേഹം പവിസിതും ഓകാസം അലഭന്തീ, "കിം ഏതം, താതാ"തി പുച്ഛി. "അമ്മ, രാജാ തവ കാരണാ പഹിണി. അഥ 'ന മയം ദസ്സാമാ'തി വുത്തേ ഘരം ലഞ്ഛാപേത്വാ അമ്ഹേ ബഹി കാരാപേസീ"തി. "താത, ഭാരിയം വോ കമ്മം കതം, രഞ്ഞാ നാമ പഹിതേ 'ന, ദേമാ'തി അവത്വാ 'സചേ മേ ധീതരം സപരിവാരം ഗണ്ഹഥ, ദേമാ'തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, താതാ"തി. "സാധു, അമ്മ, തവ രുചിയാ സതി ഏവം

കരിസ്സാമീ”തി രഞ്ഞോ തഥാ സാസനം പാഹേസി. രാജാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം സപരിവാരം ആനേത്വാ അഭിസിഞ്ചിത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. സേസാ തസ്സായേവ പരിവാരിത്ഥിയോ അഹേസും. അയം സാമാവതിയാ ഉപ്പത്തി.

ഉതേനസ്സ പന അപരാപി വാസുലദത്താ നാമ ദേവീ അഹോസി ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ ധീതാ. ഉജ്ജേനിയഞ്ഹി ചണ്ഡപജ്ജോതോ നാമ രാജാ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം ഉയ്യാനതോ ആഗച്ഛന്തോ അത്തനോ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ, “അത്ഥി നു ഖോ അഞ്ഞസ്സപി കസ്സചി ഏവരൂപാ സമ്പത്തീ”തി വത്വാ തം സുത്വാ മനുസ്സേഹി “കിം സമ്പത്തി നാമേസാ, കോസമ്ബിയം ഉതേനസ്സ രഞ്ഞോ അതിമഹതീ സമ്പതീ”തി വുത്തേ രാജാ ആഹ - “തേന ഹി ഗണ്ഹിസ്സാമ ന”ന്തി? “ന സക്കാ സോ ഗഹേതു”ന്തി. “കിഞ്ചി കത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമയേവാ”തി? “ന സക്കാ ദേവാ”തി. “കിം കാരണാ”തി? “സോ ഹത്ഥികന്തം നാമ സിപ്പം ജാനാതി, മന്തം പരിവത്തേത്വാ ഹത്ഥികന്തവീണം വാദേന്തോ നാഗേ പലാപേതിപി ഗണ്ഹാതിപി. ഹത്ഥിവാഹനസമ്പന്നോ തേന സദിസോ നാമ നത്ഥീ”തി. “ന സക്കാ മയാ സോ ഗഹേതു”ന്തി. “സചേ തേ, ദേവ, ഏകന്തേന അയം നിച്ഛയോ, തേന ഹി ദാരുഹത്ഥിം കാരേത്വാ തസ്സാസന്നട്ഠാനം പേസേഹി. സോ ഹത്ഥിവാഹനം വാ അസ്സവാഹനം വാ സുത്വാ ദൂരമ്പി ഗച്ഛതി. തത്ഥ നം ആഗതം ഗഹേതും സക്കാ ഭവിസ്സതീ”തി.

രാജാ “അത്ഥേസോ ഉപായോ”തി ദാരുമയം യന്തഹത്ഥിം കാരാപേത്വാ ബഹി പിലോതികാഹി വേഠേത്വാ കതചിത്തകമ്മം കത്വാ തസ്സ വിജിതേ ആസന്നട്ഠാനേ ഏകസ്മിം സരതീരേ വിസ്സജ്ജാപേസി. ഹത്ഥിനോ അന്തോകുച്ഛിയം സട്ഠി പുരിസാ അപരാപരം ചങ്കമന്തി, ഹത്ഥിലണ്ഡം ആഹരിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ഛഡ്ഡേസും. ഏകോ വനചരകോ ഹത്ഥിം ദിസ്വാ, “അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ അനുച്ഛവികോ”തി ചിന്തേത്വാ, ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - “ദേവ, മയാ സബ്ബസേതോ കേലാസകൂടപടിഭാഗോ തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ അനുച്ഛവികോ വരവാരണോ ദിട്ഠോ”തി. ഉതേനോ തമേവ മഗ്ഗദേസകം കത്വാ ഹത്ഥിം അഭിരുയ്ഹ സപരിവാരോ നിക്ഖമി. തസ്സ ആഗമനം ഞത്വാ ചരപുരിസാ ഗന്ത്വാ ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ ആരോചേസും. സോ ആഗന്ത്വാ മജ്ഝേ തുച്ഛം കത്വാ ഉഭോസു പസ്സേസു ബലകായം പയോജേസി. ഉതേനോ തസ്സാഗമനം അജാനന്തോ ഹത്ഥിം അനുബന്ധി. അന്തോ ഠിതമനുസ്സാ വേഗേന പലാപേസും. കട്ഠഹത്ഥീ രഞ്ഞോ മന്തം പരിവത്തേത്വാ വീണം വാദേന്തസ്സ തന്തിസദ്ദം അസുണന്തോ വിയ പലായതിയേവ. രാജാ ഹത്ഥിനാഗം പാപുണിതും അസക്കോന്തോ അസ്സം ആരുയ്ഹ അനുബന്ധി. തസ്മിം വേഗേന അനുബന്ധന്തേ ബലകായോ ഓഹീയി. രാജാ ഏകകോവ അഹോസി. അഥ നം ഉഭോസു പസ്സേസു പയുത്താ ചണ്ഡപജ്ജോതസ്സ പുരിസാ ഗണ്ഹിത്വാ അത്തനോ രഞ്ഞോ അദംസു. അഥസ്സ ബലകായോ അമിത്തവസം ഗതഭാവം ഞത്വാ ബഹിനഗരേവ ഖന്ധാവാരം നിവേസേത്വാ അച്ഛി.

ചണ്ഡപജ്ജോതോപി ഉതേനം ജീവഗ്ഗാഹമേവ ഗാഹാപേത്വാ ഏകസ്മിം ചോരഗേഹേ പക്ഖിപിത്വാ ദ്വാരം പിദഹാപേത്വാ തയോ ദിവസേ ജയപാനം പിവി. ഉതേനോ തതിയദിവസേ ആരക്ഖകേ പുച്ഛി - “കഹം വോ, താത, രാജാ”തി? “‘പച്ചാമിത്തോ മേ ഗഹിതോ’തി ജയപാനം പിവതീ”തി. “കാ നാമേസാ മാതുഗാമസ്സ വിയ തുമ്ഹാകം രഞ്ഞോ കിരിയാ, നനു പടിരാജൂനം ഗഹേത്വാ വിസ്സജ്ജേതും വാ മാരേതും വാ വട്ടതി, അമ്ഹേ ദുക്ഖം

നിസീദാപേത്വാ ജയപാനം കിര പിവതീ''തി. തേ ഗന്ത്വാ തമത്ഥം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. സോ ആഗന്ത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഏവം വദസീ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, മഹാരാജാ''തി. ''സാധു തം വിസ്സജ്ജേസ്സാമി, ഏവരൂപോ കിര തേ മന്തോ അത്ഥി, തം മയ്ഹം ദസ്സസീ''തി. ''സാധു ദസ്സാമി, ഗഹണസമയേ മം വന്ദിത്വാ തം ഗണ്ഹാഹി. കിം പന ത്വം വന്ദിസ്സസീ''തി? ''ക്യാഹം തം വന്ദിസ്സാമി, ന വന്ദിസ്സാമീ''തി? ''അഹമ്പി തേ ന ദസ്സാമീ''തി . ''ഏവം സന്തേ രാജാണം തേ കരിസ്സാമീ''തി. ''കരോഹി, സരീരസ്സ മേ ഇസ്സരോ, ന പന ചിത്തസ്സാ''തി. രാജാ തസ്സ സൂരഗജ്ജിതം സുത്വാ, ''കഥം നു ഖോ ഇമം മന്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ, ''ഇമം മന്തം അഞ്ഞം ജാനാപേതും ന സക്കാ, മമ ധീതരം ഏതസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ അഹം തസ്സാ സന്തികേ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി. അഥ നം ആഹ - ''അഞ്ഞസ്സ വന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ ദസ്സസീ''തി. ''ആമ, മഹാരാജാ''തി. ''തേന ഹി അമ്ഹാകം ഘരേ ഏകാ ഖുജ്ജാ അത്ഥി തസ്സാ അന്തോസാണിയം വന്ദിത്വാ നിസിന്നായ ത്വം ബഹിസാണിയം ഠിതോവ മന്തം വാചേഹീ''തി. ''സാധു, മഹാരാജ, ഖുജ്ജാ വാ ഹോതു പീഠസപ്പി വാ, വന്ദന്തിയാ ദസ്സാമീ''തി. തതോ രാജാ ഗന്ത്വാ ധീതരം വാസുലദത്തം ആഹ - ''അമ്മ, ഏകോ സങ്ഖകുട്ഠീ അനഗ്ഘമന്തം ജാനാതി, തം അഞ്ഞം ജാനാപേതും ന സക്കാ. ത്വം അന്തോസാണിയം നിസീദിത്വാ തം വന്ദിത്വാ മന്തം ഗണ്ഹ, സോ ബഹിസാണിയം ഠത്വാ തുയ്ഹം വാചേസ്സതി. തവ സന്തികാ അഹം തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി.

ഏവം സോ തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞം സന്ഥവകരണഭയേന ധീതരം ഖുജ്ജം, ഇതരം സങ്ഖകുട്ഠിം കത്വാ കഥേസി. സോ തസ്സാ അന്തോസാണിയം വന്ദിത്വാ നിസിന്നായ ബഹി ഠിതോ മന്തം വാചേസി. അഥ നം ഏകദിവസം പുനപ്പുനം വുച്ചമാനമ്പി മന്തപദം വത്തും അസക്കോന്തിം ''അരേ ഖുജ്ജേ അതിബഹലോട്ഠകപോലം തേ മുഖം, ഏവം നാമ വദേഹീ''തി ആഹ. ''സാ കുജ്ഝിത്വാ അരേ ദുട്ഠസങ്ഖകുട്ഠി കിം വദേസി, കിം മാദിസാ ഖുജ്ജാ നാമ ഹോതീ''തി? സാണികണ്ണം ഉക്ഖിപിത്വാ ''കാസി ത്വ''ന്തി വുത്തേ, ''രഞ്ഞോ ധീതാ വാസുലദത്താ നാമാഹ''ന്തി ആഹ. ''പിതാ തേ തം മയ്ഹം കഥേന്തോ 'ഖുജ്ജാ'തി കഥേസീ''തി. ''മയ്ഹമ്പി കഥേന്തോ തം സങ്ഖകുട്ഠിം കത്വാ കഥേസീ''തി. തേ ഉഭോപി ''തേന ഹി അമ്ഹാകം സന്ഥവകരണഭയേന കഥിതം ഭവിസ്സതീ''തി അന്തോസാണിയഞ്ഞേവ സന്ഥവം കരിംസു.

തതോ പട്ഠായ മന്തഗ്ഗഹണം വാ സിപ്പഗ്ഗഹണം വാ നത്ഥി. രാജാപി ധീതരം നിച്ചം പുച്ഛതി - ''സിപ്പം ഗണ്ഹസി, അമ്മാ''തി? ''ഗണ്ഹാമി, താതാ''തി. അഥ നം ഏകദിവസം ഉതേനോ ആഹ - ''ഭദ്ദേ, സാമികേന കത്തബ്ബം നാമ നേവ മാതാപിതരോ ന ഭാതുഭഗിനിയോ കാതും സക്കോന്തി, സചേ മയ്ഹം ജീവിതം ദസ്സസി, പഞ്ച തേ ഇത്ഥിസതാനി പരിവാരം ദത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം ദസ്സാമീ''തി. ''സചേ ഇമസ്മിം വചനേ പതിട്ഠാതും സക്ഖിസ്സഥ, ദസ്സാമി വോ ജീവിത''ന്തി. ''സക്ഖിസ്സാമി, ഭദ്ദേ''തി. സാ ''സാധു, സാമീ''തി പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം സോ പുച്ഛി - ''അമ്മ, നിട്ഠിതം സിപ്പ''ന്തി? ''ന താവ നിട്ഠിതം, താത, സിപ്പ''ന്തി. അഥ നം സോ പുച്ഛി - ''കിം, അമ്മാ''തി? ''അമ്ഹാകം ഏകം ദ്വാരഞ്ച ഏകം വാഹനഞ്ച ലദ്ധും വട്ടതി, താതാ''തി. ''ഇദം കിം, അമ്മാ''തി? ''താത, രത്തിം കിര താരകസഞ്ഞായ മന്തസ്സ ഉപചാരത്ഥായ ഏകം ഓസധം ഗഹേതബ്ബം അത്ഥി. തസ്മാ അമ്ഹാകം വേലായ വാ അവേലായ വാ

നിക്ഖമനകാലേ ഏകം ദ്വാരഞ്ചേവ ഏകം വാഹനഞ്ച ലദ്ധും വട്ടതീ''തി. രാജാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി. തേ അത്തനോ അഭിരുചിതം ഏകം ദ്വാരം ഹത്ഥഗതം കരിംസു. രഞ്ഞോ പന പഞ്ച വാഹനാനി അഹേസും. ഭദ്ദവതീ നാമ കരേണുകാ ഏകദിവസം പഞ്ഞാസ യോജനാനി ഗച്ഛതി, കാകോ നാമ ദാസോ സട്ഠി യോജനാനി ഗച്ഛതി, ചേലകട്ഠി ച മുഞ്ചകേസീ ചാതി ദ്വേ അസ്സാ യോജനസതം ഗച്ഛന്തി, നാളാഗിരി ഹത്ഥീ വീസതി യോജനസതന്തി.

സോ കിര രാജാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ഏകസ്സ ഇസ്സരസ്സ ഉപട്ഠാകോ അഹോസി. അഥേകദിവസം ഇസ്സരേ ബഹിനഗരം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ ആഗച്ഛന്തേ ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ നഗരം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ സകലനഗരവാസീനം മാരേന ആവട്ടിതത്താ ഏകം ഭിക്ഖാമ്പി അലഭിത്വാ യഥാധോതേന പത്തേന നിക്ഖമി. അഥ നം നഗരദ്വാരം പത്തകാലേ മാരോ അഞ്ഞാതകവേസേന ഉപസങ്കമിത്വാ, ''അപി, ഭന്തേ, വോ കിഞ്ചി ലദ്ധ''ന്തി പുച്ഛി. ''കിം പന മേ ത്വം അലഭനാകാരം കരീ''തി? ''തേന ഹി നിവത്തിത്വാ പുന പവിസഥ, ഇദാനി ന കരിസ്സാമീ''തി. ''നാഹം പുന നിവത്തിസ്സാമീ''തി. സചേ ഹി നിവത്തേയ്യ, പുന സോ സകലനഗരവാസീനം സരീരേ അധിമുഞ്ചിത്വാ പാണിം പഹരിത്വാ ഹസനകേളിം കരേയ്യ. പച്ചേകബുദ്ധേ അനിവത്തിത്വാ ഗതേ മാരോ തത്ഥേവ അന്തരധായി. അഥ സോ ഇസ്സരോ യഥാധോതേനേവ പത്തേന ആഗച്ഛന്തം പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ, ''അപി, ഭന്തേ, കിഞ്ചി ലദ്ധ''ന്തി പുച്ഛി. ''ചരിത്വാ നിക്ഖന്തമ്ഹാവുസോ''തി. സോ ചിന്തേസി - ''അയ്യോ, മയാ പുച്ഛിതം അകഥേത്വാ അഞ്ഞം വദതി, ന കിഞ്ചി ലദ്ധം ഭവിസ്സതീ''തി. അഥസ്സ പത്തം ഓലോകേന്തോ തുച്ഛം ദിസ്വാ ഗേഹേ ഭത്തസ്സ നിട്ഠിതാനിട്ഠിതഭാവം അജാനനതായ സൂരോ ഹുത്വാ പത്തം ഗഹേതും അവിസഹന്തോ ''ഥോകം, ഭന്തേ, അധിവാസേഥാ''തി വത്വാ വേഗേന ഘരം ഗന്ത്വാ ''അമ്ഹാകം ഭത്തം നിട്ഠിത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ, ''നിട്ഠിത''ന്തി വുത്തേ തം ഉപട്ഠാകം ആഹ - ''താത, അഞ്ഞോ തയാ സമ്പന്നവേഗതരോ നാമ നത്ഥി, സീഘേന ജവേന ഭദന്തം പത്വാ 'പത്തം മേ, ഭന്തേ, ദേഥാ'തി വത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ വേഗേന ഏഹീ''തി. സോ ഏകവചനേനേവ പക്ഖന്ദിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ ആഹരി. ഇസ്സരോപി അത്തനോ ഭോജനസ്സ പത്തം പൂരേത്വാ ''ഇമം സീഘം ഗന്ത്വാ അയ്യസ്സ സമ്പാദേഹി, അഹം തേ ഇതോ പത്തിം ദമ്മീ''തി ആഹ.

സോപി തം ഗഹേത്വാ ജവേന ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തം ദത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, 'വേലാ ഉപകട്ഠാ'തി അഹം അതിസീഘേന ജവേന ആഗതോ ച ഗതോ ച, ഏതസ്സ മേ ജവസ്സ ഫലേന യോജനാനം പണ്ണാസസട്ഠിസതവീസസതഗമനസമത്ഥാനി പഞ്ച വാഹനാനി നിബ്ബത്തന്തു, ആഗച്ഛന്തസ്സ ച മേ ഗച്ഛന്തസ്സ ച സരീരം സൂരിയതേജേന തത്തം, തസ്സ മേ ഫലേന നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ആണാ സൂരിയതേജസദിസാ ഹോതു, ഇമസ്മിം മേ പിണ്ഡപാതേ സാമിനാ പത്തി ദിന്നാ, തസ്സാ മേ നിസ്സന്ദേന തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠധമ്മസ്സ ഭാഗീ ഹോമീ''തി ആഹ. പച്ചേകബുദ്ധോ ''ഏവം ഹോതൂ''തി വത്വാ -

> ''ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം തുയ്ഹം, സബ്ബമേവ സമിജ്ഝതു;
> സബ്ബേ പൂരേന്തു സങ്കപ്പാ, ചന്ദോ പന്നരസോ യഥാ. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൯൫ പുബ്ബൂപനിസ്സയസമ്പത്തികഥാ; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൧൯൨);

> ''ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം തുയ്ഹം, ഖിപ്പമേവ സമിജ്ഝതു;

സബ്ബേ പൂരേന്തു സങ്കപ്പാ, മണിജോതിരസോ യഥാ”തി. -

അനുമോദനം അകാസി. പച്ചേകബുദ്ധാനം കിര ഇധാവ ദ്വേ ഗാഥാ അനുമോദനഗാഥാ നാമ ഹോന്തി. തത്ഥ **ജോതിരസോ**തി സബ്ബകാമദദം മണിരതനം വുച്ചതി. ഇദം തസ്സ പുബ്ബചരിതം. സോ ഏതരഹി ചണ്ഡപജ്ജോതോ അഹോസി. തസ്സ ച കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന ഇമാനി പഞ്ച വാഹനാനി നിബ്ബത്തിംസു. അഥേകദിവസം രാജാ ഉയ്യാനകീളായ നിക്ഖമി. ഉതേനോ “അജ്ജ പലായിതബ്ബ”ന്തി മഹന്താമഹന്തേ ചമ്മപസിബ്ബകേ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണസ്സ പൂരേത്വാ കരേണുകാപിട്ഠേ ഠപേത്വാ വാസുലദത്തം ആദായ പലായി. അന്തേപുരപാലകാ പലായന്തം തം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ “സീഘം ഗച്ഛഥാ”തി ബലം പഹിണി. ഉതേനോ ബലസ്സ പക്ഖന്ദഭാവം ഞത്വാ കഹാപണപസിബ്ബകം മോചേത്വാ പാതേസി, മനുസ്സാ കഹാപണേ ഉച്ചിനിത്വാ പുന പക്ഖന്ദിംസു. ഇതരോ സുവണ്ണപസിബ്ബകം മോചേത്വാ പാതേത്വാ നേസം സുവണ്ണലോഭേന പപഞ്ചേന്താനഞ്ഞേവ ബഹി നിവുട്ഠം അത്തനോ ഖന്ധാവാരം പാപുണി. അഥ നം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാവ അത്തനോ ബലകായോ പരിവാരേത്വാ നഗരം പവേസേസി. സോ പത്വാവ വാസുലദത്തം അഭിസിഞ്ചിത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസീതി. അയം വാസുലദത്തായ ഉപ്പത്തി.

അപരാ പന മാഗണ്ഡിയാ നാമ രഞ്ഞോ സന്തികാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം ലഭി. സാ കിര കുരുരട്ഠേ മാഗണ്ഡിയബ്രാഹ്മണസ്സ ധീതാ. മാതാപിസ്സാ മാഗണ്ഡിയായേവ നാമം. ചൂളപിതാപിസ്സാ മാഗണ്ഡിയോവ, സാ അഭിരൂപാ അഹോസി ദേവച്ഛരപടിഭാഗാ. പിതാ പനസ്സാ അനുച്ഛവികം സാമികം അലഭന്തോ മഹന്തേഹി മഹന്തേഹി കുലേഹി യാചിതോപി “ന മയ്ഹം ധീതു തുമ്ഹേ അനുച്ഛവികാ”തി തജ്ജേത്വാ ഉയ്യോജേസി. അഥേകദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ മാഗണ്ഡിയബ്രാഹ്മണസ്സ സപജാപതികസ്സ അനാഗാമിഫലൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ അത്തനോ പത്തചീവരമാദായ തസ്സ ബഹിനിഗമേ അഗ്ഗിപരിചരണട്ഠാനം അഗമാസി. സോ തഥാഗതസ്സ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം അത്തഭാവം ഓലോകേത്വാ, “ഇമസ്മിം ലോകേ ഇമിനാ പുരിസേന സദിസോ അഞ്ഞോ പുരിസോ നാമ നത്ഥി, അയം മയ്ഹം ധീതു അനുച്ഛവികോ, ഇമസ്സ പോസാപനത്ഥായ ധീതരം ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ, “സമണ, ഏകാ മേ ധീതാ അത്ഥി, അഹം ഏത്തകം കാലം തസ്സാ അനുച്ഛവികം പുരിസം ന പസ്സാമി, തുമ്ഹേ തസ്സാ അനുച്ഛവികാ, സാ ച തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ അനുച്ഛവികാ. തുമ്ഹാകഞ്ഹി പാദപരിചാരികാ, തസ്സാ ച ഭത്താ ലദ്ധും വട്ടതി, തം വോ അഹം ദസ്സാമി, യാവ മമാഗമനാ ഇധേവ തിട്ഠഥാ”തി ആഹ. സത്ഥാ കിഞ്ചി അവത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. ബ്രാഹ്മണോ വേഗേന ഘരം ഗന്ത്വാ, “ഭോതി, ഭോതി ധീതു മേ അനുച്ഛവികോ പുരിസോ ദിട്ഠോ, സീഘം സീഘം നം അലങ്കരോഹീ”തി തം അലങ്കാരാപേത്വാ സദ്ധിം ബ്രാഹ്മണിയാ ആദായ സത്ഥു സന്തികം പായാസി. സകലനഗരം സങ്ഖുഭി. അയം “ഏത്തകം കാലം മയ്ഹം ധീതു അനുച്ഛവികോ നത്ഥീ”തി കസ്സചി അദത്വാ “അജ്ജ മേ ധീതു അനുച്ഛവികോ ദിട്ഠോ”തി കിര വദേതി, “കീദിസോ നു ഖോ സോ പുരിസോ, പസ്സിസ്സാമ ന”ന്തി മഹാജനോ തേനേവ സദ്ധിം നിക്ഖമി.

തസ്മിം ധീതരം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛന്തേ സത്ഥാ തേന വുത്തട്ഠാനേ അട്ഠത്വാ തത്ഥ പദചേതിയം ദസ്സേത്വാ ഗന്ത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ അട്ഠാസി. ബുദ്ധാനഞ്ഹി പദചേതിയം അധിട്ഠഹിത്വാ അക്കന്തട്ഠാനേയേവ പഞ്ഞായതി,

ന അഞ്ഞത്ഥ. യേസഞ്ചത്ഥായ അധിട്ഠിതം ഹോതി, തേയേവ നം പസ്സന്തി. തേസം പന അദസ്സനകരണത്ഥം ഹത്ഥിആദയോ വാ അക്കമന്തു, മഹാമേഘോ വാ പവസ്സതു, വേരമ്ഭവാതാ വാ പഹരന്തു, ന തം കോചി മക്ഖേതും സക്കോതി. അഥ ബ്രാഹ്മണീ ബ്രാഹ്മണം ആഹ - ''കുഹിം സോ പുരിസോ''തി. '''ഇമസ്മിം ഠാനേ തിട്ഠാഹീ'തി നം അവചം, കുഹിം നു ഖോ സോ ഗതോ''തി ഇതോ ചിതോ ഓലോകേന്തോ പദചേതിയം ദിസ്വാ ''അയമസ്സ പദവലഞ്ജോ''തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണീ സലക്ഖണമന്താനം തിണ്ണം വേദാനം പഗുണതായ ലക്ഖണമന്തേ പരിവത്തേത്വാ പദലക്ഖണം ഉപധാരേത്വാ, ''നയിദം, ബ്രാഹ്മണ, പഞ്ചകാമഗുണസേവിനോ പദ''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''രത്തസ്സ ഹി ഉക്കുടികം പദം ഭവേ,
> ദുട്ഠസ്സ ഹോതി സഹസാനുപീളിതം;
> മൂള്ഹസ്സ ഹോതി അവകഡ്ഢിതം പദം,
> വിവട്ടച്ഛദസ്സ ഇദമീദിസം പദ''ന്തി. (അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൬൭-൨൬൮; വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൫);

അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ ഏവമാഹ - ''ഭോതി ത്വം ഉദകപാതിയം കുമ്ഭീലം, ഗേഹമജ്ഝേ ച പന ചോരം വിയ മന്തേ പസ്സനസീലാ, തുണ്ഹീ ഹോഹീ''തി. ബ്രാഹ്മണ, യം ഇച്ഛസി, തം വദേഹി, നയിദം പഞ്ചകാമഗുണസേവിനോ പദന്തി. തതോ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ, ''അയം സോ പുരിസോ''തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണോ ഗന്ത്വാ, ''സമണ, ധീതരം മേ തവ പോസാപനത്ഥായ ദേമീ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''ധീതരാ തേ മയ്ഹം അത്ഥോ അത്ഥി വാ നത്ഥി വാ''തി അവത്വാവ, ''ബ്രാഹ്മണ, ഏകം തേ കാരണം കഥേമീ''തി വത്വാ, ''കഥേഹി സമണാ''തി വുത്തേ മഹാഭിനിക്ഖമനതോ പട്ഠായ യാവ അജപാലനിഗ്രോധമൂലാ മാരേന അനുബദ്ധഭാവം അജപാലനിഗ്രോധമൂലേ ച പന ''അതീതോ ദാനി മേ ഏസ വിസയ''ന്തി തസ്സ സോകാതുരസ്സ സോകവൂപസമനത്ഥം ആഗതാഹി മാരധീതാഹി കുമാരികവണ്ണാദിവസേന പയോജിതം പലോഭനം ആചിക്ഖിത്വാ, ''തദാപി മയ്ഹം ഛന്ദോ നാഹോസീ''തി വത്വാ -

> ''ദിസ്വാന തണ്ഹം അരതിം രഗഞ്ച,
> നാഹോസി ഛന്ദോ അപി മേഥുനസ്മിം;
> കിമേവിദം മുത്തകരീസപുണ്ണം,
> പാദാപി നം സമ്ഫുസിതും ന ഇച്ഛേ''തി. (അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൬൭-൨൬൮; സു॰ നി॰ ൮൪൧) -

ഇമം ഗാഥമാഹ. ഗാഥാപരിയോസാനേ ബ്രാഹ്മണോ ച ബ്രാഹ്മണീ ച അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. മാഗണ്ഡിയാപി ഖോ ''സചസ്സ മയാ അത്ഥോ നത്ഥി, അനത്ഥികഭാവോവ വത്തബ്ബോ, അയം പന മം മുത്തകരീസപുണ്ണം കരോതി, പാദാപി നം സമ്ഫുസിതും ന ഇച്ഛേതി, ഹോതു, അത്തനോ ജാതികുലപദേസഭോഗയസവയസമ്പത്തിം ആഗമ്മ തഥാരൂപം ഭത്താരം ലഭിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ കത്തബ്ബയുത്തകം ജാനിസ്സാമീ''തി സത്ഥരി ആഘാതം ബന്ധി. ''കിം പന സത്ഥാ തായ അത്തനി ആഘാതുപ്പത്തിം ജാനാതി, നോ''തി? ''ജാനാതിയേവ. ജാനന്തോ കസ്മാ ഗാഥമാഹാ''തി? ഇതരേസം ദ്വിന്നം വസേന. ബുദ്ധാ ഹി ആഘാതം അഗണേത്വാ മഗ്ഗഫലാധിഗമാരഹാനം വസേന ധമ്മം

ദേസേന്തിയേവ. മാതാപിതരോ തം നേത്വാ ചൂളമാഗണ്ഡിയം കനിട്ഠം പടിച്ഛാപേത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. ചൂളമാഗണ്ഡിയോപി ചിന്തേസി - “മമ ധീതാ ഓമകസത്തസ്സ ന അനുച്ഛവികാ, ഏകസ്സ രഞ്ഞോവ അനുച്ഛവികാ”തി. തം ആദായ കോസമ്ബിം ഗന്ത്വാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ, “ഇമം ഇത്ഥിരതനം ദേവസ്സ അനുച്ഛവിക”ന്തി ഉതേനസ്സ രഞ്ഞോ അദാസി. സോ തം ദിസ്വാവ ഉപ്പന്നബലവസിനേഹോ അഭിസേകം കത്വാ പഞ്ചസതമാതുഗാമപരിവാരം ദത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. അയം മാഗണ്ഡിയായ ഉപ്പത്തി.

ഏവമസ്സ ദിയഡ്ഢസഹസ്സനാടകിത്ഥിപരിവാരാ തിസ്സോ അഗ്ഗമഹേസിയോ അഹേസും. തസ്മിം ഖോ പന സമയേ ഘോസകസേട്ഠി കുക്കുടസേട്ഠി പാവാരികസേട്ഠീതി കോസമ്ബിയം തയോ സേട്ഠിനോ ഹോന്തി. തേ ഉപകട്ഠായ വസ്സൂപനായികായ പഞ്ചസതതാപസേ ഹിമവന്തതോ ആഗന്ത്വാ നഗരേ ഭിക്ഖായ ചരന്തേ ദിസ്വാ പസീദിത്വാ നിസീദാപേത്വാ ഭോജേത്വാ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ചത്താരോ മാസേ അത്തനോ സന്തികേ വസാപേത്വാ പുന വസ്സാരത്തേ ആഗമനത്ഥായ പടിജാനാപേത്വാ ഉയ്യോജേസും. താപസാപി തതോ പട്ഠായ അട്ഠ മാസേ ഹിമവന്തേ വസിത്വാ ചത്താരോ മാസേ തേസം സന്തികേ വസിംസു. തേ അപരഭാഗേ ഹിമവന്തതോ ആഗച്ഛന്താ അരഞ്ഞായതനേ ഏകം മഹാനിഗ്രോധം ദിസ്വാ തസ്സ മൂലേ നിസീദിംസു. തേസു ജേട്ഠകതാപസോ ചിന്തേസി - “ഇമസ്മിം രുക്ഖേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ ഓരമത്തികാ ന ഭവിസ്സതി, മഹേസക്ഖേനേവേത്ഥ ദേവരാജേന ഭവിതബ്ബം , സാധു വത സചായം ഇസിഗണസ്സ പാനീയം ദദേയ്യാ”തി. സോപി പാനീയം അദാസി. താപസോ ന്ഹാനോദകം ചിന്തേസി, തമ്പി അദാസി. തതോ ഭോജനം ചിന്തേസി, തമ്പി അദാസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - “അയം ദേവരാജാ അമ്ഹേഹി ചിന്തിതം ചിന്തിതം സബ്ബം ദേതി, അഹോ വത നം പസ്സേയ്യാമാ”തി. സോ രുക്ഖക്ഖന്ധം പദാലേത്വാ അത്താനം ദസ്സേസി. അഥ നം താപസാ, “ദേവരാജ, മഹതീ തേ സമ്പത്തി, കിം നു ഖോ കത്വാ അയം തേ ലദ്ധാ”തി പുച്ഛിംസു. “മാ പുച്ഛഥ, അയ്യാ”തി. “ആചിക്ഖ, ദേവരാജാ”തി. സോ അത്തനാ കതകമ്മസ്സ പരിത്തകത്താ ലജ്ജമാനോ കഥേതും ന വിസഹി. തേഹി പുനപ്പുനം നിപ്പീളിയമാനോ പന “തേന ഹി സുണാഥാ”തി വത്വാ കഥേസി.

സോ കിരേകോ ദുഗ്ഗതമനുസ്സോ ഹുത്വാ ഭതിം പരിയേസന്തോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ സന്തികേ ഭതികമ്മം ലഭിത്വാ തം നിസ്സായ ജീവികം കപ്പേസി. അഥേകസ്മിം ഉപോസഥദിവസേ സമ്പത്തേ അനാഥപിണ്ഡികോ വിഹാരതോ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛി - “തസ്സ ഭതികസ്സ അജ്ജുപോസഥദിവസഭാവോ കേനചി കഥിതോ”തി? “ന കഥിതോ, സാമീ”തി. “തേന ഹിസ്സ സായമാസം പചഥാ”തി. അഥസ്സ പത്ഥോദനം പചിംസു. സോ ദിവസം അരഞ്ഞേ കമ്മം കത്വാ സായം ആഗന്ത്വാ ഭത്തേ വഡ്ഢേത്വാ ദിന്നേ “ഛാതോമ്ഹീ”തി സഹസാ അഭുഞ്ജിത്വാവ “അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ഇമസ്മിം ഗേഹേ ‘ഭത്തം ദേഥ, സൂപം ദേഥ, ബ്യഞ്ജനം ദേഥാ’തി മഹാകോലാഹലം അഹോസി, അജ്ജ തേ സബ്ബേ നിസ്സദ്ദാ നിപജ്ജിംസു, മയ്ഹമേവ ഏകസ്സാഹാരം വഡ്ഢയിംസു, കിം നു ഖോ ഏത”ന്തി ചിന്തേത്വാ പുച്ഛി - “അവസേസാ ഭുഞ്ജിംസു, ന ഭുഞ്ജിംസൂ”തി? “ന ഭുഞ്ജിംസു, താതാ”തി. “കിം കാരണാ”തി? ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഉപോസഥദിവസേസു സായമാസം ന ഭുഞ്ജന്തി, സബ്ബേവ ഉപോസഥികാ ഹോന്തി. അന്തമസോ ഥനപായിനോപി ദാരകേ മുഖം വിക്ഖാലാപേത്വാ

ചതുമധുരം മുഖേ പക്ഖിപാപേത്വാ മഹാസേട്ഠി ഉപോസഥികേ കാരേതി. ഗന്ധതേലപ്പദീപേ ജാലന്തേ ഖുദ്ദകമഹല്ലകദാരകാ സയനഗതാ ദ്വത്തിംസാകാരം സജ്ഝായന്തി. തുയ്ഹം പന ഉപോസഥദിവസഭാവം കഥേതും സതിം ന കരിമ്ഹാ. തസ്മാ തവേവ ഭത്തം പക്കം, നം ഭുഞ്ജസ്സൂതി. സചേ ഇദാനി ഉപോസഥികേന ഭവിതും വട്ടതി, അഹമ്പി ഭവേയ്യന്തി. "ഇദം സേട്ഠി ജാനാതീ"തി. "തേന ഹി നം പുച്ഛഥാ"തി. തേ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിം പുച്ഛിംസു. സോ ഏവമാഹ - "ഇദാനി പന അഭുഞ്ജിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠഹന്തോ ഉപഡ്ഢം ഉപോസഥകമ്മം ലഭിസ്സതീ"തി. ഇതരോ തം സുത്വാ തഥാ അകാസി.

തസ്സ സകലദിവസം കമ്മം കത്വാ ഛാതസ്സ സരീരേ വാതാ കുപ്പിംസു. സോ യോത്തേന ഉരം ബന്ധിത്വാ യോത്തകോടിയം ഗഹേത്വാ പരിവത്തതി. സേട്ഠി തം പവത്തിം സുത്വാ ഉക്കാഹി ധാരിയമാനാഹി ചതുമധുരം ഗാഹാപേത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ, "കിം, താതാ"തി പുച്ഛി. "സാമി, വാതാ മേ കുപ്പിതാ"തി. "തേന ഹി ഉട്ഠായ ഇദം ഭേസജ്ജം ഖാദാഹീ"തി. "തുമ്ഹേപി ഖാദഥ, സാമീ"തി. "അമ്ഹാകം അഫാസുകം നത്ഥി, ത്വം ഖാദാഹീ"തി. "സാമി, അഹം ഉപോസഥകമ്മം കരോന്തോ സകലം കാതും നാസക്ഖിം, ഉപഡ്ഢകമ്മമ്പി മേ വികലം മാ അഹോസീ"തി ന ഇച്ഛി. "മാ ഏവം കരി, താതാ"തി വുച്ചമാനോപി അനിച്ഛിത്വാ അരുണേ ഉട്ഠഹന്തേ മിലാതമാലാ വിയ കാലം കത്വാ തസ്മിം നിഗ്രോധരുക്ഖേ ദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്മാ ഇമമത്ഥം കഥേത്വാ "സോ സേട്ഠി ബുദ്ധമാമകോ, ധമ്മമാമകോ, സങ്ഘമാമകോ, തം നിസ്സായ കതസ്സ ഉപഡ്ഢുപോസഥകമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേനേസാ സമ്പത്തി മയാ ലദ്ധാ"തി ആഹ.

"ബുദ്ധോ"തി വചനം സുത്വാവ പഞ്ചസതാ താപസാ ഉട്ഠായ ദേവതായ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ "ബുദ്ധോതി വദേസി, ബുദ്ധോതി വദേസീ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ബുദ്ധോതി വദാമി, ബുദ്ധോതി വദാമീ"തി തിക്ഖത്തും പടിജാനാപേത്വാ "ഘോസോപി ഖോ ഏസോ ദുല്ലഭോ ലോകസ്മി"ന്തി ഉദാനം ഉദാനേത്വാ "ദേവതേ അനേകേസു കപ്പസതസഹസ്സേസു അസുതപുബ്ബം സദ്ദം തയാ സുണാപിതമ്ഹാ"തി ആഹംസു. അഥ അന്തേവാസിനോ ആചരിയം ഏതദവോചും - "തേന ഹി സത്ഥു സന്തികം ഗച്ഛാമാ"തി. "താതാ, തയോ സേട്ഠിനോ അമ്ഹാകം ബഹൂപകാരാ, സ്വേ തേസം നിവേസനേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹിത്വാ തേസമ്പി ആചിക്ഖിത്വാ ഗമിസ്സാമ, അധിവാസേഥ, താതാ"തി. തേ അധിവാസയിംസു. പുനദിവസേ സേട്ഠിനോ യാഗുഭത്തം സമ്പാദേത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ "അജ്ജ നോ അയ്യാനം ആഗമനദിവസോ"തി ഞത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ തേ ആദായ നിവേസനം ഗന്ത്വാ നിസീദാപേത്വാ ഭിക്ഖം അദംസു. തേ കതഭത്തകിച്ചാ മഹാസേട്ഠിനോ "മയം ഗമിസ്സാമാ"തി വദിംസു. "നനു, ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി ചത്താരോ വസ്സികേ മാസേ അമ്ഹാകം ഗഹിതാവ പടിഞ്ഞാ, ഇദാനി കുഹിം ഗച്ഛഥാ"തി? "ലോകേ കിര ബുദ്ധോ ഉപ്പന്നോ, ധമ്മോ ഉപ്പന്നോ, സങ്ഘോ ഉപ്പന്നോ, തസ്മാ സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമാ"തി. "കിം പന തസ്സ സത്ഥുനോ സന്തികം തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ ഗന്തും വട്ടതീ"തി? "അഞ്ഞേസമ്പി അവാരിതം, ആവുസോ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, ആഗമേഥ, മയമ്പി ഗമനപരിവച്ഛം കത്വാ ഗച്ഛാമാ"തി. "തുമ്ഹേസു പരിവച്ഛം കരോന്തേസു അമ്ഹാകം പപഞ്ചോ ഹോതി, മയം പുരതോ ഗച്ഛാമ, തുമ്ഹേ പച്ഛാ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി വത്വാ തേ പുരേതരം ഗന്ത്വാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ദിസ്വാ

അഭിത്ഥവിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അഥ നേസം സത്ഥാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാപരിയോസാനേ സബ്ബേപി സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ "ഏഥ, ഭിക്ഖവോ"തി വചനസമനന്തരംയേവ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ ഏഹിഭിക്ഖൂ അഹേസും.

തേപി ഖോ തയോ സേട്ഠിനോ പഞ്ചഹി പഞ്ചഹി സകടസതേഹി ഭത്തച്ഛാദനസപ്പിമധുഫാണിതാദീനി ദാനൂപകരണാനി ആദായ സാവത്ഥിം പത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ധമ്മകഥം സുത്വാ കഥാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ അദ്ധമാസമത്തമ്പി ദാനം ദദമാനാ സത്ഥു സന്തികേ വസിത്വാ കോസമ്ബിം ആഗമനത്ഥായ സത്ഥാരം യാചിത്വാ സത്ഥാരാ പടിഞ്ഞം ദദന്തേന "സുഞ്ഞാഗാരേ ഖോ ഗഹപതയോ തഥാഗതാ അഭിരമന്തീ"തി വുത്തേ, "അഞ്ഞാതം, ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി പഹിതസാസനേന ആഗന്തും വട്ടതീ"തി വത്വാ കോസമ്ബിം ഗന്ത്വാ ഘോസകസേട്ഠി ഘോസിതാരാമം, കുക്കുടസേട്ഠി കുക്കുടാരാമം, പാവാരികസേട്ഠി പാവാരികാരാമന്തി തയോ മഹാവിഹാരേ കാരേത്വാ സത്ഥു ആഗമനത്ഥായ സാസനം പഹിണിംസു. സത്ഥാ തേസം സാസനം സുത്വാ തത്ഥ അഗമാസി. തേ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വിഹാരം പവേസേത്വാ വാരേന വാരേന പടിജഗ്ഗന്തി. സത്ഥാ ദേവസികം ഏകേകസ്മിം വിഹാരേ വസതി. യസ്സ വിഹാരേ വുട്ഠോ ഹോതി, തസ്സേവ ഘരദ്വാരേ പിണ്ഡായ ചരതി. തേസം പന തിണ്ണം സേട്ഠീനം ഉപട്ഠാകോ സുമനോ നാമ മാലാകാരോ അഹോസി. സോ തേ സേട്ഠിനോ ഏവമാഹ - "അഹം തുമ്ഹാകം ദീഘരത്തം ഉപകാരകോ, സത്ഥാരം ഭോജേതുകാമോമ്ഹി, മയ്ഹമ്പി ഏകദിവസം സത്ഥാരം ദേഥാ"തി. "തേന ഹി ഭണേ സ്വേ ഭോജേഹീ"തി. "സാധു, സാമീ"തി സോ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ സക്കാരം പടിയാദേസി.

തദാ രാജാ സാമാവതിയാ ദേവസികം പുപ്ഫമൂലേ അട്ഠ കഹാപണേ ദേതി. തസ്സാ ഖുജ്ജുത്തരാ നാമ ദാസീ സുമനമാലാകാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ നിബദ്ധം പുപ്ഫാനി ഗണ്ഹാതി. അഥ നം തസ്മിം ദിവസേ ആഗതം മാലാകാരോ ആഹ - "മയാ സത്ഥാ നിമന്തിതോ, അജ്ജ പുപ്ഫേഹി സത്ഥാരം പൂജേസ്സാമി, തിട്ഠ താവ, ത്വം പരിവേസനായ സഹായികാ ഹുത്വാ ധമ്മം സുത്വാ അവസേസാനി പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സസീ"തി . സാ "സാധൂ"തി അധിവാസേസി. സുമനോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ അനുമോദനകരണത്ഥായ പത്തം അഗ്ഗഹേസി. സത്ഥാ അനുമോദനധമ്മദേസനം ആരഭി. ഖുജ്ജുത്തരാപി സത്ഥു ധമ്മകഥം സുണന്തീയേവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സാ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ചത്താരോ കഹാപണേ അത്തനോ ഗഹേത്വാ ചതൂഹി പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, തം ദിവസം അട്ഠഹിപി പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ ഗതാ. അഥ നം സാമാവതീ ആഹ - "കിം നു ഖോ, അമ്മ, അജ്ജ അമ്ഹാകം രഞ്ഞാ ദ്വിഗുണം പുപ്ഫമൂലം ദിന്ന"ന്തി? "നോ, അയ്യേ"തി. "അഥ കസ്മാ ബഹൂനി പുപ്ഫാനീ"തി? "അഞ്ഞേസു ദിവസേസു അഹം ചത്താരോ കഹാപണേ അത്തനോ ഗഹേത്വാ ചതൂഹി പുപ്ഫാനി ആഹരാമീ"തി. "അജ്ജ കസ്മാ ന ഗണ്ഹീ"തി? "സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ ധമ്മസ്സ അധിഗതത്താ"തി. അഥ നം "അരേ, ദുട്ഠദാസി ഏത്തകം കാലം തയാ ഗഹിതകഹാപണേ മേ ദേഹീ"തി അതജ്ജേത്വാ, "അമ്മേ, തയാ പിവിതം അമതം അമ്ഹേപി പായേഹീ"തി വത്വാ "തേന ഹി മം ന്ഹാപേഹീ"തി

വുത്തേ സോളസഹി ഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹാപേത്വാ ദ്വേ മട്ഠസാടകേ ദാപേസി. സാ ഏകം നിവാസേത്വാ ഏകം ഏകംസം പാരുപിത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ഏകം ബീജനിം ആഹരാപേത്വാ ആസനേ നിസീദിത്വാ ചിത്രബീജനിം ആദായ പഞ്ച മാതുഗാമസതാനി ആമന്തേത്വാ താസം സത്ഥാരാ ദേസിതനിയാമേനേവ ധമ്മം ദേസേസി. തസ്സാ ധമ്മകഥം സുത്വാ താ സബ്ബാപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

താ സബ്ബാപി ഖുജ്ജുത്തരം വന്ദിത്വാ, ‘‘അമ്മ , അജ്ജതോ പട്ഠായ ത്വം കിലിട്ഠകമ്മം മാ കരി, അമ്ഹാകം മാതുട്ഠാനേ ച ആചരിയട്ഠാനേ ച ഠത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരാ ദേസിതം ധമ്മം സുത്വാ അമ്ഹാകം കഥേഹീ’’തി വദിംസു. സാ തഥാ കരോന്തീ അപരഭാഗേ തിപിടകധരാ ജാതാ. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവികാനം ഉപാസികാനം ബഹുസ്സുതാനം ധമ്മകഥികാനം യദിദം ഖുജ്ജുത്തരാ’’തി ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി. താപി ഖോ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ തം ഏവമാഹംസു - ‘‘അമ്മ, സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമാമ്ഹാ, തം നോ ദസ്സേഹി, ഗന്ധമാലാദീഹി തം പൂജേസ്സാമാ’’തി. ‘‘അയ്യേ, രാജകുലം നാമ ഭാരിയം, തുമ്ഹേ ഗഹേത്വാ ബഹി ഗന്തും ന സക്കാ’’തി. ‘‘അമ്മ, നോ മാ നാസേഹി, ദസ്സേഹേവ അമ്ഹാകം സത്ഥാര’’ന്തി. ‘‘തേന ഹി തുമ്ഹാകം വസനഗബ്ഭാനം ഭിത്തീസു യത്തകേന ഓലോകേതും സക്കാ ഹോതി, തത്തകം ഛിദ്ദം കത്വാ ഗന്ധമാലാദീനി ആഹരാപേത്വാ സത്ഥാരം തിണ്ണം സേട്ഠീനം ഘരദ്വാരം ഗച്ഛന്തം തുമ്ഹേ തേസു തേസു ഠാനേസു ഠത്വാ ഓലോകേഥ ചേവ, ഹത്ഥേ ച പസാരേത്വാ വന്ദഥ, പൂജേഥ ചാ’’തി. താ തഥാ കത്വാ സത്ഥാരം ഗച്ഛന്തഞ്ച ആഗച്ഛന്തഞ്ച ഓലോകേത്വാ വന്ദിംസു ചേവ പൂജേസുഞ്ച.

അഥേകദിവസം മാഗണ്ഡിയാ അത്തനോ പാസാദതലതോ നിക്ഖമിത്വാ ചങ്കമമാനാ താസം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഗബ്ഭേസു ഛിദ്ദം ദിസ്വാ, ‘‘ഇദം കി’’ന്തി പുച്ഛിത്വാ, താഹി തസ്സാ സത്ഥരി ആഘാതബദ്ധഭാവം അജാനന്തീഹി ‘‘സത്ഥാ ഇമം നഗരം ആഗതോ, മയം ഏത്ഥ ഠത്വാ സത്ഥാരം വന്ദാമ ചേവ പൂജേമ ചാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ആഗതോ നാമ ഇമം നഗരം സമണോ ഗോതമോ, ഇദാനിസ്സ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമി, ഇമാപി തസ്സ ഉപട്ഠായികാ, ഇമാസമ്പി കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - ‘‘മഹാരാജ, സാമാവതിമിസ്സികാനം ബഹിദ്ധാ പത്ഥനാ അത്ഥി, കതിപാഹേനേവ തേ ജീവിതം മാരേസ്സന്തീ’’തി. രാജാ ‘‘ന താ ഏവരൂപം കരിസ്സന്തീ’’തി ന സദ്ദഹി. പുനപ്പുനം വുത്തേപി ന സദ്ദഹി ഏവ. അഥ നം ഏവം തിക്ഖത്തും വുത്തേപി അസദ്ദഹന്തം ‘‘സചേ മേ ന സദ്ദഹസി, താസം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഉപധാരേഹി, മഹാരാജാ’’തി ആഹ. രാജാ ഗന്ത്വാ ഗബ്ഭേസു ഛിദ്ദം ദിസ്വാ, ‘‘ഇദം കി’’ന്തി പുച്ഛിത്വാ, തസ്മിം അത്ഥേ ആരോചിതേ താസം അകുജ്ഝിത്വാ, കിഞ്ചി അവത്വാവ ഛിദ്ദാനി പിദഹാപേത്വാ സബ്ബഗബ്ഭേസു ഉദ്ധച്ഛിദ്ദകവാതപാനാനി കാരേസി. ഉദ്ധച്ഛിദ്ദകവാതപാനാനി കിര തസ്മിം കാലേ ഉപ്പന്നാനി. മാഗണ്ഡിയാ താസം കിഞ്ചി കാതും അസക്കുണിത്വാ, ‘‘സമണസ്സ ഗോതമസ്സേവ കത്തബ്ബം കരിസ്സാമീ’’തി നാഗരാനം ലഞ്ജം ദത്വാ, ‘‘സമണം ഗോതമം അന്തോനഗരം പവിസിത്വാ വിചരന്തം ദാസകമ്മകരപോരിസേഹി അക്കോസേത്വാ പരിഭാസേത്വാ പലാപേഥാ’’തി ആണാപേസി. മിച്ഛാദിട്ഠികാ തീസു രതനേസു അപ്പസന്നാ അന്തോനഗരം പവിട്ഠം സത്ഥാരം അനുബന്ധിത്വാ , ‘‘ചോരോസി , ബാലോസി, മൂള്ഹോസി,

ഓട്ഠോസി, ഗോണോസി, ഗദ്രഭോസി, നേരയികോസി, തിരച്ഛാനഗതോസി, നത്ഥി തുയ്ഹം സുഗതി, ദുഗ്ഗതിയേവ തുയ്ഹം പാടികങ്ഖാ''തി ദസഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി.

തം സുത്വാ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥാരം ഏതദവോച - ''ഭന്തേ, ഇമേ നാഗരാ അമ്ഹേ അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി, ഇതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛാമാ''തി. ''കുഹിം, ആനന്ദോതി''? ''അഞ്ഞം നഗരം, ഭന്തേ''തി. ''തത്ഥ മനുസ്സേസു അക്കോസന്തേസു പുന കത്ഥ ഗമിസ്സാമ, ആനന്ദോ''തി? ''തതോപി അഞ്ഞം നഗരം, ഭന്തേ''തി. ''തത്ഥാപി മനുസ്സേസു അക്കോസന്തേസു കുഹിം ഗമിസ്സാമാ''തി? ''തതോപി അഞ്ഞം നഗരം, ഭന്തേ''തി. ''ആനന്ദ, ഏവം കാതും ന വട്ടതി. യത്ഥ അധികരണം ഉപ്പന്നം, തത്ഥേവ തസ്മിം വൂപസന്തേ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും വട്ടതി. കേ പന തേ, ആനന്ദ, അക്കോസന്തീ''തി? ''ഭന്തേ, ദാസകമ്മകരേ ഉപാദായ സബ്ബേ അക്കോസന്തീ''തി. ''അഹം, ആനന്ദ, സങ്ഗാമം ഓതിണ്ണഹത്ഥിസദിസോ, സങ്ഗാമം ഓതിണ്ണഹത്ഥിനോ ഹി ചതൂഹി ദിസാഹി ആഗതേ സരേ സഹിതും ഭാരോ, തഥേവ ബഹൂഹി ദുസ്സീലേഹി കഥിതകഥാനം സഹനം നാമ മയ്ഹം ഭാരോ''തി വത്വാ അത്താനം ആരബ്ഭ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ നാഗവഗ്ഗേ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

''അഹം നാഗോവ സങ്ഗാമേ, ചാപതോ പതിതം സരം;
അതിവാക്യം തിതിക്ഖിസ്സം, ദുസ്സീലോ ഹി ബഹുജ്ജനോ.

''ദന്തം നയന്തി സമിതിം, ദന്തം രാജാഭിരൂഹതി;
ദന്തോ സേട്ഠോ മനുസ്സേസു, യോതിവാക്യം തിതിക്ഖതി.

''വരമസ്സതരാ ദന്താ, ആജാനീയാ ച സിന്ധവാ;
കുഞ്ജരാ ച മഹാനാഗാ, അത്തദന്തോ തതോ വര''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൩൨൦-൩൨൨);

ധമ്മകഥാ സമ്പത്തമഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസി. ഏവം ധമ്മം ദേസേത്വാ മാ ചിന്തയി, ആനന്ദ, ഏതേ സത്താഹമത്തമേവ അക്കോസിസ്സന്തി, അട്ഠമേ ദിവസേ തുണ്ഹീ ഭവിസ്സന്തി, ബുദ്ധാനഞ്ഹി ഉപ്പന്നം അധികരണം സത്താഹതോ ഉത്തരി ന ഗച്ഛതി. മാഗണ്ഡിയാ സത്ഥാരം അക്കോസാപേത്വാ പലാപേതും അസക്കോന്തീ, ''കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ, ''ഇമാ ഏതസ്സ ഉപത്ഥമ്ഭഭൂതാ, ഏതാസമ്പി ബ്യസനം കരിസ്സാമീ''തി ഏകദിവസം രഞ്ഞോ സുരാപാനട്ഠാനേ ഉപട്ഠാനം കരോന്തീ ചൂളപിതു സാസനം പഹിണി ''അത്ഥോ മേ കിര കുക്കുടേഹി , അട്ഠ മതകുക്കുടേ, അട്ഠ സജീവകുക്കുടേ ച ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛതു, ആഗന്ത്വാ ച സോപാനമത്ഥകേ ഠത്വാ ആഗതഭാവം നിവേദേത്വാ 'പവിസതൂ'തി വുത്തേപി അപവിസിത്വാ പഠമം അട്ഠ സജീവകുക്കുടേ പഹിണതു, 'പച്ഛാ ഇതരേ'''തി. ചൂളാപട്ഠാകസ്സ ച ''മമ വചനം കരേയ്യാസീ''തി ലഞ്ജം അദാസി. മാഗണ്ഡിയോ ആഗന്ത്വാ, രഞ്ഞോ നിവേദാപേത്വാ, ''പവിസതൂ''തി വുത്തേ, ''രഞ്ഞോ ആപാനഭൂമിം ന പവിസിസ്സാമീ''തി ആഹ. ഇതരാ ചൂളുപട്ഠാകം പഹിണി - ''ഗച്ഛ, താത, മമ ചൂളപിതു സന്തിക''ന്തി. സോ ഗന്ത്വാ തേന ദിന്നേ അട്ഠ സജീവകുക്കുടേ ആനേത്വാ, ''ദേവ, പുരോഹിതേന പണ്ണാകാരോ പഹിതോ''തി ആഹ. രാജാ ''ഭദ്ദകോ വത നോ ഉത്തരിഭങ്ഗോ ഉപ്പന്നോ, കോ നു ഖോ പചേയ്യാ''തി ആഹ. മാഗണ്ഡിയാ, ''മഹാരാജ, സാമാവതിപ്പമുഖാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ

നിക്കമ്മികാ വിചരന്തി, താസം പേസേഹി, താ പചിത്വാ ആഹരിസ്സന്തീ''തി ആഹ. രാജാ ''ഗച്ഛ, താസം ദത്വാ അഞ്ഞസ്സ കിര ഹത്ഥേ അദത്വാ സയമേവ മാരേത്വാ പചന്തൂ''തി പേസേസി. ചൂളുപട്ഠാകോ ''സാധു ദേവാ''തി ഗന്ത്വാ തഥാ വത്വാ താഹി ''മയം പാണാതിപാതം ന കരോമാ''തി പടിക്ഖിത്തോ ആഗന്ത്വാ തമത്ഥം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. മാഗണ്ഡിയാ ''ദിട്ഠം തേ, മഹാരാജ, ഇദാനി താസം പാണാതിപാതസ്സ കരണം വാ അകരണം വാ ജാനിസ്സസി, 'സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പചിത്വാ പേസേന്തൂ'തി വദേഹി ദേവാ''തി ആഹ. രാജാ തഥാ വത്വാ പേസേസി. ഇതരോ തേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ വിയ ഹുത്വാ ഗന്ത്വാ തേ കുക്കുടേ പുരോഹിതസ്സ ദത്വാ മതകുക്കുടേ താസം സന്തികം നേത്വാ, ''ഇമേ കിര കുക്കുടേ പചിത്വാ സത്ഥു സന്തികം പഹിണഥാ''തി ആഹ. താ, ''സാമി, ആഹര, ഇദം നാമ അമ്ഹാകം കിച്ച''ന്തി പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിംസു. സോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ, ''കിം, താതാ''തി പുട്ഠോ, ''സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പചിത്വാ പേസേഥാതി വുത്തമത്തേയേവ പടിമഗ്ഗം ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിംസൂ''തി ആചിക്ഖി. മാഗണ്ഡിയാ ''പസ്സ, മഹാരാജ, ന താ തുമ്ഹാദിസാനം കരോന്തി, ബഹിദ്ധാ പത്ഥനാ താസം അത്ഥീതി വുത്തേ ന സദ്ദഹസീ''തി ആഹ. രാജാ തം സുത്വാപി അധിവാസേത്വാ തുണ്ഹീയേവ അഹോസി. മാഗണ്ഡിയാ ''കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേസി.

തദാ പന രാജാ ''സാമാവതിയാ വാസുലദത്തായ മാഗണ്ഡിയായ ചാ''തി തിസ്സന്നമ്പി ഏതാസം പാസാദതലേ വാരേന വാരേന സത്താഹം സത്താഹം വീതിനാമേതി . അഥ നം ''സ്വേ വാ പരസുവേ വാ സാമാവതിയാ പാസാദതലം ഗമിസ്സതീ''തി ഞത്വാ മാഗണ്ഡിയാ ചൂളപിതു സാസനം പഹിണി - ''അഗദേന കിര ദാഠാ ധോവിത്വാ ഏകം സപ്പം പേസേതൂ''തി. സോ തഥാ കത്വാ പേസേസി. രാജാ അത്തനോ ഗമനട്ഠാനം ഹത്ഥികന്തവീണം ആദായയേവ ഗച്ഛതി, തസ്സാ പോക്ഖരേ ഏകം ഛിദ്ദം അത്ഥി. മാഗണ്ഡിയാ തേന ഛിദ്ദേന സപ്പം പവേസേത്വാ ഛിദ്ദം മാലാഗുളേന ഥകേസി. സപ്പോ ദ്വീഹതീഹം അന്തോവീണായമേവ അഹോസി. മാഗണ്ഡിയാ രഞ്ഞോ ഗമനദിവസേ ''അജ്ജ കതരിസ്സിത്ഥിയാ പാസാദം ഗമിസ്സസി ദേവാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സാമാവതിയാ''തി വുത്തേ, ''അജ്ജ മയാ, മഹാരാജ, അമനാപോ സുപിനോ ദിട്ഠോ. ന സക്കാ തത്ഥ ഗന്തും, ദേവാ''തി? ''ഗച്ഛാമേവാ''തി. സാ യാവ തതിയം വാരേത്വാ, ''ഏവം സന്തേ അഹമ്പി തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഗമിസ്സാമി, ദേവാ''തി വത്വാ നിവത്തിയമാനാപി അനിവത്തിത്വാ, ''ന ജാനാമി, കിം ഭവിസ്സതി ദേവാ''തി രഞ്ഞാ സദ്ധിംയേവ അഗമാസി.

രാജാ സാമാവതിമിസ്സികാഹി ദിന്നാനി വത്ഥപുപ്ഫഗന്ധാഭരണാനി ധാരേത്വാ സുഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ വീണം ഉസ്സീസകേ ഠപേത്വാ സയനേ നിപജ്ജി. മാഗണ്ഡിയാ അപരാപരം വിചരന്തീ വിയ ഹുത്വാ വീണാഛിദ്ദതോ പുപ്ഫഗുളം അപനേസി. സപ്പോ ദ്വീഹതീഹം നിരാഹാരോ തേന ഛിദ്ദേന നിക്ഖമിത്വാ പസ്സസന്തോ ഫണം കത്വാ സയനപിട്ഠേ നിപജ്ജി . മാഗണ്ഡിയാ തം ദിസ്വാ, ''ധീ ധീ, ദേവ, സപ്പോ''തി മഹാസദ്ദം കത്വാ രാജാനഞ്ച താ ച അക്കോസന്തീ, ''അയം അന്ധബാലരാജാ അലക്ഖികോ മയ്ഹം വചനം ന സുണാതി, ഇമാപി നിസ്സിരീകാ ദുബ്ബിനീതാ, കിം നാമ രഞ്ഞോ സന്തികാ ന ലഭന്തി, കിം നു തുമ്ഹേ ഇമസ്മിം മതേയേവ സുഖം ജീവിസ്സഥ, ജീവന്തേ ദുക്ഖം ജീവഥ, 'അജ്ജ മയാ പാപസുപിനോ ദിട്ഠോ, സാമാവതിയാ പാസാദം ഗന്തും ന വട്ടതീ'തി വാരേന്തിയാപി മേ വചനം ന സുണസി, ദേവാ''തി ആഹ.

രാജാ സപ്പം ദിസ്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ "ഏവരൂപമ്പി നാമ ഇമാ കരിസ്സന്തി, അഹോ പാപാ, അഹം ഇമാസം പാപഭാവം ആചിക്ഖന്തിയാപി ഇമിസ്സാ വചനം ന സദ്ദഹിം, പഠമം അത്തനോ ഗബ്ഭേസു ഛിദ്ദാനി കത്വാ നിസിന്നാ, പുന മയാ പേസിതേ കുക്കുടേ പടിപഹിണിംസു, അജ്ജ സയനേ സപ്പം വിസ്സജ്ജിംസൂ"തി കോധേന സമ്പജ്ജലിതോ വിയ അഹോസി.

സാമാവതീപി പഞ്ചന്നം ഇത്ഥിസതാനം ഓവാദം അദാസി - "അമ്മാ, അമ്ഹാകം അഞ്ഞം പടിസരണം നത്ഥി, നരിന്ദേ ച ദേവിയാ ച അത്തനി ച സമമേവ മേത്തചിത്തം പവത്തേഥ, മാ കസ്സചി കോപം കരിത്ഥാ"തി. രാജാ സഹസ്സഥാമം സിങ്ഗധനും ആദായ ജിയം പോഥേത്വാ വിസപീതം സരം സന്നയ്ഹിത്വാ സാമാവതിം ധുരേ കത്വാ സബ്ബാ താ പടിപാടിയാ ഠപാപേത്വാ സാമാവതിയാ ഉരേ സരം വിസ്സജ്ജേസി. സോ തസ്സാ മേത്താനുഭാവേന പടിനിവത്തിത്വാ ആഗതമഗ്ഗാഭിമുഖോവ ഹുത്വാ രഞ്ഞോ ഹദയം പവിസന്തോ വിയ അട്ഠാസി. രാജാ ചിന്തേസി - "മയാ ഖിത്തോ സരോ സിലമ്പി വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗച്ഛതി, ആകാസേ പടിഹനനകട്ഠാനം നത്ഥി, അഥ ച പനേസ നിവത്തിത്വാ മമ ഹദയാഭിമുഖോ ജാതോ, അയഞ്ഹി നാമ നിസ്സത്തോ നിജ്ജീവോ സരോപി ഏതിസ്സാ ഗുണം ജാനാതി, അഹം മനുസ്സഭൂതോപി ന ജാനാമീ"തി, സോ ധനും ഛഡ്ഡേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സാമാവതിയാ പാദമൂലേ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"സമ്മുയ്ഹാമി പമുയ്ഹാമി, സബ്ബാ മുയ്ഹന്തി മേ ദിസാ;
സാമാവതി മം തായസ്സു, ത്വഞ്ച മേ സരണം ഭവാ"തി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ, "സാധു, ദേവ, മം സരണം ഗച്ഛാ"തി അവത്വാ, "യമഹം, മഹാരാജ, സരണം ഗതാ, തമേവ ത്വമ്പി സരണം ഗച്ഛാഹീ"തി ഇദം വത്വാ സാമാവതീ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവികാ -

"മാ മം ത്വം സരണം ഗച്ഛ, യമഹം സരണം ഗതാ;
ഏസ ബുദ്ധോ മഹാരാജ, ഏസ ബുദ്ധോ അനുത്തരോ;
സരണം ഗച്ഛ തം ബുദ്ധം, ത്വഞ്ച മേ സരണം ഭവാ"തി. -

ആഹ . രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ, "ഇദാനാഹം അതിരേകതരം ഭായാമീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ഏസ ഭിയ്യോ പമുയ്ഹാമി, സബ്ബാ മുയ്ഹന്തി മേ ദിസാ;
സാമാവതി മം തായസ്സു, ത്വഞ്ച മേ സരണം ഭവാ"തി.

അഥ നം സാ പുരിമനയേനേവ പുന പടിക്ഖിപിത്വാ, "തേന ഹി ത്വഞ്ച സരണം ഗച്ഛാമി, സത്ഥാരഞ്ച സരണം ഗച്ഛാമി, വരഞ്ച തേ ദമ്മീ"തി വുത്തേ, "വരോ ഗഹിതോ ഹോതു, മഹാരാജാ"തി ആഹ. സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ സരണം ഗന്ത്വാ നിമന്തേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ സാമാവതിം ആമന്തേത്വാ, "ഉട്ഠേഹി, വരം ഗണ്ഹാ"തി ആഹ. "മഹാരാജ, മയ്ഹം ഹിരഞ്ഞാദീഹി അത്ഥോ നത്ഥി, ഇമം പന മേ വരം ദേഹി, തഥാ കരോഹി, യഥാ സത്ഥാ നിബദ്ധം പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം ഇധാഗച്ഛതി, ധമ്മം സുണിസ്സാമീ"തി. രാജാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം നിബദ്ധം ഇധാഗച്ഛഥ,

സാമാവതിമിസ്സികാ ‘ധമ്മം സുണിസ്സാമാ’തി വദന്തീ”തി ആഹ. “മഹാരാജ, ബുദ്ധാനം നാമ ഏകസ്മിം ഠാനേ നിബദ്ധം ഗന്തും ന വട്ടതി, മഹാജനോ സത്ഥാരം ആഗമനത്ഥായ പച്ചാസീസതീ”തി. “തേന ഹി, ഭന്തേ, ഏകം ഭിക്ഖും ആണാപേഥാ”തി. സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരം ആണാപേസി. സോ തതോ പട്ഠായ പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി ആദായ നിബദ്ധം രാജകുലം ഗച്ഛതി. താപി ദേവിയോ നിബദ്ധം ഥേരം സപരിവാരം ഭോജേന്തി, ധമ്മം സുണന്തി. താ ഏകദിവസം ഥേരസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ പസീദിത്വാ, പഞ്ചഹി ഉത്തരാസങ്ഗസതേഹി ധമ്മപൂജം അകംസു . ഏകേകോ ഉത്തരാസങ്ഗോ പഞ്ച സതാനി പഞ്ച സതാനി അഗ്ഘതി.

താ ഏകവത്ഥാ ദിസ്വാ രാജാ പുച്ഛി - “കുഹിം വോ ഉത്തരാസങ്ഗോ”തി. “അയ്യസ്സ നോ ദിന്നാ”തി. “തേന സബ്ബേ ഗഹിതാ”തി? “ആമ, ഗഹിതാ”തി. രാജാ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ താഹി ഉത്തരാസങ്ഗാനം ദിന്നഭാവം പുച്ഛിത്വാ താഹി ദിന്നഭാവഞ്ച ഥേരേന ഗഹിതഭാവഞ്ച സുത്വാ, “നനു, ഭന്തേ, അതിബഹൂനി വത്ഥാനി, ഏത്തകേഹി കിം കരിസ്സഥാ”തി പുച്ഛി. “അമ്ഹാകം പഹോനകാനി വത്ഥാനി ഗണ്ഹിത്വാ സേസാനി ജിണ്ണചീവരികാനം ഭിക്ഖൂനം ദസ്സാമി, മഹാരാജാ”തി. “തേ അത്തനോ ജിണ്ണചീവരാനി കിം കരിസ്സന്തീ”തി? “ജിണ്ണതരചീവരികാനം ദസ്സന്തീ”തി. “തേ അത്തനോ ജിണ്ണതരചീവരാനി കിം കരിസ്സന്തീ”തി? “പച്ചത്ഥരണാനി കരിസ്സന്തീ”തി. “പുരാണപച്ചത്ഥരണാനി കിം കരിസ്സന്തീ”തി? “ഭൂമത്ഥരണാനി കരിസ്സന്തീ”തി. “പുരാണഭൂമത്ഥരണാനി കിം കരിസ്സന്തീ”തി? “പാദപുഞ്ഛനാനി കരിസ്സന്തി, മഹാരാജാ”തി. “പുരാണപാദപുഞ്ഛനാനി കിം കരിസ്സന്തീ”തി? “ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കോട്ടേത്വാ മത്തികായ മദ്ദിത്വാ ഭിത്തിം ലിമ്പിസ്സന്തീ”തി. “ഭന്തേ, ഏത്തകാനി കത്വാപി അയ്യാനം ദിന്നാനി ന നസ്സന്തീ”തി? “ആമ, മഹാരാജാ”തി. രാജാ പസന്നോ അപരാനിപി പഞ്ച വത്ഥസതാനി ആഹരാപേത്വാ ഥേരസ്സ പാദമൂലേ ഠപാപേസി. ഥേരോ കിര പഞ്ചസതഗ്ഘനകാനേവ വത്ഥാനി പഞ്ചസതഭാഗേന പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ദിന്നാനി പഞ്ചസതക്ഖത്തും ലഭി, സഹസ്സഗ്ഘനകാനി സഹസ്സഭാഗേന പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ദിന്നാനി സഹസ്സക്ഖത്തും ലഭി, സതസഹസ്സഗ്ഘനകാനി സതസഹസ്സഭാഗേന പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ദിന്നാനി സതസഹസ്സക്ഖത്തും ലഭി. ഏകം ദ്വേ തീണി ചത്താരി പഞ്ച ദസാതിആദിനാ നയേന ലദ്ധാനം പന ഗണനാ നാമ നത്ഥി. തഥാഗതേ കിര പരിനിബ്ബുതേ ഥേരോ സകലജമ്ബുദീപം വിചരിത്വാ സബ്ബവിഹാരേസു ഭിക്ഖൂനം അത്തനോ സന്തകാനേവ പത്തചീവരാനി അദാസി.

തദാ മാഗണ്ഡിയാപി “യമഹം കരോമി. തം തഥാ അഹുത്വാ അഞ്ഞഥാവ ഹോതി, ഇദാനി കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ, “അത്ഥേസോ ഉപായോ”തി രഞ്ഞേ ഉയ്യാനകീളം ഗച്ഛന്തേ ചൂളപിതു സാസനം പഹിണി - “സാമാവതിയാ പാസാദം ഗന്ത്വാ, ദുസ്സകോട്ഠാഗാരാനി ച തേലകോട്ഠാഗാരാനി ച വിവരാപേത്വാ, ദുസ്സാനി തേലചാടീസു തേമേത്വാ തേമേത്വാ ഥമ്ഭേ വേഠേത്വാ താ സബ്ബാപി ഏകതോ കത്വാ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ ബഹി യന്തകം ദത്വാ ദണ്ഡദീപികാഹി ഗേഹേ അഗ്ഗിം ദദമാനോ ഓതരിത്വാ ഗച്ഛതൂ”തി. സോ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ കോട്ഠാഗാരാനി വിവരിത്വാ വത്ഥാനി തേലചാടീസു തേമേത്വാ തേമേത്വാ ഥമ്ഭേ വേഠേതും ആരഭി. അഥ നം സാമാവതിപ്പമുഖാ ഇത്ഥിയോ “കിം ഏതം ചൂളപിതാ”തി വദന്തിയോ ഉപസങ്കമിംസു. “അമ്മാ, രാജാ ദള്ഹികമ്മത്ഥായ ഇമേ ഥമ്ഭേ തേലപിലോതികാഹി വേഠാപേതി,

രാജഗേഹേ നാമ സുയുത്തം ദുയുത്തം ദുജ്ജാനം, മാ മേ സന്തികേ ഹോഥ, അമ്മാ''തി ഏവം വത്വാ താ ആഗതാ ഗബ്ഭേ പവേസേത്വാ ദ്വാരാനി പിദഹിത്വാ ബഹി യന്തകം ദത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ അഗ്ഗിം ദേന്തോ ഓതരി. സാമാവതീ താസം ഓവാദം അദാസി - ''അമ്ഹാകം അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ വിചരന്തീനം ഏവമേവ അഗ്ഗിനാ ഝായമാനാനം അത്തഭാവാനം പരിച്ഛേദോ ബുദ്ധഞാണേനപി ന സുകരോ, അപ്പമത്താ ഹോഥാ''തി. താ ഗേഹേ ഝായന്തേ വേദനാപരിഗ്ഗഹകമ്മട്ഠാനം മനസികരോന്തിയോ കാചി ദുതിയഫലം, കാചി തതിയഫലം പാപുണിംസു. തേന വുത്തം - ''അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു, ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു, ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - 'ഇധ, ഭന്തേ, രഞ്ഞോ ഉതേനസ്സ ഉയ്യാനഗതസ്സ അന്തേപുരം ദഡ്ഢം, പഞ്ച ച ഇത്ഥിസതാനി കാലകതാനി സാമാവതിപ്പമുഖാനി. താസം, ഭന്തേ, ഉപാസികാനം കാ ഗതി, കോ അഭിസമ്പരായോ'തി? സന്തേത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസികായോ സോതാപന്നാ , സന്തി സകദാഗാമിയോ, സന്തി അനാഗാമിയോ, സബ്ബാ താ, ഭിക്ഖവേ , ഉപാസികായോ അനിപ്ഫലാ കാലകതാ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

''മോഹസമ്ബന്ധനോ ലോകോ, ഭബ്ബരൂപോവ ദിസ്സതി;
ഉപധീബന്ധനോ ബാലോ, തമസാ പരിവാരിതോ;
സസ്സതോരിവ ഖായതി, പസ്സതോ നത്ഥി കിഞ്ചന''ന്തി. (ഉദാ॰ ൭൦);

ഏവഞ്ച പന വത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, സത്താ നാമ വട്ടേ വിചരന്താ നിച്ചകാലം അപ്പമത്താ ഹുത്വാ പുഞ്ഞകമ്മമേവ ന കരോന്തി, പമാദിനോ ഹുത്വാ പാപകമ്മമ്പി കരോന്തി. തസ്മാ വട്ടേ വിചരന്താ സുഖമ്പി ദുക്ഖമ്പി അനുഭവന്തീ''തി ധമ്മം ദേസേസി.

രാജാ ''സാമാവതിയാ ഗേഹം കിര ഝായതീ''തി സുത്വാ വേഗേനാഗച്ഛന്തോപി അദഡ്ഢേ സമ്പാപുണിതും നാസക്ഖി. ആഗന്ത്വാ പന ഗേഹം നിബ്ബാപേന്തോ ഉപ്പന്നബലവദോമനസ്സോ അമച്ചഗണപരിവുതോ നിസീദിത്വാ സാമാവതിയാ ഗുണേ അനുസ്സരന്തോ, ''കസ്സ നു ഖോ ഇദം കമ്മ''ന്തി ചിന്തേത്വാ - ''മാഗണ്ഡിയായ കാരിതം ഭവിസ്സതീ''തി ഞത്വാ, ''താസേത്വാ പുച്ഛിയമാനാ ന കഥേസ്സതി, സണികം ഉപായേന പുച്ഛിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ അമച്ചേ ആഹ - ''അമ്ഭോ, അഹം ഇതോ പുബ്ബേ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ ആസങ്കിതപരിസങ്കിതോവ ഹോമി, സാമാവതീ മേ നിച്ചം ഓതാരമേവ ഗവേസതി, ഇദാനി പന മേ ചിത്തം നിബ്ബുതം ഭവിസ്സതി, സുഖേന ച വസിതും ലഭിസ്സാമീ''തി, തേ ''കേന നു ഖോ, ദേവ, ഇദം കത''ന്തി ആഹംസു. ''മയി സിനേഹേന കേനചി കതം ഭവിസ്സതീ''തി. മാഗണ്ഡിയാപി സമീപേ ഠിതാ തം സുത്വാ, ''നാഞ്ഞോ കോചി കാതും സക്ഖിസ്സതി, മയാ കതം, ദേവ, അഹം ചൂളപിതരം ആണാപേത്വാ കാരേസി''ന്തി ആഹ. ''തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ മയി സിനേഹോ സത്തോ നാമ നത്ഥി, പസന്നോസ്മി, വരം തേ ദമ്മി, അത്തനോ ഞാതിഗണം പക്കോസാപേഹീ''തി. സാ ഞാതകാനം സാസനം പഹിണി - ''രാജാ മേ പസന്നോ വരം ദേതി, സീഘം ആഗച്ഛന്തൂ''തി. രാജാ ആഗതാഗതാനം മഹന്തം സക്കാരം കാരേസി. തം ദിസ്വാ തസ്സാ അഞ്ഞാതകാപി ലഞ്ജം ദത്വാ ''മയം മാഗണ്ഡിയായ ഞാതകാ''തി ആഗച്ഛിംസു.

രാജാ തേ സബ്ബേ ഗാഹാപേത്വാ രാജങ്ഗണേ നാഭിപ്പമാണേ ആവാടേ ഖണാപേത്വാ തേ തത്ഥ നിസീദാപേത്വാ പംസൂഹി പൂരേത്വാ ഉപരി പലാലേ വികിരാപേത്വാ അഗ്ഗിം ദാപേസി. ചമ്മസ്സ ദഡ്ഢകാലേ അയനങ്ഗലേന കസാപേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡം ഹീരാഹീരം കാരേസി. മാഗണ്ഡിയായ സരീരതോപി തിഖിണേന സത്ഥേന ഘനഘനട്ഠാനേസു മംസം ഉപ്പാടേത്വാ തേലകപാലം ഉദ്ധനം ആരോപേത്വാ പൂവേ വിയ പചാപേത്വാ തമേവ ഖാദാപേസി.

ധമ്മസഭായമ്പി ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും, ''അനനുച്ഛവികം വത, ആവുസോ, ഏവരൂപായ സദ്ധായ പസന്നായ ഉപാസികായ ഏവരൂപം മരണ''ന്തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ, ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ സാമാവതിപ്പമുഖാനം ഇത്ഥീനം ഏതം അയുത്തം സമ്പത്തം. പുബ്ബേ കതകമ്മസ്സ പന യുത്തമേവ ഏതാഹി ലദ്ധ''ന്തി വത്വാ, ''കിം, ഭന്തേ, ഏതാഹി പുബ്ബേ കതം, തം ആചിക്ഖഥാ''തി തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ രാജഗേഹേ നിബദ്ധം അട്ഠ പച്ചേകബുദ്ധാ ഭുഞ്ജന്തി. പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ തേ ഉപട്ഠഹന്തി. തേസു സത്ത പച്ചേകബുദ്ധാ ഹിമവന്തം ഗച്ഛന്തി, ഏകോ നദീതീരേ ഏകം തിണഗഹനം അത്ഥി, തത്ഥ ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ നിസീദി. അഥേകദിവസം രാജാ പച്ചേകബുദ്ധേസു ഗതേസു താ ഇത്ഥിയോ ആദായ നദിയം ഉദകകീളം കീളിതും ഗതോ. തത്ഥ താ ഇത്ഥിയോ ദിവസഭാഗം ഉദകേ കീളിത്വാ ഉത്തരിത്വാ സീതപീളിതാ അഗ്ഗിം വിസിബ്ബേതുകാമാ ''അമ്ഹാകം അഗ്ഗികരണട്ഠാനം ഓലോകേഥാ''തി അപരാപരം വിചരന്തിയോ തം തിണഗഹനം ദിസ്വാ, ''തിണരാസീ''തി സഞ്ഞായ തം പരിവാരേത്വാ ഠിതാ അഗ്ഗിം അദംസു. തിണേസു ഝായിത്വാ പതന്തേസു പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ, ''നട്ഠാമ്ഹാ, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പച്ചേകബുദ്ധോ ഝായതി, രാജാ ഞത്വാ അമ്ഹേ നാസേസ്സതി, സുദഡ്ഢം നം കരിസ്സാമാ''തി സബ്ബാ താ ഇത്ഥിയോ ഇതോ ചിതോ ച ദാരൂനി ആഹരിത്വാ തസ്സ ഉപരി ദാരുരാസിം കരിംസു. മഹാദാരുരാസി അഹോസി. അഥ നം ആലിമ്പേത്വാ, ''ഇദാനി ഝായിസ്സതീ''തി പക്കമിംസു. താ പഠമം അസഞ്ചേതനികാ ഹുത്വാ കമ്മുനാ ന ബജ്ഝിംസു, ഇദാനി പച്ഛാ സഞ്ചേതനായ കമ്മുനാ ബജ്ഝിംസു. പച്ചേകബുദ്ധം പന അന്തോസമാപത്തിയം സകടസഹസ്സേഹി ദാരൂനി ആഹരിത്വാ ആലിമ്പേന്താപി ഉസ്മാകാരമത്തമ്പി ഗഹേതും ന സക്കോന്തി. തസ്മാ സോ സത്തമേ ദിവസേ ഉട്ഠായ യഥാസുഖം അഗമാസി. താ തസ്സ കമ്മസ്സ കതത്താ ബഹൂനി വസ്സസതസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന അത്തഭാവസതേ ഇമിനാവ നിയാമേന ഗേഹേ ഝായമാനേ ഝായിംസു. ഇദം ഏതാസം പുബ്ബകമ്മന്തി.

ഏവം വുത്തേ ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം പടിപുച്ഛിംസു - ''ഖുജ്ജുത്തരാ പന, ഭന്തേ, കേന കമ്മേന ഖുജ്ജാ ജാതാ, കേന കമ്മേന മഹാപഞ്ഞാ, കേന കമ്മേന സോതാപത്തിഫലം അധിഗതാ, കേന കമ്മേന പരേസം പേസനകാരിതാ ജാതാ''തി? ഭിക്ഖവേ, തസ്സേവ രഞ്ഞോ ബാരാണസിയം രജ്ജം കരണകാലേ സ്വേവ പച്ചേകബുദ്ധോ ഥോകം ഖുജ്ജധാതുകോ അഹോസി. അഥേകാ ഉപട്ഠായികാ ഇത്ഥീ കമ്ബലം പാരുപിത്വാ സുവണ്ണസരണം ഗഹേത്വാ, ''അമ്ഹാകം പച്ചേകബുദ്ധോ ഏവഞ്ച ഏവഞ്ച വിചരതീ''തി ഖുജ്ജാ ഹുത്വാ

തസ്സ വിചരണാകാരം ദസ്സേസി. തസ്സ നിസ്സന്ദേന ഖുജ്ജാ ജാതാ. തേ പന പച്ചേകബുദ്ധേ പഠമദിവസേ രാജഗേഹേ നിസീദാപേത്വാ പത്തേ ഗാഹാപേത്വാ പായാസസ്സ പൂരേത്വാ ദാപേസി. ഉണ്ഹപായാസസ്സ പൂരേ പത്തേ പച്ചേകബുദ്ധാ പരിവത്തേത്വാ പരിവത്തേത്വാ ഗണ്ഹന്തി. സാ ഇത്ഥീ തേ തഥാ കരോന്തേ ദിസ്വാ അത്തനോ സന്തകാനി അട്ഠ ദന്തവലയാനി ദത്വാ, ''ഇധ ഠപേത്വാ ഗണ്ഹഥാ''തി ആഹ. തേസു തഥാ കത്വാ തം ഓലോകേത്വാ ഠിതേസു തേസം അധിപ്പായം ഞത്വാ, ''നത്ഥി, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഏതേഹി അത്ഥോ. തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ ഏതാനി പരിച്ചത്താനി, ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി ആഹ. തേ ഗഹേത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരം അഗമംസു. അജ്ജതനാപി താനി വലയാനി അരോഗാനേവ. സാ തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന ഇദാനി തിപിടകധരാ മഹാപഞ്ഞാ ജാതാ. പച്ചേകബുദ്ധാനം കതഉപട്ഠാനസ്സ നിസ്സന്ദേന പന സോതാപത്തിഫലം പത്താ. ഇദമസ്സാ ബുദ്ധന്തരേ പുബ്ബകമ്മം.

കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ പന ഏകാ ബാരാണസിസേട്ഠിനോ ധീതാ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ ആദാസം ഗഹേത്വാ അത്താനം അലങ്കരോന്തീ നിസീദി. അഥസ്സാ വിസ്സാസികാ ഏകാ ഖീണാസവാ ഭിക്ഖുനീ തം ദട്ഠും അഗമാസി. ഭിക്ഖുനിയോ ഹി ഖീണാസവാപി സായന്ഹസമയേ ഉപട്ഠാകകുലാനി ദട്ഠുകാമാ ഹോന്തി. തസ്മിം പന ഖണേ സേട്ഠിധീതായ സന്തികേ കാചി പേസനകാരികാ നത്ഥി, സാ ''വന്ദാമി, അയ്യേ, ഏതം താവ മേ പസാധനപേളകം ഗഹേത്വാ ദേഥാ''തി ആഹ. ഥേരീ ചിന്തേസി - ''സചസ്സാ ഇമം ഗണ്ഹിത്വാ ന ദസ്സാമി, മയി ആഘാതം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തിസ്സതി. സചേ പന ദസ്സാമി, പരസ്സ പേസനകാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിസ്സതി. നിരയസന്താപതോ ഖോ പന പരസ്സ പേസനഭാവോവ സേയ്യോ''തി. ''സാ അനുദയം പടിച്ച തം ഗഹേത്വാ തസ്സാ അദാസി. തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന പരേസം പേസനകാരികാ ജാതാ''തി.

അഥ പുനേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''സാമാവതിപ്പമുഖാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ഗേഹേ അഗ്ഗിനാ ഝായിംസു, മാഗണ്ഡിയായ ഞാതകാ ഉപരി പലാലഗ്ഗിം ദത്വാ അയനങ്ഗലേഹി ഭിന്നാ, മാഗണ്ഡിയാ പക്കുഥിതതേലേ പക്കാ, കേ നു ഖോ ഏത്ഥ ജീവന്തി നാമ, കേ മതാ നാമാ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ, ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, യേ കേചി പമത്താ, തേ വസ്സസതം ജീവന്താപി മതായേവ നാമ. യേ അപ്പമത്താ, തേ മതാപി ജീവന്തിയേവ. തസ്മാ മാഗണ്ഡിയാ ജീവന്തീപി മതായേവ നാമ, സാമാവതിപ്പമുഖാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ മതാപി ജീവന്തിയേവ നാമ. ന ഹി, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമത്താ മരന്തി നാമാ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൧. ''അപ്പമാദോ അമതപദം, പമാദോ മച്ചുനോ പദം;
അപ്പമത്താ ന മീയന്തി, യേ പമത്താ യഥാ മതാ.

൨൨. ''ഏവം വിസേസതോ ഞത്വാ, അപ്പമാദമ്ഹി പണ്ഡിതാ;
അപ്പമാദേ പമോദന്തി, അരിയാനം ഗോചരേ രതാ.

൨൩. ''തേ ഝായിനോ സാതതികാ, നിച്ചം ദള്ഹപരക്കമാ;
ഫുസന്തി ധീരാ നിബ്ബാനം, യോഗക്ഖേമം അനുത്തര''ന്തി.

തത്ഥ **അപ്പമാദോ**തി പദം മഹന്തം അത്ഥം ദീപേതി, മഹന്തം അത്ഥം ഗഹേത്വാ തിട്ഠതി. സകലമ്പി ഹി തേപിടകം ബുദ്ധവചനം ആഹരിത്വാ കഥിയമാനം അപ്പമാദപദമേവ ഓതരതി. തേന വുത്തം -

> ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യാനി കാനിചി ജങ്ഗലാനം പാണാനം പദജാതാനി, സബ്ബാനി താനി ഹത്ഥിപദേ സമോധാനം ഗച്ഛന്തി, ഹത്ഥിപദം തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതി യദിദം മഹന്തത്തേന. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യേ കേചി കുസലാ ധമ്മാ, സബ്ബേതേ അപ്പമാദമൂലകാ അപ്പമാദസമോസരണാ, അപ്പമാദോ തേസം ധമ്മാനം അഗ്ഗമക്ഖായതീ’’തി (സം॰ നി॰ ൫.൧൪൦).

സോ പനേസ അത്ഥതോ സതിയാ അവിപ്പവാസോ നാമ. നിച്ചം ഉപട്ഠിതായ സതിയാ ചേതം നാമം. **അമതപദ**ന്തി അമതം വുച്ചതി നിബ്ബാനം. തഞ്ഹി അജാതത്താ ന ജീയതി ന മീയതി, തസ്മാ അമതന്തി വുച്ചതി. പജ്ജന്തി ഇമിനാതി പദം, അമതം പാപുണന്തീതി അത്ഥോ. അമതസ്സ പദം അമതപദം, അമതസ്സ അധിഗമൂപായോതി വുത്തം ഹോതി, **പമാദോ**തി പമജ്ജനഭാവോ, മുട്ഠസ്സതിസങ്ഖാതസ്സ സതിയാ വോസഗ്ഗസ്സേതം നാമം. **മച്ചുനോ**തി മരണസ്സ. **പദ**ന്തി ഉപായോ മഗ്ഗോ. പമത്തോ ഹി ജാതിം നാതിവത്തതി, ജാതോ ജീയതി ചേവ മീയതി ചാതി പമാദോ മച്ചുനോ പദം നാമ ഹോതി, മരണം ഉപേതി. **അപ്പമത്താ ന മീയന്തീ**തി സതിയാ സമന്നാഗതാ ഹി അപ്പമത്താ ന മരന്തി. അജരാ അമരാ ഹോന്തീതി ന സല്ലക്ഖേതബ്ബം. ന ഹി കോചി സത്തോ അജരോ അമരോ നാമ അത്ഥി, പമത്തസ്സ പന വട്ടം നാമ അപരിച്ഛിന്നം, അപ്പമത്തസ്സ പരിച്ഛിന്നം. തസ്മാ പമത്താ ജാതിആദീഹി അപരിമുത്തത്താ ജീവന്താപി മതായേവ നാമ. അപ്പമത്താ പന അപ്പമാദലക്ഖണം വഡ്ഢേത്വാ ഖിപ്പം മഗ്ഗഫലാനി സച്ഛികത്വാ ദുതിയതതിയഅത്തഭാവേസു ന നിബ്ബത്തന്തി. തസ്മാ തേ ജീവന്താപി മതാപി ന മീയന്തിയേവ നാമ. **യേ പമത്താ യഥാ മതാ**തി യേ പന സത്താ പമത്താ, തേ പമാദമരണേന മതത്താ, യഥാ ഹി ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദേന മതാ ദാരുക്ഖന്ധസദിസാ അപഗതവിഞ്ഞാണാ , തഥേവ ഹോന്തി. തേസമ്പി ഹി മതാനം വിയ ഗഹട്ഠാനം താവ ‘‘ദാനം ദസ്സാമ, സീലം രക്ഖിസ്സാമ, ഉപോസഥകമ്മം കരിസ്സാമാ’’തി ഏകചിത്തമ്പി ന ഉപ്പജ്ജതി, പബ്ബജിതാനമ്പി ‘‘ആചരിയുപജ്ഝായവത്താദീനി പൂരേസ്സാമ, ധുതങ്ഗാനി സമാദിയിസ്സാമ, ഭാവനം വഡ്ഢേസ്സാമാ’’തി ന ഉപ്പജ്ജതീതി മതേന തേ കിം നാനാകരണാവ ഹോന്തി. തേന വുത്തം - ‘‘യേ പമത്താ യഥാ മതാ’’തി.

ഏവം വിസേസതോ ഞത്വാതി പമത്തസ്സ വട്ടതോ നിസ്സരണം നത്ഥി, അപ്പമത്തസ്സ അത്ഥീതി ഏവം വിസേസതോവ ജാനിത്വാ. കേ പനേതം വിസേസം ജാനന്തീതി? **അപ്പമാദമ്ഹി പണ്ഡിതാ**തി യേ പണ്ഡിതാ മേധാവിനോ സപ്പഞ്ഞാ അത്തനോ അപ്പമാദേ ഠത്വാ അപ്പമാദം വഡ്ഢേന്തി, തേ ഏവം വിസേസകാരണം ജാനന്തി. **അപ്പമാദേ പമോദന്തീ**തി തേ ഏവം ഞത്വാ തസ്മിം അത്തനോ അപ്പമാദേ പമോദന്തി, പഹംസിതമുഖാ തുട്ഠപഹട്ഠാ ഹോന്തി. **അരിയാനം ഗോചരേ രതാ**തി തേ ഏവം അപ്പമാദേ പമോദന്താ തം അപ്പമാദം വഡ്ഢേത്വാ അരിയാനം ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധസാവകാനം ഗോചരസങ്ഖാതേ ചതുസതിപട്ഠാനാദിഭേദേ സത്തതിംസ ബോധിപക്ഖിയധമ്മേ നവവിധലോകുത്തരധമ്മേ ച രതാ നിരതാ, അഭിരതാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

തേ ഝായിനോതി തേ അപ്പമത്താ പണ്ഡിതാ അട്ഠസമാപത്തിസങ്ഖാതേന ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനേന വിപസ്സനാമഗ്ഗഫലസങ്ഖാതേന ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനേന ചാതി ദുവിധേനപി ഝാനേന ഝായിനോ. **സാതതികാ**തി അഭിനിക്ഖമനകാലതോ പട്ഠായ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ സതതം പവത്തകായികചേതസികവീരിയാ. **നിച്ചം ദള്ഹപരക്കമാ**തി യം തം പുരിസഥാമേന പുരിസവീരിയേന പുരിസപരക്കമേന പത്തബ്ബം, ന തം അപാപുണിത്വാ വീരിയസ്സ സണ്ഠാനം ഭവിസ്സതീതി ഏവരൂപേന വീരിയേന അന്തരാ അനോസക്കിത്വാ നിച്ചപ്പവത്തേന ദള്ഹപരക്കമേന സമന്നാഗതാ. **ഫുസന്തീ**തി ഏത്ഥ ദ്വേ ഫുസനാ ഞാണഫുസനാ ച, വിപാകഫുസനാ ച. തത്ഥ ചത്താരോ മഗ്ഗാ ഞാണഫുസനാ നാമ, ചത്താരി ഫലാനി വിപാകഫുസനാ നാമ. തേസു ഇധ വിപാകഫുസനാ അധിപ്പേതാ. അരിയഫലേന നിബ്ബാനം സച്ഛികരോന്തോ ധീരാ പണ്ഡിതാ തായ വിപാകഫുസനായ ഫുസന്തി, നിബ്ബാനം സച്ഛികരോന്തി. **യോഗക്ഖേമം അനുത്തര**ന്തി യേ ചത്താരോ യോഗാ മഹാജനം വട്ടേ ഓസീദാപേന്തി, തേഹി ഖേമം നിബ്ഭയം സബ്ബേഹി ലോകിയലോകുത്തരധമ്മേഹി സേട്ഠത്താ അനുത്തരന്തി.

ദേസനാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

സാമാവതീവത്ഥു പഠമം.

൨. കുമ്ഭഘോസകസേട്ഠിവത്ഥു

ഉട്ഠാനവതോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ കുമ്ഭഘോസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. രാജഗഹനഗരസ്മിഞ്ഹി രാജഗഹസേട്ഠിനോ ഗേഹേ അഹിവാതരോഗോ ഉപ്പജ്ജി, തസ്മിം ഉപ്പന്നേ മക്ഖികാ ആദിം കത്വാ യാവ ഗാവാ പഠമം തിരച്ഛാനഗതാ മരന്തി, തതോ ദാസകമ്മകരോ, സബ്ബപച്ഛാ ഗേഹസാമികാ, തസ്മാ സോ രോഗോ സബ്ബപച്ഛാ സേട്ഠിഞ്ച ജായഞ്ച ഗണ്ഹി. തേ രോഗേന ഫുട്ഠാ പുത്തം സന്തികേ ഠിതം ഓലോകേത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി തം ആഹംസു - "താത, ഇമസ്മിം കിര രോഗേ ഉപ്പന്നേ ഭിത്തിം ഭിന്ദിത്വാ പലായന്താവ ജീവിതം ലഭന്തി, ത്വം അമ്ഹേ അനോലോകേത്വാ പലായിത്വാ ജീവന്തോ പുനാഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം അസുകട്ഠാനേ നാമ ചത്താലീസ ധനകോടിയോ നിദഹിത്വാ ഠപിതാ, താ ഉദ്ധരിത്വാ ജീവികം കപ്പേയ്യാസീ"തി. സോ തേസം വചനം സുത്വാ രുദമാനോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ മരണഭയഭീതോ ഭിത്തിം ഭിന്ദിത്വാ പലായിത്വാ പബ്ബതഗഹനം ഗന്ത്വാ ദ്വാദസ വസ്സാനി തത്ഥ വസിത്വാ മാതാപിതുവസനട്ഠാനം പച്ചാഗഞ്ഛി.

അഥ നം ദഹരകാലേ ഗന്ത്വാ പരൂള്ഹകേസമസ്സുകാലേ ആഗതത്താ ന കോചി സഞ്ജാനി. സോ മാതാപിതൂഹി ദിന്നസഞ്ഞാവസേന ധനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ധനസ്സ അരോഗഭാവം ഞത്വാ ചിന്തേസി - "മം ന കോചി സഞ്ജാനാതി, സചാഹം ധനം ഉദ്ധരിത്വാ വലഞ്ജിസ്സാമി, 'ഏകേന ദുഗ്ഗതേന നിധി ഉദ്ധടോ'തി മം ഗഹേത്വാ വിഹേഠേയ്യും, യംനൂനാഹം ഭതിം കത്വാ ജീവേയ്യ"ന്തി. അഥേകം പിലോതികം നിവാസേത്വാ, "അത്ഥി കോചി ഭതകേന അത്ഥികോ"തി പുച്ഛന്തോ ഭതകവീഥിം പാപുണി. അഥ നം ഭതകാ ദിസ്വാ, "സചേ അമ്ഹാകം ഏകം കമ്മം കരിസ്സസി, ഭത്തവേതനം തേ ദസ്സാമാ"തി ആഹംസു. "കിം കമ്മം

നാമാ"തി? "പബോധനചോദനകമ്മം. സചേ ഉസ്സഹസി, പാതോവ ഉട്ഠായ 'താതാ, ഉട്ഠഹഥ, സകടാനി സന്നയ്ഹഥ, ഗോണേ യോജേഥ, ഹത്ഥിഅസ്സാനം തിണത്ഥായ ഗമനവേലാ; അമ്മാ, തുമ്ഹേപി ഉട്ഠഹഥ, യാഗും പചഥ, ഭത്തം പചഥാ'തി വിചരിത്വാ ആരോചേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. അഥസ്സ വസനത്ഥായ ഏകം ഘരം അദംസു. സോ ദേവസികം തം കമ്മം അകാസി.

അഥസ്സ ഏകദിവസം രാജാ ബിമ്ബിസാരോ സദ്ദമസ്സോസി. സോ പന സബ്ബരവഞ്ഞൂ അഹോസി. തസ്മാ "മഹാധനസ്സ പുരിസസ്സേസ സദ്ദോ"തി ആഹ. അഥസ്സ സന്തികേ ഠിതാ ഏകാ പരിചാരികാ "രാജാ യം വാ തം വാ ന കഥേസ്സതി, ഇദം മയാ ഞാതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ - "ഗച്ഛ, താത, ഏതം ജാനാഹീ"തി ഏകം പുരിസം പഹിണി. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ, "ഏകോ ഭതകാനം ഭതികാരകോ കപണമനുസ്സോ ഏസോ"തി ആരോചേസി. രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ ദുതിയദിവസേപി തതിയദിവസേപി തം തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ തഥേവ ആഹ. സാപി പരിചാരികാ തഥേവ ചിന്തേത്വാ പുനപ്പുനം പേസേത്വാ, "കപണമനുസ്സോ ഏസോ"തി വുത്തേ ചിന്തേസി - "രാജാ 'കപണമനുസ്സോ ഏസോ'തി വചനം സുത്വാപി ന സദ്ദഹതി, പുനപ്പുനം 'മഹാധനസ്സ പുരിസസ്സേസ സദ്ദോ'തി വദതി, ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേന, യഥാസഭാവതോ ഏതം ഞാതും വട്ടതീ"തി. സാ രാജാനം ആഹ, "ദേവ , അഹം സഹസ്സം ലഭമാനാ ധീതരം ആദായ ഗന്ത്വാ ഏതം ധനം രാജകുലം പവേസേസ്സാമീ"തി. രാജാ തസ്സാ സഹസ്സം ദാപേസി.

സാ തം ഗഹേത്വാ ധീതരം ഏകം മലിനധാതുകം വത്ഥം നിവാസാപേത്വാ തായ സദ്ധിം രാജഗേഹതോ നിക്ഖമിത്വാ മഗ്ഗപടിപന്നാ വിയ ഭതകവീഥിം ഗന്ത്വാ ഏകം ഘരം പവിസിത്വാ, "അമ്മ, മയം മഗ്ഗപടിപന്നാ, ഏകാഹദ്വീഹം ഇധ വിസ്സമിത്വാ ഗമിസ്സാമാ"തി ആഹ. "അമ്മ, ബഹൂനി ഘരമാനുസകാനി, ന സക്കാ ഇധ വസിതും, ഏതം കുമ്ഭഘോസകസ്സ ഗേഹം തുച്ഛം, തത്ഥ ഗച്ഛഥാ"തി. സാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ, "സാമി, മയം മഗ്ഗപടിപന്നകാ, ഏകാഹദ്വീഹം ഇധ വസിസ്സാമാ"തി വത്വാ തേന പുനപ്പുനം പടിക്ഖിത്താപി, "സാമി, അജ്ജേകദിവസമത്തം വസിത്വാ പാതോവ ഗമിസ്സാമാ"തി നിക്ഖമിതും ന ഇച്ഛി. സാ തത്ഥേവ വസിത്വാ പുനദിവസേ തസ്സ അരഞ്ഞഗമനവേലായ, "സാമി, തവ നിവാപം ദത്വാ യാഹി , ആഹാരം തേ പചിസ്സാമീ"തി വത്വാ, "അലം, അമ്മ, അഹമേവ പചിത്വാ ഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി വുത്തേ പുനപ്പുനം നിബന്ധിത്വാ തേന ദിന്നേ ഗഹിതമത്തകേയേവ കത്വാ അന്തരാപണതോ ഭാജനാനി ചേവ പരിസുദ്ധതണ്ഡുലാദീനി ച ആഹരാപേത്വാ രാജകുലേ പചനനിയാമേന സുപരിസുദ്ധം ഓദനം, സാധുരസാനി ച ദ്വേ തീണി സൂപബ്യഞ്ജനാനി പചിത്വാ തസ്സ അരഞ്ഞതോ ആഗതസ്സ അദാസി. അഥ നം ഭുഞ്ജിത്വാ മുദുചിത്തതം ആപന്നം ഞത്വാ, "സാമി, കിലന്തമ്ഹ, ഏകാഹദ്വീഹം ഇധേവ ഹോമാ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി.

അഥസ്സ സായമ്പി പുനദിവസേപി മധുരഭത്തം പചിത്വാ അദാസി. അഥ മുദുചിത്തതം തസ്സ ഞത്വാ "സാമി, കതിപാഹം ഇധേവ വസിസ്സാമാ"തി. തത്ഥ വസമാനാ തിഖിണേന സത്ഥേന തസ്സ മഞ്ചവാണം ഹേട്ഠാഅടനിയം തഹം തഹം ഛിന്ദി. മഞ്ചോ തസ്മിം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നമത്തേയേവ ഹേട്ഠാ ഓലമ്ബി. സോ "കസ്മാ അയം മഞ്ചോ ഏവം ഛിജ്ജിത്വാ ഗതോ"തി ആഹ. "സാമി, ദഹരദാരകേ വാരേതും ന സക്കോമി, ഏത്ഥേവ സന്നിപതന്തീ"തി. "അമ്മ, ഇദം മേ ദുക്ഖം തുമ്ഹേ നിസ്സായ ജാതം. അഹഞ്ഹി പുബ്ബേ

കത്ഥചി ഗച്ഛന്തോ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ ഗച്ഛാമീ”തി. “കിം കരോമി, താത, വാരേതും ന സക്കോമീ”തി. സാ ഇമിനാവ നിയാമേന ദ്വേ തയോ ദിവസേ ഛിന്ദിത്വാ തേന ഉജ്ഝായിത്വാ ഖീയിത്വാ വുച്ചമാനാപി തഥേവ വത്വാ പുന ഏകം ദ്വേ രജ്ജുകേ ഠപേത്വാ സേസേ ഛിന്ദി. തം ദിവസം തസ്മിം നിസിന്നമത്തേയേവ സബ്ബം വാണം ഭൂമിയം പതി, സീസം ജണ്ണുകേഹി സദ്ധിം ഏകതോ അഹോസി, സോ ഉട്ഠായ, “കിം കരോമി, ഇദാനി കുഹിം ഗമിസ്സാമി , നിപജ്ജനമഞ്ചസ്സപി തുമ്ഹേഹി അസാമികോ വിയ കതോമ്ഹീ”തി ആഹ. “താത, കിം കരോമി, പടിവിസ്സകദാരകേ വാരേതും ന സക്കോമി, ഹോതു, മാ ചിന്തയി, ഇമായ നാമ വേലായ കുഹിം ഗമിസ്സസീ”തി ധീതരം ആമന്തേത്വാ, “അമ്മ, തവ ഭാതികസ്സ നിപജ്ജനോകാസം കരോഹീ”തി ആഹ. സാ ഏകപസ്സേ സയിത്വാ “ഇധാഗച്ഛ, സാമീ”തി ആഹ. ഇതരോപി നം “ഗച്ഛ, താത, ഭഗിനിയാ സദ്ധിം നിപജ്ജാ”തി വദേസി. സോ തായ സദ്ധിം ഏകമഞ്ചേ നിപജ്ജിത്വാ തം ദിവസഞ്ഞേവ സന്ഥവം അകാസി, കുമാരികാ പരോദി. അഥ നം മാതാ പുച്ഛി - “കിം, അമ്മ, രോദസീ”തി? “അമ്മ, ഇദം നാമ ജാത”ന്തി. “ഹോതു, അമ്മ, കിം സക്കാ കാതും, തയാപി ഏകം ഭത്താരം ഇമിനാപേകം പാദപരിചാരികം ലദ്ധും വട്ടതീ”തി തം ജാമാതരം അകാസി. തേ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു.

സാ കതിപാഹച്ചയേന രഞ്ഞോ സാസനം പേസേസി - “ഭതകവീഥിയം ഛണം കരോന്തു. യസ്സ പന ഘരേ ഛണോ ന കരീയതി, തസ്സ ഏത്തകോ നാമ ദണ്ഡോതി ഘോസനം കാരേതൂ”തി. രാജാ തഥാ കാരേസി. അഥ നം സസ്സു ആഹ - “താത, ഭതകവീഥിയം രാജാണായ ഛണോ കത്തബ്ബോ ജാതോ, കിം കരോമാ”തി? “അമ്മ, അഹം ഭതിം കരോന്തോപി ജീവിതും ന സക്കോമി, കിം കരിസ്സാമീ”തി? “താത, ഘരാവാസം വസന്താ നാമ ഇണമ്പി ഗണ്ഹന്തി, രഞ്ഞോ ആണാ അകാതും ന ലബ്ഭാ. ഇണതോ നാമ യേന കേനചി ഉപായേന മുച്ചിതും സക്കാ, ഗച്ഛ, കുതോചി ഏകം വാ ദ്വേ വാ കഹാപണേ ആഹരാ”തി ആഹ. സോ ഉജ്ഝായന്തോ ഖീയന്തോ ഗന്ത്വാ ചത്താലീസകോടിധനട്ഠാനതോ ഏകമേവ കഹാപണം ആഹരി. സാ തം കഹാപണം രഞ്ഞോ പേസേത്വാ അത്തനോ കഹാപണേന ഛണം കത്വാ പുന കതിപാഹച്ചയേന തഥേവ സാസനം പഹിണി. പുന രാജാ തഥേവ “ഛണം കരോന്തു, അകരോന്താനം ഏത്തകോ ദണ്ഡോ”തി ആണാപേസി. പുനപി സോ തായ തഥേവ വത്വാ നിപ്പീളിയമാനോ ഗന്ത്വാ തയോ കഹാപണേ ആഹരി. സാ തേപി കഹാപണേ രഞ്ഞോ പേസേത്വാ പുന കതിപാഹച്ചയേന തഥേവ സാസനം പഹിണി - “ഇദാനി പുരിസേ പേസേത്വാ ഇമം പക്കോസാപേതൂ”തി. രാജാ പേസേസി. പുരിസാ ഗന്ത്വാ, “കുമ്ഭഘോസകോ നാമ കതരോ”തി പുച്ഛിത്വാ പരിയേസന്താ തം ദിസ്വാ “ഏഹി, ഭോ രാജാ, തം പക്കോസതീ”തി ആഹംസു. സോ ഭീതോ “ന മം രാജാ ജാനാതീ”തിആദീനി വത്വാ ഗന്തും ന ഇച്ഛി. അഥ നം ബലക്കാരേന ഹത്ഥാദീസു ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിംസു. സാ ഇത്ഥീ തേ ദിസ്വാ, “അരേ, ദുബ്ബിനീതാ, തുമ്ഹേ മമ ജാമാതരം ഹത്ഥാദീസു ഗഹേതും അനനുച്ഛവികാ”തി തജ്ജേത്വാ, “ഏഹി, താത, മാ ഭായി, രാജാനം ദിസ്വാ തവ ഹത്ഥാദിഗാഹകാനം ഹത്ഥേയേവ ഛിന്ദാപേസ്സാമീ”തി ധീതരം ആദായ പുരതോ ഹുത്വാ രാജഗേഹം പത്വാ വേസം പരിവത്തേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഇതരമ്പി പരികഡ്ഢിത്വാ ആനയിംസുയേവ.

അഥ നം വന്ദിത്വാ ഠിതം രാജാ ആഹ - “ത്വം കുമ്ഭഘോസകോ നാമാ”തി? “ആമ, ദേവാ”തി . “കിം കാരണാ മഹാധനം വഞ്ചേത്വാ ഖാദസീ”തി ? “കുതോ

മേ, ദേവ, ധനം ഭതിം കത്വാ ജീവന്തസ്സാ''തി? ''മാ ഏവം കരി, കിം അമ്ഹേ വഞ്ചേസീ''തി? ''ന വഞ്ചേമി, ദേവ, നത്ഥി മേ ധന''ന്തി. അഥസ്സ രാജാ തേ കഹാപണേ ദസ്സേത്വാ, ''ഇമേ കസ്സ കഹാപണാ''തി ആഹ. സോ സഞ്ജാനിത്വാ, ''അഹോ ബാലോമ്ഹി, കഥം നു ഖോ ഇമേ രഞ്ഞോ ഹത്ഥം പത്താ''തി ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ താ ദ്വേപി പടിമണ്ഡിതപസാധനാ ഗബ്ഭദ്വാരമൂലേ ഠിതാ ദിസ്വാ, ''ഭാരിയം വതിദം കമ്മം, ഇമാഹി രഞ്ഞാ പയോജിതാഹി ഭവിതബ്ബ''ന്തി ചിന്തേസി. അഥ നം രാജാ ''വദേഹി, ഭോ, കസ്മാ ഏവം കരോസീ''തി ആഹ. ''നിസ്സയോ മേ നത്ഥി, ദേവാ''തി. ''മാദിസോ നിസ്സയോ ഭവിതും ന വട്ടതീ''തി. ''കല്യാണം, ദേവ, സചേ മേ ദേവോ അവസ്സയോ ഹോതീ''തി. ''ഹോമി, ഭോ, കിത്തകം തേ ധന''ന്തി? ''ചത്താലീസകോടിയോ, ദേവാ''തി. ''കിം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി? ''സകടാനി ദേവാ''തി? രാജാ അനേകസതാനി സകടാനി യോജാപേത്വാ പഹിണിത്വാ തം ധനം ആഹരാപേത്വാ രാജങ്ഗണേ രാസിം കാരാപേത്വാ രാജഗഹവാസിനോ സന്നിപാതാപേത്വാ, ''അത്ഥി കസ്സചി ഇമസ്മിം നഗരേ ''ഏത്തകം ധന''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''നത്ഥി, ദേവാ''തി. ''കിം പനസ്സ കാതും വട്ടതീ''തി? ''സക്കാരം, ദേവാ''തി വുത്തേ മഹന്തേന സക്കാരേന തം സേട്ഠിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ധീതരം തസ്സേവ ദത്വാ തേന സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ''ഭന്തേ, പസ്സഥിമം പുരിസം, ഏവരൂപോ ധിതിമാ നാമ നത്ഥി, ചത്താലീസകോടിവിഭവോ ഹോന്തോപി ഉപ്പിലാവിതാകാരം വാ അസ്മിമാനമത്തം വാ ന കരോതി, കപണോ വിയ പിലോതികം നിവാസേത്വാ ഭതകവീഥിയം ഭതിം കത്വാ ജീവന്തോ മയാ ഇമിനാ നാമ ഉപായേന ഞാതോ. ജാനിത്വാ ച പന പക്കോസാപേത്വാ സധനഭാവം സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ തം ധനം ആഹരാപേത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനേ ഠപിതോ, ധീതാ ചസ്സ മയാ ദിന്നാ. ഭന്തേ, മയാ ച ഏവരൂപോ ധിതിമാ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ''തി ആഹ.

തം സുത്വാ സത്ഥാ ''ഏവം ജീവന്തസ്സ ജീവികം ധമ്മികജീവികം നാമ, മഹാരാജ, ചോരികാദികമ്മം പന ഇധലോകേ ചേവ പീളേതി ഹിംസേതി, പരലോകേ ച, തതോനിദാനം സുഖം നാമ നത്ഥി. പുരിസസ്സ ഹി ധനപാരിജുഞ്ഞകാലേ കസിം വാ ഭതിം വാ കത്വാ ജീവികമേവ ധമ്മികജീവികം നാമ. ഏവരൂപസ്സ ഹി വീരിയസമ്പന്നസ്സ സതിസമ്പന്നസ്സ കായവാചാഹി പരിസുദ്ധകമ്മസ്സ പഞ്ഞായ നിസമ്മകാരിനോ കായാദീഹി സഞ്ഞതസ്സ ധമ്മജീവികം ജീവന്തസ്സ സതിഅവിപ്പവാസേ ഠിതസ്സ ഇസ്സരിയം വഡ്ഢതിയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൪.''ഉട്ഠാനവതോ സതീമതോ,
സുചികമ്മസ്സ നിസമ്മകാരിനോ;
സഞ്ഞതസ്സ ധമ്മജീവിനോ,
അപ്പമത്തസ്സ യസോഭിവഡ്ഢതീ''തി.

തത്ഥ **ഉട്ഠാനവതോതി** ഉട്ഠാനവീരിയവന്തസ്സ. **സതിമതോതി** സതിസമ്പന്നസ്സ. **സുചികമ്മസ്സാതി** നിദ്ദോസേഹി നിരപരാധേഹി കായകമ്മാദീഹി സമന്നാഗതസ്സ. **നിസമ്മകാരിനോതി** ഏവഞ്ചേ ഭവിസ്സതി, ഏവം കരിസ്സാമീതി വാ, ഇമസ്മിം കമ്മേ ഏവം കതേ ഇദം നാമ ഭവിസ്സതീതി വാ ഏവം നിദാനം സല്ലക്ഖേത്വാ രോഗതികിച്ഛനം വിയ സബ്ബകമ്മാനി നിസാമേത്വാ ഉപധാരേത്വാ കരോന്തസ്സ. **സഞ്ഞതസ്സാതി** കായാദീഹി സഞ്ഞതസ്സ നിച്ഛിദ്ദസ്സ. **ധമ്മജീവിനോതി** അഗാരികസ്സ തുലാകൂടാദീനി വജ്ജേത്വാ കസിഗോരക്ഖാദീഹി, അനഗാരികസ്സ

വേജ്ജകമ്മദൂതകമ്മാദീനി വജ്ജേത്വാ ധമ്മേന സമേന ഭിക്ഖാചരിയായ ജീവികം കപ്പേന്തസ്സ. **അപ്പമത്തസ്സാ**തി അവിപ്പവുത്ഥസതിനോ. **യസോഭിവഡ്ഢതീ**തി ഇസ്സരിയഭോഗസമ്പന്നസങ്ഖാതോ ചേവ കിത്തിവണ്ണഭണനസങ്ഖാതോ ച യസോ അഭിവഡ്ഢതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ കുമ്ഭഘോസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. ഏവം മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

കുമ്ഭഘോസകസേട്ഠിവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ചൂളപന്ഥകത്ഥേരവത്ഥു

ഉട്ഠാനേനപ്പമാദേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ചൂളപന്ഥകത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

രാജഗഹേ കിര ധനസേട്ഠികുലസ്സ ധീതാ വയപ്പത്തകാലേ മാതാപിതൂഹി സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സ ഉപരിമതലേ അതിവിയ രക്ഖിയമാനാ യോബ്ബനമദമത്തതായ പുരിസലോലാ ഹുത്വാ അത്തനോ ദാസേനേവ സദ്ധിം സന്ഥവം കത്വാ, ''അഞ്ഞേപി മേ ഇദം കമ്മം ജാനേയ്യു''ന്തി ഭീതാ ഏവമാഹ - ''അമ്ഹേഹി ഇമസ്മിം ഠാനേ ന സക്കാ വസിതും. സചേ മേ മാതാപിതരോ ഇമം ദോസം ജാനിസ്സന്തി, ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം മം കരിസ്സന്തി. വിദേസം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമാ''തി. തേ ഹത്ഥസാരം ഗഹേത്വാ അഗ്ഗദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ, ''യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ അഞ്ഞേഹി അജാനനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമാ''തി ഉഭോപി അഗമംസു. തേസം ഏകസ്മിം ഠാനേ വസന്താനം സംവാസമന്വായ തസ്സാ കുച്ഛിസ്മിം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സാ ഗബ്ഭപരിപാകം ആഗമ്മ തേന സദ്ധിം മന്തേസി, ''ഗബ്ഭോ മേ പരിപാകം ഗതോ, ഞാതിബന്ധുവിരഹിതേ ഠാനേ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം നാമ ഉഭിന്നമ്പി അമ്ഹാകം ദുക്ഖാവഹം, കുലഗേഹമേവ ഗച്ഛാമാ''തി. സോ ''സചാഹം തത്ഥ ഗമിസ്സാമി, ജീവിതം മേ നത്ഥീ''തി ഭയേന ''അജ്ജ ഗച്ഛാമ, സ്വേ ഗച്ഛാമാ''തി ദിവസേ അതിക്കാമേസി. സാ ചിന്തേസി - ''അയം ബാലോ അത്തനോ ദോസമഹന്തതായ ഗന്തും ന ഉസ്സഹതി, മാതാപിതരോ നാമ ഏകന്തഹിതാവ, അയം ഗച്ഛതു വാ, മാ വാ, അഹം ഗമിസ്സാമീ''തി. സാ തസ്മിം ഗേഹാ നിക്ഖന്തേ ഗേഹപരിക്ഖാരം പടിസാമേത്വാ അത്തനോ കുലഘരം ഗതഭാവം അനന്തരഗേഹവാസീനം ആരോചേത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

സോപി ഘരം ആഗന്ത്വാ തം അദിസ്വാ പടിവിസ്സകേ പുച്ഛിത്വാ, ''സാ കുലഘരം ഗതാ''തി സുത്വാ വേഗേന അനുബന്ധിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ സമ്പാപുണി. തസ്സാപി തത്ഥേവ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. സോ ''കിം ഇദം, ഭദ്ദേ''തി പുച്ഛി. ''സാമി, മേ ഏകോ പുത്തോ ജാതോ''തി. ''ഇദാനി കിം കരിസ്സാമാ''തി? ''യസ്സത്ഥായ മയം കുലഘരം ഗച്ഛേയ്യാമ, തം കമ്മം അന്തരാമഗ്ഗേവ നിപ്ഫന്നം, തത്ഥ ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സാമ, നിവത്തിസ്സാമാ''തി ദ്വേപി ഏകചിത്താ ഹുത്വാ നിവത്തിംസു. തസ്സ ച ദാരകസ്സ പന്ഥേ ജാതത്താ **പന്ഥകോ**തി നാമം കരിംസു. തസ്സാ നചിരസ്സേവ അപരോപി ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സബ്ബം പുരിമനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം. തസ്സപി ദാരകസ്സ പന്ഥേ ജാതത്താ പഠമജാതസ്സ **മഹാപന്ഥകോ**തി നാമം കത്വാ ഇതരസ്സ **ചൂളപന്ഥകോ**തി നാമം കരിംസു. തേ

ദ്വേപി ദാരകേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ. തേസം തത്ഥ വസന്താനം മഹാപന്ഥകദാരകോ അഞ്ഞേ ദാരകേ "ചൂളപിതാ മഹാപിതാതി, അയ്യകോ അയ്യികാ"തി ച വദന്തേ സുത്വാ മാതരം പുച്ഛി - "അമ്മ, അഞ്ഞേ ദാരകാ 'അയ്യകോ അയ്യികാ'തിപി, 'മഹാപിതാ ചൂളപിതാ'തിപി വദന്തി, കച്ചി അമ്ഹാകഞ്ഞേവ ഞാതകാ നത്ഥീ"തി? "ആമ, താത, അമ്ഹാകം എത്ഥ ഞാതകാ നത്ഥി. രാജഗഹനഗരേ പന വോ ധനസേട്ഠി നാമ അയ്യകോ, തത്ഥ അമ്ഹാകം ബഹൂ ഞാതകാ"തി. "കസ്മാ തത്ഥ ന ഗച്ഛഥ, അമ്മാ"തി? സാ അത്തനോ അഗമനകാരണം പുത്തസ്സ അകഥേത്വാ പുത്തേസു പുനപ്പുനം കഥേന്തേസു സാമികം ആഹ - "ഇമേ ദാരകാ മം അതിവിയ കിലമേന്തി, കിം നോ മാതാപിതരോ ദിസ്വാ മംസം ഖാദിസ്സന്തി, ഏഹി, ദാരകാനം അയ്യകകുലം ദസ്സേസ്സാമാ"തി? "അഹം സമ്മുഖാ ഭവിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, തേ പന നയിസ്സാമീ"തി. "സാധു യേന കേനചി ഉപായേന ദാരകാനം അയ്യകകുലമേവ ദട്ഠും വട്ടതീ"തി. ദ്വേപി ജനാ ദാരകേ ആദായ അനുപുബ്ബേന രാജഗഹം പത്വാ നഗരദ്വാരേ ഏകിസ്സാ സാലായ പവിസിത്വാ ദാരകമാതാ ദ്വേ ദാരകേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ ആഗതഭാവം മാതാപിതൂനം ആരോചാപേസി. തേ തം സാസനം സുത്വാ, "സംസാരേ വിചരന്താനം ന പുത്തോ ന ധീതാ ഭൂതപുബ്ബാ നാമ നത്ഥി, തേ അമ്ഹാകം മഹാപരാധികാ, ന സക്കാ തേഹി അമ്ഹാകം ചക്ഖുപഥേ ഠാതും, എത്തകം നാമ ധനം ഗഹേത്വാ ദ്വേപി ജനാ ഫാസുകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ജീവന്തു, ദാരകേ പന ഇധ പേസേന്തൂ"തി ധനം ദത്വാ ദൂതം പാഹേസും.

തേഹി പേസിതം ധനം ഗഹേത്വാ ദാരകേ ആഗതദൂതാനഞ്ഞേവ ഹത്ഥേ ദത്വാ പഹിണിംസു. ദാരകാ അയ്യകകുലേ വഡ്ഢന്തി. തേസു ചൂളപന്ഥകോ അതിദഹരോ, മഹാപന്ഥകോ പന അയ്യകേന സദ്ധിം ദസബലസ്സ ധമ്മകഥം സോതും ഗച്ഛതി. തസ്സ നിച്ചം സത്ഥു സന്തികം ഗച്ഛന്തസ്സ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം നമി. സോ അയ്യകം ആഹ - "സചേ മം അനുജാനേയ്യാഥ, അഹം പബ്ബജേയ്യ"ന്തി . "കിം വദേസി, താത, സകലസ്സ ലോകസ്സപി മേ പബ്ബജ്ജാതോ തവ പബ്ബജ്ജാ ഭദ്ദികാ. സചേ സക്കോസി പബ്ബജാഹീ"തി. തം സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ, "കിം, ഗഹപതി, ദാരകോ തേ ലദ്ധോ"തി വുത്തേ, "ആമ, ഭന്തേ, അയം മേ നത്താ തുമ്ഹാകം സന്തികേ പബ്ബജിതുകാമോ"തി ആഹ. സത്ഥാ അഞ്ഞതരം പിണ്ഡപാതചാരികം ഭിക്ഖും "ഇമം ദാരകം പബ്ബാജേഹീ"തി ആണാപേസി. ഥേരോ തസ്സ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ പബ്ബാജേസി. സോ ബഹും ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പരിപുണ്ണവസ്സോ ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ യോനിസോമനസികാരേന കമ്മട്ഠാനം കരോന്തോ അരഹത്തം പാപുണി. സോ ഝാനസുഖേന ഫലസുഖേന വീതിനാമേന്തോ ചിന്തേസി - "സക്കാ നു ഖോ ഇദം സുഖം ചൂളപന്ഥകസ്സ ദാതു"ന്തി! തതോ അയ്യകസേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏവമാഹ - "മഹാസേട്ഠി, സചേ അനുജാനേയ്യാഥ, അഹം ചൂളപന്ഥകം പബ്ബാജേയ്യ"ന്തി. "പബ്ബാജേഥ, ഭന്തേ"തി. സേട്ഠി കിര സാസനേ ച സുപ്പസന്നോ, "കതരധീതായ വോ ഏതേ പുത്താ"തി പുച്ഛിയമാനോ ച "പലാതധീതായാ"തി വത്തും ലജ്ജതി, തസ്മാ സുഖേനേവ തേസം പബ്ബജ്ജം അനുജാനി. ഥേരോ ചൂളപന്ഥകം പബ്ബാജേത്വാ സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. സോ പബ്ബജിത്വാവ ദന്ധോ അഹോസി.

"പദ്മം യഥാ കോകനദം സുഗന്ധം,
പാതോ സിയാ ഫുല്ലമവീതഗന്ധം;
അങ്ഗീരസം പസ്സ വിരോചമാനം,

തപന്തമാദിച്ചമിവന്തലിക്ഖേ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൩; അം॰ നി॰ ൫.൧൯൫) -

ഇമം ഏകം ഗാഥം ചതൂഹി മാസേഹി ഉഗ്ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖി. സോ കിര കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ പബ്ബജിത്വാ പഞ്ഞവാ ഹുത്വാ അഞ്ഞതരസ്സ ദന്ധഭിക്ഖുനോ ഉദ്ദേസഗ്ഗഹണകാലേ പരിഹാസകേളിം അകാസി. സോ ഭിക്ഖു തേന പരിഹാസേന ലജ്ജിതോ നേവ ഉദ്ദേസം ഗണ്ഹി, ന സജ്ഝായമകാസി. തേന കമ്മേന അയം പബ്ബജിത്വാവ ദന്ധോ ജാതോ, ഗഹിതഗഹിതം പദം ഉപരൂപരിപദം ഗണ്ഹന്തസ്സ നസ്സതി. തസ്സ ഇമമേവ ഗാഥം ഉഗ്ഗഹേതും വായമന്തസ്സ ചത്താരോ മാസാ അതിക്കന്താ. അഥ നം മഹാപന്ഥകോ, “ചൂളപന്ഥക, ത്വം ഇമസ്മിം സാസനേ അഭബ്ബോ, ചതൂഹി മാസേഹി ഏകം ഗാഥമ്പി ഗണ്ഹിതും ന സക്കോസി, പബ്ബജിതകിച്ചം പന കഥം മത്ഥകം പാപേസ്സസി, നിക്ഖമ ഇതോ”തി വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢി. ചൂളപന്ഥകോ ബുദ്ധസാസനേ സിനേഹേന ഗിഹിഭാവം ന പത്ഥേതി.

തസ്മിഞ്ച കാലേ മഹാപന്ഥകോ ഭത്തുദ്ദേസകോ അഹോസി. ജീവകോ കോമാരഭച്ചോ ബഹും മാലാഗന്ധവിലേപനം ആദായ അത്തനോ അമ്ബവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പൂജേത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ദസബലം വന്ദിത്വാ മഹാപന്ഥകം ഉപസങ്കമിത്വാ, “കിത്തകാ , ഭന്തേ, സത്ഥു സന്തികേ ഭിക്ഖൂ”തി പുച്ഛി. “പഞ്ചമത്താനി ഭിക്ഖുസതാനീ”തി. “സ്വേ, ഭന്തേ, ബുദ്ധപ്പമുഖാനി പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി ആദായ അമ്ഹാകം നിവേസനേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി. “ഉപാസക, ചൂളപന്ഥകോ നാമ ഭിക്ഖു ദന്ധോ അവിരുള്ഹിധമ്മോ, തം ഠപേത്വാ സേസാനം നിമന്തനം സമ്പടിച്ഛാമീ”തി ഥേരോ ആഹ. തം സുത്വാ ചൂളപന്ഥകോ ചിന്തേസി - “ഥേരോ ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം നിമന്തനം സമ്പടിച്ഛന്തോ മം ബാഹിരം കത്വാ സമ്പടിച്ഛതി, നിസ്സംസയം മയ്ഹം ഭാതികസ്സ മയി ചിത്തം ഭിന്നം ഭവിസ്സതി, കിം ദാനി മയ്ഹം ഇമിനാ സാസനേന, ഗിഹീ ഹുത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ ജീവിസ്സാമീ”തി? സോ പുനദിവസേ പാതോവ വിബ്ഭമിതും പായാസി.

സത്ഥാ പച്ചൂസകാലേയേവ ലോകം വോലോകേന്തോ ഇമം കാരണം ദിസ്വാ പഠമതരം ഗന്ത്വാ ചൂളപന്ഥകസ്സ ഗമനമഗ്ഗേ ദ്വാരകോട്ഠകേ ചങ്കമന്തോ അട്ഠാസി. ചൂളപന്ഥകോ ഗച്ഛന്തോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ “കുഹിം പന ത്വം, ചൂളപന്ഥക, ഇമായ വേലായ ഗച്ഛസീ”തി ആഹ. “ഭാതാ മം, ഭന്തേ, നിക്കഡ്ഢതി, തേനാഹം വിബ്ഭമിതും ഗച്ഛാമീ”തി. “ചൂളപന്ഥക, തവ പബ്ബജ്ജാ നാമ മമ സന്തകാ, ഭാതരാ നിക്കഡ്ഢിതോ കസ്മാ മമ സന്തികം നാഗഞ്ഛി, ഏഹി, കിം തേ ഗിഹിഭാവേന, മമ സന്തികേ ഭവിസ്സസീ”തി ചക്കങ്കിതതലേന പാണിനാ തം സിരസി പരാമസിത്വാ ആദായ ഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിപ്പമുഖേ നിസീദാപേത്വാ, “ചൂളപന്ഥക, പുരത്ഥാഭിമുഖോ ഹുത്വാ ഇമം പിലോതികം ‘രജോഹരണം രജോഹരണ’ന്തി പരിമജ്ജന്തോ ഇധേവ ഹോഹീ”തി ഇദ്ധിയാ അഭിസങ്ഖതം പരിസുദ്ധം പിലോതികം ദത്വാ കാലേ ആരോചിതേ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ജീവകസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. ചൂളപന്ഥകോപി സൂരിയം ഓലോകേന്തോ തം പിലോതികം “രജോഹരണം രജോഹരണ”ന്തി പരിമജ്ജന്തോ നിസീദി. തസ്സ തം പിലോതികഖണ്ഡം പരിമജ്ജന്തസ്സ കിലിട്ഠം അഹോസി. തതോ ചിന്തേസി - “ഇദം പിലോതികഖണ്ഡം അതിവിയ പരിസുദ്ധം, ഇമം പന അത്തഭാവം നിസ്സായ പുരിമപകതിം വിജഹിത്വാ ഏവം കിലിട്ഠം ജാതം,

അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ”തി ഖയവയം പട്ഠപേന്തോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേസി. സത്ഥാ “ചൂളപന്ഥകസ്സ ചിത്തം വിപസ്സനം ആരുള്ഹ”ന്തി ഞത്വാ, “ചൂളപന്ഥക, ത്വം പിലോതികഖണ്ഡമേവ സംകിലിട്ഠം ‘രജം രജ’ന്തി മാ സഞ്ഞം കരി, അബ്ഭന്തരേ പന തേ രാഗരജാദയോ അത്ഥി, തേ ഹരാഹീ”തി വത്വാ ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേത്വാ പുരതോ നിസിന്നോ വിയ പഞ്ഞായമാനരൂപോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

“രാഗോ രജോ ന ച പന രേണു വുച്ചതി,
രാഗസ്സേതം അധിവചനം രജോതി;
ഏതം രജ്ജം വിപ്പജഹിത്വ ഭിക്ഖവോ,
വിഹരന്തി തേ വിഗതരജസ്സ സാസനേ.

“ദോസോ രജോ ന ച പന രേണു വുച്ചതി,
ദോസസ്സേതം അധിവചനം രജോതി;
ഏതം രജം വിപ്പജഹിത്വ ഭിക്ഖവോ,
വിഹരന്തി തേ വിഗതരജസ്സ സാസനേ.

“മോഹോ രജോ ന ച പന രേണു വുച്ചതി,
മോഹസ്സേതം അധിവചനം രജോതി;
ഏതം രജം വിപ്പജഹിത്വ ഭിക്ഖവോ,
വിഹരന്തി തേ വിഗതരജസ്സ സാസനേ”തി. (മഹാനി॰ ൨൦൯);

ഗാഥാപരിയോസാനേ ചൂളപന്ഥകോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. സഹ പടിസമ്ഭിദാഹിയേവസ്സ തീണി പിടകാനി ആഗമിംസു.

സോ കിര പുബ്ബേ രാജാ ഹുത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ നലാടതോ സേദേ മുച്ചന്തേ പരിസുദ്ധേന സാടകേന നലാടന്തം പുഞ്ഛി, സാടകോ കിലിട്ഠോ അഹോസി. സോ “ഇമം സരീരം നിസ്സായ ഏവരൂപോ പരിസുദ്ധോ സാടകോ പകതിം ജഹിത്വാ കിലിട്ഠോ ജാതോ, അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ”തി അനിച്ചസഞ്ഞം പടിലഭി. തേ കാരണേനസ്സ രജോഹരണമേവ പച്ചയോ ജാതോ.

ജീവകോപി ഖോ കോമാരഭച്ചോ ദസബലസ്സ ദക്ഖിണോദകം ഉപനാമേസി. സത്ഥാ “നനു, ജീവക, വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ അത്ഥീ”തി ഹത്ഥേന പത്തം പിദഹി. മഹാപന്ഥകോ “നനു, ഭന്തേ, വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ നത്ഥീ”തി ആഹ. സത്ഥാ “അത്ഥി, ജീവകാ”തി ആഹ. ജീവകോ “തേന ഹി ഭണേ ഗച്ഛ, വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവം വാ നത്ഥിഭാവം വാ ത്വഞ്ഞേവ ജാനാഹീ”തി പുരിസം പേസേസി. തസ്മിം ഖണേ ചൂളപന്ഥകോ “മയ്ഹം ഭാതികോ ‘വിഹാരേ ഭിക്ഖൂ നത്ഥീ’തി ഭണതി , വിഹാരേ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവമസ്സ പകാസേസ്സാമീ”തി സകലം അമ്ബവനം ഭിക്ഖൂനഞ്ഞേവ പൂരേസി. ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ചീവരകമ്മം കരോന്തി, ഏകച്ചേ രജനകമ്മം കരോന്തി, ഏകച്ചേ സജ്ഝായം കരോന്തി. ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞഅസദിസം ഭിക്ഖുസഹസ്സം മാപേസി. സോ പുരിസോ വിഹാരേ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ നിവത്തിത്വാ, “അയ്യ, സകലം അമ്ബവനം ഭിക്ഖൂഹി പരിപുണ്ണ”ന്തി ജീവകസ്സ ആരോചേസി. ഥേരോപി ഖോ തത്ഥേവ -

“സഹസ്സക്ഖത്തുമത്താനം , നിമ്മിനിത്വാന പന്ഥകോ;

നിസീദമ്ബവനേ രമ്മേ, യാവ കാലപ്പവേദനാ”തി.

അഥ സത്ഥാ തം പുരിസം ആഹ - “വിഹാരം ഗന്ത്വാ ‘സത്ഥാ ചൂളപന്ഥകം നാമ പക്കോസതീ’തി വദേഹീ”തി. തേന ഗന്ത്വാ തഥാ വുത്തേ, “അഹം ചൂളപന്ഥകോ, അഹം ചൂളപന്ഥകോ”തി മുഖസഹസ്സം ഉട്ഠഹി. സോ പുരിസോ പുന ഗന്ത്വാ, “സബ്ബേപി കിര, ഭന്തേ, ചൂളപന്ഥകായേവ നാമാ”തി ആഹ. “തേന ഹി ഗന്ത്വാ യോ ‘അഹം ചൂളപന്ഥകോ’തി പഠമം വദതി, തം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹ, അവസേസാ അന്തരധായിസ്സന്തീ”തി. സോ തഥാ അകാസി. താവദേവ സഹസ്സമത്താ ഭിക്ഖൂ അന്തരധായിംസു. ഥേരോപി തേന പുരിസേന സദ്ധിം അഗമാസി. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ജീവകം ആമന്തേസി - “ജീവക, ചൂളപന്ഥകസ്സ പത്തം ഗണ്ഹാഹി, അയം തേ അനുമോദനം കരിസ്സതീ”തി. ജീവകോ തഥാ അകാസി. ഥേരോ സീഹനാദം നദന്തോ തരുണസീഹോ വിയ തീഹി പിടകേഹി സങ്ഖോഭേത്വാ അനുമോദനമകാസി. സത്ഥാ ഉട്ഠായാസനാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂഹി വത്തേ ദസ്സിതേ ഗന്ധകുടിപ്പമുഖേ ഠത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സുഗതോവാദം ദത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഉയ്യോജേത്വാ സുരഭിഗന്ധവാസിതം ഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം ഉപഗതോ. അഥ സായന്ഹസമയേ ഭിക്ഖൂ ഇതോ ചിതോ ച സമോസരിത്വാ രത്തകമ്ബലസാണിയാ പരിക്ഖിത്താ വിയ നിസീദിത്വാ സത്ഥു ഗുണകഥം ആരഭിംസു, “ആവുസോ, മഹാപന്ഥകോ ചൂളപന്ഥകസ്സ അജ്ഝാസയം അജാനന്തോ ചതൂഹി മാസേഹി ഏകം ഗാഥം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേതും ന സക്കോതി, ‘ദന്ധോ അയ’ന്തി വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പന അത്തനോ അനുത്തരധമ്മരാജതായ ഏകസ്മിംയേവസ്സ അന്തരഭത്തേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം അദാസി, തീണി പിടകാനി സഹ പടിസമ്ഭിദാഹിയേവ ആഗതാനി, അഹോ ബുദ്ധാനം ബലം നാമ മഹന്ത”ന്തി.

അഥ ഭഗവാ ധമ്മസഭായം ഇമം കഥാപവത്തിം ഞത്വാ, “അജ്ജ മയാ ഗന്തും വട്ടതീ”തി ബുദ്ധസേയ്യായ ഉട്ഠായ സുരത്തദുപട്ടം നിവാസേത്വാ വിജ്ജുലതം വിയ കായബന്ധനം ബന്ധിത്വാ രത്തകമ്ബലസദിസം സുഗതമഹാചീവരം പാരുപിത്വാ സുരഭിഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമ്മ മത്തവരവാരണസീഹവിജമ്ഭിതവിലാസേന അനന്തായ ബുദ്ധലീളായ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ അലങ്കതമണ്ഡലമാളമജ്ഝേ സുപഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനം അഭിരുയ്ഹ ഛബ്ബണ്ണബുദ്ധരംസിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ അണ്ണവകുച്ഛിം ഖോഭയമാനോ യുഗന്ധരമത്ഥകേ ബാലസൂരിയോ വിയ ആസനമജ്ഝേ നിസീദി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ പന ആഗതമത്തേ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ കഥം പച്ഛിന്ദിത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. സത്ഥാ മുദുകേന മേത്തചിത്തേന പരിസം ഓലോകേത്വാ, “അയം പരിസാ അതിവിയ സോഭതി, ഏകസ്സപി ഹത്ഥകുക്കുച്ചം വാ പാദകുക്കുച്ചം വാ ഉക്കാസിതസദ്ദോ വാ ഖിപിതസദ്ദോ വാ നത്ഥി, സബ്ബേപി ഇമേ ബുദ്ധഗാരവേന സഗാരവാ, ബുദ്ധതേജേന തജ്ജിതാ. മയി ആയുകപ്പമ്പി അകഥേത്വാ നിസിന്നേ പഠമം കഥം സമുട്ഠാപേത്വാ ന കഥേസ്സന്തി. കഥാസമുട്ഠാപനവത്തം നാമ മയാവ ജാനിതബ്ബം, അഹമേവ പഠമം കഥേസ്സാമീ”തി മധുരേന ബ്രഹ്മസ്സരേന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ, “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ, കാ ച പന വോ അന്തരാകഥാ വിപ്പകതാ”തി പുച്ഛിത്വാ, “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ, “ന, ഭിക്ഖവേ, ചൂളപന്ഥകോ ഇദാനേവ ദന്ധോ, പുബ്ബേപി ദന്ധോയേവ. ന കേവലഞ്ചസ്സാഹം

ഇദാനേവ അവസ്സയോ ജാതോ, പുബ്ബേപി അവസ്സയോ അഹോസിമേവ. പുബ്ബേ പനാഹം ഇമം ലോകിയകുടുമ്ബസ്സ സാമികം അകാസിം, ഇദാനി ലോകുത്തരകുടുമ്ബസ്സാ''തി വത്വാ തമത്ഥം വിത്ഥാരതോ സോതുകാമേഹി ഭിക്ഖൂഹി ആയാചിതോ അതീതം ആഹരി -

''അതീതേ, ഭിക്ഖവേ, ബാരാണസിനഗരവാസീ ഏകോ മാണവോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥായ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ ധമ്മന്തേവാസികോ ഹുത്വാ പഞ്ചന്നം മാണവകസതാനം അന്തരേ അതിവിയ ആചരിയസ്സ ഉപകാരകോ അഹോസി, പാദപരികമ്മാദീനി സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. ദന്ധതായ പന കിഞ്ചി ഉഗ്ഗണ്ഹിതും ന സക്കോ''തി. ആചരിയോ ''അയം മമ ബഹൂപകാരോ, സിക്ഖാപേസ്സാമി ന''ന്തി വായമന്തോപി കിഞ്ചി സിക്ഖാപേതും ന സക്കോതി. സോ ചിരം വസിത്വാ ഏകഗാഥമ്പി ഉഗ്ഗണ്ഹിതും അസക്കോന്തോ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ''ഗമിസ്സാമീ''തി ആചരിയം ആപുച്ഛി. ആചരിയോ ചിന്തേസി - ''അയം മയ്ഹം ഉപകാരകോ, പണ്ഡിതഭാവമസ്സ പച്ചാസീസാമി, ന നം കാതും സക്കോമി , അവസ്സം മയാ ഇമസ്സ പച്ചുപകാരോ കാതബ്ബോ, ഏകമസ്സ മന്തം ബന്ധിത്വാ ദസ്സാമീ''തി സോ തം അരഞ്ഞം നേത്വാ ''ഘട്ടേസി ഘട്ടേസി, കിം കാരണാ ഘട്ടേസി? അഹമ്പി തം ജാനാമി ജാനാമീ''തി ഇമം മന്തം ബന്ധിത്വാ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേന്തോ അനേകസതക്ഖത്തും പരിവത്താപേത്വാ, ''പഞ്ഞായതി തേ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ആമ, പഞ്ഞായതീ''തി വുത്തേ ''ദന്ധേന നാമ വായാമം കത്വാ പഗുണം കതം സിപ്പം ന പലായതീ''തി ചിന്തേത്വാ മഗ്ഗപരിബ്ബയം ദത്വാ, ''ഗച്ഛ, ഇമം മന്തം നിസ്സായ ജീവിസ്സസി, അപലായനത്ഥായ പനസ്സ നിച്ചം സജ്ഝായം കരേയ്യാസീ''തി വത്വാ തം ഉയ്യോജേസി. അഥസ്സ മാതാ ബാരാണസിയം സമ്പത്തകാലേ ''പുത്തോ മേ സിപ്പം സിക്ഖിത്വാ ആഗതോ''തി മഹാസക്കാരസമ്മാനം അകാസി.

തദാ ബാരാണസിരാജാ ''അത്ഥി നു ഖോ മേ കായകമ്മാദീസു കോചി ദോസോ''തി പച്ചവേക്ഖന്തോ അത്തനോ അരുച്ചനകം കിഞ്ചി കമ്മം അദിസ്വാ ''അത്തനോ വജ്ജം നാമ അത്തനോ ന പഞ്ഞായതി, പരേസം പഞ്ഞായതി, നാഗരാനം പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ സായം അഞ്ഞാതകവേസേന നിക്ഖമിത്വാ, ''സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ നിസിന്നമനുസ്സാനം കഥാസല്ലാപോ നാമ നാനപ്പകാരകോ ഹോതി, 'സചാഹം അധമ്മേന രജ്ജം കാരേമി, പാപേന അധമ്മികേന രഞ്ഞാ ദണ്ഡബലിആദീഹി ഹതമ്ഹാ'തി വക്ഖന്തി. 'സചേ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേമി, ദീഘായുകോ ഹോതു നോ രാജാ'തിആദീനി വത്വാ മമ ഗുണം കഥേസ്സന്തീ''തി തേസം തേസം ഗേഹാനം ഭിത്തിഅനുസാരേനേവ വിചരതി.

തസ്മിം ഖണേ ഉമങ്ഗചോരാ ദ്വിന്നം ഗേഹാനം അന്തരേ ഉമങ്ഗം ഭിന്ദന്തി ഏകഉമങ്ഗേനേവ ദ്വേ ഗേഹാനി പവിസനത്ഥായ. രാജാ തേ ദിസ്വാ ഗേഹച്ഛായായ അട്ഠാസി. തേസം ഉമങ്ഗം ഭിന്ദിത്വാ ഗേഹം പവിസിത്വാ ഭണ്ഡകം ഓലോകിതകാലേ മാണവോ പബുജ്ഝിത്വാ തം മന്തം സജ്ഝായന്തോ ''ഘട്ടേസി ഘട്ടേസി, കിം കാരണാ ഘട്ടേസി? അഹമ്പി തം ജാനാമി ജാനാമീ''തി ആഹ. തേ തം സുത്വാ, ''ഇമിനാ കിരമ്ഹാ ഞാതാ, ഇദാനി നോ നാസേസ്സതീ''തി നിവത്ഥവത്ഥാനിപി ഛഡ്ഡേത്വാ ഭീതാ സമ്മുഖസമ്മുഖട്ഠാനേനേവ പലായിംസു. രാജാ തേ പലായന്തേ ദിസ്വാ ഇതരസ്സ ച മന്തസജ്ഝായനസദ്ദം സുത്വാ ഗേഹഞ്ചേവ വവത്ഥപേത്വാ നാഗരാനം

പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ നിവേസനം പാവിസി. സോ വിഭാതായ പന രത്തിയാ പാതോവേകം പുരിസം പക്കോസിത്വാ ആഹ - ''ഗച്ഛ ഭണേ, അസുകവീഥിയം നാമ യസ്മിം ഗേഹേ ഉമങ്ഗോ ഭിന്നോ, തത്ഥ തക്കസിലതോ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗതമാണവോ അത്ഥി, തം ആനേഹീ''തി. സോ ഗന്ത്വാ ''രാജാ തം പക്കോസതീ''തി വത്വാ മാണവം ആനേസി. അഥ നം രാജാ ആഹ - ''ത്വം, താത, തക്കസിലതോ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗതമാണവോ''തി? ''ആമ, ദേവാ''തി. ''അമ്ഹാകമ്പി തം സിപ്പം ദേഹീ''തി. ''സാധു, ദേവ, സമാനാസനേ നിസീദിത്വാ ഗണ്ഹാഹീ''തി. രാജാപി തഥാ കത്വാ മന്തം ഗഹേത്വാ ''അയം തേ ആചരിയഭാഗോ''തി സഹസ്സം അദാസി.

തദാ സേനാപതി രഞ്ഞോ കപ്പകം ആഹ - ''കദാ രഞ്ഞോ മസ്സും കരിസ്സസീ''തി? ''സ്വേ വാ പരസുവേ വാ''തി. സോ തസ്സ സഹസ്സം ദത്വാ ''കിച്ചം മേ അത്ഥീ''തി വത്വാ, ''കിം, സാമീ''തി വുത്തേ ''രഞ്ഞോ മസ്സുകമ്മം കരോന്തോ വിയ ഹുത്വാ ഖുരം അതിവിയ പഹംസിത്വാ ഗലനാളിം ഛിന്ദ, ത്വം സേനാപതി ഭവിസ്സസി, അഹം രാജാ''തി. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രഞ്ഞോ മസ്സുകമ്മകരണദിവസേ ഗന്ധോദകേന മസ്സും തേമേത്വാ ഖുരം പഹംസിത്വാ നലാടന്തേ ഗഹേത്വാ, ''ഖുരോ ഥോകം കുണ്ഠധാരോ, ഏകപ്പഹാരേനേവ ഗലനാളിം ഛിന്ദിതും വട്ടതീ''തി പുന ഏകമന്തം ഠത്വാ ഖുരം പഹംസി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ അത്തനോ മന്തം സരിത്വാ സജ്ഝായം കരോന്തോ ''ഘട്ടേസി ഘട്ടേസി, കിം കാരണാ ഘട്ടേസി? അഹമ്പി തം ജാനാമി ജാനാമീ''തി ആഹ. ന്ഹാപിതസ്സ നലാടതോ സേദാ മുച്ചിംസു. സോ ''ജാനാതി മമ കാരണം രാജാ''തി ഭീതോ ഖുരം ഭൂമിയം ഖിപിത്വാ പാദമൂലേ ഉരേന നിപജ്ജി. രാജാനോ നാമ ഛേകാ ഹോന്തി, തേന തം ഏവമാഹ - ''അരേ, ദുട്ഠ, ന്ഹാപിത, 'ന മം രാജാ ജാനാതീ'തി സഞ്ഞം കരോസീ''തി. ''അഭയം മേ ദേഹി, ദേവാ''തി. ''ഹോതു, മാ ഭായി, കഥേഹീ''തി. സേനാപതി മേ, ദേവ, സഹസ്സം ദത്വാ, ''രഞ്ഞോ മസ്സും കരോന്തോ വിയ ഗലനാളിം ഛിന്ദ, അഹം രാജാ ഹുത്വാ തം സേനാപതിം കരിസ്സാമീ''തി ആഹാതി. രാജാ തം സുത്വാ ''ആചരിയം മേ നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധ''ന്തി ചിന്തേത്വാ സേനാപതിം പക്കോസാപേത്വാ, ''അമ്ഭോ, സേനാപതി, കിം നാമ തയാ മമ സന്തികാ ന ലദ്ധം, ഇദാനി തം ദട്ഠും ന സക്കോമി, മമ രട്ഠാ നിക്ഖമാഹീ''തി തം രട്ഠാ പബ്ബാജേത്വാ ആചരിയം പക്കോസാപേത്വാ, ''ആചരിയ, തം നിസ്സായ മയാ ജീവിതം ലദ്ധ''ന്തി വത്വാ മഹന്തം സക്കാരം കരിത്വാ തസ്സ സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി. ''സോ തദാ ചൂളപന്ഥകോ അഹോസി, സത്ഥാ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ''തി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ, ''ഏവം, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേപി ചൂളപന്ഥകോ ദന്ധോയേവ അഹോസി, തദാപിസ്സാഹം അവസ്സയോ ഹുത്വാ തം ലോകിയകുടുമ്ബേ പതിട്ഠാപേസി''ന്തി വത്വാ പുന ഏകദിവസം ''അഹോ സത്ഥാ ചൂളപന്ഥകസ്സ അവസ്സയോ ജാതോ''തി കഥായ സമുട്ഠിതായ **ചൂളസേട്ഠിജാതകേ** അതീതവത്ഥും കഥേത്വാ -

> ''അപ്പകേനാപി മേധാവീ, പാഭതേന വിചക്ഖണോ;
> സമുട്ഠാപേതി അത്താനം, അണും അഗ്ഗിംവ സന്ധമ''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൪) -

ഗാഥം വത്വാ, ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവാഹം ഇമസ്സ അവസ്സയോ ജാതോ, പുബ്ബേപി അവസ്സയോ അഹോസിമേവ. പുബ്ബേ പനാഹം ഇമം

ലോകിയകുടുമ്ബസ്സ സാമികം അകാസിം, ഇദാനി ലോകുത്തരകുടുമ്ബസ്സ. തദാ ഹി ചൂളന്തേവാസികോ ചൂളപന്ഥകോ അഹോസി, ചൂളസേട്ഠി പന പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ നക്ഖത്തകോവിദോ അഹമേവാ''തി ജാതകം സമോധാനേസി.

പുനേകദിവസം ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, ''ആവുസോ, ചൂളപന്ഥകോ ചതൂഹി മാസേഹി ചതുപ്പദം ഗാഥം ഗഹേതും അസക്കോന്തോപി വീരിയം അനോസ്സജ്ജിത്വാവ അരഹത്തേ പതിട്ഠിതോ , ഇദാനി ലോകുത്തരധമ്മകുടുമ്ബസ്സ സാമികോ ജാതോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ, ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, മമ സാസനേ ആരദ്ധവീരിയോ ഭിക്ഖു ലോകുത്തരധമ്മസ്സ സാമികോ ഹോതിയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൫.''ഉട്ഠാനേനപ്പമാദേന , സംയമേന ദമേന ച;
ദീപം കയിരാഥ മേധാവീ, യം ഓഘോ നാഭികീരതീ''തി.

തത്ഥ **ദീപം കയിരാഥാ**തി വീരിയസങ്ഖാതേന ഉട്ഠാനേന, സതിയാ അവിപ്പവാസാകാരസങ്ഖാതേന അപ്പമാദേന, ചതുപാരിസുദ്ധിസീലസങ്ഖാതേന സംയമേന, ഇന്ദ്രിയദമേന ചാതി ഇമേഹി കാരണഭൂതേഹി ചതൂഹി ധമ്മേഹി ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ മേധാവീ ഇമസ്മിം അതിവിയ ദുല്ലഭപതിട്ഠതായ അതിഗമ്ഭീരേ സംസാരസാഗരേ അത്തനോ പതിട്ഠാനഭൂതം അരഹത്തഫലം ദീപം കയിരാഥ കരേയ്യ, കാതും സക്കുണേയ്യാതി അത്ഥോ. കീദിസം? **യം ഓഘോ നാഭികീരതീ**തി യം ചതുബ്ബിധോപി കിലേസോഘോ അഭികിരിതും വിദ്ധംസേതും ന സക്കോതി. ന ഹി സക്കാ അരഹത്തം ഓഘേന അഭികിരിതുന്തി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. ഏവം ദേസനാ സമ്പത്തപരിസായ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

ചൂളപന്ഥകത്ഥേരവത്ഥു തതിയം.

൪. ബാലനക്ഖത്തസങ്ഘുട്ഠവത്ഥു

പമാദമനുയുഞ്ജന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ബാലനക്ഖത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സാവത്ഥിയം ബാലനക്ഖത്തം നാമ സങ്ഘുട്ഠം. തസ്മിം നക്ഖത്തേ ബാലാ ദുമ്മേധിനോ ജനാ ഛാരികായ ചേവ ഗോമയേന ച സരീരം മക്ഖേത്വാ സത്താഹം അസബ്ഭം ഭണന്താ വിചരന്തി. കിഞ്ചി ഞാതി സുഹജ്ജം വാ പബ്ബജിതം വാ ദിസ്വാ ലജ്ജന്താ നാമ നത്ഥി. ദ്വാരേ ദ്വാരേ ഠത്വാ അസബ്ഭം ഭണന്തി. മനുസ്സാ തേസം അസബ്ഭം സോതും അസക്കോന്താ യഥാബലം അഡ്ഢം വാ പാദം വാ കഹാപണം വാ പേസേന്തി. തേ തേസം ദ്വാരേ ലദ്ധം ലദ്ധം ഗഹേത്വാ പക്കമന്തി. തദാ പന സാവത്ഥിയം പഞ്ച കോടിമത്താ അരിയസാവകാ വസന്തി, തേ സത്ഥു സന്തികം സാസനം പേസയിംസു - ''ഭഗവാ, ഭന്തേ, സത്താഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം നഗരം അപ്പവിസിത്വാ വിഹാരേയേവ ഹോതൂ''തി. തഞ്ച പന സത്താഹം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ വിഹാരേയേവ യാഗുഭത്താദീനി സമ്പാദേത്വാ പഹിണിംസു,

സയമ്പി ഗേഹാ ന നിക്ഖമിംസു. തേ നക്ഖത്തേ പന പരിയോസിതേ അട്ഠമേ ദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ നഗരം പവേസേത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ, "ഭന്തേ, അതിദുക്ഖേന നോ സത്ത ദിവസാനി അതിക്കന്താനി, ബാലാനം അസബ്ഭാനി സുണന്താനം കണ്ണാ ഭിജ്ജനാകാരപ്പത്താ ഹോന്തി, കോചി കസ്സചി ന ലജ്ജതി, തേന മയം തുമ്ഹാകം അന്തോനഗരം പവിസിതും നാദമ്ഹ, മയമ്പി ഗേഹതോ ന നിക്ഖമിമ്ഹാ"തി ആഹംസു. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ, "ബാലാനം ദുമ്മേധാനം കിരിയാ നാമ ഏവരൂപാ ഹോതി, മേധാവിനോ പന ധനസാരം വിയ അപ്പമാദം രക്ഖിത്വാ അമതമഹാനിബ്ബാനസമ്പത്തിം പാപുണന്തീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬."പമാദമനുയുഞ്ജന്തി, ബാലാ ദുമ്മേധിനോ ജനാ;
അപ്പമാദഞ്ച മേധാവീ, ധനം സേട്ഠംവ രക്ഖതി.

൨൭."മാ പമാദമനുയുഞ്ജേഥ, മാ കാമരതിസന്ഥവം;
അപ്പമത്തോ ഹി ഝായന്തോ, പപ്പോതി വിപുലം സുഖ"ന്തി.

തത്ഥ **ബാലാ**തി ബാല്യേന സമന്നാഗതാ ഇധലോകപരലോകത്ഥം അജാനന്താ. **ദുമ്മേധിനോ**തി നിപ്പഞ്ഞാ. തേ പമാദേ ആദീനവം അപസ്സന്താ പമാദം അനുയുഞ്ജന്തി പവത്തേന്തി, പമാദേന കാലം വീതിനാമേന്തി. **മേധാവീ**തി ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ പന പണ്ഡിതോ കുലവംസാഗതം സേട്ഠം ഉത്തമം സത്തരതനധനം വിയ അപ്പമാദം രക്ഖതി. യഥാ ഹി ഉത്തമം ധനം നിസ്സായ "കാമഗുണസമ്പത്തിം പാപുണിസ്സാമ, പുത്തദാരം പോസേസ്സാമ, പരലോകഗമനമഗ്ഗം സോധേസ്സാമാ"തി ധനേ ആനിസംസം പസ്സന്താ തം രക്ഖന്തി, ഏവം പണ്ഡിതോപി അപ്പമത്തോ "പഠമജ്ഝാനാദീനി പടിലഭിസ്സാമി, മഗ്ഗഫലാദീനി പാപുണിസ്സാമി, തിസ്സോ വിജ്ജാ, ഛ അഭിഞ്ഞാ സമ്പാദേസ്സാമീ"തി അപ്പമാദേ ആനിസംസം പസ്സന്തോ ധനം സേട്ഠംവ അപ്പമാദം രക്ഖതീതി അത്ഥോ. **മാ പമാദ**ന്തി തസ്മാ തുമ്ഹേ മാ പമാദമനുയുഞ്ജേഥ മാ പമാദേന കാലം വീതിനാമയിത്ഥ. **മാ കാമരതിസന്ഥവ**ന്തി വത്ഥുകാമകിലേസകാമേസു രതിസങ്ഖാതം തണ്ഹാസന്ഥവമ്പി മാ അനുയുഞ്ജേഥ മാ ചിന്തയിത്ഥ മാ പടിലഭിത്ഥ. **അപ്പമത്തോ ഹീ**തി ഉപട്ഠിതസ്സതിതായ ഹി അപ്പമത്തോ ഝായന്തോ പുഗ്ഗലോ വിപുലം ഉളാരം നിബ്ബാനസുഖം പാപുണാതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

ബാലനക്ഖത്തസങ്ഘുട്ഠവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. മഹാകസ്സപത്ഥേരവത്ഥു

പമാദം അപ്പമാദേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാകസ്സപത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ഥേരോ പിപ്ഫലിഗുഹായം വിഹരന്തോ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ പമത്തേ ച അപ്പമത്തേ ച ഉദകപഥവീപബ്ബതാദീസു ചവനകേ ഉപപജ്ജനകേ ച സത്തേ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ നിസീദി. സത്ഥാ

ജേതവനേ നിസിന്നകോവ "കേന നു ഖോ വിഹാരേന അജ്ജ മമ പുത്തോ കസ്സപോ വിഹരതീ"തി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഉപധാരേന്തോ "സത്താനം ചുതൂപപാതം ഓലോകേന്തോ വിഹരതീ"തി ഞത്വാ "സത്താനം ചുതൂപപാതോ നാമ ബുദ്ധഞാണേനപി അപരിച്ഛിന്നോ, മാതുകുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ മാതാപിതരോ അജാനാപേത്വാ ചവനസത്താനം പരിച്ഛേദോ കാതും ന സക്കാ, തേ ജാനിതും തവ അവിസയോ, കസ്സപ, അപ്പമത്തകോ തവ വിസയോ, സബ്ബസോ പന ചവന്തേ ച ഉപപജ്ജന്തേ ച ജാനിതും പസ്സിതും ബുദ്ധാനമേവ വിസയോ"തി വത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ സമ്മുഖേ നിസിന്നോ വിയ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> **൨൮**. "പമാദം അപ്പമാദേന, യദാ നുദതി പണ്ഡിതോ;
> പഞ്ഞാപാസാദമാരുയ്ഹ, അസോകോ സോകിനിം പജം;
> പബ്ബതട്ഠോവ ഭൂമട്ഠേ, ധീരോ ബാലേ അവേക്ഖതീ"തി.

തത്ഥ **നുദതീ**തി യഥാ നാമ പോക്ഖരണിം പവിസന്തം നവോദകം പുരാണോദകം ഖോഭേത്വാ തസ്സോകാസം അദത്വാ തം അത്തനോ മത്ഥകമത്ഥകേന പലായന്തം നുദതി നീഹരതി, ഏവമേവ പണ്ഡിതോ അപ്പമാദലക്ഖണം ബ്രൂഹേന്തോ പമാദസ്സോകാസം അദത്വാ യദാ അപ്പമാദവേഗേന തം നുദതി നീഹരതി, അഥ സോ പനുന്നപമാദോ അച്ചുഗ്ഗതത്ഥേന പരിസുദ്ധം ദിബ്ബചക്ഖുസങ്ഖാതം പഞ്ഞാപാസാദം തസ്സ അനുച്ഛവികം പടിപദം പൂരേന്തോ തായ പടിപദായ നിസ്സേണിയാ പാസാദം വിയ ആരുയ്ഹ പഹീനസോകസല്ലതായ **അസോകോ,** അപ്പഹീനസോകസല്ലതായ **സോകിനിം പജം** സത്തനികായം ചവമാനഞ്ചേവ ഉപപജ്ജമാനഞ്ച ദിബ്ബചക്ഖുനാ **അവേക്ഖതി** പസ്സതി. യഥാ കിം? **പബ്ബതട്ഠോവ ഭൂമട്ഠേ**തി പബ്ബതമുദ്ധനി ഠിതോ ഭൂമിയം ഠിതേ, ഉപരിപാസാദേ വാ പന ഠിതോ പാസാദപരിവേണേ ഠിതേ അകിച്ഛേന അവേക്ഖതി, തഥാ സോപി ധീരോ പണ്ഡിതോ മഹാഖീണാസവോ അസമുച്ഛിന്നവട്ടബീജേ ബാലേ ചവന്തേ ച ഉപപജ്ജന്തേ ച അകിച്ഛേന അവേക്ഖതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി സച്ഛികരിംസൂതി.

മഹാകസ്സപത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. പമത്താപമത്തദ്വേസഹായകവത്ഥു

അപ്പമത്തോ പമത്തേസൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ സഹായകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ആരഞ്ഞകവിഹാരം പവിസിംസു. തേസു ഏകോ കിര കാലസ്സേവ ദാരൂനി ആഹരിത്വാ അങ്ഗാരകപല്ലം സജ്ജേത്വാ ദഹരസാമണേരേഹി സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമയാമം വിസിബ്ബമാനോ നിസീദതി. ഏകോ അപ്പമത്തോ സമണധമ്മം കരോന്തോ ഇതരം ഓവദതി, "ആവുസോ, മാ ഏവം കരി, പമത്തസ്സ ഹി ചത്താരോ അപായാ സകഘരസദിസാ. ബുദ്ധാ നാമ സാഠേയ്യേന ആരാധേതും ന സക്കാ"തി സോ തസ്സോവാദം ന സുണാതി. ഇതരോ "നായം വചനക്ഖമോ"തി തം അവത്വാ അപ്പമത്തോവ സമണധമ്മമകാസി.

അലസത്ഥേരോപി പഠമയാമേ വിസിബ്ബേത്വാ ഇതരസ്സ ചങ്കമിത്വാ ഗബ്ഭം പവിട്ഠകാലേ പവിസിത്വാ, “മഹാകുസീത, ത്വം നിപജ്ജിത്വാ സയനത്ഥായ അരഞ്ഞം പവിട്ഠോസി, കിം ബുദ്ധാനം സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഉട്ഠായ സമണധമ്മം കാതും വട്ടതീ”തി വത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം പവിസിത്വാ നിപജ്ജിത്വാ സുപതി. ഇതരോപി മജ്ഝിമയാമേ വിസ്സമിത്വാ പച്ഛിമയാമേ പച്ചുട്ഠായ സമണധമ്മം കരോതി. സോ ഏവം അപ്പമത്തോ വിഹരന്തോ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. ഇതരോ പമാദേനേവ കാലം വീതിനാമേസി. തേ വുട്ഠവസ്സാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ, “കച്ചി, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമത്താ സമണധമ്മം കരിത്ഥ, കച്ചി വോ പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പത്ത”ന്തി പുച്ഛി. പഠമം പമത്തോ ഭിക്ഖു ആഹ - “കുതോ, ഭന്തേ, ഏതസ്സ അപ്പമാദോ, ഗതകാലതോ പട്ഠായ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തോ കാലം വീതിനാമേസീ”തി. “ത്വം പന ഭിക്ഖൂ”തി. “അഹം, ഭന്തേ, കാലസ്സേവ ദാരൂനി ആഹരിത്വാ അങ്ഗാരകപല്ലം സജ്ജേത്വാ പഠമയാമേ വിസിബ്ബേന്തോ നിസീദിത്വാ അനിദ്ദായന്തോവ കാലം വീതിനാമേസി”ന്തി. അഥ നം സത്ഥാ “ത്വം പമത്തോ കാലം വീതിനാമേത്വാ ‘അപ്പമത്തോമ്ഹീ’തി വദസി, അപ്പമത്തം പന പമത്തം കരോസീ”തി ആഹ. പുന പമാദേ ദോസേ, അപ്പമാദേ ആനിസംസേ പകാസേതും, “ത്വം മമ പുത്തസ്സ സന്തികേ ജവച്ഛിന്നോ ദുബ്ബലസ്സോ വിയ, ഏസ പന തവ സന്തികേ സീഘജവസ്സോ വിയാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൯. “അപ്പമത്തോ പമത്തേസു, സുത്തേസു ബഹുജാഗരോ;
അബലസ്സംവ സീഘസ്സോ, ഹിത്വാ യാതി സുമേധസോ”തി.

തത്ഥ **അപ്പമത്തോ**തി സതിവേപുല്ലപ്പത്തതായ അപ്പമാദസമ്പന്നോ ഖീണാസവോ. **പമത്തേസൂ**തി സതിവോസഗ്ഗേ ഠിതേസു സത്തേസു. **സുത്തേസൂ**തി സതിജാഗരിയാഭാവേന സബ്ബിരിയാപഥേസു നിദ്ദായന്തേസു. **ബഹുജാഗരോ**തി മഹന്തേ സതിവേപുല്ലേ ജാഗരിയേ ഠിതോ. **അബലസ്സംവാ**തി കുണ്ഠപാദം ഛിന്നജവം ദുബ്ബലസ്സം സീഘജവോ സിന്ധവാജാനീയോ വിയ. **സുമേധസോ**തി ഉത്തമപഞ്ഞോ. തഥാരൂപം പുഗ്ഗലം ആഗമേനപി അധിഗമേനപി **ഹിത്വാ യാതി**. മന്ദപഞ്ഞസ്മിഞ്ഹി ഏകം സുത്തം ഗഹേതും വായമന്തേയേവ സുമേധസോ ഏകം വഗ്ഗം ഗണ്ഹാതി, ഏവം താവ ആഗമേന ഹിത്വാ യാതി. മന്ദപഞ്ഞേ പന രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി കാതും വായമന്തേയേവ കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗഹേത്വാ സജ്ഝായന്തേയേവ ച സുമേധസോ പുബ്ബഭാഗേപി പരേന കതം രത്തിട്ഠാനം വാ ദിവാട്ഠാനം വാ പവിസിത്വാ കമ്മട്ഠാനം സമ്മസന്തോ സബ്ബകിലേസേ ഖേപേത്വാ നേവ ലോകുത്തരധമ്മേ ഹത്ഥഗതേ കരോതി, ഏവം അധിഗമേനപി ഹിത്വാ യാതി. വട്ടേ പന നം ഹിത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ വട്ടതോ നിസ്സരന്തോ യാതിയേവാതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പമത്താപമത്തദ്വേസഹായകവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. മഘവത്ഥു

അപ്പമാദേന മഘവാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേസാലിയം ഉപനിസ്സായ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തോ സക്കം ദേവരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

വേസാലിയഞ്ഹി മഹാലി നാമ ലിച്ഛവീ വസതി, സോ തഥാഗതസ്സ **സക്കപഞ്ഹസുത്തന്തദേസനം** (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൪൪ ആദയോ) സുത്വാ ''സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സക്കസമ്പത്തിം മഹതിം കത്വാ കഥേസി, 'ദിസ്വാ നു ഖോ കഥേസി, ഉദാഹു അദിസ്വാ. ജാനാതി നു ഖോ സക്കം, ഉദാഹു നോ'തി പുച്ഛിസ്സാമി ന''ന്തി ചിന്തേസി. അഥ ഖോ, മഹാലി, ലിച്ഛവീ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി, ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ, മഹാലി, ലിച്ഛവീ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ദിട്ഠോ ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ''തി? ''ദിട്ഠോ ഖോ മേ , മഹാലി, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ''തി. ''സോ ഹി നൂന, ഭന്തേ, സക്കപതിരൂപകോ ഭവിസ്സതി . ദുദ്ദസോ ഹി, ഭന്തേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ''തി. ''സക്കഞ്ച ഖ്വാഹം, മഹാലി, പജാനാമി സക്കകരണേ ച ധമ്മേ, യേസം ധമ്മാനം സമാദിന്നത്താ സക്കോ സക്കത്തം അജ്ഝഗാ, തഞ്ച പജാനാമി''.

സക്കോ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദോ പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ മഘോ നാമ മാണവോ അഹോസി, തസ്മാ ''മഘവാ''തി വുച്ചതി.

സക്കോ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദോ പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ പുരേ ദാനം അദാസി, തസ്മാ ''പുരിന്ദദോ''തി വുച്ചതി.

സക്കോ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദോ പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ സക്കച്ചം ദാനം അദാസി, തസ്മാ ''സക്കോ''തി വുച്ചതി.

സക്കോ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദോ പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതോ സമാനോ ആവസഥം അദാസി, തസ്മാ ''വാസവോ''തി വുച്ചതി.

സക്കോ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദോ സഹസ്സമ്പി അത്ഥം മുഹുത്തേന ചിന്തേതി, തസ്മാ ''സഹസ്സക്ഖോ''തി വുച്ചതി.

സക്കസ്സ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദസ്സ സുജാ നാമ അസുരകഞ്ഞാ, പജാപതി, തസ്മാ ''സുജമ്പതീ''തി വുച്ചതി.

സക്കോ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദോ ദേവാനം താവതിംസാനം ഇസ്സരിയാധിപച്ചം രജ്ജം കാരേതി, തസ്മാ ''ദേവാനമിന്ദോ''തി വുച്ചതി.

സക്കസ്സ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദസ്സ പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതസ്സ സത്ത വതപദാനി സമത്താനി സമാദിന്നാനി അഹേസും, യേസം സമാദിന്നത്താ സക്കോ സക്കത്തം അജ്ഝഗാ. കതമാനി സത്ത വതപദാനി? യാവജീവം മാതാപേത്തിഭരോ അസ്സം, യാവജീവം കുലേ ജേട്ഠാപചായീ അസ്സം, യാവജീവം സണ്ഹവാചോ അസ്സം, യാവജീവം അപിസുണവാചോ അസ്സം, യാവജീവം വിഗതമലമച്ഛേരേന ചേതസാ അഗാരം അജ്ഝാവസേയ്യം, മുത്തചാഗോ പയതപാണി വോസഗ്ഗരതോ യാചയോഗോ ദാനസംവിഭാഗരതോ അസ്സം. യാവജീവം സച്ചവാചോ അസ്സം, യാവജീവം അക്കോധനോ അസ്സം, ''സചേപി മേ കോധോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ഖിപ്പമേവ ന പടിവിനേയ്യ''ന്തി. സക്കസ്സ, മഹാലി, ദേവാനമിന്ദസ്സ പുബ്ബേ മനുസ്സഭൂതസ്സ

ഇമാനി സത്ത വതപദാനി സമത്താനി സമാദിന്നാനി അഹേസും, യേസം സമാദിന്നത്താ സക്കോ സക്കത്തം അജ്ഝഗാതി.

> “മാതാപേത്തിഭരം ജന്തും, കുലേ ജേട്ഠാപചായിനം;
> സണ്ഹം സഖിലസമ്ഭാസം, പേസുണേയ്യപ്പഹായിനം.
>
> “മച്ഛേരവിനയേ യുത്തം, സച്ചം കോധാഭിഭും നരം;
> തം വേ ദേവാ താവതിംസാ, ആഹു സപ്പുരിസോ ഇതീ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൫൭) -

ഇദം, മഹാലി, സക്കേന മഘമാണവകാലേ കതകമ്മന്തി വത്വാ പുന തേന “കഥം, ഭന്തേ, മഘമാണവോ പടിപജ്ജീ”തി? തസ്സ പടിപത്തിം വിത്ഥാരതോ സോതുകാമേന പുട്ഠോ “തേന ഹി, മഹാലി, സുണാഹീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ മഗധരട്ഠേ മചലഗാമേ മഘോ നാമ മാണവോ ഗാമകമ്മകരണട്ഠാനം ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഠിതട്ഠാനം പാദന്തേന പംസും വിയൂഹിത്വാ രമണീയം കത്വാ അട്ഠാസി. അപരോ തം ബാഹുനാ പഹരിത്വാ തതോ അപനേത്വാ സയം തത്ഥ അട്ഠാസി. സോ തസ്സ അകുജ്ഝിത്വാവ അഞ്ഞം ഠാനം രമണീയം കത്വാ ഠിതോ. തതോപി നം അഞ്ഞോ ആഗന്ത്വാ ബാഹുനാ പഹരിത്വാ അപനേത്വാ സയം അട്ഠാസി. സോ തസ്സപി അകുജ്ഝിത്വാവ അഞ്ഞം ഠാനം രമണീയം കത്വാ ഠിതോ, ഇതി തം ഗേഹതോ നിക്ഖന്താ നിക്ഖന്താ പുരിസാ ബാഹുനാ പഹരിത്വാ ഠിതഠിതട്ഠാനതോ അപനേസും. സോ “സബ്ബേപേതേ മം നിസ്സായ സുഖിതാ ജാതാ, ഇമിനാ കമ്മേന മയ്ഹം സുഖദായകേന പുഞ്ഞകമ്മേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി ചിന്തേത്വാ, പുനദിവസേ കുദാലം ആദായ ഖലമണ്ഡലമത്തം ഠാനം രമണീയം അകാസി. സബ്ബേ ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ അട്ഠംസു. അഥ നേസം സീതസമയേ അഗ്ഗിം കത്വാ അദാസി, ഗിമ്ഹകാലേ ഉദകം. തതോ “രമണീയം ഠാനം നാമ സബ്ബേസം പിയം, കസ്സചി അപ്പിയം നാമ നത്ഥി, ഇതോ പട്ഠായ മയാ മഗ്ഗം സമം കരോന്തേന വിചരിതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ, പാതോവ നിക്ഖമിത്വാ, മഗ്ഗം സമം കരോന്തോ ഛിന്ദിത്വാ, ഹരിതബ്ബയുത്തകാ രുക്ഖസാഖാ ഹരന്തോ വിചരതി. അഥ നം അപരോ ദിസ്വാ ആഹ - “സമ്മ, കിം കരോസീ”തി? “മയ്ഹം സഗ്ഗഗാമിനം മഗ്ഗം കരോമി, സമ്മാ”തി. “തേന ഹി അഹമ്പി തേ സഹായോ ഹോമീ”തി. “ഹോഹി, സമ്മ, സഗ്ഗോ നാമ ബഹൂനമ്പി മനാപോ സുഖബഹുലോ”തി. തതോ പട്ഠായ ദ്വേ ജനാ അഹേസും. തേ ദിസ്വാ തഥേവ പുച്ഛിത്വാ ച സുത്വാ ച അപരോപി തേസം സഹായോ ജാതോ, ഏവം അപരോപി അപരോപീതി സബ്ബേപി തേത്തിംസ ജനാ ജാതാ. തേ സബ്ബേപി കുദാലാദിഹത്ഥാ മഗ്ഗം സമം കരോന്താ ഏകയോജനദ്വിയോജനമത്തട്ഠാനം ഗച്ഛന്തി.

തേ ദിസ്വാ ഗാമഭോജകോ ചിന്തേസി - “ഇമേ മനുസ്സാ അയോഗേ യുത്താ, സചേ ഇമേ അരഞ്ഞതോ മച്ഛമംസാദീനി വാ ആഹരേയ്യും. സുരം വാ കത്വാ പിവേയ്യും, അഞ്ഞം വാ താദിസം കമ്മം കരേയ്യും, അഹമ്പി കിഞ്ചി കിഞ്ചി ലഭേയ്യ”ന്തി. അഥ നേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി - “കിം കരോന്താ വിചരഥാ”തി? “സഗ്ഗമഗ്ഗം, സാമീ”തി. “ഘരാവാസം വസന്തേഹി നാമ ഏവം കാതും ന വട്ടതി, അരഞ്ഞതോ മച്ഛമംസാദീനി ആഹരിതും, സുരം കത്വാ പാതും, നാനപ്പകാരേ

ച കമ്മന്തേ കാതും വട്ടതീ”തി. തേ തസ്സ വചനം പടിക്ഖിപിംസു, ഏവം പുനപ്പുനം വുച്ചമാനാപി പടിക്ഖിപിംസുയേവ. സോ കുജ്ഝിത്വാ “നാസേസ്സാമി നേ”തി രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ, “ചോരേ തേ, ദേവ, വഗ്ഗബന്ധനേന വിചരന്തേ പസ്സാമീ”തി വത്വാ, “ഗച്ഛ, തേ ഗഹേത്വാ ആനേഹീ”തി വുത്തേ തഥാ കത്വാ സബ്ബേ തേ ബന്ധിത്വാ ആനേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസി. രാജാ അവീമംസിത്വാവ “ഹത്ഥിനാ മദ്ദാപേഥാ”തി ആണാപേസി. മഘോ സേസാനം ഓവാദമദാസി - “സമ്മാ, ഠപേത്വാ മേത്തം അഞ്ഞോ അമ്ഹാകം അവസ്സയോ നത്ഥി, തുമ്ഹേ കത്ഥചി കോപം അകത്വാ രഞ്ഞേ ച ഗാമഭോജകേ ച മദ്ദനഹത്ഥിമ്ഹി ച അത്തനി ച മേത്തചിത്തേന സമചിത്താവ ഹോഥാ”തി. തേ തഥാ കരിംസു. അഥ നേസം മേത്താനുഭാവേന ഹത്ഥീ ഉപ്പസങ്കമിതുമ്പി ന വിസഹി. രാജാ തമത്ഥം സുത്വാ ബഹൂ മനുസ്സേ ദിസ്വാ മദ്ദിതും ന വിസഹിസ്സതി? “ഗച്ഛഥ, നേ കിലഞ്ജേന പടിച്ഛാദേത്വാ മദ്ദാപേഥാ”തി ആഹ. തേ കിലഞ്ജേന പടിച്ഛാദേത്വാ മദ്ദിതും പേസിയമാനോപി ഹത്ഥീ ദൂരതോവ പടിക്കമി.

രാജാ തം പവത്തിം സുത്വാ “കാരണേനേത്ഥ ഭവിതബ്ബ”ന്തി തേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി - “താതാ, മം നിസ്സായ തുമ്ഹേ കിം ന ലഭഥാ”തി? “കിം നാമേതം, ദേവാ”തി? “തുമ്ഹേ കിര വഗ്ഗബന്ധനേന ചോരാ ഹുത്വാ അരഞ്ഞേ വിചരഥാ”തി? “കോ ഏവമാഹ, ദേവാ”തി? “ഗാമഭോജകോ, താതാ”തി. “ന മയം, ദേവ, ചോരാ, മയം പന അത്തനോ സഗ്ഗമഗ്ഗം സോധേന്താ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോമ, ഗാമഭോജകോ അമ്ഹേ അകുസലകിരിയായ നിയോജേത്വാ അത്തനോ വചനം അകരോന്തേ നാസേതുകാമോ കുജ്ഝിത്വാ ഏവമാഹാ”തി. അഥ രാജാ തേസം കഥം സുത്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ, “താതാ, അയം തിരച്ഛാനോ തുമ്ഹാകം ഗുണേ ജാനാതി, അഹം മനുസ്സഭൂതോ ജാനിതും നാസക്ഖിം, ഖമഥ മേ”തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ സപുത്തദാരം ഗാമഭോജകം തേസം ദാസം, ഹത്ഥിം ആരോഹനിയം, തഞ്ച ഗാമം യഥാസുഖം പരിഭോഗം കത്വാ അദാസി. തേ “ഇധേവ നോ കതപുഞ്ഞസ്സാനിസംസോ ദിട്ഠോ”തി ഭിയ്യോസോമത്തായ പസന്നമാനസാ ഹുത്വാ തം ഹത്ഥിം വാരേന വാരേന അഭിരുയ്ഹ ഗച്ഛന്താ മന്തയിംസു “ഇദാനി അമ്ഹേഹി അതിരേകതരം പുഞ്ഞം കാതബ്ബം, കിം കരോമ? ചതുമഹാപഥേ ഥാവരം കത്വാ മഹാജനസ്സ വിസ്സമനസാലം കരിസ്സാമാ”തി. തേ വഡ്ഢകിം പക്കോസാപേത്വാ സാലം പട്ഠപേസും. മാതുഗാമേസു പന വിഗതച്ഛന്ദതായ തസ്സാ സാലായ മാതുഗാമാനം പത്തിം നാദംസു.

മഘസ്സ പന ഗേഹേ നന്ദാ, ചിത്താ, സുധമ്മാ, സുജാതി ചതസ്സോ ഇത്ഥിയോ ഹോന്തി. താസു **സുധമ്മാ** വഡ്ഢകിനാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ, “ഭാതിക, ഇമിസ്സാ സാലായ മം ജേട്ഠികം കരോഹീ”തി വത്വാ ലഞ്ജം അദാസി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പഠമമേവ കണ്ണികത്ഥായ രുക്ഖം സുക്ഖാപേത്വാ തച്ഛേത്വാ വിജ്ഝിത്വാ കണ്ണികം നിട്ഠാപേത്വാ, “സുധമ്മാ നാമ അയം സാലാ”തി അക്ഖരാനി ഛിന്ദിത്വാ വത്ഥേന പലിവേഠേത്വാ ഠപേസി. അഥ നേ വഡ്ഢകീ സാലം നിട്ഠാപേത്വാ കണ്ണികാരോപനദിവസേ “അഹോ, അയ്യാ, ഏകം കരണീയം ന സരിമ്ഹാ”തി ആഹ. “കിം നാമ, ഭോ”തി? “കണ്ണിക”ന്തി. “ഹോതു തം ആഹരിസ്സാമാ”തി. “ഇദാനി ഛിന്നരുക്ഖേന കാതും ന സക്കാ, പുബ്ബേയേവ തം ഛിന്ദിത്വാ തച്ഛേത്വാ വിജ്ഝിത്വാ ഠപിതകണ്ണികാ ലദ്ധും വട്ടതീ”തി. “ഇദാനി കിം കാതബ്ബ”ന്തി? “സചേ കസ്സചി ഗേഹേ നിട്ഠാപേത്വാ

ഠപിതാ വിക്കായികകണ്ണികാ അത്ഥി, സാ പരിയേസിതബ്ബാ”തി. തേ പരിയേസന്താ സുധമ്മായ ഗേഹേ ദിസ്വാ സഹസ്സം ദത്വാപി മൂലേന ന ലഭിംസു. “സചേ മം സാലായ പത്തിം കരോഥ, ദസ്സാമീ”തി വുത്തേ പന “മയം മാതുഗാമാനം പത്തിം ന ദമ്മാ”തി ആഹംസു.

അഥ നേ വഡ്ഢകീ ആഹ - “അയ്യാ, തുമ്ഹേ കിം കഥേഥ, ഠപേത്വാ ബ്രഹ്മലോകം അഞ്ഞം മാതുഗാമരഹിതട്ഠാനം നാമ നത്ഥി, ഗണ്ഹഥ കണ്ണികം. ഏവം സന്തേ അമ്ഹാകം കമ്മം നിട്ഠം ഗമിസ്സതീ”തി. തേ “സാധൂ”തി കണ്ണികം ഗഹേത്വാ സാലം നിട്ഠാപേത്വാ തിധാ വിഭജിംസു. ഏകസ്മിം കോട്ഠാസേ ഇസ്സരാനം വസനട്ഠാനം കരിംസു, ഏകസ്മിം ദുഗ്ഗതാനം, ഏകസ്മിം ഗിലാനാനം. തേത്തിംസ ജനാ തേത്തിംസ ഫലകാനി പഞ്ഞപേത്വാ ഹത്ഥിസ്സ സഞ്ഞം അദംസു - “ആഗന്തുകോ ആഗന്ത്വാ യസ്സ അത്ഥതഫലകേ നിസീദതി, തം ഗഹേത്വാ ഫലകസാമികസ്സേവ ഗേഹേ പതിട്ഠപേഹി, തസ്സ പാദപരികമ്മപിട്ഠിപരികമ്മപാനീയഖാദനീയഭോജനീയസയനാനി സബ്ബാനി ഫലകസാമികസ്സേവ ഭാരോ ഭവിസ്സതീ”തി. ഹത്ഥീ ആഗതാഗതം ഗഹേത്വാ ഫലകസാമികസ്സേവ ഘരം നേതി. സോ തസ്സ തം ദിവസം കത്തബ്ബം കരോതി. മഘോ സാലായ അവിദൂരേ കോവിളാരരുക്ഖം രോപേത്വാ തസ്സ മൂലേ പാസാണഫലകം അത്ഥരി. സാലം പവിട്ഠപവിട്ഠാ ജനാ കണ്ണികം ഓലോകേത്വാ അക്ഖരാനി വാചേത്വാ, “സുധമ്മാ നാമേസാ സാലാ”തി വദന്തി. തേത്തിംസജനാനം നാമം ന പഞ്ഞായതി. **നന്ദാ** ചിന്തേസി - “ഇമേ സാലം കരോന്താ അമ്ഹേ അപത്തികാ കരിംസു, സുധമ്മാ പന അത്തനോ ബ്യത്തതായ കണ്ണികം കത്വാ പത്തികാ ജാതാ, മയാപി കിഞ്ചി കാതും വട്ടതി, കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ”തി? അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - “സാലം ആഗതാഗതാനം പാനീയഞ്ചേവ ന്ഹാനോദകഞ്ച ലദ്ധും വട്ടതി, പോക്ഖരണിം ഖണാപേസ്സാമീ”തി. സാ പോക്ഖരണിം കാരേസി. **ചിത്താ** ചിന്തേസി - “സുധമ്മായ കണ്ണികാ ദിന്നാ, നന്ദായ പോക്ഖരണീ കാരിതാ, മയാപി കിഞ്ചി കാതും വട്ടതി, കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ”തി? അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - “സാലം ആഗതാഗതേഹി പാനീയം പിവിത്വാ ന്ഹത്വാ ഗമനകാലേപി മാലം പിലന്ധിത്വാ ഗന്തും വട്ടതി, പുപ്ഫാരാമം കാരാപേസ്സാമീ”തി. സാ രമണീയം പുപ്ഫാരാമം കാരേസി. യേഭുയ്യേന തസ്മിം ആരാമേ “അസുകോ നാമ പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗരുക്ഖോ നത്ഥീ”തി നാഹോസി.

സുജാ പന “അഹം മഘസ്സ മാതുലധീതാ ചേവ പാദപരിചാരികാ ച, ഏതേന കതം കമ്മം മയ്ഹമേവ, മയാ കതം ഏതസ്സേവാ”തി ചിന്തേത്വാ, കിഞ്ചി അകത്വാ അത്തഭാവമേവ മണ്ഡയമാനാ കാലം വീതിനാമേസി. മഘോപി മാതാപിതുഉപട്ഠാനം കുലേ ജേട്ഠാപചായനകമ്മം സച്ചവാചം അഫരുസവാചം അപി, സുണവാചം മച്ഛേരവിനയം അക്കോധനന്തി ഇമാനി സത്ത വതപദാനി പൂരേത്വാ -

> “മാതാപേത്തിഭരം ജന്തും, കുലേ ജേട്ഠാപചായിനം;
> സണ്ഹം സഖിലസമ്ഭാസം, പേസുണേയ്യപ്പഹായിനം.
>
> “മച്ഛേരവിനയേ യുത്തം, സച്ചം കോധാഭിഭും നരം;
> തം വേ ദേവാ താവതിംസാ, ആഹു ‘സപ്പുരിസോ’ഇതീ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൫൭) -

ഏവം പസംസിയഭാവം ആപജ്ജിത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ താവതിംസഭവനേ സക്കോ ദേവരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തേപിസ്സ സഹായകാ തത്ഥേവ നിബ്ബത്തിംസു, വഡ്ഢകീ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ താവതിംസഭവനേ അസുരാ വസന്തി. തേ "അഭിനവാ ദേവപുത്താ നിബ്ബത്താ"തി ദിബ്ബപാനം സജ്ജയിംസു. സക്കോ അത്തനോ പരിസായ കസ്സചി അപിവനത്ഥായ സഞ്ഞമദാസി. അസുരാ ദിബ്ബപാനം പിവിത്വാ മജ്ജിംസു. സക്കോ "കിം മേ ഇമേഹി സാധാരണേന രജ്ജേനാ"തി അത്തനോ പരിസായ സഞ്ഞം ദത്വാ തേ പാദേസു ഗാഹാപേത്വാ മഹാസമുദ്ദേ ഖിപാപേസി. തേ അവംസിരാ സമുദ്ദേ പതിംസു. അഥ നേസം പുഞ്ഞാനുഭാവേന സിനേരുനോ ഹേട്ഠിമതലേ അസുരവിമാനം നാമ നിബ്ബത്തി, ചിത്തപാടലി നാമ നിബ്ബത്തി.

ദേവാസുരസങ്ഗാമേ പന അസുരേസു പരാജിതേസു ദസയോജനസഹസ്സം താവതിംസദേവനഗരം നാമ നിബ്ബത്തി. തസ്സ പന നഗരസ്സ പാചീനപച്ഛിമദ്വാരാനം അന്തരാ ദസയോജനസഹസ്സം ഹോതി, തഥാ ദക്ഖിണുത്തരദ്വാരാനം. തം ഖോ പന നഗരം ദ്വാരസഹസ്സയുത്തം അഹോസി ആരാമപോക്ഖരണിപടിമണ്ഡിതം. തസ്സ മജ്ഝേ സാലായ നിസ്സന്ദേന തിയോജനസതുബ്ബേധേഹി ധജേഹി പടിമണ്ഡിതോ സത്തരതനമയോ സത്തയോജനസതുബ്ബേധോ വേജയന്തോ നാമ പാസാദോ ഉഗ്ഗഞ്ഛി. സുവണ്ണയട്ഠീസു മണിധജാ അഹേസും, മണിയട്ഠീസു സുവണ്ണധജാ; പവാളയട്ഠീസു മുത്തധജാ, മുത്തയട്ഠീസു പവാളധജാ; സത്തരതനമയാസു യട്ഠീസു സത്തരതനധജാ, മജ്ഝേ ഠിതോ ധജോ തിയോജനസതുബ്ബേധോ അഹോസി. ഇതി സാലായ നിസ്സന്ദേന യോജനസഹസ്സുബ്ബേധോ പാസാദോ സത്തരതനമയോവ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, കോവിളാരരുക്ഖസ്സ നിസ്സന്ദേന സമന്താ തിയോജനസതപരിമണ്ഡലോ പാരിച്ഛത്തകോ നിബ്ബത്തി, പാസാണഫലകസ്സ നിസ്സന്ദേന പാരിച്ഛത്തകമൂലേ ദീഘതോ സട്ഠിയോജനാ പുഥുലതോ പണ്ണാസയോജനാ ബഹലതോ പഞ്ചദസയോജനാ ജയസുമനരത്തകമ്ബലവണ്ണാ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാ നിബ്ബത്തി. തത്ഥ നിസിന്നകാലേ ഉപഡ്ഢകായോ പവിസതി, ഉട്ഠിതകാലേ ഊനം പരിപൂരതി.

ഹത്ഥീ പന ഏരാവണോ നാമ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ദേവലോകസ്മിഞ്ഹി തിരച്ഛാനഗതാ ന ഹോന്തി. തസ്മാ സോ ഉയ്യാനകീളായ നിക്ഖമനകാലേ അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ ദിയഡ്ഢയോജനസതികോ ഏരാവണോ നാമ ഹത്ഥീ അഹോസി. സോ തേത്തിംസജനാനം അത്ഥായ തേത്തിംസ കുമ്ഭേ മാപേസി ആവട്ടേന തിഗാവുതഅഡ്ഢയോജനപ്പമാണേ, സബ്ബേസം മജ്ഝേ സക്കസ്സ അത്ഥായ സുദസ്സനം നാമ തിംസയോജനികം കുമ്ഭം മാപേസി. തസ്സ ഉപരി ദ്വാദസയോജനികോ രതനമണ്ഡപോ ഹോതി. തത്ഥ അന്തരന്തരാ സത്തരതനമയാ യോജനുബ്ബേധാ ധജാ ഉട്ഠഹന്തി. പരിയന്തേ കിങ്കിണികജാലം ഓലമ്ബതി. യസ്സ മന്ദവാതേരിതസ്സ പഞ്ചങ്ഗികതൂരിയസദ്ദസംമിസ്സോ ദിബ്ബഗീതസദ്ദോ വിയ രവോ നിച്ഛരതി. മണ്ഡപമജ്ഝേ സക്കസ്സത്ഥായ യോജനികോ മണിപല്ലങ്കോ പഞ്ഞത്തോ ഹോതി, തത്ഥ സക്കോ നിസീദി. തേത്തിംസ ദേവപുത്താ അത്തനോ കുമ്ഭേ രതനപല്ലങ്കേ നിസീദിംസു. തേത്തിംസായ കുമ്ഭാനം ഏകേകസ്മിം കുമ്ഭേ സത്ത സത്ത ദന്തേ മാപേസി. തേസു ഏകേകോ പണ്ണാസയോജനായാമോ, ഏകേകസ്മിഞ്ചേത്ഥ ദന്തേ സത്ത സത്ത പോക്ഖരണിയോ ഹോന്തി, ഏകേകായ പോക്ഖരണിയാ സത്ത സത്ത പദുമിനീഗച്ഛാനി, ഏകേകസ്മിം ഗച്ഛേ സത്ത സത്ത പുപ്ഫാനി ഹോന്തി,

ഏകേകസ്മിം പുപ്ഫേ സത്ത സത്ത പത്താനി, ഏകേകസ്മിം പത്തേ സത്ത സത്ത ദേവധീതരോ നച്ചന്തി. ഏവം സമന്താ പണ്ണാസയോജനഠാനേസു ഹത്ഥിദന്തേസുയേവ നടസമജ്ജാ ഹോന്തി. ഏവം മഹന്തം യസം അനുഭവന്തോ സക്കോ ദേവരാജാ വിചരതി.

സുധമ്മാപി കാലം കത്വാ ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ സുധമ്മാ നാമ നവ യോജനസതികാ ദേവസഭാ നിബ്ബത്തി. തതോ രമണീയതരം കിര അഞ്ഞം ഠാനം നാമ നത്ഥി , മാസസ്സ അട്ഠ ദിവസേ ധമ്മസ്സവനം തത്ഥേവ ഹോതി. യാവജ്ജതനാ അഞ്ഞതരം രമണീയം ഠാനം ദിസ്വാ, "സുധമ്മാ ദേവസഭാ വിയാ"തി വദന്തി. നന്ദാപി കാലം കത്വാ ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ നിബ്ബത്തി, തസ്സാ പഞ്ചയോജനസതികാ നന്ദാ നാമ പോക്ഖരണീ നിബ്ബത്തി. ചിത്താപി കാലം കത്വാ ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ നിബ്ബത്തി , തസ്സാപി പഞ്ചയോജനസതികം ചിത്തലതാവനം നാമ നിബ്ബത്തി, തത്ഥ ഉപ്പന്നപുബ്ബനിമിത്തേ ദേവപുത്തേ നേത്വാ മോഹയമാനാ വിചരന്തി. സുജാ പന കാലം കത്വാ ഏകിസ്സാ ഗിരികന്ദരായ ഏകാ ബകസകുണികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സക്കോ അത്തനോ പരിചാരികാ ഓലോകേന്തോ "സുധമ്മാ ഇധേവ നിബ്ബത്താ, തഥാ നന്ദാ ച ചിത്താ ച, സുജാ നു ഖോ കുഹിം നിബ്ബത്താ"തി ചിന്തേന്തോ തം തത്ഥ നിബ്ബത്തം ദിസ്വാ, "ബാലാ കിഞ്ചി പുഞ്ഞം അകത്വാ ഇദാനി തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്താ, ഇദാനി പന തം പുഞ്ഞം കാരേത്വാ ഇധാനേതും വട്ടതീ"തി അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "കിം കരോന്തീ ഇധ വിചരസീ"തി പുച്ഛി. "കോ പന ത്വം, സാമീ"തി? "അഹം തേ സാമികോ മഘോ"തി. "കുഹിം നിബ്ബത്തോസി, സാമീ"തി? "അഹം താവതിംസദേവലോകേ നിബ്ബത്തോ". "തവ സഹായികാനം പന നിബ്ബത്തട്ഠാനം ജാനാസീ"തി? "ന ജാനാമി, സാമീ"തി. "താപി മമേവ സന്തികേ നിബ്ബത്താ, പസ്സിസ്സസി താ സഹായികാ"തി. "കഥാഹം തത്ഥ ഗമിസ്സാമീ"തി? സക്കോ "അഹം തം തത്ഥ നേസ്സാമീ"തി വത്വാ ഹത്ഥതലേ ഠപേത്വാ ദേവലോകം നേത്വാ നന്ദായ പോക്ഖരണിയാ തീരേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഇതരാസം തിസ്സന്നം ആരോചേസി - "തുമ്ഹാകം സഹായികം സുജം പസ്സിസ്സഥാ"തി. "കുഹിം സാ, ദേവാ"തി ? "നന്ദായ പോക്ഖരണിയാ തീരേ ഠിതാ"തി ആഹ. താ തിസ്സോപി ഗന്ത്വാ, "അഹോ അയ്യായ ഏവരൂപം അത്തഭാവമണ്ഡനസ്സ ഫലം, ഇദാനിസ്സാ തുണ്ഡം പസ്സഥ, പാദേ പസ്സഥ, ജങ്ഘാ പസ്സഥ, സോഭതി വതസ്സാ അത്തഭാവോ"തി കേളിം കത്വാ പക്കമിംസു.

പുന സക്കോ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "ദിട്ഠാ തേ സഹായികാ"തി വത്വാ "ദിട്ഠാ മം ഉപ്പണ്ഡേത്വാ ഗതാ, തത്ഥേവ മം നേഹീ"തി വുത്തേ തം തത്ഥേവ നേത്വാ ഉദകേ വിസ്സജ്ജേത്വാ, "ദിട്ഠാ തേ താസം സമ്പത്തീ"തി പുച്ഛി. "ദിട്ഠാ, ദേവാ"തി? "തയാപി തത്ഥ നിബ്ബത്തനൂപായം കാതും വട്ടതീ"തി. "കിം കരോമി, ദേവാ"തി? "മയാ ദിന്നം ഓവാദം രക്ഖിസ്സസീ"തി. "രക്ഖിസ്സാമി, ദേവാ"തി. അഥസ്സാ പഞ്ച സീലാനി ദത്വാ, "അപ്പമത്താ രക്ഖാഹീ"തി വത്വാ പക്കാമി. സാ തതോ പട്ഠായ സയംമതമച്ഛകേയേവ പരിയേസിത്വാ ഖാദതി. സക്കോ കതിപാഹച്ചയേന തസ്സാ വീമംസനത്ഥായ ഗന്ത്വാ, വാലുകാപിട്ഠേ മതമച്ഛകോ വിയ ഹുത്വാ ഉത്താനോ നിപജ്ജി. സാ തം ദിസ്വാ "മതമച്ഛകോ"തി സഞ്ഞായ അഗ്ഗഹേസി. മച്ഛോ ഗിലനകാലേ നങ്ഗുട്ഠം ചാലേസി. സാ "സജീവമച്ഛകോ"തി ഉദകേ വിസ്സജ്ജേസി. സോ ഥോകം വീതിനാമേത്വാ പുന തസ്സാ പുരതോ ഉത്താനോ ഹുത്വാ നിപജ്ജി. പുന സാ "മതമച്ഛകോ"തി സഞ്ഞായ ഗഹേത്വാ

ഗിലനകാലേ അഗ്ഗനങ്ഗുട്ഠം ചാലേസി. തം ദിസ്വാ "സജീവമച്ഛോ"തി വിസ്സജ്ജേസി. ഏവം തിക്ഖത്തും വീമംസിത്വാ "സാധുകം സീലം രക്ഖതീ"തി അത്താനം ജാനാപേത്വാ "അഹം തവ വീമംസനത്ഥായ ആഗതോ, സാധുകം സീലം രക്ഖസി, ഏവം രക്ഖമാനാ ന ചിരസ്സേവ മമ സന്തികേ നിബ്ബത്തിസ്സസി, അപ്പമത്താ ഹോഹീ"തി വത്വാ പക്കാമി.

സാ തതോ പട്ഠായ പന സയംമതമച്ഛം ലഭതി വാ, ന വാ. അലഭമാനാ കതിപാഹച്ചയേനേവ സുസ്സിത്വാ കാലം കത്വാ തസ്സ സീലസ്സ ഫലേന ബാരാണസിയം കുമ്ഭകാരസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സാ പന്നരസസോളസവസ്സുദ്ദേസികകാലേ സക്കോ "കുഹിം നു ഖോ സാ നിബ്ബത്താ"തി ആവജ്ജേന്തോ ദിസ്വാ, "ഇദാനി മയാ തത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ഏളാലുകവണ്ണേന പഞ്ചായമാനേഹി സത്തഹി രതനേഹി യാനകം പൂരേത്വാ തം പാജേന്തോ ബാരാണസിം പവിസിത്വാ, "അമ്മതാതാ, ഏളാലുകാനി ഗണ്ഹഥ ഗണ്ഹഥാ"തി ഉഗ്ഘോസേന്തോ വീഥിം പടിപജ്ജി. മുഗ്ഗമാസാദീനി ഗഹേത്വാ ആഗതേ പന "മൂലേന ന ദേമീ"തി വത്വാ, "കഥം ദേസീ"തി വുത്തേ, "സീലരക്ഖികായ ഇത്ഥിയാ ദമ്മീ"തി ആഹ. "സീലം നാമ, സാമി, കീദിസം, കിം കാളം, ഉദാഹു നീലാദിവണ്ണ"ന്തി? "തുമ്ഹേ 'സീലം കീദിസ'ന്തിപി ന ജാനാഥ, കിമേവ നം രക്ഖിസ്സഥ, സീലരക്ഖികായ പന ദസ്സാമീ"തി. "സാമി, ഏസാ കുമ്ഭകാരസ്സ ധീതാ 'സീലം രക്ഖാമീ'തി വിചരതി, ഏതിസ്സാ ദേഹീ"തി. സാപി നം "തേന ഹി മയ്ഹം ദേഹി, സാമീ"തി ആഹ. "കാസി ത്വ"ന്തി? "അഹം അവിജഹിതപഞ്ചസീലാ"തി. "തുയ്ഹമേവേതാനി മയാ ആനീതാനീ"തി യാനകം പാജേന്തോ തസ്സാ ഘരം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞേഹി അനാഹരിയം കത്വാ ഏളാലുകവണ്ണേന ദേവദത്തിയം ധനം ദത്വാ അത്താനം ജാനാപേത്വാ, "ഇദം തേ ജീവിതവുത്തിയാ ധനം, പഞ്ചസീലാനി അഖണ്ഡാദീനി കത്വാ രക്ഖാഹീ"തി വത്വാ പക്കാമി.

സാപി തതോ ചവിത്വാ അസുരഭവനേ അസുരജേട്ഠകസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ സക്കസ്സ വേരിഘരേ നിബ്ബത്തി. ദ്വീസു പന അത്തഭാവേസു സീലസ്സ സുരക്ഖിതത്താ അഭിരൂപാ അഹോസി സുവണ്ണവണ്ണാ അസാധാരണായ രൂപസിരിയാ സമന്നാഗതാ. വേപചിത്തിഅസുരിന്ദോ ആഗതാഗതാനം അസുരാനം "തുമ്ഹേ മമ ധീതു അനുച്ഛവികാ ന ഹോഥാ"തി തം കസ്സചി അദത്വാ, "മമ ധീതാ അത്തനാവ അത്തനോ അനുച്ഛവികം സാമികം ഗഹേസ്സതീ"തി അസുരബലം സന്നിപാതാപേത്വാ, "തുയ്ഹം അനുച്ഛവികം സാമികം ഗണ്ഹാ"തി തസ്സാ, ഹത്ഥേ പുപ്ഫദാമം അദാസി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ തസ്സാ നിബ്ബത്തട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ തം പവത്തിം ഞത്വാ, "ഇദാനി മയാ ഗന്ത്വാ തം ആനേതും വട്ടതീ"തി മഹല്ലകഅസുരവണ്ണം നിമ്മിനിത്വാ ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ അട്ഠാസി. സാപി ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തീ തം ദിട്ഠമത്താവ പുബ്ബസന്നിവാസവസേന ഉപ്പന്നേന പേമേന മഹോഘേനേവ അജ്ഝോത്ഥടഹദയാ ഹുത്വാ, "ഏസോ മേ സാമികോ"തി തസ്സ ഉപരി പുപ്ഫദാമം ഖിപി . അസുരാ "അമ്ഹാകം രാജാ ഏത്തകം കാലം ധീതു അനുച്ഛവികം അലഭിത്വാ ഇദാനി ലഭി, അയമേവസ്സ ധീതു പിതാമഹതോ മഹല്ലകോ അനുച്ഛവികോ"തി ലജ്ജമാനാ അപക്കമിംസു. സക്കോപി തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ "സക്കോഹമസ്മീ"തി നദിത്വാ ആകാസേ പക്ഖന്ദി. അസുരാ "വഞ്ചിതമ്ഹാ ജരസക്കേനാ"തി തം അനുബന്ധിംസു. മാതലി, സങ്ഗാഹകോ വേജയന്തരഥം ആഹരിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ അട്ഠാസി. സക്കോ തം തത്ഥ

ആരോപേത്വാ ദേവനഗരാഭിമുഖോ പായാസി. അഥസ്സ സിമ്പലിവനം സമ്പത്തകാലേ രഥസദ്ദം സുത്വാ ഭീതാ ഗരുളപോതകാ വിരവിംസു. തേസം സദ്ദം സുത്വാ സക്കോ മാതലിം പുച്ഛി - "കേ ഏതേ വിരവന്തീ"തി? "ഗരുളപോതകാ, ദേവാ"തി. "കിം കാരണാ"തി? "രഥസദ്ദം സുത്വാ മരണഭയേനാ"തി. "മം ഏകം നിസ്സായ ഏത്തകോ ദിജോ രഥവേഗേന വിചുണ്ണിതോ മാ നസ്സി, നിവത്തേഹി രഥ"ന്തി. സോപി സിന്ധവസഹസ്സസ്സ ദണ്ഡകസഞ്ഞം ദത്വാ രഥം നിവത്തേസി. തം ദിസ്വാ അസുരാ "ജരസക്കോ അസുരപുരതോ പട്ഠായ പലായന്തോ ഇദാനി രഥം നിവത്തേസി, അദ്ധാ തേന ഉപത്ഥമ്ഭോ ലദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി നിവത്തേത്വാ ആഗമനമഗ്ഗേനേവ അസുരപുരം പവിസിത്വാ പുന സീസം ന ഉക്ഖിപിംസു.

സക്കോപി സുജം അസുരകഞ്ഞം ദേവനഗരം നേത്വാ അഡ്ഢതേയ്യാനം അച്ഛരാകോടീനം ജേട്ഠികട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ സക്കം വരം യാചി - "മഹാരാജ, മമ ഇമസ്മിം ദേവലോകേ മാതാപിതരോ വാ ഭാതികഭഗിനിയോ വാ നത്ഥി, യത്ഥ യത്ഥ ഗച്ഛസി, തത്ഥ തത്ഥ മം ഗഹേത്വാവ ഗച്ഛേയ്യാസീ"തി. സോ "സാധൂ"തി തസ്സാ പടിഞ്ഞം അദാസി. തതോ പട്ഠായ ചിത്തപാടലിയാ പുപ്ഫിതായ അസുരാ "അമ്ഹാകം നിബ്ബത്തട്ഠാനേ ദിബ്ബപാരിച്ഛത്തകസ്സ പുപ്ഫനകാലോ"തി യുദ്ധത്ഥായ സഗ്ഗം അഭിരുഹന്തി. സക്കോ ഹേട്ഠാസമുദ്ദേ നാഗാനം ആരക്ഖം അദാസി, തതോ സുപണ്ണാനം, തതോ കുമ്ഭണ്ഡാനം, തതോ യക്ഖാനം. തതോ ചതുന്നം മഹാരാജാനം. സബ്ബൂപരി പന ഉപദ്ദവനിവത്തനത്ഥായ ദേവനഗരദ്വാരേസു വജിരഹത്ഥാ ഇന്ദപടിമാ ഠപേസി. അസുരാ നാഗാദയോ ജിനിത്വാ ആഗതാപി ഇന്ദപടിമാ ദൂരതോ ദിസ്വാ "സക്കോ നിക്ഖന്തോ"തി പലായന്തി. ഏവം, മഹാലി, മഘോ മാണവോ അപ്പമാദപടിപദം പടിപജ്ജി. ഏവം അപ്പമത്തോ പനേസ ഏവരൂപം ഇസ്സരിയം പത്വാ ദ്വീസു ദേവലോകേസു രജ്ജം കാരേസി. അപ്പമാദോ നാമേസ ബുദ്ധാദീഹി പസത്ഥോ. അപ്പമാദഞ്ഹി നിസ്സായ സബ്ബേസമ്പി ലോകിയലോകുത്തരാനം വിസേസാനം അധിഗമോ ഹോതീതി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൦. "അപ്പമാദേന മഘവാ, ദേവാനം സേട്ഠതം ഗതോ;
അപ്പമാദം പസംസന്തി, പമാദോ ഗരഹിതോ സദാ"തി.

തത്ഥ **അപ്പമാദേനാ**തി മചലഗാമേ ഭൂമിപ്പദേസസോധനം ആദിം കത്വാ കതേന അപ്പമാദേന. **മഘവാ**തി ഇദാനി "മഘവാ"തിപഞ്ഞാതോ മഘോ മാണവോ ദ്വിന്നം ദേവലോകാനം രാജഭാവേന **ദേവാനം സേട്ഠതം ഗതോ. പസംസന്തീ**തി ബുദ്ധാദയോ പണ്ഡിതാ അപ്പമാദമേവ ഥോമേന്തി വണ്ണയന്തി. കിം കാരണാ? സബ്ബേസം ലോകിയലോകുത്തരാനം വിസേസാനം പടിലാഭകാരണത്താ. **പമാദോ ഗരഹിതോ സദാ**തി പമാദോ പന തേഹി അരിയേഹി നിച്ചം ഗരഹിതോ നിന്ദിതോ. കിം കാരണാ? സബ്ബവിപത്തീനം മൂലഭാവതോ. മനുസ്സദോഭഗ്ഗം വാ ഹി അപായുപ്പത്തി വാ സബ്ബാ പമാദമൂലികായേവാതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ മഹാലി ലിച്ഛവീ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ ജാതാതി.

മഘവത്ഥു സത്തമം.

൮. അഞ്ഞതരഭിക്ഖുവത്ഥു

അപ്പമാദരതോ ഭിക്ഖൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര സത്ഥു സന്തികേ യാവ അരഹത്താ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഘടേന്തോ വായമന്തോ അരഹത്തം പത്തും നാസക്ഖി. സോ ''വിസേസേത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേസ്സാമീ''തി തതോ നിക്ഖമിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ മഹന്തം ദാവഗ്ഗിം ഉട്ഠിതം ദിസ്വാ വേഗേന ഏകം മുണ്ഡപബ്ബതമത്ഥകം അഭിരുയ്ഹ നിസിന്നോ അരഞ്ഞം ഡയ്ഹമാനം അഗ്ഗിം ദിസ്വാ ആരമ്മണം ഗണ്ഹി - ''യഥാ അയം അഗ്ഗി മഹന്താനി ച ഖുദ്ദകാനി ച ഉപാദാനാനി ഡഹന്തോ ഗച്ഛതി, ഏവം അരിയമഗ്ഗഞാണഗ്ഗിനാപി മഹന്താനി ച ഖുദ്ദകാനി ച സംയോജനാനി ഡഹന്തേന ഗന്തബ്ബം ഭവിസ്സതീ''തി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ തസ്സ ചിത്താചാരം ഞത്വാ, ''ഏവമേവ, ഭിക്ഖു, മഹന്താനിപി ഖുദ്ദകാനിപി ഉപാദാനാനി വിയ ഇമേസം സത്താനം അബ്ഭന്തരേ ഉപ്പജ്ജമാനാനി അണുംഥൂലാനി സംയോജനാനി, താനി ഞാണഗ്ഗിനാ ഝാപേത്വാ അഭബ്ബുപ്പത്തികാനി കാതും വട്ടതീ''തി വത്വാ ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേത്വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ അഭിമുഖേ നിസിന്നോ വിയ പഞ്ഞായമാനോ ഇമം ഓഭാസഗാഥമാഹ -

൩൧. ''അപ്പമാദരതോ ഭിക്ഖു, പമാദേ ഭയദസ്സി വാ;
സംയോജനം അണും ഥൂലം, ഡഹം അഗ്ഗീവ ഗച്ഛതീ''തി.

തത്ഥ **അപ്പമാദരതോ**തി അപ്പമാദേ രതോ അഭിരതോ, അപ്പമാദേന വീതിനാമേന്തോതി അത്ഥോ. **പമാദേ ഭയദസ്സി വാ**തി നിരയുപ്പത്തിആദികം പമാദേ ഭയം ഭയതോ പസ്സന്തോ, താസം വാ ഉപ്പത്തീനം മൂലത്താ പമാദം ഭയതോ പസ്സന്തോ. **സംയോജന**ന്തി വട്ടദുക്ഖേന സദ്ധിം യോജനം ബന്ധനം പജാനം വട്ടേ ഓസീദാപനസമത്ഥം ദസവിധം സംയോജനം. **അണും ഥൂല**ന്തി മഹന്തഞ്ച ഖുദ്ദകഞ്ച. **ഡഹം അഗ്ഗീവ ഗച്ഛതീ**തി യഥാ അയം അഗ്ഗീ ഏതം മഹന്തഞ്ച ഖുദ്ദകഞ്ച ഉപാദാനം ഡഹന്തോവ ഗച്ഛതി. ഏവമേസോ അപ്പമാദരതോ ഭിക്ഖു അപ്പമാദാധിഗതേന ഞാണഗ്ഗിനാ ഏതം സംയോജനം ഡഹന്തോ അഭബ്ബുപ്പത്തികം കരോന്തോ ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ.

ഗാഥാപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു യഥാനിസിന്നോവ സബ്ബസംയോജനാനി ഝാപേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം ഥോമേത്വാ വണ്ണേത്വാ വന്ദമാനോവ പക്കാമീതി.

അഞ്ഞതരഭിക്ഖുവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. നിഗമവാസിതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

അപ്പമാദരതോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ നിഗമവാസിതിസ്സത്ഥേരം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സാവത്ഥിതോ അവിദൂരേ നിഗമഗാമേ ജാതസംവഡ്ഢോ ഏകോ കുലപുത്തോ സത്ഥു സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ

‘‘നിഗമവാസിതിസ്സത്ഥേരോ നാമ അപ്പിച്ഛോ സന്തുട്ഠോ പവിവിത്തോ ആരദ്ധവീരിയോ’’തി പഞ്ഞായി. സോ നിബദ്ധം ഞാതിഗാമേയേവ പിണ്ഡായ വിചരതി. അനാഥപിണ്ഡികാദീസു മഹാദാനാനി കരോന്തേസു, പസേനദികോസലേ അസദിസദാനം കരോന്തേപി സാവത്ഥിം നാഗച്ഛതി. ഭിക്ഖൂ ‘‘അയം നിഗമവാസിതിസ്സത്ഥേരോ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ ഞാതിസംസട്ഠോ വിഹരതി, അനാഥപിണ്ഡികാദീസു മഹാദാനാദീനി കരോന്തേസു, പസേനദികോസലേ അസദിസദാനം കരോന്തേപി നേവ ആഗച്ഛതീ’’തി കഥം സമുട്ഠാപേത്വാ സത്ഥു ആരോചയിംസു. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ, ‘‘സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഏവം കരോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ, ‘‘നത്ഥി, ഭന്തേ, മയ്ഹം ഞാതിസംസഗ്ഗോ, അഹം ഏതേ മനുസ്സേ നിസ്സായ അജ്ഝോഹരണീയമത്തം ആഹാരം ലഭാമി ലൂഖേ വാ പണീതേ വാ. യാപനമത്തേ ലദ്ധേ പുന കിം ആഹാരപരിയേസനേനാതി ന ഗച്ഛാമി, ഞാതീഹി പന മേ സംസഗ്ഗോ നാമ നത്ഥി, ഭന്തേ’’തി വുത്തേ സത്ഥാ പകതിയാപി തസ്സ അജ്ഝാസയം വിജാനന്തോ - ‘‘സാധു സാധു, ഭിക്ഖൂ’’തി തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ, ‘‘അനച്ഛരിയം ഖോ പനേതം ഭിക്ഖു, യം ത്വം മാദിസം ആചരിയം ലഭിത്വാ അപ്പിച്ഛോ അഹോസി. അയഞ്ഹി അപ്പിച്ഛതാ നാമ മമ തന്തി, മമ പവേണീ’’തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ഹിമവന്തേ ഗങ്ഗാതീരേ ഏകസ്മിം ഉദുമ്ബരവനേ അനേകസഹസ്സാ സുവാ വസിംസു. തത്രേകോ സുവരാജാ അത്തനോ നിവാസരുക്ഖസ്സ ഫലേസു ഖീണേസു യം യദേവ അവസിട്ഠം ഹോതി അങ്കുരോ വാ പത്തം വാ തചോ വാ, തം തം ഖാദിത്വാ ഗങ്ഗായം പാനീയം പിവിത്വാ പരമപ്പിച്ഛോ സന്തുട്ഠോ ഹുത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗച്ഛതി. തസ്സ അപ്പിച്ഛസന്തുട്ഠഭാവഗുണേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. സക്കോ ആവജ്ജമാനോ തം ദിസ്വാ തസ്സ വീമംസനത്ഥം അത്തനോ ആനുഭാവേന തം രുക്ഖം സുക്ഖാപേസി. രുക്ഖോ ഓഭഗ്ഗോ ഖാണുമത്തോ ഛിദ്ദാവഛിദ്ദോവ ഹുത്വാ വാതേ പഹരന്തേ ആകോടിതോ വിയ സദ്ദം നിച്ഛാരേന്തോ അട്ഠാസി. തസ്സ ഛിദ്ദേഹി ചുണ്ണാനി നിക്ഖമന്തി. സുവരാജാ താനി ഖാദിത്വാ ഗങ്ഗായം പാനീയം പിവിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ വാതാതപം അഗണേത്വാ ഉദുമ്ബരഖാണുമത്ഥകേ നിസീദതി. സക്കോ തസ്സ പരമപ്പിച്ഛഭാവം ഞത്വാ, ‘‘മിത്തധമ്മഗുണം കഥാപേത്വാ വരമസ്സ ദത്വാ ഉദുമ്ബരം അമതഫലം കത്വാ ആഗമിസ്സാമീ’’തി ഏകോ ഹംസരാജാ ഹുത്വാ സുജം അസുരകഞ്ഞം പുരതോ കത്വാ ഉദുമ്ബരവനം ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ ഏകസ്സ രുക്ഖസ്സ സാഖായ നിസീദിത്വാ തേന സദ്ധിം കഥേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

‘‘സന്തി രുക്ഖാ ഹരിപത്താ, ദുമാനേകഫലാ ബഹൂ;
കസ്മാ നു സുക്ഖേ കോളാപേ, സുവസ്സ നിരതോ മനോ’’തി. (ജാ॰ ൧.൯.൩൭);

സബ്ബം സുവജാതകം നവകനിപാതേ ആഗതനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം. അട്ഠുപ്പത്തിയേവ ഹി തത്ഥ ച ഇധ ച നാനാ, സേസം താദിസമേവ. സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ, ‘‘തദാ സക്കോ ആനന്ദോ അഹോസി, സുവരാജാ അഹമേവാ’’തി വത്വാ, ‘‘ഏവം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പിച്ഛതാ നാമേസാ മമ തന്തി, മമ പവേണീ, അനച്ഛരിയാ മമ പുത്തസ്സ നിഗമവാസിതിസ്സസ്സ മാദിസം ആചരിയം ലഭിത്വാ അപ്പിച്ഛതാ, ഭിക്ഖുനാ നാമ നിഗമവാസിതിസ്സേന

വിയ അപ്പിച്ഛേനേവ ഭവിതബ്ബം. ഏവരൂപോ ഹി ഭിക്ഖു അഭബ്ബോ സമഥവിപസ്സനാധമ്മേഹി വാ മഗ്ഗഫലേഹി വാ പരിഹാനായ, അഞ്ഞദത്ഥു നിബ്ബാനസ്സേവ സന്തികേ ഹോതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൨.''അപ്പമാദരതോ ഭിക്ഖു, പമാദേ ഭയദസ്സി വാ;
അഭബ്ബോ പരിഹാനായ, നിബ്ബാനസ്സേവ സന്തികേ''തി.

തത്ഥ **അഭബ്ബോ പരിഹാനായ**ാതി സോ ഏവരൂപോ ഭിക്ഖു സമഥവിപസ്സനാധമ്മേഹി വാ മഗ്ഗഫലേഹി വാ പരിഹാനായ അഭബ്ബോ, നാപി പത്തേഹി പരിഹായതി, ന അപ്പത്താനി ന പാപുണാതി. **നിബ്ബാനസ്സേവ സന്തികേ**തി കിലേസപരിനിബ്ബാനസ്സപി അനുപാദാപരിനിബ്ബാനസ്സാപി സന്തികേയേവാതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ നിഗമവാസിതിസ്സത്ഥേരോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

നിഗമവാസിതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

അപ്പമാദവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ. ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

൩. ചിത്തവഗ്ഗോ

൧. മേഘിയത്ഥേരവത്ഥു

ഫന്ദനം ചപലം ചിത്തന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ചാലികായ പബ്ബതേ വിഹരന്തോ ആയസ്മന്തം മേഘിയം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ വത്ഥും വിഭാവനത്ഥം സബ്ബം **മേഘിയസുത്തന്തം** (ഉദാ॰ ൩൧) വിത്ഥാരേതബ്ബം. സത്ഥാ പന തീഹി വിതക്കേഹി അന്വാസത്തതായ തസ്മിം അമ്ബവനേ പധാനം അനുയുഞ്ജിതും അസക്കുണിത്വാ ആഗതം മേഘിയത്ഥേരം ആമന്തേത്വാ, "അതിഭാരിയം തേ, മേഘിയ, കതം 'ആഗമേഹി താവ, മേഘിയ, ഏകകോമ്ഹി യാവ അഞ്ഞോപി കോചി ഭിക്ഖു ആഗച്ഛതീ'തി മം യാചന്തം ഏകകം പഹായ ഗച്ഛന്തേന ഭിക്ഖുനാ നാമ ഏവം ചിത്തവസികേന ഭവിതും ന വട്ടതി, ചിത്തം നാമേതം ലഹുകം, തം അത്തനോ വസേ വത്തേതും വട്ടതീ"തി വത്വാ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൩. "ഫന്ദനം ചപലം ചിത്തം, ദൂരക്ഖം ദുന്നിവാരയം;
ഉജും കരോതി മേധാവീ, ഉസുകാരോവ തേജനം.

൩൪. "വാരിജോവ ഥലേ ഖിത്തോ, ഓകമോകതഉബ്ഭതോ;
പരിപ്ഫന്ദതിദം ചിത്തം, മാരധേയ്യം പഹാതവേ"തി.

തത്ഥ **ഫന്ദന**ന്തി രൂപാദീസു ആരമ്മണേസു വിപ്ഫന്ദമാനം. **ചപല**ന്തി ഏകഇരിയാപഥേന അസണ്ഠഹന്തോ ഗാമദാരകോ വിയ ഏകസ്മിം ആരമ്മണേ അസണ്ഠഹനതോ ചപലം. **ചിത്ത**ന്തി വിഞ്ഞാണം, ഭൂമിവത്ഥുആരമ്മണകിരിയാദിവിചിത്തതായ പനേതം "ചിത്ത"ന്തി വുത്തം. **ദൂരക്ഖ**ന്തി കിട്ഠസമ്ബാധേ ഠാനേ കിട്ഠഖാദകഗോണം വിയ ഏകേകസ്മിം സപ്പായാരമ്മണേയേവ ദുട്ഠപനതോ ദൂരക്ഖം. **ദുന്നിവാരയ**ന്തി വിസഭാഗാരമ്മണം ഗച്ഛന്തം പടിസേധേതും ദുക്ഖത്താ ദുന്നിവാരയം. **ഉസുകാരോവ തേജന**ന്തി യഥാ നാമ ഉസുകാരോ അരഞ്ഞതോ ഏകം വങ്കദണ്ഡകം ആഹരിത്വാ നിത്തചം കത്വാ കഞ്ജിയതേലേന മക്ഖേത്വാ അങ്ഗാരകപല്ലേ താപേത്വാ രുക്ഖാലകേ ഉപ്പീളേത്വാ നിവങ്കം ഉജും വാലവിജ്ഝനയോഗ്ഗം കരോതി, കത്വാ ച പന രാജരാജമഹാമത്താനം സിപ്പം ദസ്സേത്വാ മഹന്തം സക്കാരസമ്മാനം ലഭതി, ഏവമേവ മേധാവീ പണ്ഡിതോ വിഞ്ഞൂ പുരിസോ ഫന്ദനാദിസഭാവമേതം ചിത്തം ധുതങ്ഗാരഞ്ഞാവാസവസേന, നിത്തചം അപഗതഓളാരികകിലേസം കത്വാ സദ്ധാസിനേഹേന തേമേത്വാ കായികചേതസികവീരിയേന താപേത്വാ സമഥവിപസ്സനാലകേ ഉപ്പീളേത്വാ ഉജും അകുടിലം നിബ്ബിസേവനം കരോതി, കത്വാ ച പന സങ്ഖാരേ സമ്മസിത്വാ മഹന്തം അവിജ്ജക്ഖന്ധം പദാലേത്വാ, "തിസ്സോ വിജ്ജാ, ഛ അഭിഞ്ഞാ, നവ ലോകുത്തരധമ്മേ"തി ഇമം വിസേസം ഹത്ഥഗതമേവ കത്വാ അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യഭാവം ലഭതി.

വാരിജോവാതി മച്ഛോ വിയ, **ഥലേ ഖിത്തോ**തി ഹത്ഥേന വാ പാദേന വാ ജാലാദീനം വാ അഞ്ഞതരേന ഥലേ ഛഡ്ഡിതോ. **ഓകമോകതഉബ്ഭതോ**തി "ഓകപുണ്ണേഹി ചീവരേഹീ"തി ഏത്ഥ (മഹാവ॰ ൩൩൯) ഉദകം ഓകം, "ഓകം പഹായ അനികേതസാരീ"തി ഏത്ഥ (സു॰ നി॰ ൮൪൯) ആലയോ, ഏത്ഥ ഉഭയമ്പി

ലബ്ഭതി. ‘‘ഓകമോകതഉബ്ഭതോ’’തി ഹി എത്ഥ **ഓകമോകതോതി** ഉദകസങ്ഖാതാ ആലയാതി അയമത്ഥോ. **ഉബ്ഭതോതി** ഉദ്ധടോ. **പരിപ്ഫന്ദതിദം ചിത്തന്തി** യഥാ സോ ഉദകാലയതോ ഉബ്ഭതോ ഥലേ ഖിത്തോ മച്ഛോ ഉദകം അലഭന്തോ പരിപ്ഫന്ദതി, ഏവമിദം പഞ്ചകാമഗുണാലയാഭിരതം ചിത്തം തതോ ഉദ്ധരിത്വാ മാരധേയ്യസങ്ഖാതം വട്ടം പഹാതും വിപസ്സനാകമ്മട്ഠാനേ ഖിത്തം കായികചേതസികവീരിയേന സന്താപിയമാനം പരിപ്ഫന്ദതി, സണ്ഠാതും ന സക്കോതി. ഏവം സന്തേപി ധുരം അനിക്ഖിപിത്വാ മേധാവീ പുഗ്ഗലോ തം വുത്തനയേനേവ ഉജും കമ്മനിയം കരോതീതി അത്ഥോ. അപരോ നയോ - ഇദം മാരധേയ്യം കിലേസവട്ടം അവിജഹിത്വാ ഠിതം ചിത്തം സോ വാരിജോ വിയ പരിപ്ഫന്ദതി, തസ്മാ **മാരധേയ്യം പഹാതവേ,** യേന കിലേസവട്ടസങ്ഖാതേന മാരധേയ്യേനേവ പരിപ്ഫന്ദതി, തം പഹാതബ്ബന്തി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ മേഘിയത്ഥേരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതോ, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ ജാതാതി.

മേഘിയത്ഥേരവത്ഥു പഠമം.

൨. അഞ്ഞതരഭിക്ഖുവത്ഥു

ദുന്നിഗ്ഗഹസ്സ ലഹുനോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

കോസലരഞ്ഞോ കിര വിജിതേ പബ്ബതപാദേ മാതികഗാമോ നാമ ഏകോ ഘനവാസോ ഗാമോ അഹോസി. അഥേകദിവസം സട്ഠിമത്താ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികേ യാവ അരഹത്താ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ തം ഗാമം ഗന്ത്വാ പിണ്ഡായ പവിസിംസു. അഥ നേ യോ തസ്സ ഗാമസ്സ സാമികോ മാതികോ നാമ, തസ്സ മാതാ ദിസ്വാ ഗേഹേ നിസീദാപേത്വാ നാനഗ്ഗരസേന യാഗുഭത്തേന പരിവിസിത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, കത്ഥ ഗന്തുകാമാ’’തി പുച്ഛി. ‘‘യഥാ ഫാസുകട്ഠാനം മഹാഉപാസികേ’’തി. സാ ‘‘വസ്സാവാസട്ഠാനം, അയ്യാ, പരിയേസന്തി മഞ്ഞേ’’തി ഞത്വാ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ, ‘‘സചേ, അയ്യാ, ഇമം തേമാസം ഇധ വസിസ്സന്തി, അഹം തീണി സരണാനി, പഞ്ച സീലാനി ഗഹേത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കരിസ്സാമീ’’തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ ‘‘മയം ഇമം നിസ്സായ ഭിക്ഖായ അകിലമന്താ ഭവനിസ്സരണം കാതും സക്ഖിസ്സാമാ’’തി അധിവാസയിംസു. സാ തേസം വസനട്ഠാനം വിഹാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ അദാസി.

തേ തത്ഥേവ വസന്താ ഏകദിവസം സന്നിപതിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഓവദിംസു, ‘‘ആവുസോ, അമ്ഹേഹി പമാദചാരം ചരിതും ന വട്ടതി. അമ്ഹാകഞ്ഹി സകഗേഹം വിയ അട്ഠ മഹാനിരയാ വിവടദ്വാരായേവ, ധരമാനകബുദ്ധസ്സ ഖോ പന സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ മയം ആഗതാ, ബുദ്ധാ ച നാമ പദാനുപദികം വിചരന്തേനാപി സഠേന ആരാധേതും ന സക്കാ, യഥാജ്ഝാസയേനേവ ആരാധേതും സക്കാ, അപ്പമത്താ ഹോഥ, ദ്വീഹി ഏകട്ഠാനേ ന ഠാതബ്ബം, ന നിസീദിതബ്ബം, സായം ഖോ പന ഥേരൂപട്ഠാനകാലേ പാതോവ ഭിക്ഖാചാരകാലേ ഏകതോ ഭവിസ്സാമ, സേസകാലേ ദ്വേ ഏകതോ ന ഭവിസ്സാമ, അപിച ഖോ പന അഫാസുകേന ഭിക്ഖുനാ ആഗന്ത്വാ വിഹാരമജ്ഝേ ഘണ്ഡിയാ പഹതായ ഘണ്ഡിസഞ്ഞായ ആഗന്ത്വാ തസ്സ ഭേസജ്ജം കരിസ്സാമാ’’തി.

തേസു ഏവം കതികം കത്വാ വിഹരന്തേസു ഏകദിവസം സാ ഉപാസികാ സപ്പിതേലഫാണിതാദീനി ഗാഹാപേത്വാ ദാസദാസികമ്മകരാദീഹി പരിവുതാ സായന്ഹസമയേ തം വിഹാരം ഗന്ത്വാ വിഹാരമജ്ഝേ ഭിക്ഖൂ അദിസ്വാ, "കഹം നു ഖോ, അയ്യാ, ഗതാ"തി പുരിസേ പുച്ഛിത്വാ, "അത്തനോ അത്തനോ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേസു നിസിന്നാ ഭവിസ്സന്തി, അയ്യേ"തി വുത്തേ, "കിം നു ഖോ കത്വാ ദട്ഠും സക്ഖിസ്സാമീ"തി ആഹ. അഥ നം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ കതികവത്തം ജാനനമനുസ്സാ ആഹംസു - "ഘണ്ഡിയാ പഹതായ സന്നിപതിസ്സന്തി, അയ്യേ"തി. സാ ച ഘണ്ഡിം പഹരാപേസി. ഭിക്ഖൂ ഘണ്ഡിസദ്ദം സുത്വാ, "കസ്സചി അഫാസുകം ഭവിസ്സതീ"തി സകസകട്ഠാനേഹി നിക്ഖമിത്വാ വിഹാരമജ്ഝേ സന്നിപതിംസു. ദ്വേപി ജനാ ഏകമഗ്ഗേനാഗതാ നാമ നത്ഥി. ഉപാസികാ ഏകേകട്ഠാനതോ ഏകേകമേവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ, "മമ പുത്തേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹോ കതോ ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം വന്ദിത്വാ പുച്ഛി - "കലഹം നു ഖോ, ഭന്തേ, കരിത്ഥാ"തി? "ന കരോമ, മഹാഉപാസികേ"തി. "സചേ വോ, ഭന്തേ, കലഹോ നത്ഥി, അഥ കസ്മാ യഥാ അമ്ഹാകം ഗേഹം ആഗച്ഛന്താ സബ്ബേ ഏകതോവ ആഗച്ഛഥ, ഏവം അനാഗന്ത്വാ ഏകേകട്ഠാനതോ ഏകേകാവ ആഗതാ"തി? "മഹാഉപാസികേ, ഏകേകസ്മിം ഠാനേ നിസീദിത്വാ സമണധമ്മം കരിമ്ഹാ"തി. "കോ ഏസ , ഭന്തേ, സമണധമ്മോ നാമാ"തി? "ദ്വത്തിംസാകാരേ സജ്ഝായം കരോമ, അത്തഭാവേ ച ഖയവയം പട്ഠപേമ, മഹാഉപാസികേ"തി. "കിം പന, ഭന്തേ, ദ്വത്തിംസാകാരേ സജ്ഝായം കാതും, അത്തഭാവേ ച ഖയവയം പട്ഠപേതും തുമ്ഹാകമേവ വട്ടതി, ഉദാഹു അമ്ഹാകമ്പീതി, കസ്സചിപി അവാരിതോ ഏസ ധമ്മോ, മഹാഉപാസികേ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, മയ്ഹമ്പി ദ്വത്തിംസാകാരം ദേഥ, അത്തഭാവേ ച ഖയവയപട്ഠപനം ആചിക്ഖഥാ"തി. "തേന ഹി ഉഗ്ഗണ്ഹ, മഹാഉപാസികേ"തി സബ്ബം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസും.

സാ തതോ പട്ഠായ ദ്വത്തിംസാകാരേ സജ്ഝായം കത്വാ അത്തനി ഖയവയം പട്ഠപേത്വാ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പുരേതരമേവ തയോ മഗ്ഗേ, തീണി ച ഫലാനി പാപുണി. മഗ്ഗേനേവ ചസ്സാ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ ലോകിയഅഭിഞ്ഞാ ച ആഗമിംസു. സാ മഗ്ഗഫലസുഖതോ വുട്ഠായ ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഓലോകേത്വാ, "കദാ നു ഖോ മമ പുത്തേഹി അയം ധമ്മോ അധിഗതോ"തി ഉപധാരേന്തീ സബ്ബേപിമേ സരാഗാ സദോസാ സമോഹാ ഝാനവിപസ്സനാമത്തമ്പി തേസം നത്ഥി, "കിം നു ഖോ മയ്ഹം പുത്താനം അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയോ അത്ഥി, നത്ഥീ"തി ആവജ്ജേത്വാ, "അത്ഥീ"തി ദിസ്വാ, "സേനാസനസപ്പായം നു ഖോ അത്ഥി, നത്ഥീ"തി ആവജ്ജേത്വാ തമ്പി ദിസ്വാ, "പുഗ്ഗലസപ്പായം നു ഖോ ലഭന്തി, ന ലഭന്തീ"തി ആവജ്ജേസി, പുഗ്ഗലസപ്പായമ്പി ദിസ്വാ, "ആഹാരസപ്പായം നു ഖോ ലഭന്തി, ന ലഭന്തീ"തി ഉപധാരേന്തീ "ആഹാരസപ്പായം നേസം നത്ഥീ"തി ദിസ്വാ തതോ പട്ഠായ നാനാവിധം യാഗും, അനേകപ്പകാരം ഖജ്ജകം, നാനഗ്ഗരസഞ്ച ഭോജനം സമ്പാദേത്വാ ഗേഹേ ഭിക്ഖൂ നിസീദാപേത്വാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ, "ഭന്തേ , തുമ്ഹാകം യം യം രുച്ചതി, തം തം ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി നിയ്യാദേസി. തേ യഥാരുചി യാഗുആദീനി ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തി. തേസം സപ്പായാഹാരം ലഭന്താനം ചിത്തം ഏകഗ്ഗം അഹോസി.

തേ ഏകഗ്ഗേന ചിത്തേന വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ ചിന്തയിംസു - "അഹോ മഹാഉപാസികാ

അമ്ഹാകം പതിട്ഠാ ജാതാ, സചേ മയം സപ്പായാഹാരം ന ലഭിമ്ഹ, ന നോ മഗ്ഗഫലപടിവേധോ അഭവിസ്സ, ഇദാനി വുട്ഠവസ്സാ പവാരേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമാ''തി. തേ ''സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമമ്ഹാ''തി മഹാഉപാസികം ആപുച്ഛിംസു. ''മഹാഉപാസികാ സാധു, അയ്യാ''തി. തേ അനുഗന്ത്വാ പുനപി, ''ഭന്തേ, അമ്ഹേ ഓലോകേയ്യാഥാ''തി ബഹൂനി പിയവചനാനി വത്വാ പടിനിവത്തി. തേപി ഖോ ഭിക്ഖൂ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ ''കച്ചി, ഭിക്ഖവേ, ഖമനീയം, കച്ചി യാപനീയം, ന ച പിണ്ഡകേന കിലമിത്ഥാ''തി വുത്തേ ''ഖമനീയം, ഭന്തേ, യാപനീയം, ഭന്തേ, പിണ്ഡകേന പന നേവ കിലമിമ്ഹ. അമ്ഹാകഞ്ഹി മാതികമാതാ നാമേകാ ഉപാസികാ ചിത്താചാരം ഞത്വാ, 'അഹോ വത നോ ഏവരൂപം നാമ ആഹാരം പടിയാദേയ്യാ'തി ചിന്തിതേ യഥാചിന്തിതം ആഹാരം പടിയാദേത്വാ അദാസീ''തി തസ്സാ ഗുണകഥം കഥയിംസു.

അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തസ്സാ ഗുണകഥം സുത്വാ തത്ഥ ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ, ''ഭന്തേ, തം ഗാമം ഗമിസ്സാമീ''തി സത്ഥാരം ആപുച്ഛിത്വാ ജേതവനതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന തം ഗാമം പത്വാ വിഹാരം പവിസനദിവസേയേവ ചിന്തേസി - ''അയം കിര ഉപാസികാ ചിന്തിതചിന്തിതം ജാനാതി, അഹഞ്ച മഗ്ഗകിലന്തോ വിഹാരം പടിജഗ്ഗിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, അഹോ വത മേ വിഹാരപടിജഗ്ഗകം മനുസ്സം പേസേയ്യാ''തി. ഉപാസികാ ഗേഹേ നിസിന്നാവ ആവജ്ജേന്തീ തമത്ഥം ഞത്വാ, ''ഗച്ഛ, വിഹാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ ഏഹീ''തി മനുസ്സം പേസേസി. ഇതരോപി പാനീയം പിവിതുകാമോ ''അഹോ വത മേ സക്ഖരപാനകം കത്വാ പേസേയ്യാ''തി ചിന്തേസി. ഉപാസികാ തമ്പി പേസേസി. സോ പുനദിവസേ ''പാതോവ സിനിദ്ധയാഗും മേ സഉത്തരിഭങ്ഗം പേസേതൂ''തി ചിന്തേസി. ഉപാസികാ തഥാ അകാസി . സോ യാഗും പിവിത്വാ, ''അഹോ വത മേ ഏവരൂപം ഖജ്ജകം പേസേയ്യാ''തി ചിന്തേസി. ഉപാസികാ തമ്പി പേസേസി. സോ ചിന്തേസി - ''അയം ഉപാസികാ മയാ സബ്ബം ചിന്തിതചിന്തിതം പേസേസി, അഹം ഏതം ദട്ഠുകാമോ, അഹോ വത മേ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഗാഹാപേത്വാ സയമേവ ആഗച്ഛേയ്യാ''തി. ഉപാസികാ ''മമ പുത്തോ മം ദട്ഠുകാമോ, ആഗമനം മേ പച്ചാസീസതീ''തി ഭോജനം ഗാഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ തസ്സ അദാസി. സോ കതഭത്തകിച്ചോ ''മാതികമാതാ നാമ ത്വം, മഹാഉപാസികേ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, താതാ''തി. ''ത്വം പരചിത്തം ജാനാസീ''തി? ''കിം മം പുച്ഛസി, താതാ''തി? ''മയാ ചിന്തിതചിന്തിതം സബ്ബമകാസി, തേന തം പുച്ഛാമീ''തി. ''പരചിത്തജാനനകഭിക്ഖൂ ബഹൂ, താതാ''തി? ''നാഹം അഞ്ഞേ പുച്ഛാമി, തുവം പുച്ഛാമി, ഉപാസികേ''തി. ഏവം സന്തേപി ഉപാസികാ ''പരചിത്തം ജാനാമീ''തി അവത്വാ ''പരചിത്തം ജാനന്താ നാമ ഏവം കരോന്തി പുത്താ''തി ആഹ. സോ ''ഭാരിയം വതിദം കമ്മം, പുഥുജ്ജനാ നാമ സോഭനമ്പി അസോഭനമ്പി ചിന്തേന്തി, സചാഹം കിഞ്ചി അയുത്തം ചിന്തയിസ്സാമി, സഹ ഭണ്ഡകേന ചോരം ചൂളായ ഗണ്ഹന്തീ വിയ മം വിപ്പകാരം പാപേയ്യ, മയാ ഇതോ പലായിതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ, ''ഉപാസികേ, അഹം ഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ. ''കഹം, അയ്യാ''തി? ''സത്ഥു സന്തികം, ഉപാസികേ''തി. ''വസഥ താവ, ഭന്തേ, ഇധാ''തി. ''ന വസിസ്സാമി, ഉപാസികേ, ഗമിസ്സാമേവാ''തി നിക്ഖമിത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. അഥ നം സത്ഥാ ''കിം ഭിക്ഖു ന ത്വം തത്ഥ വസസീ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ഭന്തേ, ന സക്കാ തത്ഥ വസിതു''ന്തി. ''കിം കാരണാ ഭിക്ഖൂ''തി? ''ഭന്തേ, സാ ഉപാസികാ ചിന്തിതചിന്തിതം സബ്ബം ജാനാതി,

പുഥുജ്ജനാ ച നാമ സോഭനമ്പി അസോഭനമ്പി ചിന്തേന്തി, സചാഹം കിഞ്ചി അയുത്തം ചിന്തേസ്സാമി, സഹ ഭണ്ഡകേന ചോരം ചൂളായ ഗണ്ഹന്തീ വിയ മം വിപ്പകാരം പാപേസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ ആഗതോമ്ഹീതി. "ഭിക്ഖു, തത്ഥേവ തയാ വസിതും വട്ടതീ"തി , "ന സക്കോമി, ഭന്തേ, നാഹം തത്ഥ വസിസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഏകമേവ രക്ഖിതും സക്ഖിസ്സസീ"തി. "കിം, ഭന്തേ"തി? "തവ ചിത്തമേവ രക്ഖ, ചിത്തം നാമേതം ദുരക്ഖം, ത്വം അത്തനോ ചിത്തമേവ നിഗ്ഗണ്ഹ, മാ അഞ്ഞം കിഞ്ചി ചിന്തയി, ചിത്തം നാമേതം ദുന്നിഗ്ഗഹ"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൫. "ദുന്നിഗ്ഗഹസ്സ ലഹുനോ, യത്ഥകാമനിപാതിനോ;
ചിത്തസ്സ ദമഥോ സാധു, ചിത്തം ദന്തം സുഖാവഹ"ന്തി.

തത്ഥ ചിത്തം നാമേതം ദുക്ഖേന നിഗ്ഗയ്ഹതീതി ദുന്നിഗ്ഗഹം. ലഹും ഉപ്പജ്ജതി ച നിരുജ്ഝതി ചാതി ലഹു. തസ്സ **ദുന്നിഗ്ഗഹസ്സ ലഹുനോ. യത്ഥകാമനിപാതിനോ**തി യത്ഥ കത്ഥചിദേവ നിപതനസീലസ്സ. ഏതഞ്ഹി ലഭിതബ്ബട്ഠാനം വാ അലഭിതബ്ബട്ഠാനം വാ യുത്തട്ഠാനം വാ അയുത്തട്ഠാനം വാ ന ജാനാതി, നേവ ജാതിം ഓലോകേതി, ന ഗോത്തം, ന വയം. യത്ഥ യത്ഥ ഇച്ഛതി, തത്ഥ തത്ഥേവ നിപതതീതി "യത്ഥകാമനിപാതീ"തി വുച്ചതി. തസ്സ ഏവരൂപസ്സ **ചിത്തസ്സ ദമഥോ സാധു** ചതൂഹി അരിയമഗ്ഗേഹി ദന്തഭാവോ യഥാ നിബ്ബിസേവനം ഹോതി, തഥാ കതഭാവോ സാധു. കിം കാരണാ? ഇദഞ്ഹി **ചിത്തം ദന്തം സുഖാവഹം** നിബ്ബിസേവനം കതം മഗ്ഗഫലസുഖം പരമത്ഥനിബ്ബാനസുഖഞ്ച ആവഹതീതി.

ദേസനാപരിയോസാനേ സമ്പത്തപരിസായ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും, മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

സത്ഥാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഇമം ഓവാദം ദത്വാ, "ഗച്ഛ, ഭിക്ഖു, അഞ്ഞം കിഞ്ചി അചിന്തയിത്വാ തത്ഥേവ വസാഹീ"തി പഹിണി. സോ ഭിക്ഖു സത്ഥു സന്തികാ ഓവാദം ലഭിത്വാ തത്ഥ അഗമാസി. കിഞ്ചി ബഹിദ്ധാ ചിന്തനം നാമ ന ചിന്തേസി. മഹാഉപാസികാപി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തീ ഥേരം ദിസ്വാ, "ഇദാനി ഓവാദദായകം ആചരിയം ലഭിത്വാ പുനാഗതോ മമ പുത്തോ"തി അത്തനോ ഞാണേനേവ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ തസ്സ സപ്പായാഹാരം പടിയാദേത്വാ അദാസി. സോ സപ്പായഭോജനം സേവിത്വാ കതിപാഹേനേവ അരഹത്തം പത്വാ മഗ്ഗഫലസുഖേന വീതിനാമേന്തോ "അഹോ മഹാഉപാസികാ മയ്ഹം പതിട്ഠാ ജാതാ, അഹം ഇമം നിസ്സായ ഭവനിസ്സരണം പത്തോമ്ഹീ"തി ചിന്തേത്വാ, "ഇമസ്മിം താവ മേ അത്തഭാവേ പതിട്ഠാ ജാതാ, സംസാരേ പന മേ സംസരന്തസ്സ അഞ്ഞേസുപി അത്തഭാവേസു അയം പതിട്ഠാ ഭൂതപുബ്ബാ, നോ"തി ഉപധാരേന്തോ ഏകൂനഅത്തഭാവസതം അനുസ്സരി. സാപി ഏകൂനഅത്തഭാവസതേ തസ്സ പാദപരിചാരികാ അഞ്ഞേസു പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ തം ജീവിതാ വോരോപേസി. ഥേരോ തസ്സാ ഏത്തകം അഗുണം ദിസ്വാ, "അഹോ മയം മഹാഉപാസികാ ഭാരിയം കമ്മം അകാസീ"തി ചിന്തേസി.

മഹാഉപാസികാപി ഗേഹേ നിസിന്നാവ "കിം നു ഖോ മയ്ഹം പുത്തസ്സ പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പത്തം, നോ"തി ഉപധാരയമാനാ തസ്സ അരഹത്തപത്തിം ഞത്വാ ഉത്തരി ഉപധാരിയമാനാ, "മമ പുത്തോ അരഹത്തം പത്വാ അഹോ വത മേ അയം ഉപാസികാ മഹതീ പതിട്ഠാ ജാതാ"തി

ചിന്തേത്വാ, “അതീതേപി നു ഖോ മേ അയം പതിട്ഠാ ഭൂതപുബ്ബാ, നോ”തി ഉപധാരേന്തോ ഏകൂനഅത്തഭാവസതം അനുസ്സരി, “അഹം ഖോ പന ഏകൂനഅത്തഭാവസതേ അഞ്ഞേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ ഏതം ജീവിതാ വോരോപേസിം, അയം മേ ഏത്തകം അഗുണം ദിസ്വാ ‘അഹോ ഭാരിയം കമ്മം കതം ഉപാസികായാ”തി ചിന്തേസി. “അത്ഥി നു ഖോ ഏവം സംസാരേ സംസരന്തിയാ മമ പുത്തസ്സ ഉപകാരോ കതപുബ്ബോ”തി ഉപധാരയമാനാ തതോ ഉത്തരിം സതമം അത്തഭാവം അനുസ്സരിത്വാ സതമേ അത്തഭാവേ മയാ ഏതസ്സ പാദപരിചാരികായ ഹുത്വാ ഏതസ്മിം ജീവിതാ വോരോപനട്ഠാനേ ജീവിതദാനം ദിന്നം, അഹോ മയാ മമ പുത്തസ്സ മഹാഉപകാരോ കതപുബ്ബോ”തി ഗേഹേ നിസിന്നാവ ഉത്തരിം വിസേസേത്വാ “ഉപധാരേഥാ”തി ആഹ. സോ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ സദ്ദം സുത്വാ വിസേസേത്വാ സതമം അത്തഭാവം അനുസ്സരിത്വാ തത്ഥ തായ അത്തനോ ജീവിതസ്സ ദിന്നഭാവം ദിസ്വാ, “അഹോ മമ ഇമായ മഹാഉപാസികായ ഉപകാരോ കതപുബ്ബോ”തി അത്തമനോ ഹുത്വാ തസ്സാ തത്ഥേവ ചതൂസു മഗ്ഗഫലേസു പഞ്ഹം കഥേത്വാ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബായീതി.

അഞ്ഞതരഭിക്ഖുവത്ഥു ദുതിയം.

൩. അഞ്ഞതരഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖുവത്ഥു

സുദുദ്ദസന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സത്ഥരി കിര സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ ഏകോ സേട്ഠിപുത്തോ അത്തനോ കുലൂപഗത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ, “ഭന്തേ, അഹം ദുക്ഖാ മുച്ചിതുകാമോ, ഏകം മേ ദുക്ഖതോ മുച്ചനകാരണം കഥേഥാ”തി ആഹ. “സാധാവുസോ, സചേസി ദുക്ഖാ മുച്ചിതുകാമോ, സലാകഭത്തം ദേഹി, പക്ഖികഭത്തം ദേഹി, വസ്സാവാസികം ദേഹി, ചീവരാദയോ പച്ചയേ ദേഹി, അത്തനോ സാപതേയ്യം തയോ കോട്ഠാസേ കത്വാ ഏകേന കമ്മന്തം പയോജേഹി, ഏകേന പുത്തദാരം പോസേഹി, ഏകം ബുദ്ധസാസനേ ദേഹീ”തി ആഹ. സോ “സാധു, ഭന്തേ”തി വുത്തപടിപാടിയാ സബ്ബം കത്വാ പുന ഥേരം പുച്ഛി - “തതോ ഉത്തരിം അഞ്ഞം കിം കരോമി, ഭന്തേ”തി? “ആവുസോ, തീണി സരണാനി ഗണ്ഹ, പഞ്ച സീലാനി ഗണ്ഹാഹീ”തി. താനിപി പടിഗ്ഗഹേത്വാ തതോ ഉത്തരിം പുച്ഛി. “തേന ഹി ദസ സീലാനി ഗണ്ഹാഹീ”തി. “സാധു, ഭന്തേ”തി ഗണ്ഹി. സോ ഏവം അനുപുബ്ബേന പുഞ്ഞകമ്മസ്സ കതത്താ അനുപുബ്ബസേട്ഠിപുത്തോ നാമ ജാതോ. തതോ “ഉത്തരിമ്പി കത്തബ്ബം അത്ഥി, ഭന്തേ”തി പുന പുച്ഛിത്വാ, “തേന ഹി പബ്ബജാഹീ”തി വുത്തോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി. തസ്സേകോ ആഭിധമ്മികഭിക്ഖു ആചരിയോ അഹോസി. ഏകോ വിനയധരോ ഉപജ്ഝായോ. തസ്സ ലദ്ധൂപസമ്പദസ്സ ആചരിയോ അത്തനോ സന്തികം ആഗതകാലേ അഭിധമ്മേ പഞ്ഹം കഥേസി - “ബുദ്ധസാസനേ നാമ ഇദം കാതും വട്ടതി, ഇദം ന വട്ടതീ”തി. ഉപജ്ഝായോപിസ്സ അത്തനോ സന്തികം ആഗതകാലേ വിനയേ പഞ്ഹം കഥേസി - “ബുദ്ധസാസനേ നാമ ഇദം കാതും വട്ടതി, ഇദം ന വട്ടതി, ഇദം കപ്പതി, ഇദം ന കപ്പതീ”തി. സോ ചിന്തേസി - “അഹോ ഭാരിയം ഇദം കമ്മം, അഹം ദുക്ഖാ മുച്ചിതുകാമോ പബ്ബജിതോ, ഇധ ച മമ ഹത്ഥപസാരണട്ഠാനമ്പി ന പഞ്ഞായതി, ഗേഹേ ഠത്വാവ ദുക്ഖാ മുച്ചിതും സക്കാ, മയാ ഗിഹിനാ ഭവിതും വട്ടതീ”തി. സോ തതോ പട്ഠായ ഉക്കണ്ഠിതോ

അനഭിരതോ ദ്വത്തിംസാകാരേ സജ്ഝായം ന കരോതി, ഉദ്ദേസം ന ഗണ്ഹാതി, കിസോ ലൂഖോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ ആലസ്സിയാഭിഭൂതോ കച്ഛുപരികിണ്ണോ അഹോസി.

അഥ നം ദഹരസാമണേരാ, "ആവുസോ, കിം ത്വം ഠിതട്ഠാനേ ഠിതോവ നിസിന്നട്ഠാനേ നിസിന്നോവ അഹോസി, പണ്ഡുരോഗാഭിഭൂതോ കിസോ ലൂഖോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ ആലസ്സിയാഭിഭൂതോ കച്ഛുപരികിണ്ണോ, കിം തേ കത"ന്തി പുച്ഛിംസു. "ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹി, ആവുസോ"തി. "കിം കാരണാ"തി? സോ തം പവത്തിം ആരോചേസി. തേ തസ്സ ആചരിയുപജ്ഝായാനം ആചിക്ഖിംസു. ആചരിയുപജ്ഝായാ തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം അഗമംസു. സത്ഥാ "കിം, ഭിക്ഖവേ, ആഗതത്ഥാ"തി ആഹ. "ഭന്തേ, അയം ഭിക്ഖു തുമ്ഹാകം സാസനേ ഉക്കണ്ഠിതോ"തി. "ഏവം കിര ഭിക്ഖൂ"തി. "ആമ, ഭന്തേ"തി. "കിം കാരണാ"തി? "അഹം, ഭന്തേ, ദുക്ഖാ മുച്ചിതുകാമോവ പബ്ബജിതോ, തസ്സ മേ ആചരിയോ അഭിധമ്മകഥം കഥേസി, ഉപജ്ഝായോ വിനയകഥം കഥേസി, സ്വാഹം 'ഇധ മേ ഹത്ഥപസാരണട്ഠാനമ്പി നത്ഥി, ഗിഹിനാ ഹുത്വാ സക്കാ ദുക്ഖാ മുച്ചിതും, ഗിഹി ഭവിസ്സാമീ'തി സന്നിട്ഠാനമകാസിം, ഭന്തേ"തി. "സചേ ത്വം, ഭിക്ഖു, ഏകമേവ രക്ഖിതും സക്ഖിസ്സസി, അവസേസാനം രക്ഖനകിച്ചം നത്ഥീ"തി. "കിം, ഭന്തേ"തി? "തവ ചിത്തമേവ രക്ഖിതും സക്ഖിസ്സസീ"തി. "സക്ഖിസ്സാമി, ഭന്തേ"തി. "തേന ഹി അത്തനോ ചിത്തമേവ രക്ഖാഹി, സക്കാ ദുക്ഖാ മുച്ചിതു"ന്തി ഇമം ഓവാദം ദത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൬. "സുദുദ്ദസം സുനിപുണം, യത്ഥകാമനിപാതിനം;
ചിത്തം രക്ഖേഥ മേധാവീ, ചിത്തം ഗുത്തം സുഖാവഹ"ന്തി.

തത്ഥ **സുദുദ്ദസ**ന്തി സുട്ഠു ദുദ്ദസം. **സുനിപുണ**ന്തി സുട്ഠു നിപുണം പരമസണ്ഹം. **യത്ഥകാമനിപാതിന**ന്തി ജാതിആദീനി അനോലോകേത്വാ ലഭിതബ്ബാലഭിതബ്ബയുത്തായുത്തട്ഠാനേസു യത്ഥ കത്ഥചി നിപതനസീലം. **ചിത്തം രക്ഖേഥ മേധാവീ**തി അന്ധബാലോ ദുമ്മേധോ അത്തനോ ചിത്തം രക്ഖിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ചിത്തവസികോ ഹുത്വാ അനയബ്യസനം പാപുണാതി. മേധാവീ പന പണ്ഡിതോവ ചിത്തം രക്ഖിതും സക്കോതി, തസ്മാ ത്വമ്പി ചിത്തമേവ ഗോപേഹി. ഇദഞ്ഹി **ചിത്തം ഗുത്തം സുഖാവഹം** മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനസുഖാനി ആവഹതീതി.

ദേസനാപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലം പാപുണി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും, ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

അഞ്ഞതരഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖുവത്ഥു തതിയം.

൪. സങ്ഘരക്ഖിതഭാഗിനേയ്യത്ഥേരവത്ഥു

ദൂരങ്ഗമന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ സങ്ഘരക്ഖിതം നാമ ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകോ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോ ലദ്ധൂപസമ്പദോ സങ്ഘരക്ഖിതത്ഥേരോ നാമ ഹുത്വാ

കതിപാഹേനേവ അരഹത്തം പാപുണി. തസ്സ കനിട്ഠഭഗിനീ പുത്തം ലഭിത്വാ ഥേരസ്സ നാമം അകാസി. സോ ഭാഗിനേയ്യസങ്ഘരക്ഖിതോ നാമ ഹുത്വാ വയപ്പത്തോ ഥേരസ്സേവ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ അഞ്ഞതരസ്മിം ഗാമകാരാമേ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ, "ഏകം സത്തഹത്ഥം, ഏകം അട്ഠഹത്ഥ"ന്തി ദ്വേ വസ്സാവാസികസാടകേ ലഭിത്വാ അട്ഠഹത്ഥം "ഉപജ്ഝായസ്സ മേ ഭവിസ്സതീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ "സത്തഹത്ഥം മയ്ഹം ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ വുട്ഠവസ്സോ "ഉപജ്ഝായം പസ്സിസ്സാമീ"തി ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ആഗന്ത്വാ ഥേരേ വിഹാരം അനാഗതേയേവ വിഹാരം പവിസിത്വാ ഥേരസ്സ ദിവാട്ഠാനം സമ്മജ്ജിത്വാ പാദോദകം ഉപട്ഠപേത്വാ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ നിസീദി. അഥസ്സാഗമനഭാവം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ പത്തചീവരം പടിഗ്ഗഹേത്വാ, "നിസീദഥ, ഭന്തേ"തി ഥേരം നിസീദാപേത്വാ താലവണ്ടം ആദായ ബീജിത്വാ പാനീയം ദത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ തം സാടകം ആനേത്വാ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ, "ഭന്തേ, ഇമം പരിഭുഞ്ജഥാ"തി വത്വാ ബീജയമാനോ അട്ഠാസി.

അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "സങ്ഘരക്ഖിത, മയ്ഹം ചീവരം പരിപുണ്ണം, ത്വമേവ പരിഭുഞ്ജാ"തി. "ഭന്തേ, മയാ ലദ്ധകാലതോ പട്ഠായ അയം തുമ്ഹാകമേവ സല്ലക്ഖിതോ, പരിഭോഗം കരോഥാ"തി. "ഹോതു, സങ്ഘരക്ഖിത, പരിപുണ്ണം മേ ചീവരം, ത്വമേവ പരിഭുഞ്ജാ"തി. "ഭന്തേ, മാ ഏവം കരോഥ, തുമ്ഹേഹി പരിഭുത്തേ മയ്ഹം മഹപ്ഫലം ഭവിസ്സതീ"തി. അഥ നം തസ്സ പുനപ്പുനം കഥേന്തസ്സപി ഥേരോ ന ഇച്ഛിയേവ.

ഏവം സോ ബീജയമാനോ ഠിതോവ ചിന്തേസി - "അഹം ഥേരസ്സ ഗിഹികാലേ ഭാഗിനേയ്യോ, പബ്ബജിതകാലേ സദ്ധിവിഹാരികോ, ഏവമ്പി മയാ സദ്ധിം ഉപജ്ഝായോ പരിഭോഗം ന കത്തുകാമോ. ഇമസ്മിം മയാ സദ്ധിം പരിഭോഗം അകരോന്തേ കിം മേ സമണഭാവേന, ഗിഹീ ഭവിസ്സാമീ"തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "ദുസ്സണ്ഠാപിതോ ഘരാവാസോ, കിം നു ഖോ കത്വാ ഗിഹിഭൂതോ ജീവിസ്സാമീ"തി. തതോ ചിന്തേസി - "അട്ഠഹത്ഥസാടകം വിക്കിണിത്വാ ഏകം ഏളികം ഗണ്ഹിസ്സാമി, ഏളികാ നാമ ഖിപ്പം വിജായതി, സ്വാഹം വിജാതം വിജാതം വിക്കിണിത്വാ മൂലം കരിസ്സാമി, മൂലേ ബഹൂ കത്വാ ഏകം പജാപതിം ആനേസ്സാമി, സാ ഏകം പുത്തം വിജായിസ്സതി. അഥസ്സ മമ മാതുലസ്സ നാമം കത്വാ ചൂളയാനകേ നിസീദാപേത്വാ മമ പുത്തഞ്ച ഭരിയഞ്ച ആദായ മാതുലം വന്ദിതും ആഗമിസ്സാമി, ആഗച്ഛന്തേ അന്തരാമഗ്ഗേ മമ ഭരിയം ഏവം വക്ഖാമി - 'ആനേഹി താവ മേ പുത്തം വഹിസ്സാമിന'ന്തി. സാ 'കിം തേ പുത്തേന, ഏഹി, ഇമം യാനകം പാജേഹീ'തി വത്വാ പുത്തം ഗഹേത്വാ, 'അഹം നേസ്സാമി ന'ന്തി നേത്വാ സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ ചക്കപഥേ ഛഡ്ഡേസ്സതി. അഥസ്സ സരീരം അഭിരുഹിത്വാ ചക്കം ഗമിസ്സതി, അഥ നം 'ത്വം മമ പുത്തം നേവ മയ്ഹം അദാസി, നം സന്ധാരേതും നാസക്ഖി നാസിതോസ്മി തയാ'തി വത്വാ പതോദയട്ഠിയാ പിട്ഠിയം പഹരിസ്സാമീ"തി.

സോ ഏവം ചിന്തേന്തോവ ഠത്വാ ബീജയമാനോ ഥേരസ്സ സീസേ താലവണ്ടേന പഹരി. ഥേരോ "കിം നു ഖോ അഹം സങ്ഘരക്ഖിതേന സീസേ പഹതോ"തി ഉപധാരേന്തോ തേന ചിന്തിതചിന്തിതം സബ്ബം ഞത്വാ, "സങ്ഘരക്ഖിത, മാതുഗാമസ്സ പഹാരം ദാതും നാസക്ഖി, കോ ഏത്ഥ മഹല്ലകത്ഥേരസ്സ ദോസോ"തി ആഹ. സോ "അഹോ നട്ഠോമ്ഹി, ഞാതം കിര

മേ ഉപജ്ഝായേന ചിന്തിതചിന്തിതം, കിം മേ സമണഭാവേനാ''തി താലവണ്ടം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിതും ആരദ്ധോ.

അഥ നം ദഹരാ ച സാമണേരാ ച അനുബന്ധിത്വാ ആദായ സത്ഥു സന്തികം അഗമംസു. സത്ഥാ തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാവ ''കിം, ഭിക്ഖവേ, ആഗതത്ഥ, ഏകോ വോ ഭിക്ഖു ലദ്ധോ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ഭന്തേ, ഇമം ദഹരം ഉക്കണ്ഠിത്വാ പലായന്തം ഗഹേത്വാ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗതമ്ഹാ''തി. ''ഏവം കിര ഭിക്ഖൂ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ''തി. ''കിമത്ഥം തേ ഭിക്ഖു ഏവം ഭാരിയം കമ്മം കതം, നനു ത്വം ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ പുത്തോ, മാദിസസ്സ നാമ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ അത്താനം ദമേത്വാ സോതാപന്നോതി വാ സകദാഗാമീതി വാ അനാഗാമീതി വാ അരഹാതി വാ വദാപേതും നാസക്ഖി, കിമത്ഥം ഏവം ഭാരിയം കമ്മമകാസീ''തി? ''ഉക്കണ്ഠിതോസ്മി, ഭന്തേ''തി. ''കിം കാരണാ ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി? സോ ഏവം വസ്സാവാസികസാടകാനം ലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ഥേരസ്സ താലവണ്ടേന പഹാരാ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ, ''ഇമിനാ കാരണേന പലാതോസ്മി, ഭന്തേ''തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ''ഏഹി ഭിക്ഖു, മാ ചിന്തയി ചിത്തം നാമേതം ദൂരേ ഹോന്തമ്പി ആരമ്മണം സമ്പടിച്ഛനകജാതികം, രാഗദോസമോഹബന്ധനാ മുച്ചനത്ഥായ വായമിതും വട്ടതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൭.''ദൂരങ്ഗമം ഏകചരം, അസരീരം ഗുഹാസയം;
യേ ചിത്തം സംയമേസ്സന്തി, മോക്ഖന്തി മാരബന്ധനാ''തി.

തത്ഥ **ദൂരങ്ഗമ**ന്തി ചിത്തസ്സ ഹി മക്കടസുത്തമത്തകമ്പി പുരത്ഥിമാദിദിസാഭാഗേന ഗമനാഗമനം നാമ നത്ഥി, ദൂരേ സന്തമ്പി പന ആരമ്മണം സമ്പടിച്ഛതീതി ദൂരങ്ഗമം നാമ ജാതം. സത്തട്ഠചിത്താനി പന ഏകതോ കണ്ണികബദ്ധാനി ഏകക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജിതും സമത്ഥാനി നാമ നത്ഥി. ഉപ്പത്തികാലേ ഏകേകമേവ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, തസ്മിം നിരുദ്ധേ പുന ഏകേകമേവ ഉപ്പജ്ജതീതി **ഏകചരം** നാമ ജാതം. ചിത്തസ്സ സരീരസണ്ഠാനം വാ നീലാദിപ്പകാരോ വണ്ണഭേദോ വാ നത്ഥീതി **അസരീരം** നാമ ജാതം. ഗുഹാ നാമ ചതുമഹാഭൂതഗുഹാ, ഇദഞ്ച ഹദയരൂപം നിസ്സായ പവത്തതീതി **ഗുഹാസയം** നാമ ജാതം. **യേ ചിത്ത**ന്തി യേ കേചി പുരിസാ വാ ഇത്ഥിയോ വാ ഗഹട്ഠാ വാ പബ്ബജിതാ വാ അനുപ്പജ്ജനകകിലേസസ്സ ഉപ്പജ്ജിതും അദേന്താ സതിസമ്മോസേന ഉപ്പന്നകിലേസം പജഹന്താ **ചിത്തം സംയമേസ്സന്തി** സംയതം അവിക്ഖിത്തം കരിസ്സന്തി. **മോക്ഖന്തി മാരബന്ധനാ**തി സബ്ബേതേ കിലേസബന്ധനാഭാവേന മാരബന്ധനസങ്ഖാതാ തേഭൂമകവട്ടാ മുച്ചിസ്സന്തീതി.

ദേസനാപരിയോസാനേ ഭാഗിനേയ്യസങ്ഘരക്ഖിതത്ഥേരോ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ ജാതാ, മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സങ്ഘരക്ഖിതഭാഗിനേയ്യത്ഥേരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ചിത്തഹത്ഥത്ഥേരവത്ഥു

അനവട്ഠിതചിത്തസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ ചിത്തഹത്ഥത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ നട്ഠഗോണം പരിയേസന്തോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മജ്ഝന്ഹികേ കാലേ ഗോണം ദിസ്വാ ഗോയൂഥേ വിസ്സജ്ജേത്വാ, "അവസ്സം അയ്യാനം സന്തികേ ആഹാരമത്തം ലഭിസ്സാമീ"തി ഖുപ്പിപാസാപീളിതോ വിഹാരം പവിസിത്വാ ഭിക്ഖൂനം സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തസ്മിം ഖോ പന സമയേ ഭിക്ഖൂനം അവക്കാരപാതിയം ഭുത്താവസേസകം ഭത്തം ഹോതി, തേ തം ഛാതകപീളിതം ദിസ്വാ, "ഇതോ ഭത്തം ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജാഹീ"തി വദിംസു. ബുദ്ധകാലേ ച പന അനേകസൂപബ്യഞ്ജനം ഭത്തം ഉപ്പജ്ജതി, സോ തതോ യാപനമത്തം ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ ഹത്ഥേ ധോവിത്വാ ഭിക്ഖൂ വന്ദിത്വാ, "കിം, ഭന്തേ, അജ്ജ, അയ്യാ, നിമന്തനട്ഠാനം അഗമംസൂ"തി പുച്ഛി. "നത്ഥി, ഉപാസക, ഭിക്ഖൂ ഇമിനാവ നീഹാരേന നിബദ്ധം ലഭന്തീ"തി. സോ "മയം ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ രത്തിന്ദിവം നിബദ്ധം കമ്മം കരോന്താപി ഏവം മധുരബ്യഞ്ജനം ഭത്തം ന ലഭാമ, ഇമേ കിര നിബദ്ധം ഭുഞ്ജന്തി, കിം മേ ഗിഹിഭാവേന, ഭിക്ഖു ഭവിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഭിക്ഖൂ ഉപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ "സാധു ഉപാസകാ"തി പബ്ബാജേസും.

സോ ലദ്ധൂപസമ്പദോ സബ്ബപ്പകാരം വത്തപടിവത്തം അകാസി. സോ ബുദ്ധാനം ഉപ്പന്നേന ലാഭസക്കാരേന കതിപാഹച്ചയേന ഥൂലസരീരോ അഹോസി. തതോ ചിന്തേസി - "കിം മേ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ ജീവിതേന, ഗിഹീ ഭവിസ്സാമീ"തി. സോ വിബ്ഭമിത്വാ ഗേഹം പാവിസി. തസ്സ ഗേഹേ കമ്മം കരോന്തസ്സ കതിപാഹേനേവ സരീരം മിലായി. തതോ "കിം മേ ഇമിനാ ദുക്ഖേന, സമണോ ഭവിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പുന ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. സോ കതിപാഹം വീതിനാമേത്വാ പുന ഉക്കണ്ഠിത്വാ വിബ്ഭമി, പബ്ബജിതകാലേ പന ഭിക്ഖൂനം ഉപകാരകോ ഹോതി. സോ കതിപാഹേനേവ പുനപി ഉക്കണ്ഠിത്വാ, "കിം മേ ഗിഹിഭാവേന, പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ ഉപകാരവസേന പുന പബ്ബാജയിംസു. ഏവം സോ ഇമിനാ നിയാമേനേവ ഛക്ഖത്തും പബ്ബജിത്വാ ഉപ്പബ്ബജിതോ. തസ്സ ഭിക്ഖൂ "ഏസ ചിത്തവസികോ ഹുത്വാ വിചരതീ"തി **ചിത്തഹത്ഥത്ഥേരോ**തി നാമം കരിംസു.

തസ്സേവം അപരാപരം വിചരന്തസ്സേവ ഭരിയാ ഗബ്ഭിനീ അഹോസി. സോ സത്തമേ വാരേ അരഞ്ഞതോ കസിഭണ്ഡമാദായ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭണ്ഡകം ഠപേത്വാ "അത്തനോ കാസാവം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഗബ്ഭം പാവിസി . തസ്മിം ഖണേ തസ്സ ഭരിയാ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായതി. തസ്സാ നിവത്ഥസാടകോ അപഗതോ ഹോതി, മുഖതോ ച ലാലാ പഗ്ഘരതി, നാസാ ഘുരഘുരായതി, മുഖം വിവട്ടം, ദന്തേ ഖാദതി, സാ തസ്സ ഉദ്ധുമാതകസരീരം വിയ ഉപട്ഠാസി. സോ "അനിച്ചം ദുക്ഖം ഇദ"ന്തി സഞ്ഞം ലഭിത്വാ, "അഹം ഏത്തകം കാലം പബ്ബജിത്വാ ഇമം നിസ്സായ ഭിക്ഖുഭാവേ സണ്ഠാതും നാസക്ഖി"ന്തി കാസായകോടിയം ഗഹേത്വാ ഉദരേ ബന്ധിത്വാ ഗേഹാ നിക്ഖമി.

അഥസ്സ അനന്തരഗേഹേ ഠിതാ സസ്സു തം തഥാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ, "അയം പടിഉക്കണ്ഠിതോ ഭവിസ്സതി, ഇദാനേവ അരഞ്ഞതോ ആഗന്ത്വാ കാസാവം ഉദരേ ബന്ധിത്വാവ ഗേഹാ നിക്ഖന്തോ വിഹാരാഭിമുഖോ ഗച്ഛതി, കിം നു

ഖോ''തി ഗേഹം പവിസിത്വാ നിദ്ദായമാനം ധീതരം പസ്സിത്വാ ''ഇമം ദിസ്വാ സോ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ഗതോ''തി ഞത്വാ ധീതരം പഹരിത്വാ ''ഉട്ഠേഹി കാളകണ്ണി, സാമികോ തേ തം നിദ്ദായമാനം ദിസ്വാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ഗതോ, നത്ഥി സോ ഇതോ പട്ഠായ തുയ്ഹ''ന്തി ആഹ. ''അപേഹി അപേഹി, അമ്മ, കുതോ തസ്സ ഗമനം അത്ഥി, കതിപാഹേനേവ പുനാഗമിസ്സതീ''തി ആഹ. സോപി ''അനിച്ചം ദുക്ഖ''ന്തി വത്വാ ഗച്ഛന്തോ ഗച്ഛന്തോവ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. സോ ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. ''ന സക്ഖിസ്സാമ മംയം തം പബ്ബാജേതും, കുതോ തുയ്ഹം സമണഭാവോ, സത്ഥകനിസാനപാസാണസദിസം തവ സീസ''ന്തി. ''ഭന്തേ, ഇദാനി മം അനുകമ്പായ ഏകവാരം പബ്ബാജേഥാ''തി. തേ തം ഉപകാരവസേന പബ്ബാജയിംസു. സോ കതിപാഹേനേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി.

തേപി നം ആഹംസു - ''ആവുസോ ചിത്തഹത്ഥ, തവ ഗമനസമയം ത്വമേവ ജാനേയ്യാസി, ഇമസ്മിം വാരേ തേ ചിരായിത''ന്തി. ''ഭന്തേ, സംസഗ്ഗസ്സ അത്ഥിഭാവകാലേ ഗതമ്ഹാ, സോ നോ സംസഗ്ഗോ ഛിന്നോ, ഇദാനി അഗമനധമ്മാ ജാതമ്ഹാ''തി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ, ''ഭന്തേ, അയം ഭിക്ഖു അമ്ഹേഹി ഏവം വുത്തോ ഏവം നാമ കഥേസി, അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി, അഭൂതം വദതീ''തി ആഹംസു. സത്ഥാ ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ അത്തനോ അനവട്ഠിതചിത്തകാലേ സദ്ധമ്മം അജാനനകാലേ ഗമനാഗമനം അകാസി, ഇദാനിസ്സ പുഞ്ഞഞ്ച പാപഞ്ച പഹീന''ന്തി വത്വാ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ ആഹ -

൩൮.''അനവട്ഠിതചിത്തസ്സ, സദ്ധമ്മം അവിജാനതോ;
പരിപ്ലവപസാദസ്സ, പഞ്ഞാ ന പരിപൂരതി.

൩൯.''അനവസ്സുതചിത്തസ്സ, അനന്വാഹതചേതസോ;
പുഞ്ഞപാപപഹീനസ്സ, നത്ഥി ജാഗരതോ ഭയ''ന്തി.

തത്ഥ **അനവട്ഠിതചിത്തസ്സാ**തി ചിത്തം നാമേതം കസ്സചി നിബദ്ധം വാ ഥാവരം വാ നത്ഥി. യോ പന പുഗ്ഗലോ അസ്സപിട്ഠേ ഠപിതകുമ്ഭണ്ഡം വിയ ച ഥുസരാസിമ്ഹി കോട്ടിതഖാണുകോ വിയ ച ഖല്ലാടസീസേ ഠപിതകദമ്ബപുപ്ഫം വിയ ച ന കത്ഥചി സണ്ഠാതി, കദാചി ബുദ്ധസാവകോ ഹോതി, കദാചി ആജീവകോ, കദാചി നിഗണ്ഠോ, കദാചി താപസോ. ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ അനവട്ഠിതചിത്തോ നാമ. തസ്സ അനവട്ഠിതചിത്തസ്സ. **സദ്ധമ്മം അവിജാനതോ**തി സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയധമ്മഭേദം ഇമം സദ്ധമ്മം അവിജാനന്തസ്സ പരിത്തസദ്ധതായ വാ ഉപ്ലവസദ്ധതായ വാ **പരിപ്ലവപസാദസ്സ** കാമാവചരരൂപാവചരാദിഭേദാ **പഞ്ഞാ ന പരിപൂരതി**. കാമാവചരായപി അപരിപൂരയമാനായ കുതോവ രൂപാവചരാരൂപാവചരലോകുത്തരപഞ്ഞാ പരിപൂരിസ്സതീതി ദീപേതി. **അനവസ്സുതചിത്തസ്സാ**തി രാഗേന അതിന്തചിത്തസ്സ. **അനന്വാഹതചേതസോ**തി ''ആഹതചിത്തോ ഖിലജാതോ''തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൧൯; വിഭ॰ ൯൪൧; മ॰ നി॰ ൧.൧൮൫) ആഗതട്ഠാനേ ദോസേന ചിത്തസ്സ പഹതഭാവോ വുത്തോ, ഇധ പന ദോസേന അപ്പടിഹതചിത്തസ്സാതി അത്ഥോ. **പുഞ്ഞപാപപഹീനസ്സാ**തി ചതുത്ഥമഗ്ഗേന പഹീനപുഞ്ഞസ്സ ചേവ പഹീനപാപസ്സ ച ഖീണാസവസ്സ. **നത്ഥി ജാഗരതോ ഭയ**ന്തി ഖീണാസവസ്സ

ജാഗരന്തസ്സേവ അഭയഭാവോ കഥിതോ വിയ. സോ പന സദ്ധാദീഹി പഞ്ചഹി ജാഗരധമ്മേഹി സമന്നാഗതത്താ ജാഗരോ നാമ. തസ്മാ തസ്സ ജാഗരന്തസ്സാപി അജാഗരന്തസ്സാപി കിലേസഭയം നത്ഥി കിലേസാനം അപച്ചാവത്തനതോ. ന ഹി തം കിലേസാ അനുബന്ധന്തി തേന തേന മഗ്ഗേന പഹീനാനം കിലേസാനം പുന അനുപഗമനതോ. തേനേവാഹ - ''സോതാപത്തിമഗ്ഗേന യേ കിലേസാ പഹീനാ, തേ കിലേസേ ന പുനേതി ന പച്ചേതി ന പച്ചാഗച്ഛതി, സകദാഗാമിഅനാഗാമിഅരഹത്തമഗ്ഗേന യേ കിലേസാ പഹീനാ, തേ കിലേസേ ന പുനേതി ന പച്ചേതി ന പച്ചാഗച്ഛതീ''തി (ചൂളനി॰ മേത്തഗൂമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൨൭).

ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ സഫലാ അഹോസി.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ഭാരിയാ വതിമേ, ആവുസോ, കിലേസാ നാമ, ഏവരൂപസ്സ അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സായസമ്പന്നോ കുലപുത്തോ കിലേസേഹി ആലോളിതോ സത്തവാരേ ഗിഹീ ഹുത്വാ സത്തവാരേ പബ്ബജിതോ''തി. സത്ഥാ തേസം തം കഥാപവത്തിം സുത്വാ തങ്ഖണാനുരൂപേന ഗമനേന ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ ബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ഏവമേവ, ഭിക്ഖവേ, കിലേസാ നാമ ഭാരിയാ, സചേ ഏതേ രൂപിനോ ഹുത്വാ കത്ഥചി പക്ഖിപിതും സക്കാ ഭവേയ്യും, ചക്കവാളം അതിസമ്ബാധം, ബ്രഹ്മലോകോ അതിനീചകോതി ഓകാസോ നേസം ന ഭവേയ്യ, മാദിസമ്പി നാമേതേ പഞ്ഞാസമ്പന്നം പുരിസാജാനേയ്യം ആലോളേന്തി, അവസേസേസു കാ കഥാ? ''അഹഞ്ഹി അഡ്ഢനാളിമത്തം വരകചോരകം കുണ്ഠകുദാലഞ്ച നിസ്സായ ഛ വാരേ പബ്ബജിത്വാ ഉപ്പബ്ബജിതപുബ്ബോ''തി. ''കദാ, ഭന്തേ, കദാ സുഗതാ''തി? ''സുണിസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ''തി. ''ആമ, ഭന്തേ''തി. ''തേന ഹി സുണാഥാ''തി അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ കുദാലപണ്ഡിതോ നാമ ബാഹിരകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അട്ഠ മാസേ ഹിമവന്തേ വസിത്വാ വസ്സാരത്തസമയേ ഭൂമിയാ തിന്തായ ''ഗേഹേ മേ അഡ്ഢനാളിമത്തോ വരകചോരകോ ച കുണ്ഠകുദാലകോ ച അത്ഥി, വരകചോരകബീജം മാ നസ്സീ''തി ഉപ്പബ്ബജിത്വാ ഏകം ഠാനം കുദാലേന കസിത്വാ തം ബീജം വപിത്വാ വതിം കത്വാ പക്കകാലേ ഉദ്ധരിത്വാ നാളിമത്തബീജം ഠപേത്വാ സേസം ഖാദി. സോ ''കിം മേ ദാനി ഗേഹേന, പുന അട്ഠ മാസേ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി. ഇമിനാവ നീഹാരേന നാളിമത്തം വരകചോരകഞ്ച കുണ്ഠകുദാലഞ്ച നിസ്സായ സത്തവാരേ ഗിഹീ ഹുത്വാ സത്തവാരേ പബ്ബജിത്വാ സത്തമേ പന വാരേ ചിന്തേസി - ''അഹം ഛ വാരേ ഇമം കുണ്ഠകുദാലം നിസ്സായ ഗിഹീ ഹുത്വാ പബ്ബജിതോ, കത്ഥചിദേവ നം ഛഡ്ഡേസ്സാമീ''തി. സോ ഗങ്ഗായ തീരം ഗന്ത്വാ, ''പതിതട്ഠാനം പസ്സന്തോ ഓതരിത്വാ ഗണ്ഹേയ്യം, യഥാസ്സ പതിതട്ഠാനം ന പസ്സാമി, തഥാ നം ഛഡ്ഡേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ നാളിമത്തം ബീജം പിലോതികായ ബന്ധിത്വാ പിലോതികം കുദാലഫലകേ ബന്ധിത്വാ കുദാലം അഗ്ഗദണ്ഡകേ ഗഹേത്വാ ഗങ്ഗായ തീരേ ഠിതോ അക്ഖീനി നിമീലേത്വാ ഉപരിസീസേ തിക്ഖത്തും ആവിജ്ഝിത്വാ ഗങ്ഗായം ഖിപിത്വാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ പതിതട്ഠാനം അദിസ്വാ ''ജിതം മേ, ജിതം മേ''തി തിക്ഖത്തും സദ്ദമകാസി.

തസ്മിം ഖണേ ബാരാണസിരാജാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ ആഗന്ത്വാ നദീതീരേ ഖന്ധാവാരം നിവാസേത്വാ ന്ഹാനത്ഥായ നദിം ഓതിണ്ണോ തം സദ്ദം അസ്സോസി. രാജൂനഞ്ച നാമ "ജിതം മേ"തി സദ്ദോ അമനാപോ ഹോതി, സോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "അഹം ഇദാനി അമിത്തമദ്ദനം കത്വാ 'ജിതം മേ'തി ആഗതോ, ത്വം പന 'ജിതം മേ, ജിതം മേ'തി വിരവസി, കിം നാമേത"ന്തി പുച്ഛി. കുദ്ദാലപണ്ഡിതോ "ത്വം ബാഹിരകചോരേ ജിനി, തയാ ജിതം പുന അവജിതമേവ ഹോതി, മയാ പന അജ്ഝത്തികോ ലോഭചോരോ ജിതോ, സോ പുന മം ന ജിനിസ്സതി, തസ്സേവ ജയോ സാധൂ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "ന തം ജിതം സാധു ജിതം, യം ജിതം അവജീയതി;
> തം ഖോ ജിതം സാധു ജിതം, യം ജിതം നാവജീയതീ"തി. (ജാ॰ ൧.൧.൭൦);

തം ഖണംയേവ ച ഗങ്ഗം ഓലോകേന്തോ ആപോകസിണം നിബ്ബത്തേത്വാ അധിഗതവിസേസോ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. രാജാ മഹാപുരിസസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ സദ്ധിം ബലകായേന പബ്ബജി. യോജനമത്താ പരിസാ അഹോസി. അപരോപി സാമന്തരാജാ തസ്സ പബ്ബജിതഭാവം സുത്വാ, "തസ്സ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ആഗന്ത്വാ തഥാ സമിദ്ധം നഗരം സുഞ്ഞം ദിസ്വാ, "ഏവരൂപം നഗരം ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിതോ രാജാ ഓരകേ ഠാനേ ന പബ്ബജിസ്സതി, മയാപി പബ്ബജിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മഹാപുരിസം ഉപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ സപരിവാരോ പബ്ബജി. ഏതേനേവ നീഹാരേന സത്ത രാജാനോ പബ്ബജിംസു. സത്തയോജനികോ അസ്സമോ അഹോസി. സത്ത രാജാനോ ഭോഗേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഏത്തകം ജനം ഗഹേത്വാ പബ്ബജിംസു. മഹാപുരിസോ ബ്രഹ്മചരിയവാസം വസിത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ, "അഹം, ഭിക്ഖവേ, തദാ കുദ്ദാലപണ്ഡിതോ അഹോസിം, കിലേസാ നാമേതേ ഏവം ഭാരിയാ"തി ആഹ.

ചിത്തഹത്ഥത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. പഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു

കുമ്ഭൂപമന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ ആരദ്ധവിപസ്സകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികേ യാവ അരഹത്താ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ, "സമണധമ്മം കരിസ്സാമാ"തി യോജനസതമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഏകം മഹാവാസഗാമം അഗമംസു. അഥ തേ മനുസ്സാ ദിസ്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ പണീതേഹി യാഗുഭത്താദീഹി പരിവിസിത്വാ, "കഹം, ഭന്തേ, ഗച്ഛഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ, "യഥാഫാസുകട്ഠാന"ന്തി വുത്തേ, "ഭന്തേ, ഇമം തേമാസം ഇധേവ വസഥ, മയമ്പി തുമ്ഹാകം സന്തികേ സരണേസു പതിട്ഠായ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖിസ്സാമാ"തി യാചിത്വാ തേസം അധിവാസനം വിദിത്വാ, "അവിദൂരേ ഠാനേ മഹന്തോ വനസണ്ഡോ അത്ഥി, ഏത്ഥ വസഥ, ഭന്തേ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേസും. ഭിക്ഖൂ തം വനസണ്ഡം പവിസിംസു. തസ്മിം വനസണ്ഡേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ "സീലവന്തോ, അയ്യാ, ഇമം വനസണ്ഡം അനുപ്പത്താ, അയുത്തം ഖോ പന അസ്മാകം അയ്യേസു ഇധ വസന്തേസു

പുത്തദാരേ ഗഹേത്വാ രുക്ഖേ അഭിരുയ്ഹ വസിതു''ന്തി രുക്ഖതോ ഓതരിത്വാ ഭൂമിയം നിസീദിത്വാ ചിന്തയിംസു, ''അയ്യാ, ഇമസ്മിം ഠാനേ അജ്ജേകരത്തിം വസിത്വാ അദ്ധാ സ്വേ ഗമിസ്സന്തീ''തി. ഭിക്ഖൂപി പുനദിവസേ അന്തോഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പുന തമേവ വനസണ്ഡം ആഗമിംസു. ദേവതാ ''ഭിക്ഖുസങ്ഘോ സ്വാതനായ കേനചി നിമന്തിതോ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ പുനാഗച്ഛതി , അജ്ജ ഗമനം ന ഭവിസ്സതി, സ്വേ ഗമിസ്സതി മഞ്ഞേ''തി ഇമിനാ ഉപായേന അഡ്ഢമാസമത്തം ഭൂമിയമേവ അച്ഛിംസു.

തതോ ചിന്തയിംസു - ''ഭദന്താ ഇമം തേമാസം ഇധേവ മഞ്ഞേ വസിസ്സന്തി, ഇധേവ ഖോ പന ഇമേസു വസന്തേസു അമ്ഹാകം രുക്ഖേ അഭിരുഹിത്വാ നിസീദിതുമ്പി ന യുത്തം, തേമാസം പുത്തദാരേ ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം നിസീദനട്ഠാനാനിപി ദുക്ഖാനി, കിഞ്ചി കത്വാ ഇമേ ഭിക്ഖൂ പലാപേതും വട്ടതീ''തി. താ തേസു തേസു രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേസു ചേവ ചങ്കമനകോടീസു ച ഛിന്നസീസാനി കബന്ധാനി ദസ്സേതും അമനുസ്സസദ്ദഞ്ച ഭാവേതും ആരഭിംസു. ഭിക്ഖൂനം ഖിപിതകാസാദയോ രോഗാ പവത്തിംസു. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം ''തുയ്ഹം, ആവുസോ, കിം രുജ്ജതീ''തി പുച്ഛന്താ, ''മയ്ഹം ഖിപിതരോഗോ, മയ്ഹം കാസോ''തി വത്വാ, ''ആവുസോ, അഹം അജ്ജ ചങ്കമനകോടിയം ഛിന്നസീസം അദ്ദസം, അഹം രത്തിട്ഠാനേ കബന്ധം അദ്ദസം , അഹം ദിവാട്ഠാനേ അമനുസ്സസദ്ദം അസ്സോസിം, പരിവജ്ജേതബ്ബയുത്തകമിദം ഠാനം, അമ്ഹാകം ഇധ അഫാസുകം അഹോസി, സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമാ''തി നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു.

അഥ നേ സത്ഥാ ആഹ - ''കിം, ഭിക്ഖവേ, തസ്മിം ഠാനേ വസിതും ന സക്ഖിസ്സഥാ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം തസ്മിം ഠാനേ വസന്താനം ഏവരൂപാനി ഭേരവാരമ്മണാനി ഉപട്ഠഹന്തി, ഏവരൂപം അഫാസുകം ഹോതി, തേന മയം 'വജ്ജേതബ്ബയുത്തകമിദം ഠാന'ന്തി തം ഛഡ്ഡേത്വാ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗതാ''തി. ''ഭിക്ഖവേ, തത്ഥേവ തുമ്ഹാകം ഗന്തും വട്ടതീ''തി. ''ന സക്കാ, ഭന്തേ''തി. ''ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേ ആവുധം അഗ്ഗഹേത്വാ ഗതാ, ഇദാനി ആവുധം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി. ''കതരാവുധം, ഭന്തേ''തി? സത്ഥാ ''അഹം ആവുധം വോ ദസ്സാമി, മയാ ദിന്നം ആവുധം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി വത്വാ -

> ''കരണീയമത്ഥകുസലേന, യന്ത സന്തം പദം അഭിസമേച്ച;
> സക്കോ ഉജൂ ച സുഹുജൂ ച, സുവചോ ചസ്സ മുദു അനതിമാനീ''തി.
> (ഖു॰ പാ॰ ൻ.൧; സു॰ നി॰ ൧൪൩) -

സകലം **മേത്തസുത്തം** കഥേത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ഇമം തുമ്ഹേ ബഹി വിഹാരസ്സ വനസണ്ഡതോ പട്ഠായ സജ്ഝായന്താ അന്തോവിഹാരം പവിസേയ്യാഥാ''തി ഉയ്യോജേസി. തേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന തം ഠാനം പത്വാ ബഹിവിഹാരേ ഗണസജ്ഝായം കത്വാ സജ്ഝായമാനാ വനസണ്ഡം പവിസിംസു. സകലവനസണ്ഡേ ദേവതാ മേത്തചിത്തം പടിലഭിത്വാ തേസം പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ പത്തചീവരപടിഗ്ഗഹണം ആപുച്ഛിംസു, ഹത്ഥപാദസമ്ബാഹനം ആപുച്ഛിംസു, തേസം തത്ഥ തത്ഥ ആരക്ഖം സംവിദഹിംസു, പക്കധൂപനതേലം വിയ സന്നിസിന്നാ അഹേസും. കത്ഥചി അമനുസ്സസദ്ദോ നാമ നാഹോസി. തേസം ഭിക്ഖൂനം ചിത്തം ഏകഗ്ഗം

അഹോസി. തേ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേസു നിസിന്നാ വിപസ്സനായ ചിത്തം ഓതാരേത്വാ അത്തനി ഖയവയം പട്ഠപേത്വാ, "അയം അത്തഭാവോ നാമ ഭിജ്ജനകട്ഠേന അഥാവരട്ഠേന കുലാലഭാജനസദിസോ"തി വിപസ്സനം വഡ്ഢയിംസു. സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഗന്ധകുടിയാ നിസിന്നോവ തേസം വിപസ്സനായ ആരദ്ധഭാവം ഞത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ, "ഏവമേവ, ഭിക്ഖവേ, അയം അത്തഭാവോ നാമ ഭിജ്ജനകട്ഠേന അഥാവരട്ഠേന കുലാലഭാജനസദിസോ ഏവാ"തി വത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ യോജനസതേ ഠിതോപി അഭിമുഖേ നിസിന്നോ വിയ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ വിസ്സജ്ജേത്വാ ദിസ്സമാനേന രൂപേന ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦. "കുമ്ഭൂപമം കായമിമം വിദിത്വാ, നഗരൂപമം ചിത്തമിദം ഠപേത്വാ;
യോധേഥ മാരം പഞ്ഞാവുധേന, ജിതഞ്ച രക്ഖേ അനിവേസനോ സിയാ"തി.

തത്ഥ **കുമ്ഭൂപമ**ന്തി അബലദുബ്ബലട്ഠേന അനദ്ധനിയതാവകാലികട്ഠേന ഇമം കേസാദിസമൂഹസങ്ഖാതം കായം കുമ്ഭൂപമം കുലാലഭാജനസദിസം വിദിത്വാ. **നഗരൂപമം ചിത്തമിദം ഠപേത്വാ**തി നഗരം നാമ ബഹിദ്ധാ ഥിരം ഹോതി, ഗമ്ഭീരപരിഖം പാകാരപരിക്ഖിത്തം ദ്വാരട്ടാലകയുത്തം, അന്തോസുവിഭത്തവീഥിചതുക്കസിങ്ഘാടകസമ്പന്നം അന്തരാപണം, തം "വിലുമ്പിസ്സാമാ"തി ബഹിദ്ധാ ചോരാ ആഗന്ത്വാ പവിസിതും അസക്കോന്താ പബ്ബതം ആസജ്ജ പടിഹതാ വിയ ഗച്ഛന്തി, ഏവമേവ പണ്ഡിതോ കുലപുത്തോ അത്തനോ വിപസ്സനാചിത്തം ഥിരം നഗരസദിസം കത്വാ ഠപേത്വാ നഗരേ ഠിതോ ഏകതോധാരാദിനാനപ്പകാരാവുധേന ചോരഗണം വിയ വിപസ്സനാമയേന ച അരിയമഗ്ഗമയേന ച പഞ്ഞാവുധേന തംതംമഗ്ഗവജ്ഝം കിലേസമാരം പടിബാഹന്തോ തം തം കിലേസമാരം യോധേഥ, പഹരേയ്യാഥാതി അത്ഥോ. **ജിതഞ്ച രക്ഖേ**തി ജിതഞ്ച ഉപ്പാദിതം തരുണവിപസ്സനം ആവാസസപ്പായഉതുസപ്പായഭോജനസപ്പായപുഗ്ഗലസപ്പായധമ്മസ്സവനസപ്പായാദീനി ആസേവന്തോ അന്തരന്തരാ സമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ തതോ വുട്ഠായ സുദ്ധചിത്തേന സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തോ രക്ഖേയ്യ.

അനിവേസനോ സിയാതി അനാലയോ ഭവേയ്യ. യഥാ നാമ യോധോ സങ്ഗാമസീസേ ബലകോട്ഠകം കത്വാ അമിത്തേഹി സദ്ധിം യുജ്ഝന്തോ ഛാതോ വാ പിപാസിതോ വാ ഹുത്വാ സന്നാഹേ വാ സിഥിലേ ആവുധേ വാ പതിതേ ബലകോട്ഠകം പവിസിത്വാ വിസ്സമിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ പിവിത്വാ സന്നഹിത്വാ ആവുധം ഗഹേത്വാ പുന നിക്ഖമിത്വാ യുജ്ഝന്തോ പരസേനം മദ്ദതി, അജിതം ജിനാതി, ജിതം രക്ഖതി. സോ ഹി സചേ ബലകോട്ഠകേ ഠിതോ ഏവം വിസ്സമന്തോ തം അസ്സാദേന്തോ അച്ഛേയ്യ, രജ്ജം പരഹത്ഥഗതം കരേയ്യ, ഏവമേവ, ഭിക്ഖു, പടിലദ്ധം തരുണവിപസ്സനം പുനപ്പുനം സമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ തതോ വുട്ഠായ സുദ്ധചിത്തേന സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തോ രക്ഖിതും സക്കോതി, ഉത്തരിമഗ്ഗഫലപടിലാഭേന കിലേസമാരം ജിനാതി. സചേ പന സോ സമാപത്തിമേവ അസ്സാദേതി, സുദ്ധചിത്തേന പുനപ്പുനം സങ്ഖാരേ ന സമ്മസതി, മഗ്ഗഫലപടിവേധം കാതും ന സക്കോതി. തസ്മാ രക്ഖിതബ്ബയുത്തകം രക്ഖന്തോ അനിവേസനോ സിയാ, സമാപത്തിം നിവേസനം കത്വാ തത്ഥ ന നിവേസേയ്യ, ആലയം ന കരേയ്യാതി അത്ഥോ. "അദ്ധാ തുമ്ഹേപി ഏവം കരോഥാ"തി ഏവം സത്ഥാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മം ദേസേസി.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ നിസിന്നട്ഠാനേ നിസിന്നായേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ തഥാഗതസ്സ സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം വണ്ണയന്താ ഥോമേന്താ വന്ദന്താവ ആഗച്ഛിംസൂതി.

പഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. പൂതിഗത്തതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

അചിരം വതയം കായോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ പൂതിഗത്തതിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിതോ, സോ ലദ്ധൂപസമ്പദോ തിസ്സത്ഥേരോ നാമ അഹോസി. ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ തസ്സ സരീരേ രോഗോ ഉദപാദി. സാസപമത്തിയോ പിളകാ ഉട്ഠഹിംസു. താ അനുപുബ്ബേന മുഗ്ഗമത്താ കലായമത്താ കോലട്ഠിമത്താ ആമലകമത്താ ബേളുവസലാടുമത്താ ബേളുവമത്താ ഹുത്വാ പഭിജ്ജിംസു, സകലസരീരം ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം അഹോസി. **പൂതിഗത്തതിസ്സത്ഥേരോ**ത്വേവസ്സ നാമം ഉദപാദി. അഥസ്സ അപരഭാഗേ അട്ഠീനി ഭിജ്ജിംസു. സോ അപ്പടിജഗ്ഗിയോ അഹോസി. നിവാസനപാരുപനം പുബ്ബലോഹിതമക്ഖിതം ജാലപൂവസദിസം അഹോസി. സദ്ധിവിഹാരികാദയോ പടിജഗ്ഗിതും അസക്കോന്താ ഛഡ്ഡയിംസു. സോ അനാഥോ ഹുത്വാ നിപജ്ജി.

ബുദ്ധാനഞ്ച നാമ ദ്വേ വാരേ ലോകവോലോകനം അവിജഹിതം ഹോതി. പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്താ ചക്കവാളമുഖവട്ടിതോ പട്ഠായ ഗന്ധകുടിഅഭിമുഖം ഞാണം കത്വാ ഓലോകേന്തി, സായം ഓലോകേന്താ ഗന്ധകുടിതോ പട്ഠായ ബാഹിരാഭിമുഖം ഞാണം കത്വാ ഓലോകേന്തി. തസ്മിം പന സമയേ ഭഗവതോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പൂതിഗത്തതിസ്സത്ഥേരോ പഞ്ഞായി. സത്ഥാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ, ''അയം സദ്ധിവിഹാരികാദീഹി ഛഡ്ഡിതോ, ഇദാനിസ്സ മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം പടിസരണം നത്ഥീ''തി ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ വിഹാരചാരികം ചരമാനോ വിയ അഗ്ഗിസാലം ഗന്ത്വാ ഉക്ഖലിം ധോവിത്വാ ഉദകം ദത്വാ ഉദ്ധനം ആരോപേത്വാ ഉദകസ്സ തത്തഭാവം ആഗമയമാനോ അഗ്ഗിസാലായമേവ അട്ഠാസി. തത്തഭാവം ജാനിത്വാ ഗന്ത്വാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ നിപന്നമഞ്ചകോടിയം ഗണ്ഹി, തദാ ഭിക്ഖൂ ''അപേഥ, ഭന്തേ, മയം ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി മഞ്ചകം ഗഹേത്വാ അഗ്ഗിസാലം ആനയിംസു. സത്ഥാ അമ്ബണം ആഹരാപേത്വാ ഉണ്ഹോദകം ആസിഞ്ചിത്വാ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി തസ്സ പാരുപനം ഗാഹാപേത്വാ ഉണ്ഹോദകേ മദ്ദാപേത്വാ മന്ദാതപേ വിസ്സജ്ജാപേസി. അഥസ്സ സന്തികേ ഠത്വാ സരീരം ഉണ്ഹോദകേന തേമേത്വാ ഘംസിത്വാ ന്ഹാപേസി, തസ്സ നഹാനപരിയോസാനേ പാരുപനം സുക്ഖി. അഥ നം തം നിവാസാപേത്വാ നിവത്ഥകാസാവം ഉദകേ മദ്ദാപേത്വാ ആതപേ വിസ്സജ്ജാപേസി. അഥസ്സ ഗത്തേ ഉദകേ ഛിന്നമത്തേ തമ്പി സുക്ഖി. സോ ഏകം കാസാവം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ സല്ലഹുകസരീരോ ഏകഗ്ഗചിത്തോ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി. സത്ഥാ തസ്സ ഉസ്സീസകേ ഠത്വാ, ''ഭിക്ഖു അയം തവ കായോ അപേതവിഞ്ഞാണോ നിരുപകാരോ ഹുത്വാ കലിങ്ഗരം വിയ പഥവിയം സേസ്സതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ർ൧.“അചിരം വതയം കായോ, പഥവിം അധിസേസ്സതി;
ഛുദ്ധോ അപേതവിഞ്ഞാണോ, നിരത്ഥംവ കലിങ്ഗര”ന്തി.

തത്ഥ **അചിരം വതാ**തി ഭിക്ഖു ന ചിരസ്സേവ **അയം കായോ പഥവിം അധിസേസ്സതി,** ഇമിസ്സാ പകതിസയനേന സയിതായ പഥവിയാ ഉപരി സയിസ്സതി . **ഛുദ്ധോ**തി അപവിദ്ധോ, അപഗതവിഞ്ഞാണതായ തുച്ഛോ ഹുത്വാ സേസ്സതീതി ദസ്സേതി. യഥാ കിം? **നിരത്ഥംവ കലിങ്ഗരം** നിരുപകാരം നിരത്ഥകം കട്ഠഖണ്ഡം വിയ. ദബ്ബസമ്ഭാരത്ഥികാ ഹി മനുസ്സാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഉജുകം ഉജുകസണ്ഠാനേന വങ്കം വങ്കസണ്ഠാനേന ഛിന്ദിത്വാ ദബ്ബസമ്ഭാരം ഗണ്ഹന്തി, അവസേസം പന സുസിരഞ്ച പൂതികഞ്ച അസാരകഞ്ച ഗണ്ഠിജാതഞ്ച ഛിന്ദിത്വാ തത്ഥേവ ഛഡ്ഡേന്തി. അഞ്ഞേ ദബ്ബസമ്ഭാരത്ഥികാ ആഗന്ത്വാ തം ഗഹേതാരോ നാമ നത്ഥി, ഓലോകേത്വാ അത്തനോ ഉപകാരകമേവ ഗണ്ഹന്തി, ഇതരം പഥവീഗതമേവ ഹോതി. തം പന തേന തേന ഉപായേന മഞ്ചപടിപാദകം വാ പാദകഥലികം വാ ഫലകപീഠം വാ കാതും സക്കാപി ഭവേയ്യ. ഇമസ്മിം പന അത്തഭാവേ ദ്വത്തിംസായ കോട്ഠാസേസു ഏകകോട്ഠാസോപി മഞ്ചപടിപാദകാദിവസേന അഞ്ഞേന വാ ഉപകാരമുഖേന ഗയ്ഹൂപഗോ നാമ നത്ഥി, കേവലം നിരത്ഥംവ കലിങ്ഗരം അയം കായോ അപഗതവിഞ്ഞാണോ കതിപാഹേനേവ പഥവിയം സേസ്സതീതി.

ദേസനാവസാനേ പൂതിഗത്തതിസ്സത്ഥേരോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. ഥേരോപി അരഹത്തം പത്വാവ പരിനിബ്ബായി. സത്ഥാ തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരാപേത്വാ ധാതുയോ ഗഹേത്വാ ചേതിയം കാരാപേസി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം പുച്ഛിംസു - “ഭന്തേ, പൂതിഗത്തതിസ്സത്ഥേരോ കുഹിം നിബ്ബത്തോ”തി. “പരിനിബ്ബുതോ, ഭിക്ഖവേ”തി. “ഭന്തേ, ഏവരൂപസ്സ പന അരഹത്തൂപനിസ്സയസമ്പന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ കിം കാരണാ ഗത്തം പൂതികം ജാതം, കിം കാരണാ അട്ഠീനി ഭിന്നാനി, കിമസ്സ കാരണം അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയഭാവം പത്ത”ന്തി? “ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമേതം ഏതസ്സ അത്തനാ കതകമ്മേനേവ നിബ്ബത്ത”ന്തി. “കിം പന തേന, ഭന്തേ, കത”ന്തി? “തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥാ”തി അതീതം ആഹരി -

അയം കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ സാകുണികോ ഹുത്വാ ബഹൂ സകുണേ വധിത്വാ ഇസ്സരജനം ഉപട്ഠഹി. തേസം ദിന്നാവസേസേ വിക്കിണാതി, “വിക്കിതാവസേസാ മാരേത്വാ ഠപിതാ പൂതികാ ഭവിസ്സന്തീ”തി യഥാ ഉപ്പതിതും ന സക്കോന്തി, തഥാ തേസം ജങ്ഘട്ഠീനി ച പക്ഖട്ഠീനി ച ഭിന്ദിത്വാ രാസിം കത്വാ ഠപേതി, തേ പുനദിവസേ വിക്കിണാതി. അതിബഹൂനം പന ലദ്ധകാലേ അത്തനോപി അത്ഥായ പചാപേതി. തസ്സേകദിവസം രസഭോജനേ പക്കേ ഏകോ ഖീണാസവോ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഗേഹദ്വാരേ അട്ഠാസി. സോ ഥേരം ദിസ്വാ ചിത്തം പസാദേത്വാ, “മയാ ബഹൂ പാണാ മാരേത്വാ ഖാദിതാ, അയ്യോ ച മേ ഗേഹദ്വാരേ ഠിതോ, അന്തോഗേഹേ ച രസഭോജനം സംവിജ്ജതി, പിണ്ഡപാതമസ്സ ദസ്സാമീ”തി തസ്സ പത്തം ആദായ പൂരേത്വാ രസപിണ്ഡപാതം ദത്വാ ഥേരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, “ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠധമ്മസ്സ മത്ഥകം പാപുണേയ്യ”ന്തി ആഹ. ഥേരോ “ഏവം ഹോതൂ”തി അനുമോദനം അകാസി. “ഭിക്ഖവേ, തദാ കതകമ്മവസേനേതം തിസ്സസ്സ നിപ്ഫന്നം, സകുണാനം അട്ഠിഭേദനനിസ്സന്ദേന തിസ്സസ്സ ഗത്തഞ്ച പൂതികം ജാതം, അട്ഠീനി

ച ഭിന്നാനി, ഖീണാസവസ്സ രസപിണ്ഡപാതദാനനിസ്സന്ദേന അരഹത്തം പത്തോ''തി.

പൂതിഗത്തതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു സത്തമം.

൮. നന്ദഗോപാലകവത്ഥു

ദിസോ ദിസന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ കോസലജനപദേ നന്ദഗോപാലകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിനോ നന്ദോ നാമ ഗോപാലകോ ഗോയൂഥം രക്ഖതി അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ. സോ കിര യഥാ കേണിയോ ജടിലോ പബ്ബജ്ജാവേസേന, ഏവം ഗോപാലകത്തേന രാജബലിം പരിഹരന്തോ അത്തനോ കുടുമ്ബം രക്ഖതി. സോ കാലേന കാലം പഞ്ച ഗോരസേ ആദായ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പസ്സതി, ധമ്മം സുണാതി, അത്തനോ വസനട്ഠാനം ആഗമനത്ഥായ സത്ഥാരം യാചതി. സത്ഥാ തസ്സ ഞാണപരിപാകം ആഗമയമാനോ ആഗന്ത്വാ പരിപക്കഭാവം ഞത്വാ ഏകദിവസം മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ചാരികം ചരന്തോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ തസ്സ വസനട്ഠാനാസന്നേ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി. നന്ദോ സത്ഥു സന്തികം അഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പണീതം പഞ്ചഗോരസദാനം അദാസി. സത്തമേ ദിവസേ സത്ഥാ അനുമോദനം കത്വാ ദാനകഥാദിഭേദം അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. കഥാപരിയോസാനേ നന്ദഗോപാലകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സത്ഥു പത്തം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം അനുഗച്ഛന്തോ ദൂരം ഗന്ത്വാ, ''തിട്ഠ, ഉപാസകാ''തി നിവത്തിയമാനോ വന്ദിത്വാ നിവത്തി. അഥ നം ഏകോ ലുദ്ദകോ വിജ്ഝിത്വാ മാരേസി. പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്താ ഭിക്ഖൂ നം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ആഹംസു - ''നന്ദോ, ഭന്തേ, ഗോപാലകോ തുമ്ഹാകം ഇധാഗതത്താ മഹാദാനം ദത്വാ അനുഗന്ത്വാ നിവത്തേന്തോ മാരിതോ, സചേ തുമ്ഹേ നാഗച്ഛിസ്സഥ, നാസ്സ മരണം അഭവിസ്സാ''തി. സത്ഥാ , ''ഭിക്ഖവേ, മയി ആഗതേപി അനാഗതേപി തസ്സ ചതസ്സോ ദിസാ ചതസ്സോ അനുദിസാ ച ഗച്ഛന്തസ്സാപി മരണതോ മുച്ചനൂപായോ നാമ നത്ഥി. യഞ്ഹി നേവ ചോരാ, ന വേരിനോ കരോന്തി, തം ഇമേസം സത്താനം അന്തോപദുട്ഠം മിച്ഛാപണിഹിതം ചിത്തമേവ കരോതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൨. ''ദിസോ ദിസം യം തം കയിരാ, വേരീ വാ പന വേരിനം;
മിച്ഛാപണിഹിതം ചിത്തം, പാപിയോ നം തതോ കരേ''തി.

തത്ഥ **ദിസോ ദിസ**ന്തി ചോരോ ചോരം. ''ദിസ്വാ''തി പാഠസേസോ. **യം തം കയിരാ**തി യം തം തസ്സ അനയബ്യസനം കരേയ്യ. ദുതിയപദേപി ഏസേവ നയോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഏകോ ഏകസ്സ മിത്തദുബ്ഭീ ചോരോ പുത്തദാരഖേത്തവത്ഥു ഗോമഹിംസാദീസു അപരജ്ഝന്തോ യസ്സ അപരജ്ഝതി, തമ്പി തഥേവ അത്തനി അപരജ്ഝന്തം ചോരം ദിസ്വാ, **വേരീ വാ പന** കേനചിദേവ കാരണേന ബദ്ധവേരം വേരിം ദിസ്വാ അത്തനോ കക്ഖളതായ ദാരുണതായ യം തം തസ്സ അനയബ്യസനം കരേയ്യ, പുത്തദാരം വാ പീളേയ്യ, ഖേത്താദീനി വാ നാസേയ്യ, ജീവിതാ വാ പന നം വോരോപേയ്യ, ദസസു

അകുസലകമ്മപഥേസു മിച്ഛാഠപിതത്താ **മിച്ഛാപഹിണിതം ചിത്തം പാപിയോ നം തതോ കരേ** തം പുരിസം തതോ പാപതരം കരേയ്യ. വുത്തപ്പകാരേഹി, ദിസോ ദിസസ്സ വാ വേരീ വേരിനോ വാ ഇമസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ ദുക്ഖം വാ ഉപ്പാദേയ്യ, ജീവിതക്ഖയം വാ കരേയ്യ. ഇദം പന അകുസലകമ്മപഥേസു മിച്ഛാഠപിതം ചിത്തം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അനയബ്യസനം പാപേതി, അത്തഭാവസതസഹസ്സേസുപി ചതൂസു അപായേസു ഖിപിത്വാ സീസം ഉക്ഖിപിതും ന ദേതീതി.

ദേസനാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ. മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ദേസനാ ജാതാ. ഉപാസകേന പന ഭവന്തരേ കതകമ്മം ഭിക്ഖൂഹി ന പുച്ഛിതം, തസ്മാ സത്ഥാരാ ന കഥിതന്തി.

നന്ദഗോപാലകവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. സോരേയ്യത്ഥേരവത്ഥു

ന തം മാതാ പിതാ കയിരാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം ജേതവനേ വിഹരന്തോ സോരേയ്യത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

വത്ഥു സോരേയ്യനഗരേ സമുട്ഠിതം, സാവത്ഥിയം നിട്ഠാപേസി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തേ സോരേയ്യനഗരേ സോരേയ്യസേട്ഠിപുത്തോ ഏകേന സഹായകേന സദ്ധിം സുഖയാനകേ നിസീദിത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന ന്ഹാനത്ഥായ നഗരാ നിക്ഖമി. തസ്മിം ഖണേ മഹാകച്ചായനത്ഥേരോ സോരേയ്യനഗരം പിണ്ഡായ പവിസിതുകാമോ ഹുത്വാ ബഹിനഗരേ സങ്ഘാടിം പാരുപതി. ഥേരസ്സ ച സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം. സോരേയ്യസേട്ഠിപുത്തോ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ‘‘അഹോ വത അയം വാ ഥേരോ മമ ഭരിയാ ഭവേയ്യ, മമ വാ ഭരിയായ സരീരവണ്ണോ ഏതസ്സ സരീരവണ്ണോ വിയ ഭവേയ്യാ’’തി. തസ്സ ചിന്തിതമത്തേയേവ പുരിസലിങ്ഗം അന്തരധായി, ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുരഹോസി. സോ ലജ്ജമാനോ യാനകാ ഓരുയ്ഹ പലായി. പരിജനോ തം അസഞ്ജാനന്തോ ‘‘കിമേത’’ന്തി ആഹ. സാപി തക്കസിലമഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സഹായകോപിസ്സാ ഇതോ ചിതോ ച വിചരിത്വാപി നാദ്ദസ. സബ്ബേ ന്ഹായിത്വാ ഗേഹം അഗമിംസു. ‘‘കഹം സേട്ഠിപുത്തോ’’തി ച വുത്തേ, ‘‘ന്ഹത്വാ ആഗതോ ഭവിസ്സതീതി മഞ്ഞിമ്ഹാ’’തി വദിംസു. അഥസ്സ മാതാപിതരോ തത്ഥ തത്ഥ പരിയേസിത്വാ അപസ്സന്താ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ, ‘‘മതോ ഭവിസ്സതീ’’തി മതകഭത്തം അദംസു. സാ ഏകം തക്കസിലഗാമിം സത്ഥവാഹം ദിസ്വാ യാനകസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ അനുബന്ധി.

അഥ നം മനുസ്സാ ദിസ്വാ, ‘‘അമ്ഹാകം യാനകസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ അനുഗച്ഛതി, മയം ‘കസ്സേസാ ദാരികാ’തി തം ന ജാനാമാ’’തി വദിംസു. സാപി ‘‘തുമ്ഹേ അത്തനോ യാനകം പാജേഥ, അഹം പദസാ ഗമിസ്സാമീ’’തി ഗച്ഛന്തീ അങ്ഗുലിമുദ്ദികം ദത്വാ ഏകസ്മിം യാനകേ ഓകാസം കാരേസി. മനുസ്സാ ചിന്തയിംസു - ‘‘തക്കസിലനഗരേ അമ്ഹാകം സേട്ഠിപുത്തസ്സ ഭരിയാ നത്ഥി, തസ്സ ആചിക്ഖിസ്സാമ, മഹാപണ്ണാകാരോ നോ ഭവിസ്സതീ’’തി. തേ ഗേഹം ഗന്ത്വാ, ‘‘സാമി, അമ്ഹേഹി തുമ്ഹാകം ഏകം ഇത്ഥിരതനം ആനീത’’ന്തി ആഹംസു. സോ തം സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ അത്തനോ വയാനുരൂപം

അഭിരൂപം പാസാദികം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നസിനേഹോ ഗേഹേ അകാസി. പുരിസാ ഹി ഇത്ഥിയോ, ഇത്ഥിയോ വാ പുരിസാ അഭൂതപുബ്ബാ നാമ നത്ഥി. പുരിസാ ഹി പരസ്സ ദാരേസു അതിചരിത്വാ കാലം കത്വാ ബഹൂനി വസ്സസതസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ മനുസ്സജാതിം ആഗച്ഛന്താ അത്തഭാവസതേ ഇത്ഥിഭാവം ആപജ്ജന്തി.

ആനന്ദത്ഥേരോപി കപ്പസതസഹസ്സം പൂരിതപാരമീ അരിയസാവകോ സംസാരേ സംസരന്തോ ഏകസ്മിം അത്തഭാവേ കമ്മാരകുലേ നിബ്ബത്തോ. പരദാരകമ്മം കത്വാ നിരയേ പച്ചിത്വാ പക്കാവസേസേന ചുദ്ദസസു അത്തഭാവേസു പുരിസസ്സ പാദപരിചാരികാ ഇത്ഥീ അഹോസി, സത്തസു അത്തഭാവേസു ബീജുദ്ധരണം പാപുണി. ഇത്ഥിയോ പന ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ഇത്ഥിഭാവേ ഛന്ദം വിരാജേത്വാ, ‘‘ഇദം നോ പുഞ്ഞം പുരിസത്തഭാവപടിലാഭായ സംവത്തതൂ’’തി ചിത്തം അധിട്ഠഹിത്വാ കാലം കത്വാ പുരിസത്തഭാവം പടിലഭന്തി, പതിദേവതാ ഹുത്വാ സാമികേ സമ്മാപടിപത്തിവസേനാപി പുരിസത്തഭാവം പടിലഭന്തേവ.

അയം പന സേട്ഠിപുത്തോ ഥേരേ അയോനിസോ ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ ഇമസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ ഇത്ഥിഭാവം പടിലഭി. തക്കസിലായം സേട്ഠിപുത്തേന സദ്ധിം സംവാസമന്വായ പന തസ്സാ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം ലഭിത്വാ തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ അപരമ്പി പുത്തം പടിലഭി. ഏവമസ്സാ കുച്ഛിയം വുത്ഥാ ദ്വേ, സോരേയ്യനഗരേ തം പടിച്ച നിബ്ബത്താ ദ്വേതി ചത്താരോ പുത്താ അഹേസും. തസ്മിം കാലേ സോരേയ്യനഗരതോ തസ്സാ സഹായകോ സേട്ഠിപുത്തോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സുഖയാനകേ നിസിന്നോ നഗരം പാവിസി. അഥ നം സാ ഉപരിപാസാദതലേ വാതപാനം വിവരിത്വാ അന്തരവീഥിം ഓലോകയമാനാ ഠിതാ ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ ദാസിം പേസേത്വാ പക്കോസാപേത്വാ മഹാതലേ നിസീദാപേത്വാ മഹന്തം സക്കാരസമ്മാനം അകാസി. അഥ നം സോ ആഹ - ‘‘ഭദ്ദേ, ത്വം ഇതോ പുബ്ബേ അമ്ഹേഹി ന ദിട്ഠപുബ്ബാ, അഥ ച പന നോ മഹന്തം സക്കാരം കരോസി, ജാനാസി ത്വം അമ്ഹേ’’തി. ‘‘ആമ, സാമി, ജാനാമി, നനു തുമ്ഹേ സോരേയ്യനഗരവാസിനോ’’തി? ‘‘ആമ, ഭദ്ദേ’’തി. സാ മാതാപിതൂനഞ്ച ഭരിയായ ച പുത്താനഞ്ച അരോഗഭാവം പുച്ഛി. ഇതരോ ‘‘ആമ, ഭദ്ദേ, അരോഗാ’’തി വത്വാ ‘‘ജാനാസി ത്വം ഏതേ’’തി ആഹ. ‘‘ആമ സാമി, ജാനാമി. തേസം ഏകോ പുത്തോ അത്ഥി, സോ കഹം, സാമീ’’തി? ‘‘ഭദ്ദേ, മാ ഏതം കഥേഹി, മയം തേന സദ്ധിം ഏകദിവസം സുഖയാനകേ നിസീദിത്വാ ന്ഹായിതും നിക്ഖന്താ നേവസ്സ ഗതിം ജാനാമ, ഇതോ ചിതോ ച വിചരിത്വാ തം അദിസ്വാ മാതാപിതൂനം ആരോചയിമ്ഹാ, തേപിസ്സ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ പേതകിച്ചം കിരിംസൂ’’തി. ‘‘അഹം സോ, സാമീ’’തി. ‘‘അപേഹി, ഭദ്ദേ, കിം കഥേസി മയ്ഹം സഹായോ ദേവകുമാരോ വിയ ഏകോ പുരിസോ’’തി? ‘‘ഹോതു, സാമി, അഹം സോ’’തി. ‘‘അഥ ഇദം കിം നാമാ’’തി? ‘‘തം ദിവസം തേ അയ്യോ മഹാകച്ചായനത്ഥേരോ ദിട്ഠോ’’തി? ‘‘ആമ, ദിട്ഠോ’’തി. അഹം അയ്യം മഹാകച്ചായനത്ഥേരം ഓലോകേത്വാ, ‘‘അഹോ വത അയം വാ ഥേരോ മമ ഭരിയാ ഭവേയ്യ , ഏതസ്സ വാ സരീരവണ്ണോ വിയ മമ ഭരിയായ സരീരവണ്ണോ ഭവേയ്യാ’’തി ചിന്തേസിം. ചിന്തിതക്ഖണേയേവ മേ പുരിസലിങ്ഗം അന്തരധായി, ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുഭവി. അഥാഹം ലജ്ജമാനാ

കസ്സചി കിഞ്ചി വത്തും അസക്കുണിത്വാ തതോ പലായിത്വാ ഇധാഗതാ, സാമീതി.

“അഹോ വത തേ ഭാരിയം കമ്മം കതം, കസ്മാ മയ്ഹം നാചിക്ഖി, അപിച പന തേ ഥേരോ ഖമാപിതോ”തി? “ന ഖമാപിതോ, സാമി. ജാനാസി പന ത്വം കഹം ഥേരോ”തി? “ഇമമേവ നഗരം ഉപനിസ്സായ വിഹരതീ”തി. “സചേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഇധാഗച്ഛേയ്യ, അഹം മമ അയ്യസ്സ ഭിക്ഖാഹാരം ദദേയ്യം, സാമീ”തി. “തേന ഹി സീഘം സക്കാരം കരോഹി, അമ്ഹാകം അയ്യം ഖമാപേസ്സാമാ”തി സോ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ, “ഭന്തേ, സ്വേ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി ആഹ. “നനു ത്വം, സേട്ഠിപുത്ത, ആഗന്തുകോസീ”തി. “ഭന്തേ, മാ അമ്ഹാകം ആഗന്തുകഭാവം പുച്ഛഥ, സ്വേ മേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി. ഥേരോ അധിവാസേസി, ഗേഹേപി ഥേരസ്സ മഹാസക്കാരോ പടിയത്തോ. ഥേരോ പുനദിവസേ തം ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. അഥ നം നിസീദാപേത്വാ പണീതേനാഹാരേന പരിവിസിത്വാ സേട്ഠിപുത്തോ തം ഇത്ഥിം ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ, “ഭന്തേ, മയ്ഹം സഹായികായ ഖമഥാ”തി ആഹ. “കിമേത”ന്തി? “അയം, ഭന്തേ, പുബ്ബേ മയ്ഹം പിയസഹായകോ ഹുത്വാ തുമ്ഹേ ഓലോകേത്വാ ഏവം നാമ ചിന്തേസി, അഥസ്സ പുരിസലിങ്ഗം അന്തരധായി, ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുഭവി, ഖമഥ, ഭന്തേ”തി. “തേന ഹി ഉട്ഠഹഥ, ഖമാമി വോ അഹ”ന്തി. ഥേരേന “ഖമാമീ”തി വുത്തമത്തേയേവ ഇത്ഥിലിങ്ഗം അന്തരധായി, പുരിസലിങ്ഗം പാതുഭവി.

പുരിസലിങ്ഗേ പാതുഭൂതമത്തേയേവ തം തക്കസിലായ സേട്ഠിപുത്തോ ആഹ - “സമ്മ സഹായക, ഇമേ ദ്വേ ദാരകാ തവ കുച്ഛിയം വുത്ഥത്താ മം പടിച്ച നിബ്ബത്തത്താ ഉഭിന്നമ്പിനോ പുത്താ ഏവ, ഇധേവ വസിസ്സാമ, മാ ഉക്കണ്ഠീ”തി. “സമ്മ, അഹം ഏകേനത്തഭാവേന പഠമം പുരിസോ ഹുത്വാ ഇത്ഥിഭാവം പത്വാ പുന പുരിസോ ജാതോതി വിപ്പകാരപ്പത്തോ, പഠമം മം പടിച്ച ദ്വേ പുത്താ നിബ്ബത്താ, ഇദാനി മേ കുച്ഛിതോ ദ്വേ പുത്താ നിക്ഖന്താ, സ്വാഹം ഏകേനത്തഭാവേന വിപ്പകാരപ്പത്തോ, പുന ‘ഗേഹേ വസിസ്സതീ’തി സഞ്ഞം മാ കരി, അഹം മമ അയ്യസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമി. ഇമേ ദ്വേ ദാരകാ തവ ഭാരാതി, ഇമേസു മാ പമജ്ജീ”തി വത്വാ പുത്തേ സീസേ പരിചുമ്ബിത്വാ പരിമജ്ജിത്വാ ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ പിതു നിയ്യാദേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം യാചി. ഥേരോപി നം പബ്ബാജേത്വാ ഉപസമ്പാദേത്വാ ഗണ്ഹിത്വാവ ചാരികം ചരമാനോ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം അഗമാസി. തസ്സ **സോരേയ്യത്ഥേരോ**തി നാമം അഹോസി. ജനപദവാസിനോ തം പവത്തിം ഞത്വാ സങ്ഖുഭിത്വാ കോതൂഹലജാതാ തം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛിംസു - “ഏവം കിര, ഭന്തേ”തി? “ആമ, ആവുസോ”തി. “ഭന്തേ, ഏവരൂപമ്പി കാരണം നാമ ഹോതി”? “തുമ്ഹാകം കുച്ഛിയം കിര ദ്വേ പുത്താ നിബ്ബത്താ, തുമ്ഹേ പടിച്ച ദ്വേ ജാതാ, തേസം വോ കതരേസു ബലവസിനേഹോ ഹോതീ”തി? “കുച്ഛിയം വുത്ഥകേസു, ആവുസോ”തി. ആഗതാഗതാ നിബദ്ധം തഥേവ പുച്ഛിംസു.

ഥേരോ “കുച്ഛിയം വുത്തകേസു ഏവ സിനേഹോ ബലവാ”തി പുനപ്പുനം കഥേന്തോ ഹരായമാനോ ഏകോവ നിസീദതി, ഏകോവ തിട്ഠതി. സോ ഏവം ഏകത്തൂപഗതോ അത്തഭാവേ ഖയവയം സമുട്ഠാപേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അഥ നം ആഗതാഗതാ പുച്ഛന്തി -

''ഭന്തേ, ഏവം കിര നാമ അഹോസീ''തി? ''ആമാവുസോ''തി. ''കതരേസു സിനേഹോ ബലവാ''തി? ''മയ്ഹം കത്ഥചി സിനേഹോ നാമ നത്ഥീ''തി. ഭിക്ഖൂ ''അയം അഭൂതം കഥേസി, പുരിമദിവസേസു 'കുച്ഛിയം വുത്ഥപുത്തേസു സിനേഹോ ബലവാ'തി വത്വാ ഇദാനി 'മയ്ഹം കത്ഥചി സിനേഹോ നത്ഥീ'തി വദതി, അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി, ഭന്തേ''തി ആഹംസു. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി, മമ പുത്തസ്സ സമ്മാപണിഹിതേന ചിത്തേന മഗ്ഗസ്സ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ന കത്ഥചി സിനേഹോ ജാതോ, യം സമ്പത്തിം നേവ മാതാ, ന പിതാ കാതും സക്കോതി, തം ഇമേസം സത്താനം അബ്ഭന്തരേ പവത്തം സമ്മാപണിഹിതം ചിത്തമേവ ദേതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൩.''ന തം മാതാ പിതാ കയിരാ, അഞ്ഞേ വാപി ച ഞാതകാ;
സമ്മാപണിഹിതം ചിത്തം, സേയ്യസോ നം തതോ കരേ''തി.

തത്ഥ **ന തന്തി** തം കാരണം നേവ മാതാ കരേയ്യ, ന പിതാ, ന അഞ്ഞേ ഞാതകാ. **സമ്മാപണിഹിതന്തി** ദസസു കുസലകമ്മപഥേസു സമ്മാ ഠപിതം. **സേയ്യസോ നം തതോ കരേതി** തതോ കാരണതോ സേയ്യസോ നം വരതരം ഉത്തരിതരം കരേയ്യ, കരോതീതി അത്ഥോ. മാതാപിതരോ ഹി പുത്താനം ധനം ദദമാനാ ഏകസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ കമ്മം അകത്വാ സുഖേന ജീവികകപ്പനം ധനം ദാതും സക്കോന്തി. വിസാഖായ മാതാപിതരോപി താവ മഹദ്ധനാ മഹാഭോഗാ, തസ്സാ ഏകസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ സുഖേന ജീവികകപ്പനം ധനം അദംസു. ചതൂസു പന ദീപേസു ചക്കവത്തിസിരിം ദാതും സമത്ഥാ മാതാപിതരോപി നാമ പുത്താനം നത്ഥി, പഗേവ ദിബ്ബസമ്പത്തിം വാ പഠമജ്ഝാനാദിസമ്പത്തിം വാ, ലോകുത്തരസമ്പത്തിദാനേ കഥാവ നത്ഥി, സമ്മാപണിഹിതം പന ചിത്തം സബ്ബമ്പേതം സമ്പത്തിം ദാതും സക്കോതി. തേന വുത്തം ''സേയ്യസോ നം തതോ കരേ''തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

സോരേയ്യത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

ചിത്തവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തതിയോ വഗ്ഗോ.

൪. പുപ്ഫവഗ്ഗോ

൧. പഠവികഥാപസുതപഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു

കോ ഇമം പഠവിം വിചേസ്സതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ പഠവികഥാപസുതേ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര ഭഗവതാ സദ്ധിം ജനപദചാരികം ചരിത്വാ ജേതവനം ആഗന്ത്വാ സായന്ഹസമയേ ഉപട്ഠാനസാലായം സന്നിസിന്നാ അത്തനാ ഗതഗതട്ഠാനേസു ‘‘അസുകഗാമതോ അസുകഗാമഗമനട്ഠാനേ സമം വിസമം കദ്ദമബഹുലം സക്ഖരബഹുലം കാളമത്തികം തമ്ബമത്തിക’’ന്തി പഠവികഥം കഥേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ, ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി വിചരിതട്ഠാനേ പഠവികഥായാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, ഏസാ ബാഹിരപഠവീ നാമ, തുമ്ഹേഹി അജ്ഝത്തികപഠവിയം പരികമ്മം കാതും വട്ടതീ’’തി വത്വാ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൪. ‘‘കോ ഇമം പഠവിം വിചേസ്സതി,
യമലോകഞ്ച ഇമം സദേവകം;
കോ ധമ്മപദം സുദേസിതം,
കുസലോ പുപ്ഫമിവ പചേസ്സതി.

൪൫. ‘‘സേഖോ പഠവിം വിചേസ്സതി,
യമലോകഞ്ച ഇമം സദേവകം;
സേഖോ ധമ്മപദം സുദേസിതം,
കുസലോ പുപ്ഫമിവ പചേസ്സതീ’’തി.

തത്ഥ **കോ ഇമ**ന്തി കോ ഇമം അത്തഭാവസങ്ഖാതം പഠവിം. **വിചേസ്സതീ**തി അത്തനോ ഞാണേന വിചിനിസ്സതി വിജാനിസ്സതി, പടിവിജ്ഝിസ്സതി, സച്ഛികരിസ്സതീതി അത്ഥോ. **യമലോകഞ്ചാ**തി ചതുബ്ബിധം അപായലോകഞ്ച. **ഇമം സദേവക**ന്തി ഇമം മനുസ്സലോകഞ്ച ദേവലോകേന സദ്ധിം കോ വിചേസ്സതി വിചിനിസ്സതി വിജാനിസ്സതി പടിവിജ്ഝിസ്സതി സച്ഛികരിസ്സതീതി പുച്ഛി. **കോ ധമ്മപദം സുദേസിത**ന്തി യഥാസഭാവതോ കഥിതത്താ സുദേസിതം സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയധമ്മസങ്ഖാതം ധമ്മപദം **കുസലോ** മാലാകാരോ **പുപ്ഫം** വിചിനന്തോ വിയ **കോ പചേസ്സതി** വിചിനിസ്സതി വിജാനിസ്സതി ഉപപരിക്ഖിസ്സതി പടിവിജ്ഝിസ്സതി, സച്ഛികരിസ്സതീതി അത്ഥോ. **സേഖോ**തി അധിസീലസിക്ഖാ, അധിചിത്തസിക്ഖാ, അധിപഞ്ഞാസിക്ഖാതി ഇമാ തിസ്സോ സിക്ഖാ സിക്ഖനതോ സോതാപത്തിമഗ്ഗട്ഠം ആദിം കത്വാ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗട്ഠാ സത്തവിധോ സേഖോ ഇമം അത്തഭാവസങ്ഖാതം പഠവിം അരഹത്തമഗ്ഗേന തതോ ഛന്ദരാഗം അപകഡ്ഢന്തോ വിചേസ്സതി വിചിനിസ്സതി വിജാനിസ്സതി പടിവിജ്ഝിസ്സതി സച്ഛികരിസ്സതി. **യമലോകഞ്ചാ**തി തം യഥാവുത്തപകാരം യമലോകഞ്ച ഇമം മനുസ്സലോകഞ്ച സഹ ദേവേഹി സദേവകം സ്വേവ വിചേസ്സതി വിചിനിസ്സതി വിജാനിസ്സതി പടിവിജ്ഝിസ്സതി സച്ഛികരിസ്സതി. **സേഖോ**തി സ്വേവ സത്തവിധോ സേഖോ, യഥാ നാമ കുസലോ മാലാകാരോ പുപ്ഫാരാമം പവിസിത്വാ തരുണമകുളാനി ച പാണകവിദ്ധാനി ച മിലാതാനി ച ഗണ്ഠികജാതാനി ച പുപ്ഫാനി വജ്ജേത്വാ സോഭനാനി സുജാതസുജാതാനേവ പുപ്ഫാനി വിചിനാതി, ഏവമേവ ഇമം സുകഥിതം

സുനിട്ടിട്ഠം ബോധിപക്ഖിയധമ്മപദമ്പി പഞ്ഞായ പചേസ്സതി വിചിനിസ്സതി ഉപപരിക്ഖിസ്സതി പടിവിജ്ഝിസ്സതി സച്ഛികരിസ്സതീതി സത്ഥാ സയമേവ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേസി.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാപി ഭിക്ഖൂ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിംസു. സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

പഥവികഥാപസുതപഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു പഠമം.

൨. മരീചികമ്മട്ഠാനികത്ഥേരവത്ഥു

ഫേണൂപമന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം മരീചികമ്മട്ഠാനികം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഭിക്ഖു സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ, ''സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ''തി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഘടേത്വാ വായമിത്വാ അരഹത്തം പത്തും അസക്കോന്തോ ''വിസേസേത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേസ്സാമീ''തി സത്ഥു സന്തികം ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ മരീചിം ദിസ്വാ, ''യഥാ അയം ഗിമ്ഹസമയേ ഉട്ഠിതാ മരീചി ദൂരേ ഠിതാനം രൂപഗതാ വിയ പഞ്ഞായതി, സന്തികം ആഗച്ഛന്താനം നേവ പഞ്ഞായതി, അയം അത്തഭാവോപി ഉപ്പാദവയട്ഠേന ഏവരൂപോ''തി മരീചികമ്മട്ഠാനം ഭാവേന്തോ ആഗന്ത്വാ മഗ്ഗകിലന്തോ അചിരവതിയം ന്ഹായിത്വാ ഏകസ്മിം ചണ്ഡസോതതീരേ രുക്ഖഛായായ നിസിന്നോ ഉദകവേഗാഭിഘാതേന ഉട്ഠഹിത്വാ മഹന്തേ മഹന്തേ ഫേണപിണ്ഡേ ഭിജ്ജമാനേ ദിസ്വാ, ''അയം അത്തഭാവോപി ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഭിജ്ജനട്ഠേന ഏവരൂപോയേവാ''തി ആരമ്മണം അഗ്ഗഹേസി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം ഠിതോവ തം ഥേരം ദിസ്വാ, ''ഏവമേവ, ഭിക്ഖു, ഏവരൂപോവായം അത്തഭാവോ ഫേണപിണ്ഡോ വിയ മരീചി വിയ ഉപ്പജ്ജനഭിജ്ജനസഭാവോയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൬.''ഫേണൂപമം കായമിമം വിദിത്വാ,
മരീചിധമ്മം അഭിസമ്ബുധാനോ;
ഛേത്വാന മാരസ്സ പപുപ്ഫകാനി,
അദസ്സനം മച്ചുരാജസ്സ ഗച്ഛേ''തി.

തത്ഥ **ഫേണൂപമ**ന്തി ഇമം കേസാദിസമൂഹസങ്ഖാതം കായം അബലദുബ്ബലട്ഠേന അനദ്ധനിയതാവകാലികട്ഠേന ഫേണപിണ്ഡസരിക്ഖകോതി വിദിത്വാ. **മരീചിധമ്മ**ന്തി യഥാ മരീചി ദൂരേ ഠിതാനം രൂപഗതാ വിയ ഗയ്ഹൂപഗാ വിയ ഹോതി, സന്തികേ ഉപഗച്ഛന്താനം രിത്താ തുച്ഛാ അഗയ്ഹൂപഗാ സമ്പജ്ജതി, ഏവമേവ ഖണികഇത്തരപച്ചുപട്ഠാനട്ഠേന അയം കായോപി മരീചിധമ്മോതി **അഭിസമ്ബുധാനോ** ബുജ്ഝന്തോ, ജാനന്തോതി അത്ഥോ. **മാരസ്സ പപുപ്ഫകാനീ**തി മാരസ്സ പപുപ്ഫകസങ്ഖാതാനി തേഭൂമകാനി വട്ടാനി അരിയമഗ്ഗേന ഛിന്ദിത്വാ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു മച്ചുരാജസ്സ അദസ്സനം അവിസയം അമതമഹാനിബ്ബാനം ഗച്ഛേയ്യാതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ഥേരോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ സത്ഥു സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം ഥോമേന്തോ വണ്ണേന്തോ വന്ദന്തോവ ആഗതോതി.

മരീചികമ്മട്ഠാനികത്ഥേരവത്ഥു ദുതിയം.

ന. വിടടൂഭവത്ഥു

പുപ്ഫാനിഹേവ പചിനന്തന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ സപരിസം മഹോഘേന അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ മാരിതം വിടടൂഭം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - സാവത്ഥിയഞ്ഹി മഹാകോസലരഞ്ഞോ പുത്തോ പസേനദികുമാരോ നാമ. വേസാലിയം ലിച്ഛവിരഞ്ഞോ പുത്തോ ലിച്ഛവികുമാരോ മഹാലി നാമ, കുസിനാരായം മല്ലരാജപുത്തോ ബന്ധുലോ നാമാതി ഇമേ തയോ ദിസാപാമോക്ഖസ്സാചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥം തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ബഹിനഗരേ സാലായ സമാഗതാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആഗതകാരണഞ്ച കുലഞ്ച നാമഞ്ച പുച്ഛിത്വാ സഹായകാ ഹുത്വാ ഏകതോവ ആചരിയം ഉപസങ്കമിത്വാ സിപ്പം സിക്ഖന്താ ന ചിരസ്സേവ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പാ ആചരിയം ആപുച്ഛിത്വാ ഏകതോവ നിക്ഖമിത്വാ സകസകട്ഠാനാനി അഗമംസു. തേസു **പസേനദികുമാരോ** പിതു സിപ്പം ദസ്സേത്വാ പസന്നേന പിതരാ രജ്ജേ അഭിസിത്തോ. **മഹാലികുമാരോ** ലിച്ഛവീനം സിപ്പം ദസ്സേന്തോ മഹന്തേന ഉസ്സാഹേന ദസ്സേസി, തസ്സ അക്ഖീനി ഭിജ്ജിത്വാ അഗമംസു. ലിച്ഛവിരാജാനോ "അഹോ വത അമ്ഹാകം ആചരിയോ അക്ഖിവിനാസം പത്തോ, ന നം പരിച്ചജിസ്സാമ, ഉപട്ഠഹിസ്സാമ ന"ന്തി തസ്സ സതസഹസ്സുട്ഠാനകം ഏകം ദ്വാരം അദംസു. സോ തം നിസ്സായ പഞ്ചസതേ ലിച്ഛവിരാജപുത്തേ സിപ്പം സിക്ഖാപേന്തോ വസി. **ബന്ധുലകുമാരോ** സട്ഠിം സട്ഠിം വേളൂ ഗഹേത്വാ മജ്ഝേ അയസലാകം പക്ഖിപിത്വാ സട്ഠികലാപേ ഉസ്സാപേത്വാ ഠപിതേ മല്ലരാജകുലേഹി "ഇമേ കപ്പേതൂ"തി വുത്തോ അസീതിഹത്ഥം ആകാസം ഉല്ലങ്ഘിത്വാ അസിനാ കപ്പേന്തോ അഗമാസി. സോ ഓസാനകലാപേ അയസലാകായ "കിരീ"തി സദ്ദം സുത്വാ, "കിം ഏത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ സബ്ബകലാപേസു അയസലാകാനം ഠപിതഭാവം ഞത്വാ അസിം ഛഡ്ഡേത്വാ രോദമാനോ "മയ്ഹം ഏത്തകേസു ഞാതിസുഹജ്ജേസു ഏകോപി സസിനേഹോ ഹുത്വാ ഇമം കാരണം നാചിക്ഖി. സചേ ഹി അഹം ജാനേയ്യം, അയസലാകായ സദ്ദം അനുട്ഠാപേന്തോവ ഛിന്ദേയ്യ"ന്തി വത്വാ, "സബ്ബേപിമേ മാരേത്വാ രജ്ജം കരേയ്യ"ന്തി മാതാപിതൂനം കഥേസി. തേഹി "പവേണിരജ്ജം നാമ, താത, ഇദം ന ലബ്ഭാ ഏവം കാതു"ന്തി നാനപ്പകാരേന വാരിതോ "തേന ഹി മമ സഹായകസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി സാവത്ഥിം അഗമാസി.

പസേനദി കോസലോ രാജാ തസ്സാഗമനം സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ മഹന്തേന സക്കാരേന തം നഗരം പവേസേത്വാ സേനാപതിട്ഠാനേ ഠപേസി. സോ മാതാപിതരോ പക്കോസാപേത്വാ തത്ഥേവ വാസം കപ്പേസി. അഥേകദിവസം രാജാ ഉപരിപാസാദേ ഠിതോ അന്തരവീഥിം ഓലോകയമാനോ "അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികസ്സ വിസാഖായ സുപ്പവാസായാ"തി ഏതേസം ഗേഹേ നിച്ചം ഭത്തകിച്ചത്ഥായ ഗച്ഛന്തേ അനേകസഹസ്സേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ, "കഹം, അയ്യാ, ഗച്ഛന്തീ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ദേവ, അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗേഹേ നിച്ചഭത്തസലാകഭത്തഗിലാനഭത്താദീനം അത്ഥായ ദേവസികം ദ്വേ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി ഗച്ഛന്തി, ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗേഹേ പഞ്ചസതാനി, തഥാ വിസാഖായ തഥാ സുപ്പവാസായാ"തി വുത്തേ സയമ്പി ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഉപട്ഠഹിതുകാമോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസഹസ്സേന സദ്ധിം സത്ഥാരം

നിമന്തേത്വാ സത്താഹം സഹത്ഥാ ദാനം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, പഞ്ചഹി മേ ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം നിബദ്ധം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. "മഹാരാജ ബുദ്ധാ നാമ ഏകട്ഠാനേ നിബദ്ധം ഭിക്ഖം ന ഗണ്ഹന്തി, ബഹൂ ജനാ ബുദ്ധാനം ആഗമനം പച്ചാസീസന്തീ"തി. "തേന ഹി ഏകം ഭിക്ഖും നിബദ്ധം പേസേഥാ"തി ആഹ. സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ഭാരം അകാസി. രാജാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ആഗതേ പത്തം ഗഹേത്വാ, "ഇമേ നാമ പരിവിസന്തൂ"തി അവിചാരേത്വാവ സത്താഹം സയമേവ പരിവിസിത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ വിക്ഖിത്തചിത്തോ പമജ്ജമകാസി. രാജകുലേ നാമ അനാണത്താ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ ഭിക്ഖൂ നിസീദാപേത്വാ പരിവിസിതും ന ലഭന്തി "ന മയം ഇധ ഠാതും സക്ഖിസ്സാമാ"തി ബഹൂ ഭിക്ഖൂ പക്കമിംസു. രാജാ ദുതിയദിവസേപി പമജ്ജി, ദുതിയദിവസേപി ബഹൂ ഭിക്ഖൂ പക്കമിംസു. തതിയദിവസേപി പമജ്ജി, തദാ ആനന്ദത്ഥേരം ഏകകമേവ ഠപേത്വാ അവസേസാ പക്കമിംസു. പുഞ്ഞവന്താ നാമ കാരണവസികാ ഹോന്തി, കുലാനം പസാദം രക്ഖന്തി. തഥാഗതസ്സ ച സാരിപുത്തത്ഥേരോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോതി ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ, ഖേമാ ഉപ്പലവണ്ണാതി ദ്വേ അഗ്ഗസാവികാ, ഉപാസകേസു ചിത്തോ, ഗഹപതി, ഹത്ഥകോ ആളവകോതി ദ്വേ അഗ്ഗഉപാസകാ, ഉപാസികാസു വേളുകണ്ഠകീ നന്ദമാതാ, ഖുജ്ജുത്തരാതി ദ്വേ അഗ്ഗഉപാസികാ, ഇതി ഇമേ അട്ഠ ജനേ ആദിം കത്വാ ഠാനന്തരപത്താ സബ്ബേപി സാവകാ ഏകദേസേന ദസന്നം പാരമീനം പൂരിതത്താ മഹാപുഞ്ഞാ അഭിനീഹാരസമ്പന്നാ. ആനന്ദത്ഥേരോപി കപ്പസതസഹസ്സം പൂരിതപാരമീ അഭിനീഹാരസമ്പന്നോ മഹാപുഞ്ഞോ അത്തനോ കാരണവസികതായ കുലസ്സ പസാദം രക്ഖന്തോ അട്ഠാസി. തം ഏകകമേവ നിസീദാപേത്വാ പരിവിസിംസു.

രാജാ ഭിക്ഖൂനം ഗതകാലേ ആഗന്ത്വാ ഖാദനീയഭോജനീയാനി തഥേവ ഠിതാനി ദിസ്വാ, "കിം, അയ്യാ, നാഗമിംസൂ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ആനന്ദത്ഥേരോ ഏകകോവ ആഗതോ ദേവാ"തി സുത്വാ, "അദ്ധാ ഏത്തകം മേ ഭത്തച്ഛേദനമകംസൂ"തി ഭിക്ഖൂനം കുദ്ധോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ, "ഭന്തേ, മയാ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ഭിക്ഖാ പടിയത്താ, ആനന്ദത്ഥേരോ കിര ഏകകോവാഗതോ, പടിയത്താ ഭിക്ഖാ തഥേവ ഠിതാ, പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ മമ ഗേഹേ സഞ്ഞം ന കരിംസു, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി ആഹ. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂനം ദോസം അവത്വാ, "മഹാരാജ, മമ സാവകാനം തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം വിസ്സാസോ നത്ഥി, തേന ന ഗതാ ഭവിസ്സന്തീ"തി വത്വാ കുലാനം അനുപഗമനകാരണഞ്ച ഉപഗമനകാരണഞ്ച പകാസേന്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ ഇമം സുത്തമാഹ -

> "നവഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം കുലം അനുപഗന്ത്വാ വാ നാലം ഉപഗന്തും, ഉപഗന്ത്വാ വാ നാലം ഉപനിസീദിതും. കതമേഹി നവഹി? ന മനാപേന പച്ചുട്ഠേന്തി, ന മനാപേന അഭിവാദേന്തി, ന മനാപേന ആസനം ദേന്തി, സന്തമസ്സ പരിഗുഹന്തി, ബഹുകമ്പി ഥോകം ദേന്തി, പണീതമ്പി ലൂഖം ദേന്തി, അസക്കച്ചം ദേന്തി നോ സക്കച്ചം, ന ഉപനിസീദന്തി ധമ്മസ്സവനായ, ഭാസിതമസ്സ ന സുസ്സൂസന്തി . ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നവഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം കുലം അനുപഗന്ത്വാ വാ നാലം ഉപഗന്തും, ഉപഗന്ത്വാ വാ നാലം ഉപനിസീദിതും.
>
> "നവഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം കുലം അനുപഗന്ത്വാ വാ അലം ഉപഗന്തും, ഉപഗന്ത്വാ വാ അലം ഉപനിസീദിതും. കതമേഹി

നവഹി? മനാപേന പച്ചുട്ഠേന്തി, മനാപേന അഭിവാദേന്തി, മനാപേന ആസനം ദേന്തി, സന്തമസ്സ ന പരിഗുഹന്തി, ബഹുകമ്പി ബഹുകം ദേന്തി, പണീതമ്പി പണീതം ദേന്തി, സക്കച്ചം ദേന്തി നോ അസക്കച്ചം, ഉപനിസീദന്തി ധമ്മസ്സവനായ, ഭാസിതമസ്സ സുസ്സൂസന്തി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നവഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം കുലം അനുപഗന്ത്വാ വാ അലം ഉപഗന്തും, ഉപഗന്ത്വാ വാ അലം ഉപനിസീദിതു''ന്തി (അം॰ നി॰ ൻ.൧൭).

ഇതി ഖോ, മഹാരാജ, മമ സാവകാ തുമ്ഹാകം സന്തികാ വിസ്സാസം അലഭന്താ ന ഗതാ ഭവിസ്സന്തീതി. പോരാണകപണ്ഡിതാപി ഹി അവിസ്സാസികട്ഠാനേ സക്കച്ചം ഉപട്ഠിയമാനാപി മാരണന്തികം വേദനം പത്വാ വിസ്സാസികട്ഠാനമേവ അഗമിംസൂതി. ''കദാ, ഭന്തേ''തി രഞ്ഞാ പുട്ഠോ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ കേസവോ നാമ രാജാ രജ്ജം പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തം പഞ്ച പുരിസസതാനി അനുപബ്ബജിംസു. സോ കേസവതാപസോ നാമ അഹോസി. പസാധനകപ്പകോ പനസ്സ അനുപബ്ബജിത്വാ കപ്പകോ നാമ അന്തേവാസികോ അഹോസി. കേസവതാപസോ പരിസായ സദ്ധിം അട്ഠ മാസേ ഹിമവന്തേ വസിത്വാ വസ്സാരത്തസമയേ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ബാരാണസിം പത്വാ ഭിക്ഖായ പാവിസി. അഥ നം രാജാ ദിസ്വാ പസീദിത്വാ ചതുമാസം അത്തനോ സന്തികേ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനേവ വസാപേന്തോ സയം സായംപാതം അസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി. അവസേസാ താപസാ കതിപാഹം വസിത്വാ ഹത്ഥിസദ്ദാദീഹി ഉബ്ബാള്ഹാ ഹുത്വാ ഉക്കണ്ഠിത്വാ, ''ആചരിയ, ഉക്കണ്ഠിതമ്ഹാ, ഗച്ഛാമാ''തി ആഹംസു. ''കഹം, താതാ''തി? ''ഹിമവന്തം, ആചരിയാ''തി. രാജാ അമ്ഹാകം ആഗതദിവസേയേവ ചതുമാസം ഇധ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി. ''കഥം ഗമിസ്സഥ, താതാ''തി? ''തുമ്ഹേഹി അമ്ഹാകം അനാചിക്ഖിത്വാവ പടിഞ്ഞാ ദിന്നാ, മയം ഇധ ന സക്കോമ വസിതും, ഇതോ അവിദൂരേ തുമ്ഹാകം പവത്തിസ്സവനട്ഠാനേ വസിസ്സാമാ''തി വന്ദിത്വാ പക്കമിംസു. കപ്പന്തേവാസികേന സദ്ധിം ആചരിയോ ഓഹീയി.

രാജാ ഉപട്ഠാനം ആഗതോ, ''കഹം, അയ്യാ''തി പുച്ഛി. ''സബ്ബേ ഉക്കണ്ഠിതമ്ഹാതി വത്വാ ഹിമവന്തം ഗതാ, മഹാരാജാ''തി ആഹ. കപ്പകോപി ന ചിരസ്സേവ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ആചരിയേന പുനപ്പുനം വാരിയമാനോപി ''ന സക്കോമീ''തി വത്വാ പക്കാമി. ഇതരേസം പന സന്തികം അഗന്ത്വാ ആചരിയസ്സ പവത്തിം സുണന്തോ അവിദൂരേ ഠാനേ വസി. അപരഭാഗേ ആചരിയസ്സ അന്തേവാസികേ അനുസ്സരന്തസ്സ കുച്ഛിരോഗോ ഉപ്പജ്ജി. രാജാ വേജ്ജേഹി തികിച്ഛാപേസി, രോഗോ ന വൂപസമ്മതി. താപസോ ആഹ - ''കിം, മഹാരാജ, ഇച്ഛസി മേ രോഗവൂപസമ''ന്തി? ''ഭന്തേ, സചാഹം സക്കുണേയ്യം, ഇദാനേവ വോ ഫാസുകം കരേയ്യ''ന്തി. ''മഹാരാജ, സചേ മേ ഫാസുകം ഇച്ഛസി, മം അന്തേവാസികാനം സന്തികം പേസേഹീ''തി. രാജാ ''സാധു , ഭന്തേ''തി തം മഞ്ചകേ നിപജ്ജാപേത്വാ നാരദഅമച്ചപ്പമുഖേ ചത്താരോ അമച്ചേ ''മമ അയ്യസ്സ പവത്തിം ഞത്വാ, മയ്ഹം സാസനം പഹിണേയ്യാഥാ''തി ഉയ്യോജേസി. കപ്പന്തേവാസികോ ആചരിയസ്സ ആഗമനം സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ഇതരേ ''കഹ''ന്തി വുത്തേ, ''അസുകട്ഠാനേ കിര വസന്തീ''തി ആഹ. തേപി ആചരിയസ്സാഗമനഭാവം സുത്വാ തത്ഥേവ സമോസരിത്വാ ആചരിയസ്സ

ഉണ്ഹോദകം ദത്വാ ഫലാഫലം അദംസു. തം ഖണഞ്ഞേവ രോഗോ വൂപസമ്മതി. സോ കതിപാഹേനേവ സുവണ്ണവണ്ണോ അഹോസി. അഥ നം നാരദോ പുച്ഛി -

“മനുസ്സിന്ദം ജഹിത്വാന, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനം;
കഥം നു ഭഗവാ കേസീ, കപ്പസ്സ രമതി അസ്സമേ.

“സാദൂനി രമണീയാനി, സന്തി വക്ഖാ മനോരമാ;
സുഭാസിതാനി കപ്പസ്സ, നാരദ രമയന്തി മം.

“സാലീനം ഓദനം ഭുഞ്ജേ, സുചിം മംസൂപസേചനം;
കഥം സാമാകനീവാരം, അലോണം ഛാദയന്തി തം.

“സാദും വാ യദി വാസാദും, അപ്പം വാ യദി വാ ബഹും;
വിസ്സത്ഥോ യത്ഥ ഭുഞ്ജേയ്യ, വിസ്സാസപരമാ രസാ”തി. (ജാ॰
ഫ.ർ.ഫവ്വഫ-ഫവ്വർ);

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേന്തോ “തദാ രാജാ മോഗ്ഗല്ലാനോ അഹോസി, നാരദോ സാരിപുത്തോ, കപ്പന്തേവാസികോ ആനന്ദോ, കേസവതാപസോ അഹമേവാ”തി വത്വാ, “ഏവം, മഹാരാജ, പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാ മാരണന്തികം വേദനം പത്വാ വിസ്സാസികട്ഠാനം ഗമിംസു, മമ സാവകാ തുമ്ഹാകം സന്തികേ വിസ്സാസം ന ലഭന്തി മഞ്ഞേ”തി ആഹ. രാജാ “ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം മയാ വിസ്സാസം കാതും വട്ടതി, കഥം നു ഖോ കരിസ്സാമീതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഞാതിധീതരം മമ ഗേഹേ കാതും വട്ടതി, ഏവം സന്തേ ‘ദഹരാ ച സാമണേരാ ച സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഞാതിരാജാ’തി മമ സന്തികം വിസ്സത്ഥാ നിബദ്ധം ആഗമിസ്സന്തീ”തി ചിന്തേത്വാ - “ഏകം മേ ധീതരം ദേന്തൂ”തി സാകിയാനം സന്തികം സാസനം പേസേസി. “കതരസ്സ സക്യസ്സ ധീതാ”തി ച പുച്ഛിത്വാ, “ഞത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ”തി വത്വാ ദൂതേ ആണാപേസി. ദൂതാ ഗന്ത്വാ സാകിയേ ദാരികം യാചിംസു. തേ സന്നിപതിത്വാ, “പക്ഖന്തരികോ രാജാ, സചേ ന ദസ്സാമ, വിനാസേസ്സതി നോ, ന ഖോ പന അമ്ഹേഹി കുലേന സദിസോ, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ”ന്തി മന്തയിംസു. മഹാനാമോ “മമ ദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ജാതാ വാസഭഖത്തിയാ നാമ ധീതാ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്താ അത്ഥി, തം ദസ്സാമാ”തി വത്വാ ദൂതേ ആഹ - “സാധു, രഞ്ഞോ ദാരികം ദസ്സാമാ”തി. “സാ കസ്സ, ധീതാ”തി? “സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ചൂളപിതുപുത്തസ്സ മഹാനാമസ്സ സക്കസ്സ ധീതാ വാസഭഖത്തിയാ നാമാ”തി.

തേ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ “യദി ഏവം, സാധു, സീഘം ആനേഥ, ഖത്തിയാ ച നാമ ബഹുമായാ, ദാസിധീതരമ്പി പഹിണേയ്യും, പിതരാ സദ്ധിം ഏകഭാജനേ ഭുഞ്ജന്തിം ആനേയ്യാഥാ”തി പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ, “ദേവ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഭുഞ്ജന്തിം രാജാ ഇച്ഛതീ”തി ആഹംസു. മഹാനാമോ “സാധു, താതാ”തി തം അലങ്കാരാപേത്വാ അത്തനോ ഭോജനകാലേ പക്കോസാപേത്വാ തായ സദ്ധിം ഏകതോ ഭുഞ്ജനാകാരം ദസ്സേത്വാ ദൂതാനം നിയ്യാദേസി. തേ തം ആദായ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ തുട്ഠമാനസോ തം പഞ്ചന്നം ഇത്ഥിസതാനം ജേട്ഠികം കത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ അഭിസിഞ്ചി. സാ ന ചിരസ്സേവ സുവണ്ണവണ്ണം പുത്തം വിജായി.

അഥസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ രാജാ ദാരകസ്സ അയ്യകസ്സ സന്തികം പേസേസി ‘‘സക്യരാജധീതാ വാസഭഖത്തിയാ പുത്തം വിജാതാ, കിമസ്സ നാമം കരോമാ’’തി? തം പന സാസനം ഗഹേത്വാ ഗതോ അമച്ചോ ഥോകം ബധിരധാതുകോ, സോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ അയ്യകസ്സ ആരോചേസി, സോ തം സുത്വാ ‘‘വാസഭഖത്തിയാ പുത്തം അവിജായിത്വാപി സബ്ബജനം അഭിഭവി, ഇദാനി പന രഞ്ഞോ അതിവിയ വല്ലഭാ ഭവിസ്സതീ’’തി ആഹ. ബധിരോ അമച്ചോ ‘‘വല്ലഭാ’’തി വചനം ദുസ്സുതം സുത്വാ ‘‘വിടടൂഭോ’’തി സല്ലക്ഖേത്വാ രാജാനം ഉപഗന്ത്വാ, ‘‘ദേവ, കുമാരസ്സ കിര ‘വിടടൂഭോ’തി നാമം കരോഥാ’’തി ആഹ. രാജാ ‘‘പോരാണകം നോ കുലസന്തകം നാമം ഭവിസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ തം നാമം അകാസി. അഥസ്സ ദഹരകാലേയേവ രാജാ ‘‘സത്ഥു പിയം കരോമീ’’തി സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി.

സോ കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢന്തോ സത്തവസ്സികകാലേ അഞ്ഞേസം കുമാരാനം മാതാമഹകുലതോ ഹത്ഥിരൂപകഅസ്സരൂപകാദീനി ആഹരിയമാനാനി ദിസ്വാ മാതരം പുച്ഛി - ‘‘അമ്മ, അഞ്ഞേസം മാതാമഹകുലതോ പണ്ണാകാരോ ആഹരീയതി, മയ്ഹം കോചി കിഞ്ചി ന പേസേസി, കിം ത്വം നിമാതാ നിപിതാ’’തി? അഥ നം സാ, ‘‘താത, തവ സക്യരാജാനോ മാതാമഹാ ദൂരേ പന വസന്തി, തേന തേ കിഞ്ചി ന പേസേന്തീ’’തി വഞ്ചേസി. സോളസവസ്സികകാലേ, ‘‘അമ്മ, തവ മാതാമഹകുലം പസ്സിതുകാമോമ്ഹീ’’തി വത്വാ, ‘‘അലം, താത, കിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ കരിസ്സതീ’’തി വാരിയമാനോപി പുനപ്പുനം യാചി. അഥസ്സ മാതാ ‘‘തേന ഹി ഗച്ഛാ’’തി സമ്പടിച്ഛി. സോ പിതു ആരോചേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമി. വാസഭഖത്തിയാ പുരേതരം പണ്ണം പേസേസി - ‘‘അഹം ഇധ സുഖം വസാമി, മാസ്സ കിഞ്ചി സാമിനോ അന്തരം ദസ്സയിംസൂ’’തി. സാകിയാ വിടടൂഭസ്സ ആഗമനം ഞത്വാ, ‘‘വന്ദിതും ന സക്കോമാ’’തി തസ്സ ദഹരദഹരേ കുമാരേ ജനപദം പഹിണിത്വാ തസ്മിം കപിലപുരം സമ്പത്തേ സന്ഥാഗാരേ സന്നിപതിംസു. കുമാരോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അട്ഠാസി.

അഥ നം ‘‘അയം തേ, താത, മാതാമഹോ, അയം മാതുലോ’’തി വത്വാ വന്ദാപേസും. സോ സബ്ബേ വന്ദമാനോ വിചരിത്വാ ഏകമ്പി അത്താനം വന്ദന്തം അദിസ്വാ ‘‘കിം നു ഖോ മം വന്ദന്താ നത്ഥീ’’തി പുച്ഛി. സാകിയാ, ‘‘താത, തേ കനിട്ഠകുമാരാ ജനപദം ഗതാ’’തി വത്വാ തസ്സ മഹന്തം സക്കാരം കരിംസു. സോ കതിപാഹം വസിത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമി. അഥേകാ ദാസീ സന്ഥാഗാരേ തേന നിസിന്നഫലകം ‘‘ഇദം വാസഭഖത്തിയായ ദാസിയാ പുത്തസ്സ നിസിന്നഫലക’’ന്തി അക്കോസിത്വാ പരിഭാസിത്വാ ഖീരോദകേന ധോവി. ഏകോ പുരിസോ അത്തനോ ആവുധം പമുസ്സിത്വാ നിവത്തോ തം ഗണ്ഹന്തോ വിടടൂഭകുമാരസ്സ അക്കോസനസദ്ദം സുത്വാ തം കാരണം പുച്ഛിത്വാ, ‘‘വാസഭഖത്തിയാ ദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി മഹാനാമസക്കം പടിച്ച ജാതാ’’തി ഞത്വാ ബലകായസ്സ കഥേസി. ‘‘വാസഭഖത്തിയാ കിര ദാസിധീതാ’’തി മഹാകോലാഹലം അഹോസി. തം സുത്വാ വിടടൂഭോ ‘‘ഏതേ താവ മമ നിസിന്നഫലകം ഖീരോദകേന ധോവന്തു, അഹം പന രജ്ജേ പതിട്ഠിതകാലേ ഏതേസം ഗലലോഹിതം ഗഹേത്വാ മമ നിസിന്നഫലകം ധോവിസ്സാമീ’’തി ചിത്തം പട്ഠപേസി. തസ്മിം സാവത്ഥിം ഗതേ അമച്ചാ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ ‘‘മയ്ഹം ദാസിധീതരം അദംസൂ’’തി സാകിയാനം

കുജ്ഝിത്വാ വാസഭഖത്തിയായ ച പുത്തസ്സ ച ദിന്നപരിഹാരം അച്ഛിന്ദിത്വാ ദാസദാസീഹി ലദ്ധബ്ബമത്തമേവ ദാപേസി.

തതോ കതിപാഹച്ചയേന സത്ഥാ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. രാജാ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ, “ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം കിര ഞാതകേഹി ദാസിധീതാ മയ്ഹം ദിന്നാ, തേനസ്സാ അഹം സപുത്തായ പരിഹാരം അച്ഛിന്ദിത്വാ ദാസദാസീഹി ലദ്ധബ്ബമത്തമേവ ദാപേസി”ന്തി ആഹ. സത്ഥാ “അയുത്തം, മഹാരാജ, സാകിയേഹി കതം, ദദന്തേഹി നാമ സമാനജാതികാ ദാതബ്ബാ അസ്സ, തം പന , മഹാരാജ, വദാമി, വാസഭഖത്തിയാ ഖത്തിയരാജധീതാ ഖത്തിയരഞ്ഞോ ഗേഹേ അഭിസേകം ലഭി. വിടടൂഭോപി ഖത്തിയരാജാനമേവ പടിച്ച ജാതോ, മാതുഗോത്തം നാമ കിം കരിസ്സതി, പിതുഗോത്തമേവ പമാണന്തി. പോരാണകപണ്ഡിതാ ദലിദ്ദിത്ഥിയാ കട്ഠഹാരികായ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം അദംസു, തസ്സാ ച കുച്ഛിമ്ഹി ജാതകുമാരോ ദ്വാദസയോജനികായ ബാരാണസിയാ രജ്ജം പത്വാ കട്ഠവാഹനരാജാ നാമ ജാതോ”തി **കട്ഠഹാരിജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧.൭) കഥേസി. രാജാ ധമ്മകഥം സുത്വാ “പിതുഗോത്തമേവ കിര പമാണ”ന്തി തുസ്സിത്വാ വാസഭഖത്തിയായ ച പുത്തസ്സ ച പകതിപരിഹാരമേവ ദാപേസി.

ബന്ധുലസേനാപതിസ്സപി ഖോ കുസിനാരായം മല്ലരാജധീതാ മല്ലികാ നാമ ഭരിയാ ദീഘരത്തം പുത്തം ന വിജായി. അഥ നം ബന്ധുലോ “അത്തനോ കുലഘരമേവ ഗച്ഛാ”തി ഉയ്യോജേസി. സാ “സത്ഥാരം ദിസ്വാവ ഗമിസ്സാമീ”തി ജേതവനം പവിസിത്വാ തഥാഗതം വന്ദിത്വാ ഠിതാ, “കഹം ഗച്ഛസീ”തി വുത്താ “സാമികോ മം ഭന്തേ, കുലഘരം പേസേതീ” ആഹ. “കിം കാരണാ”തി? “വഞ്ഝാ കിരസ്മി അപുത്തികാ”തി. “യദി ഏവം, ഗമനകിച്ചം നത്ഥി, നിവത്തസ്സൂ”തി. സാ തുട്ഠമാനസാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ “കസ്മാ നിവത്താസീ”തി വുത്താ “ദസബലേന നിവത്തിതാമ്ഹീ”തി ആഹ ബന്ധുലോ “ദിട്ഠം ഭവിസ്സതി ദീഘദസ്സിനാ കാരണ”ന്തി സമ്പടിച്ഛി. സാ ന ചിരസ്സേവ ഗബ്ഭം പടിലഭിത്വാ ഉപ്പന്നദാഹളാ “ദോഹളോ മേ ഉപ്പന്നോ”തി ആരോചേസി. “കിം ദോഹളോ”തി? “വേസാലിനഗരേ ഗണരാജകുലാനം അഭിസേകമങ്ഗലപോക്ഖരണിയം ഓതരിത്വാ ന്ഹത്വാ പാനീയം പാതുകാമാമ്ഹി, സാമീ”തി. ബന്ധുലോ “സാധൂ”തി വത്വാ സഹസ്സഥാമധനും ഗഹേത്വാ തം രഥം ആരോപേത്വാ സാവത്ഥിതോ നിക്ഖമിത്വാ രഥം പാജേന്തോ മഹാലിലിച്ഛവിനോ ദിന്നദ്വാരേന വേസാലിം പാവിസി. മഹാലിലിച്ഛവിനോ ച ദ്വാരസമീപേ ഏവ നിവേസനം ഹോതി. സോ രഥസ്സ ഉമ്മാരേ പനിഘാതസദ്ദം സുത്വാവ “ബന്ധുലസ്സ രഥസദ്ദോ ഏസോ, അജ്ജ ലിച്ഛവീനം ഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ”തി ആഹ.

പോക്ഖരണിയാ അന്തോ ച ബഹി ച ആരക്ഖാ ബലവതീ, ഉപരി ലോഹജാലം പത്ഥടം, സകുണാനമ്പി ഓകാസോ നത്ഥി. ബന്ധുലസേനാപതി പന രഥാ ഓതരിത്വാ ആരക്ഖകേ മനുസ്സേ വേത്തേന പഹരന്തോ പലാപേത്വാ ലോഹജാലം ഛിന്ദിത്വാ അന്തോപോക്ഖരണിയം ഭരിയം ന്ഹാപേത്വാ സയമ്പി ന്ഹത്വാ പുന തം രഥം ആരോപേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ആഗതമഗ്ഗേനേവ പായാസി. തേ ആരക്ഖമനുസ്സാ ലിച്ഛവിരാജൂനം ആരോചേസും. ലിച്ഛവിരാജാനോ കുജ്ഝിത്വാ പഞ്ച രഥസതാനി ആരുയ്ഹ “ബന്ധുലമല്ലം ഗണ്ഹിസ്സാമാ”തി നിക്ഖമിംസു. തം പവത്തിം മഹാലിസ്സ ആരോചേസും.

മഹാലി, ‘‘മാ ഗമിത്ഥ, സോ ഹി വോ സബ്ബേ ഘാതേസ്സതീ’’തി ആഹ. തേപി ‘‘മയം ഗമിസ്സാമ ഏവാ’’തി വദിംസു. ‘‘തേന ഹി തസ്സ രഥചക്കസ്സ യാവ നാഭിതോ പഥവിം പവിട്ഠട്ഠാനം ദിസ്വാ നിവത്തേയ്യാഥ, തതോ അനിവത്തന്താ പുരതോ അസനിസദ്ദം വിയ സുണിസ്സഥ, തമ്ഹാ ഠാനാ നിവത്തേയ്യാഥ. തതോ അനിവത്തന്താ തുമ്ഹാകം രഥധുരേസു ഛിദ്ദം പസ്സിസ്സഥ, തമ്ഹാ ഠാനാ നിവത്തേയ്യാഥ, പുരതോ മാ ഗമിത്ഥാ’’തി. തേ തസ്സ വചനേന അനിവത്തിത്വാ തം അനുബന്ധിംസു ഏവ. മല്ലികാ ദിസ്വാ, ‘‘രഥാ, സാമി, പഞ്ഞായന്തീ’’തി ആഹ. ‘‘തേന ഹി ഏകസ്സേവ രഥസ്സ പഞ്ഞായനകാലേ മം ആരോചേയ്യാസീ’’തി. സാ യദാ സബ്ബേ രഥാ ഏകോ വിയ ഹുത്വാ പഞ്ഞായിംസു, തദാ ‘‘ഏകമേവ, സാമി, രഥസീസം പഞ്ഞായതീ’’തി ആഹ. ബന്ധുലോ ‘‘തേന ഹി ഇമാ രസ്മിയോ ഗണ്ഹാഹീ’’തി തസ്സാ രസ്മിയോ ദത്വാ രഥേ ഠിതോവ ധനും ആരോപേസി, രഥചക്കം യാവ നാഭിതോ പഥവിം പാവിസി.

ലിച്ഛവിനോ തം ഠാനം ദിസ്വാപി ന നിവത്തിംസു. ഇതരോ ഥോകം ഗന്ത്വാ ജിയം പോഥേസി, അസനിസദ്ദോ വിയ അഹോസി. തേ തതോപി ന നിവത്തിംസു, അനുബന്ധന്താ ഗച്ഛന്തേവ. ബന്ധുലോ രഥേ ഠിതകോവ ഏകസരം ഖിപി, സോ പഞ്ചന്നം രഥസതാനം രഥസീസേ ഛിദ്ദം കത്വാ പഞ്ച രാജസതാനി പരികരബന്ധനട്ഠാനേ വിനിവിജ്ഝിത്വാ പഥവിം പാവിസി. തേ അത്തനോ പവിദ്ധഭാവം അജാനിത്വാ, ‘‘തിട്ഠ, രേ, തിട്ഠ, രേ’’തി വദന്താ അനുബന്ധിംസു ഏവ. ബന്ധുലോ രഥം ഠപേത്വാ ‘‘തുമ്ഹേ മതകാ, മതകേഹി സദ്ധിം മയ്ഹം യുദ്ധം നാമ നത്ഥീ’’തി ആഹ. ‘‘മതകാ നാമ അമ്ഹാദിസാ ന ഹോന്തീ’’തി. ‘‘തേന ഹി സബ്ബപച്ഛിമസ്സ പരികരം മോചേഥാ’’തി. തേ മോചയിംസു. സോ മുത്തമത്തേ ഏവ മരിത്വാ പതിതോ. അഥ തേ സബ്ബേപി ‘‘തുമ്ഹേ ഏവരൂപാ, അത്തനോ ഘരാനി ഗന്ത്വാ സംവിധാതബ്ബം സംവിദഹിത്വാ പുത്തദാരം അനുസാസിത്വാ സന്നാഹം മോചേഥാ’’തി ആഹ. തേ തഥാ കത്വാ സബ്ബേപി ജീവിതക്ഖയം പത്താ. ബന്ധുലോപി മല്ലികം സാവത്ഥിം ആനേസി. സാ സോളസക്ഖത്തും യമകേ യമകേ പുത്തേ വിജായി. സബ്ബേപി സൂരാ ഥാമസമ്പന്നാ അഹേസും, സബ്ബസിപ്പാനം നിപ്ഫത്തിം പാപുണിംസു. ഏകേകസ്സ പുരിസസഹസ്സം പരിവാരോ അഹോസി. പിതരാ സദ്ധിം രാജനിവേസനം ഗച്ഛന്തേഹി തേഹേവ രാജങ്ഗണം പരിപൂരി.

അഥേകദിവസം വിനിച്ഛയേ കൂടട്ടപരാജിതാ മനുസ്സാ ബന്ധുലം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ മഹാവിരവം വിരവന്താ വിനിച്ഛയഅമച്ചാനം കൂടട്ടകരണം തസ്സ ആരോചേസും. സോ വിനിച്ഛയം ഗന്ത്വാ തം അട്ടം വിചാരേത്വാ സാമികമേവ സാമികം അകാസി. മഹാജനോ മഹാസദ്ദേന സാധുകാരം പവത്തേതി. രാജാ ‘‘കിം ഇദ’’ന്തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ തുസ്സിത്വാ സബ്ബേപി തേ അമച്ചേ ഹാരേത്വാ ബന്ധുലസ്സേവ വിനിച്ഛയം നിയ്യാദേസി. സോ തതോ പട്ഠായ സമ്മാ വിനിച്ഛയി. തതോ തേ പോരാണകവിനിച്ഛയികാ അമച്ചാ കിഞ്ചി ലഞ്ജം അലഭന്താ അപ്പലാഭാ ഹുത്വാ ‘‘ബന്ധുലോ രജ്ജം പത്ഥേതീ’’തി രാജകുലേ പരിഭിന്ദിംസു. രാജാ തേസം കഥം സദ്ദഹിത്വാ ചിത്തം നിഗ്ഗഹേതും നാസക്ഖി. ‘‘ഇമസ്മിം ഇധേവ ഘാതിയമാനേ ഗരഹാ മേ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ’’തി പുന ചിന്തേത്വാ പയുത്തപുരിസേഹി പച്ചന്തം പഹാരാപേത്വാ ബന്ധുലം പക്കോസാപേത്വാ, ‘‘പച്ചന്തോ കിര കുപിതോ, തവ പുത്തേഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ , ചോരേ ഗണ്ഹാഹീ’’തി പഹിണിത്വാ, ‘‘ഏത്ഥേവസ്സ ദ്വത്തിംസായ പുത്തേഹി സദ്ധിം സീസം ഛിന്ദിത്വാ ആഹരഥാ’’തി തേഹി സദ്ധിം അഞ്ഞേപി സമത്ഥേ

മഹായോധേ പേസേസി. തസ്മിം പച്ചന്തം ഗച്ഛന്തേയേവ “സേനാപതി കിര ആഗച്ഛതീ”തി പയുത്തചോരാ പലായിംസു. സോ തം പദേസം ആവാസാപേത്വാ സണ്ഠാപേത്വാ നിവത്തി.

അഥസ്സ നഗരതോ അവിദൂരേ ഠാനേ തേ യോധാ പുത്തേഹി സദ്ധിം സീസം ഛിന്ദിംസു. തം ദിവസം മല്ലികായ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ നിമന്തിതാ ഹോന്തി. അഥസ്സാ പുബ്ബണ്ഹേ ഏവ “സാമികസ്സ തേ സദ്ധിം പുത്തേഹി സീസം ഛിന്ന”ന്തി പണ്ണം ആഹരിത്വാ അദംസു. സാ തം പവത്തിം ഞത്വാ കസ്സചി കിഞ്ചി അവത്വാ പണ്ണം ഉച്ഛങ്ഗേ ഠപേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘമേവ പരിവിസി. അഥസ്സാ പരിചാരികായോ ഭിക്ഖൂനം ഭത്തം ദത്വാ സപ്പിചാടിം ആഹരന്തിയോ ഥേരാനം പുരതോ സപ്പിചാടിം ഭിന്ദിംസു. ധമ്മസേനാപതി “ഭേദനധമ്മം ഭിന്നം, ന ചിന്തിതബ്ബ”ന്തി ആഹ. സാ ഉച്ഛങ്ഗതോ പണ്ണം നീഹരിത്വാ “ദ്വത്തിംസായ പുത്തേഹി സദ്ധിം പിതുസീസം ഛിന്നന്തി മേ ഇമം പണ്ണം ആഹരിംസു, അഹം ഇദം സുത്വാപി ന ചിന്തേമി, സപ്പിചാടിയാ ഭിന്നായ കിം ചിന്തയിസ്സാമി, ഭന്തേ”തി ആഹ. ധമ്മസേനാപതി “അനിമിത്തമനഞ്ഞാതം , മച്ചാനം ഇധ ജീവിത”ന്തിആദീനി (സു॰ നി॰ ൫൮൰) വത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം അഗമാസി. സാപി ദ്വത്തിംസ സുണിസായോ പക്കോസാപേത്വാ, “തുമ്ഹാകം സാമികാ നിരപരാധാ അത്തനോ പുരിമകമ്മഫലം ലഭിംസു , തുമ്ഹേ മാ സോചയിത്ഥ, മാ പരിദേവിത്ഥ, രഞ്ഞോ ഉപരി മനോപദോസം മാ കരിത്ഥാ”തി ഓവദി.

രഞ്ഞോ ചരപുരിസാ തം കഥം സുത്വാ ഗന്ത്വാ തേസം നിദ്ദോസഭാവം രഞ്ഞോ കഥയിംസു. രാജാ സംവേഗപ്പത്തോ തസ്സാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ മല്ലികഞ്ച സുണിസായോ ച ഖമാപേത്വാ മല്ലികായ വരം അദാസി. സാ “വരോ ഗഹിതോ മേ ഹോതൂ”തി വത്വാ തസ്മിം ഗതേ മതകഭത്തം ദത്വാ ന്ഹത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ, “ദേവ, തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം വരോ ദിന്നോ, മയ്ഹഞ്ച അഞ്ഞേന അത്ഥോ നത്ഥി, ദ്വത്തിംസായ മേ സുണിസാനം മമഞ്ച കുലഘരഗമനം അനുജാനാഥാ”തി ആഹ. രാജാ സമ്പടിച്ഛി. സാ ദ്വത്തിംസ സുണിസായോ യഥാസകാനി കുലാനി പേസേസി, സയമ്പി കുസിനാരാനഗരേ അത്തനോ കുലഘരം അഗമാസി.

രാജാപി ബന്ധുലസേനാപതിനോ ഭാഗിനേയ്യസ്സ ദീഘകാരായനസ്സ നാമ സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി. സോ പന “മാതുലോ മേ ഇമിനാ മാരിതോ”തി രഞ്ഞോ ഓതാരം ഗവേസന്തോ വിചരതി. രാജാപി നിരപരാധസ്സ ബന്ധുലസ്സ മാരിതകാലതോ പട്ഠായ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ചിത്തസ്സാദം ന ലഭതി, രജ്ജസുഖം നാനുഭോതി. തദാ സത്ഥാ സക്യാനം മേദാളുപം നാമ നിഗമം ഉപനിസ്സായ വിഹരതി. രാജാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആരാമതോ അവിദൂരേ ഖന്ധാവാരം നിവാസേത്വാ, “മന്ദേന പരിവാരേന സത്ഥാരം വന്ദിസ്സാമീ”തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ പഞ്ചരാജാകകുധഭണ്ഡാനി ദീഘകാരായനസ്സ ദത്വാ ഏകകോവ ഗന്ധകുടിം പാവിസി. സബ്ബം **ധമ്മചേതിയസുത്ത**നിയാമേന (മ॰ നി॰ ൨.൩൬൬ ആദയോ) ദീപേതബ്ബം. തസ്മിം ഗന്ധകുടിം പവിട്ഠേ ദീഘകാരായനോ താനി പഞ്ച രാജകകുധഭണ്ഡാനി ഗഹേത്വാ വിടടൂഭം രാജാനം കത്വാ രഞ്ഞോ ഏകം അസ്സം ഏകഞ്ച ഉപട്ഠാനകാരികം മാതുഗാമം ഠപേത്വാ നിവത്തേത്വാ സാവത്ഥിം അഗമാസി.

രാജാ സത്ഥാരാ സദ്ധിം പിയകഥം കഥേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിക്ഖന്തോ സേനം അദിസ്വാ തം മാതുഗാമം പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ, “അഹം ഭാഗിനേയ്യം ആദായ ഗന്ത്വാ, വിടടൂഭം ഗഹേസ്സാമീ”തി രാജഗഹനഗരം ഗച്ഛന്തോ വികാലേ ദ്വാരേസു പിദഹിതേസു നഗരം പത്വാ ഏകിസ്സാ സാലായ നിപജ്ജിത്വാ വാതാതപേഹി കിലന്തോ രത്തിഭാഗേ തത്ഥേവ കാലമകാസി. വിഭാതായ രത്തിയാ, “ദേവ, കോസലനരിന്ദ അനാഥോ ജാതോസീ”തി വിപ്പലപന്തിയാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ സദ്ദം സുത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. സോ മാതുലസ്സ മഹന്തേന സക്കാരേന സരീരകിച്ചം കാരേസി.

വിടടൂഭോപി രജ്ജം ലഭിത്വാ തം വേരം സരിത്വാ “സബ്ബേപി സാകിയേ മാരേസ്സാമീ”തി മഹതിയാ സേനായ നിക്ഖമി. തം ദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ ഞാതിസങ്ഘസ്സ വിനാസം ദിസ്വാ, “ഞാതിസങ്ഗഹം കാതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ, പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഗന്ധകുടിയം സീഹസേയ്യം കപ്പേത്വാ, സായന്ഹസമയേ ആകാസേന ഗന്ത്വാ, കപിലവത്ഥുസാമന്തേ ഏകസ്മിം കബരച്ഛായേ രുക്ഖമൂലേ നിസീദി. തതോ വിടടൂഭസ്സ രജ്ജസീമായ മഹന്തോ സന്ദച്ഛായോ നിഗ്രോധോ അത്ഥി. വിടടൂഭോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ, “ഭന്തേ, കിം കാരണാ ഏവരൂപായ ഉണ്ഹവേലായ ഇമസ്മിം കബരച്ഛായേ രുക്ഖമൂലേ നിസീദഥ, ഏതസ്മിം സന്ദച്ഛായേ നിഗ്രോധമൂലേ നിസീദഥ, ഭന്തേ”തി വത്വാ, “ഹോതു, മഹാരാജ, ഞാതകാനം ഛായാ നാമ സീതലാ”തി വുത്തേ, “ഞാതകാനുരക്ഖനത്ഥായ സത്ഥാ ആഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിവത്തിത്വാ സാവത്ഥിംയേവ പച്ചാഗമി. സത്ഥാപി ഉപ്പതിത്വാ ജേതവനമേവ ഗതോ.

രാജാ സാകിയാനം ദോസം സരിത്വാ ദുതിയമ്പി നിക്ഖമിത്വാ തഥേവ സത്ഥാരം പസ്സിത്വാ പുന നിവത്തി. തതിയവാരേപി നിക്ഖമിത്വാ തഥേവ സത്ഥാരം പസ്സിത്വാ പുന നിവത്തി. ചതുത്ഥവാരേ പന തസ്മിം നിക്ഖന്തേ സത്ഥാ സാകിയാനം പുബ്ബകമ്മം ഓലോകേത്വാ തേസം ഏകദിവസം നദിയം വിസപക്ഖിപനപാപകമ്മസ്സ അപ്പടിബാഹിയഭാവം ഞത്വാ ചതുത്ഥവാരേ നാഗമാസി. വിടടൂഭോ “സാകിയേ ഘാതേസ്സാമീ”തി മഹന്തേന ബലകായേന നിക്ഖമി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പന ഞാതകാ അസത്ഥഘാതകാ നാമ, അത്തനാ മരന്താപി പരേസം ജീവിതം ന വോരോപേന്തി. തേ ചിന്തയിംസു - “മയം സുസിക്ഖിതാ കതഹത്ഥാ കതൂപാസനാ മഹിസ്സാസാ, ന ഖോ പന സക്കാ അമ്ഹേഹി പരം ജീവിതാ വോരോപേതും, അത്തനോ കമ്മം ദസ്സേത്വാ പലാപേസ്സാമാ”തി തേ കതസന്നാഹാ നിക്ഖമിത്വാ യുദ്ധം ആരഭിംസു. തേഹി ഖിത്താ സരാ വിടടൂഭസ്സ പുരിസാനം അന്തരന്തരേന ഗച്ഛന്തി, ഫലകന്തരകണ്ണഛിദ്ദന്തരാദീഹി നിക്ഖമന്തി. വിടടൂഭോ ദിസ്വാ നനു ഭണേ “സാകിയാ അസത്ഥഘാതകാമ്ഹാ”തി വദന്തി, അഥ ച പന മേ പുരിസേ നാസേന്തീതി.

അഥ നം ഏകോ പുരിസോ ആഹ - “കിം സാമി, നിവത്തിത്വാ ഓലോകേസീ”തി? “സാകിയാ മേ പുരിസേ നാസേന്തീ”തി. “തുമ്ഹാകം കോചി പുരിസോ മതോ നാമ നത്ഥി. ഇങ്ഘ തേ ഗണാപേഥാ”തി. ഗണാപേന്തോ ഏകസ്സപി ഖയം ന പസ്സി. സോ തതോ നിവത്തിത്വാ “യേ യേ പന ഭണേ ‘സാകിയമ്ഹാ’തി ഭണന്തി, സബ്ബേ മാരേഥ, മാതാമഹസ്സ പന മഹാനാമസക്കസ്സ സന്തികേ ഠിതാനം ജീവിതം ദേഥാ”തി ആഹ. സാകിയാ ഗഹേതബ്ബഗഹണം

അപസ്സന്താ ഏകച്ചേ തിണം ഡംസിത്വാ, ഏകച്ചേ നളം ഗഹേത്വാ അട്ഠംസു. “തുമ്ഹേ സാകിയാ, നോ”തി പുച്ഛിതാ യസ്മാ തേ മരന്താപി മുസാവാദം ന ഭണന്തി, തസ്മാ തിണം ഡംസിത്വാ ഠിതാ “നോ സാകോ, തിണ”ന്തി വദന്തി. നളം ഗഹേത്വാ ഠിതാ “നോ സാകോ, നളോ”തി വദന്തി. യേ ച മഹാനാമസ്സ സന്തികേ ഠിതാ, തേ ച ജീവിതം ലഭിംസു. തേസു തിണം ഡംസിത്വാ ഠിതാ **തിണസാകിയാ** നാമ, നളം ഗഹേത്വാ ഠിതാ **നളസാകിയാ** നാമ ജാതാതി, വിടടൂഭോ അവസേസേ ഖീരപകേപി ദാരകേ അവിസ്സജ്ജേത്വാ ഘാതാപേന്തോ ലോഹിതനദിം പവത്തേത്വാ തേസം ഗലലോഹിതേന ഫലകം ധോവാപേസി. ഏവം സാകിയവംസോ വിടടൂഭേന ഉപച്ഛിന്നോ.

സോ മഹാനാമസക്കം ഗാഹാപേത്വാ നിവത്തോ “പാതരാസവേലായ പാതരാസം കരിസ്സാമീ”തി ഏകസ്മിം ഠാനേ ഓതരിത്വാ ഭോജനേ ഉപനീതേ “ഏകതോവ ഭുഞ്ജിസ്സാമാ”തി അയ്യകം പക്കോസാപേസി. ഖത്തിയാ പന ജീവിതം ചജന്താപി ദാസിപുത്തേഹി സദ്ധിം ന ഭുഞ്ജന്തി. തസ്മാ മഹാനാമോ ഏകം സരം ഓലോകേത്വാ “കിലിട്ഠഗത്തോമ്ഹി, ന്ഹായിസ്സാമി, താതാ”തി ആഹ. “സാധു, അയ്യക, ന്ഹായഥാ”തി. സോ “അയം മം ഏകതോ അഭുഞ്ജന്തം ഘാതേസ്സതി, സയമേവ മേ മതം സേയ്യോ”തി കേസേ മുഞ്ചിത്വാ അഗ്ഗേ ഗണ്ഠിം കത്വാ കേസേസു പാദങ്ഗുട്ഠകേ പവേസേത്വാ ഉദകേ നിമുജ്ജി. തസ്സ ഗുണതേജേന നാഗഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. നാഗരാജാ “കിം നു ഖോ”തി ഉപധാരേന്തോ തം ഞത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ തം അത്തനോ ഫണേ നിസീദാപേത്വാ നാഗഭവനം പവേസേസി. സോ ദ്വാദസ്സ വസ്സാനി തത്ഥേവ വസി. വിടടൂഭോപി “മയ്ഹം അയ്യകോ ഇദാനി ആഗമിസ്സതി, ഇദാനി ആഗമിസ്സതീ”തി ആഗമയമാനോവ നിസീദി. തസ്മിം അതിചിരായന്തേ സരം വിചിനാപേത്വാ ദീപാലോകേന പുരിസബ്ഭന്തരാനിപി ഓലോകേത്വാ അദിസ്വാ “ഗതോ ഭവിസ്സതീ”തി പക്കാമി. സോ രത്തിഭാഗേ അചിരവതിം പത്വാ ഖന്ധാവാരം നിവാസേസി. ഏകച്ചേ അന്തോനദിയം വാലുകാപുലിനേ നിപജ്ജിംസു , ഏകച്ചേ ബഹിഥലേ, അന്തോനിപന്നേസുപി പുബ്ബേ അകതപാപകമ്മാ അത്ഥി, ബഹിനിപന്നേസുപി പുബ്ബേ കതപാപകമ്മാ അത്ഥി, തേസം നിപന്നട്ഠാനേസു കിപില്ലികാ ഉട്ഠഹിംസു. തേ “മയ്ഹം നിപന്നട്ഠാനേ കിപില്ലികാ, മയ്ഹം നിപന്നട്ഠാനേ കിപില്ലികാ”തി ഉട്ഠഹിത്വാ അകതപാപകമ്മാ ഉത്തരിത്വാ ഥലേ നിപജ്ജിംസു, കതപാപകമ്മാ ഓതരിത്വാ വാലുകാപുലിനേ നിപജ്ജിംസു. തസ്മിം ഖണേ മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹിത്വാ ഘനവസ്സം വസ്സി. നദിയാ ഓഘോ ആഗന്ത്വാ വിടടൂഭം സദ്ധിം പരിസായ സമുദ്ദമേവ പാപേസി. സബ്ബേ തത്ഥ മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖാ അഹേസും.

മഹാജനോ കഥം സമുട്ഠാപേസി “സാകിയാനം മരണം അയുത്തം, ‘ഏവം നാമ കോട്ടേത്വാ കോട്ടേത്വാ സാകിയാ മാരേതബ്ബാ’തി അനനുച്ഛവികമേത”ന്തി. സത്ഥാ തം കഥം സുത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ കിഞ്ചാപി സാകിയാനം ഏവം മരണം അയുത്തം, പുബ്ബേ കതപാപകമ്മവസേന പന യുത്തമേവേതേഹി ലദ്ധ”ന്തി ആഹ. “കിം പന, ഭന്തേ, ഏതേ പുബ്ബേ അകംസൂ”തി? സബ്ബേ ഏകതോ ഹുത്വാ നദിയം വിസം പക്ഖിപിംസൂതി. പുനേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - “വിടടൂഭോ ഏത്തകേ സാകിയേ മാരേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ അത്തനോ മനോരഥേ മത്ഥകം അപ്പത്തേയേവ ഏത്തകം ജനം ആദായ മഹാസമുദ്ദേ മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖോ ജാതോ”തി . സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ

സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ, ''ഇമേസം സത്താനം മനോരഥേ മത്ഥകം അപ്പത്തേയേവ മച്ചുരാജാ സുത്തം ഗാമം അജ്ഝോത്ഥരന്തോ മഹോഘോ വിയ ജീവിതിന്ദ്രിയം ഛിന്ദിത്വാ ചതൂസു അപായസമുദ്ദേസു നിമുജ്ജാപേതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൭.''പുപ്ഫാനി ഹേവ പചിനന്തം, ബ്യാസത്തമനസം നരം;
സുത്തം ഗാമം മഹോഘോവ, മച്ചു ആദായ ഗച്ഛതീ''തി.

തത്ഥ **ബ്യാസത്തമനസം നര**ന്തി സമ്പത്തേ വാ അസമ്പത്തേ വാ ലഗ്ഗമാനസം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ മാലാകാരോ പുപ്ഫാരാമം പവിസിത്വാ ''പുപ്ഫാനി പചിനിസ്സാമീ''തി തതോ പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം വാ ഗച്ഛം പത്ഥേന്തോ സകലേ പുപ്ഫാരാമേ മനം പേസേതി, ''ഇതോ ചിതോ ച പുപ്ഫാനി പചിനിസ്സാമീ''തി തതോ പുപ്ഫാനി അഗ്ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ മനം പേസേസി, തമേവ ഗച്ഛം പചിനന്തോ പമാദമാപജ്ജതി, ഏവമേവ ഏകച്ചോ പുപ്ഫാരാമസദിസം പഞ്ചകാമഗുണമജ്ഝം ഓതരിത്വാ മനോരമം രൂപം ലഭിത്വാ മനോരമാനം സദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബാനം അഞ്ഞതരം പത്ഥേതി. അഞ്ഞോ തേസു വാ അഞ്ഞതരം ലഭിത്വാ അഞ്ഞതരം പത്ഥേതി , രൂപമേവ വാ ലഭിത്വാ അഞ്ഞം അപത്ഥേന്തോ തമേവ അസ്സാദേതി, സദ്ദാദീസു വാ അഞ്ഞതരം. ഏസേവ നയോ ഗോമഹിംസദാസിദാസഖേത്തവത്ഥുഗാമനിഗമജനപദാദീസു, പബ്ബജിതാനമ്പി പരിവേണവിഹാരപത്തചീവരാദീസൂതി ഏവം പഞ്ചകാമഗുണസങ്ഖാതാനി പുപ്ഫാനി ഏവ പചിനന്തം സമ്പത്തേ വാ അസമ്പത്തേ വാ കാമഗുണേ ബ്യാസത്തമനസം നരം. **സുത്തം ഗാമ**ന്തി ഗാമസ്സ ഗേഹഭിത്തിആദീനം പന സുപനവസേന സുപനം നാമ നത്ഥി, സത്താനം പന സുത്തപമത്തതം ഉപാദായ സുത്തോ നാമ ഹോതി. ഏവം സുത്തം ഗാമം ദ്വേ തീണി യോജനാനി ആയതഗമ്ഭീരോ മഹോഘോവ മച്ചു ആദായ ഗച്ഛതി. യഥാ സോ മഹോഘോ ഇത്ഥിപുരിസഗോമഹിംസകുക്കുടാദീസു കിഞ്ചി അനവസേസേത്വാ സബ്ബം തം ഗാമം സമുദ്ദം പാപേത്വാ മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖം കരോതി, ഏവമേവ ബ്യാസത്തമനസം നരം മച്ചു ആദായ ജീവിതിന്ദ്രിയമസ്സ ഛിന്ദിത്വാ ചതൂസു അപായസമുദ്ദേസു നിമുജ്ജാപേതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ. മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ദേസനാ ജാതാതി.

വിടടൂഭവത്ഥു തതിയം.

൪. പതിപൂജികകുമാരിവത്ഥു

പുപ്ഫാനി ഹേവാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ പതിപൂജികം നാമ കുമാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു താവതിംസദേവലോകേ സമുട്ഠിതം.

തത്ഥ കിര മാലഭാരീ നാമ ദേവപുത്തോ അച്ഛരാസഹസ്സപരിവുതോ ഉയ്യാനം പാവിസി. പഞ്ചസതാ ദേവധീതരോ രുക്ഖം ആരുയ്ഹ പുപ്ഫാനി പാതേന്തി, പഞ്ചസതാ പതിതാനി പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ ദേവപുത്തം അലങ്കരോന്തി. താസു ഏകാ ദേവധീതാ രുക്ഖസാഖായമേവ ചുതാ, സരീരം

ദീപസിഖാ വിയ നിബ്ബായി. സാ സാവത്ഥിയം ഏകസ്മിം കുലഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ ജാതകാലേ ജാതിസ്സരാ ഹുത്വാ "മാലഭാരീദേവപുത്തസ്സ ഭരിയാമ്ഹീ"തി അനുസ്സരന്തീ വുഡ്ഢിമന്വായ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജം കത്വാ സാമികസ്സ സന്തികേ അഭിനിബ്ബത്തിം പത്ഥേസി. സാ സോളസവസ്സകാലേ പരകുലം ഗതാപി സലാകഭത്തപക്ഖികഭത്തവസ്സാവാസികാദീനി ദത്വാ, "അയം മേ സാമികസ്സ സന്തികേ നിബ്ബത്തനത്ഥായ പച്ചയോ ഹോതൂ"തി വദതി. അഥസ്സാ ഭിക്ഖൂ "അയം കുമാരികാ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ പതിമേവ പത്ഥേതീതി പതിപൂജികാ"തി നാമം കരിംസു. സാപി നിബദ്ധം ആസനസാലം പടിജഗ്ഗതി, പാനീയം ഉപട്ഠപേതി, ആസനാനി പഞ്ഞപേതി. അഞ്ഞേപി മനുസ്സാ സലാകഭത്താദീനി ദാതുകാമാ, "അമ്മ, ഇമാനിപി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പടിപാദേയ്യാസീ"തി വത്വാ ആഹരിത്വാ ദേന്തി. സാപി ഏതേന നിയാമേന ആഗച്ഛന്തീ ഗച്ഛന്തീ ഏകപദവാരേ ഛപഞ്ഞാസ കുസലധമ്മേ (ധം॰ സം॰ ൧; ധം॰ സം॰ അട്ഠ॰ ൧ യേവാപനകവണ്ണനാ) പടിലഭതി. തസ്സാ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായി. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ അഞ്ഞമ്പി അഞ്ഞമ്പീതി ചത്താരോ പുത്തേ പടിലഭി.

സാ ഏകദിവസം ദാനം ദത്വാ പൂജം കത്വാ ധമ്മം സുത്വാ സിക്ഖാപദാനി രക്ഖിത്വാ ദിവസപരിയോസാനേ തം ഖണം നിബ്ബത്തേന കേനചി രോഗേന കാലം കത്വാ അത്തനോ സാമികസ്സേവ സന്തികേ നിബ്ബത്തി. ഇതരാപി ഏത്തകം കാലം ദേവപുത്തം അലങ്കരോന്തി ഏവ. ദേവപുത്തോ തം ദിസ്വാ "ത്വം പാതോവ പട്ഠായ ന ദിസ്സസി, കുഹിം ഗതാസീ"തി ആഹ. "ചുതാമ്ഹി സാമീ"തി. "കിം വദേസീ"തി? "ഏവമേതം, സാമീ"തി. "കുഹിം നിബ്ബത്താസീ"തി? "സാവത്ഥിയം കുലഗേഹേ"തി. "കിത്തകം കാലം തത്ഥ ഠിതാസീ"തി? "ദസമാസച്ചയേന മാതു കുച്ഛിതോ നിക്ഖമിത്വാ സോളസവസ്സകാലേ പരകുലം ഗന്ത്വാ ചത്താരോ പുത്തേ വിജായിത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ തുമ്ഹേ പത്ഥേത്വാ ആഗന്ത്വാ തുമ്ഹാകമേവ സന്തികേ നിബ്ബത്താമ്ഹി, സാമീ"തി. "മനുസ്സാനം കിത്തകം ആയൂ"തി? "വസ്സസതമത്ത"ന്തി. "ഏത്തകമേവാ"തി? "ആമ, സാമീ"തി. "ഏത്തകം ആയും ഗഹേത്വാ നിബ്ബത്തമനുസ്സാ കിം നു ഖോ സുത്തപമത്താ കാലം അതിക്കാമേന്തി, ഉദാഹു ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തീ"തി. "കിം വദേഥ, സാമി"? "അസങ്ഖ്യേയ്യം ആയും ഗഹേത്വാ നിബ്ബത്താ വിയ അജരാമരാ വിയ ച നിച്ചം പമത്താ, മനുസ്സാ"തി. മാലഭാരീദേവപുത്തസ്സ മഹാസംവേഗോ ഉദപാദി "വസ്സസതമത്തമായും ഗഹേത്വാ നിബ്ബത്തമനുസ്സാ കിര പമത്താ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായന്തി, കദാ നു ഖോ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സന്തീ"തി? മനുസ്സാനം പന വസ്സസതം താവതിംസാനം ദേവാനം ഏകോ രത്തിന്ദിവോ, തായ രത്തിയാ തിംസരത്തിയോ മാസോ, തേന മാസേന ദ്വാദസമാസികോ സംവച്ഛരോ, തേന സംവച്ഛരേന ദിബ്ബവസ്സസഹസ്സം ആയുപ്പമാണം , തം മനുസ്സഗണനായ തിസ്സോ വസ്സകോടിയോ, സട്ഠി ച വസ്സസതസഹസ്സാനി ഹോന്തി. തസ്മാ തസ്സ ദേവപുത്തസ്സ ഏകദിവസോപി നാതിക്കന്തോ മുഹുത്തസദിസോവ കാലോ അഹോസി. ഏവം അപ്പായുകമനുസ്സാനം പമാദോ നാമ അതിവിയ അയുത്തോതി.

പുനദിവസേ ഭിക്ഖൂ ഗാമം പവിട്ഠാ ആസനസാലം അപടിജഗ്ഗിതം, ആസനാനി അപഞ്ഞത്താനി, പാനീയം അനുട്ഠപിതം ദിസ്വാ, "കഹം പതിപൂജികാ"തി ആഹംസു. "ഭന്തേ, കഹം തുമ്ഹേ തം ദക്ഖിസ്സഥ, ഹിയ്യോ അയ്യേസു ഭുഞ്ജിത്വാ ഗതേസു സായന്ഹസമയേ മതാ"തി. തം സുത്വാ

പുഥുജ്ജനാ ഭിക്ഖൂ തസ്സാ ഉപകാരം സരന്താ അസ്സൂനി സന്ധാരേതും നാസക്ഖിംസു. ഖീണാസവാനം ധമ്മസംവേഗോ ഉദപാദി. തേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പുച്ഛിംസു - "ഭന്തേ, പതിപൂജികാ നാമ ഉപാസികാ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ നാനപ്പകാരാനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സാമികമേവ പത്ഥേസി, സാ ഇദാനി മതാ, കഹം നു ഖോ നിബ്ബത്താ"തി? "അത്തനോ സാമികസ്സേവ സന്തികേ, ഭിക്ഖവേ"തി. "നത്ഥി, ഭന്തേ, സാമികസ്സ സന്തികേ"തി. "ന സാ, ഭിക്ഖവേ, ഏതം സാമികം പത്ഥേതി, താവതിംസഭവനേ തസ്സാ മാലഭാരീദേവപുത്തോ നാമ സാമികോ, സാ തസ്സ പുപ്ഫപിലന്ധനട്ഠാനതോ ചവിത്വാ പുന ഗന്ത്വാ തസ്സേവ സന്തികേ നിബ്ബത്താ"തി. "ഏവം കിര, ഭന്തേ"തി. "ആമ, ഭിക്ഖവേ"തി. "അഹോ പരിത്തം, ഭന്തേ, സത്താനം ജീവിതം, പാതോവ അമ്ഹേ പരിവിസിത്വാ സായം ഉപ്പന്നബ്യാധിനാ മതാ"തി. സത്ഥാ "ആമ, ഭിക്ഖവേ, പരിത്തം സത്താനം ജീവിതം നാമ, തേനേവ ഇമേ സത്തേ വത്ഥുകാമേഹി ചേവ കിലേസകാമേഹി ച അതിത്തേ ഏവ അന്തകോ അത്തനോ വസേ വത്തേത്വാ കന്ദന്തേ പരിദേവന്തേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൮."പുപ്ഫാനി ഹേവ പചിനന്തം, ബ്യാസത്തമനസം നരം;
അതിത്തംയേവ കാമേസു, അന്തകോ കുരുതേ വസ"ന്തി.

തത്ഥ **പുപ്ഫാനി ഹേവ പചിനന്ത**ന്തി പുപ്ഫാരാമേ മാലാകാരോ നാനാപുപ്ഫാനി വിയ അത്തഭാവപടിബദ്ധാനി ചേവ ഉപകരണപടിബദ്ധാനി ച കാമഗുണപുപ്ഫാനി ഓചിനന്തമേവ . **ബ്യാസത്തമനസം നര**ന്തി അസമ്പത്തേസു പത്ഥനാവസേന, സമ്പത്തേസു ഗേധവസേന വിവിധേനാകാരേന ആസത്തചിത്തം. **അതിത്തംയേവ കാമേസൂ**തി വത്ഥുകാമകിലേസകാമേസു പരിയേസനേനപി പടിലാഭേനപി പരിഭോഗേനപി നിധാനേനപി അതിത്തം ഏവ സമാനം. **അന്തകോ കുരുതേ വസ**ന്തി മരണസങ്ഖാതോ അന്തകോ കന്ദന്തം പരിദേവന്തം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തോ അത്തനോ വസം പാപേതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ, ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

പതിപൂജികകുമാരിവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. മച്ഛരിയകോസിയസേട്ഠിവത്ഥു

യഥാപി ഭമരോ പുപ്ഫന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ മച്ഛരിയകോസിയസേട്ഠിം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ വത്ഥു രാജഗഹേ സമുട്ഠിതം.

രാജഗഹനഗരസ്സ കിര അവിദൂരേ സക്കാരം നാമ നിഗമോ അഹോസി. തത്ഥേകോ മച്ഛരിയകോസിയോ നാമ സേട്ഠി അസീതികോടിവിഭവോ പടിവസതി. സോ തിണഗ്ഗേന തേലബിന്ദുമ്പി പരേസം ന ദേതി, ന അത്തനാ പരിഭുഞ്ജതി. ഇതിസ്സ തം വിഭവജാതം നേവ പുത്തദാരാദീനം, ന സമണബ്രാഹ്മണാനം അത്ഥം അനുഭോതി, രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതാ പോക്ഖരണീ വിയ അപരിഭോഗം തിട്ഠതി. സത്ഥാ ഏകദിവസം പച്ചൂസസമയേ മഹാകരുണാസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ സകലലോകധാതുയം

ബോധനേയ്യബന്ധവേ ഓലോകേന്തോ പഞ്ചചത്താലീസയോജനമത്ഥകേ വസന്തസ്സ സേട്ഠിനോ സപജാപതികസ്സ സോതാപത്തിഫലസ്സ ഉപനിസ്സയം അദ്ദസ. തതോ പുരിമദിവസേ പന സോ രാജാനം ഉപട്ഠാതും രാജഗേഹം ഗന്ത്വാ രാജൂപട്ഠാനം കത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ഏകം ഛാതജ്ഝത്തം ജനപദമനുസ്സം കുമ്മാസപൂരം കപല്ലകപൂവം ഖാദന്തം ദിസ്വാ തത്ഥ പിപാസം ഉപ്പാദേത്വാ അത്തനോ ഘരം ഗന്ത്വാ ചിന്തേസി - "സചാഹം കപല്ലകപൂവം ഖാദിതുകാമോമ്ഹീതി വക്ഖാമി, ബഹൂ മനുസ്സാ മയാ സദ്ധിം ഖാദിതുകാമാ ഭവിസ്സന്തി, ഏവം മേ ബഹൂനി തിലതണ്ഡുലസപ്പിഫാണിതാദീനി പരിക്ഖയം ഗമിസ്സന്തി, ന കസ്സചി കഥേസ്സാമീ"തി തണ്ഹം അധിവാസേന്തോ ചരതി. സോ ഗച്ഛന്തേ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ ജാതോ. തതോ തണ്ഹം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ മഞ്ചകേ ഉപഗൂഹിത്വാ നിപജ്ജി. ഏവം ഗതോപി ധനഹാനിഭയേന ന കസ്സചി കിഞ്ചി കഥേസി.

അഥ നം ഭരിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജിത്വാ, "കിം തേ, സാമി, അഫാസുകം ജാത"ന്തി പുച്ഛി. "ന മേ കിഞ്ചി അഫാസുകം അത്ഥീ"തി. "കിം നു ഖോ തേ രാജാ കുപിതോ"തി? "രാജാപി മേ ന കുപ്പതീ"തി. "അഥ കിം തേ പുത്തധീതാഹി വാ ദാസകമ്മകരാദീഹി വാ കിഞ്ചി അമനാപം കതം അത്ഥീ"തി? "ഏവരൂപമ്പി നത്ഥീ"തി. "കിസ്മിഞ്ചി പന തേ തണ്ഹാ അത്ഥീ"തി? ഏവം വുത്തേപി ധനഹാനിഭയേന കിഞ്ചി അവത്വാ നിസ്സദ്ദോവ നിപജ്ജി, അഥ നം ഭരിയാ "കഥേഹി, സാമി കിസ്മിഞ്ചി തേ തണ്ഹാ അത്ഥീ"തി ആഹ. സോ വചനം പരിഗിലന്തോ വിയ "അത്ഥി മേ തണ്ഹാ"തി ആഹ. "കിം തണ്ഹാ, സാമീ"തി? "കപല്ലകപൂവം ഖാദിതുകാമോമ്ഹീ"തി. "അഥ കിമത്ഥം മേ ന കഥേസി, കിം ത്വം ദലിദ്ദോസി, ഇദാനി സകലനിഗമവാസീനം പഹോനകേ കപല്ലകപൂവേ പചിസ്സാമീ"തി. "കിം തേ ഏതേഹി, അത്തനോ കമ്മം കത്വാ ഖാദിസ്സന്തീ"തി? "തേന ഹി ഏകരച്ഛവാസീനം പഹോനകേ പചിസ്സാമീ"തി. "ജാനാമഹം തവ മഹദ്ധനഭാവ"ന്തി. "ഇമസ്മിം ഗേഹസാമന്തേ സബ്ബേസം പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "ജാനാമഹം തവ മഹജ്ഝാസയഭാവ"ന്തി. "തേന ഹി തേ പുത്തദാരമത്തസ്സേവ പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "കിം തേ ഏതേഹീ"തി? "കിം പന തുയ്ഹഞ്ച മയ്ഹഞ്ച പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി? "ത്വം കിം കരിസ്സസീ"തി ? "തേന ഹി ഏകകസ്സേവ തേ പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "ഇമസ്മിം ഠാനേ പചമാനേ ബഹൂ പച്ചാസീസന്തി. സകലതണ്ഡുലേ ഠപേത്വാ ഭിന്നതണ്ഡുലേ ച ഉദ്ധനകപല്ലാനി ച ആദായ ഥോകം ഖീരസപ്പിമധുഫാണിതഞ്ച ഗഹേത്വാ സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സ ഉപരിമതലം ആരുയ്ഹ പച, തത്ഥാഹം ഏകകോവ നിസീദിത്വാ ഖാദിസ്സാമീ"തി. സാ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ ഗഹേതബ്ബം ഗാഹാപേത്വാ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ ദാസിയോ വിസ്സജ്ജേത്വാ സേട്ഠിം പക്കോസാപേസി, സോ ആദിതോ പട്ഠായ ദ്വാരാനി പിദഹന്തോ സബ്ബദ്വാരേസു സൂചിഘടികം ദത്വാ സത്തമതലം അഭിരുഹിത്വാ തത്ഥപി ദ്വാരം പിദഹിത്വാ നിസീദി. ഭരിയാപിസ്സ ഉദ്ധനേ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ കപല്ലം ആരോപേത്വാ പൂവേ പചിതും ആരഭി.

അഥ സത്ഥാ പാതോവ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ആമന്തേസി - "ഏസോ, മോഗ്ഗല്ലാന, രാജഗഹസ്സ അവിദൂരേ സക്കാരനിഗമേ മച്ഛരിയസേട്ഠി 'കപല്ലകപൂവേ ഖാദിസ്സാമീ'തി അഞ്ഞേസം ദസ്സനഭയേന സത്തഭൂമികേ പാസാദേ

കപല്ലകപൂവേ പചാപേതി, ത്വം തത്ഥ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ ഉഭോപി ജായമ്പതികേ പൂവേ ച ഖീരസപ്പിമധുഫാണിതാനി ച ഗാഹാപേത്വാ അത്തനോ ബലേന ജേതവനം ആനേഹി, അജ്ജാഹം പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം വിഹാരേ ഏവ നിസീദിസ്സാമി, പൂവേഹേവ ഭത്തകിച്ചം കരിസ്സാമീ''തി.

ഥേരോ ''സാധു, ഭന്തേ''തി സത്ഥു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ താവദേവ ഇദ്ധിബലേന തം നിഗമം ഗന്ത്വാ തസ്സ പാസാദസ്സ സീഹപഞ്ജരദ്വാരേ സുനിവത്ഥോ സുപാരുതോ ആകാസേ ഏവ മണിരൂപകം വിയ അട്ഠാസി. മഹാസേട്ഠിനോ ഥേരം ദിസ്വാവ ഹദയമംസം കമ്പി. സോ അഹം ഏവരൂപാനംയേവ ദസ്സനഭയേന ഇമം ഠാനമാഗതോ, അയഞ്ച ഭിക്ഖു ആകാസേനാഗന്ത്വാ വാതപാനദ്വാരേ ഠിതോതി. സോ ഗഹേതബ്ബഗഹണം അപസ്സന്തോ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്തലോണസക്ഖരാ വിയ ദോസേന തടതടായന്തോ ഏവമാഹ - ''സമണ, ആകാസേ ഠത്വാപി കിം ലഭിസ്സസി, ആകാസേ അപദേ പദം ദസ്സേത്വാ ചങ്കമന്തോപി നേവ ലഭിസ്സസീ''തി. ഥേരോ തസ്മിം ഏവ ഠാനേ അപരാപരം ചങ്കമി. സേട്ഠി ''ചങ്കമന്തോ കിം ലഭിസ്സസി, ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദന്തോപി ന ലഭിസ്സസിയേവാ''തി ആഹ. ഥേരോ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസീദി. അഥ നം ''ആകാസേ നിസിന്നോ കിം ലഭിസ്സസി, ആഗന്ത്വാ വാതപാനസ്സ ഉമ്മാരേ ഠിതോപി ന ലഭിസ്സസീ''തി ആഹ. ഥേരോ ഉമ്മാരേ ഠിതോ. ''ഉമ്മാരേ ഠിതോപി കിം ലഭിസ്സസി, ധൂമായന്തോപി ന ലഭിസ്സസി ഏവാ''തി ആഹ. ഥേരോപി ധൂമായി. സകലപാസാദോ ഏകധൂമോ അഹോസി. സേട്ഠിനോ അക്ഖീനം സൂചിയാ വിജ്ഝനകാലോ വിയ അഹോസി, ഗേഹജ്ഝായനഭയേന പന ''ത്വം പജ്ജലന്തോപി ന ലഭിസ്സസീ''തി അവത്വാ ''അയം സമണോ സുട്ഠു ലഗ്ഗോ, അലദ്ധാ ന ഗമിസ്സതി , ഏകമസ്സ പൂവം ദാപേസ്സാമീ''തി ഭരിയം ആഹ - ''ഭദ്ദേ ഏകം ഖുദ്ദകപൂവം പചിത്വാ സമണസ്സ ദത്വാ ഉയ്യോജേഹി ന''ന്തി. സാ ഥോകം ഏവ പിട്ഠം കപല്ലപാതിയം പക്ഖിപി, മഹാപൂവോ ഹുത്വാ സകലപാതിം പൂരേത്വാ ഉദ്ധുമാതോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി.

സേട്ഠി തം ദിസ്വാ ''ബഹും തയാ പിട്ഠം ഗഹിതം ഭവിസ്സതീ''തി സയമേവ ദബ്ബികണ്ണേന ഥോകം പിട്ഠം ഗഹേത്വാ പക്ഖിപി, പൂവോ പുരിമപൂവതോ മഹന്തതരോ ജാതോ . ഏവം യം യം പചതി, സോ സോ മഹന്തമഹന്തോവ ഹോതി. സോ നിബ്ബിന്നോ ഭരിയം ആഹ - ''ഭദ്ദേ, ഇമസ്സ ഏകം പൂവം ദേഹീ''തി. തസ്സാ പച്ഛിതോ ഏകം പൂവം ഗണ്ഹന്തിയാ സബ്ബേ ഏകാബദ്ധാ അല്ലീയിംസു. സാ സേട്ഠിം ആഹ - ''സാമി, സബ്ബേ പൂവാ ഏകതോ ലഗ്ഗാ, വിസും കാതും ന സക്കോമീ''തി. ''അഹം കരിസ്സാമീ''തി സോപി കാതും നാസക്ഖി. ഉഭോപി ജനാ കോടിയം ഗഹേത്വാ കഡ്ഢന്താപി വിയോജേതും നാസക്ഖിംസു ഏവ . അഥസ്സ പൂവേഹി സദ്ധിം വായമന്തസ്സേവ സരീരതോ സേദാ മുച്ചിംസു, പിപാസാ ഉപച്ഛിജ്ജി. തതോ ഭരിയം ആഹ - ''ഭദ്ദേ, ന മേ പൂവേഹി അത്ഥോ, പച്ഛിയാ സദ്ധിംയേവ ഇമസ്സ ദേഹീ''തി. സാ പച്ഛിം ആദായ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ അദാസി. ഥേരോ ഉഭിന്നമ്പി ധമ്മം ദേസേസി, തിണ്ണം രതനാനം ഗുണം കഥേസി, ''അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠ''ന്തി ദിന്നദാനാദീനം ഫലം ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദം വിയ ദസ്സേസി.

തം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ ഹുത്വാ സേട്ഠി ''ഭന്തേ, ആഗന്ത്വാ ഇമസ്മിം പല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ''തി ആഹ. ഥേരോ, ''മഹാസേട്ഠി,

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ‘പൂവേ ഖാദിസ്സാമീ’തി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം വിഹാരേ നിസിന്നോ, തുമ്ഹാകം രുചിയാ സതി അഹം വോ നേസ്സാമി, സേട്ഠിഭരിയം പൂവേ ച ഖീരാദീനി ച ഗണ്ഹാപേഥ, സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമാ”തി ആഹ. “കഹം പന, ഭന്തേ, ഏതരഹി സത്ഥാ”തി? “ഇതോ പഞ്ചചത്താലീസയോജനമത്ഥകേ ജേതവനവിഹാരേ, മഹാസേട്ഠീ”തി. “ഭന്തേ, കാലം അനതിക്കമിത്വാ ഏത്തകം അദ്ധാനം കഥം ഗമിസ്സാമാ”തി. “മഹാസേട്ഠി, തുമ്ഹാകം രുചിയാ സതി അഹം വോ അത്തനോ ഇദ്ധിബലേന നേസ്സാമി, തുമ്ഹാകം പാസാദേ സോപാനസീസം അത്തനോ ഠാനേ ഏവ ഭവിസ്സതി, സോപാനപരിയോസാനം പന വോ ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ ഭവിസ്സതി, ഉപരിപാസാദാ ഹേട്ഠാപാസാദം ഓതരണകാലമത്തേനേവ ജേതവനം നേസ്സാമീ”തി. സോ “സാധു, ഭന്തേ”തി സമ്പടിച്ഛി.

ഥേരോ സോപാനസീസം തത്ഥേവ കത്വാ “സോപാനപാദമൂലം ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ ഹോതൂ”തി അധിട്ഠാസി. തഥേവ അഹോസി. ഇതി ഥേരോ സേട്ഠിഞ്ച സേട്ഠിഭരിയഞ്ച ഉപരിപാസാദാ ഹേട്ഠാപാസാദം ഓതരണകാലതോ ഖിപ്പതരം ജേതവനം സമ്പാപേസി. തേ ഉഭോപി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ കാലം ആരോചേസും. സത്ഥാ ഭത്തഗ്ഗം പവിസിത്വാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദി സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന. മഹാസേട്ഠി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദക്ഖിണോദകം അദാസി. ഭരിയാപിസ്സ തഥാഗതസ്സ പത്തേ പൂവം പതിട്ഠാപേസി. സത്ഥാ അത്തനോ യാപനമത്തം ഗണ്ഹി, പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂപി യാപനമത്തം ഗണ്ഹിംസു. സേട്ഠി ഖീരസപ്പിമധുസക്ഖരാദീനി ദദമാനോ ന ഖയം അഗമാസി. സത്ഥാ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേസി. മഹാസേട്ഠിപി സദ്ധിം ഭരിയായ യാവദത്ഥം ഖാദി. പൂവാനം പരിയോസാനമേവ ന പഞ്ഞായതി. സകലവിഹാരേ ഭിക്ഖൂനഞ്ച വിഘാസാദാനഞ്ച ദിന്നേസുപി പരിയന്തോ ന പഞ്ഞായതേവ. “ഭന്തേ, പൂവാ പരിക്ഖയം ന ഗച്ഛന്തീ”തി ഭഗവതോ ആരോചേസും. “തേന ഹി ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ ഛഡ്ഡേഥാ”തി. അഥ നേ ദ്വാരകോട്ഠകസ്സ അവിദൂരേ പബ്ഭാരട്ഠാനേ ഛഡ്ഡയിംസു. യാവജ്ജതനാപി തം ഠാനം **കപല്ലകപൂവപബ്ഭാര**ന്തേവ പഞ്ഞായതി. മഹാസേട്ഠി സഹ ഭരിയായ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഭഗവാ അനുമോദനമകാസി. അനുമോദനാവസാനേ ഉഭോപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ സോപാനം ആരുയ്ഹ അത്തനോ പാസാദേയേവ പതിട്ഠഹിംസു.

തതോ പട്ഠായ സേട്ഠി അസീതികോടിധനം ബുദ്ധസാസനേയേവ വിക്കിരി. പുനദിവസേ സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ “പസ്സഥാവുസോ, മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ ആനുഭാവം, അനുപഹച്ച നാമ സദ്ധം, അനുപഹച്ച ഭോഗേ മച്ഛരിയസേട്ഠിം മുഹുത്തേനേവ ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ പൂവേ ഗാഹാപേത്വാ ജേതവനം ആനേത്വാ സത്ഥു സമ്മുഖം കത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേസി, അഹോ മഹാനുഭാവോ ഥേരോ”തി ഥേരസ്സ ഗുണം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ കഥം സുത്വാ ആഗന്ത്വാ, “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ, “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ, “ഭിക്ഖവേ, കുലദമകേന നാമ ഭിക്ഖുനാ അനുപഹച്ച സദ്ധം, അനുപഹച്ച ഭോഗേ, കുലം അകിലമേത്വാ അവിഹേഠേത്വാ പുപ്ഫതോ രേണും ഗണ്ഹന്തേന ഭമരേന വിയ

ഉപസങ്കമിത്വാ ബുദ്ധഗുണം ജാനാപേതബ്ബം, താദിസോ മമ പുത്തോ മോഗ്ഗല്ലാനോ''തി ഥേരം പസംസിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൯.''യഥാപി ഭമരോ പുപ്ഫം, വണ്ണഗന്ധമഹേഠയം;
പലേതി രസമാദായ, ഏവം ഗാമേ മുനീ ചരേ''തി.

തത്ഥ **ഭമരോ**തി യാ കാചി മധുകരജാതി. **പുപ്ഫ**ന്തി പുപ്ഫാരാമേ ചരന്തോ പുപ്ഫഞ്ച വണ്ണഞ്ച ഗന്ധഞ്ച അഹേഠയന്തോ അവിനാസേന്തോ വിചരതീതി അത്ഥോ. **പലേതീ**തി ഏവം ചരിത്വാ യാവദത്ഥം രസം പിവിത്വാ അപരമ്പി മധുകരണത്ഥായ ആദായ പലേതി, സോ ഏവം വനഗഹനം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ ഏകസ്മിം രുക്ഖസുസിരേ തം രജമിസ്സകം രസം ഠപേത്വാ അനുപുബ്ബേന മധുരരസം മധും കരോതി, ന തസ്സ പുപ്ഫാരാമേ വിചരിതപച്ചയാ പുപ്ഫം വാ വണ്ണഗന്ധം വാസ്സ വിഗച്ഛതി, അഥ ഖോ സബ്ബം പാകതികമേവ ഹോതി. **ഏവം ഗാമേ മുനീ ചരേ**തി ഏവം സേഖാസേഖഭേദോ അനാഗാരിയമുനി കുലപടിപാടിയാ ഗാമേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹന്തോ വിചരതീതി അത്ഥോ. ന ഹി തസ്സ ഗാമേ ചരണപച്ചയാ കുലാനം സദ്ധാഹാനി വാ ഭോഗഹാനി വാ ഹോന്തി. സദ്ധാപി ഭോഗാപി പാകതികാവ ഹോന്തി. ഏവം ചരിത്വാ ച പന നിക്ഖമിത്വാ സേഖമുനി താവ ബഹിഗാമേ ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ സങ്ഘാടിം പഞ്ഞാപേത്വാ നിസിന്നോ അക്ഖഭഞ്ജനവണപടിച്ഛാദനപുത്തമംസൂപമാദിവസേന പച്ചവേക്ഖന്തോ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ തഥാരൂപം വനസണ്ഡം അനുപവിസിത്വാ അജ്ഝത്തികകമ്മട്ഠാനം സമ്മസന്തോ ചത്താരോ മഗ്ഗേ, ചത്താരി ച സാമഞ്ഞഫലാനി ഹത്ഥഗതാനേവ കരോതി. അസേഖമുനി പന ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരമനുയുഞ്ജതി . അയമസ്സ ഭമരേന സദ്ധിം മധുകരണസരിക്ഖതാ വേദിതബ്ബാ. ഇധ പന ഖീണാസവോവ അധിപ്പേതോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം വത്വാ ഉത്തരിപി ഥേരസ്സ ഗുണം പകാസേതും ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ മോഗ്ഗല്ലാനേന മച്ഛരിയസേട്ഠി ദമിതോ, പുബ്ബേപി നം ദമേത്വാ കമ്മഫലസമ്ബന്ധം ജാനാപേസി ഏവാ''തി വത്വാ ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ അതീതം ആഹരിത്വാ -

''ഉഭോ ഖഞ്ജാ ഉഭോ കുണീ, ഉഭോ വിസമചക്ഖുകാ;
ഉഭിന്നം പിളകാ ജാതാ, നാഹം പസ്സാമി ഇല്ലിസ''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൭൮) -

ഇമം **ഇല്ലിസജാതകം** കഥേസീതി.

മച്ഛരിയകോസിയസേട്ഠിവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. പാവേയ്യകാജീവകവത്ഥു

ന പരേസം വിലോമാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ പാവേയ്യം നാമ ആജീവകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകാ ഗഹപതാനീ പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പാവേയ്യം നാമ ആജീവകം പടിജഗ്ഗി. തസ്സാനന്തരഘരേസു മനുസ്സാ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ

ആഗന്ത്വാ, “അഹോ അച്ഛരിയാ ബുദ്ധാനം ധമ്മദേസനാ”തി നാനപ്പകാരേഹി ബുദ്ധഗുണേ വണ്ണേന്തി. സാ ബുദ്ധാനം ഗുണകഥം സുത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സോതുകാമാ ആജീവകസ്സ ഏതമത്ഥം കഥേത്വാ, “ഗച്ഛിസ്സാമി അഹം ബുദ്ധസന്തികം, അയ്യാ”തി ആഹ. സോ “മാ ഗച്ഛാഹീ”തി നിവാരേത്വാ തം പുനപ്പുനം യാചമാനമ്പി നിവാരേസി ഏവ. സാ “അയം മമ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സോതും ന ദേതി, സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ ഇധേവ ധമ്മം സുണിസ്സാമീ”തി സായന്ഹസമയേ പുത്തം പക്കോസിത്വാ, “ഗച്ഛ, താത, സ്വാതനായ സത്ഥാരം നിമന്തേഹീ”തി പേസേസി. സോ ഗച്ഛന്തോ പഠമതരം ആജീവകസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ നിസീദി. അഥ നം സോ “കഹം ഗച്ഛസീ”തി ആഹ. “മാതു വചനേന സത്ഥാരം നിമന്തേതും ഗച്ഛാമീ”തി ആഹ. “മാ തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാഹീ”തി. “അലം, അയ്യ, മമ മാതു ഭായാമി, ഗച്ഛിസ്സാമഹ”ന്തി. “ഏതസ്സ കതസക്കാരം ഉഭോപി ഖാദിസ്സാമ, മാ ഗച്ഛാഹീ”തി. “അലം, അയ്യ, മാതാ മേ തജ്ജേസ്സതീ”തി. തേന ഹി ഗച്ഛ, ഗന്ത്വാ പന നിമന്തേത്വാ, “അമ്ഹാകം ഗേഹം അസുകട്ഠാനേ വാ അസുകവീഥിയം വാ അസുകമഗ്ഗേന വാ ഗന്തബ്ബ”ന്തി മാ ആചിക്ഖി. “സന്തികേ ഠിതോ വിയ അഞ്ഞേന മഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ വിയ പലായിത്വാ ഏഹീ”തി. സോ ആജീവകസ്സ വചനം സുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ നിമന്തേത്വാ ആജീവകേന വുത്തനിയാമേനേവ സബ്ബം കത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, “കിം തേ കത”ന്തി പുട്ഠോ, “സബ്ബം കതം, അയ്യാ”തി ആഹ. “ഭദ്ദകം തേ കതം, തസ്സ സക്കാരം ഉഭോപി ഖാദിസ്സാമാ”തി വത്വാ പുനദിവസേ ആജീവകോ പാതോവ തം ഗേഹം അഗമാസി. തം ഗഹേത്വാ പച്ഛാഗബ്ഭേ നിസീദാപേസും.

പടിവിസ്സകമനുസ്സാ തം ഗേഹം അല്ലഗോമയേന ഉപലിമ്പിത്വാ ലാജപഞ്ചമാനി പുപ്ഫാനി വികിരിത്വാ സത്ഥു നിസീദനത്ഥായ മഹാരഹം ആസനം പഞ്ഞാപേസും. ബുദ്ധേഹി സദ്ധിം അപരിചിതമനുസ്സാ ഹി ആസനപഞ്ഞത്തിം ന ജാനന്തി, ബുദ്ധാനഞ്ച മഗ്ഗദേസകേന കിച്ചം നാമ നത്ഥി, ബോധിമൂലേ ദസസഹസ്സിലോകധാതും കമ്പേത്വാ സമ്ബോധിം പത്തദിവസേയേവ ഹി നേസം “അയം മഗ്ഗോ നിരയം ഗച്ഛതി, അയം തിരച്ഛാനയോനിം, അയം പേത്തിവിസയം, അയം മനുസ്സലോകം, അയം ദേവലോകം, അയം അമതമഹാനിബ്ബാന”ന്തി സബ്ബേ മഗ്ഗാ ആവിഭൂതാ. ഗാമനിഗമാദീനം പന മഗ്ഗേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. തസ്മാ സത്ഥാ പാതോവ പത്തചീവരമാദായ മഹാഉപാസികായ ഗേഹദ്വാരം ഗതോ. സാ ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ സത്ഥാരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ അന്തോനിവേസനം പവേസേത്വാ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന പരിവിസി. ഉപാസികാ കതഭത്തകിച്ചസ്സ സത്ഥുനോ അനുമോദനം കാരേതുകാമാ പത്തം ഗണ്ഹി. സത്ഥാ മധുരസ്സരേന അനുമോദനധമ്മകഥം ആരഭി. ഉപാസികാ “സാധു, സാധൂ”തി സാധുകാരം ദദമാനാ ധമ്മം സുണി. ആജീവകോപി പച്ഛാഗബ്ഭേ നിസിന്നോവ തസ്സാ സാധുകാരം ദത്വാ ധമ്മം സുണന്തിയാ സദ്ദം സുത്വാ സന്ധാരേതും നാസക്ഖി. “ന ഇദാനേസാ മയ്ഹ”ന്തി നിക്ഖമിത്വാ “നട്ഠാസി കാളകണ്ണി, ഏതസ്സ ഏവം സക്കാരം കരോതീ”തി നാനപ്പകാരേന ഉപാസികഞ്ച സത്ഥാരഞ്ച അക്കോസന്തോ പലായി. ഉപാസികാ തസ്സ കഥായ ലജ്ജിതാ അഞ്ഞഥത്തം ഗതം ചിത്തം ദേസനാനുസാരേന ഞാണം പേസേതും നാസക്ഖി. അഥ നം സത്ഥാ “കിം ഉപാസികേ ചിത്തം ദേസനാനുഗതം കാതും ന സക്കോസീ”തി? “ഭന്തേ, ഏതസ്സ മേ കഥായ ചിത്തം അഞ്ഞഥത്തം ഉപഗത”ന്തി . സത്ഥാ “ഏവരൂപസ്സ

വിസഭാഗജനസ്സ കഥിതം കഥം നാമ ആവജ്ജിതും ന വട്ടതി, ഏവരൂപം അസമന്നാഹരിത്വാ അത്തനോ കതാകതമേവ ഓലോകേതും വട്ടതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൦. ''ന പരേസം വിലോമാനി, ന പരേസം കതാകതം;
അത്തനോവ അവേക്ഖേയ്യ, കതാനി അകതാനി ചാ''തി.

തത്ഥ **ന പരേസം വിലോമാനീ**തി പരേസം വിലോമാനി ഫരുസാനി മമ്മച്ഛേദകവചനാനി ന മനസികാതബ്ബാനി. **ന പരേസം കതാകത**ന്തി ''അസുകോ ഉപാസകോ അസ്സദ്ധോ അപ്പസന്നോ, നാപിസ്സ ഗേഹേ കടച്ഛുഭിക്ഖാദീനി ദിയ്യന്തി, ന സലാകഭത്താദീനി, ന ചീവരാദിപച്ചയദാനം ഏതസ്സ അത്ഥി, തഥാ അസുകാ ഉപാസികാ അസ്സദ്ധാ അപ്പസന്നാ, നാപിസ്സാ ഗേഹേ കടച്ഛുഭിക്ഖാദീനി ദിയ്യന്തി, ന സലാകഭത്താദീനി, ന ചീവരാദിപച്ചയദാനം ഏതിസ്സാ അത്ഥി, തഥാ അസുകോ ഭിക്ഖു അസ്സദ്ധോ അപ്പസന്നോ, നാപി ഉപജ്ഝായവത്തം കരോതി, ന ആചരിയവത്തം, ന ആഗന്തുകവത്തം, ന ഗമികവത്തം, ന ചേതിയങ്ഗണവത്തം, ന ഉപോസഥാഗാരവത്തം, ന ഭോജനസാലാവത്തം, ന ജന്താഘരവത്താദീനി, നാപിസ്സ കിഞ്ചി ധുതങ്ഗം അത്ഥി, ന ഭാവനാരാമതായ ഉസ്സാഹമത്തമ്പീ''തി ഏവം പരേസം കതാകതം നാമ ന ഓലോകേതബ്ബം. **അത്തനോവ അവേക്ഖേയ്യാ**തി ''കഥം ഭൂതസ്സ മേ രത്തിന്ദിവാ വീതിവത്തന്തീതി പബ്ബജിതേന അഭിണ്ഹം പച്ചവേക്ഖിതബ്ബ''ന്തി (അം॰ നി॰ ൧൦.൪൮) ഇമം ഓവാദം അനുസ്സരന്തോ സദ്ധാപബ്ബജിതോ കുലപുത്തോ ''കിം നു ഖോ അഹം 'അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ'തി തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ യോഗേ കമ്മം കാതും സക്ഖിം , നാസക്ഖി''ന്തി ഏവം അത്തനോ കതാകതാനി ഓലോകേയ്യാതി.

ദേസനാവസാനേ സാ ഉപാസികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ, ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

പാവേയ്യകാജീവകവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. ഛത്തപാണിഉപാസകവത്ഥു

യഥാപി രുചിരം പുപ്ഫന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ ഛത്തപാണിഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയഞ്ഹി ഛത്തപാണി നാമ ഉപാസകോ തിപിടകധരോ അനാഗാമീ. സോ പാതോവ ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ സത്ഥു ഉപട്ഠാനം അഗമാസി. അനാഗാമിഅരിയസാവകാനഞ്ഹി സമാദാനവസേന ഉപോസഥകമ്മം നാമ നത്ഥി, മഗ്ഗേനേവ തേസം ബ്രഹ്മചരിയഞ്ച ഏകഭത്തികഞ്ച ആഗതം. തേനേവാഹ - ''ഘടികാരോ ഖോ, മഹാരാജ, കുമ്ഭകാരോ ഏകഭത്തികോ ബ്രഹ്മചാരീ സീലവാ കല്യാണധമ്മോ''തി (മ॰ നി॰ ൨.൨൯൨). ഏവം അനാഗാമിനോ പകതിയാവ ഏകഭത്തികാ ച ബ്രഹ്മചാരിനോ ച ഹോന്തി. സോപി തഥേവ ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ധമ്മകഥം സുണന്തോ നിസീദി. തസ്മിം സമയേ രാജാ പസേനദി കോസലോ സത്ഥു ഉപട്ഠാനം അഗമാസി. ഛത്തപാണി ഉപാസകോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ''ഉട്ഠാതബ്ബം നു ഖോ, നോ''തി ചിന്തേത്വാ - ''അഹം അഗ്ഗരാജസ്സ സന്തികേ

നിസിന്നോ, തസ്സ മേ പദേസരാജാനം ദിസ്വാ ഉട്ഠാതും ന യുത്തം, രാജാ ഖോ പന മേ അനുട്ഠഹന്തസ്സ കുജ്ഝിസ്സതി, ഏതസ്മിം കുജ്ഝന്തേപി നേവ ഉട്ഠഹിസ്സാമി . രാജാനം ദിസ്വാ ഉട്ഠഹന്തേന ഹി രാജാ ഗരുകതോ ഹോതി, നോ സത്ഥാ, തസ്മാ നേവ ഉട്ഠഹിസ്സാമീ''തി ന ഉട്ഠഹി. പണ്ഡിതപുരിസാ നാമ ഗരുതരാനം സന്തികേ നിസീദിത്വാ അനുട്ഠഹന്തം ദിസ്വാ ന കുജ്ഝന്തി. രാജാ പന തം അനുട്ഠഹന്തം ദിസ്വാ കുപിതമാനസോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ കുപിതഭാവം ഞത്വാ, ''മഹാരാജ, അയം ഛത്തപാണി ഉപാസകോ പണ്ഡിതോ ദിട്ഠധമ്മോ തിപിടകധരോ അത്ഥാനത്ഥകുസലോ''തി ഉപാസകസ്സ ഗുണം കഥേസി. രഞ്ഞോ തസ്സ ഗുണകഥം സുണന്തസ്സേവ ചിത്തം മുദുകം ജാതം.

അഥേകദിവസം രാജാ ഉപരിപാസാദേ ഠിതോ ഛത്തപാണിം ഉപാസകം കതഭത്തകിച്ചം ഛത്തമാദായ ഉപാഹനമാരുയ്ഹ രാജങ്ഗണേന ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പക്കോസാപേസി. സോ ഛത്തുപാഹനം അപനേത്വാ രാജാനമുപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം രാജാ ആഹ - ''ഭോ ഉപാസക, കിന്തേ ഛത്തുപാഹനം അപനീത''ന്തി. '''രാജാ പക്കോസതീ'തി സുത്വാ അപനേത്വാ ആഗതോമ്ഹീ''തി. ''അജ്ജ അമ്ഹാകം രാജഭാവോ തുമ്ഹേഹി ഞാതോ ഭവിസ്സതീ''തി. ''സദാപി മയം, ദേവ, തുമ്ഹാകം രാജഭാവം ജാനാമാ''തി. ''യദി ഏവം കസ്മാ പുരിമദിവസേ സത്ഥു സന്തികേ നിസിന്നോ മം ദിസ്വാ ന ഉട്ഠഹീ''തി? ''മഹാരാജ, അഹം അഗ്ഗരാജസ്സ സന്തികേ നിസിന്നോ, പദേസരാജാനം ദിസ്വാ ഉട്ഠഹന്തോ സത്ഥരി അഗാരവം പവേദേയ്യം, തസ്മാ ന ഉട്ഠഹി''ന്തി. ''ഹോതു, ഭോ, തിട്ഠതേതം''. ''തുമ്ഹേ കിര ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികാനം അത്ഥാനത്ഥാനം കുസലാ തിപിടകധരാ അമ്ഹാകം അന്തേപുരേ ധമ്മം വാചേഥാ''തി. ''ന സക്കോമി, ദേവാ''തി. ''കിം കാരണാ''തി? ''രാജഗേഹം നാമ മഹാസാവജ്ജം, ദുയുത്തസുയുത്തകാനി ഗരുകാനേത്ഥ, ദേവാ''തി. ''മാ ഏവം വദേഥ, 'പുരിമദിവസേ മം ദിസ്വാ ന ഉട്ഠിതോമ്ഹീ'തി മാ കുക്കുച്ചം കരോഥാ''തി. ''ദേവ, ഗിഹീനം വിചരണട്ഠാനം നാമ മഹാസാവജ്ജം, ഏകം പബ്ബജിതം പക്കോസാപേത്വാ ധമ്മം വാചാപേഥാ''തി. രാജാ ''സാധു, ഭോ, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ''തി തം ഉയ്യോജേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം യാചി, ''ഭന്തേ, മല്ലികാ ച ദേവീ വാസഭഖത്തിയാ ച ധമ്മം പരിയാപുണിസ്സാമാതി വദന്തി, പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം നിബദ്ധം മമ ഗേഹം ഗന്ത്വാ താസം ധമ്മം ഉദ്ദിസഥാ''തി. ''ബുദ്ധാനം നിബദ്ധം ഏകട്ഠാനഗമനം നാമ നത്ഥി, മഹാരാജാ''തി. ''തേന ഹി, ഭന്തേ, അഞ്ഞം ഏകം ഭിക്ഖും ദേഥാ''തി. സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ഭാരമകാസി. ഥേരോ നിബദ്ധം ഗന്ത്വാ താസം ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസതി. താസു മല്ലികാ സക്കച്ചം ഗഹേത്വാ സജ്ഝായിത്വാ ഉദ്ദേസം പടിച്ഛാപേസി. വാസഭഖത്തിയാ പന നേവ സക്കച്ചം ഗണ്ഹാതി, ന സജ്ഝായതി, ന ഉദ്ദേസം പടിച്ഛാപേതും സക്കോതി.

അഥേകദിവസം സത്ഥാ ഥേരം പുച്ഛി - ''കിമാനന്ദ, ഉപാസികാ ധമ്മം പരിയാപുണന്തീ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ''തി. ''കാ സക്കച്ചം ഗണ്ഹാതീ''തി? ''മല്ലികാ, ഭന്തേ, സക്കച്ചം ഗണ്ഹാതി, സക്കച്ചം സജ്ഝായതി, സക്കച്ചം ഉദ്ദേസം പടിച്ഛാപേതും സക്കോതി. തുമ്ഹാകം പന ഞാതിധീതാ നേവ സക്കച്ചം ഗണ്ഹാതി, ന സജ്ഝായതി, ന ഉദ്ദേസം പടിച്ഛാപേതും സക്കോതീ''തി. സത്ഥാ ഥേരസ്സ വചനം സുത്വാ, ''ആനന്ദ, മയാ കഥിതധമ്മോ നാമ സക്കച്ചമസുണന്തസ്സ

അഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ അസജ്ഝായന്തസ്സ അദേസേന്തസ്സ വണ്ണസമ്പന്നം അഗന്ധകപുപ്ഫം വിയ അഫലോ ഹോതി, സക്കച്ചം പന സവനാദീനി കരോന്തസ്സ മഹപ്ഫലോ ഹോതി മഹാനിസംസോ"തി വത്വാ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൧. "യഥാപി രുചിരം പുപ്ഫം, വണ്ണവന്തം അഗന്ധകം;
ഏവം സുഭാസിതാ വാചാ, അഫലാ ഹോതി അകുബ്ബതോ.

൫൨. "യഥാപി രുചിരം പുപ്ഫം, വണ്ണവന്തം സഗന്ധകം;
ഏവം സുഭാസിതാ വാചാ, സഫലാ ഹോതി കുബ്ബതോ"തി.

തത്ഥ **രുചിര**ന്തി സോഭനം. **വണ്ണവന്ത**ന്തി വണ്ണസണ്ഠാനസമ്പന്നം, **അഗന്ധക**ന്തി ഗന്ധവിരഹിതം പാലിഭദ്ദകഗിരികണ്ണികജയസുമനാദിഭേദം. **ഏവം സുഭാസിതാ വാചാ**തി സുഭാസിതാ വാചാ നാമ തേപിടകം ബുദ്ധവചനം. തം വണ്ണസണ്ഠാനസമ്പന്നം അഗന്ധകപുപ്ഫസദിസം. യഥാ പന അഗന്ധകപുപ്ഫം യോ നം ധാരേതി, തസ്സ സരീരേ ഗന്ധം ന ഫരതി, ഏവം ഏതമ്പി യോ നം സക്കച്ചം സവനാദീഹി ന സമാചരതി, തസ്സ സക്കച്ചം അസമാചരന്തസ്സ യം തത്ഥ കത്തബ്ബം, തം അകുബ്ബതോ സുതഗന്ധഞ്ച വാചാഗന്ധഞ്ച പടിപത്തിഗന്ധഞ്ച ന ആവഹതി അഫലാ ഹോതി. തേന വുത്തം - "ഏവം സുഭാസിതാ വാചാ, അഫലാ ഹോതി അകുബ്ബതോ"തി. **സഗന്ധക**ന്തി ചമ്പകനീലുപ്പലാദിഭേദം. **ഏവ**ന്തി യഥാ തം പുപ്ഫം ധാരേന്തസ്സ സരീരേ ഗന്ധോ ഫരതി, ഏവം തേപിടകബുദ്ധവചനസങ്ഖാതാ സുഭാസിതാ വാചാപി. **കുബ്ബതോ**തി യോ സക്കച്ചം സവനാദീഹി തത്ഥ കത്തബ്ബം കരോതി, സാ അസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സഫലാ ഹോതി, സുതഗന്ധവാചാഗന്ധപടിപത്തിഗന്ധാനം ആവഹനതോ മഹപ്ഫലാ ഹോതി, മഹാനിസംസാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

ഛത്തപാണിഉപാസകവത്ഥു സത്തമം.

൮. വിസാഖാവത്ഥു

യഥാപി പുപ്ഫരാസിമ്ഹാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം ഉപനിസ്സായ പുബ്ബാരാമേ വിഹരന്തോ വിസാഖം ഉപാസികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര അങ്ഗരട്ഠേ ഭദ്ദിയനഗരേ മേണ്ഡകസേട്ഠിപുത്തസ്സ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ അഗ്ഗമഹേസിയാ സുമനദേവിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി. തസ്സാ സത്തവസ്സികകാലേ സത്ഥാ സേലബ്രാഹ്മണാദീനം ബോധനേയ്യബന്ധവാനം ഉപനിസ്സയസമ്പദം ദിസ്വാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ ചാരികം ചരമാനോ തം നഗരം പാപുണി.

തസ്മിഞ്ച സമയേ മേണ്ഡകോ, ഗഹപതി, തസ്മിം നഗരേ പഞ്ചന്നം മഹാപുഞ്ഞാനം ജേട്ഠകോ ഹുത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനം കരോതി. **പഞ്ച മഹാപുഞ്ഞാ** നാമ മേണ്ഡകോ സേട്ഠി, ചന്ദപദുമാ നാമ തസ്സേവ ജേട്ഠകഭരിയാ, തസ്സേവ ജേട്ഠകപുത്തോ ധനഞ്ചയോ നാമ, തസ്സ ഭരിയാ സുമനദേവീ നാമ,

മേണ്ഡകസേട്ഠിനോ ദാസോ പുണ്ണോ നാമാതി. ന കേവലഞ്ച മേണ്ഡകസേട്ഠിയേവ, ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ പന വിജിതേ **പഞ്ച അമിതഭോഗാ** നാമ അഹേസും - ജോതികോ, ജടിലോ, മേണ്ഡകോ, പുണ്ണകോ, കാകവലിയോതി. തേസു അയം മേണ്ഡകസേട്ഠി ദസബലസ്സ അത്തനോ നഗരം സമ്പത്തഭാവം ഞത്വാ പുത്തസ്സ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ ധീതരം വിസാഖം ദാരികം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - "അമ്മ, തുയ്ഹമ്പി മങ്ഗലം, അമ്ഹാകമ്പി മങ്ഗലം, തവ പരിവാരേഹി പഞ്ചഹി ദാരികാസതേഹി സദ്ധിം പഞ്ച രഥസതാനി ആരുയ്ഹ പഞ്ചഹി ദാസിസതേഹി പരിവുതാ ദസബലസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം കരോഹീ"തി. സാ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ തഥാ അകാസി. കാരണാകാരണേസു പന കുസലത്താ യാവതികാ യാനസ്സ ഭൂമി, യാനേന ഗന്ത്വാ യാനാ പച്ചോരോഹിത്വാ പത്തികാവ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥസ്സാ ചരിയാവസേന സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ദേസനാവസാനേ പഞ്ചഹി ദാരികാസതേഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. മേണ്ഡകസേട്ഠിപി ഖോ സത്ഥാരമുപസങ്കമിത്വാ ധമ്മകഥം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ അത്തനോ നിവേസനേ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ ഏതേനേവ ഉപായേന അഡ്ഢമാസം മഹാദാനമദാസി. സത്ഥാ ഭദ്ദിയനഗരേ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ പക്കാമി.

തേന ഖോ പന സമയേന ബിമ്ബിസാരോ ച പസേനദി കോസലോ ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ഭഗിനിപതികാ ഹോന്തി. അഥേകദിവസം കോസലരാജാ ചിന്തേസി - "ബിമ്ബിസാരസ്സ വിജിതേ പഞ്ച അമിതഭോഗാ മഹാപുഞ്ഞാ വസന്തി, മയ്ഹം വിജിതേ ഏകോപി താദിസോ നത്ഥി, യംനൂനാഹം ബിമ്ബിസാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏകം മഹാപുഞ്ഞം യാചേയ്യ"ന്തി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ കതപടിസന്ഥാരോ "കിം കാരണാ ആഗതോസീ"തി പുട്ഠോ "'തുമ്ഹാകം വിജിതേ പഞ്ച അമിതഭോഗാ മഹാപുഞ്ഞാ വസന്തി, തതോ ഏകം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീ'തി ആഗതോമ്ഹി, തേസു മേ ഏകം ദേഥാ"തി ആഹ. "മഹാകുലാനി അമ്ഹേഹി ചാലേതും ന സക്കാ"തി ആഹ. "അഹം അലദ്ധാ ന ഗമിസ്സാമീ"തി ആഹ. രാജാ അമച്ചേഹി സദ്ധിം മന്തേത്വാ "ജോതികാദീനം മഹാകുലാനം ചാലനം നാമ മഹാപഥവിയാ ചാലനസദിസം, മേണ്ഡകമഹാസേട്ഠിസ്സ പുത്തോ ധനഞ്ചയസേട്ഠി നാമ അത്ഥി, തേന സദ്ധിം മന്തേത്വാ പടിവചനം തേ ദസ്സാമീ"തി വത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ, താത, കോസലരാജാ "'ഏകം ധനസേട്ഠിം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീ'തി വദതി, ത്വം തേന സദ്ധിം ഗച്ഛാഹീ"തി. "തുമ്ഹേസു പഹിണന്തേസു ഗമിസ്സാമി, ദേവാ"തി. "തേന ഹി പരിവച്ഛം കത്വാ ഗച്ഛ, താതാ"തി. സോ അത്തനോ കത്തബ്ബയുത്തകമകാസി. രാജാപിസ്സ മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ, "ഇമം ആദായ ഗച്ഛഥാ"തി പസേനദിരാജാനം ഉയ്യോജേസി. സോ തം ആദായ സബ്ബത്ഥ ഏകരത്തിവാസേന ഗച്ഛന്തോ ഏകം ഫാസുകട്ഠാനം പത്വാ നിവാസം ഗണ്ഹി, അഥ നം ധനഞ്ചയസേട്ഠി പുച്ഛി - "ഇദം കസ്സ വിജിത"ന്തി? "മയ്ഹം, സേട്ഠീ"തി. "കീവ ദൂരോ ഇതോ സാവത്ഥീ"തി ? "സത്തയോജനമത്ഥകേ"തി. "അന്തോനഗരം സമ്ബാധം, അമ്ഹാകം പരിജനോ മഹന്തോ, സചേ രോചേഥ, ഇധേവ വസേയ്യാമ, ദേവാ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്മിം ഠാനേ നഗരം മാപേത്വാ തസ്സ ദത്വാ അഗമാസി. തസ്മിം പദേസേ സയം വസനട്ഠാനസ്സ ഗഹിതത്താ നഗരസ്സ സാകേതന്തേവ നാമം അഹോസി.

സാവത്ഥിയമ്പി ഖോ മിഗാരസേട്ഠിനോ പുത്തോ പുണ്ണവഡ്ഢനകുമാരോ നാമ വയപ്പത്തോ അഹോസി. അഥ നം മാതാപിതരോ വദിംസു - “താത, തവ രുച്ചനട്ഠാനേ ഏകം ദാരികം ഉപധാരേഹീ”തി. ““മയ്ഹം ഏവരൂപായ ഭരിയായ കിച്ചം നത്ഥീ’തി, പുത്ത, മാ ഏവം കരി, കുലം നാമ അപുത്തകം ന തിട്ഠതീ”തി. സോ പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോ “തേന ഹി പഞ്ചകല്യാണസമന്നാഗതം ദാരികം ലഭമാനോ തുമ്ഹാകം വചനം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. “കാനി പനേതാനി **പഞ്ച കല്യാണാനി** നാമ, താതാ”തി. കേസകല്യാണം, മംസകല്യാണം, അട്ഠികല്യാണം, ഛവികല്യാണം, വയകല്യാണന്തി. മഹാപുഞ്ഞായ ഹി ഇത്ഥിയാ കേസാ മോരകലാപസദിസാ ഹുത്വാ മുഞ്ചിത്വാ വിസ്സട്ഠാ നിവാസനന്തം പഹരിത്വാ നിവത്തിത്വാ ഉദ്ധഗ്ഗാ തിട്ഠന്തി, ഇദം **കേസകല്യാണം** നാമ, ദന്താവരണം ബിമ്ബഫലസദിസം വണ്ണസമ്പന്നം സമം സുഫുസിതം ഹോതി , ഇദം **മംസകല്യാണം** നാമ, ദന്താ സുക്കാ സമാ അവിരളാ ഉസ്സാപേത്വാ ഠപിതവജിരപന്തി വിയ സമച്ഛിന്നസങ്ഖപന്തി വിയ ച സോഭന്തി, ഇദം **അട്ഠികല്യാണം** നാമ, കാളിയാ ചുണ്ണകാദീഹി അവിലിത്തോ ഏവ ഛവിവണ്ണോ സിനിദ്ധോ നീലുപ്പലദാമസദിസോ ഹോതി, ഓദാതായ ച കണികാരപുപ്ഫദാമസദിസോ ഹോതി, ഇദം **ഛവികല്യാണം** നാമ, ദസക്ഖത്തും വിജാതാപി ഖോ പന സകിം വിജാതാ വിയ അവിഗതയോബ്ബനായേവ ഹോതി, ഇദം **വയകല്യാണം** നാമ ഹോതി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ അട്ഠുത്തരസതബ്രാഹ്മണേ നിമന്തേത്വാ ഭോജേത്വാ “പഞ്ചകല്യാണസമന്നാഗതാ ഇത്ഥിയോ നാമ ഹോന്തീ”തി പുച്ഛിംസു. “ആമ, ഹോന്തീ”തി. “തേന ഹി ഏവരൂപം ദാരികം പരിയേസിതും അട്ഠ ജനാ ഗച്ഛന്തൂ”തി ബഹും ധനം ദത്വാ “ആഗതകാലേ വോ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമ, ഗച്ഛഥ, ഏവരൂപം ദാരികം പരിയേസഥ, ദിട്ഠകാലേ ച ഇമം പിലന്ധനം ദദേയ്യാഥാ”തി സതസഹസ്സഗ്ഘനികം സുവണ്ണമാലം ദത്വാ ഉയ്യോജേസും.

തേ മഹന്തമഹന്താനി നഗരാനി ഗന്ത്വാ പരിയേസമാനാ പഞ്ചകല്യാണസമന്നാഗതം ദാരികം അദിസ്വാ നിവത്തിത്വാ ആഗച്ഛന്താ വിവടനക്ഖത്തദിവസേ സാകേതം അനുപ്പത്താ - “അജ്ജ അമ്ഹാകം കമ്മം നിപ്ഫജ്ജിസ്സതീ”തി ചിന്തയിംസു. തസ്മിം പന നഗരേ അനുസംവച്ഛരം വിവടനക്ഖത്തം നാമ ഹോതി. തദാ ബഹി അനിക്ഖമനകുലാനിപി പരിവാരേന സദ്ധിം ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ അപ്പടിച്ഛന്നേന സരീരേന പദസാവ നദീതീരം ഗച്ഛന്തി. തസ്മിം ദിവസേ ഖത്തിയമഹാസാലാദീനം പുത്താപി “അത്തനോ സമാനജാതികം മനാപം കുലദാരികം ദിസ്വാ മാലാഗുളേന പരിക്ഖിപിസ്സാമാ”തി തം തം മഗ്ഗം നിസ്സായ തിട്ഠന്തി. തേപി ഖോ ബ്രാഹ്മണാ നദീതീരേ ഏകം സാലം പവിസിത്വാ അട്ഠംസു. “തസ്മിം ഖണേ വിസാഖാ പന്നരസസോളസവസ്സുദ്ദേസികാ ഹുത്വാ സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതാ പഞ്ചഹി കുമാരികാസതേഹി പരിവുതാ നദിം ഗന്ത്വാ ന്ഹായിസ്സാമീ”തി തം പദേസം പത്താ, അഥ ഖോ മേഘോ ഉട്ഠഹിത്വാ പാവസ്സി. പഞ്ചസതാ കുമാരികായോ വേഗേന ഗന്ത്വാ സാലം പവിസിംസു. ബ്രാഹ്മണാ ഓലോകേന്താ താസു ഏകമ്പി പഞ്ചകല്യാണസമന്നാഗതം ന പസ്സിംസു. അഥ വിസാഖാ പകതിഗമനേനേവ സാലം പാവിസി, വത്ഥാഭരണാനി തേമിംസു. ബ്രാഹ്മണാ തസ്സാ ചത്താരി കല്യാണാനി ദിസ്വാ ദന്തേ പസ്സിതുകാമാ “അലസജാതികാ അമ്ഹാകം ധീതാ, ഏതിസ്സാ സാമികോ കഞ്ജികമത്തമ്പി ന ലഭിസ്സതി മഞ്ഞേ”തി അഞ്ഞമഞ്ഞം കഥയിംസു. അഥ നേ വിസാഖാ ആഹ - “കം വദേഥ തുമ്ഹേ”തി? “തം കഥേമ, അമ്മാ”തി. മധുരോ ഹി തസ്സാ സദ്ദോ കംസതാളസരോ വിയ നിച്ഛരതി. അഥ

നേ പുന മധുരസദ്ദേന "കിം കാരണാ ഭണഥാ"തി പുച്ഛി. "തവ പരിവാരിത്ഥിയോ വത്ഥാലങ്കാരേ അതേമേത്വാ വേഗേന സാലം പവിട്ഠാ, തുയ്ഹം എത്തകം ഠാനം വേഗേന ആഗമനമത്തമ്പി നത്ഥി, വത്ഥാഭരണാനി തേമേത്വാ ആഗതാസി. തസ്മാ കഥേമ, അമ്മോ"തി.

"താതാ, ഏവം മാ വദേഥ, അഹം ഏതാഹി ബലവതരാ, കാരണം പന സല്ലക്ഖേത്വാ ജവേന നാഗതാമ്ഹീ"തി. "കിം, അമ്മാ"തി? "താതാ, ചത്താരോ ജനാ ജവമാനാ ന സോഭന്തി, അപരമ്പി കാരണം അത്ഥീ"തി. "കതമേ ചത്താരോ ജനാ ജവമാനാ ന സോഭന്തി, അമ്മാ"തി? താതാ, **അഭിസിത്തരാജാ** താവ സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതോ കച്ഛം ബന്ധിത്വാ രാജങ്ഗണേ ജവമാനോ ന സോഭതി, "കിം അയം രാജാ ഗഹപതികോ വിയ ധാവതീ"തി അഞ്ഞദത്ഥു ഗരഹം ലഭതി, സണികം ഗച്ഛന്തോവ സോഭതി. രഞ്ഞോ **മങ്ഗലഹത്ഥീ**പി അലങ്കതോ ജവമാനോ ന സോഭതി, വാരണലീളായ ഗച്ഛന്തോവ സോഭതി. **പബ്ബജിതോ** ജവമാനോ ന സോഭതി, "കിം അയം സമണോ ഗിഹീ വിയ ധാവതീ"തി കേവലം ഗരഹമേവ ലഭതി, സമിതഗമനേനേ പന സോഭതി. **ഇത്ഥീ** ജവമാനാ ന സോഭതി, "കിം ഏസാ ഇത്ഥീ പുരിസോ വിയ ധാവതീ"തി ഗരഹിതബ്ബാവ ഹോതി, "ഇമേ ചത്താരോ ജനാ ജവമാനാ ന സോഭന്തി, താതാ"തി. "കതമം പന അപരം കാരണം, അമ്മാ"തി? "താതാ, മാതാപിതരോ നാമ ധീതരം അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനി സണ്ഠാപേത്വാ പോസേന്തി. മയഞ്ഹി വിക്കിണേയ്യഭണ്ഡം നാമ, അമ്ഹേ പരകുലപേസനത്ഥായ പോസേന്തി. സചേ ജവമാനാനം നിവത്ഥദുസ്സകണ്ണേ വാ അക്കമിത്വാ ഭൂമിയം വാ പക്ഖലിത്വാ പതിതകാലേ ഹത്ഥോ വാ പാദോ വാ ഭിജ്ജേയ്യ, കുലസ്സേവ ഭാരോ ഭവേയ്യ, പസാധനഭണ്ഡം പന മേ തേമേത്വാ സുസ്സിസ്സതി. ഇമം കാരണം സല്ലക്ഖേത്വാ ന ധാവിതാമ്ഹി, താതാ"തി.

ബ്രാഹ്മണാ തസ്സാ കഥനകാലേ ദന്തസമ്പത്തിം ദിസ്വാ "ഏവരൂപാ നോ ദന്തസമ്പത്തി ദിട്ഠപുബ്ബാ"തി തസ്സാ സാധുകാരം ദത്വാ, "അമ്മ, തുയ്ഹമേവേസാ അനുച്ഛവികാ"തി വത്വാ തം സുവണ്ണമാലം പിലന്ധയിംസു. അഥ നേ പുച്ഛി - "കതരനഗരതോ ആഗതാത്ഥ, താതാ"തി? "സാവത്ഥിതോ, അമ്മാ"തി. "സേട്ഠികുലം കതരം നാമാ"തി? "മിഗാരസേട്ഠി നാമ, അമ്മാ"തി. "അയ്യപുത്തോ കോ നാമാ"തി? "പുണ്ണവഡ്ഢനകുമാരോ നാമ, അമ്മാ"തി. സാ "സമാനജാതികം നോ കുല"ന്തി അധിവാസേത്വാ പിതു സാസനം പഹിണി "അമ്ഹാകം രഥം പേസേതൂ"തി . കിഞ്ചാപി ഹി സാ ആഗമനകാലേ പദസാ ആഗതാ, സുവണ്ണമാലായ പന പിലന്ധനകാലതോ പട്ഠായ തഥാ ഗന്തും ന ലഭതി, ഇസ്സരദാരികാ രഥാദീഹി ഗച്ഛന്തി, ഇതരാ പകതിയാനകം വാ അഭിരുഹന്തി, ഛത്തം വാ താലപണ്ണം വാ ഉപരി കരോന്തി, തസ്മിമ്പി അസതി നിവത്ഥസാടകസ്സ ദസന്തം ഉക്ഖിപിത്വാ അംസേ ഖിപന്താ ഗച്ഛന്തി ഏവ. തസ്സാ പന പിതാ പഞ്ച രഥസതാനി പേസേസി. സാ സപരിവാരാ രഥം ആരുയ്ഹ ഗതാ. ബ്രാഹ്മണാപി ഏകതോവ അഗമംസു. അഥ നേ സേട്ഠി പുച്ഛി - "കുതോ ആഗതാത്ഥാ"തി? "സാവത്ഥിതോ മഹാസേട്ഠീ"തി. "സേട്ഠി കതരോ നാമാ"തി? "മിഗാരസേട്ഠി നാമാ"തി. "പുത്തോ കോ നാമാ"തി? "പുണ്ണവഡ്ഢനകുമാരോ നാമ മഹാസേട്ഠീ"തി. "ധനം കിത്തക"ന്തി? "ചത്താലീസകോടിയോ മഹാസേട്ഠീ"തി. "ധനം താവ അമ്ഹാകം ധനം ഉപാദായ കാകണികമത്തം, ദാരികായ പന ആരക്ഖമത്തായ ലദ്ധകാലതോ

പട്ഠായ കിം അഞ്ഞേന കാരണേനാ''തി അധിവാസേസി. സോ തേസം സക്കാരം കത്വാ ഏകാഹദ്വീഹം വസാപേത്വാ ഉയ്യോജേസി.

തേ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ മിഗാരസേട്ഠിസ്സ ''ലദ്ധാ നോ ദാരികാ''തി ആരോചയിംസു. ''കസ്സ ധീതാ''തി? ''ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ''തി. സോ ''മഹാകുലസ്സ മേ ദാരികാ ലദ്ധാ, ഖിപ്പമേവ നം ആനേതും വട്ടതീ''തി തത്ഥ ഗമനത്ഥം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ '''മഹാകുലം ഏതം മയാ ബിമ്ബിസാരസ്സ സന്തികാ ആനേത്വാ സാകേതേ നിവേസിതം, തസ്സ സമ്മാനം കാതും വട്ടതീ'തി അഹമ്പി ആഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ, സോ ''സാധു, ദേവാ''തി വത്വാ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ സാസനം പേസേസി - ''മയി ആഗച്ഛന്തേ രാജാപി ആഗമിസ്സതി, മഹന്തം രാജബലം ഏത്തകസ്സ ജനസ്സ കത്തബ്ബയുത്തകം കാതും സക്ഖിസ്സസി, ന സക്ഖിസ്സസീ''തി? ഇതരോപി ''സചേപി ദസ രാജാനോ ആഗച്ഛന്തി, ആഗച്ഛന്തൂ''തി പടിസാസനം പേസേസി. മിഗാരസേട്ഠി താവ മഹന്തേ നഗരേ ഗേഹഗോപകമത്തം ഠപേത്വാ സേസജനം ആദായ ഗന്ത്വാ അഡ്ഢയോജനമത്തേ ഠാനേ ഠത്വാ ''ആഗതാമ്ഹാ''തി സാസനം പഹിണി. ധനഞ്ചയസേട്ഠി ബഹുപണ്ണാകാരം പേസേത്വാ ധീതരാ സദ്ധിം മന്തേസി, ''അമ്മ, സസുരോ കിര തേ കോസലരഞ്ഞാ സദ്ധിം ആഗതോ, തസ്സ കതരം ഗേഹം പടിജഗ്ഗിതബ്ബം, രഞ്ഞോ കതരം , ഉപരാജാദീനം കതരാനീ''തി? പണ്ഡിതാ സേട്ഠിധീതാ വജിരഗ്ഗതിഖിണഞാണാ കപ്പസതസഹസ്സം പത്ഥിതപത്ഥനാ അഭിനീഹാരസമ്പന്നാ ''സസുരസ്സ മേ അസുകഗേഹം പടിജഗ്ഗഥ, രഞ്ഞോ അസുകഗേഹം, ഉപരാജാദീനം അസുകാനീ''തി സംവിദഹിത്വാ ദാസകമ്മകരേ പക്കോസാപേത്വാ ''ഏത്തകാ രഞ്ഞോ കത്തബ്ബകിച്ചം കരോഥ, ഏത്തകാ ഉപരാജാദീനം, ഹത്ഥിഅസ്സാദയോപി തുമ്ഹേയേവ പടിജഗ്ഗഥ, അസ്സബന്ധാദയോപി ആഗന്ത്വാ മങ്ഗലഛണം അനുഭവിസ്സന്തീ''തി സംവിദഹി. ''കിം കാരണാ''? '''മയം വിസാഖായ മങ്ഗലട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ന കിഞ്ചി ലഭിമ്ഹ, അസ്സരക്ഖണാദീനി കരോന്താ സുഖം ന വിചരിമ്ഹാ'തി കേചി വത്തും മാ ലഭിംസൂ''തി.

തം ദിവസമേവ വിസാഖായ പിതാ പഞ്ചസതേ സുവണ്ണകാരേ പക്കോസാപേത്വാ ''ധീതു മേ **മഹാലതാപസാധനം** നാമ കരോഥാ''തി രത്തസുവണ്ണസ്സ നിക്ഖസഹസ്സം, തദനുരൂപാനി ച രജതമണിമുത്താപവാളവജിരാദീനി ദാപേസി. രാജാ കതിപാഹം വസിത്വാവ ധനഞ്ചയസേട്ഠിസ്സ സാസനം പഹിണി ''ന സക്കാ സേട്ഠിനാ അമ്ഹാകം ചിരം പോസനം നാമ കാതും, ദാനി ദാരികായ ഗമനകാലം ജാനാതൂ''തി. സോപി രഞ്ഞോ സാസനം പേസേസി - ''ഇദാനി വസ്സകാലോ ആഗതോ, ന സക്കാ ചതുമാസം വിചരിതും, തുമ്ഹാകം ബലകായസ്സ യം യം ലദ്ധും വട്ടതി, സബ്ബം തം മമ ഭാരോ, മയാ പേസിതകാലേ ദേവോ ഗമിസ്സതീ''തി. തതോ പട്ഠായ സാകേതനഗരം നിച്ചനക്ഖത്തം വിയ അഹോസി. രാജാനം ആദിം കത്വാ സബ്ബേസം മാലാഗന്ധവത്ഥാദീനി പടിയത്താനേവ ഹോന്തി. തതോ തേ ജനാ ചിന്തയിംസു - ''സേട്ഠി അമ്ഹാകമേവ സക്കാരം കരോതീ''തി, ഏവം തയോ മാസാ അതിക്കന്താ, പസാധനം പന താവ ന നിട്ഠാതി. കമ്മന്താധിട്ഠായകാ ആഗന്ത്വാ സേട്ഠിനോ ആരോചേസും - ''അഞ്ഞം അസന്തം നാമ നത്ഥി, ബലകായസ്സ പന ഭത്തപചനദാരൂനി നപ്പഹോന്തീ''തി. ''ഗച്ഛഥ, താതാ, ഇമസ്മിം നഗരേ പരിജിണ്ണാ ഹത്ഥിസാലാദയോ ചേവ പരിജിണ്ണകാനി ച ഗേഹാനി ഗഹേത്വാ പചഥാ''തി. ഏവം പചന്താനമ്പി അഡ്ഢമാസോ അതിക്കന്തോ. തതോ പുനപി ''ദാരൂനി നത്ഥീ''തി ആരോചയിംസു . ''ഇമസ്മിം കാലേ ന സക്കാ

ദാരൂനി ലദ്ധും, ദുസ്സകോട്ഠാഗാരാനി വിവരിത്വാ ഥൂലസാടകേഹി വട്ടിയോ കത്വാ തേലചാടീസു തേമേത്വാ ഭത്തം പചഥാ''തി. തേ അഡ്ഢമാസം തഥാ അകംസു. ഏവം ചത്താരോ മാസാ അതിക്കന്താ, പസാധനമ്പി നിട്ഠിതം.

തസ്മിം പസാധനേ ചതസ്സോ വജിരനാളിയോ ഉപയോഗം അഗമംസു, മുത്താനം ഏകാദസ നാളിയോ, പവാളസ്സ ബാവീസതി നാളിയോ, മണീനം തേത്തിംസ നാളിയോ. ഇതി ഏതേഹി ച അഞ്ഞേഹി ച രതനേഹി നിട്ഠാനം അഗമാസി. അസുത്തമയം പസാധനം രജതേന സുത്തകിച്ചം കരിംസു. തം സീസേ പടിമുക്കം പാദപിട്ഠിം ഗച്ഛതി. തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ മുദ്ദികാ യോജേത്വാ കതാ സുവണ്ണമയാ ഗണ്ഠികാ ഹോന്തി, രജതമയാ പാസകാ, മത്ഥകമജ്ഝേ ഏകാ മുദ്ദികാ, ദ്വീസു കണ്ണപിട്ഠീസു ദ്വേ, ഗലവാടകേ ഏകാ, ദ്വീസു ജണ്ണൂസു ദ്വേ, ദ്വീസു കപ്പരേസു ദ്വേ, ദ്വീസു കടിപസ്സേസു ദ്വേതി. തസ്മിം ഖോ പന പസാധനേ ഏകം മോരം കരിംസു, തസ്സ ദക്ഖിണപക്ഖേ രത്തസുവണ്ണമയാനി പഞ്ച പത്തസതാനി അഹേസും, വാമപക്ഖേ പഞ്ച പത്തസതാനി, തുണ്ഡം പവാളമയം, അക്ഖീനി മണിമയാനി, തഥാ ഗീവാ ച പിഞ്ഛാനി ച, പത്തനാളിയോ രജതമയാ, തഥാ ജങ്ഘായോ. സോ വിസാഖായ മത്ഥകമജ്ഝേ പബ്ബതകൂടേ ഠത്വാ നച്ചനമയൂരോ വിയ ഖായതി. പത്തനാളിസഹസ്സസ്സ സദ്ദോ ദിബ്ബസങ്ഗീതം വിയ പഞ്ചങ്ഗികതൂരിയഘോസോ വിയ ച പവത്തതി. സന്തികം ഉപഗതായേവ തസ്സാ അമോരഭാവം ജാനന്തി. പസാധനം നവകോടിഅഗ്ഘനകം അഹോസി, സതസഹസ്സം ഹത്ഥകമ്മമൂലം ദീയിത്ഥ.

''കിസ്സ പന നിസ്സന്ദേന തായേതം പസാധനം ലദ്ധ''ന്തി? സാ കിര കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ വീസതിയാ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനം ചീവരസാടകം ദത്വാ സുത്തമ്പി സൂചിയോപി രജനമ്പി അത്തനോ സന്തകമേവ അദാസി. തസ്സ ചീവരദാനസ്സ നിസ്സന്ദേന ഇമം മഹാലതാപസാധനം ലഭി. ഇത്ഥീനഞ്ഹി ചീവരദാനം മഹാലതാപസാധനഭണ്ഡേന മത്ഥകം പപ്പോതി, പുരിസാനം ഇദ്ധിമയപത്തചീവരേനാതി. ഏവം മഹാസേട്ഠി ചതൂഹി മാസേഹി ധീതു പരിവച്ഛം കത്വാ തസ്സാ ദേയ്യധമ്മം ദദമാനോ കഹാപണപൂരാനി പഞ്ച സകടസതാനി അദാസി, സുവണ്ണഭാജനപൂരാനി പഞ്ച, രജതഭാജനപൂരാനി പഞ്ച, തമ്ബഭാജനപൂരാനി പഞ്ച, പത്തുണ്ണവത്ഥകോസേയ്യവത്ഥപൂരാനി പഞ്ച, സപ്പിപൂരാനി പഞ്ച, തേലപൂരാനി പഞ്ച, സാലിതണ്ഡുലപൂരാനി പഞ്ച, നങ്ഗലഫാലാദിഉപകരണപൂരാനി പഞ്ചസകടസതാനി അദാസി. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - ''മമ ധീതു ഗതട്ഠാനേ 'അസുകേന നാമ മേ അത്ഥോ'തി മാ പരസ്സ ഗേഹദ്വാരം പഹിണീ''തി. തസ്മാ സബ്ബൂപകരണാനി ദാപേസി. ഏകേകസ്മിം രഥേ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ തിസ്സോ തിസ്സോ വണ്ണദാസിയോ ഠപേത്വാ പഞ്ച രഥസതാനി അദാസി. ''ഏതം ന്ഹാപേന്തിയോ ഭോജേന്തിയോ അലങ്കരോന്തിയോ വിചരഥാ''തി ദിയഡ്ഢസഹസ്സപരിചാരികായോ അദാസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ''മമ ധീതു ഗാവോ ദസ്സാമീ''തി. സോ പുരിസേ ആണാപേസി - ''ഗച്ഛഥ ഭണേ ചൂളവജസ്സ ദ്വാരം വിവരിത്വാ തീസു ഗാവുതേസു തിസ്സോ ഭേരിയോ ഗഹേത്വാ തിട്ഠഥ, പുഥുലതോ ഉസഭമത്തേ ഠാനേ ഉഭോസു പസ്സേസു തിട്ഠഥ. ഗാവീനം തതോ പരം ഗന്തും മാ അദത്ഥ. ഏവം ഠിതകാലേ ഭേരിസഞ്ഞം കരേയ്യാഥാ''തി. തേ തഥാ അകംസു. തേ ഗാവീനം വജതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗാവുതം ഗതകാലേ ഭേരിസഞ്ഞം അകംസു, പുന അഡ്ഢയോജനം ഗതകാലേ അകംസു. പുനപി തിഗാവുതം ഗതകാലേ

ഭേരിസഞ്ഞം അകംസു, പുഥുലതോ ഗമനഞ്ച നിവാരേസും. ഏവം ദീഘതോ തിഗാവുതേ, പുഥുലതോ ഉസഭമത്തേ ഠാനേ ഗാവിയോ അഞ്ഞമഞ്ഞം നിഘംസന്തിയോ അട്ഠംസു.

മഹാസേട്ഠി "മമ ധീതു ഏത്തകാ ഗാവോ അലം, ദ്വാരം പിദഹഥാ"തി വജദ്വാരം പിദഹാപേസി. ദ്വാരസ്മിം പിദഹിതേ വിസാഖായ പുഞ്ഞബലേന ബലവഗാവോ ച ധേനുയോ ച ഉപ്പതിത്വാ ഉപ്പതിത്വാ നിക്ഖമിംസു. മനുസ്സാനം വാരേന്താനം വാരേന്താനമേവ സട്ഠിസഹസ്സാ ബലവഗാവോ ച സട്ഠിസഹസ്സാ ധേനുയോ ച നിക്ഖന്താ, തത്തകാ ബലവവച്ഛാ താസം ധേനൂനം ഉസഭാ ഉപ്പതിത്വാ അനുബന്ധാ അഹേസും. "കിസ്സ പന നിസ്സന്ദേന ഏവം ഗാവോ ഗതാ"തി? നിവാരേന്താനം നിവാരേന്താനം ദിന്നദാനസ്സ. സാ കിര കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ കികിസ്സ രഞ്ഞോ സത്തന്നം ധീതാനം കനിട്ഠാ സങ്ഘദാസീ നാമ ഹുത്വാ വീസതിയാ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനം പഞ്ചഗോരസദാനം ദദമാനാ ഥേരാനഞ്ച ദഹരാനഞ്ച സാമണേരാനഞ്ച പത്തം പിദഹിത്വാ, "അലം, അല"ന്തി നിവാരേന്താനമ്പി "ഇദം മധുരം, ഇദം മനാപ"ന്തി അദാസി. ഏവം തസ്സ നിസ്സന്ദേന വാരിയമാനാപി ഗാവോ നിക്ഖമിംസു. സേട്ഠിനാ ഏത്തകസ്സ ധനസ്സ ദിന്നകാലേ സേട്ഠിഭരിയാ ആഹ - "തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം ധീതു സബ്ബം സംവിദഹിതം, വേയ്യാവച്ചകരാ പന ദാസദാസിയോ ന സംവിദഹിതാ, കിം കാരണാ"തി? "മമ ധീതരി സസിനേഹനിസ്സിനേഹാനം ജാനനത്ഥം. അഹഞ്ഹി തായ സദ്ധിം ആഗച്ഛമാനകേ ഗീവായ ഗഹേത്വാ ന പഹിണാമി, യാനം ആരുയ്ഹ ഗമനകാലേയേവ ഏതായ സദ്ധിം ഗന്തുകാമാ ഗച്ഛന്തു, മാ അഗന്തുകാമാതി വക്ഖാമീ"തി ആഹ.

അഥ "സ്വേ മമ ധീതാ ഗമിസ്സതീ"തി ഗബ്ഭേ നിസിന്നോ ധീതരം സമീപേ നിസീദാപേത്വാ, "അമ്മ, പതികുലേ വസന്തിയാ നാമ ഇമഞ്ച ഇമഞ്ച ആചാരം രക്ഖിതും വട്ടതീ"തി ഓവാദമദാസി. അയമ്പി മിഗാരസേട്ഠി അനന്തരഗബ്ഭേ നിസിന്നോ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ ഓവാദം അസ്സോസി. സോപി സേട്ഠി ധീതരം ഏവം ഓവദി -

> "അമ്മ, സസുരകുലേ വസന്തിയാ നാമ അന്തോഅഗ്ഗി ബഹി ന നീഹരിതബ്ബോ, ബഹിഅഗ്ഗി അന്തോ ന പവേസേതബ്ബോ, ദദന്തസ്സേവ ദാതബ്ബം, അദദന്തസ്സ ന ദാതബ്ബം, ദദന്തസ്സാപി അദദന്തസ്സാപി ദാതബ്ബം, സുഖം നിസീദിതബ്ബം, സുഖം ഭുഞ്ജിതബ്ബം, സുഖം നിപജ്ജിതബ്ബം, അഗ്ഗി പരിചരിതബ്ബോ, അന്തോദേവതാ നമസ്സിതബ്ബാ"തി.

ഇമം ദസവിധം ഓവാദം ദത്വാ പുനദിവസേ സബ്ബാ സേനിയോ സന്നിപാതേത്വാ രാജസേനായ മജ്ഝേ അട്ഠ കുടുമ്ബികേ പാടിഭോഗേ ഗഹേത്വാ, "സചേ മേ ഗതട്ഠാനേ ധീതു ദോസോ ഉപ്പജ്ജതി, തുമ്ഹേഹി സോധേതബ്ബോ"തി വത്വാ നവകോടിഅഗ്ഘനകേന മഹാലതാപസാധനേന ധീതരം പസാധേത്വാ ന്ഹാനചുണ്ണമൂലകം ചതുപണ്ണാസകോടിധനം ദത്വാ യാനം ആരോപേത്വാ സാകേതസ്സ സാമന്താ അത്തനോ സന്തകേസു അനുരാധപുരമത്തേസു ചുദ്ദസസു ഭത്തഗാമേസു ഭേരിം ചരാപേസി - "മമ ധീതരാ സദ്ധിം ഗന്തുകാമാ ഗച്ഛന്തൂ"തി. തേ സദ്ദം സുത്വാവ - "അമ്ഹാകം അയ്യായ ഗമനകാലേ കിം അമ്ഹാകം ഇധാ"തി ചുദ്ദസ ഗാമകാ കിഞ്ചി അസേസേത്വാ നിക്ഖമിംസു? ധനഞ്ചയസേട്ഠിപി രഞ്ഞോ ച മിഗാരസേട്ഠിനോ ച സക്കാരം കത്വാ ഥോകം അനുഗന്ത്വാ തേഹി സദ്ധിം ധീതരം ഉയ്യോജേസി.

മിഗാരസേട്ഠിപി സബ്ബപച്ഛതോ യാനകേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തോ ബലകായം ദിസ്വാ, “കേ നാമേതേ”തി പുച്ഛി. “സുണിസായ വോ വേയ്യാവച്ചകരാ ദാസിദാസാ”തി. “എത്തകേ കോ പോസേസ്സ”തി? “പോഥേത്വാ തേ പലാപേഥ, അപലായന്തേ ഇതോ ദണ്ഡം കരോഥാ”തി. വിസാഖാ പന “അപേഥ, മാ വാരേഥ, ബലമേവ ബലസ്സ ഭത്തം ദസ്സതീ”തി ആഹ. സേട്ഠി ഏവം വുത്തേപി, “അമ്മ, നത്ഥി അമ്ഹാകം ഏതേഹി അത്ഥോ, കോ ഏതേ പോസേസ്സതീ”തി ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പോഥേത്വാ പലാപേത്വാ സേസകേ “അലം അമ്ഹാകം എത്തകേഹീ”തി ഗഹേത്വാ പായാസി. അഥ വിസാഖാ സാവത്ഥിനഗരദ്വാരം സമ്പത്തകാലേ ചിന്തേസി - “പടിച്ഛന്നയാനസ്മിം നു ഖോ നിസീദിത്വാ പവിസിസ്സാമി, ഉദാഹു രഥേ ഠത്വാ”തി. അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - “പടിച്ഛന്നയാനേന മേ പവിസന്തിയാ മഹാലതാപസാധനസ്സ വിസേസോ ന പഞ്ഞായിസ്സതീ”തി. സാ സകലനഗരസ്സ അത്താനം ദസ്സേന്തീ രഥേ ഠത്വാ നഗരം പാവിസി. സാവത്ഥിവാസിനോ വിസാഖായ സമ്പത്തിം ദിസ്വാ, “ഏസാ കിര വിസാഖാ നാമ, ഏവരൂപാ അയം സമ്പത്തി ഏതിസ്സാവ അനുച്ഛവികാ”തി ആഹംസു. ഇതി സാ മഹാസമ്പത്തിയാ സേട്ഠിനോ ഗേഹം പാവിസി. ഗതദിവസേ ചസ്സാ സകലനഗരവാസിനോ “അമ്ഹാകം ധനഞ്ചയസേട്ഠി അത്തനോ നഗരം സമ്പത്താനം മഹാസക്കാരം അകാസീ”തി യഥാസത്തി യഥാബലം പണ്ണാകാരം പഹിണിംസു. വിസാഖാ പഹിതപഹിതം പണ്ണാകാരം തസ്മിംയേവ നഗരേ അഞ്ഞമഞ്ഞേസു കുലേസു സബ്ബത്ഥകമേവ ദാപേസി. ഇതി സാ “ഇദം മയ്ഹം മാതു ദേഥ, ഇദം മയ്ഹം പിതു ദേഥ, ഇദം മയ്ഹം ഭാതു ദേഥ, ഇദം മയ്ഹം ഭഗിനിയാ ദേഥാ”തി തേസം തേസം വയാനുരൂപം പിയവചനം വത്വാ പണ്ണാകാരം പേസേന്തീ സകലനഗരവാസിനോ ഞാതകേ വിയ അകാസി. അഥസ്സാ രത്തിഭാഗസമനന്തരേ ആജഞ്ഞവളവായ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. സാ ദാസീഹി ദണ്ഡദീപികാ ഗാഹാപേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വളവം ഉണ്ഹോദകേന ന്ഹാപേത്വാ തേലേന മക്ഖാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ അഗമാസി.

മിഗാരസേട്ഠിപി പുത്തസ്സ ആവാഹമങ്ഗലം കരോന്തോ ധുരവിഹാരേ വസന്തമ്പി തഥാഗതം അമനസികരിത്വാ ദീഘരത്തം നഗ്ഗസമണകേസു പതിട്ഠിതേന പേമേന ചോദിയമാനോ “മയ്ഹം അയ്യാനമ്പി സക്കാരം കരിസ്സാമീ”തി ഏകദിവസം അനേകസതേസു നവഭാജനേസു നിരുദകപായാസം പചാപേത്വാ പഞ്ചസതേ അചേലകേ നിമന്താപേത്വാ അന്തോഗേഹം പവേസേത്വാ, “ആഗച്ഛതു മേ സുണിസാ, അരഹന്തേ വന്ദതൂ”തി വിസാഖായ സാസനം പഹിണി. സാ “അരഹന്തോ”തി വചനം സുത്വാ സോതാപന്നാ അരിയസാവികാ ഹട്ഠതുട്ഠാ ഹുത്വാ തേസം ഭോജനട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ തേ ഓലോകേത്വാ, “ഏവരൂപാ ഹിരോത്തപ്പവിരഹിതാ അരഹന്താ നാമ ന ഹോന്തി, കസ്മാ മം സസുരോ പക്കോസാപേസീ”തി, “ധീ, ധീ”തി സേട്ഠിം ഗരഹിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ. അചേലകാ തം ദിസ്വാ സബ്ബേ ഏകപ്പഹാരേനേവ സേട്ഠിം ഗരഹിംസു - “കിം ത്വം, ഗഹപതി, അഞ്ഞം നാലത്ഥ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവികം മഹാകാളകണ്ണിം ഇധ പവേസേസി, വേഗേന നം ഇമസ്മാ ഗേഹാ നിക്കഡ്ഢാപേഹീ”തി. സോ “ന സക്കാ മയാ ഇമേസം വചനമത്തേനേവ നിക്കഡ്ഢാപേതും, മഹാകുലസ്സ സാ ധീതാ”തി ചിന്തേത്വാ, “അയ്യാ, ദഹരാ നാമ ജാനിത്വാ വാ അജാനിത്വാ വാ കരേയ്യും, തുമ്ഹേ തുണ്ഹീ ഹോഥാ”തി തേ ഉയ്യോജേത്വാ സയം മഹാരഹേ ആസനേ നിസീദിത്വാ സുവണ്ണപാതിയം നിരുദകം മധുപായാസം പരിഭുഞ്ജി.

തസ്മിം സമയേ ഏകോ പിണ്ഡപാതികത്ഥേരോ പിണ്ഡായ ചരന്തോ തം നിവേസനം പാവിസി. വിസാഖാ സസുരം ബീജയമാനാ ഠിതാ തം ദിസ്വാ “സസുരസ്സ ആചിക്ഖിതും അയുത്ത”ന്തി യഥാ സോ ഥേരം പസ്സതി, ഏവം അപഗന്ത്വാ അട്ഠാസി. സോ പന ബാലോ ഥേരം ദിസ്വാപി അപസ്സന്തോ വിയ ഹുത്വാ അധോമുഖോ ഭുഞ്ജതേവ. വിസാഖാ “ഥേരം ദിസ്വാപി മേ സസുരോ സഞ്ഞം ന കരോതീ”തി ഞത്വാ, “അതിച്ഛഥ, ഭന്തേ, മയ്ഹം സസുരോ പുരാണം ഖാദതീ”തി ആഹ. സോ നിഗണ്ഠേഹി കഥിതകാലേ അധിവാസേത്വാപി “പുരാണം ഖാദതീ”തി വുത്തക്ഖണേയേവ ഹത്ഥം അപനേത്വാ, “ഇമം പായാസം ഇതോ നീഹരഥ, ഏതം ഇമസ്മാ ഗേഹാ നിക്കഡ്ഢഥ, അയം മം ഏവരൂപേ മങ്ഗലകാലേ അസുചിഖാദകം നാമ കരോതീ”തി ആഹ. തസ്മിം ഖോ പന നിവേസനേ സബ്ബേപി ദാസകമ്മകരാ വിസാഖായ സന്തകാവ, കോ നം ഹത്ഥേ വാ പാദേ വാ ഗണ്ഹിസ്സതി, മുഖേന കഥേതും സമത്ഥോപി നത്ഥി. വിസാഖാ സസുരസ്സ കഥം സുത്വാ ആഹ - “താത, ന ഏത്തകേനേവ മയം നിക്ഖമാമ, നാഹം തുമ്ഹേഹി ഉദകതിത്ഥതോ കുമ്ഭദാസീ വിയ ആനീതാ, ധരമാനകമാതാപിതൂനം ധീതരോ നാമ ന ഏത്തകേനേവ നിക്ഖമന്തി, ഏതേനേവ മേ കാരണേന പിതാ ഇധാഗമനകാലേ അട്ഠ കുടുമ്ബികേ പക്കോസാപേത്വാ ‘സചേ മേ ധീതു ദോസോ ഉപ്പജ്ജതി, സോധേയ്യാഥാ’തി വത്വാ മം തേസം ഹത്ഥേ ഠപേസി, തേ പക്കോസാപേത്വാ മയ്ഹം ദോസാദോസം സോധാപേഥാ”തി.

സേട്ഠി “കല്യാണം ഏസാ കഥേതീ”തി അട്ഠ കുടുമ്ബികേ പക്കോസാപേത്വാ, “അയം ദാരികാ മങ്ഗലകാലേ നിസീദിത്വാ സുവണ്ണപാതിയം നിരുദകപായാസം പരിഭുഞ്ജന്തം മം ‘അസുചിഖാദകോ’തി വദതീ”തി ആഹ, “ഇമിസ്സാ ദോസം ആരോപേത്വാ ഇമം ഗേഹതോ നിക്കഡ്ഢഥാ”തി. “ഏവം കിര, അമ്മോ”തി. നാഹം ഏവം വദാമി, ഏകസ്മിം പന പിണ്ഡപാതികത്ഥേരേ ഘരദ്വാരേ ഠിതേ സസുരോ മേ അപ്പോദകം മധുപായാസം പരിഭുഞ്ജന്തോ തം ന മനസികരോതി, അഹം “മയ്ഹം സസുരോ ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ പുഞ്ഞം ന കരോതി, പുരാണപുഞ്ഞമേവ ഖാദതീ”തി ചിന്തേത്വാ, “അതിച്ഛഥ, ഭന്തേ, മയ്ഹം സസുരോ പുരാണം ഖാദതീ”തി അവചം, “ഏത്ഥ മേ കോ ദോസോ”തി? “അയ്യ, ഇധ ദോസോ നത്ഥി, അമ്ഹാകം ധീതാ യുത്തം കഥേതി, ത്വം കസ്മാ കുജ്ഝസീ”തി? “അയ്യാ, ഏസ താവ ദോസോ മാ ഹോതു, അയം പന ഏകദിവസം മജ്ഝിമയാമേ ദാസീപരിവുതാ പച്ഛാഗേഹം അഗമാസീ”തി. “ഏവം കിര, അമ്മാ”തി. “താതാ, നാഹം അഞ്ഞേന കാരണേന ഗതാ, ഇമസ്മിം പന ഗേഹേ ആജാനേയ്യവളവായ വിജാതായ സഞ്ഞമ്പി അകത്വാ നിസീദിതും നാമ അയുത്ത”ന്തി ദണ്ഡദീപികാ ഗാഹാപേത്വാ ഉണ്ഹോദകാദീനിപി ഗാഹാപേത്വാ ദാസീഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ വളവായ വിജാതപരിഹാരം കാരാപേസിം, “ഏത്ഥ മേ കോ ദോസോ”തി? “അയ്യ, ഇധ ദോസോ നത്ഥി, അമ്ഹാകം ധീതാ തവ ഗേഹേ ദാസീഹിപി അകത്തബ്ബയുത്തകം കമ്മം കരോതി, ത്വം കിം ഏത്ഥ ദോസം പസ്സസീ”തി?

അയ്യാ, ഇധാപി താവ ദോസോ മാ ഹോതു, ഇമിസ്സാ പന പിതാ ഇധാഗമനകാലേ ഇമം ഓവദന്തോ ഗുയ്ഹേ പടിച്ഛന്നേ ദസ ഓവാദേ അദാസി, തേസം അത്ഥം ന ജാനാമി, തേസം മേ അത്ഥം കഥേതു. ഇമിസ്സാ പന പിതാ **“അന്തോഅഗ്ഗി ബഹി ന നീഹരിതബ്ബോ”**തി ആഹ, “സക്കാ നു ഖോ അമ്ഹേഹി ഉഭതോ പടിവിസ്സകഗേഹാനം അഗ്ഗിം അദത്വാ വസിതു”ന്തി? “ഏവം കിര,

അമ്മാ''തി. ''താതാ, മയ്ഹം പിതാ ന ഏതം സന്ധായ കഥേസി. ഇദം പന സന്ധായ കഥേസി - 'അമ്മ, തവ സസ്സുസസുരസാമികാനം അഗുണം ദിസ്വാ ബഹി തസ്മിം തസ്മിം ഗേഹേ ഠത്വാ മാ കഥേസി. ഏവരൂപോ ഹി അഗ്ഗിസദിസോ അഗ്ഗി നാമ നത്ഥീ'''തി.

അയ്യാ, ഏതം താവ ഏവം ഹോതു, ഇമിസ്സാ പന പിതാ **"ബാഹിരതോ അഗ്ഗി ന അന്തോ പവേസേതബ്ബോ"**തി ആഹ, ''കിം സക്കാ അമ്ഹേഹി അന്തോ അഗ്ഗിമ്ഹി നിബ്ബുതേ ബാഹിരതോ അഗ്ഗിം അനാഹരിതു''ന്തി? ''ഏവം കിര, അമ്മാ''തി. താതാ, മയ്ഹം പിതാ ന ഏതം സന്ധായ കഥേസി, ഇദം പന സന്ധായ കഥേസി - സചേ പടിവിസ്സകഗേഹേസു ഇത്ഥിയോ വാ പുരിസാ വാ സസ്സുസസുരസാമികാനം അഗുണം കഥേന്തി, തേഹി കഥിതം ആഹരിത്വാ ''അസുകോ നാമ തുമ്ഹാകം ഏവഞ്ച ഏവഞ്ച അഗുണം കഥേതീ''തി പുന മാ കഥേയ്യാസി. ''ഏതേന ഹി അഗ്ഗിനാ സദിസോ അഗ്ഗി നാമ നത്ഥീ''തി. ഏവം ഇമസ്മിമ്പി കാരണേ സാ നിദ്ദോസാവ അഹോസി. യഥാ ച ഏത്ഥ, ഏവം സേസേസുപി.

തേസു പന അയമധിപ്പായോ - യമ്പി ഹി തസ്സാ പിതരാ **"യേ ദദന്തി, തേസംയേവ ദാതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം. തം ''യാചിതകം ഉപകരണം ഗഹേത്വാ യേ പടിദേന്തി, തേസഞ്ഞേവ ദാതബ്ബ''ന്തി സന്ധായ വുത്തം.

"യേ ന ദേന്തി, തേസം ന ദാതബ്ബ"ന്തി ഇദമ്പി യേ യാചിതകം ഗഹേത്വാ ന പടിദേന്തി, തേസം ന ദാതബ്ബന്തി സന്ധായ വുത്തം.

"ദദന്തസ്സാപി അദദന്തസ്സാപി ദാതബ്ബ"ന്തി ഇദം പന ദലിദ്ദേസു ഞാതിമിത്തേസു സമ്പത്തേസു തേ പടിദാതും സക്കോന്തു വാ മാ വാ, തേസം ദാതുമേവ വട്ടതീതി സന്ധായ വുത്തം.

"സുഖം നിസീദിതബ്ബ"ന്തി ഇദമ്പി സസ്സുസസുരസാമികേ ദിസ്വാ വുട്ഠാതബ്ബട്ഠാനേ നിസീദിതും ന വട്ടതീതി സന്ധായ വുത്തം.

"സുഖം ഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി ഇദം പന സസ്സുസസുരസാമികേഹി പുരേതരം അഭുഞ്ജിത്വാ തേ പരിവിസിത്വാ സബ്ബേഹി ലദ്ധാലദ്ധം ഞത്വാ പച്ഛാ സയം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി സന്ധായ വുത്തം.

"സുഖം നിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി ഇദമ്പി സസ്സുസസുരസാമികേഹി പുരേതരം സയനം ആരുയ്ഹ ന നിപജ്ജിതബ്ബം, തേസം കത്തബ്ബയുത്തകം വത്തപടിവത്തം കത്വാ പച്ഛാ സയം നിപജ്ജിതും യുത്തന്തി സന്ധായ വുത്തം.

"അഗ്ഗി പരിചരിതബ്ബോ"തി ഇദം പന സസ്സുമ്പി സസുരമ്പി സാമികമ്പി അഗ്ഗിക്ഖന്ധം വിയ ഉരഗരാജാനം വിയ ച കത്വാ പസ്സിതും വട്ടതീതി സന്ധായ വുത്തം.

"അന്തോദേവതാ നമസ്സിതബ്ബാ"തി ഇദമ്പി സസ്സുഞ്ച സസുരഞ്ച സാമികഞ്ച ദേവതാ വിയ കത്വാ ദട്ഠും വട്ടതീതി സന്ധായ വുത്തം. ഏവം സേട്ഠി ഇമേസം ദസഓവാദാനം അത്ഥം സുത്വാ പടിവചനം അപസ്സന്തോ അധോമുഖോ നിസീദി.

അഥ നം കുടുമ്ബികാ "കിം സേട്ഠി അഞ്ഞോപി അമ്ഹാകം ധീതു ദോസോ അത്ഥീ"തി പുച്ഛിംസു. "നത്ഥി, അയ്യാ"തി. "അഥ കസ്മാ നം നിദ്ദോസം അകാരണേന ഗേഹാ നിക്കഡ്ഢാപേസീ"തി ഏവം വുത്തേ വിസാഖാ ആഹ - "താതാ, കിഞ്ചാപി മയ്ഹം സസുരസ്സ വചനേന പഠമമേവ ഗമനം ന യുത്തം, പിതാ പന മേ ആഗമനകാലേ മമ ദോസസോധനത്ഥായ മം തുമ്ഹാകം ഹത്ഥേ ഠപേസി, തുമ്ഹേഹി ച മേ നിദ്ദോസഭാവോ ഞാതോ, ഇദാനി ച മയ്ഹം ഗന്തും യുത്ത"ന്തി ദാസിദാസേ "യാനാദീഹി സജ്ജാപേഥാ"തി ആണാപേസി. അഥ നം സേട്ഠി കുടുമ്ബികേ ഗഹേത്വാ "അമ്മ, മയാ അജാനിത്വാവ കഥിതം, ഖമാഹി മേ"തി ആഹ. "താത, തുമ്ഹാകം ഖമിതബ്ബം താവ ഖമാമി, അഹം പന ബുദ്ധസാസനേ അവേച്ചപ്പസന്നസ്സ കുലസ്സ ധീതാ, ന മയം വിനാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന വത്താമ, സചേ മമ രുചിയാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം പടിജഗ്ഗിതും ലഭാമി, വസിസ്സാമീ"തി. "അമ്മ, ത്വം യഥാരുചിയാ തവ സമണേ പടിജഗ്ഗാ"തി ആഹ.

വിസാഖാ ദസബലം നിമന്താപേത്വാ പുനദിവസേ നിവേസനം പവേസേസി. നഗ്ഗസമണാപി സത്ഥു മിഗാരസേട്ഠിനോ ഗേഹം ഗമനഭാവം സുത്വാ ഗന്ത്വാ ഗേഹം പരിവാരേത്വാ നിസീദിംസു. വിസാഖാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ "സബ്ബോ സക്കാരോ പടിയാദിതോ, സസുരോ മേ ആഗന്ത്വാ ദസബലം പരിവിസതൂ"തി സാസനം പേസേസി. അഥ നം ഗന്തുകാമം ആജീവകാ "മാ ഖോ ത്വം, ഗഹപതി, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാ"തി നിവാരേസും. സോ "സുണ്ഹാ മേ സയമേവ പരിവിസതൂ"തി സാസനം പഹിണി. സാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ നിട്ഠിതേ ഭത്തകിച്ചേ പുന സാസനം പേസേസി - "സസുരോ മേ ആഗന്ത്വാ ധമ്മകഥം സുണാതൂ"തി. അഥ നം "ഇദാനി അഗമനം നാമ അതിവിയ അയുത്ത"ന്തി ധമ്മം സോതുകാമതായ ഗച്ഛന്തം പുന തേ ആഹംസു - "തേന ഹി സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ധമ്മം സുണന്തോ ബഹിസാണിയാ നിസീദിത്വാ സുണാഹീ"തി. പുരേതരമേവസ്സ ഗന്ത്വാ സാണിം പരിക്ഖിപിംസു. സോ ഗന്ത്വാ ബഹിസാണിയം നിസീദി. സത്ഥാ "ത്വം ബഹിസാണിയം വാ നിസീദ, പരകുട്ടേ വാ പരസേലേ വാ പരചക്കവാളേ വാ പന നിസീദ, അഹം ബുദ്ധോ നാമ സക്കോമി തം മമ സദ്ദം സാവേതു"ന്തി മഹാജമ്ബും ഖന്ധേ ഗഹേത്വാ ചാലേന്തോ വിയ അമതവസ്സം വസ്സേന്തോ വിയ ച ധമ്മം ദേസേതും അനുപുബ്ബിം കഥം ആരഭി.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ച പന ധമ്മം ദേസേന്തേ പുരതോ ഠിതാപി പച്ഛതോ ഠിതാപി ചക്കവാളസതം ചക്കവാളസഹസ്സം അതിക്കമിത്വാ ഠിതാപി അകനിട്ഠഭവനേ ഠിതാപി "സത്ഥാ മമഞ്ഞേവ ഓലോകേതി, മയ്ഹമേവ ധമ്മം ദേസേതീ"തി വദന്തി. സത്ഥാ ഹി തം തം ഓലോകേന്തോ വിയ തേന തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ വിയ ച അഹോസി. ചന്ദസമാ കിര ബുദ്ധാ. യഥാ ചന്ദോ ഗഗനമജ്ഝേ ഠിതോ "മയ്ഹം ഉപരി ചന്ദോ, മയ്ഹം ഉപരി ചന്ദോ"തി സബ്ബസത്താനം ഖായതി, ഏവമേവ യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതാനം അഭിമുഖേ ഠിതാ വിയ ഖായന്തി. ഇദം കിര തേസം അലങ്കതസീസം ഛിന്ദിത്വാ അഞ്ജിതഅക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ഹദയമംസം ഉപ്പാടേത്വാ പരസ്സ ദാസത്ഥായ ജാലിസദിസേ പുത്തേ കണ്ഹാജിനാസദിസാ ധീതരോ മദ്ദിസദിസാ പജാപതിയോ പരിച്ചജിത്വാ ദിന്നദാനസ്സ ഫലം. മിഗാരസേട്ഠിപി ഖോ തഥാഗതേ ധമ്മദേസനം വിനിവത്തേന്തേ ബഹിസാണിയം നിസിന്നോവ സഹസ്സ നയപടിമണ്ഡിതേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ അചലായ സദ്ധായ

സമന്നാഗതോ തീസു രതനേസു നിക്കങ്ഖോ ഹുത്വാ സാണികണ്ണം ഉക്ഖിപിത്വാ ആഗന്ത്വാ സുണ്ഹായ ഥനം മുഖേന ഗഹേത്വാ, “ത്വം മേ അജ്ജതോ പട്ഠായ മാതാ”തി തം മാതുട്ഠാനേ ഠപേസി. തതോ പട്ഠായ **മിഗാരമാതാ** നാമ ജാതാ. പച്ഛാഭാഗേ പുത്തം ലഭിത്വാപി മിഗാരോതിസ്സ നാമമകാസി.

മഹാസേട്ഠി സുണ്ഹായ ഥനം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഗന്ത്വാ ഭഗവതോ ദ്വീസു പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ പാദേ പാണീഹി ച പരിസമ്ബാഹന്തോ മുഖേന ച പരിചുമ്ബന്തോ “മിഗാരോ അഹം, ഭന്തേ, മിഗാരോ അഹം, ഭന്തേ”തി തിക്ഖത്തും നാമം സാവേത്വാ, “അഹം, ഭന്തേ, എത്തകം കാലം യത്ഥ നാമ ദിന്നം മഹപ്ഫലന്തി ന ജാനാമി, ഇദാനി ച മേ സുണിസം നിസ്സായ ഞാതം, സബ്ബാ അപായദുക്ഖാ മുത്തോമ്ഹി, സുണിസാ മേ ഇമം ഗേഹം ആഗച്ഛന്തീ മമ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ആഗതാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“സോഹം അജ്ജ പജാനാമി, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം;
അത്ഥായ വത മേ ഭദ്ദാ, സുണിസാ ഘരമാഗതാ”തി.

വിസാഖാ പുനദിവസത്ഥായപി സത്ഥാരം നിമന്തേസി. അഥസ്സാ പുനദിവസേപി സസ്സു സോതാപത്തിഫലം പത്താ. തതോ പട്ഠായ തം ഗേഹം സാസനസ്സ വിവടദ്വാരം അഹോസി. തതോ സേട്ഠി ചിന്തേസി - “ബഹൂപകാരാ മേ സുണിസാ പസന്നാകാരമസ്സാ കരിസ്സാമി, എതിസ്സാ ഭാരിയം പസാധനം നിച്ചകാലം പസാധേതും ന സക്കാ, സല്ലഹുകമസ്സാ ദിവാ ച രത്തോ ച സബ്ബഇരിയാപഥേസു പസാധനയോഗ്ഗം പസാധനം കാരേസ്സാമീ”തി സതസഹസ്സഗ്ഘനകം ഘനമട്ഠകം നാമ പസാധനം കാരേത്വാ തസ്മിം നിട്ഠിതേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ സക്കച്ചം ഭോജേത്വാ വിസാഖം സോളസഹി ഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹാപേത്വാ സത്ഥു സമ്മുഖേ ഠപേത്വാ പസാധേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദാപേസി. സത്ഥാ അനുമോദനം കത്വാ വിഹാരമേവ ഗതോ. വിസാഖാപി തതോ പട്ഠായ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തീ സത്ഥു സന്തികാ **അട്ഠ വരേ** (മഹാവ॰ ൩൫൧) ലഭിത്വാ ഗഗനതലേ ചന്ദലേഖാ വിയ പഞ്ഞായമാനാ പുത്തധീതാഹി വുഡ്ഢിം പാപുണി. തസ്സാ കിര ദസ പുത്താ ദസ ധീതരോ ച അഹേസും. തേസു എകേകസ്സ ദസ ദസ പുത്താ ദസ ദസ ധീതരോ അഹേസും. തേസു തേസുപി എകേകസ്സ ദസ ദസ പുത്താ ദസ ദസ ധീതരോ ചാതി എവമസ്സാ പുത്തനത്തപനത്തസന്താനവസേന പവത്താനി വീസാധികാനി ചത്താരി സതാനി അട്ഠ ച പാണസഹസ്സാനി അഹേസും. തേനാഹു പോരാണാ -

“വിസാഖാ വീസതി പുത്താ, നത്താ ച ചതുരോ സതാ;
പനത്താ അട്ഠസഹസ്സാ, ജമ്ബുദീപേ സുപാകടാ”തി.

ആയു വീസവസ്സസതം അഹോസി, സീസേ എകമ്പി പലിതം നാമ നാഹോസി, നിച്ചം സോളസവസ്സുദ്ദേസികാ വിയ അഹോസി. തം പുത്തനത്തപനത്തപരിവാരം വിഹാരം ഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ, “കതമാ എത്ഥ വിസാഖാ”തി പരിപുച്ഛിതാരോ ഹോന്തി? യേ നം ഗച്ഛന്തിം പസ്സന്തി, “ഇദാനി ഥോകം ഗച്ഛതു, ഗച്ഛമാനാവ നോ, അയ്യാ സോഭതീ”തി, ചിന്തേന്തി. യേ നം ഠിതം നിസിന്നം നിപന്നം പസ്സന്തി, “ഇദാനി ഥോകം നിപജ്ജതു, നിപന്നാവ നോ, അയ്യാ, സോഭതീ”തി ചിന്തേന്തി. ഇതി സാ “ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു

അസുകങ്ങരിയാപഥേന നാമ ന സോഭതീ''തി വത്തബ്ബാ ന ഹോതി. പഞ്ചന്നം ഖോ പന ഹത്ഥീനം ബലം ധാരേതി. രാജാ ''വിസാഖാ കിര പഞ്ചന്നം ഹത്ഥീനം ബലം ധാരേതീ''തി സുത്വാ തസ്സാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ആഗമനവേലായ ഥാമം വീമംസിതുകാമോ ഹത്ഥിം വിസ്സജ്ജാപേസി, സോ സോണ്ഡം ഉക്ഖിപിത്വാ വിസാഖാഭിമുഖോ അഗമാസി. തസ്സാ പരിവാരിത്ഥിയോ പഞ്ചസതാ ഏകച്ചാ പലായിംസു, ഏകച്ചാ ന പരിസ്സജ്ജിത്വാ ''കിം ഇദ''ന്തി വുത്തേ - ''രാജാ കിര തേ, അയ്യേ, ബലം വീമംസിതുകാമോ ഹത്ഥിം വിസ്സജ്ജാപേസീ''തി വദിംസു. വിസാഖാ ഇമം ദിസ്വാ, ''കിം പലായിതേന, കഥം നു ഖോ തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ, ''സചേ തം ദള്ഹം ഗണ്ഹിസ്സാമി, വിനസ്സേയ്യാ''തി ദ്വീഹി അങ്ഗുലീഹി സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ പടിപണാമേസി. ഹത്ഥീ അത്താനം സന്ധാരേത്വാ ഠാതും നാസക്ഖി, രാജങ്ഗണേ ഉക്കുടികോ ഹുത്വാ പതിതോ. മഹാജനോ സാധുകാരം അദാസി. സാപി സപരിവാരാ സോത്ഥിനാ ഗേഹം അഗമാസി.

തേന ഖോ പന സമയേന സാവത്ഥിയം വിസാഖാ മിഗാരമാതാ ബഹുപുത്താ ഹോതി ബഹുനത്താ അരോഗപുത്താ അരോഗനത്താ അഭിമങ്ഗലസമ്മതാ, താവതകേസു പുത്തനത്തേസു ഏകോപി അന്തരാ മരണം പത്തോ നാമ നാഹോസി. സാവത്ഥിവാസിനോ മങ്ഗലേസു ഛണേസു വിസാഖം പഠമം നിമന്തേത്വാ ഭോജേന്തി. അഥേകസ്മിം ഉസ്സവദിവസേ മഹാജനേ മണ്ഡിതപസാധിതേ ധമ്മസ്സവനായ വിഹാരം ഗച്ഛന്തേ വിസാഖാപി നിമന്തിതട്ഠാനേ ഭുഞ്ജിത്വാ മഹാലതാപസാധനം പസാധേത്വാ മഹാജനേന സദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗേന ഭണ്ഡികം ബന്ധിത്വാ ദാസിയാ അദാസി. യം സന്ധായ വുത്തം -

> ''തേന ഖോ പന സമയേന സാവത്ഥിയം ഉസ്സവോ ഹോതി, മനുസ്സാ അലങ്കതപടിയത്താ ആരാമം ഗച്ഛന്തി, വിസാഖാപി മിഗാരമാതാ അലങ്കതപടിയത്താ വിഹാരം ഗച്ഛതി. അഥ ഖോ വിസാഖാ മിഗാരമാതാ ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗേന ഭണ്ഡികം ബന്ധിത്വാ ദാസിയാ അദാസി 'ഹന്ദ ജേ ഇമം ഭണ്ഡികം ഗണ്ഹാഹീ'''തി (പാചി॰ ൫൦൩).

സാ കിര വിഹാരം ഗച്ഛന്തീ ചിന്തേസി - ''ഏവരൂപം മഹഗ്ഘം പസാധനം സീസേ പടിമുക്കം യാവ പാദപിട്ഠിം അലങ്കാരം അലങ്കരിത്വാ വിഹാരം പവിസിതും അയുത്ത''ന്തി നം ഓമുഞ്ചിത്വാ ഭണ്ഡികം കത്വാ അത്തനോ പുഞ്ഞേനേവ നിബ്ബത്തായ പഞ്ചഹത്ഥിഥാമധരായ ദാസിയാ ഹത്ഥേ അദാസി. സാ ഏവ കിര തം ഗണ്ഹിതും സക്കോതി. തേന നം ആഹ - ''അമ്മ, ഇമം പസാധനം ഗണ്ഹ, സത്ഥുസന്തികാ നിവത്തനകാലേ പസാധേസ്സാമി ന''ന്തി. തം പന ദത്വാ ഘനമട്ഠകം പസാധനം പസാധേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം അസ്സോസി, ധമ്മസ്സവനാവസാനേ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ ഉട്ഠായ പക്കാമി. സാപിസ്സാ ദാസീ തം പസാധനം പമുട്ഠാ. ധമ്മം സുത്വാ പന പക്കന്തായ പരിസായ സചേ കിഞ്ചി പമുട്ഠം ഹോതി, തം ആനന്ദത്ഥേരോ പടിസാമേതി. ഇതി സോ തം ദിവസം മഹാലതാപസാധനം ദിസ്വാ സത്ഥു ആരോചേസി - ''ഭന്തേ, വിസാഖാ പസാധനം പമുസ്സിത്വാ ഗതാ''തി. ''ഏകമന്തം ഠപേഹി, ആനന്ദാ''തി. ഥേരോ തം ഉക്ഖിപിത്വാ സോപാനപസ്സേ ലഗ്ഗേത്വാ ഠപേസി.

വിസാഖാപി സുപ്പിയായ സദ്ധിം ''ആഗന്തുകഗമികഗിലാനാദീനം കത്തബ്ബയുത്തകം ജാനിസ്സാമീ''തി അന്തോവിഹാരേ വിചരി. താ പന

ഉപാസികായോ അഞ്ഞോവിഹാരേ ദിസ്വാ സപ്പിമധുതേലാദീഹി അത്ഥികാ പകതിയാവ ദഹരാ ച സാമണേരാ ച ഥാലകാദീനി ഗഹേത്വാ ഉപസങ്കമന്തി. തസ്മിമ്പി ദിവസേ തഥേവ കരിംസു. അഥേകം ഗിലാനം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ സുപ്പിയാ (മഹാവ॰ ൨൮൪) "കേനത്ഥോ അയ്യസ്സാ"തി പുച്ഛിത്വാ "പടിച്ഛാദനീയേനാ"തി വുത്തേ ഹോതു, അയ്യ, പേസേസ്സാമീതി ദുതിയദിവസേ കപ്പിയമംസം അലഭന്തീ അത്തനോ ഊരുമംസേന കത്തബ്ബകിച്ചം കത്വാ പുന സത്ഥരി പസാദേന പാകതികസരീരാവ അഹോസി. വിസാഖാപി ഗിലാനേ ച ദഹരേ ച സാമണേരേ ച ഓലോകേത്വാ അഞ്ഞേന ദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ വിഹാരൂപചാരേ ഠിതാ, "അമ്മ, പസാധനം ആഹര പസാധേസ്സാമീ"തി ആഹ. തസ്മിം ഖണേ സാ ദാസീ പമുസ്സിത്വാ നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ, "അയ്യേ, പമുട്ഠാമ്ഹീ"തി ആഹ. "തേന ഹി ഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിത്വാ ഏഹി, സചേ പന മയ്ഹം അയ്യേന ആനന്ദത്ഥേരേന ഉക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ ഠപിതം ഹോതി, മാ ആഹരേയ്യാസി, അയ്യസ്സേവ തം മയാ പരിച്ചത്ത"ന്തി. ജാനാതി കിര സാ "കുലമനുസ്സാനം പമുട്ഠഭണ്ഡകം ഥേരോ പടിസാമേതീ"തി; തസ്മാ ഏവമാഹ. ഥേരോപി തം ദാസിം ദിസ്വാവ "കിമത്ഥം ആഗതാസീ"തി പുച്ഛിത്വാ, "അയ്യായ മേ പസാധനം പമുസ്സിത്വാ ആഗതാമ്ഹീ"തി വുത്തേ, "ഏതസ്മിം മേ സോപാനപസ്സേ ഠപിതം, ഗച്ഛ നം ഗണ്ഹാഹീ"തി ആഹ. സാ, "അയ്യ, തുമ്ഹാകം ഹത്ഥേന ആമട്ഠഭണ്ഡകം മയ്ഹം അയ്യായ അനാഹാരിയം കത"ന്തി വത്വാ തുച്ഛഹത്ഥാവ ഗന്ത്വാ, "കിം, അമ്മാ"തി വിസാഖായ പുട്ഠാ തമത്ഥം ആരോചേസി. "അമ്മ , നാഹം മമ അയ്യേന ആമട്ഠഭണ്ഡം പിലന്ധിസ്സാമി, പരിച്ചത്തം മയാ. അയ്യാനം പന പടിജഗ്ഗിതും ദുക്ഖം, തം വിസ്സജ്ജേത്വാ കപ്പിയഭണ്ഡം ഉപനേസ്സാമി, ഗച്ഛ, തം ആഹരാഹീ"തി. സാ ഗന്ത്വാ ആഹരി. വിസാഖാ തം അപിലന്ധിത്വാവ കമ്മാരേ പക്കോസാപേത്വാ അഗ്ഘാപേസി. തേഹി "നവ കോടിയോ അഗ്ഘതി, ഹത്ഥകാരാപണിയം പനസ്സ സതസഹസ്സ"ന്തി വുത്തേ പസാധനം യാനേ ഠപാപേത്വാ "തേന ഹി തം വിക്കിണഥാ"തി ആഹ. ഭത്തകം ധനം ദത്വാ ഗണ്ഹിതും ന കോചി സക്ഖിസ്സതി. തഞ്ഹി പസാധനം പസാധേതും അനുച്ഛവികാ ഇത്ഥിയോ നാമ ദുല്ലഭാ. പഥവിമണ്ഡലസ്മിഞ്ഹി തിസ്സോവ ഇത്ഥിയോ മഹാലതാപസാധനം ലഭിംസു വിസാഖാ മഹാഉപാസികാ, ബന്ധുലമല്ലസേനാപതിസ്സ ഭരിയാ, മല്ലികാ, ബാരാണസിസേട്ഠിനോ ധീതാതി.

തസ്മാ വിസാഖാ സയമേവ തസ്സ മൂലം ദത്വാ സതസഹസ്സാധികാ നവ കോടിയോ സകടേ ആരോപേത്വാ വിഹാരം നേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, മയ്ഹം അയ്യേന ആനന്ദത്ഥേരേന മമ പസാധനം ഹത്ഥേന ആമട്ഠം, തേന ആമട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ന സക്കാ തം മയാ പിലന്ധിതും. തം പന വിസ്സജ്ജേത്വാ കപ്പിയം ഉപനേസ്സാമീതി വിക്കിണാപേന്തീ അഞ്ഞം തം ഗണ്ഹിതും സമത്ഥം അദിസ്വാ അഹമേവ തസ്സ മൂലം ഗാഹാപേത്വാ ആഗതാ, ചതൂസു പച്ചയേസു കതരപച്ചയേന ഉപനേസ്സാമി, ഭന്തേ"തി. പാചീനദ്വാരേ സങ്ഘസ്സ വസനട്ഠാനം കാതും തേ യുത്തം വിസാഖേതി "യുത്തം, ഭന്തേ"തി വിസാഖാ തുട്ഠമാനസാ നവകോടീഹി ഭൂമിമേവ ഗണ്ഹി. അപരാഹി നവകോടീഹി വിഹാരം കാതും ആരഭി.

അഥേകദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ ദേവലോകാ ചവിത്വാ ഭദ്ദിയനഗരേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തസ്സ ഭദ്ദിയസ്സ നാമ സേട്ഠിപുത്തസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം ദിസ്വാ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗേഹേ

ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ഉത്തരദ്വാരാഭിമുഖോ അഹോസി. പകതിയാ ഹി സത്ഥാ വിസാഖായ ഗേഹേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ജേതവനേ വസതി. അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗേഹേ ഭിക്ഖം ഗഹേത്വാ പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ പുബ്ബാരാമേ വസതി. ഉത്തരദ്വാരം സന്ധായ ഗച്ഛന്തംയേവ ഭഗവന്തം ദിസ്വാ, ''ചാരികം പക്കമിസ്സതീ''തി ജാനന്തി. വിസാഖാപി തം ദിവസം ''സത്ഥാ ഉത്തരദ്വാരാഭിമുഖോ ഗതോ''തി സുത്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ആഹ - ''ചാരികം ഗന്തുകാമത്ഥ, ഭന്തേ''തി? ''ആമ, വിസാഖേ''തി. ''ഭന്തേ, എത്തകം ധനം പരിച്ചജിത്വാ തുമ്ഹാകം വിഹാരം കാരേമി, നിവത്തഥ, ഭന്തേ''തി. ''അനിവത്തഗമനം ഇദം വിസാഖേ''തി. സാ ''അദ്ധാ ഹേതുസമ്പന്നം കഞ്ചി പസ്സിസ്സതി ഭഗവാ''തി ചിന്തേത്വാ, ''തേന ഹി, ഭന്തേ, മയ്ഹം കതാകതവിജാനനകം എകം ഭിക്ഖും നിവത്തേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി ആഹ. ''യം രുച്ചസി, തസ്സ പത്തം ഗണ്ഹ വിസാഖേ''തി ആഹ. സാ കിഞ്ചാപി ആനന്ദത്ഥേരം പിയായതി, ''മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ഇദ്ധിമാ, എതം മേ നിസ്സായ കമ്മം ലഹും നിപ്ഫജ്ജിസ്സതീ''തി പന ചിന്തേത്വാ ഥേരസ്സ പത്തം ഗണ്ഹി. ഥേരോ സത്ഥാരം ഓലോകേസി. സത്ഥാ ''തവ പരിവാരേ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ നിവത്ത മോഗ്ഗല്ലാനാ''തി ആഹ. സോ തഥാ അകാസി. തസ്സാനുഭാവേന പഞ്ഞാസസട്ഠിയോജനാനിപി രുക്ഖത്ഥായ ച പാസാണത്ഥായ ച ഗതാ മനുസ്സാ മഹന്തേ മഹന്തേ രുക്ഖേ ച പാസാണേ ച ഗഹേത്വാ തം ദിവസമേവ ആഗച്ഛന്തി, നേവ സകടേ രുക്ഖപാസാണേ ആരോപേന്താ കിലമന്തി, ന അക്ഖോ ഭിജ്ജതി. ന ചിരസ്സേവ ദ്വേഭൂമികം പാസാദം കരിംസു. ഹേട്ഠാഭൂമിയം പഞ്ച ഗബ്ഭസതാനി, ഉപരിഭൂമിയം പഞ്ച ഗബ്ഭസതാനീതി ഗബ്ഭസഹസ്സപടിമണ്ഡിതോ പാസാദോ അഹോസി. അട്ഠകരീസേ പരിസുദ്ധേ ഭൂമിഭാഗേ പാസാദം കാരാപേസി, ''സുദ്ധപാസാദോ പന ന സോഭതീ''തി തം പരിവാരേത്വാ പഞ്ച പധാനവേത്തഗേഹസതാനി, പഞ്ച ചൂളപാസാദസതാനി, പഞ്ച ദീഘമാളകസതാനി കാരാപേസി.

അഥ സത്ഥാ നവഹി മാസേഹി ചാരികം ചരിത്വാ പുന സാവത്ഥിം അഗമാസി. വിസാഖായപി പാസാദേ കമ്മം നവഹി മാസേഹി നിട്ഠിതം. പാസാദകൂടം ഘനകോട്ടിതരത്തസുവണ്ണേനേവ സട്ഠിഉദകഘടഗണ്ഹനകം കാരാപേസി. ''സത്ഥാ ജേതവനവിഹാരം ഗച്ഛതീ''തി ച സുത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ സത്ഥാരം അത്തനോ വിഹാരം നേത്വാ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി, ''ഭന്തേ, ഇമം ചതുമാസം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഗഹേത്വാ ഇധേവ വസഥ, പാസാദമഹം കരിസ്സാമീ''തി. സത്ഥാ അധിവാസേസി. സാ തതോ പട്ഠായ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ വിഹാരേ എവ ദാനം ദേതി. അഥസ്സാ എകാ സഹായികാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം എകം വത്ഥം ആദായ ആഗന്ത്വാ, ''സഹായികേ അഹം ഇമം വത്ഥം തവ പാസാദേ ഭൂമത്ഥരണസങ്ഖേപേന അത്ഥരിതുകാമാ, അത്ഥരണട്ഠാനം മേ ആചിക്ഖഥാ''തി ആഹ. ''സാധു സഹായികേ, സചേ ത്യാഹം 'ഓകാസോ നത്ഥീ'തി വക്ഖാമി, ത്വം 'മേ ഓകാസം അദാതുകാമാ'തി മഞ്ഞിസ്സസി, സയമേവ പാസാദസ്സ ദ്വേ ഭൂമിയോ ഗബ്ഭസഹസ്സഞ്ച ഓലോകേത്വാ അത്ഥരണട്ഠാനം ജാനാഹീ''തി ആഹ. സാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം വത്ഥം ഗഹേത്വാ തത്ഥ തത്ഥ വിചരന്തീ തതോ അപ്പതരമൂലം വത്ഥം അദിസ്വാ ''നാഹം ഇമസ്മിം പാസാദേ പുഞ്ഞഭാഗം ലഭാമീ''തി ദോമനസ്സപ്പത്താ എകസ്മിം ഠാനേ രോദന്തീ അട്ഠാസി. അഥ നം ആനന്ദത്ഥേരോ ദിസ്വാ, ''കസ്മാ രോദസീ''തി പുച്ഛി. സാ തമത്ഥം ആരോചേസി. ഥേരോ ''മാ ചിന്തയി, അഹം തേ അത്ഥരണട്ഠാനം ആചിക്ഖിസ്സാമീ''തി വത്വാ, ''സോപാനപാദമൂലേ

പാദധോവനട്ഠാനേ ഇമം പാദപുഞ്ഛനകം കത്വാ അത്ഥരാഹി, ഭിക്ഖൂ പാദേ ധോവിത്വാ പഠമം ഏത്ഥ പാദം പുഞ്ഛിത്വാ അന്തോ പവിസിസ്സന്തി, ഏവം തേ മഹപ്ഫലം ഭവിസ്സതീ''തി ആഹ. വിസാഖായ കിരേതം അസല്ലക്ഖിതട്ഠാനം.

വിസാഖാ ചത്താരോ മാസേ അന്തോവിഹാരേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം അദാസി, അവസാനദിവസേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ചീവരസാടകേ അദാസി. സങ്ഘനവകേന ലദ്ധചീവരസാടകാ സഹസ്സഗ്ഘനകാ ഹോന്തി. സബ്ബേസം പത്താനി പൂരേത്വാ ഭേസജ്ജം അദാസി. ദാനപരിച്ചാഗേ നവ കോടിയോ അഗമംസു. ഇതി വിഹാരസ്സ ഭൂമിഗ്ഗഹണേ നവ കോടിയോ, വിഹാരസ്സ കാരാപനേ നവ, വിഹാരമഹേ നവാതി സബ്ബാപി സത്തവീസതി കോടിയോ സാ ബുദ്ധസാസനേ പരിച്ചജി. ഇത്ഥിഭാവേ ഠത്വാ മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ ഗേഹേ വസമാനായ ഏവരൂപോ മഹാപരിച്ചാഗോ നാമ അഞ്ഞിസ്സാ നത്ഥി. സാ വിഹാരമഹസ്സ നിട്ഠിതദിവസേ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ പുത്തനത്തപനത്തപരിവുതാ ''യം യം മയാ പുബ്ബേ പത്ഥിതം, സബ്ബമേവ മത്ഥകം പത്ത''ന്തി പാസാദം അനുപരിയായന്തീ പഞ്ചഹി ഗാഥാഹി മധുരസദ്ദേന ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

''കദാഹം പാസാദം രമ്മം, സുധാമത്തികലേപനം;
വിഹാരദാനം ദസ്സാമി, സങ്കപ്പോ മയ്ഹ പൂരിതോ.

''കദാഹം മഞ്ചപീഠഞ്ച, ഭിസിബിമ്ബോഹനാനി ച;
സേനാസനഭണ്ഡം ദസ്സാമി, സങ്കപ്പോ മയ്ഹ പൂരിതോ.

''കദാഹം സലാകഭത്തം, സുചിം മംസൂപസേചനം;
ഭോജനദാനം ദസ്സാമി, സങ്കപ്പോ മയ്ഹ പൂരിതോ.

''കദാഹം കാസികം വത്ഥം, ഖോമകപ്പാസികാനി ച;
ചീവരദാനം ദസ്സാമി, സങ്കപ്പോ മയ്ഹ പൂരിതോ.

''കദാഹം സപ്പിനവനീതം, മധുതേലഞ്ച ഫാണിതം;
ഭേസജ്ജദാനം ദസ്സാമി, സങ്കപ്പോ മയ്ഹ പൂരിതോ''തി.

ഭിക്ഖൂ തസ്സാ സദ്ദം സുത്വാ സത്ഥു ആരോചയിംസു - ''ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി ഏത്തകേ അദ്ധാനേ വിസാഖായ ഗായനം നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബം, സാ അജ്ജ പുത്തനത്തപനത്തപരിവുതാ ഗായമാനാ പാസാദം അനുപരിയായതി, കിം നു ഖൊസ്സാ പിത്തം വാ കുപിതം, ഉദാഹു ഉമ്മത്തികാ ജാതാ''തി? സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, മയ്ഹം ധീതാ ഗായതി, അത്തനോ പനസ്സാ അജ്ഝാസയോ പരിപുണ്ണോ, സാ 'പത്ഥിതപത്ഥനാ മേ മത്ഥകം പത്താ'തി തുട്ഠമാനസാ ഉദാനം ഉദാനേന്തീ വിചരതീ''തി വത്വാ ''കദാ പന, ഭന്തേ, തായ പത്ഥനാ പത്ഥിതാ''തി? ''സുണിസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ''തി. ''സുണിസ്സാമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ അതീതം ആഹരി -

''അതീതേ , ഭിക്ഖവേ, ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സമത്ഥകേ പദുമുത്തരോ നാമ ബുദ്ധോ ലോകേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ വസ്സസതസഹസ്സം ആയു അഹോസി, ഖീണാസവാനം സതസഹസ്സപരിവാരോ, നഗരം ഹംസവതീ നാമ, പിതാ സുനന്ദോ നാമ രാജാ, മാതാ സുജാതാ നാമ ദേവീ, തസ്സ അഗ്ഗഉപട്ഠായികാ

ഏകാ ഉപാസികാ അട്ഠ വരേ യാചിത്വാ മാതുട്ഠാനേ ഠത്വാ സത്ഥാരം ചതൂഹി പച്ചയേഹി പടിജഗ്ഗന്തീ സായംപാതം ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി. തസ്സാ ഏകാ സഹായികാ തായ സദ്ധിം വിഹാരം നിബദ്ധം ഗച്ഛതി. സാ തസ്സാ സത്ഥാരാ സദ്ധിം വിസ്സാസേന കഥനഞ്ച വല്ലഭഭാവഞ്ച ദിസ്വാ, 'കിം നു ഖോ കത്വാ ഏവം ബുദ്ധാനം വല്ലഭാ ഹോതീ'തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം പുച്ഛി - 'ഭന്തേ, ഏസാ ഇത്ഥീ തുമ്ഹാകം കിം ഹോതീ''തി? ''ഉപട്ഠായികാനം അഗ്ഗാ''തി. ''ഭന്തേ, കിം കത്വാ ഉപട്ഠായികാനം അഗ്ഗാ ഹോതീ''തി? ''കപ്പസതസഹസ്സം പത്ഥനം പത്ഥേത്വാ''തി. ''ഇദാനി പത്ഥേത്വാ ലദ്ധും സക്കാ, ഭന്തേ''തി. ''ആമ, സക്കാ''തി. ''തേന ഹി, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുസതസഹസ്സേന സദ്ധിം സത്താഹം മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ''തി ആഹ. സത്ഥാ അധിവാസേസി. സാ സത്താഹം ദാനം ദത്വാ ഓസാനദിവസേ ചീവരസാടകേ ദത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ, ''ഭന്തേ, നാഹം ഇമസ്സ ദാനസ്സ ഫലേന ദേവിസ്സരിയാദീനം അഞ്ഞതരം പത്ഥേമി, തുമ്ഹാദിസസ്സ പനേകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ അട്ഠ വരേ ലഭിത്വാ മാതുട്ഠാനേ ഠത്വാ ചതൂഹി പച്ചയേഹി പടിജഗ്ഗിതും സമത്ഥാനം അഗ്ഗാ ഭവേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. സത്ഥാ ''സമിജ്ഝിസ്സതി നു ഖോ ഇമിസ്സാ പത്ഥനാ''തി അനാഗതം ആവജ്ജേന്തോ കപ്പസതസഹസ്സം ഓലോകേത്വാ ''കപ്പസതസഹസ്സപരിയോസാനേ ഗോതമോ നാമ ബുദ്ധോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തദാ ത്വം വിസാഖാ നാമ ഉപാസികാ ഹുത്വാ തസ്സ സന്തികേ അട്ഠ വരേ ലഭിത്വാ മാതുട്ഠാനേ ഠത്വാ ചതൂഹി പച്ചയേഹി പടിജഗ്ഗന്തീനം ഉപട്ഠായികാനം അഗ്ഗാ ഭവിസ്സസീ''തി ആഹ. തസ്സാ സാ സമ്പത്തി സ്വേവ ലദ്ധബ്ബാ വിയ അഹോസി.

സാ യാവതായുകം പുഞ്ഞം കത്വാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ സത്തന്നം ധീതാനം കനിട്ഠാ സങ്ഘദാസീ നാമ ഹുത്വാ പരകുലം അഗന്ത്വാ താഹി ജേട്ഠഭഗിനീഹി സദ്ധിം ദീഘരത്തം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പാദമൂലേപി ''അനാഗതേ തുമ്ഹാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ മാതുട്ഠാനേ ഠത്വാ ചതുപച്ചയദായികാനം അഗ്ഗാ ഭവേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സാ തതോ പട്ഠായ പന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ മേണ്ഡകസേട്ഠിപുത്തസ്സ ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ. മയ്ഹം സാസനേ ബഹൂനി പുഞ്ഞാനി അകാസി. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ''ന മയ്ഹം ധീതാ ഗായതി, പത്ഥിതപത്ഥനായ പന നിപ്ഫത്തിം ദിസ്വാ ഉദാനം ഉദാനേതീ''തി വത്വാ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേന്തോ, ''ഭിക്ഖവേ, യഥാ നാമ ഛേകോ മാലാകാരോ നാനാപുപ്ഫാനം മഹന്തം രാസിം കത്വാ നാനപ്പകാരേ മാലാഗുണേ കരോതി, ഏവമേവ വിസാഖായ നാനപ്പകാരാനി പുഞ്ഞാനി കാതും ചിത്തം നമതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൩. ''യഥാപി പുപ്ഫരാസിമ്ഹാ, കയിരാ മാലാഗുണേ ബഹൂ;
ഏവം ജാതേന മച്ചേന, കത്തബ്ബം കുസലം ബഹു''ന്തി.

തത്ഥ **പുപ്ഫരാസിമ്ഹാ**തി നാനപ്പകാരാനം പുപ്ഫാനം രാസിമ്ഹാ. **കയിരാ**തി കരേയ്യ. **മാലാഗുണേ ബഹൂ**തി ഏകതോ വണ്ടികമാലാദിഭേദാ നാനപ്പകാരാ മാലാവികതിയോ. **മച്ചേനാ**തി മരിതബ്ബസഭാവതായ ''മച്ചോ''തി ലദ്ധനാമേന സത്തേന ചീവരദാനാദിഭേദം **ബഹും കുസലം കത്തബ്ബം**. തത്ഥ പുപ്ഫരാസിഗ്ഗഹണം ബഹുപുപ്ഫദസ്സനത്ഥം. സചേ ഹി അപ്പാനി പുപ്ഫാനി ഹോന്തി, മാലാകാരോ ച ഛേകോ നേവ ബഹൂ മാലാഗുണേ കാതും സക്കോതി, അഛേകോ പന അപ്പേസു ബഹൂസുപി പുപ്ഫേസു ന

സക്കോതിയേവ. ബഹൂസു പന പുപ്ഫേസു സതി ഛേകോ മാലാകാരോ ദക്ഖോ കുസലോ ബഹൂ മാലാഗുണേ കരോതി, ഏവമേവ സചേ ഏകച്ചസ്സ സദ്ധാ മന്ദാ ഹോതി, ഭോഗാ ച ബഹൂ സംവിജ്ജന്തി, നേവ സക്കോതി ബഹൂനി കുസലാനി കാതും, മന്ദായ ച പന സദ്ധായ മന്ദേസു ച പന ഭോഗേസു ന സക്കോതി. ഉളാരായ ച പന സദ്ധായ മന്ദേസു ച ഭോഗേസു ന സക്കോതിയേവ. ഉളാരായ ച പന സദ്ധായ ഉളാരേസു ച ഭോഗേസു സതി സക്കോതി. തഥാരൂപാ ച വിസാഖാ ഉപാസികാ. തം സന്ധായേതം വുത്തം - ''യഥാപി...പേ॰... കത്തബ്ബം കുസലം ബഹു''ന്തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

വിസാഖാവത്ഥു അട്ഠമം

൯. ആനന്ദത്ഥേരപഞ്ഹാവത്ഥു

ന പുപ്ഫഗന്ധോ പടിവാതമേതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ കഥേസി.

ഥേരോ കിര സായന്ഹസമയേ പടിസല്ലീനോ ചിന്തേസി - ''ഭഗവതാ മൂലഗന്ധോ, സാരഗന്ധോ, പുപ്ഫഗന്ധോതി തയോ ഉത്തമഗന്ധാ വുത്താ, തേസം അനുവാതമേവ ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, നോ പടിവാതം. അത്ഥി നു ഖോ തം ഗന്ധജാതം, യസ്സ പടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതീ''തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ''കിം മയ്ഹം അത്തനാ വിനിച്ഛിതേന, സത്ഥാരംയേവ പുച്ഛിസ്സാമീ''തി. സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി. തേന വുത്തം -

> ''അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സായന്ഹസമയേ പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി , ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി, ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -
>
> ''തീണിമാനി, ഭന്തേ, ഗന്ധജാതാനി, യേസം അനുവാതമേവ ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, നോ പടിവാതം. കതമാനി തീണി? മൂലഗന്ധോ, സാരഗന്ധോ, പുപ്ഫഗന്ധോ , ഇമാനി ഖോ, ഭന്തേ, തീണി ഗന്ധജാതാനി. യേസം അനുവാതമേവ ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, നോ പടിവാതം. അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, കിഞ്ചി ഗന്ധജാതം യസ്സ അനുവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, പടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, അനുവാതപടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതീ''തി? (അ॰ നി॰ ൩.൭൯)

അഥസ്സ ഭഗവാ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ -

> ''അത്ഥാനന്ദ, കിഞ്ചി ഗന്ധജാതം, യസ്സ അനുവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, പടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, അനുവാതപടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതീ''തി. ''കതമം പന തം, ഭന്തേ, ഗന്ധജാതം''? ''യസ്സ അനുവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, പടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, അനുവാതപടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതീ''തി?

“ഇധാനന്ദ, യസ്മിം ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ ബുദ്ധം സരണം ഗതോ ഹോതി, ധമ്മം സരണം ഗതോ ഹോതി, സങ്ഘം സരണം ഗതോ ഹോതി, പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, സീലവാ ഹോതി കല്യാണധമ്മോ, വിഗതമലമച്ഛേരേന ചേതസാ അഗാരം അജ്ഝാവസതി മുത്തചാഗോ പയതപാണി വോസ്സഗ്ഗരതോ യാചയോഗോ ദാനസംവിഭാഗരതോ.

“തസ്സ ദിസാസു സമണബ്രാഹ്മണാ വണ്ണം ഭാസന്തി, ‘അമുകസ്മിം നാമ ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ ബുദ്ധം സരണം ഗതോ ഹോതി, ധമ്മം സരണം ഗതോ ഹോതി, സങ്ഘം സരണം ഗതോ ഹോതി...പേ॰... ദാനസംവിഭാഗരതോ’”തി.

“ദേവതാപിസ്സ വണ്ണം ഭാസന്തി, ‘അമുകസ്മിം നാമ ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ ഇത്ഥീ വാ പുരിസോ വാ ബുദ്ധം സരണം ഗതോ ഹോതി, ധമ്മം സരണം ഗതോ ഹോതി, സങ്ഘം സരണം ഗതോ ഹോതി...പേ॰... ദാനസംവിഭാഗരതോ’”തി. “ഇദം ഖോ തം, ആനന്ദ, ഗന്ധജാതം, യസ്സ അനുവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതി, പടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതി , അനുവാതപടിവാതമ്പി ഗന്ധോ ഗച്ഛതീ”തി (അ॰ നി॰ ൩.൮൦) വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൪. “ന പുപ്ഫഗന്ധോ പടിവാതമേതി,
ന ചന്ദനം തഗരമല്ലികാ വാ;
സതഞ്ച ഗന്ധോ പടിവാതമേതി,
സബ്ബാ ദിസാ സപ്പുരിസോ പവായതി. (അ॰ നി॰ ൩.൮൦);

൫൫. “ചന്ദനം തഗരം വാപി, ഉപ്പലം അഥ വസ്സികീ;
ഏതേസം ഗന്ധജാതാനം, സീലഗന്ധോ അനുത്തരോ”തി.

തത്ഥ **ന പുപ്ഫഗന്ധോ**തി താവതിംസഭവനേ പരിച്ഛത്തകരുക്ഖോ ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ച യോജനസതികോ, തസ്സ പുപ്ഫാനം ആഭാ പഞ്ഞാസ യോജനാനി ഗച്ഛതി, ഗന്ധോ യോജനസതം, സോപി അനുവാതമേവ ഗച്ഛതി, പടിവാതം പന അട്ഠങ്ഗുലമത്തമ്പി ഗന്തും ന സക്കോതി, ഏവരൂപോപി ന പുപ്ഫഗന്ധോ പടിവാതമേതി. **ചന്ദന**ന്തി ചന്ദനഗന്ധോ. **തഗരമല്ലികാ വാ**തി ഇമേസമ്പി ഗന്ധോ ഏവ അധിപ്പേതോ. സാരഗന്ധാനം അഗ്ഗസ്സ ഹി ലോഹിതചന്ദനസ്സാപി തഗരസ്സപി മല്ലികായപി അനുവാതമേവ വായതി, നോ പടിവാതം. **സതഞ്ച ഗന്ധോ**തി സപ്പുരിസാനം പന ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധസാവകാനം സീലഗന്ധോ പടിവാതമേതി. കിം കാരണാ? **സബ്ബാ ദിസാ സപ്പുരിസോ പവായതി** യസ്മാ പന സപ്പുരിസോ സീലഗന്ധേന സബ്ബാപി ദിസാ അജ്ഝോത്ഥരിത്വാവ ഗച്ഛതി, തസ്മാ “തസ്സ ഗന്ധോ ന പടിവാതമേതീ”തി ന വത്തബ്ബോ . തേന വുത്തം “പടിവാതമേതീ”തി. **വസ്സികീ**തി ജാതിസുമനാ. **ഏതേസ**ന്തി ഇമേസം ചന്ദനാദീനം ഗന്ധജാതാനം ഗന്ധതോ സീലവന്താനം സപ്പുരിസാനം സീലഗന്ധോവ അനുത്തരോ അസദിസോ അപ്പടിഭാഗോതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

ആനന്ദത്ഥേരപഞ്ഹാവത്ഥു നവമം.

൧൦. മഹാകസ്സപത്ഥേരപിണ്ഡപാതദിന്നവത്ഥു

അപ്പമത്തോ അയം ഗന്ധോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ പിണ്ഡപാതദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ഥേരോ സത്താഹച്ചയേന നിരോധാ വുട്ഠായ "രാജഗഹേ സപദാനം പിണ്ഡായ ചരിസ്സാമീ"തി നിക്ഖമി. തസ്മിം പന സമയേ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ പരിചാരികാ കകുടപാദിനിയോ പഞ്ചസതാ അച്ഛരായോ "ഥേരസ്സ പിണ്ഡപാതം ദസ്സാമാ"തി ഉസ്സാഹജാതാ പഞ്ച പിണ്ഡപാതസതാനി സജ്ജേത്വാ ആദായ അന്തരാമഗ്ഗേ ഠത്വാ, "ഭന്തേ, ഇമം പിണ്ഡപാതം ഗണ്ഹഥ, സങ്ഗഹം നോ കരോഥാ"തി വദിംസു. "ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, അഹം ദുഗ്ഗതാനം സങ്ഗഹം കരിസ്സാമീ"തി. "ഭന്തേ, മാ നോ നാസേഥ, സങ്ഗഹം നോ കരോഥാ"തി. ഥേരോ ഞത്വാ പുന പടിക്ഖിപിത്വാ പുനപി അപഗന്തും അനിച്ഛമാനാ യാചന്തിയോ "അത്തനോ പമാണം ന ജാനാഥ, അപഗച്ഛഥാ"തി അച്ഛരം പഹരി. താ ഥേരസ്സ അച്ഛരസദ്ദം സുത്വാ സന്തമ്ഭിത്വാ സമ്മുഖാ ഠാതും അസക്കോന്തിയോ പലായിത്വാ ദേവലോകമേവ ഗന്ത്വാ, സക്കേന "കഹം ഗതാത്ഥാ"തി പുട്ഠാ, "'സമാപത്തിതോ വുട്ഠിതസ്സ ഥേരസ്സ പിണ്ഡപാതം ദസ്സാമാ'തി ഗതാമ്ഹാ, ദേവാ"തി. "ദിന്നോ പന വാ"തി? "ഗണ്ഹിതും ന ഇച്ഛതീ"തി. "കിം കഥേസീ"തി? "'ദുഗ്ഗതാനം സങ്ഗഹം കരിസ്സാമീ'തി ആഹ, ദേവാ"തി. "തുമ്ഹേ കേനാകാരേന ഗതാ"തി. "ഇമിനാവ, ദേവാ"തി. സക്കോ "തുമ്ഹാദിസിയോ ഥേരസ്സ പിണ്ഡപാതം കിം ദസ്സന്തീ"തി സയം ദാതുകാമോ ഹുത്വാ, ജരാജിണ്ണോ മഹല്ലകോ ഖണ്ഡദന്തോ പലിതകേസോ ഓഭഗ്ഗസരീരോ മഹല്ലകതന്ത വായോ ഹുത്വാ സുജമ്പി ദേവധീതരം തഥാരൂപമേവ മഹല്ലികം കത്വാ ഏകം പേസകാരവീഥിം മാപേത്വാ തന്തം പസാരേന്തോ അച്ഛി.

ഥേരോപി "ദുഗ്ഗതാനം സങ്ഗഹം കരിസ്സാമീ"തി നഗരാഭിമുഖോ ഗച്ഛന്തോ ബഹിനഗരേ ഏവ തം വീഥിം ദിസ്വാ ഓലോകേന്തോ ദ്വേ ജനേ അദ്ദസ. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ തന്തം പസാരേതി, സുജാ തസരം വട്ടേതി. ഥേരോ ചിന്തേസി - "ഇമേ മഹല്ലകകാലേപി കമ്മം കരോന്തിയേവ ഇമസ്മിം നഗരേ ഇമേഹി ദുഗ്ഗതതരാ നത്ഥി മഞ്ഞേ, ഇമേഹി ദിന്നം ഉളുങ്കമത്തമ്പി സാകമത്തമ്പി ഗഹേത്വാ ഇമേസം സങ്ഗഹം കരിസ്സാമീ"തി. സോ തേസം ഗേഹാഭിമുഖോ അഹോസി. സക്കോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സുജം ആഹ - "ഭദ്ദേ, മയ്ഹം അയ്യോ ഇതോ ആഗച്ഛതി, ത്വം അപസ്സന്തീ വിയ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ നിസീദ, ഖണേന ഥേരം വഞ്ചേത്വാ പിണ്ഡപാതം ദസ്സാമാ"തി. ഥേരോ ആഗന്ത്വാ ഗേഹദ്വാരേ അട്ഠാസി. തേപി അപസ്സന്താ വിയ അത്തനോ കമ്മമേവ കരോന്താ ഥോകം ആഗമിംസു.

അഥ സക്കോ "ഗേഹദ്വാരേ ഏകോ ഥേരോ വിയ ഠിതോ, ഉപധാരേഹി താവാ"തി ആഹ. "ഗന്ത്വാ ഉപധാരേഥ, സാമീ"തി. സോ ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ ഥേരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ജണ്ണുകാനി ഓലമ്ബിത്വാ നിത്ഥുനന്തോ ഉട്ഠായ "കതരോ ഥേരോ നു ഖോ അയ്യോ"തി

ഥോകം ഓസക്കിത്വാ "അക്ഖീനി മേ ധൂമായന്തീ"തി വത്വാ നലാടേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ ഉദ്ധം ഓലോകേത്വാ "അഹോ ദുക്ഖം, അയ്യോ നോ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ ചിരസ്സം മേ കുടിദ്വാരം ആഗതോ, അത്ഥി നു ഖോ കിഞ്ചി ഗേഹേ"തി ആഹ. സുജാ ഥോകം ആകുലം വിയ ഹുത്വാ "അത്ഥി, സാമീ"തി പടിവചനം അദാസി. സക്കോ, "ഭന്തേ, ലൂഖം വാ പണീതം വാതി അചിന്തേത്വാ സങ്ഗഹം നോ കരോഥാ"തി പത്തം ഗണ്ഹി. ഥേരോ "ഏതേഹി ദിന്നം സാകം വാ ഹോതു കുണ്ഡകമുട്ഠി വാ, സങ്ഗഹം നേസം കരിസ്സാമീ"തി പത്തം അദാസി. സോ അന്തോഘരം പവിസിത്വാ ഘടിഓദനം നാമ ഘടിയാ ഉദ്ധരിത്വാ പത്തം പൂരേത്വാ ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സോ അഹോസി പിണ്ഡപാതോ അനേകസൂപബ്യഞ്ജനോ, സകലം രാജഗഹനഗരം ഗന്ധേന അജ്ഝോത്ഥരി.

തദാ ഥേരോ ചിന്തേസി - "അയം പുരിസോ അപ്പേസക്ഖോ, പിണ്ഡപാതോ മഹേസക്ഖോ, സക്കസ്സ ഭോജനസദിസോ, കോ നു ഖോ ഏസോ"തി. അഥ നം "സക്കോ"തി ഞത്വാ ആഹ - "ഭാരിയം തേ കമ്മം കതം ദുഗ്ഗതാനം സമ്പത്തിം വിലുമ്പന്തേന, അജ്ജ മയ്ഹം ദാനം ദത്വാ കോചിദേവ ദുഗ്ഗതോ സേനാപതിട്ഠാനം വാ സേട്ഠിട്ഠാനം വാ ലഭേയ്യാ"തി. "മയാ ദുഗ്ഗതതരോ നത്ഥി, ഭന്തേ"തി. "കിം കാരണാ ത്വം ദുഗ്ഗതോ ദേവലോകേ രജ്ജസിരിം അനുഭവന്തോ"തി? "ഭന്തേ, ഏവം നാമേതം, മയാ പന അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ കല്യാണകമ്മം കതം, ബുദ്ധുപ്പാദേ വത്തമാനേ കല്യാണകമ്മം കത്വാ ചൂളരഥദേവപുത്തോ മഹാരഥദേവപുത്തോ അനേകവണ്ണദേവപുത്തോതി ഇമേ തയോ സമാനദേവപുത്താ മമ ആസന്നട്ഠാനേ നിബ്ബത്താ, മയാ തേജവന്തതരാ. അഹഞ്ഹി തേസു ദേവപുത്തേസു 'നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമാ'തി പരിചാരികായോ ഗഹേത്വാ അന്തരവീഥിം ഓതിണ്ണേസു പലായിത്വാ ഗേഹം പവിസാമി. തേസഞ്ഹി സരീരതോ തേജോ മമ സരീരം ഓത്ഥരതി, മമ സരീരതോ തേജോ തേസം സരീരം ന ഓത്ഥരതി, 'കോ മയാ ദുഗ്ഗതതരോ, ഭന്തേ'തി. 'ഏവം സന്തേപി ഇതോ പട്ഠായ മയ്ഹം മാ ഏവം വഞ്ചേത്വാ ദാനമദാസീ'"തി. "വഞ്ചേത്വാ തുമ്ഹാകം ദാനേ ദിന്നേ മയ്ഹം കുസലം അത്ഥി, ന അത്ഥീ"തി? "അത്ഥാവുസോ"തി. "ഏവം സന്തേ കുസലകമ്മകരണം നാമ മയ്ഹം ഭാരോ, ഭന്തേ"തി. സോ ഏവം വത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ സുജം ഗഹേത്വാ ഥേരം പദക്ഖിണം കത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ "അഹോ ദാനം പരമദാനം കസ്സപേ സുപ്പതിട്ഠിത"ന്തി ഉദാനം ഉദാനേസി. തേന വുത്തം -

"ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ പിപ്പലിഗുഹായം വിഹരതി, സത്താഹം ഏകപല്ലങ്കേന നിസിന്നോ ഹോതി അഞ്ഞതരം സമാധിം സമാപജ്ജിത്വാ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ തസ്സ സത്താഹസ്സ അച്ചയേന തമ്ഹാ സമാധിമ്ഹാ വുട്ഠാസി. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സ തമ്ഹാ സമാധിമ്ഹാ വുട്ഠിതസ്സ ഏതദഹോസി - "യംനൂനാഹം രാജഗഹം പിണ്ഡായ പവിസേയ്യ"ന്തി.

"തേന ഖോ പന സമയേന പഞ്ചമത്താനി ദേവതാസതാനി ഉസ്സുക്കം ആപന്നാനി ഹോന്തി ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സ പിണ്ഡപാതപടിലാഭായ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ താനി

പഞ്ചമത്താനി ദേവതാസതാനി പടിക്ഖിപിത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസി.

“തേന ഖോ പന സമയേന സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സ പിണ്ഡപാതം ദാതുകാമോ ഹോതി. പേസകാരവണ്ണം അഭിനിമ്മിനിത്വാ തന്തം വിനാതി, സുജാ അസുരകഞ്ഞാ തസരം പൂരേതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ രാജഗഹേ സപദാനം പിണ്ഡായ ചരമാനോ യേന സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി, അദ്ദസാ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം, ദിസ്വാ ഘരാ നിക്ഖമിത്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഘരം പവിസിത്വാ ഘടിയാ ഓദനം ഉദ്ധരിത്വാ പത്തം പൂരേത്വാ ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സ അദാസി. സോ അഹോസി പിണ്ഡപാതോ അനേകസൂപോ അനേകബ്യഞ്ജനോ അനേകരസബ്യഞ്ജനോ. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കോ നു ഖോ അയം സത്തോ, യസ്സായം ഏവരൂപോ ഇദ്ധാനുഭാവോ’തി. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സ ഏതദഹോസി - ‘സക്കോ ഖോ അയം ദേവാനമിന്ദോ’തി വിദിത്വാ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ഏതദവോച - ‘കതം ഖോ തേ ഇദം, കോസിയ, മാ പുനപി ഏവരൂപമകാസീ’”തി. “അമ്ഹാകമ്പി, ഭന്തേ കസ്സപ, പുഞ്ഞേന അത്ഥോ, അമ്ഹാകമ്പി പുഞ്ഞേന കരണീയ”ന്തി.

“അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ തിക്ഖത്തും ഉദാനം ഉദാനേസി - ‘അഹോ ദാനം പരമദാനം കസ്സപേ സുപ്പതിട്ഠിതം, അഹോ ദാനം പരമദാനം കസ്സപേ സുപ്പതിട്ഠിതം, അഹോ ദാനം പരമദാനം കസ്സപേ സുപ്പതിട്ഠിത’”ന്തി (ഉദാ॰ ൨൭).

അഥ ഖോ ഭഗവാ വിഹാരേ ഠിതോ ഏവ തസ്സ തം സദ്ദം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ - “പസ്സഥ , ഭിക്ഖവേ, സക്കം ദേവാനമിന്ദം ഉദാനം ഉദാനേത്വാ ആകാസേന ഗച്ഛന്ത”ന്തി ആഹ. “കിം പന തേന കതം, ഭന്തേ”തി? “വഞ്ചേത്വാ തേന മയ്ഹം പുത്തസ്സ കസ്സപസ്സ പിണ്ഡപാതോ ദിന്നോ, തം ദത്വാ തുട്ഠമാനസോ ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ഗച്ഛതീ”തി. “ഥേരസ്സ പിണ്ഡപാതം ദാതും വട്ടതീ”തി കഥം, ഭന്തേ, തേന ഞാതന്തി. “ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തേന സദിസം നാമ പിണ്ഡപാതികം ദേവാപി മനുസ്സാപി പിഹയന്തീതി വത്വാ സയമ്പി ഉദാനം ഉദാനേ”സി. സുത്തേ പന ഏത്തകമേവ ആഗതം -

“അസ്സോസി ഖോ ഭഗവാ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേ അന്തലിക്ഖേ തിക്ഖത്തും ഉദാനം ഉദാനേന്തസ്സ “അഹോ ദാനം പരമദാനം കസ്സപേ സുപ്പതിട്ഠിതം, അഹോ ദാനം പരമദാനം കസ്സപേ സുപ്പതിട്ഠിതം, അഹോ ദാനം പരമദാനം കസ്സപേ സുപ്പതിട്ഠിത”ന്തി (ഉദാ॰ ൨൭).

അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

“പിണ്ഡപാതികസ്സ ഭിക്ഖുനോ,
അത്തഭരസ്സ അനഞ്ഞപോസിനോ;
ദേവാ പിഹയന്തി താദിനോ,
ഉപസന്തസ്സ സദാ സതീമതോ”തി. (ഉദാം ൨൭);

ഇമഞ്ച പന ഉദാനം ഉദാനേത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ മമ പുത്തസ്സ സീലഗന്ധേന ആഗന്ത്വാ പിണ്ഡപാതം അദാസീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൬. “അപ്പമത്തോ അയം ഗന്ധോ, യ്വായം തഗരചന്ദനം;
യോ ച സീലവതം ഗന്ധോ, വാതി ദേവേസു ഉത്തമോ”തി.

തത്ഥ **അപ്പമത്തോ**തി പരിത്തപ്പമാണോ. **യോ ച സീലവത**ന്തി യോ പന സീലവന്താനം സീലഗന്ധോ, സോ തഗരം വിയ ലോഹിതചന്ദനം വിയ ച പരിത്തകോ ന ഹോതി, അതിവിയ ഉള്ളാരോ വിപ്ഫാരിതോ. തേനേവ കാരണേന **വാതി ദേവേസു ഉത്തമോ**തി പവരോ സേട്ഠോ ഹുത്വാ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സബ്ബത്ഥമേവ വായതി, ഓത്ഥരന്തോ ഗച്ഛതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

മഹാകസ്സപത്ഥേരപിണ്ഡപാതദിന്നവത്ഥു ദസമം.

൧൧. ഗോധികത്ഥേരപരിനിബ്ബാനവത്ഥു

തേസം സമ്പന്നസീലാനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഗോധികത്ഥേരസ്സ പരിനിബ്ബാനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ ഹി ആയസ്മാ ഇസിഗിലിപസ്സേ കാളസിലായം വിഹരന്തോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ സാമായികം ചേതോവിമുത്തിം ഫുസിത്വാ ഏകസ്സ അനുസ്സായികസ്സ രോഗസ്സ വസേന തതോ പരിഹായി. സോ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി ഛക്ഖത്തും ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ പരിഹീനോ, സത്തമേ വാരേ ഉപ്പാദേത്വാ ചിന്തേസി - “അഹം ഛക്ഖത്തും ഝാനാ പരിഹീനോ, പരിഹീനജ്ഝാനസ്സ ഖോ പന അനിയതാ ഗതി, ഇദാനേവ സത്ഥം ആഹരിസ്സാമീ”തി കേസോരോപനസത്ഥകം ഗഹേത്വാ ഗലനാളിം ഛിന്ദിതും പഞ്ചകേ നിപജ്ജി. മാരോ തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ “അയം ഭിക്ഖു സത്ഥം ആഹരിതുകാമോ, സത്ഥം ആഹരന്താ ഖോ പന ജീവിതേ നിരപേക്ഖാ ഹോന്തി, തേ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ അരഹത്തമ്പി പാപുണന്തി, സചാഹം ഏതം വാരേസ്സാമി, ന മേ വചനം കരിസ്സതി, സത്ഥാരം വാരാപേസ്സാമീ”തി അഞ്ഞാതകവേസേന സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ -

“മഹാവീര മഹാപഞ്ഞ, ഇദ്ധിയാ യസസാ ജലം;
സബ്ബവേരഭയാതീത, പാദേ വന്ദാമി ചക്ഖുമ.

“സാവകോ തേ മഹാവീര, മരണം മരണാഭിഭൂ;
ആകങ്ഖതി ചേതയതി, തം നിസേധ ജുതിന്ധര.

"കഥഞ്ഹി ഭഗവാ തുയ്ഹം, സാവകോ സാസനേ രതോ;
അപ്പത്തമാനസോ സേക്ഖോ, കാലം കയിരാ ജനേ സുതാ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൫൯);

തസ്മിം ഖണേ ഥേരേന സത്ഥം ആഹരിതം ഹോതി. സത്ഥാ "മാരോ അയ"ന്തി വിദിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ഏവഞ്ഹി ധീരാ കുബ്ബന്തി, നാവകങ്ഖന്തി ജീവിതം;
സമൂലം തണ്ഹമബ്ബുയ്ഹ, ഗോധികോ പരിനിബ്ബുതോ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൫൯);

അഥ ഖോ ഭഗവാ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഥേരസ്സ സത്ഥം ആഹരിത്വാ നിപന്നട്ഠാനം അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ മാരോ പാപിമാ "കത്ഥ നു ഖോ ഇമസ്സ പടിസന്ധിവിഞ്ഞാണം പതിട്ഠിത"ന്തി ധൂമരാസി വിയ തിമിരപുഞ്ജോ വിയ ച ഹുത്വാ സബ്ബദിസാസു ഥേരസ്സ വിഞ്ഞാണം സമന്വേസതി. ഭഗവാ തം ധൂമതിമിരഭാവം ഭിക്ഖൂനം ദസ്സേത്വാ "ഏസോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാരോ പാപിമാ ഗോധികസ്സ കുലപുത്തസ്സ വിഞ്ഞാണം സമന്വേസതി 'കത്ഥ ഗോധികസ്സ കുലപുത്തസ്സ വിഞ്ഞാണം പതിട്ഠിത'ന്തി. അപതിട്ഠിതേന ച, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണേന ഗോധികോ കുലപുത്തോ പരിനിബ്ബുതോ"തി ആഹ. മാരോപി തസ്സ വിഞ്ഞാണട്ഠാനം ദട്ഠും അസക്കോന്തോ കുമാരകവണ്ണോ ഹുത്വാ ബേലുവപണ്ഡുവീണം ആദായ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി -

"ഉദ്ധം അധോ ച തിരിയം, ദിസാ അനുദിസാ സ്വഹം;
അന്വേസം നാധിഗച്ഛാമി, ഗോധികോ സോ കുഹിം ഗതോ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൫൯);

അഥ നം സത്ഥാ ആഹ -

"യോ ധീരോ ധിതിസമ്പന്നോ, ഝായീ ഝാനരതോ സദാ;
അഹോരത്തം അനുയുഞ്ജം, ജീവിതം അനികാമയം.

"ജേത്വാന മച്ചുനോ സേനം, അനാഗന്ത്വാ പുനബ്ഭവം;
സമൂലം തണ്ഹമബ്ബുയ്ഹ, ഗോധികോ പരിനിബ്ബുതോ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൫൯);

ഏവം വുത്തേ മാരോ പാപിമാ ഭഗവന്തം ഗാഥായ അജ്ഝഭാസി -

"തസ്സ സോകപരേതസ്സ, വീണാ കച്ഛാ അഭസ്സഥ;
തതോ സോ ദുമ്മനോ യക്ഖോ, തത്ഥേവന്തരധായഥാ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൫൯);

സത്ഥാപി "കിം തേ, പാപിമ, ഗോധികസ്സ കുലപുത്തസ്സ നിബ്ബത്തട്ഠാനേന? തസ്സ ഹി നിബ്ബത്തട്ഠാനം തുമ്ഹാദിസാനം സതമ്പി സഹസ്സമ്പി ദട്ഠും ന സക്കോതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൫൭."തേസം സമ്പന്നസീലാനം, അപ്പമാദവിഹാരിനം;

സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്താനം, മാരോ മഗ്ഗം ന വിന്ദതീ''തി.

തത്ഥ **തേസ**ന്തി യഥാ അപ്പതിട്ഠിതേന വിഞ്ഞാണേന ഗോധികോ കുലപുത്തോ പരിനിബ്ബുതോ, യേ ച ഏവം പരിനിബ്ബായന്തി, തേസം **സമ്പന്നസീലാന**ന്തി പരിപുണ്ണസീലാനം. **അപ്പമാദവിഹാരീന**ന്തി സതിഅവിപ്പവാസസങ്ഖാതേന അപ്പമാദേന വിഹരന്താനം. **സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്താന**ന്തി ഹേതുനാ ഞായേന കാരണേന ജാനിത്വാ ''തദങ്ഗവിമുത്തിയാ, വിക്ഖമ്ഭനവിമുത്തിയാ, സമുച്ഛേദവിമുത്തിയാ, പടിപ്പസ്സദ്ധിവിമുത്തിയാ, നിസ്സരണവിമുത്തിയാ''തി ഇമാഹി പഞ്ചഹി വിമുത്തീഹി വിമുത്താനം. **മാരോ മഗ്ഗം ന വിന്ദതീ**തി ഏവരൂപാനം മഹാഖീണാസവാനം സബ്ബഥാമേന മഗ്ഗന്തോപി മാരോ ഗതമഗ്ഗം ന വിന്ദതി ന ലഭതി ന പസ്സതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ജാതാതി.

ഗോധികത്ഥേരപരിനിബ്ബാനവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. ഗരഹദിന്നവത്ഥു

യഥാ സങ്കാരട്ഠാനസ്മിന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഗരഹദിന്നം നാമ നിഗണ്ഠസാവകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയഞ്ഹി സിരിഗുത്തോ ച ഗരഹദിന്നോ ചാതി ദ്വേ സഹായകാ അഹേസും. തേസു സിരിഗുത്തോ ഉപാസകോ ബുദ്ധസാവകോ, ഗരഹദിന്നോ നിഗണ്ഠസാവകോ . തം നിഗണ്ഠാ അഭിക്ഖണം ഏവം വദന്തി - ''തവ സഹായകം സിരിഗുത്തം 'കിം ത്വം സമണം ഗോതമം ഉപസങ്കമസി, തസ്സ സന്തികേ കിം ലഭിസ്സസീ'തി വത്വാ യഥാ അമ്ഹേ ഉപസങ്കമിത്വാ അമ്ഹാകഞ്ച ദേയ്യധമ്മം ദസ്സതി, കിം ഏവം ഓവദിതും ന വട്ടതീ''തി. ഗരഹദിന്നോ തേസം വചനം സുത്വാ അഭിക്ഖണം ഗന്ത്വാ ഠിതനിസിന്നട്ഠാനാദീസു സിരിഗുത്തം ഏവം ഓവദതി - ''സമ്മ, കിം തേ സമണേന ഗോതമേന, തം ഉപസങ്കമിത്വാ കിം ലഭിസ്സസി, കിം തേ മമ, അയ്യേ, ഉപസങ്കമിത്വാ തേസം ദാനം ദാതും ന വട്ടതീ''തി? സിരിഗുത്തോ തസ്സ കഥം സുത്വാപി ബഹൂ ദിവസേ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ നിബ്ബിജ്ജിത്വാ ഏകദിവസം, ''സമ്മ, ത്വം അഭിക്ഖണം ആഗന്ത്വാ മം ഠിതട്ഠാനാദീസു ഏവം വദേസി, 'സമണം ഗോതമം ഉപസങ്കമിത്വാ കിം ലഭിസ്സസി, മമ, അയ്യേ, ഉപസങ്കമിത്വാ തേസം ദാനം ദേഹീ'തി, കഥേഹി താവ മേ, തവ, അയ്യാ, കിം ജാനന്തീ''തി? '''അഹോ, സാമി, മാ ഏവം വദ, മമ അയ്യാനം അഞ്ഞാതം നാമ നത്ഥി, സബ്ബം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം സബ്ബം കായവചീമനോകമ്മം ഇദം ഭവിസ്സതി, ഇദം ന ഭവിസ്സതീ'തി സബ്ബം ഭബ്ബാഭബ്ബം ജാനന്തീ''തി? ''ഏവം വദേസീ''തി. ''ആമ, വദേമീ''തി. ''യദി ഏവം, അതിഭാരിയം തേ കതം, ഏത്തകം കാലം മയ്ഹം ഏതമത്ഥം അനാചിക്ഖന്തേന, അജ്ജ മയാ അയ്യാനം ഞാണാനുഭാവോ ഞാതോ, ഗച്ഛ, സമ്മ, അയ്യേ, മമ വചനേന നിമന്തേഹീ''തി. സോ നിഗണ്ഠാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ തേ വന്ദിത്വാ ''മയ്ഹം സഹായകോ സിരിഗുത്തോ സ്വാതനായ തുമ്ഹേ നിമന്തേതീ''തി ആഹ. ''സിരിഗുത്തേന സാമം ത്വം വുത്തോ''തി? ''ആമ, അയ്യാ''തി. തേ ഹട്ഠതുട്ഠാ ഹുത്വാ ''നിപ്ഫന്നം നോ കിച്ചം, സിരിഗുത്തസ്സ

അമ്ഹേസു പസന്നകാലതോ പട്ഠായ കാ നാമ സമ്പത്തി അമ്ഹാകം ന ഭവിസ്സതീ''തി വദിംസു.

സിരിഗുത്തസ്സാപി മഹന്തം നിവേസനം. സോ തസ്മിം ദ്വിന്നം ഗേഹാനം അന്തരേ ഉഭതോ ദീഘം ആവാടം ഖണാപേത്വാ ഗൂഥകലലസ്സ പൂരാപേസി. ബഹിആവാടേ ദ്വീസു പരിയന്തേസു ഖാണുകേ കോട്ടാപേത്വാ തേസു രജ്ജുയോ ബന്ധാപേത്വാ ആസനാനം പുരിമപാദേ ആവാടസ്സ പുരിമപസ്സേ ഠപാപേത്വാ പച്ഛിമപാദേ രജ്ജുകേസു ഠപാപേസി. ''ഏവം നിസിന്നകാലേ ഏവം അവംസിരാ പതിസ്സന്തീ''തി മഞ്ഞമാനോ യഥാ ആവാടോ ന പഞ്ഞായതി, ഏവം ആസനാനം ഉപരി പച്ചത്ഥരണാനി ദാപേസി. മഹന്താ മഹന്താ ചാടിയോ ഠപാപേത്വാ കദലിപണ്ണേഹി ച സേതപിലോതികാഹി ച മുഖാനി ബന്ധാപേത്വാ താ തുച്ഛാ ഏവ ഗേഹസ്സ പച്ഛിമഭാഗേ ബഹി യാഗുഭത്തസിത്ഥസപ്പിതേലമധുഫാണിതപൂവചുണ്ണമക്ഖിതാ കത്വാ ഠപാപേസി. ഗരഹദിന്നോ പാതോവ തസ്സ ഘരം വേഗേന ഗന്ത്വാ, ''അയ്യാനം സക്കാരോ സജ്ജിതോ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, സമ്മ, സജ്ജിതോ''തി. ''കഹം പന ഏസോ''തി. ''ഏതാസു ഏത്തികാസു ചാടീസു യാഗു, ഏത്തികാസു ഭത്തം, ഏത്തികാസു സപ്പിഫാണിതപൂവാദീനി പൂരിതാനി, ആസനാനി പഞ്ഞത്താനീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി വത്വാ ഗതോ തസ്സ ഗതകാലേ പഞ്ചസതാ നിഗണ്ഠാ ആഗമിംസു. സിരിഗുത്തോ ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന നിഗണ്ഠേ വന്ദിത്വാ തേസം പുരതോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ഠിതോ ഏവം ചിന്തേസി - ''തുമ്ഹേ കിര അതീതാദിഭേദം സബ്ബം ജാനാഥ, ഏവം തുമ്ഹാകം ഉപട്ഠാകേന മയ്ഹം കഥിതം. സചേ സബ്ബം തുമ്ഹേ ജാനാഥ, മയ്ഹം ഗേഹം മാ പവിസിത്ഥ. മമ ഗേഹം പവിട്ഠാനഞ്ഹി വോ നേവ യാഗു അത്ഥി, ന ഭത്താദീനി. സചേ അജാനിത്വാ പവിസിസ്സഥ, ഗൂഥആവാടേ വോ പാതേത്വാ പോഥേസ്സാമീ''തി ഏവം ചിന്തേത്വാ പുരിസാനം സഞ്ഞം അദാസി. ഏവം തേസം നിസീദനഭാവം ഞത്വാ പച്ഛിമപസ്സേ ഠത്വാ ആസനാനം ഉപരി പച്ചത്ഥരണാനി അപനേയ്യാഥ, മാ താനി അസുചിനാ മക്ഖയിംസൂതി.

അഥ നിഗണ്ഠേ ''ഇതോ ഏഥ, ഭന്തേ''തി ആഹ. നിഗണ്ഠാ പവിസിത്വാ പഞ്ഞത്താസനേസു നിസീദിതും ആരഭിംസു. അഥ നേ മനുസ്സാ വദിംസു - ''ആഗമേഥ, ഭന്തേ, മാ താവ നിസീദഥാ''തി. ''കിം കാരണാ''തി? ''അമ്ഹാകം ഗേഹം പവിട്ഠാനം അയ്യാനം വത്തം ഞത്വാ നിസീദിതും വട്ടതീ''തി. ''കിം കാതും വട്ടതി, ആവുസോ''തി? ''അത്തനോ അത്തനോ പത്താസനമൂലേസു ഠത്വാ സബ്ബേപി ഏകപ്പഹാരേനേവ നിസീദിതും വട്ടതീ''തി. ഇദം കിരസ്സ അധിപ്പായോ - ''ഏകസ്മിം ആവാടേ പതിതേ 'മാ, ആവുസോ, അവസേസാ ആസനേ നിസീദന്തൂ'തി വത്തും മാ ലഭതൂ''തി. തേ ''സാധൂ''തി വത്വാ ''ഇമേഹി കഥിതകഥം അമ്ഹേഹി കാതും വട്ടതീ''തി ചിന്തയിംസു. അഥ സബ്ബേ അത്തനോ അത്തനോ പത്താസനമൂലേ പടിപാടിയാ അട്ഠംസു. അഥ നേ, ''ഭന്തേ, ഖിപ്പം ഏകപ്പഹാരേനേവ നിസീദഥാ''തി വത്വാ തേസം നിസിന്നഭാവം ഞത്വാ ആസനാനം ഉപരി പച്ചത്ഥരണാനി നീഹരിംസു. നിഗണ്ഠാ ഏകപ്പഹാരേനേവ നിസിന്നാ, രജ്ജൂനം ഉപരി ഠപിതാ ആസനപാദാ ഭട്ഠാ, നിഗണ്ഠാ അവംസിരാ ആവാടേ പതിംസു. സിരിഗുത്തോ തേസു പതിതേസു ദ്വാരം പിദഹിത്വാ തേ ഉത്തിണ്ണുത്തിണ്ണേ ''അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം കസ്മാ ന ജാനാഥാ''തി ദണ്ഡേഹി പാഥേത്വാ ''ഏത്തകം ഏതേസം വട്ടിസ്സതീ''തി ദ്വാരം വിവരാപേസി. തേ നിക്ഖമിത്വാ പലായിതും ആരഭിംസു. ഗമനമഗ്ഗേ പന തേസം

സുധാപരികമ്മകതം ഭൂമിം പിച്ഛിലം കാരാപേസി. തേ തത്ഥ അസണ്ഠഹിത്വാ പതിതേ പതിതേ പുന പോഥാപേത്വാ "അലം എത്തകം തുമ്ഹാക"ന്തി ഉയ്യോജേസി. തേ "നാസിതമ്ഹാ തയാ, നാസിതമ്ഹാ തയാ"തി കന്ദന്താ ഉപട്ഠാകസ്സ ഗേഹദ്വാരം അഗമംസു.

ഗരഹദിന്നോ തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ കുദ്ധോ "നാസിതമ്ഹി സിരിഗുത്തേന, ഹത്ഥം പസാരേത്വാ വന്ദന്താനം സദേവകേ ലോകേ യഥാരുചിയാ ദാതും സമത്ഥേ നാമ പുഞ്ഞക്ഖേത്തഭൂതേ മമ, അയ്യേ , പോഥാപേത്വാ ബ്യസനം പാപേസീ"തി രാജകുലം ഗന്ത്വാ തസ്സ കഹാപണസഹസ്സം ദണ്ഡം കാരേസി. അഥസ്സ രാജാ സാസനം പേസേസി. സോ ഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ, "ദേവ, ഉപപരിക്ഖിത്വാ ദണ്ഡം ഗണ്ഹഥ, മാ അനുപപരിക്ഖിത്വാ"തി ആഹ. "ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി. "സാധു, ദേവാ"തി. "തേന ഹി ഗണ്ഹാഹീ"തി. ദേവ, മയ്ഹം സഹായകോ നിഗണ്ഠസാവകോ മം ഉപസങ്കമിത്വാ ഠിതനിസിന്നട്ഠാനാദീസു അഭിണ്ഹം ഏവം വദേസി - "സമ്മ, കിം തേ സമണേന ഗോതമേന, തം ഉപസങ്കമിത്വാ കിം ലഭിസ്സസീ"തി ഇദം ആദിം കത്വാ സിരിഗുത്തോ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ "ദേവ, സചേ ഇമസ്മിം കാരണേ ദണ്ഡം ഗഹേതും യുത്തം, ഗണ്ഹഥാ"തി. രാജാ ഗരഹദിന്നം ഓലോകേത്വാ "സച്ചം കിര തേ ഏവം വുത്ത"ന്തി ആഹ. "സച്ചം, ദേവാ"തി. ത്വം ഏത്തകമ്പി അജാനന്തേ സത്ഥാരോതി ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ "സബ്ബം ജാനന്തീ"തി കിം കാരണാ തഥാഗതസാവകസ്സ കഥേസി. "തയാ ആരോപിതദണ്ഡോ തുയ്ഹമേവ ഹോതൂ"തി ഏവം സ്വേവ ദണ്ഡം പാപിതോ, തസ്സേവ കുലൂപകാ പോഥേത്വാ നീഹടാ.

സോ തം കുജ്ഝിത്വാ തതോ പട്ഠായ അഡ്ഢമാസമത്തമ്പി സിരിഗുത്തേന സദ്ധിം അകഥേത്വാ ചിന്തേസി - "ഏവം വിചരിതും മയ്ഹം അയുത്തം, ഏതസ്സ കുലൂപകാനമ്പി മയാ ബ്യസനം കാതും വട്ടതീ"തി സിരിഗുത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "സഹായ സിരിഗുത്താ"തി. "കിം, സമ്മാ"തി? "ഞാതിസുഹജ്ജാനം നാമ കലഹോപി ഹോതി വിവാദോപി, കിം ത്വം കിഞ്ചി ന കഥേസി, കസ്മാ ഏവം കരോസീ"തി? "സമ്മ, തവ മയാ സദ്ധിം അകഥനതോ ന കഥേമീ"തി. "യം, സമ്മ, കതം, കതമേവ തം ന മയം മേത്തിം ഭിന്ദിസ്സാമാ"തി. തതോ പട്ഠായ ഉഭോപി ഏകട്ഠാനേ തിട്ഠന്തി നിസീദന്തി . അഥേകദിവസം സിരിഗുത്തോ ഗരഹദിന്നം ആഹ - "കിം തേ നിഗണ്ഠേഹി, തേ ഉപസങ്കമിത്വാ കിം ലഭിസ്സസി, മമ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിതും വാ അയ്യാനം ദാനം ദാതും വാ കിം തേ ന വട്ടതീ"തി? സോപി ഏതമേവ പച്ചാസീസതി, തേനസ്സ കണ്ഡുവനട്ഠാനേ നഖേന വിലേഖിതം വിയ അഹോസി. സോ, "സിരിഗുത്ത, തവ സത്ഥാ കിം ജാനാതീ"തി പുച്ഛി. "അമ്ഭോ, മാ ഏവം വദ, സത്ഥു മേ അജാനിതബ്ബം നാമ നത്ഥി, അതീതാദിഭേദം സബ്ബം ജാനാതി, സോളസഹാകാരേഹി സത്താനം ചിത്തം പരിച്ഛിന്ദതീ"തി. "അഹം ഏവം ന ജാനാമി, കസ്മാ മയ്ഹം ഏത്തകം കാലം ന കഥേസി, തേന ഹി ത്വം ഗച്ഛ, തവ സത്ഥാരം സ്വാതനായ നിമന്തേഹി, ഭോജേസ്സാമി, പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം മമ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹിതും വദേഹീ"തി.

സിരിഗുത്തോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - "ഭന്തേ, മമ സഹായകോ ഗരഹദിന്നോ തുമ്ഹേ നിമന്താപേതി, പഞ്ചഹി കിര ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം സ്വേ തസ്സ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥ, പുരിമദിവസേ ഖോ പന തസ്സ കുലൂപകാനം മയാ ഇദം നാമ കതം, മയാ കതസ്സ പടികരണമ്പി ന

ജാനാമി, തുമ്ഹാകം സുദ്ധചിത്തേന ഭിക്ഖം ദാതുകാമതമ്പി ന ജാനാമി, ആവജ്ജേത്വാ യുത്തം ചേ, അധിവാസേഥ. നോ ചേ, മാ അധിവാസയിത്ഥാ''തി. സത്ഥാ ''കിം നു ഖോ സോ അമ്ഹാകം കാതു കാമോ''തി ആവജ്ജേത്വാ അദ്ദസ ''ദ്വിന്നം ഗേഹാനം അന്തരേ മഹന്തം ആവാടം ഖണാപേത്വാ അസീതിസകടമത്താനി ഖദിരദാരൂനി ആഹരാപേത്വാ പൂരാപേത്വാ അഗ്ഗിം ദത്വാ അമ്ഹേ അങ്ഗാരആവാടേ പാതേത്വാ നിഗ്ഗണ്ഹിതുകാമോ''തി. പുന ആവജ്ജേസി - ''കിം നു ഖോ തത്ഥ ഗതപച്ചയാ അത്ഥോ അത്ഥി, നത്ഥീ''തി. തതോ ഇദം അദ്ദസ - ''അഹം അങ്ഗാരആവാടേ പാദം പസാരേസ്സാമി, തം പടിച്ഛാദേത്വാ ഠപിതകിലഞ്ജം അന്തരധായിസ്സതി, അങ്ഗാരകാസും ഭിന്ദിത്വാ ചക്കമത്തം മഹാപദുമം ഉട്ഠഹിസ്സതി, അഥാഹം പദുമകണ്ണികാ അക്കമന്തോ ആസനേ നിസീദിസ്സാമി, പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂപി തഥേവ ഗന്ത്വാ നിസീദിസ്സന്തി, മഹാജനോ സന്നിപതിസ്സതി, അഹം തസ്മിം സമാഗമേ ദ്വീഹി ഗാഥാഹി അനുമോദനം കരിസ്സാമി, അനുമോദനപരിയോസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ ഭവിസ്സതി, സിരിഗുത്തോ ച ഗരഹദിന്നോ ച സോതാപന്നാ ഭവിസ്സന്തി, അത്തനോ ച ധനരാസിം സാസനേ വികിരിസ്സന്തി, ഇമം കുലപുത്തം നിസ്സായ മയാ ഗന്തും വട്ടതീ''തി ഭിക്ഖം അധിവാസേസി.

സിരിഗുത്തോ ഗന്ത്വാ സത്ഥു അധിവാസനം ഗരഹദിന്നസ്സ ആരോചേത്വാ ''ലോകജേട്ഠസ്സ സക്കാരം കരോഹീ''തി ആഹ. ഗരഹദിന്നോ ''ഇദാനിസ്സ കത്തബ്ബയുത്തകം ജാനിസ്സാമീ''തി ദ്വിന്നം ഗേഹാനം അന്തരേ മഹന്തം ആവാടം ഖണാപേത്വാ അസീതിസകടമത്താനി ഖദിരദാരൂനി ആഹരാപേത്വാ പൂരാപേത്വാ അഗ്ഗിം ദത്വാ ഖദിരങ്ഗാരരാസീനം യോജാപേത്വാ സബ്ബരത്തിം ധമാപേത്വാ ഖദിരങ്ഗാരരാസിം കാരാപേത്വാ ആവാടമത്ഥകേ രുക്ഖപദരാനി ഠപാപേത്വാ കിലഞ്ജേന പടിച്ഛാദേത്വാ ഗോമയേന ലിമ്പാപേത്വാ ഏകേന പസ്സേന ദുബ്ബലദണ്ഡകേ അത്ഥരിത്വാ ഗമനമഗ്ഗം കാരേസി, ''ഏവം അക്കന്തഅക്കന്തകാലേ ദണ്ഡകേസു ഭഗ്ഗേസു പരിവട്ടേത്വാ അങ്ഗാരകാസുയം പതിസ്സന്തീ''തി മഞ്ഞമാനോ ഗേഹപച്ഛാഭാഗേ സിരിഗുത്തേന ഠപിതനിയാമേനേവ ചാടിയോ ഠപാപേസി, ആസനാനിപി തഥേവ പഞ്ഞാപേസി. സിരിഗുത്തോ പാതോവ തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ''കതോ തേ, സമ്മ, സക്കാരോ''തി ആഹ. ''ആമ, സമ്മാ''തി. ''കഹം പന സോ''തി? ''ഏഹി, പസ്സാമാ''തി സബ്ബം സിരിഗുത്തേന ദസ്സിതനയേനേവ ദസ്സേസി. സിരിഗുത്തോ ''സാധു, സമ്മാ''തി ആഹ. മഹാജനോ സന്നിപതി. മിച്ഛാദിട്ഠികേന ഹി നിമന്തിതേ മഹന്തോ സന്നിപാതോ അഹോസി. മിച്ഛാദിട്ഠികാപി ''സമണസ്സ ഗോതമസ്സ വിപ്പകാരം പസ്സിസ്സാമാ''തി സന്നിപതന്തി, സമ്മാദിട്ഠികാപി ''അജ്ജ സത്ഥാ മഹാധമ്മദേസനം ദേസേസ്സതി, ബുദ്ധവിസയം ബുദ്ധലീലം ഉപധാരേസ്സാമാ''തി സന്നിപതന്തി.

പുനദിവസേ സത്ഥാ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം ഗരഹദിന്നസ്സ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. സോ ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ പുരതോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ഠിതോ ചിന്തേസി - ''ഭന്തേ, 'തുമ്ഹേ കിര അതീതാദിഭേദം സബ്ബം ജാനാഥ, സത്താനം സോളസഹാകാരേഹി ചിത്തം പരിച്ഛിന്ദഥാ'തി ഏവം തുമ്ഹാകം ഉപട്ഠാകേന മയ്ഹം കഥിതം. സചേ ജാനാഥ, മയ്ഹം ഗേഹം മാ പവിസിത്ഥ. പവിട്ഠാനഞ്ഹി വോ നേവ യാഗു അത്ഥി, ന ഭത്താദീനി, സബ്ബേ ഖോ പന തുമ്ഹേ അങ്ഗാരകാസുയം പാതേത്വാ നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി. ഏവം ചിന്തേത്വാ സത്ഥു പത്തം ഗഹേത്വാ ''ഇതോ ഏഥ ഭഗവാ''തി വത്വാ, ''ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഗേഹം ആഗതാനം വത്തം ഞത്വാ

ആഗന്തും വട്ടതീ"തി ആഹ. "കിം കാതും വട്ടതി, ആവുസോ"തി? "ഏകേകസ്സ പവിസിത്വാ പുരതോ ഗന്ത്വാ നിസിന്നകാലേ പച്ഛാ അഞ്ഞേന ആഗന്തും വട്ടതീ"തി. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - "പുരതോ ഗച്ഛന്തം അങ്ഗാരകാസുയം പതിതം ദിസ്വാ അവസേസാ ന ആഗച്ഛിസ്സന്തി, ഏകേകമേവ പാതേത്വാ നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി. സത്ഥാ "സാധൂ"തി വത്വാ ഏകകോവ പായാസി. ഗരഹദിന്നോ അങ്ഗാരകാസും പത്വാ അപസക്കിത്വാ ഠിതോ "പുരതോ യാഥ, ഭന്തേ"തി ആഹ. അഥ സത്ഥാ അങ്ഗാരകാസുമത്ഥകേ പാദം പസാരേസി, കിലഞ്ജം അന്തരധായി, അങ്ഗാരകാസും ഭിന്ദിത്വാ ചക്കമത്താനി പദുമാനി ഉട്ഠഹിംസു . സത്ഥാ പദുമകണ്ണികാ അക്കമന്തോ ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തേ ബുദ്ധാസനേ നിസീദി, ഭിക്ഖൂപി തഥേവ ഗന്ത്വാ നിസീദിംസു. ഗരഹദിന്നസ്സ കായതോ ഡാഹോ ഉട്ഠഹി.

സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ സിരിഗുത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ, "സാമി, മേ താണം ഹോഹീ"തി ആഹ. "കിം ഏത"ന്തി? "പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ഗേഹേ യാഗു വാ ഭത്താദീനി വാ നത്ഥി, കിം നു ഖോ കരോമീ"തി? "കിം പന തയാ കത"ന്തി ആഹ. അഹം ദ്വിന്നം ഗേഹാനം അന്തരേ മഹന്തം ആവാടം അങ്ഗാരസ്സ പൂരം കാരേസിം - "തത്ഥ പാതേത്വാ നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി. "അഥ നം ഭിന്ദിത്വാ മഹാപദുമാനി ഉട്ഠഹിംസു. സബ്ബേ പദുമകണ്ണികാ അക്കമിത്വാ ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേസു നിസിന്നാ, ഇദാനി കിം കരോമി, സാമീ"തി? നനു ത്വം ഇദാനേവ മയ്ഹം "'ഏത്തികാ ചാടിയോ, ഏത്തികാ യാഗു, ഏത്തകാനി സത്താദീനീ'തി ദസ്സേസീ"തി. "മുസാ തം, സാമി, തുച്ഛാവ ചാടിയോ"തി. ഹോതു, "ഗച്ഛ, താസു ചാടീസു യാഗുആദീനി ഓലോകേഹീ"തി. തം ഖണഞ്ഞേവ തേന യാസു ചാടീസു "യാഗൂ"തി വുത്തം, താ യാഗുയാ പൂരയിംസു, യാസു "ഭത്താദീനീ"തി വുത്തം, താ ഭത്താദീനം പരിപുണ്ണാവ അഹേസും. തം സമ്പത്തിം ദിസ്വാവ ഗരഹദിന്നസ്സ സരീരം പീതിപാമോജ്ജേന പരിപൂരിതം, ചിത്തം പസന്നം. സോ സക്കച്ചം ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ കതഭത്തകിച്ചസ്സ സത്ഥുനോ അനുമോദനം കാരേതുകാമോ പത്തം ഗണ്ഹി. സത്ഥാ അനുമോദനം കരോന്തോ "ഇമേ സത്താ പഞ്ഞാചക്ഖുനോ അഭാവേനേവ മമ സാവകാനം ബുദ്ധസാസനസ്സ ഗുണം ന ജാനന്തി. പഞ്ഞാചക്ഖുവിരഹിതാ ഹി അന്ധാ നാമ, പഞ്ഞവന്തോ സചക്ഖുകാ നാമാ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൮. "യഥാ സങ്കാരധാനസ്മിം, ഉജ്ഝിതസ്മിം മഹാപഥേ;
പദുമം തത്ഥ ജായേഥ, സുചിഗന്ധം മനോരമം.

൫൯. "ഏവം സങ്കാരഭൂതേസു, അന്ധഭൂതേ പുഥുജ്ജനേ;
അതിരോചതി പഞ്ഞായ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകോ"തി.

തത്ഥ **സങ്കാരധാനസ്മി**ന്തി സങ്കാരഠാനസ്മിം, കചവരരാസിമ്ഹീതി അത്ഥോ. **ഉജ്ഝിതസ്മിം മഹാപഥേ**തി മഹാമഗ്ഗേ ഛഡ്ഡിതസ്മിം. **സുചിഗന്ധ**ന്തി സുരഭിഗന്ധം. മനോ ഏത്ഥ രമതീതി **മനോരമം. സങ്കാരഭൂതേസൂ**തി സങ്കാരമിവ ഭൂതേസു. **പുഥുജ്ജനേ**തി പുഥൂനം കിലേസാനം ജനനതോ ഏവംലദ്ധനാമേ ലോകിയമഹാജനേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ നാമ മഹാപഥേ ഛഡ്ഡിതേ സങ്കാരരാസിമ്ഹി അസുചിജേഗുച്ഛിയപടികൂലേപി സുചിഗന്ധം പദുമം ജായേഥ, തം രാജരാജമഹാമത്താദീനം മനോരമം പിയം മനാപം ഉപരിമത്ഥകേ പതിട്ഠാനാരഹമേവ ഭവേയ്യ, ഏവമേവ സങ്കാരഭൂതേസുപി പുഥുജ്ജനേസു

ജാതോ നിപ്പഞ്ഞസ്സ മഹാജനസ്സ അചക്ഖുകസ്സ അന്തരേ നിബ്ബത്തോപി അത്തനോ പഞ്ഞാബലേന കാമേസു ആദീനവം, നേക്ഖമ്മേ ച ആനിസംസം ദിസ്വാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോ പബ്ബജ്ജാമത്തേനപി, കതോ ഉത്തരിം സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനാനി ആരാധേത്വാപി അതിരോചതി. സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകോ ഹി ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു അന്ധഭൂതേ പുഥുജ്ജനേ അതിക്കമിത്വാ രോചതി വിരോചതി സോഭതീതി.

ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ഗരഹദിന്നോ ച സിരിഗുത്തോ ച സോതാപത്തിഫലം പാപുണിംസു. തേ സബ്ബം അത്തനോ ധനം ബുദ്ധസാസനേ വിപ്പകിരിംസു. സത്ഥാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരമഗമാസി. ഭിക്ഖൂ സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''അഹോ അച്ഛരിയാ ബുദ്ധഗുണാ നാമ, തഥാരൂപം നാമ ഖദിരങ്ഗാരരാസിം ഭിന്ദിത്വാ പദുമാനി ഉട്ഠഹിംസൂ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ - ''അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, യം മമ എതരഹി ബുദ്ധഭൂതസ്സ അങ്ഗാരരാസിമ്ഹാ പദുമാനി ഉട്ഠിതാനി, അപരിപക്കേ ഞാണേ വത്തമാനസ്സ ബോധിസത്തഭൂതസ്സപി മേ ഉട്ഠഹിംസൂ''തി വത്വാ, ''കദാ, ഭന്തേ, ആചിക്ഖഥ നോ''തി യാചിതോ അതീതം ആഹരിത്വാ -

> ''കാമം പതാമി നിരയം, ഉദ്ധംപാദോ അവംസിരോ;
> നാനരിയം കരിസ്സാമി, ഹന്ദ പിണ്ഡം പടിഗ്ഗഹാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൪൦) -

ഇദം **ഖദിരങ്ഗാരജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസീതി.

ഗരഹദിന്നവത്ഥു ദ്വാദസമം.

പുപ്ഫവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചതുത്ഥോ വഗ്ഗോ.

൫. ബാലവഗ്ഗോ

൧. അഞ്ഞതരപുരിസവത്ഥു

ദീഘാ ജാഗരതോ രത്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പസേനദികോസലഞ്ചേവ അഞ്ഞതരഞ്ച പുരിസം ആരബ്ഭ കഥേസി.

രാജാ കിര പസേനദി കോസലോ ഏകസ്മിം ഛണദിവസേ അലങ്കതപടിയത്തം സബ്ബസേതം ഏകം പുണ്ഡരീകം നാമ ഹത്ഥിം അഭിരുയ്ഹ മഹന്തേന രാജാനുഭാവേന നഗരം പദക്ഖിണം കരോതി. ഉസ്സാരണായ വത്തമാനായ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പോഥിയമാനോ മഹാജനോ പലായന്തോ ഗീവം പരിവത്തേത്വാപി ഓലോകേതിയേവ. രാജൂനം കിര സുദിന്നദാനസ്സേതം ഫലം. അഞ്ഞതരസ്സാപി ദുഗ്ഗതപുരിസസ്സ ഭരിയാ സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സ ഉപരിതലേ ഠിതാ ഏകം വാതപാനകവാടം വിവരിത്വാ രാജാനം ഓലോകേത്വാവ അപഗച്ഛി. രഞ്ഞോ പുണ്ണചന്ദോ വലാഹകന്തരം പവിട്ഠോ വിയ ഉപട്ഠാസി. സോ തസ്സാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ പതനാകാരപ്പത്തോ വിയ ഹുത്വാ ഖിപ്പം നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ അന്തേപുരം പവിസിത്വാ ഏകം വിസ്സാസകം അമച്ചം ആഹ - "അസുകട്ഠാനേ തേ മയാ ഓലോകിതപാസാദോ ദിട്ഠോ"തി? "ആമ, ദേവാ"തി. "തത്ഥേകം ഇത്ഥിം അദ്ദസാ"തി? "അദ്ദസം, ദേവാ"തി. "ഗച്ഛ, തസ്സാ സസാമികഅസാമികഭാവം ജാനാഹീ"തി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സാ സസാമികഭാവം ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ "സസാമികാ"തി ആരോചേസി. അഥ രഞ്ഞാ "തേന ഹി തസ്സാ സാമികം പക്കോസാഹീ"തി വുത്തേ സോ ഗന്ത്വാ, "ഏഹി, ഭോ, രാജാ തം പക്കോസതീ"തി ആഹ. സോ "ഭരിയം മേ നിസ്സായ ഭയേന ഉപ്പന്നേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ രഞ്ഞോ ആണം പടിബാഹിതും അസക്കോന്തോ ഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം രാജാ "മം ഇതോ പട്ഠായ ഉപട്ഠാഹീ"തി ആഹ. "അലം, ദേവ, അഹം അത്തനോ കമ്മം കത്വാ തുമ്ഹാകം സുങ്കം ദദാമി, ഘരേയേവ മേ ജീവികാ ഹോതൂ"തി. "തവ സുങ്കേന മയ്ഹം അത്ഥോ നത്ഥി, അജ്ജതോ പട്ഠായ മം ഉപട്ഠാഹീ"തി തസ്സ ഫലകഞ്ച ആവുധഞ്ച ദാപേസി. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - "കഞ്ചിദേവസ്സ ദോസം ആരോപേത്വാ ഘാതേത്വാ ഭരിയം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി. അഥ നം സോ മരണഭയഭീതോ അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാസി.

രാജാ തസ്സ ദോസം അപസ്സന്തോ കാമപരിളാഹേ വഡ്ഢന്തേ "ഏകമസ്സ ദോസം ആരോപേത്വാ രാജാണം കരിസ്സാമീ"തി പക്കോസാപേത്വാ ഏവമാഹ - "അമ്ഭോ ഇതോ യോജനമത്ഥകേ നദിയാ അസുകട്ഠാനം നാമ ഗന്ത്വാ സായം മമ ന്ഹാനവേലായ കുമുദുപ്പലാനി ചേവ അരുണവതീമത്തികഞ്ച ആഹര. സചേ തസ്മിം ഖണേ നാഗച്ഛസി, ആണം തേ കരിസ്സാമീ"തി. സേവകോ കിര ചതൂഹിപി ദാസേഹി പതികിട്ഠതരോ. ധനക്കീതാദയോ ഹി ദാസാ "സീസം മേ രുജ്ജതി, പിട്ഠി മേ രുജ്ജതീ"തി വത്വാ അച്ഛിതും ലഭന്തിയേവ. സേവകസ്സേതം നത്ഥി, ആണത്തകമ്മം കാതുമേവ വട്ടതി. തസ്മാ സോ "അവസ്സം മയാ ഗന്തബ്ബം, കുമുദുപ്പലേഹി സദ്ധിം അരുണവതീമത്തികാ നാമ നാഗഭവനേ ഉപ്പജ്ജതി, അഹം കുഹിം ലഭിസ്സാമീ"തി ചിന്തേന്തോ മരണഭയഭീതോ വേഗേന ഗേഹം ഗന്ത്വാ, "ഭദ്ദേ, നിട്ഠിതം മേ ഭത്ത"ന്തി ആഹ. "ഉദ്ധനമത്ഥകേ, സാമീ"തി. സോ യാവ ഭത്തം ഓതരതി, താവ സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ഉളുങ്കേന

കഞ്ജികം ഹരാപേത്വാ യഥാലദ്ധേന ബ്യഞ്ജനേന സദ്ധിം അല്ലമേവ ഭത്തം പച്ഛിയം ഓപീളേത്വാ ആദായ യോജനികം മഗ്ഗം പക്ഖന്ദോ, തസ്സ ഗച്ഛന്തസ്സേവ ഭത്തം പക്കം അഹോസി. സോ അനുച്ഛിട്ഠം കത്വാവ ഥോകം ഭത്തം അപനേത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ ഏകം അദ്ധികം ദിസ്വാ മയാ അപനേത്വാ ഠപിതം ഥോകം അനുച്ഛിട്ഠം ഭത്തമേവ അത്ഥി ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജ സാമീതി. സോ ഗണ്ഹിത്വാ ഭുഞ്ജി. ഇതരോപി ഭുഞ്ജിത്വാ ഏകം ഭത്തമുട്ഠിം ഉദകേ ഖിപിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ മഹന്തേന സദ്ദേന "ഇമസ്മിം നദീപദേസേ അധിവത്ഥാ നാഗാ സുപണ്ണാ ദേവതാ ച വചനം മേ സുണന്തു, രാജാ മയ്ഹം ആണം കാതുകാമോ 'കുമുദുപ്പലേഹി സദ്ധിം അരുണവതീമത്തികം ആഹരാ'തി മം ആണാപേസി, അദ്ധികമനുസ്സസ്സ ച മേ ഭത്തം ദിന്നം, തം സഹസ്സാനിസംസം, ഉദകേ മച്ഛാനം ദിന്നം, തം സതാനിസംസം. ഏത്തകം പുഞ്ഞഫലം തുമ്ഹാകം പത്തിം കത്വാ ദമ്മി, മയ്ഹം കുമുദുപ്പലേഹി സദ്ധിം അരുണവതീമത്തികം ആഹരഥാ"തി തിക്ഖത്തും അനുസ്സാവേസി. തത്ഥ അധിവത്ഥോ നാഗരാജാ തം സദ്ദം സുത്വാ മഹല്ലകവേസേന തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "കിം വദേസീ"തി ആഹ. സോ പുനപി തഥേവ വത്വാ "മയ്ഹം തം പത്തിം ദേഹീ"തി വുത്തേ, "ദേമീ"തി ആഹ. പുനപി "ദേഹീ"തി വുത്തേ, "ദേമി, സാമീ"തി ആഹ. ഏവം സോ ദ്വേ തയോ വാരേ പത്തിം ആഹരാപേത്വാ കുമുദുപ്പലേഹി സദ്ധിം അരുണവതീമത്തികം അദാസി.

രാജാ പന ചിന്തേസി - "മനുസ്സാ നാമ ബഹുമായാ, സചേ സോ കേനചി ഉപായേന ലഭേയ്യ, കിച്ചം മേ ന നിപ്ഫജ്ജേയ്യാ"തി. സോ കാലസ്സേവ ദ്വാരം പിദഹാപേത്വാ മുദ്ദികം അത്തനോ സന്തികം ആഹരാപേസി. ഇതരോപി പുരിസോ രഞ്ഞോ ന്ഹാനവേലായമേവാഗന്ത്വാ ദ്വാരം അലഭന്തോ ദ്വാരപാലം പക്കോസേത്വാ "ദ്വാരം വിവരാ"തി ആഹ. "ന സക്കാ വിവരിതും, രാജാ കാലസ്സേവ മുദ്ദികം ദത്വാ രാജഗേഹം ആഹരാപേസീ"തി. സോ "രാജദൂതോ അഹം, ദ്വാരം വിവരാ"തി വത്വാപി "ദ്വാരം അലഭന്തോ നത്ഥി മേ ഇദാനി ജീവിതം. കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ദ്വാരസ്സ ഉപരിഉമ്മാരേ മത്തികാപിണ്ഡം ഖിപിത്വാ തസ്സൂപരി പുപ്ഫാനി ലഗ്ഗേത്വാ മഹാസദ്ദം കരോന്തോ, "അമ്ഭോ, നഗരവാസിനോ രഞ്ഞോ മയാ ആണത്തിയാ ഗതഭാവം ജാനാഥ, രാജാ മം അകാരണേന വിനാസേതുകാമോ"തി തിക്ഖത്തും വിരവിത്വാ "കത്ഥ നു ഖോ ഗച്ഛിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഭിക്ഖൂ നാമ മുദുഹദയാ, വിഹാരം ഗന്ത്വാ നിപജ്ജിസ്സാമീ"തി സന്നിട്ഠാനമകാസി. ഇമേ ഹി നാമ സത്താ സുഖിതകാലേ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥിഭാവമ്പി അജാനിത്വാ ദുക്ഖാഭിഭൂതകാലേ വിഹാരം ഗന്തുകാമാ ഹോന്തി, തസ്മാ സോപി "മേ അഞ്ഞം താണം നത്ഥീ"തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഫാസുകട്ഠാനേ നിപജ്ജി. അഥ രഞ്ഞോപി തം രത്തിം നിദ്ദം അലഭന്തസ്സ തം ഇത്ഥിം അനുസ്സരന്തസ്സ കാമപരിളാഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ ചിന്തേസി - "വിഭാതക്ഖണേയേവ തം പുരിസം ഘാതാപേത്വാ തം ഇത്ഥിം ആനേസ്സാമീ"തി.

തസ്മിം ഖണേയേവ സട്ഠിയോജനികായ ലോഹകുമ്ഭിയാ നിബ്ബത്താ ചത്താരോ പുരിസാ പക്കുഥിതായ ഉക്ഖലിയാ തണ്ഡുലാ വിയ സമ്പരിവത്തകം പച്ചമാനാ തിംസായ വസ്സസഹസ്സേഹി ഹേട്ഠിമതലം പത്വാ അപരേഹി തിംസായ വസ്സസഹസ്സേഹി പുന മുഖവട്ടിയം പാപുണിംസു. തേ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഓലോകേത്വാ ഏകേകം ഗാഥം വത്തുകാമാ വത്തും അസക്കോന്താ ഏകേകം അക്ഖരം വത്വാ പരിവത്തിത്വാ

ലോഹകുമ്ഭിമേവ പവിട്ഠാ. രാജാ നിദ്ദം അലഭന്തോ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ തം സദ്ദം സുത്വാ ഭീതോ ഉത്രസ്തമാനസോ "കിം നു ഖോ മയ്ഹം ജീവിതന്തരായോ ഭവിസ്സതി, ഉദാഹു മേ അഗ്ഗമഹേസിയാ, ഉദാഹു മേ രജ്ജം വിനസ്സിസ്സതീ"തി ചിന്തേന്തോ സകലരത്തിം അക്ഖീനി നിമീലേതും നാസക്ഖി. സോ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ ഏവ പുരോഹിതം പക്കോസാപേത്വാ, "ആചരിയ, മയാ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ മഹന്താ ഭേരവസദ്ദാ സുതാ, 'രജ്ജസ്സ വാ അഗ്ഗമഹേസിയാ വാ മയ്ഹം വാ കസ്സ അന്തരായോ ഭവിസ്സതീ'തി ന ജാനാമി, തേന മേ ത്വം പക്കോസാപിതോ"തി ആഹ. മഹാരാജ, കിം തേ സദ്ദാ സുതാതി? "ആചരിയ, **ദു**-ഇതി **സ**-ഇതി **ന**-ഇതി **സോ**-ഇതീതി ഇമേ സദ്ദേ അസ്സോസിം, ഇമേസം നിപ്ഫത്തിം ഉപധാരേഹീ"തി. ബ്രാഹ്മണസ്സ മഹാഅന്ധകാരം പവിട്ഠസ്സ വിയ ന കിഞ്ചി പഞ്ഞായതി, "ന ജാനാമീ"തി വുത്തേ "പന ലാഭസക്കാരോ മേ പരിഹായിസ്സതീ"തി ഭായിത്വാ "ഭാരിയം, മഹാരാജാ"തി ആഹ. "കിം, ആചരിയാ"തി? "ജീവിതന്തരായോ തേ പഞ്ഞായതീ"തി. സോ ദ്വിഗുണം ഭീതോ, "ആചരിയ, അത്ഥി കിഞ്ചി പന പടിഘാതകാരണ"ന്തി ആഹ. "അത്ഥി, മഹാരാജ, മാ ഭായി, അഹം തയോ വേദേ ജാനാമീ"തി. "കിം പന ലദ്ധും വട്ടതീ"തി? "സബ്ബസതയഞ്ഞം യജിത്വാ ജീവിതം ലഭിസ്സസി, ദേവാ"തി. "കിം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി? ഹത്ഥിസതം അസ്സസതം ഉസഭസതം ധേനുസതം അജസതം ഉരബ്ഭസതം കുക്കുടസതം സൂകരസതം ദാരകസതം ദാരികാസതന്തി ഏവം ഏകേകം പാണജാതിം സതം സതം കത്വാ ഗണ്ഹാപേന്തോ "സചേ മിഗജാതിമേവ ഗണ്ഹാപേസ്സാമി, 'അത്തനോ ഖാദനീയമേവ ഗണ്ഹാപേതീ'തി വക്ഖന്തീ"തി ഹത്ഥിഅസ്സമനുസ്സേപി ഗണ്ഹാപേതി. രാജാ "മമ ജീവിതമേവ മയ്ഹം ലാഭോ"തി ചിന്തേത്വാ "സബ്ബപാണേ സീഘം ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. ആണത്തമനുസ്സാ അധികതരം ഗണ്ഹിംസു. വുത്തമ്പി ചേതം കോസലസംയുത്തേ -

> "തേന ഖോ പന സമയേന രഞ്ഞോ പസേനദിസ്സ കോസലസ്സ മഹായഞ്ഞോ പച്ചുപട്ഠിതോ ഹോതി, പഞ്ച ച ഉസഭസതാനി പഞ്ച ച വച്ഛതരസതാനി പഞ്ച ച വച്ഛതരിസതാനി പഞ്ച ച അജസതാനി പഞ്ച ച ഉരബ്ഭസതാനി ഥൂണൂപനീതാനി ഹോന്തി യഞ്ഞത്ഥായ. യേപിസ്സ തേ ഹോന്തി ദാസാതി വാ പേസ്സാതി വാ കമ്മകരാതി വാ, തേപി ദണ്ഡതജ്ജിതാ ഭയതജ്ജിതാ അസ്സുമുഖാ രുദമാനാ പരികമ്മാനി കരോന്തീ"തി (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൦).

മഹാജനോ അത്തനോ അത്തനോ പുത്തധീതുഞാതീനം അത്ഥായ പരിദേവമാനോ മഹാസദ്ദമകാസി, മഹാപഥവീഉന്ദ്രിയനസദ്ദോ വിയ അഹോസി. അഥ മല്ലികാ ദേവീ തം സദ്ദം സുത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "കിം നു ഖോ തേ, മഹാരാജ, ഇന്ദ്രിയാനി അപാകതികാനി, കിലന്തരൂപാനി വിയ പഞ്ഞായന്തീ"തി പുച്ഛി. "കിം തുയ്ഹം , മല്ലികേ, ത്വം മമ കണ്ണമൂലേന ആസിവിസമ്പി ഗച്ഛന്തം ന ജാനാസീ"തി? "കിം പനേതം, ദേവാ"തി? "രത്തിഭാഗേ മേ ഏവരൂപോ നാമ സദ്ദോ സുതോ , സ്വാഹം പുരോഹിതം പുച്ഛിത്വാ ജീവിതന്തരായോ തേ പഞ്ഞായതി, സബ്ബസതയഞ്ഞം യജിത്വാ ജീവിതം ലഭിസ്സസീ"തി സുത്വാ "മമ ജീവിതമേവ മയ്ഹം ലാഭോ"തി ഇമേ പാണേ ഗണ്ഹാപേസിന്തി. മല്ലികാ ദേവീ, "അന്ധബാലോസി, മഹാരാജ, കിഞ്ചാപി മഹാഭക്ഖോസി, അനേകസൂപബ്യഞ്ജനവികതികം ദോണപാകം ഭോജനം ഭുഞ്ജസി, ദ്വീസു രട്ഠേസു രജ്ജം കാരേസി, പഞ്ഞാ പന തേ മന്ദാ"തി ആഹ.

“കസ്മാ ഏവം വദേസി, ദേവീ”തി? “കഹം തയാ അഞ്ഞസ്സ മരണേന അഞ്ഞസ്സ ജീവിതലാഭോ ദിട്ഠപുബ്ബോ, അന്ധബാലസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ കഥം ഗഹേത്വാ കസ്മാ മഹാജനസ്സ ഉപരി ദുക്ഖം ഖിപസി, ധുരവിഹാരേ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ അതീതാദീസു അപ്പടിഹതഞാണോ സത്ഥാ വസതി, തം പുച്ഛിത്വാ തസ്സോവാദം കരോഹീ”തി വുത്തേ രാജാ സല്ലഹുകേഹി യാനേഹി മല്ലികായ സദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ കിഞ്ചി വത്തും അസക്കോന്തോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

അഥ നം സത്ഥാ “ഹന്ദ കുതോ നു ത്വം, മഹാരാജ, ആഗച്ഛസി ദിവാ ദിവസ്സാ”തി പഠമതരം ആലപി. സോ തുണ്ഹീയേവ നിസീദി. തതോ മല്ലികാ ഭഗവതോ ആരോചേസി - “ഭന്തേ, രഞ്ഞാ കിര മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ സദ്ദോ സുതോ. അഥ നം പുരോഹിതസ്സ ആരോചേസി. പുരോഹിതോ ‘ജീവിതന്തരായോ തേ ഭവിസ്സതി, തസ്സ പടിഘാതത്ഥായ സബ്ബസതേ പാണേ ഗഹേത്വാ തേസം ഗലലോഹിതേന യഞ്ഞേ യജിതേ ജീവിതം ലഭിസ്സസീ’തി ആഹ. രാജാ പാണേ ഗണ്ഹാപേസി, തേനായം മയാ ഇധാനീതോ”തി. “ഏവം കിര, മഹാരാജാ”തി? “ഏവം, ഭന്തേ”തി. “കിന്തി തേ സദ്ദോ സുതോ”തി? സോ അത്തനാ സുതനിയാമേനേവ ആചിക്ഖി. തഥാഗതസ്സ തം സുത്വാവ ഏകോഭാസോ അഹോസി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - “മാ ഭായി, മഹാരാജ, തവ അന്തരായോ നത്ഥി, പാപകമ്മിനോ സത്താ അത്തനോ ദുക്ഖം ആവീകരോന്താ ഏവമാഹംസൂ”തി. “കിം പന, ഭന്തേ, തേഹി കത”ന്തി? അഥ ഖോ ഭഗവാ തേസം കമ്മം ആചിക്ഖിതും “തേന ഹി, മഹാരാജ, സുണാഹീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ വീസതിവസ്സസഹസ്സായുകേസു മനുസ്സേസു കസ്സപോ ഭഗവാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ വീസതിയാ ഖീണാസവസഹസ്സേഹി സദ്ധിം ചാരികം ചരമാനോ ബാരാണസിമഗമാസി. ബാരാണസിവാസിനോ ദ്വേപി തയോപി ബഹുതരാപി ഏകതോ ഹുത്വാ ആഗന്തുകദാനം പവത്തയിംസു. തദാ ബാരാണസിയം ചത്താലീസകോടിവിഭവാ ചത്താരോ സേട്ഠിപുത്താ സഹായകാ അഹേസും. തേ മന്തയിംസു - “അമ്ഹാകം ഗേഹേ ബഹുധനം, തേന കിം കരോമാ”തി? “ഏവരൂപേ ബുദ്ധേ ചാരികം ചരമാനേ ദാനം ദസ്സാമ, സീലം രക്ഖിസ്സാമ, പൂജം കരിസ്സാമാ”തി ഏകോപി അവത്വാ തേസു ഏകോ താവ ഏവമാഹ - “തിഖിണസുരം പിവന്താ മധുരമംസം ഖാദന്താ വിചരിസ്സാമ, ഇദം അമ്ഹാകം ജീവിതഫല”ന്തി. അപരോപി ഏവമാഹ - “ദേവസികം തിവസ്സികഗന്ധസാലിഭത്തം നാനഗ്ഗരസേഹി ഭുഞ്ജന്താ വിചരിസ്സാമാ”തി. അപരോപി ഏവമാഹ - “നാനപ്പകാരം പൂവഖജ്ജകവികതിം പചാപേത്വാ ഖാദന്താ വിചരിസ്സാമാ”തി. അപരോപി ഏവമാഹ - “സമ്മാ മയം അഞ്ഞം കിഞ്ചി ന കരിസ്സാമ, ‘ധനം ദസ്സാമാ’തി വുത്തേ അനിച്ഛമാനാ ഇത്ഥീ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ ധനേന പലോഭേത്വാ പാരദാരികകമ്മം കരിസ്സാമാ”തി. “സാധു, സാധൂ”തി സബ്ബേവ തസ്സ കഥായ അട്ഠംസു.

തേ തതോ പട്ഠായ അഭിരൂപാനം ഇത്ഥീനം ധനം പേസേത്വാ വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി പാരദാരികകമ്മം കത്വാ കാലം കത്വാ അവീചിനിരയേ നിബ്ബത്താ. തേ ഏകം ബുദ്ധന്തരം നിരയേ പച്ചിത്വാ തത്ഥ കാലം കത്വാ പക്കാവസേസേന സട്ഠിയോജനികായ ലോഹകുമ്ഭിയാ നിബ്ബത്തിത്വാ തിംസായ വസ്സസഹസ്സേഹി ഹേട്ഠിമതലം പത്വാ പുനപി തിംസായ വസ്സസഹസ്സേഹി ലോഹകുമ്ഭിമുഖം പത്വാ ഏകേകം ഗാഥം വത്തുകാമാ ഹുത്വാ വത്തും

അസക്കോന്താ ഏകേകം അക്ഖരം വത്വാ പുന പരിവത്തിത്വാ, ലോഹകുമ്ഭിമേവ പവിട്ഠാ. “വദേഹി, മഹാരാജ, പഠമം തേ കിം സദ്ദോ നാമ സുതോ”തി? “ദു-ഇതി, ഭന്തേ”തി. സത്ഥാ തേന അപരിപുണ്ണം കത്വാ വുത്തം ഗാഥം പരിപുണ്ണം കത്വാ ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ -

“ദുജ്ജീവിതമജീവിമ്ഹ , യേ സന്തേ ന ദദമ്ഹസേ;
വിജ്ജമാനേസു ഭോഗേസു, ദീപം നാകമ്ഹ അത്തനോ”തി. (ജാ॰ ൧.൪.൫൩;
പേ॰ വ॰ ൮൦൪);

അഥ രഞ്ഞോ ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അത്ഥം പകാസേത്വാ, “കിം തേ, മഹാരാജ, ദുതിയസദ്ദോ തതിയസദ്ദോ ചതുത്ഥസദ്ദോ സുതോ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഏവം നാമാ”തി വുത്തേ അവസേസം പരിപൂരേന്തോ -

“സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
നിരയേ പച്ചമാനാനം, കദാ അന്തോ ഭവിസ്സതി.

“നത്ഥി അന്തോ കുതോ അന്തോ, ന അന്തോ പടിദിസ്സതി;
തദാ ഹി പകതം പാപം, മമ തുയ്ഹഞ്ച മാരിസാ.

“സോഹം നൂന ഇതോ ഗന്ത്വാ, യോനിം ലദ്ധാന മാനുസിം;
വദഞ്ഞൂ സീലസമ്പന്നോ, കാഹാമി കുസലം ബഹു”ന്തി. (ജാ॰
൧.൪.൫൪-൫൬; പേ॰ വ॰ ൮൦൨, ൮൦൩, ൮൦൫) -

പടിപാടിയാ ഇമാ ഗാഥാ വത്വാ താസം അത്ഥം പകാസേത്വാ “ഇതി ഖോ, മഹാരാജ, തേ ചത്താരോ ജനാ ഏകേകം ഗാഥം വത്തുകാമാപി വത്തും അസക്കോന്താ ഏകകമേവ അക്ഖരം വത്വാ പുന ലോഹകുമ്ഭിമേവ പവിട്ഠാ”തി ആഹ.

രഞ്ഞാ കിര പസേനദികോസലേന തസ്സ സദ്ദസ്സ സുതകാലതോ പട്ഠായ തേ ഹേട്ഠാ ഭസ്സന്തി ഏവ, അജ്ജാപി ഏകം വസ്സസഹസ്സം നാതിക്കമന്തി. രഞ്ഞോ തം ദേസനം സുത്വാ മഹാസംവേഗോ ഉപ്പജ്ജി. സോ “ഭാരിയം വതിദം പാരദാരികകമ്മം നാമ, ഏകം കിര ബുദ്ധന്തരം നിരയേ പച്ചിത്വാ തതോ ചുതാ സട്ഠിയോജനികായ ലോഹകുമ്ഭിയാ നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ സട്ഠിവസ്സസഹസ്സാനി പച്ചിത്വാ ഏവമ്പി നേസം ദുക്ഖാ മുച്ചനകാലോ ന പഞ്ഞായതി, അഹമ്പി പരദാരേ സിനേഹം കത്വാ സബ്ബരത്തിം നിദ്ദം ന ലഭിം, ഇദാനി ഇതോ പട്ഠായ പരദാരേ മാനസം ന ബന്ധിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ തഥാഗതം ആഹ - “ഭന്തേ, അജ്ജ മേ രത്തിയാ ദീഘഭാവോ ഞാതോ”തി. സോപി പുരിസോ തത്ഥേവ നിസിന്നോ തം കഥം സുത്വാ “ലദ്ധോ മേ ബലവപ്പച്ചയോ”തി സത്ഥാരം ആഹ - “ഭന്തേ, രഞ്ഞാ താവ അജ്ജ രത്തിയാ ദീഘഭാവോ ഞാതോ, അഹം പന ഹിയ്യോ സയമേവ യോജനസ്സ ദീഘഭാവം അഞ്ഞാസി”ന്തി. സത്ഥാ ദ്വിന്നമ്പി കഥം സംസന്ദിത്വാ “ഏകച്ചസ്സ രത്തി ദീഘാ ഹോതി, ഏകച്ചസ്സ യോജനം ദീഘം ഹോതി, ബാലസ്സ പന സംസാരോ ദീഘോ ഹോതീ”തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൦. “ദീഘാ ജാഗരതോ രത്തി, ദീഘം സന്തസ്സ യോജനം;
ദീഘോ ബാലാന സംസാരോ, സദ്ധമ്മം അവിജാനത”ന്തി.

തത്ഥ **ദീഘാ**തി രത്തി നാമേസാ തിയാമമത്താവ, ജാഗരന്തസ്സ പന ദീഘാ ഹോതി, ദ്വിഗുണതിഗുണാ വിയ ഹുത്വാ ഖായതി. തസ്സാ ദീഘഭാവം അത്താനം മങ്കുണസങ്ഘസ്സ ഭത്തം കത്വാ യാവ സൂരിയുഗ്ഗമനാ സമ്പരിവത്തകം സേമാനോ മഹാകുസീതോപി, സുഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ സിരിസയനേ സയമാനോ കാമഭോഗീപി ന ജാനാതി, സബ്ബരത്തിം പന പധാനം പദഹന്തോ യോഗാവചരോ ച, ധമ്മകഥം കഥേന്തോ ധമ്മകഥികോ ച, ആസനസമീപേ ഠത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ ച, സീസരോഗാദിഫുട്ഠോ വാ ഹത്ഥപാദച്ഛേദനാദിം പത്തോ വാ വേദനാഭിഭൂതോ ച, രത്തിം മഗ്ഗപടിപന്നോ അദ്ധികോ ച ജാനാതി. **യോജന**ന്തി യോജനമ്പി ചതുഗാവുതമത്തമേവ, **സന്തസ്സ** പന കിലന്തസ്സ **ദീഘം** ഹോതി, ദ്വിഗുണതിഗുണം വിയ ഖായതി. സകലദിവസഞ്ഹി മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ കിലന്തോ പടിപഥം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "പുരതോ ഗാമോ കീവദൂരോ"തി പുച്ഛിത്വാ "യോജന"ന്തി വുത്തേ ഥോകം ഗന്ത്വാ അപരമ്പി പുച്ഛിത്വാ തേനാപി "യോജന"ന്തി വുത്തേ പുന ഥോകം ഗന്ത്വാ അപരമ്പി പുച്ഛതി. സോപി "യോജന"ന്തി വദതി. സോ പുച്ഛിതപുച്ഛിതാ യോജനന്തേവ വദന്തി, ദീഘം വതിദം യോജനം, ഏകയോജനം ദ്വേ തീണി യോജനാനി വിയ മഞ്ഞേതി. **ബാലാന**ന്തി ഇധലോകപരലോകത്ഥം പന അജാനന്താനം ബാലാനം സംസാരവട്ടസ്സ പരിയന്തം കാതും അസക്കോന്താനം യം സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയഭേദം സദ്ധമ്മം ഞത്വാ സംസാരസ്സ അന്തം കരോന്തി, തം **സദ്ധമ്മം അവിജാനതം സംസാരോ ദീഘോ** നാമ ഹോതി. സോ ഹി അത്തനോ ധമ്മതായ ഏവ ദീഘോ നാമ. വുത്തമ്പി ചേതം - "അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ, പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതീ"തി (സം॰ നി॰ വ.ഫ്വർ). ബാലാനം പന പരിയന്തം കാതും അസക്കോന്താനം അതിദീഘോയേവാതി.

ദേസനാവസാനേ സോ പുരിസോ സോതാപത്തിഫലം പത്തോ, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പത്താ. മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ജാതാതി.

രാജാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഗച്ഛന്തോയേവ തേ സത്തേ ബന്ധനാ മോചേസി. തത്ഥ ഇത്ഥിപുരിസാ ബന്ധനാ മുത്താ സീസം ന്ഹത്വാ സകാനി ഗേഹാനി ഗച്ഛന്താ "ചിരം ജീവതു നോ, അയ്യാ, മല്ലികാ ദേവീ, തം നിസ്സായ ജീവിതം ലഭിമ്ഹാ"തി മല്ലികായ ഗുണകഥം കഥയിംസു. സായന്ഹസമയേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "അഹോ പണ്ഡിതാ വതായം, മല്ലികാ, അത്തനോ പഞ്ഞം നിസ്സായ ഏത്തകസ്സ ജനസ്സ ജീവിതദാനം അദാസീ"തി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ തേസം ഭിക്ഖൂനം കഥം സുത്വാ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ ധമ്മസഭം പവിസിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദിത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, "ന, ഭിക്ഖവേ, മല്ലികാ, ഇദാനേവ അത്തനോ പഞ്ഞം നിസ്സായ മഹാജനസ്സ ജീവിതദാനം ദേതി, പുബ്ബേപി അദാസിയേവാ"തി വത്വാ തമത്ഥം പകാസന്തോ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ബാരാണസിയം രഞ്ഞോ പുത്തോ ഏകം നിഗ്രോധരുക്ഖം ഉപസങ്കമിത്വാ തത്ഥ നിബ്ബത്തായ ദേവതായ ആയാചി - "സാമി ദേവരാജ, ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ ഏകസതരാജാനോ ഏകസതഅഗ്ഗമഹേസിയോ, സചാഹം പിതു അച്ചയേന രജ്ജം ലഭിസ്സാമി, ഏതേസം ഗലലോഹിതേന ബലിം കരിസ്സാമീ"തി. സോ പിതരി കാലകതേ രജ്ജം പത്വാ "ദേവതായ മേ

ആനുഭാവേന രജ്ജം പത്തം, ബലിമസ്സാ കരിസ്സാമീ"തി മഹതിയാ സേനായ നിക്ഖമിത്വാ ഏകം രാജാനം അത്തനോ വസേ വത്തേത്വാ തേന സദ്ധിം അപരമ്പി അപരമ്പീതി സബ്ബേ രാജാനോ അത്തനോ വസേ കത്വാ സദ്ധിം അഗ്ഗമഹേസീഹി ആദായ ഗച്ഛന്തോ ഉഗ്ഗസേനസ്സ നാമ സബ്ബകനിട്ഠസ്സ രഞ്ഞോ ധമ്മദിന്നാ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ ഗരുഗബ്ഭാ, തം ഓഹായ ആഗന്ത്വാ "ഏത്തകജനം വിസപാനകം പായേത്വാ മാരേസ്സാമീ"തി രുക്ഖമൂലം സോധാപേസി. ദേവതാ ചിന്തേസി - "അയം രാജാ ഏത്തകേ രാജാനോ ഗണ്ഹന്തോ 'മം നിസ്സായ ഗഹിതാ ഇമേ'തി ചിന്തേത്വാ തേസം ഗലലോഹിതേന മയ്ഹം ബലിം കാതുകാമോ, സചേ പനായം ഏതേ ഘാതേസ്സതി, ജമ്ബുദീപേ രാജവംസോ ഉപച്ഛിജ്ജിസ്സതി, രുക്ഖമൂലേപി, മേ അസുചി ഭവിസ്സതി, സക്ഖിസ്സാമി നു ഖോ ഏതം നിവാരേതു"ന്തി. സാ ഉപധാരേന്തീ "നാഹം സക്ഖിസ്സാമീ"തി ഞത്വാ അഞ്ഞമ്പി ദേവതം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേത്വാ "ത്വം സക്ഖിസ്സസീ"തി ആഹ. തായപി പടിക്ഖിത്താ അഞ്ഞമ്പി അഞ്ഞമ്പീതി ഏവം സകലചക്കവാളദേവതായോ ഉപസങ്കമിത്വാ താഹിപി പടിക്ഖിത്താ ചതുന്നം മഹാരാജൂനം സന്തികം ഗന്ത്വാ "മയം ന സക്കോമ, അമ്ഹാകം പന രാജാ അമ്ഹേഹി പുഞ്ഞേന ച പഞ്ഞായ ച വിസിട്ഠോ, തം പുച്ഛാ"തി തേഹിപി പടിക്ഖിത്തകാലേ സക്കം ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ, "ദേവ, തുമ്ഹേസു അപ്പോസ്സുക്കതം ആപന്നേസു ഖത്തിയവംസോ ഉപച്ഛിജ്ജിസ്സതി, തസ്സ പടിസരണം ഹോഥാ"തി ആഹ. സക്കോ "അഹമ്പി നം പടിബാഹിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഉപായം പന തേ വക്ഖാമീ"തി വത്വാ ഉപായം ആചിക്ഖി - "ഗച്ഛ, ത്വം രഞ്ഞോ പസ്സന്തസ്സേവ രത്തവത്ഥം നിവാസേത്വാ അത്തനോ രുക്ഖതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗമനാകാരം ദസ്സേഹി. അഥ തം രാജാ 'ദേവതാ ഗച്ഛതി, നിവത്താപേസ്സാമി ന'ന്തി നാനപ്പകാരേന യാചിസ്സതി. അഥ നം വദേയ്യാസി 'ത്വം ഏകസതരാജാനോ സദ്ധിം അഗ്ഗമഹേസീഹി ആനേത്വാ തേസം ഗലലോഹിതേന ബലിം കരിസ്സാമീ'തി മയ്ഹം ആയാചിത്വാ ഉഗ്ഗസേനസ്സ രഞ്ഞോ ദേവിം ഓഹായ ആഗതോ, നാഹം താദിസസ്സ മുസാവാദസ്സ ബലിം സമ്പടിച്ഛാമീ"തി, "ഏവം കിര വുത്തേ രാജാ തം ആണാപേസ്സതി, സാ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഏത്തകസ്സ ജനസ്സ ജീവിതദാനം ദസ്സതീ"തി. ഇമിനാ കാരണേന സക്കോ ദേവതായ ഇമം ഉപായം ആചിക്ഖി. ദേവതാ തഥാ അകാസി.

രാജാപി തം ആണാപേസി. സാ ആഗന്ത്വാ തേസം രാജൂനം പരിയന്തേ നിസിന്നമ്പി അത്തനോ രാജാനമേവ വന്ദി. രാജാ "മയി സബ്ബരാജജേട്ഠകേ ഠിതേ സബ്ബകനിട്ഠം അത്തനോ സാമികം വന്ദതീ"തി തസ്സാ കുജ്ഝി. അഥ നം സാ ആഹ - "കിം മയ്ഹം തയി പടിബദ്ധം, അയം പന മേ സാമികോ ഇസ്സരിയസ്സ ദായകോ, ഇമം അവന്ദിത്വാ കസ്മാ തം വന്ദിസ്സാമീ"തി? രുക്ഖദേവതാ പസ്സന്തസ്സേവ മഹാജനസ്സ "ഏവം, ഭദ്ദേ, ഏവം, ഭദ്ദേ"തി വത്വാ തം പുപ്ഫമുട്ഠിനാ പൂജേസി . പുന രാജാ ആഹ - "സചേ മം ന വന്ദസി, മയ്ഹം രജ്ജസിരിദായികം ഏവം മഹാനുഭാവം ദേവതം കസ്മാ ന വന്ദസീ"തി? "മഹാരാജ, തയാ അത്തനോ പുഞ്ഞേ ഠത്വാ രാജാനോ ഗഹിതാ, ന ദേവതായ ഗഹേത്വാ ദിന്നാ"തി. പുനപി തം ദേവതാ "ഏവം, ഭദ്ദേ, ഏവം, ഭദ്ദേ"തി വത്വാ തഥേവ പൂജേസി. പുന സാ രാജാനം ആഹ - "ത്വം 'ദേവതായ മേ ഏത്തകാ രാജാനോ ഗഹേത്വാ ദിന്നാ'തി വദേസി, ഇദാനി തേ ദേവതായ ഉപരി വാമപസ്സേ രുക്ഖോ അഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢോ, സാ തം അഗ്ഗിം നിബ്ബാപേതും

കസ്മാ നാസക്ഖി, യദി ഏവം മഹാനുഭാവാ”തി. പുനപി തം ദേവതാ “ഏവം, ഭദ്ദേ, ഏവം, ഭദ്ദേ”തി വത്വാ തഥേവ പൂജേസി.

സാ കഥയമാനാ ഠിതാ രോദി ചേവ ഹസി ച. അഥ നം രാജാ “കിം ഉമ്മത്തികാസീ”തി ആഹ. “കസ്മാ ദേവ ഏവം വദേസി”? “ന മാദിസിയോ ഉമ്മത്തികാ ഹോന്തീ”തി. അഥ “നം കിം കാരണാ രോദസി ചേവ ഹസസി ചാ”തി? “സുണാഹി, മഹാരാജ, അഹഞ്ഹി അതീതേ കുലധീതാ ഹുത്വാ പതികുലേ വസന്തീ സാമികസ്സ സഹായകം പാഹുനകം ആഗതം ദിസ്വാ തസ്സ ഭത്തം പചിതുകാമാ ‘മംസം ആഹരാ’തി ദാസിയാ കഹാപണം ദത്വാ തായ മംസം അലഭിത്വാ ആഗതായ ‘നത്ഥി മംസ’ന്തി വുത്തേ ഗേഹസ്സ പച്ഛിമഭാഗേ സയിതായ ഏളികായ സീസം ഛിന്ദിത്വാ ഭത്തം സമ്പാദേസിം. സാഹം ഏകിസ്സായ ഏളികായ സീസം ഛിന്ദിത്വാ നിരയേ പച്ചിത്വാ പക്കാവസേസേന തസ്സാ ലോമഗണനായ സീസച്ഛേദം പാപുണിം, ‘ത്വം ഏത്തകം ജനം വധിത്വാ കദാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സസീ’തി ഏവമഹം തവ ദുക്ഖം അനുസ്സരന്തീ രോദി”ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“ഏകിസ്സാ കണ്ഠം ഛേത്വാന, ലോമഗണനായ പച്ചിസം;
ബഹൂനം കണ്ഠേ ഛേത്വാന, കഥം കാഹസി ഖത്തിയാ”തി.

അഥ “കസ്മാ ത്വം ഹസസീ”തി? “‘ഏതസ്മാ ദുക്ഖാ മുത്താമ്ഹീ’തി തുസ്സിത്വാ, മഹാരാജാ”തി . പുനപി തം ദേവതാ “ഏവം, ഭദ്ദേ, ഏവം, ഭദ്ദേ”തി വത്വാ പുപ്ഫമുട്ഠിനാ പൂജേസി. രാജാ “അഹോ മേ ഭാരിയം കതം കമ്മം, അയം കിര ഏകം ഏളികം വധിത്വാ നിരയേ പക്കാവസേസേന തസ്സാ ലോമഗണനായ സീസച്ഛേദം പാപുണി, അഹം ഏത്തകം ജനം വധിത്വാ കദാ സോത്ഥിം പാപുണിസ്സാമീ”തി സബ്ബേ രാജാനോ മോചേത്വാ അത്തനോ മഹല്ലകതരേ വന്ദിത്വാ ദഹരദഹരാനം അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സബ്ബേ ഖമാപേത്വാ സകസകട്ഠാനമേവ പഹിണി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവം, ഭിക്ഖവേ, ന ഇദാനേവ, മല്ലികാ ദേവീ, അത്തനോ പഞ്ഞം നിസ്സായ മഹാജനസ്സ ജീവിതദാനം ദേതി, പുബ്ബേപി അദാസിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം സമോധാനേസി - “തദാ ബാരാണസിരാജാ പസേനദി കോസലോ അഹോസി, ധമ്മദിന്നാ, ദേവീ മല്ലികാ, രുക്ഖദേവതാ അഹമേവാ”തി. ഏവം അതീതം സമോധാനേത്വാ പുന ധമ്മം ദേസേന്തോ, “ഭിക്ഖവേ, പാണാതിപാതോ നാമ ന കത്തബ്ബയുത്തകോ. പാണാതിപാതിനോ ഹി ദീഘരത്തം സോചന്തീ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

“ഇധ സോചതി പേച്ച സോചതി,
പാപകാരീ ഉഭയത്ഥ സോചതി;
സോ സോചതി സോ വിഹഞ്ഞതി,
ദിസ്വാ കമ്മകിലിട്ഠമത്തനോ”തി. (ധ॰ പ॰ ൧൫);

“ഏവം ചേ സത്താ ജാനേയ്യും, ദുക്ഖായം ജാതിസമ്ഭവോ;
ന പാണോ പാണിനം ഹഞ്ഞേ, പാണഘാതീ ഹി സോചതീ”തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൮);

അഞ്ഞതരപുരിസവത്ഥു പഠമം.

൨. മഹാകസ്സപത്ഥേരസദ്ധിവിഹാരികവത്ഥു

ചരഞ്ചേ നാധിഗച്ഛേയ്യാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേസനാ രാജഗഹേ സമുട്ഠിതാ.

ഥേരം കിര രാജഗഹം നിസ്സായ പിപ്പലിഗുഹായം വസന്തം ദ്വേ സദ്ധിവിഹാരികാ ഉപട്ഠഹിംസു. തേസു ഏകോ സക്കച്ചം വത്തം കരോതി, ഏകോ തേന കതം കതം അത്തനാ കതം വിയ ദസ്സേന്തോ മുഖോദകദന്തകട്ഠാനം പടിയാദിതഭാവം ഞത്വാ, ''ഭന്തേ, മുഖോദകദന്തകട്ഠാനി മേ പടിയാദിതാനി, മുഖം ധോവഥാ''തി വദതി, പാദധോവനന്ഹാനാദികാലേപി ഏവമേവ വദതി. ഇതരോ ചിന്തേസി - ''അയം നിച്ചകാലം മയാ കതം കതം അത്തനാ കതം വിയ കത്വാ ദസ്സേതി, ഹോതു, കത്തബ്ബയുത്തകമസ്സ കരിസ്സാമീ''തി. തസ്സ ഭുഞ്ജിത്വാ സുപന്തസ്സേവ ന്ഹാനോദകം താപേത്വാ ഏകസ്മിം ഘടേ കത്വാ പിട്ഠികോട്ഠകേ ഠപേസി, ഉദകതാപനഭാജനേ പന നാളിമത്തം ഉദകം സേസേത്വാ ഉസുമം മുഞ്ചന്തം ഠപേസി. തം ഇതരോ സായന്ഹസമയേ പബുജ്ഝിത്വാ ഉസുമം നിക്ഖന്തം ദിസ്വാ ''ഉദകം താപേത്വാ കോട്ഠകേ ഠപിതം ഭവിസ്സതീ''തി വേഗേന ഗന്ത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, കോട്ഠകേ ഉദകം ഠപിതം, ന്ഹായഥാ''തി വത്വാ ഥേരേന സദ്ധിംയേവ കോട്ഠകം പാവിസി. ഥേരോ ഉദകം അപസ്സന്തോ ''കഹം ഉദകം, ആവുസോ''തി ആഹ. ദഹരോ അഗ്ഗിസാലം ഗന്ത്വാ ഭാജനേ ഉളുങ്കം ഓതാരേത്വാ തുച്ഛഭാവം ഞത്വാ ''പസ്സഥ ദുട്ഠസ്സ കമ്മം തുച്ഛഭാജനം ഉദ്ധനേ ആരോപേത്വാ കുഹിം ഗതോ, അഹം 'കോട്ഠകേ ഉദക'ന്തി സഞ്ഞായ ആരോചേസി''ന്തി ഉജ്ഝായന്തോ ഘടം ആദായ തിത്ഥം അഗമാസി. ഇതരോപി പിട്ഠികോട്ഠകതോ ഉദകം ആഹരിത്വാ കോട്ഠകേ ഠപേസി.

ഥേരോ ചിന്തേസി - ''അയം ദഹരോ 'ഉദകം മേ താപേത്വാ കോട്ഠകേ ഠപിതം, ഏഥ, ഭന്തേ, ന്ഹായഥാ'തി വത്വാ ഇദാനി ഉജ്ഝായന്തോ ഘടം ആദായ തിത്ഥം ഗച്ഛതി, കിം നു ഖോ ഏത''ന്തി ഉപധാരേന്തോ ''ഏത്തകം കാലം ഏസ ദഹരോ ഇമിനാ കതം വത്തം അത്തനാവ കതം വിയ പകാസേതീ''തി ഞത്വാ സായം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നസ്സ ഓവാദമദാസി, ''ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ നാമ 'അത്തനാ കതമേവ കത'ന്തി വത്തും വട്ടതി, നോ അകതം, ത്വം ഇദാനേവ 'കോട്ഠകേ ഉദകം ഠപിതം, ന്ഹായഥ, ഭന്തേ'തി വത്വാ മയി പവിസിത്വാ ഠിതേ ഘടം ആദായ ഉജ്ഝായന്തോ ഗച്ഛസി, പബ്ബജിതസ്സ നാമ ഏവം കാതും ന വട്ടതീ''തി. സോ ''പസ്സഥ ഥേരസ്സ കമ്മം, ഉദകമത്തകം നാമ നിസ്സായ മം ഏവം വദേസീ''തി കുജ്ഝിത്വാ പുനദിവസേ ഥേരേന സദ്ധിം പിണ്ഡായ ന പാവിസി. ഥേരോ ഇതരേന സദ്ധിം ഏകം പദേസം അഗമാസി. സോ തസ്മിം ഗതേ ഥേരസ്സ ഉപട്ഠാകകുലം ഗന്ത്വാ ''ഥേരോ കഹം, ഭന്തേ''തി പുട്ഠോ ''ഥേരസ്സ അഫാസുകം ജാതം, വിഹാരേയേവ നിസിന്നോ''തി ആഹ. ''കിം പന, ഭന്തേ, ലദ്ധും വട്ടതീ''തി? ''ഏവരൂപം കിര നാമ ആഹാരം ദേഥാ''തി വുത്തേ തേന വുത്തനിയാമേനേവ സമ്പാദേത്വാ അദംസു. സോ അന്തരാമഗ്ഗേവ തം ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ വിഹാരം ഗതോ. ഥേരോപി ഗതട്ഠാനേ മഹന്തം സുഖുമവത്ഥം ലഭിത്വാ അത്തനാ സദ്ധിം ഗതദഹരസ്സ അദാസി. സോ തം രജിത്വാ അത്തനോ നിവാസനപാരുപനം അകാസി.

ഥേരോ പുനദിവസേ തം ഉപട്ഠാകകുലം ഗന്ത്വാ, "ഭന്തേ, 'തുമ്ഹാകം കിര അഫാസുകം ജാത'ന്തി അമ്ഹേഹി ദഹരേന വുത്തനിയാമേനേവ പടിയാദേത്വാ ആഹാരോ പേസിതോ, പരിഭുഞ്ജിത്വാ വോ ഫാസുകം ജാത"ന്തി വുത്തേ തുണ്ഹീ അഹോസി. വിഹാരം പന ഗന്ത്വാ തം ദഹരം വന്ദിത്വാ നിസിന്നം ഏവമാഹ - "ആവുസോ, തയാ കിര ഹിയ്യോ, ഇദം നാമ കതം, ഇദം പബ്ബജിതാനം ന അനുച്ഛവികം, വിഞ്ഞത്തിം കത്വാ ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ"തി. സോ കുജ്ഝിത്വാ ഥേരേ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ "പുരിമദിവസേ ഉദകമത്തം നിസ്സായ മം മുസാവാദിം കത്വാ അജ്ജ അത്തനോ ഉപട്ഠാകകുലേ ഭത്തമുട്ഠിയാ ഭുത്തകാരണാ മം 'വിഞ്ഞത്തിം കത്വാ ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ'തി വദതി, വത്ഥമ്പി തേന അത്തനോ ഉപട്ഠാകസ്സേവ ദിന്നം, അഹോ ഥേരസ്സ ഭാരിയം കമ്മം, ജാനിസ്സാമിസ്സ കത്തബ്ബയുത്തക"ന്തി പുനദിവസേ ഥേരേ ഗാമം പവിസന്തേ സയം വിഹാരേ ഓഹീയിത്വാ ദണ്ഡം ഗഹേത്വാ പരിഭോഗഭാജനാനി ഭിന്ദിത്വാ ഥേരസ്സ പണ്ണസാലായ അഗ്ഗിം ദത്വാ യം ന ഝായതി, തം മുഗ്ഗരേന പഹരന്തോ ഭിന്ദിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ പലാതോ. സോ കാലം കത്വാ അവീചിമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തി.

മഹാജനോ കഥം സമുട്ഠാപേസി - "ഥേരസ്സ കിര സദ്ധിവിഹാരികോ ഓവാദമത്തം അസഹന്തോ കുജ്ഝിത്വാ പണ്ണസാലം ഝാപേത്വാ പലാതോ"തി. അഥേകോ ഭിക്ഖു അപരഭാഗേ രാജഗഹാ നിക്ഖമിത്വാ സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ സത്ഥാരാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ "കുതോ ആഗതോസീ"തി പുട്ഠോ "രാജഗഹതോ, ഭന്തേ"തി ആഹ. "മമ പുത്തസ്സ മഹാകസ്സപസ്സ ഖമനീയ"ന്തി? "ഖമനീയം, ഭന്തേ, ഏകോ പന സദ്ധിവിഹാരികോ ഓവാദമത്തേന കുജ്ഝിത്വാ പണ്ണസാലം ഝാപേത്വാ പലാതോ"തി. സത്ഥാ "ന സോ ഇദാനേവ ഓവാദം സുത്വാ കുജ്ഝതി, പുബ്ബേപി കുജ്ഝിയേവ. ന ഇദാനേവ കുടിം ദൂസേതി, പുബ്ബേപി ദൂസേസിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഹിമവന്തപദേസേ ഏകോ സിങ്ഗിലസകുണോ കുലാവകം കത്വാ വസി. അഥേകദിവസം ദേവേ വസ്സന്തേ ഏകോ മക്കടോ സീതേന കമ്പമാനോ തം പദേസം അഗമാസി. സിങ്ഗിലോ തം ദിസ്വാ ഗാഥമാഹ -

"മനുസ്സസ്സേവ തേ സീസം, ഹത്ഥപാദാ ച വാനര;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, അഗാരം തേ ന വിജ്ജതീ"തി. (ജാ॰ ൧.൪.൬൭);

മക്കടോ "കിഞ്ചാപി മേ ഹത്ഥപാദാ അത്ഥി, യായ പന പഞ്ഞായ വിചാരേത്വാ അഗാരം കരേയ്യം, സാ മേ പഞ്ഞാ നത്ഥീ"തി ചിന്തേത്വാ തമത്ഥം വിഞ്ഞാപേതുകാമോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"മനുസ്സസ്സേവ മേ സീസം, ഹത്ഥപാദാ ച സിങ്ഗില;
യാഹു സേട്ഠാ മനുസ്സേസു, സാ മേ പഞ്ഞാ ന വിജ്ജതീ"തി. (ജാ॰ ൧.൪.൬൮);

അഥ നം "ഏവരൂപസ്സ തവ കഥം ഘരാവാസോ ഇജ്ഝിസ്സതീ"തി ഗരഹന്തോ സിങ്ഗിലോ ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

‘‘അനവട്ഠിതചിത്തസ്സ , ലഹുചിത്തസ്സ ദുബ്ഭിനോ;
നിച്ചം അദ്ധുവസീലസ്സ, സുഖഭാവോ ന വിജ്ജതി.

‘‘സോ കരസ്സു ആനുഭാവം, വീതിവത്തസ്സു സീലിയം;
സീതവാതപരിത്താണം, കരസ്സു കുടവം കപീ’’തി. (ജാ॰ ൧.൪.൮൧-൮൪);

മക്കടോ ‘‘അയം മം അനവട്ഠിതചിത്തം ലഹുചിത്തം മിത്തദുബ്ഭിം അദ്ധുവസീലം കരോതി, ഇദാനിസ്സ മിത്തദുബ്ഭിഭാവം ദസ്സേസ്സാമീ’’തി കുലാവകം വിദ്ധംസേത്വാ വിപ്പകിരി. സകുണോ തസ്മിം കുലാവകം ഗണ്ഹന്തേ ഏവ ഏകേന പസ്സേന നിക്ഖമിത്വാ പലായി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ മക്കടോ കുടിദൂസകഭിക്ഖു അഹോസി, സിങ്ഗിലസകുണോ കസ്സപോ അഹോസീ’’തി . ജാതകം സമോധാനേത്വാ ‘‘ഏവം, ഭിക്ഖവേ, ന ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി സോ ഓവാദക്ഖണേ കുജ്ഝിത്വാ കുടിം ദൂസേസി, മമ പുത്തസ്സ കസ്സപസ്സ ഏവരൂപേന ബാലേന സദ്ധിം വസനതോ ഏകകസ്സേവ നിവാസോ സേയ്യോ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൧. ‘‘ചരഞ്ചേ നാധിഗച്ഛേയ്യ, സേയ്യം സദിസമത്തനോ;
ഏകചരിയം ദള്ഹം കയിരാ, നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ’’തി.

തത്ഥ **ചര**ന്തി ഇരിയാപഥചാരം അഗ്ഗഹേത്വാ മനസാചാരോ വേദിതബ്ബോ, കല്യാണമിത്തം പരിയേസന്തോതി അത്ഥോ. **സേയ്യം സദിസമത്തനോ**തി അത്തനോ സീലസമാധിപഞ്ഞാഗുണേഹി അധികതരം വാ സദിസം വാ ന ലഭേയ്യ ചേ. **ഏകചരിയ**ന്തി ഏതേസു ഹി സേയ്യം ലഭമാനോ സീലാദീഹി വഡ്ഢതി, സദിസം ലഭമാനോ ന പരിഹായതി, ഹീനേന പന സദ്ധിം ഏകതോ വസന്തോ ഏകതോ സംഭോഗപരിഭോഗം കരോന്തോ സീലാദീഹി പരിഹായതി. തേന വുത്തം - ‘‘ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര അനുദ്ദയാ അഞ്ഞത്ര അനുകമ്പാ’’തി (പു॰ പ॰ ൧൨൧; അ॰ നി॰ ൩.൨൬). തസ്മാ സചേ കാരുഞ്ഞം പടിച്ച ‘‘അയം മം നിസ്സായ സീലാദീഹി വഡ്ഢിസ്സതീ’’തി തമ്ഹാ പുഗ്ഗലാ കിഞ്ചി അപച്ചാസീസന്തോ തം സങ്ഗണ്ഹിതും സക്കോതി, ഇച്ചേതം കുസലം . നോ ചേ സക്കോതി, **ഏകചരിയം ദള്ഹം കയിരാ** ഏകീഭാവമേവ ഥിരം കത്വാ സബ്ബഇരിയാപഥേസു ഏകകോവ വിഹരേയ്യ. കിം കാരണാ? **നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ**തി സഹായതാ നാമ ചൂളസീലം മജ്ഝിമസീലം മഹാസീലം ദസ കഥാവത്ഥൂനി തേരസ ധുതങ്ഗഗുണാ വിപസ്സനാഗുണാ ചത്താരോ മഗ്ഗാ ചത്താരി ഫലാനി തിസ്സോ വിജ്ജാ ഛ അഭിഞ്ഞാ. അയം സഹായതാഗുണോ ബാലം നിസ്സായ നത്ഥീതി.

ദേസനാവസാനേ ആഗന്തുകോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലം പത്തോ, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു, ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

മഹാകസ്സപത്ഥേരസദ്ധിവിഹാരികവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ആനന്ദസേട്ഠിവത്ഥു

പുത്താ മത്ഥീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ ആനന്ദസേട്ഠിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര ആനന്ദസേട്ഠി നാമ ചത്താലീസകോടിവിഭവോ മഹാമച്ഛരീ അഹോസി. സോ അന്വഡ്ഢമാസം ഞാതകേ സന്നിപാതേത്വാ പുത്തം മൂലസിരിം നാമ തീസു വേലാസു ഏവം ഓവദതി - "ഇദം ചത്താലീസകോടിധനം 'ബഹൂ'"തി മാ സഞ്ഞം കരി, വിജ്ജമാനം ധനം ന ദാതബ്ബം, നവം ധനം ഉപ്പാദേതബ്ബം. ഏകേകമ്പി ഹി കഹാപണം വയം കരോന്തസ്സ പന ഖീയതേവ. തസ്മാ -

> "അഞ്ജനാനം ഖയം ദിസ്വാ, ഉപചികാനഞ്ച ആചയം;
> മധൂനഞ്ച സമാഹാരം, പണ്ഡിതോ ഘരമാവസേ"തി.

സോ അപരേന സമയേന അത്തനോ പഞ്ച മഹാനിധിയോ പുത്തസ്സ അനാചിക്ഖിത്വാ ധനനിസ്സിതോ മച്ഛേരമലമലിനോ കാലം കത്വാ തസ്സേവ നഗരസ്സ ഏകസ്മിം ദ്വാരഗാമകേ ചണ്ഡാലാനം കുലസഹസ്സം പടിവസതി. തത്ഥേകിസ്സാ ചണ്ഡാലിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. രാജാ തസ്സ കാലകിരിയം സുത്വാ പുത്തമസ്സ മൂലസിരിം പക്കോസാപേത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനേ ഠപേസി. തമ്പി ചണ്ഡാലകുലസഹസ്സം ഏകതോവ ഭതിയാ കമ്മം കത്വാ ജീവമാനം തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായ നേവ ഭതിം ലഭതി, ന യാപനമത്തതോ പരം ഭത്തപിണ്ഡമ്പി. തേ "മയം ഏതരഹി കമ്മം കരോന്താപി പിണ്ഡഭത്തമ്പി ന ലഭാമ, അമ്ഹാകം അന്തരേ കാളകണ്ണിയാ ഭവിതബ്ബ"ന്തി ദ്വേ കോട്ഠാസാ ഹുത്വാ യാവ തസ്സ മാതാപിതരോ വിസും ഹോന്തി, താവ വിഭജിത്വാ "ഇമസ്മിം കുലേ കാളകണ്ണീ ഉപ്പന്നാ"തി തസ്സ മാതരം നീഹരിംസു.

സാപി യാവസ്സാ സോ കുച്ഛിഗതോ, താവ യാപനമത്തമ്പി കിച്ഛേന ലഭിത്വാ പുത്തം വിജായി. തസ്സ ഹത്ഥാ ച പാദാ ച അക്ഖീനി ച കണ്ണാ ച നാസാ ച മുഖഞ്ച യഥാഠാനേ ന അഹേസും. സോ ഏവരൂപേന അങ്ഗവേകല്ലേന സമന്നാഗതോ പംസുപിസാചകോ വിയ അതിവിരൂപോ അഹോസി. ഏവം സന്തേപി തം മാതാ ന പരിച്ചജി. കുച്ഛിയം വസിതപുത്തസ്മിഞ്ഹി സിനേഹോ ബലവാ ഹോതി. സാ തം കിച്ഛേന പോസയമാനാ തം ആദായ ഗതദിവസേ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ ഗേഹേ കത്വാ സയമേവ ഗതദിവസേ ഭതിം ലഭതി. അഥ നം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ജീവിതും സമത്ഥകാലേ സാ കപാലകം ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ, "താത , മയം തം നിസ്സായ മഹാദുക്ഖം പത്താ, ഇദാനി ന സക്കോമി തം പോസേതും, ഇമസ്മിം നഗരേ കപണദ്ധികാദീനം പടിയത്തഭത്താനി അത്ഥി, തത്ഥ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ ജീവാഹീ"തി തം വിസ്സജ്ജേസി. സോ ഘരപടിപാടിയാ ചരന്തോ ആനന്ദസേട്ഠികാലേ നിവുത്ഥട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ജാതിസ്സരോ ഹുത്വാ അത്തനോ ഗേഹം പാവിസി. തീസു പന ദ്വാരകോട്ഠകേസു ന കോചി സല്ലക്ഖേസി. ചതുത്ഥേ ദ്വാരകോട്ഠകേ മൂലസിരിസേട്ഠിനോ പുത്തകാ ദിസ്വാ ഉബ്ബിഗ്ഗഹദയാ പരോദിംസു. അഥ നം സേട്ഠിപുരിസാ "നിക്ഖമ കാളകണ്ണീ"തി പോഥേത്വാ നീഹരിത്വാ സങ്കാരട്ഠാനേ ഖിപിംസു. സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരേന പച്ഛാസമണേന പിണ്ഡായ ചരന്തോ തം ഠാനം പത്തോ ഥേരം ഓലോകേത്വാ തേന പുട്ഠോ തം പവത്തിം ആചിക്ഖി. ഥേരോ മൂലസിരിം പക്കോസാപേസി. അഥ മഹാജനകായോ സന്നിപതി. സത്ഥാ മൂലസിരിം ആമന്തേത്വാ "ജാനാസി ഏത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ന ജാനാമീ"തി വുത്തേ, "പിതാ തേ ആനന്ദസേട്ഠീ"തി

വത്വാ അസദ്ദഹന്തം “ആനന്ദസേട്ഠി പുത്തസ്സ തേ പഞ്ച മഹാനിധിയോ ആചിക്ഖാഹീ”തി ആചിക്ഖാപേത്വാ സദ്ദഹാപേസി. സോ സത്ഥാരം സരണം അഗമാസി. തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൨. “പുത്താ മത്ഥി ധനമ്മത്ഥി, ഇതി ബാലോ വിഹഞ്ഞതി;
അത്താ ഹി അത്തനോ നത്ഥി, കുതോ പുത്താ കുതോ ധന”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - **പുത്താ മേ അത്ഥി, ധനം മേ അത്ഥി, ഇതി ബാലോ** പുത്തതണ്ഹായ ചേവ ധനതണ്ഹായ ച ഹഞ്ഞതി **വിഹഞ്ഞതി** ദുക്ഖയതി, “പുത്താ മേ നസ്സിംസൂ”തി വിഹഞ്ഞതി, “നസ്സന്തീ”തി വിഹഞ്ഞതി, “നസ്സിസ്സന്തീ”തി വിഹഞ്ഞതി. ധനേപി ഏസേവ നയോ. ഇതി ഛഹാകാരേഹി വിഹഞ്ഞതി. “പുത്തേ പോസേസ്സാമീ”തി രത്തിഞ്ച ദിവാ ച ഥലജലപഥാദീസു നാനപ്പകാരതോ വായമന്തോപി വിഹഞ്ഞതി, “ധനം ഉപ്പാദേസ്സാമീ”തി കസിവാണിജ്ജാദീനി കരോന്തോപി വിഹഞ്ഞതേവ. ഏവം വിഹഞ്ഞന്തസ്സ ച **അത്താ ഹി അത്തനോ നത്ഥി** തേന വിഘാതേന ദുക്ഖിതം അത്താനം സുഖിതം കാതും അസക്കോന്തസ്സ പവത്തിയമ്പിസ്സ അത്താ ഹി അത്തനോ നത്ഥി, മരണമഞ്ചേ നിപന്നസ്സ മാരണന്തികാഹി വേദനാഹി അഗ്ഗിജാലാഹി വിയ പരിഡയ്ഹമാനസ്സ ഛിജ്ജമാനേസു സന്ധിബന്ധനേസു, ഭിജ്ജമാനേസു അട്ഠിസങ്ഘാടേസു നിമീലേത്വാ പരലോകം ഉമ്മീലേത്വാ ഇധലോകം പസ്സന്തസ്സാപി ദിവസേ ദിവസേ ദ്വിക്ഖത്തും ന്ഹാപേത്വാ തിക്ഖത്തും ഭോജേത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി അലങ്കരിത്വാ യാവജീവം പോസിതോപി സഹായഭാവേന ദുക്ഖപരിത്താണം കാതും അസമത്ഥതായ അത്താ ഹി അത്തനോ നത്ഥി. **കുതോ പുത്താ കുതോ ധനം** പുത്താ വാ ധനം വാ തസ്മിം സമയേ കിമേവ കരിസ്സന്തി, ആനന്ദസേട്ഠിനോപി കസ്സചി കിഞ്ചി അദത്വാ പുത്തസ്സത്ഥായ ധനം സണ്ഠപേത്വാ പുബ്ബേ വാ മരണമഞ്ചേ നിപന്നസ്സ, ഇദാനി വാ ഇമം ദുക്ഖം പത്തസ്സ കുതോ പുത്താ കുതോ ധനം. പുത്താ വാ ധനം വാ തസ്മിം സമയേ കിം ദുക്ഖം ഹരിംസു, കിം വാ സുഖം ഉപ്പാദയിംസൂതി.

ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ദേസനാ മഹാജനസ്സ സാത്ഥികാ അഹോസീതി.

ആനന്ദസേട്ഠിവത്ഥു തതിയം.

൪. ഗണ്ഠിഭേദകചോരവത്ഥു

യോ ബാലോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഗണ്ഠിഭേദകചോരേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര ദ്വേ സഹായകാ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ഗച്ഛന്തേന മഹാജനേന സദ്ധിം ജേതവനം ഗന്ത്വാ ഏകോ ധമ്മകഥം അസ്സോസി, ഏകോ അത്തനോ ഗയ്ഹൂപഗം ഓലോകേസി. തേസു ഏകോ ധമ്മം സുണമാനോ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി, ഇതരോ ഏകസ്സ ദുസ്സന്തേ ബദ്ധം പഞ്ചമാസകമത്തം ലഭി. തസ്സ തം ഗേഹേ പാകഭത്തം ജാതം, ഇതരസ്സ ഗേഹേ ന പച്ചതി. അഥ നം സഹായകചോരോ അത്തനോ ഭരിയായ സദ്ധിം ഉപ്പണ്ഡയമാനോ “ത്വം അതിപണ്ഡിതതായ അത്തനോ ഗേഹേ പാകഭത്തമ്പി

ന നിപ്ഫാദേസീ''തി ആഹ. ഇതരോ പന ''ബാലഭാവേനേവ വതായം അത്തനോ പണ്ഡിതഭാവം മഞ്ഞതീ''തി തം പവത്തിം സത്ഥു ആരോചേതും ഞാതീഹി സദ്ധിം ജേതവനം ഗന്ത്വാ ആരോചേസി. സത്ഥാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൩. ''യോ ബാലോ മഞ്ഞതി ബാല്യം, പണ്ഡിതോ വാപി തേന സോ;
ബാലോ ച പണ്ഡിതമാനീ, സ വേ 'ബാലോ'തി വുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ **യോ ബാലോ**തി യോ അന്ധബാലോ അപണ്ഡിതോ സമാനോ ''ബാലോ അഹ''ന്തി അത്തനോ ബാല്യം ബാലഭാവം മഞ്ഞതി ജാനാതി. **തേന സോ**തി തേന കാരണേന സോ പുഗ്ഗലോ **പണ്ഡിതോ വാപി** ഹോതി പണ്ഡിതസദിസോ വാ. സോ ഹി ''ബാലോ അഹ''ന്തി ജാനമാനോ അഞ്ഞം പണ്ഡിതം ഉപസങ്കമന്തോ പയിരുപാസന്തോ തേന പണ്ഡിതഭാവത്ഥായ ഓവദിയമാനോ അനുസാസിയമാനോ തം ഓവാദം ഗണ്ഹിത്വാ പണ്ഡിതോ വാ ഹോതി പണ്ഡിതതരോ വാ. **സ വേ ബാലോ**തി യോ ച ബാലോ സമാനോ ''കോ അഞ്ഞോ മയാ സദിസോ ബഹുസ്സുതോ വാ ധമ്മകഥികോ വാ വിനയധരോ വാ ധുതങ്ഗധരോ വാ അത്ഥീ''തി ഏവം പണ്ഡിതമാനീ ഹോതി. സോ അഞ്ഞം പണ്ഡിതം അനുപസങ്കമന്തോ അപയിരുപാസന്തോ നേവ പരിയത്തിം ഉഗ്ഗണ്ഹാതി, ന പടിപത്തിം പൂരേതി, ഏകന്തബാലഭാവമേവ പാപുണാതി. സോ ഗണ്ഠിഭേദകചോരോ വിയ. തേന വുത്തം ''സ വേ 'ബാലോ'തി വുച്ചതീ''തി.

ദേസനാപരിയോസാനേ ഇതരസ്സ ഞാതകേഹി സദ്ധിം മഹാജനോ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണീതി.

ഗണ്ഠിഭേദകചോരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ഉദായിത്ഥേരവത്ഥു

യാവജീവമ്പി ചേ ബാലോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉദായിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര മഹാഥേരേസു പടിക്കന്തേസു ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ ധമ്മാസനേ നിസീദി. അഥ നം ഏകദിവസം ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ ''അയം ബഹുസ്സുതോ മഹാഥേരോ ഭവിസ്സതീ''തി മഞ്ഞമാനാ ഖന്ധാദിപടിസംയുത്തം പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ കിഞ്ചി അജാനമാനം ''കോ ഏസോ, ബുദ്ധേഹി സദ്ധിം ഏകവിഹാരേ വസമാനോ ഖന്ധധാതുആയതനമത്തമ്പി ന ജാനാതീ''തി ഗരഹിത്വാ തം പവത്തിം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും. സത്ഥാ തേസം ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൪. ''യാവജീവമ്പി ചേ ബാലോ, പണ്ഡിതം പയിരുപാസതി;
ന സോ ധമ്മം വിജാനാതി, ദബ്ബീ സൂപരസം യഥാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - **ബാലോ** നാമേസ യാവജീവമ്പി പണ്ഡിതം ഉപസങ്കമന്തോ പയിരുപാസന്തോ ''ഇദം ബുദ്ധവചനം, ഏത്തകം ബുദ്ധവചന''ന്തി ഏവം പരിയത്തിധമ്മം വാ ''അയം ചാരോ, അയം വിഹാരോ, അയം ആചാരോ, അയം ഗോചരോ, ഇദം സാവജ്ജം, ഇദം അനവജ്ജം, ഇദം സേവിതബ്ബം, ഇദം

ന സേവിതബ്ബം, ഇദം പടിവിജ്ഝിതബ്ബം, ഇദം സച്ഛികാതബ്ബ''ന്തി ഏവം പടിപത്തിപടിവേധധമ്മം വാ ന ജാനാതി. യഥാ കിം? **ദബ്ബീ സൂപരസം യഥാ**തി. യഥാ ഹി ദബ്ബീ യാവ പരിക്ഖയാ നാനപ്പകാരായ സൂപവികതിയാ സമ്പരിവത്തമാനാപി ''ഇദം ലോണികം, ഇദം അലോണികം, ഇദം തിത്തകം, ഇദം ഖാരികം, ഇദം കടുകം, ഇദം അമ്ബിലം, ഇദം അനമ്ബിലം, ഇദം കസാവ''ന്തി സൂപരസം ന ജാനാതി, ഏവമേവ ബാലോ യാവജീവമ്പി പണ്ഡിതം പയിരുപാസമാനോ വുത്തപ്പകാരം ധമ്മം ന ജാനാതീതി.

ദേസനാവസാനേ ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസൂതി.

ഉദായിത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. തിംസമത്തപാവേയ്യകഭിക്ഖുവത്ഥു

മുഹുത്തമപി ചേ വിഞ്ഞൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തിംസമത്തേ പാവേയ്യകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേസഞ്ഹി ഭഗവാ ഇത്ഥിം പരിയേസന്താനം കപ്പാസികവനസണ്ഡേ പഠമം ധമ്മം ദേസേസി. തദാ തേ സബ്ബേവ ഏഹിഭിക്ഖുഭാവം പത്വാ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരധരാ ഹുത്വാ തേരസ ധുതങ്ഗാനി സമാദായ വത്തമാനാ പുനപി ദീഘസ്സ അദ്ധുനോ അച്ചയേന സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ **അനമതഗ്ഗധമ്മദേസനം** സുത്വാ തസ്മിംയേവ ആസനേ അരഹത്തം പാപുണിംസു. ഭിക്ഖൂ ''അഹോ വതിമേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഖിപ്പമേവ ധമ്മോ വിഞ്ഞാതോ''തി ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ തം സുത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ഇമേ തിംസമത്താ സഹായകാ ധുത്താ ഹുത്വാ **തുണ്ഡിലജാതകേ** (ജാ० ൧.൬.൫൭ ആദയോ) മഹാതുണ്ഡിലസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാപി ഖിപ്പമേവ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പഞ്ച സീലാനി സമാദിയിംസു, തേ തേനേവ ഉപനിസ്സയേന ഏതരഹി നിസിന്നാസനേയേവ അരഹത്തം പത്താ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൫.''മുഹുത്തമപി ചേ വിഞ്ഞൂ, പണ്ഡിതം പയിരുപാസതി;
ഖിപ്പം ധമ്മം വിജാനാതി, ജിവ്ഹാ സൂപരസം യഥാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - **വിഞ്ഞൂ** പണ്ഡിതപുരിസോ **മുഹുത്തമപി ചേ** അഞ്ഞം **പണ്ഡിതം പയിരുപാസതി,** സോ തസ്സ സന്തികേ ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ പരിപുച്ഛന്തോ **ഖിപ്പ**മേവ പരിയത്തിധമ്മം **വിജാനാതി**. തതോ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ പടിപത്തിയം ഘടേന്തോ വായമന്തോ യഥാ നാമ അനുപഹതജിവ്ഹാപസാദോ പുരിസോ രസവിജാനനത്ഥം ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപേത്വാ ഏവ ലോണികാദിഭേദം രസം വിജാനാതി, ഏവം പണ്ഡിതോ ഖിപ്പമേവ ലോകുത്തരധമ്മമ്പി വിജാനാതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തം പാപുണിംസൂതി.

തിംസമത്തപാവേയ്യകഭിക്ഖുവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. സുപ്പബുദ്ധകുട്ഠിവത്ഥു

ചരന്തി ബാലാ ദുമ്മേധാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സുപ്പബുദ്ധകുട്ഠിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സുപ്പബുദ്ധകുട്ഠിവത്ഥു **ഉദാനേ** (ഉദാ॰ ൪൩) ആഗതമേവ.

തദാ ഹി സുപ്പബുദ്ധകുട്ഠി പരിസപരിയന്തേ നിസിന്നോ ഭഗവതോ ധമ്മദേസനം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ അത്തനാ പടിലദ്ധഗുണം സത്ഥു ആരോചേതുകാമോ പരിസമജ്ഝേ ഓഗാഹിതും അവിസഹന്തോ മഹാജനസ്സ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ അനുഗന്ത്വാ നിവത്തനകാലേ വിഹാരം അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ദേവരാജാ ''അയം സുപ്പബുദ്ധകുട്ഠി അത്തനോ സത്ഥു സാസനേ പടിലദ്ധഗുണം പാകടം കാതുകാമോ''തി ഞത്വാ ''വീമംസിസ്സാമി ന''ന്തി ഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠിതോവ ഏതദവോച - ''സുപ്പബുദ്ധ, ത്വം മനുസ്സദലിദ്ദോ മനുസ്സവരാകോ, അഹം തേ അപരിയന്തം ധനം ദസ്സാമി, 'ബുദ്ധോ ന ബുദ്ധോ, ധമ്മോ ന ധമ്മോ, സങ്ഘോ ന സങ്ഘോ, അലം മേ ബുദ്ധേന, അലം മേ ധമ്മേന, അലം മേ സങ്ഘേനാ'തി വദേഹീ''തി. അഥ നം സോ ആഹ - ''കോസി ത്വ''ന്തി? ''അഹം സക്കോ''തി. അന്ധബാല, അഹിരിക ത്വം മയാ സദ്ധിം കഥേതും ന യുത്തരൂപോ, ത്വം മം ''ദുഗ്ഗതോ ദലിദ്ദോ കപണോ''തി വദേസി, നേവാഹം ദുഗ്ഗതോ, ന ദലിദ്ദോ, സുഖപ്പത്തോ അഹമസ്മി മഹദ്ധനോ -

> ''സദ്ധാധനം സീലധനം, ഹിരീ ഓത്തപ്പിയം ധനം;
> സുതധനഞ്ച ചാഗോ ച, പഞ്ഞാ വേ സത്തമം ധനം.
>
> ''യസ്സ ഏതേ ധനാ അത്ഥി, ഇത്ഥിയാ പുരിസസ്സ വാ;
> 'അദലിദ്ദോ'തി തം ആഹു, അമോഘം തസ്സ ജീവിത''ന്തി. (അ॰ നി॰ ൭.൭-൬) -

ഇമാനി മേ സത്തവിധഅരിയധനാനി സന്തി, യേസഞ്ഹി ഇമാനി സത്ത ധനാനി സന്തി, ന തേ ബുദ്ധേഹി വാ പച്ചേകബുദ്ധേഹി വാ ''ദലിദ്ദാ''തി വുച്ചന്തീതി. സക്കോ തസ്സ കഥം സുത്വാ തം അന്തരാമഗ്ഗേ ഓഹായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സബ്ബം തം വചനപടിവചനം ആരോചേസി. അഥ നം ഭഗവാ ആഹ - ''ന ഖോ, സക്ക, സക്കാ താദിസാനം സതേനപി സഹസ്സേനപി സുപ്പബുദ്ധകുട്ഠിം 'ബുദ്ധോ ന ബുദ്ധോ'തി വാ, 'ധമ്മോ ന ധമ്മോ'തി വാ, 'സങ്ഘോ ന സങ്ഘോ'തി വാ കഥാപേതു''ന്തി. സുപ്പബുദ്ധോപി ഖോ കുട്ഠി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരാ കതപടിസന്ഥാരോ സമ്മോദമാനോ അത്തനാ പടിലദ്ധഗുണം ആരോചേത്വാ വുട്ഠായാസനാ പക്കാമി. അഥ നം അചിരപക്കന്തം ഗാവീ തരുണവച്ഛാ ജീവിതാ വോരോപേസി.

സാ കിര ഏകാ യക്ഖിനീ പുക്കുസാതികുലപുത്തം, ബാഹിയം ദാരുചീരിയം, തമ്ബദാഠികചോരഘാതകം, സുപ്പബുദ്ധകുട്ഠിന്തി ഇമേസം ചതുന്നം ജനാനം അനേകസതേ അത്തഭാവേ ഗാവീ ഹുത്വാ ജീവിതാ വോരോപേസി. തേ കിര അതീതേ ചത്താരോ സേട്ഠിപുത്താ ഹുത്വാ ഏകം നഗരസോഭിനിം ഗണികം ഉയ്യാനം നേത്വാ ദിവസം സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ സായന്ഹസമയേ ഏവം സമ്മന്തയിംസു - ''ഇമസ്മിം ഠാനേ അഞ്ഞോ നത്ഥി, ഇമിസ്സാ അമ്ഹേഹി ദിന്നം കഹാപണസഹസ്സഞ്ച സബ്ബഞ്ച പസാധനഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഇമം മാരേത്വാ ഗച്ഛാമാ''തി. സാ തേസം കഥം സുത്വാ ''ഇമേ നില്ലജ്ജാ, മയാ സദ്ധിം അഭിരമിത്വാ ഇദാനി മം മാരേതുകാമാ, ജാനിസ്സാമി

നേസം കത്തബ്ബയുത്തക''ന്തി തേഹി മാരിയമാനാ ''അഹം യക്ഖിനീ ഹുത്വാ യഥാ മം എ്വതേ മാരേന്തി, എ്വവമേവ തേ മാരേതും സമത്ഥാ ഭവേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം അകാസി. തസ്സ നിസ്സന്ദേന ഇമേ മാരേസി. സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ തസ്സ കാലകിരിയം ഭഗവതോ ആരോചേത്വാ ''തസ്സ കാ ഗതി, കേന ച കാരണേന കുട്ഠിഭാവം പത്തോ''തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ തസ്സ താവതിംസഭവനേ ഉപ്പന്നഭാവഞ്ച തഗരസിഖിപച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ നിട്ഠുഭിത്വാ അപസബ്യം കത്വാ ദീഘരത്തം നിരയേ പച്ചിത്വാ വിപാകാവസേസേന ഇദാനി കുട്ഠിഭാവപ്പത്തിഞ്ച ബ്യാകരിത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ഇമേ സത്താ അത്തനാവ അത്തനോ കടുകവിപാകകമ്മം കരോന്താ വിചരന്തീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ഉത്തരി ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൬.''ചരന്തി ബാലാ ദുമ്മേധാ, അമിത്തേനേവ അത്തനാ;
കരോന്താ പാപകം കമ്മം, യം ഹോതി കടുകപ്ഫല''ന്തി.

തത്ഥ **ചരന്തീ**തി ചതൂഹി ഇരിയാപഥേഹി അകുസലമേവ കരോന്താ വിചരന്തി. **ബാലാ**തി ഇധലോകത്ഥഞ്ച പരലോകത്ഥഞ്ച അജാനന്താ ഇധ ബാലാ നാമ. **ദുമ്മേധാ**തി ദുപ്പഞ്ഞാ. **അമിത്തേനേവ അത്തനാ**തി അത്തനാ അമിത്തഭൂതേന വിയ വേരിനാ ഹുത്വാ. **കടുകപ്ഫല**ന്തി തിഖിണഫലം ദുക്ഖഫലന്തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സുപ്പബുദ്ധകുട്ഠിവത്ഥു സത്തമം.

൮. കസ്സകവത്ഥു

ന തം കമ്മം കതം സാധൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ എ്വകം കസ്സകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര സാവത്ഥിതോ അവിദൂരേ എ്വകം ഖേത്തം കസതി. ചോരാ ഉദകനിദ്ധമനേന നഗരം പവിസിത്വാ എ്വകസ്മിം അഡ്ഢകുലേ ഉമങ്ഗം ഭിന്ദിത്വാ ബഹും ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ഗഹേത്വാ ഉദകനിദ്ധമനേനേവ നിക്ഖമിംസു. എ്വകോ ചോരോ തേ വഞ്ചേത്വാ എ്വകം സഹസ്സത്ഥവികം ഓവട്ടികായ കത്വാ തം ഖേത്തം ഗന്ത്വാ തേഹി സദ്ധിം ഭണ്ഡം ഭാജേത്വാ ആദായ ഗച്ഛന്തോ ഓവട്ടികതോ പതമാനം സഹസ്സത്ഥവികം ന സല്ലക്ഖേസി. തം ദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ തം കസ്സകം അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോപവിട്ഠം ദിസ്വാ ''കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി ഉപധാരയമാനോ ഇദം അദ്ദസ - ''അയം കസ്സകോ പാതോവ കസിതും ഗമിസ്സതി, ഭണ്ഡസാമികാ ചോരാനം അനുപദം ഗന്ത്വാ ഓവട്ടികതോ പതമാനം സഹസ്സത്ഥവികം ദിസ്വാ എ്വതം ഗണ്ഹിസ്സന്തി, മം ഠപേത്വാ തസ്സ അഞ്ഞോ സക്ഖീ നാമ ന ഭവിസ്സതി, സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ഉപനിസ്സയോപിസ്സ അത്ഥി, തത്ഥ മയാ ഗന്തും വട്ടതീ''തി. സോപി കസ്സകോ പാതോവ കസിതും ഗതോ. സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരേന പച്ഛാസമണേന തത്ഥ അഗമാസി. കസ്സകോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ പുന കസിതും ആരഭി. സത്ഥാ തേന സദ്ധിം കിഞ്ചി അവത്വാവ സഹസ്സത്ഥവികായ പതിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ

ആനന്ദത്ഥേരം ആഹ - ''പസ്സ, ആനന്ദ, ആസീവിസോ''തി. ''പസ്സാമി, ഭന്തേ, ഘോരവിസോ''തി.

കസ്സകോ തം കഥം സുത്വാ ''മമ വേലായ വാ അവേലായ വാ വിചരണട്ഠാനമേതം, ആസീവിസോ കിരേത്ഥ അത്ഥീ''തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥരി ഏത്തകം വത്വാ പക്കന്തേ ''മാരേസ്സാമി ന''ന്തി പതോദലട്ഠിം ആദായ ഗതോ സഹസ്സഭണ്ഡികം ദിസ്വാ ''ഇമം സന്ധായ സത്ഥാരാ കഥിതം ഭവിസ്സതീ''തി തം ആദായ നിവത്തോ, അബ്യത്തതായ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ പംസുനാ പടിച്ഛാദേത്വാ പുന കസിതും ആരഭി. മനുസ്സാ ച വിഭാതായ രത്തിയാ ഗേഹേ ചോരേഹി കതകമ്മം ദിസ്വാ പദാനുപദം ഗച്ഛന്താ തം ഖേത്തം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ചോരേഹി ഭണ്ഡസ്സ ഭാജിതട്ഠാനം ദിസ്വാ കസ്സകസ്സ പദവലഞ്ജം അദ്ദസംസു. തേ തസ്സ പദാനുസാരേന ഗന്ത്വാ ഥവികായ ഠപിതട്ഠാനം ദിസ്വാ പംസും വിയൂഹിത്വാ ഥവികം ആദായ ''ത്വം ഗേഹം വിലുമ്പിത്വാ ഖേത്തം കസമാനോ വിയ വിചരസീ''തി തജ്ജേത്വാ പോഥേത്വാ നേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സയിംസു. രാജാ തം പവത്തിം സുത്വാ തസ്സ വധം ആണാപേസി. രാജപുരിസാ തം പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ കസാഹി താളേന്താ ആഘാതനം നയിംസു. സോ കസാഹി താളിയമാനോ അഞ്ഞം കിഞ്ചി അവത്വാ ''പസ്സാനന്ദ, ആസീവിസോതി, പസ്സാമി ഭഗവാ ഘോരവിസോ''തി വദന്തോ ഗച്ഛതി. അഥ നം രാജപുരിസാ ''ത്വം സത്ഥു ചേവ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ച കഥം കഥേസി, കിം നാമേത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ - ''രാജാനം ദട്ഠും ലഭമാനോ കഥേസ്സാമീ''തി വുത്തേ രഞ്ഞോ സന്തികം നേത്വാ രഞ്ഞോ തം പവത്തിം കഥയിംസു. അഥ നം രാജാ ''കസ്മാ ഏവം കഥേസീ''തി പുച്ഛി. സോ ''നാഹം, ദേവ, ചോരോ''തി വത്വാ കസനത്ഥായ നിക്ഖന്തകാലതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആചിക്ഖി. രാജാ തസ്സ കഥം സുത്വാ ''അയം ഭണേ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലം സത്ഥാരം സക്ഖിം അപദിസതി, ന യുത്തം ഏതസ്സ ദോസം ആരോപേതും, അഹമേത്ഥ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ''തി തം ആദായ സായന്ഹസമയേ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പുച്ഛി - ''ഭഗവാ കച്ചി തുമ്ഹേ ആനന്ദത്ഥേരേന സദ്ധിം ഏതസ്സ കസ്സകസ്സ കസനട്ഠാനം ഗതാ''തി? ''ആമ, മഹാരാജാ''തി. ''കിം വോ തത്ഥ ദിട്ഠ''ന്തി? ''സഹസ്സത്ഥവികാ, മഹാരാജാ''തി. ''ദിസ്വാ കിം അവോചുത്ഥാ''തി? ''ഇദം നാമ, മഹാരാജാ''തി. ''ഭന്തേ, സചായം പുരിസോ തുമ്ഹാദിസം അപദിസം നാകരിസ്സ, ന ജീവിതം അലഭിസ്സ, തുമ്ഹേഹി പന കഥിതകഥം കഥേത്വാ തേന ജീവിതം ലദ്ധ''ന്തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ ''ആമ, മഹാരാജ, അഹമ്പി ഏത്തകമേവ വത്വാ ഗതോ, പണ്ഡിതേന നാമ യം കമ്മം കത്വാ പച്ഛാനുതപ്പം ഹോതി, തം ന കത്തബ്ബ''ന്തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൭. ''ന തം കമ്മം കതം സാധു, യം കത്വാ അനുതപ്പതി;
യസ്സ അസ്സുമുഖോ രോദം, വിപാകം പടിസേവതീ''തി.

തത്ഥ **ന തം കമ്മ**ന്തി യം നിരയാദീസു നിബ്ബത്തനസമത്ഥം ദുക്ഖുദ്രയം കമ്മം കത്വാ അനുസ്സരന്തോ അനുസ്സരിതാനുസ്സരിതക്ഖണേ അനുതപ്പതി അനുസോചതി, തം കതം **ന സാധു** ന സുന്ദരം നിരത്ഥകം. **യസ്സ അസ്സുമുഖോ**തി യസ്സ അസ്സൂഹി തിന്തമുഖോ രോദന്തോ വിപാകം അനുഭോതീതി.

ദേസനാവസാനേ കസ്സകോ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലം പത്തോ, സമ്പത്തഭിക്ഖൂപി സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

കസ്സകവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. സുമനമാലാകാരവത്ഥു

തഞ്ച കമ്മം കതം സാധൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സുമനം നാമ മാലാകാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ദേവസികം ബിമ്ബിസാരരാജാനം പാതോവ അട്ഠഹി സുമനപുപ്ഫനാളീഹി ഉപട്ഠഹന്തോ അട്ഠ കഹാപണേ ലഭതി. അഥേകദിവസം തസ്മിം പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ നഗരം പവിട്ഠമത്തേ ഭഗവാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹതാ ബുദ്ധാനുഭാവേന മഹതിയാ ബുദ്ധലീളായ നഗരം പിണ്ഡായ പാവിസി. ഭഗവാ ഹി ഏകദാ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ ചീവരേന പടിച്ഛാദേത്വാ അഞ്ഞതരോ പിണ്ഡപാതികോ വിയ ചരതി തിംസയോജനമഗ്ഗം അങ്ഗുലിമാലസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം ഗച്ഛന്തോ വിയ, ഏകദാ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ വിസ്സജ്ജേത്വാ കപിലവത്ഥുപ്പവേസനാദീസു വിയ. തസ്മിമ്പി ദിവസേ സരീരതോ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ മഹന്തേന ബുദ്ധാനുഭാവേന മഹതിയാ ബുദ്ധലീളായ രാജഗഹം പാവിസി. മാലാകാരോ ഭഗവതോ രതനഗ്ഘിയസദിസം അത്തഭാവം ദിസ്വാ ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണഅസീതാനുബ്യഞ്ജനസരീരസോഭഗ്ഗം ഓലോകേത്വാ പസന്നചിത്തോ ''കിം നു ഖോ സത്ഥു അധികാരം കരോമീ''തി ചിന്തേത്വാ അഞ്ഞം അപസ്സന്തോ ''ഇമേഹി പുപ്ഫേഹി ഭഗവന്തം പൂജേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ പുന ചിന്തേസി - ''ഇമാനി രഞ്ഞോ നിബദ്ധം ഉപട്ഠാനപുപ്ഫാനി, രാജാ ഇമാനി അലഭന്തോ മം ബന്ധാപേയ്യ വാ ഘാതാപേയ്യ വാ രട്ഠതോ വാ പബ്ബാജേയ്യ, കിം നു ഖോ കരോമീ''തി? അഥസ്സ ഏതദഹോസി ''രാജാ മം ഘാതേതു വാ ബന്ധാപേതു വാ രട്ഠതോ പബ്ബാജേതു വാ, സോ ഹി മയ്ഹം ദദമാനോപി ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ ജീവിതമത്തം ധനം ദദേയ്യ, സത്ഥുപൂജാ പന മേ അനേകാസു കപ്പകോടീസു അലം ഹിതായ ചേവ സുഖായ ചാ''തി അത്തനോ ജീവിതം തഥാഗതസ്സ പരിച്ചജി.

സോ ''യാവ മേ പസന്നം ചിത്തം ന പതികുടതി, തം താവദേവ പൂജം കരിസ്സാമീ''തി ഹട്ഠതുട്ഠോ ഉദഗ്ഗുദഗ്ഗോ സത്ഥാരം പൂജേസി. കഥം? പഠമം താവ ദ്വേവ പുപ്ഫമുട്ഠിയോ തഥാഗതസ്സ ഉപരി ഖിപി, താ ഉപരിമത്ഥകേ വിതാനം ഹുത്വാ അട്ഠംസു. അപരാ ദ്വേ മുട്ഠിയോ ഖിപി, താ ദക്ഖിണഹത്ഥപസ്സേന മാലാപടച്ഛന്നേന ഓതരിത്വാ അട്ഠംസു. അപരാ ദ്വേ മുട്ഠിയോ ഖിപി, താ പിട്ഠിപസ്സേന ഓതരിത്വാ തഥേവ അട്ഠംസു. അപരാ ദ്വേ മുട്ഠിയോ ഖിപി, താ വാമഹത്ഥപസ്സേന ഓതരിത്വാ തഥേവ അട്ഠംസു. ഏവം അട്ഠ നാളിയോ അട്ഠ മുട്ഠിയോ ഹുത്വാ ചതൂസു ഠാനേസു തഥാഗതം പരിക്ഖിപിംസു. പുരതോ ഗമനദ്വാരമത്തമേവ അഹോസി. പുപ്ഫാനം വണ്ടാനി അന്തോ അഹേസും, പത്താനി ബഹിമുഖാനി. ഭഗവാ രജതപത്തപരിക്ഖിത്തോ വിയ ഹുത്വാ പായാസി. പുപ്ഫാനി അചിത്തകാനിപി സചിത്തകം നിസ്സായ സചിത്തകാനി വിയ അഭിജ്ജിത്വാ അപതിത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിംയേവ ഗച്ഛന്തി, ഠിതഠിതട്ഠാനേ തിട്ഠന്തി. സത്ഥു സരീരതോ സതസഹസ്സവിജ്ജുലതാ വിയ രംസിയോ നിക്ഖമിംസു. പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ദക്ഖിണതോ ച വാമതോ ച സീസമത്ഥകതോ ച നിരന്തരം നിക്ഖന്തരംസീസു ഏകാപി സമ്മുഖസമ്മുഖട്ഠാനേനേവ അപലായിത്വാ

സബ്ബാപി സത്ഥാരം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ തരുണതാലക്ഖന്ധപ്പമാണാ ഹുത്വാ പുരതോ ഏവ ധാവന്തി. സകലനഗരം സങ്ഖുഭി. അന്തോനഗരേ നവ കോടിയോ, ബഹിനഗരേ നവ കോടിയോതി അട്ഠാരസസു കോടീസു ഏകോപി പുരിസോ വാ ഇത്ഥീ വാ ഭിക്ഖം ഗഹേത്വാ അനിക്ഖന്തോ നാമ നത്ഥി. മഹാജനോ സീഹനാദം നദന്തോ ചേലുക്ഖേപസഹസ്സാനി കരോന്തോ സത്ഥു പുരതോവ ഗച്ഛതി. സത്ഥാപി മാലാകാരസ്സ ഗുണം പാകടം കാതും തിഗാവുതപ്പമാണേ നഗരേ ഭേരിചരണമഗ്ഗേനേവ അചരി. മാലാകാരസ്സ സകലസരീരം പഞ്ചവണ്ണായ പീതിയാ പരിപൂരി.

സോ ഥോകഞ്ഞേവ തഥാഗതേന സദ്ധിം ചരിത്വാ മനോസിലാരസേ നിമുഗ്ഗോ വിയ ബുദ്ധരസ്മീനം അന്തോ പവിട്ഠോ സത്ഥാരം ഥോമേത്വാ വന്ദിത്വാ തുച്ഛപച്ഛിമേവ ഗഹേത്വാ ഗേഹം അഗമാസി. അഥ നം ഭരിയാ പുച്ഛി "കഹം പുപ്ഫാനീ"തി? "സത്ഥാ മേ പൂജിതോ"തി. "രഞ്ഞോ ദാനി കിം കരിസ്സസീ"തി? "രാജാ മം ഘാതേതു വാ രട്ഠതോ വാ നീഹരതു, അഹം ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ സത്ഥാരം പൂജേസിം, സബ്ബപുപ്ഫാനി അട്ഠ മുട്ഠിയോവ അഹേസും, ഏവരൂപാ നാമ പൂജാ ജാതാ. മഹാജനോ ഉക്കുട്ഠിസഹസ്സാനി കരോന്തോ സത്ഥാരാ സദ്ധിം ചരതി, യോ ഏസ മഹാജനസ്സ ഉക്കുട്ഠിസദ്ദോ, തസ്മിം ഠാനേ ഏസോ"തി. അഥസ്സ ഭരിയാ അന്ധബാലതായ ഏവരൂപേ പാടിഹാരിയേ പസാദം നാമ അജനേത്വാ തം അക്കോസിത്വാ പരിഭാസിത്വാ "രാജാനോ നാമ ചണ്ഡാ, സകിം കുദ്ധാ ഹത്ഥപാദാദിച്ഛേദനേന ബഹുമ്പി അനത്ഥം കരോന്തി, തയാ കതകമ്മേന മയ്ഹമ്പി അനത്ഥോ സിയാ"തി പുത്തേ ആദായ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ പക്കോസിത്വാ "കിം ഏത"ന്തി പുച്ഛിതാ ആഹ - "മമ സാമികോ തുമ്ഹാകം ഉപട്ഠാനപുപ്ഫേഹി സത്ഥാരം പൂജേത്വാ തുച്ഛഹത്ഥോ ഘരം ആഗന്ത്വാ 'കഹം പുപ്ഫാനീ'തി മയാ പുട്ഠോ ഇദം നാമ വദേസി, അഹം തം പരിഭാസിത്വാ 'രാജാനോ നാമ ചണ്ഡാ, സകിം കുദ്ധാ ഹത്ഥപാദാദിച്ഛേദനേന ബഹുമ്പി അനത്ഥം കരോന്തി, തയാ കതകമ്മേന മയ്ഹമ്പി അനത്ഥോ സിയാ'തി തം ഛഡ്ഡേത്വാ ഇധാഗതാ, തേന കതം കമ്മം സുകതം വാ ഹോതു, ദുക്കടം വാ, തസ്സേവേതം, മയാ തസ്സ ഛഡ്ഡിതഭാവം ജാനാഹി, ദേവാ"തി. രാജാ പഠമദസ്സനേനേവ സോതാപത്തിഫലം പത്തോ സദ്ധോ പസന്നോ അരിയസാവകോ ചിന്തേസി - "അഹോ അയം ഇത്ഥീ അന്ധബാലാ, ഏവരൂപേ ഗുണേ പസാദം ന ഉപ്പാദേസീ"തി. സോ കുദ്ധോ വിയ ഹുത്വാ, "അമ്മ, കിം വദേസി, മയ്ഹം ഉപട്ഠാനപുപ്ഫേഹി തേന പൂജാ കതാ"തി? "ആമ, ദേവാ"തി. "ഭദ്ദകം തേ കതം തം ഛഡ്ഡേന്തിയാ, മമ പുപ്ഫേഹി പൂജാകാരസ്സ അഹം കത്തബ്ബയുത്തകം ജാനിസ്സാമീ"തി തം ഉയ്യോജേത്വാ വേഗേന സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിംയേവ വിചരി.

സത്ഥാ രഞ്ഞോ ചിത്തപ്പസാദം ഞത്വാ ഭേരിചരണവീഥിയാ നഗരം ചരിത്വാ രഞ്ഞോ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. രാജാ പത്തം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം ഗേഹം പവേസേതുകാമോ അഹോസി. സത്ഥാ പന രാജങ്ഗണേയേവ നിസീദനാകാരം ദസ്സേസി . രാജാ തം ഞത്വാ "സീഘം മണ്ഡപം കരോഥാ"തി തങ്ഖണഞ്ഞേവ മണ്ഡപം കാരാപേസി. നിസീദി സത്ഥാ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന. കസ്മാ പന സത്ഥാ രാജഗേഹം ന പാവിസി?

ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - "സചാഹം അന്തോ പവിസിത്വാ നിസീദേയ്യം, മഹാജനോ മം ദട്ഠും ന ലഭേയ്യ, മാലാകാരസ്സ ഗുണോ പാകടോ ന ഭവേയ്യ,

രാജങ്ഗണേ പന മം നിസിന്നം മഹാജനോ ദട്ഠും ലഭിസ്സതി, മാലാകാരസ്സ ഗുണോ പാകടോ ഭവിസ്സതീ''തി. ഗുണവന്താനഞ്ഹി ഗുണം ബുദ്ധാ ഏവ പാകടം കാതും സക്കോന്തി, അവസേസജനോ ഗുണവന്താനം ഗുണം കഥേന്തോ മച്ഛരായതി. ചത്താരോ പുപ്ഫപടാ ചതുദ്ദിസം അട്ഠംസു. മഹാജനോ സത്ഥാരം പരിവാരേസി. രാജാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പണീതേനാഹാരേന പരിവിസി. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ അനുമോദനം കത്വാ പുരിമനയേനേവ ചതൂഹി പുപ്ഫപടേഹി പരിക്ഖിത്തോ സീഹനാദം നദന്തോ മഹാജനേന പരിവുതോ വിഹാരം അഗമാസി. രാജാ സത്ഥാരം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തോ മാലാകാരം പക്കോസാപേത്വാ ''മമ ആഹരിതപുപ്ഫേഹി കിന്തി കത്വാ സത്ഥാരം പൂജേസീ''തി പുച്ഛി. മാലാകാരോ ''രാജാ മം ഘാതേതു വാ രട്ഠതോ വാ പബ്ബാജേതൂതി ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ പൂജേസിം ദേവാ''തി ആഹ. രാജാ ''ത്വം മഹാപുരിസോ നാമാ''തി വത്വാ അട്ഠ ഹത്ഥീ ച അസ്സേ ച ദാസേ ച ദാസിയോ ച മഹാപസാധനാനി ച അട്ഠ കഹാപണസഹസ്സാനി ച രാജകുലതോ നീഹരിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതാ അട്ഠ നാരിയോ ച അട്ഠ ഗാമവരേ ചാതി ഇദം സബ്ബട്ഠകം നാമ ദാനം അദാസി.

ആനന്ദത്ഥേരോ ചിന്തേസി - ''അജ്ജ പാതോവ പട്ഠായ സീഹനാദസഹസ്സാനി ചേവ ചേലുക്ഖേപസഹസ്സാനി ച പവത്തന്തി, കോ നു ഖോ മാലാകാരസ്സ വിപാകോ''തി? സോ സത്ഥാരം പുച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - ''ആനന്ദ, ഇമിനാ മാലാകാരേന അപ്പമത്തകം കമ്മം കത''ന്തി മാ സല്ലക്ഖേസി, അയഞ്ഹി മയ്ഹം ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ പൂജം അകാസി. സോ ഏവം മയി ചിത്തം പസാദേത്വാ -

''കപ്പാനം സതസഹസ്സം, ദുഗ്ഗതിം ന ഗമിസ്സതി;
ഠത്വാ ദേവമനുസ്സേസു, ഫലം ഏതസ്സ കമ്മുനോ;
പച്ഛാ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ, സുമനോ നാമ ഭവിസ്സതീ''തി. -

ആഹ. സത്ഥു പന വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിപവിസനകാലേ താനി പുപ്ഫാനി ദ്വാരകോട്ഠകേ പതിംസു. സായന്ഹസമയേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''അഹോ അച്ഛരിയം മാലാകാരസ്സ കമ്മം, ധരമാനകബുദ്ധസ്സ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ പുപ്ഫപൂജം കത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ സബ്ബട്ഠകം നാമ ലഭതീ''തി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ തിണ്ണം ഗമനാനം അഞ്ഞതരേന ഗമനേന ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ ബുദ്ധാസനേ നിസീദിത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ, ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കമ്മസ്സ കതത്താ പച്ഛാനുതപ്പം ന ഹോതി, അനുസ്സരിതാനുസ്സരിതക്ഖണേ സോമനസ്സമേവ ഉപ്പജ്ജതി, ഏവരൂപം കമ്മം കത്തബ്ബമേവാ''തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൮.''തഞ്ച കമ്മം കതം സാധു, യം കത്വാ നാനുതപ്പതി;
യസ്സ പതീതോ സുമനോ, വിപാകം പടിസേവതീ''തി.

തത്ഥ **യം കത്വാ**തി യം ദേവമനുസ്സസമ്പത്തീനഞ്ചേവ നിബ്ബാനസമ്പത്തിയാ ച നിബ്ബത്തനസമത്ഥം സുഖുദ്രയം കമ്മം കത്വാ നാനുതപ്പതി, അഥ ഖോ ദിട്ഠധമ്മേയേവ അനുസ്സരിതാനുസ്സരിതക്ഖണേയേവ പീതിവേഗേന പതീതോ

സോമനസ്സവേഗേന ച സുമനോ ഹുത്വാ ആയതിം പീതിസോമനസ്സജാതോ ഹുത്വാ വിപാകം പടിസേവതി, **തം കമ്മം കതം സാധു** ഭദ്ദകന്തി.

ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസീതി.

സുമനമാലാകാരവത്ഥു നവമം.

൧൦. ഉപ്പലവണ്ണത്ഥേരീവത്ഥു

മധുവാ മഞ്ഞതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപ്പലവണ്ണത്ഥേരിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധസ്സ പാദമൂലേ പത്ഥനം പട്ഠപേത്വാ കപ്പസതസഹസ്സം പുഞ്ഞാനി കുരുമാനാ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ദേവലോകതോ ചവിത്വാ സാവത്ഥിയം സേട്ഠികുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. നീലുപ്പലഗബ്ഭസമാനവണ്ണതായ ചസ്സാ **ഉപ്പലവണ്ണാ**ത്വേവ നാമം അകംസു. അഥസ്സാ വയപ്പത്തകാലേ സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ ച സേട്ഠിനോ ച സേട്ഠിസ്സ സന്തികം സാസനം പഹിണിംസു - ''ധീതരം അമ്ഹാകം ദേതൂ''തി . അപഹിണന്തോ നാമ നാഹോസി. തതോ സേട്ഠി ചിന്തേസി - ''അഹം സബ്ബേസം മനം ഗഹേതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഉപായം പനേകം കരിസ്സാമീ''തി ധീതരം പക്കോസാപേത്വാ, ''അമ്മ, പബ്ബജിതും സക്ഖിസ്സസീ''തി ആഹ. തസ്സാ പച്ഛിമഭവികത്താ തം വചനം സീസേ ആസിത്തം സതപാകതേലം വിയ അഹോസി. തസ്മാ പിതരം ''പബ്ബജിസ്സാമി, താതാ''തി ആഹ. സോ തസ്സാ മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം നേത്വാ പബ്ബാജേസി . തസ്സാ അചിരപബ്ബജിതായ ഏവ ഉപോസഥാഗാരേ കാലവാരോ പാപുണി. സാ ദീപം ജാലേത്വാ ഉപോസഥാഗാരം സമ്മജ്ജിത്വാ ദീപസിഖായ നിമിത്തം ഗണ്ഹിത്വാ ഠിതാവ പുനപ്പുനം ഓലോകയമാനാ തേജോകസിണാരമ്മണം ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ തമേവ പാദകം കത്വാ അരഹത്തം പാപുണി സദ്ധിം പടിസമ്ഭിദാഹി ചേവ അഭിഞ്ഞാഹി ച.

സാ അപരേന സമയേന ജനപദചാരികം ചരിത്വാ പച്ചാഗന്ത്വാ അന്ധവനം പാവിസി. തദാ ഭിക്ഖുനീനം അരഞ്ഞവാസോ അപ്പടിക്ഖിത്തോ ഹോതി. അഥസ്സാ തത്ഥ കുടികം കത്വാ മഞ്ചകം പഞ്ഞാപേത്വാ സാണിയാ പരിക്ഖിപിംസു. സാ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ നിക്ഖമി. മാതുലപുത്തോ പനസ്സാ നന്ദമാണവോ നാമ ഗിഹികാലതോ പട്ഠായ പടിബദ്ധചിത്തോ. സോ തസ്സാ ആഗതഭാവം സുത്വാ ഥേരിയാ ആഗമനതോ പുരേതരമേവ അന്ധവനം ഗന്ത്വാ തം കുടികം പവിസിത്വാ ഹേട്ഠാമഞ്ചകേ നിലീനോ ഥേരിയാ ആഗന്ത്വാ കുടികം പവിസിത്വാ ദ്വാരം പിധായ മഞ്ചകേ നിസിന്നമത്തായ ബഹി ആതപതോ ആഗതത്താ ചക്ഖുപഥേ അന്ധകാരേ അവിഗതേയേവ ഹേട്ഠാമഞ്ചകതോ നിക്ഖമിത്വാ മഞ്ചകം അഭിരുയ്ഹ ''മാ നസ്സി ബാല, മാ നസ്സി ബാലാ''തി ഥേരിയാ വാരിയമാനോയേവ അഭിഭവിത്വാ അത്തനാ പത്ഥിതകമ്മം കത്വാ പായാസി. അഥസ്സ അഗുണം ധാരേതും അസക്കോന്തീ വിയ മഹാപഥവീ ദ്വേധാ ഭിജ്ജി. സോ പഥവിം പവിട്ഠോ ഗന്ത്വാ മഹാഅവീചിമ്ഹി ഏവ നിബ്ബത്തി. ഥേരീപി തമത്ഥം ഭിക്ഖുനീനം ആരോചേസി. ഭിക്ഖുനിയോ ഭിക്ഖൂനം ഏതമത്ഥം ആരോചേസും. ഭിക്ഖൂ

ഭഗവതോ ആരോചയിംസു. തം സുത്വാ സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുഭിക്ഖൂനീ ഉപാസകഉപാസികാസു യോ കോചി ബാലോ പാപകമ്മം കരോന്തോ മധുസക്ഖരാദീസു കിഞ്ചി ദേവ മധുരരസം ഖാദമാനോ പുരിസോ വിയ തുട്ഠഹട്ഠോ ഉദഗ്ഗുദഗ്ഗോ വിയ കരോതീ"തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൬൯."മധുവാ മഞ്ഞതി ബാലോ, യാവ പാപം ന പച്ചതി;
യദാ ച പച്ചതി പാപം, ബാലോ ദുക്ഖം നിഗച്ഛതീ"തി.

തത്ഥ **മധുവാ**തി ബാലസ്സ ഹി പാപം അകുസലകമ്മം കരോന്തസ്സ തം കമ്മം മധു വിയ മധുരരസം വിയ ഇട്ഠം കന്തം മനാപം വിയ ഉപട്ഠാതി. ഇതി നം സോ മധുംവ മഞ്ഞതി. **യാവാ**തി യത്തകം കാലം. **പാപം ന പച്ചതീ**തി ദിട്ഠധമ്മേ വാ സമ്പരായേ വാ വിപാകം ന ദേതി, താവ നം ഏവം മഞ്ഞതി. **യദാ ചാ**തി യദാ പനസ്സ ദിട്ഠധമ്മേ വാ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കയിരമാനസ്സ, സമ്പരായേ വാ നിരയാദീസു മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്തസ്സ തം പാപം പച്ചതി, അഥ സോ ബാലോ ദുക്ഖം നിഗച്ഛതി വിന്ദതി പടിലഭതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു.

അപരേന പന സമയേന ധമ്മസഭായം മഹാജനോ കഥം സമുട്ഠാപേസി "ഖീണാസവാപി മഞ്ഞേ കാമസുഖം സാദിയന്തി, കാമം സേവന്തി, കിം ന സേവിസ്സന്തി, ന ഹി ഏതേ കോളാപരുക്ഖാ, ന ച വമ്മികാ അല്ലമംസസരീരാവ, തസ്മാ ഏതേപി കാമസുഖം സാദിയന്തി, കാമം സേവന്തീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, "ന, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവാ കാമസുഖം സാദിയന്തി, ന കാമം സേവന്തി. യഥാ ഹി പദുമപത്തേ പതിതം ഉദകബിന്ദു, ന വിലിമ്പതി, ന സണ്ഠാതി, വിനിവത്തേത്വാ പതതേവ, യഥാ ച ആരഗ്ഗേ സാസപോ ന വിലിമ്പതി, ന സണ്ഠാതി, വിനിവത്തേത്വാ പതതേവ, ഏവം ഖീണാസവസ്സ ചിത്തേ ദുവിധോപി കാമോ ന വിലിമ്പതി, ന സണ്ഠാതീ"തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ബ്രാഹ്മണവഗ്ഗേ ഗാഥമാഹ -

"വാരി പോക്ഖരപത്തേവ, ആരഗ്ഗേരിവ സാസപോ;
യോ ന ലിമ്പതി കാമേസു, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൪൦൧);

ഇമിസ്സാ അത്ഥോ ബ്രാഹ്മണവഗ്ഗേയേവ ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന രാജാനം പസേനദികോസലം പക്കോസാപേത്വാ, "മഹാരാജ, ഇമസ്മിം സാസനേ യഥേവ കുലപുത്താ, ഏവം കുലധീതരോപി മഹന്തം ഞാതിഗണഞ്ച ഭോഗക്ഖന്ധഞ്ച പഹായ പബ്ബജിത്വാ അരഞ്ഞേ വിഹരന്തി. താ ഏവം വിഹരമാനാ രാഗരത്താ പാപപുഗ്ഗലാ ഓമാനാതിമാനവസേന വിഹേഠേന്തിപി, ബ്രഹ്മചരിയന്തരായമ്പി പാപേന്തി, തസ്മാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ അന്തോനഗരേ വസനട്ഠാനം കാതും വട്ടതീ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ നഗരസ്സ ഏകപസ്സേ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ വസനട്ഠാനം കാരാപേസി. തതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖുനിയോ അന്തോഗാമേയേവ വസന്തീതി.

ഉപ്പലവണ്ണത്ഥേരീവത്ഥു ദസമം.

൧൧. ജമ്ബുകത്ഥേരവത്ഥു

മാസേ മാസേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ജമ്ബുകം ആജീവകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

അതീതേ കിര കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ ഗാമവാസീ ഏകോ കുടുമ്ബികോ ഏകസ്സ ഥേരസ്സ വിഹാരം കത്വാ തം തത്ഥ വിഹരന്തം ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹി. ഥേരോ തസ്സ ഗേഹേ നിബദ്ധം ഭുഞ്ജതി. അഥേകോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു ദിവാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ തസ്സ ഗേഹദ്വാരം പാപുണി. കുടുമ്ബികോ തം ദിസ്വാ തസ്സ ഇരിയാപഥേ പസന്നോ ഗേഹം പവേസേത്വാ സക്കച്ചം പണീതേന ഭോജനേന പരിവിസിത്വാ, ''ഭന്തേ, ഇമം സാടകം രജിത്വാ നിവാസേയ്യാഥാ''തി മഹന്തം സാടകം ദത്വാ, ''ഭന്തേ, കേസാ വോ ദീഘാ, തുമ്ഹാകം കേസോരോപനത്ഥായ ന്ഹാപിതം ആനേസ്സാമി, സയനത്ഥായ ച വോ മഞ്ചകം ഗാഹാപേത്വാ ആഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ. നിബദ്ധം ഗേഹേ ഭുഞ്ജന്തോ കുലൂപകോ ഭിക്ഖു തം തസ്സ സക്കാരം ദിസ്വാ ചിത്തം പസാദേതും നാസക്ഖി, ''അയം തം മുഹുത്തം ദിട്ഠകസ്സ ഏവരൂപം സക്കാരം കരോതി, നിബദ്ധം ഗേഹേ ഭുഞ്ജന്തസ്സ പന മയ്ഹം ന കരോതീ''തി ചിന്തേത്വാ വിഹാരം അഗമാസി. ഇതരോപി തേനേവ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ കുടുമ്ബികേന ദിന്നസാടകം രജിത്വാ നിവാസേസി. കുടമ്ബികോപി ന്ഹാപിതം ആദായ ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ കേസേ ഓഹാരാപേത്വാ മഞ്ചകം അത്ഥരാപേത്വാ, ''ഭന്തേ, ഇമസ്മിംയേവ മഞ്ചകേ സയഥാ''തി വത്വാ ദ്വേപി ഥേരേ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ പക്കാമി.

നേവാസികോ തസ്സ തം സക്കാരം കയിരമാനം അധിവാസേതും നാസക്ഖി. അഥസ്സ സോ സായം ഥേരസ്സ നിപന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ചതൂഹാകാരേഹി ഥേരം അക്കോസി, ''ആവുസോ, ആഗന്തുക കുടുമ്ബികസ്സ തേ ഗേഹേ ഭത്തം ഭുഞ്ജനതോ വരതരം മീള്ഹം ഖാദിതും, കുടുമ്ബികേന ആനീതന്ഹാപിതേന കേസോഹാരാപനതോ വരതരം താലട്ഠികേന കേസേ ലുഞ്ചാപേതും. കുടുമ്ബികേന ദിന്നസാടകനിവാസനതോ വരതരം നഗ്ഗേന വിചരിതും, കുടുമ്ബികേന ആഭതമഞ്ചകേ നിപജ്ജനതോ വരതരം ഭൂമിയം നിപജ്ജിതു''ന്തി. ഥേരോപി ''മാ ഏസ ബാലോ മം നിസ്സായ നസ്സീ''തി നിമന്തനം അനാദിയിത്വാ പാതോവ ഉട്ഠായ യഥാസുഖം അഗമാസി . നേവാസികോപി പാതോവ വിഹാരേ കത്തബ്ബവത്തം കത്വാ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ''ഇദാനിപി ആഗന്തുകോ നിദ്ദായതി, ഘണ്ഡികസദ്ദേന പബുജ്ഝേയ്യാ''തി സഞ്ഞായ നഖപിട്ഠേനേവ ഘണ്ഡിം പഹരിത്വാ ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. കുടുമ്ബികോപി സക്കാരം കത്വാ ഥേരാനം ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ നേവാസികം ദിസ്വാ, ''ഭന്തേ, ഥേരോ കുഹി''ന്തി പുച്ഛി. അഥ നം നേവാസികോ ''മാ, ആവുസോ, കിഞ്ചി അവച, തുയ്ഹം കുലൂപകോ ഹിയ്യോ, തവ നിക്ഖന്തവേലായ ഓവരകം പവിസിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കന്തോ പാതോവ ഉട്ഠായ മമ വിഹാരസമ്മജ്ജനസദ്ദമ്പി പാനീയഘടപരിഭോജനീയഘടേസു ഉദകസിഞ്ചനസദ്ദമ്പി ഘണ്ഡികസദ്ദമ്പി കരോന്തസ്സ ന ജാനാതീ''തി ആഹ. കുടുമ്ബികോ ചിന്തേസി - ''താദിസായ ഇരിയാപഥസമ്പത്തിയാ സമന്നാഗതസ്സ മേ അയ്യസ്സ യാവ ഇമമ്ഹാ കാലാ നിദ്ദായനം നാമ നത്ഥി, മം പന തസ്സ സക്കാരം കരോന്തം ദിസ്വാ അദ്ധാ ഇമിനാ ഭദന്തേന കിഞ്ചി വുത്തം ഭവിസ്സതീ''തി. സോ അത്തനോ

പണ്ഡിതഭാവേന തം സക്കച്ചം ഭോജേത്വാ തസ്സ പത്തം സാധുകം ധോവിത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനസ്സ പൂരേത്വാ, “ഭന്തേ, സചേ മേ അയ്യം പസ്സേയ്യാഥ, ഇമമസ്സ പിണ്ഡപാതം ദദേയ്യാഥാ”തി ആഹ.

ഇതരോ തം ഗഹേത്വാവ ചിന്തേസി - “സചേ സോ ഏവരൂപം പിണ്ഡപാതം ഭുഞ്ജിസ്സതി, ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ പലുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ”തി അന്തരാമഗ്ഗേ തം പിണ്ഡപാതം ഛഡ്ഡേത്വാ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം തത്ഥ ഓലോകേന്തോ ന അദ്ദസ. അഥ നം ഏത്തകസ്സ കമ്മസ്സ കതത്താ വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി കതോപി സമണധമ്മോ രക്ഖിതും നാസക്ഖി. ആയുപരിയോസാനേ പന കാലം കത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം മഹാദുക്ഖം അനുഭവിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ ഏകസ്മിം ബഹ്വന്നപാനേ കുലഘരേ നിബ്ബത്തി. സോ പദസാ ഗമനകാലതോ പട്ഠായ നേവ സയനേ സയിതും, ന ഭത്തം ഭുഞ്ജിതും ഇച്ഛതി, അത്തനോ സരീരവലഞ്ജമേവ ഖാദതി. “ബാലതായ അജാനന്തോ കരോതീ”തി തം പോസയിംസു. മഹല്ലകകാലേപി വത്ഥം നിവാസേതും ന ഇച്ഛതി, നഗ്ഗോവ വിചരതി, ഭൂമിയം സയതി, അത്തനോ സരീരവലഞ്ജമേവ ഖാദതി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ “നായം കുലഘരസ്സ അനുച്ഛവികോ, കേവലം അലജ്ജനകോ ആജീവകാനം ഏസ അനുച്ഛവികോ”തി തേസം സന്തികം നേത്വാ “ഇമം ദാരകം പബ്ബാജേഥാ”തി അദംസു. അഥ നം തേ പബ്ബാജേസും. പബ്ബാജേന്താ ച പന ഗലപ്പമാണേ ആവാടേ ഠപേത്വാ ദ്വിന്നം അംസകൂടാനം ഉപരിം പദരാനി ദത്വാ തേസം ഉപരി നിസീദിത്വാ താലട്ഠിഖണ്ഡേന കേസേ ലുഞ്ചിംസു. അഥ നേ തസ്സ മാതാപിതരോ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ പക്കമിംസു.

പുനദിവസേ ആജീവകാ “ഏഹി, ഗാമം പവിസിസ്സാമാ”തി തം വദിംസു. സോ “ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, അഹം ഇധേവ ഭവിസ്സാമീ”തി ന ഇച്ഛി. അഥ നം പുനപ്പുനം വത്വാ അനിച്ഛമാനം ഓഹായ അഗമംസു. സോപി തേസം ഗതഭാവം ഞത്വാ വച്ചകുടിയാ പദരം വിവരിത്വാ ഓരുയ്ഹ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ആലോപം ആലോപം കത്വാ ഗൂഥം ഖാദി . ആജീവകാ തസ്സ അന്തോഗാമതോ ആഹാരം പഹിണിംസു. തമ്പി ന ഇച്ഛി. പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോപി “ന മേ ഇമിനാ അത്ഥോ. ലദ്ധോ മേ ആഹാരോ”തി ആഹ. “കഹം ലദ്ധോ”തി? “ഇധേവ ലദ്ധോ”തി. ഏവം ദുതിയേ തതിയേ ചതുത്ഥേപി ദിവസേ തേഹി ബഹുമ്പി വുച്ചമാനോ “അഹം ഇധേവ ഭവിസ്സാമീ”തി ഗാമം ഗന്തും ന ഇച്ഛി. ആജീവകാ “അയം ദിവസേ ദിവസേ നേവ ഗാമം പവിസിതും ഇച്ഛതി, ന അമ്ഹേഹി പഹിതാഹാരം ആഹരിതും ഇച്ഛതി, ‘ഇധേവ മേ ലദ്ധോ’തി വദതി, കിം നു ഖോ കരോതി, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമ ന”ന്തി ഗാമം പവിസന്താ ഏകം ദ്വേ ജനേ തസ്സ പരിഗ്ഗണ്ഹനത്ഥം ഓഹായ ഗമിംസു. തേ പച്ഛതോ ഗച്ഛന്താ വിയ ഹുത്വാ നിലീയിംസു. സോപി തേസം ഗതഭാവം ഞത്വാ പുരിമനയേനേവ വച്ചകുടിം ഓരുയ്ഹ ഗൂഥം ഖാദി.

ഇതരേ തസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ ആജീവകാനം ആരോചയിംസു. തം സുത്വാ ആജീവകാ “അഹോ ഭാരിയം കമ്മം, സചേ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ ജാനേയ്യും, ‘ആജീവകാ ഗൂഥം ഖാദമാനാ വിചരന്തീ’തി അമ്ഹാകം അകിത്തിം പകാസേയ്യും, നായം അമ്ഹാകം അനുച്ഛവികോ”തി തം അത്തനോ സന്തികാ നീഹരിംസു. സോ തേഹി നീഹരിതോ മഹാജനസ്സ ഉച്ചാരകരണട്ഠാനേ പത്ഥരിതോ ഏകോ പിട്ഠിപാസാണോ അത്ഥി. തസ്മിം മഹന്തം സോണ്ഡി, പിട്ഠിപാസാണം നിസ്സായ മഹാജനസ്സ ഉച്ചാരകരണട്ഠാനം. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ

രത്തിം ഗൂഥം ഖാദിത്വാ മഹാജനസ്സ സരീരവലഞ്ജനത്ഥായ ആഗമനകാലേ ഏ്കേന ഹത്ഥേന പാസാണസ്സ ഏ്കം അന്തം ഓലുബ്ഭ ഏ്കം പാദം ഉക്ഖിപിത്വാ ജണ്ണുകേ ഠപേത്വാ ഉദ്ധംവാതാഭിമുഖോ മുഖം വിവരിത്വാ തിട്ഠതി. മഹാജനോ തം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ, “ഭന്തേ, കസ്മാ അയ്യോ മുഖം വിവരിത്വാ ഠിതോ”തി പുച്ഛതി. “അഹം വാതഭക്ഖോ, അഞ്ഞോ മേ ആഹാരോ നത്ഥീ”തി. അഥ “കസ്മാ ഏ്കം പാദം ജണ്ണുകേ കത്വാ ഠിതോസി, ഭന്തേ”തി? “അഹം ഉഗ്ഗതപോ ഘോരതപോ, മയാ ദ്വീഹി പാദേഹി അക്കന്താ പഥവീ കമ്പതി, തസ്മാ ഏ്കം പാദം ഉക്ഖിപിത്വാ ജണ്ണുകേ ഠപേത്വാ ഠിതോമ്ഹി. അഹഞ്ഹി രത്തിന്ദിവം ഠിതകോവ വീതിനാമേമി, ന നിസീദാമി, ന നിപജ്ജാമീ”തി. മനുസ്സാ നാമ യേഭുയ്യേന വചനമത്തമേവ സദ്ദഹന്തി, തസ്മാ “അഹോ അച്ഛരിയം, ഏ്വരൂപാപി നാമ തപസ്സിനോ ഹോന്തി, ന നോ ഏ്വരൂപാ ദിട്ഠപുബ്ബാ”തി യേഭുയ്യേന അങ്ഗമഗധവാസിനോ സങ്ഖുഭിത്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ മാസേ മാസേ മഹന്തം സക്കാരം അഭിഹരന്തി. സോ “അഹം വാതമേവ ഭക്ഖാമി, ന അഞ്ഞം ആഹാരം. അഞ്ഞഞ്ഹി മേ ഖാദന്തസ്സ തപോ നസ്സതീ”തി തേഹി അഭിഹടം ന കിഞ്ചി ഇച്ഛതി. മനുസ്സാ “മാ നോ, ഭന്തേ, നാസേഥ, തുമ്ഹാദിസേന ഘോരതപേന പരിഭോഗേ കതേ അമ്ഹാകം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ സംവത്തതീ”തി പുനപ്പുനം യാചന്തി. തസ്സ അഞ്ഞോ ആഹാരോ ന രുച്ചതി. മഹാജനസ്സ പന യാചനായ പീളിതോ തേഹി ആഭതാനി സപ്പിഫാണിതാദീനി കുസഗ്ഗേന ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപേത്വാ “ഗച്ഛഥ, അലം വോ ഏ്ത്തകം ഹിതായ സുഖായ ചാ”തി ഉയ്യോജേസി. ഏ്വം സോ പഞ്ചപഞ്ഞാസ വസ്സാനി നഗ്ഗോ ഗൂഥം ഖാദന്തോ കേസേ ലുഞ്ചന്തോ ഭൂമിയം സയമാനോ വീതിനാമേസി.

ബുദ്ധാനമ്പി ഖോ പച്ചൂസകാലേ ലോകവോലോകനം അവിജഹിതമേവ ഹോതി. തസ്മാ ഏ്കദിവസം ഭഗവതോ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തസ്സ അയം ജമ്ബുകാജീവകോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പഞ്ഞായി. സത്ഥാ “കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി ആവജ്ജേത്വാ തസ്സ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ “അഹം ഏ്തം ആദിം കത്വാ ഏ്കം ഗാഥം ഭാസിസ്സാമി, ഗാഥാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ ഭവിസ്സതി. ഇമം കുലപുത്തം നിസ്സായ മഹാജനോ സോത്ഥിഭാവം പാപുണിസ്സതീ”തി ഞത്വാ പുനദിവസേ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേസി - “ആനന്ദ, ജമ്ബുകാജീവകസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ”തി. “ഭന്തേ, കിം തുമ്ഹേയേവ ഗമിസ്സഥാ”തി? “ആമ, അഹമേവാ”തി ഏ്വം വത്വാ സത്ഥാ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ തസ്സ സന്തികം പായാസി.

ദേവതാ ചിന്തയിംസു - “സത്ഥാ സായം ജമ്ബുകാജീവകസ്സ സന്തികം ഗച്ഛതി, സോ ച ജേഗുച്ഛേ ഉച്ചാരപസ്സാവദന്തകട്ഠകിലിട്ഠേ പിട്ഠിപാസാണേ വസതി, ദേവം വസ്സാപേതും വട്ടതീ”തി അത്തനോ ആനുഭാവേന തം മുഹുത്തംയേവ ദേവം വസ്സാപേസും. പിട്ഠിപാസാണോ സുചി നിമ്മലോ അഹോസി. അഥസ്സ ഉപരി പഞ്ചവണ്ണം പുപ്ഫവസ്സം വസ്സാപേസും. സത്ഥാ സായം ജമ്ബുകാജീവകസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ജമ്ബുകാ”തി സദ്ദമകാസി. ജമ്ബുകോ “കോ നു ഖോ ഏ്സ, ദുജ്ജനോ മം ജമ്ബുകവാദേന വദതീ”തി ചിന്തേത്വാ “കോ ഏ്സോ”തി ആഹ. “അഹം സമണോ”തി. “കിം മഹാസമണാ”തി? “അജ്ജ മേ ഏ്കരത്തിം ഇധ വസനട്ഠാനം ദേഹീ”തി. “നത്ഥി, മഹാസമണ, ഇമസ്മിം

ഠാനേ വസനട്ഠാന''ന്തി . ''ജമ്ബുക, മാ ഏവം കരി, ഏകരത്തിം മേ വസനട്ഠാനം ദേഹി, പബ്ബജിതാ നാമ പബ്ബജിതം പത്ഥേന്തി, മനുസ്സാ മനുസ്സം, പസവോ പസവ''ന്തി. ''കിം പന ത്വം പബ്ബജിതോ''തി? ''ആമ, പബ്ബജിതോമ്ഹീ''തി. ''സചേ ത്വം പബ്ബജിതോ, കഹം തേ ലാബുകം, കഹം ധൂമകടച്ഛുകോ, കഹം യഞ്ഞസുത്തക''ന്തി? '''അത്ഥേതം മയ്ഹം, വിസും വിസും പന ഗഹേത്വാ വിചരണം ദുക്ഖ'ന്തി അബ്ഭന്തരേനേവ ഗഹേത്വാ ചരാമീ''തി. സോ ''ചരിസ്സസി ത്വം ഏതം അഗ്ഗണ്ഹിത്വാ''തി കുജ്ഝി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - ''ഹോതു, ജമ്ബുക, മാ കുജ്ഝ, വസനട്ഠാനം മേ ആചിക്ഖാ''തി. ''നത്ഥി, മഹാസമണ, ഏത്ഥ വസനട്ഠാന''ന്തി.

സത്ഥാ തസ്സ വസനട്ഠാനതോ അവിദൂരേ ഏകം പബ്ഭാരം അത്ഥി, തം നിദ്ദിസന്തോ ''ഏതസ്മിം പബ്ഭാരേ കോ വസതീ''തി ആഹ. ''നത്ഥി കോചി, മഹാസമണാ''തി. ''തേന ഹി ഏതം മയ്ഹം ദേഹീ''തി . ''ത്വഞ്ഞേവ ജാന, മഹാസമണാ''തി. സത്ഥാ പബ്ഭാരേ നിസീദനം പഞ്ഞാപേത്വാ നിസീദി. പഠമയാമേ ചത്താരോ മഹാരാജാനോ ചതുദ്ദിസം ഏകോഭാസം കരോന്താ സത്ഥു ഉപട്ഠാനം ആഗമിംസു. ജമ്ബുകോ ഓഭാസം ദിസ്വാ ''കോ ഓഭാസോ നാമേസോ''തി ചിന്തേസി. മജ്ഝിമയാമേ സക്കോ ദേവരാജാ ആഗമി. ജമ്ബുകോ തമ്പി ദിസ്വാ ''കോ നാമേസോ''തി ചിന്തേസി. പച്ഛിമയാമേ ഏകായ അങ്ഗുലിയാ ഏകം, ദ്വീഹി ദ്വേ, ദസഹി ദസ ചക്കവാളാനി ഓഭാസേതും സമത്ഥോ മഹാബ്രഹ്മാ സകലം അരഞ്ഞം ഏകോഭാസം കരോന്തോ ആഗമി. ജമ്ബുകോ തമ്പി ദിസ്വാ ''കോ നു ഖോ ഏസോ''തി ചിന്തേത്വാ പാതോവ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ സത്ഥാരം പുച്ഛി - ''മഹാസമണ, തുമ്ഹാകം സന്തികം ചതസ്സോ ദിസാ ഓഭാസേന്തോ കേ ആഗതാ''തി? ''ചത്താരോ മഹാരാജാനോ''തി. ''കിം കാരണാ''തി? ''മം ഉപട്ഠാതു''ന്തി. ''കിം പന ത്വം ചതൂഹി മഹാരാജേഹി ഉത്തരിതരോ''തി? ''ആമ, ജമ്ബുക, മഹാരാജൂനമ്പി അതിരാജാ''തി. ''മജ്ഝിമയാമേ പന കോ ആഗതോ''തി? ''സക്കോ ദേവരാജാ, ജമ്ബുകാ''തി . ''കിം കാരണാ''തി? ''മം ഉപട്ഠാതുമേവാ''തി. ''കിം പന ത്വം സക്കദേവരാജതോപി ഉത്തരിതരോ''തി? ''ആമ, ജമ്ബുക, സക്കതോപി ഉത്തരിതരോമ്ഹി, ഏസോ പന മയ്ഹം ഗിലാനുപട്ഠാകോ കപ്പിയകാരകസാമണേരസദിസോ''തി. ''പച്ഛിമയാമേ സകലം അരഞ്ഞം ഓഭാസേത്വാ കോ ആഗതോ''തി? ''യം ലോകേ ബ്രാഹ്മണാദയോ ഖിപിത്വാ പക്ഖലിത്വാ 'നമോ മഹാബ്രഹ്മുനോ'തി വദന്തി, സോ ഏവ മഹാബ്രഹ്മാ''തി. ''കിം പന ത്വം മഹാബ്രഹ്മതോപി ഉത്തരിതരോ''തി? ''ആമ, ജമ്ബുക, അഹഞ്ഹി ബ്രഹ്മുനാപി അതിബ്രഹ്മാ''തി. ''അച്ഛരിയോസി ത്വം, മഹാസമണ, മയ്ഹം പന പഞ്ച പഞ്ഞാസ വസ്സാനി ഇധ വസന്തസ്സ ഏതേസു ഏകോപി മം ഉപട്ഠാതും നാഗതപുബ്ബോ. അഹഞ്ഹി ഏത്തകം അദ്ധാനം വാതഭക്ഖോ ഹുത്വാ ഠിതകോവ വീതിനാമേസിം, ന താവ തേ മയ്ഹം ഉപട്ഠാനം ആഗതപുബ്ബാ''തി.

അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - ജമ്ബുക, ത്വം ലോകസ്മിം അന്ധബാലം മഹാജനം വഞ്ചയമാനോ മമ്പി വഞ്ചേതുകാമോ ജാതോ, നനു ത്വം പഞ്ചപഞ്ഞാസ വസ്സാനി ഗൂഥമേവ ഖാദി, ഭൂമിയംയേവ നിപജ്ജി, നഗ്ഗോ ഹുത്വാ വിചരി, താലട്ഠികഖണ്ഡേന കേസേ ലുഞ്ചി. അഥ ച പന ലോകം വഞ്ചേന്തോ ''അഹം വാതഭക്ഖോ, ഏകപാദേന തിട്ഠാമി, ന നിസീദാമി, ന നിപജ്ജാമീ''തി വദേസി, ''മമമ്പി വഞ്ചേതുകാമോസി പുബ്ബേപി ത്വം പാപികം

ലാമികം ദിട്ഠിം നിസ്സായ എത്തകം കാലം ഗൂഥഭക്ഖോ ഭൂമിസയോ നഗ്ഗോ വിചരന്തോ താലട്ഠിഖണ്ഡേന കേസലുഞ്ചനം പത്തോ, ഇദാനിപി പാപികം ലാമികം ദിട്ഠിമേവ ഗണ്ഹാസീ"തി. "കിം പന മയാ കതം, മഹാസമണാ"തി? അഥസ്സ സത്ഥാ പുബ്ബേ കതകമ്മം ആചിക്ഖി. തസ്സ സത്ഥരി കഥേന്തേയേവ സംവേഗോ ഉപ്പജ്ജി, ഹിരോത്തപ്പം ഉപട്ഠിതം, സോ ഉക്കുടികോ നിസീദി. അഥസ്സ സത്ഥാ ഉദകസാടികം ഖിപിത്വാ അദാസി. സോ തം നിവാസേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാപിസ്സ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. സോ ദേസനാവസാനേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച യാചി. ഏത്താവതാ തസ്സ പുരിമകമ്മം പരിക്ഖീണം. അയഞ്ഹി ഖീണാസവമഹാഥേരം ചതൂഹി അക്കോസേഹി അക്കോസിത്വാ യാവായം മഹാപഥവീ തിഗാവുതാധികം യോജനം ഉസ്സന്നാ, താവ അവീചിമ്ഹി പച്ചിത്വാ തത്ഥ പക്കാവസേസേന പഞ്ചപഞ്ഞാസ വസ്സാനി ഇമം വിപ്പകാരം പത്തോ. തേനസ്സ തം കമ്മം ഖീണം. വീസതി പന വസ്സസഹസ്സാനി ഇമിനാ കതസ്സ സമണധമ്മസ്സ ഫലം നാസേതും ന സക്കാ. തസ്മാ സത്ഥാ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ "ഏഹി, ഭിക്ഖു, ചര ബ്രഹ്മചരിയം സമ്മാ ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയായാ"തി ആഹ. താവദേവസ്സ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി അട്ഠപരിക്ഖാരധരോ സട്ഠിവസ്സികമഹാഥേരോ വിയ അഹോസി.

അങ്ഗമഗധവാസീനം തസ്സ സക്കാരം ഗഹേത്വാ ആഗതദിവസോ കിരേസ, തസ്മാ ഉഭയരട്ഠവാസിനോ സക്കാരം ഗഹേത്വാ ആഗതാ തഥാഗതം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ അമ്ഹാകം അയ്യോ ജമ്ബുകോ മഹാ, ഉദാഹു സമണോ ഗോതമോ"തി ചിന്തേത്വാ "സചേ സമണോ ഗോതമോ മഹാ ഭവേയ്യ, അയം സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികം ഗച്ഛേയ്യ, ജമ്ബുകാജീവകസ്സ പന മഹന്തതായ സമണോ ഗോതമോ ഇമസ്സ സന്തികം ആഗതോ"തി ചിന്തയിംസു. സത്ഥാ മഹാജനസ്സ പരിവിതക്കം ഞത്വാ, "ജമ്ബുക, തവ ഉപട്ഠാകാനം കങ്ഖം ഛിന്ദാഹീ"തി ആഹ, സോ "അഹമ്പി, ഭന്തേ, ഏത്തകമേവ പച്ചാസീസാമീ"തി വത്വാ ചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ ഉട്ഠായ താലപ്പമാണം വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ "സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മീ"തി വത്വാ ഓരുയ്ഹ വന്ദിത്വാ പുന ദ്വിതാലമത്തം തിതാലമത്തന്തി ഏവം സത്തതാലമത്തം വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഓരുയ്ഹ അത്തനോ സാവകഭാവം ജാനാപേസി. തം ദിസ്വാ മഹാജനോ "അഹോ ബുദ്ധാ നാമ അച്ഛരിയാ അനോപമഗുണാ"തി ചിന്തേസി. സത്ഥാ മഹാജനേന സദ്ധിം കഥേന്തോ ഏവമാഹ - "അയം ഏത്തകം കാലം തുമ്ഹേഹി ആഭതം സക്കാരം കുസഗ്ഗേന ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപേത്വാ 'തപചരണം പൂരേമീ'തി ഇധ നിവുട്ഠോ, സചേപി ഇമിനാ ഉപായേന വസ്സസതം തപചരണം പൂരേയ്യ, യാ ചസ്സ ഇദാനി കാലം വാ ഭത്തം വാ കുക്കുച്ചായിത്വാ അഭുഞ്ജന്തസ്സ ഭത്തച്ഛേദനകുസലചേതനാ, തസ്സാ തം തപചരണം സോളസിം കലമ്പി ന അഗ്ഘതീ"തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൦. "മാസേ മാസേ കുസഗ്ഗേന, ബാലോ ഭുഞ്ജേയ്യ ഭോജനം;
ന സോ സങ്ഖാതധമ്മാനം, കലം അഗ്ഘതി സോളസി"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേ **ബാലോ** അപരിഞ്ഞാതധമ്മോ സീലാദിഗുണാ പരിബാഹിരോ തിത്ഥായതനേ പബ്ബജിതോ "തപചരണം പൂരേസ്സാമീ"തി മാസേ മാസേ പത്തേ കുസഗ്ഗേന ഭോജനം ഭുഞ്ജന്തോ വസ്സസതം ഭുഞ്ജേയ്യ ഭോജനം.

ന സോ സങ്ഖാതധമ്മാനം, കലം അഗ്ഘതി സോളസിന്തി സങ്ഖാതധമ്മാ വുച്ചന്തി ഞാതധമ്മാ തുലിതധമ്മോ. തേസു ഹേട്ഠിമകോടിയാ സോതാപന്നോ സങ്ഖാതധമ്മോ, ഉപരിമകോടിയാ ഖീണാസവോ. ഇമേസം സങ്ഖാതധമ്മാനം സോ ബാലോ കലം ന അഗ്ഘതി സോളസിന്തി പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനാ ദേസനാ. അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ - യാ ചസ്സ തഥാ തപചരണം പൂരേന്തസ്സ വസ്സസതം ചേതനാ യാ ച സങ്ഖാതധമ്മാനം കാലം വാ ഭത്തം വാ കുക്കുച്ചായിത്വാ അഭുഞ്ജന്താനം ഏകാ ഭത്തച്ഛേദനകുസലചേതനാ, തസ്സാ ചേതനായ സാ താവ ദീഘരത്തം പവത്തചേതനാ സോളസിം കലം ന അഗ്ഘതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യം തസ്സാ സങ്ഖാതധമ്മാനം ചേതനായ ഫലം, തം സോളസ കോട്ഠാസേ കത്വാ തതോ ഏകേകം പുന സോളസ സോളസ കോട്ഠാസേ കത്വാ തതോ ഏകസ്സ കോട്ഠാസസ്സ യം ഫലം, തദേവ തസ്സ ബാലസ്സ തപചരണതോ മഹപ്ഫലതരന്തി.

ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസീതി.

ജമ്ബുകത്ഥേരവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. അഹിപേതവത്ഥു

ന ഹി പാപം കതം കമ്മന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം അഹിപേതം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ജടിലസഹസ്സസ്സ അബ്ഭന്തരോ ആയസ്മാ ലക്ഖണത്ഥേരോ ച മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ച “രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിസ്സാമാ”തി ഗിജ്ഝകൂടതോ ഓതരന്തി. തേസു ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ഏകം അഹിപേതം ദിസ്വാ സിതം പാത്വാകാസി. അഥ നം ലക്ഖണത്ഥേരോ “കസ്മാ, ആവുസോ, സിതം പാതുകരോസീ”തി സിതകാരണം പുച്ഛി. “അകാലോ, ആവുസോ ലക്ഖണ, ഇമസ്സ പഞ്ഹസ്സ, ഭഗവതോ സന്തികേ മം പുച്ഛേയ്യാസീ”തി ഥേരോ ആഹ. തേസു രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭഗവതോ സന്തികം ഗന്ത്വാ നിസിന്നേസു ലക്ഖണത്ഥേരോ പുച്ഛി, “ആവുസോ, മോഗ്ഗല്ലാനം ത്വം ഗിജ്ഝകൂടാ ഓതരന്തോ സിതം പാതുകരിത്വാ മയാ സിതകാരണം പുട്ഠോ ‘ഭഗവതോ സന്തികേ മം പുച്ഛേയ്യാസീ’തി അവച, കഥേഹി ഇദാനി തം കാരണ”ന്തി. ഥേരോ ആഹ - “അഹം, ആവുസോ, ഏകം പേതം ദിസ്വാ സിതം പാത്വാകാസിം. തസ്സ ഏവരൂപോ അത്തഭാവോ - മനുസ്സസീസം വിയ അസ്സ സീസം, അഹിസ്സ വിയ സേസോ അത്തഭാവോ, അഹിപേതോ നാമേസ പമാണതോ പഞ്ചവീസതിയോജനികോ, തസ്സ സീസതോ ഉട്ഠിതാ അഗ്ഗിജാലാ യാവ നങ്ഗുട്ഠാ ഗച്ഛന്തി, നങ്ഗുട്ഠതോ ഉട്ഠിതാ അഗ്ഗിജാലാ യാവ സീസാ, മജ്ഝേസീസതോ ഉട്ഠിതാ ദ്വേ പസ്സാനി ഗച്ഛന്തി, ദ്വീഹി പസ്സേഹി ഉട്ഠിതാ മജ്ഝേ ഓതരന്തീ”തി . ദ്വിന്നംയേവ കിര പേതാനം അത്തഭാവോ പഞ്ചവീസതിയോജനികോ, അവസേസാനം തിഗാവുതപ്പമാണോ. ഇമസ്സ ചേവ അഹിപേതസ്സ കാകപേതസ്സ ച പഞ്ചവീസതിയോജനികോ. തേസു അയം താവ അഹിപേതോ. കാകപേതമ്പി മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഗിജ്ഝകൂടമത്ഥകേ പച്ചമാനം ദിസ്വാ തസ്സ പുബ്ബകമ്മം പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“പഞ്ചയോജനികാ ജിവ്ഹാ, സീസം തേ നവയോജനം;
കായോ അച്ചുഗ്ഗതോ തുയ്ഹം, പഞ്ചവീസതിയോജനം;
കിം നു കമ്മം കരിത്വാന, പത്തോസി ദുക്ഖമീദിസ”ന്തി.

അഥസ്സ പേതോ ആചിക്ഖന്തോ -

“അഹം ഭന്തേ മോഗ്ഗല്ലാന, കസ്സപസ്സ മഹേസിനോ;
സങ്ഘസ്സ ആഭതം ഭത്തം, ആഹാരേസിം യദിച്ഛക”ന്തി. -

ഗാഥം വത്വാ ആഹ - “ഭന്തേ, കസ്സപബുദ്ധകാലേ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസിംസു,. മനുസ്സാ ഥേരേ ദിസ്വാ സമ്പിയായമാനാ ആസനസാലായം നിസീദാപേത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ തേലം മക്ഖേത്വാ യാഗും പായേത്വാ ഖജ്ജകം ദത്വാ പിണ്ഡപാതകാലം ആഗമയമാനാ ധമ്മം സുണന്താ നിസീദിംസു. ധമ്മകഥാവസാനേ ഥേരാനം പത്തേ ആദായ അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹാ നാനഗ്ഗരസഭോജനസ്സ പൂരേത്വാ ആഹരിംസു. തദാ അഹം കാകോ ഹുത്വാ ആസനസാലായ ഛദനപിട്ഠേ നിലീനോ തം ദിസ്വാ ഏകേന ഗഹിതപത്തതോ തിക്ഖത്തും മുഖം പൂരേന്തോ തയോ കബളേ അഗ്ഗഹേസിം. തം പന ഭത്തം നേവ സങ്ഘസ്സ സന്തകം, ന സങ്ഘസ്സ നിയമേത്വാ ദിന്നം, ന ഭിക്ഖൂഹി ഗഹിതാവസേസകം. അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹം നേത്വാ മനുസ്സേഹി ഭുഞ്ജിതബ്ബകം, കേവലം സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ അഭിഹടമത്തമേവ. തതോ മയാ തയോ കബളാ ഗഹിതാ, ഏത്തകം മേ പുബ്ബകമ്മം. സ്വാഹം കാലം കത്വാ തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന അവീചിമ്ഹി പച്ചിത്വാ തത്ഥ പക്കാവസേസേന ഇദാനി ഗിജ്ഝകൂടേ കാകപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ ഇമം ദുക്ഖം പച്ചാനുഭോമീ”തി. ഇദം കാകപേതസ്സ വത്ഥു.

ഇധ പന ഥേരോ “അഹിപേതം ദിസ്വാ സിതം പാത്വാകാസി”ന്തി ആഹ. അഥസ്സ സത്ഥാ സക്ഖീ ഹുത്വാപി ഉട്ഠായ “സച്ചം, ഭിക്ഖവേ, മോഗ്ഗല്ലാനോ ആഹ. മയാപേസ സമ്ബോധിപത്തദിവസേയേവ ദിട്ഠോ, അപിചാഹം ‘യേ മേ വചനം ന സദ്ദഹേയ്യും, തേസം അഹിതായ ഭവേയ്യാ’തി പരാനുദ്ദയായ ന കഥേസി”ന്തി ആഹ. **ലക്ഖണസംയുത്തേപി** (സം॰ നി॰ ൨.൨൦൨ ആദയോ) ഹി മഹാമോഗ്ഗല്ലാനേന ദിട്ഠകാലേയേവ സത്ഥാ തസ്സ സക്ഖീ ഹുത്വാ വിനീതവത്ഥൂനി കഥേസി, ഇദമ്പി തേന തഥേവ കഥിതം. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ തസ്സ പുബ്ബകമ്മം പുച്ഛിംസു. സത്ഥാപി തേസം കഥേസി -

അതീതേ കിര ബാരാണസിം നിസ്സായ നദീതീരേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പണ്ണസാലം കരിംസു. സോ തത്ഥ വിഹരന്തോ നിബദ്ധം നഗരേ പിണ്ഡായ ചരതി. നാഗരാപി സായംപാതം ഗന്ധപുപ്ഫാദിഹത്ഥാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സൂപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തി. ഏകോ ബാരാണസിവാസീ പുരിസോ തം മഗ്ഗം നിസ്സായ ഖേത്തം കസി. മഹാജനോ സായംപാതം പച്ചേകബുദ്ധസ്സൂപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ തം ഖേത്തം മദ്ദന്തോ ഗച്ഛതി. കസ്സകോ ച “മാ മേ ഖേത്തം മദ്ദഥാ”തി വാരേന്തോപി വാരേതും നാസക്ഖി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - “സചേ ഇമസ്മിം ഠാനേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പണ്ണസാലാ ന ഭവേയ്യ, ന മേ ഖേത്തം മദ്ദേയ്യു”ന്തി. സോ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പിണ്ഡായ പവിട്ഠകാലേ പരിഭോഗഭാജനാനി ഭിന്ദിത്വാ പണ്ണസാലം ഝാപേസി. പച്ചേകബുദ്ധോ തം ഝാമം ദിസ്വാ യഥാസുഖം പക്കാമി. മഹാജനോ ഗന്ധമാലം ആദായ ആഗതോ ഝാമപണ്ണസാലം ദിസ്വാ “കഹം നു ഖോ നോ അയ്യോ ഗതോ”തി ആഹ. സോപി മഹാജനേനേവ സദ്ധിം

ഗതോ മഹാജനമജ്ഝേ ഠിതകോവ ഏവമാഹ - ‘‘മയാ തസ്സ പണ്ണസാലാ ഝാപിതാ’’തി. അഥ നം ‘‘ഗണ്ഹഥ, ഇമം പാപിമം നിസ്സായ മയം പച്ചേകബുദ്ധം ദട്ഠും ന ലഭിമ്ഹാ’’തി ദണ്ഡാദീഹി പോഥേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസും. സോ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ യാവായം മഹാപഥവീ യോജനമത്തം ഉസ്സന്നാ, താവ നിരയേ പച്ചിത്വാ പക്കാവസേസേന ഗിജ്ഝകൂടേ അഹിപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സത്ഥാ ഇദം തസ്സ പുബ്ബകമ്മം കഥേത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, പാപകമ്മം നാമേതം ഖീരസദിസം, യഥാ ഖീരം ദുയ്ഹമാനമേവ ന പരിണമതി. തഥാ കമ്മം കയിരമാനമേവ ന വിപച്ചതി. യദാ പന വിപച്ചതി, തദാ ഏവരൂപേന ദുക്ഖേന സോചതീ’’തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൧.‘‘ന ഹി പാപം കതം കമ്മം, സജ്ജുഖീരംവ മുച്ചതി;
ഡഹന്തം ബാലമന്വേതി, ഭസ്മച്ഛന്നോവ പാവകോ’’തി.

തത്ഥ **സജ്ജുഖീരം വാ**തി തം ഖണംയേവ ധേനുയാ ഥനേഹി നിക്ഖന്തം അബ്ഭുണ്ഹം ഖീരം ന മുച്ചതി ന പരിണമതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ ഇദം സജ്ജുഖീരം തം ഖണഞ്ഞേവ ന മുച്ചതി ന പരിണമതി ന പകതിം വിജഹതി. യസ്മിം പന ഭാജനേ ദുഹിത്വാ ഗഹിതം യാവ തത്ഥ തക്കാദിഅമ്ബിലം ന പക്ഖിപതി, യാവ ദധിഭാജനാദികം അമ്ബിലഭാജനം ന പാപുണാതി, താവ പകതിം അവിജഹിത്വാ പച്ഛാ ജഹതി, ഏവമേവ പാപകമ്മമ്പി കരിയമാനമേവ ന വിപച്ചതി. യദി വിപച്ചേയ്യ, ന കോചി പാപകമ്മം കാതും വിസഹേയ്യ. യാവ പന കുസലാഭിനിബ്ബത്താ ഖന്ധാ ധരന്തി, താവ നം തേ രക്ഖന്തി. തേസം ഭേദാ അപായേ നിബ്ബത്തക്ഖന്ധേസു വിപച്ചതി, വിപച്ചമാനഞ്ച **ഡഹന്തം ബാലമന്വേതി.**‘‘കിം വിയാ’’തി? **‘‘ഭസ്മച്ഛന്നോവ പാവകോ’’**തി. യഥാ ഹി ഛാരികായ പടിച്ഛന്നോ വീതച്ചിതങ്ഗാരോ അക്കന്തോപി ഛാരികായ പടിച്ഛന്നത്താ ന താവ ഡഹതി, ഛാരികം പന താപേത്വാ ചമ്മാദീനം ഡഹനവസേന യാവ മത്ഥലുങ്ഗാ ഡഹന്തോ ഗച്ഛതി, ഏവമേവ പാപകമ്മമ്പി യേന കതം ഹോതി, തം ബാലം ദുതിയേ വാ തതിയേ വാ അത്തഭാവേ നിരയാദീസു നിബ്ബത്തം ഡഹന്തം അനുഗച്ഛതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസുന്തി.

അഹിപേതവത്ഥു ദ്വാദസമം.

൧൩. സട്ഠികൂടപേതവത്ഥു

യാവദേവ അനത്ഥായാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സട്ഠികൂടപേതം ആരബ്ഭ കഥേസി.

പുരിമനയേനേവ ഹി മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ലക്ഖണത്ഥേരേന സദ്ധിം ഗിജ്ഝകൂടാ ഓരോഹന്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം പദേസേ സിതം പാത്വാകാസി. ഥേരേന സിതകാരണം പുട്ഠോ ‘‘ഭഗവതോ സന്തികേ മം പുച്ഛേയ്യാസീ’’തി വത്വാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നകാലേ പുന പുട്ഠോ ആഹ - ‘‘അഹം, ആവുസോ, ഏകം പേതം അദ്ദസം തിഗാവുതപ്പമാണേന അത്തഭാവേന, തസ്സ സട്ഠി അയകൂടസഹസ്സാനി

ആദിത്താനി സമ്പജ്ജലിതാനി ഉപരിമത്ഥകേ പതിത്വാ പതിത്വാ ഉട്ഠഹന്തി സീസം ഭിന്ദന്തി, ഭിന്നം ഭിന്നം പുന സമുട്ഠഹതി , ഇമിനാ അത്തഭാവേന മയാ ഏവരൂപോ അത്തഭാവോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, അഹം തം ദിസ്വാ സിതം പാത്വാകാസി''ന്തി. പേതവത്ഥുസ്മിഞ്ഹി -

> ''സട്ഠി കൂടസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
> സീസേ തുയ്ഹം നിപതന്തി, വോഭിന്ദന്തേവ മത്ഥക''ന്തി. (പേ॰ വ॰ ൮൦൨, ൮൧൪, ൮൧൭) ആദി -

ഇമമേവ പേതം സന്ധായ വുത്തം. സത്ഥാ ഥേരസ്സ കഥം സുത്വാവ, ''ഭിക്ഖവേ, മയാപേസ സത്തോ ബോധിമണ്ഡേ നിസിന്നേനേവ ദിട്ഠോ 'യേ ച പന മേ വചനം ന സദ്ദഹേയ്യും, തേസം അഹിതായ ഭവേയ്യാ'തി പരേസം അനുകമ്പായ ന കഥേസിം, ഇദാനി പന മോഗ്ഗല്ലാനസ്സ സക്ഖീ ഹുത്വാ കഥേമീ''തി ആഹ. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ തസ്സ പുബ്ബകമ്മം പുച്ഛിംസു. സത്ഥാപി നേസം കഥേസി -

അതീതേ കിര ബാരാണസിയം സാളിത്തകസിപ്പേ നിപ്ഫത്തിം പത്തോ ഏകോ പീഠസപ്പി അഹോസി. സോ നഗരദ്വാരേ ഏകസ്സ വടരുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ നിസിന്നോ സക്ഖരാനി ഖിപിത്വാ തസ്സ പണ്ണാനി ഛിന്ദന്തോ ''ഹത്ഥിരൂപകം നോ ദസ്സേഹി, അസ്സരൂപകം നോ ദസ്സേഹീ''തി ഗാമദാരകേഹി വുച്ചമാനോ ഇച്ഛിതിച്ഛിതാനി രൂപാനി ദസ്സേത്വാ തേസം സന്തികാ ഖാദനീയാദീനി ലഭതി. അഥേകദിവസം രാജാ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ തം പദേസം പാപുണി. ദാരകാ പീഠസപ്പിം പാരോഹന്തരേ കത്വാ പലായിംസു. രഞ്ഞോ ഠിതമജ്ഝന്ഹികേ രുക്ഖമൂലം പവിട്ഠസ്സ ഛിദ്ദാവഛിദ്ദച്ഛായാ സരീരം ഫരി. സോ ''കിം നു ഖോ ഏത''ന്തി ഉദ്ധം ഓലോകേന്തോ രുക്ഖപണ്ണേസു ഹത്ഥിരൂപകാദീനി ദിസ്വാ ''കസ്സേതം കമ്മ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''പീഠസപ്പിനോ''തി സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - ''മയ്ഹം പുരോഹിതോ അതിമുഖരോ അപ്പമത്തകേപി വുത്തേ ബഹും ഭണന്തോ മം ഉപദ്ദവേതി, സക്ഖിസ്സസി തസ്സ മുഖേ നാളിമത്താ അജലണ്ഡികാ ഖിപിതു''ന്തി? ''സക്ഖിസ്സാമി, ദേവ. അജലണ്ഡികാ ആഹരാപേത്വാ പുരോഹിതേന സദ്ധിം തുമ്ഹേ അന്തോസാണിയം നിസീദഥ, അഹമേത്ഥ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ''തി. അഥ രാജാ തഥാ കാരേസി. ഇതരോ കത്തരിയഗ്ഗേന സാണിയാ ഛിദ്ദം കത്വാ പുരോഹിതസ്സ രഞ്ഞാ സദ്ധിം കഥേന്തസ്സ മുഖേ വിവടമത്തേ ഏകേകം അജലണ്ഡികം ഖിപി. പുരോഹിതോ മുഖം പവിട്ഠം പവിട്ഠം ഗിലി. പീഠസപ്പീ ഖീണാസു അജലണ്ഡികാസു സാണിം ചാലേസി. രാജാ തായ സഞ്ഞായ അജലണ്ഡികാനം ഖീണഭാവം ഞത്വാ ആഹ - ''ആചരിയ, അഹം തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥേന്തോ കഥം നിത്ഥരിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, തുമ്ഹേ അതിമുഖരതായ നാളിമത്താ അജലണ്ഡികാ ഗിലന്താപി തുണ്ഹീഭാവം നാപജ്ജഥാ''തി. ബ്രാഹ്മണോ മങ്ഗുഭാവം ആപജ്ജിത്വാ തതോ പട്ഠായ മുഖം വിവരിത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സല്ലപിതും നസക്ഖി. രാജാ പീഠസപ്പിഗുണം അനുസ്സരിത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''തം നിസ്സായ മേ സുഖം ലദ്ധ''ന്തി തുട്ഠോ തസ്സ സബ്ബട്ഠകം നാമ ധനം ദത്വാ നഗരസ്സ ചതൂസു ദിസാസു ചത്താരോ വരഗാമേ അദാസി. തമത്ഥം വിദിത്വാ രഞ്ഞോ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''സാധു ഖോ സിപ്പകം നാമ, അപി യാദിസ കീദിസം;
> പസ്സ ഖഞ്ജപ്പഹാരേന, ലദ്ധാ ഗാമാ ചതുദ്ദിസാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൦൭);

സോ പന അമച്ചോ തേന സമയേന അയമേവ ഭഗവാ അഹോസി. അഥേകോ പുരിസോ പീഠസപ്പിനാ ലദ്ധസമ്പത്തിം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ‘‘അയം നാമ പീഠസപ്പീ ഹുത്വാ ഇമം സിപ്പം നിസ്സായ മഹാസമ്പത്തിം പത്തോ, മയാപേതം സിക്ഖിതും വട്ടതീ’’തി. സോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ‘‘ഇദം മേ , ആചരിയ, സിപ്പം ദേഥാ’’തി ആഹ. ‘‘ന സക്കാ, താത, ദാതു’’ന്തി. സോ തേന പടിക്ഖിത്തോ ‘‘ഹോതു, ആരാധേസ്സാമി ന’’ന്തി തസ്സ ഹത്ഥപാദപരികമ്മാദീനി കരോന്തോ ചിരസ്സം തം ആരാധേത്വാ പുനപ്പുനം യാചി, പീഠസപ്പീ ‘‘അയം മേ അതിവിയ ഉപകാരോ’’തി തം പടിബാഹിതും അസക്കോന്തോ സിപ്പം സിക്ഖാപേത്വാ ‘‘നിപ്ഫന്നം തേ, താത, സിപ്പം, ഇദാനി കിം കരിസ്സസീ’’തി ആഹ. ‘‘ബഹി ഗന്ത്വാ സിപ്പം വീമംസിസ്സാമീ’’തി. ‘‘കിം കരിസ്സസീ’’തി? ‘‘ഗാവിം വാ മനുസ്സം വാ പഹരിത്വാ മാരേസ്സാമീ’’തി. ‘‘താതാ, ഗാവിം മാരേന്തസ്സ സതം ദണ്ഡോ ഹോതി മനുസ്സം മാരേന്തസ്സ സഹസ്സം, ത്വം സപുത്തദാരോപി തം നിത്ഥരിതും ന സക്ഖിസ്സസി, മാ വിനസ്സ, യമ്ഹി പഹടേ ദണ്ഡോ നത്ഥി, താദിസം നിമാതാപിതികം കഞ്ചി ഉപധാരേഹീ’’തി. സോ ‘‘സാധൂ’’തി സക്ഖരാ ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ താദിസം ഉപധാരയമാനോ വിചരന്തോ ഗാവിം ദിസ്വാ ‘‘അയം സസാമികാ’’തി പഹരിതും ന വിസഹി, മനുസ്സം ദിസ്വാ ‘‘അയം സമാതാപിതികോ’’തി പഹരിതും ന വിസതി.

തേന സമയേന സുനേത്തോ നാമ പച്ചേകബുദ്ധോ തം നഗരം നിസ്സായ പണ്ണസാലായ വിഹരതി. സോ തം പിണ്ഡായ പവിസന്തം നഗരദ്വാരന്തരേ ദിസ്വാ ‘‘അയം നിമാതാപിതികോ, ഇമസ്മിം പഹടേ ദണ്ഡോ നത്ഥി, ഇമം പഹരിത്വാ സിപ്പം വീമംസിസ്സാമീ’’തി പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദക്ഖിണകണ്ണസോതം സന്ധായ സക്ഖരം ഖിപി. സാ ദക്ഖിണകണ്ണസോതേന പവിസിത്വാ വാമേന നിക്ഖമി, ദുക്ഖാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി. പച്ചേകബുദ്ധോ ഭിക്ഖായ ചരിതും നാസക്ഖി, ആകാസേന പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ പരിനിബ്ബായി. മനുസ്സാ പച്ചേകബുദ്ധേ അനാഗച്ഛന്തേ ‘‘കിഞ്ചി അഫാസുകം ഭവിസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം പരിനിബ്ബുതം ദിസ്വാ രോദിംസു പരിദേവിംസു. സോപി മഹാജനം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം സഞ്ജാനിത്വാ ‘‘അയം പിണ്ഡായ പവിസന്തോ ദ്വാരന്തരേ മമ സമ്മുഖീഭൂതോ, അഹം അത്തനോ സിപ്പം വീമംസന്തോ ഇമം പഹരി’’ന്തി ആഹ. മനുസ്സാ ‘‘ഇമിനാ കിര പാപകേന പച്ചേകബുദ്ധോ പഹടോ, ഗണ്ഹഥ ഗണ്ഹഥാ’’തി പോഥേത്വാ തത്ഥേവ നം ജീവിതക്ഖയം പാപേസും. സോ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ യാവായം മഹാപഥവീ യോജനമത്തം ഉസ്സന്നാ, താവ പച്ചിത്വാ വിപാകാവസേസേന ഗിജ്ഝകൂടമത്ഥകേ സട്ഠികൂടപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സത്ഥാ തസ്സ ഇമം പുബ്ബകമ്മം കഥേത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, ബാലസ്സ നാമ സിപ്പം വാ ഇസ്സരിയം വാ ഉപ്പജ്ജമാനം അനത്ഥായ ഉപ്പജ്ജതി. ബാലോ ഹി സിപ്പം വാ ഇസ്സരിയം വാ ലഭിത്വാ അത്തനോ അനത്ഥമേവ കരോതീ’’തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ.

൭൨. ‘‘യാവദേവ അനത്ഥായ, ഞത്തം ബാലസ്സ ജായതി;
ഹന്തി ബാലസ്സ സുക്കംസം, മുദ്ധമസ്സ വിപാതയ’’ന്തി.

തത്ഥ **യാവദേവാ**തി അവധിപരിച്ഛേദനത്ഥേ നിപാതോ. **ഞത്ത**ന്തി ജാനനസഭാവോ. യം സിപ്പം ജാനാതി , യമ്ഹി വാ ഇസ്സരിയേ യസേ സമ്പത്തിയഞ്ച ഠിതോ ജനേന ഞായതി, പാകടോ പഞ്ഞാതോ ഹോതി, തസ്സേതം നാമം. സിപ്പം വാ ഹി ഇസ്സരിയാദിഭാവോ വാ ബാലസ്സ അനത്ഥായേവ

ജായതി. തം നിസ്സായ സോ അത്തനോ അനത്ഥമേവ കരോതി. **ഹന്തീ**തി വിനാസേതി. **സുക്കംസ**ന്തി കുസലകോട്ഠാസം, ബാലസ്സ ഹി സിപ്പം വാ ഇസ്സരിയം വാ ഉപ്പജ്ജമാനം കുസലകോട്ഠാസം ഘാതേന്തമേവ ഉപ്പജ്ജതി. **മുദ്ധ**ന്തി പഞ്ഞായേതം നാമം. **വിപാതയ**ന്തി വിദ്ധംസയമാനം. തസ്സ ഹി തം സുക്കംസം ഹനന്തം പഞ്ഞാസങ്ഖാതം മുദ്ധം വിപാതേന്തം വിദ്ധംസേന്തമേവ ഹന്തീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു.

സട്ഠികൂടപേതവത്ഥു തേരസമം.

൧൪. ചിത്തഗഹപതിവത്ഥു

അസന്തം ഭാവനമിച്ഛേയ്യാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സുധമ്മത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേസനാ മച്ഛികാസണ്ഡേ സമുട്ഠായ സാവത്ഥിയം നിട്ഠിതാ.

മച്ഛികാസണ്ഡനഗരസ്മിഞ്ഹി ചിത്തോ നാമ ഗഹപതി പഞ്ചവഗ്ഗിയാനം അബ്ഭന്തരം മഹാനാമത്ഥേരം നാമ പിണ്ഡായ ചരമാനം ദിസ്വാ തസ്സ ഇരിയാപഥേ പസീദിത്വാ പത്തം ആദായ ഗേഹം പവേസേത്വാ ഭോജേത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ ധമ്മകഥം സുണന്തോ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ അചലസദ്ധോ ഹുത്വാ അമ്ബാടകവനം നാമ അത്തനോ ഉയ്യാനം സങ്ഘാരാമം കത്തുകാമോ ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ ഉദകം പാതേത്വാ നിയ്യാദേസി. തസ്മിം ഖണേ ''പതിട്ഠിതം ബുദ്ധസാസന''ന്തി ഉദകപരിയന്തം കത്വാ മഹാപഥവീ കമ്പി. മഹാസേട്ഠി ഉയ്യാനേ മഹാവിഹാരം കാരേത്വാ സബ്ബദിസാഹി ആഗതാനം ഭിക്ഖൂനം വിവടദ്വാരോ അഹോസി. മച്ഛികാസണ്ഡേ സുധമ്മത്ഥേരോ നാമ നേവാസികോ അഹോസി.

അപരേന സമയേന ചിത്തസ്സ ഗുണകഥം സുത്വാ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ തസ്സ സങ്ഗഹം കത്തുകാമാ മച്ഛികാസണ്ഡം അഗമംസു. ചിത്തോ ഗഹപതി തേസം ആഗമനം സുത്വാ അഡ്ഢയോജനമഗ്ഗം പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ തേ ആദായ അത്തനോ വിഹാരം പവേസേത്വാ ആഗന്തുകവത്തം കത്വാ, ''ഭന്തേ, ഥോകം ധമ്മകഥം സോതുകാമോമ്ഹീ''തി ധമ്മസേനാപതിം യാചി. അഥ നം ഥേരോ, ''ഉപാസക, അദ്ധാനേന ആഗതാമ്ഹാ കിലന്തരൂപാ. അപിച ഥോകം സുണാഹീ''തി തസ്സ ധമ്മം കഥേസി. സോ ഥേരസ്സ ധമ്മം സുണന്തോവ അനാഗാമിഫലം പാപുണി. സോ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, സ്വേ ഭിക്ഖുസഹസ്സേന സദ്ധിം മമ ഗേഹേ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ''തി നിമന്തേത്വാ പച്ഛാ നേവാസികം സുധമ്മത്ഥേരം ''തുമ്ഹേപി, ഭന്തേ, സ്വേ ഥേരേഹി സദ്ധിം ആഗച്ഛേയ്യാഥാ''തി നിമന്തേസി. സോ ''അയം മം പച്ഛാ നിമന്തേതീ''തി കുദ്ധോ പടിക്ഖിപിത്വാ പുനപ്പുനം യാചിയമാനോപി പടിക്ഖിപി ഏവ. ഉപാസകോ ''പഞ്ഞായിസ്സഥ, ഭന്തേ''തി പക്കമിത്വാ പുനദിവസേ അത്തനോ നിവേസനേ മഹാദാനം സജ്ജേസി. സുധമ്മത്ഥേരോപി പച്ചൂസകാലേയേവ ''കീദിസോ നു ഖോ ഗഹപതിനാ അഗ്ഗസാവകാനം സക്കാരോ സജ്ജിതോ, സ്വേ ഗന്ത്വാ പസ്സിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ പാതോവ പത്തചീവരം ആദായ തസ്സ ഗേഹം അഗമാസി.

സോ ഗഹപതിനാ “നിസീദഥ, ഭന്തേ”തി വുച്ചമാനോപി “നാഹം നിസീദാമി, പിണ്ഡായ ചരിസ്സാമീ”തി വത്വാ അഗ്ഗസാവകാനം പടിയാദിതം സക്കാരം ഓലോകേത്വാ ഗഹപതിം ജാതിയാ ഘട്ടേതുകാമോ “ഉളാരോ തേ, ഗഹപതി, സക്കാരോ, അപിചേത്ഥ ഏകമേവ നത്ഥീ”തി ആഹ. “കിം, ഭന്തേ”തി? “തിലസംഗുളികാ, ഗഹപതീ”തി വത്വാ ഗഹപതിനാ കാകോപമായ അപസാദിതോ കുജ്ഝിത്വാ “ഏസോ തേ, ഗഹപതി, ആവാസോ, പക്കമിസ്സാമഹ”ന്തി വത്വാ യാവതതിയം വാരിയമാനോപി പക്കമിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ചിത്തേന ച അത്തനാ ച വുത്തവചനം ആരോചേസി. സത്ഥാ “തയാ ഉപാസകോ സദ്ധോ പസന്നോ ഹീനേന ഖുംസിതോ”തി തസ്സേവ ദോസം ആരോപേത്വാ പടിസാരണീയകമ്മം കാരാപേത്വാ “ഗച്ഛ, ചിത്തഗഹപതിം ഖമാപേഹീ”തി പേസേസി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ, “ഗഹപതി, മയ്ഹമേവ സോ ദോസോ, ഖമാഹി മേ”തി വത്വാപി “നാഹം ഖമാമീ”തി തേന പടിക്ഖിത്തോ മങ്കുഭൂതോ തം ഖമാപേതും നാസക്ഖി. പുനദേവ സത്ഥു സന്തികം പച്ചാഗമാസി. സത്ഥാ “നാസ്സ ഉപാസകോ ഖമിസ്സതീ”തി ജാനന്തോപി “മാനത്ഥദ്ധോ ഏസ, തിംസയോജനം താവ മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ പച്ചാഗച്ഛതൂ”തി ഖമനൂപായം അനാചിക്ഖിത്വാവ ഉയ്യോജേസി. അഥസ്സ പുനാഗതകാലേ നിഹതമാനസ്സ അനുദൂതം ദത്വാ “ഗച്ഛ, ഇമിനാ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ഉപാസകം ഖമാപേഹീ”തി വത്വാ “സമണേന നാമ ‘മയ്ഹം വിഹാരോ, മയ്ഹം നിവാസട്ഠാനം, മയ്ഹം ഉപാസകോ, മയ്ഹം ഉപാസികാ’തി മാനം വാ ഇസ്സം വാ കാതും ന വട്ടതി. ഏവം കരോന്തസ്സ ഹി ഇച്ഛാമാനാദയോ കിലേസാ വഡ്ഢന്തീ”തി അനുസന്ധിം ഘട്ടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൩. “അസന്തം ഭാവനമിച്ഛേയ്യ, പുരേക്ഖാരഞ്ച ഭിക്ഖുസു;
ആവാസേസു ഇസ്സരിയം, പൂജാ പരകുലേസു ച.

൭൪. “മമേവ കത മഞ്ഞന്തു, ഗിഹീ പബ്ബജിതാ ഉഭോ.

മമേവാതിവസാ അസ്സു, കിച്ചാകിച്ചേസു കിസ്മിചി;
ഇതി ബാലസ്സ സങ്കപ്പോ, ഇച്ഛാ മാനോ ച വഡ്ഢതീ”തി.

തത്ഥ **അസന്ത**ന്തി യോ ബാലോ ഭിക്ഖു അവിജ്ജമാനം സമ്ഭാവനം ഇച്ഛേയ്യ, “അസ്സദ്ധോവ സമാനോ ‘സദ്ധോതി മം ജനോ ജാനാതൂ’തി ഇച്ഛതീ”തി. **പാപിച്ഛതാ**നിദ്ദേസേ (വിഭം വുത്ഥ) വുത്തനയേനേവ ബാലോ “അസദ്ധോ ദുസ്സീലോ അപ്പസ്സുതോ അപ്പവിവിത്തോ കുസീതോ അനുപട്ഠിതസ്സതി അസമാഹിതോ ദുപ്പഞ്ഞോ അഖീണാസവോവ സമാനോ ‘അഹോ വത മം ജനോ അയം സദ്ധോ, സീലവാ, ബഹുസ്സുതോ, പവിവിത്തോ, ആരദ്ധവീരിയോ, ഉപട്ഠിതസ്സതി, സമാഹിതോ, പഞ്ഞവാ , ഖീണാസവോ’തി ജാനേയ്യാ”തി ഇദം അസന്തസമ്ഭാവനം ഇച്ഛതി. **പുരേക്ഖാര**ന്തി പരിവാരം. “അഹോ വത മം സകലവിഹാരേ ഭിക്ഖൂ പരിവാരേത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്താ വിഹരേയ്യു”ന്തി ഏവം ഇച്ഛാചാരേ ഠത്വാ പുരേക്ഖാരഞ്ച ഭിക്ഖൂസു ഇച്ഛതി. **ആവാസേസൂ**തി സങ്ഘികേസു ച ആവാസേസു യാനി വിഹാരമജ്ഝേ പണീതസേനാസനാനി, താനി അത്തനോ സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താദീനം ഭിക്ഖൂനം “തുമ്ഹേ ഇധ വസഥാ”തി വിചാരേന്തോ സയമ്പി വരതരം സേനാസനം പലിബോധേന്തോ, സേസാനം ആഗന്തുകഭിക്ഖൂനം പച്ചന്തിമാനി ലാമകസേനാസനാനി ചേവ അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാനി ച “തുമ്ഹേ ഇധ വസഥാ”തി വിചാരേന്തോ ആവാസേസു ഇസ്സരിയം ഇച്ഛതി. **പൂജാ പരകുലേസു ചാ**തി നേവ

മാതാപിതൂനം ന ഞാതകാനം പരേസുയേവ കുലേസു ''അഹോ വതിമേ മയ്ഹമേവ ദദേയ്യും, ന അഞ്ഞേസ''ന്തി ഏവം ചതുപ്പച്ചയേഹി പൂജം ഇച്ഛതി.

മമേവ കത മഞ്ഞന്തൂതി യസ്സ ച ബാലസ്സ ''യംകിഞ്ചി വിഹാരേ ഉപോസഥാഗാരാദികരണവസേന കതം നവകമ്മം, തം സബ്ബം അമ്ഹാകം ഥേരേന കതന്തി ഏവം ഗിഹീ ച പബ്ബജിതാ ച ഉഭോപി മമേവ നിസ്സായ കതം പരികമ്മം നിട്ഠിതം മഞ്ഞന്തൂ''തി സങ്കപ്പോ ഉപ്പജ്ജതി. **മമേവാതിവസാ** അസ്സൂതി ''ഗിഹീ ച പബ്ബജിതാ ച സബ്ബേപി മമേവ വസേ വത്തന്തു, സകടഗോണവാസിഫരസുആദീനി വാ ലദ്ധബ്ബാനി ഹോന്തു, അന്തമസോ യാഗുമത്തമ്പി താപേത്വാ പിവനാദീനി വാ, ഏവരൂപേസു കിച്ചാകിച്ചേസു ഖുദ്ദകമഹന്തേസു കരണീയേസു കിസ്മിഞ്ചി ഏകകിച്ചേപി മമേവ വസേ വത്തന്തു, മമേവ ആപുച്ഛിത്വാ കരോന്തൂ''തി സങ്കപ്പോ ഉപ്പജ്ജതി. **ഇതി ബാലസ്സാ**തി യസ്സ ബാലസ്സ സാ ച ഇച്ഛാ അയഞ്ച ഏവരൂപോ സങ്കപ്പോ ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ നേവ വിപസ്സനാ, ന മഗ്ഗഫലാനി വഡ്ഢന്തി. കേവലം പനസ്സ ചന്ദോദയേ സമുദ്ദസ്സ ഉദകം വിയ ഛസു ദ്വാരേസു ഉപ്പജ്ജമാനാ തണ്ഹാ ചേവ നവവിധമാനോ ച വഡ്ഢതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സുധമ്മത്ഥേരോപി ഇമം ഓവാദം സുത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പദക്ഖിണം കത്വാ തേന അനുദൂതേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ഉപാസകസ്സ ചക്ഖുപഥേ ആപത്തിം പടികരിത്വാ ഉപാസകം ഖമാപേസി. സോ ഉപാസകേന ''ഖമാമഹം, ഭന്തേ, സചേ മയ്ഹം ദോസോ അത്ഥി, ഖമഥ മേ''തി പടിഖമാപിതോ സത്ഥാരാ ദിന്നേ ഓവാദേ ഠത്വാ കതിപാഹേനേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. ഉപാസകോപി ചിന്തേസി - ''മയാ സത്ഥാരം അദിസ്വാവ സോതാപത്തിഫലം പത്തം, അദിസ്വാ ഏവ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠിതോ, സത്ഥാരം മേ ദട്ഠും വട്ടതീ''തി. സോ തിലതണ്ഡുലസപ്പിഫാണിതവത്ഥച്ഛാദനാദീഹി പരിപൂരാനി പഞ്ച സകടസതാനി യോജാപേത്വാ ''സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമാ ആഗച്ഛന്തു, പിണ്ഡപാതാദീഹി ന കിലമിസ്സന്തീ''തി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരോചാപേത്വാ ഭിക്ഖുനീസങ്ഘസ്സാപി ഉപാസകാനമ്പി ഉപാസികാനമ്പി ആരോചാപേസി. തേന സദ്ധിം പഞ്ചസതാ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച ഉപാസകാ ച ഉപാസികായോ ച നിക്ഖമിംസു. സോ തേസഞ്ചേവ അത്തനോ പരിസായ ചാതി തിണ്ണം ജനസഹസ്സാനം യഥാ തിംസയോജനേ മഗ്ഗേ യാഗുഭത്താദീഹി കിഞ്ചി വേകല്ലം ന ഹോതി, തഥാ സംവിദഹി. തസ്സ പന നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ യോജനേ യോജനേ ദേവതാ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ ദിബ്ബേഹി യാഗുഖജ്ജകഭത്തപാനകാദീഹി തം മഹാജനം ഉപട്ഠഹിംസു, കസ്സചി കേനചി വേകല്ലം ന ഹോതി. ഏവം ദേവതാഹി ഉപട്ഠിയമാനോ ദേവസികം യോജനം ഗച്ഛന്തോ മാസേന സാവത്ഥിം പാപുണി, പഞ്ച സകടസതാനി യഥാപൂരിതാനേവ അഹേസും. ദേവതാഹി ചേവ മനുസ്സേഹി ച അഭിഹടം പണ്ണാകാരം വിസ്സജ്ജേന്തോവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരം ആഹ - ''ആനന്ദ, അജ്ജ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ ചിത്തോ ഗഹപതി പഞ്ചഹി ഉപാസകസതേഹി പരിവുതോ ആഗന്ത്വാ മം വന്ദിസ്സതീ''തി. ''കിം പന, ഭന്തേ, തസ്സ തുമ്ഹാകം വന്ദനകാലേ കിഞ്ചി പാടിഹാരിയം ഭവിസ്സതീ''തി? ''ഭവിസ്സതി, ആനന്ദാ''തി. ''കിം, ഭന്തേ''തി? തസ്സ

ആഗന്ത്വാ ''മം വന്ദനകാലേ രാജമാനേന അട്ഠകരീസമത്തേ പദേസേ ജണ്ണുകമത്തേന ഓധിനാ പഞ്ചവണ്ണാനം ദിബ്ബപുപ്ഫാനം ഘനവസ്സം വസ്സിസ്സതീ''തി. തം കഥം സുത്വാ നഗരവാസിനോ ''ഏവം മഹാപുഞ്ഞോ കിര ചിത്തോ നാമ ഗഹപതി ആഗന്ത്വാ അജ്ജ സത്ഥാരം വന്ദിസ്സതി, ഏവരൂപം കിര പാടിഹാരിയം ഭവിസ്സതി, മയമ്പി തം മഹാപുഞ്ഞം ദട്ഠും ലഭിസ്സാമാ''തി പണ്ണാകാരം ആദായ മഗ്ഗസ്സ ഉഭോസു പസ്സേസു അട്ഠംസു. വിഹാരസമീപേ ആഗതകാലേ പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി പഠമം ആഗമിംസു. ചിത്തോ ഗഹപതി, ''അമ്മാ, തുമ്ഹേ പച്ഛതോ ആഗച്ഛഥാ''തി മഹാഉപാസികായോ ഠപേത്വാ പഞ്ചഹി ഉപാസകസതേഹി പരിവുതോ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. ബുദ്ധാനം സമ്മുഖട്ഠാനേ പന ഠിതാ വാ നിസിന്നാ വാ ഇതോ വാ ഏത്തോ വാ ന ഹോന്തി, ബുദ്ധവീഥിയാ ദ്വീസു പസ്സേസു നിച്ചലാവ തിട്ഠന്തി. ചിത്തോ ഗഹപതി മഹന്തം ബുദ്ധവീഥിം ഓക്കമി. തീണി ഫലാനി പത്തേന അരിയസാവകേന ഓലോകിതോലോകിതട്ഠാനം കമ്പി. ''ഏസോ കിര ചിത്തോ ഗഹപതീ''തി മഹാജനോ ഓലോകേസി . സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഛബ്ബണ്ണാനം ബുദ്ധരസ്മീനം അന്തോ പവിസിത്വാ ദ്വീസു ഗോപ്ഫകേസു സത്ഥു പാദേ ഗഹേത്വാ വന്ദി. തം ഖണഞ്ഞേവ വുത്തപ്പകാരം പുപ്ഫവസ്സം വസ്സി, സാധുകാരസഹസ്സാനി പവത്തയിംസു. സോ ഏകമാസം സത്ഥു സന്തികേ വസി, വസമാനോ ച സകലം ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം വിഹാരേയേവ നിസീദാപേത്വാ മഹാദാനം അദാസി, അത്തനാ സദ്ധിം ആഗതേപി അന്തോവിഹാരേയേവ കത്വാ പടിജഗ്ഗി. ഏകദിവസമ്പി അത്തനോ സകടേസു കിഞ്ചി ഗഹേതബ്ബം നാഹോസി, ദേവമനുസ്സേഹി ആഭതപണ്ണാകാരേനേവ ദാനം അദാസി, സബ്ബകിച്ചാനി അകാസി. സോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ആഹ - ''ഭന്തേ, അഹം 'തുമ്ഹാകം ദാനം ദസ്സാമീ'തി ആഗച്ഛന്തോ മാസം അന്തരാമഗ്ഗേ അഹോസിം. ഇധേവ മേ മാസോ വീതിവത്തോ, മയാ ആഭതം പണ്ണാകാരം കിഞ്ചി ഗഹേതും ന ലഭാമി, ഏത്തകം കാലം ദേവമനുസ്സേഹി ആഭതപണ്ണാകാരേനേവ ദാനം അദാസിം, സോഹം സചേപി ഇധ സംവച്ഛരം വസിസ്സാമി, നേവ മമ ദേയ്യധമ്മം ദാതും ലഭിസ്സാമി. അഹം സകടാനി ഓതാരേത്വാ ഗന്തും ഇച്ഛാമി, പടിസാമനട്ഠാനം മേ ആരോചാപേഥാ''തി.

സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരം ആഹ - ''ആനന്ദ, ഉപാസകസ്സ ഏകം പദേസം തുച്ഛം കാരേത്വാ ദേഹീ''തി. ഥേരോ തഥാ അകാസി. കപ്പിയഭൂമി (മഹാവ॰ ൨൯൫) കിര ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ അനുഞ്ഞാതാ. ഉപാസകോപി അത്തനാ സദ്ധിം ആഗതേഹി തീഹി ജനസഹസ്സേഹി സദ്ധിം തുച്ഛസകടേഹി പുന മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. ദേവമനുസ്സാ ഉട്ഠായ, ''അയ്യ, തയാ തുച്ഛസകടേഹി ഗമനകമ്മം കത''ന്തി സത്തഹി രതനേഹി സകടാനി പൂരയിംസു. സോ അത്തനോ ആഭതപണ്ണാകാരേനേവ മഹാജനം പടിജഗ്ഗന്തോ അഗമാസി. ആനന്ദത്ഥേരോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ആഹ - ''ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗച്ഛന്തോപി മാസേന ആഗതോ, ഇധാപി മാസമേവ വുട്ഠോ, ഏത്തകം കാലം ദേവമനുസ്സേഹി അഭിഹടപണ്ണാകാരേനേവ മഹാവദാനം അദാസി, ഇദാനി പഞ്ച സകടസതാനി തുച്ഛാനി കത്വാ മാസേനേവ കിര ഗമിസ്സതി, ദേവമനുസ്സാ പനസ്സ ഉട്ഠായ, 'അയ്യ , തയാ തുച്ഛസകടേഹി ഗമനകമ്മം കത'ന്തി പഞ്ച സകടസതാനി സത്തരതനേഹി പൂരയിംസു. സോ പുന അത്തനോ ആഭതപണ്ണാകാരേനേവ കിര മഹാജനം പടിജഗ്ഗന്തോ ഗമിസ്സതീ''തി. ''കിം പന, ഭന്തേ, ഏതസ്സ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗച്ഛന്തസ്സേവായം സക്കാരോ ഉപ്പജ്ജതി, ഉദാഹു അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സാപി ഉപ്പജ്ജതീ''തി? ''ആനന്ദ, മമ സന്തികം

ആഗച്ഛന്തസ്സാപി അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സാപി ഏതസ്സ ഉപ്പജ്ജതേവ. അയഞ്ഹി ഉപാസകോ സദ്ധോ പസന്നോ സമ്പന്നസീലോ, ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ യം യം പദേസം ഭജതി, തത്ഥ തത്ഥേവസ്സ ലാഭസക്കാരോ നിബ്ബത്തതീ''തി വത്വാ സത്ഥാ ഇമം പകിണ്ണകവഗ്ഗേ ഗാഥമാഹ -

> ''സദ്ധോ സീലേന സമ്പന്നോ, യസോ ഭോഗസമപ്പിതോ;
> യം യം പദേസം ഭജതി, തത്ഥ തത്ഥേവ പൂജിതോ''തി. (ധ॰ പ॰ ൩൦൩);

അത്ഥോ പനസ്സാ തത്ഥേവ ആവിഭവിസ്സതി.

ഏവം വുത്തേ ആനന്ദത്ഥേരോ ചിത്തസ്സ പുബ്ബകമ്മം പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥാ ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

ആനന്ദ, അയം പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ പാദമൂലേ കതാഭിനീഹാരോ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ മിഗലുദ്ദകകുലേ നിബ്ബത്തോ വുദ്ധിമന്വായ ഏകദിവസം ദേവേ വസ്സന്തേ മിഗാനം മാരണത്ഥായ സത്തിം ആദായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ മിഗേ ഓലോകേന്തോ ഏകസ്മിം അകടപബ്ഭാരേ സസീസം പാരുപിത്വാ ഏകം ഭിക്ഖും നിസിന്നം ദിസ്വാ ''ഏകോ, അയ്യോ, സമണധമ്മം കരോന്തോ നിസിന്നോ ഭവിസ്സതി, ഭത്തമസ്സ ആഹരിസ്സാമീ''തി വേഗേന ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഉദ്ധനേ ഹിയ്യോ, ആഭതമംസം, ഏകസ്മിം ഭത്തം പചാപേത്വാ അഞ്ഞേ പിണ്ഡപാതചാരികേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ തേസമ്പി പത്തേ ആദായ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ ഭിക്ഖം സമ്പാദേത്വാ, ''അയ്യേ, പരിവിസഥാ''തി അഞ്ഞം ആണാപേത്വാ തം ഭത്തം പുടകേ പക്ഖിപിത്വാ ആദായ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ നാനാപുപ്ഫാനി ഓചിനിത്വാ പത്തപുടേ കത്വാ ഥേരസ്സ നിസിന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ''മയ്ഹം, ഭന്തേ, സങ്ഗഹം കരോഥാ''തി വത്വാ പത്തം ആദായ പൂരേത്വാ ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ തേഹി പുപ്ഫേഹി പൂജം കത്വാ ''യഥാ മേ അയം രസപിണ്ഡപാതോ പുപ്ഫപൂജായ സദ്ധിം ചിത്തം തോസേസി, ഏവം നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ പണ്ണാകാരസഹസ്സാനി ആദായ ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം ചിത്തം തോസേന്തു, പഞ്ചവണ്ണകുസുമവസ്സഞ്ച വസ്സതൂ''തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. സോ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തി, നിബ്ബത്തട്ഠാനേ ജണ്ണുകമത്തേന ഓധിനാ ദിബ്ബപുപ്ഫവസ്സം വസ്സി. ഇദാനിപിസ്സ ജാതദിവസേ ചേവ ഇധ ച ആഗതസ്സ പുപ്ഫവസ്സവസ്സനഞ്ച പണ്ണാകാരാഭിഹാരോ ച സത്തഹി രതനേഹി സകടപൂരണഞ്ച തസ്സേവ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദോതി.

ചിത്തഗഹപതിവത്ഥു ചുദ്ദസമം.

൧൫. വനവാസീതിസ്സസാമണേരവത്ഥു

അഞ്ഞാ ഹി ലാഭൂപനിസാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വനവാസികതിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേസനാ രാജഗഹേ സമുട്ഠിതാ.

സാരിപുത്തത്ഥേരസ കിര പിതു വങ്ഗന്തബ്രാഹ്മണസ്സ സഹായകോ മഹാസേനബ്രാഹ്മണോ നാമ രാജഗഹേ വസതി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ ഏകദിവസം പിണ്ഡായ ചരന്തോ തസ്മിം അനുകമ്പായ തസ്സ ഗേഹദ്വാരം

അഗമാസി. സോ പന പരിക്ഖീണവിഭവോ ദലിദ്ദോ. സോ "മമ പുത്തോ മയ്ഹം ഗേഹദ്വാരം പിണ്ഡായ ചരിതും ആഗതോ ഭവിസ്സതി, അഹഞ്ചമ്ഹി ദുഗ്ഗതോ, മയ്ഹം ദുഗ്ഗതഭാവം ന ജാനാതി മഞ്ഞേ, നത്ഥി മേ കോചി ദേയ്യധമ്മോ"തി ഥേരസ്സ സമ്മുഖാ ഭവിതും അസക്കോന്തോ നിലീയി. ഥേരോ അപരമ്പി ദിവസം അഗമാസി, ബ്രാഹ്മണോ തഥേവ നിലീയി. "കിഞ്ചിദേവ ലഭിത്വാ ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേന്തോപി നാലഭി. അഥേകദിവസം ഏകസ്മിം ബ്രാഹ്മണവാചകേ ഥൂലസാടകേന സദ്ധിം പായസപാതിം ലഭിത്വാ ആദായ ഗേഹം ഗന്ത്വാവ ഥേരം അനുസ്സരി, "ഇമം പിണ്ഡപാതം മയാ ഥേരസ്സ ദാതും വട്ടതീ"തി. ഥേരോപി തം ഖണം ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ തം ബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ "ബ്രാഹ്മണോ ദേയ്യധമ്മം ലഭിത്വാ മമ ആഗമനം പച്ചാസീസതി, മയാ തത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ"തി സങ്ഘാടിം പാരുപിത്വാ പത്തം ആദായ തസ്സ ഗേഹദ്വാരേ ഠിതമേവ അത്താനം ദസ്സേസി.

ബ്രാഹ്മണോ ഥേരം ദിസ്വാവ ചിത്തം പസീദി. അഥ നം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ അന്തോഗേഹേ നിസീദാപേത്വാ പായസപാതിം ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ പത്തേ ആകിരി . ഥേരോ ഉപഡ്ഢം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഹത്ഥേന പത്തം പിദഹി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ ആഹ - "ഭന്തേ, ഏകപടിവീസമത്തോവ അയം പായസോ, പരലോകസങ്ഗഹം മേ കരോഥ, മാ ഇധലോകസങ്ഗഹം, നിരവസേസമേവ ദാതുകാമോമ്ഹീ"തി സബ്ബം ആകിരി. ഥേരോ തത്ഥേവ പരിഭുഞ്ജി. അഥസ്സ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ തമ്പി സാടകം ദത്വാ വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - "ഭന്തേ, അഹമ്പി തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠധമ്മമേവ പാപുണേയ്യ"ന്തി. ഥേരോ "ഏവം ഹോതു ബ്രാഹ്മണാ"തി തസ്സ അനുമോദനം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമന്തോ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരന്തോ ജേതവനം അഗമാസി. "ദുഗ്ഗതകാലേ ദിന്നദാനം പന അതിവിയ തോസേതീ"തി ബ്രാഹ്മണോപി തം ദാനം ദത്വാ പസന്നചിത്തോ സോമനസ്സജാതോ ഥേരേ അധിമത്തം സിനേഹമകാസി. സോ ഥേരേ സിനേഹേനേവ കാലം കത്വാ സാവത്ഥിയം ഥേരസ്സൂപട്ഠാകകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി . തംഖണേയേവ പനസ്സ മാതാ "കുച്ഛിയം മേ ഗബ്ഭോ പതിട്ഠിതോ"തി ഞത്വാ സാമികസ്സ ആരോചേസി. സോ തസ്സാ ഗബ്ഭപരിഹാരം അദാസി.

തസ്സാ അച്ചുണ്ഹഅതിസീതഅതിഅമ്ബിലാദിപരിഭോഗം വജ്ജേത്വാ സുഖേന ഗബ്ഭം പരിഹരിയമാനായ ഏവരൂപോ ദോഹളോ ഉപ്പജ്ജി "അഹോ വതാഹം സാരിപുത്തത്ഥേരപ്പമുഖാനി പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി നിമന്തേത്വാ ഗേഹേ നിസീദാപേത്വാ അസമ്ഭിന്നഖീരപായസം ദത്വാ സയമ്പി കാസായവത്ഥാനി പരിദഹിത്വാ സുവണ്ണസരകം ആദായ ആസനപരിയന്തേ നിസീദിത്വാ ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം ഉച്ഛിട്ഠപായസം പരിഭുഞ്ജേയ്യ"ന്തി. തസ്സാ കിര സോ കാസായവത്ഥപരിദഹനേ ദോഹളോ കുച്ഛിയം പുത്തസ്സ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജ്ജായ പുബ്ബനിമിത്തം അഹോസി. അഥസ്സാ ഞാതകാ "ധമ്മികോ നോ ധീതായ ദോഹളോ"തി സാരിപുത്തത്ഥേരം സങ്ഘത്ഥേരം കത്വാ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം അസമ്ഭിന്നഖീരപായസം അദംസു. സാപി ഏകം കാസാവം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ സുവണ്ണസരകം ഗഹേത്വാ ആസനപരിയന്തേ നിസിന്നാ ഉച്ഛിട്ഠപായസം പരിഭുഞ്ജി, ദോഹളോ പടിപ്പസ്സമ്ഭി. തസ്സാ യാവ ഗബ്ഭവുട്ഠാനാ അന്തരന്തരാ കതമങ്ഗലേസുപി, ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജാതായ കതമങ്ഗലേസുപി സാരിപുത്തത്ഥേരപ്പമുഖാനം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം

അപ്പോദകമധുപായസമേവ അദംസു. പുബ്ബേ കിരേസ ദാരകേന ബ്രാഹ്മണകാലേ ദിന്നപായസസ്സ നിസ്സന്ദോ.

ജാതമങ്ഗലദിവസേ പന തം ദാരകം പാതോവ ന്ഹാപേത്വാ മണ്ഡേത്വാ സിരിസയനേ സതസഹസ്സഗ്ഘനികസ്സ കമ്ബലസ്സ ഉപരി നിപജ്ജാപേസും. സോ തത്ഥ നിപന്നകോവ ഥേരം ഓലോകേത്വാ "അയം മേ പുബ്ബാചരിയോ, മയാ ഥേരം നിസ്സായ അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ, മയാ ഇമസ്സ ഏകം പരിച്ചാഗം കാതും വട്ടതീ"തി സിക്ഖാപദഗഹണത്ഥായ ആനീയമാനോ തം കമ്ബലം ചൂളങ്ഗുലിയാ വേഠേത്വാ അഗ്ഗഹേസി. അഥസ്സ "അങ്ഗുലിയം കമ്ബലോ ലഗ്ഗോ"തി തേ തം ഹരിതും ആരഭിംസു. സോ പരോദി. ഞാതകാ "അപേഥ, മാ ദാരകം രോദാപേഥാ"തി കമ്ബലേനേവ സദ്ധിം ആനയിംസു. സോ ഥേരം വന്ദനകാലേ കമ്ബലതോ അങ്ഗുലിം അപകഡ്ഢിത്വാ കമ്ബലം ഥേരസ്സ പാദമൂലേ പാതേസി. ഞാതകാ "ദഹരകുമാരേന അജാനിത്വാ കത"ന്തി അവത്വാ "പുത്തേന നോ ദിന്നം, പരിച്ചത്തമേവ ഹോതു, ഭന്തേ"തി വത്വാ, "ഭന്തേ, സതസഹസ്സഗ്ഘനികേന കമ്ബലേന പൂജാകാരകസ്സ തുമ്ഹാകം ദാസസ്സ സിക്ഖാപദാനി ദേഥാ"തി ആഹംസു. "കോ നാമോ അയം ദാരകോ"തി? "ഭന്തേ, അയ്യേന സമാനനാമകോ , തിസ്സോ നാമേസ ഭവിസ്സതീ"തി. ഥേരോ കിര ഗിഹികാലേ ഉപതിസ്സമാണവോ നാമ അഹോസി. മാതാപിസ്സ ചിന്തേസി - "ന മയാ പുത്തസ്സ അജ്ഝാസയോ ഭിന്ദിതബ്ബോ"തി. ഏവം ദാരകസ്സ നാമകരണമങ്ഗലം കത്വാ പുന തസ്സ ആഹാരപരിഭോഗമങ്ഗലേപി പുന തസ്സ കണ്ണവിജ്ഝനമങ്ഗലേപി ദുസ്സഗഹണമങ്ഗലേപി ചൂളാകപ്പനമങ്ഗലേപി സാരിപുത്തത്ഥേരപ്പമുഖാനം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം അപ്പോദകമധുപായസമേവ അദംസു.

ദാരകോ വുദ്ധിമന്വായ സത്തവസ്സികകാലേ മാതരം ആഹ - "അമ്മ, ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. "സാധു, താത, പുബ്ബേവാഹം 'ന മയാ പുത്തസ്സ അജ്ഝാസയോ ഭിന്ദിതബ്ബോ'തി മനം അകാസിം, പബ്ബജ, പുത്താ"തി ഥേരം നിമന്താപേത്വാ തസ്സ ആഗതസ്സ ഭിക്ഖഞ്ച ദത്വാ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ദാസോ 'പബ്ബജിസ്സാമീ'തി വദതി, ഇമം ആദായ സായം വിഹാരം ആഗമിസ്സാമാ"തി ഥേരം ഉയ്യോജേത്വാ സായന്ഹസമയേ മഹന്തേന സക്കാരസമ്മാനേന പുത്തം ആദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ നിയ്യാദേസി. ഥേരോ തേന സദ്ധിം കഥേസി - "തിസ്സ, പബ്ബജ്ജാ നാമ ദുക്കരാ, ഉണ്ഹേന അത്ഥേ സതി സീതം ലഭതി, സീതേന അത്ഥേ സതി ഉണ്ഹം ലഭതി, പബ്ബജിതാ കിച്ഛേന ജീവന്തി, ത്വഞ്ച സുഖേധിതോ"തി. "ഭന്തേ, അഹം തുമ്ഹേഹി വുത്തനിയാമേനേവ സബ്ബം കാതും സക്ഖിസ്സാമീ"തി. ഥേരോ "സാധൂ"തി വത്വാ തസ്സ പടികൂലമനസികാരവസേന തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ തം പബ്ബാജേസി. സകലമ്പി ഹി ദ്വത്തിംസാകാരം കഥേതും വട്ടതിയേവ. സബ്ബം കഥേതും അസക്കോന്തേന പന തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം കഥേതബ്ബമേവ. ഇദഞ്ഹി കമ്മട്ഠാനം സബ്ബബുദ്ധാനം അവിജഹിതമേവ. കേസാദീസു ഏകേകകോട്ഠാസേസു അരഹത്തം പത്താനം ഭിക്ഖൂനമ്പി ഭിക്ഖുനീനമ്പി ഉപാസകാനമ്പി ഉപാസികാനമ്പി പരിച്ഛേദോ നത്ഥി. അബ്യത്താ ഭിക്ഖൂ പന പബ്ബജേന്താ അരഹത്തസ്സൂപനിസ്സയം നാസേന്തി. തസ്മാ ഥേരോ കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ പബ്ബാജേത്വാ ദസസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി.

മാതാപിതരോ പുത്തസ്സ പബ്ബജിതസക്കാരം കരോന്താ സത്താഹം വിഹാരേയേവ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അപ്പോദകമധുപായസമേവ

അദംസു. ഭിക്ഖൂപി ‘‘നിബദ്ധം അപ്പോദകമധുപായസം പരിഭുഞ്ജിതും ന സക്കോമാ’’തി ഉജ്ഝായിംസു. തസ്സപി മാതാപിതരോ സത്തമേ ദിവസേ സായം ഗേഹം അഗമംസു. സാമണേരോ അട്ഠമേ ദിവസേ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പിണ്ഡായ പാവിസി. സാവത്ഥിവാസിനോ ‘‘സാമണേരോ കിര അജ്ജ പിണ്ഡായ പവിസിസ്സതി, സക്കാരമസ്സ കരിസ്സാമാ’’തി പഞ്ചഹി സാടകസതേഹി ചുമ്ബടകാനി കത്വാ പഞ്ച പിണ്ഡപാതസതാനി സജ്ജേത്വാ ആദായ പടിപഥേ ഠത്വാ അദംസു, പുനദിവസേ വിഹാരസ്സ ഉപവനം ആഗന്ത്വാ അദംസു. ഏവം സാമണേരോ ദ്വീഹേവ ദിവസേഹി സാടകസഹസ്സേഹി സദ്ധിം പിണ്ഡപാതസഹസ്സം ലഭിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാപേസി. ബ്രാഹ്മണകാലേ ദിന്നഥൂലസാടകസ്സ കിരേസ നിസ്സന്ദോ. അഥസ്സ ഭിക്ഖൂ ‘‘പിണ്ഡപാതദായകതിസ്സോ’’തി നാമം കരിംസു.

പുനേകദിവസം സാമണേരോ സീതകാലേ വിഹാരചാരികം ചരന്തോ ഭിക്ഖൂ തത്ഥ തത്ഥ അഗ്ഗിസാലാദീസു വിസിബ്ബേന്തേ ദിസ്വാ ആഹ - ‘‘കിം, ഭന്തേ, വിസിബ്ബേന്താ നിസിന്നാത്ഥാ’’തി? ‘‘സീതം നോ പീളേതി സാമണേരാ’’തി. ‘‘ഭന്തേ, സീതകാലേ നാമ കമ്ബലം പാരുപിതും വട്ടതി. സോ ഹി സീതം പടിബാഹിതും സമത്ഥോ’’തി. സാമണേര ‘‘ത്വം മഹാപുഞ്ഞോ കമ്ബലം ലഭേയ്യാസി, അമ്ഹാകം കുതോ കമ്ബലോ’’തി. ‘‘തേന ഹി, ഭന്തേ, കമ്ബലത്ഥികാ മയാ സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തൂ’’തി സകലവിഹാരേ ആരോചാപേസി. അഥ ഭിക്ഖൂ ‘‘സാമണേരേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ കമ്ബലം ആഹരിസ്സാമാ’’തി സത്തവസ്സികസാമണേരം നിസ്സായ സഹസ്സമത്താ ഭിക്ഖൂ നിക്ഖമിംസു. സോ ‘‘ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം കുതോ കമ്ബലം ലഭിസ്സാമീ’’തി ചിത്തമ്പി അനുപ്പാദേത്വാ തേ ആദായ നഗരാഭിമുഖോ പായാസി. സുദിന്നസ്സ ഹി ദാനസ്സ ഏവരൂപോ ആനുഭാവോ ഹോതി. സോ ബഹിനഗരേയേവ ഘരപടിപാടിയാ ചരന്തോ പഞ്ച കമ്ബലസതാനി ലഭിത്വാ അന്തോനഗരം പാവിസി. മനുസ്സാ ഇതോ ചിതോ ച കമ്ബലേ ആഹരന്തി.

ഏകോ പന പുരിസോ ആപണദ്വാരേന ആഗച്ഛന്തോ പഞ്ച കമ്ബലസതാനി പസാരേത്വാ നിസിന്നം ഏകം ആപണികം ദിസ്വാ ആഹ - ‘‘അമ്ഭോ, ഏകോ സാമണേരോ കമ്ബലേ സംഹരന്തോ ആഗച്ഛതി, തവ കമ്ബലേ പടിച്ഛാദേഹീ’’തി? ‘‘കിം പന സോ ദിന്നകേ ഗണ്ഹാതി, ഉദാഹു അദിന്നകേ’’തി? ‘‘ദിന്നകേ ഗണ്ഹാതീ’’തി . ‘‘ഏവം സന്തേ സചേ ഇച്ഛാമി, ദസ്സാമി, നോ ചേ, ന ദസ്സാമി, ഗച്ഛ ത്വ’’ന്തി ഉയ്യോജേസി. മച്ഛരിനോ ഹി അന്ധബാലാ ഏവരൂപേസു ദാനം ദദമാനേസു മച്ഛരായിത്വാ അസദിസദാനം ദിസ്വാ മച്ഛരായന്തോ കാളോ (ധ॰ പ॰ ൧൭൭) വിയ നിരയേ നിബ്ബത്തന്തി. ആപണികോ ചിന്തേസി - ‘‘അയം പുരിസോ അത്തനോ ധമ്മതായ ആഗച്ഛമാനോ ‘തവ കമ്ബലേ പടിച്ഛാദേഹീ’തി മം ആഹ. ‘സചേപി സോ ദിന്നകം ഗണ്ഹാ’തി, അഹം പന ‘മമ സന്തകം സചേ ഇച്ഛാമി, ദസ്സാമി, നോ ചേ, ന ദസ്സാമീ’തി അവചം, ദിട്ഠകം പന അദേന്തസ്സ ലജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി, അത്തനോ സന്തകം പടിച്ഛാദേന്തസ്സ ദോസോ നത്ഥി, ഇമേസു പഞ്ചകമ്ബലസതേസു ദ്വേ കമ്ബലാനി സതസഹസ്സഗ്ഘനികാനി, ഇമാനേവ പടിച്ഛാദേതും വട്ടതീ’’തി. ദ്വേപി കമ്ബലേ ദസായ ദസം സമ്ബന്ധിത്വാ തേസം അന്തരേ പക്ഖിപിത്വാ പടിച്ഛാദേസി. സാമണേരോപി ഭിക്ഖുസഹസ്സേന സദ്ധിം തം പദേസം പാപുണി. ആപണികസ്സ സാമണേരം ദിസ്വാവ പുത്തസിനേഹോ ഉപ്പജ്ജി, സകലസരീരം സിനേഹേന പരിപുണ്ണം അഹോസി. സോ ചിന്തേസി - ‘‘തിട്ഠതു കമ്ബലാനി, ഇമം ദിസ്വാ

ഹദയമംസമ്പി ദാതും യുത്ത’’ന്തി. തേ ദ്വേപി കമ്ബലേ നീഹരിത്വാ സാമണേരസ്സ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ വന്ദിത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, തയാ ദിട്ഠധമ്മസ്സ ഭാഗീ അസ്സ’’ന്തി അവച. സോപിസ്സ ‘‘ഏവം ഹോതൂ’’തി അനുമോദനം അകാസി.

സാമണേരോ അന്തോനഗരേപി പഞ്ച കമ്ബലസതാനി ലഭി. ഏവം ഏകദിവസംയേവ കമ്ബലസഹസ്സം ലഭിത്വാ ഭിക്ഖുസഹസ്സസ്സ അദാസി. അഥസ്സ കമ്ബലദായകതിസ്സത്ഥേരോതി നാമം കരിംസു. ഏവം നാമകരണദിവസേ ദിന്നകമ്ബലോ സത്തവസ്സികകാലേ കമ്ബലസഹസ്സഭാവം പാപുണി. ബുദ്ധസാസനഞ്ഹി ഠപേത്വാ നത്ഥഞ്ഞം തം ഠാനം, യത്ഥ അപ്പം ദിന്നം ബഹും ഹോതി, ബഹും ദിന്നം ബഹുതരം. തേനാഹ ഭഗവാ -

> ‘‘തഥാരൂപോയം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ, യഥാരൂപേ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ അപ്പം ദിന്നം ബഹും ഹോതി, ബഹും ദിന്നം ബഹുതര’’ന്തി (മ॰ നി॰ ൩.൧൪൬) -

ഏവം സാമണേരോ ഏകകമ്ബലസ്സ നിസ്സന്ദേന സത്തവസ്സികോവ കമ്ബലസഹസ്സം ലഭി. തസ്സ ജേതവനേ വിഹരന്തസ്സ അഭിക്ഖണം ഞാതിദായകാ സന്തികം ആഗന്ത്വാ കഥാസല്ലാപം കരോന്തി. സോ ചിന്തേസി - ‘‘മയാ ഇധ വസന്തേന ഞാതിദായകേസു ആഗന്ത്വാ കഥേന്തേസു അകഥേതുമ്പി ന സക്കാ, ഏതേഹി സദ്ധിം കഥാപപഞ്ചേന അത്തനോ പതിട്ഠം കാതും ന സക്കാ, യംനൂനാഹം സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസേയ്യ’’ന്തി. സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ യാവ അരഹത്താ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ ഉപജ്ഝായം വന്ദിത്വാ പത്തചീവരമാദായ വിഹാരാ നിക്ഖമിത്വാ ‘‘സചേ ആസന്നട്ഠാനേ വസിസ്സാമി, ഞാതകാ മം പക്കോസിസ്സന്തീ’’തി വീസതി യോജനസതം മഗ്ഗം അഗമാസി. അഥേകേന ഗാമദ്വാരേന ഗച്ഛന്തോ ഏകം മഹല്ലകപുരിസം ദിസ്വാ പുച്ഛി - ‘‘കിം നു ഖോ, മഹാഉപാസക , ഇമസ്മിം പദേസേ വസന്താനം ആരഞ്ഞകവിഹാരോ അത്ഥീ’’തി? ‘‘അത്ഥി, ഭന്തേ’’തി. ‘‘തേന ഹി മേ മഗ്ഗം ആചിക്ഖാഹീ’’തി. മഹല്ലകഉപാസകസ്സ പന തം ദിസ്വാവ പുത്തസിനേഹോ ഉദപാദി. അഥസ്സ തത്ഥേവ ഠിതോ അനാചിക്ഖിത്വാ ‘‘ഏഹി, ഭന്തേ, ആചിക്ഖിസ്സാമി തേ’’തി ഗഹേത്വാ അഗമാസി. സാമണേരോ തേന സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ നാനാപുപ്ഫഫലപടിമണ്ഡിതേ രുക്ഖപബ്ബതപദേസേ ദിസ്വാ ‘‘അയം, ഉപാസക, കിം പദേസോ നാമ, അയം ഉപാസക കിം പദേസോ നാമാ’’തി പുച്ഛി. സോപിസ്സ തേസം നാമാനി ആചിക്ഖന്തോ ആരഞ്ഞകവിഹാരം പത്വാ ‘‘ഇദം, ഭന്തേ, ഫാസുകട്ഠാനം, ഇധേവ വസാഹീ’’തി വത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, കോ നാമോ ത്വ’’ന്തി നാമം പുച്ഛിത്വാ ‘‘അഹം വനവാസീതിസ്സോ നാമ ഉപാസകാ’’തി വുത്തേ, ‘‘സ്വേ അമ്ഹാകം ഗാമേ ഭിക്ഖായ ചരിതും വട്ടതീ’’തി വത്വാ നിവത്തിത്വാ അന്തോഗാമമേവ ഗതോ. ‘‘വനവാസീതിസ്സോ നാമ വിഹാരം ആഗതോ, തസ്സ യാഗുഭത്താദീനി പടിയാദേഥാ’’തി മനുസ്സാനം ആരോചേസി.

സാമണേരോ പഠമമേവ തിസ്സോ നാമ ഹുത്വാ തതോ പിണ്ഡപാതദായകതിസ്സോ കമ്ബലദായകതിസ്സോ വനവാസീതിസ്സോതി തീണി നാമാനി ലഭിത്വാ സത്തവസ്സബ്ഭന്തരേ ചത്താരി നാമാനി ലഭി. സോ പുനദിവസേ പാതോവ തം ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. മനുസ്സാ ഭിക്ഖം ദത്വാ വന്ദിംസു. സാമണേരോ ‘‘സുഖിതാ ഹോഥ, ദുക്ഖാ മുച്ചഥാ’’തി ആഹ. ഏകമനുസ്സോപി തസ്സ ഭിക്ഖം ദത്വാ പുന ഗേഹം ഗന്തും നാസക്ഖി, സബ്ബേവ

ഓലോകേന്താ അട്ഠംസു. സോപി അത്തനോ യാപനമത്തമേവ ഗണ്ഹി. സകലഗാമവാസിനോ തസ്സ പാദമൂലേ ഉരേന നിപജ്ജിത്വാ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹേസു ഇമം തേമാസം ഇധ വസന്തേസു മയം തീണി സരണാനി ഗഹേത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠായ മാസസ്സ അട്ഠ ഉപോസഥകമ്മാനി ഉപവസിസ്സാമ, ഇധ വസനത്ഥായ നോ പടിഞ്ഞം ദേഥാ"തി. സോ ഉപകാരം സല്ലക്ഖേത്വാ തേസം പടിഞ്ഞം ദത്വാ നിബദ്ധം തത്ഥേവ പിണ്ഡപാതചാരം ചരി. വന്ദിതവന്ദിതക്ഖണേ ച "സുഖിതാ ഹോഥ, ദുക്ഖാ മുച്ചഥാ"തി പദദ്വയമേവ കഥേത്വാ പക്കാമി. സോ തത്ഥേവപഠമമാസഞ്ച ദുതിയമാസഞ്ച വീതിനാമേത്വാ തതിയമാസേ ഗച്ഛന്തേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി.

അഥസ്സ പവാരേത്വാ വുട്ഠവസ്സകാലേ ഉപജ്ഝായോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ആഹ - "അഹം, ഭന്തേ, തിസ്സസാമണേരസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമീ"തി. "ഗച്ഛ, സാരിപുത്താ"തി. സോ അത്തനോ പരിവാരേ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആദായ പക്കന്തോ, "ആവുസോ മോഗ്ഗല്ലാന, അഹം തിസ്സസാമണേരസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമീ"തി ആഹ. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ "അഹമ്പി, ആവുസോ, ഗച്ഛാമീ"തി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം നിക്ഖമി. ഏതേനുപായേന മഹാകസ്സപത്ഥേരോ അനുരുദ്ധത്ഥേരോ ഉപാലിത്ഥേരോ പുണ്ണത്ഥേരോതി സബ്ബേ മഹാസാവകാ പഞ്ചഹി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം നിക്ഖമിംസു. സബ്ബേപി മഹാസാവകാനം പരിവാരാ ചത്താലീസ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി അഹേസും. തേ വീസതിയോജനസതം മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഗോചരഗാമം സമ്പത്താ. സാമണേരസ്സ നിബദ്ധൂപട്ഠാകോ ഉപാസകോ ദ്വാരേയേവ ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ വന്ദി.

അഥ നം സാരിപുത്തത്ഥേരോ പുച്ഛി - "അത്ഥി നു ഖോ, ഉപാസക, ഇമസ്മിം പദേസേ ആരഞ്ഞകവിഹാരോ"തി? "അത്ഥി, ഭന്തേ"തി. "സഭിക്ഖുകോ, അഭിക്ഖുകോ"തി? "സഭിക്ഖുകോ, ഭന്തേ"തി. "കോ നാമോ തത്ഥ വസതീ"തി? "വനവാസീതിസ്സോ, ഭന്തേ"തി. "തേന ഹി മഗ്ഗം നോ ആചിക്ഖാ"തി. "കേ തുമ്ഹേ, ഭന്തേ"തി? "മയം സാമണേരസ്സ സന്തികം ആഗതാ"തി. ഉപാസകോ ഓലോകേത്വാ ധമ്മസേനാപതിം ആദിം കത്വാ സബ്ബേപി മഹാസാവകേ സഞ്ജാനിത്വാ നിരന്തരം പീതിയാ ഫുട്ഠസരീരോ ഹുത്വാ "തിട്ഠഥ താവ, ഭന്തേ"തി വേഗേന ഗാമം പവിസിത്വാ "ഏതേ, അയ്യാ, സാരിപുത്തത്ഥേരം ആദിം കത്വാ അസീതി മഹാസാവകാ അത്തനോ അത്തനോ പരിവാരേഹി സദ്ധിം സാമണേരസ്സ സന്തികം ആഗതാ, മഞ്ചപീഠപച്ചത്ഥരണദീപതേലാദീനി ഗഹേത്വാ വേഗേന നിക്ഖമഥാ"തി ഉഗ്ഘോസേസി. മനുസ്സാ "താവദേവ മഞ്ചാദീനി ഗഹേത്വാ ഥേരാനം പദാനുപദികാ ഹുത്വാ ഥേരേഹി സദ്ധിംയേവ വിഹാരം പവിസിംസു. സാമണേരോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സഞ്ജാനിത്വാ കതിപയാനം മഹാഥേരാനം പത്തചീവരാനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ വത്തമകാസി. തസ്സ ഥേരാനം വസനട്ഠാനം സംവിദഹന്തസ്സ പത്തചീവരം പടിസാമേന്തസ്സേവ അന്ധകാരോ ജാതാ"തി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ ഉപാസകേ ആഹ - "ഗച്ഛഥ, ഉപാസകാ, തുമ്ഹാകം അന്ധകാരോ ജാതോ"തി. "ഭന്തേ, അജ്ജ ധമ്മസ്സവനദിവസോ, ന മയം ഗമിസ്സാമ, ധമ്മം സുണിസ്സാമ, ഇതോ പുബ്ബേ ധമ്മസ്സവനമ്പി നത്ഥീ"തി. "തേന ഹി, സാമണേര, ദീപം ജാലേത്വാ ധമ്മസ്സവനസ്സ കാലം ഘോസേഹീ"തി. സോ തഥാ അകാസി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "തിസ്സ തവ ഉപട്ഠാകാ 'ധമ്മം സോതുകാമാമ്ഹാ'തി വദന്തി , കഥേഹി തേസം ധമ്മ"ന്തി. ഉപാസകാ

ഏകപ്പഹാരേനേവ ഉട്ഠായ, “ഭന്തേ, അമ്ഹാകം അയ്യോ ‘സുഖിതാ ഹോഥ, ദുക്ഖാ മുച്ചഥാ’തി ഇമാനി ദ്വേ പദാനി ഠപേത്വാ അഞ്ഞം ധമ്മകഥം ന ജാനാതി , അമ്ഹാകം അഞ്ഞം ധമ്മകഥികം ദേഥാ”തി വദിംസു. “സാമണേരോ പന അരഹത്തം പത്വാപി നേവ തേസം ധമ്മകഥം കഥേസീ”തി.

തദാ പന നം ഉപജ്ഝായോ, “സാമണേര, കഥം പന സുഖിതാ ഹോന്തി, ‘കഥം പന ദുക്ഖാ മുച്ചന്തീ’തി ഇമേസം നോ ദ്വിന്നം പദാനം അത്ഥം കഥേഹീ”തി ആഹ. സോ “സാധു, ഭന്തേ”തി ചിത്തബീജനിം ഗഹേത്വാ ധമ്മാസനം ആരുയ്ഹ പഞ്ചഹി നികായേഹി അത്ഥഞ്ച കാരണഞ്ച ആകഡ്ഢിത്വാ ഘനവസ്സം വസ്സന്തോ ചാതുദ്ദീപകമഹാമേഘോ വിയ ഖന്ധധാതുആയതനബോധിപക്ഖിയധമ്മേ വിഭജന്തോ അരഹത്തകൂടേന ധമ്മകഥം കഥേത്വാ, “ഭന്തേ, ഏവം അരഹത്തപ്പത്തസ്സ സുഖം ഹോതി, അരഹത്തം പത്തോയേവ ദുക്ഖാ മുച്ചതി, സേസജനാ ജാതിദുക്ഖാദീഹി ചേവ നിരയദുക്ഖാദീഹി ച ന പരിമുച്ചന്തീ”തി ആഹ. “സാധു, സാമണേര, സുകഥിതോ തേ പടിഭാണോ, ഇദാനി സരഭഞ്ഞം ഭണാഹീ”തി. സോ സരഭഞ്ഞമ്പി ഭണി. അരുണേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേ സാമണേരസ്സ ഉപട്ഠാകമനുസ്സാ ദ്വേ ഭാഗാ അഹേസും. ഏകച്ചേ “ന വത നോ ഇതോ പുബ്ബേ ഏവരൂപോ കക്ഖളോ ദിട്ഠപുബ്ബോ. കഥഞ്ഹി നാമ ഏവരൂപം ധമ്മകഥം ജാനന്തോ ഏത്തകം കാലം മാതാപിതുട്ഠാനേ ഠത്വാ ഉപട്ഠഹന്താനം മനുസ്സാനം ഏകമ്പി ധമ്മപദം ന കഥേസീ”തി കുജ്ഝിംസു. ഏകച്ചേ “ലാഭാ വത നോ, യേ മയം ഏവരൂപം ഭദന്തം ഗുണം വാ അഗുണം വാ അജാനന്താപി ഉപട്ഠഹിമ്ഹ , ഇദാനി ച പനസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സോതും ലഭിമ്ഹാ”തി തുസ്സിംസു.

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോപി തം ദിവസം പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ വനവാസീതിസ്സസ്സ ഉപട്ഠാകേ അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പവിട്ഠേ ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി ആവജ്ജേന്തോ ഇമമത്ഥം ഉപധാരേസി “വനവാസീതിസ്സസാമണേരസ്സ ഉപട്ഠാകാ ഏകച്ചേ തുട്ഠാ, ഏകച്ചേ കുദ്ധാ, മയ്ഹം പുത്തസ്സ പന സാമണേരസ്സ കുദ്ധാ നിരയഭാഗിനോ ഭവിസ്സന്തി, ഗന്തബ്ബമേവ തത്ഥ മയാ, മയി ഗതേ സബ്ബേപി തേ സാമണേരേ മേത്തചിത്തം കത്വാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സന്തീ”തി. തേപി മനുസ്സാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ ഗാമം ഗന്ത്വാ മണ്ഡപം കാരേത്വാ യാഗുഭത്താദീനി സമ്പാദേത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ സങ്ഘസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്താ നിസീദിംസു. ഭിക്ഖൂപി സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസന്താ സാമണേരം പുച്ഛിംസു - “കിം, തിസ്സ, ത്വം അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഗമിസ്സസി, ഉദാഹു പച്ഛാ”തി? “മമ ഗമനവേലായമേവ ഗമിസ്സാമി, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, ഭന്തേ”തി. ഭിക്ഖൂ പത്തചീവരമാദായ പവിസിംസു.

സത്ഥാ ജേതവനസ്മിംയേവ ചീവരം പാരുപിത്വാ പത്തമാദായ ഏകചിത്തക്ഖണേനേവ ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂനം പുരതോ ഠിതമേവ അത്താനം ദസ്സേസി. “സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ആഗതോ”തി സകലഗാമോ സങ്ഖുഭിത്വാ ഏകകോലാഹലോ അഹോസി. മനുസ്സാ ഉദഗ്ഗചിത്താ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ യാഗും ദത്വാ ഖജ്ജകം അദംസു. സാമണേരോ ഭത്തേ അനിട്ഠിതേയേവ അന്തോഗാമം പാവിസി. ഗാമവാസിനോ നീഹരിത്വാ തസ്സ സക്കച്ചം ഭിക്ഖം അദംസു. സോ യാപനമത്തം ഗഹേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പത്തം ഉപനാമേസി. സത്ഥാ “ആഹര, തിസ്സാ”തി ഹത്ഥം പസാരേത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ “പസ്സ, സാരിപുത്ത, തവ സാമണേരസ്സ പത്ത”ന്തി ഥേരസ്സ

ദസ്സേസി. ഥേരോ സത്ഥു ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ സാമണേരസ്സ ദത്വാ ''ഗച്ഛ, അത്തനോ പത്തട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചം കരോഹീ''തി ആഹ.

ഗാമവാസിനോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ അനുമോദനം യാചിംസു. സത്ഥാ അനുമോദനം കരോന്തോ ഏവമാഹ - ''ലാഭാ വത വോ ഉപാസകാ, യേ തുമ്ഹേ അത്തനോ കുലൂപകം സാമണേരം നിസ്സായ സാരിപുത്തം മോഗ്ഗല്ലാനം കസ്സപം അനുരുദ്ധന്തി അസീതിമഹാസാവകേ ദസ്സനായ ലഭഥ, അഹമ്പി തുമ്ഹാകം കുലൂപകമേവ നിസ്സായ ആഗതോ, ബുദ്ധദസ്സനമ്പി വോ ഇമം നിസ്സായേവ ലദ്ധം, ലാഭാ വോ, സുലദ്ധം വോ''തി. മനുസ്സാ ചിന്തയിംസു - ''അഹോ അമ്ഹാകം ലാഭാ, ബുദ്ധാനഞ്ചേവ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ആരാധനസമത്ഥം അമ്ഹാകം അയ്യം ദസ്സനായ ലഭാമ, ദേയ്യധമ്മഞ്ചസ്സ ദാതും ലഭാമാ''തി സാമണേരസ്സ കുദ്ധാ മനുസ്സാ തുസ്സിംസു. തുട്ഠാ മനുസ്സാ ഭിയ്യോസോമത്തായ പസീദിംസു. അനുമോദനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. സത്ഥാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. മനുസ്സാ സത്ഥാരം അനുഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിവത്തിംസു. സത്ഥാ സാമണേരേന സദ്ധിം സമധുരേന ഗച്ഛന്തോ , ''സാമണേര, അയം പദേസോ കോനാമോ, അയം പദേസോ കോനാമോ''തി പുബ്ബേ തസ്സ ഉപാസകേന ദസ്സിതപദേസേ പുച്ഛന്തോ അഗമാസി. സാമണേരോപി, ''ഭന്തേ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ, അയം ഇത്ഥന്നാമോ''തി ആചിക്ഖമാനോവ അഗമാസി. സത്ഥാ തസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പബ്ബതമത്ഥകം അഭിരുഹി. തത്ഥ ഠിതാനം പന മഹാസമുദ്ദോ പഞ്ഞായതി. സത്ഥാ സാമണേരം പുച്ഛി - ''തിസ്സ, പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതോ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേത്വാ കിം പസ്സസീ''തി? ''മഹാസമുദ്ദം, ഭന്തേ''തി. ''മഹാസമുദ്ദം ദിസ്വാ കിം ചിന്തേസീ''തി? ''മമ ദുക്ഖിതകാലേ രോദന്തസ്സ ചതൂഹി മഹാസമുദ്ദേഹി അതിരേകതരേന അസ്സുനാ ഭവിതബ്ബന്തി ഇദം, ഭന്തേ, ചിന്തേസി''ന്തി. ''സാധു സാധു, തിസ്സ, ഏവമേതം. ഏകേകസ്സ ഹി സത്തസ്സ ദുക്ഖിതകാലേ പഗ്ഘരിതഅസ്സൂനി ചതൂഹി മഹാസമുദ്ദേഹി അതിരേകതരാനേവാ''തി. ഇദഞ്ച പന വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''ചതൂസു സമുദ്ദേസു ജലം പരിത്തകം,
തതോ ബഹും അസ്സുജലം അനപ്പകം;
ദുക്ഖേന ഫുട്ഠസ്സ നരസ്സ സോചനാ,
കിംകാരണാ സമ്മ തുവം പമജ്ജസീ''തി.

അഥ നം പുന പുച്ഛി - ''തിസ്സ, കഹം വസസീ''തി? ''ഇമസ്മിം പബ്ഭാരേ, ഭന്തേ''തി. ''തത്ഥ പന വസന്തോ കിം ചിന്തേസീ''തി? ''മയാ മരന്തേന ഇമസ്മിം ഠാനേ കതസ്സ സരീരനിക്ഖേപസ്സ പരിച്ഛേദോ 'നത്ഥീ'തി ചിന്തേസിം, ഭന്തേ''തി. ''സാധു സാധു, തിസ്സ, ഏവമേതം. ഇമേസഞ്ഹി സത്താനം പഥവിയം നിപജ്ജിത്വാ അമതട്ഠാനം നാമ നത്ഥീ''തി വത്വാ -

''ഉപസാളകനാമാനി, സഹസ്സാനി ചതുദ്ദസ;
അസ്മിം പദേസേ ദഡ്ഢാനി, നത്ഥി ലോകേ അനാമതം.

''യമ്ഹി സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ച, അഹിംസാ സംയമോ ദമോ;
ഏതം അരിയാ സേവന്തി, ഏതം ലോകേ അനാമത''ന്തി.
(ജാ॰ ൧.൨.൧൧-൧൨) -

ഇമം ദുകനിപാതേ **ഉപസാളകജാതകം** കഥേസി. ഇതി പഥവിയം സരീരനിക്ഖേപം കത്വാ മരന്തേസു സത്തേസു അമതപുബ്ബപദേസേ മരന്താ നാമ നത്ഥി, ആനന്ദത്ഥേരസദിസാ പന അമതപുബ്ബപദേസേ പരിനിബ്ബായന്തി.

ആനന്ദത്ഥേരോ കിര വീസവസ്സസതികകാലേ ആയുസങ്ഖാരം ഓലോകേന്തോ പരിക്ഖീണഭാവം ഞത്വാ "ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ പരിനിബ്ബായിസ്സാമീ"തി ആരോചേസി. തം പവത്തിം സുത്വാ രോഹിണീനദിയാ ഉഭയതീരവാസികേസു മനുസ്സേസു ഓരിമതീരവാസികാ "മയം ഥേരസ്സ ബഹൂപകാരാ, അമ്ഹാകം സന്തികേ പരിനിബ്ബായിസ്സതീ"തി വദിംസു. പരതീരവാസികാപി "മയം ഥേരസ്സ ബഹൂപകാരാ, അമ്ഹാകം സന്തികേ പരിനിബ്ബായിസ്സതീ"തി വദിംസു. ഥേരോ തേസം വചനം സുത്വാ "ഉഭയതീരവാസിനോ മയ്ഹം ഉപകാരാ, ഇമേ നാമ അനുപകാരാതി ന സക്കാ വത്തും, സചാഹം ഓരിമതീരേ പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, പരതീരവാസിനോ ധാതുഗഹണത്ഥം തേഹി സദ്ധിം കലഹം കരിസ്സന്തി. സചേ പരതീരേ പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, ഓരിമതീരവാസിനോപി തഥാ കരിസ്സന്തി, കലഹോ ഉപ്പജ്ജമാനോപി മം നിസ്സായേവ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, വൂപസമമാനോപി മം നിസ്സായേവ വൂപസമിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഓരിമതീരവാസിനോപി മയ്ഹം ഉപകാരാ, പരതീരവാസിനോപി മയ്ഹം ഉപകാരാ, അനുപകാരാപി നാമ നത്ഥി, ഓരിമതീരവാസിനോ ഓരിമതീരേയേവ സന്നിപതന്തു, പരതീരവാസിനോപി പരതീരേയേവാ"തി ആഹ. തതോ സത്തമേ ദിവസേ മജ്ഝേനദിയാ സത്തതാലപ്പമാണേ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ മഹാജനസ്സ ധമ്മം കഥേത്വാ "മമ സരീരം മജ്ഝേ ഭിജ്ജിത്വാ ഏകോ ഭാഗോ ഓരിമതീരേ പതതു, ഏകോ ഭാഗോ പരതീരേ"തി അധിട്ഠായ യഥാനിസിന്നോവ തേജോധാതും സമാപജ്ജി, ജാലാ ഉട്ഠഹിംസു. സരീരം മജ്ഝേ ഭിജ്ജിത്വാ ഏകോ ഭാഗോ ഓരിമതീരേ പതി, ഏകോ ഭാഗോ പരതീരേ. തതോ മഹാജനോ പരിദേവി, പഥവിഉദ്രിയനസദ്ദോ വിയ ആരോദനസദ്ദോ അഹോസി. സത്ഥു പരിനിബ്ബാനേ ആരോദനസദ്ദതോപി കാരുഞ്ഞതരോ അഹോസി. മനുസ്സാ ചത്താരോ മാസേ രോദന്താ പരിദേവന്താ "സത്ഥു പത്തചീവരഗ്ഗാഹകേ തിട്ഠന്തേ സത്ഥു ഠിതകാലോ വിയ നോ അഹോസി, ഇദാനി നോ സത്ഥാ പരിനിബ്ബുതോ"തി വിപ്പലപന്താ വിരവന്താ വിചരിംസൂതി.

പുന സത്ഥാ സാമണേരം പുച്ഛി - "തിസ്സ, ഇമസ്മിം വനസണ്ഡേ ദീപിആദീനം സദ്ദേന ഭായസി, ന ഭായസീ"തി? "ന ഭായാമി ഭഗവാ, അപിച ഖോ പന മേ ഏതേസം സദ്ദം സുത്വാ വനരതി നാമ ഉപ്പജ്ജതീ"തി വത്വാ സട്ഠിമത്താഹി ഗാഥാഹി വനവണ്ണനം നാമ കഥേസി. അഥ നം സത്ഥാ "തിസ്സാ"തി ആമന്തേസി. "കിം, ഭന്തേ"തി? "മയം ഗച്ഛാമ, ത്വം ഗമിസ്സസി, നിവത്തിസ്സസീ"തി. "മയ്ഹം ഉപജ്ഝായേ മം ആദായ ഗച്ഛന്തേ ഗമിസ്സാമി, നിവത്തേന്തേ നിവത്തിസ്സാമി , ഭന്തേ"തി . സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പക്കാമി. സാമണേരസ്സ പന നിവത്തിതുമേവ അജ്ഝാസയോ, ഥേരോ തം ഞത്വാ "തിസ്സ, സചേ നിവത്തിതുകാമോ, നിവത്താ"തി ആഹ. സോ സത്ഥാരഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച വന്ദിത്വാ നിവത്തി. സത്ഥാ ജേതവനമേവ അഗമാസി.

ഭിക്ഖൂനം ധമ്മസഭായം കഥാ ഉദപാദി - "അഹോ വത വനവാസീതിസ്സസാമണേരോ ദുക്കരം കരോതി, പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായസ്സ ഞാതകാ സത്തസു മങ്ഗലേസു പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം അപ്പോദകമധുപായസമേവ അദംസു, പബ്ബജിതകാലേ അന്തോവിഹാരേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സത്ത ദിവസാനി അപ്പോദകമധുപായസമേവ

അദംസു. പബ്ബജിത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ അന്തോഗാമം പവിസന്തോ ദ്വീഹേവ ദിവസേഹി സാടകസഹസ്സേന സദ്ധിം പിണ്ഡപാതസഹസ്സം ലഭി, പുനേകദിവസം കമ്ബലസഹസ്സം ലഭി. ഇതിസ്സ ഇധ വസനകാലേ മഹാലാഭസക്കാരോ ഉപ്പജ്ജി, ഇദാനി ഏവരൂപം ലാഭസക്കാരം ഛഡ്ഡേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മിസ്സകാഹാരേന യാപേതി, ദുക്കരകാരകോ വത തിസ്സസാമണേരോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ, ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭൂപനിസാ നാമേസാ അഞ്ഞാ, നിബ്ബാനഗാമിനീ പടിപദാ അഞ്ഞാ. 'ഏവം ലാഭം ലഭിസ്സാമീ'തി ഹി ആരഞ്ഞികാദിധുതങ്ഗസമാദാനവസേന ലാഭൂപനിസം രക്ഖന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചത്താരോ അപായാ വിവടദ്വാരാ ഏവ തിട്ഠന്തി, നിബ്ബാനഗാമിനിയാ പന പടിപദായ ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരം പഹായ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഘടേന്തോ വായമന്തോ അരഹത്തം ഗണ്ഹാതീ''തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൫. ''അഞ്ഞാ ഹി ലാഭൂപനിസാ, അഞ്ഞാ നിബ്ബാനഗാമിനീ;
ഏവമേതം അഭിഞ്ഞായ, ഭിക്ഖു ബുദ്ധസ്സ സാവകോ;
സക്കാരം നാഭിനന്ദേയ്യ, വിവേകമനുബ്രൂഹയേ''തി.

തത്ഥ **അഞ്ഞാ ഹി ലാഭൂപനിസാ, അഞ്ഞാ നിബ്ബാനഗാമിനീ**തി ലാഭൂപനിസാ നാമേസാ അഞ്ഞാ ഏവ, അഞ്ഞാ നിബ്ബാനഗാമിനീ പടിപദാ. ലാഭുപ്പാദകേന ഹി ഭിക്ഖുനാ ഥോകം അകുസലകമ്മം കാതും വട്ടതി, കായവങ്കാദീനി കാതബ്ബാനി ഹോന്തി. യസ്മിഞ്ഹി കാലേ കായവങ്കാദീസു കിഞ്ചി കരോതി, തദാ ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതി. പായസപാതിയഞ്ഹി വങ്കം അകത്വാ ഉജുകമേവ ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ ഉക്ഖിപന്തസ്സ ഹത്ഥോ മക്ഖിതമത്തകോവ ഹോതി, വങ്കം കത്വാ ഓതാരേത്വാ ഉക്ഖിപന്തസ്സ പന പായസപിണ്ഡം ഉദ്ധരന്തോവ നിക്ഖമതി, ഏവം കായവങ്കാദീനി കരണകാലേയേവ ലാഭോ ഉപ്പജ്ജതി. അയം അധമ്മികാ ലാഭൂപനിസ്സാ നാമ. ഉപധിസമ്പദാ ചീവരധാരണം ബാഹുസച്ചം പരിവാരോ അരഞ്ഞവാസോതി ഏവരൂപേഹി പന കാരണേഹി ഉപ്പന്നോ ലാഭോ ധമ്മികോ നാമ ഹോതി. നിബ്ബാനഗാമിനിം പടിപദം പൂരേന്തേന പന ഭിക്ഖുനാ കായവങ്കാദീനി പഹാതബ്ബാനി. അനന്ധേനേവ അന്ധേന വിയ, അമൂഗേനേവ മൂഗേന വിയ, അബധിരേനേവ ബധിരേന വിയ ഭവിതും വട്ടതി. അസഠേന അമായേന ഭവിതും വട്ടതി. **ഏവമേത**ന്തി ഏതം ലാഭുപ്പാദനം പടിപദഞ്ച നിബ്ബാനഗാമിനിം പടിപദഞ്ച ഏവം ഞത്വാ സബ്ബേസം സങ്ഖതാസങ്ഖതധമ്മാനം ബുജ്ഝനട്ഠേന **ബുദ്ധസ്സ** സവനന്തേ ജാതട്ഠേന ഓവാദാനുസാസനിം വാ സവനട്ഠേന **സാവകോ ഭിക്ഖു** അധമ്മികം ചതുപച്ചയസക്കാരം നാഭിനന്ദേയ്യ, ന ചേവ ധമ്മികം പടിക്കോസേയ്യ, കായവിവേകാദികം **വിവേകം അനുബ്രൂഹയേ**. തത്ഥ **കായവിവേകോ**തി കായസ്സ ഏകീഭാവോ. **ചിത്തവിവേകോ**തി അട്ഠ സമാപത്തിയോ. **ഉപധിവിവേകോ**തി നിബ്ബാനം. തേസു കായവിവേകോ ഗണസങ്ഗണികം വിനോദേതി, ചിത്തവിവേകോ കിലേസസങ്ഗണികം വിനോദേതി, ഉപധിവിവേകോ സങ്ഖാരസങ്ഗണികം വിനോദേതി. കായവിവേകോ ചിത്തവിവേകസ്സ പച്ചയോ ഹോതി, ചിത്തവിവേകോ ഉപധിവിവേകസ്സ പച്ചയോ ഹോതി. വുത്തമ്പിഹേതം -

''കായവിവേകോ ച വിവേകട്ഠകായാനം നേക്ഖമ്മാഭിരതാനം,
ചിത്തവിവേകോ ച പരിസുദ്ധചിത്താനം പരമവോദാനപ്പത്താനം,

ഉപധിവിവേകോ ച നിരുപധീനം പുഗ്ഗലാനം വിസങ്ഖാരഗതാന''ന്തി (മഹാനി॰ ൧൮). -

ഇമം തിവിധമ്പി വിവേകം ബ്രൂഹേയ്യ വഡ്ഢേയ്യ, ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

വനവാസീതിസ്സസാമണേരവത്ഥു പന്നരസമം.

ബാലവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ചമോ വഗ്ഗോ.

൬. പണ്ഡിതവഗ്ഗോ

൧. രാധത്ഥേരവത്ഥു

നിധീനംവ പവത്താരന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മന്തം രാധത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഗിഹികാലേ സാവത്ഥിയം ദുഗ്ഗതബ്രാഹ്മണോ അഹോസി. സോ ‘‘ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ജീവിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ അപ്പഹരിതകം കരോന്തോ പരിവേണം സമ്മജ്ജന്തോ മുഖധോവനാദീനി ദദന്തോ അന്തോവിഹാരേയേവ വസി. ഭിക്ഖൂപി നം സങ്ഗണ്ഹിംസു, പബ്ബാജേതും പന ന ഇച്ഛന്തി. സോ പബ്ബജ്ജം അലഭമാനോ കിസോ അഹോസി. അഥേകദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ തം ബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ ‘‘കിം നു ഖോ’’തി ഉപധാരേന്തോ ‘‘അരഹാ ഭവിസ്സതീ’’തി ഞത്വാ സായന്ഹസമയേ വിഹാരചാരികം ചരന്തോ വിയ ബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, ‘‘ബ്രാഹ്മണ, കിം കരോന്തോ വിചരസീ’’തി ആഹ. ‘‘ഭിക്ഖൂനം വത്തപടിവത്തം കരോന്തോ, ഭന്തേ’’തി . ‘‘ലഭസി നേസം സന്തികാ സങ്ഗഹ’’ന്തി? ‘‘ആമ, ഭന്തേ, ആഹാരമത്തം ലഭാമി, ന പന മം പബ്ബാജേന്തീ’’തി. സത്ഥാ ഏതസ്മിം നിദാനേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛിത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി കോചി ഇമസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അധികാരം സരതീ’’തി പുച്ഛി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ ‘‘അഹം, ഭന്തേ, സരാമി, അയം മേ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരന്തസ്സ അത്തനോ അഭിഹടം കടച്ഛുഭിക്ഖം ദാപേസി, ഇമമസ്സാഹം അധികാരം സരാമീ’’തി ആഹ. സോ സത്ഥാരാ ‘‘കിം പന തേ, സാരിപുത്ത, ഏവം കതൂപകാരം ദുക്ഖതോ മോചേതും ന വട്ടതീ’’തി വുത്തേ, ‘‘സാധു, ഭന്തേ, പബ്ബാജേസ്സാമീ’’തി തം ബ്രാഹ്മണം പബ്ബാജേസി. തസ്സ ഭത്തഗ്ഗേ ആസനപരിയന്തേ ആസനം പാപുണാതി, യാഗുഭത്താദീഹിപി കിലമതി. ഥേരോ തം ആദായ ചാരികം പക്കാമി, അഭിക്ഖണഞ്ച നം ‘‘ഇദം തേ കത്തബ്ബം, ഇദം തേ ന കത്തബ്ബ’’ന്തി ഓവദി അനുസാസി. സോ സുവചോ അഹോസി പദക്ഖിണഗ്ഗാഹീ. തസ്മാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജമാനോ കതിപാഹേനേവ അരഹത്തം പാപുണി.

ഥേരോ തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ആഹ - ‘‘സുവചോ നു ഖോ, സാരിപുത്ത, തേ അന്തേവാസികോ’’തി . ‘‘ആമ, ഭന്തേ, അതിവിയ സുവചോ, കിസ്മിഞ്ചി ദോസേ വുച്ചമാനേ ന കുദ്ധപുബ്ബോ’’തി. ‘‘സാരിപുത്ത , ഏവരൂപേ സദ്ധിവിഹാരികേ ലഭന്തോ കിത്തകേ ഗണ്ഹേയ്യാസീ’’തി? ‘‘ഭന്തേ, ബഹുകേപി ഗണ്ഹേയ്യമേവാ’’തി. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായ കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘സാരിപുത്തത്ഥേരോ കിര കതഞ്ഞൂ കതവേദീ, കടച്ഛുഭിക്ഖാമത്തം ഉപകാരം സരിത്വാ ദുഗ്ഗതബ്രാഹ്മണം പബ്ബാജേസി. ഥേരോപി ഓവാദക്ഖമോ ഓവാദക്ഖമമേവ ലഭീ’’തി. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി സാരിപുത്തോ കതഞ്ഞൂ കതവേദീയേവാ’’തി വത്വാ തമത്ഥം പകാസേതും -

‘‘അലീനചിത്തം നിസ്സായ, പഹട്ഠാ മഹതീ ചമൂ;
കോസലം സേനാസന്തുട്ഠം, ജീവഗ്ഗാഹം അഗാഹയി.

“ഏവം നിസ്സയസമ്പന്നോ, ഭിക്ഖു ആരദ്ധവീരിയോ;
ഭാവയം കുസലം ധമ്മം, യോഗക്ഖേമസ്സ പത്തിയാ;
പാപുണേ അനുപുബ്ബേന, സബ്ബസംയോജനക്ഖയ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൧-൧൨) -

ഇമം ദുകനിപാതേ **അലീനചിത്തജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി. തദാ കിര വഡ്ഢകീഹി പാദസ്സ അരോഗകരണഭാവേന കഹം അത്തനോ ഉപകാരം ഞത്വാ സബ്ബസേതസ്സ ഹത്ഥിപോതകസ്സ ദായകോ ഏകചാരികോ ഹത്ഥീ സാരിപുത്തത്ഥേരോ അഹോസീതി ഏവം ഥേരം ആരബ്ഭ ജാതകം കഥേത്വാ രാധത്ഥേരം ആരബ്ഭ, “ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ രാധേന വിയ സുവചേന ഭവിതബ്ബം, ദോസം ദസ്സേത്വാ ഓവദിയമാനേനപി ന കുജ്ഝിതബ്ബം, ഓവാദദായകോ പന നിധിആചിക്ഖണകോ വിയ ദട്ഠബ്ബോ”തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൬. “നിധീനംവ പവത്താരം, യം പസ്സേ വജ്ജദസ്സിനം;
നിഗ്ഗയ്ഹവാദിം മേധാവിം, താദിസം പണ്ഡിതം ഭജേ;
താദിസം ഭജമാനസ്സ, സേയ്യോ ഹോതി ന പാപിയോ”തി.

തത്ഥ **നിധീന**ന്തി തത്ഥ തത്ഥ നിദഹിത്വാ ഠപിതാനം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദിപൂരാനം നിധികുമ്ഭീനം. **പവത്താര**ന്തി കിച്ഛജീവികേ ദുഗ്ഗതമനുസ്സേ അനുകമ്പം കത്വാ “ഏഹി, സുഖേന ജീവനൂപായം ദസ്സേസ്സാമീ”തി നിധിട്ഠാനം നേത്വാ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ “ഇമം ഗഹേത്വാ സുഖേന ജീവാ”തി ആചിക്ഖിതാരം വിയ. **വജ്ജദസ്സിന**ന്തി ദ്വേ വജ്ജദസ്സിനോ “ഇമിനാ നം അസാരുപ്പേന വാ ഖലിതേന വാ സങ്ഘമജ്ഝേ നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി രന്ധഗവേസകോ ച, അഞ്ഞാതം ഞാപനത്ഥായ ഞാതം അനുഗ്ഗഹണത്ഥായ സീലാദീനമസ്സ വുദ്ധികാമതായ തം തം വജ്ജം ഓലോകനേന ഉല്ലുമ്പനസഭാവസണ്ഠിതോ ച. അയം ഇധ അധിപ്പേതോ. യഥാ ഹി ദുഗ്ഗതമനുസ്സോ “ഇമം ഗണ്ഹാഹീ”തി തജ്ജേത്വാപി പോഥേത്വാപി നിധിം ദസ്സേന്തേ കോപം ന കരോതി, പമുദിതോ ഏവ ഹോതി, ഏവമേവ ഏവരൂപേ പുഗ്ഗലേ അസാരുപ്പം വാ ഖലിതം വാ ദിസ്വാ ആചിക്ഖന്തേ കോപോ ന കാതബ്ബോ, തുട്ഠേനേവ ഭവിതബ്ബം, “ഭന്തേ, മഹന്തം വോ കമ്മം കതം , മയ്ഹം ആചരിയുപജ്ഝായട്ഠാനേ ഠത്വാ ഓവദന്തേഹി പുനപി മം വദേയ്യാഥാ”തി പവാരേതബ്ബമേവ. **നിഗ്ഗയ്ഹവാദി**ന്തി ഏകച്ചോ ഹി സദ്ധിവിഹാരികാദീനം അസാരുപ്പം വാ ഖലിതം വാ ദിസ്വാ “അയം മേ മുഖോദകദാനാദീഹി സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹതി, സചേ നം വക്ഖാമി, ന മം ഉപട്ഠഹിസ്സതി, ഏവം മേ പരിഹാനി ഭവിസ്സതീ”തി വത്തും അവിസഹന്തോ ന നിഗ്ഗയ്ഹവാദീ നാമ ഹോതി. സോ ഇമസ്മിം സാസനേ കചവരം ആകിരതി. യോ പന തഥാരൂപം വജ്ജം ദിസ്വാ വജ്ജാനുരൂപം തജ്ജേന്തോ പണാമേന്തോ ദണ്ഡകമ്മം കരോന്തോ വിഹാരാ തം നീഹരന്തോ സിക്ഖാപേതി, അയം നിഗ്ഗയ്ഹവാദീ നാമ സേയ്യഥാപി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. വുത്തഞ്ഹേതം - “നിഗ്ഗയ്ഹ നിഗ്ഗയ്ഹാഹം, ആനന്ദ, വക്ഖാമി, പവയ്ഹ പവയ്ഹ, ആനന്ദ, വക്ഖാമി, യോ സാരോ സോ ഠസ്സതീ”തി (മ॰ നി॰ ൩.൧൯൬). **മേധാവി**ന്തി ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതം. **താദിസ**ന്തി ഏവരൂപം **പണ്ഡിതം** ഭജേയ്യ പയിരുപാസേയ്യ. താദിസഞ്ഹി ആചരിയം **ഭജമാനസ്സ** അന്തേവാസികസ്സ **സേയ്യോ ഹോതി, ന പാപിയോ** വഡ്ഢിയേവ ഹോതി, നോ പരിഹാനീതി.

ദേസനാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

രാധത്ഥേരവത്ഥു പഠമം.

൨. അസ്സജിപുനബ്ബസുകവത്ഥു

ഓവദേയ്യാനുസാസേയ്യാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അസ്സജിപുനബ്ബസുകഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേസനാ പന കീടാഗിരിസ്മിം സമുട്ഠിതാ.

തേ കിര ദ്വേ ഭിക്ഖൂ കിഞ്ചാപി അഗ്ഗസാവകാനം സദ്ധിവിഹാരികാ, അലജ്ജിനോ പന അഹേസും പാപഭിക്ഖൂ. തേ പാപകേഹി അത്തനോ പരിവാരേഹി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം കീടാഗിരിസ്മിം വിഹരന്താ ''മാലാവച്ഛം രോപേന്തിപി രോപാപേന്തിപീ''തിആദികം (പാരാ॰ ൪൩൧; ചൂളവ॰ ൨൧) നാനപ്പകാരം അനാചാരം കരോന്താ കുലദൂസകകമ്മം കത്വാ തതോ ഉപ്പന്നേഹി പച്ചയേഹി ജീവികം കപ്പേന്താ തം ആവാസം പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം അനാവാസം അകംസു. സത്ഥാ തം പവത്തിം സുത്വാ തേസം പബ്ബാജനീയകമ്മകരണത്ഥായ സപരിവാരേ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ ആമന്തേത്വാ ''ഗച്ഛഥ, സാരിപുത്താ, തേസു യേ തുമ്ഹാകം വചനം ന കരോന്തി, തേസം പബ്ബാജനീയകമ്മം കരോഥ, യേ പന കരോന്തി, തേ ഓവദഥ അനുസാസഥ. ഓവദന്തോ ഹി അനുസാസന്തോ അപണ്ഡിതാനംയേവ അപ്പിയോ ഹോതി അമനാപോ, പണ്ഡിതാനം പന പിയോ ഹോതി മനാപോ''തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൭. ''ഓവദേയ്യാനുസാസേയ്യ, അസബ്ഭാ ച നിവാരയേ;
സതഞ്ഹി സോ പിയോ ഹോതി, അസതം ഹോതി അപ്പിയോ''തി.

തത്ഥ **ഓവദേയ്യാ**തി ഉപ്പന്നേ വത്ഥുസ്മിം വദന്തോ ഓവദതി നാമ, അനുപ്പന്നേ വത്ഥുസ്മിം ''അയസോപി തേ സിയാ''തിആദിവസേന അനാഗതം ദസ്സേന്തോ അനുസാസതി നാമ. സമ്മുഖാ വദന്തോ ഓവദതി നാമ, പരമ്മുഖാ ദൂതം വാ സാസനം വാ പേസേന്തോ അനുസാസതി നാമ. സകിം വദന്തോ ഓവദതി നാമ, പുനപ്പുനം വദന്തോ അനുസാസതി നാമ. ഓവദന്തോ ഏവ വാ അനുസാസതി നാമാതി ഏവം ഓവദേയ്യ അനുസാസേയ്യ. **അസബ്ഭാ ചാ**തി അകുസലധമ്മാ ച നിവാരേയ്യ, കുസലധമ്മേ പതിട്ഠാപേയ്യാതി അത്ഥോ. **സതഞ്ഹി സോ പിയോ ഹോതീ**തി സോ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ബുദ്ധാദീനം സപ്പുരിസാനം പിയോ ഹോതി. യേ പന അദിട്ഠധമ്മാ അവിതിണ്ണപരലോകാ ആമിസചക്ഖുകാ ജീവികത്ഥായ പബ്ബജിതാ, തേസം **അസതം** സോ ഓവാദകോ അനുസാസകോ, '''ന ത്വം അമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായോ, ന ആചരിയോ, കസ്മാ അമ്ഹേ ഓവദസീ'തി ഏവം മുഖസത്തീഹി വിജ്ഝന്താനം അപ്പിയോ ഹോതീ''തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി. സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാപി തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ഓവദിംസു അനുസാസിംസു. തേസു ഏകച്ചേ ഓവാദം സമ്പടിച്ഛിത്വാ സമ്മാ വത്തിംസു, ഏകച്ചേ വിബ്ഭമിംസു, ഏകച്ചേ പബ്ബാജനീയകമ്മം പാപുണിംസൂതി.

അസ്സജിപുനബ്ബസുകവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ഛന്നത്ഥേരവത്ഥു

ന ഭജേ പാപകേ മിത്തേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഛന്നത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ആയസ്മാ ''അഹം അമ്ഹാകം അയ്യപുത്തേന സദ്ധിം മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ തദാ അഞ്ഞം ഏകമ്പി ന പസ്സാമി, ഇദാനി പന 'അഹം സാരിപുത്തോ നാമ, അഹം മോഗ്ഗല്ലാനോ നാമ, മയം അഗ്ഗസാവകമ്ഹാ'തി വത്വാ ഇമേ വിചരന്തീ''തി ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ അക്കോസതി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂനം സന്തികാ തം പവത്തിം സുത്വാ ഛന്നത്ഥേരം പക്കോസാപേത്വാ ഓവദതി. സോ തങ്ഖണേയേവ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ പുന ഗന്ത്വാ ഥേരേ അക്കോസതിയേവ. ഏവം യാവതതിയം അക്കോസന്തം പക്കോസാപേത്വാ സത്ഥാ ഓവദിത്വാ ''ഛന്ന, ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാ നാമ തുയ്ഹം കല്യാണമിത്താ ഉത്തമപുരിസാ, ഏവരൂപേ കല്യാണമിത്തേ സേവസ്സു ഭജസ്സൂ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൮.''ന ഭജേ പാപകേ മിത്തേ, ന ഭജേ പുരിസാധമേ;
ഭജേഥ മിത്തേ കല്യാണേ, ഭജേഥ പുരിസുത്തമേ''തി.

തസ്സത്ഥോ - കായദുച്ചരിതാദിഅകുസലകമ്മാഭിരതാ **പാപമിത്താ** നാമ. സന്ധിച്ഛേദനാദികേ വാ ഏകവീസതിഅനേസനാദിഭേദേ വാ അട്ഠാനേ നിയോജകാ **പുരിസാധമാ** നാമ. ഉഭോപി വാ ഏതേ പാപമിത്താ ചേവ പുരിസാധമാ ച, തേ ന ഭജേയ്യ ന പയിരുപാസേയ്യ, വിപരീതാ പന കല്യാണമിത്താ ചേവ സപ്പുരിസാ ച, തേ ഭജേഥ പയിരുപാസേഥാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഛന്നത്ഥേരോ പന തം ഓവാദം സുത്വാപി പുരിമനയേനേവ ഭിക്ഖൂ അക്കോസതി പരിഭാസതി. പുനപി സത്ഥു ആരോചേസും . സത്ഥാ, ''ഭിക്ഖവേ, മയി ധരന്തേ ഛന്നം സിക്ഖാപേതും ന സക്ഖിസ്സഥ, മയി പന പരിനിബ്ബുതേ സക്ഖിസ്സഥാ''തി വത്വാ പരിനിബ്ബാനകാലേ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന, ''ഭന്തേ, കഥം ഛന്നത്ഥേരേ അമ്ഹേഹി പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി വുത്തേ, ''ആനന്ദ, ഛന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബ്രഹ്മദണ്ഡോ ദാതബ്ബോ''തി ആണാപേസി. സോ സത്ഥരി പരിനിബ്ബുതേ ആനന്ദത്ഥേരേന ആരോചിതം ബ്രഹ്മദണ്ഡം സുത്വാ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ തിക്ഖത്തും മുച്ഛിതോ പതിത്വാ ''മാ മം, ഭന്തേ, നാസയിത്ഥാ''തി യാചിത്വാ സമ്മാ വത്തം പൂരേന്തോ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണീതി.

ഛന്നത്ഥേരവത്ഥു തതിയം.

൪. മഹാകപ്പിനത്ഥേരവത്ഥു

ധമ്മപീതി സുഖം സേതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാകപ്പിനത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്രായം അനുപുബ്ബീ കഥാ - അതീതേ കിര ആയസ്മാ മഹാകപ്പിനോ പദുമുത്തരബുദ്ധസ്സ പാദമൂലേ കതാഭിനീഹാരോ സംസാരേ സംസരന്തോ

ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം പേസകാരഗാമേ ജേട്ഠകപേസകാരോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ സഹസ്സമത്താ പച്ചേകബുദ്ധാ അട്ഠ മാസേ ഹിമവന്തേ വസിത്വാ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ ജനപദേ വസന്തി. തേ ഏകവാരം ബാരാണസിയാ അവിദൂരേ ഓതരിത്വാ "സേനാസനകരണത്ഥായ ഹത്ഥകമ്മം യാചഥാ"തി രഞ്ഞോ സന്തികം അട്ഠ പച്ചേകബുദ്ധേ പഹിണിംസു. തദാ പന രഞ്ഞോ വപ്പമങ്ഗലകാലോ ഹോതി. സോ "പച്ചേകബുദ്ധാ കിര ആഗതാ"തി സുത്വാ തസ്മിം ഖണേ നിക്ഖമിത്വാ ആഗതകാരണം പുച്ഛിത്വാ "അജ്ജ, ഭന്തേ, ഓകാസോ നത്ഥി, സ്വേ അമ്ഹാകം വപ്പമങ്ഗലം, തതിയദിവസേ കരിസ്സാമീ"തി വത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ അനിമന്തേത്വാവ പാവിസി. പച്ചേകബുദ്ധാ "അഞ്ഞത്ഥ ഗമിസ്സാമാ"തി പക്കമിംസു. തസ്മിം ഖണേ ജേട്ഠപേസകാരസ്സ ഭരിയാ കേനചിദേവ കരണീയേന ബാരാണസിം ഗച്ഛന്തീ തേ പച്ചേകബുദ്ധേ ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ "കിം, ഭന്തേ, അവേലായ, അയ്യാ, ആഗതാ"തി പുച്ഛിത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ കഥേസും. തം പവത്തിം സുത്വാ സദ്ധാസമ്പന്നാ ഞാണസമ്പന്നാ ഇത്ഥീ "സ്വേ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ"തി നിമന്തേസി. "ബഹുകാ മയം ഭഗിനീ"തി. "കിത്തകാ, ഭന്തേ"തി? "സഹസ്സമത്താ"തി. "ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഗാമേ സഹസ്സപേസകാരാ വസിമ്ഹ. ഏകേകോ ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖം ദസ്സതി, ഭിക്ഖം അധിവാസേഥ, അഹമേവ വോ വസനട്ഠാനമ്പി കാരേസ്സാമീ"തി ആഹ. പച്ചേകബുദ്ധാ അധിവാസയിംസു.

സാ ഗാമം പവിസിത്വാ ഉഗ്ഘോസേസി - "അഹം സഹസ്സമത്തേ പച്ചേകബുദ്ധേ ദിസ്വാ നിമന്തയിം, അയ്യാനം നിസീദനട്ഠാനം സംവിദഹഥ , യാഗുഭത്താദീനി സമ്പാദേഥാ"തി . ഗാമമജ്ഝേ മണ്ഡപം കാരേത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ പുനദിവസേ പച്ചേകബുദ്ധേ നിസീദാപേത്വാ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന പരിവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ തസ്മിം ഗാമേ സബ്ബാ ഇത്ഥിയോ ആദായ താഹി സദ്ധിം പച്ചേകബുദ്ധേ വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, തേമാസം വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ദേഥാ"തി തേസം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ പുന ഗാമേ ഉഗ്ഘോസേസി - "അമ്മതാതാ, ഏകേകകുലതോ ഏകേകോ പുരിസോ ഫരസുവാസിആദീനി ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ദബ്ബസമ്ഭാരേ ആഹരിത്വാ അയ്യാനം വസനട്ഠാനം കരോതൂ"തി. ഗാമവാസിനോ തസ്സായേവ വചനം സുത്വാ ഏകേകോ ഏകേകം കത്വാ സദ്ധിം രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേഹി പണ്ണസാലസഹസ്സം കാരേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ പണ്ണസാലായം വസ്സൂപഗതേ പച്ചേകബുദ്ധേ "അഹം സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹിസ്സാമി, അഹം സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി ഉപട്ഠഹിംസു. വസ്സംവുട്ഠകാലേ "അത്തനോ അത്തനോ പണ്ണസാലായ വസ്സംവുട്ഠാനം പച്ചേകബുദ്ധാനം ചീവരസാടകേ സജ്ജേഥാ"തി സമാദപേത്വാ ഏകേകസ്സ സഹസ്സസഹസ്സമൂലം ചീവരം ദാപേസി. പച്ചേകബുദ്ധാ വുട്ഠവസ്സാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കമിംസു.

ഗാമവാസിനോപി ഇദം പുഞ്ഞകമ്മം കത്വാ ഇതോ ചുതാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഗണദേവപുത്താ നാമ അഹേസും. തേ തത്ഥ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിയം കുടുമ്ബികഗേഹേസു നിബ്ബത്തിംസു. ജേട്ഠകപേസകാരോ ജേട്ഠകകുടുമ്ബികസ്സ പുത്തോ അഹോസി. ഭരിയാപിസ്സ ജേട്ഠകകുടുമ്ബികസ്സേവ ധീതാ അഹോസി. താ സബ്ബാപി വയപ്പത്താ പരകുലം ഗച്ഛന്തിയോ തേസം തേസംയേവ ഗേഹാനി അഗമിംസു. അഥേകദിവസം വിഹാരേ ധമ്മസ്സവനം സങ്ഘുട്ഠം. "സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസ്സതീ"തി സുത്വാ സബ്ബേപി തേ കുടുമ്ബികാ "ധമ്മം സോസ്സാമാ"തി

ഭരിയാഹി സദ്ധിം വിഹാരം അഗമിംസു. തേസം വിഹാരമജ്ഝം പവിട്ഠക്ഖണേ വസ്സം ഉട്ഠഹി. യേസം കുലൂപകാ വാ ഞാതിസാമണേരാദയോ വാ അത്ഥി, തേ തേസം പരിവേണാനി പവിസിംസു. തേ പന തഥാരൂപാനം നത്ഥിതായ കത്ഥചി, പവിസിതും അവിസഹന്താ വിഹാരമജ്ഝേയേവ അട്ഠംസു. അഥ നേ ജേട്ഠകകുടുമ്ബികോ ആഹ - "പസ്സഥ അമ്ഹാകം വിപ്പകാരം, കുലപുത്തേഹി നാമ ഏത്തകേന ലജ്ജിതും യുത്ത"ന്തി. "അയ്യ, കിം പന കരോമാ"തി? "മയം വിസ്സാസികട്ഠാനസ്സ അഭാവേന ഇമം വിപ്പകാരം പത്താ, സബ്ബേ ധനം സംഹരിത്വാ പരിവേണം കരോമാ"തി. "സാധു, അയ്യാ"തി ജേട്ഠകോ സഹസ്സം അദാസി, സേസാ പഞ്ച പഞ്ച സതാനി. ഇത്ഥിയോ അഡ്ഢതേയ്യാനി അഡ്ഢതേയ്യാനി സതാനി. തേ തം ധനം സംഹരിത്വാ സഹസ്സകൂടാഗാരപരിവാരം സത്ഥു വസനത്ഥായ മഹാപരിവേണം നാമ ആരഭിംസു. നവകമ്മസ്സ മഹന്തതായ ധനേ അപ്പഹോന്തേ പുബ്ബേ ദിന്നധനതോ പുന ഉപഡ്ഢൂപഡ്ഢം അദംസു. നിട്ഠിതേ പരിവേണേ വിഹാരമഹം കരോന്താ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ വീസതിയാ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനം ചീവരാനി സജ്ജിംസു.

ജേട്ഠകകുടുമ്ബികസ്സ പന ഭരിയാ സബ്ബേഹി സമാനം അകത്വാ അത്തനോ പഞ്ഞായ ഠിതാ "അതിരേകതരം കത്വാ സത്ഥാരം പൂജേസ്സാമീ"തി അനോജപുപ്ഫവണ്ണേന സഹസ്സമൂലേന സാടകേന സദ്ധിം അനോജപുപ്ഫചങ്കോടകം ഗഹേത്വാ അനുമോദനകാലേ സത്ഥാരം അനോജപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ തം സാടകം സത്ഥു പാദമൂലേ ഠപേത്വാ, "ഭന്തേ, നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ അനോജപുപ്ഫവണ്ണംയേവ മേ സരീരം ഹോതു, അനോജാ ഏവ ച മേ നാമം ഹോതൂ"തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. സത്ഥാ "ഏവം ഹോതൂ"തി അനുമോദനം അകാസി. തേ സബ്ബേപി യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ദേവലോകാ ചവിത്വാ ജേട്ഠകകുടുമ്ബികോ കുക്കുടവതീനഗരേ രാജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ മഹാകപ്പിനരാജാ നാമ അഹോസി, സേസാ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തിംസു. ജേട്ഠകകുടുമ്ബികസ്സ ഭരിയാ മദ്ദരട്ഠേ സാഗലനഗരേ രാജകുലേ നിബ്ബത്തി, അനോജപുപ്ഫവണ്ണമേവസ്സാ സരീരം അഹോസി, **അനോജാ**ത്വേവസ്സാ നാമം കരിംസു. സാ വയപ്പത്താ മഹാകപ്പിനരഞ്ഞോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ അനോജാദേവീ നാമ അഹോസി. സേസിത്ഥിയോപി അമച്ചകുലേസു നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ തേസംയേവ അമച്ചപുത്താനം ഗേഹാനി അഗമംസു. തേ സബ്ബേ രഞ്ഞോ സമ്പത്തിസദിസം സമ്പത്തിം അനുഭവിംസു. യദാ രാജാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ ഹത്ഥിം അഭിരുഹിത്വാ വിചരി, തദാ തേപി തഥേവ വിചരന്തി. തസ്മിം അസ്സേന വാ രഥേന വാ വിചരന്തേ തേപി തഥേവ വിചരന്തി? ഏവം തേ ഏകതോ ഹുത്വാ കതാനം പുഞ്ഞാനം ആനുഭാവേന ഏകതോവ സമ്പത്തിം അനുഭവിംസു. രഞ്ഞോ പന ബലോ, ബലവാഹനോ, പുപ്ഫോ, പുപ്ഫവാഹനോ, സുപത്തോതി പഞ്ച അസ്സാ ഹോന്തി. രാജാ തേസു സുപത്തം അസ്സം സയം ആരോഹതി, ഇതരേ ചത്താരോ അസ്സാരോഹാനം സാസനാഹരണത്ഥായ അദാസി. രാജാ തേ പാതോവ ഭോജേത്വാ "ഗച്ഛഥ ദ്വേ വാ തീണി വാ യോജനാനി ആഹിണ്ഡിത്വാ ബുദ്ധസ്സ വാ ധമ്മസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ഉപ്പന്നഭാവം ഞത്വാ മയ്ഹം സുഖസാസനം ആഹരഥാ"തി പേസേസി. തേ ചതൂഹി ദ്വാരേഹി നിക്ഖമിത്വാ തീണി യോജനാനി ആഹിണ്ഡിത്വാ സാസനം അലഭിത്വാ പച്ചാഗച്ഛന്തി.

അഥേകദിവസം രാജാ സുപത്തം അസ്സം ആരുയ്ഹ അമച്ചസഹസ്സപരിവുതോ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ കിലന്തരൂപേ പഞ്ചസതവാണിജകേ നഗരം പവിസന്തേ ദിസ്വാ "ഇമേ അദ്ധാനകിലന്താ, അദ്ധാ ഇമേസം സന്തികാ ഏകം ഭദ്ദകം സാസനം സോസ്സാമീ"തി തേ പക്കോസാപേത്വാ "കുതോ ആഗച്ഛഥാ"തി പുച്ഛി. "അത്ഥി, ദേവ, ഇതോ വീസതിയോജനസതമത്ഥകേ സാവത്ഥി നാമ നഗരം, തതോ ആഗച്ഛാമാ"തി. "അത്ഥി പന വോ പദേസേ കിഞ്ചി സാസനം ഉപ്പന്ന"ന്തി. "ദേവ, അഞ്ഞം കിഞ്ചി നത്ഥി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പന ഉപ്പന്നോ"തി. രാജാ താവദേവ പഞ്ചവണ്ണായ പീതിയാ ഫുട്ഠസരീരോ കിഞ്ചി സല്ലക്ഖേതും അസക്കോന്തോ മുഹുത്തം വീതിനാമേത്വാ, "താതാ, കിം വദേഥാ"തി പുച്ഛി. "ബുദ്ധോ, ദേവ, ഉപ്പന്നോ"തി. രാജാ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി തഥേവ വീതിനാമേത്വാ ചതുത്ഥേ വാരേ "കിം വദേഥ, താതാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ബുദ്ധോ, ദേവ, ഉപ്പന്നോ"തി വുത്തേ, "താതാ, വോ സതസഹസ്സം ദദാമീ"തി വത്വാ "അഞ്ഞമ്പി കിഞ്ചി സാസനം അത്ഥീ"തി പുച്ഛി. "അത്ഥി, ദേവ, ധമ്മോ ഉപ്പന്നോ"തി. രാജാ തമ്പി സുത്വാ പുരിമനയേനേവ തയോ വാരേ വീതിനാമേത്വാ ചതുത്ഥേ വാരേ "ധമ്മോ ഉപ്പന്നോ"തി വുത്തേ "ഇധാപി വോ സതസഹസ്സം ദമ്മീ"തി വത്വാ "അപരമ്പി സാസനം അത്ഥി, താതാ"തി പുച്ഛി. "അത്ഥി, ദേവ, സങ്ഘരതനം ഉപ്പന്ന"ന്തി. രാജാ തമ്പി സുത്വാ തയോ വാരേ വീതിനാമേത്വാ ചതുത്ഥേ വാരേ "സങ്ഘോ"തി പദേ വുത്തേ "ഇധാപി വോ സതസഹസ്സം ദമ്മീ"തി വത്വാ അമച്ചസഹസ്സം ഓലോകേത്വാ, "താതാ, കിം കരിസ്സഥാ"തി പുച്ഛി. "ദേവ, തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ"തി? "അഹം, താതാ, 'ബുദ്ധോ ഉപ്പന്നോ, ധമ്മോ ഉപ്പന്നോ, സങ്ഘോ ഉപ്പന്നോ'തി സുത്വാ ന പുന നിവത്തിസ്സാമി, സത്ഥാരം ഉദ്ദിസ്സ ഗന്ത്വാ തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. "മയമ്പി, ദേവ , തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം പബ്ബജിസ്സാമാ"തി. രാജാ സുവണ്ണപട്ടേ അക്ഖരാനി ലിഖാപേത്വാ വാണിജകേ ആഹ - "അനോജാ നാമ ദേവീ തുമ്ഹാകം തീണി സതസഹസ്സാനി ദസ്സതി, ഏവഞ്ച പന നം വദേയ്യാഥ 'രഞ്ഞോ കിര തേ ഇസ്സരിയം വിസ്സട്ഠം, യഥാസുഖം സമ്പത്തിം പരിഭുഞ്ജാഹീ'തി, സചേ പന വോ 'രാജാ കഹ'ന്തി പുച്ഛതി, 'സത്ഥാരം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിസ്സാമീതി വത്വാ ഗതോ'തി ആരോചേയ്യാഥാ"തി. അമച്ചാപി അത്തനോ അത്തനോ ഭരിയാനം തഥേവ സാസനം പഹിണിംസു . രാജാ വാണിജകേ ഉയ്യോജേത്വാ അസ്സം അഭിരുയ്ഹ അമച്ചസഹസ്സപരിവുതോ തം ഖണംയേവ നിക്ഖമി.

സത്ഥാപി തം ദിവസം പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ മഹാകപ്പിനരാജാനം സപരിവാരം ദിസ്വാ "അയം മഹാകപ്പിനോ വാണിജകാനം സന്തികാ തിണ്ണം രതനാനം ഉപ്പന്നഭാവം സുത്വാ തേസം വചനം തീഹി സതസഹസ്സേഹി പൂജേത്വാ രജ്ജം പഹായ അമച്ചസഹസ്സേഹി പരിവുതോ മം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതുകാമോ സ്വേ നിക്ഖമിസ്സതി. സോ സപരിവാരോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിസ്സതി, പച്ചുഗ്ഗമനമസ്സ കരിസ്സാമീ"തി പുനദിവസേ ചക്കവത്തീ വിയ ഖുദ്ദകഗാമഭോജകം പച്ചുഗ്ഗച്ഛന്തോ സയമേവ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ വീസയോജനസതം മഗ്ഗം പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ചന്ദഭാഗായ നദിയാ തീരേ നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ ഛബ്ബണ്ണരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ നിസീദി. "രാജാപി ആഗച്ഛന്തോ ഏകം നദിം പത്വാ "കാ നാമേസാ"തി പുച്ഛി. "അപരച്ഛാ നാമ, ദേവാ"തി. "കിമസ്സാ പരിമാണം, താതാ"തി? "ഗമ്ഭീരതോ ഗാവുതം, പുഥുലതോ ദ്വേ ഗാവുതാനി, ദേവാ"തി. "അത്ഥി പനേത്ഥ നാവാ വാ ഉളുമ്പോ വാ"തി? "നത്ഥി, ദേവാ"തി. "നാവാദീനി ഓലോകേന്തേ അമ്ഹേ ജാതി ജരം

ഉപനേതി, ജരാ മരണം. അഹം നിബ്ബേമതികോ ഹുത്വാ തീണി രതനാനി ഉദ്ദിസ്സ നിക്ഖന്തോ, തേസം മേ ആനുഭാവേന ഇമം ഉദകം ഉദകം വിയ മാ അഹോസീ''തി തിണ്ണം രതനാനം ഗുണം ആവജ്ജേത്വാ ''ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ''തി ബുദ്ധാനുസ്സതിം അനുസ്സരന്തോ സപരിവാരോ അസ്സസഹസ്സേന ഉദകപിട്ഠിം പക്ഖന്ദി. സിന്ധവാ പിട്ഠിപാസാണേ വിയ പക്ഖന്ദിംസു. ഖുരാനം അഗ്ഗാ നേവ തേമിംസു.

സോ തം ഉത്തരിത്വാ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ അപരമ്പി നദിം ദിസ്വാ ''അയം കാ നാമാ''തി പുച്ഛി. ''നീലവാഹിനീ നാമ, ദേവാ''തി. ''കിമസ്സാ പരിമാണ''ന്തി? ''ഗമ്ഭീരതോപി പുഥുലതോപി അഡ്ഢയോജനം, ദേവാ''തി. സേസം പുരിമസദിസമേവ. തം പന നദിം ദിസ്വാ ''സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ''തി ധമ്മാനുസ്സതിം അനുസ്സരന്തോ പക്ഖന്ദി. തമ്പി അതിക്കമിത്വാ ഗച്ഛന്തോ അപരമ്പി നദിം ദിസ്വാ ''അയം കാ നാമാ''തി പുച്ഛി. ''ചന്ദഭാഗാ നാമ, ദേവാ''തി. ''കിമസ്സാ പരിമാണ''ന്തി? ''ഗമ്ഭീരതോപി പുഥുലതോപി യോജനം, ദേവാ''തി. സേസം പുരിമസദിസമേവ. ഇമം പന നദിം ദിസ്വാ ''സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ''തി സങ്ഘാനുസ്സതിം അനുസ്സരന്തോ പക്ഖന്ദി. തം പന നദിം അതിക്കമിത്വാ ഗച്ഛന്തോ സത്ഥു സരീരതോ നിക്ഖന്താ ഛബ്ബണ്ണരസ്മിയോ അദ്ദസ. നിഗ്രോധരുക്ഖസ്സ സാഖാവിടപപലാസാനി സോവണ്ണമയാനി വിയ അഹേസും. രാജാ ചിന്തേസി - ''അയം പന ഓഭാസോ നേവ ചന്ദസ്സ, ന സൂരിയസ്സ, ന ദേവമാരബ്രഹ്മനാഗസുപണ്ണാദീനം അഞ്ഞതരസ്സ, അദ്ധാ അഹം സത്ഥാരം ഉദ്ദിസ്സ ആഗച്ഛന്തോ മഹാഗോതമബുദ്ധേന ദിട്ഠോ ഭവിസ്സാമീ''തി. സോ താവദേവ അസ്സപിട്ഠിതോ ഓതരിത്വാ ഓനതസരീരോ രസ്മിഅനുസാരേന സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ മനോസിലാരസേ നിമുജ്ജന്തോ വിയ ബുദ്ധരസ്മീനം അന്തോ പവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി സദ്ധിം അമച്ചസഹസ്സേന, സത്ഥാ തസ്സ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. ദേസനാവസാനേ രാജാ സപരിവാരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. അഥ സബ്ബേവ ഉട്ഠഹിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിംസു. സത്ഥാ ''ആഗമിസ്സതി നു ഖോ ഇമേസം കുലപുത്താനം ഇദ്ധിമയപത്തചീവര''ന്തി ഉപധാരേന്തോ ''ഇമേ കുലപുത്താ പച്ചേകബുദ്ധസഹസ്സസ്സ ചീവരസഹസ്സം അദംസു, കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ വീസതിയാ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനമ്പി വീസതിചീവരസഹസ്സാനിപി അദംസു. അനച്ഛരിയം ഇമേസം ഇദ്ധിമയപത്തചീവരാഗമന''ന്തി ഞത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ ''ഏഥ, ഭിക്ഖവോ, ചരഥ ബ്രഹ്മചരിയം സമ്മാ ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയായാ''തി ആഹ. തേ താവദേവ അട്ഠപരിക്ഖാരധരാ വസ്സസട്ഠികത്ഥേരാ വിയ ഹുത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ പച്ചോരോഹിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു.

തേപി വാണിജകാ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ പഹിതഭാവം ആരോചാപേത്വാ ദേവിയാ ''ആഗച്ഛന്തൂ''തി വുത്തേ പവിസിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. അഥ നേ ദേവീ പുച്ഛി - ''താതാ, കിം കാരണാ ആഗതാത്ഥാ''തി? ''മയം രഞ്ഞാ തുമ്ഹാകം സന്തികം പഹിതാ, തീണി കിര നോ സതസഹസ്സാനി ദേഥാ''തി. ''താതാ, അതിബഹും ഭണഥ, കിം തുമ്ഹേഹി രഞ്ഞോ കതം, കിസ്മിം വോ രാജാ പസന്നോ ഏത്തകം ധനം ദാപേസീ''തി? ''ദേവി, ന അഞ്ഞം കിഞ്ചി കതം, രഞ്ഞോ പന ഏകം സാസനം ആരോചയിമ്ഹാ''തി? ''സക്കാ പന, താതാ, മയ്ഹം ആരോചേതു''ന്തി. ''സക്കാ, ദേവീ''തി. ''തേന ഹി, താതാ, വദേഥാ''തി. ''ദേവി ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ''തി.

സാപി "തം സുത്വാ പുരിമനയേനേവ പീതിയാ ഫുട്ഠസരീരാ തിക്ഖത്തും കിഞ്ചി അസല്ലക്ഖേത്വാ ചതുത്ഥേ വാരേ 'ബുദ്ധോ'തി പദം സുത്വാ, താതാ, ഇമസ്മിം പദേ രഞ്ഞാ കിം ദിന്ന"ന്തി? "സതസഹസ്സം, ദേവീ"തി. "താതാ , അനനുച്ഛവികം രഞ്ഞാ കതം ഏവരൂപം സാസനം സുത്വാ തുമ്ഹാകം സതസഹസ്സം ദദമാനേന. അഹഞ്ഹി വോ മമ ദുഗ്ഗതപണ്ണാകാരേ തീണി സതസഹസ്സാനി ദമ്മി, അപരമ്പി തുമ്ഹേഹി രഞ്ഞോ കിം ആരോചിത"ന്തി? തേ ഇദഞ്ചിദഞ്ചാതി ഇതരാനിപി ദ്വേ സാസനാനി ആരോചയിംസു. ദേവീ പുരിമനയേനേവ പീതിയാ ഫുട്ഠസരീരാ തിക്ഖത്തും കിഞ്ചി അസല്ലക്ഖേത്വാ ചതുത്ഥേ വാരേ തഥേവ സുത്വാ തീണി തീണി സതസഹസ്സാനി ദാപേസി, ഏവം തേ സബ്ബാനിപി ദ്വാദസ സതസഹസ്സാനി ലഭിംസു.

അഥ നേ ദേവീ പുച്ഛി - "രാജാ കഹം, താതാ"തി? ദേവി, "സത്ഥാരം ഉദ്ദിസ്സ 'പബ്ബജിസ്സാമീ'തി ഗതോ"തി. "മയ്ഹം തേന കിം സാസനം ദിന്ന"ന്തി? "സബ്ബം കിര തേന തുമ്ഹാകം ഇസ്സരിയം വിസ്സട്ഠം, തുമ്ഹേ കിര യഥാരുചിയാ സമ്പത്തിം അനുഭവഥാ"തി. "അമച്ചാ പന കഹം, താതാ"തി? തേപി "'രഞ്ഞാ സദ്ധിംയേവ പബ്ബജിസ്സാമാ'തി ഗതാ, ദേവീ"തി. സാ തേസം ഭരിയായോ പക്കോസാപേത്വാ, അമ്മാ, തുമ്ഹാകം സാമികാ "രഞ്ഞാ സദ്ധിം പബ്ബജിസ്സാമാ"തി ഗതാ, "തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ"തി? "കിം പന തേഹി അമ്ഹാകം സാസനം പഹിതം, ദേവീ"തി? "തേഹി കിര അത്തനോ സമ്പത്തി തുമ്ഹാകം വിസ്സട്ഠാ, തുമ്ഹേ കിര തം സമ്പത്തിം യഥാരുചി പരിഭുഞ്ജഥാ"തി. "തുമ്ഹേ പന, ദേവി, കിം കരിസ്സഥാ"തി? "അമ്മാ, സോ താവ രാജാ സാസനം സുത്വാ മഗ്ഗേ ഠിതകോവ തീഹി സതസഹസ്സേഹി തീണി രതനാനി പൂജേത്വാ ഖേളപിണ്ഡം വിയ സമ്പത്തിം പഹായ 'പബ്ബജിസ്സാമീ'തി നിക്ഖന്തോ, മയാ പന തിണ്ണം രതനാനം സാസനം സുത്വാ തീണി രതനാനി നവഹി സതസഹസ്സേഹി പൂജിതാനി, ന ഖോ പനേസാ സമ്പത്തി നാമ രഞ്ഞോയേവ ദുക്ഖാ, മയ്ഹമ്പി ദുക്ഖായേവ. കോ രഞ്ഞാ ഛഡ്ഡിതഖേളപിണ്ഡം ജാണുകേഹി പതിട്ഠഹിത്വാ മുഖേന ഗണ്ഹിസ്സതി, ന മയ്ഹം സമ്പത്തിയാ അത്ഥോ, അഹമ്പി സത്ഥാരം ഉദ്ദിസ്സ ഗന്ത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. "ദേവി, മയമ്പി തുമ്ഹേഹേവ സദ്ധിം പബ്ബജിസ്സാമാ"തി. "സചേ സക്കോഥ, സാധു, അമ്മാ"തി? "സക്കോമ, ദേവീ"തി. "സാധു, അമ്മാ, തേന ഹി ഏഥാ"തി രഥസഹസ്സം യോജാപേത്വാ രഥം ആരുയ്ഹ താഹി സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ പഠമം നദിം ദിസ്വാ യഥാ രഞ്ഞാ പുട്ഠം, തഥേവ പുച്ഛിത്വാ സബ്ബപവത്തിം സുത്വാ "രഞ്ഞോ ഗതമഗ്ഗം ഓലോകേഥാ"തി വത്വാ "സിന്ധവാനം പദവലഞ്ജം ന പസ്സാമ, ദേവീ"തി വുത്തേ "രാജാ തീണി രതനാനി ഉദ്ദിസ്സ നിക്ഖന്തോ സച്ചകിരിയം കത്വാ ഗതോ ഭവിസ്സതി. അഹമ്പി തീണി രതനാനി ഉദ്ദിസ്സ നിക്ഖന്താ, തേസമേവ അനുഭാവേന ഇദം ഉദകം വിയ മാ അഹോസീ"തി തിണ്ണം രതനാനം ഗുണം അനുസ്സരിത്വാ രഥസഹസ്സം പേസേസി. ഉദകം പിട്ഠിപാസാണസദിസം അഹോസി. ചക്കാനം അഗ്ഗഗ്ഗനേമിവട്ടിയോ നേവ തേമിംസു. ഏതേനേവ ഉപായേന ഇതരാ ദ്വേ നദിയോ ഉത്തരി.

അഥ സത്ഥാ തസ്സാഗമനഭാവം ഞത്വാ യഥാ അത്തനോ സന്തികേ നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ ന പഞ്ഞായന്തി, ഏവമകാസി. സാപി ഗച്ഛന്തീ ഗച്ഛന്തീ സത്ഥു സരീരതോ നിക്ഖന്താ ഛബ്ബണ്ണരസ്മിയോ ദിസ്വാ തഥേവ ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ പുച്ഛി - "ഭന്തേ, മഹാകപ്പിനോ

തുമ്ഹാകം ഉദ്ദിസ്സ നിക്ഖന്തോ ആഗതേത്ഥ മഞ്ഞേ, കഹം സോ, അമ്ഹാകമ്പി നം ദസ്സേഥാ''തി? ''നിസീദഥ താവ, ഇധേവ നം പസ്സിസ്സഥാ''തി . താ സബ്ബാപി തുട്ഠചിത്താ ''ഇധേവ കിര നിസിന്നാ സാമികേ പസ്സിസ്സാമാ''തി നിസീദിംസു. സത്ഥാ താസം അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി, അനോജാദേവീ ദേസനാവസാനേ സപരിവാരാ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. മഹാകപ്പിനത്ഥേരോ താസം വഡ്ഢിതധമ്മദേസനം സുണന്തോ സപരിവാരോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ താസം തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തപ്പത്തേ ദസ്സേസി. താസം കിര ആഗതക്ഖണേയേവ അത്തനോ സാമികേ കാസാവധരേ മുണ്ഡകസീസേ ദിസ്വാ ചിത്തം ഏകഗ്ഗം ന ഭവേയ്യ, തേന മഗ്ഗഫലാനി പത്തും ന സക്കുണേയ്യും. തസ്മാ അചലസദ്ധായ പതിട്ഠിതകാലേ താസം തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തപ്പത്തേയേവ ദസ്സേസി.

താപി തേ ദിസ്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം താവ പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പത്ത''ന്തി വത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ പബ്ബജ്ജം യാചിംസു. ഏവം കിര വുത്തേ ''സത്ഥാ ഉപ്പലവണ്ണായ ആഗമനം ചിന്തേസീ''തി ഏകച്ചേ വദന്തി. സത്ഥാ പന താ ഉപാസികായോ ആഹ - ''സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീഉപസ്സയേ പബ്ബജേഥാ''തി. താ അനുപുബ്ബേന ജനപദചാരികം ചരമാനാ അന്തരാമഗ്ഗേ മഹാജനേന അഭിഹടസക്കാരസമ്മാനാ പദസാവ വീസയോജനസതികം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീഉപസ്സയേ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണിംസു. സത്ഥാപി ഭിക്ഖുസഹസ്സം ആദായ ആകാസേനേവ ജേതവനം അഗമാസി. തത്ര സുദം ആയസ്മാ മഹാകപ്പിനോ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദീസു ''അഹോ സുഖം , അഹോ സുഖ''ന്തി ഉദാനം ഉദാനേന്തോ വിചരതി. ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ആരോചേസും - ''ഭന്തേ, മഹാകപ്പിനോ 'അഹോ സുഖം, അഹോ സുഖ'ന്തി ഉദാനം ഉദാനേന്തോ വിചരതി, അത്തനോ കാമസുഖം രജ്ജസുഖം ആരബ്ഭ കഥേസി മഞ്ഞേ''തി. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം, കപ്പിന, കാമസുഖം രജ്ജസുഖം ആരബ്ഭ ഉദാനം ഉദാനേസീ''തി. ''ഭഗവാ മേ, ഭന്തേ, തം ആരബ്ഭ ഉദാനഭാവം വാ അനുദാനഭാവം വാ ജാനാതീ''തി? സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ കാമസുഖം രജ്ജസുഖം ആരബ്ഭ ഉദാനം ഉദാനേതി, പുത്തസ്സ പന മേ ധമ്മപീതി നാമ ധമ്മരതി നാമ ഉപ്പജ്ജതി, സോ അമതമഹാനിബ്ബാനം ആരബ്ഭ ഏവ ഉദാനം ഉദാനേസീ''തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൭൯. ''ധമ്മപീതി സുഖം സേതി, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ;
അരിയപ്പവേദിതേ ധമ്മേ, സദാ രമതി പണ്ഡിതോ''തി.

തത്ഥ **ധമ്മപീതീ**തി ധമ്മപായകോ, ധമ്മം പിവന്തോതി അത്ഥോ. ധമ്മോ ച നാമേസ ന സക്കാ ഭാജനേന യാഗുആദീനി വിയ പാതും? നവവിധം പന ലോകുത്തരധമ്മം നാമകായേന ഫുസന്തോ ആരമ്മണതോ സച്ഛികരോന്തോ പരിഞ്ഞാഭിസമയാദീഹി ദുക്ഖാദീനി അരിയസച്ചാനി പടിവിജ്ഝന്തോ ധമ്മം പിവതി നാമ. **സുഖം സേതീ**തി ദേസനാമത്തമേവേതം, ചതൂഹിപി ഇരിയാപഥേഹി സുഖം വിഹരതീതി അത്ഥോ. **വിപ്പസന്നേനാ**തി അനാവിലേന നിരുപക്കിലേസേന. **അരിയപ്പവേദിതേ**തി ബുദ്ധാദീഹി അരിയേഹി പവേദിതേ സതിപട്ഠാനാദിഭേദേ ബോധിപക്ഖിയധമ്മേ. **സദാ രമതീ**തി ഏവരൂപോ ധമ്മപീതി വിപ്പസന്നേന ചേതസാ വിഹരന്തോ പണ്ഡിച്ചേന സമന്നാഗതോ സദാ രമതി അഭിരമതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസുന്തി.

മഹാകപ്പിനത്ഥേരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. പണ്ഡിതസാമണേരവത്ഥു

ഉദകഞ്ഹി നയന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പണ്ഡിതസാമണേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

അതീതേ കിര കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വീസതിഖീണാസവസഹസ്സപരിവാരോ ബാരാണസിം അഗമാസി. മനുസ്സാ അത്തനോ ബലം സല്ലക്ഖേത്വാ അട്ഠപി ദസപി ഏകതോ ഹുത്വാ അഗന്തുകദാനാദീനി അദംസു. അഥേകദിവസം സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ ഏവം അനുമോദനമകാസി -

> “ഉപാസകാ ഇധ ഏകച്ചോ ‘അത്തനോ സന്തകമേവ ദാതും വട്ടതി, കിം പരേന സമാദപിതേനാ’തി അത്തനാവ ദാനം ദേതി, പരം ന സമാദപേതി . സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഭോഗസമ്പദം ലഭതി, നോ പരിവാരസമ്പദം. ഏകച്ചോ പരം സമാദപേതി, അത്തനാ ന ദേതി. സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ പരിവാരസമ്പദം ലഭതി, നോ ഭോഗസമ്പദം ഏകച്ചോ അത്തനാപി ന ദേതി, പരമ്പി ന സമാദപേതി. സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ നേവ ഭോഗസമ്പദം ലഭതി, ന പരിവാരസമ്പദം, വിഘാസാദോവ ഹുത്വാ ജീവതി. ഏകച്ചോ അത്തനാ ച ദേതി, പരഞ്ച സമാദപേതി. സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഭോഗസമ്പദമ്പി ലഭതി പരിവാരസമ്പദമ്പീ”തി.

തം സുത്വാ സമീപേ ഠിതോ ഏകോ പണ്ഡിതപുരിസോ ചിന്തേസി - “അഹം ദാനി തഥാ കരിസ്സാമി, യഥാ മേ ദ്വേപി സമ്പത്തിയോ ഭവിസ്സന്തീ”തി. സോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ആഹ - “ഭന്തേ, സ്വാതനായ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി. “കിത്തകേഹി തേ ഭിക്ഖൂഹി അത്ഥോ”തി? “കിത്തകോ പന വോ, ഭന്തേ, പരിവാരോ”തി? “വീസതി ഭിക്ഖുസഹസ്സാനീ”തി. “ഭന്തേ, സബ്ബേഹി സദ്ധിം സ്വാതനായ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി. സത്ഥാ അധിവാസേസി. സോ ഗാമം പവിസിത്വാ, “അമ്മതാതാ, സ്വാതനായ മയാ ബുദ്ധപ്പമുഖോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ നിമന്തിതോ, തുമ്ഹേ യത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം ദാതും സക്ഖിസ്സഥ, തത്തകാനം ദാനം ദേഥാ”തി ആരോചേത്വാ വിചരന്തോ അത്തനോ അത്തനോ ബലം സല്ലക്ഖേത്വാ “മയം ദസന്നം ദസ്സാമ, മയം വീസതിയാ, മയം സതസ്സ, മയം പഞ്ചസതാന”ന്തി വുത്തേ സബ്ബേസം വചനം ആദിതോ പട്ഠായ പണ്ണേ ആരോപേസി.

തേന ച സമയേന തസ്മിം നഗരേ അതിദുഗ്ഗതഭാവേനേവ “മഹാദുഗ്ഗതോ”തി പഞ്ഞാതോ ഏകോ പുരിസോ അത്ഥി. സോ തമ്പി സമ്മുഖാഗതം ദിസ്വാ, സമ്മ മഹാദുഗ്ഗത, മയാ സ്വാതനായ ബുദ്ധപ്പമുഖോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ നിമന്തിതോ, സ്വേ നഗരവാസിനോ ദാനം ദസ്സന്തി, “ത്വം കതി ഭിക്ഖൂ ഭോജേസ്സസീ”തി? “സാമി, മയ്ഹം കിം ഭിക്ഖൂഹി, ഭിക്ഖൂഹി നാമ സധനാനം അത്ഥോ, മയ്ഹം പന സ്വേ യാഗുഅത്ഥായ തണ്ഡുലനാളിമത്തമ്പി നത്ഥി, അഹം ഭതിം കത്വാ ജീവാമി, കിം മേ ഭിക്ഖൂഹീ”തി? സമാദപകേന നാമ ബ്യത്തേന

ഭവിതബ്ബം. തസ്മാ സോ തേന "നത്ഥീ"തി വുത്തേപി തുണ്ഹീഭൂതോ അഹുത്വാ ഏവമാഹ - "സമ്മ മഹാദുഗ്ഗത, ഇമസ്മിം നഗരേ സുഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ സുഖുമവത്ഥം നിവാസേത്വാ നാനാഭരണപടിമണ്ഡിതാ സിരിസയനേ സയമാനാ ബഹൂ ജനാ സമ്പത്തിം അനുഭവന്തി, ത്വം പന ദിവസം ഭതിം കത്വാ കുച്ഛിപൂരണമത്തമ്പി ന ലഭസി, ഏവം സന്തേപി 'അഹം പുബ്ബേ പുഞ്ഞം അകതത്താ കിഞ്ചി ന ലഭാമീ'തി ന ജാനാസീ"തി? "ജാനാമി, സാമീ"തി. "അഥ കസ്മാ ഇദാനി പുഞ്ഞം ന കരോസി, ത്വം യുവാ ബലസമ്പന്നോ, കിം തയാ ഭതിം കത്വാപി യഥാബലം ദാനം ദാതും ന വട്ടതീ"തി? സോ തസ്മിം കഥേന്തേയേവ സംവേഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ "മയ്ഹമ്പി ഏകം ഭിക്ഖും പണ്ണേ ആരോപേഹി, കിഞ്ചിദേവ ഭതിം കത്വാ ഏകസ്സ ഭിക്ഖം ദസ്സാമീ"തി ആഹ. ഇതരോ "കിം ഏകേന ഭിക്ഖുനാ പണ്ണേ ആരോപിതേനാ"തി ന ആരോപേസി? മഹാദുഗ്ഗതോപി ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭരിയം ആഹ - "ഭദ്ദേ, നഗരവാസിനോ സ്വേ സങ്ഘഭത്തം കരിസ്സന്തി, അഹമ്പി സമാദപകേന 'ഏകസ്സ ഭിക്ഖം ദേഹീ'തി വുത്തോ, മയമ്പി സ്വേ ഏകസ്സ ഭിക്ഖം ദസ്സാമാ"തി. അഥസ്സ ഭരിയാ "മയം ദലിദ്ദാ, കസ്മാ തയാ സമ്പടിച്ഛിത"ന്തി അവത്വാവ, "സാമി, ഭദ്ദകം തേ കതം, മയം പുബ്ബേപി കിഞ്ചി അദത്വാ ഇദാനി ദുഗ്ഗതാ ജാതാ, മയം ഉഭോപി ഭതിം കത്വാ ഏകസ്സ ഭിക്ഖം ദസ്സാമ, സാമീ"തി വത്വാ ഉഭോപി ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ ഭതിട്ഠാനം അഗമംസു.

മഹാസേട്ഠി തം ദിസ്വാ "കിം, സമ്മ മഹാദുഗ്ഗത, ഭതിം കരിസ്സസീ"തി പുച്ഛി. "ആമ, അയ്യാ"തി. "കിം കരിസ്സസീ"തി? "യം തുമ്ഹേ കാരേസ്സഥ, തം കരിസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി മയം സ്വേ ദ്വേ തീണി ഭിക്ഖുസതാനി ഭോജേസ്സാമ, ഏഹി, ദാരൂനി ഫാലേഹീ"തി വാസിഫരസും നീഹരിത്വാ ദാപേസി. മഹാദുഗ്ഗതോ ദള്ഹം കച്ഛം ബന്ധിത്വാ മഹുസ്സാഹപ്പത്തോ വാസിം പഹായ ഫരസും ഗണ്ഹന്തോ, ഫരസും പഹായ വാസിം ഗണ്ഹന്തോ ദാരൂനി ഫാലേതി. അഥ നം സേട്ഠി ആഹ - "സമ്മ, ത്വം അജ്ജ അതിവിയ ഉസ്സാഹപ്പത്തോ കമ്മം കരോസി, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി? "സാമി, അഹം സ്വേ ഏകം ഭിക്ഖും ഭോജേസ്സാമീ"തി. തം സുത്വാ സേട്ഠി പസന്നമാനസോ ചിന്തേസി - "അഹോ ഇമിനാ ദുക്കരം കതം, 'അഹം ദുഗ്ഗതോ'തി തുണ്ഹീഭാവം അനാപജ്ജിത്വാ 'ഭതിം കത്വാ ഏകം ഭിക്ഖും ഭോജേസ്സാമീ'തി വദതീ"തി. സേട്ഠിഭരിയാപി തസ്സ ഭരിയം ദിസ്വാ, "അമ്മ, കിം കമ്മം കരിസ്സസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "യം തുമ്ഹേ കാരേസ്സഥ, തം കരോമീ"തി വുത്തേ ഉദുക്ഖലസാലം പവേസേത്വാ സുപ്പമുസലാദീനി ദാപേസി. സാ നച്ചന്തീ വിയ തുട്ഠപഹട്ഠാ വീഹിം കോട്ടേതി ചേവ ഓഫുണാതി ച. അഥ നം സേട്ഠിഭരിയാ പുച്ഛി - "അമ്മ, ത്വം അതിവിയ തുട്ഠപഹട്ഠാ കമ്മം കരോസി, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി? "അയ്യേ, ഇമം ഭതിം കത്വാ മയമ്പി ഏകം ഭിക്ഖും ഭോജേസ്സാമാ"തി. തം സുത്വാ സേട്ഠിഭരിയാപി തസ്സം "അഹോ വതായം ദുക്കരകാരികാ"തി പസീദി. സേട്ഠി മഹാദുഗ്ഗതസ്സ ദാരൂനം ഫാലിതകാലേ "അയം തേ ഭതീ"തി സാലീനം ചതസ്സോ നാളിയോ ദാപേത്വാ "അയം തേ തുട്ഠിദായോ"തി അപരാപി ചതസ്സോ നാളിയോ ദാപേസി.

സോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭരിയം ആഹ - "മയാ ഭതിം കത്വാ സാലി ലദ്ധോ, അയം നിവാപോ ഭവിസ്സതി, തയാ ലദ്ധായ ഭതിയാ ദധിതേലകടുകഭണ്ഡാനി ഗണ്ഹാഹീ"തി. സേട്ഠിഭരിയാപി പുന തസ്സാ ഏകം സപ്പികരോടികഞ്ചേവ ദധിഭാജനഞ്ച കടുകഭണ്ഡഞ്ച സുദ്ധതണ്ഡുലിനാളിഞ്ച ദാപേസി. ഇതി ച

ഉഭിന്നമ്പി നവ തണ്ഡുലനാളിയോ അഹേസും. തേ “ദേയ്യധമ്മോ നോ ലദ്ധോ”തി തുട്ഠഹട്ഠാ പാതോവ ഉട്ഠഹിംസു. ഭരിയാ മഹാദുഗ്ഗതം ആഹ - “ഗച്ഛ, സാമി, പണ്ണം പരിയേസിത്വാ ആഹരാ”തി. സോ അന്തരാപണേ പണ്ണം അദിസ്വാ നദീതീരം ഗന്ത്വാ “അജ്ജ അയ്യാനം ഭോജനം ദാതും ലഭിസ്സാമീ”തി പഹട്ഠമാനസോ ഗായന്തോ പണ്ണം ഉച്ചിനതി. മഹാജാലം ഖിപിത്വാ ഠിതോ കേവട്ടോ “മഹാദുഗ്ഗതസ്സ സദ്ദേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി തം പക്കോസിത്വാ പുച്ഛി - “അതിവിയ തുട്ഠചിത്തോ ഗായസി, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി? “പണ്ണം ഉച്ചിനാമി, സമ്മാ”തി. “കിം കരിസ്സസീ”തി? “ഏകം ഭിക്ഖും ഭോജേസ്സാമീ”തി. “അഹോ സുഖിതോ, ഭിക്ഖു, സോ തവ കിം പണ്ണം ഖാദിസ്സതീ”തി? “കിം കരോമി, സമ്മ, അത്തനാ ലദ്ധപണ്ണേന ഭോജേസ്സാമീ”തി? “തേന ഹി ഏഹീ”തി. “കിം കരോമി, സമ്മാ”തി? “ഇമേ മച്ഛേ ഗഹേത്വാ പാദഗ്ഘനകാനി അഡ്ഢഗ്ഘനകാനി കഹാപണഗ്ഘനകാനി ച ഉദ്ദാനാനി കരോഹീ”തി. സോ തഥാ അകാസി. ബദ്ധബദ്ധേ മച്ഛേ നഗരവാസിനോ നിമന്തിതനിമന്തിതാനം ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ ഹരിംസു. തസ്സ മച്ഛുദ്ദാനാനി കരോന്തസ്സേവ ഭിക്ഖാചാരവേലാ പാപുണി. സോ വേലം സല്ലക്ഖേത്വാ “ഗമിസ്സാമഹം, സമ്മ, അയം ഭിക്ഖൂനം ആഗമനവേലാ”തി ആഹ. “അത്ഥി പന കിഞ്ചി മച്ഛുദ്ദാന”ന്തി? “നത്ഥി, സമ്മ, സബ്ബാനി ഖീണാനീ”തി. “തേന ഹി മയാ അത്തനോ അത്ഥായ വാലുകായ നിഖണിത്വാ ചത്താരോ രോഹിതമച്ഛാ ഠപിതാ, സചേ ഭിക്ഖും ഭോജേതുകാമോസി, ഇമേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാ”തി തേ മച്ഛേ തസ്സ അദാസി.

തം ദിവസം പന സത്ഥാ പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ മഹാദുഗ്ഗതം അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പവിട്ഠം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി ആവജ്ജേന്തോ “മഹാദുഗ്ഗതോ ‘ഏകം ഭിക്ഖും ഭോജേസ്സാമീ’തി ഭരിയായ സദ്ധിം ഹിയ്യോ ഭതിം അകാസി, കതരം നു ഖോ ഭിക്ഖും ലഭിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ “മനുസ്സാ പണ്ണേ ആരോപിതസഞ്ഞായ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഗേഹേസു നിസീദാപേസ്സന്തി, മഹാദുഗ്ഗതോ മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും ന ലഭിസ്സതീ”തി ഉപധാരേസി. ബുദ്ധാ കിര ദുഗ്ഗതേസു അനുകമ്പം കരോന്തി. തസ്മാ സത്ഥാ പാതോവ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ “മഹാദുഗ്ഗതം സങ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ നിസീദി. മഹാദുഗ്ഗതേപി മച്ഛേ ഗഹേത്വാ ഗേഹം പവിസന്തേ സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ “കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ഓലോകേന്തോ “ഹിയ്യോ, മഹാദുഗ്ഗതോ ‘ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖം ദസ്സാമീ’തി അത്തനോ ഭരിയായ സദ്ധിം ഭതിം അകാസി, കതരം നു ഖോ ഭിക്ഖും ലഭിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ “നത്ഥേതസ്സ അഞ്ഞോ ഭിക്ഖു, സത്ഥാ പന മഹാദുഗ്ഗതസ്സ സങ്ഗഹം കരിസ്സാമീ”തി ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോ. മഹാദുഗ്ഗതോ അത്തനോ ഉപകപ്പനകം യാഗുഭത്തം പണ്ണസൂപേയ്യമ്പി തഥാഗതസ്സ ദദേയ്യ, “യംനൂനാഹം മഹാദുഗ്ഗതസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭത്തകാരകകമ്മം കരേയ്യ”ന്തി അഞ്ഞാതകവേസേന തസ്സ ഗേഹസമീപം ഗന്ത്വാ “അത്ഥി നു ഖോ കസ്സചി കിഞ്ചി ഭതിയാ കാതബ്ബ”ന്തി പുച്ഛി. മഹാദുഗ്ഗതോ തം ദിസ്വാ ആഹ - “സമ്മ, കിം കമ്മം കരിസ്സസീ”തി? “അഹം, സാമി, സബ്ബസിപ്പികോ, മയ്ഹം അജാനനസിപ്പം നാമ നത്ഥി, യാഗുഭത്താദീനിപി സമ്പാദേതും ജാനാമീ”തി. “സമ്മ, മയം തവ കമ്മേന അത്ഥികാ, തുയ്ഹം പന കിഞ്ചി ദാതബ്ബം ഭതിം ന പസ്സാമാ”തി. “കിം പന തേ കത്തബ്ബ”ന്തി? “ഏകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖം ദാതുകാമോമ്ഹി, തസ്സ യാഗുഭത്തസംവിധാനം ഇച്ഛാമീ”തി. “സചേ ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖം ദസ്സസി, ന മേ ഭതിയാ അത്ഥോ, കിം മമ പുഞ്ഞം ന വട്ടതീ”തി?

“ഏവം സന്തേ സാധു, സമ്മ, പവിസാ”തി. സോ തസ്സ ഗേഹം പവിസിത്വാ തേലതണ്ഡുലാദീനി ആഹരാപേത്വാ “ഗച്ഛ, അത്തനോ പത്തഭിക്ഖും ആനേഹീ”തി തം ഉയ്യോജേസി. ദാനവേയ്യാവടികോപി പണ്ണേ ആരോപിതനിയാമേനേവ തേസം തേസം ഗേഹാനി ഭിക്ഖൂ പഹിണി.

മഹാദുഗ്ഗതോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “മയ്ഹം പത്തഭിക്ഖും ദേഹീ”തി ആഹ. സോ തസ്മിം ഖണേ സതിം ലഭിത്വാ “അഹം തവ ഭിക്ഖും പമുട്ഠോ”തി ആഹ. മഹാദുഗ്ഗതോ തിഖിണായ സത്തിയാ കുച്ഛിയം പഹടോ വിയ, “സാമി, കസ്മാ മം നാസേസി, അഹം തയാ ഹിയ്യോ സമാദപിതോ ഭരിയായ സദ്ധിം ദിവസം ഭതിം കത്വാ അജ്ജ പാതോവ പണ്ണത്ഥായ നദീതീരേ ആഹിണ്ഡിത്വാ ആഗതോ, ദേഹി മേ ഏകം ഭിക്ഖു”ന്തി ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ പരിദേവി. മനുസ്സാ സന്നിപതിത്വാ “കിമേതം, മഹാദുഗ്ഗതാ”തി പുച്ഛിംസു. സോ തമത്ഥം ആരോചേസി. തേ വേയ്യാവടികം പുച്ഛിംസു - “സച്ചം കിര, സമ്മ, തയാ ഏസ ‘ഭതിം കത്വാ ഏകസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖം ദേഹീ’തി സമാദപിതോ”തി? “ആമ , അയ്യാ”തി. “ഭാരിയം തേ കമ്മം കതം, യോ ത്വം ഏത്തകേ ഭിക്ഖൂ സംവിദഹന്തോ ഏതസ്സ ഏകം ഭിക്ഖും നാദാസീ”തി. സോ തേസം വചനേന മങ്കുഭൂതോ തം ആഹ - “സമ്മ മഹാദുഗ്ഗത, മാ മം നാസയി, അഹം തവ കാരണാ മഹാവിഹേസം പത്തോ, മനുസ്സാ പണ്ണേ ആരോപിതനിയാമേന അത്തനോ അത്തനോ പത്തഭിക്ഖൂ നയിംസു, അത്തനോ ഗേഹേ നിസിന്നഭിക്ഖും നീഹരിത്വാ ദേന്തോ നാമ നത്ഥി, സത്ഥാ പന മുഖം ധോവിത്വാ ഗന്ധകുടിയമേവ നിസിന്നോ, രാജയുവരാജസേനാപതിആദയോ സത്ഥു ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമനം ഓലോകേന്താ നിസിന്നാ സത്ഥു പത്തം ഗഹേത്വാ ‘ഗമിസ്സാമാ’തി. ബുദ്ധാ നാമ ദുഗ്ഗതേ അനുകമ്പം കരോന്തി, ത്വം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ‘ദുഗ്ഗതോമ്ഹി, ഭന്തേ, മമ സങ്ഗഹം കരോഥാ’തി സത്ഥാരം വന്ദ, സചേ തേ പുഞ്ഞം അത്ഥി, അദ്ധാ ലച്ഛസീ”തി.

സോ വിഹാരം അഗമാസി. അഥ നം അഞ്ഞേസു ദിവസേസു വിഹാരേ വിഘാസാദഭാവേന ദിട്ഠത്താ രാജയുവരാജാദയോ, “മഹാദുഗ്ഗത, ന താവ ഭത്തകാലോ, കസ്മാ ത്വം ആഗച്ഛസീ”തി ആഹംസു. സോ “ജാനാമി, സാമി, ‘ന താവ ഭത്തകാലോ’തി. സത്ഥാരം പന വന്ദിതും ആഗച്ഛാമീ”തി വദന്തോ ഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിയാ ഉമ്മാരേ സീസം ഠപേത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, “ഭന്തേ, ഇമസ്മിം നഗരേ മയാ ദുഗ്ഗതതരോ നത്ഥി, അവസ്സയോ മേ ഹോഥ, കരോഥ മേ സങ്ഗഹ”ന്തി ആഹ. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിദ്വാരം വിവരിത്വാ പത്തം നീഹരിത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സോ ചക്കവത്തിസിരിം പത്തോ വിയ അഹോസി, രാജയുവരാജാദയോ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ മുഖാനി ഓലോകയിംസു. സത്ഥാരാ ദിന്നപത്തഞ്ഹി കോചി ഇസ്സരിയവസേന ഗഹേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. ഏവം പന വദിംസു, “സമ്മ മഹാദുഗ്ഗത, സത്ഥു പത്തം അമ്ഹാകം ദേഹി ഏത്തകം നാമ തേ ധനം ദസ്സാമ, ത്വം ദുഗ്ഗതോ ധനം ഗണ്ഹാഹി, കിം തേ പത്തേനാ”തി? മഹാദുഗ്ഗതോ “ന കസ്സചി ദസ്സാമി, ന മേ ധനേന അത്ഥോ, സത്ഥാരംയേവ ഭോജേസ്സാമീ”തി ആഹ. അവസേസാ തം യാചിത്വാ പത്തം അലഭിത്വാ നിവത്തിംസു. രാജാ പന “മഹാദുഗ്ഗതോ ധനേന പലോഭിയമാനോപി സത്ഥു പത്തം ന ദേതി, സത്ഥാരാ ച സയം ദിന്നപത്തം കോചി ഗഹേതും ന സക്കോതി, ഇമസ്സ ദേയ്യധമ്മോ നാമ കിത്തകോ ഭവിസ്സതി, ഇമിനാ ദേയ്യധമ്മസ്സ ദിന്നകാലേ സത്ഥാരം ആദായ ഗേഹം നേത്വാ മയ്ഹം സമ്പാദിതം ആഹാരം ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിംയേവ അഗമാസി.

സക്കോപി ദേവരാജാ യാഗുഖജ്ജകഭത്തസൂപേയ്യപണ്ണാദീനി സമ്പാദേത്വാ സത്ഥു നിസീദനാരഹം ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ നിസീദി.

മഹാദുഗ്ഗതോ സത്ഥാരം നേത്വാ "പവിസഥ, ഭന്തേ"തി ആഹ. വസനഗേഹഞ്ചസ്സ നീചം ഹോതി, അനോനതേന പവിസിതും ന സക്കാ. ബുദ്ധാ ച നാമ ഗേഹം പവിസന്താ ന ഓനമിത്വാ പവിസന്തി. ഗേഹഞ്ഹി പവിസനകാലേ മഹാപഥവീ വാ ഹേട്ഠാ ഓഗച്ഛതി, ഗേഹം വാ ഉദ്ധം ഗച്ഛതി. ഇദം തേസം സുദിന്നദാനസ്സ ഫലം. പുന നിക്ഖമിത്വാ ഗതകാലേ സബ്ബം പാകതികമേവ ഹോതി. തസ്മാ സത്ഥാ ഠിതകോവ ഗേഹം പവിസിത്വാ സക്കേന പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. സത്ഥരി നിസിന്നേ രാജാ ആഹ - "സമ്മ മഹാദുഗ്ഗത, തയാ അമ്ഹാകം യാചന്താനമ്പി സത്ഥു പത്തോ ന ദിന്നോ, പസ്സാമ താവ, കീദിസോ തേ സത്ഥു സക്കാരോ കതോ"തി? അഥസ്സ സക്കോ യാഗുഖജ്ജകാദീനി വിവരിത്വാ ദസ്സേസി. തേസം വാസഗന്ധോ സകലനഗരം ഛാദേത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ യാഗുആദീനി ഓലോകേത്വാ ഭഗവന്തം ആഹ - "ഭന്തേ, 'അഹം മഹാദുഗ്ഗതസ്സ ദേയ്യധമ്മോ കിത്തകോ ഭവിസ്സതി, ഇമിനാ ദേയ്യധമ്മേ ദിന്നേ സത്ഥാരം ഗേഹം നേത്വാ അത്തനോ സമ്പാദിതം ആഹാരം ദസ്സാമീ'തി ചിന്തേത്വാ ആഗതോ, മയാ ഏവരൂപോ ആഹാരോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, മയി ഇധ ഠിതേ മഹാദുഗ്ഗതോ കിലമേയ്യ, ഗച്ഛാമഹ"ന്തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പക്കാമി. സക്കോപി സത്ഥാരം യാഗുആദീനി ദത്വാ സക്കച്ചം പരിവിസി. സത്ഥാപി കതഭത്തകിച്ചോ അനുമോദനം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

സക്കോ മഹാദുഗ്ഗതസ്സ സഞ്ഞം അദാസി. സോ പത്തം ഗഹേത്വാ സത്ഥാരം അനുഗച്ഛി. സക്കോ നിവത്തിത്വാ മഹാദുഗ്ഗതസ്സ ഗേഹദ്വാരേ ഠിതോ ആകാസം ഓലോകേസി. താവദേവ ആകാസതോ സത്തരതനവസ്സം വസ്സിത്വാ തസ്സ ഗേഹേ സബ്ബഭാജനാനി പൂരേത്വാ സകലം ഗേഹം പൂരേസി. തസ്സ ഗേഹേ ഓകാസോ നാഹോസി. തസ്സ ഭരിയാ ദാരകേ ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ നീഹരിത്വാ ബഹി അട്ഠാസി. സോ സത്ഥാരം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തോ ദാരകേ ബഹി ദിസ്വാ "കിം ഇദ"ന്തി പുച്ഛി. "സാമി, സകലം നോ ഗേഹം സത്തഹി രതനേഹി പുണ്ണം, പവിസിതും ഓകാസോ നത്ഥീ"തി. സോ "അജ്ജേവ മേ ദാനേന വിപാകോ ദിന്നോ"തി ചിന്തേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ, "കസ്മാ ആഗതോസീ"തി വുത്തേ ആഹ -"ദേവ, ഗേഹം മേ സത്തഹി രതനേഹി പുണ്ണം, തം ധനം ഗണ്ഹഥാ"തി. രാജാ "അഹോ ബുദ്ധാനം ദിന്നദാനം, അജ്ജേവ മത്ഥകം പത്ത"ന്തി ചിന്തേത്വാ തം ആഹ - "കിം തേ ലദ്ധും വട്ടതീ"തി? "ധനഹരണത്ഥായ സകടസഹസ്സം, ദേവാ"തി. രാജാ സകടസഹസ്സം പേസേത്വാ ധനം ആഹരാപേത്വാ രാജങ്ഗണേ ഓകിരാപേസി. താലപ്പമാണോ രാസി അഹോസി. രാജാ നഗരേ സന്നിപാതാപേത്വാ "ഇമസ്മിം നഗരേ അത്ഥി കസ്സചി ഏത്തകം ധന"ന്തി പുച്ഛി. "നത്ഥി, ദേവാ"തി. "ഏവം മഹാധനസ്സ കിം കാതും വട്ടതീ"തി? "സേട്ഠിട്ഠാനം ദാതും വട്ടതി, ദേവാ"തി. രാജാ തസ്സ മഹാസക്കാരം കത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനം ദാപേസി.

അഥസ്സ പുബ്ബേ ഏകസ്സ സേട്ഠിനോ ഗേഹട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ "ഏത്ഥ ജാതേ ഗച്ഛേ ഹരാപേത്വാ ഗേഹം ഉട്ഠാപേത്വാ വസാഹീ"തി ആഹ. തസ്സ തം ഠാനം സോധേത്വാ സമം കത്വാ ഭൂമിയാ ഖഞ്ഞമാനായ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആഹച്ച നിധികുമ്ഭിയോ ഉട്ഠഹിംസു. തേന രഞ്ഞോ ആരോചിതേ "തവ പുഞ്ഞേന നിബ്ബത്താ, ത്വമേവ ഗണ്ഹാഹീ"തി ആഹ. സോ ഗേഹം കാരേത്വാ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം അദാസി. തതോ പരമ്പി

യാവതായുകം തിട്ഠന്തോ പുഞ്ഞാനി കരിത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തോ.

ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ തതോ ചുതോ സാവത്ഥിയം സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സൂപട്ഠാകകുലേ സേട്ഠിധീതു കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അഥസ്സാ മാതാപിതരോ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ ഗബ്ഭപരിഹാരം അദംസു. തസ്സാ അപരേന സമയേന ഏവരൂപോ ദോഹളോ ഉപ്പജ്ജി - ''അഹോ വതാഹം ധമ്മസേനാപതിം ആദിം കത്വാ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം രോഹിതമച്ഛരസേന ദാനം ദത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി നിവാസേത്വാ ആസനപരിയന്തേ നിസിന്നാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഉച്ഛിട്ഠഭത്തം പരിഭുഞ്ജേയ്യ''ന്തി. സാ മാതാപിതൂനം ആരോചേത്വാ തഥാ അകാസി, ദോഹളോ പടിപസ്സമ്ഭി. അഥസ്സാ തതോ അപരേസുപി സത്തസു മങ്ഗലേസു രോഹിതമച്ഛരസേനേവ ധമ്മസേനാപതിത്ഥേരപ്പമുഖാനി പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി ഭോജേസും. സബ്ബം തിസ്സകുമാരസ്സ വത്ഥുമ്ഹി വുത്തനിയാമേനേവ വേദിതബ്ബം. അയമസ്സ പന മഹാദുഗ്ഗതകാലേ ദിന്നസ്സ രോഹിതമച്ഛരസദാനസ്സേവ നിസ്സന്ദോ. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ പനസ്സ, ''ഭന്തേ, ദാസസ്സ വോ സിക്ഖാപദാനി ദേഥാ''തി മാതരാ വുത്തേ ഥേരോ ആഹ - ''കോനാമോ അയം ദാരകോ''തി? ''ഭന്തേ, ഇമസ്സ ദാരകസ്സ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായ ഇമസ്മിം ഗേഹേ ജളാ ഏളമൂഗാപി പണ്ഡിതാ ജാതാ, തസ്മാ മേ പുത്തസ്സ **പണ്ഡിതോ**ത്വേവ നാമം ഭവിസ്സതീ''തി. ഥേരോ സിക്ഖാപദാനി അദാസി. ജാതദിവസതോ പട്ഠായ പനസ്സ ''നാഹം മമ പുത്തസ്സ അജ്ഝാസയം ഭിന്ദിസ്സാമീ''തി മാതു ചിത്തം ഉപ്പജ്ജി. സോ സത്തവസ്സികകാലേ മാതരം ആഹ - ''അമ്മ, ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. ''സാധു, താത, 'അഹം തവ അജ്ഝാസയം ന ഭിന്ദിസ്സാമിച്ചേവ മനം ഉപ്പാദേസി'''ന്തി വത്വാ ഥേരം നിമന്തേത്വാ ഭോജേത്വാ, ''ഭന്തേ, ദാസോ വോ പബ്ബജിതുകാമോ, അഹം ഇമം സായന്ഹസമയേ വിഹാരം ആനേസ്സാമീ''തി ഥേരം ഉയ്യോജേത്വാ ഞാതകേ സന്നിപാതാപേത്വാ ''മമ പുത്തസ്സ ഗിഹികാലേ കത്തബ്ബസക്കാരം അജ്ജേവ കരിസ്സാമാ''തി മഹന്തം സക്കാരം കാരേത്വാ തം ആദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ''ഇമം, ഭന്തേ, പബ്ബാജേഥാ''തി ഥേരസ്സ അദാസി.

ഥേരോ പബ്ബജ്ജായ ദുക്കരഭാവം ആചിക്ഖിത്വാ ''കരിസ്സാമഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ഓവാദ''ന്തി വുത്തേ ''തേന ഹി ഏഹീ''തി കേസേ തേമേത്വാ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖിത്വാ പബ്ബാജേസി. മാതാപിതരോപിസ്സ സത്താഹം വിഹാരേയേവ വസന്താ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ രോഹിതമച്ഛരസേനേവ ദാനം ദത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സായം ഗേഹം അഗമംസു. ഥേരോ അട്ഠമേ ദിവസേ അന്തോഗാമം ഗച്ഛന്തോ തം ആദായ ഗച്ഛതി, ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം നാഗമാസി. കിം കാരണാ? ന താവസ്സ പത്തചീവരഗ്ഗഹണാനി വാ ഇരിയാപഥോ വാ പാസാദികോ ഹോതി, അപിച വിഹാരേ ഥേരസ്സ കത്തബ്ബവത്തം അത്ഥി. ഥേരോ ഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘേ അന്തോഗാമം പവിട്ഠേ സകലവിഹാരം വിചരന്തോ അസമ്മജ്ജനട്ഠാനം സമ്മജ്ജിത്വാ തുച്ഛഭാജനേസു പാനീയപരിഭോജനീയാനി ഉപട്ഠപേത്വാ ദുന്നിക്ഖിത്താനി മഞ്ചപീഠാദീനി പടിസാമേത്വാ പച്ഛാ ഗാമം പവിസതി. അപിച ''അഞ്ഞതിത്ഥിയാ തുച്ഛവിഹാരം പവിസിത്വാ 'പസ്സഥ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാനം നിസിന്നട്ഠാനാനീ'തി വത്തും മാ ലഭിംസൂ''തി

സകലവിഹാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ പച്ഛാ ഗാമം പവിസതി. തസ്മാ തം ദിവസമ്പി സാമണേരേന പത്തചീവരം ഗാഹാപേത്വാ ദിവാതരം പിണ്ഡായ പാവിസി.

സാമണേരോ ഉപജ്ഝായേന സദ്ധിം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ മാതികം ദിസ്വാ, “ഭന്തേ, ഇദം കിം നാമാ”തി പുച്ഛി. “മാതികാ നാമ, സാമണേരാ”തി. “ഇമായ കിം കരോന്തീ”തി? “ഇതോ ചിതോ ച ഉദകം ആഹരിത്വാ അത്തനോ സസ്സകമ്മം സമ്പാദേന്തീ”തി. “കിം പന, ഭന്തേ, ഉദകസ്സ ചിത്തം അത്ഥീ”തി ? “നത്ഥാവുസോ”തി. “ഏവരൂപം അചിത്തകം അത്തനോ ഇച്ഛിതട്ഠാനം ഹരന്തി, ഭന്തേ”തി? “ആമാവുസോ”തി. സോ ചിന്തേസി - “സചേ ഏവരൂപമ്പി അചിത്തകം അത്തനോ ഇച്ഛിതിച്ഛിതട്ഠാനം ഹരിത്വാ കമ്മം കരോന്തി, കസ്മാ സചിത്തകാപി ചിത്തം അത്തനോ വസേ വത്തേത്വാ സമണധമ്മം കാതും ന സക്ഖിസ്സന്തീ”തി. അഥേസോ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ ഉസുകാരേ സരദണ്ഡകം അഗ്ഗിമ്ഹി താപേത്വാ അക്ഖികോടിയാ ഓലോകേത്വാ ഉജുകം കരോന്തേ ദിസ്വാ, “ഇമേ, ഭന്തേ, കേ നാമാ”തി പുച്ഛി. “ഉസുകാരാ നാമാവുസോ”തി. “കിം പനേതേ കരോന്തീ”തി? “അഗ്ഗിമ്ഹി താപേത്വാ സരദണ്ഡകം ഉജും കരോന്തീ”തി. “സചിത്തകോ, ഭന്തേ, ഏസോ”തി? “അചിത്തകോ, ആവുസോ”തി . സോ ചിന്തേസി - “സചേ അചിത്തകം ഗഹേത്വാ അഗ്ഗിമ്ഹി താപേത്വാ ഉജും കരോന്തി, കസ്മാ സചിത്തകാപി അത്തനോ ചിത്തം വസേ വത്തേത്വാ സമണധമ്മം കാതും ന സക്ഖിസ്സന്തീ”തി. അഥേസോ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ ദാരൂനി അരനേമിനാഭിആദീനി തച്ഛന്തേ ദിസ്വാ, “ഭന്തേ, ഇമേ കേ നാമാ”തി പുച്ഛി. “തച്ഛകാ നാമാവുസോ”തി. “കിം പനേതേ കരോന്തീ”തി? “ദാരൂനി ഗഹേത്വാ യാനകാദീനം ചക്കാദീനി കരോന്തി, ആവുസോ”തി. “ഏതാനി പന സചിത്തകാനി, ഭന്തേ”തി? “അചിത്തകാനി, ആവുസോ”തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - “സചേ അചിത്തകാനി കട്ഠകലിങ്ഗരാനി ഗഹേത്വാ ചക്കാദീനി കരോന്തി, കസ്മാ സചിത്തകാ അത്തനോ ചിത്തം വസേ വത്തേത്വാ സമണധമ്മം കാതും ന സക്ഖിസ്സന്തീ”തി. സോ ഇമാനി കാരണാനി ദിസ്വാ, “ഭന്തേ, സചേ തുമ്ഹാകം പത്തചീവരേ തുമ്ഹേ ഗണ്ഹേയ്യാഥ, അഹം നിവത്തേയ്യ”ന്തി. ഥേരോ “അയം അധുനാ പബ്ബജിതോ ദഹരസാമണേരോ മം അനുബന്ധമാനോ ഏവം വദേതീ”തി ചിത്തം അനുപ്പാദേത്വാവ “ആഹര, സാമണേരാ”തി വത്വാ അത്തനോ പത്തചീവരം അഗ്ഗഹേസി.

സാമണേരോപി ഉപജ്ഝായം വന്ദിത്വാ നിവത്തന്തോ, “ഭന്തേ, മയ്ഹം ആഹാരം ആഹരന്തോ രോഹിതമച്ഛരസേനേവ ആഹരേയ്യാഥാ”തി ആഹ. “കഥം ലഭിസ്സാമാവുസോ”തി? “ഭന്തേ, അത്തനോ പുഞ്ഞേന അലഭന്താ മമ പുഞ്ഞേന ലഭിസ്സഥാ”തി ആഹ. ഥേരോ “ദഹരസാമണേരസ്സ ബഹി നിസിന്നകസ്സ പരിപന്ഥോപി ഭവേയ്യാ”തി കുഞ്ജികം ദത്വാ “മയ്ഹം വസനഗബ്ഭസ്സ ദ്വാരം വിവരിത്വാ അന്തോ പവിസിത്വാ നിസീദേയ്യാസീ”തി ആഹ. സോ തഥാ കത്വാ അത്തനോ കരജകായേ ഞാണം ഓതാരേത്വാ അത്തഭാവം സമ്മസന്തോ നിസീദി. അഥസ്സ ഗുണതേജേന സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ “കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ഉപധാരേന്തോ “പണ്ഡിതസാമണേരോ ഉപജ്ഝായസ്സ പത്തചീവരം ദത്വാ ‘സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ’തി നിവത്തോ, മയാപി തത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ ചത്താരോ മഹാരാജേ ആമന്തേത്വാ “വിഹാരസ്സ ഉപവനേ വസന്തേ സകുണേ പലാപേത്വാ സമന്തതോ ആരക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി വത്വാ ചന്ദദേവപുത്തം “ചന്ദമണ്ഡലം ആകഡ്ഢിത്വാ ഗണ്ഹാഹീ”തി, സൂരിയദേവപുത്തം “സൂരിയമണ്ഡലം ആകഡ്ഢിത്വാ ഗണ്ഹാഹീ”തി വത്വാ

സയം ഗന്ത്വാ ആവിഞ്ഛനരജ്ജുട്ഠാനേ ആരക്ഖം ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി, വിഹാരേ പുരാണപണ്ണസ്സ പതന്തസ്സപി സദ്ദോ നാഹോസി, സാമണേരസ്സ ചിത്തം ഏകഗ്ഗം അഹോസി. സോ അന്തരാഭത്തേയേവ അത്തഭാവം സമ്മസിത്വാ തീണി ഫലാനി പാപുണി.

ഥേരോപി "സാമണേരോ വിഹാരേ നിസിന്നോ, തസ്സ ഉപകപ്പനകം ഭോജനം അസുകകുലേ നാമ സക്കാ ലദ്ധു"ന്തി ഏകം പേമഗാരവയുത്തം ഉപട്ഠാകകുലം അഗമാസി. തത്ഥ ച മനുസ്സാ തം ദിവസം രോഹിതമച്ഛേ ലഭിത്വാ ഥേരസ്സേവ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ നിസീദിംസു. തേ ഥേരം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ , "ഭന്തേ, ഭദ്ദകം വോ കതം ഇധാഗച്ഛന്തേഹീ"തി അന്തോഗേഹേ പവേസേത്വാ യാഗുഖജ്ജകാദീനി ദത്വാ രോഹിതമച്ഛരസേനസ്സ പിണ്ഡപാതം അദംസു. ഥേരോ ഹരണാകാരം ദസ്സേസി. മനുസ്സാ "പരിഭുഞ്ജഥ, ഭന്തേ, ഹരണകഭത്തമ്പി ലഭിസ്സഥാ"തി വത്വാ ഥേരസ്സ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ പത്തം രോഹിതമച്ഛരസഭോജനസ്സ പൂരേത്വാ അദംസു. ഥേരോ "സാമണേരോ മേ ഛാതോ"തി സീഘം അഗമാസി. സത്ഥാപി തം ദിവസം കാലസ്സേവ ഭുഞ്ജിത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഏവം ആവജ്ജേസി - "പണ്ഡിതസാമണേരോ ഉപജ്ഝായസ്സ പത്തചീവരം ദത്വാ 'സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ'തി നിവത്തോ, നിപ്ഫജ്ജിസ്സതി നു ഖോ അസ്സ പബ്ബജിതകിച്ച"ന്തി ഉപധാരേന്തോ തിണ്ണം ഫലാനം പത്തഭാവം ഞത്വാ "അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയോ അത്ഥി, നത്ഥീ"തി ആവജ്ജേന്തോ "അത്ഥീ"തി ദിസ്വാ "പുരേഭത്തമേവ അരഹത്തം പത്തും സക്ഖിസ്സതി, ന സക്ഖിസ്സതീ"തി ഉപധാരേന്തോ "സക്ഖിസ്സതീ"തി അഞ്ഞാസി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "സാരിപുത്തോ സാമണേരസ്സ ഭത്തം ആദായ സീഘം ആഗച്ഛതി, അന്തരായമ്പിസ്സ കരേയ്യ ദ്വാരകോട്ഠകേ ആരക്ഖം ഗഹേത്വാ നിസീദിസ്സാമി, അഥ നം പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സാമി, തസ്മിം പഞ്ഹേ വിസ്സജ്ജിയമാനേ സാമണേരോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിസ്സതീ"തി. തതോ ഗന്ത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ ഠത്വാ സമ്പത്തം ഥേരം ചത്താരോ പഞ്ഹേ പുച്ഛി, പുട്ഠം പുട്ഠം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേസി.

തത്രിദം പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനം - സത്ഥാ കിര നം ആഹ - "സാരിപുത്ത, കിം തേ ലദ്ധ"ന്തി? "ആഹാരോ, ഭന്തേ"തി. "ആഹാരോ നാമ കിം ആഹരതി, സാരിപുത്താ"തി? "വേദനം, ഭന്തേ"തി. "വേദനം കിം ആഹരതി, സാരിപുത്താ"തി? "രൂപം, ഭന്തേ"തി. "രൂപം പന കിം ആഹരതി, സാരിപുത്താ"തി ? "ഫസ്സം, ഭന്തേ"തി. തത്രായം അധിപ്പായോ - "ജിഘച്ഛിതേന ഹി പരിഭുത്തോ ആഹാരോ തസ്സ ഖുദ്ദം പരിഹരിത്വാ സുഖം വേദനം ആഹരതി. ആഹാരപരിഭോഗേന സുഖിതസ്സ സുഖായ വേദനായ ഉപ്പജ്ജമാനായ സരീരേ വണ്ണസമ്പത്തി ഹോതി. ഏവം വേദനാ രൂപം ആഹരതി. സുഖിതോ പന ആഹാരജരൂപവസേന ഉപ്പന്നസുഖസോമനസ്സോ 'ഇദാനി മേ അസ്സാദോ ജാതോ'തി നിപ്പജ്ജന്തോ വാ നിസീദന്തോ വാ സുഖസമ്ഫസ്സം പടിലഭതീ"തി.

ഏവം ഇമേസു ചതൂസു പഞ്ഹേസു വിസ്സജ്ജികേസു സാമണേരോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്തോ. സത്ഥാപി ഥേരം ആഹ - "ഗച്ഛ, സാരിപുത്ത, തവ സാമണേരസ്സ ഭത്തം ദേഹീ"തി. ഥേരോ ഗന്ത്വാ ദ്വാരം ആകോടേസി. സാമണേരോ നിക്ഖമിത്വാ ഥേരസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം ഠപേത്വാ താലവണ്ടേന ഥേരം ബീജി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "സാമണേര, ഭത്തകിച്ചം കരോഹീ"തി. "തുമ്ഹേ പന, ഭന്തേ"തി. "കതം മയാ ഭത്തകിച്ചം, ത്വം കരോഹീ"തി. സത്തവസ്സികദാരകോ പബ്ബജിത്വാ അട്ഠമേ

ദിവസേ തം ഖണം വികസിതപദുമുപ്പലസദിസോ അരഹത്തം പത്തോ, പച്ചവേക്ഖിതട്ഠാനം പന പച്ചവേക്ഖന്തോ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചമകാസി. തേന പത്തം ധോവിത്വാ പടിസാമിതകാലേ ചന്ദദേവപുത്തോ ചന്ദമണ്ഡലം വിസ്സജ്ജേസി, സൂരിയദേവപുത്തോ സൂരിയമണ്ഡലം. ചത്താരോ മഹാരാജാനോ ചതുദ്ദിസം ആരക്ഖം വിസ്സജ്ജേസും, സക്കോ ദേവരാജാ ആവിഞ്ഛനകേ ആരക്ഖം വിസ്സജ്ജേസി. സൂരിയോ മജ്ഝട്ഠാനതോ ഗലിത്വാ ഗതോ.

ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു, ''ഛായാ അധികപ്പമാണാ ജാതാ, സൂരിയോ മജ്ഝട്ഠാനതോ ഗലിത്വാ ഗതോ, സാമണേരേന ച ഇദാനേവ ഭുത്തം, കിം നു ഖോ ഏത''ന്തി. സത്ഥാ തം പവത്തിം ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛി - ''ഭിക്ഖവേ, കിം കഥേഥാ''തി? ''ഇദം നാമ, ഭന്തേ''തി? ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, പുഞ്ഞവതോ സമണധമ്മം കരണകാലേ ചന്ദദേവപുത്തോ ചന്ദമണ്ഡലം, സൂരിയദേവപുത്തോ സൂരിയമണ്ഡലം ആകഡ്ഢിത്വാ ഗണ്ഹി, ചത്താരോ മഹാരാജാനോ വിഹാരോപവനേ ചതുദ്ദിസം ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു, സക്കോ ദേവരാജാ ആവിഞ്ഛനകേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹി, അഹമ്പി 'ബുദ്ധോമ്ഹീ'തി അപ്പോസ്സുക്കോ നിസീദിതും നാലത്ഥം, ഗന്ത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ മമ പുത്തസ്സ ആരക്ഖം അഗ്ഗഹേസിം, നേത്തികേ ച മാതികായ ഉദകം ഹരന്തേ, ഉസുകാരേ ച ഉസും ഉജ്ജും കരോന്തേ, തച്ഛകേ ച ദാരൂനി തച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ഏത്തകം ആരമ്മണം ഗഹേത്വാ പണ്ഡിതാ അത്താനം ദമേത്വാ അരഹത്തം ഗണ്ഹന്തിയേവാ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൦. ''ഉദകഞ്ഹി നയന്തി നേത്തികാ, ഉസുകാരാ നമയന്തി തേജനം;
ദാരും നമയന്തി തച്ഛകാ, അത്താനം ദമയന്തി പണ്ഡിതാ''തി.

തത്ഥ **ഉദക**ന്തി പഥവിയാ ഥലട്ഠാനം ഖണിത്വാ ആവാടട്ഠാനം പൂരേത്വാ മാതികം വാ കത്വാ രുക്ഖദോണിം വാ ഠപേത്വാ അത്തനാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതട്ഠാനം ഉദകം. നേന്തീതി **നേത്തികാ. തേജന**ന്തി കണ്ഡം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - നേത്തികാ അത്തനോ രുചിയാ ഉദകം **നയന്തി, ഉസുകാരാ**പി താപേത്വാ തേജനം **നമയന്തി** ഉസും ഉജ്ജും കരോന്തി. **തച്ഛകാ**പി നേമിആദീനം അത്ഥായ തച്ഛന്താ **ദാരും നമയന്തി** അത്തനോ രുചിയാ ഉജ്ജും വാ വങ്കം വാ കരോന്തി. ഏവം ഏത്തകം ആരമ്മണം കത്വാ **പണ്ഡിതാ** സോതാപത്തിമഗ്ഗാദീനി ഉപ്പാദേന്താ **അത്താനം ദമയന്തി,** അരഹത്തപ്പത്താ പന ഏകന്തദന്താ നാമ ഹോന്തീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പണ്ഡിതസാമണേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരവത്ഥു

സേലോ യഥാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

പുഥുജ്ജനാ കിര സാമണേരാദയോ ഥേരം ദിസ്വാ സീസേപി കണ്ണേസുപി നാസായപി ഗഹേത്വാ ''കിം, ചൂളപിത, സാസനസ്മിം ന ഉക്കണ്ഠസി, അഭിരമസീ''തി വദന്തി. ഥേരോ തേസു നേവ കുജ്ഝതി, ന ദുസ്സതി. ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''പസ്സഥാവുസോ, ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരം

ദിസ്വാ സാമണേരാദയോ ഏവഞ്ചേവഞ്ച വിഹേഠേന്തി, സോ തേസു നേവ കുജ്ഝതി, ന ദുസ്സതീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കിം കഥേഥ, ഭിക്ഖവേ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമം നാമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവാ നാമ നേവ കുജ്ഝന്തി, ന ദുസ്സന്തി. ഘനസേലസദിസാ ഹേതേ അചലാ അകമ്പിയാ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൧. ''സേലോ യഥാ ഏകഘനോ, വാതേന ന സമീരതി;
ഏവം നിന്ദാപസംസാസു, ന സമിഞ്ജന്തി പണ്ഡിതാ''തി.

തത്ഥ **നിന്ദാപസംസാസൂ**തി കിഞ്ചാപി ഇധ ദ്വേ ലോകധമ്മാ വുത്താ, അത്ഥോ പന അട്ഠന്നമ്പി വസേന വേദിതബ്ബോ. യഥാ ഹി **ഏകഘനോ** അസുസിരോ **സേലോ** പുരത്ഥിമാദിഭേദേന **വാതേന ന സമീരതി** ന ഇഞ്ജതി ന ചലതി, ഏവം അട്ഠസുപി ലോകധമ്മേസു അജ്ഝോത്ഥരന്തേസു **പണ്ഡിതാ ന സമിഞ്ജന്തി,** പടിഘവസേന വാ അനുനയവസേന വാ ന ചലന്തി ന കമ്പന്തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. കാണമാതുവത്ഥു

യഥാപി രഹദോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കാണമാതരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു വിനയേ (പാചി॰ ൨൩൦) ആഗതമേവ.

തദാ പന കാണമാതരാ അതുച്ഛഹത്ഥം ധീതരം പതികുലം പേസേതും പക്കേസു പൂവേസു ചതുക്ഖത്തും ചതുന്നം ഭിക്ഖൂനം ദിന്നകാലേ സത്ഥാരാ തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം സിക്ഖാപദേ പഞ്ഞത്തേ കാണായ സാമികേന അഞ്ഞായ പജാപതിയാ ആനീതായ കാണാ തം പവത്തിം സുത്വാ ''ഇമേഹി മേ ഘരാവാസോ നാസിതോ''തി ദിട്ഠദിട്ഠേ ഭിക്ഖൂ അക്കോസതി പരിഭാസതി. ഭിക്ഖൂ തം വീഥിം പടിപജ്ജിതും ന വിസഹിംസു. സത്ഥാ തം പവത്തിം ഞത്വാ തത്ഥ അഗമാസി. കാണമാതാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖജ്ജകം അദാസി. സത്ഥാ കതപാതരാസോ ''കഹം കാണാ''തി പുച്ഛി. ''ഏസാ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ദിസ്വാ മങ്കുഭൂതാ രോദന്തീ ഠിതാ''തി. ''കിം കാരണാ''തി? ''ഏസാ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ അക്കോസതി പരിഭാസതി, തസ്മാ തുമ്ഹേ ദിസ്വാ മങ്കുഭൂതാ രോദമാനാ ഠിതാ''തി. അഥ നം സത്ഥാ പക്കോസാപേത്വാ - ''കാണേ, കസ്മാ മം ദിസ്വാ മങ്കുഭൂതാ നിലീയിത്വാ രോദസീ''തി. അഥസ്സാ മാതാ തായ കതകിരിയം ആരോചേസി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - ''കിം പന കാണമാതേ മമ സാവകാ തയാ ദിന്നകം ഗണ്ഹിംസു, അദിന്നക''ന്തി? ''ദിന്നകം, ഭന്തേ''തി. ''സചേ മമ സാവകാ പിണ്ഡായ ചരന്താ തവ ഗേഹദ്വാരം പത്താ തയാ ദിന്നകം ഗണ്ഹിംസു, കോ തേസം ദോസോ''തി? ''നത്ഥി, ഭന്തേ, അയ്യാനം ദോസോ''. ''ഏതിസ്സായേവ ദോസോ''തി. സത്ഥാ കാണം ആഹ - ''കാണേ, മയ്ഹം കിര സാവകാ പിണ്ഡായ ചരമാനാ ഗേഹദ്വാരം ആഗതാ, അഥ നേസം തവ മാതരാ പൂവാ ദിന്നാ, കോ നാമേത്ഥ മമ സാവകാനം ദോസോ''തി? ''നത്ഥി, ഭന്തേ, അയ്യാനം ദോസോ, മയ്ഹമേവ ദോസോ''തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഖമാപേസി.

അഥസ്സാ സത്ഥാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി, സാ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. സത്ഥാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം ഗച്ഛന്തോ രാജങ്ഗണേന പായാസി. രാജാ ദിസ്വാ "സത്ഥാ വിയ ഭണേ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, ദേവാ"തി വുത്തേ "ഗച്ഛഥ, മമ ആഗന്ത്വാ വന്ദനഭാവം ആരോചേഥാ"തി പേസേത്വാ രാജങ്ഗണേ ഠിതം സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ "കഹം, ഭന്തേ, ഗതാത്ഥാ"തി പുച്ഛി. "കാണമാതായ ഗേഹം, മഹാരാജാ"തി. "കിം കാരണാ, ഭന്തേ"തി? "കാണാ കിര ഭിക്ഖൂ അക്കോസതി പരിഭാസതി, തംകാരണാ ഗതോമ്ഹീ"തി. "കിം പന വോ, ഭന്തേ, തസ്സാ അനക്കോസനഭാവോ കതോ"തി? "ആമ, മഹാരാജ, ഭിക്ഖൂനഞ്ച അനക്കോസികാ കതാ, ലോകുത്തരകുടുമ്ബസാമിനീ ചാ"തി . "ഹോതു, ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി സാ ലോകുത്തരകുടുമ്ബസാമിനീ കതാ, അഹം പന നം ലോകിയകുടുമ്ബസാമിനിം കരിസ്സാമീ"തി വത്വാ രാജാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പടിനിവത്തോ പടിച്ഛന്നമഹായോഗ്ഗം പഹിണിത്വാ കാണം പക്കോസാപേത്വാ സബ്ബാഭരണേഹി അലങ്കരിത്വാ ജേട്ഠധീതുട്ഠാനേ ഠപേത്വാ "മമ ധീതരം പോസേതും സമത്ഥാ ഗണ്ഹന്തൂ"തി ആഹ. അഥേകോ സബ്ബത്ഥകമഹാമത്തോ "അഹം ദേവസ്സ ധീതരം പോസേസ്സാമീ"തി തം അത്തനോ ഗേഹം നേത്വാ സബ്ബം ഇസ്സരിയം പടിച്ഛാപേത്വാ "യഥാരുചി പുഞ്ഞാനി കരോഹീ"തി ആഹ. തതോ പട്ഠായ കാണാ ചതൂസു ദ്വാരേസു പുരിസേ ഠപേത്വാ അത്തനാ ഉപട്ഠാതബ്ബേ ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ച പരിയേസമാനാപി ന ലഭതി. കാണായ ഗേഹദ്വാരേ പടിയാദേത്വാ ഠപിതം ഖാദനീയഭോജനീയം മഹോഘോ വിയ പവത്തതി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "പുബ്ബേ, ആവുസോ, ചത്താരോ മഹല്ലകത്ഥേരാ കാണായ വിപ്പടിസാരം കരിംസു, സാ ഏവം വിപ്പടിസാരിനീ ഹുത്വാപി സത്ഥാരം ആഗമ്മ സദ്ധാസമ്പദം ലഭി. സത്ഥാരാ പുന തസ്സാ ഗേഹദ്വാരം ഭിക്ഖൂനം ഉപസങ്കമനാരഹം കതം. ഇദാനി ഉപട്ഠാതബ്ബേ ഭിക്ഖൂ വാ ഭിക്ഖുനിയോ വാ പരിയേസമാനാപി ന ലഭതി, അഹോ ബുദ്ധാ നാമ അച്ഛരിയഗുണാ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ തേഹി മഹല്ലകഭിക്ഖൂഹി കാണായ വിപ്പടിസാരോ കതോ, പുബ്ബേപി കരിംസുയേവ. ന ച ഇദാനേവ മയാ കാണാ മമ വചനകാരികാ കതാ, പുബ്ബേപി കതായേവാ"തി വത്വാ തമത്ഥം സോതുകാമേഹി ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ -

> "യത്ഥേകോ ലഭതേ ബബ്ബു, ദുതിയോ തത്ഥ ജായതി;
> തതിയോ ച ചതുത്ഥോ ച, ഇദം തേ ബബ്ബുകാ ബില"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൩൭) -

ഇദം **ബബ്ബുജാതകം** വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ "തദാ ചത്താരോ മഹല്ലകഭിക്ഖൂ ചത്താരോ ബിളാരാ അഹേസും, മൂസികാ കാണാ, മണികാരോ അഹമേവാ"തി ജാതകം സമോധാനേത്വാ "ഏവം, ഭിക്ഖവേ, അതീതേപി കാണാ ദുമ്മനാ ആവിലചിത്താ വിക്ഖിത്തചിത്താ ഹുത്വാ മമ വചനേന പസന്നഉദകരഹദോ വിയ വിപ്പസന്നചിത്താ അഹോസീ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ൮൨."യഥാപി രഹദോ ഗമ്ഭീരോ, വിപ്പസന്നോ അനാവിലോ;
> ഏവം ധമ്മാനി സുത്വാന, വിപ്പസീദന്തി പണ്ഡിതാ"തി.

തത്ഥ **രഹദോ**തി യോ ചതുരങ്ഗിനിയാപി സേനായ ഓഗാഹന്തിയാ നഖുഭതി ഏ്വരൂപോ ഉദകണ്ണവോ, സബ്ബാകാരേന പന ചതുരാസീതിയോജനസഹസ്സഗമ്ഭീരോ നീലമഹാസമുദ്ദോ രഹദോ നാമ. തസ്സ ഹി ഹേട്ഠാ ചത്താലീസയോജനസഹസ്സമത്തേ ഠാനേ ഉദകം മച്ഛേഹി ചലതി, ഉപരി താവത്തകേയേവ ഠാനേ ഉദകം വാതേന ചലതി, മജ്ഝേ ചതുയോജനസഹസ്സമത്തേ ഠാനേ ഉദകം നിച്ചലം തിട്ഠതി. അയം **ഗമ്ഭീരോ** രഹദോ നാമ. **ഏ്വം ധമ്മാനീ**തി ദേസനാധമ്മാനി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ നാമ രഹദോ അനാകുലതായ **വിപ്പസന്നോ,** അചലതായ **അനാവിലോ,** ഏ്വം മമ ദേസനാധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗാദിവസേന നിരുപക്കിലേസചിത്തതം ആപജ്ജന്താ **വിപ്പസീദന്തി പണ്ഡിതാ,** അരഹത്തപ്പത്താ പന ഏകന്തവിപ്പസന്നാവ ഹോന്തീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

കാണമാതുവത്ഥു സത്തമം.

൮. പഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു

സബ്ബത്ഥ വേ സപ്പുരിസാ ചജന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേസനാ വേരഞ്ജായം സമുട്ഠിതാ.

പഠമബോധിയഞ്ഹി ഭഗവാ വേരഞ്ജം ഗന്ത്വാ വേരഞ്ജേന ബ്രാഹ്മണേന നിമന്തിതോ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം വസ്സം ഉപഗഞ്ഛി. വേരഞ്ജോ ബ്രാഹ്മണോ മാരാവട്ടനേന ആവട്ടോ ഏകദിവസമ്പി സത്ഥാരം ആരബ്ഭ സതിം ന ഉപ്പാദേസി. വേരഞ്ജാപി ദുബ്ഭിക്ഖാ അഹോസി, ഭിക്ഖൂ സന്തരബാഹിരം വേരഞ്ജം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതം അലഭന്താ കിലമിംസു. തേസം അസ്സവാണിജകാ പത്ഥപത്ഥപുലകം ഭിക്ഖം പഞ്ഞാപേസും. തേ കിലമന്തേ ദിസ്വാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ പഥവോജം ഭോജേതുകാമോ, ഉത്തരകുരുഞ്ച പിണ്ഡായ പവേസേതുകാമോ അഹോസി, സത്ഥാ തം പടിക്ഖിപി. ഭിക്ഖൂനം ഏകദിവസമ്പി പിണ്ഡപാതം ആരബ്ഭ പരിത്താസോ നാഹോസി , ഇച്ഛാചാരം വജ്ജേത്വാ ഏ്വ വിഹരിംസു. സത്ഥാ തത്ഥ തേമാസം വസിത്വാ വേരഞ്ജം ബ്രാഹ്മണം അപലോകേത്വാ തേന കതസക്കാരസമ്മാനോ തം സരണേസു പതിട്ഠാപേത്വാ തതോ നിക്ഖന്തോ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ ഏകസ്മിം സമയേ സാവത്ഥിം പത്വാ ജേതവനേ വിഹാസി, സാവത്ഥിവാസിനോ സത്ഥു ആഗന്തുകഭത്താനി കരിംസു. തദാ പന പഞ്ചസതമത്താ വിഘാസാദാ ഭിക്ഖൂ നിസ്സായ അന്തോവിഹാരേയേവ വസന്തി. തേ ഭിക്ഖൂനം ഭുത്താവസേസാനി പണീതഭോജനാനി ഭുഞ്ജിത്വാ നിദ്ദായിത്വാ ഉട്ഠായ നദീതീരം ഗന്ത്വാ നദന്താ വഗ്ഗന്താ മല്ലമുട്ഠിയുദ്ധം യുജ്ഝന്താ കീളന്താ അന്തോവിഹാരേപി ബഹിവിഹാരേപി അനാചാരമേവ ചരന്താ വിചരന്തി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "പസ്സഥാവുസോ , ഇമേ വിഘാസാദാ ദുബ്ഭിക്ഖകാലേ വേരഞ്ജായം കഞ്ചി വികാരം ന ദസ്സേസും, ഇദാനി പന ഏ്വരൂപാനി പണീതഭോജനാനി ഭുഞ്ജിത്വാ അനേകപ്പകാരം വികാരം ദസ്സേന്താ വിചരന്തി. ഭിക്ഖൂ പന വേരഞ്ജായമ്പി ഉപസന്തരൂപാ വിഹരിത്വാ ഇദാനിപി ഉപസന്തുപസന്താവ വിഹരന്തീ"തി. സത്ഥാ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, കിം

കഥേഥാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇദം നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘പുബ്ബേപേതേ ഗദ്രഭയോനിയം നിബ്ബത്താ പഞ്ചസതാ ഗദ്രഭാ ഹുത്വാ പഞ്ചസതാനം ആജാനീയസിന്ധവാനം അല്ലരസമുദ്ദികപാനകപീതാവസേസം ഉച്ഛിട്ഠകസടം ഉദകേന മദ്ദിത്വാ മകചിപിലോതികാഹി പരിസ്സാവിതത്താ ‘വോലോദക’ന്തി സങ്ഖ്യം ഗതം അപ്പരസം നിഹീനം പിവിത്വാ മധുമത്താ വിയ നദന്താ വിചരിംസൂതി വത്വാ -

‘‘വാലോദകം അപ്പരസം നിഹീനം,
പിത്വാ മദോ ജായതി ഗദ്രഭാനം;
ഇമഞ്ച പിത്വാന രസം പണീതം,
മദോ ന സഞ്ജായതി സിന്ധവാനം.

‘‘അപ്പം പിവിത്വാന നിഹീനജച്ചോ,
സോ മജ്ജതീ തേന ജനിന്ദ പുട്ഠോ;
ധോരയ്ഹസീലീ ച കുലമ്ഹി ജാതോ,
ന മജ്ജതീ അഗ്ഗരസം പിവിത്വാ’’തി. (ജാ॰ ൧.൨.൱൫);

ഇദം **വാലോദകജാതകം** വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ ‘‘ഏവം, ഭിക്ഖവേ, സപ്പുരിസാ ലോകധമ്മം വിവജ്ജേത്വാ സുഖിതകാലേപി ദുക്ഖിതകാലേപി നിബ്ബികാരാവ ഹോന്തീ’’തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൩. ‘‘സബ്ബത്ഥ വേ സപ്പുരിസാ ചജന്തി,
ന കാമകാമാ ലപയന്തി സന്തോ;
സുഖേന ഫുട്ഠാ അഥ വാ ദുഖേന,
ന ഉച്ചാവചം പണ്ഡിതാ ദസ്സയന്തീ’’തി.

തത്ഥ **സബ്ബത്ഥാ**തി പഞ്ചക്ഖന്ധാദിഭേദേസു സബ്ബധമ്മേസു. **സപ്പുരിസാ**തി സുപുരിസാ. **ചജന്തീ**തി അരഹത്തമഗ്ഗഞാണേന അപകഡ്ഢന്താ ഛന്ദരാഗം വിജഹന്തി. **കാമകാമാ**തി കാമേ കാമയന്താ കാമഹേതു കാമകാരണാ. **ന ലപയന്തി സന്തോ**തി ബുദ്ധാദയോ സന്തോ കാമഹേതു നേവ അത്തനാ ലപയന്തി, ന പരം ലപാപേന്തി. യേ ഹി ഭിക്ഖായ പവിട്ഠാ ഇച്ഛാചാരേ ഠിതാ ‘‘കിം, ഉപാസക, സുഖം തേ പുത്തദാരസ്സ, രാജചോരാദീനം വസേന ദ്വിപദചതുപ്പദേസു നത്ഥി കോചി ഉപദ്ദവോ’’തിആദീനി വദന്തി, താവ തേ ലപയന്തി നാമ. തഥാ പന വത്വാ ‘‘ആമ, ഭന്തേ, സബ്ബേസം നോ സുഖം, നത്ഥി കോചി ഉപദ്ദവോ, ഇദാനി നോ ഗേഹം പഹൂതഅന്നപാനം, ഇധേവ വസഥാ’’തി അത്താനം നിമന്താപേന്താ ലപാപേന്തി നാമ. സന്തോ പന ഇദം ഉഭയമ്പി ന കരോന്തി. **സുഖേന ഫുട്ഠാ അഥ വാ ദുഖേനാ**തി ദേസനാമത്തമേതം, അട്ഠഹി പന ലോകധമ്മേഹി ഫുട്ഠാ തുട്ഠിഭാവമങ്കുഭാവവസേന വാ വണ്ണഭണനഅവണ്ണഭണനവസേന വാ **ഉച്ചാവചം** ആകാരം **പണ്ഡിതാ ന ദസ്സയന്തീ**തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. ധമ്മികത്ഥേരവത്ഥു

ന അത്തഹേതൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മികത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകോ ഉപാസകോ ധമ്മേന സമേന അഗാരം അജ്ഝാവസതി. സോ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ ഏകദിവസം ഭരിയായ സദ്ധിം നിസീദിത്വാ സുഖകഥം കഥേന്തോ ആഹ - ''ഭദ്ദേ, ഇച്ഛാമഹം പബ്ബജിതു''ന്തി. ''തേന ഹി, സാമി, ആഗമേഹി താവ , യാവാഹം കുച്ഛിഗതം ദാരകം വിജായാമീ''തി. സോ ആഗമേത്വാ ദാരകസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ പുന തം ആപുച്ഛിത്വാ ''ആഗമേഹി താവ, സാമി, യാവായം വയപ്പത്തോ ഹോതീ''തി വുത്തേ ''കിം മേ ഇമായ അപലോകിതായ വാ അനപലോകിതായ വാ, അത്തനോ ദുക്ഖനിസ്സരണം കരിസ്സാമീ''തി നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി. സോ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഘടേന്തോ വായമന്തോ അത്തനോ പബ്ബജിതകിച്ചം നിട്ഠപേത്വാ തേസം ദസ്സനത്ഥായ പുന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ പുത്തസ്സ ധമ്മകഥം കഥേസി. സോപി നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി, പബ്ബജിത്വാ ച പന ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. പുരാണദുതിയികാപിസ്സ ''യേസം അത്ഥായ അഹം ഘരാവാസേ വസേയ്യം, തേ ഉഭോപി പബ്ബജിതാ, ഇദാനി മേ കിം ഘരാവാസേന, പബ്ബജിസ്സാമീ''തി നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി, പബ്ബജിത്വാ ച പന ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, ധമ്മികഉപാസകോ അത്തനോ ധമ്മേ പതിട്ഠിതത്താ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പത്തോ പുത്തദാരസ്സാപി പതിട്ഠാ ജാതോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ 'ഇമായ നാമാ'''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതേന നാമ നേവ അത്തഹേതു, ന പരഹേതു സമിദ്ധി ഇച്ഛിതബ്ബാ, ധമ്മികേനേവ പന ധമ്മപടിസരണേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮൪. ''ന അത്തഹേതു ന പരസ്സ ഹേതു,
ന പുത്തമിച്ഛേ ന ധനം ന രട്ഠം;
ന ഇച്ഛേയ്യ അധമ്മേന സമിദ്ധിമത്തനോ,
സ സീലവാ പഞ്ഞവാ ധമ്മികോ സിയാ''തി.

തത്ഥ **ന അത്തഹേതൂ**തി പണ്ഡിതോ നാമ അത്തഹേതു വാ പരഹേതു വാ പാപം ന കരോതി. **ന പുത്തമിച്ഛേ**തി പുത്തം വാ **ധനം** വാ **രട്ഠം** വാ പാപകമ്മേന ന ഇച്ഛേയ്യ, ഏതാനിപി ഇച്ഛതോ പാപകമ്മം ന കരോതിയേവാതി അത്ഥോ. **സമിദ്ധിമത്തനോ**തി യാ അത്തനോ സമിദ്ധി, തമ്പി **അധമ്മേന ന ഇച്ഛേയ്യ,**സമിദ്ധികാരണാപി പാപം ന കരോതീതി അത്ഥോ. **സ സീലവാ**തി യോ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ , സോ ഏവ സീലവാ ച **പഞ്ഞവാ ച ധമ്മികോ ച സിയാ,** ന അഞ്ഞോതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ധമ്മികത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

൧൦. ധമ്മസ്സവനവത്ഥു

അപ്പകാ തേ മനുസ്സേസൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മസ്സവനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര ഏകവീഥിവാസിനോ മനുസ്സാ സമഗ്ഗാ ഹുത്വാ ഗണബന്ധേന ദാനം ദത്വാ സബ്ബരത്തിം ധമ്മസ്സവനം കാരേസും, സബ്ബരത്തിം പന ധമ്മം സോതും നാസക്ഖിംസു. ഏകച്ചേ കാമരതിനിസ്സിതാ ഹുത്വാ, പുന ഗേഹമേവ ഗതാ, ഏകച്ചേ ദോസനിസ്സിതാ ഹുത്വാ, ഏകച്ചേ മാനനിസ്സിതാ ഹുത്വാ, ഏകച്ചേ ഥിനമിദ്ധസമങ്ഗിനോ ഹുത്വാ തത്ഥേവ നിസീദിത്വാ പചലായന്താ സോതും നാസക്ഖിംസു. പുനദിവസേ ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം ഞത്വാ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, ഇമാ സത്താ നാമ യേഭുയ്യേന ഭവനിസ്സിതാ, ഭവേസു ഏവ ലഗ്ഗാ വിഹരന്തി, പാരഗാമിനോ നാമ അപ്പകാ''തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൮൫. ''അപ്പകാ തേ മനുസ്സേസു, യേ ജനാ പാരഗാമിനോ;
അഥായം ഇതരാ പജാ, തീരമേവാനുധാവതി.

൮൬. ''യേ ച ഖോ സമ്മദക്ഖാതേ, ധമ്മേ ധമ്മാനുവത്തിനോ;
തേ ജനാ പാരമേസ്സന്തി, മച്ചുധേയ്യം സുദുത്തര''ന്തി.

തത്ഥ **അപ്പകാ**തി ഥോകാ ന ബഹൂ. **പാരഗാമിനോ**തി നിബ്ബാനപാരഗാമിനോ. **അഥായം ഇതരാ പജാ**തി യാ പനായം അവസേസാ പജാ സക്കായദിട്ഠിതീരമേവ **അനുധാവതി,** അയമേവ ബഹുതരാതി അത്ഥോ. **സമ്മദക്ഖാതേ**തി സമ്മാ അക്ഖാതേ സുകഥിതേ. **ധമ്മേ**തി ദേസനാധമ്മേ. **ധമ്മാനുവത്തിനോ**തി തം ധമ്മം സുത്വാ തദനുച്ഛവികം പടിപദം പൂരേത്വാ മഗ്ഗഫലസച്ഛികരണേന ധമ്മാനുവത്തിനോ. **പാരമേസ്സന്തീ**തി തേ ഏവരൂപാ ജനാ നിബ്ബാനപാരം ഗമിസ്സന്തി. **മച്ചുധേയ്യ**ന്തി കിലേസമാരസങ്ഖാതസ്സ മച്ചുസ്സ നിവാസട്ഠാനഭൂതം തേഭൂമികവട്ടം. **സുദുത്തര**ന്തി യേ ജനാ ധമ്മാനുവത്തിനോ, തേ ഏതം സുദുത്തരം ദുരതിക്കമം മാരധേയ്യം തരിത്വാ അതിക്കമിത്വാ നിബ്ബാനപാരം ഗമിസ്സന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ധമ്മസ്സവനവത്ഥു ദസമം.

൧൧. പഞ്ചസതആഗന്തുകഭിക്ഖുവത്ഥു

കണ്ഹം ധമ്മം വിപ്പഹായാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ചസതേ ആഗന്തുകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

കോസലരട്ഠേ കിര പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ വസ്സം വസിത്വാ വുട്ഠവസ്സാ ''സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമാ''തി ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേസം ചരിയപടിപക്ഖം നിസാമേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൮൭. ''കണ്ഹം ധമ്മം വിപ്പഹായ, സുക്കം ഭാവേഥ പണ്ഡിതോ;

ഓകാ അനോകമാഗമ്മ, വിവേകേ യത്ഥ ദൂരമം.

വ്വ്"തത്രാഭിരതിമിച്ഛേയ്യ , ഹിത്വാ കാമേ അകിഞ്ചനോ;
പരിയോദപേയ്യ അത്താനം, ചിത്തക്ലേസേഹി പണ്ഡിതോ.

വ്വന്"യേസം സമ്ബോധിയങ്ഗേസു, സമ്മാ ചിത്തം സുഭാവിതം;
ആദാനപടിനിസ്സഗ്ഗേ, അനുപാദായ യേ രതാ;
ഖീണാസവാ ജുതിമന്തോ, തേ ലോകേ പരിനിബ്ബുതാ"തി.

തത്ഥ **കണ്ഹം ധമ്മ**ന്തി കായദുച്ചരിതാദിഭേദം അകുസലം ധമ്മം **വിപ്പഹായ** ജഹിത്വാ. **സുക്കം ഭാവേഥാതി പണ്ഡിതോ** ഭിക്ഖു അഭിനിക്ഖമനതോ പട്ഠായ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ കായസുചരിതാദിഭേദം സുക്കം ധമ്മം ഭാവേയ്യ. കഥം? **ഓകാ അനോകമാഗമ്മാ**തി ഓകം വുച്ചതി ആലയോ, **അനോകം** വുച്ചതി അനാലയോ, ആലയതോ നിക്ഖമിത്വാ അനാലയസങ്ഖാതം നിബ്ബാനം പടിച്ച ആരബ്ഭ തം പത്ഥയമാനോ ഭാവേയ്യാതി അത്ഥോ. **തത്രാഭിരതിമിച്ഛേയ്യാ**തി യസ്മിം അനാലയസങ്ഖാതേ വിവേകേ നിബ്ബാനേ ഇമേഹി സത്തേഹി ദുരഭിരമം, തത്ര അഭിരതിം ഇച്ഛേയ്യ. **ഹിത്വാ കാമേ**തി വത്ഥുകാമകിലേസകാമേ ഹിത്വാ **അകിഞ്ചനോ** ഹുത്വാ വിവേകേ അഭിരതിം ഇച്ഛേയ്യാതി അത്ഥോ. **ചിത്തക്ലേസേഹീ**തി പഞ്ചഹി നീവരണേഹി, **അത്താനം പരിയോദപേയ്യ** വോദാപേയ്യ, പരിസോധേയ്യാതി അത്ഥോ. **സമ്ബോധിയങ്ഗേസൂ**തി സമ്ബോജ്ഝങ്ഗേസു. **സമ്മാ ചിത്തം സുഭാവിത**ന്തി ഹേതുനാ നയേന ചിത്തം സുട്ഠു ഭാവിതം വഡ്ഢിതം. **ആദാനപടിനിസ്സഗ്ഗേ**തി ആദാനം വുച്ചതി ഗഹണം, തസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗസങ്ഖാതേ അഗ്ഗഹണേ ചതൂഹി ഉപാദാനേഹി കിഞ്ചി അനുപാദിയിത്വാ **യേ രതാ**തി അത്ഥോ. **ജുതിമന്തോ**തി ആനുഭാവവന്തോ, അരഹത്തമഗ്ഗഞാണജുതിയാ ഖന്ധാദിഭേദേ ധമ്മേ ജോതേത്വാ ഠിതാതി അത്ഥോ. **തേ ലോകേ**തി ഇമസ്മിം ഖന്ധാദിലോകേ **പരിനിബ്ബുതാ** നാമ അരഹത്തപത്തിതോ പട്ഠായ കിലേസവട്ടസ്സ ഖേപിതത്താ സഉപാദിസേസേന, ചരിമചിത്തനിരോധേന ഖന്ധവട്ടസ്സ ഖേപിതത്താ അനുപാദിസേസേന ചാതി ദ്വീഹി പരിനിബ്ബാനേഹി പരിനിബ്ബുതാ, അനുപാദാനോ വിയ പദീപോ അപണ്ണത്തികഭാവം ഗതാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പഞ്ചസതആഗന്തുകഭിക്ഖുവത്ഥു ഏകാദസമം.

പണ്ഡിതവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഛട്ഠോ വഗ്ഗോ.

൭. അരഹന്തവഗ്ഗോ

൧. ജീവകപഞ്ഹവത്ഥു

ഗതദ്ധിനോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജീവകമ്ബവനേ വിഹരന്തോ ജീവകേന പുട്ഠപഞ്ഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. ജീവകവത്ഥു ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൩൨൬ ആദയോ) വിത്ഥാരിതമേവ.

ഏകസ്മിം പന സമയേ ദേവദത്തോ അജാതസത്തുനാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ ഗിജ്ഝകൂടം അഭിരുഹിത്വാ പദുട്ഠചിത്തോ ''സത്ഥാരം വധിസ്സാമീ''തി സിലം പവിജ്ഝി. തം ദ്വേ പബ്ബതകൂടാനി സമ്പടിച്ഛിംസു. തതോ ഭിജ്ജിത്വാ ഗതാ പപടികാ ഭഗവതോ പാദം പഹരിത്വാ ലോഹിതം ഉപ്പാദേസി, ഭുസാ വേദനാ പവത്തിംസു. ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം മദ്ദകുച്ഛിം നയിംസു. സത്ഥാ തതോപി ജീവകമ്ബവനം ഗന്തുകാമോ ''തത്ഥ മം നേഥാ''തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ആദായ ജീവകമ്ബവനം അഗമംസു. ജീവകോ തം പവത്തിം സുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വണപടികമ്മത്ഥായ തിഖിണഭേസജ്ജം ദത്വാ വണം ബന്ധിത്വാ സത്ഥാരം ഏതദവോച - ''ഭന്തേ, മയാ അന്തോനഗരേ ഏകസ്സ മനുസ്സസ്സ ഭേസജ്ജം കതം, തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുന ആഗമിസ്സാമി, ഇദം ഭേസജ്ജം യാവ മമാഗമനാ ബദ്ധനിയാമേനേവ തിട്ഠതൂ''തി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സ പുരിസസ്സ കത്തബ്ബകിച്ചം കത്വാ ദ്വാരപിദഹനവേലായ ആഗച്ഛന്തോ ദ്വാരം ന സമ്പാപുണി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - ''അഹോ മയാ ഭാരിയം കമ്മം കതം, യ്വാഹം അഞ്ഞതരസ്സ പുരിസസ്സ വിയ തഥാഗതസ്സ പാദേ തിഖിണഭേസജ്ജം ദത്വാ വണം ബന്ധിം, അയം തസ്സ മോചനവേലാ, തസ്മിം അമുച്ചമാനേ സബ്ബരത്തിം ഭഗവതോ സരീരേ പരിളാഹോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ''തി. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേസി - ''ആനന്ദ, ജീവകോ സായം ആഗച്ഛന്തോ ദ്വാരം ന സമ്പാപുണി, 'അയം വണസ്സ മോചനവേലാ'തി പന ചിന്തേസി, മോചേസി ന''ന്തി. ഥേരോ മോചേസി, വണോ രുക്ഖതോ ഛല്ലി വിയ അപഗതോ. ജീവകോ അന്തോഅരുണേയേവ സത്ഥു സന്തികം വേഗേന ആഗന്ത്വാ ''കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, സരീരേ വോ പരിളാഹോ ഉപ്പന്നോ''തി പുച്ഛി. സത്ഥാ ''തഥാഗതസ്സ ഖോ, ജീവക, ബോധിമണ്ഡേയേവ സബ്ബപരിളാഹോ വൂപസന്തോ''തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൦. ''ഗതദ്ധിനോ വിസോകസ്സ, വിപ്പമുത്തസ്സ സബ്ബധി;
സബ്ബഗന്ഥപ്പഹീനസ്സ, പരിളാഹോ ന വിജ്ജതീ''തി.

തത്ഥ **ഗതദ്ധിനോ**തി ഗതമഗ്ഗസ്സ കന്താരദ്ധാ വട്ടദ്ധാതി ദ്വേ അദ്ധാ നാമ. തേസു കന്താരപടിപന്നോ യാവ ഇച്ഛിതട്ഠാനം ന പാപുണാതി, താവ അദ്ധികോയേവ, ഏതസ്മിം പന പത്തേ ഗതദ്ധി നാമ ഹോതി. വട്ടസന്നിസ്സിതാപി സത്താ യാവ വട്ടേ വസന്തി, താവ അദ്ധികാ ഏവ. കസ്മാ? വട്ടസ്സ അഖേപിതത്താ. സോതാപന്നാദയോപി അദ്ധികാ ഏവ, വട്ടം പന ഖേപേത്വാ ഠിതോ ഖീണാസവോ ഗതദ്ധി നാമ ഹോതി. തസ്സ ഗതദ്ധിനോ. **വിസോകസ്സാ**തി വട്ടമൂലകസ്സ സോകസ്സ വിഗതത്താ വിസോകസ്സ. **വിപ്പമുത്തസ്സ സബ്ബധീ**തി സബ്ബേസു ഖന്ധാദിധമ്മേസു വിപ്പമുത്തസ്സ, **സബ്ബഗന്ഥപ്പഹീനസ്സാ**തി ചതുന്നമ്പി ഗന്ഥാനം പഹീനത്താ സബ്ബാഗന്ഥപ്പഹീനസ്സ. **പരിളാഹോ ന വിജ്ജതീ**തി ദുവിധോ പരിളാഹോ കായികോ ചേതസികോ ചാതി. തേസു

ഖീണാസവസ്സ സീതുണ്ഹാദിവസേന ഉപ്പന്നത്താ കായികപരിളാഹോ അനിബ്ബുതോവ, തം സന്ധായ ജീവകോ പുച്ഛതി. സത്ഥാ പന ധമ്മരാജതായ ദേസനാവിധികുസലതായ ചേതസികപരിളാഹവസേന ദേസനം വിനിവത്തേന്തോ, ''ജീവക, പരമത്ഥേന ഏവരൂപസ്സ ഖീണാസവസ്സ പരിളാഹോ ന വിജ്ജതീ''തി ആഹ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ജീവകപഞ്ഹവത്ഥു പഠമം.

൨. മഹാകസ്സപത്ഥേരവത്ഥു

ഉയ്യുഞ്ജന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ മഹാകസ്സപത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ രാജഗഹേ വുട്ഠവസ്സോ ''അദ്ധമാസച്ചയേന ചാരികം പക്കമിസ്സാമീ''തി ഭിക്ഖൂനം ആരോചാപേസി. വത്തം കിരേതം ബുദ്ധാനം ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചാരികം ചരിതുകാമാനം ''ഏവം ഭിക്ഖൂ അത്തനോ പത്തപചനചീവരരജനാദീനി കത്വാ സുഖം ഗമിസ്സന്തീ''തി ''ഇദാനി അദ്ധമാസച്ചയേന ചാരികം പക്കമിസ്സാമീ''തി ഭിക്ഖൂനം ആരോചാപനം. ഭിക്ഖൂസു പന അത്തനോ പത്തചീവരാദീനി കരോന്തേസു മഹാകസ്സപത്ഥേരോപി ചീവരാനി ധോവി. ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു ''ഥേരോ കസ്മാ ചീവരാനി ധോവതി, ഇമസ്മിം നഗരേ അന്തോ ച ബഹി ച അട്ഠാരസ മനുസ്സകോടിയോ വസന്തി . തത്ഥ യേ ഥേരസ്സ ന ഞാതകാ, തേ ഉപട്ഠാകാ, യേ ന ഉപട്ഠാകാ, തേ ഞാതകാ. തേ ഥേരസ്സ ചതൂഹി പച്ചയേഹി സമ്മാനസക്കാരം കരോന്തി. ഏത്തകം ഉപകാരം പഹായ ഏസ കഹം ഗമിസ്സതി? സചേപി ഗച്ഛേയ്യ, മാപമാദകന്ദരതോ പരം ന ഗമിസ്സതീ''തി. സത്ഥാ കിര യം കന്ദരം പത്വാ നിവത്തേതബ്ബയുത്തകേ ഭിക്ഖൂ ''തുമ്ഹേ ഇതോ നിവത്തഥ, മാ പമജ്ജിത്ഥാ''തി വദതി. തം ''മാപമാദകന്ദര''ന്തി വുച്ചതി, തം സന്ധായേതം വുത്തം.

സത്ഥാപി ചാരികം പക്കമന്തോ ചിന്തേസി - ''ഇമസ്മിം നഗരേ അന്തോ ച ബഹി ച അട്ഠാരസ മനുസ്സകോടിയോ വസന്തി. മനുസ്സാനം മങ്ഗലാമങ്ഗലട്ഠാനേസു ഭിക്ഖൂഹി ഗന്തബ്ബം ഹോതി, ന സക്കാ വിഹാരം തുച്ഛം കാതും, കം നു ഖോ നിവത്തേസ്സാമീ''തി? അഥസ്സ ഏതദഹോസി -''കസ്സപസ്സ ഹേതേ മനുസ്സാ ഞാതകാ ച ഉപട്ഠാകാ ച, കസ്സപം നിവത്തേതും വട്ടതീ''തി. സോ ഥേരം ആഹ - ''കസ്സപ, ന സക്കാ വിഹാരം തുച്ഛം കാതും, മനുസ്സാനം മങ്ഗലാമങ്ഗലട്ഠാനേസു ഭിക്ഖൂഹി അത്ഥോ ഹോതി, ത്വം അത്തനോ പരിസായ സദ്ധിം നിവത്തസ്സൂ''തി. ''സാധു, ഭന്തേ''തി ഥേരോ പരിസം ആദായ നിവത്തി. ഭിക്ഖൂ ഉപജ്ഝായിംസു ''ദിട്ഠം വോ, ആവുസോ, നനു ഇദാനേവ അമ്ഹേഹി വുത്തം 'മഹാകസ്സപോ കസ്മാ ചീവരാനി ധോവതി, ന ഏസോ സത്ഥാരാ സദ്ധിം ഗമിസ്സതീ'തി, യം അമ്ഹേഹി വുത്തം, തദേവ ജാത''ന്തി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂനം കഥം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ ഠിതോ ആഹ - ''ഭിക്ഖവേ, കിം നാമേതം കഥേഥാ''തി? ''മഹാകസ്സപത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേമ, ഭന്തേ''തി അത്തനാ കഥിതനിയാമേനേവ സബ്ബം ആരോചേസും. തം സുത്വാ സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേ കസ്സപം 'കുലേസു ച പച്ചയേസു ച ലഗ്ഗോ'തി

വദേഥ, സോ ‘മമ വചനം കരിസ്സാമീ’തി നിവത്തോ. ഏസോ ഹി പുബ്ബേ പത്ഥനം കരോന്തോയേവ ‘ചതൂസു പച്ചയേസു അലഗ്ഗോ ചന്ദൂപമോ ഹുത്വാ കുലാനി ഉപസങ്കമിതും സമത്ഥോ ഭവേയ്യ’ന്തി പത്ഥനം അകാസി. നത്ഥേതസ്സ കുലേ വാ പച്ചയേ വാ ലഗ്ഗോ, അഹം ചന്ദോപമപ്പടിപദഞ്ചേവ (സം॰ നി॰ ൨.൧൪൬) അരിയവംസപ്പടിപദഞ്ച കഥേന്തോ മമ പുത്തം കസ്സപം ആദിം കത്വാ കഥേസി”ന്തി ആഹ.

ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം പുച്ഛിംസു - “ഭന്തേ, കദാ പന ഥേരേന പത്ഥനാ ഠപിതാ”തി? “സോതുകാമാത്ഥ, ഭിക്ഖവേ”തി? “ആമ, ഭന്തേ”തി. സത്ഥാ തേസം, “ഭിക്ഖവേ, ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സമത്ഥകേ പദുമുത്തരോ നാമ ബുദ്ധോ ലോകേ ഉദപാദീ”തി വത്വാ പദുമുത്തരപാദമൂലേ തേന ഠപിതപത്ഥനം ആദിം കത്വാ സബ്ബം ഥേരസ്സ പുബ്ബചരിതം കഥേസി. തം ഥേരപാളിയം (ഥേരഗാ॰ ൧൦൫൪ ആദയോ) വിത്ഥാരിതമേവ. സത്ഥാ പന ഇമം ഥേരസ്സ പുബ്ബചരിതം വിത്ഥാരേത്വാ “ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഹം ചന്ദോപമപ്പടിപദഞ്ചേവ അരിയവംസപ്പടിപദഞ്ച മമ പുത്തം കസ്സപം ആദിം കത്വാ കഥേസിം, മമ പുത്തസ്സ കസ്സപസ്സ പച്ചയേസു വാ കുലേസു വാ വിഹാരേസു വാ പരിവേണേസു വാ ലഗ്ഗോ നാമ നത്ഥി , പല്ലലേ ഓതരിത്വാ തത്ഥ ചരിത്വാ ഗച്ഛന്തോ രാജഹംസോ വിയ കത്ഥചി അലഗ്ഗോയേവ മമ പുത്തോ”തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൧. “ഉയ്യുഞ്ജന്തി സതീമന്തോ, ന നികേതേ രമന്തി തേ;
ഹംസാവ പല്ലലം ഹിത്വാ, ഓകമോകം ജഹന്തി തേ”തി.

തത്ഥ **ഉയ്യുഞ്ജന്തി സതീമന്തോ**തി സതിവേപുല്ലപ്പത്താ ഖീണാസവാ അത്തനാ പടിവിദ്ധഗുണേസു ഝാനവിപസ്സനാദീസു ആവജ്ജനസമാപജ്ജനവുട്ഠാനാധിട്ഠാനപച്ചവേക്ഖണാഹി യുഞ്ജന്തി ഘടേന്തി. **ന നികേതേ രമന്തി തേ**തി തേസം ആലയേ രതി നാമ നത്ഥി. **ഹംസാവാ**തി ദേസനാസീസമേതം, അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ - യഥാ ഗോചരസമ്പന്നേ പല്ലലേ സകുണാ അത്തനോ ഗോചരം ഗഹേത്വാ ഗമനകാലേ “മമ ഉദകം, മമ പദുമം, മമ ഉപ്പലം, മമ കണ്ണികാ”തി തസ്മിം ഠാനേ കഞ്ചി ആലയം അകത്വാ അനപേക്ഖാവ തം ഠാനം പഹായ ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേ കീളമാനാ ഗച്ഛന്തി; ഏവമേവം ഖീണാസവാ യത്ഥ കത്ഥചി വിഹരന്താപി കുലാദീസു അലഗ്ഗാ ഏവ വിഹരിത്വാ ഗമനസമയേപി തം ഠാനം പഹായ ഗച്ഛന്താ “മമ വിഹാരോ, മമ പരിവേണം, മമൂപട്ഠാകാ”തി അനാലയാ അനുപേക്ഖാവ ഗച്ഛന്തി. **ഓകമോക**ന്തി ആലയാലയം, സബ്ബാലയേ പരിച്ചജന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാകസ്സപത്ഥേരവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ബേലട്ഠസീസത്ഥേരവത്ഥു

യേസം സന്നിചയോ നത്ഥീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മന്തം ബേലട്ഠസീസം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിരായസ്മാ അന്തോഗാമേ ഏകം വീഥിം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ പുന അപരം വീഥിം ചരിത്വാ സുക്ഖം കൂരം ആദായ

വിഹാരം ഹരിത്വാ പടിസാമേത്വാ "നിബദ്ധം പിണ്ഡപാതപരിയേസനം നാമ ദുക്ഖ"ന്തി കതിപാഹം ഝാനസുഖേന വീതിനാമേത്വാ ആഹാരേന അത്ഥേ സതി തം പരിഭുഞ്ജതി. ഭിക്ഖൂ ഞത്വാ ഉജ്ഝായിത്വാ തമത്ഥം ഭഗവതോ ആരോചേസും. സത്ഥാ ഏതസ്മിം നിദാനേ ആയതിം സന്നിധികാരപരിവജ്ജനത്ഥായ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേത്വാപി ഥേരേന പന അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ അപ്പിച്ഛതം നിസ്സായ കതത്താ തസ്സ ദോസാഭാവം പകാസേന്തോ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൨."യേസം സന്നിചയോ നത്ഥി, യേ പരിഞ്ഞാതഭോജനാ;
സുഞ്ഞതോ അനിമിത്തോ ച, വിമോക്ഖോ യേസം ഗോചരോ;
ആകാസേവ സകുന്താനം, ഗതി തേസം ദുരന്നയാ"തി.

തത്ഥ **സന്നിചയോ**തി ദ്വേ സന്നിചയാ - കമ്മസന്നിചയോ ച, പച്ചയസന്നിചയോ ച. തേസു കുസലാകുസലകമ്മം **കമ്മസന്നിചയോ** നാമ, ചത്താരോ പച്ചയാ **പച്ചയസന്നിചയോ** നാമ. തത്ഥ വിഹാരേ വസന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏകം ഗുളപിണ്ഡം, ചതുഭാഗമത്തം സപ്പിം, ഏകഞ്ച തണ്ഡുലനാളിം ഠപേന്തസ്സ പച്ചയസന്നിചയോ നത്ഥി, തതോ ഉത്തരി ഹോതി. **യേസം** അയം ദുവിധോപി സന്നിചയോ **നത്ഥി. പരിഞ്ഞാതഭോജനാ**തി തീഹി പരിഞ്ഞാഹി പരിഞ്ഞാതഭോജനാ. യാഗുആദീനഞ്ഹി യാഗുഭാവാദിജാനനം ഞാതപരിഞ്ഞാ, ആഹാരേ പടികൂലസഞ്ഞാവസേന പന ഭോജനസ്സ പരിജാനനം തീരണപരിഞ്ഞാ, കബളീകാരാഹാരേ ഛന്ദരാഗഅപകഡ്ഢനഞാണം പഹാനപരിഞ്ഞാ. ഇമാഹി തീഹി പരിഞ്ഞാഹി **യേ** പരിഞ്ഞാതഭോജനാ. **സുഞ്ഞതോ അനിമിത്തോ ച**ാതി ഏത്ഥ അപ്പണിഹിതവിമോക്ഖോപി ഗഹിതോയേവ. തീണിപി ചേതാനി നിബ്ബാനസ്സേവ നാമാനി. നിബ്ബാനഞ്ഹി രാഗദോസമോഹാനം അഭാവേന സുഞ്ഞതോ, തേഹി ച വിമുത്തന്തി സുഞ്ഞതോ വിമോക്ഖോ, തഥാ രാഗാദിനിമിത്താനം അഭാവേന അനിമിത്തം, തേഹി ച വിമുത്തന്തി അനിമിത്തോ വിമോക്ഖോ, രാഗാദിപണിധീനം പന അഭാവേന അപ്പണിഹിതം , തേഹി ച വിമുത്തന്തി അപ്പണിഹിതോ വിമോക്ഖോതി വുച്ചതി. ഫലസമാപത്തിവസേന തം ആരമ്മണം കത്വാ വിഹരന്താനം അയം തിവിധോ **വിമോക്ഖോ യേസം ഗോചരോ. ഗതി തേസം ദുരന്നയാ**തി യഥാ നാമ ആകാസേന ഗതാനം സകുണാനം പദനിക്ഖേപസ്സ അദസ്സനേന ഗതി ദുരന്നയാ ന സക്കാ ജാനിതും, ഏവമേവ യേസം അയം ദുവിധോ സന്നിചയോ നത്ഥി, ഇമാഹി ച തീഹി പരിഞ്ഞാഹി പരിഞ്ഞാതഭോജനാ, യേസഞ്ച അയം വുത്തപ്പകാരോ വിമോക്ഖോ ഗോചരോ, തേസം തയോ ഭവാ, ചതസ്സോ യോനിയോ, പഞ്ച ഗതിയോ, സത്ത വിഞ്ഞാണട്ഠിതിയോ, നവ സത്താവാസാതി ഇമേസു പഞ്ചസു കോട്ഠാസേസു ഇമിനാ നാമ ഗതാതി ഗമനസ്സ അപഞ്ഞായനതോ ഗതി ദുരന്നയാ ന സക്കാ പഞ്ഞാപേതുന്തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ബേലട്ഠസീസത്ഥേരവത്ഥു തതിയം.

൪. അനുരുദ്ധത്ഥേരവത്ഥു

യസ്സാസവാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അനുരുദ്ധത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ഥേരോ ജിണ്ണചീവരോ സങ്കാരകൂടാദീസു ചീവരം പരിയേസതി. തസ്സ ഇതോ തതിയേ അത്തഭാവേ പുരാണദുതിയികാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ ജാലിനീ നാമ ദേവധീതാ അഹോസി. സാ ഥേരം ചോളകാനി പരിയേസമാനം ദിസ്വാ ഥേരസ്സ അത്ഥായ തേരസഹത്ഥായതാനി ചതുഹത്ഥവിത്ഥതാനി തീണി ദിബ്ബദുസ്സാനി ഗഹേത്വാ "സചാഹം ഇമാനി ഇമിനാ നീഹാരേന ദസ്സാമി, ഥേരോ ന ഗണ്ഹിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ ചോളകാനി പരിയേസമാനസ്സ പുരതോ ഏകസ്മിം സങ്കാരകൂടേ യഥാ നേസം ദസന്തമത്തമേവ പഞ്ഞായതി, തഥാ ഠപേസി. ഥേരോ തേന മഗ്ഗേന ചോളകപരിയേസമാനം ചരന്തോ നേസം ദസന്തം ദിസ്വാ തത്ഥേവ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢമാനോ വുത്തപ്പമാണാനി ദിബ്ബദുസ്സാനി ദിസ്വാ "ഉക്കട്ഠപംസുകൂലം വത ഇദ"ന്തി ആദായ പക്കാമി. അഥസ്സ ചീവരകരണദിവസേ സത്ഥാ പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവാരോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ നിസീദി, അസീതിമഹാഥേരാപി തത്ഥേവ നിസീദിംസു, ചീവരം സിബ്ബേതും മഹാകസ്സപത്ഥേരോ മൂലേ നിസീദി, സാരിപുത്തത്ഥേരോ മജ്ഝേ, ആനന്ദത്ഥേരോ അഗ്ഗേ, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ സുത്തം വട്ടേസി, സത്ഥാ സൂചിപാസകേ ആവുണി, മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ യേന യേന അത്ഥോ, തം തം ഉപനേന്തോ വിചരി.

ദേവധീതാപി അന്തോഗാമം പവിസിത്വാ "ഭോന്താ അയ്യസ്സ നോ അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ ചീവരം കരോന്തോ സത്ഥാ അസീതിമഹാസാവകപരിവുതോ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം വിഹാരേ നിസീദി, യാഗുആദീനി ആദായ വിഹാരം ഗച്ഛഥാ"തി ഭിക്ഖം സമാദപേസി. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോപി അന്തരാഭത്തേ മഹാജമ്ബുപേസിം ആഹരി, പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ പരിക്ഖീണം ഖാദിതും നാസക്ഖിംസു. സക്കോ ചീവരകരണട്ഠാനേ ഭൂമിപരിഭണ്ഡമകാസി, ഭൂമി അലത്തകരസരഞ്ജിതാ വിയ അഹോസി. ഭിക്ഖൂഹി പരിഭുത്താവസേസാനം യാഗുഖജ്ജകഭത്താനം മഹാരാസി അഹോസി. ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു "ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം കിം ഏവംബഹുകേഹി യാഗുആദീഹി, നനു നാമ പമാണം സല്ലക്ഖേത്വാ ഏത്തകം നാമ ആഹരഥാ"തി ഞാതകാ ച ഉപട്ഠാകാ ച വത്തബ്ബാ സിയും, അനുരുദ്ധത്ഥേരോ അത്തനോ ഞാതിഉപട്ഠാകാനം ബഹുഭാവം ഞാപേതുകാമോ മഞ്ഞേ"തി, അഥ നേ സത്ഥാ "കിം, ഭിക്ഖവേ, കഥേഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ഭന്തേ, ഇദം നാമാ"തി വുത്തേ "കിം പന തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, 'ഇദം അനുരുദ്ധേന ആഹരാപിത'ന്തി മഞ്ഞഥാ"തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. "ന, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ അനുരുദ്ധോ ഏവരൂപം വദേതി. ന ഹി ഖീണാസവാ പച്ചയപടിസംയുത്തം കഥം കഥേന്തി, അയം പന പിണ്ഡപാതോ ദേവതാനുഭാവേന നിബ്ബത്തോ"തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൨. "യസ്സാസവാ പരിക്ഖീണാ, ആഹാരേ ച അനിസ്സിതോ;
സുഞ്ഞതോ അനിമിത്തോ ച, വിമോക്ഖോ യസ്സ ഗോചരോ;
ആകാസേവ സകുന്താനം, പദം തസ്സ ദുരന്നയ"ന്തി.

തത്ഥ **യസ്സാസവാ**തി യസ്സ ചത്താരോ ആസവാ **പരിക്ഖീണാ. ആഹാരേ ച അനിസ്സിതോ**തി ആഹാരസ്മിഞ്ച തണ്ഹാദിട്ഠിനിസ്സയേഹി അനിസ്സിതോ. **പദം**

തസ്സ ദുരന്നയന്തി യഥാ **ആകാസേ** ഗച്ഛന്താനം സകുണാനം ‘‘ഇമസ്മിം ഠാനേ പാദേഹി അക്കമിത്വാ ഗതാ, ഇദം ഠാനം ഉരേന പഹരിത്വാ ഗതാ, ഇദം സീസേന, ഇദം പക്ഖേഹീ’’തി ന സക്കാ ഞാതും, ഏവമേവ ഏവരൂപസ്സ ഭിക്ഖുനോ ‘‘നിരയപദേന വാ ഗതോ, തിരച്ഛാനയോനിപദേന വാ’’തിആദിനാ നയേന പദം പഞ്ഞാപേതും നാമ ന സക്കോതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തി ഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അനുരുദ്ധത്ഥേരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. മഹാകച്ചായനത്ഥേരവത്ഥു

യസ്സിന്ദ്രിയാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ പുബ്ബാരാമേ വിഹരന്തോ മഹാകച്ചായനത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ഭഗവാ മഹാപവാരണായ മിഗാരമാതുയാ പാസാദസ്സ ഹേട്ഠാ മഹാസാവകപരിവുതോ നിസീദി. തസ്മിം സമയേ മഹാകച്ചായനത്ഥേരോ അവന്തീസു വിഹരതി. സോ പനായസ്മാ ദൂരതോപി ആഗന്ത്വാ ധമ്മസ്സവനം പഗ്ഗണ്ഹാതിയേവ. തസ്മാ മഹാഥേരാ നിസീദന്താ മഹാകച്ചായനത്ഥേരസ്സ ആസനം ഠപേത്വാ നിസീദിംസു. സക്കോ ദേവരാജാ ദ്വീഹി ദേവലോകേഹി ദേവപരിസായ സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ ദിബ്ബഗന്ധമാലാദീഹി സത്ഥാരം പൂജേത്വാ ഠിതോ മഹാകച്ചായനത്ഥേരം അദിസ്വാ കിം നു ഖോ മമ, അയ്യോ, ന ദിസ്സതി, സാധു ഖോ പനസ്സ സചേ ആഗച്ഛേയ്യാതി. ഥേരോപി തം ഖണഞ്ഞേവ ആഗന്ത്വാ അത്തനോ ആസനേ നിസിന്നമേവ അത്താനം ദസ്സേസി. സക്കോ ഥേരം ദിസ്വാ ഗോപ്ഫകേസു ദള്ഹം ഗഹേത്വാ ‘‘സാധു വത മേ, അയ്യോ, ആഗതോ, അഹം അയ്യസ്സ ആഗമനമേവ പച്ചാസീസാമീ’’തി വത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പാദേ സമ്ബാഹിത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു. ‘‘സക്കോ മുഖം ഓലോകേത്വാ സക്കാരം കരോതി, അവസേസമഹാസാവകാനം ഏവരൂപം സക്കാരം അകരിത്വാ മഹാകച്ചായനം ദിസ്വാ വേഗേന ഗോപ്ഫകേസു ഗഹേത്വാ ‘സാധു വത മേ, അയ്യോ, ആഗതോ, അഹം അയ്യസ്സ ആഗമനമേവ പച്ചാസീസാമീ’തി വത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി പാദേ സമ്ബാഹിത്വാ പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ’’തി. സത്ഥാ തേസം തം കഥം സുത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തേന മഹാകച്ചായനേന സദിസാ ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാ ഭിക്ഖൂ ദേവാനമ്പി മനുസ്സാനമ്പി പിയായേവാ’’തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൪. ‘‘യസ്സിന്ദ്രിയാനി സമഥങ്ഗതാനി,
അസ്സാ യഥാ സാരഥിനാ സുദന്താ;
പഹീനമാനസ്സ അനാസവസ്സ,
ദേവാപി തസ്സ പിഹയന്തി താദിനോ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - **യസ്സ** ഭിക്ഖുനോ ഛേകേന **സാരഥിനാ സുദന്താ അസ്സാ** വിയ ഛ **ഇന്ദ്രിയാനി സമഥം** ദന്തഭാവം നിബ്ബിസേവനഭാവം **ഗതാനി,** തസ്സ നവവിധം മാനം പഹായ ഠിതത്താ **പഹീനമാനസ്സ** ചതുന്നം ആസവാനം അഭാവേന

അനാസവസ്സ. താദിനോതി താദിഭാവസണ്ഠിതസ്സ തഥാരൂപസ്സ **ദേവാപി പിഹയന്തി,** മനുസ്സാപി ദസ്സനഞ്ച ആഗമനഞ്ച പത്ഥേന്തിയേവാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാകച്ചായനത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

പഥവിസമോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ വുട്ഠവസ്സോ ചാരികം പക്കമിതുകാമോ ഭഗവന്തം ആപുച്ഛിത്വാ വന്ദിത്വാ അത്തനോ പരിവാരേന സദ്ധിം നിക്ഖമി. അഞ്ഞേപി ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ഥേരം അനുഗച്ഛിംസു. ഥേരോ ച നാമഗോത്തവസേന പഞ്ഞായമാനേ ഭിക്ഖൂ നാമഗോത്തവസേന കഥേത്വാ നിവത്താപേസി. അഞ്ഞതരോ നാമഗോത്തവസേന അപാകടോ ഭിക്ഖു ചിന്തേസി - "അഹോ വത മമ്പി നാമഗോത്തവസേന പഗ്ഗണ്ഹന്തോ കഥേത്വാ നിവത്താപേയ്യാ"തി ഥേരോ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അന്തരേ തം ന സല്ലക്ഖേസി. സോ "അഞ്ഞേ വിയ ഭിക്ഖൂ ന മം പഗ്ഗണ്ഹാതീ"തി ഥേരേ ആഘാതം ബന്ധി. ഥേരസ്സപി സങ്ഘാടികണ്ണോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സരീരം ഫുസി, തേനാപി ആഘാതം ബന്ധിയേവ. സോ "ദാനി ഥേരോ വിഹാരൂപചാരം അതിക്കന്തോ ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "ആയസ്മാ മം, ഭന്തേ, സാരിപുത്തോ തുമ്ഹാകം അഗ്ഗസാവകോമ്ഹീതി കണ്ണസക്ഖലിം ഭിന്ദന്തോ വിയ പഹരിത്വാ അഖമാപേത്വാവ ചാരികം പക്കന്തോ"തി ആഹ. സത്ഥാ ഥേരം പക്കോസാപേസി.

തസ്മിം ഖണേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ച ആനന്ദത്ഥേരോ ച ചിന്തേസും - "അമ്ഹാകം അഗ്ഗജേട്ഠഭാതരാ ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ അപഹടഭാവം സത്ഥാ നോ ന ജാനാതി, സീഹനാദം പന നദാപേതുകാമോ ഭവിസ്സതീതി പരിസം സന്നിപാതാപേസ്സാമാ"തി. തേ കുഞ്ചികഹത്ഥാ പരിവേണദ്വാരാനി വിവരിത്വാ "അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ , അഭിക്കമഥായസ്മന്തോ, ഇദാനായസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സീഹനാദം നദിസ്സതീ"തി (അം॰ നി॰ ൯.൧൧) മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതേസും. ഥേരോപി ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ തമത്ഥം പുച്ഛി. ഥേരോ "നായം ഭിക്ഖു മയാ പഹടോ"തി അവത്വാവ അത്തനോ ഗുണകഥം കഥേന്തോ "യസ്സ നൂന, ഭന്തേ, കായേ കായഗതാസതി അനുപട്ഠിതാ അസ്സ, സോ ഇധ അഞ്ഞതരം സബ്രഹ്മചാരിം ആസജ്ജ അപ്പടിനിസ്സജ്ജ ചാരികം പക്കമേയ്യാ"തി വത്വാ "സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, പഥവിയം സുചിമ്പി നിക്ഖിപന്തി, അസുചിമ്പി നിക്ഖിപന്തീ"തിആദിനാ നയേന അത്തനോ പഥവീസമചിത്തതഞ്ച ആപോതേജോവായോ രജോഹരണചണ്ഡാലകുമാരകഉസഭഛിന്നവിസാണസമചിത്തതഞ്ച അഹികുണപാദീഹി വിയ അത്തനോ കായേന അട്ടിയനഞ്ച മേദകഥാലികാ വിയ അത്തനോ കായപരിഹരണഞ്ച പകാസേസി. ഇമാഹി ച പന നവഹി ഉപമാഹി ഥേരേ അത്തനോ ഗുണേ കഥേന്തേ നവസുപി ഠാനേസു ഉദകപരിയന്തം കത്വാ മഹാപഥവീ കമ്പി.

രജോഹരണചണ്ഡാലകുമാരകമേദകഥാലികോ പമാനം പന ആഹരണകാലേ പുഥുജ്ജനാ ഭിക്ഖൂ അസ്സൂനി സന്ധാരേതും നാസക്ഖിംസു, ഖീണാസവാനം ധമ്മസംവേഗോ ഉദപാദി.

ഥേരേ അത്തനോ ഗുണം കഥേന്തേയേവ അബ്ഭാചിക്ഖനകസ്സ ഭിക്ഖുനോ സകലസരീരേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി, സോ താവദേവ ഭഗവതോ പാദേസു പതിത്വാ അത്തനോ അബ്ഭാചിക്ഖനദോസം പകാസേത്വാ അച്ചയം ദേസേസി. സത്ഥാ ഥേരം ആമന്തേത്വാ, ''സാരിപുത്ത, ഖമ ഇമസ്സ മോഘപുരിസസ്സ, യാവസ്സ സത്തധാ മുദ്ധാ ന ഫലതീ''തി ആഹ. ഥേരോ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ''ഖമാമഹം, ഭന്തേ, തസ്സ ആയസ്മതോ, ഖമതു ച മേ സോ ആയസ്മാ, സചേ മയ്ഹം ദോസോ അത്ഥീ''തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ കഥയിംസു ''പസ്സഥ ദാനാവുസോ, ഥേരസ്സ അനോപമഗുണം, ഏവരൂപസ്സ നാമ മുസാവാദേന അബ്ഭാചിക്ഖനകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉപരി അപ്പമത്തകമ്പി കോപം വാ ദോസം വാ അകത്വാ സയമേവ ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ഖമാപേതീ''തി. ''സത്ഥാ തം കഥം സുത്വാ, ഭിക്ഖവേ, കിം കഥേഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇദം നാമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ, ''ന ഭിക്ഖവേ, സക്കാ സാരിപുത്തസദിസാനം കോപം വാ ദോസം വാ ഉപ്പാദേതും , മഹാപഥവീസദിസം, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദഖീലസദിസം പസന്നഉദകരഹദസദിസഞ്ച സാരിപുത്തസ്സ ചിത്ത''ന്തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൫.''പഥവിസമോ നോ വിരുജ്ഝതി,
ഇന്ദഖിലുപമോ താദി സുബ്ബതോ;
രഹദോവ അപേതകദ്ദമോ,
സംസാരാ ന ഭവന്തി താദിനോ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, യഥാ നാമ പഥവിയം സുചീനി ഗന്ധമാലാദീനിപി നിക്ഖിപന്തി, അസുചീനി മുത്തകരീസാദീനിപി നിക്ഖിപന്തി, യഥാ നാമ നഗരദ്വാരേ നിഖാതം ഇന്ദഖീലം ദാരകാദയോ ഓമുത്തേന്തിപി ഊഹദന്തിപി, അപരേ പന തം ഗന്ധമാലാദീഹി സക്കരോന്തി. തത്ഥ പഥവിയാ ഇന്ദഖീലസ്സ ച നേവ അനുരോധോ ഉപ്പജ്ജതി, ന വിരോധോ; ഏവമേവ യ്വായം ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു അട്ഠഹി ലോകധമ്മേഹി അകമ്പിയഭാവേന **താദി,** വതാനം സുന്ദരതായ **സുബ്ബതോ**. സോ ''ഇമേ മം ചതൂഹി പച്ചയേഹി സക്കരോന്തി, ഇമേ പന ന സക്കരോന്തീ''തി സക്കാരഞ്ച അസക്കാരഞ്ച കരോന്തേസു നേവ അനുരുജ്ഝതി, **നോ വിരുജ്ഝതി,** അഥ ഖോ **പഥവിസമോ** ച **ഇന്ദഖിലുപമോ** ഏവ ച ഹോതി. യഥാ ച അപഗതകദ്ദമോ **രഹദോ** പസന്നോദകോ ഹോതി, ഏവം അപഗതകിലേസതായ രാഗകദ്ദമാദീഹി അകദ്ദമോ വിപ്പസന്നോവ ഹോതി. **താദിനോ**തി തസ്സ പന ഏവരൂപസ്സ സുഗതിദുഗ്ഗതീസു സംസരണവസേന **സംസാരാ** നാമ ന ഹോന്തീതി.

ദേസനാവസാനേ നവ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനി സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിംസൂതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. കോസമ്ബിവാസീതിസ്സത്ഥേരസാമണേരവത്ഥു

സന്തം തസ്സ മനം ഹോതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തിസ്സത്ഥേരസ്സ സാമണേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര കോസമ്ബിവാസീ കുലപുത്തോ സത്ഥു സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ "കോസമ്ബിവാസീതിസ്സത്ഥേരോ"തി പഞ്ഞായി. തസ്സ കോസമ്ബിയം വുട്ഠവസ്സസ്സ ഉപട്ഠാകോ തിചീവരഞ്ചേവ സപ്പിഫാണിതഞ്ച ആഹരിത്വാ പാദമൂലേ ഠപേസി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - "കിം ഇദം ഉപാസകാ"തി. "നനു മയാ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ വസ്സം വാസിതാ, അമ്ഹാകഞ്ച വിഹാരേ വുട്ഠവസ്സാ ഇമം ലാഭം ലഭന്തി, ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ"തി. "ഹോതു, ഉപാസക, ന മയ്ഹം ഇമിനാ അത്ഥോ"തി. "കിം കാരണാ, ഭന്തേ"തി? "മമ സന്തികേ കപ്പിയകാരകോ സാമണേരോപി നത്ഥി, ആവുസോ"തി. "സചേ, ഭന്തേ, കപ്പിയകാരകോ നത്ഥി, മമ പുത്തോ അയ്യസ്സ സന്തികേ സാമണേരോ ഭവിസ്സതീ"തി. ഥേരോ അധിവാസേസി. ഉപാസകോ സത്തവസ്സികം അത്തനോ പുത്തം ഥേരസ്സ സന്തികം നേത്വാ "ഇമം പബ്ബാജേഥാ"തി അദാസി. അഥസ്സ ഥേരോ കേസേ തേമേത്വാ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ദത്വാ പബ്ബാജേസി . സോ ഖുരഗ്ഗേയേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി.

ഥേരോ തം പബ്ബാജേത്വാ അഡ്ഢമാസം തത്ഥ വസിത്വാ "സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമീ"തി സാമണേരം ഭണ്ഡകം ഗാഹാപേത്വാ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം വിഹാരം പാവിസി. സാമണേരോ ഉപജ്ഝായസ്സ സേനാസനം ഗഹേത്വാ പടിജഗ്ഗി. തസ്സ തം പടിജഗ്ഗന്തസ്സേവ വികാലോ ജാതോ, തേന അത്തനോ സേനാസനം പടിജഗ്ഗിതും നാസക്ഖി. അഥ നം ഉപട്ഠാനവേലായം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നം ഥേരോ പുച്ഛി - "സാമണേര, അത്തനോ വസനട്ഠാനം പടിജഗ്ഗിത"ന്തി? "ഭന്തേ, പടിജഗ്ഗിതും ഓകാസം നാലത്ഥ"ന്തി. "തേന ഹി മമ വസനട്ഠാനേയേവ വസ, ദുക്ഖം തേ ആഗന്തുകട്ഠാനേ ബഹി വസിതു"ന്തി തം ഗഹേത്വാവ സേനാസനം പാവിസി. ഥേരോ പന പുഥുജ്ജനോ നിപന്നമത്തോവ നിദ്ദം ഓക്കമി. സാമണേരോ ചിന്തേസി - "അജ്ജ മേ ഉപജ്ഝായേന സദ്ധിം തതിയോ ദിവസോ ഏകസേനാസനേ വസന്തസ്സ, 'സചേ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായിസ്സാമി, ഥേരോ സഹസേയ്യം ആപജ്ജേയ്യാ'തി നിസിന്നകോവ വീതിനാമേസ്സാമീ"തി ഉപജ്ഝായസ്സ മഞ്ചകസമീപേ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസിന്നകോവ രത്തിം വീതിനാമേസി. ഥേരോ പച്ചൂസകാലേ പച്ചുട്ഠായ "സാമണേരം നിക്ഖമാപേതും വട്ടതീ"തി മഞ്ചകപസ്സേ ഠപിതബീജനിം ഗഹേത്വാ ബീജനിപത്തസ്സ അഗ്ഗേന സാമണേരസ്സ കടസാരകം പഹരിത്വാ ബീജനിം ഉദ്ധം ഉക്ഖിപന്തോ "സാമണേര, ബഹി നിക്ഖമാ"തി ആഹ, ബീജനിപത്തദണ്ഡകോ അക്ഖിമ്ഹി പടിഹഞ്ഞി, താവദേവ അക്ഖി ഭിജ്ജി. സോ "കിം, ഭന്തേ"തി വത്വാ ഉട്ഠായ "ബഹി നിക്ഖമാ"തി വുത്തേ "അക്ഖി മേ, ഭന്തേ, ഭിന്ന"ന്തി അവത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന പടിച്ഛാദേത്വാ നിക്ഖമി. വത്തകരണകാലേ ച പന "അക്ഖി മേ ഭിന്ന"ന്തി തുണ്ഹീ അനിസീദിത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന അക്ഖിം ഗഹേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന മുട്ഠിസമ്മുഞ്ജനിം ആദായ വച്ചകുടിഞ്ച മുഖധോവനട്ഠാനഞ്ച സമ്മജ്ജിത്വാ മുഖധോവനോദകഞ്ച ഠപേത്വാ പരിവേണം സമ്മജ്ജി. സോ ഉപജ്ഝായസ്സ ദന്തകട്ഠം ദദമാനോ ഏകേനേവ ഹത്ഥേന അദാസി.

അഥ നം ഉപജ്ഝായോ ആഹ - "അസിക്ഖിതോ വതായം സാമണേരോ, ആചരിയുപജ്ഝായാനം ഏകേന ഹത്ഥേന ദന്തകട്ഠം ദാതും ന വട്ടതീ"തി. ജാനാമഹം, ഭന്തേ, "ന ഏവം വട്ടതീ"തി, ഏകോ പന മേ ഹത്ഥോ ന

തുച്ഛോതി. ‘‘കിം സാമണേരാ’’തി? സോ ആദിതോ പട്ഠായ തം പവത്തിം ആരോചേസി. ഥേരോ സുത്വാവ സംവിഗ്ഗമാനസോ ‘‘അഹോ വത മയാ ഭാരിയം കമ്മം കത’’ന്തി വത്വാ ‘‘ഖമാഹി മേ, സപ്പുരിസ, നാഹമേതം ജാനാമി, അവസ്സയോ മേ ഹോഹീ’’തി അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സത്തവസ്സികദാരകസ്സ പാദമൂലേ ഉക്കുടികം നിസീദി. അഥ നം സാമണേരോ ആഹ - ‘‘നാഹം, ഭന്തേ, ഏതദത്ഥായ കഥേസിം, തുമ്ഹാകം ചിത്തം അനുരക്ഖന്തേന മയാ ഏവം വുത്തം നേവേത്ഥ തുമ്ഹാകം ദോസോ അത്ഥി, ന മയ്ഹം. വട്ടസ്സേവേസോ ദോസോ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, മയാ തുമ്ഹാകം വിപ്പടിസാരം രക്ഖന്തേനേവ നാരോചിത’’ന്തി. ഥേരോ സാമണേരേന അസ്സാസിയമാനോപി അനസ്സാസിത്വാ ഉപ്പന്നസംവേഗോ സാമണേരസ്സ ഭണ്ഡകം ഗഹേത്വാ സത്ഥു സന്തികം പായാസി. സത്ഥാപിസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തോവ നിസീദി. സോ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിം പടിസമ്മോദനം കത്വാ ‘‘ഖമനീയം തേ ഭിക്ഖു, കിഞ്ചി അതിരേകം അഫാസുകം അത്ഥീ’’തി പുച്ഛിതോ ആഹ - ‘‘ഖമനീയം, ഭന്തേ, നത്ഥി മേ കിഞ്ചി അതിരേകം അഫാസുകം, അപിച ഖോ പന മേ അയം ദഹരസാമണേരോ വിയ അഞ്ഞോ അതിരേകഗുണോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ’’തി. ‘‘കിം പന ഇമിനാ കതം ഭിക്ഖൂ’’തി. സോ ആദിതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം ഭഗവതോ ആരോചേന്തോ ആഹ - ‘‘ഏവം, ഭന്തേ, മയാ ഖമാപിയമാനോ മം ഏവം വദേസി ‘നേവേത്ഥ തുമ്ഹാകം ദോസോ അത്ഥി, ന മയ്ഹം. വട്ടസ്സേവേസോ ദോസോ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാ’തി, ഇതി മം അസ്സാസേസിയേവ, മയി നേവ കോപം, ന ദോസമകാസി, ന മേ, ഭന്തേ, ഏവരൂപോ ഗുണസമ്പന്നോ ദിട്ഠപുബ്ബോ’’തി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘ഭിക്ഖു ഖീണാസവാ നാമ ന കസ്സചി കുപ്പന്തി, ന ദുസ്സന്തി, സന്തിന്ദ്രിയാ സന്തമാനസാവ ഹോന്തീ’’തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൬. ‘‘സന്തം തസ്സ മനം ഹോതി, സന്താ വാചാ ച കമ്മ ച;
സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്തസ്സ, ഉപസന്തസ്സ താദിനോ’’തി.

തത്ഥ **സന്തം തസ്സാ**തി തസ്സ ഖീണാസവസാമണേരസ്സ അഭിജ്ഝാദീനം അഭാവേന **മനം** സന്തമേവ **ഹോതി** ഉപസന്തം നിബ്ബുതം . തഥാ മുസാവാദാദീനം അഭാവേന **വാചാ ച** പാണാതിപാതാദീനം അഭാവേന കായകമ്മഞ്ച സന്തമേവ ഹോതി. **സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്തസ്സാ**തി നയേന ഹേതുനാ ജാനിത്വാ പഞ്ചഹി വിമുത്തീഹി വിമുത്തസ്സ. **ഉപസന്തസ്സാ**തി അബ്ഭന്തരേ രാഗാദീനം ഉപസമേന ഉപസന്തസ്സ. **താദിനോ**തി തഥാരൂപസ്സ ഗുണസമ്പന്നസ്സാതി.

ദേസനാവസാനേ കോസമ്ബിവാസീതിസ്സത്ഥേരോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. സേസമഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

കോസമ്ബിവാസീതിസ്സത്ഥേരസാമണേരവത്ഥു സത്തമം.

൭. സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

അസ്സദ്ധോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ തിംസമത്താ ആരഞ്ഞകാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേസം സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരം ആമന്തേത്വാ "സദ്ദഹസി ത്വം, സാരിപുത്ത, സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവിതം ബഹുലീകതം അമതോഗധം ഹോതി അമതപരിയോസാന"ന്തി (സം॰ നി॰ ൫.൫൧൪) ഏവം പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ആരബ്ഭ പഞ്ഹം പുച്ഛി. ഥേരോ "ന ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഏത്ഥ ഭഗവതോ സദ്ധായ ഗച്ഛാമി, സദ്ധിന്ദ്രിയം...പേ॰... അമതപരിയോസാനം. യേസഞ്ഹേതം, ഭന്തേ, അഞ്ഞാതം അസ്സ അദിട്ഠം അവിദിതം അസച്ഛികതം അഫസ്സിതം പഞ്ഞായ, തേ തത്ഥ പരേസം സദ്ധായ ഗച്ഛേയ്യും. സദ്ധിന്ദ്രിയം...പേ॰... അമതപരിയോസാന"ന്തി (സം॰ നി॰ ൫.൫൧൪) ഏവം തം പഞ്ഹം ബ്യാകാസി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും "സാരിപുത്തത്ഥേരോ മിച്ഛാഗഹണം നേവ വിസ്സജ്ജേസി, അജ്ജാപി സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ന സദ്ദഹതിയേവാ"തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ "കിം നാമേതം, ഭിക്ഖവേ, വദേഥ. അഹഞ്ഹി 'പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി അഭാവേത്വാ സമഥവിപസ്സനം അവഡ്ഢേത്വാ മഗ്ഗഫലാനി സച്ഛികാതും സമത്ഥോ നാമ അത്ഥീതി സദ്ദഹസി ത്വം സാരിപുത്തോ'തി പുച്ഛിം. സോ 'ഏവം സച്ഛികരോന്തോ അത്ഥി നാമാതി ന സദ്ദഹാമി, ഭന്തേ'തി കഥേസി. ന ദിന്നസ്സ വാ കതസ്സ വാ ഫലം വിപാകം ന സദ്ദഹതി, നാപി ബുദ്ധാദീനം ഗുണം ന സദ്ദഹതി. ഏസോ പന അത്തനാ പടിവിദ്ധേസു ഝാനവിപസ്സനാമഗ്ഗഫലധമ്മേസു പരേസം സദ്ധായ ന ഗച്ഛതി. തസ്മാ അനുപവജ്ജോ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൭."അസ്സദ്ധോ അകതഞ്ഞൂ ച, സന്ധിച്ഛേദോ ച യോ നരോ,
ഹതാവകാസോ വന്താസോ, സ വേ ഉത്തമപോരിസോ"തി.

തസ്സത്ഥോ - അത്തനോ പടിവിദ്ധഗുണം പരേസം കഥായ ന സദ്ദഹതീതി **അസ്സദ്ധോ**. അകതം നിബ്ബാനം ജാനാതീതി **അകതഞ്ഞൂ** , സച്ഛികതനിബ്ബാനോതി അത്ഥോ. വട്ടസന്ധിം, സംസാരസന്ധിം ഛിന്ദിത്വാ ഠിതോതി **സന്ധിച്ഛേദോ**. കുസലാകുസലകമ്മബീജസ്സ ഖീണത്താ നിബ്ബത്തനാവകാസോ ഹതോ അസ്സാതി **ഹതാവകാസോ**. ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി കത്തബ്ബകിച്ചസ്സ കതത്താ,സബ്ബാ ആസാ ഇമിനാ വന്താതി **വന്താസോ**. സോ ഏവരൂപോ **നരോ**. പടിവിദ്ധലോകുത്തരധമ്മതായ പുരിസേസു ഉത്തമഭാവം പത്തോതി **പുരിസുത്തമോ**തി.

ഗാഥാവസാനേ തേ ആരഞ്ഞകാ തിംസമത്താ ഭിക്ഖൂ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിംസു. സേസജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. ഖദിരവനിയരേവതത്ഥേരവത്ഥു

ഗാമേ വാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഖദിരവനിയരേവതത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ആയസ്മാ ഹി സാരിപുത്തോ സത്താസീതികോടിധനം പഹായ പബ്ബജിത്വാ ചാലാ, ഉപചാലാ, സീസൂപചാലാതി തിസ്സോ ഭഗിനിയോ, ചുന്ദോ ഉപസേനോതി ഇമേ ദ്വേ ച ഭാതരോ പബ്ബാജേസി. രേവതകുമാരോ ഏകോവ ഗേഹേ അവസിട്ഠോ. അഥസ്സ മാതാ ചിന്തേസി - "മമ പുത്തോ ഉപതിസ്സോ ഏത്തകം ധനം പഹായ പബ്ബജിത്വാ തിസ്സോ ച ഭഗിനിയോ ദ്വേ ച ഭാതരോ പബ്ബാജേസി, രേവതോ ഏകോവ അവസേസോ. സചേ ഇമമ്പി പബ്ബാജേസ്സതി, ഏത്തകം നോ ധനം നസ്സിസ്സതി, കുലവംസോ പച്ഛിജ്ജിസ്സതി, ദഹരകാലേയേവ നം ഘരാവാസേന ബന്ധിസ്സാമീ"തി. സാരിപുത്തത്ഥേരോപി പടികച്ചേവ ഭിക്ഖൂ ആണാപേസി "സചേ, ആവുസോ, രേവതോ പബ്ബജിതുകാമോ ആഗച്ഛതി, ആഗതമത്തമേവ നം പബ്ബാജേയ്യാഥ, മമ മാതാപിതരോ മിച്ഛാദിട്ഠികാ, കിം തേഹി ആപുച്ഛിതേഹി, അഹമേവ തസ്സ മാതാ ച പിതാ ചാ"തി. മാതാപിസ്സ രേവതകുമാരം സത്തവസ്സികമേവ ഘരബന്ധനേന ബന്ധിതുകാമാ സമാനജാതികേ കുലേ ദാരികം വാരേത്വാ ദിവസം വവത്ഥപേത്വാ കുമാരം മണ്ഡേത്വാ പസാധേത്വാ മഹതാ പരിവാരേന സദ്ധിം ആദായ കുമാരികായ ഞാതിഘരം അഗമാസി. അഥ നേസം കതമങ്ഗലാനം ദ്വിന്നമ്പി ഞാതകേസു സന്നിപതിതേസു ഉദകപാതിയം ഹത്ഥേ ഓതാരേത്വാ മങ്ഗലാനി വത്വാ കുമാരികായ വുഡ്ഢിം ആകങ്ഖമാനാ ഞാതകാ "തവ അയ്യികായ ദിട്ഠധമ്മം പസ്സ, അയ്യികാ വിയ ചിരം ജീവ, അമ്മാ"തി ആഹംസു. രേവതകുമാരോ "കോ നു ഖോ ഇമിസ്സാ അയ്യികായ ദിട്ഠധമ്മോ"തി ചിന്തേത്വാ "കതരാ ഇമിസ്സാ അയ്യികാ"തി പുച്ഛി. അഥ നം ആഹംസു, "താത, കിം ന പസ്സസി ഇമം വീസവസ്സസതികം ഖണ്ഡദന്തം പലിതകേസം വലിത്തചം തിലകാഹതഗത്തം ഗോപാനസിവങ്കം, ഏസാ ഏതിസ്സാ അയ്യികാ"തി. "കിം പന അയമ്പി ഏവരൂപാ ഭവിസ്സതീ"തി? "സചേ ജീവിസ്സതി, ഭവിസ്സതി, താതാ"തി. സോ ചിന്തേസി - "ഏവരൂപമ്പി നാമ സരീരം ജരായ ഇമം വിപ്പകാരം പാപുണിസ്സതി, ഇമം മേ ഭാതരാ ഉപതിസ്സേന ദിട്ഠം ഭവിസ്സതി, അജ്ജേവ മയാ പലായിത്വാ പബ്ബജിതും വട്ടതീ"തി. അഥ നം ഞാതകാ കുമാരികായ സദ്ധിം ഏകയാനം ആരോപേത്വാ ആദായ പക്കമിംസു.

സോ ഥോകം ഗന്ത്വാ സരീരകിച്ചം അപദിസിത്വാ "ഠപേഥ താവ യാനം, ഓതരിത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി യാനാ ഓതരിത്വാ ഏകസ്മിം ഗുമ്ബേ ഥോകം പപഞ്ചം കത്വാ അഗമാസി. പുനപി ഥോകം ഗന്ത്വാ തേനേവ അപദേസേന ഓതരിത്വാ അഭിരുഹി, പുനപി തഥേവ അകാസി. അഥസ്സ ഞാതകാ "അദ്ധാ ഇമസ്സ ഉട്ഠാനാനി വത്തന്തീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ നാതിദള്ഹം ആരക്ഖം കരിംസു. സോ പുനപി ഥോകം ഗന്ത്വാ തേനേവ അപദേസേന ഓതരിത്വാ "തുമ്ഹേ പാജേന്തോ പുരതോ ഗച്ഛഥ, മയം പച്ഛതോ സണികം ആഗമിസ്സാമാ"തി വത്വാ ഓതരിത്വാ ഗുമ്ബാഭിമുഖോ അഹോസി. ഞാതകാപിസ്സ "പച്ഛതോ ആഗമിസ്സതീ"തി സഞ്ഞായ യാനം പാജേന്താ ഗമിംസു. സോപി തതോ പലായിത്വാ ഏകസ്മിം പദേസേ തിംസമത്താ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ആഹ - "പബ്ബാജേഥ മം, ഭന്തേ"തി. "ആവുസോ, ത്വം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ, മയം തേ രാജപുത്തഭാവം വാ അമച്ചപുത്തഭാവം വാ ന ജാനാമ, കഥം പബ്ബാജേസ്സാമാ"തി? "തുമ്ഹേ മം, ഭന്തേ, ന ജാനാഥാ"തി? "ന ജാനാമാവുസോ"തി. "അഹം ഉപതിസ്സസ്സ കനിട്ഠഭാതികോ"തി. "കോ ഏസ ഉപതിസ്സോ നാമാ"തി? "ഭന്തേ, ഭദ്ദന്താ മമ ഭാതരം 'സാരിപുത്തോ'തി വദന്തി, തസ്മാ മയാ 'ഉപതിസ്സോ'തി വുത്തേ ന ജാനന്തീ"തി. "കിം പന ത്വം സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ കനിട്ഠഭാതികോ"തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. "തേന ഹി ഏഹി, ഭാതരാ തേ അനുഞ്ഞാതമേവാ"തി വത്വാ ഭിക്ഖൂ തസ്സ ആഭരണാനി

ഓമുഞ്ചാപേത്വാ ഏകമന്തം ഠപേത്വാ തം പബ്ബാജേത്വാ ഥേരസ്സ സാസനം പഹിണിംസു. ഥേരോ തം സുത്വാ ഭഗവതോ ആരോചേസി - "ഭന്തേ, 'ആരഞ്ഞികഭിക്ഖൂഹി കിര രേവതോ പബ്ബാജിതോ'തി സാസനം പഹിണിംസു, ഗന്ത്വാ തം പസ്സിത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി. സത്ഥാ "അധിവാസേഹി താവ, സാരിപുത്താ"തി ഗന്തും ന അദാസി. ഥേരോ പുന കതിപാഹച്ചയേന സത്ഥാരം ആപുച്ഛി. സത്ഥാ "അധിവാസേഹി താവ, സാരിപുത്ത, മയമ്പി ആഗമിസ്സാമാ"തി നേവ ഗന്തും അദാസി.

സാമണേരോപി "സചാഹം ഇധ വസിസ്സാമി , ഞാതകാ മം അനുബന്ധിത്വാ പക്കോസിസ്സന്തീ"തി തേസം ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ യാവ അരഹത്താ കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പത്തചീവരമാദായ ചാരികം ചരമാനോ തതോ തിംസയോജനികേ ഠാനേ ഖദിരവനം ഗന്ത്വാ അന്തോവസ്സേയേവ തേമാസബ്ഭന്തരേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. ഥേരോപി പവാരേത്വാ സത്ഥാരം പുന തത്ഥ ഗമനത്ഥായ ആപുച്ഛി. സത്ഥാ "മയമ്പി ഗമിസ്സാമ, സാരിപുത്താ"തി പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം നിക്ഖമി. ഥോകം ഗതകാലേ ആനന്ദത്ഥേരോ ദ്വേധാപഥേ ഠത്വാ സത്ഥാരം ആഹ - "ഭന്തേ, രേവതസ്സ സന്തികം ഗമനമഗ്ഗേസു അയം പരിഹാരപഥോ സട്ഠിയോജനികോ മനുസ്സാവാസോ, അയം ഉജുമഗ്ഗോ തിംസയോജനികോ അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതോ, കതരേന ഗച്ഛാമാ"തി. "സീവലി, പന, ആനന്ദ, അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ആഗതോ"തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. "സചേ, സീവലി, ആഗതോ, ഉജുമഗ്ഗമേവ ഗണ്ഹാഹീ"തി. സത്ഥാ കിര "അഹം തുമ്ഹാകം യാഗുഭത്തം ഉപ്പാദേസ്സാമി, ഉജുമഗ്ഗം ഗണ്ഹാഹീ"തി അവത്വാ "തേസം തേസം ജനാനം പുഞ്ഞസ്സ വിപാകദാനട്ഠാനം ഏത"ന്തി ഞത്വാ "സചേ, സീവലി, ആഗതോ, ഉജുമഗ്ഗം ഗണ്ഹാഹീ"തി ആഹ. സത്ഥരി പന തം മഗ്ഗം പടിപന്നേ ദേവതാ "അമ്ഹാകം അയ്യസ്സ സീവലിത്ഥേരസ്സ സക്കാരം കരിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ ഏകേകയോജനേ വിഹാരേ കാരേത്വാ ഏകയോജനതോ ഉദ്ധം ഗന്തും അദത്വാ പാതോ വുട്ഠായ ദിബ്ബയാഗുആദീനി ഗഹേത്വാ, "അയ്യോ, നോ സീവലിത്ഥേരോ കഹം നിസിന്നോ"തി വിചരന്തി. ഥേരോ അത്തനോ അഭിഹടം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാപേസി. ഏവം സത്ഥാ സപരിവാരോ തിംസയോജനികം കന്താരം സീവലിത്ഥേരസ്സ പുഞ്ഞം അനുഭവമാനോവ ആഗമാസി. രേവതത്ഥേരോപി സത്ഥു ആഗമനം ഞത്വാ ഭഗവതോ ഗന്ധകുടിം മാപേത്വാ പഞ്ച കൂടാഗാരസതാനി, പഞ്ച ചങ്കമനസതാനി, പഞ്ചരത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനസതാനി ച മാപേസി. സത്ഥാ തസ്സ സന്തികേ മാസമത്തമേവ വസി. തസ്മിം വസമാനോപി സീവലിത്ഥേരസ്സേവ പുഞ്ഞം അനുഭവി.

തത്ഥ പന ദ്വേ മഹല്ലകഭിക്ഖൂ സത്ഥു ഖദിരവനം പവിസനകാലേ ഏവം ചിന്തയിംസു - "അയം ഭിക്ഖു ഏത്തകം നവകമ്മം കരോന്തോ കിം സക്ഖിസ്സതി സമണധമ്മം കാതും, സത്ഥാ 'സാരിപുത്തസ്സ കനിട്ഠോ'തി മുഖോലോകനകിച്ചം കരോന്തോ ഏവരൂപസ്സ നവകമ്മികസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ സന്തികം ആഗതോ"തി. സത്ഥാപി തം ദിവസം പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ തേസം ചിത്താചാരം അഞ്ഞാസി. തസ്മാ തത്ഥ മാസമത്തം വസിത്വാ നിക്ഖമനദിവസേ യഥാ തേ ഭിക്ഖൂ അത്തനോ തേലനാളിഞ്ച ഉദകതുമ്ബഞ്ച ഉപാഹനാനി ച പമുസ്സന്തി, തഥാ അധിട്ഠഹിത്വാ നിക്ഖമന്തോ വിഹാരൂപചാരതോ ബഹി നിക്ഖന്തകാലേ ഇദ്ധിം വിസ്സജ്ജേസി. അഥ തേ ഭിക്ഖൂ "മയാ ഇദഞ്ചിദഞ്ച പമുട്ഠം , മയാപി പമുട്ഠ"ന്തി ഉഭോപി

നിവത്തിത്വാ തം ഠാനം അസല്ലക്ഖേത്വാ ഖദിരരുക്ഖകണ്ടകേഹി വിജ്ഝമാനാ വിചരിത്വാ ഏകസ്മിം ഖദിരരുക്ഖേ ഓലമ്ബന്തം അത്തനോ ഭണ്ഡകം ദിസ്വാ ആദായ പക്കമിംസു. സത്ഥാപി ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആദായ പുന മാസമത്തേനേവ സീവലിത്ഥേരസ്സ പുഞ്ഞം അനുഭവമാനോ പടിഗന്ത്വാ പുബ്ബാരാമം പാവിസി.

അഥ തേ മഹല്ലകഭിക്ഖൂ പാതോവ മുഖം ധോവിത്വാ "ആഗന്തുകഭത്തദായികായ വിസാഖായ ഘരം യാഗും പിവിസ്സാമാ"തി ഗന്ത്വാ യാഗും പിവിത്വാ ഖജ്ജകം ഖാദിത്വാ നിസീദിംസു. അഥ നേ വിസാഖാ പുച്ഛി - "തുമ്ഹേപി, ഭന്തേ, സത്ഥാരാ സദ്ധിം രേവതത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം അഗമിത്ഥാ"തി. "ആമ, ഉപാസികേതി, രമണിയം, ഭന്തേ, ഥേരസ്സ വസനട്ഠാന"ന്തി. "കുതോ തസ്സ രമണീയതാ സേതകണ്ടകഖദിരരുക്ഖഗഹനം പേതാനം നിവാസനട്ഠാനസദിസം ഉപാസികേ"തി. അഥഞ്ഞേ ദ്വേ ദഹരഭിക്ഖൂ ആഗമിംസു. ഉപാസികാ തേസമ്പി യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ തഥേവ പടിപുച്ഛി . തേ ആഹംസു - "ന സക്കാ ഉപാസികേ വണ്ണേതും, സുധമ്മദേവസഭാസദിസം ഇദ്ധിയാ അഭിസങ്ഖതം വിയ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാന"ന്തി. ഉപാസികാ ചിന്തേസി - "പഠമം ആഗതാ ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞഥാ വദിംസു, ഇമേ അഞ്ഞഥാ വദന്തി, പഠമം ആഗതാ ഭിക്ഖൂ കിഞ്ചിദേവ പമുസ്സിത്വാ ഇദ്ധിയാ വിസ്സട്ഠകാലേ പടിനിവത്തിത്വാ ഗതാ ഭവിസ്സന്തി, ഇമേ പന ഇദ്ധിയാ അഭിസങ്ഖരിത്വാ നിമ്മിതകാലേ ഗതാ ഭവിസ്സന്തീ"തി അത്തനോ പണ്ഡിതഭാവേന ഏതമത്ഥം ഞത്വാ "സത്ഥാരം ആഗതകാലേ പുച്ഛിസ്സാമീ"തി അട്ഠാസി. തതോ മുഹുത്തംയേവ സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ വിസാഖായ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദി. സാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം സക്കച്ചം പരിവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പടിപുച്ഛി - "ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഗതഭിക്ഖൂസു ഏകച്ചേ രേവതത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം 'ഖദിരഗഹനം അരഞ്ഞ'ന്തി വദന്തി, ഏകച്ചേ 'രമണീയ'ന്തി, കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി? തം സുത്വാ സത്ഥാ "ഉപാസികേ ഗാമോ വാ ഹോതു അരഞ്ഞം വാ, യസ്മിം ഠാനേ അരഹന്തോ വിഹരന്തി, തം രമണീയമേവാ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൮. "ഗാമേ വാ യദി വാരഞ്ഞേ, നിന്നേ വാ യദി വാ ഥലേ;
യത്ഥ അരഹന്തോ വിഹരന്തി, തം ഭൂമിരാമണേയ്യക"ന്തി.

തത്ഥ കിഞ്ചാപി അരഹന്തോ ഗാമന്തേ കായവിവേകം ന ലഭന്തി, ചിത്തവിവേകം പന ലഭന്തേവ. തേസഞ്ഹി ദിബ്ബപടിഭാഗാനിപി ആരമ്മണാനി ചിത്തം ചാലേതും ന സക്കോന്തി. തസ്മാ ഗാമോ വാ ഹോതു അരഞ്ഞാദീനം വാ അഞ്ഞതരം, **യത്ഥ അരഹന്തോ വിഹരന്തി, തം ഭൂമിരാമണേയ്യക**ന്തി സോ ഭൂമിപദേസോ രമണീയോ ഏവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അപരേന സമയേന ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, കേന നു ഖോ കാരണേന ആയസ്മാ സീവലിത്ഥേരോ സത്തദിവസസത്തമാസാധികാനി സത്ത വസ്സാനി മാതു കുച്ഛിയം വസി, കേന നിരയേ പച്ചി, കേന നിസ്സന്ദേന ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ ജാതോ"തി? സത്ഥാ തം കഥം സുത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, കിം കഥേഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ഭന്തേ, ഇദം നാമാ"തി വുത്തേ തസ്സായസ്മതോ പുബ്ബകമ്മം കഥേന്തോ ആഹ -

ഭിക്ഖവേ , ഇതോ ഏകനവുതികപ്പേ വിപസ്സീ ഭഗവാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഏകസ്മിം സമയേ ജനപദചാരികം ചരിത്വാ പിതു നഗരം പച്ചാഗമാസി. രാജാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആഗന്തുകദാനം സജ്ജേത്വാ നാഗരാനം സാസനം പേസേസി "ആഗന്ത്വാ മയ്ഹം ദാനേ സഹായകാ ഹോന്തൂ"തി. തേ തഥാ കത്വാ "രഞ്ഞാ ദിന്നദാനതോ അതിരേകതരം ദസ്സാമാ"തി സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ ദാനം പടിയാദേത്വാ രഞ്ഞോ സാസനം പഹിണിംസു. രാജാ ആഗന്ത്വാ തേസം ദാനം ദിസ്വാ "ഇതോ അധികതരം ദസ്സാമീ"തി പുനദിവസത്ഥായ സത്ഥാരം നിമന്തേസി, നേവ രാജാ നാഗരേ പരാജേതും സക്ഖി, ന നാഗരാ രാജാനം. നാഗരാ ഛട്ഠേ വാരേ "സ്വേ ദാനി യഥാ 'ഇമസ്മിം ദാനേ ഇദം നാമ നത്ഥീ'തി ന സക്കാ ഹോതി വത്തും, ഏവം ദാനം ദസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ പുനദിവസേ ദാനം പടിയാദേത്വാ "കിം നു ഖോ ഏത്ഥ നത്ഥീ"തി ഓലോകേന്താ അല്ലമധുമേവ ന അദ്ദസംസു. പക്കമധു പന ബഹും അത്ഥി. തേ അല്ലമധുസ്സത്ഥായ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു ചത്താരി കഹാപണസഹസ്സാനി ഗാഹാപേത്വാ പഹിണിംസു. അഥേകോ ജനപദമനുസ്സോ ഗാമഭോജകം പസ്സിതും ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ മധുപടലം ദിസ്വാ മക്ഖികാ പലാപേത്വാ സാഖം ഛിന്ദിത്വാ സാഖാദണ്ഡകേനേവ സദ്ധിം മധുപടലം ആദായ "ഗാമഭോജകസ്സ ദസ്സാമീ"തി നഗരം പാവിസി. മധുഅത്ഥായ ഗതോ തം ദിസ്വാ, "അമ്ഭോ, വിക്കിണിയം മധു"ന്തി പുച്ഛി. "ന വിക്കിണിയം, സാമീ"തി. "ഹന്ദ, ഇമം കഹാപണം ഗഹേത്വാ ദേഹീ"തി. സോ ചിന്തേസി - "ഇമം മധുപടലം പാദമത്തമ്പി ന അഗ്ഘതി, അയം പന കഹാപണം ദേതി. ബഹുകഹാപണകോ മഞ്ഞേ, മയാ വഡ്ഢേതും വട്ടതീ"തി. അഥ നം "ന ദേമീ"തി ആഹ, "തേന ഹി ദ്വേ കഹാപണേ ഗണ്ഹാഹീ"തി. "ദ്വീഹിപി ന ദേമീ"തി. ഏവം താവ വഡ്ഢേസി, യാവ സോ "തേന ഹി ഇദം സഹസ്സം ഗണ്ഹാഹീ"തി ഭണ്ഡികം ഉപനേസി.

അഥ നം സോ ആഹ - "കിം നു ഖോ ത്വം ഉമ്മത്തകോ , ഉദാഹു കഹാപണാനം ഠപനോകാസം ന ലഭസി, പാദമ്പി ന അഗ്ഘനകം മധും 'സഹസ്സം ഗഹേത്വാ ദേഹീ'തി വദസി, 'കിം നാമേത"'ന്തി? 'ജാനാമഹം, ഭോ, ഇമിനാ പന മേ കമ്മം അത്ഥി, തേനേവം വദാമീ'തി. "കിം കമ്മം, സാമീ"തി? "അമ്ഹേഹി വിപസ്സീബുദ്ധസ്സ അട്ഠസട്ഠിസമണസഹസ്സപരിവാരസ്സ മഹാദാനം സജ്ജിതം, തത്രേകം അല്ലമധുമേവ നത്ഥി, തസ്മാ ഏവം ഗണ്ഹാമീ"തി. ഏവം, സന്തേ, നാഹം മൂലേന ദസ്സാമി, സചേ "അഹമ്പി ദാനേ പത്തിം ലഭിസ്സാമി, ദസ്സാമീ"തി. സോ ഗന്ത്വാ നാഗരാനം തമത്ഥം ആരോചേസി. നാഗരാ തസ്സ സദ്ധായ ബലവഭാവം ഞത്വാ, "സാധു, പത്തികോ ഹോതൂ"തി പടിജാനിംസു, തേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ മഹതിം സുവണ്ണപാതിം ആഹരാപേത്വാ മധുപടലം പീളാപേസും. തേനേവ മനുസ്സേന പണ്ണാകാരത്ഥായ ദധിവാരകോപി ആഹടോ അത്ഥി, സോ തമ്പി ദധിം പാതിയം ആകിരിത്വാ തേന മധുനാ സംസന്ദിത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആദിതോ പട്ഠായ അദാസി. തം യാവദത്ഥം ഗണ്ഹന്താനം സബ്ബേസം പാപുണി ഉത്തരിമ്പി അവസിട്ഠം അഹോസിയേവ. "ഏവം ഥോകം മധു കഥം താവ ബഹൂനം പാപുണീ"തി ന ചിന്തേതബ്ബം. തഞ്ഹി ബുദ്ധാനുഭാവേന പാപുണി. ബുദ്ധവിസയോ ന ചിന്തേതബ്ബോ. ചത്താരി ഹി "അചിന്തേയ്യാനീ"തി (അം॰ നി॰ ർ.൭൭) വുത്താനി. താനി ചിന്തേന്തോ ഉമ്മാദസ്സേവ ഭാഗീ ഹോതീതി. സോ പുരിസോ ഏത്തകം കമ്മം കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏത്തകം കാലം സംസരന്തോ ഏകസ്മിം സമയേ ദേവലോകാ

ചവിത്വാ ബാരാണസിയം രാജകുലേ നിബ്ബത്തോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പാപുണി. സോ "ഏകം നഗരം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഗന്ത്വാ പരിവാരേസി, നാഗരാനഞ്ച സാസനം പഹിണി "രജ്ജം വാ മേ ദേന്തു യുദ്ധം വാ"തി. തേ "നേവ രജ്ജം ദസ്സാമ, ന യുദ്ധ"ന്തി വത്വാ ചൂളദ്വാരേഹി നിക്ഖമിത്വാ ദാരൂദകാദീനി ആഹരന്തി, സബ്ബകിച്ചാനി കരോന്തി.

ഇതരോപി ചത്താരി മഹാദ്വാരാനി രക്ഖന്തോ സത്തമാസാധികാനി സത്ത വസ്സാനി നഗരം ഉപരുന്ധി. അഥസ്സ മാതാ "കിം മേ പുത്തോ കരോതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇദം നാമ ദേവീ"തി തം പവത്തിം സുത്വാ "ബാലോ മമ പുത്തോ, ഗച്ഛഥ, തസ്സ 'ചൂളദ്വാരാനിപി പിധായ നഗരം ഉപരുന്ധതൂ'തി വദേഥാ"തി. സോ മാതു സാസനം സുത്വാ തഥാ അകാസി. നാഗരാപി ബഹി നിക്ഖമിതും അലഭന്താ സത്തമേ ദിവസേ അത്തനോ രാജാനം മാരേത്വാ തസ്സ രജ്ജം അദംസു. സോ ഇമം കമ്മം കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ യാവായം പഥവീ യോജനമത്തം ഉസ്സന്നാ, താവ നിരയേ പച്ചിത്വാ ചതുന്നം ചൂളദ്വാരാനം പിദഹിതത്താ തതോ ചുതോ തസ്സാ ഏവ മാതു കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ സത്തമാസാധികാനി സത്ത വസ്സാനി അന്തോകുച്ഛിസ്മിം വസിത്വാ സത്ത ദിവസാനി യോനിമുഖേ തിരിയം നിപജ്ജി. ഏവം, ഭിക്ഖവേ, സീവലി, തദാ നഗരം ഉപരുന്ധിത്വാ ഗഹിതകമ്മേന ഏത്തകം കാലം നിരയേ പച്ചിത്വാ ചതുന്നം ചൂളദ്വാരാനം പിദഹിതത്താ തതോ ചുതോ തസ്സാ ഏവ മാതു കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ ഏത്തകം കാലം കുച്ഛിയം വസി. നവമധുനോ ദിന്നത്താ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ ജാതോതി.

പുനേകദിവസം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - "അഹോ സാമണേരസ്സ ലാഭോ, അഹോ പുഞ്ഞം, യേന ഏകകേന പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം പഞ്ചകൂടാഗാരസതാദീനി കതാനീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, "ഭിക്ഖവേ, മയ്ഹം പുത്തസ്സ നേവ പുഞ്ഞം അത്ഥി, ന പാപം, ഉഭയമസ്സ പഹീന"ന്തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണവഗ്ഗേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "യോധ പുഞ്ഞഞ്ച പാപഞ്ച, ഉഭോ സങ്ഗമുപച്ചഗാ;
> അസോകം വിരജം സുദ്ധം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൪൧൨);

ഖദിരവനിയരേവതത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

൧൦. അഞ്ഞതരഇത്ഥിവത്ഥു

രമണീയാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഇത്ഥിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര പിണ്ഡപാതികോ ഭിക്ഖു സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഏകം ജിണ്ണഉയ്യാനം പവിസിത്വാ സമണധമ്മം കരോതി. ഏകാ നഗരസോഭിനീ ഇത്ഥീ പുരിസേന സദ്ധിം "അഹം അസുകട്ഠാനം നാമ ഗമിസ്സാമി, ത്വം തത്ഥ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി സങ്കേതം കത്വാ അഗമാസി. സോ പുരിസോ നാഗച്ഛി. സാ തസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തീ തം അദിസ്വാ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ഇതോ ചിതോ ച വിചരമാനാ തം ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ ഥേരം

പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസിന്നം ദിസ്വാ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകയമാനാ അഞ്ഞം കഞ്ചി അദിസ്വാ “അയഞ്ച പുരിസോ ഏവ, ഇമസ്സ ചിത്തം പമോഹേസ്സാമീ”തി തസ്സ പുരതോ ഠത്വാ പുനപ്പുനം നിവത്ഥസാടകം മോചേത്വാ നിവാസേതി, കേസേ മുഞ്ചിത്വാ ബന്ധതി, പാണിം പഹരിത്വാ ഹസതി. ഥേരസ്സ സംവേഗോ ഉപ്പജ്ജിത്വാ സകലസരീരം ഫരി. സോ “കിം നു ഖോ ഇദ”ന്തി ചിന്തേസി. സത്ഥാപി “മമ സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ‘സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ’തി ഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ കാ നു ഖോ പവത്തീ”തി ഉപധാരേന്തോ തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ തസ്സാ അനാചാരകിരിയം, ഥേരസ്സ ച സംവേഗുപ്പത്തിം ഞത്വാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ തേന സദ്ധിം കഥേസി - “ഭിക്ഖു, കാമഗവേസകാനം അരമണട്ഠാനമേവ വീതരാഗാനം രമണട്ഠാനം ഹോതീ”തി . ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൯൯.“രമണീയാനി അരഞ്ഞാനി, യത്ഥ ന രമതീ ജനോ;
വീതരാഗാ രമിസ്സന്തി, ന തേ കാമഗവേസിനോ”തി.

തത്ഥ **അരഞ്ഞാനീ**തി സുപുപ്ഫിതതരുവനസണ്ഡപടിമണ്ഡിതാനി വിമലസലിലസമ്പന്നാനി അരഞ്ഞാനി നാമ **രമണീയാനി. യത്ഥാ**തി യേസു അരഞ്ഞേസു വികസിതേസു പദുമവനേസു ഗാമമക്ഖികാ വിയ കാമഗവേസകോ **ജനോ ന രമതി. വീതരാഗാ**തി വിഗതരാഗാ പന ഖീണാസവാ നാമ ഭമരമധുകരാ വിയ പദുമവനേസു തഥാരൂപേസു അരഞ്ഞേസു **രമിസ്സന്തി**. കിം കാരണാ? **ന തേ കാമപവേസിനോ,** യസ്മാ തേ കാമഗവേസിനോ ന ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ഥേരോ യഥാനിസിന്നോവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിത്വാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഥുതിം കരോന്തോ തഥാഗതസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ അഗമാസീതി.

അഞ്ഞതരഇത്ഥിവത്ഥു ദസമം.

അരഹന്തവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സത്തമോ വഗ്ഗോ.

൮. സഹസ്സവഗ്ഗോ

൧. തമ്ബദാഠികചോരഘാതകവത്ഥു

സഹസ്സമപി ചേ വാചാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ തമ്ബദാഠികചോരഘാതകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകൂനപഞ്ചസതാ കിര ചോരാ ഗാമഘാതകാദീനി കരോന്താ ജീവികം കപ്പേസും. അഥേകോ പുരിസോ നിബ്ബിദ്ധപിങ്ഗലോ തമ്ബദാഠികോ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ "അഹമ്പി തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ജീവിസ്സാമീ"തി ആഹ. അഥ നം ചോരജേട്ഠകസ്സ ദസ്സേത്വാ "അയമ്പി അമ്ഹാകം സന്തികേ വസിതും ഇച്ഛതീ"തി ആഹംസു. അഥ നം ചോരജേട്ഠകോ ഓലോകേത്വാ "അയം മാതു ഥനം ഛിന്ദിത്വാ പിതു വാ ഗലലോഹിതം നീഹരിത്വാ ഖാദനസമത്ഥോ അതികക്ഖളോ"തി ചിന്തേത്വാ "നത്ഥേതസ്സ അമ്ഹാകം സന്തികേ വസനകിച്ച"ന്തി പടിക്ഖിപി. സോ ഏവം പടിക്ഖിത്തോപി ആഗന്ത്വാ ഏകം തസ്സേവ അന്തേവാസികം ഉപട്ഠഹന്തോ ആരാധേസി. സോ തം ആദായ ചോരജേട്ഠകം ഉപസങ്കമിത്വാ, "സാമി, ഭദ്ദകോ ഏസ, അമ്ഹാകം ഉപകാരകോ, സങ്ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി യാചിത്വാ ചോരജേട്ഠകം പടിച്ഛാപേസി. അഥേകദിവസം നാഗരാ രാജപുരിസേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ തേ ചോരേ ഗഹേത്വാ വിനിച്ഛയമഹാമച്ചാനം സന്തികം നയിംസു. അമച്ചാ തേസം ഫരസുനാ സീസച്ഛേദം ആണാപേസും. തതോ "കോ നു ഖോ ഇമേ മാരേസ്സതീ"തി പരിയേസന്താ തേ മാരേതും ഇച്ഛന്തം കഞ്ചി അദിസ്വാ ചോരജേട്ഠകം ആഹംസു - "ത്വം ഇമേ മാരേത്വാ ജീവിതഞ്ചേവ ലഭിസ്സസി സമ്മാനഞ്ച, മാരേഹി നേ"തി. സോപി അത്താനം നിസ്സായ വസിതത്താ തേ മാരേതും ന ഇച്ഛി. ഏതേനൂപായേന ഏകൂനപഞ്ചസതേ പുച്ഛിംസു, സബ്ബേപി ന ഇച്ഛിംസു. സബ്ബപച്ഛാ തം നിബ്ബിദ്ധപിങ്ഗലം തമ്ബദാഠികം പുച്ഛിംസു. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തേ സബ്ബേപി മാരേത്വാ ജീവിതഞ്ചേവ സമ്മാനഞ്ച ലഭി. ഏതേനൂപായേന നഗരസ്സ ദക്ഖിണതോപി പഞ്ച ചോരസതാനി ആനേത്വാ അമച്ചാനം ദസ്സേത്വാ തേഹി തേസമ്പി സീസച്ഛേദേ ആണത്തേ ചോരജേട്ഠകം ആദിം കത്വാ പുച്ഛന്താ കഞ്ചി മാരേതും ഇച്ഛന്തം അദിസ്വാ "പുരിമദിവസേ ഏകോ പുരിസോ പഞ്ചസതേ ചോരേ മാരേസി, കഹം നു ഖോ സോ"തി. "അസുകട്ഠാനേ അമ്ഹേതി ദിട്ഠോ"തി വുത്തേ തം പക്കോസാപേത്വാ "ഇമേ മാരേഹി, സമ്മാനം ലച്ഛസീ"തി ആണാപേസും. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തേ സബ്ബേപി മാരേത്വാ സമ്മാനം ലഭി. അഥ നം "ഭദ്ദകോ അയം പുരിസോ, നിബദ്ധം ചോരഘാതകമേവ ഏതം കരിസ്സാമാ"തി മന്തേത്വാ തസ്സ തം ഠാനന്തരം ദത്വാവ സമ്മാനം കരിംസു. സോ പച്ഛിമദിസതോപി ഉത്തരദിസതോപി ആനീതേ പഞ്ചസതേ പഞ്ചസതേ ചോരേ ഘാതേസിയേവ. ഏവം ചതൂഹി ദിസാഹി ആനീതാനി ദ്വേ സഹസ്സാനി മാരേത്വാ തതോ പട്ഠായ ദേവസികം ഏകം ദ്വേതി ആനീതേ തേ മനുസ്സേ മാരേത്വാ പഞ്ചപണ്ണാസ സംവച്ഛരാനി ചോരഘാതകകമ്മം അകാസി.

സോ മഹല്ലകകാലേ ഏകപ്പഹാരേനേവ സീസം ഛിന്ദിതും ന സക്കോതി, ദ്വേ തയോ വാരേ പഹരന്തോ മനുസ്സേ കിലമേതി. നാഗരാ ചിന്തയിംസു - "അഞ്ഞോപി ചോരഘാതകോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, അയം അതിവിയ മനുസ്സേ കിലമേതി, കിം ഇമിനാ"തി തസ്സ തം ഠാനന്തരം ഹരിംസു. സോ പുബ്ബേ

ചോരഘാതകകമ്മം കരോന്തോ "അഹതസാടകേ നിവാസേതും, നവസപ്പിനാ സങ്ഖതം ഖീരയാഗും പിവിതും, സുമനപുപ്ഫാനി പിലന്ധിതും, ഗന്ധേ വിലിമ്പിതു"ന്തി ഇമാനി ചത്താരി ന ലഭി. സോ ഠാനാ ചാവിതദിവസേ "ഖീരയാഗും മേ പചഥാ"തി വത്വാ അഹതവത്ഥസുമനമാലാവിലേപനാനി ഗാഹാപേത്വാ നദിം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ അഹതവത്ഥാനി നിവാസേത്വാ മാലാ പിലന്ധിത്വാ ഗന്ധേഹി അനുലിത്തഗത്തോ ഗേഹം ആഗന്ത്വാ നിസീദി. അഥസ്സ നവസപ്പിനാ സങ്ഖതം ഖീരയാഗും പുരതോ ഠപേത്വാ ഹത്ഥധോവനോദകം ആഹരിംസു. തസ്മിം ഖണേ സാരിപുത്തത്ഥേരോ സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ "കത്ഥ നു ഖോ അജ്ജ മയാ ഗന്തബ്ബ"ന്തി അത്തനോ ഭിക്ഖാചാരം ഓലോകേന്തോ തസ്സ ഗേഹേ ഖീരയാഗും ദിസ്വാ "കരിസ്സതി നു ഖോ മേ പുരിസോ സങ്ഗഹ"ന്തി ഉപധാരേന്തോ "മം ദിസ്വാ മമ സങ്ഗഹം കരിസ്സതി, കരിത്വാ ച പന മഹാസമ്പത്തിം ലഭിസ്സതി അയം കുലപുത്തോ"തി ഞത്വാ ചീവരം പാരുപിത്വാ പത്തം ആദായ തസ്സ ഗേഹദ്വാരേ ഠിതമേവ അത്താനം ദസ്സേസി.

സോ ഥേരം ദിസ്വാ പസന്നചിത്തോ ചിന്തേസി - "മയാ ചിരം ചോരഘാതകകമ്മം കതം, ബഹൂ മനുസ്സാ മാരിതാ, ഇദാനി മേ ഗേഹേ ഖീരയാഗു പടിയത്താ, ഥേരോ ആഗന്ത്വാ മമ ഗേഹദ്വാരേ ഠിതോ, ഇദാനി മയാ അയ്യസ്സ ദേയ്യധമ്മം ദാതും വട്ടതീ"തി പുരതോ ഠപിതയാഗും അപനേത്വാ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ അന്തോഗേഹേ നിസീദാപേത്വാ പത്തേ ഖീരയാഗും ആകിരിത്വാ നവസപ്പിം ആസിഞ്ചിത്വാ ഥേരം ബീജമാനോ അട്ഠാസി. അഥസ്സ ച ദീഘരത്തം അലദ്ധപുബ്ബതായ ഖീരയാഗും പാതും ബലവഅജ്ഝാസയോ അഹോസി. ഥേരോ തസ്സ അജ്ഝാസയം ഞത്വാ "ത്വം, ഉപാസക, അത്തനോ യാഗും പിവാ"തി ആഹ. സോ അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥേ ബീജനിം ദത്വാ യാഗും പിവി. ഥേരോ ബീജമാനം പുരിസം "ഗച്ഛ, ഉപാസകമേവ ബീജാഹീ"തി ആഹ. സോ ബീജിയമാനോ കുച്ഛിപൂരം യാഗും പിവിത്വാ ആഗന്ത്വാ ഥേരം ബീജമാനോ ഠത്വാ കതാഹാരകിച്ചസ്സ ഥേരസ്സ പത്തം അഗ്ഗഹേസി. ഥേരോ തസ്സ അനുമോദനം ആരഭി. സോ അത്തനോ ചിത്തം ഥേരസ്സ ധമ്മദേസനാനുഗം കാതും നാസക്ഖി. ഥേരോ സല്ലക്ഖേത്വാ, "ഉപാസക, കസ്മാ ചിത്തം ദേസനാനുഗം കാതും ന സക്കോസീ"തി പുച്ഛി. "ഭന്തേ, മയാ ദീഘരത്തം കക്ഖളകമ്മം കതം, ബഹൂ മനുസ്സാ മാരിതാ, തമഹം അത്തനോ കമ്മം അനുസ്സരന്തോ ചിത്തം അയ്യസ്സ ദേസനാനുഗം കാതും നാസക്ഖി"ന്തി. ഥേരോ "വഞ്ചേസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ "കിം പന ത്വം അത്തനോ രുചിയാ അകാസി, അഞ്ഞേഹി കാരിതോസീ"തി? "രാജാ മം കാരേസി, ഭന്തേ"തി. "കിം നു ഖോ തേ, ഉപാസക, ഏവം സന്തേ അകുസലം ഹോതീ"തി? മന്ദധാതുകോ ഉപാസകോ ഥേരേനേവം വുത്തേ "നത്ഥി മയ്ഹം അകുസല"ന്തി സഞ്ഞീ ഹുത്വാ തേന ഹി, "ഭന്തേ, ധമ്മം കഥേഥാ"തി. സോ ഥേരേ അനുമോദനം കരോന്തേ ഏകഗ്ഗചിത്തോ ഹുത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ഓരതോ അനുലോമികം ഖന്തിം നിബ്ബത്തേസി. ഥേരോപി അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി.

ഉപാസകം ഥേരം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തമാനം ഏകാ യക്ഖിനീ ധേനുവേസേന ആഗന്ത്വാ ഉരേ പഹരിത്വാ മാരേസി. സോ കാലം കത്വാ തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ചോരഘാതകോ പഞ്ചപണ്ണാസ വസ്സാനി കക്ഖളകമ്മം കത്വാ അജ്ജേവ തതോ മുത്തോ,

അജ്ജേവ ഥേരസ്സ ഭിക്ഖം ദത്വാ അജ്ജേവ കാലം കതോ, കഹം നു ഖോ നിബ്ബത്തോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ , "ഭിക്ഖവേ, തുസിതപുരേ നിബ്ബത്തോ"തി ആഹ. "കിം, ഭന്തേ, വദേഥ, ഏത്തകം കാലം ഏത്തകേ മനുസ്സേ ഘാതേത്വാ തുസിതവിമാനേ നിബ്ബത്തോ"തി. "ആമ, ഭിക്ഖവേ, മഹന്തോ തേന കല്യാണമിത്തോ ലദ്ധോ, സോ സാരിപുത്തസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ അനുലോമഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ ഇതോ ചുതോ തുസിതവിമാനേ നിബ്ബത്തോ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"സുഭാസിതം സുണിത്വാന, നഗരേ ചോരഘാതകോ;
അനുലോമഖന്തിം ലദ്ധാന, മോദതീ തിദിവം ഗതോ"തി.

"ഭന്തേ , അനുമോദനകഥാ നാമ ന ബലവാ, തേന കതം അകുസലകമ്മം മഹന്തം, കഥം ഏത്തകേന വിസേസം നിബ്ബത്തേസീ"തി. സത്ഥാ "കിം, ഭിക്ഖവേ, 'മയാ ദേസിതധമ്മസ്സ അപ്പം വാ ബഹും വാ'തി മാ പമാണം ഗണ്ഹഥ. ഏകവാചാപി ഹി അത്ഥനിസ്സിതാ സേയ്യോവാ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦."സഹസ്സമപി ചേ വാചാ, അനത്ഥപദസംഹിതാ;
ഏകം അത്ഥപദം സേയ്യോ, യം സുത്വാ ഉപസമ്മതീ"തി.

തത്ഥ **സഹസ്സമപീ**തി പരിച്ഛേദവചനം, ഏകം സഹസ്സം ദ്വേ സഹസ്സാനീതി ഏവം സഹസ്സേന ചേപി പരിച്ഛിന്നവാചാ ഹോന്തി, താ ച പന **അനത്ഥപദസംഹിതാ** ആകാസവണ്ണനാപബ്ബതവണ്ണനാവനവണ്ണനാദീനി പകാസകേഹി അനിയ്യാനദീപകേഹി അനത്ഥകേഹി പദേഹി സംഹിതാ യാവ ബഹുകാ ഹോന്തി, താവ പാപികാ ഏവാതി അത്ഥോ. **ഏകം അത്ഥപദ**ന്തി **യം** പന "അയം കായോ, അയം കായഗതാസതി, തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്തോ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന"ന്തി ഏവരൂപം ഏകം അത്ഥപദം **സുത്വാ** രാഗാദിവൂപസമേന **ഉപസമ്മതി,** തം അത്ഥസാധകം നിബ്ബാനപ്പടിസംയുത്തം ഖന്ധധാതുആയതനഇന്ദ്രിയബലബോജ്ഝങ്ഗസതിപട്ഠാനപരിദീപകം ഏകമ്പി പദം സേയ്യോയേവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

തമ്ബദാഠികചോരഘാതകവത്ഥു പഠമം.

൨. ബാഹിയദാരുചീരിയത്ഥേരവത്ഥു

സഹസ്സമപി ചേ ഗാഥാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദാരുചീരിയത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി കാലേ ബഹൂ മനുസ്സാ നാവായ മഹാസമുദ്ദം പക്ഖന്ദിത്വാ അന്തോമഹാസമുദ്ദേ ഭിന്നായ നാവായ മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖാ അഹേസും. ഏകോവേത്ഥ ഏകം ഫലകം ഗഹേത്വാ വായമന്തോ സുപ്പാരകപട്ടനതീരം ഓക്കമി, തസ്സ നിവാസനപാരുപനം നത്ഥി. സോ അഞ്ഞം കിഞ്ചി അപസ്സന്തോ സുക്ഖകട്ഠദണ്ഡകേ വാകേഹി പലിവേഠേത്വാ നിവാസനപാരുപനം കത്വാ ദേവകുലതോ കപാലം ഗഹേത്വാ സുപ്പാരകപട്ടനം അഗമാസി, മനുസ്സാ തം

ദിസ്വാ യാഗുഭത്താദീനി ദത്വാ "അയം ഏകോ അരഹാ"തി സമ്ഭാവേസും. സോ വത്ഥേസു ഉപനീതേസു "സചാഹം നിവാസേസ്സാമി വാ പാരുപിസ്സാമി വാ, ലാഭസക്കാരോ മേ പരിഹായിസ്സതീ"തി താനി വത്ഥാനി പടിക്ഖിപിത്വാ ദാരുചീരാനേവ പരിദഹി. അഥസ്സ ബഹൂഹി "അരഹാ അരഹാ"തി വുച്ചമാനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി "യേ ഖോ കേചി ലോകേ അരഹന്തോ വാ അരഹത്തമഗ്ഗം വാ സമാപന്നാ, അഹം തേസം അഞ്ഞതരോ"തി. അഥസ്സ പുരാണസാലോഹിതാ ദേവതാ ഏവം ചിന്തേസി.

പുരാണസാലോഹിതാതി പുബ്ബേ ഏകതോ കതസമണധമ്മാ. പുബ്ബേ കിര കസ്സപദസബലസ്സ സാസനേ ഓസക്കമാനേ സാമണേരാദീനം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ സത്ത ഭിക്ഖൂ സംവേഗപ്പത്താ "യാവ സാസനസ്സ അന്തരധാനം ന ഹോതി, താവ അത്തനോ പതിട്ഠം കരിസ്സാമാ"തി സുവണ്ണചേതിയം വന്ദിത്വാ അരഞ്ഞം പവിട്ഠാ ഏകം പബ്ബതം ദിസ്വാ "ജീവിതേ സാലയാ നിവത്തന്തു. നിരാലയാ ഇമം പബ്ബതം അഭിരുഹന്തൂ"തി വത്വാ നിസ്സേണിം ബന്ധിത്വാ സബ്ബേപി തം അഭിരുയ്ഹ നിസ്സേണിം പാതേത്വാ സമണധമ്മം കരിംസു. തേസു സങ്ഘത്ഥേരോ ഏകരത്താതിക്കമേനേവ അരഹത്തം പാപുണി. സോ അനോതത്തദഹേ നാഗലതാദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ ഉത്തരകുരുതോ പിണ്ഡപാതം ആഹരിത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ആഹ - "ആവുസോ, ഇമം ദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ മുഖം ധോവിത്വാ ഇമം പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജഥാ"തി. കിം പന, ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി ഏവം കതികാ കതാ "യോ പഠമം അരഹത്തം പാപുണാതി, തേനാഭതം പിണ്ഡപാതം അവസേസാ പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തീ"തി? "നോ ഹേതം, ആവുസോ"തി. "തേന ഹി സചേ മയമ്പി തുമ്ഹേ വിയ വിസേസം നിബ്ബത്തേസ്സാമ, സയം ആഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമാ"തി ന ഇച്ഛിംസു. ദുതിയദിവസേ ദുതിയത്ഥേരോ അനാഗാമിഫലം പാപുണി. സോപി തഥേവ പിണ്ഡപാതം ആഹരിത്വാ ഇതരേ നിമന്തേസി. തേ ഏവമാഹംസു - "കിം പന, ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി ഏവം കതികാ കതാ 'മഹാഥേരേന ആഭതം പിണ്ഡപാതം അഭുഞ്ജിത്വാ അനുഥേരേന ആഭതം ഭുഞ്ജിസ്സാമാ'"തി? "നോ ഹേതം, ആവുസോ"തി. "ഏവം സന്തേ തുമ്ഹേ വിയ മയമ്പി വിസേസം നിബ്ബത്തേത്വാ അത്തനോ പുരിസകാരേന ഭുഞ്ജിതും സക്കോന്താ ഭുഞ്ജിസ്സാമാ"തി ന ഇച്ഛിംസു. തേസു അരഹത്തം പത്തോ ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായി, അനാഗാമീ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി. ഇതരേ പഞ്ച ഥേരാ വിസേസം നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്താ സുസ്സിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ കാലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ തതോ ചവിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ കുലഘരേസു നിബ്ബത്തിംസു. തേസു ഏകോ **പുക്കുസാതി രാജാ** (മ॰ നി॰ ൩.൩൪൨) അഹോസി, ഏകോ **കുമാരകസ്സപോ** (മ॰ നി॰ ൧.൨൪൯), ഏകോ **ദാരുചീരിയോ** (ഉദാ॰ ൧൦), ഏകോ **ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ** (പാരാ॰ ൩൮൦; ഉദാ॰ ൭൯) ഏകോ **സഭിയോ പരിബ്ബാജകോ**തി (സു॰ നി॰ സഭിയസുത്തം). തത്ഥ യോ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തോ ഭിക്ഖു തം സന്ധായേതം വുത്തം "പുരാണസാലോഹിതാ ദേവതാ"തി.

തസ്സ ഹി ബ്രഹ്മുനോ ഏതദഹോസി - "അയം മയാ സദ്ധിം നിസ്സേണിം ബന്ധിത്വാ പബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ സമണധമ്മം അകാസി, ഇദാനി ഇമം ലദ്ധിം ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ വിനസ്സേയ്യ, സംവേജേസ്സാമി ന"ന്തി. അഥ നം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവമാഹ - "നേവ ഖോ ത്വം, ബാഹിയ, അരഹാ, നപി അരഹത്തമഗ്ഗം വാ സമാപന്നോ, സാപി തേ പടിപദാ നത്ഥി, യായ ത്വം അരഹാ വാ അസ്സ അരഹത്തമഗ്ഗം വാ സമാപന്നോ"തി. ബാഹിയോ ആകാസേ

ഠത്വാ കഥേന്തം മഹാബ്രഹ്മാനം ഓലോകേത്വാ ചിന്തേസി - "അഹോ ഭാരിയം കമ്മം കതം, അഹം 'അരഹന്തോമ്ഹീ'തി ചിന്തേസിം, അയഞ്ച മം 'ന ത്വം അരഹാ, നപി അരഹത്തമഗ്ഗം വാ സമാപന്നോസീ'തി വദതി, അത്ഥി നു ഖോ ലോകേ അഞ്ഞോ അരഹാ"തി. അഥ നം പുച്ഛി - "അത്ഥി നു ഖോ ഏതരഹി ദേവതേ ലോകേ അരഹാ വാ അരഹത്തമഗ്ഗം വാ സമാപന്നോ"തി. അഥസ്സ ദേവതാ ആചിക്ഖി - "അത്ഥി, ബാഹിയ, ഉത്തരേസു ജനപദേസു സാവത്ഥി നാമ നഗരം, തത്ഥ സോ ഭഗവാ ഏതരഹി വിഹരതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. സോ ഹി, ബാഹിയ, ഭഗവാ അരഹാ ചേവ അരഹത്തത്ഥായ ച ധമ്മം ദേസേതീ"തി.

ബാഹിയോ രത്തിഭാഗേ ദേവതായ കഥം സുത്വാ സംവിഗ്ഗമാനസോ തം ഖണംയേവ സുപ്പാരകാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകരത്തിവാസേന സാവത്ഥിം അഗമാസി, സബ്ബം വീസയോജനസതികം മഗ്ഗം ഏകരത്തിവാസേനേവ അഗമാസി. ഗച്ഛന്തോ ച പന ദേവതാനുഭാവേന ഗതോ. "ബുദ്ധാനുഭാവേനാ"തിപി വദന്തിയേവ. തസ്മിം പന ഖണേ സത്ഥാ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പവിട്ഠോ ഹോതി. സോ ഭുത്തപാതരാസേ കായആലസിയവിമോചനത്ഥം അബ്ഭോകാസേ ചങ്കമന്തേ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ "കഹം ഏതരഹി സത്ഥാ"തി പുച്ഛി. ഭിക്ഖൂ "ഭഗവാ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പവിട്ഠോ"തി വത്വാ തം പുച്ഛിംസു - "ത്വം പന കുതോ ആഗതോസീ"തി? "സുപ്പാരകാ ആഗതോമ്ഹീ"തി. "കദാ നിക്ഖന്തോസീ"തി? "ഹിയ്യോ സായം നിക്ഖന്തോമ്ഹീ"തി. "ദൂരതോസി ആഗതോ, നിസീദ, തവ പാദേ ധോവിത്വാ തേലേന മക്ഖേത്വാ ഥോകം വിസ്സമാഹി, ആഗതകാലേ സത്ഥാരം ദക്ഖിസ്സസീ"തി. "അഹം, ഭന്തേ, സത്ഥു വാ അത്തനോ വാ ജീവിതന്തരായം ന ജാനാമി, ഏകരത്തേനേവമ്ഹി കത്ഥചി അട്ഠത്വാ അനിസീദിത്വാ വീസയോജനസതികം മഗ്ഗം ആഗതോ, സത്ഥാരം പസ്സിത്വാവ വിസ്സമിസ്സാമീ"തി. സോ ഏവം വത്വാ തരമാനരൂപോ സാവത്ഥിം പവിസിത്വാ ഭഗവന്തം അനോപമായ ബുദ്ധസിരിയാ പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ "ചിരസ്സം വത മേ ഗോതമോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ദിട്ഠോ"തി ദിട്ഠട്ഠാനതോ പട്ഠായ ഓനതസരീരോ ഗന്ത്വാ അന്തരവീഥിയമേവ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഗോപ്ഫകേസു ദള്ഹം ഗഹേത്വാ ഏവമാഹ - "ദേസേതു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മം, ദേസേതു സുഗതോ ധമ്മം, യം മമസ്സ ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ"തി. അഥ നം സത്ഥാ "അകാലോ ഖോ താവ, ബാഹിയ, അന്തരഘരം പവിട്ഠമ്ഹാ പിണ്ഡായാ"തി പടിക്ഖിപി.

തം സുത്വാ ബാഹിയോ, ഭന്തേ, സംസാരേ സംസരന്തേന കബളീകാരാഹാരോ ന അലദ്ധപുബ്ബോ, തുമ്ഹാകം വാ മയ്ഹം വാ ജീവിതന്തരായം ന ജാനാമി, ദേസേതു മേ ധമ്മന്തി. സത്ഥാ ദുതിയമ്പി പടിക്ഖിപിയേവ. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - "ഇമസ്സ മം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ സകലസരീരം പീതിയാ നിരന്തരം അജ്ഝോത്ഥടം ഹോതി, ബലവപീതിവേഗോ ധമ്മം സുത്വാപി ന സക്ഖിസ്സതി പടിവിജ്ഝിതും, മജ്ഝത്തുപേക്ഖായ താവ തിട്ഠതു, ഏകരത്തേനേവ വീസയോജനസതികം മഗ്ഗം ആഗതത്താ ദരഥോപിസ്സ ബലവാ, സോപി താവ പടിപ്പസ്സമ്ഭതൂ"തി. തസ്മാ ദ്വിക്ഖത്തും പടിക്ഖിപിത്വാ തതിയം യാചിതോ അന്തരവീഥിയം ഠിതോവ "തസ്മാതിഹ തേ, ബാഹിയ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം 'ദിട്ഠേ ദിട്ഠമത്തം ഭവിസ്സതീ'"തിആദിനാ (ഉദാ॰ ൧൦) നയേന ധമ്മം ദേസേസി. സോ സത്ഥു ധമ്മം സുണന്തോയേവ സബ്ബാസവേ ഖേപേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. താവദേവ ച പന

ഭഗവന്തം പബ്ബജ്ജം യാചി, “പരിപുണ്ണം തേ പത്തചീവര”ന്തി പുട്ഠോ “ന പരിപുണ്ണ”ന്തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ “തേന ഹി പത്തചീവരം പരിയേസാഹീ”തി വത്വാ പക്കാമി.

“സോ കിര വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി സമണധമ്മം കരോന്തോ ‘ഭിക്ഖുനാ നാമ അത്തനാ പച്ചയേ ലഭിത്വാ അഞ്ഞം അനോലോകേത്വാ സയമേവ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ’തി ഏകഭിക്ഖുസ്സാപി പത്തേന വാ ചീവരേന വാ സങ്ഗഹം ന അകാസി , തേനസ്സ ഇദ്ധിമയപത്തചീവരം ന ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ”തി ഞത്വാ ഏഹിഭിക്ഖുഭാവേന പബ്ബജ്ജം ന അദാസി. തമ്പി പത്തചീവരം പരിയേസമാനമേവ ഏകാ യക്ഖിനീ ധേനുരൂപേന ആഗന്ത്വാ ഉരമ്ഹി പഹരിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. സത്ഥാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം നിക്ഖന്തോ ബാഹിയസ്സ സരീരം സങ്കാരട്ഠാനേ പതിതം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ആണാപേസി, “ഭിക്ഖവേ, ഏകസ്മിം ഗേഹദ്വാരേ ഠത്വാ മഞ്ചകം ആഹരാപേത്വാ ഇമം സരീരം നഗരതോ നീഹരിത്വാ ഝാപേത്വാ ഥൂപം കരോഥാ”തി. ഭിക്ഖൂ തഥാ കരിംസു, കത്വാ ച പന വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനാ കതകിച്ചം ആരോചേത്വാ തസ്സ അഭിസമ്പരായം പുച്ഛിംസു. അഥ നേസം ഭഗവാ തസ്സ പരിനിബ്ബുതഭാവം ആചിക്ഖിത്വാ “ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനം യദിദം ബാഹിയോ ദാരുചീരിയോ”തി (അം॰ നി॰ ൧.൨൧൬) ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ പുച്ഛിംസു - “ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ‘ബാഹിയോ അരഹത്തം പത്തോ’തി വദേഥ, കദാ സോ അരഹത്തം പത്തോ”തി? “മമ ധമ്മം സുതകാലേ, ഭിക്ഖവേ”തി. “കദാ പനസ്സ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി ധമ്മോ കഥിതോ”തി? “പിണ്ഡായ ചരന്തേന അന്തരവീഥിയം ഠത്വാ”തി. “അപ്പമത്തകോ ഹി, ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി അന്തരവീഥിയം ഠത്വാ കഥിതധമ്മോ കഥം സോ താവത്തകേന വിസേസം നിബ്ബത്തേസീ”തി, അഥ നേ സത്ഥാ “കിം, ഭിക്ഖവേ, മമ ധമ്മം ‘അപ്പം വാ ബഹും വാ’തി മാ പമാണം ഗണ്ഹഥ. അനേകാനിപി ഹി ഗാഥാസഹസ്സാനി അനത്ഥനിസ്സിതാനി ന സേയ്യോ, അത്ഥനിസ്സിതം പന ഏകമ്പി ഗാഥാപദം സേയ്യോ”തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൧. “സഹസ്സമപി ചേ ഗാഥാ, അനത്ഥപദസംഹിതാ;
ഏകം ഗാഥാപദം സേയ്യോ, യം സുത്വാ ഉപസമ്മതീ”തി.

തത്ഥ **ഏകം ഗാഥാപദം സേയ്യോ**തി “അപ്പമാദോ അമതപദം…പേ॰… യഥാ മയാ”തി (ധ॰ പ॰ ൨൧) ഏവരൂപാ ഏകാ ഗാഥാപി സേയ്യോതി അത്ഥോ. സേസം പുരിമനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ബാഹിയദാരുചീരിയത്ഥേരവത്ഥു ദുതിയം.

൩. കുണ്ഡലകേസിത്ഥേരീവത്ഥു

യോ ച ഗാഥാസതം ഭാസേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കുണ്ഡലകേസിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

രാജഗഹേ കിര ഏകാ സേട്ഠിധീതാ സോളസവസ്സുദ്ദേസികാ അഭിരൂപാ അഹോസി ദസ്സനീയാ പാസാദികാ. തസ്മിഞ്ച വയേ ഠിതാ നാരിയോ പുരിസജ്ഝാസയാ ഹോന്തി പുരിസലോലാ. അഥ നം മാതാപിതരോ സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സ ഉപരിമതലേ സിരിഗബ്ഭേ നിവാസാപേസും. ഏകമേവസ്സാ ദാസിം പരിചാരികം അദംസു. അഥേകം കുലപുത്തം ചോരകമ്മം കരോന്തം ഗഹേത്വാ പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ ചതുക്കേ ചതുക്കേ കസാഹി പഹരിത്വാ ആഘാതനം നയിംസു. സേട്ഠിധീതാ മഹാജനസ്സ സദ്ദം സുത്വാ "കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി പാസാദതലേ ഠത്വാ ഓലോകേന്തീ തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ തം പത്ഥയമാനാ ആഹാരം പടിക്ഖിപിത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി. അഥ നം മാതാ പുച്ഛി - "കിം ഇദം, അമ്മാ"തി? "സചേ ഏതം 'ചോരോ'തി ഗഹേത്വാ നിയ്യമാനം പുരിസം ലഭിസ്സാമി, ജീവിസ്സാമി. നോ ചേ ലഭിസ്സാമി, ജീവിതം മേ നത്ഥി, ഇധേവ മരിസ്സാമീ"തി. "അമ്മ, മാ ഏവം കരി, അമ്ഹാകം ജാതിയാ ച ഗോത്തേന ച ഭോഗേന ച സദിസം അഞ്ഞം സാമികം ലഭിസ്സസീ"തി. "മയ്ഹം അഞ്ഞേന കിച്ചം നത്ഥി, ഇമം അലഭമാനാ മരിസ്സാമീ"തി. മാതാ ധീതരം സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്തീ പിതുനോ ആരോചേസി. സോപി നം സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്തോ "കിം സക്കാ കാതു"ന്തി ചിന്തേത്വാ തം ചോരം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ രാജപുരിസസ്സ സഹസ്സഭണ്ഡികം പേസേസി - "ഇമം ഗഹേത്വാ ഏതം പുരിസം മയ്ഹം ദേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി കഹാപണേ ഗഹേത്വാ തം മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞം മാരേത്വാ "മാരിതോ, ദേവ, ചോരോ"തി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. സേട്ഠിപി തസ്സ ധീതരം അദാസി.

സാ തതോ പട്ഠായ "സാമികം ആരാധേസ്സാമീ"തി സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതാ സയമേവ തസ്സ യാഗുആദീനി സംവിദഹതി, ചോരോ കതിപാഹച്ചയേന ചിന്തേസി - "കദാ നു ഖോ ഇമം മാരേത്വാ ഏതിസ്സാ ആഭരണാനി ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം സുരാഗേഹേ വിക്കിണിത്വാ ഖാദിതും ലഭിസ്സാമീ"തി? സോ "അത്ഥേകോ ഉപായോ"തി ചിന്തേത്വാ ആഹാരം പടിക്ഖിപിത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി, അഥ നം സാ ഉപസങ്കമിത്വാ "കിം തേ, സാമി, രുജ്ജതീ"തി പുച്ഛി. "ന കിഞ്ചി മേ, ഭദ്ദേതി, കച്ചി പന മേ മാതാപിതരോ തുയ്ഹം കുദ്ധാ"തി? "ന കുജ്ഝന്തി, ഭദ്ദേ"തി . അഥ "കിം നാമേത"ന്തി? "ഭദ്ദേ, അഹം തം ദിവസം ബന്ധിത്വാ നിയ്യമാനോ ചോരപപാതേ അധിവത്ഥായ ദേവതായ ബലികമ്മം പടിസ്സുണിത്വാ ജീവിതം ലഭിം, ത്വമ്പി മയാ തസ്സാ ഏവ ആനുഭാവേന ലദ്ധാ, 'തം മേ ദേവതായ ബലികമ്മം ഠപിത'ന്തി ചിന്തേമി, ഭദ്ദേ"തി. "സാമി, മാ ചിന്തയി, കരിസ്സാമി ബലികമ്മം, വദേഹി , കേനത്ഥോ"തി? "അപ്പോദകമധുപായസേന ച ലാജപഞ്ചമകപുപ്ഫേഹി ചാ"തി. "സാധു, സാമി, അഹം പടിയാദേസ്സാമീ"തി സാ സബ്ബം ബലികമ്മം പടിയാദേത്വാ "ഏഹി, സാമി, ഗച്ഛാമാ"തി ആഹ. "തേന ഹി, ഭദ്ദേ, തവ ഞാതകേ നിവത്തേത്വാ മഹഗ്ഘാനി വത്ഥാഭരണാനി ഗഹേത്വാ അത്താനം അലങ്കരോഹി, ഹസന്താ കീളന്താ സുഖം ഗമിസ്സാമാ"തി. സാ തഥാ അകാസി.

അഥ നം സോ പബ്ബതപാദം ഗതകാലേ ആഹ - "ഭദ്ദേ, ഇതോ പരം ഉഭോവ ജനാ ഗമിസ്സാമ, സേസജനം യാനകേന സദ്ധിം നിവത്താപേത്വാ ബലികമ്മഭാജനം സയം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹാഹീ"തി. സാ തഥാ അകാസി. ചോരോ തം ഗഹേത്വാ ചോരപപാതപബ്ബതം അഭിരുഹി. തസ്സ ഹി ഏകേന പസ്സേന മനുസ്സാ അഭിരുഹന്തി, ഏകം പസ്സം ഛിന്നപപാതം. പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതാ തേന പസ്സേന

ചോരേ പാതേന്തി. തേ ഖണ്ഡാഖണ്ഡം ഹുത്വാ ഭൂമിയം പതന്തി. തസ്മാ "ചോരപപാതോ"തി വുച്ചതി. സാ തസ്സ പബ്ബതസ്സ മത്ഥകേ ഠത്വാ "ബലികമ്മം തേ, സാമി, കരോഹീ"തി ആഹ. സോ തുണ്ഹീ അഹോസി. പുന തായ "കസ്മാ, സാമി, തുണ്ഹീഭൂതോസീ"തി വുത്തേ തം ആഹ - "ന മയ്ഹം ബലികമ്മേനത്ഥോ, വഞ്ചേത്വാ പന തം ആദായ ആഗതോമ്ഹീ"തി. "കിം കാരണാ, സാമീ"തി? "തം മാരേത്വാ തവ ആഭരണാനി ഗഹേത്വാ പലായനത്ഥായാ"തി. സാ മരണഭയതജ്ജിതാ ആഹ - "സാമി, അഹഞ്ച ആഭരണാനി ച തവ സന്തകാനേവ, കസ്മാ ഏവം വദേസീ"തി? സോ, "മാ ഏവം കരോഹീ"തി, പുനപ്പുനം യാചിയമാനോപി "മാരേമി ഏവാ"തി ആഹ. "ഏവം സന്തേ കിം തേ മമ മരണേന? ഇമാനി ആഭരണാനി ഗഹേത്വാ മയ്ഹം ജീവിതം ദേഹി, ഇതോ പട്ഠായ മം 'മതാ'തി ധാരേഹി, ദാസീ വാ തേ ഹുത്വാ കമ്മം കരിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "ഇദം സുവണ്ണകേയൂരം, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ;
> സബ്ബം ഹരസ്സു ഭദ്ദന്തേ, മം ച ദാസീതി സാവയാ"തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൨൭);

തം സുത്വാ ചോരോ "ഏവം കതേ ത്വം ഗന്ത്വാ മാതാപിതൂനം ആചിക്ഖിസ്സസി, മാരേസ്സാമിയേവ, മാ ത്വം ബാള്ഹം പരിദേവസീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "മാ ബാള്ഹം പരിദേവേസി, ഖിപ്പം ബന്ധാഹി ഭണ്ഡികം;
> ന തുയ്ഹം ജീവിതം അത്ഥി, സബ്ബം ഗണ്ഹാമി ഭണ്ഡക"ന്തി. -

സാ ചിന്തേസി - "അഹോ ഇദം കമ്മം ഭാരിയം. പഞ്ഞാ നാമ ന പചിത്വാ ഖാദനത്ഥായ കതാ, അഥ ഖോ വിചാരണത്ഥായ കതാ, ജാനിസ്സാമിസ്സ കത്തബ്ബ"ന്തി, അഥ നം ആഹ - "സാമി, യദാ ത്വം 'ചോരോ'തി ഗഹേത്വാ നീയസി, തദാഹം മാതാപിതൂനം ആചിക്ഖിം, തേ സഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ തം ആഹരാപേത്വാ ഗേഹേ കരിംസു. തതോ പട്ഠായ അഹം തുയ്ഹം ഉപകാരികാ, അജ്ജ മേ സുദിട്ഠം കത്വാ അത്താനം വന്ദിതും ദേഹീ"തി. സോ "സാധു, ഭദ്ദേ, സുദിട്ഠം കത്വാ വന്ദാഹീ"തി വത്വാ പബ്ബതന്തേ അട്ഠാസി. അഥ നം സാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ചതൂസു ഠാനേസു വന്ദിത്വാ, "സാമി, ഇദം തേ പച്ഛിമദസ്സനം, ഇദാനി തുയ്ഹം വാ മമ ദസ്സനം, മയ്ഹം വാ തവ ദസ്സനം നത്ഥീ"തി പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ആലിങ്ഗിത്വാ പമത്തം ഹുത്വാ പബ്ബതന്തേ ഠിതം പിട്ഠിപസ്സേ ഠത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന ഖന്ധേ ഗഹേത്വാ ഏകേന പിട്ഠികച്ഛായ ഗഹേത്വാ പബ്ബതപപാതേ ഖിപി. സോ പബ്ബതകുച്ഛിയം പടിഹതോ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഹുത്വാ ഭൂമിയം പതി. ചോരപപാതമത്ഥകേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ തേസം ദ്വിന്നമ്പി കിരിയം ദിസ്വാ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ സാധുകാരം ദത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
> ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, തത്ഥ തത്ഥ വിചക്ഖണാ"തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൩൧);

സാപി ചോരം പപാതേ ഖിപിത്വാ ചിന്തേസി - "സചാഹം ഗേഹം ഗമിസ്സാമി, 'സാമികോ തേ കുഹി'ന്തി പുച്ഛിസ്സന്തി, സചാഹം ഏവം പുട്ഠാ

‘മാരിതോ മേ’തി വക്ഖാമി, ‘ദുബ്ബിനീതേ സഹസ്സം ദത്വാ തം ആഹരാപേത്വാ ഇദാനി നം മാരേസീ’തി മം മുഖസത്തീഹി വിജ്ഝിസ്സന്തി, ‘ആഭരണത്ഥായ സോ മം മാരേതുകാമോ അഹോസീ’തി വുത്തേപി ന സദ്ദഹിസ്സന്തി, അലം മേ ഗേഹേനാ”തി തത്ഥേവാഭരണാനി ഛഡ്ഡേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ അനുപുബ്ബേന വിചരന്തീ ഏകം പരിബ്ബാജകാനം അസ്സമം പത്വാ വന്ദിത്വാ “മയ്ഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം സന്തികേ പബ്ബജ്ജം ദേഥാ”തി ആഹ. അഥ നം പബ്ബാജേസും. സാ പബ്ബജിത്വാവ പുച്ഛി - “ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജായ കിം ഉത്തമ”ന്തി? “ഭദ്ദേ, ദസസു വാ കസിണേസു പരികമ്മം കത്വാ ഝാനം നിബ്ബത്തേതബ്ബം , വാദസഹസ്സം വാ ഉഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബം, അയം അമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജായ ഉത്തമത്ഥോ”തി. “ഝാനം താവ നിബ്ബത്തേതും അഹം ന സക്ഖിസ്സാമി, വാദസഹസ്സം പന ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി, അയ്യാ”തി. അഥ നം തേ വാദസഹസ്സം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ “ഉഗ്ഗഹിതം തേ സിപ്പം, ഇദാനി ത്വം ജമ്ബുദീപതലേ വിചരിത്വാ അത്തനാ സദ്ധിം പഞ്ഹം കഥേതും സമത്ഥം ഓലോകേഹീ”തി തസ്സ ഹത്ഥേ ജമ്ബുസാഖം ദത്വാ ഉയ്യോജേസും - “ഗച്ഛ, ഭദ്ദേ, സചേ കോചി ഗിഹിഭൂതോ തയാ സദ്ധിം പഞ്ഹം കഥേതും സക്കോതി, തസ്സേവ പാദപരിചാരികാ ഭവാഹി, സചേ പബ്ബജിതോ സക്കോതി, തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജാഹീ”തി.

സാ നാമേന ജമ്ബുപരിബ്ബാജികാ നാമ ഹുത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ ദിട്ഠേ ദിട്ഠേ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തീ വിചരതി. തായ സദ്ധിം കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി. “ഇതോ ജമ്ബുപരിബ്ബാജികാ ആഗച്ഛതീ”തി സുത്വാവ മനുസ്സാ പലായന്തി. സാ ഗാമം വാ നിഗമം വാ ഭിക്ഖായ പവിസന്തീ ഗാമദ്വാരേ വാലുകരാസിം കത്വാ തത്ഥ ജമ്ബുസാഖം ഠപേത്വാ “മയാ സദ്ധിം കഥേതും സമത്ഥോ ജമ്ബുസാഖം മദ്ദതൂ”തി വത്വാ ഗാമം പാവിസി. തം ഠാനം ഉപസങ്കമിതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി. സാപി മിലാതായ ജമ്ബുസാഖായ അഞ്ഞം ജമ്ബുസാഖം ഗണ്ഹാതി, ഇമിനാ നീഹാരേന വിചരന്തീ സാവത്ഥിം പത്വാ ഗാമദ്വാരേ വാലുകരാസിം കത്വാ ജമ്ബുസാഖം ഠപേത്വാ വുത്തനയേനേവ വത്വാ ഭിക്ഖായ പാവിസി. സമ്ബഹുലാ ഗാമദാരകാ ജമ്ബുസാഖം പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു. തദാ സാരിപുത്തത്ഥേരോ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ നഗരാ നിക്ഖന്തോ തേ ദാരകേ ജമ്ബുസാഖം പരിവാരേത്വാ ഠിതേ ദിസ്വാ “കിം ഇദ”ന്തി പുച്ഛി. ദാരകാ ഥേരസ്സ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിംസു. “തേന ഹി ദാരകാ ഇമം സാഖം മദ്ദഥാ”തി. “ഭായാമ, ഭന്തേ”തി . “അഹം പഞ്ഹം കഥേസ്സാമി, മദ്ദഥ തുമ്ഹേ”തി. തേ ഥേരസ്സ വചനേന സഞ്ജാതുസ്സാഹാ തഥാ കത്വാ മദ്ദന്താ ജമ്ബുസാഖം ഉക്ഖിപിംസു. പരിബ്ബാജികാ ആഗന്ത്വാ തേ പരിഭാസിത്വാ “തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം മമ പഞ്ഹേന കിച്ചം നത്ഥി, കസ്മാ മേ സാഖം മദ്ദഥാ”തി ആഹ. “അയ്യേനമ്ഹാ മദ്ദാപിതാ”തി ആഹംസു. “ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി മേ സാഖാ മദ്ദാപിതാ”തി? “ആമ, ഭഗിനീ”തി. “തേന ഹി മയാ സദ്ധിം പഞ്ഹം കഥേഥാ”തി. “സാധു കഥേസ്സാമീ”തി.

സാ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ പഞ്ഹം പുച്ഛിതും ഥേരസ്സ സന്തികം അഗമാസി, സകലനഗരം സങ്ഖുഭി. “ദ്വിന്നം പണ്ഡിതാനം കഥം സുണിസ്സാമാ”തി നാഗരാ തായ സദ്ധിംയേവ ഗന്ത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. പരിബ്ബാജികാ ഥേരം ആഹ - “ഭന്തേ, പുച്ഛാമി തേ പഞ്ഹ”ന്തി. “പുച്ഛ, ഭഗിനീ”തി. സാ വാദസഹസ്സം പുച്ഛി, പുച്ഛിതം പുച്ഛിതം ഥേരോ വിസ്സജ്ജേസി.

അഥ നം ഥേരോ ആഹ - “ഏത്തകാ ഏവ തേ പഞ്ഹാ, അഞ്ഞേപി അത്ഥീ”തി? “ഏത്തകാ ഏവ, ഭന്തേ”തി. “തയാ ബഹൂ പഞ്ഹാ പുട്ഠാ, മയമ്പി ഏകം പുച്ഛാമ, വിസ്സജ്ജിസ്സസി നോ”തി? “ജാനമാനാ വിസ്സജ്ജിസ്സാമി പുച്ഛഥ, ഭന്തേ”തി. ഥേരോ “ഏകം നാമ കി”ന്തി (ഖു॰ പാ॰ ർ.ഫ) പഞ്ഹം പുച്ഛി. സാ “ഏവം നാമേസ വിസ്സജ്ജേതബ്ബോ”തി അജാനന്തീ “കിം നാമേതം, ഭന്തേ”തി പുച്ഛി. “ബുദ്ധപഞ്ഹോ നാമ, ഭഗിനീ”തി. “മയ്ഹമ്പി തം ദേഥ, ഭന്തേ”തി. “സചേ മാദിസാ ഭവിസ്സസി, ദസ്സാമീ”തി. “തേന ഹി മം പബ്ബാജേഥാ”തി. ഥേരോ ഭിക്ഖുനീനം ആചിക്ഖിത്വാ പബ്ബാജേസി. സാ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ കുണ്ഡലകേസിത്ഥേരീ നാമ ഹുത്വാ കതിപാഹച്ചയേനേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - “കുണ്ഡലകേസിത്ഥേരിയാ ധമ്മസ്സവനഞ്ച ബഹും നത്ഥി, പബ്ബജിതകിച്ചഞ്ചസ്സാ മത്ഥകം പത്തം, ഏകേന കിര ചോരേന സദ്ധിം മഹാസങ്ഗാമം കത്വാ ജിനിത്വാ ആഗതാ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ, “ഭിക്ഖവേ, മയാ ദേസിതധമ്മം ‘അപ്പം വാ ബഹും വാ’തി പമാണം മാ ഗണ്ഹഥ, അനത്ഥകം പദസതമ്പി സേയ്യോ ന ഹോതി, ധമ്മപദം പന ഏകമ്പി സേയ്യോവ. അവസേസചോരേ ജിനന്തസ്സ ച ജയോ നാമ ന ഹോതി, അജ്ഝത്തികകിലേസചോരേ ജിനന്തസ്സേവ പന ജയോ നാമ ഹോതീ”തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൨. “യോ ച ഗാഥാസതം ഭാസേ, അനത്ഥപദസംഹിതാ;
ഏകം ധമ്മപദം സേയ്യോ, യം സുത്വാ ഉപസമ്മതി.

൧൦൩. “യോ സഹസ്സം സഹസ്സേന, സങ്ഗാമേ മാനുസേ ജിനേ;
ഏകഞ്ച ജേയ്യമത്താനം, സ വേ സങ്ഗാമജുത്തമോ”തി.

തത്ഥ **ഗാഥാസത**ന്തി യോ ച പുഗ്ഗലോ സതപരിച്ഛേദാ ബഹൂപി ഗാഥാ ഭാസേയ്യാതി അത്ഥോ. **അനത്ഥപദസംഹിതാ**തി ആകാസവണ്ണനാദിവസേന അനത്ഥകേഹി പദേഹി സംഹിതാ. **ധമ്മപദ**ന്തി അത്ഥസാധകം ഖന്ധാദിപടിസംയുത്തം, “ചത്താരിമാനി പരിബ്ബാജകാ ധമ്മപദാനി. കതമാനി ചത്താരി? അനഭിജ്ഝാ പരിബ്ബാജകാ ധമ്മപദം, അബ്യാപാദോ പരിബ്ബാജകാ ധമ്മപദം, സമ്മാസതി പരിബ്ബാജകാ ധമ്മപദം , സമ്മാസമാധി പരിബ്ബാജകാ ധമ്മപദ”ന്തി (അ॰ നി॰ ർ.ന൦) ഏവം വുത്തേസു ചതൂസു ധമ്മപദേസു ഏകമ്പി ധമ്മപദം **സേയ്യോ. യോ സഹസ്സം സഹസ്സേനാ**തി യോ ഏകോ സങ്ഗാമയോധോ സഹസ്സേന ഗുണിതം സഹസ്സം **മാനുസേ** ഏകസ്മിം **സങ്ഗാമേ** ജിനേയ്യ, ദസമനുസ്സസതസഹസ്സം ജിനിത്വാ ജയം ആഹരേയ്യ, അയമ്പി സങ്ഗാമജിനതം ഉത്തമോ പവരോ നാമ ന ഹോതി. **ഏകഞ്ച ജേയ്യമത്താന**ന്തി യോ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനേസു അജ്ഝത്തികകമ്മട്ഠാനം സമ്മസന്തോ അത്തനോ ലോഭാദികിലേസജയേന അത്താനം ജിനേയ്യ . **സ വേ സങ്ഗാമജുത്തമോ**തി സോ സങ്ഗാമജിനാനം ഉത്തമോ പവരോ സങ്ഗാമസീസയോധോതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

കുണ്ഡലകേസിത്ഥേരീവത്ഥു തതിയം.

൪. അനത്ഥപുച്ഛകബ്രാഹ്മണവത്ഥു

അത്താ ഹവേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനത്ഥപുച്ഛകം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ബ്രാഹ്മണോ ''കിം നു ഖോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അത്ഥമേവ ജാനാതി, ഉദാഹു അനത്ഥമ്പി, പുച്ഛിസ്സാമി ന''ന്തി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ അത്ഥമേവ ജാനാഥ മഞ്ഞേ, നോ അനത്ഥ''ന്തി? ''അത്ഥഞ്ചാഹം, ബ്രാഹ്മണ, ജാനാമി അനത്ഥഞ്ചാ''തി. ''തേന ഹി മേ അനത്ഥം കഥേഥാ''തി. അഥസ്സ സത്ഥാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''ഉസ്സൂരസേയ്യം ആലസ്യം, ചണ്ഡിക്കം ദീഘസോണ്ഡിയം;
> ഏകസ്സദ്ധാനഗമനം പരദാരൂപസേവനം;
> ഏതം ബ്രാഹ്മണ സേവസ്സു, അനത്ഥം തേ ഭവിസ്സതീ''തി.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ സാധുകാരമദാസി ''സാധു സാധു, ഗണാചരിയ, ഗണജേട്ഠക, തുമ്ഹേ അത്ഥഞ്ച ജാനാഥ അനത്ഥഞ്ചാ''തി . ''ഏവം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, അത്ഥാനത്ഥജാനനകോ നാമ മയാ സദിസോ നത്ഥീ''തി. അഥസ്സ സത്ഥാ അജ്ഝാസയം ഉപധാരേത്വാ, ''ബ്രാഹ്മണ, കേന കമ്മേന ജീവസീ''തി പുച്ഛി. ''ജൂതകമ്മേന, ഭോ ഗോതമാ''തി. ''കിം പന തേ ജയോ ഹോതി പരാജയോ''തി . ''ജയോപി ഹോതി പരാജയോപീ''തി വുത്തേ, ''ബ്രാഹ്മണ, അപ്പമത്തകോ ഏസ, പരം ജിനന്തസ്സ ജയോ നാമ ന സേയ്യോ. യോ പന കിലേസജയേന അത്താനം ജിനാതി, തസ്സ ജയോ സേയ്യോ. ന ഹി തം ജയം കോചി അപജയം കാതും സക്കോതീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

> ൧൦൪. ''അത്താ ഹവേ ജിതം സേയ്യോ, യാ ചായം ഇതരാ പജാ;
> അത്തദന്തസ്സ പോസസ്സ, നിച്ചം സഞ്ഞതചാരിനോ.
>
> ൧൦൫. ''നേവ ദേവോ ന ഗന്ധബ്ബോ, ന മാരോ സഹ ബ്രഹ്മുനാ;
> ജിതം അപജിതം കയിരാ, തഥാരൂപസ്സ ജന്തുനോ''തി.

തത്ഥ **ഹവേ**തി നിപാതോ. **ജിത**ന്തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസോ, അത്തനോ കിലേസജയേന അത്താ ജിതോ സേയ്യോതി അത്ഥോ. **യാ ചായം ഇതരാ പജാ**തി യാ പനായം അവസേസാ പജാ ജൂതേന വാ ധനഹരണേന വാ സങ്ഗാമേന വാ ബലാഭിഭവേന വാ ജിതാ ഭവേയ്യ, തം ജിനന്തേന യം ജിതം, ന തം സേയ്യോതി അത്ഥോ. കസ്മാ പന തദേവ ജിതം സേയ്യോ, ഇദം ന സേയ്യോതി? യസ്മാ **അത്തദന്തസ്സ...പേ॰... തഥാരൂപസ്സ ജന്തുനോ**തി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്മാ ഹി യ്വായം നിക്കിലേസതായ അത്തദന്തോ പോസോ, തസ്സ അത്തദന്തസ്സ കായാദീഹി നിച്ചം സഞ്ഞതചാരിനോ ഏവരൂപസ്സ ഇമേഹി കായസഞ്ഞമാദീഹി സഞ്ഞതസ്സ ജന്തുനോ **ദേവോ** വാ **ഗന്ധബ്ബോ** വാ **മാരോ** വാ **ബ്രഹ്മുനാ സഹ** ഉട്ഠഹിത്വാ ''അഹമസ്സ ജിതം അപജിതം കരിസ്സാമി, മഗ്ഗഭാവനായ പഹീനേ കിലേസേ പുന ഉപ്പാദേസ്സാമീ''തി ഘടേന്തോപി വായമന്തോപി യഥാ ധനാദീഹി പരാജിതോ പക്ഖന്തരോ ഹുത്വാ ഇതരേന ജിതം പുന ജിനന്തോ അപജിതം കരേയ്യ, ''ഏവം അപജിതം കാതും നേവ സക്കുണേയ്യാ''തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അനത്ഥപുച്ഛകബ്രാഹ്മണവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ മാതുലബ്രാഹ്മണവത്ഥു

മാസേ മാസേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ മാതുലബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഥേരോ കിര തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആഹ - ‘‘കിം നു ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, കിഞ്ചിദേവ കുസലം കരോസീ’’തി? ‘‘കരോമി, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കിം കരോസീ’’തി? ‘‘മാസേ മാസേ സഹസ്സപരിച്ചാഗേന ദാനം ദമ്മീ’’തി. ‘‘കസ്സ ദേസീ’’തി? ‘‘നിഗണ്ഠാനം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കിം പത്ഥയന്തോ’’തി? ‘‘ബ്രഹ്മലോകം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കിം പന ബ്രഹ്മലോകസ്സ അയം മഗ്ഗോ’’തി? ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കോ ഏവമാഹാ’’തി? ‘‘ആചരിയേഹി മേ കഥിതം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘നോ ത്വം ബ്രഹ്മലോകസ്സ മഗ്ഗം ജാനാസി, നാപി തേ ആചരിയാ, സത്ഥാവ ഏകോ ജാനാതി, ഏഹി, ബ്രാഹ്മണ, ബ്രഹ്മലോകസ്സ തേ മഗ്ഗം കഥാപേസ്സാമീ’’തി തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, അയം ബ്രാഹ്മണോ ഏവമാഹാ’’തി, ‘‘തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ സാധു വതസ്സ ബ്രഹ്മലോകസ്സ മഗ്ഗം കഥേഥാ’’തി. സത്ഥാ ‘‘ഏവം കിര, ബ്രാഹ്മണാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ആമ, ഭോ ഗോതമാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ബ്രാഹ്മണ, തയാ ഏവം ദദമാനേന വസ്സസതം ദിന്നദാനതോപി മുഹുത്തമത്തം പസന്നചിത്തേന മമ സാവകസ്സ ഓലോകനം വാ കടച്ഛുഭിക്ഖാമത്തദാനം വാ മഹപ്ഫലതര’’ന്തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൬. ‘‘മാസേ മാസേ സഹസ്സേന, യോ യജേഥ സതം സമം;
ഏകഞ്ച ഭാവിതത്താനം, മുഹുത്തമപി പൂജയേ;
സായേവ പൂജനാ സേയ്യോ, യഞ്ചേ വസ്സസതം ഹുത’’ന്തി.

തത്ഥ **സഹസ്സേനാ**തി സഹസ്സപരിച്ചാഗേന. **യോ യജേഥ സതം സമ**ന്തി യോ വസ്സസതം മാസേ മാസേ സഹസ്സം പരിച്ചജന്തോ ലോകിയമഹാജനസ്സ ദാനം ദദേയ്യ, **ഏകഞ്ച ഭാവിതത്താന**ന്തി യോ പന ഏകം സീലാദിഗുണവിസേസേന വഡ്ഢിതഅത്താനം ഹേട്ഠിമകോടിയാ സോതാപന്നം, ഉപരിമകോടിയാ ഖീണാസവം ഘരദ്വാരം സമ്പത്തം കടച്ഛുഭിക്ഖാദാനവസേന വാ യാപനമത്തആഹാരദാനവസേന വാ ഥൂലസാടകദാനമത്തേന വാ പൂജേയ്യ. **യം** ഇതരേന **വസ്സസതം ഹുതം**. തതോ **സായേവ പൂജനാ സേയ്യോ**. സേട്ഠോ ഉത്തമോതി അത്ഥോതി.

ദേസനാവസാനേ സോ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലം പത്തോ, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ മാതുലബ്രാഹ്മണവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ഭാഗിനേയ്യവത്ഥു

യോ ച വസ്സസതം ജന്തൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ഭാഗിനേയ്യം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തമ്പി ഹി ഥേരോ ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - ‘‘കിം, ബ്രാഹ്മണ, കുസലം കരോസീ’’തി? ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കിം കരോസീ’’തി? ‘‘മാസേ മാസേ ഏകം ഏകം പസും ഘാതേത്വാ അഗ്ഗിം പരിചരാമീ’’തി. ‘‘കിമത്ഥം ഏവം കരോസീ’’തി? ‘‘ബ്രഹ്മലോകമഗ്ഗോ കിരേസോ’’തി. ‘‘കേനേവം കഥിത’’ന്തി? ‘‘ആചരിയേഹി മേ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘നേവ ത്വം ബ്രഹ്മലോകസ്സ മഗ്ഗം ജാനാസി, നാപി തേ ആചരിയാ, ഏഹി, സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമാ’’തി തം സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ ‘‘ഇമസ്സ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മലോകസ്സ മഗ്ഗം കഥേഥാ’’തി ആഹ. സത്ഥാ ‘‘ഏവം കിരാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഏവം, ഭോ ഗോതമാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ബ്രാഹ്മണ, വസ്സസതമ്പി ഏവം അഗ്ഗിം പരിചരന്തസ്സ തവ അഗ്ഗിപാരിചരിയാ മമ സാവകസ്സ തങ്ഖണമത്തം പൂജമ്പി ന പാപുണാതീ’’തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൭. ‘‘യോ ച വസ്സസതം ജന്തു, അഗ്ഗിം പരിചരേ വനേ;
ഏകഞ്ച ഭാവിതത്താനം, മുഹുത്തമപി പൂജയേ;
സായേവ പൂജനാ സേയ്യോ, യഞ്ചേ വസ്സസതം ഹുത’’ന്തി.

തത്ഥ **ജന്തൂ**തി സത്താധിവചനമേതം. **അഗ്ഗിം പരിചരേ വനേ**തി നിപ്പപഞ്ചഭാവപത്ഥനായ വനം പവിസിത്വാപി തത്ഥ അഗ്ഗിം പരിചരേയ്യ. സേസം പുരിമസദിസമേവാതി.

ദേസനാവസാനേ സോ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ഭാഗിനേയ്യവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സഹായകബ്രാഹ്മണവത്ഥു

യം കിഞ്ചി യിട്ഠം വാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സഹായകബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തമ്പി ഹി ഥേരോ ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘കിം, ബ്രാഹ്മണ, കിഞ്ചി കുസലം കരോസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കിം കരോസീ’’തി? ‘‘യിട്ഠയാഗം യജാമീ’’തി. ‘‘തദാ കിര തം യാഗം മഹാപരിച്ചാഗേന യജ’’ന്തി. ഇതോ പരം ഥേരോ പുരിമനയേനേവ പുച്ഛിത്വാ തം സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ ‘‘ഇമസ്സ, ഭന്തേ, ബ്രഹ്മലോകസ്സ മഗ്ഗം കഥേഥാ’’തി ആഹ. സത്ഥാ, ‘‘ബ്രാഹ്മണ, ഏവം കിരാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഏവം, ഭോ ഗോതമാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ബ്രാഹ്മണ, തയാ സംവച്ഛരം യിട്ഠയാഗം യജന്തേന ലോകിയമഹാജനസ്സ ദിന്നദാനം പസന്നചിത്തേന മമ സാവകാനം വന്ദന്താനം ഉപ്പന്നകുസലചേതനായ ചതുഭാഗമത്തമ്പി ന അഗ്ഘതീ’’തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. ‘‘യം കിഞ്ചി യിട്ഠം വ ഹുതം വ ലോകേ,
സംവച്ഛരം യജേഥ പുഞ്ഞപേക്ഖോ;
സബ്ബമ്പി തം ന ചതുഭാഗമേതി,
അഭിവാദനാ ഉജ്ജുഗതേസു സേയ്യോ’’തി.

തഥ **യം കിഞ്ചീ**തി അനവസേസപരിയാദാനവചനമേതം. **യിട്ഠ**ന്തി യേഭുയ്യേന മങ്ഗലകിരിയാദിവസേസു ദിന്നദാനം. **ഹുത**ന്തി അഭിസങ്ഖരിത്വാ കതം പാഹുനദാനഞ്ചേവ, കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ കതദാനഞ്ച. **സംവച്ഛരം യജേഥാ**തി ഏകസംവച്ഛരം നിരന്തരമേവ വുത്തപ്പകാരം ദാനം സകലചക്കവാളേപി ലോകിയമഹാജനസ്സ ദദേയ്യ. **പുഞ്ഞപേക്ഖോ**തി പുഞ്ഞം ഇച്ഛന്തോ. **ഉജ്ജുഗതേസൂ**തി ഹേട്ഠിമകോടിയാ സോതാപന്നേസു ഉപരിമകോടിയാ ഖീണാസവേസു. ഇദം വുത്തം ഹോതി - "ഏവരൂപേസു പസന്നചിത്തേന സരീരം ഓനമിത്വാ വന്ദന്തസ്സ കുസലചേതനായ യം ഫലം, തതോ ചതുഭാഗമ്പി സബ്ബം തം ദാനം ന അഗ്ഘതി, തസ്മാ ഉജുഗതേസു അഭിവാദനമേവ സേയ്യോ"തി.

ദേസനാവസാനേ സോ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലം പത്തോ, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സഹായകബ്രാഹ്മണവത്ഥു സത്തമം.

൮. ആയുവഡ്ഢനകുമാരവത്ഥു

അഭിവാദനസീലിസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ദീഘലമ്ബികം നിസ്സായ അരഞ്ഞകുടിയം വിഹരന്തോ ദീഘായുകുമാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ദീഘലമ്ബികനഗരവാസിനോ കിര ദ്വേ ബ്രാഹ്മണാ ബാഹിരകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അട്ഠചത്താലീസ വസ്സാനി തപചരണം കരിംസു. തേസു ഏകോ "പവേണി മേ നസ്സിസ്സതി, വിബ്ഭമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ അത്തനാ കതം തപം പരേസം വിക്കിണിത്വാ ഗോസതേന ചേവ കഹാപണസതേന ച സദ്ധിം ഭരിയം ലഭിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേസി. അഥസ്സ ഭരിയാ പുത്തം വിജായി. ഇതരോ പനസ്സ സഹായകോ പവാസം ഗന്ത്വാ പുനദേവ തം നഗരം പച്ചാഗമി. സോ തസ്സ ആഗതഭാവം സുത്വാ പുത്തദാരം ആദായ സഹായകസ്സ ദസ്സനത്ഥായ അഗമാസി. ഗന്ത്വാ പുത്തം മാതു ഹത്ഥേ ദത്വാ സയം താവ വന്ദി, മാതാപി പുത്തം പിതു ഹത്ഥേ ദത്വാ വന്ദി. സോ "ദീഘായുകാ ഹോഥാ"തി ആഹ, പുത്തേ പന വന്ദാപിതേ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ നം "കസ്മാ, ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി വന്ദിതേ 'ദീഘായുകാ ഹോഥാ'തി വത്വാ ഇമസ്സ വന്ദനകാലേ കിഞ്ചി ന വദേഥാ"തി ആഹ. "ഇമസ്സേകോ അന്തരായോ അത്ഥി, ബ്രാഹ്മണാ"തി. "കിത്തകം ജീവിസ്സതി, ഭന്തേ"തി? "സത്താഹം, ബ്രാഹ്മണാ"തി. "പടിബാഹനകാരണം അത്ഥി, ഭന്തേ"തി? "നാഹം പടിബാഹനകാരണം ജാനാമീ"തി. "കോ പന ജാനേയ്യ, ഭന്തേ"തി? "സമണോ ഗോതമോ ജാനേയ്യ, തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛാഹീ"തി. "തത്ഥ ഗച്ഛന്തോ തപപരിഹാനിതോ ഭായാമീ"തി. "സചേ തേ പുത്തസിനേഹോ അത്ഥി, തപപരിഹാനിം അചിന്തേത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പുച്ഛാഹീ"തി.

സോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സയം താവ വന്ദി. സത്ഥാ "ദീഘായുകോ ഹോഹീ"തി ആഹ, പജാപതിയാ വന്ദനകാലേപി തസ്സാ തഥേവ വത്വാ പുത്തസ്സ വന്ദാപനകാലേ തുണ്ഹീ അഹോസി. സോ പുരിമനയേനേവ സത്ഥാരം പുച്ഛി, സത്ഥാപി തഥേവ ബ്യാകാസി. സോ കിര ബ്രാഹ്മണോ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം അപടിവിജ്ഝിത്വാവ അത്തനോ മന്തം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന സംസന്ദേസി, പടിബാഹനൂപായം പന ന ജാനാതി.

ബ്രാഹ്മണോ സത്ഥാരം പുച്ഛി - “അത്ഥി പന, ഭന്തേ, പടിബാഹനൂപായോ”തി? “ഭവേയ്യ, ബ്രാഹ്മണാ”തി. “കിം ഭവേയ്യാ”തി? “സചേ ത്വം അത്തനോ ഗേഹദ്വാരേ മണ്ഡപം കാരേത്വാ തസ്സ മജ്ഝേ പീഠികം കാരേത്വാ തം പരിക്ഖിപന്തോ അട്ഠ വാ സോളസ വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ തേസു മമ സാവകേ നിസീദാപേത്വാ സത്താഹം നിരന്തരം പരിത്തം കാതും സക്കുണേയ്യാസി, ഏവമസ്സ അന്തരായോ നസ്സേയ്യാ”തി. “ഭോ ഗോതമ, മയാ മണ്ഡപാദീനി സക്കാ കാതും, തുമ്ഹാകം പന സാവകേ കഥം ലച്ഛാമീ”തി? “തയാ ഏത്തകേ കതേ അഹം മമ സാവകേ പഹിണിസ്സാമീ”തി. “സാധു, ഭോ ഗോതമാ”തി സോ അത്തനോ ഗേഹദ്വാരേ സബ്ബം കിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ പഹിണി, തേ ഗന്ത്വാ തത്ഥ നിസീദിംസു, ദാരകമ്പി പീഠികായം നിപജ്ജാപേസും, ഭിക്ഖൂ സത്തരത്തിന്ദിവം നിരന്തരം പരിത്തം ഭണിംസു, സത്തമേ ദിവസേ സായം സത്ഥാ ആഗച്ഛി. തസ്മിം ആഗതേ സബ്ബചക്കവാളദേവതാ സന്നിപതിംസു. ഏകോ പന അവരുദ്ധകോ നാമ യക്ഖോ ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി വേസ്സവണം ഉപട്ഠഹിത്വാ തസ്സ സന്തികാ വരം ലഭന്തോ “ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ഇമം ദാരകം ഗണ്ഹേയ്യാസീ”തി ലഭി. തസ്മാ സോപി ആഗന്ത്വാ അട്ഠാസി.

സത്ഥരി പന തത്ഥ ഗതേ മഹേസക്ഖാസു ദേവതാസു സന്നിപതിതാസു അപ്പേസക്ഖാ ദേവതാ ഓസക്കിത്വാ ഓസക്കിത്വാ ഓകാസം അലഭമാനാ ദ്വാദസ യോജനാനി പടിക്കമിംസു. അവരുദ്ധകോപി തഥേവ പടിക്കമി, സത്ഥാപി സബ്ബരത്തിം പരിത്തമകാസി. സത്താഹേ വീതിവത്തേ അവരുദ്ധകോ ദാരകം ന ലഭി. അട്ഠമേ പന ദിവസേ അരുണേ ഉഗ്ഗതമത്തേ ദാരകം ആനേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദാപേസും. സത്ഥാ “ദീഘായുകോ ഹോഹീ”തി ആഹ. “കീവചിരം പന, ഭോ ഗോതമ, ദാരകോ ഠസ്സതീ”തി? “വീസവസ്സസതം, ബ്രാഹ്മണാ”തി. അഥസ്സ “ആയുവഡ്ഢനകുമാരോ”തി നാമം കരിംസു. സോ വുദ്ധിമന്വായ പഞ്ചഹി ഉപാസകസതേഹി പരിവുതോ വിചരി. അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും “പസ്സഥാവുസോ, ആയുവഡ്ഢനകുമാരേന കിര സത്തമേ ദിവസേ മരിതബ്ബം അഭവിസ്സ, സോ ഇദാനി വീസവസ്സസതട്ഠായീ ഹുത്വാ പഞ്ചഹി ഉപാസകസതേഹി പരിവുതോ വിചരതി, അത്ഥി മഞ്ഞേ ഇമേസം സത്താനം ആയുവഡ്ഢനകാരണ”ന്തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ, “ഭിക്ഖവേ, ന കേവലം ആയുവഡ്ഢനമേവ, ഇമേ പന സത്താ ഗുണവന്തേ വന്ദന്താ അഭിവാദേന്തോ ചതൂഹി കാരണേഹി വഡ്ഢന്തി, പരിസ്സയതോ മുച്ചന്തി, യാവതായുകമേവ തിട്ഠന്തീ”തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൯. “അഭിവാദനസീലിസ്സ , നിച്ചം വുഡ്ഢാപചായിനോ;
ചത്താരോ ധമ്മാ വഡ്ഢന്തി, ആയു വണ്ണോ സുഖം ബല”ന്തി.

തത്ഥ **അഭിവാദനസീലിസ്സാ**തി വന്ദനസീലിസ്സ, അഭിണ്ഹം വന്ദനകിച്ചപസുതസ്സാതി അത്ഥോ. **വുഡ്ഢാപചായിനോ**തി ഗിഹിസ്സ വാ തദഹുപബ്ബജിതേ ദഹരസാമണേരേപി, പബ്ബജിതസ്സ വാ പന പബ്ബജ്ജായ വാ ഉപസമ്പദായ വാ വുഡ്ഢതരേ ഗുണവുഡ്ഢേ അപചായമാനസ്സ, അഭിവാദനേന വാ **നിച്ചം** പൂജേന്തസ്സാതി അത്ഥോ. **ചത്താരോ ധമ്മാ വഡ്ഢന്തീ**തി ആയുമ്ഹി വഡ്ഢമാനേ യത്തകം കാലം തം വഡ്ഢതി, തത്തകം ഇതരേപി വഡ്ഢന്തിയേവ. യേന ഹി പഞ്ഞാസവസ്സആയുസംവത്തനികം കുസലം കതം,

പഞ്ചവീസതിവസ്സകാലേ ചസ്സ ജീവിതന്തരായോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, സോ അഭിവാദനസീലതായ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, സോ യാവതായുകമേവ തിട്ഠതി, വണ്ണാദയോപിസ്സ ആയുനാവ സദ്ധിം വഡ്ഢന്തി. ഇതോ ഉത്തരിപി ഏസേവ നയോ. അനന്തരായേന പവത്തസ്സായുനോ വഡ്ഢനം നാമ നത്ഥി.

ദേസനാവസാനേ ആയുവഡ്ഢനകുമാരോ പഞ്ചഹി ഉപാസകസതേഹി സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ആയുവഡ്ഢനകുമാരവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. സംകിച്ചസാമണേരവത്ഥു

യോ ച വസ്സസതം ജീവേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സംകിച്ചസാമണേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര തിംസമത്താ കുലപുത്താ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിംസു. തേ ഉപസമ്പദായ പഞ്ചവസ്സാ ഹുത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഗന്ഥധുരം വിപസ്സനാധുരന്തി ദ്വേ ധുരാനീതി സുത്വാ ‘‘മയം മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിതാ’’തി ഗന്ഥധുരേ ഉസ്സാഹം അകത്വാ വിപസ്സനാധുരം പൂരേതുകാമാ യാവ അരഹത്താ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, ഏകം അരഞ്ഞായതനം ഗമിസ്സാമാ’’തി സത്ഥാരം ആപുച്ഛിംസു. സത്ഥാ ‘‘കതരം ഠാനം ഗമിസ്സഥാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘അസുകം നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘തത്ഥ തേസം ഏകം വിഘാസാദം നിസ്സായ ഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, തഞ്ച പന സംകിച്ചസാമണേരേ ഗതേ വൂപസമിസ്സതി, അഥ നേസം പബ്ബജിതകിച്ചം പാരിപൂരിം ഗമിസ്സതീ’’തി അഞ്ഞാസി.

സംകിച്ചസാമണേരോ നാമ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സാമണേരോ സത്തവസ്സികോ ജാതിയാ. തസ്സ കിര മാതാ സാവത്ഥിയം അഡ്ഢകുലസ്സ ധീതാ. സാ തസ്മിം കുച്ഛിഗതേ ഏകേന ബ്യാധിനാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ കാലമകാസി. തസ്സാ ഝാപിയമാനായ ഠപേത്വാ ഗബ്ഭമംസം സേസം ഝായി. അഥസ്സാ ഗബ്ഭമംസം ചിതകതോ ഓതാരേത്വാ ദ്വീസു തീസു ഠാനേസു സൂലേഹി വിജ്ഝിംസു. സൂലകോടി ദാരകസ്സ അക്ഖികോടിം പഹരി. ഏവം ഗബ്ഭമംസം വിജ്ഝിത്വാ അങ്ഗാരരാസിമ്ഹി ഖിപിത്വാ അങ്ഗാരേഹേവ പടിച്ഛാദേത്വാ പക്കമിംസു. ഗബ്ഭമംസം ഝായി, അങ്ഗാരമത്ഥകേ പന സുവണ്ണബിമ്ബസദിസോ ദാരകോ പദുമഗബ്ഭേ നിപന്നോ വിയ അഹോസി. പച്ഛിമഭവികസ്സ സത്തസ്സ ഹി സിനേരുനാ ഓത്ഥരിയമാനസ്സപി അരഹത്തം അപ്പത്വാ ജീവിതക്ഖയോ നാമ നത്ഥി. പുനദിവസേ ‘‘ചിതകം നിബ്ബാപേസ്സാമാ’’തി ആഗതാ തഥാനിപന്നം ദാരകം ദിസ്വാ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതാ ‘‘കഥഞ്ഹി നാമ ഏത്തകേസു ദാരൂസു ഝിയമാനേസു സകലസരീരേ ഝാപിയമാനേ ദാരകോ ന ഝായി, കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ’’തി ദാരകം ആദായ അന്തോഗാമം ഗന്ത്വാ നേമിത്തകേ പുച്ഛിംസു. നേമിത്തകാ ‘‘സചേ അയം ദാരകോ അഗാരം അജ്ഝാവസ്സിസ്സതി, യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ ഞാതകാ ദുഗ്ഗതാ ഭവിസ്സന്തി? സചേ പബ്ബജിസ്സതി, പഞ്ചഹി സമണസതേഹി പരിവുതോ വിചരിസ്സതീ’’തി ആഹംസു. തസ്സ സങ്കുനാ അക്ഖികോടിയാ ഭിന്നത്താ **സംകിച്ച**ന്തി നാമം കരിംസു. സോ അപരേന സമയേന സംകിച്ചോതി പഞ്ഞായി. അഥ നം ഞാതകാ ‘‘ഹോതു,

വഡ്ഢിതകാലേ അമ്ഹാകം അയ്യസ്സ സാരിപുത്തസ്സ സന്തികേ പബ്ബാജേസ്സാമാ''തി പോസിംസു. സോ സത്തവസ്സികകാലേ "തവ മാതുകുച്ഛിയം വസനകാലേ മാതാ തേ കാലമകാസി, തസ്സാ സരീരേ ഝാപിയമാനേപി ത്വം ന ഝായീ''തി കുമാരകാനം കഥം സുത്വാ "അഹം കിര ഏവരൂപാ ഭയാ മുത്തോ, കിം മേ ഘരാവാസേന, പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ഞാതകാനം ആരോചേസി. തേ "സാധു, താതാ''തി സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സന്തികം നേത്വാ, "ഭന്തേ, ഇമം പബ്ബാജേഥാ''തി അദംസു. ഥേരോ തചപഞ്ചകകമ്മട്ഠാനം ദത്വാ പബ്ബാജേസി. സോ ഖുരഗ്ഗേയേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അയം സംകിച്ചസാമണേരോ നാമ.

സത്ഥാ "ഏതസ്മിം ഗതേ തം ഭയം വൂപസമിസ്സതി, അഥ നേസം പബ്ബജിതകിച്ചം പാരിപൂരിം ഗമിസ്സതീ''തി ഞത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകം ജേട്ഠഭാതികം സാരിപുത്തത്ഥേരം ഓലോകേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി ആഹ. തേ "സാധൂ''തി വത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "കിം, ആവുസോ''തി വുത്തേ മയം സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിതുകാമാ ഹുത്വാ ആപുച്ഛിമ്ഹാ, അഥ നോ സത്ഥാ ഏവമാഹ - "തുമ്ഹാകം ജേട്ഠഭാതികം ഓലോകേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി? "തേനമ്ഹാ ഇധാഗതാ''തി. ഥേരോ "സത്ഥാരാ ഇമേ ഏകം കാരണം ദിസ്വാ ഇധ പഹിതാ ഭവിസ്സന്തി, കിം നു ഖോ ഏത''ന്തി ആവജ്ജേന്തോ തമത്ഥം ഞത്വാ ആഹ - "അത്ഥി പന വോ, ആവുസോ, സാമണേരോ''തി? "നത്ഥി, ആവുസോ''തി. "സചേ നത്ഥി, ഇമം സംകിച്ചസാമണേരം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി. "അലം, ആവുസോ, സാമണേരം നിസ്സായ നോ പലിബോധോ ഭവിസ്സതി, കിം അരഞ്ഞേ വസന്താനം സാമണേരേനാ''തി? "നാവുസോ , ഇമം നിസ്സായ തുമ്ഹാകം പലിബോധോ, അപിച ഖോ പന തുമ്ഹേ നിസ്സായ ഇമസ്സ പലിബോധോ ഭവിസ്സതി. സത്ഥാപി തുമ്ഹേ മമ സന്തികം പഹിണന്തോ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം സാമണേരസ്സ പഹിണനം പച്ചാസീസന്തോ പഹിണി, ഇമം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛഥാ''തി. തേ "സാധൂ''തി അധിവാസേത്വാ സാമണേരേന സദ്ധിം ഏകതിംസ ജനാ ഥേരം അപലോകേത്വാ വിഹാരാ നിക്ഖമ്മ ചാരികം ചരന്താ വീസയോജനസതമത്ഥകേ ഏകം സഹസ്സകുലം ഗാമം പാപുണിംസു.

മനുസ്സാ തേ ദിസ്വാ പസന്നചിത്താ സക്കച്ചം പരിവിസിത്വാ, "ഭന്തേ, കത്ഥ ഗമിസ്സഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ "യഥാഫാസുകട്ഠാനം, ആവുസോ''തി വുത്തേ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ "മയം, ഭന്തേ, അയ്യേസു ഇമം ഠാനം നിസ്സായ അന്തോവസ്സം വസന്തേസു പഞ്ചസീലം സമാദായ ഉപോസഥകമ്മം കരിസ്സാമാ''തി യാചിംസു. ഥേരാ അധിവാസേസും. അഥ നേസം മനുസ്സാ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനചങ്കമനപണ്ണസാലായോ സംവിദഹിത്വാ "അജ്ജ മയം, സ്വേ മയ''ന്തി ഉസ്സാഹപ്പത്താ ഉപട്ഠാനമകംസു. ഥേരാ വസ്സൂപനായികദിവസേ കതികവത്തം കരിംസു, "ആവുസോ, അമ്ഹേഹി ധരമാനകബുദ്ധസ്സ സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹിതം, ന ഖോ പന സക്കാ അഞ്ഞത്ര പടിപത്തിസമ്പദായ ബുദ്ധേ ആരാധേതും, അമ്ഹാകഞ്ച അപായദ്വാരാനി വിവടാനേവ, തസ്മാ അഞ്ഞത്ര പാതോ ഭിക്ഖാചാരവേലം, സായം ഥേരൂപട്ഠാനവേലഞ്ച സേസകാലേ ദ്വേ ഏകട്ഠാനേ ന ഭവിസ്സാമ, യസ്സ അഫാസുകം ഭവിസ്സതി, തേന ഘണ്ഡിയാ പഹടായ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഭേസജ്ജം കരിസ്സാമ, ഇതോ അഞ്ഞസ്മിം രത്തിഭാഗേ വാ ദിവസഭാഗേ വാ അപ്പമത്താ കമ്മട്ഠാനമനുയുഞ്ജിസ്സാമാ''തി.

തേസു ഏ്വവം കതികം കത്വാ വിഹരന്തേസു ഏ്കോ ദുഗ്ഗതപുരിസോ ധീതരം ഉപനിസ്സായ ജീവന്തോ തസ്മിം ഠാനേ ദുബ്ഭിക്ഖേ ഉപ്പന്നേ അപരം ധീതരം ഉപനിസ്സായ ജീവിതുകാമോ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. ഥേരാപി ഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ വസനട്ഠാനം ആഗച്ഛന്താ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏ്കിസ്സാ നദിയാ ന്ഹത്വാ വാലുകപുലിനേ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചം കരിംസു. തസ്മിം ഖണേ സോ പുരിസോ തം ഠാനം പത്വാ ഏ്കമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം ഥേരാ ''കഹം ഗച്ഛസീ''തി പുച്ഛിംസു. സോ തമത്ഥം ആരോചേസി. ഥേരാ തസ്മിം കാരുഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ, ''ഉപാസക, അതിവിയ ഛാതോസി, ഗച്ഛ, പണ്ണം ആഹര, ഏ്കമേകം തേ ഭത്തപിണ്ഡം ദസ്സാമാ''തി വത്വാ തേന പണ്ണേ ആഹടേ അത്തനാ അത്തനാ ഭുഞ്ജനനിയാമേനേവ സൂപബ്യഞ്ജനേഹി സന്നഹിത്വാ ഏ്കമേകം പിണ്ഡം അദംസു. ഏ്തദേവ കിര വത്തം, യം ഭോജനകാലേ ആഗതസ്സ ഭത്തം ദദമാനേന ഭിക്ഖുനാ അഗ്ഗഭത്തം അദത്വാ അത്തനാ ഭുഞ്ജനനിയാമേനേവ ഥോകം വാ ബഹും വാ ദാതബ്ബം. തസ്മാ തേപി തഥാ അദംസു. സോ കതഭത്തകിച്ചോ ഥേരേ വന്ദിത്വാ പുച്ഛി - ''കിം, ഭന്തേ, അയ്യാ, കേനചി നിമന്തിതാ''തി? ''നത്ഥി, ഉപാസക, നിമന്തനം, മനുസ്സാ ദേവസികം ഏ്വരൂപമേവ ആഹാരം ദേന്തീ''തി. സോ ചിന്തേസി - ''മയം നിച്ചകാലം ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ കമ്മം കരോന്താപി ഏ്വരൂപം ആഹാരം ലദ്ധും ന സക്കോമ, കിം മേ അഞ്ഞത്ഥ ഗതേന, ഇമേസം സന്തികേയേവ ജീവിസ്സാമീ''തി. അഥ നേ ആഹ - ''അഹം വത്തപടിവത്തം കത്വാ അയ്യാനം സന്തികേ വസിതും ഇച്ഛാമീ''തി. ''സാധു, ഉപാസകാ''തി. സോ തേഹി സദ്ധിം തേസം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സാധുകം വത്തപടിവത്തം കരോന്തോ ഭിക്ഖൂ അതിവിയ ആരാധേത്വാ ദ്വേമാസച്ചയേന ധീതരം ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ ''സചേ, അയ്യേ, ആപുച്ഛിസ്സാമി, ന മം വിസ്സജ്ജിസ്സന്തി, അനാപുച്ഛാ ഗമിസ്സാമീ''തി തേസം അനാചിക്ഖിത്വാവ നിക്ഖമി. ഏ്ത്തകമേവ കിരസ്സ ഓളാരികം ഖലിതം അഹോസി, യം ഭിക്ഖൂനം അനാരോചേത്വാ പക്കാമി.

തസ്സ പന ഗമനമഗ്ഗേ ഏ്കാ അടവീ അത്ഥി. തത്ഥ പഞ്ചസതാനം ചോരാനം ''യോ ഇമം അടവിം പവിസതി, തം മാരേത്വാ തസ്സ മംസലോഹിതേന തുയ്ഹം ബലികമ്മം കരിസ്സാമാ''തി ദേവതായ ആയാചനം കത്വാ വസന്താനം സത്തമോ ദിവസോ ഹോതി. തസ്മാ സത്തമേ ദിവസേ ചോരജേട്ഠകോ രുക്ഖം ആരുയ്ഹ ഓലോകേന്തോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ചോരാനം സഞ്ഞമദാസി. തേ തസ്സ അടവിമജ്ഝം പവിട്ഠഭാവം ഞത്വാ പരിക്ഖിപിത്വാ തം ഗണ്ഹിത്വാ ഗാള്ഹബന്ധനം കത്വാ അരണിസഹിതേന അഗ്ഗിം നിബ്ബത്തേത്വാ ദാരൂനി സങ്കഡ്ഢിത്വാ മഹന്തം അഗ്ഗിക്ഖന്ധം കത്വാ സൂലാനി തച്ഛിംസു. സോ തേസം തം കിരിയം ദിസ്വാ, ''സാമി, ഇമസ്മിം ഠാനേ നേവ സൂകരാ, ന മിഗാദയോ ദിസ്സന്തി, കിം കാരണാ ഇദം കരോഥാ''തി പുച്ഛി. ''തം മാരേത്വാ തവ മംസലോഹിതേന ദേവതായ ബലികമ്മം കരിസ്സാമാ''തി. സോ മരണഭയതജ്ജിതോ ഭിക്ഖൂനം തം ഉപകാരം അചിന്തേത്വാ കേവലം അത്തനോ ജീവിതമേവ രക്ഖമാനോ ഏ്വമാഹ - ''സാമി, അഹം വിഘാസാദോ, ഉച്ഛിട്ഠഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ വഡ്ഢിതോ, വിഘാസാദോ നാമ കാളകണ്ണികോ, അയ്യാ പന യതോ തതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതാപി ഖത്തിയാവ, അസുകസ്മിം ഠാനേ ഏ്കതിംസ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, തേ മാരേത്വാ ബലികമ്മം കരോഥ, അതിവിയ വോ ദേവതാ തുസ്സിസ്സതീ''തി. തം സുത്വാ ചോരാ ''ഭദ്ദകം ഏ്സ വദേതി, കിം ഇമിനാ കാളകണ്ണിനാ, ഖത്തിയേ മാരേത്വാ ബലികമ്മം കരിസ്സാമാ''തി ചിന്തേത്വാ ''ഏ്ഹി, നേസം വസനട്ഠാനം ദസ്സേഹീ''തി തമേവ

മഗ്ഗദേസകം കത്വാ തം ഠാനം പത്വാ വിഹാരമജ്ഝേ ഭിക്ഖൂ അദിസ്വാ "കഹം ഭിക്ഖൂ"തി നം പുച്ഛിംസു. സോ ദ്വേ മാസേ വസിതത്താ തേസം കതികവത്തം ജാനന്തോ ഏവമാഹ - "അത്തനോ ദിവാട്ഠാനരത്തിട്ഠാനേസു നിസിന്നാ, ഏതം ഘണ്ഡിം പഹരഥ, ഘണ്ഡിസദ്ദേന സന്നിപതിസ്സന്തീ"തി. ചോരജേട്ഠകോ ഘണ്ഡിം പഹരി.

ഭിക്ഖൂ ഘണ്ഡിസദ്ദം സുത്വാ "അകാലേ ഘണ്ഡി പഹടാ, കസ്സചി അഫാസുകം ഭവിസ്സതീ"തി ആഗന്ത്വാ വിഹാരമജ്ഝേ പടിപാടിയാ പഞ്ഞത്തേസു പാസാണഫലകേസു നിസീദിംസു. സങ്ഘത്ഥേരോ ചോരേ ഓലോകേത്വാ പുച്ഛി - "ഉപാസകാ കേനായം ഘണ്ഡി പഹടാ"തി? ചോരജേട്ഠകോ ആഹ - "മയാ, ഭന്തേ"തി. "കിം കാരണാ"തി? "അമ്ഹേഹി അടവിദേവതായ ആയാചിതം അത്ഥി, തസ്സാ ബലികമ്മകരണത്ഥായ ഏകം ഭിക്ഖും ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമാ"തി. തം സുത്വാ മഹാഥേരോ ഭിക്ഖൂ ആഹ - "ആവുസോ, ഭാതികാനം ഉപ്പന്നകിച്ചം നാമ ജേട്ഠഭാതികേന നിത്ഥരിതബ്ബം, അഹം അത്തനോ ജീവിതം തുമ്ഹാകം പരിച്ചജിത്വാ ഇമേഹി സദ്ധിം ഗമിസ്സാമി, മാ സബ്ബേസം അന്തരായോ ഹോതു, അപ്പമത്താ സമണധമ്മം കരോഥാ"തി. അനുഥേരോ ആഹ - "ഭന്തേ, ജേട്ഠഭാതു കിച്ചം നാമ കനിട്ഠസ്സ ഭാരോ, അഹം ഗമിസ്സാമി, തുമ്ഹേ അപ്പമത്താ ഹോഥാ"തി. ഇമിനാ ഉപായേന "അഹമേവ അഹമേവാ"തി വത്വാ പടിപാടിയാ തിംസപി ജനാ ഉട്ഠഹിംസു, ഏവം തേ നേവ ഏകിസ്സാ മാതുയാ പുത്താ, ന ഏകസ്സ പിതുനോ, നാപി വീതരാഗാ, അഥ ച പന അവസേസാനം അത്ഥായ പടിപാടിയാ ജീവിതം പരിച്ചജിംസു. തേസു ഏകോപി "ത്വം യാഹീ"തി വത്തും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസി.

സംകിച്ചസാമണേരോ തേസം കഥം സുത്വാ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ തിട്ഠഥ , അഹം തുമ്ഹാകം ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി ആഹ. തേ ആഹംസു - "ആവുസോ, മയം സബ്ബേ ഏകതോ മാരിയമാനാപി തം ഏകകം ന വിസ്സജ്ജേസ്സാമാ"തി. "കിം കാരണാ, ഭന്തേ"തി? "'ആവുസോ, ത്വം ധമ്മസേനാപതിസാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സാമണേരോ, സചേ തം വിസ്സജ്ജേസ്സാമ, സാമണേരം മേ ആദായ ഗന്ത്വാ ചോരാനം നിയ്യാദിംസൂ'തി ഥേരോ നോ ഗരഹിസ്സതി, തം നിന്ദം നിത്ഥരിതും ന സക്ഖിസ്സാമ, തേന തം ന വിസ്സജ്ജേസ്സാമാ"തി. "ഭന്തേ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തുമ്ഹേ മമ ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തികം പഹിണന്തോപി, മമ ഉപജ്ഝായോ മം തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം പഹിണന്തോപി ഇദമേവ കാരണം ദിസ്വാ പഹിണി, തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ, അഹമേവ ഗമിസ്സാമീ"തി സോ തിംസ ഭിക്ഖൂ വന്ദിത്വാ "സചേ, ഭന്തേ, മേ ദോസോ അത്ഥി, ഖമഥാ"തി വത്വാ നിക്ഖമി. തദാ ഭിക്ഖൂനം മഹാസംവേഗോ ഉപ്പജ്ജി, അക്ഖീനി അസ്സുപുണ്ണാനി ഹദയമംസം പവേധി. മഹാഥേരോ ചോരേ ആഹ - "ഉപാസകാ അയം ദഹരകോ തുമ്ഹേ അഗ്ഗിം കരോന്തേ, സൂലാനി തച്ഛന്തേ, പണ്ണാനി അത്ഥരന്തേ ദിസ്വാ ഭായിസ്സതി, ഇമം ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ താനി കിച്ചാനി കരേയ്യാഥാ"തി. ചോരാ സാമണേരം ആദായ ഗന്ത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ സബ്ബകിച്ചാനി കരിംസു.

കിച്ചപരിയോസാനേ ചോരജേട്ഠകോ അസിം അബ്ബാഹിത്വാ സാമണേരം ഉപസങ്കമി. സാമണേരോ നിസീദമാനോ ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാവ നിസീദി. ചോരജേട്ഠകോ അസിം പരിവത്തേത്വാ സാമണേരസ്സ ഖന്ധേ പാതേസി, അസി നമിത്വാ ധാരായ ധാരം പഹരി, സോ "ന സമ്മാ പഹരി"ന്തി മഞ്ഞമാനോ

പുന തം ഉജുകം കത്വാ പഹരി. അസി താലപണ്ണം വിയ വേഠയമാനോ ഥരുമൂലം അഗമാസി. സാമണേരഞ്ഹി തസ്മിം കാലേ സിനേരുനാ അവത്ഥരന്തോപി മാരേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, പഗേവ അസിനാ. തം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ ചോരജേട്ഠകോ ചിന്തേസി - "പുബ്ബേ മേ അസി സിലാഥമ്ഭം വാ ഖദിരഖാണും വാ കളീരം വിയ ഛിന്ദതി, ഇദാനി ഏകവാരം നമി, ഏകവാരം താലപത്തവേഠകോ വിയ ജാതോ. അയം നാമ അസി അചേതനാ ഹുത്വാപി ഇമസ്സ ഗുണം ജാനാതി, അഹം സചേതനോപി ന ജാനാമീ"തി. സോ അസിം ഭൂമിയം ഖിപിത്വാ തസ്സ പാദമൂലേ ഉരേന നിപജ്ജിത്വാ, "ഭന്തേ, മയം ധനകാരണാ അടവിം പവിട്ഠാമ്ഹാ, അമ്ഹേ ദൂരതോവ ദിസ്വാ സഹസ്സമത്താപി മനുസ്സാ പവേധന്തി, ദ്വേ തിസ്സോ കഥാ കഥേതും ന സക്കോന്തി. തവ പന സന്താസമത്തമ്പി നത്ഥി, ഉക്കാമുഖേ സുവണ്ണം വിയ സുപുപ്ഫിതകണികാരം വിയ ച തേ മുഖം വിരോചതി, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "തസ്സ തേ നത്ഥി ഭീതത്തം, ഭിയ്യോ വണ്ണോ പസീദതി;
> കസ്മാ ന പരിദേവേസി, ഏവരൂപേ മഹബ്ഭയേ"തി. (ഥേരഗാ॰ ൭൦൫);

സാമണേരോ ഝാനാ വുട്ഠായ തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ, "ആവുസോ ഗാമണി, ഖീണാസവസ്സ അത്തഭാവോ നാമ സീസേ ഠപിതഭാരോ വിയ ഹോതി, സോ തസ്മിം ഭിജ്ജന്തേ വാ നസ്സന്തേ വാ തുസ്സതേവ, ന ഭായതീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

> "നത്ഥി ചേതസികം ദുക്ഖം, അനപേക്ഖസ്സ ഗാമണി;
> അതിക്കന്താ ഭയാ സബ്ബേ, ഖീണസംയോജനസ്സ വേ.
>
> "ഖീണായ ഭവനേത്തിയാ, ദിട്ഠേ ധമ്മേ യഥാതഥേ;
> ന ഭയം മരണേ ഹോതി, ഭാരനിക്ഖേപനേ യഥാ"തി. (ഥേരഗാ॰
> ൭൦൭-൭൦൮);

സോ തസ്സ കഥം സുത്വാ പഞ്ച ചോരസതാനി ഓലോകേത്വാ ആഹ - "തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ"തി? "തുമ്ഹേ പന, സാമീ"തി. "മമ താവ, ഭോ, 'ഏവരൂപം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ അഗാരമജ്ഝേ കമ്മം നത്ഥി, അയ്യസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ'തി. മയമ്പി തഥേവ കരിസ്സാമാ"തി. "സാധു, താതാ"തി തതോ പഞ്ചസതാപി ചോരാ സാമണേരം വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിംസു . സോ തേസം അസിധാരാഹി ഏവ കേസേ ചേവ വത്ഥദസാ ച ഛിന്ദിത്വാ തമ്ബമത്തികായ രജിത്വാ താനി കാസായാനി അച്ഛാദാപേത്വാ ദസസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ തേ ആദായ ഗച്ഛന്തോ ചിന്തേസി - "സചാഹം ഥേരേ അദിസ്വാവ ഗമിസ്സാമി, തേ സമണധമ്മം കാതും ന സക്ഖിസ്സന്തി. ചോരാനഞ്ഹി മം ഗഹേത്വാ നിക്ഖന്തകാലതോ പട്ഠായ തേസു ഏകോപി അസ്സൂനി സന്ധാരേതും നാസക്ഖി, 'മാരിതോ നു ഖോ സാമണേരോ, നോ'തി ചിന്തേന്താനം കമ്മട്ഠാനം അഭിമുഖം ന ഭവിസ്സതി, തസ്മാ ദിസ്വാവ നേ ഗമിസ്സാമീ"തി. സോ പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവാരോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അത്തനോ ദസ്സനേന പടിലദ്ധഅസ്സാസേഹി തേഹി "കിം, സപ്പുരിസ, സംകിച്ച, ലദ്ധം തേ ജീവിത"ന്തി വുത്തേ, "ആമ, ഭന്തേ, ഇമേ മം മാരേതുകാമാ ഹുത്വാ മാരേതും അസക്കോന്താ മമ ഗുണേ പസീദിത്വാ ധമ്മം സുത്വാ പബ്ബജിതാ, അഹം 'തുമ്ഹേ ദിസ്വാവ ഗമിസ്സാമീ'തി ആഗതോ, അപ്പമത്താ സമണധമ്മം കരോഥ,

അഹം സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമീ''തി തേ ഭിക്ഖൂ വന്ദിത്വാ ഇതരേ ആദായ ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം സംകിച്ച, അന്തേവാസികാ തേ ലദ്ധാ''തി വുത്തേ, ''ആമ, ഭന്തേ''തി തം പവത്തിം ആരോചേസി. ഥേരേന ''ഗച്ഛ സംകിച്ച, സത്ഥാരം പസ്സാഹീ''തി വുത്തേ, ''സാധൂ''തി ഥേരം വന്ദിത്വാ തേ ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരാപി ''കിം സംകിച്ച, അന്തേവാസികാ തേ ലദ്ധാ''തി വുത്തേ, ''ആമ, ഭന്തേ''തി തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ഏവം കിര, ഭിക്ഖവേ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകം ചോരകമ്മം കത്വാ ദുസ്സീലേ പതിട്ഠായ വസ്സസതം ജീവനതോ ഇദാനി സീലേ പതിട്ഠായ ഏകദിവസമ്പി ജീവിതം സേയ്യോ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൦. ''യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, ദുസ്സീലോ അസമാഹിതോ;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, സീലവന്തസ്സ ഝായിനോ''തി.

തത്ഥ **ദുസ്സീലോ**തി നിസ്സീലോ. **സീലവന്തസ്സാ**തി ദുസ്സീലസ്സ **വസ്സസതം** ജീവനതോ **സീലവന്തസ്സ** ദ്വീഹി ഝാനേഹി **ഝായിനോ** ഏകദിവസമ്പി ഏകമുഹുത്തമ്പി **ജീവിതം സേയ്യോ,** ഉത്തമന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ പഞ്ചസതാപി ഭിക്ഖൂ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിംസു, സമ്പത്തമഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അപരേന സമയേന സംകിച്ചോ ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ ദസവസ്സോ ഹുത്വാ സാമണേരം ഗണ്ഹി. സോ പന തസ്സേവ ഭാഗിനേയ്യോ അധിമുത്തസാമണേരോ നാമ. അഥ നം ഥേരോ പരിപുണ്ണവസ്സകാലേ ആമന്തേത്വാ ''ഉപസമ്പദം തേ കരിസ്സാമി, ഗച്ഛ, ഞാതകാനം സന്തികേ വസ്സപരിമാണം പുച്ഛിത്വാ ഏഹീ''തി ഉയ്യോജേസി. സോ മാതാപിതൂനം സന്തികം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ പഞ്ചസതേഹി ചോരേഹി ബലികമ്മത്ഥായ മാരിയമാനോ തേസം ധമ്മം ദേസേത്വാ പസന്നചിത്തേഹി തേഹി ''ന തേ ഇമസ്മിം ഠാനേ അമ്ഹാകം അത്ഥിഭാവോ കസ്സചി ആരോചേതബ്ബോ''തി വിസ്സട്ഠോ പടിപഥേ മാതാപിതരോ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ തമേവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജന്താനമ്പി തേസം സച്ചമനുരക്ഖന്തോ നാരോചേസി. തേസം ചോരേഹി വിഹേഠിയമാനാനം ''ത്വമ്പി ചോരേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ മഞ്ഞേ, അമ്ഹാകം നാരോചേസീ''തി പരിദേവന്താനം സദ്ദം സുത്വാ തേ മാതാപിതൂനമ്പി അനാരോചിതഭാവം ഞത്വാ പസന്നചിത്താ പബ്ബജ്ജം യാചിംസു. സോപി സംകിച്ചസാമണേരോ വിയ തേ സബ്ബേ പബ്ബാജേത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തികം ആനേത്വാ തേന സത്ഥു സന്തികം പേസിതോ ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ഏവം കിര, ഭിക്ഖവേ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ പുരിമനയേനേവ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമമേവ ഗാഥമാഹ -

''യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, ദുസ്സീലോ അസമാഹിതോ;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, സീലവന്തസ്സ ഝായിനോ''തി.

ഇദമ്പി **അധിമുത്തസാമണേരവത്ഥു** വുത്തനയമേവാതി.

സംകിച്ചസാമണേരവത്ഥു നവമം.

൧൦. ഖാണുകോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരവത്ഥു

യോ ച വസ്സസതം ജീവേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഖാണുകോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഥേരോ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ വിഹരന്തോ അരഹത്തം പത്വാ "സത്ഥു ആരോചേസ്സാമീ"തി തതോ ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ കിലന്തോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ ഏകസ്മിം പിട്ഠിപാസാണേ നിസിന്നോ ഝാനം സമാപജ്ജി. അഥേകം ഗാമം വിലുമ്പിത്വാ പഞ്ചസതാ ചോരാ അത്തനോ ബലാനുരൂപേന ഭണ്ഡികം ബന്ധിത്വാ സീസേനാദായ ഗച്ഛന്താ ദൂരം ഗന്ത്വാ കിലന്തരൂപാ "ദൂരം ആഗതാമ്ഹ, ഇമസ്മിം പിട്ഠിപാസാണേ വിസ്സമിസ്സാമാ"തി മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ പിട്ഠിപാസാണസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഥേരം ദിസ്വാപി "ഖാണുകോ അയ"ന്തി സഞ്ഞിനോ അഹേസും. അഥേകോ ചോരോ ഥേരസ്സ സീസേ ഭണ്ഡികം ഠപേസി, അപരോപി തം നിസ്സായ ഭണ്ഡികം ഠപേസി. ഏവം പഞ്ചസതാപി ചോരാ പഞ്ചഹി ഭണ്ഡികസതേഹി ഥേരം പരിക്ഖിപിത്വാ സയമ്പി നിസിന്നാ നിദ്ദായിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനകാലേ പബുജ്ഝിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഭണ്ഡികം ഗണ്ഹന്താ ഥേരം ദിസ്വാ "അമനുസ്സോ"തി സഞ്ഞായ പലായിതും ആരഭിംസു. അഥ നേ ഥേരോ ആഹ - "മാ ഭായിത്ഥ ഉപാസകാ, പബ്ബജിതോ അഹ"ന്തി. തേ ഥേരസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ "ഖമഥ, ഭന്തേ, മയം ഖാണുകസഞ്ഞിനോ അഹുമ്ഹാ"തി ഥേരം ഖമാപേത്വാ ചോരജേട്ഠകേന "അഹം അയ്യസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി വുത്തേ സേസാ "മയമ്പി പബ്ബജിസ്സാമാ"തി വത്വാ സബ്ബേപി ഏകച്ഛന്ദാ ഹുത്വാ ഥേരം പബ്ബജ്ജം യാചിംസു. ഥേരോ സംകിച്ചസാമണേരോ വിയ സബ്ബേപി തേ പബ്ബാജേസി. തതോ പട്ഠായ **ഖാണുകോണ്ഡഞ്ഞോ**തി പഞ്ഞായി. സോ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരാ "കിം, കോണ്ഡഞ്ഞ, അന്തേവാസികാ തേ ലദ്ധാ"തി വുത്തേ തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ "ഏവം കിര, ഭിക്ഖവേ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ആമ, ഭന്തേ, ന നോ അഞ്ഞസ്സ ഏവരൂപോ ആനുഭാവോ ദിട്ഠപുബ്ബോ, തേനമ്ഹാ പബ്ബജിതാ"തി വുത്തേ, "ഭിക്ഖവേ, ഏവരൂപേ ദുപ്പഞ്ഞകമ്മേ പതിട്ഠായ വസ്സസതം ജീവനതോ ഇദാനി വോ പഞ്ഞാസമ്പദായ വത്തമാനാനം ഏകാഹമ്പി ജീവിതം സേയ്യോ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൧. "യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, ദുപ്പഞ്ഞോ അസമാഹിതോ;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പഞ്ഞവന്തസ്സ ഝായിനോ"തി.

തത്ഥ **ദുപ്പഞ്ഞോ** നിപ്പഞ്ഞോ. **പഞ്ഞവന്തസ്സാ**തി സപ്പഞ്ഞസ്സ. സേസം പുരിമസദിസമേവാതി.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാപി തേ ഭിക്ഖൂ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിംസു. സമ്പത്തമഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ഖാണുകോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരവത്ഥു ദസമം.

൧൧. സപ്പദാസത്ഥേരവത്ഥു

യോ ച വസ്സസതം ജീവേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സപ്പദാസത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകോ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ അപരേന സമയേന ഉക്കണ്ഠിത്വാ "മാദിസസ്സ കുലപുത്തസ്സ ഗിഹിഭാവോ നാമ അയുത്തോ, പബ്ബജ്ജായ ഠത്വാ മരണമ്പി മേ സേയ്യോ"തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ മരണൂപായം ചിന്തേന്തോ വിചരതി. അഥേകദിവസം പാതോവ കതഭത്തകിച്ചാ ഭിക്ഖൂ വിഹാരം ഗന്ത്വാ അഗ്ഗിസാലായ സപ്പം ദിസ്വാ തം ഏകസ്മിം കുടേ പക്ഖിപിത്വാ കുടം പിദഹിത്വാ ആദായ വിഹാരാ നിക്ഖമിംസു. ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖുപി ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ആഗച്ഛന്തോ തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ "കിം ഇദം, ആവുസോ"തി പുച്ഛിത്വാ "സപ്പോ, ആവുസോ"തി വുത്തേ ഇമിനാ "കിം കരിസ്സഥാ"തി? "ഛഡ്ഡേസ്സാമ ന"ന്തി. തേസം വചനം സുത്വാ "ഇമിനാ അത്താനം ഡംസാപേത്വാ മരിസ്സാമീ"തി "ആഹരഥ, അഹം തം ഛഡ്ഡേസ്സാമീ"തി തേസം ഹത്ഥതോ കുടം ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ നിസിന്നോ തേന സപ്പേന അത്താനം ഡംസാപേതി, സപ്പോ ഡംസിതും ന ഇച്ഛതി. സോ കുടേ ഹത്ഥം ഓതാരേത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ആലോലേതി, ഘോരസപ്പസ്സ മുഖം വിവരിത്വാ അങ്ഗുലിം പക്ഖിപതി, നേവ നം സപ്പോ ഡംസി. സോ "നായം ആസീവിസോ, ഘരസപ്പോ ഏസോ"തി തം പഹായ വിഹാരം അഗമാസി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ "ഛഡ്ഡിതോ തേ, ആവുസോ, സപ്പോ"തി ആഹംസു. "ന സോ, ആവുസോ, ഘോരസപ്പോ, ഘരസപ്പോ ഏസോ"തി. "ഘോരസപ്പോയേവാവുസോ, മഹന്തം ഫണം കത്വാ സുസുയന്തോ ദുക്ഖേന അമ്ഹേഹി ഗഹിതോ, കിം കാരണാ ഏവം ത്വം വദേസീ"തി ആഹംസു. "അഹം, ആവുസോ, തേന അത്താനം ഡംസാപേന്തോപി മുഖേ അങ്ഗുലിം പക്ഖിപേന്തോപി തം ഡംസാപേതും നാസക്ഖി"ന്തി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീ അഹേസും.

അഥേകദിവസം ന്ഹാപിതോ ദ്വേ തയോ ഖുരേ ആദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഏകം ഭൂമിയം ഠപേത്വാ ഏകേന ഭിക്ഖൂനം കേസേ ഓഹാരേതി. സോ ഭൂമിയം ഠപിതം ഖുരം ഗഹേത്വാ "ഇമിനാ ഗീവം ഛിന്ദിത്വാ മരിസ്സാമീ"തി ഏകസ്മിം രുക്ഖേ ഗീവം ഉപനിധായ ഖുരധാരം ഗലനാളിയം കത്വാ ഠിതോ ഉപസമ്പദാമാളതോ പട്ഠായ അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേന്തോ വിമലചന്ദമണ്ഡലം വിയ സുധോതമണിഖന്ധമിവ ച നിമ്മലം സീലം അദ്ദസ. തസ്സ തം ഓലോകേന്തസ്സ സകലസരീരം ഫരന്തീ പീതി ഉപ്പജ്ജി. സോ പീതിം വിക്ഖമ്ഭേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേന്തോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ ഖുരം ആദായ വിഹാരമജ്ഝം പാവിസി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ "കഹം ഗതോസി, ആവുസോ"തി പുച്ഛിംസു. "'ഇമിനാ ഖുരേന ഗലനാളിം ഛിന്ദിത്വാ മരിസ്സാമീ'തി ഗതോമ്ഹി , ആവുസോ"തി. അഥ "കസ്മാ ന മതോസീ"തി? ഇദാനിമ്ഹി സത്ഥം ആഹരിതും അഭബ്ബോ ജാതോ. അഹഞ്ഹി "ഇമിനാ ഖുരേന ഗലനാളിം ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി ഞാണഖുരേന സബ്ബകിലേസേ ഛിന്ദിന്തി. ഭിക്ഖൂ "അയം അഭൂതേന അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ"തി ഭഗവതോ ആരോചേസും. ഭഗവാ തേസം കഥം സുത്വാ ആഹ - "ന, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവാ നാമ സഹത്ഥാ അത്താനം ജീവിതാ വോരോപേന്തീ"തി. ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ഇമം "ഖീണാസവോ"തി വദഥ, ഏവം അരഹത്തൂപനിസ്സയസമ്പന്നോ പനായം കസ്മാ ഉക്കണ്ഠതി, കിമസ്സ അരഹത്തൂപനിസ്സയകാരണം "കസ്മാ സോ സപ്പോ ഏതം ന ഡംസതീ"തി? "ഭിക്ഖവേ, സോ താവ സപ്പോ ഇമസ്സ ഇതോ തതിയേ

അത്തഭാവേ ദാസോ അഹോസി, സോ അത്തനോ സാമികസ്സ സരീരം ഡംസിതും ന വിസഹതീ''തി. ഏവം താവ നേസം സത്ഥാ ഏകം കാരണം ആചിക്ഖി. തതോ പട്ഠായ ച സോ ഭിക്ഖു **സപ്പദാസോ** നാമ ജാതോ.

കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ കിരേകോ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ ഉപ്പന്നസംവേഗോ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ അപരേന സമയേന അനഭിരതിയാ ഉപ്പന്നായ ഏകസ്സ സഹായകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആരോചേസി. സോ തസ്സ അഭിണ്ഹം ഗിഹിഭാവേ ആദീനവം കഥേസി. തം സുത്വാ ഇതരോ സാസനേ അഭിരമിത്വാ പുബ്ബേ അനഭിരതകാലേ മലഗ്ഗഹിതേ സമണപരിക്ഖാരേ ഏകസ്മിം സോണ്ഡിതീരേ നിമ്മലേ കരോന്തോ നിസീദി. സഹായകോപിസ്സ സന്തികേയേവ നിസിന്നോ. അഥ നം സോ ഏവമാഹ - ''അഹം, ആവുസോ, ഉപ്പബ്ബജന്തോ ഇമേ പരിക്ഖാരേ തുയ്ഹം ദാതുകാമോ അഹോസി''ന്തി. സോ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ ചിന്തേസി - ''ഇമിനാ മയ്ഹം പബ്ബജിതേന വാ ഉപ്പബ്ബജിതേന വാ കോ അത്ഥോ, ഇദാനി പരിക്ഖാരേ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി. സോ തതോ പട്ഠായ ''കിം ദാനാവുസോ, അമ്ഹാകം ജീവിതേന, യേ മയം കപാലഹത്ഥാ പരകുലേസു ഭിക്ഖായ ചരാമ, പുത്തദാരേഹി സദ്ധിം ആലാപസല്ലാപം ന കരോമാ''തിആദീനി വദന്തോ ഗിഹിഭാവസ്സ ഗുണം കഥേസി. സോ തസ്സ കഥം സുത്വാ പുന ഉക്കണ്ഠിതോ ഹുത്വാ ചിന്തേസി - ''അയം മയാ 'ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹീ'തി വുത്തേ പഠമം ഗിഹിഭാവേ ആദീനവം കഥേത്വാ ഇദാനി അഭിണ്ഹം ഗുണം കഥേതി, 'കിം നു ഖോ കാരണ'''ന്തി ചിന്തേന്തോ ''ഇമേസു സമണപരിക്ഖാരേസു ലോഭേനാ''തി ഞത്വാ സയമേവ അത്തനോ ചിത്തം നിവത്തേസി. ഏവമസ്സ കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉക്കണ്ഠാപിതത്താ ഇദാനി അനഭിരതി ഉപ്പന്നാ. യോ പന തേനേവ തദാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി സമണധമ്മോ കതോ, സ്വാസ്സ ഏതരഹി അരഹത്തൂപനിസ്സയോ ജാതോതി.

ഇമമത്ഥം തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ സന്തികാ സുത്വാ ഉത്തരിം പുച്ഛിംസു - ''ഭന്തേ, അയം കിര ഭിക്ഖു ഖുരധാരം ഗലനാളിയം കത്വാ ഠിതോവ അരഹത്തം പാപുണാതി, ഉപ്പജ്ജിസ്സതി നു ഖോ ഏത്തകേന ഖണേന അരഹത്തമഗ്ഗോ''തി. ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാദം ഉക്ഖിപിത്വാ ഭൂമിയം ഠപേന്തസ്സ പാദേ ഭൂമിയം അസമ്പത്തേയേവ അരഹത്തമഗ്ഗോ ഉപ്പജ്ജതി. കുസീതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഹി വസ്സസതം ജീവനതോ ആരദ്ധവീരിയസ്സ ഖണമത്തമ്പി ജീവിതം സേയ്യോ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൨. ''യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, കുസീതോ ഹീനവീരിയോ;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, വീരിയമാരഭതോ ദള്ഹ''ന്തി.

തത്ഥ **കുസീതോതി** കാമവിതക്കാദീഹി തീഹി വിതക്കേഹി വീതിനാമേന്തോ പുഗ്ഗലോ. **ഹീനവീരിയോതി** നിബ്ബീരിയോ. **വീരിയമാരഭതോ ദള്ഹന്തി** ദുവിധജ്ഝാനനിബ്ബത്തനസമത്ഥം ഥിരം വീരിയം ആരഭന്തസ്സ. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സപ്പദാസത്ഥേരവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. പടാചാരാഥേരീവത്ഥു

യോ ച വസ്സസതം ജീവേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പടാചാരം ഥേരിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര സാവത്ഥിയം ചത്താലീസകോടിവിഭവസ്സ സേട്ഠിനോ ധീതാ അഹോസി അഭിരൂപാ. തം സോളസവസ്സുദ്ദേസികകാലേ സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സ ഉപരിമതലേ രക്ഖന്താ വസാപേസും. ഏവം സന്തേപി സാ ഏകേന അത്തനോ ചൂളൂപട്ഠാകേന സദ്ധിം വിപ്പടിപജ്ജി . അഥസ്സാ മാതാപിതരോ സമജാതികകുലേ ഏകസ്സ കുമാരസ്സ പടിസ്സുണിത്വാ വിവാഹദിവസം ഠപേസും. തസ്മിം ഉപകട്ഠേ സാ തം ചൂളൂപട്ഠാകം ആഹ - ''മം കിര അസുകകുലസ്സ നാമ ദസ്സന്തി, മയി പതികുലം ഗതേ മമ പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ ആഗതോപി തത്ഥ പവേസനം ന ലഭിസ്സസി, സചേ തേ മയി സിനേഹോ അത്ഥി, ഇദാനേവ മം ഗഹേത്വാ യേന വാ തേന വാ പലായസ്സൂ''തി. ''സോ സാധു, ഭദ്ദേ''തി. ''തേന ഹി അഹം സ്വേ പാതോവ നഗരദ്വാരസ്സ അസുകട്ഠാനേ നാമ ഠസ്സാമി, ത്വം ഏകേന ഉപായേന നിക്ഖമിത്വാ തത്ഥ ആഗച്ഛേയ്യാസീ''തി വത്വാ ദുതിയദിവസേ സങ്കേതട്ഠാനേ അട്ഠാസി. സാപി പാതോവ കിലിട്ഠം വത്ഥം നിവാസേത്വാ കേസേ വിക്കിരിത്വാ കുണ്ഡകേന സരീരം മക്ഖിത്വാ കുടം ആദായ ദാസീഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തീ വിയ ഘരാ നിക്ഖമിത്വാ തം ഠാനം അഗമാസി. സോ തം ആദായ ദൂരം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഗാമേ നിവാസം കപ്പേത്വാ അരഞ്ഞേ ഖേത്തം കസിത്വാ ദാരുപണ്ണാദീനി ആഹരതി. ഇതരാ കുടേന ഉദകം ആഹരിത്വാ സഹത്ഥാ കോട്ടനപചനാദീനി കരോന്തീ അത്തനോ പാപസ്സ ഫലം അനുഭോതി. അഥസ്സാ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ''ഇധ മേ കോചി ഉപകാരകോ നത്ഥി, മാതാപിതരോ നാമ പുത്തേസു മുദുഹദയാ ഹോന്തി, തേസം സന്തികം മം നേഹി, തത്ഥ മേ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം ഭവിസ്സതീ''തി സാമികം യാചി. സോ ''കിം, ഭദ്ദേ, കഥേസി, മം ദിസ്വാ തവ മാതാപിതരോ വിവിധാ കമ്മകാരണാ കരേയ്യും, ന സക്കാ മയാ തത്ഥ ഗന്തു''ന്തി പടിക്ഖിപി. സാ പുനപ്പുനം യാചിത്വാപി ഗമനം അലഭമാനാ തസ്സ അരഞ്ഞം ഗതകാലേ പടിവിസ്സകേ ആമന്തേത്വാ ''സചേ സോ ആഗന്ത്വാ മം അപസ്സന്തോ 'കഹം ഗതാ'തി പുച്ഛിസ്സതി, മമ അത്തനോ കുലഘരം ഗതഭാവം ആചിക്ഖേയ്യാഥാ''തി വത്വാ ഗേഹദ്വാരം പിദഹിത്വാ പക്കാമി. സോപി ആഗന്ത്വാ തം അപസ്സന്തോ പടിവിസ്സകേ പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ ''നിവത്തേസ്സാമി ന''ന്തി അനുബന്ധിത്വാ തം ദിസ്വാ നാനപ്പകാരം യാചിയമാനോപി നിവത്തേതും നാസക്ഖി. അഥസ്സാ ഏകസ്മിം ഠാനേ കമ്മജവാതാ ചലിംസു. സാ ഏകം ഗച്ഛന്തരം പവിസിത്വാ, ''സാമി, കമ്മജവാതാ മേ ചലിതാ''തി വത്വാ ഭൂമിയം നിപജ്ജിത്വാ സമ്പരിവത്തമാനാ കിച്ഛേന ദാരകം വിജായിത്വാ ''യസ്സത്ഥായാഹം കുലഘരം ഗച്ഛേയ്യം, സോ അത്ഥോ നിപ്ഫന്നോ''തി പുനദേവ തേന സദ്ധിം ഗേഹം ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേസി.

തസ്സാ അപരേന സമയേന പുന ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ഹുത്വാ പുരിമനയേനേവ സാമികം യാചിത്വാ ഗമനം അലഭമാനാ പുത്തം അങ്കേനാദായ തഥേവ പക്കമിത്വാ തേന അനുബന്ധിത്വാ ''തിട്ഠാഹീ''തി വുത്തേ നിവത്തിതും ന ഇച്ഛി. അഥ നേസം ഗച്ഛന്താനം മഹാ അകാലമേഘോ ഉദപാദി സമന്താ വിജ്ജുലതാഹി ആദിത്തം വിയ മേഘത്ഥനിതേഹി, ഭിജ്ജമാനം വിയ ഉദകധാരാനിപാതനിരന്തരം നഭം അഹോസി. തസ്മിം ഖണേ തസ്സാ

കമ്മജവാതാ ചലിംസു. സാ സാമികം ആമന്തേത്വാ, “സാമി, കമ്മജവാതാ മേ ചലിതാ, ന സക്കോമി സന്ധാരേതും, അനോവസ്സകട്ഠാനം മേ ജാനാഹീ”തി ആഹ. സോ ഹത്ഥഗതായ വാസിയാ ഇതോ ചിതോ ച ഉപധാരേന്തോ ഏകസ്മിം വമ്മികമത്ഥകേ ജാതം ഗുമ്ബം ദിസ്വാ ഛിന്ദിതും ആരഭി. അഥ നം വമ്മികതോ നിക്ഖമിത്വാ ഘോരവിസോ ആസീവിസോ ഡംസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവസ്സ സരീരം അന്തോസമുട്ഠിതാഹി അഗ്ഗിജാലാഹി ഡയ്ഹമാനം വിയ നീലവണ്ണം ഹുത്വാ തത്ഥേവ പതി. ഇതരാപി മഹാദുക്ഖം അനുഭവമാനാ തസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തീപി തം അദിസ്വാവ അപരമ്പി പുത്തം വിജായി. ദ്വേ ദാരകാ വാതവുട്ഠിവേഗം അസഹമാനാ മഹാവിരവം വിരവന്തി. സാ ഉഭോപി തേ ഉരന്തരേ കത്വാ ദ്വീഹി ജണ്ണുകേഹി ചേവ ഹത്ഥേഹി ച ഭൂമിയം ഉപ്പീളേത്വാ തഥാ ഠിതാവ രത്തിം വീതിനാമേസി. സകലസരീരം നില്ലോഹിതം വിയ പണ്ഡുപലാസവണ്ണം അഹോസി. സാ ഉട്ഠിതേ അരുണേ മംസപേസിവണ്ണം ഏകം പുത്തം അങ്കേനാദായ ഇതരം അങ്ഗുലിയാ ഗഹേത്വാ “ഏഹി, താത, പിതാ തേ ഇതോ ഗതോ”തി വത്വാ സാമികസ്സ ഗതമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തീ തം വമ്മികമത്ഥകേ കാലം കത്വാ പതിതം നീലവണ്ണം ഥദ്ധസരീരം ദിസ്വാ “മം നിസ്സായ മമ സാമികോ പന്ഥേ മതോ”തി രോദന്തീ പരിദേവന്തീ പായാസി.

സാ സകലരത്തിം ദേവേന വുട്ഠത്താ അചിരവതിം നദിം ജണ്ണുപ്പമാണേന കടിപ്പമാണേന ഥനപ്പമാണേന ഉദകേന പരിപുണ്ണം ദിസ്വാ അത്തനോ മന്ദബുദ്ധിതായ ദ്വീഹി ദാരകേഹി സദ്ധിം ഉദകം ഓതരിതും അവിസഹന്തീ ജേട്ഠപുത്തം ഓരിമതീരേ ഠപേത്വാ ഇതരം ആദായ പരതീരം ഗന്ത്വാ സാഖാഭങ്ഗം അത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജാപേത്വാ “ഇതരസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ”തി ബാലപുത്തകം പഹായ തരിതും അസക്കോന്തീ പുനപ്പുനം നിവത്തിത്വാ ഓലോകയമാനാ പായാസി. അഥസ്സാ നദീമജ്ഝം ഗതകാലേ ഏകോ സേനോ തം കുമാരം ദിസ്വാ “മംസപേസീ”തി സഞ്ഞായ ആകാസതോ ഭസ്സി. സാ തം പുത്തസ്സത്ഥായ ഭസ്സന്തം ദിസ്വാ ഉഭോ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ “സൂസൂ”തി തിക്ഖത്തും മഹാസദ്ദം നിച്ഛാരേസി. സേനോ ദൂരഭാവേന തം അസുത്വാവ കുമാരകം ഗഹേത്വാ വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ ഗതോ. ഓരിമതീരേ ഠിതപുത്തോ മാതരം നദീമജ്ഝേ ഉഭോ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ മഹാസദ്ദം നിച്ഛാരയമാനം ദിസ്വാ “മം പക്കോസതീ”തി സഞ്ഞായ വേഗേന ഉദകേ പതി. ഇതിസ്സാ ബാലപുത്തം സേനോ ഹരി, ജേട്ഠപുത്തോ ഉദകേന വൂള്ഹോ.

സാ “ഏകോ മേ പുത്തോ സേനേന ഗഹിതോ, ഏകോ ഉദകേന വൂള്ഹോ, പന്ഥേ മേ പതി മതോ”തി രോദന്തീ പരിദേവന്തീ ഗച്ഛമാനാ സാവത്ഥിതോ ആഗച്ഛന്തം ഏകം പുരിസം ദിസ്വാ പുച്ഛി - “കത്ഥ വാസികോസി, താതാ”തി? “സാവത്ഥിവാസികോമ്ഹി, അമ്മാ”തി. “സാവത്ഥിനഗരേ അസുകവീഥിയം ഏവരൂപം അസുകകുലം നാമ അത്ഥി, ജാനാസി, താതാ”തി? “ജാനാമി, അമ്മ, തം പന മാ പുച്ഛി, സചേ അഞ്ഞം ജാനാസി പുച്ഛാ”തി. “അഞ്ഞേന മേ കമ്മം നത്ഥി, തദേവ പുച്ഛാമി, താതാ”തി. “അമ്മ, ത്വം അത്തനോ അനാചിക്ഖിതും ന ദേസി, അജ്ജ തേ സബ്ബരത്തിം ദേവോ വസ്സന്തോ ദിട്ഠോ”തി. “ദിട്ഠോ മേ, താത, മയ്ഹമേവേസോ സബ്ബരത്തിം വുട്ഠോ, ന അഞ്ഞസ്സ. മയ്ഹം പന വുട്ഠകാരണം പച്ഛാ തേ കഥേസ്സാമി, ഏതസ്മിം താവ മേ സേട്ഠിഗേഹേ പവത്തിം കഥേഹീ”തി. “അമ്മ, അജ്ജ രത്തിം സേട്ഠിഞ്ച സേട്ഠിഭരിയഞ്ച സേട്ഠിപുത്തഞ്ചാതി തയോപി ജനേ അവത്ഥരമാനം ഗേഹം പതി, തേ

ഏകചിതകസ്മിം ഝായന്തി. ഏസ ധൂമോ പഞ്ഞായതി, അമ്മാ''തി. സാ തസ്മിം ഖണേ നിവത്ഥവത്ഥം പതമാനം ന സഞ്ജാനി, ഉമ്മത്തികഭാവം പത്വാ യഥാജാതാവ രോദന്തീ പരിദേവന്തീ -

"ഉഭോ പുത്താ കാലകതാ, പന്ഥേ മയ്ഹം പതീ മതോ;
മാതാ പിതാ ച ഭാതാ ച, ഏകചിതമ്ഹി ഡയ്ഹരേ''തി. (അപം ഥേരീ ൨.൨.൪൯൮) -

വിലപന്തീ പരിബ്ഭമി. മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ "ഉമ്മത്തികാ ഉമ്മത്തികാ''തി കചവരം ഗഹേത്വാ പംസും ഗഹേത്വാ മത്ഥകേ ഓകിരന്താ ലേഡ്ഡൂഹി പഹരന്തി. സത്ഥാ ജേതവനമഹാവിഹാരേ അട്ഠപരിസമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ തം ആഗച്ഛമാനം അദ്ദസ കപ്പസതസഹസ്സം പൂരിതപാരമിം അഭിനീഹാരസമ്പന്നം.

സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ പദുമുത്തരസത്ഥാരാ ഏകം വിനയധരത്ഥേരിം ബാഹായ ഗഹേത്വാ നന്ദനവനേ ഠപേന്തം വിയ ഏതദഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപിയമാനം ദിസ്വാ "അഹമ്പി തുമ്ഹാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ വിനയധരത്ഥേരീനം അഗ്ഗട്ഠാനം ലഭേയ്യ''ന്തി അധികാരം കത്വാ പത്ഥനം ഠപേസി. പദുമുത്തരബുദ്ധോ അനാഗതംസഞ്ഞാണം പത്ഥരിത്വാ പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം ഞത്വാ "അനാഗതേ ഗോതമബുദ്ധസ്സ നാമ സാസനേ അയം പടാചാരാ നാമേന വിനയധരത്ഥേരീനം അഗ്ഗാ ഭവിസ്സതീ''തി ബ്യാകാസി. തം ഏവം പത്ഥിതപത്ഥനം അഭിനീഹാരസമ്പന്നം സത്ഥാ ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ "ഇമിസ്സാ ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ അവസ്സയോ ഭവിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥീ''തി ചിന്തേത്വാ തം യഥാ വിഹാരാഭിമുഖം ആഗച്ഛതി, ഏവം അകാസി. പരിസാ തം ദിസ്വാവ "ഇമിസ്സാ ഉമ്മത്തികായ ഇതോ ആഗന്തും മാ ദദിത്ഥാ''തി ആഹ. സത്ഥാ "അപേഥ, മാ നം വാരയിത്ഥാ''തി വത്വാ അവിദൂരട്ഠാനം ആഗതകാലേ "സതിം പടിലഭ ഭഗിനീ''തി ആഹ. സാ തം ഖണംയേവ ബുദ്ധാനുഭാവേന സതിം പടിലഭി. തസ്മിംകാലേ നിവത്ഥവത്ഥസ്സ പതിതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ ഉക്കുടികം നിസീദി. അഥസ്സാ ഏകോ പുരിസോ ഉത്തരസാടകം ഖിപി. സാ തം നിവാസേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ സുവണ്ണവണ്ണേസു പാദേസു പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, അവസ്സയോ മേ ഹോഥ, പതിട്ഠാ മേ ഹോഥ. ഏകഞ്ഹി മേ പുത്തം സേനോ ഗണ്ഹി, ഏകോ ഉദകേന വൂള്ഹോ, പന്ഥേ മേ പതി മതോ, മാതാപിതരോ ചേവ മേ ഭാതാ ച ഗേഹേന അവത്ഥടാ ഏകചിതകസ്മിം ഝായന്തീ''തി.

സത്ഥാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ "പടാചാരേ, മാ ചിന്തയി, തവ താണം സരണം അവസ്സയോ ഭവിതും സമത്ഥസ്സേവ സന്തികം ആഗതാസി. യഥാ ഹി തവ ഇദാനി ഏകോ പുത്തകോ സേനേന ഗഹിതോ, ഏകോ ഉദകേന വൂള്ഹോ, പന്ഥേ പതി മതോ, മാതാപിതരോ ചേവ ഭാതാ ച ഗേഹേന അവത്ഥടാ; ഏവമേവ ഇമസ്മിം സംസാരേ പുത്താദീനം മതകാലേ തവ രോദന്തിയാ പഗ്ഘരിതഅസ്സു ചതുന്നം മഹാസമുദ്ദാനം ഉദകതോ ബഹുതര''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ചതൂസു സമുദ്ദേസു ജലം പരിത്തകം,
തതോ ബഹും അസ്സുജലം അനപ്പകം;
ദുക്ഖേന ഫുട്ഠസ്സ നരസ്സ സോചനാ,

കിം കാരണാ അമ്മ തുവം പമജ്ജസീ”തി.

ഏവം സത്ഥരി **അനമതഗ്ഗപരിയായം** കഥേന്തേ തസ്സ സരീരേ സോകോ തനുത്തം അഗമാസി. അഥ നം തനുഭൂതസോകം ഞത്വാ പുന സത്ഥാ ആമന്തേത്വാ “പടാചാരേ പുത്താദയോ നാമ പരലോകം ഗച്ഛന്തസ്സ താണം വാ ലേണം വാ സരണം വാ ഭവിതും ന സക്കോന്തി, തസ്മാ വിജ്ജമാനാപി തേ ന സന്തിയേവ, പണ്ഡിതേന പന സീലം വിസോധേത്വാ അത്തനോ നിബ്ബാനഗാമിമഗ്ഗം ഖിപ്പമേവ സോധേതും വട്ടതീ”തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

“ന സന്തി പുത്താ താണായ, ന പിതാ നാപി ബന്ധവാ;
അന്തകേനാധിപന്നസ്സ, നത്ഥി ഞാതീസു താണതാ. (ധ॰ പ॰ ൨൮൮; അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൪൯);

“ഏതമത്ഥവസം ഞത്വാ, പണ്ഡിതോ സീലസംവുതോ;
നിബ്ബാനഗമനം മഗ്ഗം, ഖിപ്പമേവ വിസോധയേ”തി. (ധ॰ പ॰ ൨൮൯);

ദേസനാവസാനേ പടാചാരാ മഹാപഥവിയം പംസുപരിമാണേ കിലേസേ ഝാപേത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി. സാ പന സോതാപന്നാ ഹുത്വാ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖുനീനം സന്തികം പഹിണിത്വാ പബ്ബാജേസി. സാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ പടിതാചാരത്താ **പടാചാരാ**ത്വേവ പഞ്ഞായി. സാ ഏകദിവസം കുടേന ഉദകം ആദായ പാദേ ധോവന്തീ ഉദകം ആസിഞ്ചി, തം ഥോകം ഗന്ത്വാ പച്ഛിജ്ജി. ദുതിയവാരേ ആസിത്തം തതോ ദൂരതരം അഗമാസി. തതിയവാരേ ആസിത്തം തതോപി ദൂരതരന്തി. സാ തദേവ ആരമ്മണം ഗഹേത്വാ തയോ വയേ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ “മയാ പഠമം ആസിത്തം ഉദകം വിയ ഇമേ സത്താ പഠമവയേപി മരന്തി, തതോ ദൂരതരം ഗതം ദുതിയവാരേ ആസിത്തം ഉദകം വിയ മജ്ഝിമവയേപി മരന്തി, തതോപി ദൂരതരം ഗതം തതിയവാരേ ആസിത്തം ഉദകം വിയ പച്ഛിമവയേപി മരന്തിയേവാ”തി ചിന്തേസി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ തസ്സാ സമ്മുഖേ ഠത്വാ കഥേന്തോ വിയ “ഏവമേതം പടാചാരേ, പഞ്ചന്നമ്പി ഖന്ധാനം ഉദയബ്ബയം അപസ്സന്തസ്സ വസ്സസതം ജീവനതോ തേസം ഉദയബ്ബയം പസ്സന്തസ്സ ഏകാഹമ്പി ഏകക്ഖണമ്പി ജീവിതം സേയ്യോ”തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൧൩. “യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം ഉദയബ്ബയം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ ഉദയബ്ബയ”ന്തി.

തത്ഥ **അപസ്സം ഉദയബ്ബയ**ന്തി പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം പഞ്ചവീസതിയാ ലക്ഖണേഹി ഉദയഞ്ച വയഞ്ച അപസ്സന്തോ. **പസ്സതോ ഉദയബ്ബയ**ന്തി തേസം ഉദയഞ്ച വയഞ്ച പസ്സന്തസ്സ. ഇതരസ്സ ജീവനതോ ഏകാഹമ്പി ജീവിതം സേയ്യോതി.

ദേസനാവസാനേ പടാചാരാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി.

പടാചാരാഥേരീവത്ഥു ദ്വാദസമം.

൧൩. കിസാഗോതമീവത്ഥു

യോ ച വസ്സസതം ജീവേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിസാഗോതമിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകസ്സ സേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ ചത്താലീസകോടിധനം അങ്ഗാരാ ഏവ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. സേട്ഠി തം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നസോകോ ആഹാരം പടിക്ഖിപിത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി. തസ്സേകോ സഹായകോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ, ''സമ്മ, കസ്മാ സോചസീ''തി പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ, ''സമ്മ, മാ സോചി, അഹം ഏകം ഉപായം ജാനാമി, തം കരോഹീ''തി. ''കിം കരോമി, സമ്മാ''തി? അത്തനോ ആപണേ കിലഞ്ജം പസാരേത്വാ തത്ഥ തേ അങ്ഗാരേ രാസിം കത്വാ വിക്കിണന്തോ വിയ നിസീദ, ആഗതാഗതേസു മനുസ്സേസു യേ ഏവം വദന്തി - ''സേസജനാ വത്ഥതേലമധുഫാണിതാദീനി വിക്കിണന്തി, ത്വം പന അങ്ഗാരേ വിക്കിണന്തോ നിസിന്നോ''തി. തേ വദേയ്യാസി - ''അത്തനോ സന്തകം അവിക്കിണന്തോ കിം കരോമീ''തി? യോ പന തം ഏവം വദതി ''സേസജനാ വത്ഥതേലമധുഫാണിതാദീനി വിക്കിണന്തി, ത്വം പന ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം വിക്കിണന്തോ നിസിന്നോ''തി. തം വദേയ്യാസി ''കഹം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണ''ന്തി. ''ഇദ''ന്തി ച വുത്തേ ''ആഹര, താവ ന''ന്തി ഹത്ഥേഹി പടിച്ഛേയ്യാസി. ഏവം ദിന്നം തവ ഹത്ഥേ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ഭവിസ്സതി. സാ പന സചേ കുമാരികാ ഹോതി, തവ ഗേഹേ പുത്തസ്സ നം ആഹരിത്വാ ചത്താലീസകോടിധനം തസ്സാ നിയ്യാദേത്വാ തായ ദിന്നം വലഞ്ജേയ്യാസി. സചേ കുമാരകോ ഹോതി, തവ ഗേഹേ വയപ്പത്തം ധീതരം തസ്സ ദത്വാ ചത്താലീസകോടിധനം നിയ്യാദേത്വാ തേന ദിന്നം വലഞ്ജേയ്യാസീതി. സോ ''ഭദ്ദകോ ഉപായോ''തി അത്തനോ ആപണേ അങ്ഗാരേ രാസിം കത്വാ വിക്കിണന്തോ വിയ നിസീദി. യേ പന നം ഏവമാഹംസു - ''സേസജനാ വത്ഥതേലമധുഫാണിതാദീനി വിക്കിണന്തി, കിം പന ത്വം അങ്ഗാരേ വിക്കിണന്തോ നിസിന്നോ''തി? തേസം ''അത്തനോ സന്തകം അവിക്കിണന്തോ കിം കരോമീ''തി പടിവചനം അദാസി. അഥേകാ ഗോതമീ നാമ കുമാരികാ കിസസരീരതായ **കിസാഗോതമീ**തി പഞ്ഞായമാനാ പരിജിണ്ണകുലസ്സ ധീതാ അത്തനോ ഏകേന കിച്ചേന ആപണദ്വാരം ഗന്ത്വാ തം സേട്ഠിം ദിസ്വാ ഏവമാഹ - ''കിം, താത, സേസജനാ വത്ഥതേലമധുഫാണിതാദീനി വിക്കിണന്തി, ത്വം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം വിക്കിണന്തോ നിസിന്നോ''തി? ''കഹം, അമ്മ, ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണ''ന്തി ? ''നനു 'ത്വം തദേവ ഗഹേത്വാ നിസിന്നോസീ'തി, ആഹര, താവ നം, അമ്മാ''തി. സാ ഹത്ഥപൂരം ഗഹേത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേസു ഠപേസി, തം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണമേവ അഹോസി.

അഥ നം സേട്ഠി ''കതരം തേ, അമ്മ, ഗേഹ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''അസുകം നാമാ''തി വുത്തേ തസ്സാ അസ്സാമികഭാവം ഞത്വാ ധനം പടിസാമേത്വാ തം അത്തനോ പുത്തസ്സ ആനേത്വാ ചത്താലീസകോടിധനം പടിച്ഛാപേസി. സബ്ബം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണമേവ അഹോസി. തസ്സാ അപരേന സമയേന ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായി. സോ പദസാ ഗമനകാലേ കാലമകാസി. സാ അദിട്ഠപുബ്ബമരണതായ തം ഝാപേതും നീഹരന്തേ വാരേത്വാ ''പുത്തസ്സ മേ ഭേസജ്ജം പുച്ഛിസ്സാമീ''തി മതകളേവരം അങ്കേനാദായ ''അപി നു മേ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജം ജാനാഥാ''തി പുച്ഛന്തീ ഘരപടിപാടിയാ വിചരതി. അഥ നം മനുസ്സാ, ''അമ്മ, ത്വം ഉമ്മത്തികാ ജാതാ, മതകപുത്തസ്സ ഭേസജ്ജം പുച്ഛന്തീ വിചരസീ''തി വദന്തി. സാ ''അവസ്സം മമ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജം

ജാനനകം ലഭിസ്സാമീ''തി മഞ്ഞമാനാ വിചരതി. അഥ നം ഏകോ പണ്ഡിതപുരിസോ ദിസ്വാ, ''അയം മമ ധീതാ പഠമം പുത്തകം വിജാതാ ഭവിസ്സതി അദിട്ഠപുബ്ബമരണാ, മയാ ഇമിസ്സാ അവസ്സയേന ഭവിതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - ''അമ്മ, അഹം ഭേസജ്ജം ന ജാനാമി, ഭേസജ്ജജാനനകം പന ജാനാമീ''തി. ''കോ ജാനാതി, താതാ''തി? ''സത്ഥാ, അമ്മ, ജാനാതി, ഗച്ഛ, തം പുച്ഛാഹീ''തി. സാ ''ഗമിസ്സാമി, താത, പുച്ഛിസ്സാമി, താതാ''തി വത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ പുച്ഛി - ''തുമ്ഹേ കിര മേ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജം ജാനാഥ, ഭന്തേ''തി? ''ആമ, ജാനാമീ''തി. ''കിം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി? ''അച്ഛരഗ്ഗഹണമത്തേ സിദ്ധത്ഥകേ ലദ്ധും വട്ടതീ''തി. ''ലഭിസ്സാമി, ഭന്തേ''. ''കസ്സ പന ഗേഹേ ലദ്ധും വട്ടതീ''തി? ''യസ്സ ഗേഹേ പുത്തോ വാ ധീതാ വാ ന കോചി മതപുബ്ബോ''തി. സാ ''സാധു, ഭന്തേ''തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ മതപുത്തകം അങ്കേനാദായ അന്തോഗാമം പവിസിത്വാ പഠമഗേഹസ്സ ദ്വാരേ ഠത്വാ ''അത്ഥി നു ഖോ ഇമസ്മിം ഗേഹേ സിദ്ധത്ഥകോ, പുത്തസ്സ കിര മേ ഭേസജ്ജം ഏത''ന്തി വത്വാ ''അത്ഥീ''തി വുത്തേ തേന ഹി ദേഥാതി. തേഹി ആഹരിത്വാ സിദ്ധത്ഥകേസു ദിയ്യമാനേസു ''ഇമസ്മിം ഗേഹേ പുത്തോ വാ ധീതാ വാ മതപുബ്ബോ കോചി നത്ഥി, അമ്മാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''കിം വദേസി, അമ്മ? ജീവമാനാ ഹി കതിപയാ, മതകാ ഏവ ബഹുകാ''തി വുത്തേ ''തേന ഹി ഗണ്ഹഥ വോ സിദ്ധത്ഥകേ, നേതം മമ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജ''ന്തി പടിഅദാസി.

സാ ഇമിനാ നീയാമേന ആദിതോ പട്ഠായ നം പുച്ഛന്തീ വിചരി. സാ ഏകഗേഹേപി സിദ്ധത്ഥകേ അഗഹേത്വാ സായന്ഹസമയേ ചിന്തേസി - ''അഹോ ഭാരിയം കമ്മം, അഹം 'മമേവ പുത്തോ മതോ'തി സഞ്ഞമകാസിം, സകലഗാമേപി പന ജീവന്തേഹി മതകാവ ബഹുതരാ''തി. തസ്സാ ഏവം ചിന്തയമാനായ പുത്തസിനേഹം മുദുകഹദയം ഥദ്ധഭാവം അഗമാസി. സാ പുത്തം അരഞ്ഞേ ഛഡ്ഡേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ ''ലദ്ധാ തേ ഏകച്ഛരമത്താ സിദ്ധത്ഥകാ''തി ആഹ. ''ന ലദ്ധാ, ഭന്തേ, സകലഗാമേ ജീവന്തേഹി മതകാവ ബഹുതരാ''തി. അഥ നം സത്ഥാ ''ത്വം 'മമേവ പുത്തോ മതോ'തി സല്ലക്ഖേസി, ധുവധമ്മോ ഏസ സത്താനം. മച്ചുരാജാ ഹി സബ്ബസത്തേ അപരിപുണ്ണജ്ഝാസയേ ഏവ മഹോഘോ വിയ പരികഡ്ഢമാനോയേവ അപായസമുദ്ദേ പക്ഖിപതീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''തം പുത്തപസുസമ്മത്തം, ബ്യാസത്തമനസം നരം;
> സുത്തം ഗാമം മഹോഘോവ, മച്ചു ആദായ ഗച്ഛതീ''തി. (ധ॰ പ॰ ൨൮൭);

ഗാഥാപരിയോസാനേ കിസാഗോതമീ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, അഞ്ഞേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാ പന സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി, സത്ഥാ തം ഭിക്ഖുനീനം സന്തികം പേസേത്വാ പബ്ബാജേസി. സാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ **കിസാഗോതമീ ഥേരീ**തി പഞ്ഞായി. സാ ഏകദിവസം ഉപോസഥാഗാരേ വാരം പത്വാ ദീപം ജാലേത്വാ നിസിന്നാ ദീപജാലാ ഉപ്പജ്ജന്തിയോ ച ഭിജ്ജന്തിയോ ച ദിസ്വാ ''ഏവമേവ ഇമേ സത്താ ഉപ്പജ്ജന്തി ചേവ നിരുജ്ഝന്തി ച, നിബ്ബാനപ്പത്താ ഏവ ന പഞ്ഞായന്തീ''തി ആരമ്മണം അഗ്ഗഹേസി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ തസ്സാ സമ്മുഖേ നിസീദിത്വാ കഥേന്തോ വിയ ''ഏവമേവ, ഗോതമി, ഇമേ സത്താ ദീപജാലാ വിയ ഉപ്പജ്ജന്തി ചേവ നിരുജ്ഝന്തി ച, നിബ്ബാനപ്പത്താ

ഏവ ന പഞ്ഞായന്തി, ഏവം നിബ്ബാനം അപസ്സന്താനം വസ്സസതം ജീവനതോ നിബ്ബാനം പസ്സന്തസ്സ ഖണമത്തമ്പി ജീവിതം സേയ്യോ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൪. ''യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം അമതം പദം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ അമതം പദ''ന്തി.

തത്ഥ **അമതം പദന്തി** മരണവിരഹിതകോട്ഠാസം, അമതമഹാനിബ്ബാനന്തി അത്ഥോ. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

ദേസനാവസാനേ കിസാഗോതമീ യഥാനിസിന്നാവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തേ പതിട്ഠഹീതി.

കിസാഗോതമീവത്ഥു തേരസമം.

൧൪. ബഹുപുത്തികത്ഥേരീവത്ഥു

യോ ച വസ്സസതം ജീവേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ബഹുപുത്തികം ഥേരിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകസ്മിം കുലേ സത്ത പുത്താ സത്ത ച ധീതരോ അഹേസും. തേ സബ്ബേപി വയപ്പത്താ ഗേഹേ പതിട്ഠഹിത്വാ അത്തനോ ധമ്മതായ സുഖപ്പത്താ അഹേസും. തേസം അപരേന സമയേന പിതാ കാലമകാസി. മഹാഉപാസികാ സാമികേ നട്ഠേപി ന താവ കുടുമ്ബം വിഭജതി. അഥ നം പുത്താ ആഹംസു - ''അമ്മ, അമ്ഹാകം പിതരി നട്ഠേ തുയ്ഹം കോ അത്ഥോ കുടുമ്ബേന, കിം മയം തം ഉപട്ഠാതും ന സക്കോമാ''തി. സാ തേസം കഥം സുത്വാ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ പുനപ്പുനം തേഹി വുച്ചമാനാ ''പുത്താ മം പടിജഗ്ഗിസ്സന്തി, കിം മേ വിസും കുടുമ്ബേനാ''തി സബ്ബം സാപതേയ്യം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ അദാസി. അഥ നം കതിപാഹച്ചയേന ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഭരിയാ ''അഹോ അമ്ഹാകം, അയ്യാ, 'ജേട്ഠപുത്തോ മേ'തി ദ്വേ കോട്ഠാസേ ദത്വാ വിയ ഇമമേവ ഗേഹം ആഗച്ഛതീ''തി ആഹ. സേസപുത്താനം ഭരിയാപി ഏവമേവ വദിംസു. ജേട്ഠധീതരം ആദിം കത്വാ താസം ഗേഹം ഗതകാലേപി നം ഏവമേവ വദിംസു. സാ അവമാനപ്പത്താ ഹുത്വാ ''കിം ഇമേസം സന്തികേ വുട്ഠേന, ഭിക്ഖുനീ ഹുത്വാ ജീവിസ്സാമീ''തി ഭിക്ഖുനീഉപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. താ നം പബ്ബാജേസും. സാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ ഹുത്വാ **ബഹുപുത്തികത്ഥേരീ**തി പഞ്ഞായി. സാ ''അഹം മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിതാ, അപ്പമത്തായ മേ ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഭിക്ഖുനീനം വത്തപടിവത്തം കരോന്തീ ''സബ്ബരത്തിം സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ''തി ഹേട്ഠാപാസാദേ ഏകം ഥമ്ഭം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ തം ആവിഞ്ഛമാനാവ സമണധമ്മം കരോതി, ചങ്കമമാനാപി ''അന്ധകാരട്ഠാനേ മേ രുക്ഖേ വാ കത്ഥചി വാ സീസം പടിഹഞ്ഞേയ്യാ''തി തം രുക്ഖം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ തം ആവിഞ്ഛമാനാവ സമണധമ്മം കരോതി, ''സത്ഥാരാ ദേസിതധമ്മമേവ കരിസ്സാമീ''തി ധമ്മം ആവജ്ജേത്വാ ധമ്മം അനുസ്സരമാനാവ സമണധമ്മം കരോതി. അഥ സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ സമ്മുഖേ നിസിന്നോ വിയ തായ സദ്ധിം കഥേന്തോ ''ബഹുപുത്തികേ മയാ ദേസിതം ധമ്മം അനാവജ്ജേന്തസ്സ അപസ്സന്തസ്സ വസ്സസതം ജീവനതോ മയാ ദേസിതം

ധമ്മം പസ്സന്തസ്സ മുഹുത്തമ്പി ജീവിതം സേയ്യോ’’തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൪. ‘‘യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം ധമ്മമുത്തമം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ ധമ്മമുത്തമ’’ന്തി.

തത്ഥ **ധമ്മമുത്തമ**ന്തി നവവിധം ലോകുത്തരധമ്മം. സോ ഹി ഉത്തമോ ധമ്മോ നാമ. യോ ഹി തം ന പസ്സതി, തസ്സ വസ്സസതമ്പി ജീവനതോ തം ധമ്മം പസ്സന്തസ്സ പടിവിജ്ഝന്തസ്സ ഏകാഹമ്പി ഏകക്ഖണമ്പി **ജീവിതം സേയ്യോ**തി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹുപുത്തികത്ഥേരീ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തേ പതിട്ഠഹീതി.

ബഹുപുത്തികത്ഥേരീവത്ഥു ചുദ്ദസമം.

സഹസ്സവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അട്ഠമോ വഗ്ഗോ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ധമ്മപദ-അട്ഠകഥാ

(ദുതിയോ ഭാഗോ)

൯. പാപവഗ്ഗോ

൧. ചൂളേകസാടകബ്രാഹ്മണവത്ഥു

അഭിത്ഥരേഥ കല്യാണേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചൂളേകസാടകബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

വിപസ്സിദസബലസ്സ കാലസ്മിഞ്ഹി മഹാഏകസാടകബ്രാഹ്മണോ നാമ അഹോസി, അയം പന ഏതരഹി സാവത്ഥിയം ചൂളേകസാടകോ നാമ. തസ്സ ഹി ഏകോ നിവാസനസാടകോ അഹോസി, ബ്രാഹ്മണിയാപി ഏകോ. ഉഭിന്നമ്പി ഏകമേവ പാരുപനം, ബഹി ഗമനകാലേ ബ്രാഹ്മണോ വാ ബ്രാഹ്മണീ വാ തം പാരുപതി. അഥേകദിവസം വിഹാരേ ധമ്മസ്സവനേ ഘോസിതേ ബ്രാഹ്മണോ ആഹ - ''ഭോതി ധമ്മസ്സവനം ഘോസിതം, കിം ദിവാ ധമ്മസ്സവനം ഗമിസ്സസി, ഉദാഹു രത്തിം. പാരുപനസ്സ ഹി അഭാവേന ന സക്കാ അമ്ഹേഹി ഏകതോ ഗന്തു''ന്തി. ബ്രാഹ്മണീ, ''സാമി, അഹം ദിവാ ഗമിസ്സാമീ''തി സാടകം പാരുപിത്വാ അഗമാസി. ബ്രാഹ്മണോ ദിവസഭാഗം ഗേഹേ വീതിനാമേത്വാ രത്തിം ഗന്ത്വാ സത്ഥു പുരതോ നിസിന്നോവ ധമ്മം അസ്സോസി. അഥസ്സ സരീരം ഫരമാനാ പഞ്ചവണ്ണാ പീതി ഉപ്പജ്ജി. സോ സത്ഥാരം പൂജിതുകാമോ ഹുത്വാ ''സചേ ഇമം സാടകം ദസ്സാമി, നേവ ബ്രാഹ്മണിയാ, ന മയ്ഹം പാരുപനം ഭവിസ്സതീ''തി ചിന്തേസി. അഥസ്സ മച്ഛേരചിത്താനം സഹസ്സം ഉപ്പജ്ജി, പുനേകം സദ്ധാചിത്തം ഉപ്പജ്ജി. തം അഭിഭവിത്വാ പുന മച്ഛേരസഹസ്സം ഉപ്പജ്ജി. ഇതിസ്സ ബലവമച്ഛേരം ബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹന്തം വിയ സദ്ധാചിത്തം പടിബാഹതിയേവ. തസ്സ ''ദസ്സാമി, ന ദസ്സാമീ''തി ചിന്തേന്തസ്സേവ പഠമയാമോ അപഗതോ, മജ്ഝിമയാമോ സമ്പത്തോ. തസ്മിമ്പി ദാതും നാസക്ഖി. പച്ഛിമയാമേ സമ്പത്തേ സോ ചിന്തേസി - ''മമ സദ്ധാചിത്തേന മച്ഛേരചിത്തേന ച സദ്ധിം യുജ്ഝന്തസ്സേവ ദ്വേ യാമാ വീതിവത്താ, ഇദം മമ ഏത്തകം മച്ഛേരചിത്തം വഡ്ഢമാനം ചതൂഹി അപായേഹി സീസം ഉക്ഖിപിതും ന ദസ്സതി, ദസ്സാമി ന''ന്തി. സോ മച്ഛേരസഹസ്സം അഭിഭവിത്വാ സദ്ധാചിത്തം പുരേചാരികം കത്വാ സാടകം ആദായ സത്ഥു പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ''ജിതം മേ, ജിതം മേ''തി തിക്ഖത്തും മഹാസദ്ദമകാസി.

രാജാ പസേനദി കോസലോ ധമ്മം സുണന്തോ തം സദ്ദം സുത്വാ ''പുച്ഛഥ നം, കിം കിര തേന ജിത''ന്തി ആഹ. സോ രാജപുരിസേഹി പുച്ഛിതോ തമത്ഥം ആരോചേസി. തം സുത്വാ രാജാ ''ദുക്കരം കതം ബ്രാഹ്മണേന, സങ്ഗഹമസ്സ കരിസ്സാമീ''തി ഏകം സാടകയുഗം ദാപേസി. സോ തമ്പി തഥാഗതസ്സേവ അദാസി. പുന രാജാ ദ്വേ ചത്താരി അട്ഠ സോളസാതി ദ്വിഗുണം കത്വാ ദാപേസി. സോ താനിപി തഥാഗതസ്സേവ അദാസി. അഥസ്സ രാജാ ദ്വത്തിംസ യുഗാനി ദാപേസി. ബ്രാഹ്മണോ ''അത്തനോ അഗ്ഗഹേത്വാ ലദ്ധം ലദ്ധം വിസ്സജ്ജേസിയേവാ''തി വാദമോചനത്ഥം തതോ ഏകം യുഗം അത്തനോ, ഏകം ബ്രാഹ്മണിയാതി ദ്വേ യുഗാനി ഗഹേത്വാ തിംസ യുഗാനി തഥാഗതസ്സേവ അദാസി. രാജാ പന തസ്മിം സത്തക്ഖത്തുമ്പി ദദന്തേ പുന ദാതുകാമോയേവ അഹോസി. പുബ്ബേ മഹാഏകസാടകോ ചതുസട്ഠിയാ സാടകയുഗേസു ദ്വേ അഗ്ഗഹേസി, അയം പന ദ്വത്തിംസായ ലദ്ധകാലേ ദ്വേ അഗ്ഗഹേസി. രാജാ പുരിസേ ആണാപേസി - ''ദുക്കരം ഭണേ ബ്രാഹ്മണേന കതം, അന്തേപുരേ മമ

ദ്വേ കമ്ബലാനി ആഹരാപേയ്യാഥാ’’തി. തേ തഥാ കരിംസു. രാജാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകേ ദ്വേ കമ്ബലേ ദാപേസി. ബ്രാഹ്മണോ ‘‘ന ഇമേ മമ സരീരേ ഉപയോഗം അരഹന്തി, ബുദ്ധസാസനസ്സേവ ഏതേ അനുച്ഛവികാ’’തി ഏകം കമ്ബലം അന്തോഗന്ധകുടിയം സത്ഥു സയനസ്സ ഉപരി വിതാനം കത്വാ ബന്ധി, ഏകം അത്തനോ ഘരേ നിബദ്ധം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭത്തകിച്ചട്ഠാനേ വിതാനം കത്വാ ബന്ധി. രാജാ സായന്ഹസമയേ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തം കമ്ബലം സഞ്ജാനിത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, കേന പൂജാ കതാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഏകസാടകേനാ’’തി വുത്തേ ‘‘ബ്രാഹ്മണോ മമ പസാദട്ഠാനേയേവ പസീദതീ’’തി വത്വാ ‘‘ചത്താരോ ഹത്ഥീ ചത്താരോ അസ്സേ ചത്താരി കഹാപണസഹസ്സാനി ചതസ്സോ ഇത്ഥിയോ ചതസ്സോ ദാസിയോ ചത്താരോ പുരിസേ ചതുരോ ഗാമവരേ’’തി ഏവം യാവ സബ്ബസതാ ചത്താരി ചത്താരി കത്വാ സബ്ബചതുക്കം നാമ അസ്സ ദാപേസി.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘അഹോ അച്ഛരിയം ചൂളേകസാടകസ്സ കമ്മം, തംമുഹുത്തമേവ സബ്ബചതുക്കം ലഭി, ഇദാനി കതേന കല്യാണകമ്മേന അജ്ജമേവ വിപാകോ ദിന്നോ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, സചായം ഏകസാടകോ പഠമയാമേ മയ്ഹം ദാതും അസക്ഖിസ്സ, സബ്ബസോളസകം അലഭിസ്സ. സചേ മജ്ഝിമയാമേ അസക്ഖിസ്സ, സബ്ബട്ഠകം അലഭിസ്സ . ബലവപച്ഛിമയാമേ ദിന്നത്താ പനേസ സബ്ബചതുക്കം ലഭി. കല്യാണകമ്മം കരോന്തേന ഹി ഉപ്പന്നം ചിത്തം അഹാപേത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ കാതബ്ബം. ദന്ധം കതം കുസലഞ്ഹി സമ്പത്തിം ദദമാനം ദന്ധമേവ ദദാതി, തസ്മാ ചിത്തുപ്പാദസമനന്തരമേവ കല്യാണകമ്മം കാതബ്ബ’’ന്തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൬. ‘‘അഭിത്ഥരേഥ കല്യാണേ, പാപാ ചിത്തം നിവാരയേ;
ദന്ധഞ്ഹി കരോതോ പുഞ്ഞം, പാപസ്മിം രമതീ മനോ’’തി.

തത്ഥ **അഭിത്ഥരേഥാ**തി തുരിതതുരിതം സീഘസീഘം കരേയ്യാതി അത്ഥോ. ഗിഹിനാ വാ ഹി ‘‘സലാകഭത്തദാനാദീസു കിഞ്ചിദേവ കുസലം കരിസ്സാമീ’’തി ചിത്തേ ഉപ്പന്നേ യഥാ അഞ്ഞേ ഓകാസം ന ലഭന്തി, ഏവം ‘‘അഹം പുരേ, അഹം പുരേ’’തി തുരിതതുരിതമേവ കാതബ്ബം. പബ്ബജിതേന വാ ഉപജ്ഝായവത്താദീനി കരോന്തേന അഞ്ഞസ്സ ഓകാസം അദത്വാ ‘‘അഹം പുരേ, അഹം പുരേ’’തി തുരിതതുരിതമേവ കാതബ്ബം. **പാപാ ചിത്ത**ന്തി കായദുച്ചരിതാദിപാപകമ്മതോ വാ അകുസലചിത്തുപ്പാദതോ വാ സബ്ബഥാമേന ചിത്തം **നിവാരയേ. ദന്ധഞ്ഹി കരോതോ**തി യോ പന ‘‘ദസ്സാമി, ന ദസ്സാമി സമ്പജ്ജിസ്സതി നു ഖോ മേ, നോ’’തി ഏവം ചിക്ഖല്ലമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ വിയ ദന്ധം പുഞ്ഞം കരോതി, തസ്സ ഏകസാടകസ്സ വിയ മച്ഛേരസഹസ്സം പാപം ഓകാസം ലഭതി. അഥസ്സ **പാപസ്മിം രമതീ മനോ,** കുസലകമ്മകരണകാലേയേവ ഹി ചിത്തം കുസലേ രമതി, തതോ മുച്ചിത്വാ പാപനിന്നമേവ ഹോതീതി.

ഗാഥാപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ചൂളേകസാടകബ്രാഹ്മണവത്ഥു പഠമം.

൨. സേയ്യസകത്ഥേരവത്ഥു

പാപഞ്ചേ പുരിസോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സേയ്യസകത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ ഹി ലാളുദായിത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികോ, അത്തനോ അനഭിരതിം തസ്സ ആരോചേത്വാ തേന പഠമസങ്ഘാദിസേസകമ്മേ സമാദപിതോ ഉപ്പന്നുപ്പന്നായ അനഭിരതിയാ തം കമ്മമകാസി (പാരാ॰ ൨൩൪). സത്ഥാ തസ്സ കിരിയം സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''ഏവം കിര ത്വം കരോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കസ്മാ ഭാരിയം കമ്മം അകാസി, അനനുച്ഛവികം മോഘപുരിസാ''തി നാനപ്പകാരതോ ഗരഹിത്വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേത്വാ ''ഏവരൂപഞ്ഹി കമ്മം ദിട്ഠധമ്മേപി സമ്പരായേപി ദുക്ഖസംവത്തനികമേവ ഹോതീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൭. ''പാപഞ്ചേ പുരിസോ കയിരാ, ന നം കയിരാ പുനപ്പുനം;
ന തമ്ഹി ഛന്ദം കയിരാഥ, ദുക്ഖോ പാപസ്സ ഉച്ചയോ''തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേ **പുരിസോ** സകിം പാപകമ്മം കരേയ്യ, തങ്ഖണേയേവ പച്ചവേക്ഖിത്വാ ''ഇദം അപ്പതിരൂപം ഓളാരിക''ന്തി **ന നം കയിരാ പുനപ്പുനം**. യോപി **തമ്ഹി** ഛന്ദോ വാ രുചി വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, തമ്പി വിനോദേത്വാ ന കയിരാഥേവ. കിം കാരണാ? **ദുക്ഖോ പാപസ്സ ഉച്ചയോ**. പാപസ്സ ഹി ഉച്ചയോ വുഡ്ഢി ഇധലോകേപി സമ്പരായേപി ദുക്ഖമേവ ആവഹതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സേയ്യസകത്ഥേരവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ലാജദേവധീതാവത്ഥു

പുഞ്ഞഞ്ചേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലാജദേവധീതരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു രാജഗഹേ സമുട്ഠിതം.

ആയസ്മാ ഹി മഹാകസ്സപോ പിപ്പലിഗുഹായം വിഹരന്തോ ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ വുട്ഠായ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഭിക്ഖാചാരട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ ഏകം സാലിഖേത്തപാലികം ഇത്ഥിം സാലിസീസാനി ഗഹേത്വാ ലാജേ കുരുമാനം ദിസ്വാ ''സദ്ധാ നു ഖോ, അസ്സദ്ധാ''തി വീമംസിത്വാ ''സദ്ധാ''തി ഞത്വാ ''സക്ഖിസ്സതി നു ഖോ മേ സങ്ഗഹം കാതും, നോ''തി ഉപധാരേന്തോ ''വിസാരദാ കുലധീതാ മമ സങ്ഗഹം കരിസ്സതി, കത്വാ ച പന മഹാസമ്പത്തിം ലഭിസ്സതീ''തി ഞത്വാ ചീവരം പാരുപിത്വാ പത്തമാദായ സാലിഖേത്തസമീപേയേവ അട്ഠാസി. കുലധീതാ ഥേരം ദിസ്വാവ പസന്നചിത്താ പഞ്ചവണ്ണായ പീതിയാ ഫുട്ഠസരീരാ ''തിട്ഠഥ, ഭന്തേ''തി വത്വാ ലാജേ ആദായ വേഗേന ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ പത്തേ ആകിരിത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠധമ്മസ്സ ഭാഗിനീ അസ്സ''ന്തി പത്ഥനം അകാസി. ഥേരോ ''ഏവം ഹോതൂ''തി അനുമോദനമകാസി. സാപി ഥേരം വന്ദിത്വാ അത്തനാ ദിന്നദാനം ആവജ്ജമാനാ നിവത്തി. തായ ച പന കേദാരമരിയാദായ ഗമനമഗ്ഗേ ഏകസ്മിം ബിലേ ഘോരവിസോ സപ്പോ നിപജ്ജി. സോ ഥേരസ്സ കാസായപടിച്ഛന്നം ജങ്ഘം ഡംസിതും നാസക്ഖി. ഇതരാ ദാനം ആവജ്ജമാനാ നിവത്തന്തീ തം പദേസം

പാപുണി. സപ്പോ ബിലാ നിക്ഖമിത്വാ തം ഡംസിത്വാ തത്ഥേവ പാതേസി. സാ പസന്നചിത്തേന കാലം കത്വാ താവതിംസഭവനേ തിംസയോജനികേ കനകവിമാനേ സുത്തപ്പബുദ്ധാ വിയ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേന തിഗാവുതേന അത്തഭാവേന നിബ്ബത്തി. സാ ദ്വാദസയോജനികം ഏകം ദിബ്ബവത്ഥം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ അച്ഛരാസഹസ്സപരിവുതാ പുബ്ബകമ്മപകാസനത്ഥായ സുവണ്ണലാജഭരിതേന ഓലമ്ബകേന സുവണ്ണസരകേന പടിമണ്ഡിതേ വിമാനദ്വാരേ ഠിതാ അത്തനോ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ "കിം നു ഖോ മേ കത്വാ അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ"തി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഉപധാരേന്തീ "അയ്യസ്സ മേ മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ ദിന്നലാജനിസ്സന്ദേന സാ ലദ്ധാ"തി അഞ്ഞാസി.

സാ ഏവം പരിത്തകേന കമ്മേന ഏവരൂപം സമ്പത്തിം ലഭിത്വാ "ന ദാനി മയാ പമജ്ജിതും വട്ടതി, അയ്യസ്സ വത്തപടിവത്തം കത്വാ ഇമം സമ്പത്തിം ഥാവരം കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പാതോവ കനകമയം സമ്മജ്ജനിഞ്ചേവ കചവരഛഡ്ഡനകഞ്ച പച്ഛിം ആദായ ഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ പരിവേണം സമ്മജ്ജിത്വാ പാനീയപരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേസി. ഥേരോ തം ദിസ്വാ "കേനചി ദഹരേന വാ സാമണേരേന വാ വത്തം കതം ഭവിസ്സതീ"തി സല്ലക്ഖേസി. സാ ദുതിയദിവസേപി തഥേവ അകാസി, ഥേരോപി തഥേവ സല്ലക്ഖേസി. തതിയദിവസേ പന ഥേരോ തസ്സാ സമ്മജ്ജനിസദ്ദം സുത്വാ താലച്ഛിദ്ദാദീഹി ച പവിട്ഠം സരീരോഭാസം ദിസ്വാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ "കോ ഏസ സമ്മജ്ജതീ"തി പുച്ഛി. "അഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ഉപട്ഠായികാ ലാജദേവധീതാ"തി. "നനു മയ്ഹം ഏവംനാമികാ ഉപട്ഠായികാ നാമ നത്ഥീ"തി. "അഹം, ഭന്തേ, സാലിഖേത്തം രക്ഖമാനാ ലാജേ ദത്വാ പസന്നചിത്താ നിവത്തന്തീ സപ്പേന ദട്ഠാ കാലം കത്വാ താവതിംസദേവലോകേ ഉപ്പന്നാ, മയാ അയ്യം നിസ്സായ അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ, ഇദാനിപി തുമ്ഹാകം വത്തപടിവത്തം കത്വാ 'സമ്പത്തിം ഥാവരം കരിസ്സാമീ'തി ആഗതാമ്ഹി, ഭന്തേ"തി. "ഹിയ്യോപി പരേപി തയാവേതം ഠാനം സമ്മജ്ജിതം, തയാവ പാനീയഭോജനീയം ഉപട്ഠാപിത"ന്തി. "ആമ, ഭന്തേ"തി. "അപേഹി ദേവധീതേ, തയാ കതം വത്തം കതംവ ഹോതു, ഇതോ പട്ഠായ ഇമം ഠാനം മാ ആഗമീ"തി. "ഭന്തേ, മാ മം നാസേഥ, തുമ്ഹാകം വത്തം കത്വാ സമ്പത്തിം മേ ഥിരം കാതും ദേഥാ"തി. "അപേഹി ദേവധീതേ, മാ മം അനാഗതേ ചിത്തബീജനിം ഗഹേത്വാ നിസിന്നേഹി ധമ്മകഥികേഹി 'മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ കിര ഏകാ ദേവധീതാ ആഗന്ത്വാ വത്തപടിവത്തം കത്വാ പാനീയപരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേസീ'തി വത്തബ്ബതം കരി, ഇതോ പട്ഠായ ഇധ മാ ആഗമി, പടിക്കമാ"തി. സാ "മാ മം, ഭന്തേ, നാസേഥാ"തി പുനപ്പുനം യാചിയേവ. ഥേരോ "നായം മമ വചനം സുണാതീ"തി ചിന്തേത്വാ "തുവം പമാണം ന ജാനാസീ"തി അച്ഛരം പഹരി. സാ തത്ഥ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ, "ഭന്തേ, മയാ ലദ്ധസമ്പത്തിം മാ നാസേഥ, ഥാവരം കാതും ദേഥാ"തി രോദന്തീ ആകാസേ അട്ഠാസി.

സത്ഥാ ജേതവനേ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ തസ്സാ രോദിതസദ്ദം സുത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ ദേവധീതായ സമ്മുഖേ നിസീദിത്വാ കഥേന്തോ വിയ "ദേവധീതേ മമ പുത്തസ്സ കസ്സപസ്സ സംവരകരണമേവ ഭാരോ, പുഞ്ഞത്ഥികാനം പന 'അയം നോ അത്ഥോ'തി സല്ലക്ഖേത്വാ പുഞ്ഞകരണമേവ ഭാരോ. പുഞ്ഞകരണഞ്ഹി ഇധ ചേവ സമ്പരായേ ച സുഖമേവാ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഏവപുഞ്ഞഞ്ചേ പുരിസോ കയിരാ, കയിരാ നം പുനപ്പുനം;
തമ്ഹി ഛന്ദം കയിരാഥ, സുഖോ പുഞ്ഞസ്സ ഉച്ചയോ''തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേ **പുരിസോ പുഞ്ഞം** കരേയ്യ, ''ഏകവാരം മേ പുഞ്ഞം കതം, അലം ഏത്താവതാ''തി അനോരമിത്വാ **പുനപ്പുനം** കരോഥേവ. തസ്സ അകരണക്ഖണേപി **തമ്ഹി** പുഞ്ഞേ **ഛന്ദം** രുചിം ഉസ്സാഹം കരോഥേവ. കിം കാരണാ? **സുഖോ പുഞ്ഞസ്സ ഉച്ചയോ**. പുഞ്ഞസ്സ ഹി ഉച്ചയോ വുഡ്ഢി ഇധലോകപരലോകസുഖാവഹനതോ സുഖോതി.

ദേസനാവസാനേ ദേവധീതാ പഞ്ചചത്താലീസയോജനമത്ഥകേ ഠിതാവ സോതാപത്തിഫലം പാപുണീതി.

ലാജദേവധീതാവത്ഥു തതിയം.

൪. അനാഥപിണ്ഡികസേട്ഠിവത്ഥു

പാപോപി പസ്സതീ ഭദ്രന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

അനാഥപിണ്ഡികോ ഹി വിഹാരമേവ ഉദ്ദിസ്സ ചതുപണ്ണാസകോടിധനം ബുദ്ധസാസനേ വികിരിത്വാ സത്ഥരി ജേതവനേ വിഹരന്തേ ദേവസികം തീണി മഹാഉപട്ഠാനാനി ഗച്ഛതി, ഗച്ഛന്തോ ച ''കിം നു ഖോ ആദായ ആഗതോതി സാമണേരാ വാ ദഹരാ വാ ഹത്ഥമ്പി മേ ഓലോകേയ്യു''ന്തി തുച്ഛഹത്ഥോ നാമ ന ഗതപുബ്ബോ. പാതോവ ഗച്ഛന്തോ യാഗും ഗാഹാപേത്വാവ ഗച്ഛതി, കതപാതരാസോ സപ്പിനവനീതാദീനി ഭേസജ്ജാനി. സായന്ഹസമയേ മാലാഗന്ധവിലേപനവത്ഥാദീനി ഗാഹാപേത്വാ ഗച്ഛതി. ഏവം നിച്ചകാലമേവ ദിവസേ ദിവസേ ദാനം ദത്വാ സീലം രക്ഖതി. അപരഭാഗേ ധനം പരിക്ഖയം ഗച്ഛതി. വോഹാരൂപജീവിനോപിസ്സ ഹത്ഥതോ അട്ഠാരസകോടിധനം ഇണം ഗണ്ഹിംസു, കുലസന്തകാപിസ്സ അട്ഠാരസഹിരഞ്ഞകോടിയോ, നദീതീരേ നിദഹിത്വാ ഠപിതാ ഉദകേന കൂലേ ഭിന്നേ മഹാസമുദ്ദം പവിസിംസു. ഏവമസ്സ അനുപുബ്ബേന ധനം പരിക്ഖയം അഗമാസി. സോ ഏവംഭൂതോപി സങ്ഘസ്സ ദാനം ദേതിയേവ, പണീതം പന കത്വാ ദാതും ന സക്കോതി.

സോ ഏകദിവസം സത്ഥാരാ ''ദീയതി പന തേ, ഗഹപതി, കുലേ ദാന''ന്തി വുത്തേ ''ദീയതി, ഭന്തേ, തഞ്ച ഖോ കണാജകം ബിലങ്ഗദുതിയ''ന്തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ, ''ഗഹപതി, 'ലൂഖം ദാനം ദേമീ'തി മാ ചിന്തയി. ചിത്തസ്മിഞ്ഹി പണീതേ ബുദ്ധാദീനം ദിന്നദാനം ലൂഖം നാമ നത്ഥി, അപിച ത്വം അട്ഠന്നം അരിയപുഗ്ഗലാനം ദാനം ദേസി, അഹം പന വേലാമകാലേ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ മഹാദാനം പവത്തയമാനോപി തിസരണഗതമ്പി കഞ്ചി നാലത്ഥം, ദക്ഖിണേയ്യാ നാമ ഏവം ദുല്ലഭാ. തസ്മാ 'ലൂഖം മേ ദാന'ന്തി മാ ചിന്തയീ''തി വത്വാ **വേലാമസുത്ത**മസ്സ (അം॰ നി॰ ൯.൨൦) കഥേസി. അഥസ്സ ദ്വാരകോട്ഠകേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ സത്ഥരി ചേവ സത്ഥുസാവകേസു ച ഗേഹം പവിസന്തേസു തേസം തേജേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ, ''യഥാ ഇമേ ഇമം ഗേഹം ന പവിസന്തി, തഥാ ഗഹപതിം പരിഭിന്ദിസ്സാമീ''തി തം വത്തുകാമാപി ഇസ്സരകാലേ കിഞ്ചി വത്തും നാസക്ഖി, ഇദാനി ''പനായം ദുഗ്ഗതോ ഗണ്ഹിസ്സതി മേ വചന''ന്തി രത്തിഭാഗേ സേട്ഠിസ്സ

സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ആകാസേ അട്ഠാസി. അഥ സേട്ഠി നം ദിസ്വാ "കോ ഏസോ"തി ആഹ. അഹം തേ മഹാസേട്ഠി ചതുത്ഥദ്വാരകോട്ഠകേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ, തുയ്ഹം ഓവാദദാനത്ഥായ ആഗതാതി. തേന ഹി ഓവദേഹീതി. മഹാസേട്ഠി തയാ പച്ഛിമകാലം അനോലോകേത്വാവ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാസനേ ബഹും ധനം വിപ്പകിണ്ണം, ഇദാനി ദുഗ്ഗതോ ഹുത്വാപി തം ന മുഞ്ചസിയേവ, ഏവം വത്തമാനോ കതിപാഹേനേവ ഘാസച്ഛാദനമത്തമ്പി ന ലഭിസ്സസി , കിം തേ സമണേന ഗോതമേന, അതിപരിച്ചാഗതോ ഓരമിത്വാ കമ്മന്തേ പയോജേന്തോ കുടുമ്ബം സണ്ഠാപേഹീതി. അയം മേ തയാ ദിന്നഓവാദോതി. ആമ, സേട്ഠീതി. ഗച്ഛ, നാഹം താദിസീനം സതേനപി സഹസ്സേനപി സതസഹസ്സേനപി സക്കാ കമ്പേതും, അയുത്തം തേ വുത്തം, കം തയാ മമ ഗേഹേ വസമാനായ, സീഘം സീഘം മേ ഘരാ നിക്ഖമാഹീതി. സാ സോതാപന്നസ്സ അരിയസാവകസ്സ വചനം സുത്വാ ഠാതും അസക്കോന്തീ ദാരകേ ആദായ നിക്ഖമി, നിക്ഖമിത്വാ ച പന അഞ്ഞത്ഥ വസനട്ഠാനം അലഭമാനാ "സേട്ഠിം ഖമാപേത്വാ തത്ഥേവ വസിസ്സാമീ"തി നഗരപരിഗ്ഗാഹകം ദേവപുത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനാ കതാപരാധം ആചിക്ഖിത്വാ "ഏഹി, മം സേട്ഠിസ്സ സന്തികം നേത്വാ ഖമാപേത്വാ വസനട്ഠാനം ദാപേഹീ"തി ആഹ. സോ "അയുത്തം തയാ വുത്തം, നാഹം തസ്സ സന്തികം ഗന്തും ഉസ്സഹാമീ"തി തം പടിക്ഖിപി. സാ ചതുന്നം മഹാരാജാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ തേഹിപി പടിക്ഖിത്താ സക്കം ദേവരാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ, "അഹം, ദേവ, വസനട്ഠാനം അലഭമാനാ ദാരകേ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ അനാഥാ വിചരാമി, വസനട്ഠാനം മേ ദാപേഹീ"തി സുട്ഠുതരം യാചി.

അഥ നം സോ "അഹമ്പി തവ കാരണാ സേട്ഠിം വത്തും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഏകം പന തേ ഉപായം കഥേസ്സാമീ"തി ആഹ. സാധു, ദേവ, കഥേഹീതി. ഗച്ഛ, സേട്ഠിനോ ആയുത്തകവേസം ഗഹേത്വാ സേട്ഠിസ്സ ഹത്ഥതോ പണ്ണം ആരോപേത്വാ വോഹാരൂപജീവീഹി ഗഹിതം അട്ഠാരസകോടിധനം അത്തനോ ആനുഭാവേന സോധേത്വാ തുച്ഛഗബ്ഭേ പൂരേത്വാ മഹാസമുദ്ദം പവിട്ഠം അട്ഠാരസകോടിധനം അത്ഥി, അഞ്ഞമ്പി അസുകട്ഠാനേ നാമ അസ്സാമികം അട്ഠാരസകോടിധനം അത്ഥി, തം സബ്ബം സംഹരിത്വാ തസ്സ തുച്ഛഗബ്ഭേ പൂരേത്വാ ദണ്ഡകമ്മം കത്വാ ഖമാപേഹീതി. സാ "സാധു, ദേവാ"തി വുത്തനയേനേവ തം സബ്ബം കത്വാ പുന തസ്സ സിരിഗബ്ഭം ഓഭാസയമാനാ ആകാസേ ഠത്വാ "കോ ഏസോ"തി വുത്തേ അഹം തേ ചതുത്ഥദ്വാരകോട്ഠകേ അധിവത്ഥാ അന്ധബാലദേവതാ, മയാ അന്ധബാലതായ യം തുമ്ഹാകം സന്തികേ കഥിതം, തം മേ ഖമഥ. സക്കസ്സ ഹി മേ വചനേന ചതുപണ്ണാസകോടിധനം സംഹരിത്വാ തുച്ഛഗബ്ഭപൂരണം ദണ്ഡകമ്മം കതം, വസനട്ഠാനം അലഭമാനാ കിലമാമീതി. അനാഥപിണ്ഡികോ ചിന്തേസി - "അയം ദേവതാ 'ദണ്ഡകമ്മഞ്ച മേ കത'ന്തി വദതി, അത്തനോ ച ദോസം പടിജാനാതി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ നം ദസ്സേസ്സാമീ"തി. സോ തം സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ തായ കതകമ്മം സബ്ബം ആരോചേസി. ദേവതാ സത്ഥു പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ, "ഭന്തേ, യം മയാ അന്ധബാലതായ തുമ്ഹാകം ഗുണേ അജാനിത്വാ പാപകം വചനം വുത്തം, തം മേ ഖമഥാ"തി സത്ഥാരം ഖമാപേത്വാ മഹാസേട്ഠിം ഖമാപേസി. സത്ഥാ കല്യാണപാപകാനം കമ്മാനം വിപാകവസേന സേട്ഠിഞ്ചേവ ദേവതഞ്ച ഓവദന്തോ "ഇധ, ഗഹപതി, പാപപുഗ്ഗലോപി യാവ പാപം ന പച്ചതി, താവ ഭദ്രമ്പി പസ്സതി. യദാ പനസ്സ പാപം പച്ചതി, തദാ

പാപമേവ പസ്സതി. ഭദ്രപുഗ്ഗലോപി യാവ ഭദ്രം ന പച്ചതി, താവ പാപാനി പസ്സതി. യദാ പനസ്സ ഭദ്രം പച്ചതി, തദാ ഭദ്രമേവ പസ്സതീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൯. ''പാപോപി പസ്സതീ ഭദ്രം, യാവ പാപം ന പച്ചതി;
യദാ ച പച്ചതീ പാപം, അഥ പാപോ പാപാനി പസ്സതി.

൧൨൦. ''ഭദ്രോപി പസ്സതീ പാപം, യാവ ഭദ്രം ന പച്ചതി;
യദാ ച പച്ചതീ ഭദ്രം, അഥ ഭദ്രോ ഭദ്രാനി പസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **പാപോ**തി കായദുച്ചരിതാദിനാ പാപകമ്മേന യുത്തപുഗ്ഗലോ. സോപി ഹി പുരിമസുചരിതാനുഭാവേന നിബ്ബത്തം സുഖം അനുഭവമാനോ **ഭദ്രമ്പി പസ്സതി. യാവ പാപം ന പച്ചതീ**തി യാവസ്സ തം പാപകമ്മം ദിട്ഠധമ്മേ വാ സമ്പരായേ വാ വിപാകം ന ദേതി. **യദാ** പനസ്സ തം ദിട്ഠധമ്മേ വാ സമ്പരായേ വാ വിപാകം ദേതി, **അഥ** ദിട്ഠധമ്മേ വിവിധാ കമ്മകാരണാ, സമ്പരായേ ച അപായദുക്ഖം അനുഭോന്തോ സോ **പാപോ പാപാനിയേവ പസ്സതി**. ദുതിയഗാഥായപി കായസുചരിതാദിനാ ഭദ്രകമ്മേന യുത്തോ **ഭദ്രോ**. സോപി ഹി പുരിമദുച്ചരിതാനുഭാവേന നിബ്ബത്തം ദുക്ഖം അനുഭവമാനോ **പാപം പസ്സതി. യാവ ഭദ്രം ന പച്ചതീ**തി യാവസ്സ തം ഭദ്രം കമ്മം ദിട്ഠധമ്മേ വാ സമ്പരായേ വാ വിപാകം ന ദേതി. **യദാ** പന തം വിപാകം ദേതി, **അഥ** ദിട്ഠധമ്മേ ലാഭസക്കാരാദിസുഖം, സമ്പരായേ ച ദിബ്ബസമ്പത്തിസുഖം അനുഭവമാനോ സോ **ഭദ്രോ ഭദ്രാനിയേവ പസ്സതീ**തി.

ദേസനാവസാനേ സാ ദേവതാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അനാഥപിണ്ഡികസേട്ഠിവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. അസഞ്ഞതപരിക്ഖാരഭിക്ഖുവത്ഥു

മാവമഞ്ഞേഥ പാപസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അസഞ്ഞതപരിക്ഖാരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര യം കിഞ്ചി മഞ്ചപീഠാദിഭേദം പരിക്ഖാരം ബഹി പരിഭുഞ്ജിത്വാ തത്ഥേവ ഛഡ്ഡേതി. പരിക്ഖാരോ വസ്സേനപി ആതപേനപി ഉപചികാദീഹിപി വിനസ്സതി. സോ ഭിക്ഖൂഹി ''നനു, ആവുസോ, പരിക്ഖാരോ നാമ പടിസാമിതബ്ബോ''തി വുത്തേ ''അപ്പകം മയാ കതം, ആവുസോ, ഏതം, ന ഏതസ്സ ചിത്തം അത്ഥി, ന പിത്ത''ന്തി വത്വാ തഥേവ കരോതി. ഭിക്ഖൂ തസ്സ കിരിയം സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഏവം കരോസീ''തി പുച്ഛി. സോ സത്ഥാരാ പുച്ഛിതോപി ''കിം ഏതം ഭഗവാ അപ്പകം മയാ കതം, ന തസ്സ ചിത്തം അത്ഥി, നാസ്സ പിത്ത''ന്തി തഥേവ അവമഞ്ഞന്തോ ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ''ഭിക്ഖൂഹി ഏവം കാതും ന വട്ടതി, പാപകമ്മം നാമ 'അപ്പക'ന്തി ന അവമഞ്ഞിതബ്ബം. അജ്ഝോകാസേ ഠപിതഞ്ഹി വിവടമുഖം ഭാജനം ദേവേ വസ്സന്തേ കിഞ്ചാപി ഏകബിന്ദുനാ ന പൂരതി, പുനപ്പുനം വസ്സന്തേ പന പൂരതേവ, ഏവമേവം പാപം കരോന്തോ പുഗ്ഗലോ അനുപുബ്ബേന മഹന്തം

പാപരാസിം കരോതീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. ''മാവമഞ്ഞേഥ പാപസ്സ, ന മന്ദം ആഗമിസ്സതി;
ഉദബിന്ദുനിപാതേന, ഉദകുമ്ഭോപി പൂരതി;
ബാലോ പൂരതി പാപസ്സ, ഥോകം ഥോകമ്പി ആചിന''ന്തി.

തത്ഥ **മാവമഞ്ഞേഥാ**തി ന അവജാനേയ്യ. **പാപസ്സാ**തി പാപം. **ന മന്ദം ആഗമിസ്സതീ**തി ''അപ്പമത്തകം മേ പാപകം കതം, കദാ ഏതം വിപച്ചിസ്സതീ''തി ഏവം പാപം നാവജാനേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഉദകുമ്ഭോപീ**തി ദേവേ വസ്സന്തേ മുഖം വിവരിത്വാ ഠപിതം യം കിഞ്ചി കുലാലഭാജനം യഥാ തം ഏകേകസ്സാപി ഉദകബിന്ദുനോ നിപാതേന അനുപുബ്ബേന **പൂരതി,** ഏവം ബാലപുഗ്ഗലോ ഥോകം ഥോകമ്പി പാപം ആചിനന്തോ കരോന്തോ വഡ്ഢേന്തോ **പാപസ്സ പൂരതിയേവാ**തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. സത്ഥാപി ''അജ്ഝോകാസേ സേയ്യം സന്ഥരിത്വാ പടിപാകതികം അകരോന്തോ ഇമം നാമ ആപത്തിമാപജ്ജതീ''തി (പാചി॰ ൧൧൦-൧൧൧) സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസീതി.

അസഞ്ഞതപരിക്ഖാരഭിക്ഖുവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. ബിളാലപാദകസേട്ഠിവത്ഥു

മാവമഞ്ഞേഥ പുഞ്ഞസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ബിളാലപാദകസേട്ഠിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സാവത്ഥിവാസിനോ വഗ്ഗബന്ധനേന ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദേന്തി. അഥേകദിവസം സത്ഥാ അനുമോദനം കരോന്തോ ഏവമാഹ -

''ഉപാസകാ ഇധേകച്ചോ അത്തനാവ ദാനം ദേതി, പരം ന സമാദപേതി. സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഭോഗസമ്പദം ലഭതി, നോ പരിവാരസമ്പദം. ഏകച്ചോ അത്തനാ ദാനം ന ദേതി, പരം സമാദപേതി. സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ പരിവാരസമ്പദം ലഭതി, നോ ഭോഗസമ്പദം. ഏകച്ചോ അത്തനാ ച ന ദേതി, പരഞ്ച ന സമാദപേതി. സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ നേവ ഭോഗസമ്പദം ലഭതി, ന പരിവാരസമ്പദം, വിഘാസാദോ ഹുത്വാ വിചരതി. ഏകച്ചോ അത്തനാ ച ദേതി, പരഞ്ച സമാദപേതി. സോ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഭോഗസമ്പദഞ്ചേവ ലഭതി, പരിവാരസമ്പദഞ്ചാ''തി.

അഥേകോ പണ്ഡിതപുരിസോ തം ധമ്മദേസനം സുത്വാ ''അഹോ അച്ഛരിയമിദം കാരണം, അഹം ദാനി ഉഭയസമ്പത്തിസംവത്തനികം കമ്മം കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം ഉട്ഠായ ഗമനകാലേ ആഹ - ''ഭന്തേ, സ്വേ അമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ''തി. കിത്തകേഹി പന തേ ഭിക്ഖൂഹി അത്ഥോതി? സബ്ബഭിക്ഖൂഹി, ഭന്തേതി. സത്ഥാ അധിവാസേസി . സോപി ഗാമം പവിസിത്വാ, ''അമ്മതാതാ, മയാ സ്വാതനായ ബുദ്ധപ്പമുഖോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ നിമന്തിതോ, യോ യത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം സക്കോതി, സോ തത്തകാനം

യാഗുആദീനം അത്ഥായ തണ്ഡുലാദീനി ദേതു, ഏകസ്മിം ഠാനേ പചാപേത്വാ ദാനം ദസ്സാമാ''തി ഉഗ്ഘോസേന്തോ വിചരി.

അഥ നം ഏകോ സേട്ഠി അത്തനോ ആപണദ്വാരം സമ്പത്തം ദിസ്വാ "അയം അത്തനോ പഹോനകേ ഭിക്ഖൂ അനിമന്തേത്വാ പന സകലഗാമം സമാദപേന്തോ വിചരതീ''തി കുജ്ഝിത്വാ "തയാ ഗഹിതഭാജനം ആഹരാ''തി തീഹി അങ്ഗുലീഹി ഗഹേത്വാ ഥോകേ തണ്ഡുലേ അദാസി, തഥാ മുഗ്ഗേ, തഥാ മാസേതി. സോ തതോ പട്ഠായ **ബിളാലപാദകസേട്ഠി** നാമ ജാതോ, സപ്പിഫാണിതാദീനി ദേന്തോപി കരണ്ഡം കുടേ പക്ഖിപിത്വാ ഏകതോ കോണം കത്വാ ബിന്ദും ബിന്ദും പഗ്ഘരാപേന്തോ ഥോകഥോകമേവ അദാസി. ഉപാസകോ അവസേസേഹി ദിന്നം ഏകതോ കത്വാ ഇമിനാ ദിന്നം വിസുംയേവ അഗ്ഗഹേസി. സോ സേട്ഠി തസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ ഏസ മയാ ദിന്നം വിസും ഗണ്ഹാതീ''തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഏകം ചൂളുപട്ഠാകം പഹിണി "ഗച്ഛ, യം ഏസ കരോതി, തം ജാനാഹീ''തി. സോ ഗന്ത്വാ "സേട്ഠിസ്സ മഹപ്ഫലം ഹോതൂ''തി യാഗുഭത്തപൂവാനം അത്ഥായ ഏകം ദ്വേ തണ്ഡുലേ പക്ഖിപിത്വാ മുഗ്ഗമാസേപി തേലഫാണിതാദിബിന്ദൂനിപി സബ്ബഭാജനേസു പക്ഖിപി. ചൂളുപട്ഠാകോ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിസ്സ ആരോചേസി . തം സുത്വാ സേട്ഠി ചിന്തേസി - "സചേ മേ സോ പരിസമജ്ഝേ അവണ്ണം ഭാസിസ്സതി, മമ നാമേ ഗഹിതമത്തേയേവ നം പഹരിത്വാ മാരേസ്സാമീ''തി നിവാസനന്തരേ ഛുരികം ബന്ധിത്വാ പുനദിവസേ ഗന്ത്വാ ഭത്തഗ്ഗേ അട്ഠാസി. സോ പുരിസോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ ഭഗവന്തം ആഹ - "ഭന്തേ, മയാ മഹാജനം സമാദപേത്വാ ഇമം ദാനം ദിന്നം, തത്ഥ സമാദപിതമനുസ്സാ അത്തനോ അത്തനോ ബലേന ബഹൂനിപി ഥോകാനിപി തണ്ഡുലാദീനി അദംസു, തേസം സബ്ബേസം മഹപ്ഫലം ഹോതൂ''തി. തം സുത്വാ സോ സേട്ഠി ചിന്തേസി - "അഹം 'അസുകേന നാമ അച്ഛരായ ഗണ്ഹിത്വാ തണ്ഡുലാദീനി ദിന്നാനീതി മമ നാമേ ഗഹിതമത്തേ ഇമം മാരേസ്സാമീ'തി ആഗതോ, അയം പന സബ്ബസങ്ഗാഹികം കത്വാ 'യേഹിപി നാളിആദീഹി മിനിത്വാ ദിന്നം, യേഹിപി അച്ഛരായ ഗഹേത്വാ ദിന്നം, സബ്ബേസം മഹപ്ഫലം ഹോതൂ'തി വദതി. സചാഹം ഏവരൂപം ന ഖമാപേസ്സാമി, ദേവദണ്ഡോ മമ മത്ഥകേ പതിസ്സതീ''തി. സോ തസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ "ഖമാഹി മേ, സാമീ''തി ആഹ. "കിം ഇദ''ന്തി ച തേന വുത്തേ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. തം കിരിയം ദിസ്വാ സത്ഥാ "കിം ഇദ''ന്തി ദാനവേയ്യാവടികം പുച്ഛി. സോ അതീതദിവസതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. അഥ നം സത്ഥാ "ഏവം കിര സേട്ഠീ''തി പുച്ഛിത്വാ, "ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ, "ഉപാസക, പുഞ്ഞം നാമ 'അപ്പക'ന്തി ന അവമഞ്ഞിതബ്ബം, മാദിസസ്സ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ 'അപ്പക'ന്തി ന അവമഞ്ഞിതബ്ബം. പണ്ഡിതമനുസ്സാ ഹി പുഞ്ഞം കരോന്താ വിവടഭാജനം വിയ ഉദകേന അനുക്കമേന പുഞ്ഞേന പൂരന്തിയേവാ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൨. "മാവമഞ്ഞേഥ പുഞ്ഞസ്സ, ന മന്ദം ആഗമിസ്സതി;
ഉദബിന്ദുനിപാതേന, ഉദകുമ്ഭോപി പൂരതി;
ധീരോ പൂരതി പുഞ്ഞസ്സ, ഥോകം ഥോകമ്പി ആചിന''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - പണ്ഡിതമനുസ്സോ പുഞ്ഞം കത്വാ "അപ്പകമത്തം മയാ കതം, **ന മന്ദം** വിപാകവസേന **ആഗമിസ്സതി,** ഏവം പരിത്തകം കമ്മം കഹം മം

ദക്ഖിസ്സതി, അഹം വാ തം കഹം ദക്ഖിസ്സാമി, കദാ ഏതം വിപച്ചിസ്സതീ''തി ഏവം പുഞ്ഞം **മാവമഞ്ഞേഥ** ന അവജാനേയ്യ. യഥാ ഹി നിരന്തരം **ഉദബിന്ദുനിപാതേന** വിവരിത്വാ ഠപിതം കുലാലഭാജനം **പൂരതി,** ഏവം **ധീരോ** പണ്ഡിതപുരിസോ **ഥോകം ഥോകമ്പി** പുഞ്ഞം ആചിനന്തോ **പുഞ്ഞസ്സ പൂരതീ**തി.

ദേസനാവസാനേ സോ സേട്ഠി സോതാപത്തിഫലം പാപുണി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ബിളാലപാദകസേട്ഠിവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. മഹാധനവാണിജവത്ഥു

വാണിജോവാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാധനവാണിജം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ കിര വാണിജസ്സ ഗേഹേ പഞ്ചസതാ ചോരാ ഓതാരം ഗവേസമാനാ ഓതാരം ന ലഭിംസു. അപരേന സമയേന വാണിജോ പഞ്ച സകടസതാനി ഭണ്ഡസ്സ പൂരേത്വാ ഭിക്ഖൂനം ആരോചാപേസി - ''അഹം അസുകട്ഠാനം നാമ വാണിജ്ജത്ഥായ ഗച്ഛാമി, യേ, അയ്യാ, തം ഠാനം ഗന്തുകാമാ, തേ നിക്ഖമന്തു, മഗ്ഗേ ഭിക്ഖായ ന കിലമിസ്സന്തീ''തി. തം സുത്വാ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ തേന സദ്ധിം മഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു. തേപി ചോരാ ''സോ കിര വാണിജോ നിക്ഖന്തോ''തി ഗന്ത്വാ അടവിയം അട്ഠംസു. വാണിജോപി ഗന്ത്വാ അടവിമുഖേ ഏകസ്മിം ഗാമേ വാസം കത്വാ ദ്വേ തയോപി ദിവസേ ഗോണസകടാദീനി സംവിദഹി, തേസം പന ഭിക്ഖൂനം നിബദ്ധം ഭിക്ഖം ദേതിയേവ. ചോരാ തസ്മിം അതിചിരായന്തേ ''ഗച്ഛ, തസ്സ നിക്ഖമനദിവസം ഞത്വാ ഏഹീ''തി ഏകം പുരിസം പഹിണിംസു. സോ തം ഗാമം ഗന്ത്വാ ഏകം സഹായകം പുച്ഛി - ''കദാ വാണിജോ നിക്ഖമിസ്സതീ''തി. സോ ''ദ്വീഹതീഹച്ചയേനാ''തി വത്വാ ''കിമത്ഥം പന പുച്ഛസീ''തി ആഹ. അഥസ്സ സോ ''മയം പഞ്ചസതാ ചോരാ ഏതസ്സത്ഥായ അടവിയം ഠിതാ''തി ആചിക്ഖി. ഇതരോ ''തേന ഹി ഗച്ഛ, സീഘം നിക്ഖമിസ്സതീ''തി തം ഉയ്യോജേത്വാ, ''കിം നു ഖോ ചോരേ വാരേമി, ഉദാഹു വാണിജ''ന്തി ചിന്തേത്വാ, ''കിം മേ ചോരേഹി, വാണിജം നിസ്സായ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ ജീവന്തി, വാണിജസ്സ സഞ്ഞം ദസ്സാമീ''തി സോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കദാ ഗമിസ്സഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''തതിയദിവസേ''തി വുത്തേ മയ്ഹം വചനം കരോഥ, അടവിയം കിര തുമ്ഹാകം അത്ഥായ പഞ്ചസതാ ചോരാ ഠിതാ, മാ താവ ഗമിത്ഥാതി. ത്വം കഥം ജാനാസീതി? തേസം അന്തരേ മമ സഹായോ അത്ഥി, തസ്സ മേ കഥായ ഞാതന്തി. ''തേന ഹി 'കിം മേ ഏത്തോ ഗതേനാ'തി നിവത്തിത്വാ ഗേഹമേവ ഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ. തസ്മിം ചിരായന്തേ പുന തേഹി ചോരേഹി പേസിതോ പുരിസോ ആഗന്ത്വാ തം സഹായകം പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ ''നിവത്തിത്വാ ഗേഹമേവ കിര ഗമിസ്സതീ''തി ഗന്ത്വാ ചോരാനം ആരോചേസി. തം സുത്വാ ചോരാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ ഇതരസ്മിം മഗ്ഗേ അട്ഠംസു, തസ്മിം ചിരയന്തേ പുനപി തേ ചോരാ തസ്സ സന്തികം പുരിസം പേസേസും. സോ തേസം തത്ഥ ഠിതഭാവം ഞത്വാ പുന വാണിജസ്സ ആരോചേസി. വാണിജോ ''ഇധാപി മേ വേകല്ലം നത്ഥി, ഏവം സന്തേ നേവ ഏത്തോ ഗമിസ്സാമി, ന ഇതോ, ഇധേവ ഭവിസ്സാമീ''തി ഭിക്ഖൂനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ആഹ - ''ഭന്തേ, ചോരാ കിര മം വിലുമ്പിതുകാമാ മഗ്ഗേ ഠിതാ, 'പുന നിവത്തിസ്സതീ'തി സുത്വാ ഇതരസ്മിം മഗ്ഗേ

ഠിതാ, അഹം എത്തോ വാ ഇതോ വാ അഗന്ത്വാ ഥോകം ഇധേവ ഭവിസ്സാമി, ഭദന്താ ഇധേവ വസിതുകാമാ വസന്തു, ഗന്തുകാമാ അത്തനോ രുചിം കരോന്തൂ''തി. ഭിക്ഖൂ ''ഏവം സന്തേ മയം നിവത്തിസ്സാമാ''തി വാണിജം ആപുച്ഛിത്വാ പുനദേവ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ''കിം, ഭിക്ഖവേ, മഹാധനവാണിജേന സദ്ധിം ന ഗമിത്ഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ, മഹാധനവാണിജസ്സ വിലുമ്പനത്ഥായ ദ്വീസുപി മഗ്ഗേസു ചോരാ പരിയുട്ഠിംസു, തേന സോ തത്ഥേവ ഠിതോ, മയം പന തം ആപുച്ഛിത്വാ ആഗതാ''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, മഹാധനവാണിജോ ചോരാനം അത്ഥിതായ മഗ്ഗം പരിവജ്ജതി, ജീവിതുകാമോ വിയ പുരിസോ ഹലാഹലം വിസം പരിവജ്ജേതി, ഭിക്ഖുനാപി 'തയോ ഭവാ ചോരേഹി പരിയുട്ഠിതമഗ്ഗസദിസാ'തി ഞത്വാ പാപം പരിവജ്ജേതും വട്ടതീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൩. ''വാണിജോവ ഭയം മഗ്ഗം, അപ്പസത്ഥോ മഹദ്ധനോ;
വിസം ജീവിതുകാമോവ, പാപാനി പരിവജ്ജയേ''തി.

തത്ഥ **ഭയ**ന്തി ഭായിതബ്ബം, ചോരേഹി പരിയുട്ഠിതത്താ സപ്പടിഭയന്തി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ മഹാധനവാണിജോ **അപ്പസത്ഥോ** സപ്പടിഭയം **മഗ്ഗം,** യഥാ ച **ജീവിതുകാമോ** ഹലാഹലം **വിസം** പരിവജ്ജേതി, ഏവം പണ്ഡിതോ ഭിക്ഖു അപ്പമത്തകാനിപി **പാപാനി** പരിവജ്ജേയ്യാതി.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണിംസു, സമ്പത്തമഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

മഹാധനവാണിജവത്ഥു സത്തമം.

൮. കുക്കുടമിത്തനേസാദവത്ഥു

പാണിമ്ഹി ചേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ കുക്കുടമിത്തം നാമ നേസാദം ആരബ്ഭ കഥേസി.

രാജഗഹേ കിര ഏകാ സേട്ഠിധീതാ വയപ്പത്താ സത്തഭൂമികപാസാദസ്സ ഉപരി സിരിഗബ്ഭേ ആരക്ഖണത്ഥായ ഏകം പരിചാരികം ദത്വാ മാതാപിതൂഹി വാസിയമാനാ ഏകദിവസം സായന്ഹസമയേ വാതപാനേന അന്തരവീഥിം ഓലോകേന്തീ പഞ്ച പാസസതാനി പഞ്ച സൂലസതാനി ആദായ മിഗേ വധിത്വാ ജീവമാനം ഏകം കുക്കുടമിത്തം നാമ നേസാദം പഞ്ച മിഗസതാനി വധിത്വാ തേസം മംസേന മഹാസകടം പൂരേത്വാ സകടധുരേ നിസീദിത്വാ മംസവിക്കിണനത്ഥായ നഗരം പവിസന്തം ദിസ്വാ തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ പരിചാരികായ ഹത്ഥേ പണ്ണാകാരം ദത്വാ ''ഗച്ഛ, ഏതസ്സ പണ്ണാകാരം ദത്വാ ഗമനകാലം ഞത്വാ ഏഹീ''തി പേസേസി. സാ ഗന്ത്വാ തസ്സ പണ്ണാകാരം ദത്വാ പുച്ഛി - ''കദാ ഗമിസ്സസീ''തി? സോ ''അജ്ജ മംസം വിക്കിണിത്വാ പാതോവ അസുകദ്വാരേന നാമ നിക്ഖമിത്വാ ഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ. സാ തേന കഥിതകഥം സുത്വാ ആഗന്ത്വാ തസ്സാ ആരോചേസി. സേട്ഠിധീതാ അത്തനാ ഗഹേതബ്ബയുത്തകം വത്ഥാഭരണജാതം സംവിദഹിത്വാ പാതോവ മലിനവത്ഥം നിവാസേത്വാ കുടം ആദായ ദാസീഹി സദ്ധിം ഉദകതിത്ഥം ഗച്ഛന്തീ വിയ നിക്ഖമിത്വാ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ തസ്സാഗമനം

ഓലോകേന്തീ അട്ഠാസി. സോപി പാതോവ സകടം പാജേന്തോ നിക്ഖമി. സാ തസ്സ പച്ഛതോ പച്ഛതോ പായാസി. സോ തം ദിസ്വാ "അഹം തം 'അസുകസ്സ നാമ ധീതാ'തി ന ജാനാമി, മാ മം അനുബന്ധി, അമ്മാ"തി ആഹ. ന മം ത്വം പക്കോസസി, അഹം അത്തനോ ധമ്മതായ ആഗച്ഛാമി, ത്വം തുണ്ഹീ ഹുത്വാ അത്തനോ സകടം പാജേഹീതി. സോ പുനപ്പുനം തം നിവാരേതിയേവ. അഥ നം സാ ആഹ - "സാമി, സിരീ നാമ അത്തനോ സന്തികം ആഗച്ഛന്തീ നിവാരേതും ന വട്ടതീ"തി. സോ തസ്സാ നിസ്സംസയേന ആഗമനകാരണം ഞത്വാ തം സകടം ആരോപേത്വാ അഗമാസി. തസ്സാ മാതാപിതരോ ഇതോ ചിതോ ച പരിയേസാപേത്വാ അപസ്സന്താ "മതാ ഭവിസ്സതീ"തി മതകഭത്തം കരിംസു. സാപി തേന സദ്ധിം സംവാസമന്വായ പടിപാടിയാ സത്ത പുത്തേ വിജായിത്വാ തേ വയപ്പത്തേ ഘരബന്ധനേന ബന്ധി.

അഥേകദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ കുക്കുടമിത്തം സപുത്തം സസുണിസം അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പവിട്ഠം ദിസ്വാ, "കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി ഉപധാരേന്തോ തേസം പന്നരസന്നമ്പി സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ പാതോവ പത്തചീവരം ആദായ തസ്സ പാസട്ഠാനം അഗമാസി . തം ദിവസം പാസേ ബദ്ധോ ഏകമിഗോപി നാഹോസി. സത്ഥാ തസ്സ പാസമൂലേ പദവലഞ്ജം ദസ്സേത്വാ പുരതോ ഏകസ്സ ഗുമ്ബസ്സ ഹേട്ഠാ ഛായായം നിസീദി. കുക്കുടമിത്തോ പാതോവ ധനും ആദായ പാസട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ പാസേ ഓലോകയമാനോ പാസേ ബദ്ധം ഏകമ്പി മിഗം അദിസ്വാ സത്ഥു പദവലഞ്ജം അദ്ദസ. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "കോ മയ്ഹം ബദ്ധമിഗേ മോചേന്തോ വിചരതീ"തി. സോ സത്ഥരി ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ഗച്ഛന്തോ ഗുമ്ബമൂലേ നിസിന്നം സത്ഥാരം ദിസ്വാ, "ഇമിനാ മമ മിഗാ മോചിതാ ഭവിസ്സന്തി, മാരേസ്സാമി ന"ന്തി ധനും ആകഡ്ഢി. സത്ഥാ ധനും ആകഡ്ഢിതും ദത്വാ വിസ്സജ്ജേതും നാദാസി. സോ സരം വിസ്സജ്ജേതുമ്പി ഓരോപേതുമ്പി അസക്കോന്തോ ഫാസുകാഹി ഭിജ്ജന്തീഹി വിയ മുഖതോ ഖേളേന പഗ്ഘരന്തേന കിലന്തരൂപോ അട്ഠാസി. അഥസ്സ പുത്താ ഗേഹം ഗന്ത്വാ "പിതാ നോ ചിരായതി, കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി വത്വാ "ഗച്ഛഥ, താതാ, പിതു സന്തിക"ന്തി മാതരാ പേസിതാ ധനൂനി ആദായ ഗന്ത്വാ പിതരം തഥാഠിതം ദിസ്വാ "അയം നോ പിതു പച്ചാമിത്തോ ഭവിസ്സതീ"തി സത്തപി ജനാ ധനൂനി ആകഡ്ഢിത്വാ ബുദ്ധാനുഭാവേന യഥാ നേസം പിതാ ഠിതോ, തഥേവ അട്ഠംസു. അഥ നേസം മാതാ "കിം നു ഖോ മേ പുത്താപി ചിരായന്തീ"തി വത്വാ സത്തഹി സുണിസാഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ തേ തഥാഠിതേ ദിസ്വാ "കസ്സ നു ഖോ ഇമേ ധനൂനി ആകഡ്ഢിത്വാ ഠിതാ"തി ഓലോകേന്തീ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ - "മാ മേ പിതരം നാസേഥ, മാ മേ പിതരം നാസേഥാ"തി മഹാസദ്ദമകാസി. കുക്കുടമിത്തോ തം സദ്ദം സുത്വാ ചിന്തേസി - "നട്ഠോ വതമ്ഹി, സസുരോ കിര മേ ഏസ, അഹോ മയാ ഭാരിയം കമ്മം കത"ന്തി. പുത്താപിസ്സ "അയ്യകോ കിര നോ ഏസ, അഹോ ഭാരിയം കമ്മം കത"ന്തി ചിന്തയിംസു. കുക്കുടമിത്തോ "അയം സസുരോ മേ"തി മേത്തചിത്തം ഉപട്ഠപേസി, പുത്താപിസ്സ "അയ്യകോ നോ"തി മേത്തചിത്തം ഉപട്ഠപേസും. അഥ തേ നേസം മാതാ സേട്ഠിധീതാ "ഖിപ്പം ധനൂനി ഛഡ്ഡേത്വാ പിതരം മേ ഖമാപേഥാ"തി ആഹ.

സത്ഥാ തേസം മുദുചിത്തതം ഞത്വാ ധനും ഓതാരേതും അദാസി. തേ സബ്ബേ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ "ഖമഥ നോ, ഭന്തേ"തി ഖമാപേത്വാ ഏകമന്തം

നിസീദിംസു. അഥ നേസം സത്ഥാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. ദേസനാവസാനേ കുക്കുടമിത്തോ സദ്ധിം പുത്തേഹി ചേവ സുണിസാഹി ച അത്തപഞ്ചദസമോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം വിഹാരം അഗമാസി. അഥ നം ആനന്ദത്ഥേരോ പുച്ഛി - "ഭന്തേ, കഹം ഗമിത്ഥാ"തി. കുക്കുടമിത്തസ്സ സന്തികം , ആനന്ദാതി. പാണാതിപാതകമ്മസ്സ വോ, ഭന്തേ, അകാരകോ കതോതി. ആമാനന്ദ, സോ അത്തപഞ്ചദസമോ അചലസദ്ധായ പതിട്ഠായ തീസു രതനേസു നിക്കങ്ഖോ ഹുത്വാ പാണാതിപാതകമ്മസ്സ അകാരകോ ജാതോതി. ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - "നനു, ഭന്തേ, ഭരിയാപിസ്സ അത്ഥീ"തി. ആമ, ഭിക്ഖവേ, സാ കുലഗേഹേ കുമാരികാ ഹുത്വാ സോതാപത്തിഫലം പത്താതി. ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും "കുക്കുടമിത്തസ്സ കിര ഭരിയാ കുമാരികകാലേ ഏവ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ സത്ത പുത്തേ ലഭി, സാ ഏത്തകം കാലം സാമികേന 'ധനും ആഹര, സരേ ആഹര, സത്തിം ആഹര, സൂലം ആഹര, ജാലം ആഹരാ'തി വുച്ചമാനാ താനി അദാസി. സോപി തായ ദിന്നാനി ആദായ ഗന്ത്വാ പാണാതിപാതം കരോതി, കിം നു ഖോ സോതാപന്നാപി പാണാതിപാതം കരോന്തീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, "ന, ഭിക്ഖവേ, സോതാപന്നാ പാണാതിപാതം കരോന്തി, സാ പന 'സാമികസ്സ വചനം കരോമീ'തി തഥാ അകാസി. 'ഇദം ഗഹേത്വാ ഏസ ഗന്ത്വാ പാണാതിപാതം കരോതൂ'തി തസ്സാ ചിത്തം നത്ഥി. പാണിതലസ്മിഞ്ഹി വണേ അസതി വിസം ഗണ്ഹന്തസ്സ തം വിസം അനുഡഹിതും ന സക്കോതി, ഏവമേവം അകുസലചേതനായ അഭാവേന പാപം അകരോന്തസ്സ ധനുആദീനി നീഹരിത്വാ ദദതോപി പാപം നാമ ന ഹോതീ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൪. "പാണിമ്ഹി ചേ വണോ നാസ്സ, ഹരേയ്യ പാണിനാ വിസം;
നാബ്ബണം വിസമന്വേതി, നത്ഥി പാപം അകുബ്ബതോ"തി.

തത്ഥ **നാസ്സാ**തി ന ഭവേയ്യ. **ഹരേയ്യാ**തി ഹരിതും സക്കുണേയ്യ. കിം കാരണാ? യസ്മാ **നാബ്ബണം വിസമന്വേതി** അവണഞ്ഹി പാണിം വിസം അന്വേതും ന സക്കോതി, ഏവമേവ ധനുആദീനി നീഹരിത്വാ ദേന്തസ്സാപി അകുസലചേതനായ അഭാവേന പാപം **അകുബ്ബതോ പാപം** നാമ **നത്ഥി,** അവണം പാണിം വിസം വിയ നാസ്സ ചിത്തം പാപം അനുഗച്ഛതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അപരേന സമയേന ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - "കോ നു ഖോ കുക്കുടമിത്തസ്സ സപുത്തസ്സ സസുണിസസ്സ സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സൂപനിസ്സയോ, കേന കാരണേന നേസാദകുലേ നിബ്ബത്തോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ , ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, ഭിക്ഖവേ, അതീതേ കസ്സപദസബലസ്സ ധാതുചേതിയം സംവിദഹന്താ ഏവമാഹംസു - "കിം നു ഖോ ഇമസ്സ ചേതിയസ്സ മത്തികാ ഭവിസ്സതി, കിം ഉദക"ന്തി. അഥ നേസം ഏതദഹോസി - "ഹരിതാലമനോസിലാ മത്തികാ ഭവിസ്സതി, തിലതേലം ഉദക"ന്തി. തേ ഹരിതാലമനോസിലാ കോട്ടേത്വാ തിലതേലേന സംസന്ദിത്വാ ഇട്ഠകായ ഘടേത്വാ സുവണ്ണേന ഖചിത്വാ അന്തോ ചിനിംസു, ബഹിമുഖേ പന ഏകഗ്ഘനസുവണ്ണഇട്ഠകാവ അഹേസും.

ഏകേകോ സതസഹസ്സഗ്ഘനികാ അഹോസി. തേ യാവ ധാതുനിധാനാ ചേതിയേ നിട്ഠിതേ ചിന്തയിംസു - "ധാതുനിധാനകാലേ ബഹുനാ ധനേന അത്ഥോ, കം നു ഖോ ജേട്ഠകം കരോമാ"തി.

അഥേകോ ഗാമവാസികോ സേട്ഠി "അഹം ജേട്ഠകോ ഭവിസ്സാമീ"തി ധാതുനിധാനേ ഏകം ഹിരഞ്ഞകോടിം പക്ഖിപി. തം ദിസ്വാ രട്ഠവാസിനോ "അയം നഗരസേട്ഠി ധനമേവ സംഹരതി, ഏവരൂപേ ചേതിയേ ജേട്ഠകോ ഭവിതും ന സക്കോതി, ഗാമവാസീ പന കോടിധനം പക്ഖിപിത്വാ ജേട്ഠകോ ജാതോ"തി ഉജ്ഝായിംസു. സോ തേസം കഥം സുത്വാ "അഹം ദ്വേ കോടിയോ ദത്വാ ജേട്ഠകോ ഭവിസ്സാമീ"തി ദ്വേ കോടിയോ അദാസി. ഇതരോ "അഹമേവ ജേട്ഠകോ ഭവിസ്സാമീ"തി തിസ്സോ കോടിയോ അദാസി. ഏവം വഡ്ഢേത്വാ വഡ്ഢേത്വാ നഗരവാസീ അട്ഠ കോടിയോ അദാസി. ഗാമവാസിനോ പന ഗേഹേ നവകോടിധനമേവ അത്ഥി, നഗരവാസിനോ ചത്താലീസകോടിധനം. തസ്മാ ഗാമവാസീ ചിന്തേസി - "സചാഹം നവ കോടിയോ ദസ്സാമി, അയം 'ദസ കോടിയോ ദസ്സാമീ'തി വക്ഖതി, അഥ മേ നിദ്ധനഭാവോ പഞ്ഞായിസ്സതീ"തി. സോ ഏവമാഹ - "അഹം ഏത്തകഞ്ച ധനം ദസ്സാമി, സപുത്തദാരോ ച ചേതിയസ്സ ദാസോ ഭവിസ്സാമീ"തി സത്ത പുത്തേ സത്ത സുണിസായോ ഭരിയഞ്ച ഗഹേത്വാ അത്തനാ സദ്ധിം ചേതിയസ്സ നിയ്യാദേസി. രട്ഠവാസിനോ "ധനം നാമ സക്കാ ഉപ്പാദേതും, അയം പന സപുത്തദാരോ അത്താനം നിയ്യാദേസി, അയമേവ ജേട്ഠകോ ഹോതൂ"തി തം ജേട്ഠകം കരിംസു. ഇതി തേ സോളസപി ജനാ ചേതിയസ്സ ദാസാ അഹേസും. രട്ഠവാസിനോ പന തേ ഭുജിസ്സേ അകംസു. ഏവം സന്തേപി ചേതിയമേവ പടിജഗ്ഗിത്വാ യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. തേസു ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവലോകേ വസന്തേസു ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ഭരിയാ തതോ ചവിത്വാ രാജഗഹേ സേട്ഠിനോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സാ കുമാരികാവ ഹുത്വാ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. അദിട്ഠസച്ചസ്സ പന പടിസന്ധി നാമ ഭാരിയാതി തസ്സാ സാമികോ സമ്പരിവത്തമാനോ ഗന്ത്വാ നേസാദകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ സഹ ദസ്സനേനേവ സേട്ഠിധീതരം പുബ്ബസിനേഹോ അജ്ഝോത്ഥരി. വുത്തമ്പി ചേതം -

> "പുബ്ബേവ സന്നിവാസേന, പച്ചുപ്പന്നഹിതേന വാ;
> ഏവം തം ജായതേ പേമം, ഉപ്പലംവ യഥോദകേ"തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൭൪);

സാ പുബ്ബസിനേഹേനേവ നേസാദകുലം അഗമാസി. പുത്താപിസ്സാ ദേവലോകാ ചവിത്വാ തസ്സാ ഏവ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിംസു, സുണിസായോപിസ്സാ തത്ഥ തത്ഥ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ തേസംയേവ ഗേഹം അഗമംസു. ഏവം തേ സബ്ബേപി തദാ ചേതിയം പടിജഗ്ഗിത്വാ തസ്സ കമ്മസ്സാനുഭാവേന സോതാപത്തിഫലം പത്താതി.

കുക്കുടമിത്തനേസാദവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. കോകസുനഖലുദ്ദകവത്ഥു

യോ അപ്പദുട്ഠസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകം നാമ സുനഖലുദ്ദകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഏകദിവസം പുബ്ബണ്ഹസമയേ ധനും ആദായ സുനഖപരിവുതോ അരഞ്ഞം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം പിണ്ഡായ പവിസന്തം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ കുജ്ഝിത്വാ "കാളകണ്ണി മേ ദിട്ഠോ, അജ്ജ കിഞ്ചി ന ലഭിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പക്കാമി. ഥേരോപി ഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ പുന വിഹാരം പായാസി. ഇതരോപി അരഞ്ഞേ വിചരിത്വാ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ പച്ചാഗച്ഛന്തോ പുന ഥേരം ദിസ്വാ "അജ്ജാഹം ഇമം കാളകണ്ണിം ദിസ്വാ അരഞ്ഞം ഗതോ കിഞ്ചി ന ലഭിം, ഇദാനി മേ പുനപി അഭിമുഖോ ജാതോ, സുനഖേഹി നം ഖാദാപേസ്സാമീ"തി സഞ്ഞം ദത്വാ സുനഖേ വിസ്സജ്ജേസി. ഥേരോപി "മാ ഏവം കരി ഉപാസകാ"തി യാചി. സോ "അജ്ജാഹം തവ സമ്മുഖീഭൂതത്താ കിഞ്ചി നാലത്ഥം, പുനപി മേ സമ്മുഖീഭാവമാഗതോസി, ഖാദാപേസ്സാമേവ ത"ന്തി വത്വാ സുനഖേ ഉയ്യോജേസി. ഥേരോ വേഗേന ഏകം രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ പുരിസപ്പമാണേ ഠാനേ നിസീദി. സുനഖാ രുക്ഖം പരിവാരേസും. ലുദ്ദകോ ഗന്ത്വാ "രുക്ഖം അഭിരുഹതോപി തേ മോക്ഖോ നത്ഥീ"തി തം സരതുണ്ഡേന പാദതലേ വിജ്ഝി. ഥേരോ "മാ ഏവം കരോഹീ"തി തം യാചിയേവ. ഇതരോ തസ്സ യാചനം അനാദിയിത്വാ പുനപ്പുനം വിജ്ഝിയേവ. ഥേരോ ഏകസ്മിം പാദതലേ വിജ്ഝിയമാനേ തം ഉക്ഖിപിത്വാ ദുതിയം പാദം ഓലമ്ബിത്വാ തസ്മിം വിജ്ഝിയമാനേ തമ്പി ഉക്ഖിപതി, ഏവമസ്സ സോ യാചനം അനാദിയിത്വാവ ദ്വേപി പാദതലാനി വിജ്ഝിയേവ. ഥേരസ്സ സരീരം ഉക്കാഹി ആദിത്തം വിയ അഹോസി. സോ വേദനാനുവത്തികോ ഹുത്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും നാസക്ഖി, പാരുതചീവരം ഭസ്സന്തമ്പി ന സല്ലക്ഖേസി. തം പതമാനം കോകം സീസതോ പട്ഠായ പരിക്ഖിപന്തമേവ പതി. സുനഖാ "ഥേരോ പതിതോ"തി സഞ്ഞായ ചീവരന്തരം പവിസിത്വാ അത്തനോ സാമികം ലുഞ്ജിത്വാ ഖാദന്താ അട്ഠിമത്താവസേസം കരിംസു. സുനഖാ ചീവരന്തരതോ നിക്ഖമിത്വാ ബഹി അട്ഠംസു.

അഥ നേസം ഥേരോ ഏകം സുക്ഖദണ്ഡകം ഭഞ്ജിത്വാ ഖിപി. സുനഖാ ഥേരം ദിസ്വാ "സാമികോവ അമ്ഹേഹി ഖാദിതോ"തി ഞത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിംസു. ഥേരോ കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേസി "മമ ചീവരന്തരം പവിസിത്വാ ഏസ നട്ഠോ, അരോഗം നു ഖോ മേ സീല"ന്തി. സോ രുക്ഖാ ഓതരിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ആദിതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ - "ഭന്തേ, മമ ചീവരം നിസ്സായ സോ ഉപാസകോ നട്ഠോ, കച്ചി മേ അരോഗം സീലം, അത്ഥി മേ സമണഭാവോ"തി പുച്ഛി. സത്ഥാ തസ്സ വചനം സുത്വാ "ഭിക്ഖു അരോഗം തേ സീലം, അത്ഥി തേ സമണഭാവോ, സോ അപ്പദുട്ഠസ്സ പദുസ്സിത്വാ വിനാസം പത്തോ, ന കേവലഞ്ച ഇദാനേവ, അതീതേപി അപ്പദുട്ഠാനം പദുസ്സിത്വാ വിനാസം പത്തോയേവാ"തി വത്വാ തമത്ഥം പകാസേന്തോ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ കിരേകോ വേജ്ജോ വേജ്ജകമ്മത്ഥായ ഗാമം വിചരിത്വാ കിഞ്ചി കമ്മം അലഭിത്വാ ഛാതജ്ഝത്തോ നിക്ഖമിത്വാ ഗാമദ്വാരേ സമ്ബഹുലേ കുമാരകേ കീളന്തേ ദിസ്വാ "ഇമേ സപ്പേന ഡംസാപേത്വാ തികിച്ഛിത്വാ ആഹാരം ലഭിസ്സാമീ"തി ഏകസ്മിം രുക്ഖബിലേ സീസം നിഹരിത്വാ നിപന്നം സപ്പം ദസ്സേത്വാ, "അമ്ഭോ, കുമാരകാ ഏസോ സാളികപോതകോ, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി ആഹ. അഥേകോ കുമാരകോ സപ്പം ഗീവായം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ നീഹരിത്വാ തസ്സ സപ്പഭാവം ഞത്വാ വിരവന്തോ അവിദൂരേ ഠിതസ്സ വേജ്ജസ്സ

മത്ഥകേ ഖിപി. സപ്പോ വേജ്ജസ്സ ഖന്ധട്ഠികം പരിക്ഖിപിത്വാ ദള്ഹം ഡംസിത്വാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി, ഏവമേസ കോകോ സുനഖലുദ്ദകോ പുബ്ബേപി അപ്പദുട്ഠസ്സ പദുസ്സിത്വാ വിനാസം പത്തോയേവാതി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൫. ''യോ അപ്പദുട്ഠസ്സ നരസ്സ ദുസ്സതി, സുദ്ധസ്സ പോസസ്സ അനങ്ഗണസ്സ;
തമേവ ബാലം പച്ചേതി പാപം, സുഖുമോ രജോ പടിവാതംവ ഖിത്തോ''തി.

തത്ഥ **അപ്പദുട്ഠസ്സാതി** അത്തനോ വാ സബ്ബസത്താനം വാ അദുട്ഠസ്സ. **നരസ്സാതി** സത്തസ്സ. **ദുസ്സതീതി** അപരജ്ഝതി. **സുദ്ധസ്സാതി** നിരപരാധസ്സേവ. **പോസസ്സാതി** ഇദമ്പി അപരേനാകാരേന സത്താധിവചനമേവ. **അനങ്ഗണസ്സാതി** നിക്കിലേസസ്സ. **പച്ചേതീതി** പതിഏതി. **പടിവാതന്തി** യഥാ ഏകേന പുരിസേന പടിവാതേ ഠിതം പഹരിതുകാമതായ **ഖിത്തോ സുഖുമോ രജോതി** തമേവ പുരിസം പച്ചേതി, തസ്സേവ ഉപരി പതതി, ഏവമേവ യോ പുഗ്ഗലോ അപദുട്ഠസ്സ പുരിസസ്സ പാണിപ്പഹരാദീനി ദദന്തോ പദുസ്സതി, **തമേവ ബാലം** ദിട്ഠേവ ധമ്മേ, സമ്പരായേ വാ നിരയാദീസു വിപച്ചമാനം തം **പാപം** വിപാകദുക്ഖവസേന പച്ചേതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

കോകസുനഖലുദ്ദകവത്ഥു നവമം.

൧൦. മണികാരകുലൂപകതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

ഗബ്ഭമേകേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മണികാരകുലൂപകം തിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഥേരോ ഏകസ്സ മണികാരസ്സ കുലേ ദ്വാദസ വസ്സാനി ഭുഞ്ജി. തസ്മിം കുലേ ജയമ്പതികാ മാതാപിതുട്ഠാനേ ഠത്വാ ഥേരം പടിജഗ്ഗിംസു. അഥേകദിവസം സോ മണികാരോ ഥേരസ്സ പുരതോ മംസം ഛിന്ദന്തോ നിസിന്നോ ഹോതി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ പസേനദി കോസലോ ഏകം മണിരതനം ''ഇമം ധോവിത്വാ വിജ്ഝിത്വാ പഹിണതൂ''തി പേസേസി. മണികാരോ സലോഹിതേനേവ ഹത്ഥേന തം പടിഗ്ഗഹേത്വാ പേളായ ഉപരി ഠപേത്വാ ഹത്ഥധോവനത്ഥം അന്തോ പാവിസി. തസ്മിം പന ഗേഹേ പോസാവനിയകോഞ്ചസകുണോ അത്ഥി. സോ ലോഹിതഗന്ധേന മംസസഞ്ഞായ തം മണിം ഥേരസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ ഗിലി. മണികാരോ ആഗന്ത്വാ മണിം അപസ്സന്തോ ''മണി കേന ഗഹിതോ''തി ഭരിയഞ്ച പുത്തകേ ച പടിപാടിയാ പുച്ഛിത്വാ തേഹി ''ന ഗണ്ഹാമാ''തി വുത്തേ ''ഥേരേന ഗഹിതോ ഭവിസ്സതീ''തി. ചിന്തേത്വാ ഭരിയായ സദ്ധിം മന്തേസി - ''ഥേരേന മണി ഗഹിതോ ഭവിസ്സതീ''തി. സാ, സാമി, മാ ഏവം അവച, ഏത്തകം കാലം മയാ ഥേരസ്സ ന കിഞ്ചി വജ്ജം ദിട്ഠപുബ്ബം, ന സോ മണിം ഗണ്ഹാതീതി. മണികാരോ ഥേരം പുച്ഛി - ''ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഠാനേ മണിരതനം തുമ്ഹേഹി ഗഹിത''ന്തി. ന ഗണ്ഹാമി, ഉപാസകാതി. ഭന്തേ, ന ഇധ അഞ്ഞോ അത്ഥി, തുമ്ഹേഹിയേവ ഗഹിതോ

ഭവിസ്സതി, ദേഥ മേ മണിരതനന്തി. സോ തസ്മിം അസമ്പടിച്ഛന്തേ പുന ഭരിയം ആഹ - "ഥേരേനേവ മണി ഗഹിതോ, പീള്ത്വാ നം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി. സാ, സാമി, മാ നോ നാസയി, വരം അമ്ഹേഹി ദാസബ്യം ഉപഗന്തും, ന ച ഥേരം ഏവരൂപം വത്തുന്തി. സോ "സബ്ബേവ മയം ദാസത്തം ഉപഗച്ഛന്താ മണിമൂലം ന അഗ്ഘാമാ"തി രജ്ജും ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ സീസം വേഠേത്വാ ദണ്ഡേന ഘട്ടേസി. ഥേരസ്സ സീസതോ ച കണ്ണനാസാഹി ച ലോഹിതം പഗ്ഘരി, അക്ഖീനി നിക്ഖമനാകാരപ്പത്താനി അഹേസും, സോ വേദനാപമത്തോ ഭൂമിയം പതി. കോഞ്ചോ ലോഹിതഗന്ധേനാ ഗന്ത്വാ ലോഹിതം പിവി. അഥ നം മണികാരോ ഥേരേ ഉപ്പന്നകോധവേഗേന "ത്വം കിം കരോസീ"തി പാദേന പഹരിത്വാ ഖിപി. സോ ഏകപ്പഹാരേനേവ മരിത്വാ ഉത്താനോ അഹോസി.

ഥേരോ തം ദിസ്വാ, ഉപാസക, സീസേ വേഠനം താവ മേ സിഥിലം കത്വാ ഇമം കോഞ്ചം ഓലോകേഹി "മതോ വാ, നോ വാ"തി. അഥ നം സോ ആഹ - "ഏസോ വിയ ത്വമ്പി മരിസ്സസീ"തി. ഉപാസക, ഇമിനാ സോ മണി ഗിലിതോ, സചേ അയം ന അമരിസ്സാ, ന തേ അഹം മരന്തോപി മണിം ആചിക്ഖിസ്സന്തി. സോ തസ്സ ഉദരം ഫാലേത്വാ മണിം ദിസ്വാ പവേധേന്തോ സംവിഗ്ഗമാനസോ ഥേരസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ "ഖമഥ, മേ, ഭന്തേ, അജാനന്തേന മയാ കത"ന്തി ആഹ. ഉപാസക, നേവ തുയ്ഹം ദോസോ അത്ഥി, ന മയ്ഹം, വട്ടസ്സേവേസ ദോസോ, ഖമാമി തേതി. ഭന്തേ, സചേ മേ ഖമഥ, പകതിനിയാമേനേവ മേ ഗേഹേ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാതി. "ഉപാസക, ന ദാനാഹം ഇതോ പട്ഠായ പരേസം ഗേഹസ്സ അന്തോഛദനം പവിസിസ്സാമി, അന്തോഗേഹപവേസനസ്സേവ ഹി അയം ദോസോ, ഇതോ പട്ഠായ പാദേസു ആവഹന്തേസു ഗേഹദ്വാരേ ഠിതോവ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി വത്വാ ധുതങ്ഗം സമാദായ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"പച്ചതി മുനിനോ ഭത്തം, ഥോകം ഥോകം കുലേ കുലേ;
പിണ്ഡികായ ചരിസ്സാമി, അത്ഥി ജങ്ഘബലം മമാ"തി. (ഥേരഗാം ൨൪൮)
-

ഇദഞ്ച പന വത്വാ ഥേരോ തേനേവ ബ്യാധിനാ ന ചിരസ്സേവ പരിനിബ്ബായി. കോഞ്ചോ മണികാരസ്സ ഭരിയായ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. മണികാരോ കാലം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തി. മണികാരസ്സ ഭരിയാ ഥേരേ മുദുചിത്തതായ കാലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം തേസം അഭിസമ്പരായം പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ, "ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചേ ഗബ്ഭേ നിബ്ബത്തന്തി, ഏകച്ചേ പാപകാരിനോ നിരയേ നിബ്ബത്തന്തി, ഏകച്ചേ കതകല്യാണാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തന്തി, അനാസവാ പന പരിനിബ്ബായന്തീ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഫവ്ന്ന. "ഗബ്ഭമേകേ ഉപ്പജ്ജന്തി, നിരയം പാപകമ്മിനോ;
സഗ്ഗം സുഗതിനോ യന്തി, പരിനിബ്ബന്തി അനാസവാ"തി.

തത്ഥ **ഗബ്ഭന്തി** ഇധ മനുസ്സഗബ്ഭോവ അധിപ്പേതോ. സേസമേത്ഥ ഉത്താനത്ഥമേവ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മണികാരകുലൂപകതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു ദസമം.

൧൧. തയോജനവത്ഥു

ന അന്തലിക്ഖേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തയോ ജനേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സത്ഥരി കിര ജേതവനേ വിഹരന്തേ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു ദസ്സനത്ഥായ ആഗച്ഛന്താ ഏകം ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസിംസു. ഗാമവാസിനോ തേ സമ്പത്തേ ആദായ ആസനസാലായ നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ പിണ്ഡപാതവേലം ആഗമയമാനാ ധമ്മം സുണന്താ നിസീദിംസു. തസ്മിം ഖണേ ഭത്തം പചിത്വാ സൂപബ്യഞ്ജനം ധൂപയമാനായ ഏകിസ്സാ ഇത്ഥിയാ ഭാജനതോ അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠഹിത്വാ ഛദനം ഗണ്ഹി. തതോ ഏകം തിണകരളം ഉട്ഠഹിത്വാ ജലമാനം ആകാസം പക്ഖന്ദി. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ കാകോ ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ തത്ഥ ഗീവം പവേസേത്വാ തിണവല്ലിവേഠിതോ ഝായിത്വാ ഗാമമജ്ഝേ പതി . ഭിക്ഖൂ തം ദിസ്വാ "അഹോ ഭാരിയം കമ്മം, പസ്സഥാവുസോ, കാകേന പത്തം വിപ്പകാരം, ഇമിനാ കതകമ്മം അഞ്ഞത്ര സത്ഥാരാ കോ ജാനിസ്സതി, സത്ഥാരമസ്സ കമ്മം പുച്ഛിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ പക്കമിംസു.

അപരേസമ്പി ഭിക്ഖൂനം സത്ഥു ദസ്സനത്ഥായ നാവം അഭിരുയ്ഹ ഗച്ഛന്താനം നാവാ സമുദ്ദേ നിച്ചലാ അട്ഠാസി. മനുസ്സാ "കാളകണ്ണിനാ ഏത്ഥ ഭവിതബ്ബ"ന്തി സലാകം വിചാരേസും. നാവികസ്സ ച ഭരിയാ പഠമവയേ ഠിതാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ, സലാകാ തസ്സാ പാപുണി. "സലാകം പുന വിചാരേഥാ"തി വത്വാ യാവതതിയം വിചാരേസും, തിക്ഖത്തുമ്പി തസ്സാ ഏവ പാപുണി. മനുസ്സാ "കിം, സാമീ"തി നാവികസ്സ മുഖം ഓലോകേസും. നാവികോ "ന സക്കാ ഏകിസ്സാ അത്ഥായ മഹാജനം നാസേതും, ഉദകേ നം ഖിപഥാ"തി ആഹ. സാ ഗഹേത്വാ ഉദകേ ഖിപിയമാനാ മരണഭയതജ്ജിതാ വിരവം അകാസി. തം സുത്വാ നാവികോ കോ അത്ഥോ ഇമിസ്സാ ആഭരണേഹി നട്ഠേഹി, സബ്ബാഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ ഏകം പിലോതികം നിവാസാപേത്വാ ഛഡ്ഡേഥ നം, അഹം പനേതം ഉദകപിട്ഠേ പ്ലവമാനം ദട്ഠും ന സക്ഖിസ്സാമീ തസ്മാ യഥാ നം അഹം ന പസ്സാമി, തഥാ ഏകം വാലുകകുടം ഗീവായ ബന്ധിത്വാ സമുദ്ദേ ഖിപഥാതി. തേ തഥാ കരിംസു. തമ്പി പതിതട്ഠാനേയേവ മച്ഛകച്ഛപാ വിലുമ്പിംസു. ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം ഞത്വാ "ഠപേത്വാ സത്ഥാരം കോ അഞ്ഞോ ഏതിസ്സാ ഇത്ഥിയാ കതകമ്മം ജാനിസ്സതി, സത്ഥാരം തസ്സാ കമ്മം പുച്ഛിസ്സാമാ"തി ഇച്ഛിതട്ഠാനം പത്വാ നാവാതോ ഓരുയ്ഹ പക്കമിംസു.

അപരേപി സത്ത ഭിക്ഖൂ സത്ഥു ദസ്സനത്ഥായ ഗച്ഛന്താ സായം ഏകം വിഹാരം പവിസിത്വാ വസനട്ഠാനം പുച്ഛിംസു. ഏകസ്മിഞ്ച ലേണേ സത്ത മഞ്ചാ ഹോന്തി. തേസം തദേവ ലഭിത്വാ തത്ഥ നിപന്നാനം രത്തിഭാഗേ കൂടാഗാരമത്തോ പാസാണോ പവട്ടമാനോ ആഗന്ത്വാ ലേണദ്വാരം പിദഹി. നേവാസികാ ഭിക്ഖൂ "മയം ഇമം ലേണം ആഗന്തുകഭിക്ഖൂനം പാപയിമ്ഹാ, അയഞ്ച മഹാപാസാണോ ലേണദ്വാരം പിദഹന്തോ അട്ഠാസി, അപനേസ്സാമ ന"ന്തി സമന്താ സത്തഹി ഗാമേഹി മനുസ്സേ സന്നിപാതേത്വാ വായമന്താപി ഠാനാ ചാലേതും നാസക്ഖിംസു. അന്തോ പവിട്ഠഭിക്ഖൂപി വായമിംസുയേവ. ഏവം സന്തേപി സത്താഹം പാസാണം ചാലേതും നാസക്ഖിംസു. ആഗന്തുകാ

സത്താഹം ഛാതജ്ഝത്താ മഹാദുക്ഖം അനുഭവിംസു. സത്തമേ ദിവസേ പാസാണോ സയമേവ പവട്ടിത്വാ അപഗതോ. ഭിക്ഖൂ നിക്ഖമിത്വാ "അമ്ഹാകം ഇമം പാപം അഞ്ഞത്ര സത്ഥാരാ കോ ജാനിസ്സതി, സത്ഥാരം പുച്ഛിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ പക്കമിംസു. തേ പുരിമേഹി സദ്ധിം അന്തരാമഗ്ഗേ സമാഗന്ത്വാ സബ്ബേ ഏകതോവ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ സത്ഥാരാ കതപടിസന്ഥാരാ അത്തനാ അത്തനാ ദിട്ഠാനുഭൂതാനി കാരണാനി പടിപാടിയാ പുച്ഛിംസു.

സത്ഥാപി തേസം പടിപാടിയാ ഏവം ബ്യാകാസി - "ഭിക്ഖവേ, സോ താവ കാകോ അത്തനാ കതകമ്മമേവ അനുഭോസി. അതീതകാലേ ഹി ബാരാണസിയം ഏകോ കസ്സകോ അത്തനോ ഗോണം ദമേന്തോ ദമേതും നാസക്ഖി. സോ ഹിസ്സ ഗോണോ ഥോകം ഗന്ത്വാ നിപജ്ജി, പോഥേത്വാ ഉട്ഠാപിതോപി ഥോകം ഗന്ത്വാ പുനപി തഥേവ നിപജ്ജി. സോ വായമിത്വാ തം ദമേതും അസക്കോന്തോ കോധാഭിഭൂതോ ഹുത്വാ 'ഇതോ ദാനി പട്ഠായ സുഖം നിപജ്ജിസ്സസീ'തി പലാലപിണ്ഡം വിയ കരോന്തോ പലാലേന തസ്സ ഗീവം പലിവേഠേത്വാ അഗ്ഗിമദാസി, ഗോണോ തത്ഥേവ ഝായിത്വാ മതോ. തദാ, ഭിക്ഖവേ, തേന കാകേന തം പാപകമ്മം കതം. സോ തസ്സ വിപാകേന ദീഘരത്തം നിരയേ പച്ചിത്വാ വിപാകാവസേസേന സത്തക്ഖത്തും കാകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഏവമേവ ആകാസേ ഝായിത്വാവ മതോ"തി.

സാപി, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥീ അത്തനാ കതകമ്മമേവ അനുഭോസി. സാ ഹി അതീതേ ബാരാണസിയം ഏകസ്സ ഗഹപതികസ്സ ഭരിയാ ഉദകഹരണകോട്ടനപചനാദീനി സബ്ബകിച്ചാനി സഹത്ഥേനേവ അകാസി. തസ്സാ ഏകോ സുനഖോ തം ഗേഹേ സബ്ബകിച്ചാനി കുരുമാനം ഓലോകേന്തോവ നിസീദതി. ഖേത്തേ ഭത്തം ഹരന്തിയാ ദാരുപണ്ണാദീനം വാ അത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗച്ഛന്തിയാ തായ സദ്ധിംയേവ ഗച്ഛതി. തം ദിസ്വാ ദഹരമനുസ്സാ "അമ്ഭോ നിക്ഖന്തോ സുനഖലുദ്ദകോ, അജ്ജ മയം മംസേന ഭുഞ്ജിസ്സാമാ"തി ഉപ്പണ്ഡേന്തി. സാ തേസം കഥായ മങ്കു ഹുത്വാ സുനഖം ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പഹരിത്വാ പലാപേതി, സുനഖോ നിവത്തിത്വാ പുന അനുബന്ധതി. സോ കിരസ്സാ തതിയേ അത്തഭാവേ ഭത്താ അഹോസി, തസ്മാ സിനേഹം ഛിന്ദിതും ന സക്കോതി. കിഞ്ചാപി ഹി അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ ജായാ വാ പതി വാ അഭൂതപുബ്ബാ നാമ നത്ഥി, അവിദൂരേ പന അത്തഭാവേ ഞാതകേസു അധിമത്തോ സിനേഹോ ഹോതി, തസ്മാ സോ സുനഖോ തം വിജഹിതും ന സക്കോതി. സാ തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ ഖേത്തം സാമികസ്സ യാഗും ഹരമാനാ രജ്ജും ഉച്ഛങ്ഗേ ഠപേത്വാ അഗമാസി, സുനഖോ തായേവ സദ്ധിം ഗതോ. സാ സാമികസ്സ യാഗും ദത്വാ തുച്ഛകുടം ആദായ ഏകം ഉദകട്ഠാനം ഗന്ത്വാ കുടം വാലുകായ പൂരേത്വാ സമീപേ ഓലോകേത്വാ ഠിതസ്സ സുനഖസ്സ സദ്ദമകാസി. സുനഖോ "ചിരസ്സം വത മേ അജ്ജ മധുരകഥാ ലദ്ധാ"തി നങ്ഗുട്ഠം ചാലേന്തോ തം ഉപസങ്കമി. സാ തം ഗീവായം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ ഏകായ രജ്ജുകോടിയാ കുടം ബന്ധിത്വാ ഏകം രജ്ജുകോടിം സുനഖസ്സ ഗീവായം ബന്ധിത്വാ കുടം ഉദകാഭിമുഖം പവട്ടേസി. സുനഖോ കുടം അനുബന്ധന്തോ ഉദകേ പതിത്വാ തത്ഥേവ കാലമകാസി. സാ തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന ദീഘരത്തം നിരയേ പച്ചിത്വാ വിപാകാവസേസേന അത്തഭാവസതേ വാലുകകുടം ഗീവായം ബന്ധിത്വാ ഉദകേ പക്ഖിത്താ കാലമകാസീതി.

തുമ്ഹേഹിപി, ഭിക്ഖവേ, അത്തനാ കതകമ്മമേവ അനുഭൂതം. അതീതസ്മിഞ്ഹി ബാരാണസിവാസിനോ സത്ത ഗോപാലകദാരകാ ഏകസ്മിം അടവിപദേസേ സത്താഹവാരേന ഗാവിയോ വിചരന്താ ഏകദിവസം ഗാവിയോ വിചാരേത്വാ ആഗച്ഛന്താ ഏകം മഹാഗോധം ദിസ്വാ അനുബന്ധിംസു. ഗോധാ പലായിത്വാ ഏകം വമ്മികം പാവിസി. തസ്സ പന വമ്മികസ്സ സത്ത ഛിദ്ദാനി, ദാരകാ ''മയം ദാനി ഗഹേതും ന സക്ഖിസ്സാമ, സ്വേ ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി ഏകേകോ ഏകേകം സാഖഭങ്ഗമുട്ഠിം ആദായ സത്തപി ജനാ സത്ത ഛിദ്ദാനി പിദഹിത്വാ പക്കമിംസു . തേ പുനദിവസേ തം ഗോധം അമനസികത്വാ അഞ്ഞസ്മിം പദേസേ ഗാവിയോ വിചാരേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ഗാവിയോ ആദായ ഗച്ഛന്താ തം വമ്മികം ദിസ്വാ സതിം പടിലഭിത്വാ ''കാ നു ഖോ തസ്സാ ഗോധായ പവത്തീ''തി അത്തനാ അത്തനാ പിദഹിതാനി ഛിദ്ദാനി വിവരിംസു. ഗോധാ ജീവിതേ നിരാലയാ ഹുത്വാ അട്ഠിചമ്മാവസേസാ പവേധമാനാ നിക്ഖമി. തേ തം ദിസ്വാ അനുകമ്പം കത്വാ ''മാ നം മാരേഥ, സത്താഹം ഛിന്നഭത്താ ജാതാ''തി തസ്സാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജിത്വാ ''സുഖേന ഗച്ഛാഹീ''തി വിസ്സജ്ജേസും. തേ ഗോധായ അമാരിതത്താ നിരയേ താവ ന പച്ചിംസു. തേ പന സത്ത ജനാ ഏകതോ ഹുത്വാ ചുദ്ദസസു അത്തഭാവേസു സത്ത സത്ത ദിവസാനി ഛിന്നഭത്താ അഹേസും. തദാ, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേഹി സത്തഹി ഗോപാലകേഹി ഹുത്വാ തം കമ്മം കതന്തി. ഏവം സത്ഥാ തേഹി പുട്ഠപുട്ഠം പഞ്ഹം ബ്യാകാസി.

അഥേകോ ഭിക്ഖു സത്ഥാരം ആഹ - ''കിം പന, ഭന്തേ, പാപകമ്മം കത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിതസ്സപി സമുദ്ദം പക്ഖന്ദസ്സാപി പബ്ബതന്തരം പവിട്ഠസ്സാപി മോക്ഖോ നത്ഥീ''തി. സത്ഥാ ''ഏവമേതം, ഭിക്ഖവേ, ആകാസാദീസുപി ഏകപദേസോപി നത്ഥി, യത്ഥ ഠിതോ പാപകമ്മതോ മുച്ചേയ്യാ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൭. ''ന അന്തലിക്ഖേ ന സമുദ്ദമജ്ഝേ, ന പബ്ബതാനം വിവരം പവിസ്സ;
ന വിജ്ജതീ സോ ജഗതിപ്പദേസോ, യത്ഥട്ഠിതോ മുച്ചേയ്യ പാപകമ്മാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേ ഹി കോചി ''ഇമിനാ ഉപായേന പാപകമ്മതോ മുച്ചിസ്സാമീ''തി **അന്തലിക്ഖേ** വാ നിസീദേയ്യ, ചതുരാസീതിയോജനസഹസ്സഗമ്ഭീരം മഹാസമുദ്ദം വാ പവിസേയ്യ, പബ്ബതന്തരേ വാ നിസീദേയ്യ, നേവ പാപകമ്മതോ **മുച്ചേയ്യ**. പുരത്ഥിമാദീസു ജഗതിപദേസേസു പഥവീഭാഗേസു ന സോ വാലഗ്ഗമത്തോപി ഓകാസോ അത്ഥി, യത്ഥ ഠിതോ പാപകമ്മതോ മുച്ചിതും സക്കുണേയ്യാതി.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു, സമ്പത്തമഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

തയോജനവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. സുപ്പബുദ്ധസക്യവത്ഥു

ന അന്തലിക്ഖേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ നിഗ്രോധാരാമേ വിഹരന്തോ സുപ്പബുദ്ധം സക്കം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര “അയം മമ ധീതരം ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖന്തോ ച, മമ പുത്തം പബ്ബാജേത്വാ തസ്സ വേരിട്ഠാനേ ഠിതോ ചാ”തി ഇമേഹി ദ്വീഹി കാരണേഹി സത്ഥരി ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ഏകദിവസം “ന ദാനിസ്സ നിമന്തനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിതും ദസ്സാമീ”തി ഗമനമഗ്ഗം പിദഹിത്വാ അന്തരവീഥിയം സുരം പിവന്തോ നിസീദി. അഥസ്സ സത്ഥരി ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതേ തം ഠാനം ആഗതേ “സത്ഥാ ആഗതോ”തി ആരോചേസും . സോ ആഹ - “പുരതോ ഗച്ഛാതി തസ്സ വദേഥ, നായം മയാ മഹല്ലകതരോ, നാസ്സ മഗ്ഗം ദസ്സാമീ”തി പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോപി തഥേവ വത്വാ നിസീദി. സത്ഥാ മാതുലസ്സ സന്തികാ മഗ്ഗം അലഭിത്വാ തതോ നിവത്തി. സോപി ഏകം ചരപുരിസം പേസേസി “ഗച്ഛ, തസ്സ കഥം സുത്വാ ഏഹീ”തി. സത്ഥാപി നിവത്തന്തോ സിതം കത്വാ ആനന്ദത്ഥേരേന “കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, സിതസ്സ പാതുകമ്മസ്സ പച്ചയോ”തി പുട്ഠോ ആഹ - “പസ്സസി, ആനന്ദ, സുപ്പബുദ്ധ”ന്തി. പസ്സാമി, ഭന്തേതി. ഭാരിയം തേന കമ്മം കതം മാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ മഗ്ഗം അദേന്തേന, ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ഹേട്ഠാപാസാദേ സോപാനപാദമൂലേ പഥവിം പവിസിസ്സതീതി. ചരപുരിസോ തം കഥം സുത്വാ സുപ്പബുദ്ധസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “കിം മമ ഭാഗിനേയ്യേന നിവത്തന്തേന വുത്ത”ന്തി പുട്ഠോ യഥാസുതം ആരോചേസി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ന ദാനി മമ ഭാഗിനേയ്യസ്സ കഥായ ദോസോ അത്ഥി, അദ്ധാ യം സോ വദതി, തം തഥേവ ഹോതി. ഏവം സന്തേപി നം ഇദാനി മുസാവാദേന നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി. സോ ഹി മം ‘സത്തമേ ദിവസേ പഥവിം പവിസിസ്സതീ’തി അനിയമേന അവത്വാ ‘ഹേട്ഠാപാസാദേ സോപാനപാദമൂലേ പഥവിം പവിസിസ്സതീ’”തി ആഹ. “ഇതോ ദാനി പട്ഠായാഹം തം ഠാനം ന ഗമിസ്സാമി, അഥ നം തസ്മിം ഠാനേ പഥവിം അപവിസിത്വാ മുസാവാദേന നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി അത്തനോ ഉപഭോഗജാതം സബ്ബം സത്തഭൂമികപാസാദസ്സ ഉപരി ആരോപേത്വാ സോപാനം ഹരാപേത്വാ ദ്വാരം പിദഹാപേത്വാ ഏകേകസ്മിം ദ്വാരേ ദ്വേ ദ്വേ മല്ലേ ഠപേത്വാ “സചാഹം പമാദേന ഹേട്ഠാ ഓരോഹിതുകാമോ ഹോമി, നിവാരേയ്യാഥ മ”ന്തി വത്വാ സത്തമേ പാസാദതലേ സിരിഗബ്ഭേ നിസീദി. സത്ഥാ തം പവത്തിം സുത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, സുപ്പബുദ്ധോ ന കേവലം പാസാദതലേ വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേ വാ നിസീദതു, നാവായ വാ സമുദ്ദം പക്ഖന്ദതു, പബ്ബതന്തരം വാ പവിസതു, ബുദ്ധാനം കഥായ ദ്വിധാഭാവോ നാമ നത്ഥി, മയാ വുത്തട്ഠാനേയേവ സോ പഥവിം പവിസിസ്സതീ”തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൮. “ന അന്തലിക്ഖേ ന സമുദ്ദമജ്ഝേ, ന പബ്ബതാനം വിവരം പവിസ്സ;
ന വിജ്ജതീ സോ ജഗതിപ്പദേസോ, യത്ഥട്ഠിതം നപ്പസഹേയ്യ മച്ചൂ”തി.

തത്ഥ **യത്ഥ ഠിതം നപ്പസഹേയ്യ, മച്ചൂ**തി യസ്മിം പദേസേ ഠിതം മരണം നപ്പസഹേയ്യ നാഭിഭവേയ്യ, കേസഗ്ഗമത്തോപി പഥവിപ്പദേസോ നത്ഥി. സേസം പുരിമസദിസമേവാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സത്തമേ ദിവസേ സത്ഥു ഭിക്ഖാചാരമഗ്ഗസ്സ നിരുദ്ധവേലായ ഹേട്ഠാപാസാദേ സുപ്പബുദ്ധസ്സ മങ്ഗലസ്സോ ഉദ്ദാമോ ഹുത്വാ തം തം ഭിത്തിം പഹരി. സോ ഉപരി നിസിന്നോവസ്സ സദ്ദം സുത്വാ “കിമേത”ന്തി പുച്ഛി. “മങ്ഗലസ്സോ ഉദ്ദാമോ”തി. സോ പനസ്സോ സുപ്പബുദ്ധം ദിസ്വാവ സന്നിസീദതി.

അഥ നം സോ ഗണ്ഹിതുകാമോ ഹുത്വാ നിസിന്നട്ഠാനാ ഉട്ഠായ ദ്വാരാഭിമുഖോ അഹോസി, ദ്വാരാനി സയമേവ വിവടാനി, സോപാനം സകട്ഠാനേയേവ ഠിതം. ദ്വാരേ ഠിതാ മല്ലാ തം ഗീവായം ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാഭിമുഖം ഖിപിംസു. ഏതേനുപായേന സത്തസുപി തലേസു ദ്വാരാനി സയമേവ വിവടാനി, സോപാനാനി യഥാഠാനേ ഠിതാനി. തത്ഥ തത്ഥ മല്ലാ തം ഗീവായമേവ ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാഭിമുഖം ഖിപിംസു. അഥ നം ഹേട്ഠാപാസാദേ സോപാനപാദമൂലം സമ്പത്തമേവ മഹാപഥവീ വിവരമാനാ ഭിജ്ജിത്വാ സമ്പടിച്ഛി, സോ ഗന്ത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തീതി.

സുപ്പബുദ്ധസക്യവത്ഥു ദ്വാദസമം.

പാപവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നവമോ വഗ്ഗോ.

൧൦. ദണ്ഡവഗ്ഗോ

൧. ഛബ്ബഗ്ഗിയഭിക്ഖുവത്ഥു

സബ്ബേ തസന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്തരസവഗ്ഗിയേഹി സേനാസനേ പടിജഗ്ഗിതേ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ''നിക്ഖമഥ, മയം മഹല്ലകതരാ, അമ്ഹാകം ഏതം പാപുണാതീ''തി വത്വാ തേഹി ''ന മയം ദസ്സാമ, അമ്ഹേഹി പഠമം പടിജഗ്ഗിത''ന്തി വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ പഹരിംസു. സത്തരസവഗ്ഗിയാ മരണഭയതജ്ജിതാ മഹാവിരവം വിരവിംസു. സത്ഥാ തേസം സദ്ദം സുത്വാ ''കിം ഇദ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇദം നാമാ''തി ആരോചിതേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖുനാ നാമ ഏവം കത്തബ്ബം, യോ കരോതി, സോ ഇമം നാമ ആപത്തിം ആപജ്ജതീ''തി **പഹാരദാനസിക്ഖാപദം** (പാചി॰ ൪൪൯ ആദയോ) പഞ്ഞാപേത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ 'യഥാ അഹം, തഥേവ അഞ്ഞേപി ദണ്ഡസ്സ തസന്തി, മച്ചുനോ ഭായന്തീ'തി ഞത്വാ പരോ ന പഹരിതബ്ബോ, ന ഘാതേതബ്ബോ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൯. ''സബ്ബേ തസന്തി ദണ്ഡസ്സ, സബ്ബേ ഭായന്തി മച്ചുനോ;
അത്താനം ഉപമം കത്വാ, ന ഹനേയ്യ ന ഘാതയേ''തി.

തത്ഥ **സബ്ബേ തസന്തീ**തി സബ്ബേപി സത്താ അത്തനി ദണ്ഡേ പതന്തേ തസ്സ ദണ്ഡസ്സ തസന്തി. **മച്ചുനോ**തി മരണസ്സാപി **ഭായന്തി**യേവ. ഇമിസ്സാ ച ദേസനായ ബ്യഞ്ജനം നിരവസേസം, അത്ഥോ പന സാവസേസോ. യഥാ ഹി രഞ്ഞാ ''സബ്ബേ സന്നിപതന്തൂ''തി ഭേരിയാ ചരാപിതായപി രാജമഹാമത്തേ ഠപേത്വാ സേസാ സന്നിപതന്തി, ഏവമിധ ''സബ്ബേ തസന്തീ''തി വുത്തേപി ഹത്ഥാജാനേയ്യോ അസ്സാജാനേയ്യോ ഉസഭാജാനേയ്യോ ഖീണാസവോതി ഇമേ ചത്താരോ ഠപേത്വാ അവസേസാവ തസന്തീതി വേദിതബ്ബാ. ഇമേസു ഹി ഖീണാസവോ സക്കായദിട്ഠിയാ പഹീനത്താ മരണകസത്തം അപസ്സന്തോ ന ഭായതി, ഇതരേ തയോ സക്കായദിട്ഠിയാ ബലവത്താ അത്തനോ പടിപക്ഖഭൂതം സത്തം അപസ്സന്താ ന ഭായന്തീതി. **ന ഹനേയ്യ ന ഘാതയേ**തി യഥാ അഹം , ഏവം അഞ്ഞേപി സത്താതി നേവ പരം പഹരേയ്യ ന പഹരാപേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഛബ്ബഗ്ഗിയഭിക്ഖുവത്ഥു പഠമം.

൨. ഛബ്ബഗ്ഗിയഭിക്ഖുവത്ഥു

സബ്ബേ തസന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേയേവ ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ തേനേവ കാരണേന പുരിമസിക്ഖാപദേ സത്തരസവഗ്ഗിയേ പഹരിംസു. തേനേവ കാരണേന തേസം തലസത്തികം ഉഗ്ഗിരിംസു. ഇധാപി സത്ഥാ തേസം സദ്ദം സുത്വാ ''കിം ഇദ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇദം നാമാ''തി ആരോചിതേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖുനാ നാമ ഏവം കത്തബ്ബം, യോ കരോതി, സോ ഇമം നാമ ആപത്തിം ആപജ്ജതീ''തി **തലസത്തികസിക്ഖാപദം** (പാചി॰ ൪൫൪ ആദയോ) പഞ്ഞാപേത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ 'യഥാ അഹം, തഥേവ അഞ്ഞേപി ദണ്ഡസ്സ തസന്തി, യഥാ ച മയ്ഹം, തഥേവ നേസം ജീവിതം പിയ'ന്തി ഞത്വാ പരോ ന പഹരിതബ്ബോ ന ഘാടേതബ്ബോ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൦. ''സബ്ബേ തസന്തി ദണ്ഡസ്സ, സബ്ബേസം ജീവിതം പിയം;
അത്താനം ഉപമം കത്വാ, ന ഹനേയ്യ ന ഘാതയേ''തി.

തത്ഥ **സബ്ബേസം ജീവിതം പിയ**ന്തി ഖീണാസവം ഠപേത്വാ സേസസത്താനം ജീവിതം പിയം മധുരം, ഖീണാസവോ പന ജീവിതേ വാ മരണേ വാ ഉപേക്ഖകോവ ഹോതി. സേസം പുരിമസദിസമേവാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഛബ്ബഗ്ഗിയഭിക്ഖുവത്ഥു ദുതിയം.

൩. സമ്ബഹുലകുമാരകവത്ഥു

സുഖകാമാനി ഭൂതാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ കുമാരകേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ പവിസന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ സമ്ബഹുലേ കുമാരകേ ഏകം ഘരസപ്പജാതികം അഹിം ദണ്ഡകേന പഹരന്തേ ദിസ്വാ ''കുമാരകാ കിം കരോഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''അഹിം, ഭന്തേ, ദണ്ഡകേന പഹരാമാ''തി വുത്തേ ''കിം കാരണാ''തി പുന പുച്ഛിത്വാ ''ഡംസനഭയേന, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''തുമ്ഹേ 'അത്തനോ സുഖം കരിസ്സാമാ'തി ഇമം പഹരന്താ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ സുഖലാഭിനോ ന ഭവിസ്സഥ. അത്തനോ സുഖം പത്ഥേന്തേന ഹി പരം പഹരിതും ന വട്ടതീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൧. ''സുഖകാമാനി ഭൂതാനി, യോ ദണ്ഡേന വിഹിംസതി;
അത്തനോ സുഖമേസാനോ, പേച്ച സോ ന ലഭതേ സുഖം.

൧൩൨. ''സുഖകാമാനി ഭൂതാനി, യോ ദണ്ഡേന ന ഹിംസതി;
അത്തനോ സുഖമേസാനോ, പേച്ച സോ ലഭതേ സുഖ''ന്തി.

തത്ഥ **യോ ദണ്ഡേനാ**തി യോ പുഗ്ഗലോ ദണ്ഡേന വാ ലേഡ്ഡുആദീഹി വാ വിഹേഠേതി. **പേച്ച സോ ന ലഭതേ സുഖ**ന്തി സോ പുഗ്ഗലോ പരലോകേ മനുസ്സസുഖം വാ ദിബ്ബസുഖം വാ പരമത്ഥഭൂതം വാ നിബ്ബാനസുഖം ന ലഭതി. ദുതിയഗാഥായ **പേച്ച സോ ലഭതേ**തി സോ പുഗ്ഗലോ പരലോകേ വുത്തപ്പകാരം തിവിധമ്പി **സുഖം** ലഭതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാപി തേ കുമാരകാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

സമ്ബഹുലകുമാരകവത്ഥു തതിയം.

ർ. കോണ്ഡധാനത്ഥേരവത്ഥു

മാവോച ഫരുസം കഞ്ചീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോണ്ഡധാനത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ കിര പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ ഏകം ഇത്ഥിരൂപം ഥേരേന സദ്ധിംയേവ വിചരതി. തം ഥേരോ ന പസ്സതി, മഹാജനോ പന പസ്സതി. അന്തോഗാമം പിണ്ഡായ ചരതോപിസ്സ മനുസ്സാ ഏകം ഭിക്ഖം ദത്വാ, "ഭന്തേ, അയം തുമ്ഹാകം ഹോതു, അയം പന തുമ്ഹാകം സഹായികായാ"തി വത്വാ ദുതിയമ്പി ദദന്തി.

കിം തസ്സ പുബ്ബകമ്മന്തി? കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ കിര ദ്വേ സഹായകാ ഭിക്ഖൂ ഏകമാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തസദിസാ അതിവിയ സമഗ്ഗാ അഹേസും. ദീഘായുകബുദ്ധകാലേ ച അനുസംവച്ഛരം വാ അനുഛമാസം വാ ഭിക്ഖൂ ഉപോസഥത്ഥായ സന്നിപതന്തി. തസ്മാ തേപി "ഉപോസഥഗ്ഗം ഗമിസ്സാമാ"തി വസനട്ഠാനാ നിക്ഖമിംസു. തേ ഏകാ താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തദേവതാ ദിസ്വാ "ഇമേ ഭിക്ഖൂ അതിവിയ സമഗ്ഗാ, സക്കാ നു ഖോ ഇമേ ഭിന്ദിതു"ന്തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ ബാലതായ ചിന്തിതസമനന്തരമേവ ആഗന്ത്വാ തേസു ഏകേന, "ആവുസോ, മുഹുത്തം ആഗമേഹി, സരീരകിച്ചേനമ്ഹി അത്ഥികോ"തി വുത്തേ സാ ദേവതാ ഏകം മനുസ്സിത്ഥിവണ്ണം മാപേത്വാ ഥേരസ്സ ഗച്ഛന്തരം പവിസിത്വാ നിക്ഖമനകാലേ ഏകേന ഹത്ഥേന കേസകലാപം, ഏകേന നിവാസനം സണ്ഠാപയമാനാ തസ്സ പിട്ഠിതോ നിക്ഖമി. സോ തം ന പസ്സതി, തമാഗമയമാനോ പന പുരതോ ഠിതഭിക്ഖു നിവത്തിത്വാ ഓലോകയമാനോ തം തഥാ കത്വാ നിക്ഖമന്തം പസ്സി. സാ തേന ദിട്ഠഭാവം ഞത്വാ അന്തരധായി. ഇതരോ തം ഭിക്ഖും അത്തനോ സന്തികം ആഗതകാലേ ആഹ - "ആവുസോ, സീലം തേ ഭിന്ന"ന്തി. "നത്ഥാവുസോ, മയ്ഹം ഏവരൂപ"ന്തി. ഇദാനേവ തേ മയാ പച്ഛതോ നിക്ഖമമാനാ തരുണഇത്ഥീ ഇദം നാമ കരോന്തീ ദിട്ഠാ, ത്വം "നത്ഥി മയ്ഹം ഏവരൂപ"ന്തി കിം വദേസീതി. സോ അസനിയാ മത്ഥകേ അവത്ഥടോ വിയ മാ മം, ആവുസോ, നാസേഹി, നത്ഥി മയ്ഹം ഏവരൂപന്തി. ഇതരോ "മയാ സാമം അക്ഖീഹി ദിട്ഠം, കിം തവ സദ്ദഹിസ്സാമീ"തി ദണ്ഡകോ വിയ ഭിജ്ജിത്വാ പക്കാമി, ഉപോസഥഗ്ഗേപി "നാഹം ഇമിനാ സദ്ധിം ഉപോസഥം കരിസ്സാമീ"തി നിസീദി. ഇതരോ "മയ്ഹം, ഭന്തേ, സീലേ അണുമത്തമ്പി കാളം നത്ഥീ"തി ഭിക്ഖൂനം കഥേസി. സോപി "മയാ സാമം ദിട്ഠ"ന്തി ആഹ. ദേവതാ തം തേന സദ്ധിം ഉപോസഥം കാതും അനിച്ഛന്തം ദിസ്വാ "ഭാരിയം മയാ കമ്മം കത"ന്തി ചിന്തേത്വാ - "ഭന്തേ, മയ്ഹം അയ്യസ്സ സീലഭേദോ നത്ഥി, മയാ പന വീമംസനവസേനേതം കതം, കരോഥ തേന സദ്ധിം ഉപോസഥ"ന്തി ആഹ. സോ തസ്സാ ആകാസേ ഠത്വാ കഥേന്തിയാ സദ്ദഹിത്വാ ഉപോസഥം അകാസി , ന പന ഥേരേ പുബ്ബേ വിയ മുദുചിത്തോ അഹോസി. ഏത്തകം ദേവതായ പുബ്ബകമ്മം.

ആയുപരിയോസാനേ പന തേ ഥേരാ യഥാസുഖം ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. ദേവതാ അപീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം തത്ഥ പച്ചിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വുദ്ധിമന്വായ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പദം ലഭി. തസ്സ പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ തം ഇത്ഥിരൂപം തഥേവ പഞ്ഞായി. തേനേവസ്സ **കോണ്ഡധാനത്ഥേരോ**തി നാമം കരിംസു. തം തഥാവിചരന്തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ അനാഥപിണ്ഡികം ആഹംസു - “മഹാസേട്ഠി, ഇമം ദുസ്സീലം തവ വിഹാരാ നീഹര. ഇമഞ്ഹി നിസ്സായ സേസഭിക്ഖൂനം അയസോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ”തി. കിം പന, ഭന്തേ, സത്ഥാ വിഹാരേ നത്ഥീതി? അത്ഥി ഉപാസകാതി. തേന ഹി, ഭന്തേ, സത്ഥാവ ജാനിസ്സതീതി. ഭിക്ഖൂ ഗന്ത്വാ വിസാഖായപി തഥേവ കഥേസും. സാപി നേസം തഥേവ പടിവചനം അദാസി.

ഭിക്ഖൂപി തേഹി അസമ്പടിച്ഛിതവചനാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും - “മഹാരാജ, കോണ്ഡധാനത്ഥേരോ ഏകം ഇത്ഥിം ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ സബ്ബേസം അയസം ഉപ്പാദേസി, തം തുമ്ഹാകം വിജിതാ നീഹരഥാ”തി. “കഹം പന സോ, ഭന്തേ”തി? “വിഹാരേ, മഹാരാജാ”തി. “കതരസ്മിം സേനാസനേ വിഹരതീ”തി? “അസുകസ്മിം നാമാ”തി. “തേന ഹി ഗച്ഛഥ, അഹം തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി സോ സായന്ഹസമയേ വിഹാരം ഗന്ത്വാ തം സേനാസനം പുരിസേഹി പരിക്ഖിപാപേത്വാ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനാഭിമുഖോ അഗമാസി. ഥേരോ മഹാസദ്ദം സുത്വാ വിഹാരാ നിക്ഖമിത്വാ പമുഖേ അട്ഠാസി. തമ്പിസ്സ ഇത്ഥിരൂപം പിട്ഠിപസ്സേ ഠിതം രാജാ അദ്ദസ. ഥേരോ രഞ്ഞോ ആഗമനം ഞത്വാ വിഹാരം അഭിരുഹിത്വാ നിസീദി. രാജാ ഥേരം ന വന്ദി, തമ്പി ഇത്ഥിം നാദ്ദസ. സോ ദ്വാരന്തരേപി ഹേട്ഠാമഞ്ചേപി ഓലോകേന്തോ അദിസ്വാവ ഥേരം ആഹ - “ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഠാനേ ഏകം ഇത്ഥിം അദ്ദസം, കഹം സാ”തി? “ന പസ്സാമി, മഹാരാജാ”തി. “ഇദാനി മയാ തുമ്ഹാകം പിട്ഠിപസ്സേ ഠിതാ ദിട്ഠാ”തി വുത്തേപി “അഹം ന പസ്സാമി”ച്ചേവാഹ. രാജാ “കിം നു ഖോ ഏത”ന്തി ചിന്തേത്വാ, “ഭന്തേ, ഇതോ താവ നിക്ഖമഥാ”തി ആഹ. ഥേരേ നിക്ഖമിത്വാ പമുഖേ ഠിതേ പുന സാ ഥേരസ്സ പിട്ഠിപസ്സേ അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ പുന ഉപരിതലം അഭിരുഹി, തസ്സ ആഗതഭാവം ഞത്വാ ഥേരോ നിസീദി. പുന രാജാ തം സബ്ബട്ഠാനേസു ഓലോകേന്തോപി അദിസ്വാ, “ഭന്തേ, കഹം സാ ഇത്ഥീ”തി പുന ഥേരം പുച്ഛി. നാഹം പസ്സാമി മഹാരാജാതി. “കിം കഥേഥ, ഭന്തേ, മയാ ഇദാനേവ തുമ്ഹാകം പിട്ഠിപസ്സേ ഠിതാ ദിട്ഠാ”തി ആഹ. ആമ, മഹാരാജ, മഹാജനോപി “മേ പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഇത്ഥീ വിചരതീ”തി വദതി, അഹം പന ന പസ്സാമീതി . രാജാ “പടിരൂപകേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ പുന ഥേരം, “ഭന്തേ, ഇതോ താവ ഓതരഥാ”തി വത്വാ ഥേരേ ഓതരിത്വാ പമുഖേ ഠിതേ പുന തം തസ്സ പിട്ഠിപസ്സേ ഠിതം ദിസ്വാ ഉപരിതലം അഭിരുഹി. പുന നാദ്ദസ. സോ പുന ഥേരം പുച്ഛിത്വാ തേന “ന പസ്സാമി”ച്ചേവ വുത്തേ “പടിരൂപകമേവേത”ന്തി നിട്ഠം ഗന്ത്വാ ഥേരം ആഹ - “ഭന്തേ, ഏവരൂപേ സംകിലേസേ തുമ്ഹാകം പിട്ഠിതോ വിചരന്തേ അഞ്ഞോ കോചി തുമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ന ദസ്സതി, നിബദ്ധം മമ ഗേഹം പവിസഥ, അഹമേവ ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ”തി ഥേരം നിമന്തേത്വാ പക്കാമി.

ഭിക്ഖൂ “പസ്സഥാവുസോ, രഞ്ഞോ പാപകിരിയം, ‘ഏതം വിഹാരതോ നീഹരാ’തി വുത്തേ ആഗന്ത്വാ ചതൂഹി പച്ചയേഹി നിമന്തേത്വാ ഗതോ”തി

ഉജ്ഝായിംസു. തമ്പി ഥേരം ആഹംസു - ‘‘അമ്ഭോ, ദുസ്സീല, ഇദാനിസി രാജകോണ്ഡോ ജാതോ’’തി. സോപി പുബ്ബേ ഭിക്ഖൂ കിഞ്ചി വത്തും അസക്കോന്തോ ‘‘തുമ്ഹേ ദുസ്സീലാ, തുമ്ഹേ കോണ്ഡാ, തുമ്ഹേ ഇത്ഥിം ഗഹേത്വാ വിചരഥാ’’തി ആഹ. തേ ഗന്ത്വാ സത്ഥു ആരോചേസും - ‘‘ഭന്തേ, കോണ്ഡധാനത്ഥേരോ അമ്ഹേഹി വുത്തോ അമ്ഹേ ‘ദുസ്സീലാ’തിആദീനി വത്വാ അക്കോസതീ’’തി. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി - ‘‘സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഏവം വദേസീ’’തി? ‘‘സച്ചം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കിം കാരണാ’’തി? ‘‘മയാ സദ്ധിം കഥിതകാരണാ’’തി. ‘‘തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഇമിനാ സദ്ധിം കസ്മാ കഥേഥാ’’തി. ‘‘ഇമസ്സ പച്ഛതോ ഇത്ഥിം വിചരന്തിം ദിസ്വാ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘ഇമേ കിര തയാ സദ്ധിം ഇത്ഥിം വിചരന്തിം ദിസ്വാ വദന്തി, ത്വം കസ്മാ കഥേസി , ഏതേ താവ ദിസ്വാ കഥേന്തി. ത്വം അദിസ്വാവ ഇമേഹി സദ്ധിം കസ്മാ കഥേസി, നനു പുബ്ബേ തവേവ പാപികം ദിട്ഠിം നിസ്സായ ഇദം ജാതം, ഇദാനി കസ്മാ പുന പാപികം ദിട്ഠിം ഗണ്ഹാസീ’’തി. ഭിക്ഖൂ ‘‘കിം പന, ഭന്തേ, ഇമിനാ പുബ്ബേ കത’’ന്തി പുച്ഛിംസു. അഥ നേസം സത്ഥാ തസ്സ പുബ്ബകമ്മം കഥേത്വാ ‘‘ഭിക്ഖു ഇദം പാപകമ്മം നിസ്സായ ത്വം ഇമം വിപ്പകാരം പത്തോ, ഇദാനി തേ പുന തഥാരൂപം പാപികം ദിട്ഠിം ഗഹേതും ന യുത്തം, മാ പുന ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം കിഞ്ചി കഥേഹി, നിസ്സദ്ദോ മുഖവട്ടിയം ഛിന്നകംസഥാലസദിസോ ഹോഹി, ഏവം കരോന്തോ നിബ്ബാനപ്പത്തോ നാമ ഭവിസ്സതീ’’തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൩. ‘‘മാവോച ഫരുസം കഞ്ചി, വുത്താ പടിവദേയ്യു തം;
ദുക്ഖാ ഹി സാരമ്ഭകഥാ, പടിദണ്ഡാ ഫുസേയ്യു തം.

൧൩൪. ‘‘സചേ നേരേസി അത്താനം, കംസോ ഉപഹതോ യഥാ;
ഏസ പത്തോസി നിബ്ബാനം, സാരമ്ഭോ തേ ന വിജ്ജതീ’’തി.

തത്ഥ **മാവോച ഫരുസം കഞ്ചീ**തി കഞ്ചി ഏകപുഗ്ഗലമ്പി ഫരുസം മാ അവച. **വുത്താ**തി തയാ പരേ ‘‘ദുസ്സീലാ’’തി വുത്താ, തമ്പി തഥേവ **പടിവദേയ്യും. സാരമ്ഭകഥാ**തി ഏസാ കരണുത്തരാ യുഗഗ്ഗാഹകഥാ നാമ **ദുക്ഖാ. പടിദണ്ഡാ**തി കായദണ്ഡാദീഹി പരം പഹരന്തസ്സ താദിസാ പടിദണ്ഡാ ച തവ മത്ഥകേ പതേയ്യും. **സചേ നേരേസീ**തി സചേ അത്താനം നിച്ചലം കാതും സക്ഖിസ്സസി. **കംസോ ഉപഹതോ യഥാ**തി മുഖവട്ടിയം ഛിന്ദിത്വാ തലമത്തം കത്വാ ഠപിതകംസഥാലം വിയ. തഞ്ഹി ഹത്ഥപാദേഹി വാ ദണ്ഡകേന വാ പഹടമ്പി സദ്ദം ന കരോതി, **ഏസ പത്തോസീ**തി സചേ ഏവരൂപോ ഭവിതും സക്ഖിസ്സസി, ഇമം പടിപദം പൂരയമാനോ ഇദാനി അപ്പത്തോപി ഏസോ നിബ്ബാനപ്പത്തോ നാമ. **സാരമ്ഭോ തേ ന വിജ്ജതീ**തി ഏവം സന്തേ ച പന ‘‘ത്വം ദുസ്സീലോ, തുമ്ഹേ ദുസ്സീലാ’’തിഏവമാദികോ ഉത്തരകരണവാചാലക്ഖണോ സാരമ്ഭോപി തേ ന വിജ്ജതി, ന ഭവിസ്സതിയേവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു, കോണ്ഡധാനത്ഥേരോപി സത്ഥാരാ ദിന്നഓവാദേ ഠത്വാ അരഹത്തം പാപുണി, ന ചിരസ്സേവ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ പഠമം സലാകം ഗണ്ഹീതി.

കോണ്ഡധാനത്ഥേരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ഉപോസഥികഇത്ഥീനം വത്ഥു

യഥാ ദണ്ഡേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ പുബ്ബാരാമേ വിഹരന്തോ വിസാഖാദീനം ഉപാസികാനം ഉപോസഥകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര ഏകസ്മിം മഹാഉപോസഥദിവസേ പഞ്ചസതമത്താ ഇത്ഥിയോ ഉപോസഥികാ ഹുത്വാ വിഹാരം അഗമിംസു. വിസാഖാ താസു മഹല്ലകിത്ഥിയോ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി, ''അമ്മാ, കിമത്ഥം ഉപോസഥികാ ജാതത്ഥാ''തി. താഹി ''ദിബ്ബസമ്പത്തിം പത്ഥേത്വാ''തി വുത്തേ മജ്ഝിമിത്ഥിയോ പുച്ഛി, താഹി ''സപത്തിവാസാ മുച്ചനത്ഥായാ''തി വുത്തേ തരുണിത്ഥിയോ പുച്ഛി, താഹി ''പഠമഗബ്ഭേ പുത്തപടിലാഭത്ഥായാ''തി വുത്തേ കുമാരികായോ പുച്ഛി, താഹി ''തരുണഭാവേയേവ പതികുലഗമനത്ഥായാ''തി വുത്തേ തം സബ്ബമ്പി താസം കഥം സുത്വാ താ ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പടിപാടിയാ ആരോചേസി. തം സുത്വാ സത്ഥാ ''വിസാഖേ ഇമേസം സത്താനം ജാതിആദയോ നാമ ദണ്ഡഹത്ഥകഗോപാലകസദിസാ, ജാതി ജരായ സന്തികം, ജരാ ബ്യാധിനോ സന്തികം, ബ്യാധി മരണസ്സ സന്തികം പേസേത്വാ മരണം കുഠാരിയാ ഛിന്ദന്തോ വിയ ജീവിതം ഛിന്ദതി, ഏവം സന്തേപി വിവട്ടം പത്ഥേന്താ നാമ നത്ഥി, വട്ടമേവ പന പത്ഥേന്തീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൫. ''യഥാ ദണ്ഡേന ഗോപാലോ, ഗാവോ പാജേതി ഗോചരം;
ഏവം ജരാ ച മച്ചു ച, ആയും പാജേന്തി പാണിന''ന്തി.

തത്ഥ **പാജേതീ**തി ഛേകോ **ഗോപാലോ** കേദാരന്തരം പവിസന്തിയോ **ഗാവോ ദണ്ഡേന** നിവാരേത്വാ തേനേവ പോഥേന്തോ സുലഭതിണോദകം **ഗോചരം** നേതി. **ആയും പാജേന്തീ**തി ജീവിതിന്ദ്രിയം ഛിന്ദന്തി ഖേപേന്തി. ഗോപാലകോ വിയ ഹി ജരാ ച മച്ചു ച, ഗോഗണോ വിയ ജീവിതിന്ദ്രിയം, ഗോചരഭൂമി വിയ മരണം. തത്ഥ ജാതി താവ സത്താനം ജീവിതിന്ദ്രിയം ജരായ സന്തികം പേസേസി, ജരാ ബ്യാധിനോ സന്തികം , ബ്യാധി മരണസ്സ സന്തികം. തമേവ മരണം കുഠാരിയാ ഛേദം വിയ ഛിന്ദിത്വാ ഗച്ഛതീതി ഇദമേത്ഥ ഓപമ്മസമ്പടിപാദനം.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഉപോസഥികഇത്ഥീനം വത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. അജഗരപേതവത്ഥു

അഥ പാപാനി കമ്മാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അജഗരപേതം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ലക്ഖണത്ഥേരേന സദ്ധിം ഗിജ്ഝകൂടതോ ഓതരന്തോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ പഞ്ചവീസതിയോജനികം അജഗരപേതം നാമ അദ്ദസ. തസ്സ സീസതോ അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠഹിത്വാ പരിയന്തം ഗച്ഛന്തി, പരിയന്തതോ ഉട്ഠഹിത്വാ സീസം ഗച്ഛന്തി, ഉഭയതോ ഉട്ഠഹിത്വാ മജ്ഝേ ഓതരന്തി. ഥേരോ തം ദിസ്വാ സിതം പാത്വാകാസി. ലക്ഖണത്ഥേരേന സിതകാരണം പുട്ഠോ ''അകാലോ, ആവുസോ, ഇമസ്സ പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായ, സത്ഥു സന്തികേ മം പുച്ഛേയ്യാസീ''തി വത്വാ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗതകാലേ ലക്ഖണത്ഥേരേന പുട്ഠോ

ആഹ - "തത്രാഹം, ആവുസോ, ഏകം പേതം അദ്ദസം, തസ്സ ഏവരൂപോ നാമ അത്തഭാവോ, അഹം തം ദിസ്വാ 'ന വത മേ ഏവരൂപോ അത്തഭാവോ ദിട്ഠപുബ്ബോ'തി സിതം പാത്വാകാസി"ന്തി. സത്ഥാ "ചക്ഖുഭൂതാ വത, ഭിക്ഖവേ, സാവകാ വിഹരന്തീ"തിആദീനി (പാരാ॰ ൨൨൮; സം॰ നി॰ ൨.൨൦൨) വദന്തോ ഥേരസ്സ കഥം പതിട്ഠാപേത്വാ "മയാപി ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, പേതോ ബോധിമണ്ഡേയേവ ദിട്ഠോ, 'യേ ച പന മേ വചനം ന സദ്ദഹേയ്യും, തേസം തം അഹിതായ അസ്സാ'തി ന കഥേസിം, ഇദാനി മോഗ്ഗല്ലാനം സക്ഖിം ലഭിത്വാ കഥേമീ"തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി തസ്സ പുബ്ബകമ്മം പുട്ഠോ ബ്യാകാസി -

കസ്സപബുദ്ധകാലേ കിര സുമങ്ഗലസേട്ഠി നാമ സുവണ്ണിട്ഠകാഹി ഭൂമിം സന്ഥരിത്വാ വീസതിഉസഭട്ഠാനേ തത്തകേനേവ ധനേന വിഹാരം കാരേത്വാ താവത്തകേനേവ വിഹാരമഹം കാരേസി. സോ ഏകദിവസം പാതോവ സത്ഥു സന്തികം ഗച്ഛന്തോ നഗരദ്വാരേ ഏകിസ്സാ സാലായ കാസാവം സസീസം പാരുപിത്വാ കലലമക്ഖിതേഹി പാദേഹി നിപന്നം ഏകം ചോരം ദിസ്വാ "അയം കലലമക്ഖിതപാദോ രത്തിം വിചരിത്വാ ദിവാ നിപന്നമനുസ്സോ ഭവിസ്സതീ"തി ആഹ. ചോരോ മുഖം വിവരിത്വാ സേട്ഠിം ദിസ്വാ "ഹോതു, ജാനിസ്സാമി തേ കത്തബ്ബ"ന്തി ആഘാതം ബന്ധിത്വാ സത്തക്ഖത്തും ഖേത്തം ഝാപേസി, സത്തക്ഖത്തും വജേ ഗുന്നം പാദേ ഛിന്ദി, സത്തക്ഖത്തും ഗേഹം ഝാപേസി, സോ ഏത്തകേനാപി കോപം നിബ്ബാപേതും അസക്കോന്തോ തസ്സ ചൂളൂപട്ഠാകേന സദ്ധിം മിത്തസന്ഥവം കത്വാ "കിം തേ സേട്ഠിനോ പിയ"ന്തി പുട്ഠോ "ഗന്ധകുടിതോ അഞ്ഞം തസ്സ പിയതരം നത്ഥീ"തി സുത്വാ "ഹോതു, ഗന്ധകുടിം ഝാപേത്വാ കോപം നിബ്ബാപേസ്സാമീ"തി സത്ഥരി പിണ്ഡായ പവിട്ഠേ പാനീയപരിഭോജനീയഘടേ ഭിന്ദിത്വാ ഗന്ധകുടിയം അഗ്ഗിം അദാസി. സേട്ഠി "ഗന്ധകുടി കിര ഝായതീ"തി സുത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ഝാമകാലേ ആഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിം ഝാമം ഓലോകേന്തോ വാലഗ്ഗമത്തമ്പി ദോമനസ്സം അകത്വാ വാമബാഹും സമഞ്ജിത്വാ ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന മഹാഅപ്ഫോടനം അപ്ഫോടേസി. അഥ നം സമീപേ ഠിതാ പുച്ഛിംസു - "കസ്മാ, സാമി, ഏത്തകം ധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ കതഗന്ധകുടിയാ ഝാമകാലേ അപ്ഫോടേസീ"തി? സോ ആഹ - "ഏത്തകം മേ, താതാ, അഗ്ഗിആദീഹി അസാധാരണേ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ധനം നിദഹിതും ലദ്ധം, 'പുനപി ഏത്തകം ധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ സത്ഥു ഗന്ധകുടിം കാതും ലഭിസ്സാമീ'തി തുട്ഠമാനസോ അപ്ഫോടേസി"ന്തി. സോ പുന തത്തകം ധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഗന്ധകുടിം കാരേത്വാ വീസതിസഹസ്സഭിക്ഖുപരിവാരസ്സ സത്ഥുനോ ദാനം അദാസി. തം ദിസ്വാ ചോരോ ചിന്തേസി - "അഹം ഇമം അമാരേത്വാ മങ്കുകാതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഹോതു, മാരേസ്സാമി ന"ന്തി നിവാസനന്തരേ ഛുരികം ബന്ധിത്വാ സത്താഹം വിഹാരേ വിചരന്തോപി ഓകാസം ന ലഭി. മഹാസേട്ഠിപി സത്ത ദിവസാനി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ആഹ - "ഭന്തേ, മമ ഏകേന പുരിസേന സത്തക്ഖത്തും ഖേത്തം ഝാപിതം, സത്തക്ഖത്തും വജേ ഗുന്നം പാദാ ഛിന്നാ, സത്തക്ഖത്തും ഗേഹം ഝാപിതം, ഇദാനി ഗന്ധകുടിപി തേനേവ ഝാപിതാ ഭവിസ്സതി, അഹം ഇമസ്മിം ദാനേ പഠമം പത്തിം തസ്സ ദമ്മീ"തി.

തം സുത്വാ ചോരോ "ഭാരിയം വത മേ കമ്മം കതം, ഏവം അപരാധകാരകേ മയി ഇമസ്സ കോപമത്തമ്പി നത്ഥി, ഇമസ്മിമ്പി ദാനേ മയ്ഹമേവ പഠമം പത്തിം ദേതി, അഹം ഇമസ്മിം ദുബ്ഭാമി, ഏവരൂപം മേ

പുരിസം അഖമാപേന്തസ്സ ദേവദണ്ഡോപി മേ മത്ഥകേ പതേയ്യാ"തി ഗന്ത്വാ സേട്ഠിസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ "ഖമാഹി മേ, സാമീ"തി വത്വാ "കിം ഇദ"ന്തി വുത്തേ, "സാമി, ഏവം അയുത്തകം കമ്മം മയാ കതം, തസ്സ മേ ഖമാഹീ"തി ആഹ. അഥ നം സേട്ഠി "തയാ മേ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കത"ന്തി സബ്ബം പുച്ഛിത്വാ "ആമ, മയാ കത"ന്തി വുത്തേ, "ത്വം മയാ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, കസ്മാ മേ കുജ്ഝിത്വാ ഏവമകാസീ"തി പുച്ഛി. സോ ഏകദിവസം നഗരാ നിക്ഖന്തേന തേന വുത്തവചനം സാരേത്വാ "ഇമിനാ മേ കാരണേന കോപോ ഉപ്പാദിതോ"തി ആഹ. സേട്ഠി അത്തനാ വുത്തം സരിത്വാ "ആമ, താത, വുത്തം മയാ , തം മേ ഖമാഹീ"തി ചോരം ഖമാപേത്വാ "ഉട്ഠേഹി, താത, ഖമാമി തേ, ഗച്ഛ, താതാ"തി ആഹ. സചേ മേ, സാമി, ഖമസി, സപുത്തദാരം മം ഗേഹേ ദാസം കരോഹീതി. താത, ത്വം മയാ ഏത്തകേ കഥിതേ ഏവരൂപം ഛേദനം അകാസി, ഗേഹേ വസന്തേന പന സദ്ധിം ന സക്കാ കിഞ്ചി കഥേതും, ന മേ തയാ ഗേഹേ വസന്തേന കിച്ചം അത്ഥി, ഖമാമി തേ, ഗച്ഛ, താതാതി. ചോരോ തം കമ്മം കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ ദീഘരത്തം തത്ഥ പച്ചിത്വാ വിപാകാവസേസേന ഇദാനി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ പച്ചതീതി.

ഏവം സത്ഥാ തസ്സ പുബ്ബകമ്മം കഥേത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, ബാലാ നാമ പാപാനി കമ്മാനി കരോന്താ ന ബുജ്ഝന്തി, പച്ഛാ പന അത്തനാ കതകമ്മേഹി ഡയ്ഹമാനാ അത്തനാവ അത്തനോ ദാവഗ്ഗിസദിസാവ ഹോന്തീ"തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഉനന്ത്ര. "അഥ പാപാനി കമ്മാനി, കരം ബാലോ ന ബുജ്ഝതി;
സേഹി കമ്മേഹി ദുമ്മേധോ, അഗ്ഗിഡഡ്ഢോവ തപ്പതീ"തി.

തത്ഥ **അഥ പാപാനീ**തി ന കേവലം **ബാലോ** കോധവസേന പാപാനി കരോതി, കരോന്തോപി പന **ന ബുജ്ഝതീ**തി അത്ഥോ. പാപം കരോന്തോ ച "പാപം കരോമീ"തി അബുജ്ഝനകോ നാമ നത്ഥി. "ഇമസ്സ കമ്മസ്സ ഏവരൂപോ നാമ വിപാകോ"തി അജാനനതായ "ന ബുജ്ഝതീ"തി വുത്തം. **സേഹീ**തി സോ തേഹി അത്തനോ സന്തകേഹി **കമ്മേഹി ദുമ്മേധോ** നിപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ നിരയേ നിബ്ബത്തിത്വാ **അഗ്ഗിഡഡ്ഢോവ തപ്പതീ**തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അജഗരപേതവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരവത്ഥു

യോ ദണ്ഡേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ തിത്ഥിയാ സന്നിപതിത്വാ മന്തേസും - "ജാനാഥാവുസോ, 'കേന കാരണേന സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ലാഭസക്കാരോ മഹാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ'തി . മയം ന ജാനാമ, തുമ്ഹേ പന ജാനാഥാതി. ആമ, ജാനാമ, മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം നാമ ഏകം നിസ്സായ ഉപ്പന്നോ. സോ ഹി ദേവലോകം ഗന്ത്വാ ദേവതാഹി കതകമ്മം പുച്ഛിത്വാ ആഗന്ത്വാ മനുസ്സാനം കഥേതി 'ഇദം നാമ കത്വാ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം ലഭന്തീ'തി. നിരയേ

നിബ്ബത്താനമ്പി കമ്മം പുച്ഛിത്വാ ആഗന്ത്വാ മനുസ്സാനം കഥേതി 'ഇദം നാമ കത്വാ ഏവരൂപം ദുക്ഖം അനുഭവന്തീ'തി. മനുസ്സാ തസ്സ കഥം സുത്വാ മഹന്തം ലാഭസക്കാരം അഭിഹരന്തി, സചേ തം മാരേതും സക്ഖിസ്സാമ, സോ ലാഭസക്കാരോ അമ്ഹാകം നിബ്ബത്തിസ്സതീ"തി. തേ "അത്ഥേകോ ഉപായോ"തി സബ്ബേ ഏകച്ഛന്ദാ ഹുത്വാ "യംകിഞ്ചി കത്വാ തം മാരാപേസ്സാമാ"തി അത്തനോ ഉപട്ഠാകേ സമാദപേത്വാ കഹാപണസഹസ്സം ലഭിത്വാ പുരിസഘാതകമ്മം കത്വാ ചരന്തേ ചോരേ പക്കോസാപേത്വാ "മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ നാമ കാളസിലായം വസതി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം മാരേഥാ"തി തേസം കഹാപണേ അദംസു. ചോരാ ധനലോഭേന സമ്പടിച്ഛിത്വാ "ഥേരം മാരേസ്സാമാ"തി ഗന്ത്വാ തസ്സ വസനട്ഠാനം പരിവാരേസും. ഥേരോ തേഹി പരിക്ഖിത്തഭാവം ഞത്വാ കുഞ്ചികച്ഛിദ്ദേന നിക്ഖമിത്വാ പക്കാമി. തേ ചോരാ തം ദിവസം ഥേരം അദിസ്വാ പുനേകദിവസം ഗന്ത്വാ പരിക്ഖിപിംസു. ഥേരോ ഞത്വാ കണ്ണികാമണ്ഡലം ഭിന്ദിത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. ഏവം തേ പഠമമാസേപി മജ്ഝിമമാസേപി ഥേരം ഗഹേതും നാസക്ഖിംസു. പച്ഛിമമാസേ പന സമ്പത്തേ ഥേരോ അത്തനാ കതകമ്മസ്സ ആകഡ്ഢനഭാവം ഞത്വാ ന അപഗച്ഛി. ചോരാ ഗന്ത്വാ ഥേരം ഗഹേത്വാ തണ്ഡുലകണമത്താനിസ്സ അട്ഠീനി കരോന്താ ഭിന്ദിംസു. അഥ നം "മതോ"തി സഞ്ഞായ ഏകസ്മിം ഗുമ്ബപിട്ഠേ ഖിപിത്വാ പക്കമിംസു.

ഥേരോ "സത്ഥാരം പസ്സിത്വാവ പരിനിബ്ബായിസ്സാമീ"തി അത്തഭാവം ഝാനവേഠനേന വേഠേത്വാ ഥിരം കത്വാ ആകാസേന സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമീ"തി ആഹ. "പരിനിബ്ബായിസ്സസി, മോഗ്ഗല്ലാനാ"തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. "കത്ഥ ഗന്ത്വാ"തി? "കാളസിലാപദേസം, ഭന്തേ"തി. തേന ഹി, മോഗ്ഗല്ലാന, മയ്ഹം ധമ്മം കഥേത്വാ യാഹി. താദിസസ്സ ഹി മേ സാവകസ്സ ഇദാനി ദസ്സനം നത്ഥീതി. സോ "ഏവം കരിസ്സാമി, ഭന്തേ"തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ആകാസം ഉപ്പതിത്വാ പരിനിബ്ബാനദിവസേ സാരിപുത്തത്ഥേരോ വിയ നാനപ്പകാരാ ഇദ്ധിയോ കത്വാ ധമ്മം കഥേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ കാളസിലാടവിം ഗന്ത്വാ പരിനിബ്ബായി. "ഥേരം കിര ചോരാ മാരേസു"ന്തി അയമ്പി കഥാ സകലജമ്ബുദീപേ പത്ഥരി. രാജാ അജാതസത്തു ചോരേ പരിയേസനത്ഥായ ചരപുരിസേ പയോജേസി. തേസുപി ചോരേസു സുരാപാനേ സുരം പിവന്തേസു ഏകോ ഏകസ്സ പിട്ഠിം പഹരിത്വാ പാതേസി. സോ തം സന്തേജ്ജേത്വാ "അമ്ഭോ ദുബ്ബിനീത, ത്വം കസ്മാ മേ പിട്ഠിം പാതേസീ"തി ആഹ. കിം പന ഹരേ ദുട്ഠചോര, തയാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ പഠമം പഹടോതി? കിം പന മയാ പഹടഭാവം ത്വം ന ജാനാസീതി? ഇതി നേസം "മയാ പഹടോ, മയാ പഹടോ"തി വദന്താനം വചനം സുത്വാ തേ ചരപുരിസാ തേ സബ്ബേ ചോരേ ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ചോരേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി - "തുമ്ഹേഹി ഥേരോ മാരിതോ"തി? "ആമ, ദേവാ"തി. "കേന തുമ്ഹേ ഉയ്യോജിതാ"തി? "നഗ്ഗസമണകേഹി, ദേവാ"തി. രാജാ പഞ്ചസതേ നഗ്ഗസമണകേ ഗാഹാപേത്വാ പഞ്ചസതേഹി ചോരേഹി സദ്ധിം രാജങ്ഗണേ നാഭിപ്പമാണേസു ആവാടേസു നിഖണാപേത്വാ പലാലേഹി പടിച്ഛാദാപേത്വാ അഗ്ഗിം ദാപേസി . അഥ നേസം ഝാമഭാവം ഞത്വാ അയനങ്ഗലേഹി കസാപേത്വാ സബ്ബേ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കാരാപേസി.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ അത്തനോ അനനുരൂപമേവ മരണം പത്തോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ

നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, മോഗ്ഗല്ലാനോ ഇമസ്സേവ അത്തഭാവസ്സ അനനുരൂപം മരണം പത്തോ, പുബ്ബേ പന തേന കതസ്സ കമ്മസ്സ അനുരൂപമേവ മരണം പത്തോ''തി വത്വാ ''കിം പനസ്സ, ഭന്തേ, പുബ്ബകമ്മ''ന്തി പുട്ഠോ വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി -

അതീതേ കിര ബാരാണസിവാസീ ഏകോ കുലപുത്തോ സയമേവ കോട്ടനപചനാദീനി കമ്മാനി കരോന്തോ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ നം, ''താത, ത്വം ഏകകോവ ഗേഹേ ച അരഞ്ഞേ ച കമ്മം കരോന്തോ കിലമസി, ഏകം തേ കുമാരികം ആനേസ്സാമാ''തി വത്വാ, ''അമ്മതാതാ, ന മയ്ഹം ഏവരൂപായത്ഥോ, അഹം യാവ തുമ്ഹേ ജീവഥ, താവ വോ സഹത്ഥാ ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ''തി തേന പടിക്ഖിത്തോ പുനപ്പുനം തം യാചിത്വാ കുമാരികം ആനയിംസു. സാ കതിപാഹമേവ തേ ഉപട്ഠഹിത്വാ പച്ഛാ തേസം ദസ്സനമ്പി അനിച്ഛന്തീ ''ന സക്കാ തവ മാതാപിതൂഹി സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ വസിതു''ന്തി ഉജ്ഝായിത്വാ തസ്മിം അത്തനോ കഥം അഗ്ഗണ്ഹന്തേ തസ്സ ബഹിഗതകാലേ മകചിവാകഖണ്ഡാനി ച യാഗുഫേണഞ്ച ഗഹേത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ആകിരിത്വാ തേനാഗന്ത്വാ ''കിം ഇദ''ന്തി പുട്ഠാ ആഹ - ''ഇമേസം അന്ധമഹല്ലകാനം ഏതം കമ്മം, സബ്ബം ഗേഹം കിലിട്ഠം കരോന്താ വിചരന്തി, ന സക്കാ ഏതേഹി സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ വസിതു''ന്തി. ഏവം തായ നം പുനപ്പുനം കഥയമാനായ ഏവരൂപോപി പൂരിതപാരമീ സത്തോ മാതാപിതൂഹി സദ്ധിം ഭിജ്ജി. സോ ''ഹോതു, ജാനിസ്സാമി നേസം കത്തബ്ബ''ന്തി തേ ഭോജേത്വാ, ''അമ്മതാതാ, അസുകട്ഠാനേ നാമ തുമ്ഹാകം ഞാതകാ ആഗമനം പച്ചാസീസന്തി, തത്ഥ ഗമിസ്സാമാ''തി തേ യാനകം ആരോപേത്വാ ആദായ ഗച്ഛന്തോ അടവിമജ്ഝം പത്തകാലേ, ''താത, രസ്മിയോ ഗണ്ഹാഥ, ഗാവോ പതോദസഞ്ഞായ ഗമിസ്സന്തി, ഇമസ്മിം ഠാനേ ചോരാ വസന്തി, അഹം ഓതരാമീ''തി പിതു ഹത്ഥേ രസ്മിയോ ദത്വാ ഓതരിത്വാ ഗച്ഛന്തോ സദ്ദം പരിവത്തേത്വാ ചോരാനം ഉട്ഠിതസദ്ദമകാസി. മാതാപിതരോ സദ്ദം സുത്വാ ''ചോരാ ഉട്ഠിതാ''തി സഞ്ഞായ, ''താത, മയം മഹല്ലകാ, ത്വം അത്താനമേവ രക്ഖാഹീ''തി ആഹംസു. സോ മാതാപിതരോ തഥാവിരവന്തേപി ചോരസദ്ദം കരോന്തോ കോട്ടേത്വാ മാരേത്വാ അടവിയം ഖിപിത്വാ പച്ചാഗമി.

സത്ഥാ ഇദം തസ്സ പുബ്ബകമ്മം കഥേത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, മോഗ്ഗല്ലാനോ ഏത്തകം കമ്മം കത്വാ അനേകവസ്സസതസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ വിപാകാവസേസേന അത്തഭാവസതേ ഏവമേവ കോട്ടേത്വാ സംചുണ്ണിതോ മരണം പത്തോ. ഏവം മോഗ്ഗല്ലാനേന അത്തനോ കമ്മാനുരൂപമേവ മരണം ലദ്ധം, പഞ്ചഹി ചോരസതേഹി സദ്ധിം ലഭിംസു. അപ്പദുട്ഠേസു ഹി പദുസ്സന്തോ ദസഹി കാരണേഹി അനയബ്യസനം പാപുണാതിയേവാ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൭. ''യോ ദണ്ഡേന അദണ്ഡേസു, അപ്പദുട്ഠേസു ദുസ്സതി;
ദസന്നമഞ്ഞതരം ഠാനം, ഖിപ്പമേവ നിഗച്ഛതി.

൧൩൮. ''വേദനം ഫരുസം ജാനിം, സരീരസ്സ വ ഭേദനം;
ഗരുകം വാപി ആബാധം, ചിത്തക്ഖേപം വ പാപുണേ.

൧൩൯. ''രാജതോ വാ ഉപസഗ്ഗം, അബ്ഭക്ഖാനം വ ദാരുണം;
പരിക്ഖയം വ ഞാതീനം, ഭോഗാനം വ പഭങ്ഗുരം.

ഫര്“അഥ വാസ്സ അഗാരാനി, അഗ്ഗി ഡഹതി പാവകോ;
കായസ്സ ഭേദാ ദുപ്പഞ്ഞോ, നിരയം സോപപജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **അദണ്ഡേസൂ**തി കായദണ്ഡാദിരഹിതേസു ഖീണാസവേസു. **അപ്പദുട്ഠേസൂ**തി പരേസു വാ അത്തനി വാ നിരപരാധേസു. **ദസന്നമഞ്ഞതരം ഠാന**ന്തി ദസസു ദുക്ഖകാരണേസു അഞ്ഞതരം കാരണം. **വേദന**ന്തി സീസരോഗാദിഭേദം **ഫരുസം** വേദനം. **ജാനി**ന്തി കിച്ഛാധിഗതസ്സ ധനസ്സ ജാനിം. **ഭേദന**ന്തി ഹത്ഥച്ഛേദാദികം സരീരഭേദനം. **ഗരുക**ന്തി പക്ഖഹതഏകചക്ഖുകപീഠസപ്പികുണീഭാവകുട്ഠരോഗാദിഭേദം ഗരുകാബാധം വാ. **ചിത്തക്ഖേപ**ന്തി ഉമ്മാദം. **ഉപസഗ്ഗ**ന്തി യസവിലോപസേനാപതിട്ഠാനാദിഅച്ഛിന്ദനാദികം **രാജതോ** ഉപസഗ്ഗം വാ. **അബ്ഭക്ഖാന**ന്തി അദിട്ഠഅസുതഅചിന്തിതപുബ്ബം “ഇദം സന്ധിച്ഛേദാദികമ്മം, ഇദം വാ രാജാപരാധിതകമ്മം തയാ കത”ന്തി ഏവരൂപം **ദാരുണം** അബ്ഭക്ഖാനം വാ. **പരിക്ഖയം വ ഞാതീന**ന്തി അത്തനോ അവസ്സയോ ഭവിതും സമത്ഥാനം **ഞാതീനം** പരിക്ഖയം വാ. **പഭങ്ഗുര**ന്തി പഭങ്ഗുഭാവം പൂതിഭാവം. യം ഹിസ്സ ഗേഹേ ധഞ്ഞം, തം പൂതിഭാവം ആപജ്ജതി, സുവണ്ണം അങ്ഗാരഭാവം, മുത്താ കപ്പാസട്ഠിഭാവം, കഹാപണം കപാലഖണ്ഡാദിഭാവം, ദ്വിപദചതുപ്പദാ കാണകുണാദിഭാവന്തി അത്ഥോ. **അഗ്ഗി ഡഹതീ**തി ഏകസംവച്ഛരേ ദ്വത്തിക്ഖത്തും അഞ്ഞസ്മിം ഡാഹകേ അവിജ്ജമാനേപി അസനിഅഗ്ഗി വാ പതിത്വാ ഡഹതി, അത്തനോവ ധമ്മതായ ഉട്ഠിതോ പാവകോ വാ ഡഹതിയേവ. **നിരയ**ന്തി ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ഇമേസം ദസന്നം ഠാനാനം അഞ്ഞതരം പത്വാപി ഏകംസേന സമ്പരായേ പത്തബ്ബം ദസ്സേതും “നിരയം സോപപജ്ജതീ”തി വുത്തം.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരവത്ഥു സത്തമം.

൮. ബഹുഭണ്ഡികഭിക്ഖുവത്ഥു

ന നഗ്ഗചരിയാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ബഹുഭണ്ഡികം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിവാസീ കിരേകോ കുടുമ്ബികോ ഭരിയായ കാലകതായ പബ്ബജി. സോ പബ്ബജന്തോ അത്തനോ പരിവേണഞ്ച അഗ്ഗിസാലഞ്ച ഭണ്ഡഗബ്ഭഞ്ച കാരേത്വാ സബ്ബമ്പി ഭണ്ഡഗബ്ഭം സപ്പിമധുതേലാദീഹി പൂരേത്വാ പബ്ബജി, പബ്ബജിത്വാ ച പന അത്തനോ ദാസേ പക്കോസാപേത്വാ യഥാരുചികം ആഹാരം പചാപേത്വാ ഭുഞ്ജതി. ബഹുഭണ്ഡോ ച ബഹുപരിക്ഖാരോ ച അഹോസി. രത്തിം അഞ്ഞം നിവാസനപാരുപനം ഹോതി, ദിവാ അഞ്ഞം നിവാസനപാരുപനം ഹോതി, ദിവാ അഞ്ഞം വിഹാരപച്ചന്തേ വസതി. തസ്സേകദിവസം ചീവരപച്ചത്ഥരണാനി സുക്ഖാപേന്തസ്സ സേനാസനചാരികം ആഹിണ്ഡന്താ ഭിക്ഖൂ പസ്സിത്വാ “കസ്സിമാനി, ആവുസോ”തി പുച്ഛിത്വാ “മയ്ഹ”ന്തി വുത്തേ, “ആവുസോ, ഭഗവതാ തിചീവരാനി അനുഞ്ഞാതാനി, ത്വഞ്ച പന ഏവം അപ്പിച്ഛസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഏവം ബഹുപരിക്ഖാരോ ജാതോ”തി തം സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ, “ഭന്തേ , അയം ഭിക്ഖു അതിബഹുഭണ്ഡോ”തി ആരോചേസും. സത്ഥാ “സച്ചം കിര തം

ഭിക്ഖൂ''തി പുച്ഛിതാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ആഹ - ''കസ്മാ പന ത്വം, ഭിക്ഖു, മയാ അപ്പിച്ഛതായ ധമ്മേ ദേസിതേ ഏവം ബഹുഭണ്ഡോ ജാതോ''തി. സോ താവത്തകേനേവ കുപിതോ ''ഇമിനാ ദാനി നീഹാരേന ചരിസ്സാമീ''തി പാരുപനം ഛഡ്ഡേത്വാ പരിസമജ്ഝേ ഏകചീവരോ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ ഉപത്ഥമ്ഭയമാനോ നനു ത്വം ഭിക്ഖു പുബ്ബേ ഹിരോത്തപ്പഗവേസകോ ദകരക്ഖസകാലേപി ഹിരോത്തപ്പം ഗവേസമാനോ ദ്വാദസ വസ്സാനി വിഹാസി, കസ്മാ ഇദാനി ഏവം ഗരുകേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ചതുപരിസമജ്ഝേ പാരുപനം ഛഡ്ഡേത്വാ ഹിരോത്തപ്പം പഹായ ഠിതോസീതി. സോ സത്ഥു വചനം സുത്വാ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ തം ചീവരം പാരുപിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഭിക്ഖൂ തസ്സ അത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം ഭഗവന്തം യാചിംസു. ഭഗവാ അതീതം ആഹരിത്വാ കഥേസി -

അതീതേ കിര ബാരാണസിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം ബോധിസത്തോ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ **മഹിംസകുമാരോ**തി നാമം കരിംസു. തസ്സ കനിട്ഠഭാതാ **ചന്ദകുമാരോ** നാമ അഹോസി. തേസം മാതരി കാലകതായ രാജാ അഞ്ഞം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. സാപി പുത്തം വിജായി, **സൂരിയകുമാരോ**തിസ്സ നാമം കരിംസു. തം ദിസ്വാ രാജാ തുട്ഠോ ''പുത്തസ്സ തേ വരം ദമ്മീ''തി ആഹ. സാപി ഖോ, ''ദേവ, ഇച്ഛിതകാലേ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി വത്വാ പുത്തസ്സ വയപ്പത്തകാലേ രാജാനം ആഹ - ''ദേവേന മയ്ഹം പുത്തസ്സ ജാതകാലേ വരോ ദിന്നോ, ഇദാനി മേ പുത്തസ്സ രജ്ജം ദേഹീ''തി . രാജാ ''മമ ദ്വേ പുത്താ അഗ്ഗിക്ഖന്ധാ വിയ ജലന്താ വിചരന്തി, ന സക്കാ തസ്സ രജ്ജം ദാതു''ന്തി പടിക്ഖിപിത്വാപി തം പുനപ്പുനം യാചമാനമേവ ദിസ്വാ ''അയം മേ പുത്താനം അനത്ഥമ്പി കരേയ്യാ''തി പുത്തേ പക്കോസാപേത്വാ, ''താതാ, അഹം സൂരിയകുമാരസ്സ ജാതകാലേ വരം അദാസിം, ഇദാനിസ്സ മാതാ രജ്ജം യാചതി, അഹം തസ്സ ന ദാതുകാമോ, തസ്സ മാതാ തുമ്ഹാകം അനത്ഥമ്പി കരേയ്യ, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, അരഞ്ഞേ വസിത്വാ മമച്ചയേനാഗന്ത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹഥാ''തി ഉയ്യോജേസി. തേ പിതരം വന്ദിത്വാ പാസാദാ ഓതരന്തേ രാജങ്ഗണേ കീളമാനോ സൂരിയകുമാരോ ദിസ്വാ തം കാരണം ഞത്വാ തേഹി സദ്ധിം നിക്ഖമി. തേസം ഹിമവന്തം പവിട്ഠകാലേ ബോധിസത്തോ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദിത്വാ സൂരിയകുമാരം ആഹ - ''താത, ഏതം സരം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച അമ്ഹാകമ്പി പദുമിനിപണ്ണേഹി ഉദകം ആഹരാ''തി. സോ പന സരോ വേസ്സവണ്ണസ്സ സന്തികാ ഏകേന ദകരക്ഖസേന ലദ്ധോ ഹോതി. വേസ്സവണ്ണോ ച തം ആഹ - ''ഠപേത്വാ ദേവധമ്മജാനനകേ യേ ച അഞ്ഞേ ഇമം സരം ഓതരന്തി, തേ ഖാദിതും ലഭസീ''തി. തതോ പട്ഠായ സോ തം സരം ഓതിണ്ണോതിണ്ണേ ദേവധമ്മേ പുച്ഛിത്വാ അജാനന്തേ ഖാദതി, സൂരിയകുമാരോപി തം സരം അവീമംസിത്വാവ ഓതരി, തേന ച ''ദേവധമ്മേ ജാനാസീ''തി പുച്ഛിതോ ''ദേവധമ്മാ നാമ ചന്ദിമസൂരിയാ''തി ആഹ. അഥ നം ''ത്വം ദേവധമ്മേ ന ജാനാസീ''തി ഉദകം പവേസേത്വാ അത്തനോ ഭവനേ ഠപേസി. ബോധിസത്തോപി തം ചിരായന്തം ദിസ്വാ ചന്ദകുമാരം പേസേസി. സോപി തേന ''ദേവധമ്മേ ജാനാസീ''തി പുച്ഛിതോ ''ദേവധമ്മോ നാമ ചതസ്സോ ദിസാ''തി ആഹ. ദകരക്ഖസോ തമ്പി ഉദകം പവേസേത്വാ തഥേവ ഠപേസി.

ബോധിസത്തോ തസ്മിമ്പി ചിരായന്തേ "അന്തരായേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി സയം ഗന്ത്വാ ദിന്നമ്പി ഓതരണപദംയേവ ദിസ്വാ "അയം സരോ രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതോ"തി ഞത്വാ ഖഗ്ഗം സന്നയ്ഹിത്വാ ധനും ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി. രക്ഖസോ തം അനോതരന്തം ദിസ്വാ വനകമ്മികപുരിസവേസേനാഗന്ത്വാ ആഹ - "ഭോ പുരിസ, ത്വം മഗ്ഗകിലന്തോ, കസ്മാ ഇമം സരം ഓതരിത്വാ ന്ഹത്വാ ച പിവിത്വാ ച ഭിസമുലാലം ഖാദിത്വാ പുപ്ഫാനി പിലന്ധിത്വാ ന ഗച്ഛസീ"തി. ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാവ "ഏസ സോ യക്ഖോ"തി ഞത്വാ "തയാ മേ ഭാതരോ ഗഹിതാ"തി ആഹ. ആമ, മയാ ഗഹിതാതി. കിം കാരണാതി? അഹം ഇമം സരം ഓതിണ്ണോതിണ്ണേ ലഭാമീതി . കിം പന സബ്ബേവ ലഭസീതി? ദേവധമ്മജാനനകേ ഠപേത്വാ അവസേസേ ലഭാമീതി. അത്ഥി പന തേ ദേവധമ്മേഹി അത്ഥോതി? ആമ, അത്ഥീതി. അഹം കഥേസ്സാമീതി. തേന ഹി കഥേഹീതി. ന സക്കാ കിലിട്ഠേന ഗത്തേന കഥേതുന്തി. യക്ഖോ ബോധിസത്തം ന്ഹാപേത്വാ പാനീയം പായേത്വാ അലങ്കരിത്വാ അലങ്കതമണ്ഡപമജ്ഝേ പല്ലങ്കം ആരോപേത്വാ സയമസ്സ പാദമൂലേ നിസീദി. അഥ നം ബോധിസത്തോ "സക്കച്ചം സുണാഹീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ഹിരിഓത്തപ്പസമ്പന്നാ, സുക്കധമ്മസമാഹിതാ;
സന്തോ സപ്പുരിസാ ലോകേ, **ദേവധമ്മാ**തി വുച്ചരേ"തി. (ജാ॰ ൧.൧.൬);

യക്ഖോ ഇമം ധമ്മദേസനം സുത്വാ പസന്നോ ബോധിസത്തം ആഹ - "പണ്ഡിത, അഹം തേ പസന്നോ, ഏകം ഭാതരം ദമ്മി, കതരം ആനേമീ"തി? "കനിട്ഠം ആനേഹീ"തി. പണ്ഡിത, ത്വം കേവലം ദേവധമ്മേ ജാനാസിയേവ, ന പന തേസു വത്തസീതി. കിം കാരണാതി? യസ്മാ ജേട്ഠം ഠപേത്വാ കനിട്ഠം ആഹരാപേന്തോ ജേട്ഠാപചായികകമ്മം ന കരോസീതി, ദേവധമ്മേ ചാഹം യക്ഖ ജാനാമി, തേസു ച വത്താമി. മയഞ്ഹി ഏതം നിസ്സായ ഇമം അരഞ്ഞം പവിട്ഠാ. ഏതസ്സ ഹി അത്ഥായ അമ്ഹാകം പിതരം ഏതസ്സ മാതാ രജ്ജം യാചി, അമ്ഹാകം പന പിതാ തം വരം അദത്വാ അമ്ഹാകം അനുരക്ഖണത്ഥായ അരഞ്ഞേ വാസം അനുജാനി, സോ കുമാരോ അനിവത്തിത്വാ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ആഗതോ. "തം അരഞ്ഞേ ഏകോ യക്ഖോ ഖാദീ"തി വുത്തേപി ന കോചി സദ്ദഹിസ്സതി. തേനാഹം ഗരഹഭയഭീതോ തമേവാഹരാപേമീതി. യക്ഖോ ബോധിസത്തസ്സ പസീദിത്വാ "സാധു പണ്ഡിത, ത്വമേവ ദേവധമ്മേ ജാനാസി, ദേവധമ്മേസു ച വത്തസീ"തി ദ്വേ ഭാതരോ ആനേത്വാ അദാസി. അഥ നം ബോധിസത്തോ യക്ഖഭാവേ ആദീനവം കഥേത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. സോ തേന സുസംവിഹിതാരക്ഖോ തസ്മിം അരഞ്ഞേ വസിത്വാ പിതരി കാലകതേ യക്ഖം ആദായ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ചന്ദകുമാരസ്സ ഉപരജ്ജം, സൂരിയകുമാരസ്സ സേനാപതിട്ഠാനം ദത്വാ യക്ഖസ്സ രമണീയേ ഠാനേ ആയതനം കാരാപേത്വാ യഥാ സോ ലാഭഗ്ഗപ്പത്തോ ഹോതി, തഥാ അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ രക്ഖസോ ബഹുഭണ്ഡികഭിക്ഖു അഹോസി, സൂരിയകുമാരോ ആനന്ദോ, ചന്ദകുമാരോ സാരിപുത്തോ, മഹിംസകുമാരോ പന അഹമേവാ"തി. ഏവം സത്ഥാ ജാതകം കഥേത്വാ "ഏവം ത്വം, ഭിക്ഖു, പുബ്ബേ ദേവധമ്മേ ഗവേസമാനോ ഹിരിഓത്തപ്പസമ്പന്നോ വിചരിത്വാ ഇദാനി ചതുപരിസമജ്ഝേ

ഇമിനാ നീഹാരേന ഠത്വാ മമ പുരതോ 'അപ്പിച്ഛോമ്ഹീ'തി വദന്തോ അയുത്തം അകാസി. ന ഹി സാടകപടിക്ഖേപാദിമത്തേന സമണോ നാമ ഹോതീ''തി വത്വാ അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൧. ''ന നഗ്ഗചരിയാ ന ജടാ ന പങ്കാ, നാനാസകാ ഥണ്ഡിലസായികാ വാ;
രജോജല്ലം ഉക്കുടികപ്പധാനം, സോധേന്തി മച്ചം അവിതിണ്ണകങ്ഖ''ന്തി.

തത്ഥ **നാനാസകാ**തി ന അനസകാ, ഭത്തപടിക്ഖേപകാതി അത്ഥോ. **ഥണ്ഡിലസായികാ**തി ഭൂമിസയനാ. **രജോജല്ല**ന്തി കദ്ദമലേപനാകാരേന സരീരേ സന്നിഹിതരജോ . **ഉക്കുടികപ്പധാന**ന്തി ഉക്കുടികഭാവേന ആരദ്ധവീരിയം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ ഹി മച്ചോ ''ഏവം അഹം ലോകനിസ്സരണസങ്ഖാതം സുദ്ധിം പാപുണിസ്സാമീ''തി ഇമേസു നഗ്ഗചരിയാദീസു യം കിഞ്ചി സമാദായ വത്തേയ്യ, സോ കേവലം മിച്ഛാദസ്സനഞ്ചേവ വഡ്ഢേയ്യ, കിലമഥസ്സ ച ഭാഗീ അസ്സ. ന ഹി ഏതാനി സുസമാദിന്നാനിപി അട്ഠവത്ഥുകായ കങ്ഖായ അവിതിണ്ണഭാവേന **അവിതിണ്ണകങ്ഖം മച്ചം സോധേന്തീ**തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ബഹുഭണ്ഡികഭിക്ഖുവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. സന്തതിമഹാമത്തവത്ഥു

അലങ്കതോ ചേപീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സന്തതിമഹാമത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ ഹി ഏകസ്മിം കാലേ രഞ്ഞോ പസേനദികോസലസ്സ പച്ചന്തം കുപിതം വൂപസമേത്വാ ആഗതോ. അഥസ്സ രാജാ തുട്ഠോ സത്ത ദിവസാനി രജ്ജം ദത്വാ ഏകം നച്ചഗീതകുസലം ഇത്ഥിം അദാസി. സോ സത്ത ദിവസാനി സുരാമദമത്തോ ഹുത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ ന്ഹാനതിത്ഥം ഗച്ഛന്തോ സത്ഥാരം പിണ്ഡായ പവിസന്തം ദ്വാരന്തരേ ദിസ്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോവ സീസം ചാലേത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കാമി. സത്ഥാ സിതം കത്വാ ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, സിതപാതുകരണേ ഹേതൂ''തി ആനന്ദത്ഥേരേന പുട്ഠോ സിതകാരണം ആചിക്ഖന്തോ ആഹ - ''പസ്സാനന്ദ, സന്തതിമഹാമത്തം, അജ്ജ സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതോവ മമ സന്തികം ആഗന്ത്വാ ചതുപ്പദികഗാഥാവസാനേ അരഹത്തം പത്വാ സത്തതാലമത്തേ ആകാസേ നിസീദിത്വാ പരിനിബ്ബായിസ്സതീ''തി. മഹാജനോ ഥേരേന സദ്ധിം കഥേന്തസ്സ സത്ഥു വചനം അസ്സോസി. തത്ഥ മിച്ഛാദിട്ഠികാ ചിന്തയിംസു - ''പസ്സഥ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ കിരിയം, മുഖപ്പത്തമേവ ഭാസതി, അജ്ജ കിര ഏസ ഏവം സുരാമദമത്തോ യഥാലങ്കതോവ ഏതസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അജ്ജേവ തം മുസാവാദേന നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമാ''തി. സമ്മാദിട്ഠികാ ചിന്തേസും - ''അഹോ ബുദ്ധാനം മഹാനുഭാവതാ, അജ്ജ ബുദ്ധലീളഞ്ചേവ സന്തതിമഹാമത്തലീളഞ്ച ദട്ഠും ലഭിസ്സാമാ''തി.

സന്തതിമഹാമത്തോപി ന്ഹാനതിത്ഥേ ദിവസഭാഗം ഉദകകീളം കീളിത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ആപാനഭൂമിയം നിസീദി. സാപി ഇത്ഥീ രങ്ഗമജ്ഝം ഓതരിത്വാ നച്ചഗീതം ദസ്സേതും ആരഭി. തസ്സാ സരീരലീളായ ദസ്സനത്ഥം

സത്താഹം അപ്പാഹാരതായ തം ദിവസം നച്ചഗീതം ദസ്സയമാനായ അന്തോകുച്ഛിയം സത്ഥകവാതാ സമുട്ഠായ ഹദയമംസം കന്തിത്വാ അഗമംസു. സാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ മുഖേന ചേവ അക്ഖീഹി ച വിവടേഹി കാലമകാസി. സന്തതിമഹാമത്തോ “ഉപധാരേഥ ന”ന്തി വത്വാ “നിരുദ്ധാ, സാമീ”തി ച വുത്തമത്തേയേവ ബലവസോകേന അഭിഭൂതോ തങ്ഖണഞ്ഞേവസ്സ സത്താഹം പീതസുരാ തത്തകപാലേ ഉദകബിന്ദു വിയ പരിക്ഖയം അഗമാസി. സോ “ന മേ ഇമം സോകം അഞ്ഞോ നിബ്ബാപേതും സക്ഖിസ്സന്തി അഞ്ഞത്ര തഥാഗതേനാ”തി ബലകായപരിവുതോ സായന്ഹസമയേ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - “ഭന്തേ, ‘ഏവരൂപോ മേ സോകോ ഉപ്പന്നോ, തം മേ തുമ്ഹേ നിബ്ബാപേതും സക്ഖിസ്സഥാ’തി ആഗതോമ്ഹി, പടിസരണം മേ ഹോഥാ”തി. അഥ നം സത്ഥാ “സോകം നിബ്ബാപേതും സമത്ഥസ്സേവ സന്തികം ആഗതോസി. ഇമിസ്സാ ഹി ഇത്ഥിയാ ഇമിനാവ ആകാരേന മതകാലേ തവ രോദന്തസ്സ പഗ്ഘരിതഅസ്സൂനി ചതുന്നം മഹാസമുദ്ദാനം ഉദകതോ അതിരേകതരാനീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“യം പുബ്ബേ തം വിസോസേഹി, പച്ഛാ തേ മാഹു കിഞ്ചനം;
മജ്ഝേ ചേ നോ ഗഹേസ്സസി, ഉപസന്തോ ചരിസ്സസീ”തി. (സു॰ നി॰ ൯൫൫, ൧൧൦൫; ചൂളനി॰ ജതുകണ്ണിമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൱൨);

ഗാഥാപരിയോസാനേ സന്തതിമഹാമത്തോ അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ ആയുസങ്ഖാരം ഓലോകേന്തോ തസ്സ അപ്പവത്തനഭാവം ഞത്വാ സത്ഥാരം ആഹ - “ഭന്തേ, പരിനിബ്ബാനം മേ അനുജാനാഥാ”തി. സത്ഥാ തേന കതകമ്മം ജാനന്തോപി “മുസാവാദേന നിഗ്ഗണ്ഹനത്ഥം സന്നിപതിതാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ ഓകാസം ന ലഭിസ്സന്തി, ‘ബുദ്ധലീളഞ്ചേവ സന്തതിമഹാമത്തലീളഞ്ച പസ്സിസ്സാമാ’തി സന്നിപതിതാ സമ്മാദിട്ഠികാ ഇമിനാ കതകമ്മം സുത്വാ പുഞ്ഞേസു ആദരം കരിസ്സന്തീ”തി സല്ലക്ഖേത്വാ “തേന ഹി തയാ കതകമ്മം മയ്ഹം കഥേഹി, കഥേന്തോ ച ഭൂമിയം ഠിതോ അകഥേത്വാ സത്തതാലമത്തേ ആകാസേ ഠിതോ കഥേഹീ”തി ആഹ. സോ “സാധു, ഭന്തേ”തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകതാലപ്പമാണം ഉഗ്ഗമ്മ ഓരോഹിത്വാ പുന സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഉഗ്ഗച്ഛന്തോ പടിപാടിയാ സത്തതാലപ്പമാണേ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ “സുണാഥ മേ, ഭന്തേ, പുബ്ബകമ്മ”ന്തി വത്വാ ആഹ -

ഇതോ ഏകനവുതികപ്പേ വിപസ്സീസമ്മാസമ്ബുദ്ധകാലേ അഹം ബന്ധുമതിനഗരേ ഏകസ്മിം കുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ചിന്തേസിം - “കിം നു ഖോ പരേസം ഛേദം വാ പീളം വാ അകരണകമ്മ”ന്തി ഉപധാരേന്തോ ധമ്മഘോസകകമ്മം ദിസ്വാ തതോ പട്ഠായ തം കമ്മം കരോന്തോ മഹാജനം സമാദപേത്വാ “പുഞ്ഞാനി കരോഥ, ഉപോസഥദിവസേസു ഉപോസഥം സമാദിയഥ, ദാനം ദേഥ, ധമ്മം സുണാഥ, ബുദ്ധരതനാദീഹി സദിസം അഞ്ഞം നാമ നത്ഥി, തിണ്ണം രതനാനം സക്കാരം കരോഥാ”തി ഉഗ്ഘോസേന്തോ വിചരാമി. തസ്സ മയ്ഹം സദ്ദം സുത്വാ ബുദ്ധപിതാ ബന്ധുമതിമഹാരാജാ മം പക്കോസാപേത്വാ, “താത, കിം കരോന്തോ വിചരസീ”തി പുച്ഛിത്വാ, “ദേവ, തിണ്ണം രതനാനം ഗുണം പകാസേത്വാ മഹാജനം പുഞ്ഞകമ്മേസു സമാദപേന്തോ വിചരാമീ”തി വുത്തേ, “കത്ഥ നിസിന്നോ വിചരസീ”തി മം പുച്ഛിത്വാ “പദസാവ, ദേവാ”തി മയാ വുത്തേ, “താത, ന ത്വം ഏവം വിചരിതും അരഹസി, ഇമം പുപ്ഫദാമം പിലന്ധിത്വാ അസ്സപിട്ഠേ നിസിന്നോവ

വിചരാ’’തി മയ്ഹം മുത്താദാമസദിസം പുപ്ഫദാമം ദത്വാ ദന്തം അസ്സം അദാസി. അഥ മം രഞ്ഞാ ദിന്നപരിഹാരേന തഥേവ ഉഗ്ഘോസേത്വാ വിചരന്തം പുന രാജാ പക്കോസാപേത്വാ, ‘‘താത, കിം കരോന്തോ വിചരസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘തദേവ, ദേവാ’’തി വുത്തേ, ‘‘താത, അസ്സോപി തേ നാനുച്ഛവികോ, ഇധ നിസീദിത്വാ വിചരാ’’തി ചതുസിന്ധവയുത്തരഥം അദാസി. തതിയവാരേപി മേ രാജാ സദ്ദം സുത്വാ പക്കോസാപേത്വാ, ‘‘താത, കിം കരോന്തോ വിചരസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘തദേവ, ദേവാ’’തി വുത്തേ, ‘‘താത, രഥോപി തേ നാനുച്ഛവികോ’’തി മയ്ഹം മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം മഹാപസാധനഞ്ച ദത്വാ ഏകഞ്ച ഹത്ഥിം അദാസി. സ്വാഹം സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസിന്നോ അസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ധമ്മഘോസകകമ്മം അകാസിം, തസ്സ മേ ഏത്തകം കാലം കായതോ ചന്ദനഗന്ധോ വായതി, മുഖതോ ഉപ്പലഗന്ധോ വായതി. ഇദം മയാ കതകമ്മന്തി.

ഏവം സോ അത്തനോ പുബ്ബകമ്മം കഥേത്വാ ആകാസേ നിസിന്നോവ തേജോധാതും സമാപജ്ജിത്വാ പരിനിബ്ബായി. സരീരേ അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠഹിത്വാ മംസലോഹിതം ഝാപേസി, സുമനപുപ്ഫാനി വിയ ധാതുയോ അവസിസ്സിംസു. സത്ഥാ സുദ്ധവത്ഥം പസാരേസി, ധാതുയോ തത്ഥ പതിംസു. താ പത്തേ പക്ഖിപിത്വാ ചതുമഹാപഥേ ഥൂപം കാരേസി ‘‘മഹാജനോ വന്ദിത്വാ പുഞ്ഞഭാഗീ ഭവിസ്സതീ’’തി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, ‘‘ആവുസോ, സന്തതിമഹാമത്തോ ഗാഥാവസാനേ അരഹത്തം പത്വാ അലങ്കതപടിയത്തോയേവ ആകാസേ നിസീദിത്വാ പരിനിബ്ബുതോ, കിം നു ഖോ ഏതം ‘സമണോ’തി വത്തും വട്ടതി ഉദാഹു ബ്രാഹ്മണോ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തം ‘സമണോ’തിപി വത്തും വട്ടതി, ‘ബ്രാഹ്മണോ’തിപി വത്തും വട്ടതിയേവാ’’തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൨. അലങ്കതോ ചേപി സമം ചരേയ്യ,
സന്തോ ദന്തോ നിയതോ ബ്രഹ്മചാരീ;
സബ്ബേസു ഭൂതേസു നിധായ ദണ്ഡം,
സോ ബ്രാഹ്മണോ സോ സമണോ സ ഭിക്ഖൂ’’തി.

തത്ഥ **അലങ്കതോ**തി വത്ഥാഭരണേഹി പടിമണ്ഡിതോ. തസ്സത്ഥോ - വത്ഥാലങ്കാരാദീഹി അലങ്കതോ **ചേപി** പുഗ്ഗലോ കായാദീഹി **സമം ചരേയ്യ,** രാഗാദിവൂപസമേന **സന്തോ** ഇന്ദ്രിയദമനേന **ദന്തോ** ചതുമഗ്ഗനിയമേന **നിയതോ** സേട്ഠചരിയായ **ബ്രഹ്മചാരീ** കായദണ്ഡാദീനം ഓരോപിതതായ **സബ്ബേസു ഭൂതേസു നിധായ ദണ്ഡം. സോ** ഏവരൂപോ ബാഹിതപാപത്താ **ബ്രാഹ്മണോ**തിപി സമിതപാപത്താ **സമണോ**തിപി ഭിന്നകിലേസത്താ **ഭിക്ഖൂ**തിപി വത്തബ്ബോയേവാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സന്തതിമഹാമത്തവത്ഥു നവമം.

൧൦. പിലോതികതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

ഹിരീനിസേധോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പിലോതികത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ആനന്ദത്ഥേരോ ഏകം പിലോതികഖണ്ഡനിവത്ഥം കപാലം ആദായ ഭിക്ഖായ ചരന്തം ദാരകം ദിസ്വാ ''കിം തേ ഏവം വിചരിത്വാ ജീവനതോ പബ്ബജ്ജാ ന ഉത്തരിതരാ''തി വത്വാ, ''ഭന്തേ, കോ മം പബ്ബാജേസ്സതീ''തി വുത്തേ ''അഹം പബ്ബാജേസ്സാമീ''തി തം ആദായ ഗന്ത്വാ സഹത്ഥാ ന്ഹാപേത്വാ കമ്മട്ഠാനം ദത്വാ പബ്ബാജേസി. തഞ്ച പന നിവത്ഥപിലോതികഖണ്ഡം പസാരേത്വാ ഓലോകേന്തോ പരിസ്സാവനകരണമത്തമ്പി ഗയ്ഹൂപഗം കഞ്ചി പദേസം അദിസ്വാ കപാലേന സദ്ധിം ഏകിസ്സാ രുക്ഖസാഖായ ഠപേസി. സോ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ ബുദ്ധാനം ഉപ്പന്നലാഭസക്കാരം പരിഭുഞ്ജമാനോ മഹഗ്ഘാനി ചീവരാനി അച്ഛാദേത്വാ വിചരന്തോ ഥൂലസരീരോ ഹുത്വാ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ''കിം മേ ജനസ്സ സദ്ധാദേയ്യം നിവാസേത്വാ വിചരണേന, അത്തനോ പിലോതികമേവ നിവാസേസ്സാമീ''തി തം ഠാനം ഗന്ത്വാ പിലോതികം ഗഹേത്വാ ''അഹിരിക നില്ലജ്ജ ഏവരൂപാനം വത്ഥാനം അച്ഛാദനട്ഠാനം പഹായ ഇമം പിലോതികഖണ്ഡം നിവാസേത്വാ കപാലഹത്ഥോ ഭിക്ഖായ ചരിതും ഗച്ഛസീ''തി തം ആരമ്മണം കത്വാ അത്തനാവ അത്താനം ഓവദി, ഓവദന്തസ്സേവ പനസ്സ ചിത്തം സന്നിസീദി. സോ തം പിലോതികം തത്ഥേവ പടിസാമേത്വാ നിവത്തിത്വാ വിഹാരമേവ ഗതോ. സോ കതിപാഹച്ചയേന പുനപി ഉക്കണ്ഠിത്വാ തഥേവ വത്വാ നിവത്തി, പുനപി തഥേവാതി. തം ഏവം അപരാപരം വിചരന്തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ''കഹം , ആവുസോ, ഗച്ഛസീ''തി പുച്ഛന്തി. സോ ''ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമാവുസോ''തി വത്വാ ഏതേനേവ നീഹാരേന അത്തനോ പിലോതികഖണ്ഡമേവ ആരമ്മണം കത്വാ അത്താനം നിസേധേത്വാ കതിപാഹേനേവ അരഹത്തം പാപുണി. ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - ''കിം, ആവുസോ, ന ദാനി ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗച്ഛസി, നനു അയം തേ വിചരണമഗ്ഗോ''തി. ആവുസോ, ആചരിയേന സദ്ധിം സംസഗ്ഗേ സതി ഗതോമ്ഹി, ഇദാനി പന മേ ഛിന്നോ സംസഗ്ഗോ, തേനസ്സ സന്തികം ന ഗച്ഛാമീതി. ഭിക്ഖൂ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും - ''ഭന്തേ, പിലോതികത്ഥേരോ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ''തി. കിമാഹ, ഭിക്ഖവേതി? ഇദം നാമ, ഭന്തേതി. തം സുത്വാ സത്ഥാ ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ സംസഗ്ഗേ സതി ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗതോ, ഇദാനി പനസ്സ സംസഗ്ഗോ ഛിന്നോ, അത്തനാവ അത്താനം നിസേധേത്വാ അരഹത്തം പത്തോ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൩. ''ഹിരീനിസേധോ പുരിസോ, കോചി ലോകസ്മിം വിജ്ജതി;
യോ നിദ്ദം അപബോധേതി, അസ്സോ ഭദ്രോ കസാമിവ.

൧൪൪. ''അസ്സോ യഥാ ഭദ്രോ കസാനിവിട്ഠോ,
ആതാപിനോ സംവേഗിനോ ഭവാഥ;
സദ്ധായ സീലേന ച വീരിയേന ച,
സമാധിനാ ധമ്മവിനിച്ഛയേന ച;
സമ്പന്നവിജ്ജാചരണാ പതിസ്സതാ,
ജഹിസ്സഥ ദുക്ഖമിദം അനപ്പക''ന്തി.

തത്ഥ അന്തോ ഉപ്പന്നം അകുസലവിതക്കം ഹിരിയാ നിസേധേതീതി **ഹിരീനിസേധോ. കോചി ലോകസ്മി**ന്തി ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ദുല്ലഭോ,

കോചിദേവ ലോകസ്മിം **വിജ്ജതി. യോ നിദ്ദന്തി** അപ്പമത്തോ സമണധമ്മം കരോന്തോ അത്തനോ ഉപ്പന്നം നിദ്ദം അപഹരന്തോ ബുജ്ഝതീതി **അപബോധേതി. കസാമിവാതി** യഥാ **ഭദ്രോ അസ്സോ** അത്തനി പതമാനം കസം അപഹരതി, അത്തനി പതിതും ന ദേതി. യോ ഏവം നിദ്ദം അപബോധേതി, സോ ദുല്ലഭോതി അത്ഥോ.

ദുതിയഗാഥായ അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - ''ഭിക്ഖവേ, യഥാ **ഭദ്രോ അസ്സോ** പമാദമാഗമ്മ കസായ നിവിട്ഠോ, അഹമ്പി നാമ കസായ പഹടോ''തി അപരഭാഗേ ആതപ്പം കരോതി, ഏവം തുമ്ഹേപി **ആതാപിനോ സംവേഗിനോ ഭവഥ** , ഏവംഭൂതാ ലോകിയലോകുത്തരായ ദുവിധായ **സദ്ധായ** ച ചതുപാരിസുദ്ധിസീലേന ച കായികചേതസികവീരിയേന ച അട്ഠസമാപത്തിസമാധിനാ ച കാരണാകാരണജാനനലക്ഖണേന **ധമ്മവിനിച്ഛയേന** ച സമന്നാഗതാ ഹുത്വാ തിസ്സന്നം വാ അട്ഠന്നം വാ വിജ്ജാനം, പഞ്ചദസന്നഞ്ച ചരണാനം സമ്പത്തിയാ **സമ്പന്നവിജ്ജാചരണാ** . ഉപട്ഠിതസതിതായ **പതിസ്സതാ** ഹുത്വാ ഇദം അനപ്പകം വട്ടദുക്ഖം പജഹിസ്സഥാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പിലോതികതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു ദസമം.

൧൧. സുഖസാമണേരവത്ഥു

ഉദകഞ്ഹി നയന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സുഖസാമണേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

അതീതസ്മിഞ്ഹി ബാരാണസിസേട്ഠിനോ ഗന്ധകുമാരോ നാമ പുത്തോ അഹോസി. രാജാ തസ്സ പിതരി കാലകതേ തം പക്കോസാപേത്വാ സമസ്സാസേത്വാ മഹന്തേന സക്കാരേന തസ്സേവ സേട്ഠിട്ഠാനം അദാസി. സോ തതോ പട്ഠായ **ഗന്ധസേട്ഠീ**തി പഞ്ഞായി. അഥസ്സ ഭണ്ഡാഗാരികോ ധനഗബ്ഭദ്വാരം വിവരിത്വാ, ''സാമി, ഇദം തേ ഏത്തകം പിതു ധനം, ഏത്തകം പിതാമഹാദീന''ന്തി നീഹരിത്വാ ദസ്സേസി. സോ തം ധനരാസിം ഓലോകേത്വാ ആഹ - ''കിം പന തേ ഇമം ധനം ഗഹേത്വാ ന ഗമിംസൂ''തി. ''സാമി, ധനം ഗഹേത്വാ ഗതാ നാമ നത്ഥി. അത്തനാ കതം കുസലാകുസലമേവ ഹി ആദായ സത്താ ഗച്ഛന്തീ''തി. സോ ചിന്തേസി - ''തേ ബാലതായ ധനം സണ്ഠാപേത്വാ പഹായ ഗതാ, അഹം പനേതം ഗഹേത്വാവ ഗമിസ്സാമീ''തി. ഏവം പന ചിന്തേന്തോ ''ദാനം വാ ദസ്സാമി, പൂജം വാ കരിസ്സാമീ''തി അചിന്തേത്വാ ''ഇദം സബ്ബം ഖാദിത്വാവ ഗമിസ്സാമീ''തി ചിന്തേസി. സോ സതസഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഫലികമയം ന്ഹാനകോട്ഠകം കാരേസി, സതസഹസ്സം ദത്വാ ഫലികമയമേവ ന്ഹാനഫലകം, സതസഹസ്സം ദത്വാ നിസീദനപല്ലങ്കം, സതസഹസ്സം ദത്വാ ഭോജനപാതിം, സതസഹസ്സമേവ ദത്വാ ഭോജനട്ഠാനേ മണ്ഡപം കാരാപേസി, സതസഹസ്സം ദത്വാ ഭോജനപാതിയാ ആസിത്തകൂപധാനം കാരേസി, സതസഹസ്സേനേവ ഗേഹേ സീഹപഞ്ജരം സണ്ഠാപേസി, അത്തനോ പാതരാസത്ഥായ സഹസ്സം അദാസി, സായമാസത്ഥായപി സഹസ്സമേവ. പുണ്ണമദിവസേ പന ഭോജനത്ഥായ സതസഹസ്സം ദാപേസി, തം ഭത്തം

ഭുഞ്ജനദിവസേ സതസഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ നഗരം അലങ്കരിത്വാ ഭേരിം ചരാപേസി - ''ഗന്ധസേട്ഠിസ്സ കിര ഭത്തഭുഞ്ജനാകാരം ഓലോകേന്തൂ''തി.

മഹാജനോ മഞ്ചാതിമഞ്ചേ ബന്ധിത്വാ സന്നിപതി. സോപി സതസഹസ്സഗ്ഘനകേ ന്ഹാനകോട്ഠകേ സതസഹസ്സഗ്ഘനകേ ഫലകേ നിസീദിത്വാ സോളസഹി ഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹത്വാ തം സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ തസ്മിം പല്ലങ്കേ നിസീദി. അഥസ്സ തസ്മിം ആസിത്തകൂപധാനേ തം പാതിം ഠപേത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം ഭോജനം വഡ്ഢേസും. സോ നാടകപരിവുതോ ഏവരൂപായ സമ്പത്തിയാ തം ഭോജനം ഭുഞ്ജതി. അപരേന സമയേന ഏകോ ഗാമികമനുസ്സോ അത്തനോ പരിബ്ബയാഹരണത്ഥം ദാരുആദീനി യാനകേ പക്ഖിപിത്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ സഹായകസ്സ ഗേഹേ നിവാസം ഗണ്ഹി. തദാ പന പുണ്ണമദിവസോ ഹോതി. ''ഗന്ധസേട്ഠിനോ ഭുഞ്ജനലീളം ഓലോകേന്തൂ''തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി. അഥ നം സഹായകോ ആഹ - ''സമ്മ, ഗന്ധസേട്ഠിനോ തേ ഭുഞ്ജനലീളം ദിട്ഠപുബ്ബ''ന്തി. ''ന ദിട്ഠപുബ്ബം, സമ്മാ''തി. ''തേന ഹി ഏഹി, ഗച്ഛാമ, അയം നഗരേ ഭേരീ ചരതി, ഏതസ്സ മഹാസമ്പത്തിം പസ്സാമാ''തി നഗരവാസീ ജനപദവാസിം ഗഹേത്വാ അഗമാസി. മഹാജനോപി മഞ്ചാതിമഞ്ചേ അഭിരുഹിത്വാ പസ്സതി. ഗാമവാസീ ഭത്തഗന്ധം ഘായിത്വാവ നഗരവാസിം ആഹ - ''മയ്ഹം ഏതായ പാതിയാ ഭത്തപിണ്ഡേ പിപാസാ ജാതാ''തി. സമ്മ, മാ ഏതം പത്ഥയി, ന സക്കാ ലദ്ധുന്തി. സമ്മ, അലഭന്തോ ന ജീവിസ്സാമീതി. സോ തം പടിബാഹിതും അസക്കോന്തോ പരിസപരിയന്തേ ഠത്വാ ''പണമാമി തേ, സാമീ''തി തിക്ഖത്തും മഹാസദ്ദം നിച്ഛാരേത്വാ ''കോ ഏസോ''തി വുത്തേ അഹം, സാമീതി. ''കിമേത''ന്തി. ''അയം ഏകോ ഗാമവാസീ തുമ്ഹാകം പാതിയം ഭത്തപിണ്ഡേ പിപാസം ഉപ്പാദേസി, ഏകം ഭത്തപിണ്ഡം ദാപേഥാ''തി. ''ന സക്കാ ലദ്ധു''ന്തി. ''കിം, സമ്മ, സുതം തേ''തി? ''സുതം മേ, അപിച ലഭന്തോ ജീവിസ്സാമി, അലഭന്തസ്സ മേ മരണം ഭവിസ്സതീ''തി. സോ പുനപി വിരവി - ''അയം കിര, സാമി, അലഭന്തോ മരിസ്സതി, ജീവിതമസ്സ ദേഥാ''തി. അമ്ഭോ ഭത്തപിണ്ഡോ നാമ സതമ്പി അഗ്ഘതി, സതദ്വയമ്പി അഗ്ഘതി. യോ യോ യാചതി, തസ്സ തസ്സ ദദമാനോ അഹം കിം ഭുഞ്ജിസ്സാമീതി? സാമി, അയം അലഭന്തോ മരിസ്സതി, ജീവിതമസ്സ ദേഥാതി. ന സക്കാവ മുധാ ലദ്ധും, യദി പന അലഭന്തോ ന ജീവതി, തീണി സംവച്ഛരാനി മമ ഗേഹേ ഭതിം കരോതു, ഏവമസ്സ ഭത്തപാതിം ദാപേസ്സാമീതി. ഗാമവാസീ തം സുത്വാ ''ഏവം ഹോതു, സമ്മാ''തി സഹായകം വത്വാ പുത്തദാരം പഹായ ''ഭത്തപാതിഅത്ഥായ തീണി സംവച്ഛരാനി ഭതിം കരിസ്സാമീ''തി സേട്ഠിസ്സ ഗേഹം പാവിസി. സോ ഭതിം കരോന്തോ സബ്ബകിച്ചാനി സക്കച്ചം അകാസി. ഗേഹേ വാ അരഞ്ഞേ വാ രത്തിം വാ ദിവാ വാ സബ്ബാനി കത്തബ്ബകമ്മാനി കതാനേവ പഞ്ഞായിംസു. ''ഭത്തഭതികോ''തി ച വുത്തേ സകലനഗരേപി പഞ്ഞായി. അഥസ്സ ദിവസേ പരിപുണ്ണേ ഭത്തവേയ്യാവടികോ ''ഭത്തഭതികസ്സ, സാമി, ദിവസോ പുണ്ണോ, ദുക്കരം തേന കതം തീണി സംവച്ഛരാനി ഭതിം കരോന്തേന, ഏകമ്പി കമ്മം ന കോപിതപുബ്ബ''ന്തി ആഹ.

അഥസ്സ സേട്ഠി അത്തനോ സായപാതരാസത്ഥായ ദ്വേ സഹസ്സാനി, തസ്സ പാതരാസത്ഥായ സഹസ്സന്തി തീണി സഹസ്സാനി ദാപേത്വാ ആഹ - ''അജ്ജ മയ്ഹം കത്തബ്ബം പരിഹാരം തസ്സേവ കരോഥാ''തി. വത്വാ ച പന ഠപേത്വാ ഏകം ചിന്താമണിം നാമ പിയഭരിയം അവസേസജനമ്പി ''അജ്ജ തമേവ

പരിവാരേഥാ''തി വത്വാ സബ്ബസമ്പത്തിം തസ്സ നിയ്യാദേസി. സോ സേട്ഠിനോ ന്ഹാനോദകേന തസ്സേവ കോട്ഠകേ തസ്മിം ഫലകേ നിസിന്നോ ന്ഹത്വാ തസ്സേവ നിവാസനസാടകേ നിവാസേത്വാ തസ്സേവ പല്ലങ്കേ നിസീദി. സേട്ഠിപി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - ''ഭത്തഭതികോ ഗന്ധസേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ തീണി സംവച്ഛരാനി ഭതിം കത്വാ പാതിം ലഭി, തസ്സ ഭുഞ്ജനസമ്പത്തിം ഓലോകേന്തൂ''തി. മഹാജനോ മഞ്ചാതിമഞ്ചേ അഭിരുഹിത്വാ പസ്സതി, ഗാമവാസിസ്സ ഓലോകിതോലോകിതട്ഠാനം കമ്പനാകാരപ്പത്തം അഹോസി. നാടകാ പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസും, തസ്സ പുരതോ ഭത്തപാതിം വഡ്ഢേത്വാ ഠപയിംസു. അഥസ്സ ഹത്ഥധോവനവേലായ ഗന്ധമാദനേ ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ സത്തമേ ദിവസേ സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ''കത്ഥ നു ഖോ അജ്ജ ഭിക്ഖാചാരത്ഥായ ഗച്ഛാമീ''തി ഉപധാരേന്തോ ഭത്തഭതികം അദ്ദസ. അഥ സോ ''അയം തീണി സംവച്ഛരാനി ഭതിം കത്വാ ഭത്തപാതിം ലഭി, അത്ഥി നു ഖോ ഏതസ്സ സദ്ധാ, നത്ഥീ''തി ഉപധാരേന്തോ ''അത്ഥീ''തി ഞത്വാ ''സദ്ധാപി ഏകച്ചേ സങ്ഗഹം കാതും ന സക്കോന്തി, സക്ഖിസ്സതി നു ഖോ മേ സങ്ഗഹം കാതു''ന്തി ചിന്തേത്വാ ''സക്ഖിസ്സതി ചേവ മമ ച സങ്ഗഹകരണം നിസ്സായ മഹാസമ്പത്തിം ലഭിസ്സതീ''തി ഞത്വാ ചീവരം പാരുപിത്വാ പത്തമാദായ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ പരിസന്തരേന ഗന്ത്വാ തസ്സ പുരതോ ഠിതമേവ അത്താനം ദസ്സേസി.

സോ പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''അഹം പുബ്ബേ അദിന്നഭാവേന ഏകിസ്സാ ഭത്തപാതിയാ അത്ഥായ തീണി സംവച്ഛരാനി പരഗേഹേ ഭതിം അകാസിം, ഇദാനി മേ ഇദം ഭത്തം ഏകം രത്തിന്ദിവം രക്ഖേയ്യ, സചേ പന നം അയ്യസ്സ ദസ്സാമി, അനേകാനിപി കപ്പകോടിസഹസ്സാനി രക്ഖിസ്സതി , അയ്യസ്സേവ നം ദസ്സാമീ''തി. സോ തീണി സംവച്ഛരാനി ഭതിം കത്വാ ലദ്ധഭത്തപാതിതോ ഏകപിണ്ഡമ്പി മുഖേ അട്ഠപേത്വാ തണ്ഹം വിനോദേത്വാ സയമേവ പാതിം ഉക്ഖിപിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പാതിം അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥേ ദത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ പാതിം വാമഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥേന തസ്സ പത്തേ ഭത്തം ആകിരി. പച്ചേകബുദ്ധോ ഭത്തസ്സ ഉപഡ്ഢസേസകാലേ പത്തം ഹത്ഥേന പിദഹി. അഥ നം സോ ആഹ - ''ഭന്തേ, ഏകോവ പടിവിസോ ന സക്കാ ദ്വിധാ കാതും, മാ മം ഇധലോകേന സങ്ഗണ്ഹഥ, പരലോകേന സങ്ഗഹമേവ കരോഥ, സാവസേസം അകത്വാ നിരവസേസമേവ ദസ്സാമീ''തി. അത്തനോ ഹി ഥോകമ്പി അനവസേസേത്വാ ദിന്നം നിരവസേസദാനം നാമ, തം മഹപ്ഫലം ഹോതി. സോ തഥാ കരോന്തോ സബ്ബം ദത്വാ പുന വന്ദിത്വാ ആഹ - ''ഭന്തേ, ഏകം ഭത്തപാതിം നിസ്സായ തീണി സംവച്ഛരാനി മേ പരഗേഹേ ഭതിം കരോന്തേന ദുക്ഖം അനുഭൂതം, ഇദാനി മേ നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ സുഖമേവ ഹോതു, തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠധമ്മസ്സേവ ഭാഗീ അസ്സ''ന്തി. പച്ചേകബുദ്ധോ ''ഏവം ഹോതു, ചിന്താമണി വിയ തേ സബ്ബകാമദദോ മനോസങ്കപ്പാ പുണ്ണചന്ദോ വിയ പൂരേന്തൂ''തി അനുമോദനം കരോന്തോ -

''ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം തുയ്ഹം, സബ്ബമേവ സമിജ്ഝതു;
സബ്ബേ പൂരേന്തു സങ്കപ്പാ, ചന്ദോ പന്നരസോ യഥാ.

''ഇച്ഛിതം പത്ഥികം തുയ്ഹം, ഖിപ്പമേവ സമിജ്ഝതു;
സബ്ബേ പൂരേന്തു സങ്കപ്പാ, മണി ജോതിരസോ യഥാ''തി. -

വത്വാ “അയം മഹാജനോ യാവ ഗന്ധമാദനപബ്ബതഗമനാ മം പസ്സന്തോ തിട്ഠതൂ”തി അധിട്ഠായ ആകാസേന ഗന്ധമാദനം അഗമാസി.

മഹാജനോപി നം പസ്സന്തോവ അട്ഠാസി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം പിണ്ഡപാതം പഞ്ചസതാനം പച്ചേകബുദ്ധാനം വിഭജിത്വാ അദാസി. സബ്ബേ അത്തനോ പഹോനകം ഗണ്ഹിംസു. “അപ്പോ പിണ്ഡപാതോ കഥം പഹോസീ”തി ന ചിന്തേതബ്ബം. ചത്താരി ഹി അചിന്തേയ്യാനി (അം॰ നി॰ ൪.൭൭) വുത്താനി, തത്രായം പച്ചേകബുദ്ധവിസയോതി. മഹാജനോ പച്ചേകബുദ്ധാനം പിണ്ഡപാതം വിഭജിത്വാ ദിയ്യമാനം ദിസ്വാ സാധുകാരസഹസ്സാനി പവത്തേസി, അസനിസതനിപാതസദ്ദോ വിയ അഹോസി. തം സുത്വാ ഗന്ധസേട്ഠി ചിന്തേസി - “ഭത്തഭതികോ മയാ ദിന്നസമ്പത്തിം ധാരേതും നാസക്ഖി മഞ്ഞേ, തേനായം മഹാജനോ പരിഹാസം കരോന്തോ സന്നിപതിതോ നദതീ”തി. സോ തപ്പവത്തിജാനനത്ഥം മനുസ്സേ പേസേസി. തേ ആഗന്ത്വാ “സമ്പത്തിധാരകാ നാമ, സാമി, ഏവം ഹോന്തൂ”തി വത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസും. സേട്ഠി തം സുത്വാവ പഞ്ചവണ്ണായ പീതിയാ ഫുട്ഠസരീരോ ഹുത്വാ “അഹോ ദുക്കരം തേന കതം, അഹം ഏത്തകം കാലം ഏവരൂപായ സമ്പത്തിയാ ഠിതോ കിഞ്ചി ദാതും നാസക്ഖി”ന്തി തം പക്കോസാപേത്വാ “സച്ചം കിര തയാ ഇദം നാമ കത”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “ആമ, സാമീ”തി വുത്തേ, “ഹന്ദ, സഹസ്സം ഗഹേത്വാ തവ ദാനേ മയ്ഹമ്പി പത്തിം ദേഹീ”തി ആഹ. സോ തഥാ അകാസി. സേട്ഠിപിസ്സ സബ്ബം അത്തനോ സന്തകം മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ അദാസി.

ചതസ്സോ ഹി സമ്പദാ നാമ - വത്ഥുസമ്പദാ, പച്ചയസമ്പദാ, ചേതനാസമ്പദാ, ഗുണാതിരേകസമ്പദാതി. തത്ഥ നിരോധസമാപത്തിരഹോ അരഹാ വാ അനാഗാമീ വാ ദക്ഖിണേയ്യോ **വത്ഥുസമ്പദാ** നാമ. പച്ചയാനം ധമ്മേന സമേന ഉപ്പത്തി **പച്ചയസമ്പദാ** നാമ. ദാനതോ പുബ്ബേ ദാനകാലേ പച്ഛാ ഭാഗേതി തീസു കാലേസു ചേതനായ സോമനസ്സസഹഗതഞാണസമ്പയുത്തഭാവോ **ചേതനാസമ്പദാ** നാമ. ദക്ഖിണേയ്യസ്സ സമാപത്തിതോ വുട്ഠിതഭാവോ **ഗുണാതിരേകസമ്പദാ** നാമാതി. ഇമസ്സ ച ഖീണാസവോ പച്ചേകബുദ്ധോ ദക്ഖിണേയ്യോ, ഭതിം കത്വാ ലദ്ധഭാവേന പച്ചയോ ധമ്മതോ ഉപ്പന്നോ, തീസു കാലേസു പരിസുദ്ധാ ചേതനാ, സമാപത്തിതോ വുട്ഠിതമത്തോ പച്ചേകബുദ്ധോ ഗുണാതിരേകോതി ചതസ്സോപി സമ്പദാ നിപ്ഫന്നാ. ഏതാസം ആനുഭാവേന ദിട്ഠേവ ധമ്മേ മഹാസമ്പത്തിം പാപുണന്തി. തസ്മാ സോ സേട്ഠിനോ സന്തികാ സമ്പത്തിം ലഭി. അപരഭാഗേ ച രാജാപി ഇമിനാ കതകമ്മം സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ പത്തിം ഗഹേത്വാ തുട്ഠമാനസോ മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം ദത്വാ സേട്ഠിട്ഠാനം അദാസി. **ഭത്തഭതികസേട്ഠീ**തിസ്സ നാമം അകാസി. സോ ഗന്ധസേട്ഠിനാ സദ്ധിം സഹായോ ഹുത്വാ ഏകതോ ഖാദന്തോ പിവന്തോ യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സൂപട്ഠാകകുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അഥസ്സ മാതാ ലദ്ധഗബ്ഭപരിഹാരാ കതിപാഹച്ചയേന “അഹോ വതാഹം പഞ്ചസതേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സതരസഭോജനം ദത്വാ കാസായവത്ഥനിവത്ഥാ സുവണ്ണസരകം ആദായ ആസനപരിയന്തേ നിസിന്നാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഉച്ഛിട്ഠാവസേസകം പരിഭുഞ്ജേയ്യ”ന്തി ദോഹളിനീ ഹുത്വാ തഥേവ കത്വാ ദോഹളം പടിവിനോദേസി. സാ സേസമങ്ഗലേസുപി തഥാരൂപമേവ ദാനം ദത്വാ പുത്തം വിജായിത്വാ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ “പുത്തസ്സ

മേ, ഭന്തേ, സിക്ഖാപദാനി ദേഥാ''തി ഥേരം ആഹ. ഥേരോ ''കിമസ്സ നാമ''ന്തി പുച്ഛി. ''ഭന്തേ, പുത്തസ്സ മേ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായ ഇമസ്മിം ഗേഹേ കസ്സചി ദുക്ഖം നാമ ന ഭൂതപുബ്ബം, തേനേവസ്സ **സുഖകുമാരോ**തി നാമം ഭവിസ്സതീ''തി വുത്തേ തദേവസ്സ നാമം ഗഹേത്വാ സിക്ഖാപദാനി അദാസി.

തദാ ഏവഞ്ചസ്സ മാതു ''നാഹം മമ പുത്തസ്സ അജ്ഝാസയം ഭിന്ദിസ്സാമീ''തി ചിത്തം ഉപ്പജ്ജി. സാ തസ്സ കണ്ണവിജ്ഝനമങ്ഗലാദീസുപി തഥേവ ദാനം അദാസി. കുമാരോപി സത്തവസ്സികകാലേ ''ഇച്ഛാമഹം, അമ്മ, ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിതു''ന്തി ആഹ. സാ ''സാധു, താത, നാഹം തവ അജ്ഝാസയം ഭിന്ദിസ്സാമീ''തി ഥേരം നിമന്തേത്വാ ഭോജേത്വാ, ''ഭന്തേ, പുത്തോ മേ പബ്ബജിതും ഇച്ഛതി, ഇമാഹം സായന്ഹസമയേ വിഹാരം ആനേസ്സാമീ''തി ഥേരം ഉയ്യോജേത്വാ ഞാതകേ സന്നിപാതേത്വാ ''പുത്തസ്സ മേ ഗിഹികാലേ കത്തബ്ബം കിച്ചം അജ്ജേവ കരിസ്സാമാ''തി വത്വാ പുത്തം അലങ്കരിത്വാ മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന വിഹാരം നേത്വാ ഥേരസ്സ നിയ്യാദേസി. ഥേരോപി തം, ''താത, പബ്ബജ്ജാ നാമ ദുക്കരാ , സക്ഖിസ്സസി അഭിരമിതു''ന്തി വത്വാ ''കരിസ്സാമി വോ, ഭന്തേ, ഓവാദ''ന്തി വുത്തേ കമ്മട്ഠാനം ദത്വാ പബ്ബാജേസി. മാതാപിതരോപിസ്സ പബ്ബജ്ജായ സക്കാരം കരോന്താ അന്തോവിഹാരേയേവ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സതരസഭോജനം ദത്വാ സായം അത്തനോ ഗേഹം അഗമംസു. അട്ഠമേ ദിവസേ സാരിപുത്തത്ഥേരോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഗാമം പവിട്ഠേ വിഹാരേ കത്തബ്ബകിച്ചം കത്വാ സാമണേരം പത്തചീവരം ഗാഹാപേത്വാ ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. സാമണേരോ അന്തരാമഗ്ഗേ മാതികാദീനി ദിസ്വാ പണ്ഡിതസാമണേരോ വിയ പുച്ഛി. ഥേരോപി തസ്സ തഥേവ ബ്യാകാസി. സാമണേരോ താനി കാരണാനി സുത്വാ ''സചേ തുമ്ഹേ അത്തനോ പത്തചീവരം ഗണ്ഹേയ്യാഥ, അഹം നിവത്തേയ്യ''ന്തി വത്വാ ഥേരേന തസ്സ അജ്ഝാസയം അഭിന്ദിത്വാ, ''സാമണേര, ദേഹി മമ പത്തചീവര''ന്തി പത്തചീവരേ ഗഹിതേ ഥേരം വന്ദിത്വാ നിവത്തമാനോ, ''ഭന്തേ, മയ്ഹം ആഹാരം ആഹരമാനോ സതരസഭോജനം ആഹരേയ്യാഥാ''തി ആഹ. കുതോ തം ലഭിസ്സാമീതി? അത്തനോ പുഞ്ഞേന അലഭന്തോ മമ പുഞ്ഞേന ലഭിസ്സഥ, ഭന്തേതി. അഥസ്സ ഥേരോ കുഞ്ചികം ദത്വാ ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. സോപി വിഹാരം ആഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ ഗബ്ഭം വിവരിത്വാ പവിസിത്വാ ദ്വാരം പിധായ അത്തനോ കായേ ഞാണം ഓതാരേത്വാ നിസീദി.

തസ്സ ഗുണതേജേന സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ''കിം നു ഖോ ഏത''ന്തി ഓലോകേന്തോ സാമണേരം ദിസ്വാ ''സുഖസാമണേരോ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ പത്തചീവരം ദത്വാ 'സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ'തി നിവത്തോ, മയാ തത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ചത്താരോ മഹാരാജേ പക്കോസാപേത്വാ ''ഗച്ഛഥ, താതാ, വിഹാരസ്സൂപവനേ ദുസ്സദ്ദകേ സകുണേ പലാപേഥാ''തി ഉയ്യോജേസി. തേ തഥാ കത്വാ സാമന്താ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു. ചന്ദിമസൂരിയേ ''അത്തനോ വിമാനാനി ഗഹേത്വാ തിട്ഠഥാ''തി ആണാപേസി. തേപി തഥാ കരിംസു. സയമ്പി ആവിഞ്ഛനട്ഠാനേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹി. വിഹാരോ സന്നിസിന്നോ നിരവോ അഹോസി. സാമണേരോ ഏകഗ്ഗചിത്തേന വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ തീണി മഗ്ഗഫലാനി പാപുണി. ഥേരോ ''സാമണേരേന 'സതരസഭോജനം ആഹരേയ്യാഥാ'തി വുത്തം, കസ്സ നു ഖോ ഘരേ സക്കാ ലദ്ധു''ന്തി ഓലോകേന്തോ ഏകം അജ്ഝാസയസമ്പന്നം ഉപട്ഠാകതുലം ദിസ്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ, ''ഭന്തേ, സാധു വോ കതം അജ്ജ ഇധാഗച്ഛന്തേഹീ''തി തേഹി

തുട്ഠമാനസേഹി പത്തം ഗഹേത്വാ നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ യാവ ഭത്തകാലം ധമ്മകഥം യാചിതോ തേസം സാരണീയധമ്മകഥം കഥേത്വാ കാലം സല്ലക്ഖേത്വാ ദേസനം നിട്ഠാപേസി. അഥസ്സ സതരസഭോജനം ദത്വാ തം ആദായ ഗന്തുകാമം ഥേരം ദിസ്വാ “ഭുഞ്ജഥ, ഭന്തേ, അപരമ്പി തേ ദസ്സാമാ”തി ഥേരം ഭോജേത്വാ പുന പത്തപൂരം അദംസു. ഥേരോ തം ആദായ “സാമണേരോ മേ ഛാതോ”തി തുരിതതുരിതോ വിഹാരം പായാസി. തം ദിവസം സത്ഥാ പാതോവ നിക്ഖമിത്വാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ആവജ്ജേസി - “അജ്ജ സുഖസാമണേരോ ഉപജ്ഝായസ്സ പത്തചീവരം ദത്വാ ‘സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ’തി നിവത്തോ, നിപ്ഫന്നം നു ഖോ തസ്സ കിച്ച”ന്തി. സോ തിണ്ണംയേവ മഗ്ഗഫലാനം പത്തഭാവം ദിസ്വാ ഉത്തരിപി ഉപധാരേന്തോ “സക്ഖിസ്സതായം അജ്ജ അരഹത്തം പാപുണിതും , സാരിപുത്തോ പന ‘സാമണേരോ മേ ഛാതോ’തി വേഗേന ഭത്തം ആദായ നിക്ഖമതി, സചേ ഇമസ്മിം അരഹത്തം അപ്പത്തേ ഭത്തം ആഹരിസ്സതി, ഇമസ്സ അന്തരായോ ഭവിസ്സതി, മയാ ഗന്ത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ ഠത്വാ ആരക്ഖം ഗണ്ഹി.

ഥേരോപി ഭത്തം ആഹരി. അഥ നം ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ചത്താരോ പഞ്ഹേ പുച്ഛി. പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനാവസാനേ സാമണേരോ അരഹത്തം പാപുണി. സത്ഥാ ഥേരം ആമന്തേത്വാ “ഗച്ഛ, സാരിപുത്ത, സാമണേരസ്സ തേ ഭത്തം ദേഹീ”തി ആഹ. ഥേരോ ഗന്ത്വാ ദ്വാരം ആകോടേസി. സാമണേരോപി നിക്ഖമിത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ വത്തം കത്വാ “ഭത്തകിച്ചം കരോഹീ”തി വുത്തേ ഥേരസ്സ ഭത്തേന അനത്ഥികഭാവം ഞത്വാ സത്തവസ്സികകുമാരോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ അരഹത്തം പത്തോ നീചാസനട്ഠാനം പച്ചവേക്ഖന്തോ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ പത്തം ധോവി. തസ്മിം കാലേ ചത്താരോ മഹാരാജാനോ ആരക്ഖം വിസ്സജ്ജേസും. ചന്ദിമസൂരിയാപി വിമാനാനി മുഞ്ചിംസു. സക്കോപി ആവിഞ്ഛനട്ഠാനേ ആരക്ഖം വിസ്സജ്ജേസി. സൂരിയോ നഭമജ്ഝം അതിക്കന്തോയേവ പഞ്ഞായി. ഭിക്ഖൂ “സായന്ഹോ പഞ്ഞായതി, സാമണേരേന ച ഇദാനേവ ഭത്തകിച്ചം കതം, കിം നു ഖോ അജ്ജ പുബ്ബണ്ഹോ ബലവാ ജാതോ, സായന്ഹോ മന്ദോ”തി വദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ, “ഭന്തേ, അജ്ജ പുബ്ബണ്ഹോ ബലവാ ജാതോ, സായന്ഹോ മന്ദോ, സാമണേരേന ച ഇദാനേവ ഭത്തകിച്ചം കതം, അഥ ച പന സൂരിയോ നഭമജ്ഝം അതിക്കന്തോയേവ പഞ്ഞായതീ”തി വുത്തേ, “ഭിക്ഖവേ, ഏവമേവം ഹോതി പുഞ്ഞവന്താനം സമണധമ്മകരണകാലേ. അജ്ജ ഹി ചത്താരോ മഹാരാജാനോ സാമന്താ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു, ചന്ദിമസൂരിയാ വിമാനാനി ഗഹേത്വാ അട്ഠംസു, സക്കോ ആവിഞ്ഛനകേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹി, അഹമ്പി ദ്വാരകോട്ഠകേ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിം, അജ്ജ സുഖസാമണേരോ മാതികായ ഉദകം ഹരന്തേ, ഉസുകാരേ ഉസും ഉജ്ജും കരോന്തേ , തച്ഛകേ ചക്കാദീനി കരോന്തേ ദിസ്വാ അത്താനം ദമേത്വാ അരഹത്തം പത്തോ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൫. “ഉദകഞ്ഹി നയന്തി നേത്തികാ, ഉസുകാരാ നമയന്തി തേജനം;
ദാരും നമയന്തി തച്ഛകാ, അത്താനം ദമയന്തി സുബ്ബതാ”തി.

തത്ഥ **സുബ്ബതാ**തി സുവദാ, സുഖേന ഓവദിതബ്ബാ അനുസാസിതബ്ബാതി അത്ഥോ. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സുഖസാമണേരവത്ഥു ഏകാദസമം.

ദണ്ഡവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദസമോ വഗ്ഗോ.

൧൧. ജരാവഗ്ഗോ

൧. വിസാഖായ സഹായികാനം വത്ഥു

കോ നു ഹാസോ കിമാനന്ദോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വിസാഖായ സഹായികായോ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര പഞ്ചസതാ കുലപുത്താ ''ഏവം ഇമാ അപ്പമാദവിഹാരിനിയോ ഭവിസ്സന്തീ''തി അത്തനോ അത്തനോ ഭരിയായോ വിസാഖം മഹാഉപാസികം സമ്പടിച്ഛാപേസും. താ ഉയ്യാനം വാ വിഹാരം വാ ഗച്ഛന്തിയോ തായ സദ്ധിംയേവ ഗച്ഛന്തി. താ ഏകസ്മിം കാലേ ''സത്താഹം സുരാഛണോ ഭവിസ്സതീ''തി ഛണേ സങ്ഘുട്ഠേ അത്തനോ അത്തനോ സാമികാനം സുരം പടിയാദേസും. തേ സത്താഹം സുരാഛണം കീളിത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ കമ്മന്തഭേരിയാ നിക്ഖന്തായ കമ്മന്തേ അഗമംസു. താപി ഇത്ഥിയോ ''മയം സാമികാനം സമ്മുഖാ സുരം പാതും ന ലഭിമ്ഹാ, അവസേസാ സുരാ ച അത്ഥി, ഇദം യഥാ തേ ന ജാനന്തി, തഥാ പിവിസ്സാമാ''തി വിസാഖായ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ഇച്ഛാമ, അയ്യേ, ഉയ്യാനം ദട്ഠു''ന്തി വത്വാ ''സാധു, അമ്മാ, തേന ഹി കത്തബ്ബകിച്ചാനി കത്വാ നിക്ഖമഥാ''തി വുത്തേ തായ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ പടിച്ഛന്നാകാരേന സുരം നീഹരാപേത്വാ ഉയ്യാനേ പിവിത്വാ മത്താ വിചരിംസു. വിസാഖാപി ''അയുത്തം ഇമാഹി കതം, ഇദാനി മം 'സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവികാ വിസാഖാ സുരം പിവിത്വാ വിചരതീ'തി തിത്ഥിയാപി ഗരഹിസ്സന്തീ''തി ചിന്തേത്വാ താ ഇത്ഥിയോ ആഹ - ''അമ്മാ അയുത്തം വോ കതം, മമപി അയസോ ഉപ്പാദിതോ, സാമികാപി വോ കുജ്ഝിസ്സന്തി, ഇദാനി കിം കരിസ്സഥാ''തി. ഗിലാനാലയം ദസ്സയിസ്സാമ, അയ്യേതി. തേന ഹി പഞ്ഞായിസ്സഥ സകേന കമ്മേനാതി. താ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഗിലാനാലയം കരിംസു. അഥ താസം സാമികാ ''ഇത്ഥന്നാമാ ച ഇത്ഥന്നാമാ ച കഹ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''ഗിലാനാ''തി സുത്വാ ''അദ്ധാ ഏതാഹി അവസേസസുരാ പീതാ ഭവിസ്സന്തീ''തി സല്ലക്ഖേത്വാ താ പോഥേത്വാ അനയബ്യസനം പാപേസും. താ അപരസ്മിമ്പി ഛണവാരേ തഥേവ സുരം പിവിതുകാമാ വിസാഖം ഉപസങ്കമിത്വാ, ''അയ്യേ, ഉയ്യാനം നോ നേഹീ''തി വത്വാ ''പുബ്ബേപി മേ തുമ്ഹേഹി അയസോ ഉപ്പാദിതോ, ഗച്ഛഥ, ന വോ അഹം നേസ്സാമീ''തി തായ പടിക്ഖിത്താ ''ഇദാനി ഏവം ന കരിസ്സാമാ''തി സമ്മന്തയിത്വാ പുന തം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹംസു, ''അയ്യേ , ബുദ്ധപൂജം കാതുകാമാമ്ഹാ, വിഹാരം നോ നേഹീ''തി. ഇദാനി അമ്മാ യുജ്ജതി, ഗച്ഛഥ, പരിവച്ഛം കരോഥാതി. താ ചങ്കോടകേഹി ഗന്ധമാലാദീനി ഗാഹാപേത്വാ സുരാപുണ്ണേ മുട്ഠിവാരകേ ഹത്ഥേഹി ഓലമ്ബേത്വാ മഹാപടേ പാരുപിത്വാ വിസാഖം ഉപസങ്കമിത്വാ തായ സദ്ധിം വിഹാരം പവിസമാനാ ഏകമന്തം ഗന്ത്വാ മുട്ഠിവാരകേഹേവ സുരം പിവിത്വാ വാരകേ ഛഡ്ഡേത്വാ ധമ്മസഭായം സത്ഥു പുരതോ നിസീദിംസു .

വിസാഖാ ''ഇമാസം, ഭന്തേ, ധമ്മം കഥേഥാ''തി ആഹ. താപി മദവേഗേന കമ്പമാനസരീരാ ''ഇച്ചാമ, ഗായാമാ''തി ചിത്തം ഉപ്പാദേസും. അഥേകാ മാരകായികാ ദേവതാ ''ഇമാസം സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ പുരതോ വിപ്പകാരം ദസ്സേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ താസം സരീരേ അധിമുച്ചി. താസു ഏകച്ചാ സത്ഥു പുരതോ പാണിം പഹരിത്വാ ഹസിതും, ഏകച്ചാ

നച്ചിതും ആരഭിംസു. സത്ഥാ "കിം ഇദ"ന്തി ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ "ന ഇദാനി മാരകായികാനം ഓതാരം ലഭിതും ദസ്സാമി. ന ഹി മയാ എത്തകം കാലം പാരമിയോ പൂരേന്തേന മാരകായികാനം ഓതാരലാഭത്ഥായ പൂരിതാ"തി താ സംവേജേതും ഭമുകലോമതോ രസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേസി, താവദേവ അന്ധകാരതിമിസാ അഹോസി. താ ഭീതാ അഹേസും മരണഭയതജ്ജിതാ. തേന താസം കുച്ഛിയം സുരാ ജീരി. സത്ഥാ നിസിന്നപല്ലങ്കേ അന്തരഹിതോ സിനേരുമുദ്ധനി ഠത്വാ ഉണ്ണാലോമതോ രസ്മിം വിസ്സജ്ജേസി, തങ്ഖണംയേവ ചന്ദസഹസ്സുഗ്ഗമനം വിയ അഹോസി. അഥ സത്ഥാ താ ഇത്ഥിയോ ആമന്തേത്വാ "തുമ്ഹേഹി മമ സന്തികം ആഗച്ഛമാനാഹി പമത്താഹി ആഗന്തും ന വട്ടതി. തുമ്ഹാകഞ്ഹി പമാദേനേവ മാരകായികാ ദേവതാ ഓതാരം ലഭിത്വാ തുമ്ഹേ ഹസാദീനം അകരണട്ഠാനേ ഹസാദീനി കാരാപേസി, ഇദാനി തുമ്ഹേഹി രാഗാദീനം അഗ്ഗീനം നിബ്ബാപനത്ഥായ ഉസ്സാഹം കാതും വട്ടതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൬. "കോ നു ഹാസോ കിമാനന്ദോ, നിച്ചം പജ്ജലിതേ സതി;
അന്ധകാരേന ഓനദ്ധാ, പദീപം ന ഗവേസഥാ"തി.

തത്ഥ **ആനന്ദോ**തി തുട്ഠി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇമസ്മിം ലോകസന്നിവാസേ രാഗാദീഹി ഏകാദസഹി അഗ്ഗീഹി **നിച്ചം പജ്ജലിതേ സതി കോ നു** തുമ്ഹാകം **ഹാസോ** വാ തുട്ഠി വാ? നനു ഏസ അകത്തബ്ബരൂപോയേവ. അട്ഠവത്ഥുകേന ഹി അവിജ്ജാന്ധകാരേന **ഓനദ്ധാ** തുമ്ഹേ തസ്സേവ അന്ധകാരസ്സ വിധമനത്ഥായ കിം കാരണാ ഞാണപ്പദീപം **ന ഗവേസഥ** ന കരോഥാതി.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാപി താ ഇത്ഥിയോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

സത്ഥാ താസം അചലസദ്ധായ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ സിനേരുമത്ഥകാ ഓതരിത്വാ ബുദ്ധാസനേ നിസീദി. അഥ നം വിസാഖാ ആഹ - "ഭന്തേ, സുരാ നാമേസാ പാപികാ. ഏവരൂപാ ഹി നാമ ഇമാ ഇത്ഥിയോ തുമ്ഹാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ പുരതോ നിസീദിത്വാ ഇരിയാപഥമത്തമ്പി സണ്ഠാപേതും അസക്കോന്തിയോ ഉട്ഠായ പാണിം പഹരിത്വാ ഹസനഗീതനച്ചാദീനി ആരഭിംസൂ"തി. സത്ഥാ "ആമ, വിസാഖേ, പാപികാ ഏവ ഏസാ സുരാ നാമ. ഏതഞ്ഹി നിസ്സായ അനേകേ സത്താ അനയബ്യസനം പത്താ"തി വത്വാ "കദാ പനേസാ, ഭന്തേ, ഉപ്പന്നാ"തി വുത്തേ തസ്സാ ഉപ്പത്തിം വിത്ഥാരേന കഥേതും അതീതം ആഹരിത്വാ **കുമ്ഭജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൩ ആദയോ) കഥേസീതി.

വിസാഖായ സഹായികാനം വത്ഥു പഠമം.

൨. സിരിമാവത്ഥു

പസ്സ ചിത്തകതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സിരിമം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര രാജഗഹേ അഭിരൂപാ ഗണികാ. ഏകസ്മിം പന അന്തോവസ്സേ സുമനസേട്ഠിപുത്തസ്സ ഭരിയായ പുണ്ണകസേട്ഠിസ്സ ധീതായ ഉത്തരായ നാമ ഉപാസികായ അപരജ്ഝിത്വാ തം പസാദേതുകാമാ തസ്സാ ഗേഹേ

ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം കതഭത്തകിച്ചം സത്ഥാരം ഖമാപേത്വാ തം ദിവസം ദസബലസ്സ ഭത്താനുമോദനം സുത്വാ -

> “അക്കോധേന ജിനേ കോധം, അസാധും സാധുനാ ജിനേ;
> ജിനേ കദരിയം ദാനേന, സച്ചേനാലികവാദിന”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൨.൨; ധ॰ പ॰ ൨൨൩) -

ഗാഥാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരകഥാ പന കോധവഗ്ഗേ അനുമോദനഗാഥാവണ്ണനായമേവ ആവിഭവിസ്സതി. ഏവം സോതാപത്തിഫലം പത്താ പന സിരിമാ ദസബലം നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ മഹാദാനം ദത്വാ സങ്ഘസ്സ അട്ഠകഭത്തം നിബദ്ധം ദാപേസി. ആദിതോ പട്ഠായ നിബദ്ധം അട്ഠ ഭിക്ഖൂ ഗേഹം ഗച്ഛന്തി. “സപ്പിം ഗണ്ഹഥ, ഖീരം ഗണ്ഹഥാ”തിആദീനി വത്വാ തേസം പത്തേ പൂരേതി. ഏകേന ലദ്ധം തിണ്ണമ്പി ചതുന്നമ്പി പഹോതി. ദേവസികം സോളസകഹാപണപരിബ്ബയേന പിണ്ഡപാതോ ദീയതി. അഥേകദിവസം ഏകോ ഭിക്ഖു തസ്സാ ഗേഹേ അട്ഠകഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ തിയോജനമത്ഥകേ ഏകം വിഹാരം അഗമാസി. അഥ നം സായം ഥേരുപട്ഠാനേ നിസിന്നം പുച്ഛിംസു - “ആവുസോ, കഹം ഭിക്ഖം ഗഹേത്വാ ആഗതോസീ”തി. സിരിമായ അട്ഠകഭത്തം മേ ഭുത്തന്തി. മനാപം കത്വാ ദേതി, ആവുസോതി. “ന സക്കാ തസ്സാ ഭത്തം വണ്ണേതും, അതിവിയ പണീതം കത്വാ ദേതി, ഏകേന ലദ്ധം തിണ്ണമ്പി ചതുന്നമ്പി പഹോതി, തസ്സാ പന ദേയ്യധമ്മതോപി ദസ്സനമേവ ഉത്തരിതരം. സാ ഹി ഇത്ഥീ ഏവരൂപാ ച ഏവരൂപാ ചാ”തി തസ്സാ ഗുണേ വണ്ണേസി.

അഥേകോ ഭിക്ഖു തസ്സാ ഗുണകഥം സുത്വാ അദസ്സനേനേവ സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ “മയാ ഗന്ത്വാ തം ദട്ഠും വട്ടതീ”തി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗം കഥേത്വാ തം ഭിക്ഖും ഠിതികം പുച്ഛിത്വാ “സ്വേ, ആവുസോ, തസ്മിം ഗേഹേ ത്വം സങ്ഘത്ഥേരോ ഹുത്വാ അട്ഠകഭത്തം ലഭിസ്സസീ”തി സുത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ പത്തചീവരം ആദായ പക്കന്തോപി പാതോവ അരുണേ ഉഗ്ഗതേ സലാകഗ്ഗം പവിസിത്വാ ഠിതോ സങ്ഘത്ഥേരോ ഹുത്വാ തസ്സാ ഗേഹേ അട്ഠകഭത്തം ലഭി. യോ പന ഭിക്ഖു ഹിയ്യോ ഭുഞ്ജിത്വാ പക്കാമി, തസ്സ ഗതവേലായമേവ അസ്സാ സരീരേ രോഗോ ഉപ്പജ്ജി. തസ്മാ സാ ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ നിപജ്ജി. അഥസ്സാ ദാസിയോ അട്ഠകഭത്തം ലഭിത്വാ ആഗതേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ ആരോചേസും. സാ സഹത്ഥാ പത്തേ ഗഹേത്വാ നിസീദാപേതും വാ പരിവിസിതും വാ അസക്കോന്തീ ദാസിയോ ആണാപേസി - “അമ്മാ പത്തേ ഗഹേത്വാ, അയ്യേ, നിസീദാപേത്വാ യാഗും പായേത്വാ ഖജ്ജകം ദത്വാ ഭത്തവേലായ പത്തേ പൂരേത്വാ ദേഥാ”തി. താ “സാധു, അയ്യേ”തി ഭിക്ഖൂ പവേസേത്വാ യാഗും പായേത്വാ ഖജ്ജകം ദത്വാ ഭത്തവേലായ ഭത്തസ്സ പത്തേ പൂരേത്വാ തസ്സാ ആരോചയിംസു. സാ “മം പരിഗ്ഗഹേത്വാ നേഥ, അയ്യേ, വന്ദിസ്സാമീ”തി വത്വാ താഹി പരിഗ്ഗഹേത്വാ ഭിക്ഖൂനം സന്തികം നീതാ വേധമാനേന സരീരേന ഭിക്ഖൂ വന്ദി. സോ ഭിക്ഖു തം ഓലോകേത്വാ ചിന്തേസി - “ഗിലാനായ താവ ഏവരൂപാ അയം ഏതിസ്സാ രൂപസോഭാ, അരോഗകാലേ പന സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതായ ഇമിസ്സാ കീദിസീ രൂപസമ്പത്തീ”തി. അഥസ്സ അനേകവസ്സകോടിസന്നിചിതോ കിലേസോ സമുദാചരി, സോ അഞ്ഞാണീ ഹുത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജിതും അസക്കോന്തോ

പത്തമാദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ പത്തം പിധായ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ ചീവരം പത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജി.

അഥ നം ഏകോ സഹായകോ ഭിക്ഖു യാചന്തോപി ഭോജേതും നാസക്ഖി. സോ ഛിന്നഭത്തോ അഹോസി. തം ദിവസമേവ സായന്ഹസമയേ സിരിമാ കാലമകാസി. രാജാ സത്ഥു സാസനം പേസേസി - "ഭന്തേ, ജീവകസ്സ കനിട്ഠഭഗിനീ, സിരിമാ, കാലമകാസീ"തി. സത്ഥാ തം സുത്വാ രഞ്ഞോ സാസനം പഹിണി "സിരിമായ ഝാപനകിച്ചം നത്ഥി, ആമകസുസാനേ തം യഥാ കാകസുനഖാദയോ ന ഖാദന്തി, തഥാ നിപജ്ജാപേത്വാ രക്ഖാപേഥാ"തി. രാജാപി തഥാ അകാസി. പടിപാടിയാ തയോ ദിവസാ അതിക്കന്താ, ചതുത്ഥേ ദിവസേ സരീരം ഉദ്ധുമായി, നവഹി വണമുഖേഹി പുളവാ പഗ്ഘരിംസു , സകലസരീരം ഭിന്നം സാലിഭത്തചാടി വിയ അഹോസി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - "ഠപേത്വാ ഗേഹരക്ഖകേ ദാരകേ സിരിമായ ദസ്സനത്ഥം അനാഗച്ഛന്താനം അട്ഠ കഹാപണാനി ദണ്ഡോ"തി. സത്ഥു സന്തി കഞ്ച പേസേസി - "ബുദ്ധപ്പമുഖോ കിര ഭിക്ഖുസങ്ഘോ സിരിമായ ദസ്സനത്ഥം ആഗച്ഛതൂ"തി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി - "സിരിമായ ദസ്സനത്ഥം ഗമിസ്സാമാ"തി. സോപി ദഹരഭിക്ഖു ചത്താരോ ദിവസേ കസ്സചി വചനം അഗ്ഗഹേത്വാ ഛിന്നഭത്തോവ നിപജ്ജി. പത്തേ ഭത്തം പൂതികം ജാതം, പത്തേ മലം ഉട്ഠഹി. അഥ നം സോ സഹായകോ ഭിക്ഖു ഉപസങ്കമിത്വാ, "ആവുസോ, സത്ഥാ സിരിമായ ദസ്സനത്ഥം ഗച്ഛതീ"തി ആഹ. സോ തഥാ ഛാതജ്ഝത്തോപി "സിരിമാ"തി വുത്തപദേയേവ സഹസാ ഉട്ഠഹിത്വാ "കിം ഭണസീ"തി ആഹ. "സത്ഥാ സിരിമം ദട്ഠും ഗച്ഛതി, ത്വമ്പി ഗമിസ്സസീ"തി വുത്തേ, "ആമ, ഗമിസ്സാമീ"തി ഭത്തം ഛഡ്ഡേത്വാ പത്തം ധോവിത്വാ ഥവികായ പക്ഖിപിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം അഗമാസി. സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ഏകപസ്സേ അട്ഠാസി, ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോപി രാജപരിസാപി ഉപാസകപരിസാപി ഉപാസികാപരിസാപി ഏകേകപസ്സേ അട്ഠംസു .

സത്ഥാ രാജാനം പുച്ഛി - "കാ ഏസാ, മഹാരാജാ"തി. ഭന്തേ, ജീവകസ്സ ഭഗിനീ, സിരിമാ, നാമാതി. സിരിമാ, ഏസാതി. ആമ, ഭന്തേതി. തേന ഹി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേഹി "സഹസ്സം ദത്വാ സിരിമം ഗണ്ഹന്തൂ"തി. രാജാ തഥാ കാരേസി. ഏകോപി 'ഹ'ന്തി വാ 'ഹു'ന്തി വാ വദന്തോ നാമ നാഹോസി. രാജാ സത്ഥു ആരോചേസി - "ന ഗണ്ഹന്തി, ഭന്തേ"തി. തേന ഹി, മഹാരാജ, അഗ്ഘം ഓഹാരേഹീതി. രാജാ "പഞ്ചസതാനി ദത്വാ ഗണ്ഹന്തൂ"തി ഭേരിം ചരാപേത്വാ കഞ്ചി ഗണ്ഹനകം അദിസ്വാ "അഡ്ഢതേയ്യാനി സതാനി, ദ്വേ സതാനി, സതം, പണ്ണാസം, പഞ്ചവീസതി കഹാപണേ, ദസ കഹാപണേ, പഞ്ച കഹാപണേ, ഏകം കഹാപണം അഡ്ഢം, പാദം, മാസകം, കാകണികം ദത്വാ സിരിമം ഗണ്ഹന്തൂ"തി ഭേരിം ചരാപേസി. കോചി തം ന ഇച്ഛി. "മുധാപി ഗണ്ഹന്തൂ"തി ഭേരിം ചരാപേസി. 'ഹ'ന്തി വാ 'ഹു'ന്തി വാ വദന്തോ നാമ നാഹോസി. രാജാ "മുധാപി, ഭന്തേ, ഗണ്ഹന്തോ നാമ നത്ഥീ"തി ആഹ. സത്ഥാ "പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, മഹാജനസ്സ പിയം മാതുഗാമം, ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ സഹസ്സം ദത്വാ പുബ്ബേ ഏകദിവസം ലഭിംസു, ഇദാനി മുധാ ഗണ്ഹന്തോപി നത്ഥി, ഏവരൂപം നാമ രൂപം ഖയവയപ്പത്തം, പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, ആതുരം അത്തഭാവ"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൭."പസ്സ ചിത്തകതം ബിമ്ബം, അരുകായം സമുസ്സിതം;

ആതുരം ബഹുസങ്കപ്പം, യസ്സ നത്ഥി ധുവം ഠിതീ''തി.

തത്ഥ **ചിത്തകത**ന്തി കതചിത്തം, വത്ഥാഭരണമാലാലത്തകാദീഹി വിചിത്തന്തി അത്ഥോ. **ബിമ്ബ**ന്തി ദീഘാദിയുത്തട്ഠാനേസു ദീഘാദീഹി അങ്ഗപച്ചങ്ഗേഹി സണ്ഠിതം അത്തഭാവം. **അരുകായ**ന്തി നവന്നം വണമുഖാനം വസേന അരുഭൂതം കായം. **സമുസ്സിത**ന്തി തീഹി അട്ഠിസതേഹി സമുസ്സിതം. **ആതുര**ന്തി സബ്ബകാലം ഇരിയാപഥാദീഹി പരിഹരിതബ്ബതായ നിച്ചഗിലാനം. **ബഹുസങ്കപ്പ**ന്തി മഹാജനേന ബഹുധാ സങ്കപ്പിതം. **യസ്സ നത്ഥി ധുവം ഠിതീ**തി യസ്സ ധുവഭാവോ വാ ഠിതിഭാവോ വാ നത്ഥി, ഏകന്തേന ഭേദനവികിരണവിദ്ധംസനധമ്മമേവേതം, ഇമം പസ്സഥാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി, സോപി ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹീതി.

സിരിമാവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ഉത്തരാഥേരീവത്ഥു

പരിജിണ്ണമിദന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉത്തരാഥേരിം നാമ ഭിക്ഖുനിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഥേരീ കിര വീസവസ്സസതികാ ജാതിയാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധപിണ്ഡപാതാ അന്തരവീഥിയം ഏകം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ പിണ്ഡപാതേന ആപുച്ഛിത്വാ തസ്സ അപടിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹന്തസ്സ സബ്ബം ദത്വാ നിരാഹാരാ അഹോസി. ഏവം ദുതിയേപി തതിയേപി ദിവസേ തസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ തസ്മിംയേവ ഠാനേ ഭത്തം ദത്വാ നിരാഹാരാ അഹോസി, ചതുത്ഥേ ദിവസേ പന പിണ്ഡായ ചരന്തീ ഏകസ്മിം സമ്ബാധട്ഠാനേ സത്ഥാരം ദിസ്വാ പടിക്കമന്തീ ഓലമ്ബന്തം അത്തനോ ചീവരകണ്ണം അക്കമിത്വാ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ പരിവത്തിത്വാ പതി. സത്ഥാ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ, ''ഭഗിനി, പരിജിണ്ണോ തേ അത്തഭാവോ ന ചിരസ്സേവ ഭിജ്ജിസ്സതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൮. ''പരിജിണ്ണമിദം രൂപം, രോഗനീളം പഭങ്ഗുരം;
ഭിജ്ജതി പൂതിസന്ദേഹോ, മരണന്തഞ്ഹി ജീവിത''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭഗിനി **ഇദം** തവ സരീരസങ്ഖാതം **രൂപം** മഹല്ലകഭാവേന **പരിജിണ്ണം,** തഞ്ച ഖോ സബ്ബരോഗാനം നിവാസട്ഠാനട്ഠേന **രോഗനീളം,** യഥാ ഖോ പന തരുണോപി സിങ്ഗാലോ ''ജരസിങ്ഗാലോ''തി വുച്ചതി, തരുണാപി ഗളോചീലതാ ''പൂതിലതാ''തി വുച്ചതി, ഏവം തദഹുജാതം സുവണ്ണവണ്ണമ്പി സമാനം നിച്ചം പഗ്ഘരണട്ഠേന പൂതിതായ **പഭങ്ഗുരം,** സോ ഏസ പൂതികോ സമാനോ തവ ദേഹോ **ഭിജ്ജതി,** ന ചിരസ്സേവ ഭിജ്ജിസ്സതീതി വേദിതബ്ബോ. കിം കാരണാ? **മരണന്തഞ്ഹി ജീവിതം** യസ്മാ സബ്ബസത്താനം ജീവിതം മരണപരിയോസാനമേവാതി വുത്തം ഹോതി.

ദേസനാവസാനേ സാ ഥേരീ സോതാപത്തിഫലം പത്താ, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ഉത്തരാഥേരീവത്ഥു തതിയം.

൪. സമ്ബഹുലഅധിമാനികഭിക്ഖുവത്ഥു

യാനിമാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ അധിമാനികേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

പഞ്ചസതാ കിര ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഘടേന്താ വായമന്താ ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ ''കിലേസാനം അസമുദാചാരേന പബ്ബജിതകിച്ചം നോ നിപ്ഫന്നം, അത്തനാ പടിലദ്ധഗുണം സത്ഥു ആരോചേസ്സാമാ''തി ആഗമിംസു. സത്ഥാ തേസം ബഹിദ്വാരകോട്ഠകം പത്തകാലേയേവ ആനന്ദത്ഥേരം ആഹ - ''ആനന്ദ, ഏതേസം ഭിക്ഖൂനം പവിസിത്വാ മയാ ദിട്ഠേന കമ്മം നത്ഥി, ആമകസുസാനം ഗന്ത്വാ തതോ ആഗന്ത്വാ മം പസ്സന്തൂ''തി. ഥേരോ ഗന്ത്വാ തേസം തമത്ഥം ആരോചേസി. തേ ''കിം അമ്ഹാകം ആമകസുസാനേനാ''തി അവത്വാവ ''ദീഘദസ്സിനാ ബുദ്ധേന കാരണം ദിട്ഠം ഭവിസ്സതീ''തി ആമകസുസാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ കുണപാനി പസ്സന്താ ഏകാഹദ്വീഹപതിതേസു കുണപേസു ആഘാതം പടിലഭിത്വാ തം ഖണം പതിതേസു അല്ലസരീരേസു രാഗം ഉപ്പാദയിംസു, തസ്മിം ഖണേ അത്തനോ സകിലേസഭാവം ജാനിംസു. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ തേസം ഭിക്ഖൂനം സമ്മുഖേ കഥേന്തോ വിയ ''നപ്പതിരൂപം നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകം ഏവരൂപം അട്ഠിസങ്ഘാതം ദിസ്വാ രാഗരതിം ഉപ്പാദേതു''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൯. ''യാനിമാനി അപത്ഥാനി, അലാബൂനേവ സാരദേ;
കാപോതകാനി അട്ഠീനി, താനി ദിസ്വാന കാ രതീ''തി.

തത്ഥ **അപത്ഥാനീ**തി ഛഡ്ഡിതാനി. **സാരദേ**തി സരദകാലേ വാതാതപപഹതാനി തത്ഥ തത്ഥ വിപ്പകിണ്ണഅലാബൂനി വിയ. **കാപോതകാനീ**തി കപോതകവണ്ണാനി. **താനി ദിസ്വാനാ**തി താനി ഏവരൂപാനി അട്ഠീനി ദിസ്വാ തുമ്ഹാകം കാ രതി, നനു അപ്പമത്തകമ്പി കാമരതിം കാതും ന വട്ടതിയേവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ യഥാഠിതാവ അരഹത്തം പത്വാ ഭഗവന്തം അഭിത്ഥവമാനാ ആഗന്ത്വാ വന്ദിംസൂതി.

സമ്ബഹുലഅധിമാനികഭിക്ഖുവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ജനപദകല്യാണീ രൂപനന്ദാഥേരീവത്ഥു

അട്ഠീനം നഗരം കതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ജനപദകല്യാണിം രൂപനന്ദാഥേരിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര ഏകദിവസം ചിന്തേസി - ''മയ്ഹം ജേട്ഠഭാതികോ രജ്ജസിരിം പഹായ പബ്ബജിത്വാ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ ബുദ്ധോ ജാതോ, പുത്തോപിസ്സ രാഹുലകുമാരോ പബ്ബജിതോ, ഭത്താപി മേ പബ്ബജിതോ, മാതാപി മേ പബ്ബജിതാ, അഹമ്പി ഏത്തകേ ഞാതിജനേ പബ്ബജിതേ ഗേഹേ കിം കരിസ്സാമി, പബ്ബജിസ്സാമാ''തി. സാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജി ഞാതിസിനേഹേനേവ,

നോ സദ്ധായ, അഭിരൂപതായ പന **രൂപനന്ദാ**തി പഞ്ഞായി. "സത്ഥാ കിര 'രൂപം അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ, വേദനാ... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ'തി വദേതീ"തി സുത്വാ സാ ഏവം ദസ്സനീയേ പാസാദികേ മമപി രൂപേ ദോസം കഥേയ്യാതി സത്ഥു സമ്മുഖീഭാവം ന ഗച്ഛതി. സാവത്ഥിവാസിനോ പാതോവ ദാനം ദത്വാ സമാദിന്നുപോസഥാ സുദ്ധുത്തരാസങ്ഗാ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ സായന്ഹസമയേ ജേതവനേ സന്നിപതിത്വാ ധമ്മം സുണന്തി. ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോപി സത്ഥു ധമ്മദേസനായ ഉപ്പന്നച്ഛന്ദോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണാതി. ധമ്മം സുത്വാ നഗരം പവിസന്തോ സത്ഥു ഗുണകഥം കഥേന്തോവ പവിസതി.

ചതുപ്പമാണികേ ഹി ലോകസന്നിവാസേ അപ്പകാവ തേ സത്താ, യേസം തഥാഗതം പസ്സന്താനം പസാദോ ന ഉപ്പജ്ജതി. രൂപപ്പമാണികാപി ഹി തഥാഗതസ്സ ലക്ഖണാനുബ്യഞ്ജനപടിമണ്ഡിതം സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം ദിസ്വാ പസീദന്തി, ഘോസപ്പമാണികാപി അനേകാനി ജാതിസതാനി നിസ്സായ പവത്തം സത്ഥു ഗുണഘോസഞ്ചേവ അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതം ധമ്മദേസനാഘോസഞ്ച സുത്വാ പസീദന്തി, ലൂഖപ്പമാണികാപിസ്സ ചീവരാദിലൂഖതം പടിച്ച പസീദന്തി, ധമ്മപ്പമാണികാപി "ഏവരൂപം ദസബലസ്സ സീലം, ഏവരൂപോ സമാധി, ഏവരൂപാ പഞ്ഞാ, ഭഗവാ സീലാദീഹി ഗുണേഹി അസമോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ"തി പസീദന്തി. തേസം തഥാഗതസ്സ ഗുണം കഥേന്താനം മുഖം നപ്പഹോതി. രൂപനന്ദാ ഭിക്ഖുനീനഞ്ചേവ ഉപാസികാനഞ്ച സന്തികാ തഥാഗതസ്സ ഗുണകഥം സുത്വാ ചിന്തേസി - "അതിവിയ മേ ഭാതികസ്സ വണ്ണം കഥേന്തിയേവ. ഏകദിവസമ്പി മേ രൂപേ ദോസം കഥേന്തോ കിത്തകം കഥേസ്സതി. യംനൂനാഹം ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ അത്താനം അദസ്സേത്വാവ തഥാഗതം പസ്സിത്വാ ധമ്മമസ്സ സുണിത്വാ ആഗച്ഛേയ്യ"ന്തി. സാ "അഹമ്പി അജ്ജ ധമ്മസ്സവനം ഗമിസ്സാമീ"തി ഭിക്ഖുനീനം ആരോചേസി.

ഭിക്ഖുനിയോ "ചിരസ്സം വത രൂപനന്ദായ സത്ഥു ഉപട്ഠാനം ഗന്തുകാമതാ ഉപ്പന്നാ, അജ്ജ സത്ഥാ ഇമം നിസ്സായ വിചിത്രധമ്മദേസനം നാനാനയം ദേസേസ്സതീ"തി തുട്ഠമാനസാ തം ആദായ നിക്ഖമിംസു. സാ നിക്ഖന്തകാലതോ പട്ഠായ "അഹം അത്താനം നേവ ദസ്സേസ്സാമീ"തി ചിന്തേസി. സത്ഥാ "അജ്ജ രൂപനന്ദാ മയ്ഹം ഉപട്ഠാനം ആഗമിസ്സതി, കീദിസീ നു ഖോ തസ്സാ ധമ്മദേസനാ സപ്പായാ"തി ചിന്തേത്വാ "രൂപഗരുകാ ഏസാ അത്തഭാവേ ബലവസിനേഹാ, കണ്ടകേന കണ്ടകുദ്ധരണം വിയ രൂപേനേവസ്സാ രൂപമദനിമ്മദനം സപ്പായ"ന്തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ തസ്സാ വിഹാരം പവിസനസമയേ ഏകം പന അഭിരൂപം ഇത്ഥിം സോളസവസ്സുദ്ദേസികം രത്തവത്ഥനിവത്ഥം സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതം ബീജനിം ഗഹേത്വാ അത്തനോ സന്തികേ ഠത്വാ ബീജയമാനം ഇദ്ധിബലേന അഭിനിമ്മിനി. തം ഖോ പന ഇത്ഥിം സത്ഥാ ചേവ പസ്സതി രൂപനന്ദാ ച. സാ ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം വിഹാരം പവിസിത്വാ ഭിക്ഖുനീനം പിട്ഠിപസ്സേ ഠത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖുനീനം അന്തരേ നിസിന്നാ പാദന്തതോ പട്ഠായ സത്ഥാരം ഓലോകേന്തീ ലക്ഖണവിചിത്തം അനുബ്യഞ്ജനസമുജ്ജലം ബ്യാമപ്പഭാപരിക്ഖിത്തം സത്ഥു സരീരം ദിസ്വാ പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികം മുഖം ഓലോകേന്തീ സമീപേ ഠിതം ഇത്ഥിരൂപം അദ്ദസ . സാ തം ഓലോകേത്വാ അത്തഭാവം ഓലോകേന്തീ സുവണ്ണരാജഹംസിയാ പുരതോ കാകീസദിസം അത്താനം അവമഞ്ഞി. ഇദ്ധിമയരൂപം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായേവ ഹി തസ്സാ

അക്ഖീനി ഭമിംസു. സാ “അഹോ ഇമിസ്സാ കേസാ സോഭനാ, അഹോ നലാടം സോഭന”ന്തി സബ്ബേസം സാരീരപ്പദേസാനം രൂപസിരിയാ സമാകഡ്ഢിതചിത്താ തസ്മിം രൂപേ ബലവസിനേഹാ അഹോസി.

സത്ഥാ തസ്സാ തത്ഥ അഭിരതിം ഞത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോവ തം രൂപം സോളസവസ്സുദ്ദേസികഭാവം അതിക്കമിത്വാ വീസതിവസ്സുദ്ദേസികം കത്വാ ദസ്സേസി. രൂപനന്ദാ ഓലോകേത്വാ “ന വതിദം രൂപം പുരിമസദിസ”ന്തി ഥോകം വിരത്തചിത്താ അഹോസി. സത്ഥാ അനുക്കമേനേവ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ സകിം വിജാതവണ്ണം മജ്ഝിമിത്ഥിവണ്ണം ജരാജിണ്ണമഹല്ലികിത്ഥിവണ്ണഞ്ച ദസ്സേസി. സാപി അനുപുബ്ബേനേവ “ഇദമ്പി അന്തരഹിതം, ഇദമ്പി അന്തരഹിത”ന്തി ജരാജിണ്ണകാലേ തം വിരജ്ജമാനാ ഖണ്ഡദന്തിം പലിതസിരം ഓഭഗ്ഗം ഗോപാനസിവങ്കം ദണ്ഡപരായണം പവേധമാനം ദിസ്വാ അതിവിയ വിരജ്ജി. അഥ സത്ഥാ തം ബ്യാധിനാ അഭിഭൂതം കത്വാ ദസ്സേസി. സാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ദണ്ഡഞ്ച താലവണ്ടഞ്ച ഛഡ്ഡേത്വാ മഹാവിരവം വിരവമാനാ ഭൂമിയം പതിത്വാ സകേ മുത്തകരീസേ നിമുഗ്ഗാ അപരാപരം പരിവത്തി. രൂപനന്ദാ തമ്പി ദിസ്വാ അതിവിയ വിരജ്ജി. സത്ഥാപി തസ്സാ ഇത്ഥിയാ മരണം ദസ്സേസി. സാ തങ്ഖണംയേവ ഉദ്ധുമാതകഭാവം ആപജ്ജി, നവഹി വണമുഖേഹി പുബ്ബവട്ടിയോ ചേവ പുളവാ ച പഗ്ഘരിംസു, കാകാദയോ സന്നിപതിത്വാ വിലുമ്പിംസു. രൂപനന്ദാപി തം ഓലോകേത്വാ “അയം ഇത്ഥീ ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ ജരം പത്താ, ബ്യാധിം പത്താ, മരണം പത്താ, ഇമസ്സാപി മേ അത്തഭാവസ്സ ഏവമേവ ജരാബ്യാധിമരണാനി ആഗമിസ്സന്തീ”തി അത്തഭാവം അനിച്ചതോ പസ്സി. അനിച്ചതോ ദിട്ഠത്താ ഏവ പന ദുക്ഖതോ അനത്തതോ ദിട്ഠോയേവ ഹോതി. അഥസ്സാ തയോ ഭവാ ആദിത്താ ഗേഹാ വിയ ഗീവായ ബദ്ധകുണപം വിയ ച ഉപട്ഠഹിംസു, കമ്മട്ഠാനാഭിമുഖം ചിത്തം പക്ഖന്ദി. സത്ഥാ തായ അനിച്ചതോ ദിട്ഠഭാവം ഞത്വാ “സക്ഖിസ്സതി നു ഖോ സയമേവ അത്തനോ പതിട്ഠം കാതു”ന്തി ഓലോകേന്തോ “ന സക്ഖിസ്സതി, ബഹിദ്ധാ പച്ചയം ലദ്ധും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ തസ്സാ സപ്പായവസേന ധമ്മം ദേസേന്തോ ആഹ -

“ആതുരം അസുചിം പൂതിം, പസ്സ നന്ദേ സമുസ്സയം;
ഉഗ്ഘരന്തം പഗ്ഘരന്തം, ബാലാനം അഭിപത്ഥിതം.

“യഥാ ഇദം തഥാ ഏതം, യഥാ ഏതം തഥാ ഇദം;
ധാതുതോ സുഞ്ഞതോ പസ്സ, മാ ലോകം പുനരാഗമി;
ഭവേ ഛന്ദം വിരാജേത്വാ, ഉപസന്തോ ചരിസ്സതീ”തി. -

ഇത്ഥം സുദം ഭഗവാ നന്ദം ഭിക്ഖുനിം ആരബ്ഭ ഇമാ ഗാഥായോ അഭാസിത്ഥാതി. നന്ദാ ദേസനാനുസാരേന ഞാണം പേസേത്വാ സോതാപത്തിഫലം പാപുണി. അഥസ്സാ ഉപരി തിണ്ണം മഗ്ഗഫലാനം വിപസ്സനാപരിവാസത്ഥായ സുഞ്ഞതാകമ്മട്ഠാനം കഥേതും, “നന്ദേ, മാ ‘ഇമസ്മിം സരീരേ സാരോ അത്ഥീ’തി സഞ്ഞം കരി. അപ്പമത്തകോപി ഹി ഏത്ഥ സാരോ നത്ഥി, തീണി അട്ഠിസതാനി ഉസ്സാപേത്വാ കതം അട്ഠിനഗരമേത”ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൫൦. “അട്ഠീനം നഗരം കതം, മംസലോഹിതലേപനം;
യത്ഥ ജരാ ച മച്ചു ച, മാനോ മക്ഖോ ച ഓഹിതോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യഥേവ ഹി പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണാദീനം ഓദഹനത്ഥായ കട്ഠാനി ഉസ്സാപേത്വാ വല്ലീഹി ബന്ധിത്വാ മത്തികായ വിലിമ്പേത്വാ നഗരസങ്ഖാതം ബഹിദ്ധാ ഗേഹം കരോന്തി, ഏവമിദം അജ്ഝത്തികമ്പി തീണി അട്ഠിസതാനി ഉസ്സാപേത്വാ ന്ഹാരുവിനദ്ധം മംസലോഹിതലേപനം തചപടിച്ഛന്നം ജീരണലക്ഖണായ ജരായ മരണലക്ഖണസ്സ മച്ചുനോ ആരോഹസമ്പദാദീനി പടിച്ച മജ്ജനലക്ഖണസ്സ മാനസ്സ സുകതകാരണവിനാസനലക്ഖണസ്സ മക്ഖസ്സ ച ഓദഹനത്ഥായ **നഗരം കതം**. ഏവരൂപോ ഏവ ഹി ഏത്ഥ കായികചേതസികോ ആബാധോ ഓഹിതോ, ഇതോ ഉദ്ധം കിഞ്ചി ഗയ്ഹൂപഗം നത്ഥീതി.

ദേസനാവസാനേ സാ ഥേരീ അരഹത്തം പാപുണി, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ജനപദകല്യാണീ രൂപനന്ദാഥേരീവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. മല്ലികാദേവീവത്ഥു

ജീരന്തി വേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മല്ലികം ദേവിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര ഏകദിവസം ന്ഹാനകോട്ഠകം പവിട്ഠാ മുഖം ധോവിത്വാ ഓനതസരീരാ ജങ്ഘം ധോവിതും ആരഭി. തായ ച സദ്ധിംയേവ പവിട്ഠോ ഏകോ വല്ലഭസുനഖോ അത്ഥി. സോ തം തഥാ ഓനതം ദിസ്വാ അസദ്ധമ്മസന്ഥവം കാതും ആരഭി. സാ ഫസ്സം സാദിയന്തീ അട്ഠാസി. രാജാപി ഉപരിപാസാദേ വാതപാനേന ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ തതോ ആഗതകാലേ "നസ്സ, വസലി, കസ്മാ ഏവരൂപമകാസീ"തി ആഹ. കിം മയാ കതം, ദേവാതി. സുനഖേന സദ്ധിം സന്ഥവോതി. നത്ഥേതം, ദേവാതി. മയാ സാമം ദിട്ഠം, നാഹം തവ സദ്ദഹിസ്സാമി, നസ്സ, വസലീതി. "മഹാരാജ, യോ കോചി ഇമം കോട്ഠകം പവിട്ഠോ ഇമിനാ വാതപാനേന ഓലോകേന്തസ്സ ഏകോവ ദ്വിധാ പഞ്ഞായതീ"തി അഭൂതം കഥേസി. ദേവ, സചേ മേ സദ്ദഹസി, ഏതം കോട്ഠകം പവിസ, അഹം തം ഇമിനാ വാതപാനേന ഓലോകേസ്സാമീതി. രാജാ മൂള്ഹധാതുകോ തസ്സാ വചനം സദ്ദഹിത്വാ കോട്ഠകം പാവിസി. സാപി ഖോ ദേവീ വാതപാനേ ഠത്വാ ഓലോകേന്തീ "അന്ധബാല, മഹാരാജ, കിം നാമേതം, അജികായ സദ്ധിം സന്ഥവം കരോസീ"തി ആഹ. "നാഹം, ഭദ്ദേ, ഏവരൂപം കരോമീ"തി ച വുത്തേപി "മയാ സാമം ദിട്ഠം, നാഹം തവ സദ്ദഹിസ്സാമീ"തി ആഹ.

തം സുത്വാ രാജാ "അദ്ധാ ഇമം കോട്ഠകം പവിട്ഠോ ഏകോവ ദ്വിധാ പഞ്ഞായതീ"തി സദ്ദഹി. മല്ലികാ ചിന്തേസി - "അയം രാജാ അന്ധബാലതായ മയാ വഞ്ചിതോ, പാപം മേ കതം, അയഞ്ച മേ അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖിതോ, ഇദം മേ കമ്മം സത്ഥാപി ജാനിസ്സതി, ദ്വേ അഗ്ഗസാവകാപി അസീതി മഹാസാവകാപി ജാനിസ്സന്തി, അഹോ വത മേ ഭാരിയം കമ്മം കത"ന്തി. അയം കിര രഞ്ഞോ അസദിസദാനേ സഹായികാ അഹോസി. തത്ഥ ച ഏകദിവസം കതപരിച്ചാഗോ ധനസ്സ ചുദ്ദസകോടിഅഗ്ഘനകോ അഹോസി. തഥാഗതസ്സ സേതച്ഛത്തം നിസീദനപല്ലങ്കോ ആധാരകോ പാദപീഠന്തി ഇമാനി പന ചത്താരി അനഗ്ഘാനേവ അഹേസും.

സാ മരണകാലേ ഏവരൂപം മഹാപരിച്ചാഗം നാനുസ്സരിത്വാ തദേവ പാപകമ്മം അനുസ്സരന്തീ കാലം കത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. രഞ്ഞോ പന സാ അതിവിയ പിയാ അഹോസി. സോ ബലവസോകാഭിഭൂതോ തസ്സാ സരീരകിച്ചം കാരേത്വാ “നിബ്ബത്തട്ഠാനമസ്സാ പുച്ഛിസ്സാമീ”തി സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. സത്ഥാ യഥാ സോ ആഗതകാരണം ന സരതി, തഥാ അകാസി. സോ സത്ഥു സന്തികേ സാരണീയധമ്മകഥം സുത്വാ ഗേഹം പവിട്ഠകാലേ സരിത്വാ “അഹം ഭണേ മല്ലികായ നിബ്ബത്തട്ഠാനം പുച്ഛിസ്സാമീതി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പമുട്ഠോ, സ്വേ പുന പുച്ഛിസ്സാമീ”തി പുനദിവസേപി അഗമാസി. സത്ഥാപി പടിപാടിയാ സത്ത ദിവസാനി യഥാ സോ ന സരതി , തഥാ അകാസി. സാപി സത്താഹമേവ നിരയേ പച്ചിത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ തതോ ചുതാ തുസിതഭവനേ നിബ്ബത്തി. കസ്മാ പനസ്സ സത്ഥാ അസരണഭാവം അകാസീതി? സാ കിര തസ്സ അതിവിയ പിയാ അഹോസി മനാപാ, തസ്മാ തസ്സാ നിരയേ നിബ്ബത്തഭാവം സുത്വാ “സചേ ഏവരൂപാ സദ്ധാസമ്പന്നാ നിരയേ നിബ്ബത്താ, ദാനം ദത്വാ കിം കരിസ്സാമീ”തി മിച്ഛാദിട്ഠിം ഗഹേത്വാ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ഗേഹേ പവത്തം നിച്ചഭത്തം ഹരാപേത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തേയ്യ, തേനസ്സ സത്ഥാ സത്താഹം അസരണഭാവം കത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ സയമേവ രാജകുലദ്വാരം അഗമാസി.

രാജാ “സത്ഥാ ആഗതോ”തി സുത്വാ നിക്ഖമിത്വാ പത്തം ആദായ പാസാദം അഭിരുഹിതും ആരഭി. സത്ഥാ പന രഥസാലായ നിസീദിതും ആകാരം ദസ്സേസി. രാജാ സത്ഥാരം തത്ഥേവ നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖജ്ജകേന പടിമാനേത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നോവ അഹം, ഭന്തേ, മല്ലികായ ദേവിയാ നിബ്ബത്തട്ഠാനം പുച്ഛിസ്സാമീതി ഗന്ത്വാ പമുട്ഠോ, കത്ഥ നു ഖോ സാ, ഭന്തേ, നിബ്ബത്താതി. തുസിതഭവനേ, മഹാരാജാതി, ഭന്തേ, തായ തുസിതഭവനേ അനിബ്ബത്തന്തിയാ കോ അഞ്ഞോ നിബ്ബത്തിസ്സതി , ഭന്തേ, നത്ഥി തായ സദിസാ ഇത്ഥീ. തസ്സാ ഹി നിസിന്നട്ഠാനാദീസു “സ്വേ തഥാഗതസ്സ ഇദം ദസ്സാമി, ഇദം കരിസ്സാമീ”തി ദാനസംവിധാനം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം കിച്ചമേവ നത്ഥി, ഭന്തേ, തസ്സാ പരലോകം ഗതകാലതോ പട്ഠായ സരീരം മേ ന വഹതീതി. അഥ നം സത്ഥാ “മാ ചിന്തയി, മഹാരാജ, സബ്ബേസം ധുവധമ്മോ അയ”ന്തി വത്വാ “അയം, മഹാരാജ, രഥോ കസ്സാ”തി പുച്ഛി. തം സുത്വാ രാജാ സിരസ്മിം അഞ്ജലിം പതിട്ഠാപേത്വാ “പിതാമഹസ്സ മേ, ഭന്തേ”തി ആഹ. “അയം കസ്സാ”തി? “പിതു മേ, ഭന്തേ”തി. “അയം പന രഥോ കസ്സാ”തി? “മമ, ഭന്തേ”തി. ഏവം വുത്തേ സത്ഥാ, “മഹാരാജ, തവ പിതാമഹസ്സ രഥോ തേനേവാകാരേന തവ പിതു രഥം ന പാപുണി, തവ പിതു രഥോ തവ രഥം ന പാപുണി, ഏവരൂപസ്സ നാമ കട്ഠകലിങ്ഗരസ്സാപി ജരാ ആഗച്ഛതി, കിമങ്ഗം പന അത്തഭാവസ്സ. മഹാരാജ, സപ്പുരിസധമ്മസ്സേവ ഹി ജരാ നത്ഥി, സത്താ പന അജീരകാ നാമ നത്ഥീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

151. “ജീരന്തി വേ രാജരഥാ സുചിത്താ,
അഥോ സരീരമ്പി ജരം ഉപേതി;
സതഞ്ച ധമ്മോ ന ജരം ഉപേതി,
സന്തോ ഹവേ സബ്ഭി പവേദയന്തീ”തി.

തത്ഥ **വേ**തി നിപാതോ. **സുചിത്താ**തി സത്തഹി രതനേഹി അപരേഹി ച രഥാലങ്കാരേഹി സുട്ഠു ചിത്തിതാ രാജൂനം രഥാപി **ജീരന്തി. സരീരമ്പീ**തി ന കേവലം രഥാ ഏവ, ഇദം സുപ്പടിജഗ്ഗിതം സരീരമ്പി ഖണ്ഡിച്ചാദീനി

പാപുണന്തം **ജരം ഉപേതി. സതഞ്ചാ**തി ബുദ്ധാദീനം പന സന്താനം നവവിധോ ലോകുത്തരധമ്മോ ച കിഞ്ചി ഉപഘാതം ന ഉപേതീതി **ന ജരം ഉപേതി** നാമ. **പവേദയന്തീ**തി ഏവം **സന്തോ** ബുദ്ധാദയോ **സബ്ഭി** പണ്ഡിതേഹി സദ്ധിം കഥേന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മല്ലികാദേവീവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. ലാളുദായിത്ഥേരവത്ഥു

അപ്പസ്സുതായന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലാളുദായിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര മങ്ഗലം കരോന്താനം ഗേഹം ഗന്ത്വാ ''തിരോകുട്ടേസു തിട്ഠന്തീ''തിആദിനാ (ഖു॰ പാ॰ ൭.൧; പേ॰ വ॰ ൧൪) നയേന അവമങ്ഗലം കഥേതി, അവമങ്ഗലം കരോന്താനം ഗേഹം ഗന്ത്വാ തിരോകുട്ടാദീസു കഥേതബ്ബേസു ''ദാനഞ്ച ധമ്മചരിയാ ചാ''തിആദിനാ (ഖു॰ പാ॰ ൫.൭; സു॰ നി॰ ൨൬൭) നയേന മങ്ഗലഗാഥാ വാ ''യം കിഞ്ചി വിത്തം ഇധ വാ ഹുരം വാ''തി രതനസുത്തം (ഖു॰ പാ॰ ൬.൩; സു॰ നി॰ ൨൨൪) വാ കഥേതി. ഏവം തേസു തേസു ഠാനേസു ''അഞ്ഞം കഥേസ്സാമീ''തി അഞ്ഞം കഥേന്തോപി ''അഞ്ഞം കഥേമീ''തി ന ജാനാതി. ഭിക്ഖൂ തസ്സ കഥം സുത്വാ സത്ഥു ആരോചേസും - ''കിം, ഭന്തേ, ലാളുദായിസ്സ മങ്ഗലാമങ്ഗലട്ഠാനേസു ഗമനേന, അഞ്ഞസ്മിം കഥേതബ്ബേ അഞ്ഞമേവ കഥേതീ''തി. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവേസ ഏവം കഥേതി, പുബ്ബേപി അഞ്ഞസ്മിം കഥേതബ്ബേ അഞ്ഞമേവ കഥേസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ കിര ബാരാണസിയം അഗ്ഗിദത്തസ്സ നാമ ബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തോ സോമദത്തകുമാരോ നാമ രാജാനം ഉപട്ഠഹി. സോ രഞ്ഞോ പിയോ അഹോസി മനാപോ. ബ്രാഹ്മണോ പന കസികമ്മം നിസ്സായ ജീവതി. തസ്സ ദ്വേയേവ ഗോണാ അഹേസും. തേസു ഏകോ മതോ. ബ്രാഹ്മണോ പുത്തം ആഹ - ''താത, സോമദത്ത, രാജാനം മേ യാചിത്വാ ഏകം ഗോണം ആഹരാ''തി. സോമദത്തോ ''സചാഹം രാജാനം യാചിസ്സാമി, ലഹുഭാവോ മേ പഞ്ഞായിസ്സതീ''തി ചിന്തേത്വാ ''തുമ്ഹേയേവ, താത, രാജാനം യാചഥാ''തി വത്വാ ''തേന ഹി, താത, മം ഗഹേത്വാ യാഹീ''തി വുത്തോ ചിന്തേസി - ''അയം ബ്രാഹ്മണോ ദന്ധപഞ്ഞോ അഭിക്കമാദിവചനമത്തമ്പി ന ജാനാതി, അഞ്ഞസ്മിം വത്തബ്ബേ അഞ്ഞമേവ വദതി, സിക്ഖാപേത്വാ പന നം നേസ്സാമീ''തി. സോ തം ആദായ ബീരണത്ഥമ്ഭകം നാമ സുസാനം ഗന്ത്വാ തിണകലാപേ ബന്ധിത്വാ ''അയം രാജാ, അയം ഉപരാജാ, അയം സേനാപതീ''തി നാമാനി കത്വാ പടിപാടിയാ പിതു ദസ്സേത്വാ ''തുമ്ഹേഹി രാജകുലം ഗന്ത്വാ ഏവം അഭിക്കമിതബ്ബം, ഏവം പടിക്കമിതബ്ബം, ഏവം നാമ രാജാ വത്തബ്ബോ, ഏവം നാമ ഉപരാജാ, രാജാനം പന ഉപസങ്കമിത്വാ 'ജയതു ഭവം, മഹാരാജാ'തി വത്വാ ഏവം ഠത്വാ ഇമം ഗാഥം വത്വാ ഗോണം യാചേയ്യാഥാ''തി ഗാഥം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി -

''ദ്വേ മേ ഗോണാ മഹാരാജ, യേഹി ഖേത്തം കസാമസേ;

തേസു ഏകോ മതോ ദേവ, ദുതിയം ദേഹി ഖത്തിയാ''തി.

സോ ഹി സംവച്ഛരമത്തേന തം ഗാഥം പഗുണം കത്വാ പഗുണഭാവം പുത്തസ്സ ആരോചേത്വാ ''തേന ഹി, താത, കഞ്ചിദേവ പണ്ണാകാരം ആദായ ആഗച്ഛഥ, അഹം പുരിമതരം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠസ്സാമീ''തി വുത്തേ ''സാധു, താതാ''തി പണ്ണാകാരം ഗഹേത്വാ സോമദത്തസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠിതകാലേ ഉസ്സാഹപ്പത്തോ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ തുട്ഠചിത്തേന കതപടിസമ്മോദനോ, ''താത, ചിരസ്സം വത ആഗതത്ഥ, ഇദമാസനം നിസീദിത്വാ വദഥ, യേനത്ഥോ''തി വുത്തേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''ദ്വേ മേ ഗോണാ മഹാരാജ, യേഹി ഖേത്തം കസാമസേ;
തേസു ഏകോ മതോ ദേവ, ദുതിയം ഗണ്ഹ ഖത്തിയാ''തി.

രഞ്ഞാ ''കിം വദേസി, താത, പുന വദേഹീ''തി വുത്തേപി തമേവ ഗാഥം ആഹ. രാജാ തേന വിരജ്ഝിത്വാ കഥിതഭാവം ഞത്വാ സിതം കത്വാ, ''സോമദത്ത, തുമ്ഹാകം ഗേഹേ ബഹൂ മഞ്ഞേ ഗോണാ''തി വത്വാ ''തുമ്ഹേഹി ദിന്നാ ബഹൂ ഭവിസ്സന്തി, ദേവാ''തി വുത്തേ ബോധിസത്തസ്സ തുസ്സിത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ സോളസ ഗോണേ അലങ്കാരഭണ്ഡകം നിവാസഗാമഞ്ചസ്സ ബ്രഹ്മദേയ്യം ദത്വാ മഹന്തേന യസേന ബ്രാഹ്മണം ഉയ്യോജേസീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ബ്രാഹ്മണോ ലാളുദായീ, സോമദത്തോ പന അഹമേവാ''തി ജാതകം സമോധാനേത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ അത്തനോ അപ്പസ്സുതതായ അഞ്ഞസ്മിം വത്തബ്ബേ അഞ്ഞമേവ വദതി. അപ്പസ്സുതപുരിസോ ഹി ബലിബദ്ദസദിസോ നാമ ഹോതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൮. ''അപ്പസ്സുതായം പുരിസോ, ബലിബദ്ദോവ ജീരതി;
മംസാനി തസ്സ വഡ്ഢന്തി, പഞ്ഞാ തസ്സ ന വഡ്ഢതീ''തി.

തത്ഥ **അപ്പസ്സുതായ**ന്തി ഏകസ്സ വാ ദ്വിന്നം വാ പണ്ണാസകാനം. അഥ വാ പന വഗ്ഗാനം സബ്ബന്തിമേന പരിച്ഛേദേന ഏകസ്സ വാ ദ്വിന്നം വാ സുത്തന്താനം വാപി അഭാവേന അപ്പസ്സുതോ അയം. കമ്മട്ഠാനം പന ഉഗ്ഗഹേത്വാ അനുയുഞ്ജന്തോ ബഹുസ്സുതോവ. **ബലിബദ്ദോവ ജീരതീ**തി യഥാ ഹി ബലിബദ്ദോ ജീരമാനോ വഡ്ഢമാനോ നേവ മാതു, ന പിതു, ന സേസഞാതകാനം അത്ഥായ വഡ്ഢതി, അഥ ഖോ നിരത്ഥകമേവ ജീരതി, ഏവമേവം അയമ്പി ന ഉപജ്ഝായവത്തം കരോതി, ന ആചരിയവത്തം, ന ആഗന്തുകവത്താദീനി, ന ഭാവനാരാമതം അനുയുഞ്ജതി, നിരത്ഥകമേവ ജീരതി, **മംസാനി തസ്സ വഡ്ഢന്തീ**തി യഥാ ബലിബദ്ദസ്സ ''യുഗനങ്ഗലാദീനി വഹിതും അസമത്ഥോ ഏസോ''തി അരഞ്ഞേ വിസ്സട്ഠസ്സ തത്ഥേവ വിചരന്തസ്സ ഖാദന്തസ്സ പിവന്തസ്സ മംസാനി വഡ്ഢന്തി, ഏവമേവ ഇമസ്സാപി ഉപജ്ഝായാദീഹി വിസ്സട്ഠസ്സ സങ്ഘം നിസ്സായ ചത്താരോ പച്ചയേ ലഭിത്വാ ഉദ്ധവിരേചനാദീനി കത്വാ കായം പോസേന്തസ്സ മംസാനി വഡ്ഢന്തി, ഥൂലസരീരോ ഹുത്വാ വിചരതി. **പഞ്ഞാ തസ്സാ**തി ലോകിയലോകുത്തരാ പനസ്സ പഞ്ഞാ ഏകങ്ഗുലമത്താപി **ന വഡ്ഢതി,** അരഞ്ഞേ പന ഗച്ഛലതാദീനി വിയ ഛ ദ്വാരാനി നിസ്സായ തണ്ഹാ ചേവ നവവിധമാനോ ച വഡ്ഢതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ മഹാജനോ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണീതി.

ലാളുദായിത്ഥേരവത്ഥു സത്തമം.

൮. ഉദാനവത്ഥു

അനേകജാതിസംസാരന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ബോധിരുക്ഖമൂലേ നിസിന്നോ ഉദാനവസേന ഉദാനേത്വാ അപരഭാഗേ ആനന്ദത്ഥേരേന പുട്ഠോ കഥേസി.

സോ ഹി ബോധിരുക്ഖമൂലേ നിസിന്നോ സൂരിയേ അനത്ഥങ്ഗതേയേവ മാരബലം വിദ്ധംസേത്വാ പഠമയാമേ പുബ്ബേനിവാസപടിച്ഛാദകം തമം പദാലേത്വാ മജ്ഝിമയാമേ ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധേത്വാ പച്ഛിമയാമേ സത്തേസു കാരുഞ്ഞതം പടിച്ച പച്ചയാകാരേ ഞാണം ഓതാരേത്വാ തം അനുലോമപടിലോമവസേന സമ്മസന്തോ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിത്വാ അനേകേഹി ബുദ്ധസതസഹസ്സേഹി അവിജഹിതം ഉദാനം ഉദാനേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൫൩. ‘‘അനേകജാതിസംസാരം, സന്ധാവിസ്സം അനിബ്ബിസം;
ഗഹകാരം ഗവേസന്തോ, ദുക്ഖാ ജാതി പുനപ്പുനം.

൧൫൪. ‘‘ഗഹകാരക ദിട്ഠോസി, പുന ഗേഹം ന കാഹസി;
സബ്ബാ തേ ഫാസുകാ ഭഗ്ഗാ, ഗഹകൂടം വിസങ്ഖതം;
വിസങ്ഖാരഗതം ചിത്തം, തണ്ഹാനം ഖയമജ്ഝഗാ’’തി.

തത്ഥ **ഗഹകാരം ഗവേസന്തോ**തി അഹം ഇമസ്സ അത്തഭാവസങ്ഖാതസ്സ ഗേഹസ്സ കാരകം തണ്ഹാവഡ്ഢകിം ഗവേസന്തോ യേന ഞാണേന സക്കാ തം ദട്ഠും, തസ്സ ബോധിഞാണസ്സത്ഥായ ദീപങ്കരപാദമൂലേ കതാഭിനീഹാരോ എത്തകം കാലം **അനേകജാതിസംസാരം** അനേകജാതിസതസഹസ്സസങ്ഖാതം ഇമം സംസാരവട്ടം **അനിബ്ബിസം** തം ഞാണം അവിന്ദന്തോ അലഭന്തോയേവ **സന്ധാവിസ്സം** സംസരിം, അപരാപരം അനുവിചരിന്തി അത്ഥോ. **ദുക്ഖാ ജാതി പുനപ്പുന**ന്തി ഇദം ഗഹകാരകഗവേസനസ്സ കാരണവചനം. യസ്മാ ജരാബ്യാധിമരണമിസ്സിതായ ജാതി നാമേസാ പുനപ്പുനം ഉപഗന്തും ദുക്ഖാ, ന ച സാ തസ്മിം അദിട്ഠേ നിവത്തതി. തസ്മാ തം ഗവേസന്തോ സന്ധാവിസ്സന്തി അത്ഥോ. **ദിട്ഠോസീ**തി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിജ്ഝന്തേന മയാ ഇദാനി ദിട്ഠോസി. **പുന ഗേഹ**ന്തി പുന ഇമസ്മിം സംസാരവട്ടേ അത്തഭാവസങ്ഖാതം മമ ഗേഹം **ന കാഹസി. സബ്ബാ തേ ഫാസുകാ ഭഗ്ഗാ**തി തവ സബ്ബാ അവസേസാ കിലേസഫാസുകാ മയാ ഭഗ്ഗാ. **ഗഹകൂടം വിസങ്ഖത**ന്തി ഇമസ്സ തയാ കതസ്സ അത്തഭാവഗേഹസ്സ അവിജ്ജാസങ്ഖാതം കണ്ണികമണ്ഡലമ്പി മയാ വിദ്ധംസിതം. **വിസങ്ഖാരഗതം ചിത്ത**ന്തി ഇദാനി മമ ചിത്തം വിസങ്ഖാരം നിബ്ബാനം ആരമ്മണകരണവസേന ഗതം അനുപവിട്ഠം. **തണ്ഹാനം ഖയമജ്ഝഗാ**തി തണ്ഹാനം ഖയസങ്ഖാതം അരഹത്തം അധിഗതോസ്മീതി.

ഉദാനവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. മഹാധനസേട്ഠിപുത്തവത്ഥു

അചരിത്വാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഇസിപതനേ മിഗദായേ വിഹരന്തോ മഹാധനസേട്ഠിപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ബാരാണസിയം അസീതികോടിവിഭവേ കുലേ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ ചിന്തേസും - "അമ്ഹാകം കുലേ മഹാഭോഗക്ഖന്ധോ, പുത്തസ്സ നോ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ യഥാസുഖം പരിഭോഗം കരിസ്സാമ, അഞ്ഞേന കമ്മേന കിച്ചം നത്ഥീ"തി. തം നച്ചഗീതവാദിതമത്തമേവ സിക്ഖാപേസും. തസ്മിംയേവ നഗരേ അഞ്ഞസ്മിം അസീതികോടിവിഭവേ കുലേ ഏകാ ധീതാപി നിബ്ബത്തി. തസ്സാപി മാതാപിതരോ തഥേവ ചിന്തേത്വാ തം നച്ചഗീതവാദിതമത്തമേവ സിക്ഖാപേസും. തേസം വയപ്പത്താനം ആവാഹവിവാഹോ അഹോസി. അഥ നേസം അപരഭാഗേ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. ദ്വേഅസീതികോടിധനം ഏകസ്മിംയേവ ഗേഹേ അഹോസി. സേട്ഠിപുത്തോ ദിവസസ്സ തിക്ഖത്തും രഞ്ഞോ ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി. അഥ തസ്മിം നഗരേ ധുത്താ ചിന്തേസും - "സചായം സേട്ഠിപുത്തോ സുരാസോണ്ഡോ ഭവിസ്സതി, അമ്ഹാകം ഫാസുകം ഭവിസ്സതി, ഉഗ്ഗണ്ഹാപേമ നം സുരാസോണ്ഡഭാവ"ന്തി. തേ സുരം ആദായ ഖജ്ജകമംസേ ചേവ ലോണസക്ഖരാ ച ദുസ്സന്തേ ബന്ധിത്വാ മൂലകന്ദേ ഗഹേത്വാ തസ്സ രാജകുലതോ ആഗച്ഛന്തസ്സ മഗ്ഗം ഓലോകയമാനാ നിസീദിത്വാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സുരം പിവിത്വാ ലോണസക്ഖരം മുഖേ ഖിപിത്വാ മൂലകന്ദം ഡംസിത്വാ "വസ്സസതം ജീവ സാമി, സേട്ഠിപുത്ത, തം നിസ്സായ മയം ഖാദനപിവനസമത്ഥാ ഭവേയ്യാമാ"തി ആഹംസു. സോ തേസം വചനം സുത്വാ പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തം ചൂളൂപട്ഠാകം പുച്ഛി - "കിം ഏതേ പിവന്തീ"തി. ഏകം പാനകം, സാമീതി. മനാപജാതികം ഏതന്തി. സാമി, ഇമസ്മിം ജീവലോകേ ഇമിനാ സദിസം പാതബ്ബയുത്തകം നാമ നത്ഥീതി. സോ "ഏവം സന്തേ മയാപി പാതും വട്ടതീ"തി ഥോകം ഥോകം ആഹരാപേത്വാ പിവതി. അഥസ്സ നചിരസ്സേവ തേ ധുത്താ പിവനഭാവം ഞത്വാ തം പരിവാരയിംസു. ഗച്ഛന്തേ കാലേ പരിവാരോ മഹാ അഹോസി. സോ സതേനപി സതദ്വയേനപി സുരം ആഹരാപേത്വാ പിവന്തോ ഇമിനാ അനുക്കമേനേവ നിസിന്നട്ഠാനാദീസു കഹാപണരാസിം ഠപേത്വാ സുരം പിവന്തോ "ഇമിനാ മാലാ ആഹരഥ, ഇമിനാ ഗന്ധേ, അയം ജനോ ജൂതേ ഛേകോ, അയം നച്ചേ, അയം ഗീതേ, അയം വാദിതേ. ഇമസ്സ സഹസ്സം ദേഥ, ഇമസ്സ ദ്വേ സഹസ്സാനീ"തി ഏവം വികിരന്തോ നചിരസ്സേവ അത്തനോ സന്തകം അസീതികോടിധനം ഖേപേത്വാ "ഖീണം തേ, സാമി, ധന"ന്തി വുത്തേ കിം ഭരിയായ മേ സന്തകം നത്ഥീതി. അത്ഥി, സാമീതി . തേന ഹി തം ആഹരഥാതി. തമ്പി തഥേവ ഖേപേത്വാ അനുപുബ്ബേന ഖേത്തആരാമുയ്യാനയോഗ്ഗാദികമ്പി അന്തമസോ ഭാജനഭണ്ഡകമ്പി അത്ഥരണപാവുരണനിസീദനമ്പി സബ്ബം അത്തനോ സന്തകം വിക്കിണിത്വാ ഖാദി. അഥ നം മഹല്ലകകാലേ യേഹിസ്സ കുലസന്തകം ഗേഹം വിക്കിണിത്വാ ഗഹിതം, തേ തം ഗേഹാ നീഹരിംസു. സോ ഭരിയം ആദായ പരജനസ്സ ഗേഹഭിത്തിം നിസ്സായ വസന്തോ കപാലഖണ്ഡം ആദായ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ ജനസ്സ ഉച്ഛിട്ഠകം ഭുഞ്ജിതും ആരഭി.

അഥ നം ഏകദിവസം ആസനസാലായ ദ്വാരേ ഠത്വാ ദഹരസാമണേരേഹി ദിയ്യമാനം ഉച്ഛിട്ഠകഭോജനം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തം ദിസ്വാ സത്ഥാ സിതം പാത്വാകാസി. അഥ നം ആനന്ദത്ഥേരോ സിതകാരണം പുച്ഛി. സത്ഥാ സിതകാരണം കഥേന്തോ "പസ്സാനന്ദ, ഇമം മഹാധനസേട്ഠിപുത്തം ഇമസ്മിം നഗരേ ദ്വേഅസീതികോടിധനം ഖേപേത്വാ ഭരിയം ആദായ ഭിക്ഖായ ചരന്തം.

സചേ ഹി അയം പഠമവയേ ഭോഗേ അവേപേത്വാ കമ്മന്തേ പയോജയിസ്സ, ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ അഗ്ഗസേട്ഠി അഭവിസ്സ. സചേ പന നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സ, അരഹത്തം പാപുണിസ്സ, ഭരിയാപിസ്സ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സ. സചേ മജ്ഝിമവയേ ഭോഗേ അവേപേത്വാ കമ്മന്തേ പയോജയിസ്സ, ദുതിയസേട്ഠി അഭവിസ്സ, നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജന്തോ അനാഗാമീ അഭവിസ്സ. ഭരിയാപിസ്സ സകദാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സ. സചേ പച്ഛിമവയേ ഭോഗേ അവേപേത്വാ കമ്മന്തേ പയോജയിസ്സ, തതിയസേട്ഠി അഭവിസ്സ, നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജന്തോപി സകദാഗാമീ അഭവിസ്സ , ഭരിയാപിസ്സ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സ. ഇദാനി പനേസ ഗിഹിഭോഗതോപി പരിഹീനോ സാമഞ്ഞതോപി. പരിഹായിത്വാ ച പന സുക്ഖപല്ലലേ കോഞ്ചസകുണോ വിയ ജാതോ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൫൫. ''അചരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം, അലദ്ധാ യോബ്ബനേ ധനം;
ജിണ്ണകോഞ്ചാവ ഝായന്തി, ഖീണമച്ഛേവ പല്ലലേ.

൧൫൬. ''അചരിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം, അലദ്ധാ യോബ്ബനേ ധനം;
സേന്തി ചാപാതിഖീണാവ, പുരാണാനി അനുത്ഥുന''ന്തി.

തത്ഥ **അചരിത്വാ**തി ബ്രഹ്മചരിയവാസം അവസിത്വാ. **യോബ്ബനേ**തി അനുപ്പന്നേ വാ ഭോഗേ ഉപ്പാദേതും ഉപ്പന്നേ വാ ഭോഗേ രക്ഖിതും സമത്ഥകാലേ ധനമ്പി അലഭിത്വാ. **ഖീണമച്ഛേ**തി തേ ഏവരൂപാ ബാലാ ഉദകസ്സ അഭാവാ ഖീണമച്ഛേ **പല്ലലേ** പരിക്ഖീണപത്താ **ജിണ്ണകോഞ്ചാ** വിയ അവഝായന്തി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - പല്ലലേ ഉദകസ്സ അഭാവോ വിയ ഹി ഇമേസം വസനട്ഠാനസ്സ അഭാവോ, മച്ഛാനം ഖീണഭാവോ വിയ ഇമേസം ഭോഗാനം അഭാവോ, ഖീണപത്താനം കോഞ്ചാനം ഉപ്പതിത്വാ ഗമനാഭാവോ വിയ ഇമേസം ഇദാനി ജലഥലപഥാദീഹി ഭോഗേ സണ്ഠാപേതും അസമത്ഥഭാവോ. തസ്മാ തേ ഖീണപത്താ കോഞ്ചാ വിയ ഏത്ഥേവ ബജ്ഝിത്വാ അവഝായന്തീതി. **ചാപാതിഖീണാവാ**തി ചാപതോ അതിഖീണാ, ചാപാ വിനിമുത്താതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ ചാപാ വിനിമുത്താ സരാ യഥാവേഗം ഗന്ത്വാ പതിതാ, തം ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപന്തേ അസതി തത്ഥേവ ഉപചികാനം ഭത്തം ഹോന്തി, ഏവം ഇമേപി തയോ വയേ അതിക്കന്താ ഇദാനി അത്താനം ഉദ്ധരിതും അസമത്ഥതായ മരണം ഉപഗമിസ്സന്തി. തേന വുത്തം - ''സേന്തി ചാപാതിഖീണാവാ''തി. **പുരാണാനി അനുത്ഥുന**ന്തി ''ഇതി അമ്ഹേഹി ഖാദിതം ഇതി പീത''ന്തി പുബ്ബേ കതാനി ഖാദിതപിവിതനച്ചഗീതവാദിതാദീനി അനുത്ഥുനന്താ സോചന്താ അനുസോചന്താ സേന്തീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാധനസേട്ഠിപുത്തവത്ഥു നവമം.

ജരാവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏകാദസമോ വഗ്ഗോ.

൧൨. അത്തവഗ്ഗോ

൧. ബോധിരാജകുമാരവത്ഥു

അത്താനഞ്ചേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഭേസകളാവനേ വിഹരന്തോ ബോധിരാജകുമാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര പഥവീതലേ അഞ്ഞേഹി പാസാദേഹി അസദിസരൂപം ആകാസേ ഉപ്പതമാനം വിയ കോകനുദം നാമ പാസാദം കാരേത്വാ വഡ്ഢകിം പുച്ഛി - ''കിം തയാ അഞ്ഞത്ഥാപി ഏവരൂപോ പാസാദോ കതപുബ്ബോ, ഉദാഹു പഠമസിപ്പമേവ തേ ഇദ''ന്തി. ''പഠമസിപ്പമേവ, ദേവാ''തി ച വുത്തേ ചിന്തേസി - ''സചേ അയം അഞ്ഞസ്സപി ഏവരൂപം പാസാദം കരിസ്സതി, അയം പാസാദോ അനച്ഛരിയോ ഭവിസ്സതി. ഇമം മയാ മാരേതും വാ ഹത്ഥപാദേ വാസ്സ ഛിന്ദിതും അക്ഖീനി വാ ഉപ്പാടേതും വട്ടതി, ഏവം അഞ്ഞസ്സ പാസാദം ന കരിസ്സതീ''തി. സോ തമത്ഥം അത്തനോ പിയസഹായകസ്സ സഞ്ജീവകപുത്തസ്സ നാമ മാണവകസ്സ കഥേസി. സോ ചിന്തേസി - ''നിസ്സംസയം ഏസ വഡ്ഢകിം നാസേസ്സതി, അനഗ്ഘോ സിപ്പീ, സോ മയി പസ്സന്തേ മാ നസ്സതു, സഞ്ഞമസ്സ ദസ്സാമീ''തി. സോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ ''പാസാദേ തേ കമ്മം നിട്ഠിതം, നോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''നിട്ഠിത''ന്തി വുത്തേ ''രാജകുമാരോ തം നാസേതുകാമോ അത്താനം രക്ഖേയ്യാസീ''തി ആഹ . വഡ്ഢകീപി ''ഭദ്ദകം തേ, സാമി, കതം മമ ആരോചേന്തേന, അഹമേത്ഥ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമീ''തി വത്വാ ''കിം, സമ്മ, അമ്ഹാകം പാസാദേ കമ്മം നിട്ഠിത''ന്തി രാജകുമാരേന പുട്ഠോ ''ന താവ, ദേവ, നിട്ഠിതം, ബഹു അവസിട്ഠ''ന്തി ആഹ. കിം കമ്മം നാമ അവസിട്ഠന്തി? പച്ഛാ, ദേവ, ആചിക്ഖിസ്സാമി, ദാരൂനി താവ ആഹരാപേഥാതി. കിം ദാരൂനി നാമാതി? നിസ്സാരാനി സുക്ഖദാരൂനി, ദേവാതി. സോ ആഹരാപേത്വാ അദാസി. അഥ നം ആഹ - ''ദേവ, തേ ഇതോ പട്ഠായ മമ സന്തികം നാഗന്തബ്ബം. കിം കാരണാ? സുഖുമകമ്മം കരോന്തസ്സ ഹി അഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സല്ലപന്തസ്സ മേ കമ്മവിക്ഖേപോ ഹോതി, ആഹാരവേലായം പന മേ ഭരിയാവ ആഹാരം ആഹരിസ്സതീ''തി. രാജകുമാരോപി ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണി. സോപി ഏകസ്മിം ഗബ്ഭേ നിസീദിത്വാ താനി ദാരൂനി തച്ഛേത്വാ അത്തനോ പുത്തദാരസ്സ അന്തോ നിസീദനയോഗ്ഗം ഗരുളസകുണം കത്വാ ആഹാരവേലായ പന ഭരിയം ആഹ - ''ഗേഹേ വിജ്ജമാനകം സബ്ബം വിക്കിണിത്വാ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ഗണ്ഹാഹീ''തി. രാജകുമാരോപി വഡ്ഢകിസ്സ അനിക്ഖമനത്ഥായ ഗേഹം പരിക്ഖിപിത്വാ ആരക്ഖം ഠപേസി. വഡ്ഢകീപി സകുണസ്സ നിട്ഠിതകാലേ ''അജ്ജ സബ്ബേപി ദാരകേ ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാസീ''തി ഭരിയം വത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ പുത്തദാരം സകുണസ്സ കുച്ഛിയം നിസീദാപേത്വാ വാതപാനേന നിക്ഖമിത്വാ പലായി. സോ തേസം, ''ദേവ, വഡ്ഢകീ പലായതീ''തി കന്ദന്താനംയേവ ഗന്ത്വാ ഹിമവന്തേ ഓതരിത്വാ ഏകം നഗരം മാപേത്വാ കട്ഠവാഹനരാജാ നാമ ജാതോ.

രാജകുമാരോപി ''പാസാദമഹം കരിസ്സാമീ''തി സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ പാസാദേ ചതുജ്ജാതിയഗന്ധേഹി പരിഭണ്ഡികം കത്വാ പഠമഉമ്മാരതോ പട്ഠായ ചേലപടികം പത്ഥരി. സോ കിര അപുത്തകോ, തസ്മാ ''സചാഹം പുത്തം വാ ധീതരം വാ ലച്ഛാമി, സത്ഥാ ഇമം അക്കമിസ്സതീ''തി ചിന്തേത്വാ

പത്ഥരി. സോ സത്ഥരി ആഗതേ സത്ഥാരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ ''പവിസഥ, ഭന്തേ''തി ആഹ. സത്ഥാ ന പാവിസി, സോ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി യാചി. സത്ഥാ അപവിസിത്വാവ ആനന്ദത്ഥേരം ഓലോകേസി. ഥേരോ ഓലോകിതസഞ്ഞായേവ വത്ഥാനം അനക്കമനഭാവം ഞത്വാ തം ''സംഹരതു, രാജകുമാര, ദുസ്സാനി, ന ഭഗവാ ചേലപടികം അക്കമിസ്സതി, പച്ഛിമജനതം തഥാഗതോ ഓലോകേതീ''തി ദുസ്സാനി സംഹരാപേസി. സോ ദുസ്സാനി സംഹരിത്വാ സത്ഥാരം അന്തോനിവേസനം പവേസത്വാ യാഗുഖജ്ജകേന സമ്മാനേത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ വന്ദിത്വാ ആഹ - ''ഭന്തേ, അഹം തുമ്ഹാകം ഉപകാരകോ തിക്ഖത്തും സരണം ഗതോ, കുച്ഛിഗതോ ച കിരമ്ഹി ഏകവാരം സരണം ഗതോ, ദുതിയം തരുണദാരകകാലേ, തതിയം വിഞ്ഞുഭാവം പത്തകാലേ. തസ്സ മേ കസ്മാ ചേലപടികം ന അക്കമിത്ഥാ''തി? ''കിം പന ത്വം, കുമാര, ചിന്തേത്വാ ചേലാനി അത്ഥരീ''തി? ''സചേ പുത്തം വാ ധീതരം വാ ലച്ഛാമി, സത്ഥാ മേ ചേലപടികം അക്കമിസ്സതീ''തി ഇദം ചിന്തേത്വാ, ഭന്തേതി. തേനേവാഹം തം ന അക്കമിന്തി. ''കിം പനാഹം, ഭന്തേ, പുത്തം വാ ധീതരം വാ നേവ ലച്ഛാമീ''തി? ''ആമ, കുമാരാ''തി. ''കിം കാരണാ''തി? ''പുരിമകഅത്തഭാവേ ജായായ സദ്ധിം പമാദം ആപന്നത്താ''തി. ''കസ്മിം കാലേ, ഭന്തേ''തി? അഥസ്സ സത്ഥാ അതീതം ആഹരിത്വാ ദസ്സേസി -

അതീതേ കിര അനേകസതാ മനുസ്സാ മഹതിയാ നാവായ സമുദ്ദം പക്ഖന്ദിംസു. നാവാ സമുദ്ദമജ്ഝേ ഭിജ്ജി. ദ്വേ ജയമ്പതികാ ഏകം ഫലകം ഗഹേത്വാ അന്തരദീപകം പവിസിംസു, സേസാ സബ്ബേ തത്ഥേവ മരിംസു. തസ്മിം ഖോ പന ദീപകേ മഹാസകുണസങ്ഘോ വസതി. തേ അഞ്ഞം ഖാദിതബ്ബകം അദിസ്വാ ഛാതജ്ഝത്താ സകുണഅണ്ഡാനി അങ്ഗാരേസു പചിത്വാ ഖാദിംസു, തേസു അപ്പഹോന്തേസു സകുണച്ഛാപേ ഗഹേത്വാ ഖാദിംസു. ഏവം പഠമവയേപി മജ്ഝിമവയേപി പച്ഛിമവയേപി ഖാദിംസുയേവ. ഏകസ്മിമ്പി വയേ അപ്പമാദം നാപജ്ജിംസു, ഏകോപി ച നേസം അപ്പമാദം നാപജ്ജി.

സത്ഥാ ഇദം തസ്സ പുബ്ബകമ്മം ദസ്സേത്വാ ''സചേ ഹി ത്വം, കുമാര, തദാ ഏകസ്മിമ്പി വയേ ഭരിയായ സദ്ധിം അപ്പമാദം ആപജ്ജിസ്സ, ഏകസ്മിമ്പി വയേ പുത്തോ വാ ധീതാ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ. സചേ പന വോ ഏകോപി അപ്പമത്തോ അഭവിസ്സ, തം പടിച്ച പുത്തോ വാ ധീതാ വാ ഉപ്പജ്ജിസ്സ. കുമാര, അത്താനഞ്ഹി പിയം മഞ്ഞമാനേന തീസുപി വയേസു അപ്പമത്തേന അത്താ രക്ഖിതബ്ബോ, ഏവം അസക്കോന്തേന ഏകവയേപി രക്ഖിതബ്ബോയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൫൭. ''അത്താനഞ്ചേ പിയം ജഞ്ഞാ, രക്ഖേയ്യ നം സുരക്ഖിതം;
തിണ്ണം അഞ്ഞതരം യാമം, പടിജഗ്ഗേയ്യ പണ്ഡിതോ''തി.

തത്ഥ **യാമ**ന്തി സത്ഥാ അത്തനോ ധമ്മിസ്സരതായ ദേസനാകുസലതായ ച ഇധ തിണ്ണം വയാനം അഞ്ഞതരം വയം യാമന്തി കത്വാ ദേസേസി, തസ്മാ ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. സചേ **അത്താനം പിയം** ജാനേയ്യ, **രക്ഖേയ്യ നം സുരക്ഖിത**ന്തി യഥാ സോ സുരക്ഖിതോ ഹോതി, ഏവം നം രക്ഖേയ്യ. തത്ഥ സചേ ഗിഹീ സമാനോ ''അത്താനം രക്ഖിസ്സാമീ''തി ഉപരിപാസാദതലേ സുസംവുതം ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ സമ്പന്നാരക്ഖോ ഹുത്വാ വസന്തോപി, പബ്ബജിതോ ഹുത്വാ സുസംവുതേ പിഹിതദ്വാരവാതപാനേ ലേണേ

വിഹരന്തോപി അത്താനം ന രക്ഖതിയേവ. ഗിഹീ പന സമാനോ യഥാബലം ദാനസീലാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ, പബ്ബജിതോ വാ പന വത്തപടിവത്തപരിയത്തിമനസികാരേസു ഉസ്സുക്കം ആപജ്ജന്തോ അത്താനം രക്ഖതി നാമ. ഏവം തീസു വയേസു അസക്കോന്തോ അഞ്ഞതരസ്മിമ്പി വയേ പണ്ഡിതപുരിസോ അത്താനം പടിജഗ്ഗതിയേവ. സചേ ഹി ഗിഹിഭൂതോ പഠമവയേ ഖിഡ്ഡാപസുതതായ കുസലം കാതും ന സക്കോതി, മജ്ഝിമവയേ അപ്പമത്തേന ഹുത്വാ കുസലം കാതബ്ബം. സചേ മജ്ഝിമവയേ പുത്തദാരം പോസേന്തോ കുസലം കാതും ന സക്കോതി, പച്ഛിമവയേ കാതബ്ബമേവ. ഏവമ്പി കരോന്തേന അത്താ പടിജഗ്ഗിതോവ ഹോതി. ഏവം അകരോന്തസ്സ പന അത്താ പിയോ നാമ ന ഹോതി, അപായപരായണമേവ നം കരോതി. സചേ പന പബ്ബജിതോ പഠമവയേ സജ്ഝായം കരോന്തോ ധാരേന്തോ വാചേന്തോ വത്തപടിവത്തം കരോന്തോ പമാദം ആപജ്ജതി, മജ്ഝിമവയേ അപ്പമത്തേന സമണധമ്മോ കാതബ്ബോ. സചേ പഠമവയേ ഉഗ്ഗഹിതപരിയത്തിയാ അട്ഠകഥം വിനിച്ഛയം കാരണാകാരണഞ്ച പുച്ഛന്തോ മജ്ഝിമവയേ പമാദം ആപജ്ജതി, പച്ഛിമവയേ അപ്പമത്തേന സമണധമ്മോ കാതബ്ബോയേവ. ഏവമ്പി കരോന്തേന അത്താ പടിജഗ്ഗിതോവ ഹോതി. ഏവം അകരോന്തസ്സ പന അത്താ പിയോ നാമ ന ഹോതി, പച്ഛാനുതാപേനേവ നം താപേതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബോധിരാജകുമാരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ബോധിരാജകുമാരവത്ഥു പഠമം.

൨. ഉപനന്ദസക്യപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

അത്താനമേവ പഠമന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപനന്ദം സക്യപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഥേരോ ധമ്മകഥം കഥേതും ഛേകോ. തസ്സ അപ്പിച്ഛതാദിപടിസംയുത്തം ധമ്മകഥം സുത്വാ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ തം തിചീവരേഹി പൂജേത്വാ ധുതങ്ഗാനി സമാദിയിംസു. തേഹി വിസ്സട്ഠപരിക്ഖാരേ സോയേവ ഗണ്ഹി. സോ ഏകസ്മിം അന്തോവസ്സേ ഉപകട്ഠേ ജനപദം അഗമാസി. അഥ നം ഏകസ്മിം വിഹാരേ ദഹരസാമണേരാ ധമ്മകഥികപേമേന, ''ഭന്തേ, ഇധ വസ്സം ഉപേഥാ''തി വദിംസു. ''ഇധ കിത്തകം വസ്സാവാസികം ലബ്ഭതീ''തി പുച്ഛിത്വാ തേഹി ''ഏകേകോ സാടകോ''തി വുത്തേ തത്ഥ ഉപാഹനാ ഠപേത്വാ അഞ്ഞം വിഹാരം അഗമാസി . ദുതിയം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ''ഇധ കിം ലബ്ഭതീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ദ്വേ സാടകാ''തി വുത്തേ കത്തരയട്ഠിം ഠപേസി. തതിയം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ''ഇധ കിം ലബ്ഭതീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''തയോ സാടകാ''തി വുത്തേ തത്ഥ ഉദകതുമ്ബം ഠപേസി. ചതുത്ഥം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ''ഇധ കിം ലബ്ഭതീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ചത്താരോ സാടകാ''തി വുത്തേ ''സാധു ഇധ വസിസ്സാമീ''തി തത്ഥ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ ഗഹട്ഠാനഞ്ചേവ ഭിക്ഖൂനഞ്ച ധമ്മകഥം കഥേസി. തേ നം ബഹൂഹി വത്ഥേഹി ചേവ ചീവരേഹി ച പൂജേസും. സോ വുട്ഠവസ്സോ ഇതരേസുപി വിഹാരേസു സാസനം പേസേത്വാ ''മയാ പരിക്ഖാരസ്സ ഠപിതത്താ വസ്സാവാസികം ലദ്ധബ്ബം, തം മേ പഹിണന്തൂ''തി സബ്ബം ആഹരാപേത്വാ യാനകം പൂരേത്വാ പായാസി.

അഥേകസ്മിം വിഹാരേ ദ്വേ ദഹരഭിക്ഖൂ ദ്വേ സാടകേ ഏകഞ്ച കമ്ബലം ലഭിത്വാ ''തുയ്ഹം സാടകാ ഹോന്തു, മയ്ഹം കമ്ബലോ''തി ഭാജേതും അസക്കോന്താ മഗ്ഗസമീപേ നിസീദിത്വാ വിവദന്തി. തേ തം ഥേരം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ നോ ഭാജേത്വാ ദേഥാ''തി വദിംസു. തുമ്ഹേയേവ ഭാജേഥാതി. ന സക്കോമ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേയേവ നോ ഭാജേത്വാ ദേഥാതി. തേന ഹി മമ വചനേ ഠസ്സഥാതി. ആമ, ഠസ്സാമാതി. ''തേന ഹി സാധൂ''തി തേസം ദ്വേ സാടകേ ദത്വാ ''അയം ധമ്മകഥം കഥേന്താനം അമ്ഹാകം പാരുപനാരഹോ''തി മഹഗ്ഘം കമ്ബലം ആദായ പക്കാമി. ദഹരഭിക്ഖൂ വിപ്പടിസാരിനോ ഹുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ തുമ്ഹാകം സന്തകം ഗഹേത്വാ തുമ്ഹേ വിപ്പടിസാരിനോ കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി -

അതീതസ്മിം അനുതീരചാരീ ച ഗമ്ഭീരചാരീ ചാതി ദ്വേ ഉദ്ദാ മഹന്തം രോഹിതമച്ഛം ലഭിത്വാ ''മയ്ഹം സീസം ഹോതു, തവ നങ്ഗുട്ഠ''ന്തി വിവാദാപന്നാ ഭാജേതും അസക്കോന്താ ഏകം സിങ്ഗാലം ദിസ്വാ ആഹംസു - ''മാതുല, ഇമം നോ ഭാജേത്വാ ദേഹീ''തി. അഹം രഞ്ഞാ വിനിച്ഛയട്ഠാനേ ഠപിതോ, തത്ഥ ചിരം നിസീദിത്വാ ജങ്ഘവിഹാരത്ഥായ ആഗതോമ്ഹി, ഇദാനി മേ ഓകാസോ നത്ഥീതി. മാതുല, മാ ഏവം കരോഥ, ഭാജേത്വാ ഏവ നോ ദേഥാതി. മമ വചനേ ഠസ്സഥാതി. ഠസ്സാമ, മാതുലാതി. ''തേന ഹി സാധൂ''തി സോ സീസം ഛിന്ദിത്വാ ഏകമന്തേ അകാസി, നങ്ഗുട്ഠം ഏകമന്തേ. കത്വാ ച പന, ''താതാ, യേന വോ അനുതീരേ ചരിതം, സോ നങ്ഗുട്ഠം ഗണ്ഹാതു. യേന ഗമ്ഭീരേ ചരിതം, തസ്സ സീസം ഹോതു. അയം പന മജ്ഝിമോ ഖണ്ഡോ മമ വിനിച്ഛയധമ്മേ ഠിതസ്സ ഭവിസ്സതീ''തി തേ സഞ്ഞാപേന്തോ -

> ''അനുതീരചാരി നങ്ഗുട്ഠം, സീസം ഗമ്ഭീരചാരിനോ;
> അച്ചായം മജ്ഝിമോ ഖണ്ഡോ, ധമ്മട്ഠസ്സ ഭവിസ്സതീ''തി. (ജാ॰ ൧.൭.൩൩)
> -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ മജ്ഝിമഖണ്ഡം ആദായ പക്കാമി. തേപി വിപ്പടിസാരിനോ തം ഓലോകേത്വാ അട്ഠംസു.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ദസ്സേത്വാ ''ഏവമേസ അതീതേപി തുമ്ഹേ വിപ്പടിസാരിനോ അകാസിയേവാ''തി തേ ഭിക്ഖൂ സഞ്ഞാപേത്വാ ഉപനന്ദം ഗരഹന്തോ, ''ഭിക്ഖവേ , പരം ഓവദന്തേന നാമ പഠമമേവ അത്താ പതിരൂപേ പതിട്ഠാപേതബ്ബോ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ൧൫൮.''അത്താനമേവ പഠമം, പതിരൂപേ നിവേസയേ;
> അഥഞ്ഞമനുസാസേയ്യ, ന കിലിസ്സേയ്യ പണ്ഡിതോ''തി.

തത്ഥ **പതിരൂപേ നിവേസയേ**തി അനുച്ഛവികേ ഗുണേ പതിട്ഠാപേയ്യ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ അപ്പിച്ഛതാദിഗുണേഹി വാ അരിയവംസപടിപദാദീഹി വാ പരം അനുസാസിതുകാമോ, സോ **അത്താനമേവ പഠമം** തസ്മിം ഗുണേ പതിട്ഠാപേയ്യ. ഏവം പതിട്ഠാപേത്വാ **അഥഞ്ഞം** തേഹി ഗുണേഹി **അനുസാസേയ്യ**. അത്താനഞ്ഹി തത്ഥ അനിവേസേത്വാ കേവലം പരമേവ അനുസാസമാനോ പരതോ നിന്ദം ലഭിത്വാ കിലിസ്സതി നാമ, തത്ഥ അത്താനം

നിവേസേത്വാ അനുസാസമാനോ പരതോ പസംസം ലഭതി, തസ്മാ ന കിലിസ്സതി നാമ. ഏവം കരോന്തോ **പണ്ഡിതോ ന കിലിസ്സേയ്യാ**തി.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ഉപനന്ദസക്യപുത്തത്ഥേരവത്ഥു ദുതിയം.

൩. പധാനികതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

അത്താനഞ്ചേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പധാനികതിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആദായ അരഞ്ഞേ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ, ''ആവുസോ, ധരമാനകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ വോ കമ്മട്ഠാനം ഗഹിതം, അപ്പമത്താവ സമണധമ്മം കരോഥാ''തി ഓവദിത്വാ സയം ഗന്ത്വാ നിപജ്ജിത്വാ സുപതി. തേ ഭിക്ഖൂ പഠമയാമേ ചങ്കമിത്വാ മജ്ഝിമയാമേ വിഹാരം പവിസന്തി. സോ നിദ്ദായിത്വാ പബുദ്ധകാലേ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം തുമ്ഹേ 'നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദായിസ്സാമാ'തി ആഗതാ, സീഘം നിക്ഖമിത്വാ സമണധമ്മം കരോഥാ''തി വത്വാ സയം ഗന്ത്വാ തഥേവ സുപതി. ഇതരേ മജ്ഝിമയാമേ ബഹി ചങ്കമിത്വാ പച്ഛിമയാമേ വിഹാരം പവിസന്തി. സോ പുനപി പബുജ്ഝിത്വാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ തേ വിഹാരാ നീഹരിത്വാ സയം പുന ഗന്ത്വാ തഥേവ സുപതി. തസ്മിം നിച്ചകാലം ഏവം കരോന്തേ തേ ഭിക്ഖൂ സജ്ഝായം വാ കമ്മട്ഠാനം വാ മനസികാതും നാസക്ഖിംസു, ചിത്തം അഞ്ഞഥത്തം അഗമാസി. തേ ''അമ്ഹാകം ആചരിയോ അതിവിയ ആരദ്ധവീരിയോ, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമ ന''ന്തി പരിഗ്ഗണ്ഹന്താ തസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ ''നട്ഠമ്ഹാ, ആവുസോ, ആചരിയോ നോ തുച്ഛരവം രവതീ''തി വദിംസു. തേസം അതിവിയ നിദ്ദായ കിലമന്താനം ഏകഭിക്ഖുപി വിസേസം നിബ്ബത്തേതും നാസക്ഖി. തേ വുട്ഠവസ്സാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരാ കതപടിസന്ഥാരാ ''കിം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമത്താ ഹുത്വാ സമണധമ്മം കരിത്ഥാ''തി പുച്ഛിതാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ തുമ്ഹാകം അന്തരായമകാസിയേവാ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ -

''അമാതാപിതരസംവഡ്ഢോ, അനാചേരകുലേ വസം;
നായം കാലം അകാലം വാ, അഭിജാനാതി കുക്കുടോ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൧൯) -

ഇമം **അകാലരാവികുക്കുടജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി. ''തദാ ഹി സോ കുക്കുടോ അയം പധാനികതിസ്സത്ഥേരോ അഹോസി, ഇമേ പഞ്ച സതാ ഭിക്ഖൂ തേ മാണവാ അഹേസും, ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അഹമേവാ''തി സത്ഥാ ഇമം ജാതകം വിത്ഥാരേത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, പരം ഓവദന്തേന നാമ അത്താ സുദന്തോ കാതബ്ബോ. ഏവം ഓവദന്തോ ഹി സുദന്തോ ഹുത്വാ ദമേതി നാമാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൫൯. ''അത്താനഞ്ചേ തഥാ കയിരാ, യഥാഞ്ഞമനുസാസതി;
സുദന്തോ വത ദമേഥ, അത്താ ഹി കിര ദുദ്ദമോ''തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ ഹി ഭിക്ഖു "പഠമയാമാദീസു ചങ്കമിതബ്ബ"ന്തി വത്വാ പരം ഓവദതി, സയം ചങ്കമനാദീനി അധിട്ഠഹന്തോ **അത്താനഞ്ചേ തഥാ കയിരാ, യഥാഞ്ഞമനുസാസതി,** ഏവം സന്തേ **സുദന്തോ വത ദമേഥാ**തി യേന ഗുണേന പരം അനുസാസതി, തേന അത്തനാ സുദന്തോ ഹുത്വാ ദമേയ്യ. **അത്താ ഹി കിര ദുദ്ദമോ**തി അയഞ്ഹി അത്താ നാമ ദുദ്ദമോ. തസ്മാ യഥാ സോ സുദന്തോ ഹോതി, തഥാ ദമേതബ്ബോതി.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ച സതാപി തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തം പാപുണിംസൂതി.

പധാനികതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു തതിയം.

൪. കുമാരകസ്സപമാതുഥേരീവത്ഥു

അത്താ ഹി അത്തനോ നാഥോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കുമാരകസ്സപത്ഥേരസ്സ മാതരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര രാജഗഹനഗരേ സേട്ഠിധീതാ വിഞ്ഞുതം പത്തകാലതോ പട്ഠായ പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ സാ പുനപ്പുനം യാചമാനാപി മാതാപിതൂനം സന്തികാ പബ്ബജ്ജം അലഭിത്വാ വയപ്പത്താ പതികുലം ഗന്ത്വാ പതിദേവതാ ഹുത്വാ അഗാരം അജ്ഝാവസി. അഥസ്സാ ന ചിരസ്സേവ കുച്ഛിസ്മിം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സാ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം അജാനിത്വാവ സാമികം ആരാധേത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം സോ മഹന്തേന സക്കാരേന ഭിക്ഖുനുപസ്സയം നേത്വാ അജാനന്തോ ദേവദത്തപക്ഖികാനം ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ പബ്ബാജേസി. അപരേന സമയേന ഭിക്ഖുനിയോ തസ്സാ ഗബ്ഭിനിഭാവം ഞത്വാ താഹി "കിം ഇദ"ന്തി വുത്താ നാഹം, അയ്യേ, ജാനാമി "കിമേതം", സീലം വത മേ അരോഗമേവാതി. ഭിക്ഖുനിയോ തം ദേവദത്തസ്സ സന്തികം നേത്വാ "അയം ഭിക്ഖുനീ സദ്ധാപബ്ബജിതാ, ഇമിസ്സാ മയം ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ജാനാമ, കാലം ന ജാനാമ, കിം ദാനി കരോമാ"തി പുച്ഛിംസു. ദേവദത്തോ "മാ മയ്ഹം ഓവാദകാരികാനം ഭിക്ഖുനീനം അയസോ ഉപ്പജ്ജതൂ"തി ഏത്തകമേവ ചിന്തേത്വാ "ഉപ്പബ്ബാജേഥ ന"ന്തി ആഹ. തം സുത്വാ സാ ദഹരാ മാ മം, അയ്യേ, നാസേഥ, നാഹം ദേവദത്തം ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതാ, ഏഥ, മം സത്ഥു സന്തികം ജേതവനം നേഥാതി. താ തം ആദായ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ "തസ്സാ ഗിഹികാലേ ഗബ്ഭോ പതിട്ഠിതോ"തി ജാനന്തോപി പരവാദമോചനത്ഥം രാജാനം പസേനദികോസലം മഹാഅനാഥപിണ്ഡികം ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികം വിസാഖാഉപാസികം അഞ്ഞാനി ച മഹാകുലാനി പക്കോസാപേത്വാ ഉപാലിത്ഥേരം ആണാപേസി - "ഗച്ഛ, ഇമിസ്സാ ദഹരായ ഭിക്ഖുനിയാ ചതുപരിസമജ്ഝേ കമ്മം പരിസോധേഹീ"തി. ഥേരോ രഞ്ഞോ പുരതോ വിസാഖം പക്കോസാപേത്വാ തം അധികരണം പടിച്ഛാപേസി. സാ സാണിപാകാരം പരിക്ഖിപാപേത്വാ അന്തോസാണിയം തസ്സാ ഹത്ഥപാദനാഭിഉദരപരിയോസാനാനി ഓലോകേത്വാ മാസദിവസേ സമാനേത്വാ "ഗിഹിഭാവേ ഇമായ ഗബ്ഭോ ലദ്ധോ"തി ഞത്വാ ഥേരസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥസ്സാ ഥേരോ പരിസമജ്ഝേ പരിസുദ്ധഭാവം പതിട്ഠാപേസി. സാ അപരേന സമയേന പദുമുത്തരബുദ്ധസ്സ പാദമൂലേ പത്ഥിതപത്ഥനം മഹാനുഭാവം പുത്തം വിജായി.

അഥേകദിവസം രാജാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയസമീപേന ഗച്ഛന്തോ ദാരകസദ്ദം സുത്വാ "കിം ഇദ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ, "ദേവ, ഏകിസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ പുത്തോ ജാതോ, തസ്സേസ സദ്ദോ"തി വുത്തേ തം കുമാരം അത്തനോ ഘരം നേത്വാ ധാതീനം അദാസി. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ചസ്സ **കസ്സപോ**തി നാമം കത്വാ കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢിതത്താ **കുമാരകസ്സപോ**തി സഞ്ജാനിംസു. സോ കീളാമണ്ഡലേ ദാരകേ പഹരിത്വാ "നിമ്മാതാപിതികേനമ്ഹാ പഹടാ"തി വുത്തേ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ, "ദേവ, മം 'നിമ്മാതാപിതികോ'തി വദന്തി, മാതരം മേ ആചിക്ഖഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ രഞ്ഞാ ധാതിയോ ദസ്സേത്വാ "ഇമാ തേ മാതരോ"തി വുത്തേ "ന എത്തികാ മേ മാതരോ, ഏകായ മേ മാതരാ ഭവിതബ്ബം, തം മേ ആചിക്ഖഥാ"തി ആഹ. രാജാ "ന സക്കാ ഇമം വഞ്ചേതു"ന്തി ചിന്തേത്വാ, താത, തവ മാതാ ഭിക്ഖുനീ, ത്വം മയാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയാ ആനീതോതി. സോ താവതകേനേവ സമുപ്പന്നസംവേഗോ ഹുത്വാ, "താത, പബ്ബാജേഥ മ"ന്തി ആഹ. രാജാ "സാധു, താതാ"തി തം മഹന്തേന സക്കാരേന സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബാജേസി. സോ ലദ്ധൂപസമ്പദോ **കുമാരകസ്സപത്ഥേരോ**തി പഞ്ഞായി. സോ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ വായമിത്വാ വിസേസം നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്തോ "പുന കമ്മട്ഠാനം വിസേസേത്വാ ഗഹേസ്സാമീ"തി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ അന്ധവനേ വിഹാസി.

അഥ നം കസ്സപബുദ്ധകാലേ ഏകതോ സമണധമ്മം കത്വാ അനാഗാമിഫലം പത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തഭിക്ഖു ബ്രഹ്മലോകതോ ആഗന്ത്വാ പന്നരസ പഞ്ഹേ പുച്ഛിത്വാ "ഇമേ പഞ്ഹേ ഠപേത്വാ സത്ഥാരം അഞ്ഞോ ബ്യാകാതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ഗച്ഛ, സത്ഥു സന്തികേ ഇമേസം അത്ഥം ഉഗ്ഗണ്ഹാ"തി ഉയ്യോജേസി. സോ തഥാ കത്വാ പഞ്ഹവിസ്സജ്ജനാവസാനേ അരഹത്തം പാപുണി. തസ്സ പന നിക്ഖന്തദിവസതോ പട്ഠായ ദ്വാദസ വസ്സാനി മാതുഭിക്ഖുനിയാ അക്ഖീഹി അസ്സൂനി പവത്തിംസു. സാ പുത്തവിയോഗദുക്ഖിതാ അസ്സുതിന്തേനേവ മുഖേന ഭിക്ഖായ ചരമാനാ അന്തരവീഥിയം ഥേരം ദിസ്വാവ, "പുത്ത , പുത്താ"തി വിരവന്തീ തം ഗണ്ഹിതും ഉപധാവമാനാ പരിവത്തിത്വാ പതി. സാ ഥനേഹി ഖീരം മുഞ്ചന്തേഹി ഉട്ഠഹിത്വാ അല്ലചീവരാ ഗന്ത്വാ ഥേരം ഗണ്ഹി. സോ ചിന്തേസി - "സചായം മമ സന്തികാ മധുരവചനം ലഭിസ്സതി, വിനസ്സിസ്സതി. ഥദ്ധമേവ കത്വാ ഇമായ സദ്ധിം സല്ലപിസ്സാമീ"തി. അഥ നം ആഹ - "കിം കരോന്തീ വിചരസി, സിനേഹമത്തമ്പി ഛിന്ദിതും ന സക്കോസീ"തി. സാ "അഹോ കക്ഖളാ ഥേരസ്സ കഥാ"തി ചിന്തേത്വാ "കിം വദേസി, താതാ"തി വത്വാ പുനപി തേന തഥേവ വുത്താ ചിന്തേസി - "അഹം ഇമസ്സ കാരണാ ദ്വാദസ വസ്സാനി അസ്സൂനി സന്ധാരേതും ന സക്കോമി, അയം പനേവം ഥദ്ധഹദയോ, കിം മേ ഇമിനാ"തി പുത്തസിനേഹം ഛിന്ദിത്വാ തംദിവസമേവ അരഹത്തം പാപുണി.

അപരേന സമയേന ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, ദേവദത്തേന ഏവം ഉപനിസ്സയസമ്പന്നോ കുമാരകസ്സപോ ച ഥേരീ ച നാസിതാ, സത്ഥാ പന തേസം പതിട്ഠാ ജാതോ, അഹോ ബുദ്ധാ നാമ ലോകാനുകമ്പകാ"തി . സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ അഹം ഇമേസം പച്ചയോ പതിട്ഠാ ജാതോ, പുബ്ബേപി നേസം അഹം പതിട്ഠാ അഹോസിംയേവാ"തി വത്വാ -

“നിഗ്രോധമേവ സേവേയ്യ, ന സാഖമുപസംവസേ;
നിഗ്രോധസ്മിം മതം സേയ്യോ, യഞ്ചേ സാഖസ്മി ജീവിത”ന്തി. (ജാ᳚
൧.൧.൧൨; ൧.൧൦.൮൧) -

ഇമം **നിഗ്രോധജാതകം** വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ “തദാ സാഖമിഗോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പരിസാപിസ്സ ദേവദത്തപരിസാ, വാരപ്പത്താ മിഗധേനു ഥേരീ അഹോസി, പുത്തോ കുമാരകസ്സപോ, ഗബ്ഭിനീമിഗിയാ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ ഗതോ നിഗ്രോധമിഗരാജാ പന അഹമേവാ”തി ജാതകം സമോധാനേത്വാ പുത്തസിനേഹം ഛിന്ദിത്വാ ഥേരിയാ അത്തനാവ അത്തനോ പതിട്ഠാനകതഭാവം പകാസേന്തോ, “ഭിക്ഖവേ, യസ്മാ പരസ്സ അത്തനി ഠിതേന സഗ്ഗപരായണേന വാ മഗ്ഗപരായണേന വാ ഭവിതും ന സക്കാ, തസ്മാ അത്താവ അത്തനോ നാഥോ, പരോ കിം കരിസ്സതീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൦. “അത്താ ഹി അത്തനോ നാഥോ, കോ ഹി നാഥോ പരോ സിയാ;
അത്തനാ ഹി സുദന്തേന, നാഥം ലഭതി ദുല്ലഭ”ന്തി.

തത്ഥ **നാഥോ**തി പതിട്ഠാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്മാ അത്തനി ഠിതേന അത്തസമ്പന്നേന കുസലം കത്വാ സഗ്ഗം വാ പാപുണിതും, മഗ്ഗം വാ ഭാവേതും, ഫലം വാ സച്ഛികാതും സക്കാ . തസ്മാ ഹി അത്താവ **അത്തനോ** പതിട്ഠാ ഹോതി, **പരോ കോ** നാമ കസ്സ പതിട്ഠാ **സിയാ. അത്തനാ** ഏവ **ഹി സുദന്തേന** നിബ്ബിസേവനേന അരഹത്തഫലസങ്ഖാതം **ദുല്ലഭം നാഥം ലഭതി**. അരഹത്തഞ്ഹി സന്ധായ ഇധ “നാഥം ലഭതി ദുല്ലഭ”ന്തി വുത്തം.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

കുമാരകസ്സപമാതുഥേരീവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. മഹാകാലഉപാസകവത്ഥു

അത്തനാ ഹി കതം പാപന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മഹാകാലം നാമ സോതാപന്നഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര മാസസ്സ അട്ഠദിവസേസു ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ വിഹാരേ സബ്ബരത്തിം ധമ്മകഥം സുണാതി. അഥ രത്തിം ചോരാ ഏകസ്മിം ഗേഹേ സന്ധിം ഛിന്ദിത്വാ ഭണ്ഡകം ഗഹേത്വാ ലോഹഭാജനസദ്ദേന പബുദ്ധേഹി സാമികേഹി അനുബദ്ധാ ഗഹിതഭണ്ഡം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു. സാമികാപി തേ അനുബന്ധിംസുയേവ, തേ ദിസാ പക്ഖന്ദിംസു. ഏകോ പന വിഹാരമഗ്ഗം ഗഹേത്വാ മഹാകാലസ്സ രത്തിം ധമ്മകഥം സുത്വാ പാതോവ പോക്ഖരണിതീരേ മുഖം ധോവന്തസ്സ പുരതോ ഭണ്ഡികം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായി. ചോരേ അനുബന്ധിത്വാ ആഗതമനുസ്സാ ഭണ്ഡികം ദിസ്വാ “ത്വം നോ ഗേഹസന്ധിം ഛിന്ദിത്വാ ഭണ്ഡികം ഹരിത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ വിയ വിചരസീ”തി തം ഗഹേത്വാ പോഥേത്വാ മാരേത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ അഗമിംസു. അഥ നം പാതോവ പാനീയഘടം ആദായ ഗതാ ദഹരസാമണേരാ ദിസ്വാ “വിഹാരേ ധമ്മകഥം സുത്വാ സയിതഉപാസകോ അയുത്തം മരണം ലഭതീ”തി വത്വാ സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ “ആമ, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ കാലേന

അപ്പതിരൂപം മരണം ലദ്ധം, പുബ്ബേ കതകമ്മസ്സ പന തേന യുത്തമേവ ലദ്ധ''ന്തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ തസ്സ പുബ്ബകമ്മം കഥേസി -

അതീതേ കിര ബാരാണസിരഞ്ഞോ വിജിതേ ഏകസ്സ പച്ചന്തഗാമസ്സ അടവിമുഖേ ചോരാ പഹരന്തി. രാജാ അടവിമുഖേ ഏകം രാജഭടം ഠപേസി, സോ ഭതിം ഗഹേത്വാ മനുസ്സേ ഓരതോ പാരം നേതി, പാരതോ ഓരം ആനേതി. അഥേകോ മനുസ്സോ അഭിരൂപം അത്തനോ ഭരിയം ചൂളയാനകം ആരോപേത്വാ തം ഠാനം അഗമാസി. രാജഭടോ തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാവ സഞ്ജാതസിനേഹോ തേന ''അടവിം നോ , സാമി, അതിക്കാമേഹീ''തി വുത്തേപി ''ഇദാനി വികാലോ, പാതോവ അതിക്കാമേസ്സാമീ''തി ആഹ. സോ സകാലോ, സാമി, ഇദാനേവ നോ നേഹീതി. നിവത്ത, ഭോ, അമ്ഹാകംയേവ ഗേഹേ ആഹാരോ ച നിവാസോ ച ഭവിസ്സതീതി. സോ നേവ നിവത്തിതും ഇച്ഛി. ഇതരോ പുരിസാനം സഞ്ഞം ദത്വാ യാനകം നിവത്താപേത്വാ അനിച്ഛന്തസ്സേവ ദ്വാരകോട്ഠകേ നിവാസം ദത്വാ ആഹാരം പടിയാദാപേസി. തസ്സ പന ഗേഹേ ഏകം മണിരതനം അത്ഥി. സോ തം തസ്സ യാനകന്തരേ പക്ഖിപാപേത്വാ പച്ചൂസകാലേ ചോരാനം പവിട്ഠസദ്ദം കാരേസി. അഥസ്സ പുരിസാ ''മണിരതനം, സാമി, ചോരേഹി ഹട''ന്തി ആരോചേസും. സോ ഗാമദ്വാരേസു ആരക്ഖം ഠപേത്വാ ''അന്തോഗാമതോ നിക്ഖമന്തേ വിചിനഥാ''തി ആഹ. ഇതരോപി പാതോവ യാനകം യോജേത്വാ പായാസി. അഥസ്സ യാനകം സോധേന്താ അത്തനാ ഠപിതം മണിരതനം ദിസ്വാ സന്തജ്ജേത്വാ ''ത്വം മണിം ഗഹേത്വാ പലായസീ''തി പോഥേത്വാ ''ഗഹിതോ നോ, സാമി, ചോരോ''തി ഗാമഭോജകസ്സ ദസ്സേസും. സോ ''ഭതകസ്സ വത മേ ഗേഹേ നിവാസം ദത്വാ ഭത്തം ദിന്നം, മണിം ഗഹേത്വാ ഗതോ, ഗണ്ഹഥ നം പാപപുരിസ''ന്തി പോഥാപേത്വാ മാരേത്വാ ഛഡ്ഡാപേസി. ഇദം തസ്സ പുബ്ബകമ്മം. സോ തതോ ചുതോ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ ദീഘരത്തം പച്ചിത്വാ വിപാകാവസേസേന അത്തഭാവസതേ തഥേവ പോഥിതോ മരണം പാപുണി.

ഏവം സത്ഥാ മഹാകാലസ്സ പുബ്ബകമ്മം ദസ്സേത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ഏവം ഇമേ സത്തേ അത്തനാ കതപാപകമ്മമേവ ചതൂസു അപായേസു അഭിമത്ഥതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൧. ''അത്തനാ ഹി കതം പാപം, അത്തജം അത്തസമ്ഭവം;
അഭിമത്ഥതി ദുമ്മേധം, വജിരംവസ്മമയം മണി''ന്തി.

തത്ഥ **വജിരംവസ്മമയം മണി**ന്തി വജിരംവ അസ്മമയം മണിം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ പാസാണമയം പാസാണസമ്ഭവം വജിരം തമേവ അസ്മമയം മണിം അത്തനോ ഉട്ഠാനട്ഠാനസങ്ഖാതം പാസാണമണിം ഖാദിത്വാ ഛിദ്ദം ഛിദ്ദം ഖണ്ഡം ഖണ്ഡം കത്വാ അപരിഭോഗം കരോതി, ഏവമേവ **അത്തനാ കതം** അത്തനി ജാതം **അത്തസമ്ഭവം** പാപം **ദുമ്മേധം** നിപ്പഞ്ഞം പുഗ്ഗലം ചതൂസു അപായേസു **അഭിമത്ഥതി** കന്തതി വിദ്ധംസേതീതി.

ദേസനാവസാനേ സമ്പത്തഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാകാലഉപാസകവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. ദേവദത്തവത്ഥു

യസ്സ അച്ചന്തദുസ്സീല്യന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ‘‘ആവുസോ, ദേവദത്തോ ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ ദുസ്സീല്യകാരണേന വഡ്ഢിതായ തണ്ഹായ അജാതസത്തും സങ്ഗണ്ഹിത്വാ മഹന്തം ലാഭസക്കാരം നിബ്ബത്തേത്വാ അജാതസത്തും പിതുവധേ സമാദപേത്വാ തേന സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ നാനപ്പകാരേന തഥാഗതസ്സ വധായ പരിസക്കതീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ നാനപ്പകാരേന മയ്ഹം വധായ പരിസക്കതീ’’തി വത്വാ **കുരുങ്ഗമിഗജാതകാ**ദീനി (ജാ॰ ൧.൨.൧൧൧-൨) കഥേത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, അച്ചന്തദുസ്സീലപുഗ്ഗലം നാമ ദുസ്സീല്യകാരണാ ഉപ്പന്നാ തണ്ഹാ മാലുവാ വിയ സാലം പരിയോനന്ധിത്വാ സമ്ഭഞ്ജമാനാ നിരയാദീസു പക്ഖിപതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥാമാഹ -

൧൬൨. ‘‘യസ്സ അച്ചന്തദുസ്സീല്യം, മാലുവാ സാലമിവോത്ഥതം;
കരോതി സോ തഥത്താനം, യഥാ നം ഇച്ഛതീ ദിസോ’’തി.

തത്ഥ **അച്ചന്തദുസ്സീല്യ**ന്തി ഏകന്തദുസ്സീലഭാവോ. ഗിഹീ വാ ജാതിതോ പട്ഠായ ദസ അകുസലകമ്മപഥേ കരോന്തോ, പബ്ബജിതോ വാ ഉപസമ്പന്നദിവസതോ പട്ഠായ ഗരുകാപത്തിം ആപജ്ജമാനോ അച്ചന്തദുസ്സീലോ നാമ. ഇധ പന യോ ദ്വീസു തീസു അത്തഭാവേസു ദുസ്സീലോ, ഏതസ്സ ഗതിയാ ആഗതം ദുസ്സീലഭാവം സന്ധായേതം വുത്തം. **ദുസ്സീലഭാവോ**തി ചേത്ഥ ദുസ്സീലസ്സ ഛ ദ്വാരാനി നിസ്സായ ഉപ്പന്നാ തണ്ഹാ വേദിതബ്ബാ. **മാലുവാ സാലമിവോത്ഥത**ന്തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തം തണ്ഹാസങ്ഖാതം ദുസ്സീല്യം യഥാ നാമ മാലുവാ സാലം ഓത്ഥരന്തീ ദേവേ വസ്സന്തേ പത്തേഹി ഉദകം സമ്പടിച്ഛിത്വാ സമ്ഭഞ്ജനവസേന സബ്ബത്ഥകമേവ പരിയോനന്ധതി, ഏവം അത്തഭാവം ഓത്ഥതം പരിയോനന്ധിത്വാ ഠിതം. സോ മാലുവായ സമ്ഭഞ്ജിത്വാ ഭൂമിയം പാതിയമാനോ രുക്ഖോ വിയ തായ ദുസ്സീല്യസങ്ഖാതായ തണ്ഹായ സമ്ഭഞ്ജിത്വാ അപായേസു പാതിയമാനോ, യഥാ നം അനത്ഥകാമോ ദിസോ ഇച്ഛതി, തഥാ അത്താനം കരോതി നാമാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ദേവദത്തവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. സങ്ഘഭേദപരിസക്കനവത്ഥു

സുകരാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സങ്ഘഭേദപരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി ദേവദത്തോ സങ്ഘഭേദായ പരിസക്കന്തോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ അത്തനോ അധിപ്പായം ആരോചേസി. തം സുത്വാ ഥേരോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘ഇധാഹം, ഭന്തേ, പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം

പിണ്ഡായ പാവിസിം. അദ്ദസാ ഖോ മം, ഭന്തേ, ദേവദത്തോ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരന്തം. ദിസ്വാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ മം ഏതദവോച - 'അജ്ജതഗ്ഗേ ദാനാഹം, ആവുസോ ആനന്ദ, അഞ്ഞത്രേവ ഭഗവതാ അഞ്ഞത്ര ഭിക്ഖുസങ്ഘേന ഉപോസഥം കരിസ്സാമി സങ്ഘകമ്മഞ്ചാ'തി. അജ്ജ ഭഗവാ ദേവദത്തോ സങ്ഘം ഭിന്ദിസ്സതി, ഉപോസഥഞ്ച കരിസ്സതി സങ്ഘകമ്മാനി ചാ''തി. ഏവം വുത്തേ സത്ഥാ -

''സുകരം സാധുനാ സാധു, സാധു പാപേന ദുക്കരം;
പാപം പാപേന സുകരം, പാപമരിയേഹി ദുക്കര''ന്തി. (ഉദാ॰ ൪൮) -

ഇമം ഉദാനം ഉദാനേത്വാ, ''ആനന്ദ, അത്തനോ അഹിതകമ്മം നാമ സുകരം, ഹിതകമ്മമേവ ദുക്കര''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൩. ''സുകരാനി അസാധൂനി, അത്തനോ അഹിതാനി ച;
യം വേ ഹിതഞ്ച സാധുഞ്ച, തം വേ പരമദുക്കര''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യാനി കമ്മാനി **അസാധൂനി** സാവജ്ജാനി അപായസംവത്തനികത്തായേവ **അത്തനോ അഹിതാനി ച** ഹോന്തി, താനി **സുകരാനി** . **യം** പന സുഗതിസംവത്തനികത്താ അത്തനോ **ഹിതഞ്ച** അനവജ്ജത്ഥേന **സാധുഞ്ച** സുഗതിസംവത്തനികഞ്ചേവ നിബ്ബാനസംവത്തനികഞ്ച കമ്മം, **തം** പാചീനനിന്നായ ഗങ്ഗായ ഉബ്ബത്തേത്വാ പച്ഛാമുഖകരണം വിയ അതിദുക്കരന്തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സങ്ഘഭേദപരിസക്കനവത്ഥു സത്തമം.

൮. കാലത്ഥേരവത്ഥു

യോ സാസനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കാലത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകാ ഇത്ഥീ മാതുട്ഠാനേ ഠത്വാ തം ഥേരം ഉപട്ഠഹി. തസ്സാ പടിവിസ്സകഗേഹേ മനുസ്സാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ ആഗന്ത്വാ ''അഹോ ബുദ്ധാ നാമ അച്ഛരിയാ, അഹോ ധമ്മദേസനാ മധുരാ''തി പസംസന്തി. സാ ഇത്ഥീ തേസം കഥം സുത്വാ, ''ഭന്തേ, അഹമ്പി സത്ഥു ധമ്മദേസനം സോതുകാമാ''തി തസ്സ ആരോചേസി. സോ ''തത്ഥ മാ ഗമീ''തി തം നിവാരേസി. സാ പുനദിവസേ പുനദിവസേപീതി യാവതതിയം തേന നിവാരിയമാനാപി സോതുകാമാവ അഹോസി. കസ്മാ സോ പനേതം നിവാരേസീതി? ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - ''സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ മയി ഭിജ്ജിസ്സതീ''തി. സാ ഏകദിവസം പാതോവ ഭുത്തപാതരാസാ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ, ''അമ്മ, സാധുകം അയ്യം പരിവിസേയ്യാസീ''തി ധീതരം ആണാപേത്വാ വിഹാരം അഗമാസി. ധീതാപിസ്സാ തം ഭിക്ഖും ആഗതകാലേ പരിവിസിത്വാ ''കുഹിം മഹാഉപാസികാ''തി വുത്താ ''ധമ്മസ്സവനായ വിഹാരം ഗതാ''തി ആഹ. സോ തം സുത്വാവ കുച്ഛിയം ഉട്ഠിതേന ഡാഹേന സന്തപ്പമാനോ ''ഇദാനി സാ മയി ഭിന്നാ''തി വേഗേന ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണമാനം ദിസ്വാ സത്ഥാരം ആഹ, ''ഭന്തേ, അയം ഇത്ഥീ ദന്ധാ സുഖുമം ധമ്മകഥം ന ജാനാതി, ഇമിസ്സാ

ഖണ്ഡാദിപടിസംയുത്തം സുഖുമം ധമ്മകഥം അകഥേത്വാ ദാനകഥം വാ സീലകഥം വാ കഥേതും വട്ടതീ''തി. സത്ഥാ തസ്സജ്ഝാസയം വിദിത്വാ ''ത്വം ദുപ്പഞ്ഞോ പാപികം ദിട്ഠിം നിസ്സായ ബുദ്ധാനം സാസനം പടിക്കോസസി. അത്തഘാതായേവ വായമസീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൪. ''യോ സാസനം അരഹതം, അരിയാനം ധമ്മജീവിനം;
പടിക്കോസതി ദുമ്മേധോ, ദിട്ഠിം നിസ്സായ പാപികം;
ഫലാനി കട്ഠകസ്സേവ, അത്തഘാതായ ഫല്ലതീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - **യോ ദുമ്മേധോ** പുഗ്ഗലോ അത്തനോ സക്കാരഹാനിഭയേന **പാപികം ദിട്ഠിം നിസ്സായ** ''ധമ്മം വാ സോസ്സാമ, ദാനം വാ ദസ്സാമാ''തി വദന്തേ പടിക്കോസന്തോ **അരഹതം അരിയാനം ധമ്മജീവിനം** ബുദ്ധാനം **സാസനം പടിക്കോസതി,** തസ്സ തം പടിക്കോസനം സാ ച പാപികാ ദിട്ഠി വേളുസങ്ഖാതസ്സ **കട്ഠകസ്സ ഫലാനി** വിയ ഹോതി. തസ്മാ യഥാ കട്ഠകോ ഫലാനി ഗണ്ഹന്തോ **അത്തഘാതായ ഫല്ലതി,** അത്തനോ ഘാതത്ഥമേവ ഫലതി, ഏവം സോപി അത്തഘാതായ ഫല്ലതീതി. വുത്തമ്പി ചേതം -

''ഫലം വേ കദലിം ഹന്തി, ഫലം വേളും ഫലം നളം;
സക്കാരോ കാപുരിസം ഹന്തി, ഗബ്ഭോ അസ്സതരിം യഥാ''തി. (ചൂളവ° ൩൩൫; അം° നി° ൪.൬൮);

ദേസനാവസാനേ ഉപാസികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

കാലത്ഥേരവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. ചൂളകാലഉപാസകവത്ഥു

അത്തനാ ഹി കതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചൂളകാലം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി മഹാകാലവത്ഥുസ്മിം വുത്തനയേനേവ ഉമങ്ഗചോരാ സാമികേഹി അനുബദ്ധാ രത്തിം വിഹാരേ ധമ്മകഥം സുത്വാ പാതോവ വിഹാരാ നിക്ഖമിത്വാ സാവത്ഥിം ആഗച്ഛന്തസ്സ തസ്സ ഉപാസകസ്സ പുരതോ ഭണ്ഡികം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു. മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ ''അയം രത്തിം ചോരകമ്മം കത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ വിയ ചരതി, ഗണ്ഹഥ ന''ന്തി തം പോഥയിംസു. കുമ്ഭദാസിയോ ഉദകതിത്ഥം ഗച്ഛമാനാ തം ദിസ്വാ ''അപേഥ, സാമി, നായം ഏവരൂപം കരോതീ''തി തം മോചേസും. സോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ, ''ഭന്തേ, അഹമ്ഹി മനുസ്സേഹി നാസിതോ, കുമ്ഭദാസിയോ മേ നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധ''ന്തി ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസി. ഭിക്ഖൂ തഥാഗതസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ചൂളകാലഉപാസകോ കുമ്ഭദാസിയോ ചേവ നിസ്സായ, അത്തനോ ച അകരണഭാവേന ജീവിതം ലഭി. ഇമേ ഹി നാമ സത്താ അത്തനാ പാപകമ്മം കത്വാ നിരയാദീസു അത്തനാവ കിലിസ്സന്തി, കുസലം കത്വാ പന സുഗതിഞ്ചേവ നിബ്ബാനഞ്ച ഗച്ഛന്താ അത്തനാവ വിസുജ്ഝന്തീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൫. ''അത്തനാ ഹി കതം പാപം, അത്തനാ സംകിലിസ്സതി;

അത്തനാ അകതം പാപം, അത്തനാവ വിസുജ്ഝതി;
സുദ്ധീ അസുദ്ധി പച്ചത്തം, നാഞ്ഞോ അഞ്ഞം വിസോധയേ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യേന **അത്തനാ** അകുസലകമ്മം **കതം** ഹോതി, സോ ചതൂസു അപായേസു ദുക്ഖം അനുഭവന്തോ **അത്തനാവ സംകിലിസ്സതി**. യേന പന **അത്തനാ അകതം പാപം,** സോ സുഗതിഞ്ചേവ നിബ്ബാനഞ്ച ഗച്ഛന്തോ **അത്തനാവ വിസുജ്ഝതി**. കുസലകമ്മസങ്ഖാതാ **സുദ്ധി** അകുസലകമ്മസങ്ഖാതാ ച **അസുദ്ധി പച്ചത്തം** കാരകസത്താനം അത്തനിയേവ വിപച്ചതി. **അഞ്ഞോ** പുഗ്ഗലോ **അഞ്ഞം** പുഗ്ഗലം **ന വിസോധയേ** നേവ വിസോധേതി, ന കിലേസേതീതി വുത്തം ഹോതി.

ദേസനാവസാനേ ചൂളകാലോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ചൂളകാലഉപാസകവത്ഥു നവമം.

൧൦. അത്തദത്ഥത്ഥേരവത്ഥു

അത്തദത്ഥന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അത്തദത്ഥത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സത്ഥാരാ ഹി പരിനിബ്ബാനകാലേ, “ഭിക്ഖവേ, അഹം ഇതോ ചതുമാസച്ചയേന പരിനിബ്ബായിസ്സാമീ”തി വുത്തേ ഉപ്പന്നസംവേഗാ സത്തസതാ പുഥുജ്ജനാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികം അവിജഹിത്വാ “കിം നു ഖോ, ആവുസോ, കരിസ്സാമാ”തി സമ്മന്തയമാനാ വിചരന്തി. അത്തദത്ഥത്ഥേരോ പന ചിന്തേസി - “സത്ഥാ കിര ചതുമാസച്ചയേന പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അഹഞ്ചമ്ഹി അവീതരാഗോ, സത്ഥരി ധരമാനേയേവ അരഹത്തത്ഥായ വായമിസ്സാമീ”തി. സോ ഭിക്ഖൂനം സന്തികം ന ഗച്ഛതി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ “കസ്മാ, ആവുസോ, ത്വം നേവ അമ്ഹാകം സന്തികം ആഗച്ഛസി, ന കിഞ്ചി മന്തേസീ”തി വത്വാ സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ “അയം, ഭന്തേ, ഏവം നാമ കരോതീ”തി ആരോചയിംസു. സോ സത്ഥാരാപി “കസ്മാ ഏവം കരോസീ”തി വുത്തേ “തുമ്ഹേ കിര, ഭന്തേ, ചതുമാസച്ചയേന പരിനിബ്ബായിസ്സഥ, അഹം തുമ്ഹേസു ധരന്തേസുയേവ അരഹത്തപ്പത്തിയാ വായമിസ്സാമീ”തി. സത്ഥാ തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, യസ്സ മയി സിനേഹോ അത്ഥി, തേന അത്തദത്ഥേന വിയ ഭവിതും വട്ടതി. ന ഹി ഗന്ധാദീഹി പൂജേന്താ മം പൂജേന്തി, ധമ്മാനുധമ്മപടിപത്തിയാ പന മം പൂജേന്തി. തസ്മാ അഞ്ഞേനപി അത്തദത്ഥസദിസേനേവ ഭവിതബ്ബ”ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൬. “അത്തദത്ഥം പരത്ഥേന, ബഹുനാപി ന ഹാപയേ;
അത്തദത്ഥമഭിഞ്ഞായ, സദത്ഥപസുതോ സിയാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഗിഹിഭൂതാ താവ കാകണികമത്തമ്പി അത്തനോ അത്ഥം സഹസ്സമത്തേനാപി പരസ്സ അത്ഥേന ന ഹാപയേ. കാകണികമത്തേനാപി ഹിസ്സ അത്തദത്ഥോവ ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ നിപ്ഫാദേയ്യ, ന പരത്ഥോ. ഇദം പന ഏവം അകഥേത്വാ കമ്മട്ഠാനസീസേന കഥിതം, തസ്മാ “അത്തദത്ഥം ന ഹാപേമീ”തി ഭിക്ഖുനാ നാമ സങ്ഘസ്സ ഉപ്പന്നം ചേതിയപടിസങ്ഖരണാദികിച്ചം വാ ഉപജ്ഝായാദിവത്തം വാ ന

ഹാപേതബ്ബം. ആഭിസമാചാരികവത്തഞ്ഹി പൂരേന്തോയേവ അരിയഫലാദീനി സച്ഛികരോതി, തസ്മാ അയമ്പി അത്തദത്ഥോവ. യോ പന അച്ചാരദ്ധവിപസ്സകോ ''അജ്ജ വാ സുവേ വാ''തി പടിവേധം പത്ഥയമാനോ വിചരതി, തേന ഉപജ്ഝായവത്താദീനിപി ഹാപേത്വാ അത്തനോ കിച്ചമേവ കാതബ്ബം. ഏവരൂപഞ്ഹി **അത്തദത്ഥമഭിഞ്ഞായ** ''അയം മേ അത്തനോ അത്ഥോ''തി സല്ലക്ഖേത്വാ , **സദത്ഥപസുതോ സിയാ**തി തസ്മിം സകേ അത്ഥേ ഉയ്യുത്തപയുത്തോ ഭവേയ്യാതി.

ദേസനാവസാനേ സോ ഥേരോ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തഭിക്ഖൂനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അത്തദത്ഥത്ഥേരവത്ഥു ദസമം.

അത്തവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദ്വാദസമോ വഗ്ഗോ.

൧൩. ലോകവഗ്ഗോ

൧. ദഹരഭിക്ഖുവത്ഥു

ഹീനം ധമ്മന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ദഹരഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

അഞ്ഞതരോ കിര ഥേരോ ദഹരഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം പാതോവ വിസാഖായ ഗേഹം അഗമാസി. വിസാഖായ ഗേഹേ പഞ്ചസതാനം ഭിക്ഖൂനം ധുവയാഗു നിച്ചപഞ്ഞത്താ ഹോതി. ഥേരോ തത്ഥ യാഗും പിവിത്വാ ദഹരഭിക്ഖും നിസീദാപേത്വാ സയം അഞ്ഞം ഗേഹം അഗമാസി. തേന ച സമയേന വിസാഖായ പുത്തസ്സ ധീതാ അയ്യികായ ഠാനേ ഠത്വാ ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചം കരോതി. സാ തസ്സ ദഹരസ്സ ഉദകം പരിസ്സാവേന്തീ ചാടിയം അത്തനോ മുഖനിമിത്തം ദിസ്വാ ഹസി, ദഹരോപി തം ഓലോകേത്വാ ഹസി. സാ തം ഹസമാനം ദിസ്വാ "ഛിന്നസീസോ ഹസതീ"തി ആഹ. അഥ നം ദഹരോ "ത്വം ഛിന്നസീസാ, മാതാപിതരോപി തേ ഛിന്നസീസാ"തി അക്കോസി. സാ രോദമാനാ മഹാനസേ അയ്യികായ സന്തികം ഗന്ത്വാ "കിം ഇദം, അമ്മാ"തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസി. സാ ദഹരസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ, "ഭന്തേ, മാ കുജ്ഝി, ന ഏതം ഛിന്നകേസനഖസ്സ ഛിന്നനിവാസനപാരുപനസ്സ മജ്ഝേ ഛിന്നകപാലം ആദായ ഭിക്ഖായ ചരന്തസ്സ അയ്യസ്സ അഗരുക"ന്തി ആഹ. ദഹരോ ആമ, ഉപാസികേ, ത്വം മമ ഛിന്നകേസാദിഭാവം ജാനാസി, ഇമിസ്സാ മം "ഛിന്നസീസോ"തി കത്വാ അക്കോസിതും വട്ടിസ്സതീതി. വിസാഖാ നേവ ദഹരം സഞ്ഞാപേതും അസക്ഖി, നപി ദാരികം. തസ്മിം ഖണേ ഥേരോ ആഗന്ത്വാ "കിമിദം ഉപാസികേ"തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ ദഹരം ഓവദന്തോ ആഹ - "അപേഹി, ആവുസോ, നായം ഛിന്നകേസനഖവത്ഥസ്സ മജ്ഝേ ഛിന്നകപാലം ആദായ ഭിക്ഖായ ചരന്തസ്സ അക്കോസോ, തുണ്ഹീ ഹോഹീ"തി. ആമ, ഭന്തേ, കിം തുമ്ഹേ അത്തനോ ഉപട്ഠായികം അതജ്ജേത്വാ മം തജ്ജേഥ, മം "ഛിന്നസീസോ"തി അക്കോസിതും വട്ടിസ്സതീതി. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കിം ഇദ"ന്തി പുച്ഛി. വിസാഖാ ആദിതോ പട്ഠായ തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ തസ്സ ദഹരസ്സ സോതാപത്തിഫലൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ "മയാ ഇമം ദഹരം അനുവത്തിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ വിസാഖം ആഹ - "കിം പന വിസാഖേ തവ ദാരികായ ഛിന്നകേസാദിമത്തകേനേവ മമ സാവകേ ഛിന്നസീസേ കത്വാ അക്കോസിതും വട്ടതീ"തി? ദഹരോ താവദേവ ഉട്ഠായ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ , "ഭന്തേ, ഏതം പഞ്ഹം തുമ്ഹേവ സുട്ഠു ജാനാഥ, അമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായോ ച ഉപാസികാ ച സുട്ഠു ന ജാനന്തീ"തി ആഹ. സത്ഥാ ദഹരസ്സ അത്തനോ അനുകുലഭാവം ഞത്വാ "കാമഗുണം ആരബ്ഭ ഹസനഭാവോ നാമ ഹീനോ ധമ്മോ, ഹീനഞ്ച നാമ ധമ്മം സേവിതും പമാദേന സദ്ധിം സംവസിതും ന വട്ടതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൭. "ഹീനം ധമ്മം ന സേവേയ്യ, പമാദേന ന സംവസേ;
മിച്ഛാദിട്ഠിം ന സേവേയ്യ, ന സിയാ ലോകവഡ്ഢനോ"തി.

തത്ഥ **ഹീനം ധമ്മ**ന്തി പഞ്ചകാമഗുണം ധമ്മം. സോ ഹി ഹീനോ ധമ്മോ ന അന്തമസോ ഓട്ഠഗോണാദീഹിപി പടിസേവിതബ്ബോ. ഹീനേസു ച നിരയാദീസു ഠാനേസു നിബ്ബത്താപേതീതി ഹീനോ നാമ, തം **ന സേവേയ്യ. പമാദേനാ**തി

സതിവോസ്സഗ്ഗലക്ഖണേന പമാദേനാപി **ന സംവസേ. ന സേവേയ്യാ**തി
മിച്ഛാദിട്ഠിമ്പി ന ഗണ്ഹേയ്യ. **ലോകവഡ്ഢനോ**തി യോ ഹി ഏവം കരോതി,
സോ ലോകവഡ്ഢനോ നാമ ഹോതി. തസ്മാ ഏവം അകരണേന ന സിയാ
ലോകവഡ്ഢനോതി.

ദേസനാവസാനേ സോ ദഹരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി,
സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ദഹരഭിക്ഖുവത്ഥു പഠമം.

൨. സുദ്ധോദനവത്ഥു

ഉത്തിട്ഠേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ നിഗ്രോധാരാമേ വിഹരന്തോ
പിതരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ പഠമഗമനേന കപിലപുരം ഗന്ത്വാ
ഞാതീഹി കതപച്ചുഗ്ഗമനോ നിഗ്രോധാരാമം പത്വാ ഞാതീനം മാനഭിന്ദനത്ഥായ
ആകാസേ രതനചങ്കമം മാപേത്വാ തത്ഥ ചങ്കമന്തോ ധമ്മം ദേസേസി. ഞാതീ
പസന്നചിത്താ സുദ്ധോദനമഹാരാജാനം ആദിം കത്വാ വന്ദിംസു. തസ്മിം
ഞാതിസമാഗമേ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സി. തം ആരബ്ഭ മഹാജനേന കഥായ
സമുട്ഠാപിതായ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി മയ്ഹം ഞാതിസമാഗമേ
പോക്ഖരവസ്സം വസ്സിയേവാ"തി വത്വാ **വേസ്സന്തരജാതകം** (ജാ० ൨.൨൨.൧൬൫൫
ആദയോ) കഥേസി. ധമ്മദേസനം സുത്വാ പക്കമന്തേസു ഞാതീസു ഏകോപി
സത്ഥാരം ന നിമന്തേസി. രാജാപി "മയ്ഹം പുത്തോ മമ ഗേഹം അനാഗന്ത്വാ
കഹം ഗമിസ്സതീ"തി അനിമന്തേത്വാവ അഗമാസി. ഗന്ത്വാ ച പന ഗേഹേ
വീസതിയാ ഭിക്ഖുസഹസ്സാനം യാഗുആദീനി പടിയാദാപേത്വാ ആസനാനി
പഞ്ഞാപേസി. പുനദിവസേ സത്ഥാ പിണ്ഡായ പവിസന്തോ "കിം നു ഖോ
അതീതബുദ്ധാ പിതു നഗരം പത്വാ ഉജുകമേവ ഞാതികുലം പവിസിംസു,
ഉദാഹു പടിപാടിയാ പിണ്ഡായ ചരിംസൂ"തി ആവജ്ജേന്തോ "പടിപാടിയാ
ചരിംസൂ"തി ദിസ്വാ പഠമഗേഹതോ പട്ഠായ പിണ്ഡായ ചരന്തോ പായാസി.
രാഹുലമാതാ പാസാദതലേ നിസിന്നാവ ദിസ്വാ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ
ആരോചേസി. രാജാ സാടകം സണ്ഠാപേന്തോ വേഗേന നിക്ഖമിത്വാ സത്ഥാരം
വന്ദിത്വാ - "പുത്ത, കസ്മാ മം നാസേസി, അതിവിയ തേ പിണ്ഡായ ചരന്തേന
ലജ്ജാ ഉപ്പാദിതാ, യുത്തം നാമ വോ ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ
സുവണ്ണസിവികാദീഹി വിചരിത്വാ പിണ്ഡായ ചരിതും, കിം മം
ലജ്ജാപേസീ"തി? "നാഹം തം, മഹാരാജ, ലജ്ജാപേമി, അത്തനോ പന
കുലവംസം അനുവത്താമീ"തി. "കിം പന, താത, പിണ്ഡായ ചരിത്വാ
ജീവനവംസോ മമ വംസോ"തി? "നേസോ, മഹാരാജ, തവ വംസോ, മമ
പനേസോ വംസോ. അനേകാനി ഹി ബുദ്ധസഹസ്സാനി പിണ്ഡായ ചരിത്വാവ
ജീവിംസൂ"തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬൮. "ഉത്തിട്ഠേ നപ്പമജ്ജേയ്യ, ധമ്മം സുചരിതം ചരേ;
ധമ്മചാരീ സുഖം സേതി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ച.

൧൬൯. "ധമ്മം ചരേ സുചരിതം, ന നം ദുച്ചരിതം ചരേ;
ധമ്മചാരീ സുഖം സേതി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ചാ"തി.

തത്ഥ **ഉത്തിട്ഠേ**തി ഉട്ഠഹിത്വാ പരേസം ഘരദ്വാരേ ഠത്വാ ഗഹേതബ്ബപിണ്ഡേ. **നപ്പമജ്ജേയ്യാ**തി പിണ്ഡചാരികവത്തഞ്ഹി ഹാപേത്വാ പണീതഭോജനാനി പരിയേസന്തോ ഉത്തിട്ഠേ പമജ്ജതി നാമ, സപദാനം പിണ്ഡായ ചരന്തോ പന ന പമജ്ജതി നാമ. ഏവം കരോന്തോ ഉത്തിട്ഠേ നപ്പമജ്ജേയ്യ. **ധമ്മ**ന്തി അനേസനം പഹായ സപദാനം ചരന്തോ തമേവ ഭിക്ഖാചരിയധമ്മം **സുചരിതം ചരേ. സുഖം സേതീ**തി ദേസനാമത്തമേതം, ഏവം പനേതം ഭിക്ഖാചരിയധമ്മം ചരന്തോ **ധമ്മചാരീ** ഇധ ലോകേ ചതൂഹി ഇരിയാപഥേഹി **സുഖം** വിഹരതീതി അത്ഥോ. **ന നം ദുച്ചരിത**ന്തി വേസിയാദിഭേദേ അഗോചരേ ചരന്തോ ഭിക്ഖാചരിയധമ്മം ദുച്ചരിതം ചരതി നാമ. ഏവം അചരിത്വാ **ധമ്മം ചരേ സുചരിതം, ന നം ദുച്ചരിതം ചരേ**. സേസം വുത്തത്ഥമേവ.

ദേസനാവസാനേ രാജാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സുദ്ധോദനവത്ഥു ദുതിയം.

൩. പഞ്ചസതവിപസ്സകഭിക്ഖുവത്ഥു

യഥാ പുബ്ബുളകന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ചസതേ വിപസ്സകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഘടേന്തോ വായമന്താ അപ്പവിസേസാ "വിസേസേത്വാ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേസ്സാമാ"തി സത്ഥു സന്തികം ആഗച്ഛന്താ അന്തരാമഗ്ഗേ മരീചികമ്മട്ഠാനം ഭാവേന്താവ ആഗമിംസു . തേസം വിഹാരം പവിട്ഠക്ഖണേയേവ ദേവോ വസ്സി. തേ തത്ഥ തത്ഥ പമുഖേസു ഠത്വാ ധാരാവേഗേന ഉട്ഠഹിത്വാ ഭിജ്ജന്തേ പുബ്ബളകേ ദിസ്വാ "അയമ്പി അത്തഭാവോ ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഭിജ്ജനട്ഠേന പുബ്ബുളകസദിസോയേവാ"തി ആരമ്മണം ഗണ്ഹിംസു. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ തേ ഭിക്ഖൂ ഓലോകേത്വാ തേഹി സദ്ധിം കഥേന്തോ വിയ ഓഭാസം ഫരിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൦. "യഥാ പുബ്ബുളകം പസ്സേ, യഥാ പസ്സേ മരീചികം;
ഏവം ലോകം അവേക്ഖന്തം, മച്ചുരാജാ ന പസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **മരീചിക**ന്തി മയൂഖം. തേ ഹി ദൂരതോവ ഗേഹസണ്ഠാനാദിവസേന ഉപട്ഠിതാപി ഉപഗച്ഛന്താനം അഗയ്ഹൂപഗാ രിത്തകാ തുച്ഛകാവ. തസ്മാ യഥാ ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഭിജ്ജനട്ഠേന **പുബ്ബുളകം** രിത്തതുച്ഛാദിഭാവേനേവ പസ്സേയ്യ, ഏവം ഖന്ധാദിലോകം **അവേക്ഖന്തം മച്ചുരാജാ ന പസ്സതീ**തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ ഠിതട്ഠാനേയേവ അരഹത്തം പാപുണിംസൂതി.

പഞ്ചസതവിപസ്സകഭിക്ഖുവത്ഥു തതിയം.

൪. അഭയരാജകുമാരവത്ഥു

ഏഥ പസ്സഥിമം ലോകന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അഭയരാജകുമാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ കിര പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ ആഗതസ്സ പിതാ ബിമ്ബിസാരോ തുസ്സിത്വാ ഏകം നച്ചഗീതകുസലം നാടകിത്ഥിം ദത്വാ സത്താഹം രജ്ജമദാസി. സോ സത്താഹം ഗേഹാ ബഹി അനിക്ഖന്തോവ രജ്ജസിരിം അനുഭവിത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ നദീതിത്ഥം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ സന്തതിമഹാമത്തോ വിയ തസ്സാ ഇത്ഥിയാ നച്ചഗീതം പസ്സന്തോ നിസീദി. സാപി തങ്ഖണഞ്ഞേവ സന്തതിമഹാമത്തസ്സ നാടകിത്ഥീ വിയ സത്ഥകവാതാനം വസേന കാലമകാസി. കുമാരോ തസ്സാ കാലകിരിയായ ഉപ്പന്നസോകോ "ന മേ ഇമം സോകം ഠപേത്വാ സത്ഥാരം അഞ്ഞോ നിബ്ബാപേതും സക്ഖിസ്സതീ"തി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ, "ഭന്തേ, സോകം മേ നിബ്ബാപേഥാ"തി ആഹ. സത്ഥാ തം സമസ്സാസേത്വാ "തയാ ഹി, കുമാര, ഇമിസ്സാ ഇത്ഥിയാ ഏവമേവ മതകാലേ രോദന്തേന പവത്തിതാനം അസ്സൂനം അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ പമാണം നത്ഥീ"തി വത്വാ തായ ദേസനായ സോകസ്സ തനുഭാവം ഞത്വാ, "കുമാര, മാ സോചി, ബാലജനാനം സംസീദനട്ഠാനമേത"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൧. "ഏഥ പസ്സഥിമം ലോകം, ചിത്തം രാജരഥൂപമം;
യത്ഥ ബാലാ വിസീദന്തി, നത്ഥി സങ്ഗോ വിജാനത"ന്തി.

തത്ഥ **ഏഥ പസ്സഥാ**തി രാജകുമാരമേവ സന്ധായാഹ. **ഇമം ലോക**ന്തി ഇമം ഖന്ധലോകാദിസങ്ഖാതം അത്തഭാവം. **ചിത്ത**ന്തി സത്തരതനാദിവിചിത്തം രാജരഥം വിയ വത്ഥാലങ്കാരാദിചിത്തിതം. **യത്ഥ ബാലാ**തി യസ്മിം അത്തഭാവേ ബാലാ ഏവം വിസീദന്തി. **വിജാനത**ന്തി വിജാനന്താനം പണ്ഡിതാനം ഏത്ഥ രാഗസങ്ഗാദീസു ഏകോപി **സങ്ഗോ നത്ഥീ**തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ രാജകുമാരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അഭയരാജകുമാരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. സമ്മജ്ജനത്ഥേരവത്ഥു

യോ ച പുബ്ബേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്മജ്ജനത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര പാതോ വാ സായം വാതി വേലം പമാണം അകത്വാ അഭിക്ഖണം സമ്മജ്ജന്തോവ വിചരതി. സോ ഏകദിവസം സമ്മജ്ജനിം ഗഹേത്വാ ദിവാട്ഠാനേ നിസിന്നസ്സ രേവതത്ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "അയം മഹാകുസീതോ ജനസ്സ സദ്ധാദേയ്യം ഭുഞ്ജിത്വാ ആഗന്ത്വാ നിസീദതി, കിം നാമേതസ്സ സമ്മജ്ജനിം ഗഹേത്വാ ഏകം ഠാനം സമ്മജ്ജിതും ന വട്ടതീ"തി ആഹ. ഥേരോ "ഓവാദമസ്സ ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏഹാവുസോതി. കിം, ഭന്തേതി? ഗച്ഛ ന്ഹത്വാ ഏഹീതി. സോ തഥാ അകാസി. അഥ നം ഥേരോ ഏകമന്തം നിസീദാപേത്വാ ഓവദന്തോ ആഹ - "ആവുസോ, ഭിക്ഖുനാ നാമ ന സബ്ബകാലം സമ്മജ്ജന്തേന വിചരിതും വട്ടതി, പാതോ ഏവ പന സമ്മജ്ജിത്വാ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തേന ആഗന്ത്വാ രത്തിട്ഠാനേ വാ ദിവാട്ഠാനേ വാ നിസിന്നേന ദ്വത്തിംസാകാരം സജ്ഝായിത്വാ അത്തഭാവേ

ഖയവയം പട്ഠപേത്വാ സായന്ഹേ ഉട്ഠായ സമ്മജ്ജിതും വട്ടതി, നിച്ചകാലം അസമ്മജ്ജിത്വാ അത്തനോപി നാമ ഓകാസോ കാതബ്ബോ’’തി. സോ ഥേരസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. തം തം ഠാനം ഉക്ലാപം അഹോസി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - ‘‘ആവുസോ സമ്മജ്ജനത്ഥേര, തം തം ഠാനം ഉക്ലാപം കസ്മാ ന സമ്മജ്ജസീ’’തി? ‘‘ഭന്തേ, മയാ പമാദകാലേ ഏവം കതം, ഇദാനാമ്ഹി അപ്പമത്തോ’’തി. ഭിക്ഖൂ ‘‘അയം ഥേരോ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ’’തി സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ ‘‘ആമ, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ പുബ്ബേ പമാദകാലേ സമ്മജ്ജന്തോ വിചരി, ഇദാനി പന മഗ്ഗഫലസുഖേന വീതിനാമേന്തോ ന സമ്മജ്ജതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൨. ‘‘യോ ച പുബ്ബേ പമജ്ജിത്വാ, പച്ഛാ സോ നപ്പമജ്ജതി;
സോമം ലോകം പഭാസേതി, അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - **യോ** പുഗ്ഗലോ **പുബ്ബേ** വത്തപടിവത്തകരണേന വാ സജ്ഝായാദീഹി വാ **പമജ്ജിത്വാ പച്ഛാ** മഗ്ഗഫലസുഖേന വീതിനാമേന്തോ **നപ്പമജ്ജതി, സോ** അബ്ഭാദീഹി **മുത്തോ** ചന്ദോവ ഓകാസലോകം മഗ്ഗഞാണേന **ഇമം** ഖന്ധാദിലോകം ഓഭാസേതി, ഏകാലോകം കരോതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സമ്മജ്ജനത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരവത്ഥു

യസ്സ പാപന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **അങ്ഗുലിമാലസുത്തന്ത**വസേനേവ (മ॰ നി॰ ൨.൩൪൭ ആദയോ) വേദിതബ്ബം.

ഥേരോ പന സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ അങ്ഗുലിമാലോ രഹോഗതോ പടിസല്ലീനോ വിമുത്തിസുഖപടിസംവേദീ. തായം വേലായം ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

‘‘യോ ച പുബ്ബേ പമജ്ജിത്വാ, പച്ഛാ സോ നപ്പമജ്ജതി;
സോമം ലോകം പഭാസേതി, അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാ’’തി. -

ആദിനാ നയേന ഉദാനം ഉദാനേത്വാ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ പരിനിബ്ബുതോ. ഭിക്ഖൂ ‘‘കഹം നു ഖോ, ആവുസോ, ഥേരോ ഉപ്പന്നോ’’തി ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും? സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരസ്സ നിബ്ബത്തട്ഠാനകഥായാ’’തി വുത്തേ ‘‘പരിനിബ്ബുതോ ച, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ’’തി. ‘‘ഭന്തേ, ഏത്തകേ മനുസ്സേ മാരേത്വാ പരിനിബ്ബുതോ’’തി? ‘‘ആമ, ഭിക്ഖവേ, സോ പുബ്ബേ ഏകം കല്യാണമിത്തം അലഭിത്വാ ഏത്തകം പാപമകാസി, പച്ഛാ പന കല്യാണമിത്തപച്ചയം ലഭിത്വാ അപ്പമത്തോ അഹോസി. തേനസ്സ തം പാപകമ്മം കുസലേന പിഹിത’’ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൩. ‘‘യസ്സ പാപം കതം കമ്മം, കുസലേന പിധീയതി;

സോമം ലോകം പഭാസേതി, അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാ''തി.

തത്ഥ **കുസലേനാ**തി അരഹത്തമഗ്ഗം സന്ധായ വുത്തം. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. പേസകാരധീതാവത്ഥു

അന്ധഭൂതോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ അഗ്ഗാളവേ ചേതിയേ വിഹരന്തോ ഏകം പേസകാരധീതരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി ആളവിവാസിനോ സത്ഥരി ആളവിം സമ്പത്തേ നിമന്തേത്വാ ദാനം അദംസു. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ അനുമോദനം കരോന്തോ ''അദ്ധുവം മേ ജീവിതം, ധുവം മേ മരണം, അവസ്സം മയാ മരിതബ്ബമേവ , മരണപരിയോസാനം മേ ജീവിതം, ജീവിതമേവ അനിയതം, മരണം നിയതന്തി ഏവം മരണസ്സതിം ഭാവേഥ. യേസഞ്ഹി മരണസ്സതി അഭാവിതാ, തേ പച്ഛിമേ കാലേ ആസീവിസം ദിസ്വാ ഭീതഅദണ്ഡപുരിസോ വിയ സന്താസപ്പത്താ ഭേരവരവം രവന്താ കാലം കരോന്തി. യേസം പന മരണസ്സതി ഭാവിതാ, തേ ദൂരതോവ ആസീവിസം ദിസ്വാ ദണ്ഡകേന ഗഹേത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ ഠിതപുരിസോ വിയ പച്ഛിമേ കാലേ ന സന്തസന്തി, തസ്മാ മരണസ്സതി ഭാവേതബ്ബാ''തി ആഹ. തം ധമ്മദേസനം സുത്വാ അവസേസജനാ സകിച്ചപ്പസുതാവ അഹേസും. ഏകാ പന സോളസവസ്സുദ്ദേസികാ പേസകാരധീതാ ''അഹോ ബുദ്ധാനം കഥാ നാമ അച്ഛരിയാ, മയാ പന മരണസ്സതിം ഭാവേതും വട്ടതീ''തി രത്തിന്ദിവം മരണസ്സതിമേവ ഭാവേസി. സത്ഥാപി തതോ നിക്ഖമിത്വാ ജേതവനം അഗമാസി. സാപി കുമാരികാ തീണി വസ്സാനി മരണസ്സതിം ഭാവേസിയേവ.

അഥേകദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ തം കുമാരികം അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോപവിട്ഠം ദിസ്വാ ''കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി ഉപധാരേന്തോ ''ഇമായ കുമാരികായ മമ ധമ്മദേസനായ സുതദിവസതോ പട്ഠായ തീണി വസ്സാനി മരണസ്സതി ഭാവിതാ, ഇദാനാഹം തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഇമം കുമാരികം ചത്താരോ പഞ്ഹേ പുച്ഛിത്വാ തായ വിസ്സജ്ജേന്തിയാ ചതൂസു ഠാനേസു സാധുകാരം ദത്വാ ഇമം ഗാഥം ഭാസിസ്സാമി. സാ ഗാഥാവസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സതി, തം നിസ്സായ മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ ഭവിസ്സതീ''തി ഞത്വാ പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവാരോ ജേതവനാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന അഗ്ഗാളവവിഹാരം അഗമാസി. ആളവിവാസിനോ ''സത്ഥാ ആഗതോ''തി സുത്വാ തം വിഹാരം ഗന്ത്വാ നിമന്തയിംസു. തദാ സാപി കുമാരികാ സത്ഥു ആഗമനം സുത്വാ ''ആഗതോ കിര മയ്ഹം പിതാ, സാമി, ആചരിയോ പുണ്ണചന്ദമുഖോ മഹാഗോതമബുദ്ധോ''തി തുട്ഠമാനസാ ''ഇതോ മേ തിണ്ണം സംവച്ഛരാനം മത്ഥകേ സുവണ്ണവണ്ണോ സത്ഥാ ദിട്ഠപുബ്ബോ, ഇദാനിസ്സ സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം ദട്ഠും മധുരോജഞ്ച വരധമ്മം സോതും ലഭിസ്സാമീ''തി ചിന്തേസി. പിതാ പനസ്സാ സാലം ഗച്ഛന്തോ ആഹ - ''അമ്മ, പരസന്തകോ മേ സാടകോ ആരോപിതോ,

തസ്സ വിദത്ഥിമത്തം അനിട്ഠിതം, തം അജ്ജ നിട്ഠാപേസ്സാമി, സീഘം മേ തസരം വട്ടേത്വാ ആഹരേയ്യാസീ"തി. സാ ചിന്തേസി - "അഹം സത്ഥു ധമ്മം സോതുകാമാ, പിതാ ച മം ഏവം ആഹ. കിം നു ഖോ സത്ഥു ധമ്മം സുണാമി, ഉദാഹു പിതു തസരം വട്ടേത്വാ ഹരാമീ"തി? അഥസ്സാ ഏതദഹോസി "പിതാ മം തസരേ അനാഹരിയമാനേ പോഥേയ്യപി പഹരേയ്യപി, തസ്മാ തസരം വട്ടേത്വാ തസ്സ ദത്വാ പച്ഛാ ധമ്മം സോസ്സാമീ"തി പീഠകേ നിസീദിത്വാ തസരം വട്ടേസി.

ആളവിവാസിനോപി സത്ഥാരം പരിവിസിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ അനുമോദനത്ഥായ അട്ഠംസു. സത്ഥാ "യമഹം കുലധീതരം നിസ്സായ തിംസയോജനമഗ്ഗം ആഗതോ, സാ അജ്ജാപി ഓകാസം ന ലഭതി. തായ ഓകാസേ ലദ്ധേ അനുമോദനം കരിസ്സാമീ"തി തുണ്ഹീഭൂതോ അഹോസി. ഏവം തുണ്ഹീഭൂതമ്പി സത്ഥാരം സദേവകേ ലോകേ കോചി കിഞ്ചി വത്തും ന വിസഹതി. സാപി ഖോ കുമാരികാ തസരം വട്ടേത്വാ പച്ഛിയം ഠപേത്വാ പിതു സന്തികം ഗച്ഛമാനാ പരിസപരിയന്തേ ഠത്വാ സത്ഥാരം ഓലോകയമാനാവ അട്ഠാസി. സത്ഥാപി ഗീവം ഉക്ഖിപിത്വാ തം ഓലോകേസി. സാ ഓലോകിതാകാരേനേവ അഞ്ഞാസി - "സത്ഥാ ഏവരൂപായ പരിസായ മജ്ഝേ നിസീദിത്വാവ മം ഓലോകേന്തോ മമാഗമനം പച്ചാസീസതി, അത്തനോ സന്തികം ആഗമനമേവ പച്ചാസീസതീ"തി. സാ തസരപച്ഛിം ഠപേത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. കസ്മാ പന നം സത്ഥാ ഓലോകേസീതി? ഏവം കിരസ്സ അഹോസി "ഏസാ ഏത്തോവ ഗച്ഛമാനാ പുഥുജ്ജനകാലകിരിയം കത്വാ അനിയതഗതികാ ഭവിസ്സതി, മമ സന്തികം ആഗന്ത്വാ ഗച്ഛമാനാ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ നിയതഗതികാ ഹുത്വാ തുസിതവിമാനേ നിബ്ബത്തിസ്സതീ"തി. തസ്സാ കിര തം ദിവസം മരണതോ മുത്തി നാമ നത്ഥി. സാ ഓലോകിതസഞ്ഞാണേനേവ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഛബ്ബണ്ണരംസീനം അന്തരം പവിസിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. തഥാരൂപായ പരിസായ മജ്ഝേ നിസീദിത്വാ തുണ്ഹീഭൂതം സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഠിതക്ഖണേയേവ തം ആഹ - "കുമാരികേ, കുതോ ആഗച്ഛസീ"തി? "ന ജാനാമി, ഭന്തേ"തി. "കത്ഥ ഗമിസ്സസീ"തി? "ന ജാനാമി, ഭന്തേ"തി. "ന ജാനാസീ"തി? "ജാനാമി, ഭന്തേ"തി. "ജാനാസീ"തി? "ന ജാനാമി, ഭന്തേ"തി. ഇതി നം സത്ഥാ ചത്താരോ പഞ്ഹേ പുച്ഛി. മഹാജനോ ഉജ്ഝായി - "അമ്ഭോ, പസ്സഥ, അയം പേസകാരധീതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സദ്ധിം ഇച്ഛിതിച്ഛിതം കഥേസി, നനു നാമ ഇമായ 'കുതോ ആഗച്ഛസീ'തി വുത്തേ 'പേസകാരഗേഹതോ'തി വത്തബ്ബം. 'കഹം ഗച്ഛസീ'തി വുത്തേ 'പേസകാരസാല'ന്തി വത്തബ്ബം സിയാ"തി.

സത്ഥാ മഹാജനം നിസ്സദ്ദം കത്വാ, "കുമാരികേ, ത്വം കുതോ ആഗച്ഛസീ"തി വുത്തേ "കസ്മാ ന ജാനാമീതി വദേസീ"തി പുച്ഛി. ഭന്തേ, തുമ്ഹേ മമ പേസകാരഗേഹതോ ആഗതഭാവം ജാനാഥ, "കുതോ ആഗതാസീ"തി പുച്ഛന്താ പന "കുതോ ആഗന്ത്വാ ഇധ നിബ്ബത്താസീ"തി പുച്ഛഥ. അഹം പന ന ജാനാമി "കുതോ ച ആഗന്ത്വാ ഇധ നിബ്ബത്താമ്ഹീ"തി. അഥസ്സാ സത്ഥാ "സാധു സാധു, കുമാരികേ, മയാ പുച്ഛിതപഞ്ഹോവ തയാ വിസ്സജ്ജിതോ"തി പഠമം സാധുകാരം ദത്വാ ഉത്തരിമ്പി പുച്ഛി - "കത്ഥ ഗമിസ്സസീതി പുന പുട്ഠാ കസ്മാ 'ന ജാനാമീ'തി വദേസീ"തി? ഭന്തേ, തുമ്ഹേ മം തസരപച്ഛിം ഗഹേത്വാ പേസകാരസാലം ഗച്ഛന്തിം ജാനാഥ, "ഇതോ ഗന്ത്വാ കത്ഥ നിബ്ബത്തിസ്സസീ"തി പുച്ഛഥ. അഹഞ്ച ഇതോ ചുതാ ന ജാനാമി "കത്ഥ ഗന്ത്വാ നിബ്ബത്തിസ്സാമീ"തി.

അഥസ്സാ സത്ഥാ ‘‘മയാ പുച്ഛിതപഞ്ഹോയേവ തയാ വിസ്സജ്ജിതോ’’തി ദുതിയം സാധുകാരം ദത്വാ ഉത്തരിമ്പി പുച്ഛി - ‘‘അഥ കസ്മാ ‘ന ജാനാസീ’തി പുട്ഠാ ‘ജാനാമീ’തി വദേസീ’’തി? ‘‘മരണഭാവം ജാനാമി, ഭന്തേ, തസ്മാ ഏവം വദേമീ’’തി. അഥസ്സാ സത്ഥാ ‘‘മയാ പുച്ഛിതപഞ്ഹോയേവ തയാ വിസ്സജ്ജിതോ’’തി തതിയം സാധുകാരം ദത്വാ ഉത്തരിമ്പി പുച്ഛി - ‘‘അഥ കസ്മാ ‘ജാനാസീ’തി പുട്ഠാ ‘ന ജാനാമീ’തി വദേസീ’’തി. മമ മരണഭാവമേവ അഹം ജാനാമി, ഭന്തേ, ‘‘രത്തിന്ദിവപുബ്ബണ്ഹാദീസു പന അസുകകാലേ നാമ മരിസ്സാമീ’’തി ന ജാനാമി, തസ്മാ ഏവം വദേമീതി. അഥസ്സാ സത്ഥാ ‘‘മയാ പുച്ഛിതപഞ്ഹോയേവ തയാ വിസ്സജ്ജിതോ’’തി ചതുത്ഥം സാധുകാരം ദത്വാ പരിസം ആമന്തേത്വാ ‘‘ഏത്തകം നാമ തുമ്ഹേ ഇമായ കഥിതം ന ജാനാഥ, കേവലം ഉജ്ഝായഥേവ. യേസഞ്ഹി പഞ്ഞാചക്ഖു നത്ഥി, തേ അന്ധാ ഏവ . യേസം പഞ്ഞാചക്ഖു അത്ഥി, തേ ഏവ ചക്ഖുമന്തോ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൪. ‘‘അന്ധഭൂതോ അയം ലോകോ, തനുകേത്ഥ വിപസ്സതി;
സകുണോ ജാലമുത്തോവ, അപ്പോ സഗ്ഗായ ഗച്ഛതീ’’തി.

തത്ഥ **അന്ധഭൂതോ അയം ലോകോ**തി അയം ലോകിയമഹാജനോ പഞ്ഞാചക്ഖുനോ അഭാവേന അന്ധഭൂതോ. **തനുകേത്ഥാ**തി തനുകോ ഏത്ഥ, ന ബഹു ജനോ അനിച്ചാദിവസേന **വിപസ്സതി. ജാലമുത്തോവാ**തി യഥാ ഛേകേന സാകുണികേന ജാലേന ഓത്ഥരിത്വാ ഗയ്ഹമാനേസു വട്ടകേസു കോചിദേവ ജാലതോ മുച്ചതി. സേസാ അന്തോജാലമേവ പവിസന്തി. തഥാ മരണജാലേന ഓത്ഥടേസു സത്തേസു ബഹൂ അപായഗാമിനോ ഹോന്തി, **അപ്പോ** കോചിദേവ സത്തോ **സഗ്ഗായ ഗച്ഛതി,** സുഗതിം വാ നിബ്ബാനം വാ പാപുണാതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ കുമാരികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സാപി തസരപച്ഛിം ഗഹേത്വാ പിതു സന്തികം അഗമാസി, സോപി നിസിന്നകോവ നിദ്ദായി. തസ്സാ അസല്ലക്ഖേത്വാവ തസരപച്ഛിം ഉപനാമേന്തിയാ തസരപച്ഛി വേമകോടിയം പടിഹഞ്ഞിത്വാ സദ്ദം കുരുമാനാ പതി. സോ പബുജ്ഝിത്വാ ഗഹിതനിമിത്തേനേവ വേമകോടിം ആകഡ്ഢി. വേമകോടി ഗന്ത്വാ തം കുമാരികം ഉരേ പഹരി, സാ തത്ഥേവ കാലം കത്വാ തുസിതഭവനേ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സാ പിതാ തം ഓലോകേന്തോ സകലസരീരേന ലോഹിതമക്ഖിതേന പതിത്വാ മതം അദ്ദസ. അഥസ്സ മഹാസോകോ ഉപ്പജ്ജി. സോ ‘‘ന മമ സോകം അഞ്ഞോ നിബ്ബാപേതും സക്ഖിസ്സതീ’’തി രോദന്തോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, സോകം മേ നിബ്ബാപേഥാ’’തി ആഹ. സത്ഥാ തം സമസ്സാസേത്വാ ‘‘മാ സോചി, ഉപാസക. അനമതഗ്ഗസ്മിഞ്ഹി സംസാരേ തവ ഏവമേവ ധീതു മരണകാലേ പഗ്ഘരിതഅസ്സു ചതുന്നം മഹാസമുദ്ദാനം ഉദകതോ അതിരേകതര’’ന്തി വത്വാ അനമതഗ്ഗകഥം കഥേസി . സോ തനുഭൂതസോകോ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണീതി.

പേസകാരധീതാവത്ഥു സത്തമം.

൮. തിംസഭിക്ഖുവത്ഥു

ഹംസാദിച്ചപഥേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തിംസ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ തിംസമത്താ ദിസാവാസികാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിംസു. ആനന്ദത്ഥേരോ സത്ഥു വത്തകരണവേലായ ആഗന്ത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ "സത്ഥാരാ ഇമേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരേ കതേ വത്തം കരിസ്സാമീ"തി ദ്വാരകോട്ഠകേ അട്ഠാസി. സത്ഥാപി തേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ തേസം സാരണീയധമ്മം കഥേസി. തം സുത്വാ തേ സബ്ബേപി അരഹത്തം പത്വാ ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേന അഗമിംസു. ആനന്ദത്ഥേരോ തേസു ചിരായന്തേസു സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ, "ഭന്തേ, ഇദാനേവ തിംസമത്താ ഭിക്ഖൂ ആഗതാ, തേ കുഹി"ന്തി പുച്ഛി. "ഗതാ, ആനന്ദാ"തി. "കതരേന മഗ്ഗേന, ഭന്തേ"തി? "ആകാസേനാനന്ദാ"തി. "കിം പന തേ, ഭന്തേ, ഖീണാസവാ"തി? "ആമാനന്ദ, മമ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ അരഹത്തം പത്താ"തി. തസ്മിം പന ഖണേ ആകാസേന ഹംസാ ആഗമിംസു. സത്ഥാ "യസ്സ ഖോ പനാനന്ദ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ സുഭാവിതാ, സോ ഹംസാ വിയ ആകാസേന ഗച്ഛതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൫. "ഹംസാദിച്ചപഥേ യന്തി, ആകാസേ യന്തി ഇദ്ധിയാ;
നീയന്തി ധീരാ ലോകമ്ഹാ, ജേത്വാ മാരം സവാഹിനി"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ഇമേ **ഹംസാ ആദിച്ചപഥേ ആകാസേ** ഗച്ഛന്തി. യേസം ഇദ്ധിപാദാ സുഭാവിതാ, തേപി ആകാസേ **യന്തി ഇദ്ധിയാ. ധീരാ** പണ്ഡിതാ **സവാഹിനിം മാരം ജേത്വാ** ഇമമ്ഹാ വട്ടലോകാ **നീയന്തി,** നിബ്ബാനം പാപുണന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

തിംസഭിക്ഖുവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. ചിഞ്ചമാണവികാവത്ഥു

ഏകം ധമ്മന്തി ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചിഞ്ചമാണവികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

പഠമബോധിയഞ്ഹി ദസബലസ്സ പുഥുഭൂതേസു സാവകേസു അപ്പമാണേസു ദേവമനുസ്സേസു അരിയഭൂമിം ഓക്കന്തേസു പത്ഥടേ ഗുണസമുദയേ മഹാലാഭസക്കാരോ ഉദപാദി. തിത്ഥിയാ സൂരിയുഗ്ഗമനേ ഖജ്ജോപനകസദിസാ അഹേസും ഹതലാഭസക്കാരാ. തേ അന്തരവീഥിയം ഠത്വാ "കിം സമണോ ഗോതമോവ ബുദ്ധോ, മയമ്പി ബുദ്ധാ, കിം തസ്സേവ ദിന്നം മഹപ്ഫലം, അമ്ഹാകമ്പി ദിന്നം മഹപ്ഫലമേവ, അമ്ഹാകമ്പി ദേഥ സക്കരോഥാ"തി ഏവം മനുസ്സേ വിഞ്ഞാപേന്താപി ലാഭസക്കാരം അലഭിത്വാ രഹോ സന്നിപതിത്വാ "കേന നു ഖോ ഉപായേന സമണസ്സ ഗോതമസ്സ മനുസ്സാനം അന്തരേ അവണ്ണം ഉപ്പാദേത്വാ ലാഭസക്കാരം നാസേയ്യാമാ"തി ചിന്തയിംസു.

തദാ സാവത്ഥിയം ചിഞ്ചമാണവികാ നാമേകാ പരിബ്ബാജികാ ഉത്തമരൂപധരാ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ ദേവച്ഛരാ വിയ. അസ്സാ സരീരതോ രസ്മിയോ നിച്ഛരന്തി. അഥേകോ ഖരമന്തീ ഏവമാഹ - "ചിഞ്ചമാണവികം പടിച്ച സമണസ്സ

ഗോതമസ്സ അവണ്ണം ഉപ്പാദേത്വാ ലാഭസക്കാരം നാസേസ്സാമാ’’തി. തേ ‘‘അത്ഥേകോ ഉപായോ’’തി സമ്പടിച്ഛിംസു. അഥ സാ തിത്ഥിയാരാമം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി, തിത്ഥിയാ തായ സദ്ധിം ന കഥേസും. സാ ‘‘കോ നു ഖോ മേ ദോസോ’’തി യാവതതിയം ‘‘വന്ദാമി, അയ്യാ’’തി വത്വാ, ‘‘അയ്യാ, കോ നു ഖോ മേ ദോസോ, കിം മയാ സദ്ധിം ന കഥേഥാ’’തി ആഹ. ‘‘ഭഗിനി, സമണം ഗോതമം അമ്ഹേ വിഹേഠയന്തം ഹതലാഭസക്കാരേ കത്വാ വിചരന്തം ന ജാനാസീ’’തി? ‘‘ന ജാനാമി, അയ്യാ, കിം പനേത്ഥ മയാ കത്തബ്ബ’’ന്തി. ‘‘സചേ ത്വം, ഭഗിനി, അമ്ഹാകം സുഖമിച്ഛസി, അത്താനം പടിച്ച സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അവണ്ണം ഉപ്പാദേത്വാ ലാഭസക്കാരം നാസേഹീ’’തി.

സാ ‘‘സാധു, അയ്യാ, മയ്ഹംവേസോ ഭാരോ, മാ ചിന്തയിത്ഥാ’’തി വത്വാ പക്കമിത്വാ ഇത്ഥിമായാസു കുസലതായ തതോ പട്ഠായ സാവത്ഥിവാസീനം ധമ്മകഥം സുത്വാ ജേതവനാ നിക്ഖമനസമയേ ഇന്ദഗോപകവണ്ണം പടം പാരുപിത്വാ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ ജേതവനാഭിമുഖീ ഗച്ഛതി. ‘‘ഇമായ വേലായ കുഹിം ഗച്ഛസീ’’തി വുത്തേ, ‘‘കിം തുമ്ഹാകം മമ ഗമനട്ഠാനേനാ’’തി വത്വാ ജേതവനസമീപേ തിത്ഥിയാരാമേ വസിത്വാ പാതോവ ‘‘അഗ്ഗവന്ദനം വന്ദിസ്സാമാ’’തി നഗരാ നിക്ഖമന്തേ ഉപാസകജനേ ജേതവനസ്സ അന്തോവുട്ഠാ വിയ ഹുത്വാ നഗരം പവിസതി. ‘‘കുഹിം വുട്ഠാസീ’’തി വുത്തേ, ‘‘കിം തുമ്ഹാകം മമ വുട്ഠട്ഠാനേനാ’’തി വത്വാ മാസദ്ധമാസച്ചയേന പുച്ഛിയമാനാ ജേതവനേ സമണേന ഗോതമേന സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയാ വുട്ഠാമ്ഹീതി. പുഥുജ്ജനാനം ‘‘സച്ചം നു ഖോ ഏതം, നോ’’തി കങ്ഖം ഉപ്പാദേത്വാ തേമാസചതുമാസച്ചയേന പിലോതികാഹി ഉദരം വേഠേത്വാ ഗബ്ഭിനിവണ്ണം ദസ്സേത്വാ ഉപരി രത്തപടം പാരുപിത്വാ ‘‘സമണം ഗോതമം പടിച്ച ഗബ്ഭോ ഉപ്പന്നോ’’തി അന്ധബാലേ സദ്ദഹാപേത്വാ അട്ഠനവമാസച്ചയേന ഉദരേ ദാരുമണ്ഡലികം ബന്ധിത്വാ ഉപരി പടം പാരുപിത്വാ ഹത്ഥപാദപിട്ഠിയോ ഗോഹനുകേന കോട്ടാപേത്വാ ഉസ്സദേ ദസ്സേത്വാ കിലന്തിന്ദ്രിയാ ഹുത്വാ സായന്ഹസമയേ തഥാഗതേ അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തേ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ പുരതോ ഠത്വാ, ‘‘മഹാസമണ, മഹാജനസ്സ താവ ധമ്മം ദേസേസി, മധുരോ തേ സദ്ദോ, സമ്ഫുസിതം ദന്താവരണം. അഹം പന തം പടിച്ച ഗബ്ഭം ലഭിത്വാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ജാതാ, നേവ മേ സൂതിഘരം ജാനാസി, സപ്പിതേലാദീനി സയം അകരോന്തോ ഉപട്ഠാകാനമ്പി അഞ്ഞതരം കോസലരാജാനം വാ അനാഥപിണ്ഡികം വാ വിസാഖം ഉപാസികം വാ ‘ഇമിസ്സാ ചിഞ്ചമാണവികായ കത്തബ്ബയുത്തകം കരോഹീ’തി ന വദേസി, അഭിരമിതുംയേവ ജാനാസി, ഗബ്ഭപരിഹാരം ന ജാനാസീ’’തി ഗൂഥപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ ചന്ദമണ്ഡലം ദൂസേതും വായമന്തീ വിയ പരിസമജ്ഝേ തഥാഗതം അക്കോസി. തഥാഗതോ ധമ്മകഥം ഠപേത്വാ സീഹോ വിയ അഭിനദന്തോ, ‘‘ഭഗിനി, തയാ കഥിതസ്സ തഥഭാവം വാ വിതഥഭാവം വാ അഹമേവ ച ത്വഞ്ച ജാനാമാ’’തി ആഹ. ‘‘ആമ, മഹാസമണ, തയാ ച മയാ ച ഞാതഭാവേനേതം ജാത’’ന്തി.

തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജമാനോ ‘‘ചിഞ്ചമാണവികാ തഥാഗതം അഭൂതേന അക്കോസതീ’’തി ഞത്വാ ‘‘ഇദം വത്ഥും സോധേസ്സാമീ’’തി ചതൂഹി ദേവപുത്തേഹി സദ്ധിം ആഗമി. ദേവപുത്താ മൂസികപോതകാ ഹുത്വാ ദാരുമണ്ഡലികസ്സ ബന്ധനരജ്ജുകേ ഏകപ്പഹാരേനേവ ഛിന്ദിംസു, പാരുതപടം വാതോ ഉക്ഖിപി, ദാരുമണ്ഡലികം

പതമാനം തസ്സാ പാദപിട്ഠിയം പതി , ഉഭോ അഗ്ഗപാദാ ഛിജ്ജിംസു. മനുസ്സാ ‘‘ധീ കാളകണ്ണി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അക്കോസീ’’തി സീസേ ഖേളം പാതേത്വാ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദിഹത്ഥാ ജേതവനാ നീഹരിംസു. അഥസ്സാ തഥാഗതസ്സ ചക്ഖുപഥം അതിക്കന്തകാലേ മഹാപഥവീ ഭിജ്ജിത്വാ വിവരമദാസി, അവീചിതോ അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠഹി. സാ കുലദത്തിയം കമ്ബലം പാരുപമാനാ വിയ ഗന്ത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം ലാഭസക്കാരോ പരിഹായി, ദസബലസ്സ ഭിയ്യോസോമത്തായ വഡ്ഢി. പുനദിവസേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, ‘‘ആവുസോ, ചിഞ്ചമാണവികാ ഏവം ഉളാരഗുണം അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഭൂതേന അക്കോസിത്വാ മഹാവിനാസം പത്താ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ഏസാ മം അഭൂതേന അക്കോസിത്വാ വിനാസം പത്തായേവാ’’തി വത്വാ -

‘‘നാദട്ഠാ പരതോ ദോസം, അണും ഥൂലാനി സബ്ബസോ;
ഇസ്സരോ പണയേ ദണ്ഡം, സാമം അപ്പടിവേക്ഖിയാ’’തി. -

ഇമം ദ്വാദസനിപാതേ **മഹാപദുമജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧൨.൧൦൬) വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി -

തദാ കിരേസാ മഹാപദുമകുമാരസ്സ ബോധിസത്തസ്സ മാതു സപത്തീ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഹുത്വാ മഹാസത്തം അസദ്ധമ്മേന നിമന്തേത്വാ തസ്സ മനം അലഭിത്വാ അത്തനാവ അത്തനി വിപ്പകാരം കത്വാ ഗിലാനാലയം ദസ്സേത്വാ ‘‘തവ പുത്തോ മം അനിച്ഛന്തിം ഇമം വിപ്പകാരം പാപേസീ’’തി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ കുദ്ധോ മഹാസത്തം ചോരപപാതേ ഖിപി. അഥ നം പബ്ബതകുച്ഛിയം അധിവത്ഥാ ദേവതാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ നാഗരാജസ്സ ഫണഗബ്ഭേ പതിട്ഠപേസി. നാഗരാജാ തം നാഗഭവനം നേത്വാ ഉപഡ്ഢരജ്ജേന സമ്മാനേസി. സോ തത്ഥ സംവച്ഛരം വസിത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ ഹിമവന്തപ്പദേസം പത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേസി. അഥ നം ഏകോ വനചരകോ ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ സബ്ബം തം പവത്തിം ഞത്വാ മഹാസത്തം രജ്ജേന നിമന്തേത്വാ തേന ‘‘മയ്ഹം രജ്ജേന കിച്ചം നത്ഥി, ത്വം പന ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ അഗതിഗമനം പഹായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേഹീ’’തി ഓവദിതോ ഉട്ഠായാസനാ രോദിത്വാ നഗരം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ അമച്ചേ പുച്ഛി - ‘‘അഹം കം നിസ്സായ ഏവം ആചാരസമ്പന്നേന പുത്തേന വിയോഗം പത്തോ’’തി? ‘‘അഗ്ഗമഹേസിം നിസ്സായ, ദേവാ’’തി. രാജാ തം ഉദ്ധംപാദം ഗഹേത്വാ ചോരപപാതേ ഖിപാപേത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തദാ മഹാപദുമകുമാരോ സത്ഥാ അഹോസി, മാതു സപത്തീ ചിഞ്ചമാണവികാതി.

സത്ഥാ ഇമമത്ഥം പകാസേത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, ഏകം ധമ്മഞ്ഹി സച്ചവചനം പഹായ മുസാവാദേ പതിട്ഠിതാനം വിസ്സട്ഠപരലോകാനം അകത്തബ്ബപാപകമ്മം നാമ നത്ഥീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൬. ‘‘ഏകം ധമ്മം അതീതസ്സ, മുസാവാദിസ്സ ജന്തുനോ;
വിതിണ്ണപരലോകസ്സ, നത്ഥി പാപം അകാരിയ’’ന്തി.

തത്ഥ **ഏകം ധമ്മ**ന്തി സച്ചം. **മുസാവാദിസ്സാ**തി യസ്സ ദസസു വചനേസു ഏകമ്പി സച്ചം നത്ഥി, ഏവരൂപസ്സ മുസാവാദിനോ . **വിതിണ്ണപരലോകസ്സാ**തി വിസ്സട്ഠപരലോകസ്സ. ഏവരൂപോ ഹി മനുസ്സസമ്പത്തിം ദേവസമ്പത്തിം അവസാനേ നിബ്ബാനസമ്പത്തിന്തി ഇമാ തിസ്സോപി സമ്പത്തിയോ ന പസ്സതി. **നത്ഥി പാപ**ന്തി തസ്സ ഏവരൂപസ്സ ഇദം നാമ പാപം അകത്തബ്ബന്തി നത്ഥി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ചിഞ്ചമാണവികാവത്ഥു നവമം.

൧൦. അസദിസദാനവത്ഥു

ന വേ കദരിയാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അസദിസദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ ചാരികം ചരിത്വാ പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവാരോ ജേതവനം പാവിസി. രാജാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ ആഗന്തുകദാനം സജ്ജേത്വാ ''ദാനം മേ പസ്സന്തൂ''തി നാഗരേ പക്കോസി. നാഗരാ ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ദാനം ദിസ്വാ പുനദിവസേ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ ദാനം സജ്ജേത്വാ ''അമ്ഹാകമ്പി ദാനം, ദേവോ, പസ്സതൂ''തി രഞ്ഞോ പഹിണിംസു. രാജാ തേസം ദാനം ദിസ്വാ ''ഇമേഹി മമ ദാനതോ ഉത്തരിതരം കതം, പുന ദാനം കരിസ്സാമീ''തി പുനദിവസേപി ദാനം സജ്ജേസി. നാഗരാപി തം ദിസ്വാ പുനദിവസേ സജ്ജയിംസു. ഏവം നേവ രാജാ നാഗരേ പരാജേതും സക്കോതി, ന നാഗരാ രാജാനം. അഥ ഛട്ഠേ വാരേ നാഗരാ സതഗുണം സഹസ്സഗുണം വഡ്ഢേത്വാ യഥാ ന സക്കാ ഹോതി ''ഇദം നാമ ഇമേസം ദാനേ നത്ഥീ''തി വത്തും, ഏവം ദാനം സജ്ജയിംസു. രാജാ തം ദിസ്വാ ''സചാഹം ഇമേസം ദാനതോ ഉത്തരിതരം കാതും ന സക്ഖിസ്സാമി, കിം മേ ജീവിതേനാ''തി ഉപായം ചിന്തേന്തോ നിപജ്ജി. അഥ നം മല്ലികാ ദേവീ ഉപസങ്കമിത്വാ, ''കസ്മാ, മഹാരാജ, ഏവം നിപന്നോസി, കേന തേ ഇന്ദ്രിയാനി കിലന്താനി വിയാ''തി പുച്ഛി. രാജാ ആഹ - ''ന ദാനി ത്വം, ദേവി, ജാനാസീ''തി. ''ന ജാനാമി, ദേവാ''തി. സോ തസ്സാ തമത്ഥം ആരോചേസി.

അഥ നം മല്ലികാ ആഹ - ''ദേവ, മാ ചിന്തയി, കഹം തയാ പഥവിസ്സരോ രാജാ നാഗരേഹി പരാജിയമാനോ ദിട്ഠപുബ്ബോ വാ സുതപുബ്ബോ വാ, അഹം തേ ദാനം സംവിദഹിസ്സാമീ''തി. ഇതിസ്സ അസദിസദാനം സംവിദഹിതുകാമതായ ഏവം വത്വാ, മഹാരാജ, സാലകല്യാണിപദരേഹി പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം അന്തോ ആവട്ടേ നിസീദനമണ്ഡപം കാരേഹി, സേസാ ബഹിആവട്ടേ നിസീദിസ്സന്തി. പഞ്ച സേതച്ഛത്തസതാനി കാരേഹി, താനി ഗഹേത്വാ പഞ്ചസതാ ഹത്ഥീ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം മത്ഥകേ ധാരയമാനാ ഠസ്സന്തി. അട്ഠ വാ ദസ വാ രത്തസുവണ്ണനാവായോ കാരേഹി, താ മണ്ഡപമജ്ഝേ ഭവിസ്സന്തി. ദ്വിന്നം ദ്വിന്നം ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ ഏകേകാ ഖത്തിയധീതാ നിസീദിത്വാ ഗന്ധേ പിസിസ്സതി, ഏകേകാ ഖത്തിയധീതാ ബീജനം ആദായ ദ്വേ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ ബീജമാനാ ഠസ്സതി, സേസാ ഖത്തിയധീതരോ പിസേ പിസേ ഗന്ധേ ഹരിത്വാ സുവണ്ണനാവാസു പക്ഖിപിസ്സന്തി, താസു ഏകച്ചാ ഖത്തിയധീതരോ നീലുപ്പലകലാപേ ഗഹേത്വാ സുവണ്ണനാവാസു പക്ഖിത്തഗന്ധേ ആലോളേത്വാ

വാസം ഗാഹാപേസ്സന്തി. നാഗരാനഞ്ഹിനേവ ഖത്തിയധീതരോ അത്ഥി, ന സേതച്ഛത്താനി, ന ഹത്ഥിനോ ച. ഇമേഹി കാരണേഹി നാഗരാ പരാജിസ്സന്തി, ഏവം കരോഹി, മഹാരാജാതി. രാജാ "സാധു, ദേവി, കല്യാണം തേ കഥിത"ന്തി തായ കഥിതനിയാമേന സബ്ബം കാരേസി. ഏകസ്സ പന ഭിക്ഖുനോ ഏകോ ഹത്ഥി നപ്പഹോസി. അഥ രാജാ മല്ലികം ആഹ - "ഭദ്ദേ, ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏകോ ഹത്ഥി നപ്പഹോതി, കിം കരിസ്സാമാ"തി. "കിം, ദേവ, പഞ്ച ഹത്ഥിസതാനി നത്ഥീ"തി? "അത്ഥി, ദേവി, അവസേസാ ദുട്ഠഹത്ഥിനോ, തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാവ വേരമ്ഭവാതാ വിയ ചണ്ഡാ ഹോന്തീ"തി. "ദേവ, അഹം ഏകസ്സ ദുട്ഠഹത്ഥിപോതകസ്സ ഛത്തം ഗഹേത്വാ തിട്ഠനട്ഠാനം ജാനാമീ"തി. "കത്ഥ നം ഠപേസ്സാമാ"തി? "അയ്യസ്സ അങ്ഗുലിമാലസ്സ സന്തികേ"തി. രാജാ തഥാ കാരേസി. ഹത്ഥിപോതകോ വാലധിം അന്തരസത്ഥിമ്ഹി പക്ഖിപിത്വാ ഉഭോ കണ്ണേ പാതേത്വാ അക്ഖീനി നിമിലേത്വാ അട്ഠാസി. മഹാജനോ "ഏവരൂപസ്സ നാമ ചണ്ഡഹത്ഥിനോ അയമാകാരോ"തി ഹത്ഥിമേവ ഓലോകേസി.

രാജാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, യം ഇമസ്മിം ദാനഗ്ഗേ കപ്പിയഭണ്ഡം വാ അകപ്പിയഭണ്ഡം വാ, സബ്ബം തം തുമ്ഹാകമേവ ദമ്മീ"തി ആഹ . തസ്മിം പന ദാനേ ഏകദിവസേനേവ പരിച്ചത്തം ചുദ്ദസകോടിധനം ഹോതി. സത്ഥു പന സേതച്ഛത്തം നിസീദനപല്ലങ്കോ ആധാരകോ പാദപീഠികാതി ചത്താരി അനഗ്ഘാനേവ. പുന ഏവരൂപം കത്വാ ബുദ്ധാനം ദാനം നാമ ദാതും സമത്ഥോ നാഹോസി, തേനേവ തം "അസദിസദാന"ന്തി പഞ്ഞായി. തം കിര സബ്ബബുദ്ധാനം ഏകവാരം ഹോതിയേവ, സബ്ബേസം പന ഇത്ഥീയേവ സംവിദഹതി. രഞ്ഞോ പന കാളോ ച ജുണ്ഹോ ചാതി ദ്വേ അമച്ചാ അഹേസും. തേസു കാളോ ചിന്തേസി - "അഹോ രാജകുലസ്സ പരിഹാനി, ഏകദിവസേനേവ ചുദ്ദസകോടിധനം ഖയം ഗച്ഛതി, ഇമേ ഇമം ദാനം ഭുഞ്ജിത്വാ ഗന്ത്വാ നിപന്നാ നിദ്ദായിസ്സന്തി, അഹോ നട്ഠം രാജകുല"ന്തി. ജുണ്ഹോ ചിന്തേസി - "അഹോ രഞ്ഞോ ദാനം സുദിന്നം. ന ഹി സക്കാ രാജഭാവേ അട്ഠിതേന ഏവരൂപം ദാനം ദാതും, സബ്ബസത്താനം പത്തിം അദേന്തോ നാമ നത്ഥി, അഹം പനിദം ദാനം അനുമോദാമീ"തി.

സത്ഥു ഭത്തകിച്ചാവസാനേ രാജാ അനുമോദനത്ഥായ പത്തം ഗണ്ഹി. സത്ഥാ ചിന്തേസി - "രഞ്ഞാ മഹോഘം പവത്തേന്തേന വിയ മഹാദാനം ദിന്നം, അസക്ഖി നു ഖോ മഹാജനോ ചിത്തം പസാദേതും, ഉദാഹു നോ"തി. സോ തേസം അമച്ചാനം ചിത്താചാരം ഞത്വാ "സചേ രഞ്ഞോ ദാനാനുച്ഛവികം അനുമോദനം കരിസ്സാമി, കാളസ്സ മുദ്ധാ സത്തധാ ഫലിസ്സതി, ജുണ്ഹോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിസ്സതീ"തി ഞത്വാ കാളേ അനുകമ്പം പടിച്ച ഏവരൂപം ദാനം ദത്വാ ഠിതസ്സ രഞ്ഞോ ചതുപ്പദികം ഗാഥമേവ വത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം ഗതോ. ഭിക്ഖൂ അങ്ഗുലിമാലം പുച്ഛിംസു - "ന കിം നു ഖോ, ആവുസോ, ദുട്ഠഹത്ഥിം ഛത്തം ധാരേത്വാ ഠിതം ദിസ്വാ ഭായീ"തി? "ന ഭായിം, ആവുസോ"തി. തേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹംസു - "അങ്ഗുലിമാലോ, ഭന്തേ, അഞ്ഞം ബ്യാകരോസീ"തി. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ , അങ്ഗുലിമാലോ ഭായതി. ഖീണാസവഉസഭാനഞ്ഹി അന്തരേ ജേട്ഠകഉസഭാ മമ പുത്തസദിസാ ഭിക്ഖൂ ന ഭായന്തീ"തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണവഗ്ഗേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"ഉസഭം പവരം വീരം, മഹേസിം വിജിതാവിനം;

അനേജം ന്ഹാതകം ബുദ്ധം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൪൨൨; സു॰ നി॰ ൬൫ു);

രാജാപി ദോമനസ്സപ്പത്തോ ‘‘ഏവരൂപായ നാമ പരിസായ ദാനം ദത്വാ ഠിതസ്സ മയ്ഹം അനുച്ഛവികം അനുമോദനം അകത്വാ ഗാഥമേവ വത്വാ സത്ഥാ ഉട്ഠായാസനാ ഗതോ. മയാ സത്ഥു അനുച്ഛവികം ദാനം അകത്വാ അനനുച്ഛവികം കതം ഭവിസ്സതി , കപ്പിയഭണ്ഡം അദത്വാ അകപ്പിയഭണ്ഡം വാ ദിന്നം ഭവിസ്സതി, സത്ഥാരാ മേ കുപിതേന ഭവിതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി അസദിസദാനം നാമ, ദാനാനുരൂപം അനുമോദനം കാതും വട്ടതീ’’തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏതദവോച - ‘‘കിം നു ഖോ മേ, ഭന്തേ, ദാതബ്ബയുത്തകം ദാനം ന ദിന്നം, ഉദാഹു ദാനാനുരൂപം കപ്പിയഭണ്ഡം അദത്വാ അകപ്പിയഭണ്ഡമേവ ദിന്ന’’ന്തി. ‘‘കിമേതം , മഹാരാജാ’’തി? ‘‘ന മേ തുമ്ഹേഹി ദാനാനുച്ഛവികാ അനുമോദനാ കതാ’’തി? ‘‘മഹാരാജ, അനുച്ഛവികമേവ തേ ദാനം ദിന്നം. ഏതഞ്ഹി അസദിസദാനം നാമ, ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ ഏകവാരമേവ സക്കാ ദാതും, പുന ഏവരൂപം നാമ ദാനം ദുദ്ദദ’’ന്തി. ‘‘അഥ കസ്മാ, ഭന്തേ, മേ ദാനാനുരൂപം അനുമോദനം ന കരിത്ഥാ’’തി? ‘‘പരിസായ അസുദ്ധത്താ, മഹാരാജാ’’തി. ‘‘കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, പരിസായ ദോസോ’’തി? അഥസ്സ സത്ഥാ ദ്വിന്നമ്പി അമച്ചാനം ചിത്താചാരം ആരോചേത്വാ കാളേ അനുകമ്പം പടിച്ച അനുമോദനായ അകതഭാവം ആചിക്ഖി. രാജാ ‘‘സച്ചം കിര തേ, കാള, ഏവം ചിന്തിത’’ന്തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സച്ച’’ന്തി വുത്തേ ‘‘തവ സന്തകം അഗ്ഗഹേത്വാ മമ പുത്തദാരേഹി സദ്ധിം മയി അത്തനോ സന്തകം ദേന്തേ തുയ്ഹം കാ പീളാ. ഗച്ഛ, ഭോ, യം തേ മയാ ദിന്നം, തം ദിന്നമേവ ഹോതു, രട്ഠതോ പന മേ നിക്ഖമാ’’തി തം രട്ഠാ നീഹരിത്വാ ജുണ്ഹം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘സച്ചം കിര തേ ഏവം ചിന്തിത’’ന്തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സച്ച’’ന്തി വുത്തേ, ‘‘സാധു, മാതുല, പസന്നോസ്മി, ത്വം മമ പരിജനം ഗഹേത്വാ മയാ ദിന്നനിയാമേനേവ സത്ത ദിവസാനി ദാനം ദേഹീ’’തി സത്താഹം രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ സത്ഥാരം ആഹ - ‘‘പസ്സഥ, ഭന്തേ, ബാലസ്സ കരണം, മയാ ഏവം ദിന്നദാനേ പഹാരമദാസീ’’തി. സത്ഥാ ‘‘ആമ, മഹാരാജ, ബാലാ നാമ പരസ്സ ദാനം അനഭിനന്ദിത്വാ ദുഗ്ഗതിപരായണാ ഹോന്തി, ധീരാ പന പരേസമ്പി ദാനം അനുമോദിത്വാ സഗ്ഗപരായണാ ഏവ ഹോന്തീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൭. ‘‘ന വേ കദരിയാ ദേവലോകം വജന്തി, ബാലാ ഹവേ നപ്പസംസന്തി ദാനം;
ധീരോ ച ദാനം അനുമോദമാനോ, തേനേവ സോ ഹോതി സുഖീ പരത്ഥാ’’തി.

തത്ഥ **കദരിയാ**തി ഥദ്ധമച്ഛരിനോ. **ബാലാ**തി ഇധലോകപരലോകം അജാനനകാ. **ധീരോ**തി പണ്ഡിതോ. **സുഖീ പരത്ഥാ**തി **തേനേവ സോ** ദാനാനുമോദനപുഞ്ഞേന പരലോകേ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവമാനോ സുഖീ **ഹോതീ**തി.

ദേസനാവസാനേ ജുണ്ഹോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസി, ജുണ്ഹോപി സോതാപന്നോ ഹുത്വാ സത്താഹം രഞ്ഞാ ദിന്നനിയാമേനേവ ദാനം അദാസീതി.

അസദിസദാനവത്ഥു ദസമം.

൧൧. അനാഥപിണ്ഡകപുത്തകാലവത്ഥു

പഥബ്യാ ഏകരജ്ജേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കാലം നാമ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ പുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര തഥാവിധസ്സ സദ്ധാസമ്പന്നസ്സ സേട്ഠിനോ പുത്തോ ഹുത്വാ നേവ സത്ഥു സന്തികം ഗന്തും, ന ഗേഹം ആഗതകാലേ ദട്ഠും, ന ധമ്മം സോതും, ന സങ്ഘസ്സ വേയ്യാവച്ചം കാതും ഇച്ഛതി. പിതരാ "മാ ഏവം, താത, കരീ"തി വുത്തോപി തസ്സ വചനം ന സുണാതി. അഥസ്സ പിതാ ചിന്തേസി - "അയം ഏവരൂപം ദിട്ഠിം ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ അവീചിപരായണോ ഭവിസ്സതി, ന ഖോ പനേതം പതിരൂപം, യം മയി പസ്സന്തേ മമ പുത്തോ നിരയം ഗച്ഛേയ്യ. ഇമസ്മിം ഖോ പന ലോകേ ധനദാനേന അഭിജ്ജനകസത്തോ നാമ നത്ഥി, ധനേന നം ഭിന്ദിസ്സാമീ"തി. അഥ നം ആഹ - "താത, ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ഏഹി, കഹാപണസതം തേ ദസ്സാമീ"തി. ദസ്സഥ, താതാതി. ദസ്സാമി, പുത്താതി. സോ യാവതതിയം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ വിഹാരം അഗമാസി. ധമ്മസ്സവനേന പനസ്സ കിച്ചം നത്ഥി, യഥാഫാസുകട്ഠാനേ സയിത്വാ പാതോവ ഗേഹം അഗമാസി. അഥസ്സ പിതാ "പുത്തോ മേ ഉപോസഥികോ അഹോസി, സീഘമസ്സ യാഗുആദീനി ആഹരഥാ"തി വത്വാ ദാപേസി. സോ "കഹാപണേ അഗ്ഗഹേത്വാ ന ഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി ആഹടാഹടം പടിക്ഖിപി. അഥസ്സ പിതാ പീളം അസഹന്തോ കഹാപണഭണ്ഡം ദാപേസി. സോ തം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാവ ആഹാരം പരിഭുഞ്ജി.

അഥ നം പുനദിവസേ സേട്ഠി, "താത, കഹാപണസഹസ്സം തേ ദസ്സാമി, സത്ഥു പുരതോ ഠത്വാ ഏകം ധമ്മപദം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി പേസേസി. സോപി വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥു പുരതോ ഠത്വാവ ഏകമേവ പദം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പലായിതുകാമോ അഹോസി. അഥസ്സ സത്ഥാ അസല്ലക്ഖണാകാരം അകാസി. സോ തം പദം അസല്ലക്ഖേത്വാ ഉപരിപദം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീതി ഠത്വാ അസ്സോസിയേവ . ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീതി സുണന്തോവ കിര സക്കച്ചം സുണാതി നാമ. ഏവഞ്ച കിര സുണന്താനം ധമ്മോ സോതാപത്തിമഗ്ഗാദയോ ദേതി. സോപി ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീതി സുണാതി, സത്ഥാപിസ്സ അസല്ലക്ഖണാകാരം കരോതി. സോ "ഉപരിപദം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഠത്വാ സുണന്തോവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി.

സോ പുനദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖേന ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിംയേവ സാവത്ഥിം പാവിസി. മഹാസേട്ഠി തം ദിസ്വാ "അജ്ജ മമ പുത്തസ്സ ആകാരോ രുച്ചതീ"തി ചിന്തേസി. തസ്സപി ഏതദഹോസി - "അഹോ വത മേ പിതാ അജ്ജ സത്ഥു സന്തികേ കഹാപണേ ന ദദേയ്യ, കഹാപണകാരണാ മയ്ഹം ഉപോസഥികഭാവം പടിച്ഛാദേയ്യാ"തി. സത്ഥാ പനസ്സ ഹിയ്യോവ കഹാപണസ്സ കാരണാ ഉപോസഥികഭാവം അഞ്ഞാസി. മഹാസേട്ഠി, ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ യാഗും ദാപേത്വാ പുത്തസ്സപി ദാപേസി. സോ നിസീദിത്വാ തുണ്ഹീഭൂതോവ യാഗും പിവി, ഖാദനീയം ഖാദി, ഭത്തം ഭുഞ്ജി. മഹാസേട്ഠി സത്ഥു ഭത്തകിച്ചാവസാനേ പുത്തസ്സ പുരതോ സഹസ്സഭണ്ഡികം ഠപാപേത്വാ, "താത, മയാ തേ 'സഹസ്സം ദസ്സാമീ'തി വത്വാ ഉപോസഥം സമാദാപേത്വാ വിഹാരം പഹിതോ. ഇദം തേ സഹസ്സ"ന്തി ആഹ. സോ സത്ഥു പുരതോ കഹാപണേ ദിയ്യമാനേ ദിസ്വാ ലജ്ജന്തോ "അലം മേ

കഹാപണേഹീ''തി വത്വാ, ''ഗണ്ഹ, താതാ''തി വുച്ചമാനോപി ന ഗണ്ഹി. അഥസ്സ പിതാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, അജ്ജ മേ പുത്തസ്സ ആകാരോ രുച്ചതീ''തി വത്വാ ''കിം, മഹാസേട്ഠീ''തി വുത്തേ ''മയാ ഏസ പുരിമദിവസേ 'കഹാപണസതം തേ ദസ്സാമീ'തി വത്വാ വിഹാരം പേസിതോ. പുനദിവസേ കഹാപണേ അഗ്ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജിതും ന ഇച്ഛി, അജ്ജ പന ദിയ്യമാനേപി കഹാപണേ ന ഇച്ഛതീ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''ആമ, മഹാസേട്ഠി, അജ്ജ തവ പുത്തസ്സ ചക്കവത്തിസമ്പത്തിതോപി ദേവലോകബ്രഹ്മലോകസമ്പത്തീഹിപി സോതാപത്തിഫലമേവ വര''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൭൮. ''പഥബ്യാ ഏകരജ്ജേന, സഗ്ഗസ്സ ഗമനേന വാ;
സബ്ബലോകാധിപച്ചേന, സോതാപത്തിഫലം വര''ന്തി.

തത്ഥ **പഥബ്യാ ഏകരജ്ജേനാ**തി ചക്കവത്തിരജ്ജേന. **സഗ്ഗസ്സ ഗമനേന വാ**തി ഛബ്ബീസതിവിധസ്സ സഗ്ഗസ്സ അധിഗമനേന. **സബ്ബലോകാധിപച്ചേനാ**തി ന ഏകസ്മിം ഏത്തകേ ലോകേ നാഗസുപണ്ണവേമാനികപേതേഹി സദ്ധിം, സബ്ബസ്മിം ലോകേ ആധിപച്ചേന. **സോതാപത്തിഫലം വര**ന്തി യസ്മാ ഏത്തകേ ഠാനേ രജ്ജം കാരേത്വാപി നിരയാദീഹി അമുത്തോവ ഹോതി, സോതാപന്നോ പന പിഹിതാപായദ്വാരോ ഹുത്വാ സബ്ബദുബ്ബലോപി അട്ഠമേ ഭവേ ന നിബ്ബത്തതി, തസ്മാ സോതാപത്തിഫലമേവ വരം ഉത്തമന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അനാഥപിണ്ഡികപുത്തകാലവത്ഥു ഏകാദസമം.

ലോകവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തേരസമോ വഗ്ഗോ.

൧൪. ബുദ്ധവഗ്ഗോ

൧. മാരധീതരവത്ഥു

യസ്സ ജിതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ബോധിമണ്ഡേ വിഹരന്തോ മാരധീതരോ ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേസനം പന സാവത്ഥിയം സമുട്ഠാപേത്വാ പുന കുരുരട്ഠേ മാഗണ്ഡിയബ്രാഹ്മണസ്സ കഥേസി.

കുരുരട്ഠേ കിര മാഗണ്ഡിയബ്രാഹ്മണസ്സ ധീതാ മാഗണ്ഡിയായേവ നാമ അഹോസി ഉത്തമരൂപധരാ. തം പത്ഥയമാനാ അനേകബ്രാഹ്മണമഹാസാലാ ചേവ ഖത്തിയമഹാസാലാ ച ''ധീതരം നോ ദേഥൂ''തി മാഗണ്ഡിയസ്സ പഹിണിംസു. സോപി ''ന തുമ്ഹേ മയ്ഹം ധീതു അനുച്ഛവികാ''തി സബ്ബേ പടിക്ഖിപതേവ. അഥേകദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പവിട്ഠം മാഗണ്ഡിയബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ ''കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി ഉപധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ച ബ്രാഹ്മണിയാ ച തിണ്ണം മഗ്ഗഫലാനം ഉപനിസ്സയം അദ്ദസ. ബ്രാഹ്മണോപി ബഹിഗാമേ നിബദ്ധം അഗ്ഗിം പരിചരതി. സത്ഥാ പാതോവ പത്തചീവരമാദായ തം ഠാനം അഗമാസി. ബ്രാഹ്മണോ സത്ഥു രൂപസിരിം ഓലോകേന്തോ ''ഇമസ്മിം ലോകേ ഇമിനാ സദിസോ പുരിസോ നാമ നത്ഥി, അയം മയ്ഹം ധീതു അനുച്ഛവികോ, ഇമസ്സ മേ ധീതരം ദസ്സാമാ''തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം ആഹ - ''സമണ, മമ ഏകാ ധീതാ അത്ഥി, അഹം തസ്സാ അനുച്ഛവികം പുരിസം അപസ്സന്തോ തം ന കസ്സചി അദാസിം, ത്വം പനസ്സാ അനുച്ഛവികോ, അഹം തേ ധീതരം പാദപരിചാരികം കത്വാ ദാതുകാമോ, യാവ നം ആനേമി, താവ ഇധേവ തിട്ഠാഹീ''തി. സത്ഥാ തസ്സ കഥം സുത്വാ നേവ അഭിനന്ദി, ന പടിക്കോസി.

ബ്രാഹ്മണോപി ഗേഹം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിം ആഹ - ''ഭോതി, അജ്ജ മേ ധീതു അനുച്ഛവികോ പുരിസോ ദിട്ഠോ, തസ്സ നം ദസ്സാമാ''തി ധീതരം അലങ്കാരാപേത്വാ ആദായ ബ്രാഹ്മണിയാ സദ്ധിം തം ഠാനം അഗമാസി. മഹാജനോപി കുതൂഹലജാതോ നിക്ഖമി. സത്ഥാ ബ്രാഹ്മണേന വുത്തട്ഠാനേ അട്ഠത്വാ തത്ഥ പദചേതിയം ദസ്സേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ അട്ഠാസി. ബുദ്ധാനം കിര പദചേതിയം ''ഇദം അസുകോ നാമ പസ്സതൂ''തി അധിട്ഠഹിത്വാ അക്കന്തട്ഠാനേയേവ പഞ്ഞായതി, സേസട്ഠാനേ തം പസ്സന്തോ നാമ നത്ഥി. ബ്രാഹ്മണോ അത്തനാ സദ്ധിം ഗച്ഛമാനായ ബ്രാഹ്മണിയാ ''കഹം സോ''തി പുട്ഠോ ''ഇമസ്മിം ഠാനേ തിട്ഠാഹീതി തം അവച''ന്തി ഓലോകേന്തോ പദവലഞ്ജം ദിസ്വാ ''ഇദമസ്സ പദ''ന്തി ദസ്സേസി. സാ ലക്ഖണമന്തകുസലതായ ''ന ഇദം, ബ്രാഹ്മണ, കാമഭോഗിനോ പദ''ന്തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണേന, ''ഭോതി, ത്വം ഉദകപാതിമ്ഹി സുസുമാരം പസ്സസി, മയാ സോ സമണോ ദിട്ഠോ 'ധീതരം തേ ദസ്സാമീ'തി വുത്തോ, തേനാപി അധിവാസിത''ന്തി വുത്തേ, ''ബ്രാഹ്മണ, കിഞ്ചാപി ത്വം ഏവം വദേസി, ഇദം പന നിക്കിലേസസ്സേവ പദ''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''രത്തസ്സ ഹി ഉക്കുടികം പദം ഭവേ,
> ദുട്ഠസ്സ ഹോതി സഹസാനുപീളിതം;
> മൂള്ഹസ്സ ഹോതി അവകഡ്ഢിതം പദം,
> വിവട്ടച്ഛദസ്സ ഇദമീദിസം പദ''ന്തി. (വിസുദ്ധി॰ ൧.൪൫; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൬൦-൨൬൧; ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.സാമാവതീവത്ഥു);

അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ, ''ഭോതി, മാ വിരവി, തുണ്ഹീഭൂതാവ ഏഹീ''തി ഗച്ഛന്തോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ''അയം സോ പുരിസോ''തി തസ്സാ ദസ്സേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ, ''സമണ, ധീതരം തേ ദസ്സാമീ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''ന മേ തവ ധീതായ അത്ഥോ''തി അവത്വാ, ''ബ്രാഹ്മണ, ഏകം തേ കാരണം കഥേസ്സാമി, സുണിസ്സസീ''തി വത്വാ ''കഥേഹി, ഭോ സമണ, സുണിസ്സാമീ''തി വുത്തേ അഭിനിക്ഖമനതോ പട്ഠായ അതീതം ആഹരിത്വാ ദസ്സേസി.

തത്രായം സങ്ഖേപകഥാ - മഹാസത്തോ രജ്ജസിരിം പഹായ കണ്ടകം ആരുയ്ഹ ഛന്നസഹായോ അഭിനിക്ഖമന്തോ നഗരദ്വാരേ ഠിതേന മാരേന ‘‘സിദ്ധത്ഥ, നിവത്ത, ഇതോ തേ സത്തമേ ദിവസേ ചക്കരതനം പാതുഭവിസ്സതീ’’തി വുത്തേ, ‘‘അഹമേതം, മാര, ജാനാമി, ന മേ തേനത്ഥോ’’തി ആഹ. അഥ കിമത്ഥായ നിക്ഖമസീതി? സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണത്ഥായാതി. ‘‘തേന ഹി സചേ അജ്ജതോ പട്ഠായ കാമവിതക്കാദീനം ഏകമ്പി വിതക്കം വിതക്കേസ്സസി, ജാനിസ്സാമി തേ കത്തബ്ബ’’ന്തി ആഹ. സോ തതോ പട്ഠായ ഓതാരാപേക്ഖോ സത്ത വസ്സാനി മഹാസത്തം അനുബന്ധി.

സത്ഥാപി ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരകാരികം ചരിത്വാ പച്ചത്തപുരിസകാരം നിസ്സായ ബോധിമൂലേ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിജ്ഝിത്വാ വിമുത്തിസുഖം പടിസംവേദയമാനോ പഞ്ചമസത്താഹേ അജപാലനിഗ്രോധമൂലേ നിസീദി. തസ്മിം സമയേ മാരോ ‘‘അഹം എത്തകം കാലം അനുബന്ധിത്വാ ഓതാരാപേക്ഖോപി ഇമസ്സ കിഞ്ചി ഖലിതം നാദ്ദസം, അതിക്കന്തോ ഇദാനി ഏസ മമ വിസയ’’ന്തി ദോമനസ്സപ്പത്തോ മഹാമഗ്ഗേ നിസീദി. അഥസ്സ തണ്ഹാ അരതീ രഗാതി ഇമാ തിസ്സോ ധീതരോ ‘‘പിതാ നോ ന പഞ്ഞായതി, കഹം നു ഖോ ഏതരഹീ’’തി ഓലോകയമാനാ തം തഥാ നിസിന്നം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘കസ്മാ , താത, ദുക്ഖീ ദുമ്മനോസീ’’തി പുച്ഛിംസു. സോ താസം തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം താ ആഹംസു - ‘‘താത, മാ ചിന്തയി, മയം തം അത്തനോ വസേ കത്വാ ആനേസ്സാമാ’’തി. ‘‘ന സക്കാ അമ്മാ, ഏസ കേനചി വസേ കാതുന്തി. ‘‘താത, മയം ഇത്ഥിയോ നാമ ഇദാനേവ നം രാഗപാസാദീഹി ബന്ധിത്വാ ആനേസ്സാമ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാ’’തി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘പാദേ തേ, സമണ, പരിചാരേമാ’’തി ആഹംസു. സത്ഥാ നേവ താസം വചനം മനസാകാസി, ന അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഓലോകേസി.

പുന മാരധീതരോ ‘‘ഉച്ചാവചാ ഖോ പുരിസാനം അധിപ്പായാ, കേസഞ്ചി കുമാരികാസു പേമം ഹോതി, കേസഞ്ചി പഠമവയേ ഠിതാസു, കേസഞ്ചി മജ്ഝിമവയേ ഠിതാസു, കേസഞ്ചി പച്ഛിമവയേ ഠിതാസു, നാനപ്പകാരേഹി തം പലോഭേസ്സാമാ’’തി ഏകേകാ കുമാരികവണ്ണാദിവസേന സതം സതം അത്തഭാവേ അഭിനിമ്മിനിത്വാ കുമാരിയോ, അവിജാതാ, സകിം വിജാതാ, ദുവിജാതാ, മജ്ഝിമിത്ഥിയോ, മഹല്ലകിത്ഥിയോ ച ഹുത്വാ ഛക്ഖത്തും ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘പാദേ തേ, സമണ, പരിചാരേമാ’’തി ആഹംസു. തമ്പി ഭഗവാ ന മനസാകാസി യഥാ തം അനുത്തരേ ഉപധിസങ്ഖയേ വിമുത്തോതി. അഥ സത്ഥാ ഏത്തകേനപി താ അനുഗച്ഛന്തിയോ ‘‘അപേഥ, കിം ദിസ്വാ ഏവം വായമഥ, ഏവരൂപം നാമ വീതരാഗാനം പുരതോ കാതും ന വട്ടതി. തഥാഗതസ്സ പന രാഗാദയോ പഹീനാ. കേന തം കാരണേന അത്തനോ വസം നേസ്സഥാ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൭൯. ‘‘യസ്സ ജിതം നാവജീയതി,
ജിതം യസ്സ നോയാതി കോചി ലോകേ;
തം ബുദ്ധമനന്തഗോചരം,
അപദം കേന പദേന നേസ്സഥ.

൧൮൦. ‘‘യസ്സ ജാലിനീ വിസത്തികാ,
തണ്ഹാ നത്ഥി കുഹിഞ്ചി നേതവേ;
തം ബുദ്ധമനന്തഗോചരം,
അപദം കേന പദേന നേസ്സഥാ’’തി.

തത്ഥ **യസ്സ ജിതം നാവജീയതീ**തി യസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തേന തേന മഗ്ഗേന ജിതം രാഗാദികിലേസജാതം പുന അസമുദാചരണതോ നാവജീയതി, ദുജ്ജിതം നാമ ന ഹോതി. **നോയാതീ**തി ന ഉയ്യാതി, യസ്സ ജിതം കിലേസജാതം രാഗാദീസു കോചി ഏകോ കിലേസോപി ലോകേ പച്ഛതോ വത്തീ നാമ ന ഹോതി, നാനുബന്ധതീതി അത്ഥോ. **അനന്തഗോചര**ന്തി അനന്താരമ്മണസ്സ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ വസേന അപരിയന്ത ഗോചരം. **കേന പദേനാ**തി യസ്സ ഹി രാഗപദാദീസു ഏകപദമ്പി അത്ഥി,

തം തുമ്ഹേ തേന പദേന നേസ്സഥ. ബുദ്ധസ്സ പന ഏകപദമ്പി നത്ഥി, തം അപദം ബുദ്ധം തുമ്ഹേ കേന പദേന നേസ്സഥ.

ദുതിയഗാഥായ തണ്ഹാ നാമേസാ സംസിബ്ബിതപരിയോനന്ധനട്ഠേന ജാലമസ്സാ അത്ഥീതിപി ജാലകാരികാതിപി ജാലൂപമാതിപി **ജാലിനീ**. രൂപാദീസു ആരമ്മണേസു വിസത്തതായ വിസത്തമനതായ വിസാഹരതായ വിസപുപ്ഫതായ വിസഫലതായ വിസപരിഭോഗതായ **വിസത്തികാ**. സാ ഏവരൂപാ തണ്ഹാ **യസ്സ കുഹിഞ്ചി** ഭവേ **നേതും** നത്ഥി, തം തുമ്ഹേ അപദം ബുദ്ധം കേന പദേന നേസ്സഥാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂനം ദേവതാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. മാരധീതരോപി തത്ഥേവ അന്തരധായിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ, “മാഗണ്ഡിയ, അഹം പുബ്ബേ ഇമാ തിസ്സോ മാരധീതരോ അദ്ദസം സേമ്ഹാദീഹി അപലിബുദ്ധേന സുവണ്ണക്ഖന്ധസദിസേന അത്തഭാവേന സമന്നാഗതാ, തദാപി മേഥുനസ്മിം ഛന്ദോ നാഹോസിയേവ. തവ ധീതു സരീരം ദ്വത്തിംസാകാരകുണപപരിപൂരം ബഹിവിചിത്തോ വിയ അസുചിഘടോ. സചേ ഹി മമ പാദോ അസുചിമക്ഖിതോ ഭവേയ്യ, അയഞ്ച ഉമ്മാരട്ഠാനേ തിട്ഠേയ്യ, തഥാപിസ്സാ സരീരേ അഹം പാദേ ന ഫുസേയ്യ”ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“ദിസ്വാന തണ്ഹം അരതിം രഗഞ്ച,
നാഹോസി ഛന്ദോ അപി മേഥുനസ്മിം;
കിമേവിദം മുത്തകരീസപുണ്ണം,
പാദാപി നം സമ്ഫുസിതും ന ഇച്ഛേ”തി. (സു॰ നി॰ ൮൪൭; മഹാനി॰ ൭൦);

ദേസനാവസാനേ ഉഭോപി ജയമ്പതികാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

മാരധീതരവത്ഥു പഠമം.

൨. ദേവോരോഹണവത്ഥു

യേ ഝാനപസുതാ ധീരാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ ബഹൂ ദേവമനുസ്സേ ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേസനാ പന രാജഗഹേ സമുട്ഠിതാ.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ രാജഗഹസേട്ഠി പരിസ്സയമോചനത്ഥഞ്ചേവ പമാദേന ഗലിതാനം ആഭരണാദീനം രക്ഖണത്ഥഞ്ച ജാലകരണ്ഡകം പരിക്ഖിപാപേത്വാ ഗങ്ഗായ ഉദകകീളം കീളി. അഥേകോ രത്തചന്ദനരുക്ഖോ ഗങ്ഗായ ഉപരിതീരേ ജാതോ ഗങ്ഗോദകേന ധോതമൂലോ പതിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ പാസാണേസു സംഭജ്ജമാനോ വിപ്പകിരി. തതോ ഏകാ ഘടപ്പമാണാ ഘടികാ പാസാണേഹി ഘംസിയമാനാ ഉദകഊമീഹി പോഥിയമാനാ മട്ഠാ ഹുത്വാ അനുപുബ്ബേന വുയ്ഹമാനാ സേവാലപരിയോനദ്ധാ ആഗന്ത്വാ തസ്സ ജാലേ ലഗ്ഗി. സേട്ഠി “കിമേത”ന്തി വത്വാ “രുക്ഖഘടികാ”തി സുത്വാ തം ആഹരാപേത്വാ “കിം നാമേത”ന്തി ഉപധാരണത്ഥം വാസികണ്ണേന തച്ഛാപേസി. താവദേവ അലത്തകവണ്ണം രത്തചന്ദനം പഞ്ഞായി. സേട്ഠി പന നേവ സമ്മാദിട്ഠി ന മിച്ഛാദിട്ഠി, മജ്ഝത്തധാതുകോ. സോ ചിന്തേസി - “മയ്ഹം ഗേഹേ രത്തചന്ദനം ബഹു, കിം നു ഖോ ഇമിനാ കരിസ്സാമീ”തി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - “ഇമസ്മിം ലോകേ ‘മയം അരഹന്തോ മയം അരഹന്തോ’തി വത്താരോ ബഹൂ, അഹം ഏകം അരഹന്തമ്പി ന പസ്സാമി. ഗേഹേ ഭമം യോജേത്വാ പത്തം ലിഖാപേത്വാ സിക്കായ ഠപേത്വാ വേളുപരമ്പരായ സട്ഠിഹത്ഥമത്തേ ആകാസേ ഓലമ്ബാപേത്വാ ‘സചേ അരഹാ അത്ഥി, ഇമം ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഗണ്ഹാതൂ’തി വക്ഖാമി. യോ തം ഗഹേസ്സതി, തം സപുത്തദാരോ സരണം ഗമിസ്സാമീ”തി. സോ ചിന്തിതനിയാമേനേവ പത്തം ലിഖാപേത്വാ വേളുപരമ്പരായ ഉസ്സാപേത്വാ “യോ ഇമസ്മിം ലോകേ അരഹാ, സോ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഇമം പത്തം ഗണ്ഹാതൂ”തി ആഹ.

ഛ സത്ഥാരോ "അമ്ഹാകം എസ അനുച്ഛവികോ, അമ്ഹാകമേവ നം ദേഹീ"തി വദിംസു. സോ "ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. അഥ ഛട്ഠേ ദിവസേ നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ അന്തേവാസികേ പേസേസി - "ഗച്ഛഥ, സേട്ഠിം ഏവം വദേഥ - 'അമ്ഹാകം ആചരിയസ്സേവ അനുച്ഛവികോയം, മാ അപ്പമത്തകസ്സ കാരണാ ആകാസേനാഗമനം കരി, ദേഹി കിര മേ തം പത്ത"'ന്തി . തേ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിം തഥാ വദിംസു. സേട്ഠി "ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിതും സമത്ഥോവ ഗണ്ഹാതൂ"തി ആഹ. നാടപുത്തോ സയം ഗന്തുകാമോ അന്തേവാസികാനം സഞ്ഞം അദാസി - "അഹം ഏകം ഹത്ഥഞ്ച പാദഞ്ച ഉക്ഖിപിത്വാ ഉപ്പതിതുകാമോ വിയ ഭവിസ്സാമി, തുമ്ഹേ മം, 'ആചരിയ, കിം കരോഥ, ദാരുമയപത്തസ്സ കാരണാ പടിച്ഛന്നം അരഹത്തഗുണം മഹാജനസ്സ മാ ദസ്സയിത്ഥാ'തി വത്വാ മം ഹത്ഥേസു ച പാദേസു ച ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢന്താ ഭൂമിയം പാതേയ്യാഥാ"തി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിം ആഹ, "മഹാസേട്ഠി, മയ്ഹം അയം പത്തോ അനുച്ഛവികോ, അഞ്ഞേസം നാനുച്ഛവികോ, മാ തേ അപ്പമത്തകസ്സ കാരണാ മമ ആകാസേ ഉപ്പതനം രുച്ചി, ദേഹി മേ പത്ത"ന്തി. ഭന്തേ, ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാവ ഗണ്ഹഥാതി. തതോ നാടപുത്തോ "തേന ഹി അപേഥ അപേഥാ"തി അന്തേവാസികേ അപനേത്വാ "ആകാസേ ഉപ്പതിസ്സാമീ"തി ഏകം ഹത്ഥഞ്ച പാദഞ്ച ഉക്ഖിപി. അഥ നം അന്തേവാസികാ, "ആചരിയ, കിം നാമേതം കരോഥ, ഛവസ്സ ലാമകസ്സ ദാരുമയപത്തസ്സ കാരണാ പടിച്ഛന്നഗുണേന മഹാജനസ്സ ദസ്സിതേന കോ അത്ഥോ"തി തം ഹത്ഥപാദേസു ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ ഭൂമിയം പാതേസും. സോ സേട്ഠിം ആഹ - "ഇമേ, മഹാസേട്ഠി, ഉപ്പതിതും ന ദേന്തി, ദേഹി മേ പത്ത"ന്തി. ഉപ്പതിത്വാ ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേതി. ഏവം തിത്ഥിയാ ഛ ദിവസാനി വായമിത്വാപി തം പത്തം ന ലഭിംസുയേവ.

സത്തമേ ദിവസേ ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ ച ആയസ്മതോ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജസ്സ ച "രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിസ്സാമാ"തി ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം പിട്ഠിപാസാണേ ഠത്വാ ചീവരം പാരുപനകാലേ ധുത്തകാ കഥം സമുട്ഠാപേസും "അമ്ഭോ പുബ്ബേ ഛ സത്ഥാരോ ലോകേ 'മയം അരഹന്തമ്ഹാ'തി വിചരിംസു., രാജഗഹസേട്ഠിനോ പന അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോ പത്തം ഉസ്സാപേത്വാ 'സചേ അരഹാ അത്ഥി, ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഗണ്ഹാതൂ'തി വദന്തസ്സ, ഏകോപി 'അഹം അരഹാ'തി ആകാസേ ഉപ്പതന്തോ നത്ഥി. അജ്ജ നോ ലോകേ അരഹന്താനം നത്ഥിഭാവോ ഞാതോ"തി. തം കഥം സുത്വാ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ആയസ്മന്തം പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജം ആഹ - "സുതം തേ, ആവുസോ ഭാരദ്വാജ, ഇമേസം വചനം, ഇമേ ബുദ്ധസ്സ സാസനം പരിഗ്ഗണ്ഹന്താ വിയ വദന്തി. ത്വഞ്ച മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ, ഗച്ഛ തം പത്തം ആകാസേന ഗന്ത്വാ ഗണ്ഹാഹീ"തി. ആവുസോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാന, ത്വം ഇദ്ധിമന്താനം അഗ്ഗോ, ത്വം ഏതം ഗണ്ഹാഹി, തയി പന അഗ്ഗണ്ഹന്തേ അഹം ഗണ്ഹിസ്സാമീതി. "ഗണ്ഹാവുസോ"തി വുത്തേ ആയസ്മാ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജോ അഭിഞ്ഞാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ ഉട്ഠായ തിഗാവുതം പിട്ഠിപാസാണം പാദന്തേന പടിച്ഛാദേന്തോ തുലപിചു വിയ ആകാസേ ഉട്ഠാപേത്വാ രാജഗഹനഗരസ്സ ഉപരി സത്തക്ഖത്തും അനുപരിയായി. സോ തിഗാവുതപമാണസ്സ നഗരസ്സ പിധാനം വിയ പഞ്ഞായി. നഗരവാസിനോ "പാസാണോ നോ അവത്ഥരിത്വാ ഗണ്ഹാതീ"തി ഭീതാ സുപ്പാദീനി മത്ഥകേ കത്വാ തത്ഥ തത്ഥ നിലീയിംസു . സത്തമേ വാരേ ഥേരോ പിട്ഠിപാസാണം ഭിന്ദിത്വാ അത്താനം ദസ്സേസി. മഹാജനോ ഥേരം ദിസ്വാ, "ഭന്തേ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജ, തവ പാസാണം ദള്ഹം കത്വാ ഗണ്ഹ, മാ നോ സബ്ബേ നാസയീ"തി. ഥേരോ പാസാണം പാദന്തേന ഖിപിത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. സോ ഗന്ത്വാ യഥാഠാനേയേവ പതിട്ഠാസി. ഥേരോ സേട്ഠിസ്സ ഗേഹമത്ഥകേ അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ സേട്ഠി ഉരേന നിപജ്ജിത്വാ "ഓതരഥ സാമീ"തി വത്വാ ആകാസതോ ഓതിണ്ണം ഥേരം നിസീദാപേത്വാ പത്തം ഓതാരാപേത്വാ ചതുമധുരപുണ്ണം കത്വാ ഥേരസ്സ അദാസി. ഥേരോ പത്തം ഗഹേത്വാ വിഹാരാഭിമുഖോ പായാസി. അഥസ്സ യേ അരഞ്ഞഗതാ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതാ വാ തം പാടിഹാരിയം നാദ്ദസംസു. തേ സന്നിപതിത്വാ, "ഭന്തേ, അമ്ഹാകമ്പി പാടിഹാരിയം ദസ്സേഹീ"തി ഥേരം അനുബന്ധിംസു. സോ തേസം തേസം പാടിഹാരിയം ദസ്സേത്വാ വിഹാരം അഗമാസി.

സത്ഥാ തം അനുബന്ധിത്വാ ഉന്നാദേന്തസ്സ മഹാജനസ്സ സദ്ദം സുത്വാ, “ആനന്ദ, കസ്സേസോ സദ്ദോ”തി പുച്ഛിത്വാ, “ഭന്തേ, പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജേന ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ചന്ദനപത്തോ ഗഹിതോ, തസ്സ സന്തികേ ഏസോ സദ്ദോ”തി സുത്വാ ഭാരദ്വാജം പക്കോസാപേത്വാ “സച്ചം കിര തയാ ഏവം കത”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ, “കസ്മാ തേ, ഭാരദ്വാജ, ഏവം കത”ന്തി ഥേരം ഗരഹിത്വാ തം പത്തം ഖണ്ഡാഖണ്ഡം ഭേദാപേത്വാ ഭിക്ഖൂനം അഞ്ജനപിസനത്ഥായ ദാപേത്വാ പാടിഹാരിയസ്സ അകരണത്ഥായ സാവകാനം സിക്ഖാപദം (ചൂളവ॰ ൨൫൨) പഞ്ഞാപേസി.

തിത്ഥിയാ “സമണോ കിര ഗോതമോ തം പത്തം ഭേദാപേത്വാ പാടിഹാരിയസ്സ അകരണത്ഥായ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസീ”തി സുത്വാ “സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ പഞ്ഞത്തം സിക്ഖാപദം ജീവിതഹേതുപി നാതിക്കമന്തി, സമണോപി ഗോതമോ തം രക്ഖിസ്സതേവ. ഇദാനി അമ്ഹേഹി ഓകാസോ ലദ്ധോ”തി നഗരവീഥീസു ആരോചേന്താ വിചരിംസു “മയം അത്തനോ ഗുണം രക്ഖന്താ പുബ്ബേ ദാരുമയപത്തസ്സ കാരണാ അത്തനോ ഗുണം മഹാജനസ്സ ന ദസ്സയിമ്ഹാ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ പത്തകമത്തസ്സ കാരണാ അത്തനോ ഗുണം മഹാജനസ്സ ദസ്സേസും. സമണോ ഗോതമോ അത്തനോ പണ്ഡിതതായ പത്തം ഭേദാപേത്വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസി, ഇദാനി മയം തേനേവ സദ്ധിം പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമാ”തി.

രാജാ ബിമ്ബിസാരോ തം കഥം സുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ “തുമ്ഹേഹി കിര, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയസ്സ അകരണത്ഥായ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്ത”ന്തി? “ആമ, മഹാരാജാ”തി. ഇദാനി തിത്ഥിയാ “തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമാ”തി വദന്തി, കിം ഇദാനി കരിസ്സഥാതി? “തേസു കരോന്തേസു കരിസ്സാമി, മഹാരാജാ”തി. നനു തുമ്ഹേഹി സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തന്തി. നാഹം, മഹാരാജ, അത്തനോ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസിം, തം മമേവ സാവകാനം പഞ്ഞത്തന്തി. തുമ്ഹേ ഠപേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം നാമ ഹോതി, ഭന്തേതി. തേന ഹി, മഹാരാജ, തമേവേത്ഥ പടിപുച്ഛാമി, “അത്ഥി പന തേ, മഹാരാജ, വിജിതേ ഉയ്യാന”ന്തി. “അത്ഥി, ഭന്തേ”തി. “സചേ തേ, മഹാരാജ, ഉയ്യാനേ മഹാജനോ അമ്ബാദീനി ഖാദേയ്യ, കിമസ്സ കത്തബ്ബ”ന്തി? “ദണ്ഡോ, ഭന്തേ”തി. “ത്വം പന ഖാദിതും ലഭസീ”തി? “ആമ, ഭന്തേ, മയ്ഹം ദണ്ഡോ നത്ഥി, അഹം അത്തനോ സന്തകം ഖാദിതും ലഭാമീ”തി. “മഹാരാജ, യഥാ തവ തിയോജനസതികേ രജ്ജേ ആണാ പവത്തതി, അത്തനോ ഉയ്യാനേ അമ്ബാദീനി ഖാദന്തസ്സ ദണ്ഡോ നത്ഥി, അഞ്ഞേസം അത്ഥി, ഏവം മമപി ചക്കവാളകോടിസതസഹസ്സേ ആണാ പവത്തതി, അത്തനോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ അതിക്കമോ നാമ നത്ഥി, അഞ്ഞേസം പന അത്ഥി, കരിസ്സാമഹം പാടിഹാരിയ”ന്തി. തിത്ഥിയാ തം കഥം സുത്വാ “ഇദാനമ്ഹാ നട്ഠാ, സമണേന കിര ഗോതമേന സാവകാനംയേവ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, ന അത്തനോ. സയമേവ കിര പാടിഹാരിയം കത്തുകാമോ, കിം നു ഖോ കരോമാ”തി മന്തയിംസു.

രാജാ സത്ഥാരം പുച്ഛി - “ഭന്തേ, കദാ പാടിഹാരിയം കരിസ്സഥാ”തി. “ഇതോ ചതുമാസച്ചയേന ആസാള്ഹിപുണ്ണമായം, മഹാരാജാ”തി. “കത്ഥ കരിസ്സഥ, ഭന്തേ”തി ? “സാവത്ഥിം നിസ്സായ, മഹാരാജാ”തി. “കസ്മാ പന സത്ഥാ ഏവം ദൂരട്ഠാനം അപദിസീ”തി? “യസ്മാ തം സബ്ബബുദ്ധാനം മഹാപാടിഹാരിയകരണട്ഠാനം, അപിച മഹാജനസ്സ സന്നിപാതനത്ഥായപി ദൂരട്ഠാനമേവ അപദിസീ”തി. തിത്ഥിയാ തം കഥം സുത്വാ “ഇതോ കിര ചതുന്നം മാസാനം അച്ചയേന സമണോ ഗോതമോ സാവത്ഥിയം പാടിഹാരിയം കരിസ്സതി, ഇദാനി തം അമുഞ്ചിത്വാവ അനുബന്ധിസ്സാമ, മഹാജനോ അമ്ഹേ ദിസ്വാ ‘കിം ഇദ’ന്തി പുച്ഛിസ്സതി. അഥസ്സ വക്ഖാമ ‘മയം സമണേന ഗോതമേന സദ്ധിം പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമാ’തി വദിമ്ഹാ. സോ പലായതി, മയമസ്സ പലായിതും അദത്വാ അനുബന്ധാമാ”തി. സത്ഥാ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ നിക്ഖമി. തിത്ഥിയാപിസ്സ പച്ഛതോവ നിക്ഖമിത്വാ ഭത്തകിച്ചട്ഠാനേ വസന്തി. വസിതട്ഠാനേ പുനദിവസേ പാതരാസം കരോന്തി. തേ മനുസ്സേഹി “കിമിദ”ന്തി

പുച്ഛിതാ ഹേട്ഠാ ചിന്തിതനിയാമേനേവ ആരോചേസും . മഹാജനോപി “പാടിഹാരിയം പസ്സിസ്സാമാ”തി അനുബന്ധി.

സത്ഥാ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം പാപുണി. തിത്ഥിയാപി തേന സദ്ധിംയേവ ഗന്ത്വാ ഉപട്ഠാകേ സമാദപേത്വാ സതസഹസ്സം ലഭിത്വാ ഖദിരഥമ്ഭേഹി മണ്ഡപം കാരേത്വാ നീലുപ്പലേഹി ഛാദാപേത്വാ “ഇധ പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമാ”തി നിസീദിംസു. രാജാ പസേനദി കോസലോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ, “ഭന്തേ, തിത്ഥിയേഹി മണ്ഡപോ കാരിതോ, അഹമ്പി തുമ്ഹാകം മണ്ഡപം കരിസ്സാമീ”തി. “അലം, മഹാരാജ, അത്ഥി മയ്ഹം മണ്ഡപകാരകോ”തി. “ഭന്തേ, മം ഠപേത്വാ കോ അഞ്ഞോ കാതും സക്ഖിസ്സതീ”തി? “സക്കോ, ദേവരാജാ”തി. “കഹം പന, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കരിസ്സഥാ”തി? “കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ, മഹാരാജാ”തി. തിത്ഥിയാ “അമ്ബരുക്ഖമൂലേ കിര പാടിഹാരിയം കരിസ്സതീ”തി സുത്വാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകാനം ആരോചേത്വാ യോജനബ്ഭന്തരേ ഠാനേ അന്തമസോ തദഹുജാതമ്പി അമ്ബപോതകം ഉപ്പാടേത്വാ അരഞ്ഞേ ഖിപാപേസും.

സത്ഥാ ആസാള്ഹിപുണ്ണമദിവസേ അന്തോനഗരം പാവിസി. രഞ്ഞോപി ഉയ്യാനപാലോ കണ്ഡോ നാമ ഏകം പിങ്ഗലകിപില്ലികേഹി കതപത്തപുടസ്സ അന്തരേ മഹന്തം അമ്ബപക്കം ദിസ്വാ തസ്സ ഗന്ധരസലോഭേന സമ്പതന്തേ വായസേ പലാപേത്വാ രഞ്ഞോ ഖാദനത്ഥായ ആദായ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “രാജാ ഇമം അമ്ബം ഖാദിത്വാ മയ്ഹം അട്ഠ വാ സോളസ വാ കഹാപണേ ദദേയ്യ, തം മേ ഏകത്തഭാവേപി ജീവിതവുത്തിയാ നാലം. സചേ പനാഹം സത്ഥു ഇമം ദസ്സാമി, അവസ്സം തം മേ ദീഘകാലം ഹിതാവഹം ഭവിസ്സതീ”തി. സോ തം അമ്ബപക്കം സത്ഥു ഉപനാമേസി. സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരം ഓലോകേസി . അഥസ്സ ഥേരോ ചതുമഹാരാജദത്തിയം പത്തം നീഹരിത്വാ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സത്ഥാ പത്തം ഉപനാമേത്വാ അമ്ബപക്കം പടിഗ്ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ നിസീദനാകാരം ദസ്സേസി. ഥേരോ ചീവരം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. അഥസ്സ തസ്മിം നിസിന്നേ ഥേരോ പാനീയം പരിസ്സാവേത്വാ അമ്ബപക്കം മദ്ദിത്വാ പാനകം കത്വാ അദാസി. സത്ഥാ അമ്ബപാനകം പിവിത്വാ കണ്ഡം ആഹ - “ഇമം അമ്ബട്ഠിം ഇധേവ പംസും വിയൂഹിത്വാ രോപേഹീ”തി. സോ തഥാ അകാസി. സത്ഥാ തസ്സ ഉപരി ഹത്ഥം ധോവി. ഹത്ഥേ ധോവിതമത്തേയേവ നങ്ഗലസീസമത്തക്ഖന്ധോ ഹുത്വാ ഉബ്ബേധേന പണ്ണാസഹത്ഥോ അമ്ബരുക്ഖോ ഉട്ഠഹി. ചതൂസു ദിസാസു ഏകേകാ, ഉദ്ധം ഏകാതി പഞ്ച മഹാസാഖാ പണ്ണാസഹത്ഥാ അഹേസും. സോ താവദേവ പുപ്ഫഫലസഞ്ഛന്നോ ഹുത്വാ ഏകേകസ്മിം ഠാനേ പരിപക്കഅമ്ബപിണ്ഡിധരോ അഹോസി. പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്താ ഭിക്ഖൂ അമ്ബപക്കാനി ഖാദന്താ ഏവ ആഗമിംസു. രാജാ “ഏവരൂപോ കിര അമ്ബരുക്ഖോ ഉട്ഠിതോ”തി സുത്വാ “മാ നം കോചി ഛിന്ദീ”തി ആരക്ഖം ഠപേസി. സോ പന കണ്ഡേന രോപിതത്താ **കണ്ഡമ്ബരുക്ഖോ**ത്വേവ പഞ്ഞായി. ധുത്തകാപി അമ്ബപക്കാനി ഖാദിത്വാ “ഹരേ ദുട്ഠതിത്ഥിയാ ‘സമണോ കിര ഗോതമോ കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ പാടിഹാരിയം കരിസ്സതീ’തി തുമ്ഹേഹി യോജനബ്ഭന്തരേ തദഹുജാതാപി അമ്ബപോതകാ ഉപ്പാടാപിതാ, കണ്ഡമ്ബോ നാമ അയ”ന്തി വത്വാ തേ ഉച്ഛിട്ഠഅമ്ബട്ഠീഹി പഹരിംസു.

സക്കോ വാതവലാഹകം ദേവപുത്തം ആണാപേസി “തിത്ഥിയാനം മണ്ഡപം വാതേഹി ഉപ്പാടേത്വാ ഉക്കാരഭൂമിയം ഖിപാപേഹീ”തി. സോ തഥാ അകാസി. സൂരിയമ്പി ദേവപുത്തം ആണാപേസി “സൂരിയമണ്ഡലം നികഡ്ഢന്തോ താപേഹീ”തി. സോ തഥാ അകാസി. പുന വാതവലാഹകം ആണാപേസി “വാതമണ്ഡലം ഉട്ഠാപേന്തോ യാഹീ”തി. സോ തഥാ കരോന്തോ തിത്ഥിയാനം പഗ്ഘരിതസേദസരീരേ രജോവട്ടിയാ ഓകിരി. തേ തമ്ബമത്തികസദിസാ അഹേസും. വസ്സവലാഹകമ്പി ആണാപേസി “മഹന്താനി ബിന്ദൂനി പാതേഹീ”തി. സോ തഥാ അകാസി. അഥ നേസം കായോ കബരഗാവിസദിസോ അഹോസി. തേ നിഗണ്ഠാ ലജ്ജമാനാ ഹുത്വാ സമ്മുഖസമ്മുഖട്ഠാനേനേവ പലായിംസു. ഏവം പലായന്തേസു പുരാണകസ്സപസ്സ

ഉപട്ഠാകോ ഏകോ കസ്സകോ "ഇദാനി മേ അയ്യാനം പാടിഹാരിയകരണവേലാ, ഗന്ത്വാ പാടിഹാരിയം പസ്സിസ്സാമീ"തി ഗോണേ വിസ്സജ്ജേത്വാ പാതോവ ആഭതം യാഗുകുടഞ്ചേവ യോത്തകഞ്ച ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ പുരാണം തഥാ പലായന്തം ദിസ്വാ, ഭന്തേ , അജ്ജ 'അയ്യാനം പാടിഹാരിയം പസ്സിസ്സാമീ'തി ആഗച്ഛാമി, തുമ്ഹേ കഹം ഗച്ഛഥാ"തി. കിം തേ പാടിഹാരിയേന, ഇമം കുടഞ്ച യോത്തഞ്ച ദേഹീതി. സോ തേന ദിന്നം കുടഞ്ച യോത്തഞ്ച ആദായ നദീതീരം ഗന്ത്വാ കുടം യോത്തേന അത്തനോ ഗീവായ ബന്ധിത്വാ ലജ്ജന്തോ കിഞ്ചി അകഥേത്വാ രഹദേ പതിത്വാ ഉദകപുബ്ബുളേ ഉട്ഠാപേന്തോ കാലം കത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി.

സക്കോ ആകാസേ രതനചങ്കമം മാപേസി. തസ്സ ഏകാ കോടി പാചീനചക്കവാളമുഖവട്ടിയം അഹോസി, ഏകാ പച്ഛിമചക്കവാളമുഖവട്ടിയം. സത്ഥാ സന്നിപതിതായ ഛത്തിംസയോജനികായ പരിസായ വഡ്ഢമാനകച്ഛായായ "ഇദാനി പാടിഹാരിയകരണവേലാ"തി ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ പമുഖേ അട്ഠാസി. അഥ നം **ഘരണീ** നാമ ഇദ്ധിമന്തീ ഏകാ അനാഗാമിഉപാസികാ ഉപസങ്കമിത്വാ, "ഭന്തേ, മാദിസായ ധീതരി വിജ്ജമാനായ തുമ്ഹാകം കിലമനകിച്ചം നത്ഥി, അഹം പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ"തി ആഹ. "കഥം ത്വം കരിസ്സസി, ഘരണീ"തി? "ഭന്തേ, ഏകസ്മിം ചക്കവാളഗബ്ഭേ മഹാപഥവിം ഉദകം കത്വാ ഉദകസകുണികാ വിയ നിമുജ്ജിത്വാ പാചീനചക്കവാളമുഖവട്ടിയം അത്താനം ദസ്സേസ്സാമി, തഥാ പച്ഛിമഉത്തരദക്ഖിണചക്കവാളമുഖവട്ടിയം, തഥാ മജ്ഝേ". മഹാജനോ മം ദിസ്വാ "കാ ഏസാ"തി വുത്തേ വക്ഖതി "ഘരണീ നാമേസാ, അയം താവ ഏകിസ്സാ ഇത്ഥിയാ ആനുഭാവോ, ബുദ്ധാനുഭാവോ പന കീദിസോ ഭവിസ്സതീ"തി . ഏവം തിത്ഥിയാ തുമ്ഹേ അദിസ്വാവ പലായിസ്സന്തീതി. അഥ നം സത്ഥാ "ജാനാമി തേ ഘരണീ ഏവരൂപം പാടിഹാരിയം കാതും സമത്ഥഭാവം, ന പനായം തവത്ഥായ ബദ്ധോ മാലാപുടോ"തി വത്വാ പടിക്ഖിപി. സാ "ന മേ സത്ഥാ അനുജാനാതി, അദ്ധാ മയാ ഉത്തരിതരം പാടിഹാരിയം കാതും സമത്ഥോ അഞ്ഞോ അത്ഥീ"തി ഏകമന്തം അട്ഠാസി. സത്ഥാപി "ഏവമേവ തേസം ഗുണോ പാകടോ ഭവിസ്സതീതി ഏവം ഛത്തിംസയോജനികായ പരിസായ മജ്ഝേ സീഹനാദം നദിസ്സതീ"തി മഞ്ഞമാനോ അപരേപി പുച്ഛി - "തുമ്ഹേ കഥം പാടിഹാരിയം കരിസ്സഥാ"തി. തേ "ഏവഞ്ച ഏവഞ്ച കരിസ്സാമ, ഭന്തേ"തി സത്ഥു പുരതോ ഠിതാവ സീഹനാദം നദിംസു. തേസു കിര **ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികോ** "മാദിസേ അനാഗാമിഉപാസകേ പുത്തേ വിജ്ജമാനേ സത്ഥു കിലമനകിച്ചം നത്ഥീ"തി ചിന്തേത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കഥം കരിസ്സസീ"തി പുട്ഠോ "അഹം, ഭന്തേ, ദ്വാദസയോജനികം ബ്രഹ്മത്തഭാവം നിമ്മിനിത്വാ ഇമിസ്സാ പരിസായ മജ്ഝേ മഹാമേഘഗജ്ജിതസദിസേന സദ്ദേന ബ്രഹ്മഅപ്ഫോടനം നാമ അപ്ഫോടേസ്സാമീ"തി. മഹാജനോ "കിം നാമേസോ സദ്ദോ"തി പുച്ഛിത്വാ "ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികസ്സ കിര ബ്രഹ്മഅപ്ഫോടനസദ്ദോ നാമാ"തി വക്ഖതി. തിത്ഥിയാ "ഗഹപതികസ്സ കിര താവ ഏസോ ആനുഭാവോ, ബുദ്ധാനുഭാവോ കീദിസോ ഭവിസ്സതീ"തി തുമ്ഹേ അദിസ്വാവ പലായിസ്സന്തീതി. സത്ഥാ "ജാനാമി തേ ആനുഭാവ"ന്തി തസ്സപി തഥേവ വത്വാ പാടിഹാരിയകരണം നാനുജാനി.

അഥേകാ പടിസമ്ഭിദപ്പത്താ സത്തവസ്സികാ ചീരസാമണേരീ കിര നാമ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ"തി ആഹ. "കഥം കരിസ്സസി ചീരേ"തി? "ഭന്തേ, സിനേരുഞ്ച ചക്കവാളപബ്ബതഞ്ച ഹിമവന്തഞ്ച ആഹരിത്വാ ഇമസ്മിം ഠാനേ പടിപാടിയാ ഠപേത്വാ അഹം ഹംസസകുണീ വിയ തതോ തതോ നിക്ഖമിത്വാ അസജ്ജമാനാ ഗമിസ്സാമി, മഹാജനോ മം ദിസ്വാ 'കാ ഏസാ'തി പുച്ഛിത്വാ 'ചീരസാമണേരീ'തി വക്ഖതി. തിത്ഥിയാ 'സത്തവസ്സികായ താവ സാമണേരിയാ അയമാനുഭാവോ, ബുദ്ധാനുഭാവോ കീദിസോ ഭവിസ്സതീ'തി തുമ്ഹേ അദിസ്വാവ പലായിസ്സന്തീ"തി. ഇതോ പരം ഏവരൂപാനി വചനാനി വുത്താനുസാരേനേവ വേദിതബ്ബാനി. തസ്സാപി ഭഗവാ "ജാനാമി തേ ആനുഭാവ"ന്തി വത്വാ പാടിഹാരിയകരണം നാനുജാനി. അഥേകോ പടിസമ്ഭിദപ്പത്തോ ഖീണാസവോ **ചുന്ദസാമണേരോ** നാമ ജാതിയാ സത്തവസ്സികോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ "അഹം ഭഗവാ

പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ “കഥം കരിസ്സസീ”തി പുട്ഠോ ആഹ - “അഹം, ഭന്തേ, ജമ്ബുദീപസ്സ ധജഭൂതം മഹാജമ്ബുരുക്ഖം ഖന്ധേ ഗഹേത്വാ ചാലേത്വാ മഹാജമ്ബുപേസിയോ ആഹരിത്വാ ഇമം പരിസം ഖാദാപേസ്സാമി, പാരിച്ഛത്തകകുസുമാനി ച ആഹരിത്വാ തുമ്ഹേ വന്ദിസ്സാമീ”തി. സത്ഥാ “ജാനാമി തേ ആനുഭാവ”ന്തി തസ്സ പാടിഹാരിയകരണം പടിക്ഖിപി.

അഥ ഉപ്പലവണ്ണാ ഥേരീ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ “അഹം, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ “കഥം കരിസ്സസീ”തി പുട്ഠാ ആഹ - “അഹം, ഭന്തേ, സമന്താ ദ്വാദസയോജനികം പരിസം ദസ്സേത്വാ ആവട്ടതോ ഛത്തിംസയോജനായ പരിസായ പരിവുതോ ചക്കവത്തിരാജാ ഹുത്വാ ആഗന്ത്വാ തുമ്ഹേ വന്ദിസ്സാമീ”തി . സത്ഥാ “ജാനാമി തേ ആനുഭാവ”ന്തി തസ്സാപി പാടിഹാരിയകരണം പടിക്ഖിപി. അഥ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ “അഹം, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ “കഥം കരിസ്സസീ”തി പുട്ഠോ ആഹ - “അഹം, ഭന്തേ, സിനേരുപബ്ബതരാജാനം ദന്തന്തരേ ഠപേത്വാ മാസസാസപബീജം വിയ ഖാദിസ്സാമീ”തി. “അഞ്ഞം കിം കരിസ്സസീ”തി? “ഇമം മഹാപഥവിം കടസാരകം വിയ സംവേല്ലിത്വാ അങ്ഗുലന്തരേ നിക്ഖിപിസ്സാമീ”തി. “അഞ്ഞം കിം കരിസ്സസീ”തി? “മഹാപഥവിം കുലാലചക്കം വിയ പരിവത്തേത്വാ മഹാജനം പഥവോജം ഖാദാപേസ്സാമീ”തി. “അഞ്ഞം കിം കരിസ്സസീ”തി? “വാമഹത്ഥേ പഥവിം കത്വാ ഇമേ സത്തേ ദക്ഖിണഹത്ഥേന അഞ്ഞസ്മിം ദീപേ ഠപേസ്സാമീ”തി. “അഞ്ഞം കിം കരിസ്സസീ”തി? “സിനേരും ഛത്തദണ്ഡം വിയ കത്വാ മഹാപഥവിം ഉക്ഖിപിത്വാ തസ്സുപരി ഠപേത്വാ ഛത്തഹത്ഥോ ഭിക്ഖു വിയ ഏകഹത്ഥേനാദായ ആകാസേ ചങ്കമിസ്സാമീ”തി. സത്ഥാ “ജാനാമി തേ ആനുഭാവ”ന്തി തസ്സപി പാടിഹാരിയകരണം നാനുജാനി. സോ “ജാനാതി മഞ്ഞേ സത്ഥാ മയാ ഉത്തരിതരം പാടിഹാരിയം കാതും സമത്ഥ”ന്തി ഏകമന്തം അട്ഠാസി.

അഥ നം സത്ഥാ “നായം മോഗ്ഗല്ലാനം തവത്ഥായ ബദ്ധോ ബാലാപുടോ. അഹഞ്ഹി അസമധുരോ, മമ ധുരം അഞ്ഞോ വഹിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. അനച്ഛരിയമേതം, യം ഇദാനി മമ ധുരം വഹിതും സമത്ഥോ നാമ ഭവേയ്യ. അഹേതുകതിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തകാലേപി മമ ധുരം അഞ്ഞോ വഹിതും സമത്ഥോ നാമ നാഹോസിയേവാ”തി വത്വാ “കദാ പന, ഭന്തേ”തി ഥേരേന പുട്ഠോ അതീതം ആഹരിത്വാ -

“യതോ യതോ ഗരു ധുരം, യതോ ഗമ്ഭീരവത്തനീ;
തദാസ്സു കണ്ഹം യുഞ്ജന്തി, സ്വാസ്സു തം വഹതേ ധുര”ന്തി. -

ഇദം **കണ്ഹഉസഭജാതകം** (ജാ॰ ൧.൧.൨൯) വിത്ഥാരേത്വാ പുന തമേവ വത്ഥും വിസേസേത്വാ ദസ്സേന്തോ -

“മനുഞ്ഞമേവ ഭാസേയ്യ, നാമനുഞ്ഞം കുദാചനം;
മനുഞ്ഞം ഭാസമാനസ്സ, ഗരും ഭാരം ഉദദ്ധരി;
ധനഞ്ച നം അലാഭേസി, തേന ചത്തമനോ അഹൂ”തി. -

ഇദം **നന്ദിവിസാലജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി. കഥേത്വാ ച പന സത്ഥാ രതനചങ്കമം അഭിരുഹി, പുരതോ ദ്വാദസയോജനികാ പരിസാ അഹോസി തഥാ പച്ഛതോ ച ഉത്തരതോ ച ദക്ഖിണതോ ച. ഉജുകം പന ചതുവീസതിയോജനികായ പരിസായ മജ്ഝേ ഭഗവാ യമകപാടിഹാരിയം അകാസി.

തം പാളിതോ താവ ഏവം വേദിതബ്ബം (പടി॰ മ॰ ൧.൧൧൬) - കതമം തഥാഗതസ്സ യമകപാടിഹാരിയേ ഞാണം? ഇധ തഥാഗതോ യമകപാടിഹാരിയം കരോതി അസാധാരണം സാവകേഹി, ഉപരിമകായതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ഹേട്ഠിമകായതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി . ഹേട്ഠിമകായതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ

പവത്തതി, ഉപരിമകായതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി. പുരത്ഥിമകായതോ, പച്ഛിമകായതോ; പച്ഛിമകായതോ, പുരത്ഥിമകായതോ; ദക്ഖിണഅക്ഖിതോ, വാമഅക്ഖിതോ; വാമഅക്ഖിതോ, ദക്ഖിണഅക്ഖിതോ; ദക്ഖിണകണ്ണസോതതോ, വാമകണ്ണസോതതോ; വാമകണ്ണസോതതോ, ദക്ഖിണകണ്ണസോതതോ; ദക്ഖിണനാസികാസോതതോ, വാമനാസികാസോതതോ; വാമനാസികാസോതതോ, ദക്ഖിണനാസികാസോതതോ; ദക്ഖിണഅംസകൂടതോ, വാമഅംസകൂടതോ; വാമഅംസകൂടതോ, ദക്ഖിണഅംസകൂടതോ; ദക്ഖിണഹത്ഥതോ, വാമഹത്ഥതോ; വാമഹത്ഥതോ, ദക്ഖിണഹത്ഥതോ; ദക്ഖിണപസ്സതോ, വാമപസ്സതോ; വാമപസ്സതോ, ദക്ഖിണപസ്സതോ; ദക്ഖിണപാദതോ, വാമപാദതോ; വാമപാദതോ, ദക്ഖിണപാദതോ; അങ്ഗുലങ്ഗുലേഹി, അങ്ഗുലന്തരികാഹി; അങ്ഗുലന്തരികാഹി, അങ്ഗുലങ്ഗുലേഹി; ഏകേകലോമകൂപതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ഏകേകലോമതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി. ഏകേകലോമതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ഏകേകലോമകൂപതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി ഛന്നം വണ്ണാനം നീലാനം പീതകാനം ലോഹിതകാനം ഓദാതാനം മഞ്ജേട്ഠാനം പഭസ്സരാനം. ഭഗവാ ചങ്കമതി, ബുദ്ധനിമ്മിതോ തിട്ഠതി വാ നിസീദതി വാ സേയ്യം വാ കപ്പേതി...പേ... നിമ്മിതോ സേയ്യം കപ്പേതി, ഭഗവാ ചങ്കമതി വാ തിട്ഠതി വാ നിസീദതി വാ. ഇദം തഥാഗതസ്സ യമകപാടിഹാരിയേ ഞാണന്തി.

ഇദം പന പാടിഹാരിയം ഭഗവാ തസ്മിം ചങ്കമേ ചങ്കമിത്വാ അകാസി. തസ്സ തേജോകസിണസമാപത്തിവസേന ഉപരിമകായതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, ആപോകസിണസമാപത്തിവസേന ഹേട്ഠിമകായതോ ഉദകധാരാ പവത്തതി. ന പന ഉദകധാരായ പവത്തനട്ഠാനതോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പവത്തതി, അഗ്ഗിക്ഖന്ധസ്സ പവത്തനട്ഠാനതോ ഉദകധാരാ പവത്തതീതി ദസ്സേതും "ഹേട്ഠിമകായതോ ഉപരിമകായതോ"തി വുത്തം. ഏസേവ നയോ സബ്ബപദേസു. അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പനേത്ഥ ഉദകധാരായ അസമ്മിസ്സോ അഹോസി, തഥാ ഉദകധാരാ അഗ്ഗിക്ഖന്ധേന. ഉഭയമ്പി കിര ചേതം യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഉഗ്ഗന്ത്വാ ചക്കവാളമുഖവട്ടിയം പതതി. "ഛന്നം വണ്ണാന"ന്തി വുത്താ പനസ്സ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ ഘടേഹി ആസിഞ്ചമാനം വിലീനസുവണ്ണം വിയ യന്തനാലികതോ നിക്ഖന്തസുവണ്ണരസധാരാ വിയ ച ഏകചക്കവാളഗബ്ഭതോ ഉഗ്ഗന്ത്വാ ബ്രഹ്മലോകം ആഹച്ച പടിനിവത്തിത്വാ ചക്കവാളമുഖവട്ടിമേവ ഗണ്ഹിംസു. ഏകചക്കവാളഗബ്ഭം വങ്കഗോപാനസികം വിയ ബോധിഘരം അഹോസി ഏകാലോകം.

തംദിവസം സത്ഥാ ചങ്കമിത്വാ പാടിഹാരിയം കരോന്തോ അന്തരന്തരാ മഹാജനസ്സ ധമ്മം കഥേസി. കഥേന്തോ ച ജനം നിരസ്സാസം അകത്വാ തസ്സ അസ്സാസവാരം ദേതി. തസ്മിം ഖണേ മഹാജനോ സാധുകാരം പവത്തേസി. തസ്സ സാധുകാരപവത്തനകാലേ സത്ഥാ താവമഹതിയാ പരിസായ ചിത്തം ഓലോകേന്തോ ഏകേകസ്സ സോളസന്നം ആകാരാനം വസേന ചിത്താചാരം അഞ്ഞാസി. ഏവം ലഹുകപരിവത്തം ബുദ്ധാനം ചിത്തം . യോ യോ യസ്മിഞ്ച ധമ്മേ യസ്മിഞ്ച പാടിഹീരേ പസന്നോ, തസ്സ തസ്സ അജ്ഝാസയവസേനേവ ധമ്മഞ്ച കഥേസി, പാടിഹീരഞ്ച അകാസി. ഏവം ധമ്മേ ദേസിയമാനേ പാടിഹീരേ ച കരിയമാനേ മഹാജനസ്സ ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. സത്ഥാ പന തസ്മിം സമാഗമേ അത്തനോ മനം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞം പഞ്ഹം പുച്ഛിതും സമത്ഥം അദിസ്വാ നിമ്മിതബുദ്ധം മാപേസി. തേന പുച്ഛിതം പഞ്ഹം സത്ഥാ വിസ്സജ്ജേസി, സത്ഥാരാ പുച്ഛിതം സോ വിസ്സജ്ജേസി. ഭഗവതോ ചങ്കമനകാലേ നിമ്മിതോ ഠാനാദീസു അഞ്ഞതരം കപ്പേസി, നിമ്മിതസ്സ ചങ്കമനകാലേ ഭഗവാ ഠാനാദീസു അഞ്ഞതരം കപ്പേസി. തമത്ഥം ദസ്സേതും "നിമ്മിതോ ചങ്കമതി വാ"തിആദി വുത്തം. ഏവം കരോന്തസ്സ സത്ഥു പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ ധമ്മകഥം സുത്വാ തസ്മിം സമാഗമേ വീസതിയാ പാണകോടീനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി.

സത്ഥാ പാടിഹീരം കരോന്തോവ "കത്ഥ നു ഖോ അതീതബുദ്ധാ ഇദം പാടിഹീരം കത്വാ വസ്സം ഉപേന്തീ"തി ആവജ്ജേത്വാ "താവതിംസഭവനേ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ മാതു അഭിധമ്മപിടകം ദേസേന്തീ"തി ദിസ്വാ ദക്ഖിണപാദം ഉക്ഖിപിത്വാ യുഗന്ധരമത്ഥകേ

ഠപേത്വാ ഇതരം പാദം ഉക്ഖിപിത്വാ സിനേരുമത്ഥകേ ഠപേസി. ഏവം അട്ഠസട്ഠിയോജനസതസഹസ്സട്ഠാനേ തയോ പദവാരാ അഹേസും, ദ്വേ പാദഛിദ്ദാനി. സത്ഥാ പാദം പസാരേത്വാ അക്കമീതി ന സല്ലക്ഖേതബ്ബം. തസ്സ ഹി പാദുക്ഖിപനകാലേയേവ പബ്ബതാ പാദമൂലം ആഗന്ത്വാ സമ്പടിച്ഛിംസു, സത്ഥാരാ അക്കമനകാലേ തേ പബ്ബതാ ഉട്ഠായ സകട്ഠാനേയേവ അട്ഠംസു. സക്കോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "പണ്ഡുകമ്ബലസിലായ മഞ്ഞേ സത്ഥാ ഇമം വസ്സാവാസം ഉപേസ്സതി, ബഹൂനഞ്ച ദേവതാനം ഉപകാരോ ഭവിസ്സതി, സത്ഥരി പനേത്ഥ വസ്സാവാസം ഉപഗതേ അഞ്ഞാ ദേവതാ ഹത്ഥമ്പി ഠപേതും ന സക്ഖിസ്സന്തി. അയം ഖോ പന പണ്ഡുകമ്ബലസിലാ ദീഘതോ സട്ഠിയോജനാ, വിത്ഥാരതോ പണ്ണാസയോജനാ, പുഥുലതോ പന്നരസയോജനാ, സത്ഥരി നിസിന്നേപി തുച്ഛം ഭവിസ്സതീ"തി. സത്ഥാ തസ്സ അജ്ഝാസയം വിദിത്വാ അത്തനോ സങ്ഘാടിം സിലാസനം പടിച്ഛാദയമാനം ഖിപി. സക്കോ ചിന്തേസി - "ചീവരം താവ പടിച്ഛാദയമാനം ഖിപി, സയം പന പരിത്തകേ ഠാനേ നിസീദിസ്സതീ"തി. സത്ഥാ തസ്സ അജ്ഝാസയം വിദിത്വാ നീചപീഠകം മഹാപംസുകൂലികോ വിയ പണ്ഡുകമ്ബലസിലം അന്തോചീവരഭോഗേയേവ കത്വാ നിസീദി. മഹാജനോപി തംഖണഞ്ഞേവ സത്ഥാരം ഓലോകേന്തോ നാദ്ദസ, ചന്ദസ്സ അത്ഥങ്ഗമിതകാലോ വിയ സൂരിയസ്സ ച അത്ഥങ്ഗമിതകാലോ വിയ അഹോസി. മഹാജനോ -

"ഗതോ നു ചിത്തകൂടം വാ, കേലാസം വാ യുഗന്ധരം;
ന നോ ദക്ഖേമു സമ്ബുദ്ധം, ലോകജേട്ഠം നരാസഭ"ന്തി. -

ഇമം ഗാഥം വദന്തോ പരിദേവി. അപരേ "സത്ഥാ നാമ പവിവേകരതോ, സോ 'ഏവരൂപായ മേ പരിസായ ഏവരൂപം പാടിഹീരം കത'ന്തി ലജ്ജായ അഞ്ഞം രട്ഠം വാ ജനപദം വാ ഗതോ ഭവിസ്സതി, ന ദാനി തം ദക്ഖിസ്സാമാ"തി പരിദേവന്താ ഇമം ഗാഥമാഹംസു -

"പവിവേകരതോ ധീരോ, നിമം ലോകം പുനേഹിതി;
ന നോ ദക്ഖേമു സമ്ബുദ്ധം, ലോകജേട്ഠം നരാസഭ"ന്തി.

തേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം പുച്ഛിംസു - "കഹം, ഭന്തേ, സത്ഥാ"തി? സോ സയം ജാനന്തോപി "പരേസമ്പി ഗുണാ പാകടാ ഹോന്തൂ"തി അജ്ഝാസയേന "അനുരുദ്ധം പുച്ഛഥാ"തി ആഹ. തേ ഥേരം തഥാ പുച്ഛിംസു - "കഹം, ഭന്തേ, സത്ഥാ"തി? താവതിംസഭവനേ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ മാതു അഭിധമ്മപിടകം ദേസേതും ഗതോതി. "കദാ ആഗമിസ്സതി, ഭന്തേ"തി? "തയോ മാസേ അഭിധമ്മപിടകം ദേസേത്വാ മഹാപവാരണദിവസേ"തി. തേ "സത്ഥാരം അദിസ്വാ ന ഗമിസ്സാമാ"തി തത്ഥേവ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിംസു. ആകാസമേവ കിര നേസം ഛദനം അഹോസി.തായ ച മഹതിയാ പരിസായ സരീരനിഘംസോ നാമ ന പഞ്ഞായി, പഥവീ വിവരം അദാസി, സബ്ബത്ഥ പരിസുദ്ധമേവ ഭൂമിതലം അഹോസി.

സത്ഥാ പഠമമേവ മോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം അവോച - "മോഗ്ഗല്ലാന, ത്വം ഏതിസ്സായ പരിസായ ധമ്മം ദേസേയ്യാസി, ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികോ ആഹാരം ദസ്സതീ"തി. തസ്മാ തം തേമാസം ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികോവ തസ്സാ പരിസായ യാപനം യാഗുഭത്തം ഖാദനീയം തമ്ബുലതേലഗന്ധമാലാപിലന്ധനാനി ച അദാസി. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ധമ്മം ദേസേസി, പാടിഹാരിയദസ്സനത്ഥം ആഗതാഗതേഹി പുട്ഠപഞ്ഹേ ച വിസ്സജ്ജേസി. സത്ഥാരമ്പി മാതു അഭിധമ്മദേസനത്ഥം പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം വസ്സം ഉപഗതം ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ പരിവാരയിംസു. തേന വുത്തം -

"താവതിംസേ യദാ ബുദ്ധോ, സിലായം പണ്ഡുകമ്ബലേ;
പാരിച്ഛത്തകമൂലമ്ഹി, വിഹാസി പുരിസുത്തമോ.

"ദസസു ലോകധാതൂസു, സന്നിപതിത്വാന ദേവതാ;

പയിരുപാസന്തി സമ്ബുദ്ധം, വസന്തം നാഗമുദ്ധനി.

“ന കോചി ദേവോ വണ്ണേന, സമ്ബുദ്ധസ്സ വിരോചതി;
സബ്ബേ ദേവേ അതിക്കമ്മ, സമ്ബുദ്ധോവ വിരോചതീ”തി. (പേ॰ വ॰ ൧൫൭-൧൫൯);

ഏവം സബ്ബാ ദേവതാ അത്തനോ സരീരപ്പഭായ അഭിഭവിത്വാ നിസിന്നസ്സ പനസ്സ മാതാ തുസിതവിമാനതോ ആഗന്ത്വാ ദക്ഖിണപസ്സേ നിസീദി. ഇന്ദകോപി ദേവപുത്തോ ആഗന്ത്വാ ദക്ഖിണപസ്സേയേവ നിസീദി, അങ്കുരോ വാമപസ്സേ നിസീദി. സോ മഹേസക്ഖാസു ദേവതാസു സന്നിപതന്തീസു അപഗന്ത്വാ ദ്വാദസയോജനികേ ഠാനേ ഓകാസം ലഭി, ഇന്ദകോ തത്ഥേവ നിസീദി. സത്ഥാ തേ ഉഭോപി ഓലോകേത്വാ അത്തനോ സാസനേ ദക്ഖിണേയ്യപുഗ്ഗലാനം ദിന്നദാനസ്സ മഹപ്ഫലഭാവം ഞാപേതുകാമോ ഏവമാഹ - “അങ്കുര, തയാ ദീഘമന്തരേ ദസവസ്സസഹസ്സപരിമാണകാലേ ദ്വാദസയോജനികം ഉദ്ധനപന്തിം കത്വാ മഹാദാനം ദിന്നം, ഇദാനി മമ സമാഗമം ആഗന്ത്വാ ദ്വാദസയോജനികേ ഠാനേ ഓകാസം ലഭി, കിം നു ഖോ ഏത്ഥ കാരണ”ന്തി? വുത്തമ്പി ചേതം -

“ഓലോകേത്വാന സമ്ബുദ്ധോ, അങ്കുരഞ്ചാപി ഇന്ദകം;
ദക്ഖിണേയ്യം സമ്ഭാവേന്തോ, ഇദം വചനമബ്രവി.

“മഹാദാനം തയാ ദിന്നം, അങ്കുര ദീഘമന്തരേ;
അതിദൂരേ നിസിന്നോസി, ആഗച്ഛ മമ സന്തികേ”തി. (പേ॰ വ॰ ൧൬൫-൧൬൬);

സോ സദ്ധോ പഥവീതലം പാപുണി. സബ്ബാപി നം സാ പരിസാ അസ്സോസി. ഏവം വുത്തേ -

“ചോദിതോ ഭാവിതത്തേന, അങ്കുരോ ഏതമബ്രവി;
കിം മയ്ഹം തേന ദാനേന, ദക്ഖിണേയ്യേന സുഞ്ഞതം.

“അയം സോ ഇന്ദകോ യക്ഖോ, ദജ്ജാ ദാനം പരിത്തകം;
അതിരോചതി അമ്ഹേഹി, ചന്ദോ താരാഗണേ യഥാ”തി. (പേ॰ വ॰ ൧൬൧-൧൬൮);

തത്ഥ **ദജ്ജാ**തി ദത്വാ. ഏവം വുത്തേ സത്ഥാ ഇന്ദകം ആഹ - “ഇന്ദക, ത്വം മമ ദക്ഖിണപസ്സേ നിസിന്നോ, കസ്മാ അനപഗന്ത്വാവ നിസീദസീ”തി? സോ “അഹം, ഭന്തേ, സുഖേത്തേ അപ്പകബീജം വപനകസ്സകോ വിയ ദക്ഖിണേയ്യസമ്പദം അലത്ഥ”ന്തി ദക്ഖിണേയ്യം പഭാവേന്തോ ആഹ -

“ഉജ്ജങ്ഗലേ യഥാ ഖേത്തേ, ബീജം ബഹുമ്പി രോപിതം;
ന ഫലം വിപുലം ഹോതി, നപി തോസേതി കസ്സകം.

“തഥേവ ദാനം ബഹുകം, ദുസ്സീലേസു പതിട്ഠിതം;
ന ഫലം വിപുലം ഹോതി, നപി തോസേതി ദായകം.

“യഥാപി ഭദ്ദകേ ഖേത്തേ, ബീജം അപ്പമ്പി രോപിതം;
സമ്മാ ധാരം പവേച്ഛന്തേ, ഫലം തോസേതി കസ്സകം.

“തഥേവ സീലവന്തേസു, ഗുണവന്തേസു താദിസു;
അപ്പകമ്പി കതം കാരം, പുഞ്ഞം ഹോതി മഹപ്ഫല”ന്തി. (പേ॰ വ॰ ൧൬൩-൧൬൨);

കിം പനേതസ്സ പുബ്ബകമ്മന്തി? സോ കിര അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ അന്തോഗാമം പിണ്ഡായ പവിട്ഠസ്സ അത്തനോ ആഭതം കടച്ഛുഭിക്ഖം ദാപേസി. തദാ തസ്സ പുഞ്ഞം അങ്കുരേന ദസവസ്സസഹസ്സാനി ദ്വാദസയോജനികം ഉദ്ധനപന്തിം കത്വാ ദിന്നദാനതോ മഹപ്ഫലതരം ജാതം. തസ്മാ ഏവമാഹ.

ഏവം വുത്തേ സത്ഥാ, "അങ്കുര, ദാനം നാമ വിചേയ്യ ദാതും വട്ടതി, ഏവം തം സുഖേത്തേസു വുത്തബീജം വിയ മഹപ്ഫലം ഹോതി. ത്വം പന ന തഥാ അകാസി, തേന തേ ദാനം മഹപ്ഫലം ന ജാത"ന്തി ഇമമത്ഥം വിഭാവേന്തോ -

"വിചേയ്യ ദാനം ദാതബ്ബം, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം...പേ....

"വിചേയ്യ ദാനം സുഗതപ്പസത്ഥം,
യേ ദക്ഖിണേയ്യാ ഇധ ജീവലോകേ;
ഏതേസു ദിന്നാനി മഹപ്ഫലാനി,
ബീജാനി വുത്താനി യഥാ സുഖേത്തേ"തി. (പേ॰ വ॰ ൩൨൯-൩൩൦) -

വത്വാ ഉത്തരിമ്പി ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

"തിണദോസാനി ഖേത്താനി, രാഗദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വീതരാഗേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫലം.

"തിണദോസാനി ഖേത്താനി, ദോസദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വീതദോസേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫലം.

"തിണദോസാനി ഖേത്താനി, മോഹദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വീതമോഹേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫലം.

"തിണദോസാനി ഖേത്താനി, ഇച്ഛാദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വിഗതിച്ഛേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫല"ന്തി.

ദേസനാവസാനേ അങ്കുരോ ച ഇന്ദകോ ച സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അഥ സത്ഥാ ദേവപരിസായ മജ്ഝേ നിസിന്നോ മാതരം ആരബ്ഭ "കുസലാ ധമ്മാ, അകുസലാ ധമ്മാ, അബ്യാകതാ ധമ്മാ"തി അഭിധമ്മപിടകം പട്ഠപേസി. ഏവം തയോ മാസേ നിരന്തരം അഭിധമ്മപിടകം കഥേസി. കഥേന്തോ പന ഭിക്ഖാചാരവേലായ "യാവ മമാഗമനാ ഏത്തകം നാമ ധമ്മം ദേസേതൂ"തി നിമ്മിതബുദ്ധം മാപേത്വാ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ നാഗലതാദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ അനോതത്തദഹേ മുഖം ധോവിത്വാ ഉത്തരകുരുതോ പിണ്ഡപാതം ആഹരിത്വാ മഹാസാലമാളകേ നിസിന്നോ ഭത്തകിച്ചം അകാസി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ സത്ഥു വത്തം കരോതി. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ, "സാരിപുത്ത , അജ്ജ മയാ ഏത്തകോ നാമ ധമ്മോ ഭാസിതോ, ത്വം അത്തനോ അന്തേവാസികാനം ഭിക്ഖൂനം വാചേഹീ"തി ഥേരസ്സ കഥേസി. യമകപാടിഹീരേ കിര പസീദിത്വാ പഞ്ചസതാ കുലപുത്താ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിംസു. തേ സന്ധായ ഥേരം ഏവമാഹ. വത്വാ ച പന ദേവലോകം ഗന്ത്വാ നിമ്മിതബുദ്ധേന ദേസിതട്ഠാനതോ പട്ഠായ സയം ധമ്മം ദേസേസി. ഥേരോപി ഗന്ത്വാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ധമ്മം ദേസേസി. തേ സത്ഥരി ദേവലോകേ വിഹരന്തേയേവ സത്തപകരണികാ അഹേസും.

തേ കിര കസ്സപബുദ്ധകാലേ ഖുദ്ദകവഗ്ഗുലിയോ ഹുത്വാ ഏകസ്മിം പബ്ഭാരേ ഓലമ്ബന്താ ദ്വിന്നം ഥേരാനം ചങ്കമിത്വാ അഭിധമ്മം സജ്ഝായന്താനം സദ്ദം സുത്വാ സരേ നിമിത്തം അഗ്ഗഹേസും. തേ "ഇമേ ഖന്ധാ നാമ, ഇമാ ധാതുയോ നാമാ"തി

അജാനിത്വാ സരേ നിമിത്തഗഹണമത്തേനേവ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ, ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ തതോ ചവിത്വാ സാവത്ഥിയം കുലഘരേസു നിബ്ബത്താ. യമകപാടിഹീരേ ഉപ്പന്നപസാദാ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ സബ്ബപഠമം സത്തപകരണികാ അഹേസും. സത്ഥാപി തേനേവ നീഹാരേന തം തേമാസം അഭിധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാവസാനേ അസീതികോടിസഹസ്സാനം ദേവതാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി, മഹാമായാപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

സാപി ഖോ ഛത്തിംസയോജനപരിമണ്ഡലാ പരിസാ "ഇദാനി സത്തമേ ദിവസേ മഹാപവാരണാ ഭവിസ്സതീ"തി മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "ഭന്തേ സത്ഥു, ഓരോഹണദിവസം സഞ്ഞാതും വട്ടതി, ന ഹി മയം സത്ഥാരം അദിസ്വാ ഗമിസ്സാമാ"തി. ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തം കഥം സുത്വാ "സാധാവുസോ"തി വത്വാ തത്ഥേവ പഥവിയം നിമുഗ്ഗോ സിനേരുപാദം ഗന്ത്വാ "മം അഭിരുഹന്തം പരിസാ പസ്സതൂ"തി അധിട്ഠായ മണിരതനേന ആവുതം പണ്ഡുകമ്ബലസുത്തം വിയ പഞ്ഞായമാനരൂപോവ സിനേരുമജ്ഝേന അഭിരുഹി. മനുസ്സാപി നം "ഏകയോജനം അഭിരുള്ഹോ, ദ്വിയോജനം അഭിരുള്ഹോ"തി ഓലോകയിംസു. ഥേരോപി സത്ഥു പാദേ സീസേന ഉക്ഖിപന്തോ വിയ അഭിരുഹിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - "ഭന്തേ, പരിസാ തുമ്ഹേ ദിസ്വാവ ഗന്തുകാമാ, കദാ ഓരോഹിസ്സഥാ"തി. "കഹം പന തേ, മോഗ്ഗല്ലാന, ജേട്ഠഭാതികോ സാരിപുത്തോ"തി. "ഭന്തേ, സങ്കസ്സനഗരേ വസ്സം ഉപഗതോ"തി. മോഗ്ഗല്ലാന, അഹം ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ മഹാപവാരണായ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ ഓതരിസ്സാമി, മം ദട്ഠുകാമാ തത്ഥ ആഗച്ഛന്തു, സാവത്ഥിതോ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരം തിംസയോജനാനി, ഏത്തകേ മഗ്ഗേ കസ്സചി പാഥേയ്യകിച്ചം നത്ഥി, ഉപോസഥികാ ഹുത്വാ ധുരവിഹാരം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ഗച്ഛന്താ വിയ ആഗച്ഛേയ്യാഥാതി തേസം ആരോചേയ്യാസീതി. ഥേരോ "സാധു, ഭന്തേ"തി ഗന്ത്വാ തഥാ ആരോചേസി.

സത്ഥാ വുട്ഠവസ്സോ പവാരേത്വാ സക്കസ്സ ആരോചേസി - "മഹാരാജ, മനുസ്സപഥം ഗമിസ്സാമീ"തി . സക്കോ സുവണ്ണമയം മണിമയം രജതമയന്തി തീണി സോപാനാനി മാപേസി. തേസം പാദാ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ പതിട്ഠഹിംസു, സീസാനി സിനേരുമുദ്ധനി. തേസു ദക്ഖിണപസ്സേ സുവണ്ണമയം സോപാനം ദേവതാനം അഹോസി, വാമപസ്സേ രജതമയം സോപാനം മഹാബ്രഹ്മാനം അഹോസി, മജ്ഝേ മണിമയം സോപാനം തഥാഗതസ്സ അഹോസി. സത്ഥാപി സിനേരുമുദ്ധനി ഠത്വാ ദേവോരോഹണസമയേ യമകപാടിഹാരിയം കത്വാ ഉദ്ധം ഓലോകേസി, യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകങ്ഗണാ അഹേസും. അധോ ഓലോകേസി, യാവ അവീചിതോ ഏകങ്ഗണം അഹോസി. ദിസാവിദിസാ ഓലോകേസി, അനേകാനി ചക്കവാളസതസഹസ്സാനി ഏകങ്ഗണാനി അഹേസും. ദേവാ മനുസ്സേ പസ്സിംസു, മനുസ്സാപി ദേവേ പസ്സിംസു, സബ്ബേ സമ്മുഖാവ പസ്സിംസു.

ഭഗവാ ഛബ്ബണ്ണരംസിയോ വിസ്സജ്ജേസി. തം ദിവസം ബുദ്ധസിരിം ഓലോകേത്വാ ഛത്തിംസയോജന പരിമണ്ഡലായ പരിസായ ഏകോപി ബുദ്ധഭാവം അപത്ഥേന്തോ നാമ നത്ഥി. സുവണ്ണസോപാനേന ദേവാ ഓതരിംസു, രജതസോപാനേന മഹാബ്രഹ്മാനോ ഓതരിംസു, മണിസോപാനേന സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഓതരി. പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ബേലുവപണ്ഡുവീണം ആദായ ദക്ഖിണപസ്സേ ഠത്വാ സത്ഥു ഗന്ധബ്ബമധുരദിബ്ബവീണായ സദ്ദേന പൂജം കരോന്തോ ഓതരി, മാതലി, സങ്ഗാഹകോ വാമപസ്സേ ഠത്വാ ദിബ്ബഗന്ധമാലാപുപ്ഫം ഗഹേത്വാ നമസ്സമാനോ പൂജം കത്വാ ഓതരി, മഹാബ്രഹ്മാ ഛത്തം ധാരേസി, സുയാമോ വാലബീജനിം ധാരേസി. സത്ഥാ ഇമിനാ പരിവാരേന സദ്ധിം ഓതരിത്വാ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ പതിട്ഠഹി. സാരിപുത്തത്ഥേരോപി ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ യസ്മാ സാരിപുത്തത്ഥേരേന തഥാരൂപായ ബുദ്ധസിരിയാ ഓതരന്തോ സത്ഥാ ഇതോ പുബ്ബേ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, തസ്മാ -

"ന മേ ദിട്ഠോ ഇതോ പുബ്ബേ, ന സുതോ ഉദ കസ്സചി;

ഏവം വഗ്ഗുവദോ സത്ഥാ, തുസിതാ ഗണിമാഗതോ''തി. (സു॰ നി॰ ൯൬൧; മഹാനി॰ ൧൯൦) -

ആദീഹി അത്തനോ തുട്ഠിം പകാസേത്വാ, ''ഭന്തേ, അജ്ജ സബ്ബേപി ദേവമനുസ്സാ തുമ്ഹാകം പിഹയന്തി, പത്ഥേന്തീ''തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ, ''സാരിപുത്ത, ഏവരൂപേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതാ ബുദ്ധാ ദേവമനുസ്സാനം പിയാ ഹോന്തിയേവാ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൮൧. ''യേ ഝാനപസുതാ ധീരാ, നേക്ഖമ്മൂപസമേ രതാ;
ദേവാപി തേസം പിഹയന്തി, സമ്ബുദ്ധാനം സതീമത''ന്തി.

തത്ഥ **യേ ഝാനപസുതാ**തി ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനം ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനന്തി ഇമേസു ദ്വീസു ഝാനേസു ആവജ്ജനസമാപജ്ജനഅധിട്ഠാനവുട്ഠാനപച്ചവേക്ഖണേഹി യുത്തപ്പയുത്താ. **നേക്ഖമ്മൂപസമേ രതാ**തി ഏത്ഥ പബ്ബജ്ജാ നേക്ഖമ്മന്തി ന ഗഹേതബ്ബാ, കിലേസവൂപസമനിബ്ബാനരതിം പന സന്ധായേതം വുത്തം. **ദേവാപീ**തി ദേവാപി മനുസ്സാപി തേസം പിഹയന്തി പത്ഥേന്തി. **സതീമത**ന്തി ഏവരൂപഗുണാനം തേസം സതിയാ സമന്നാഗതാനം സമ്ബുദ്ധാനം. ''അഹോ വത മയം ബുദ്ധാ ഭവേയ്യാമാ''തി ബുദ്ധഭാവം ഇച്ഛമാനാ പിഹയന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തിംസമത്താനം പാണകോടീനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി, ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികാ പഞ്ചസതഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു.

സബ്ബബുദ്ധാനം കിര അവിജഹിതമേവ യമകപാടിഹീരം കത്വാ ദേവലോകേ വസ്സം വസിത്വാ സങ്കസ്സനഗരദ്വാരേ ഓതരണം. തത്ഥ പന ദക്ഖിണപാദസ്സ പതിട്ഠിതട്ഠാനം അചലചേതിയട്ഠാനം നാമ ഹോതി. സത്ഥാ തത്ഥ ഠത്വാ പുഥുജ്ജനാദീനം വിസയേ പഞ്ഹം പുച്ഛി, പുഥുജ്ജനാ അത്തനോ വിസയേ പഞ്ഹേ വിസ്സജ്ജേത്വാ സോതാപന്നവിസയേ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേതും നാസക്ഖിംസു. തഥാ സകദാഗാമിആദീനം വിസയേ സോതാപന്നാദയോ, മഹാമോഗ്ഗല്ലാനവിസയേ സേസമഹാസാവകാ, സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ വിസയേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ, ബുദ്ധവിസയേ ച സാരിപുത്തോപി വിസ്സജ്ജേതും നാസക്ഖിയേവ. സോ പാചീനദിസം ആദിം കത്വാ സബ്ബദിസാ ഓലോകേസി, സബ്ബത്ഥ ഏകങ്ഗണമേവ അഹോസി. അട്ഠസു ദിസാസു ദേവമനുസ്സാ ഉദ്ധം യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഹേട്ഠാ ഭൂമട്ഠാ ച യക്ഖനാഗസുപണ്ണാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ, ''ഭന്തേ, ഇധ തസ്സ പഞ്ഹസ്സ വിസ്സജ്ജേതാ നത്ഥി, ഏത്ഥേവ ഉപധാരേഥാ''തി ആഹംസു. സത്ഥാ സാരിപുത്തോ കിലമതി. കിഞ്ചാപി ഹേസ -

''യേ ച സങ്ഖാതധമ്മാസേ, യേ ച സേഖാ പുഥൂ ഇധ;
തേസം മേ നിപകോ ഇരിയം, പുട്ഠോ പബ്രൂഹി മാരിസാ''തി. (സു॰ നി॰ ൧൦൩൮; ചൂളനി॰ അജിതമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൭) -

ഇമം ബുദ്ധവിസയേ പുട്ഠപഞ്ഹം സുത്വാ 'സത്ഥാ മം സേഖാസേഖാനം ആഗമനപടിപദം പുച്ഛതീ'തി പഞ്ഹേ നിക്കങ്ഖോ, ഖന്ധാദീസു പന കതരേന നു ഖോ മുഖേന ഇമം പടിപദം കഥേന്തോ 'അഹം സത്ഥു അജ്ഝാസയം ഗണ്ഹിതും ന സക്ഖിസ്സാമീ'തി മമ അജ്ഝാസയേ കങ്ഖതി, സോ മയാ നയേ അദിന്നേ കഥേതും ന സക്ഖിസ്സതി, നയമസ്സ ദസ്സാമീതി നയം ദസ്സേന്തോ ''ഭൂതമിദം, സാരിപുത്ത, സമനുപസ്സസീ''തി ആഹ. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി ''സാരിപുത്തോ മമ അജ്ഝാസയം ഗഹേത്വാ കഥേന്തോ ഖന്ധവസേന കഥേസ്സതീ''തി. ഥേരസ്സ സഹ നയദാനേന സോ പഞ്ഹോ നയസതേന നയസഹസ്സേന നയസതസഹസ്സേന ഉപട്ഠാസി. സോ സത്ഥാരാ ദിന്നനയേ ഠത്വാ തം പഞ്ഹം കഥേസി. ഠപേത്വാ കിര സമ്മാസമ്ബുദ്ധം അഞ്ഞോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ പഞ്ഞം പാപുണിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി. തേനേവ കിര ഥേരോ സത്ഥു പുരതോ ഠത്വാ സീഹനാദം നദി - ''അഹം, ഭന്തേ, സകലകപ്പമ്പി ദേവേ വുട്ഠേ 'ഏത്തകാനി ബിന്ദൂനി മഹാസമുദ്ദേ പതിതാനി, ഏത്തകാനി ഭൂമിയം, ഏത്തകാനി

പബ്ബതേ’തി ഗണേത്വാ ലേഖം ആരോപേതും സമത്ഥോ”തി. സത്ഥാപി നം “ജാനാമി, സാരിപുത്ത, ഗണേതും സമത്ഥഭാവ”ന്തി ആഹ. തസ്സ ആയസ്മതോ പഞ്ഞായ ഉപമാ നാമ നത്ഥി. തേനേവാഹ -

“ഗങ്ഗായ വാലുകാ ഖീയേ, ഉദകം ഖീയേ മഹണ്ണവേ;
മഹിയാ മത്തികാ ഖീയേ, ന ഖീയേ മമ ബുദ്ധിയാ”തി.

ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ ഹി, ഭന്തേ, ബുദ്ധിസമ്പന്നലോകനാഥ, മയാ ഏകസ്മിം പഞ്ഹേ വിസ്സജ്ജിതേ ഏകം വാ വാലുകം ഏകം വാ ഉദകബിന്ദും ഏകം വാ പംസുഖണ്ഡം അഖിപിത്വാ പഞ്ഹാനം സതേന വാ സഹസ്സേനവാ സതസഹസ്സേന വാ വിസ്സജ്ജിതേ ഗങ്ഗായ വാലുകാദീസു ഏകേകം ഏകമന്തേ ഖിപേയ്യ, ഖിപ്പതരം ഗങ്ഗാദീസു വാലുകാദയോ പരിക്ഖയം ഗച്ഛേയ്യും, ന ത്വേവ മമ പഞ്ഹാനം വിസ്സജ്ജനന്തി. ഏവം മഹാപഞ്ഞോപി ഹി ഭിക്ഖു ബുദ്ധവിസയേ പഞ്ഹസ്സ അന്തം വാ കോടിം വാ അദിസ്വാ സത്ഥാരാ ദിന്നനയേ ഠത്വാവ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേസി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - “യം പഞ്ഹം പുട്ഠോ സബ്ബോപി ജനോ കഥേതും ന സക്ഖി, തം ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തോ ഏകകോവ കഥേസീ”തി. സത്ഥാ തം കഥം സുത്വാ “ന ഇദാനേവ സാരിപുത്തോ യം പഞ്ഹം മഹാജനോ വിസ്സജ്ജേതും നാസക്ഖി , തം വിസ്സജ്ജേസി, പുബ്ബേപി അനേന വിസ്സജ്ജിതോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരിത്വാ -

“പരോസഹസ്സമ്പി സമാഗതാനം,
കന്ദേയ്യും തേ വസ്സസതം അപഞ്ഞാ;
ഏകോവ സേയ്യോ പുരിസോ സപഞ്ഞോ,
യോ ഭാസിതസ്സ വിജാനാതി അത്ഥ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൯൯) -

ഇമം ജാതകം വിത്ഥാരേന കഥേസീതി.

ദേവോരോഹണവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ഏരകപത്തനാഗരാജവത്ഥു

കിച്ഛോ മനുസ്സപടിലാഭോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ബാരാണസിയം ഉപനിസ്സായ സത്തസിരീസകരുക്ഖമൂലേ വിഹരന്തോ ഏരകപത്തം നാമ നാഗരാജം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര പുബ്ബേ കസ്സപബുദ്ധസാസനേ ദഹരഭിക്ഖു ഹുത്വാ ഗങ്ഗായ നാവം അഭിരുയ്ഹ ഗച്ഛന്തോ ഏകസ്മിം ഏരകഗുമ്ബേ ഏരകപത്തം ഗഹേത്വാ നാവായ വേഗസാ ഗച്ഛമാനായപി ന മുഞ്ചി, ഏരകപത്തം ഛിജ്ജിത്വാ ഗതം. സോ “അപ്പമത്തകം ഏത”ന്തി ആപത്തിം അദേസേത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി അരഞ്ഞേ സമണധമ്മം കത്വാപി മരണകാലേ ഏരകപത്തേന ഗീവായ ഗഹിതോ വിയ ആപത്തിം ദേസേതുകാമോപി അഞ്ഞം ഭിക്ഖും അപസ്സമാനോ “അപരിസുദ്ധം മേ സീല”ന്തി ഉപ്പന്നവിപ്പടിസാരോ തതോ ചവിത്വാ ഏകരുക്ഖദോണികനാവപ്പമാണോ നാഗരാജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, **ഏരകപത്തോ**ത്വേവസ്സ നാമം അഹോസി. സോ നിബ്ബത്തക്ഖണേയേവ അത്തഭാവം ഓലോകേത്വാ “ഏത്തകം നാമ കാലം സമണധമ്മം കത്വാ അഹേതുകയോനിയം മണ്ഡൂകഭക്ഖട്ഠാനേ നിബ്ബത്തോമ്ഹീ”തി വിപ്പടിസാരീ അഹോസി. സോ അപരഭാഗേ ഏകം ധീതരം ലഭിത്വാ മജ്ഝേ ഗങ്ഗായ ഉദകപിട്ഠേ മഹന്തം ഫലം ഉക്ഖിപിത്വാ ധീതരം തസ്മിം ഠപേത്വാ നച്ചാപേത്വാ ഗായാപേസി. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - “അദ്ധാ അഹം ഇധ ഇമിനാ ഉപായേന ബുദ്ധേ ഉപ്പന്നേ തസ്സ ഉപ്പന്നഭാവം സുണിസ്സാമീ”തി. യോ മേ ഗീതസ്സ പടിഗീതം ആഹരതി , തസ്സ മഹന്തേന നാഗഭവനേന സദ്ധിം ധീതരം ദസ്സാമീതി അന്വദ്ധമാസം ഉപോസഥദിവസേ തം ധീതരം ഫണേ ഠപേസി. സാ തത്ഥ ഠിതാ നച്ചന്തീ -

“കിംസു അധിപ്പതീ രാജാ, കിംസു രാജാ രജ്ജിസ്സരോ;
കഥംസു വിരജോ ഹോതി, കഥം ബാലോതി വുച്ചതീ”തി. -

ഇമം ഗീതം ഗായതി.

സകലജമ്ബുദീപവാസിനോ “നാഗമാണവികം ഗണ്ഹിസ്സാമാ”തി ഗന്ത്വാ അത്തനോ അത്തനോ പഞ്ഞാബലേന പടിഗീതം കത്വാ ഗായന്തി. സാ തം പടിക്ഖിപതി. തസ്സാ അന്വഡ്ഢമാസം ഫണേ ഠത്വാ ഏവം ഗായന്തിയാവ ഏകം ബുദ്ധന്തരം വീതിവത്തം. അഥ അമ്ഹാകം സത്ഥാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഏകദിവസം പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ ഏരകപത്തം ആദിം കത്വാ ഉത്തരമാണവം നാമ അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പവിട്ഠം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി ആവജ്ജേന്തോ “അജ്ജ ഏരകപത്തസ്സ ധീതരം ഫണേ ഠപേത്വാ നച്ചാപനദിവസോ, അയം ഉത്തരമാണവോ മയാ ദിന്നം പടിഗീതം ഗണ്ഹന്തോവ സോതാപന്നോ ഹുത്വാ തം ആദായ നാഗരാജസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സതി. സോ തം സുത്വാ ‘ബുദ്ധോ ഉപ്പന്നോ’തി ഞത്വാ മമ സന്തികം ആഗമിസ്സതി, അഹം തസ്മിം ആഗതേ മഹാസമാഗമേ ഗാഥം കഥേസ്സാമി, ഗാഥാപരിയോസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ ഭവിസ്സതീ”തി അദ്ദസ. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ സത്ത സിരീസകരുക്ഖാ അത്ഥി, തേസു ഏകസ്സ മൂലേ നിസീദി. ജമ്ബുദീപവാസിനോ ഗീതപടിഗീതം ആദായ സന്നിപതിംസു. സത്ഥാ അവിദൂരേ ഠാനേ ഗച്ഛന്തം ഉത്തരമാണവം ദിസ്വാ “ഏഹി, ഉത്തരാ”തി ആഹ. “കിം, ഭന്തേ”തി? “ഇതോ താവ ഏഹീ”തി. അഥ നം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നം ആഹ “കഹം ഗച്ഛസീ”തി? “ഏരകപത്തസ്സ ധീതു ഗായനട്ഠാന”ന്തി. “ജാനാസി പന ഗീതപടിഗീത”ന്തി? “ജാനാമി, ഭന്തേ”തി. “വദേഹി താവ ന”ന്തി? അഥ നം അത്തനോ ജാനനനിയാമേനേവ വദന്തം “ന ഉത്തരം ഏതം പടിഗീതം, അഹം തേ പടിഗീതം ദസ്സാമി, ആദായ നം ഗമിസ്സസീ”തി. “സാധു, ഭന്തേ”തി. അഥ നം സത്ഥാ, ഉത്തര, ത്വം നാഗമാണവികായ ഗീതകാലേ -

“ഛദ്വാരാധിപ്പതീ രാജാ, രജ്ജമാനോ രജ്ജിസ്സരോ;
അരജ്ജം വിരജോ ഹോതി, രജ്ജം ബാലോതി വുച്ചതീ”തി. -

ഇമം പടിഗീതം ഗായേയ്യാസീതി ആഹ.

മാണവികായ ഗീതസ്സ അത്ഥോ - **കിംസു അധിപ്പതീ രാജാ**തി കിം അധിപ്പതി രാജാ നാമ ഹോതി? **കിംസു രാജാ രജ്ജിസ്സരോ**തി കഥം പന രാജാ രജ്ജിസ്സരോ നാമ ഹോതി? **കഥംസു വിരജോ ഹോതീ**തി കഥം നു ഖോ സോ രാജാ വിരജോ നാമ ഹോതീതി?

പടിഗീതസ്സ പന അത്ഥോ - **ഛദ്വാരാധിപ്പതീ രാജാ**തി യോ ഛന്നം ദ്വാരാനം അധിപ്പതി, ഏകദ്വാരേപി രൂപാദീഹി അനഭിഭൂതോ, അയം രാജാ നാമ. **രജ്ജമാനോ രജ്ജിസ്സരോ**തി യോ പന തേസു ആരമ്മണേസു രജ്ജതി, സോ രജ്ജമാനോ രജ്ജിസ്സരോ നാമ. **അരജ്ജ**ന്തി അരജ്ജമാനോ പന വിരജോ നാമ ഹോതി. **രജ്ജ**ന്തി രജ്ജമാനോ ബാലോതി വുച്ചതീതി.

ഏവമസ്സ സത്ഥാ പടിഗീതം ദത്വാ, ഉത്തര, തയാ ഇമസ്മിം ഗീതേ ഗായിതേ ഇമസ്സ ഗീതസ്സ ഇമം പടിഗീതം ഗായിസ്സതി -

“കേനസ്സു വുയ്ഹതി ബാലോ, കഥം നുദതി പണ്ഡിതോ;
യോഗക്ഖേമീ കഥം ഹോതി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി.

അഥസ്സ ത്വം ഇദം പടിഗീതം ഗായേയ്യാസി -

“ഓഘേന വുയ്ഹതി ബാലോ, യോഗാ നുദതി പണ്ഡിതോ;
സബ്ബയോഗവിസംയുത്തോ, യോഗക്ഖേമീതി വുച്ചതീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - "കാമോഘാദിനാ ചതുബ്ബിധേന ഓഘേന ബാലോ വുയ്ഹതി, തം ഓഘം പണ്ഡിതോ സമ്മപ്പധാനസങ്ഖാതേന യോഗേന നുദതി. സോ സബ്ബേഹി കാമയോഗാദീഹി വിസംയുത്തോ യോഗക്ഖേമീ നാമ വുച്ചതീ"തി.

ഉത്തരോ ഇമം പടിഗീതം ഗണ്ഹന്തോവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സോ സോതാപന്നോ ഹുത്വാ തം ഗാഥം ആദായ ഗന്ത്വാ, "അമ്ഭോ, മയാ ഗീതപടിഗീതം ആഹടം, ഓകാസം മേ ദേഥാ"തി വത്വാ നിരന്തരം ഠിതസ്സ മഹാജനസ്സ ജണ്ണുനാ അക്കമന്തോ അഗമാസി. നാഗമാണവികാ പിതു ഫണേ ഠത്വാ നച്ചമാനാ "കിംസു അധിപ്പതീ രാജാ"തി ഗീതം ഗായതി? ഉത്തരോ "ഛദ്വാരാധിപ്പതീ രാജാ"തി പടിഗീതം ഗായി. പുന നാഗമാണവികാ "കേനസ്സു വുയ്ഹതീ"തി തസ്സ ഗീതം ഗായതി? അഥസ്സാ പടിഗീതം ഗായന്തോ ഉത്തരോ "ഓഘേന വുയ്ഹതീ"തി ഇമം ഗാഥമാഹ. നാഗരാജാ തം സുത്വാവ ബുദ്ധസ്സ ഉപ്പന്നഭാവം ഞത്വാ "മയാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ഏവരൂപം പദം നാമ ന സുതപുബ്ബം, ഉപ്പന്നോ വത, ഭോ, ലോകേ ബുദ്ധോ"തി തുട്ഠമാനസോ നങ്ഗുട്ഠേന ഉദകം പഹരി, മഹാവീചിയോ ഉട്ഠഹിംസു, ഉഭോ തീരാനി ഭിജ്ജിംസു. ഇതോ ചിതോ ച ഉസഭമത്തേ ഠാനേ മനുസ്സാ ഉദകേ നിമുജ്ജിംസു. സോ ഏത്തകം മഹാജനം ഫണേ ഠപേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ ഥലേ പതിട്ഠപേസി. സോ ഉത്തരം ഉപസങ്കമിത്വാ "കഹം, സാമി, സത്ഥാ"തി പുച്ഛി. "ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നോ, മഹാരാജാ"തി. സോ "ഏഹി, സാമി, ഗച്ഛാമാ"തി ഉത്തരേന സദ്ധിം അഗമാസി. മഹാജനോപി തേന സദ്ധിംയേവ ഗതോ. നാഗരാജാ ഗന്ത്വാ ഛബ്ബണ്ണരംസീനം അന്തരം പവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ രോദമാനോ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "കിം ഇദം, മഹാരാജാ"തി? "അഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാവകോ ഹുത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി സമണധമ്മം അകാസിം, സോപി മം സമണധമ്മോ നിദ്ധാരേതും നാസക്ഖി. അപ്പമത്തകം ഏരകപത്തഛിന്ദനമത്തം നിസ്സായ അഹേതുകപടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ ഉരേന പരിസക്കനട്ഠാനേ നിബ്ബത്തോസ്മി, ഏകം ബുദ്ധന്തരം നേവ മനുസ്സത്തം ലഭാമി, ന സദ്ധമ്മസ്സവനം, ന തുമ്ഹാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ ദസ്സന"ന്തി സത്ഥാ തസ്സ കഥം സുത്വാ, "മഹാരാജ, മനുസ്സത്തം നാമ ദുല്ലഭമേവ, തഥാ സദ്ധമ്മസ്സവനം , തഥാ ബുദ്ധുപ്പാദോ, ഇദം കിച്ഛേന കസിരേന ലബ്ഭതീ"തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൮൨. "കിച്ഛോ മനുസ്സപടിലാഭോ, കിച്ഛം മച്ചാന ജീവിതം;
കിച്ഛം സദ്ധമ്മസ്സവനം, കിച്ഛോ ബുദ്ധാനമുപ്പാദോ"തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹന്തേന ഹി വായാമേന മഹന്തേന കുസലേന ലദ്ധത്താ മനുസ്സത്തപടിലാഭോ നാമ കിച്ഛോ ദുല്ലഭോ. നിരന്തരം കസികമ്മാദീനി കത്വാ ജീവിതവുത്തിം ഘടനതോപി പരിത്തട്ഠായിതായപി മച്ചാനം ജീവിതം കിച്ഛം. അനേകേസുപി കപ്പേസു ധമ്മദേസകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ദുല്ലഭതായ സദ്ധമ്മസ്സവനമ്പി കിച്ഛം. മഹന്തേന വായാമേന അഭിനീഹാരസ്സ സമിജ്ഝനതോ സമിദ്ധാഭിനീഹാരസ്സ ച അനേകേഹിപി കപ്പകോടിസഹസ്സേഹി ദുല്ലഭുപ്പാദതോ ബുദ്ധാനം ഉപ്പാദോപി കിച്ഛോയേവ, അതിവിയ ദുല്ലഭോതി.

ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. നാഗരാജാപി തംദിവസം സോതാപത്തിഫലം ലഭേയ്യ, തിരച്ഛാനഗതത്താ പന നാലത്ഥ. സോ യേസു പടിസന്ധിഗഹണതചജഹനവിസ്സട്ഠനിദ്ദോക്കമനസജാതിയാമേഥുനസേവനചുതിസങ്ഖാതേസു പഞ്ചസു ഠാനേസു നാഗസരീരമേവ ഗഹേത്വാ കിലമന്തി, തേസു അകിലമനഭാവം പത്വാ മാണവരൂപേനേവ വിചരിതും ലഭതീതി.

ഏരകപത്തനാഗരാജവത്ഥു തതിയം.

൪. ആനന്ദത്ഥേരപഞ്ഹവത്ഥു

സബ്ബപാപസ്സ അകരണന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ പഞ്ഹം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഥേരോ കിര ദിവാട്ഠാനേ നിസിന്നോ ചിന്തേസി - "സത്ഥാരാ സത്തന്നം ബുദ്ധാനം മാതാപിതരോ ആയുപരിച്ഛേദോ ബോധി സാവകസന്നിപാതോ അഗ്ഗസാവകസന്നിപാതോ അഗ്ഗസാവകഉപട്ഠാകോതി ഇദം സബ്ബം കഥിതം, ഉപോസഥോ പന അകഥിതോ, കിം നു ഖോ തേസമ്പി അയമേവ ഉപോസഥോ, അഞ്ഞോ"തി? സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛി. യസ്മാ പന തേസം ബുദ്ധാനം കാലഭേദോവ അഹോസി, ന കഥാഭേദോ. വിപസ്സീ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഹി സത്തമേ സത്തമേ സംവച്ഛരേ ഉപോസഥം അകാസി. ഏകദിവസം ദിന്നോവാദോയേവ ഹിസ്സ സത്തന്നം സംവച്ഛരാനം അലം ഹോതി. സിഖീ ചേവ വേസ്സഭൂ ച ഛട്ഠേ ഛട്ഠേ സംവച്ഛരേ ഉപോസഥം കരിംസു, കകുസന്ധോ കോണാഗമനോ ച സംവച്ഛരേ സംവച്ഛരേ. കസ്സപദസബലോ ഛട്ഠേ ഛട്ഠേ മാസേ ഉപോസഥം അകാസി. ഏകദിവസം ദിന്നോവാദോ ഏവ ഹിസ്സ ഛന്നം മാസാനം അലം അഹോസി. തസ്മാ സത്ഥാ തേസം ഇമം കാലഭേദം ആരോചേത്വാ "ഓവാദഗാഥാ പന നേസം ഇമായേവാ"തി വത്വാ സബ്ബേസം ഏകമേവ ഉപോസഥം ആവി കരോന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൮൩. "സബ്ബപാപസ്സ അകരണം, കുസലസ്സ ഉപസമ്പദാ;
സചിത്തപരിയോദപനം, ഏതം ബുദ്ധാന സാസനം.

൧൮൪. "ഖന്തീ പരമം തപോ തിതിക്ഖാ,
നിബ്ബാനം പരമം വദന്തി ബുദ്ധാ;
ന ഹി പബ്ബജിതോ പരൂപഘാതീ,
ന സമണോ ഹോതി പരം വിഹേഠയന്തോ.

൧൮൫. "അനൂപവാദോ അനൂപഘാതോ, പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ;
മത്തഞ്ഞുതാ ച ഭത്തസ്മിം, പന്തഞ്ച സയനാസനം;
അധിചിത്തേ ച ആയോഗോ, ഏതം ബുദ്ധാന സാസന"ന്തി.

തത്ഥ **സബ്ബപാപസ്സാ**തി സബ്ബസ്സ അകുസലകമ്മസ്സ. **ഉപസമ്പദാ**തി അഭിനിക്ഖമനതോ പട്ഠായ യാവ അരഹത്തമഗ്ഗാ കുസലസ്സ ഉപ്പാദനഞ്ചേവ ഉപ്പാദിതസ്സ ച ഭാവനാ. **സചിത്തപരിയോദപന**ന്തി പഞ്ചഹി നീവരണേഹി അത്തനോ ചിത്തസ്സ വോദാപനം. **ഏതം ബുദ്ധാന സാസന**ന്തി സബ്ബബുദ്ധാനം അയമനുസിട്ഠി.

ഖന്തീതി യാ ഏസാ തിതിക്ഖാസങ്ഖാതാ ഖന്തീ നാമ, ഇദം ഇമസ്മിം സാസനേ പരമം ഉത്തമം തപോ. **നിബ്ബാനം പരമം വദന്തി ബുദ്ധാ**തി ബുദ്ധാ ച പച്ചേകബുദ്ധാ ച അനുബുദ്ധാ ചാതി ഇമേ തയോ ബുദ്ധാ നിബ്ബാനം ഉത്തമന്തി വദന്തി. **ന ഹി പബ്ബജിതോ**തി പാണിആദീഹി പരം അപഹനന്തോ വിഹേഠേന്തോ പരൂപഘാതീ പബ്ബജിതോ നാമ ന ഹോതി. **ന സമണോ**തി വുത്തനയേനേവ പരം വിഹേഠയന്തോ സമണോപി ന ഹോതിയേവ .

അനൂപവാദോതി അനൂപവാദനഞ്ചേവ അനൂപവാദാപനഞ്ച. **അനൂപഘാതോ**തി അനൂപഘാതനഞ്ചേവ അനൂപഘാതാപനഞ്ച . **പാതിമോക്ഖേ**തി ജേട്ഠകസീലേ. **സംവരോ**തി പിദഹനം. **മത്തഞ്ഞുതാ**തി മത്തഞ്ഞുഭാവോ പമാണജാനനം. **പന്ത**ന്തി വിവിത്തം. **അധിചിത്തേ**തി അട്ഠസമാപത്തിസങ്ഖാതേ അധിചിത്തേ. **ആയോഗോ**തി പയോഗകരണം. **ഏത**ന്തി ഏതം സബ്ബേസം ബുദ്ധാനം സാസനം. ഏത്ഥ ഹി അനൂപവാദേന വാചസികം സീലം കഥിതം, അനൂപഘാതേന കായികസീലം, "പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ"തി സീലം കഥിതം, അനൂപഘാതേന കായികസീലം, "പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ"തി ഇമിനാ പാതിമോക്ഖസീലഞ്ചേവ ഇന്ദ്രിയസംവരഞ്ച, മത്തഞ്ഞുതായ ആജീവപാരിസുദ്ധി ചേവ പച്ചയസന്നിസിതസീലഞ്ച, പന്തസേനാസനേന

സപ്പായസേനാസനം, അധിചിത്തേന അട്ഠ സമാപത്തിയോ. ഏവം ഇമായ ഗാഥായ തിസ്സോപി സിക്ഖാ കഥിതാ ഏവ ഹോന്തീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ആനന്ദത്ഥേരപഞ്ഹവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. അനഭിരതഭിക്ഖുവത്ഥു

ന കഹാപണവസ്സേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അനഭിരതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ "അസുകട്ഠാനം നാമ ഗന്ത്വാ ഉദ്ദേസം ഉഗ്ഗണ്ഹാഹീ"തി ഉപജ്ഝായേന പേസിതോ തത്ഥ അഗമാസി. അഥസ്സ പിതുനോ രോഗോ ഉപ്പജ്ജി. സോ പുത്തം ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ തം പക്കോസിതും സമത്ഥം കഞ്ചി അലഭിത്വാ പുത്തസോകേന വിപ്പലപന്തോയേവ ആസന്നമരണോ ഹുത്വാ "ഇദം മേ പുത്തസ്സ പത്തചീവരമൂലം കരേയ്യാസീ"തി കഹാപണസതം കനിട്ഠസ്സ ഹത്ഥേ ദത്വാ കാലമകാസി. സോ ദഹരസ്സ ആഗതകാലേ പാദമൂലേ നിപതിത്വാ പവട്ടേന്തോ രോദിത്വാ, "ഭന്തേ, പിതാ തേ വിപ്പലപന്തോവ കാലകതോ, മയ്ഹം പന തേന കഹാപണസതം ഹത്ഥേ ഠപിതം, തേന കിം കരോമീ"തി ആഹ. ദഹരോ "ന മേ കഹാപണേഹി അത്ഥോ"തി പടിക്ഖിപിത്വാ അപരഭാഗേ ചിന്തേസി - "കിം മേ പരകുലേസു പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ജീവിതേന, സക്കാ തം കഹാപണസതം നിസ്സായ ജീവിതും, വിബ്ഭമിസ്സാമീ"തി. സോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ വിസ്സട്ഠസജ്ഝായനകമ്മട്ഠാനോ പണ്ഡുരോഗീ വിയ അഹോസി. അഥ നം ദഹരസാമണേരാ "കിം ഇദ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹീ"തി വുത്തേ ആചരിയുപജ്ഝായാനം ആചിക്ഖിംസു. അഥ നം തേ സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ സത്ഥു ദസ്സേസും. സത്ഥാ "സച്ചം കിര ത്വം ഉക്കണ്ഠിതോ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ആമ, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "കസ്മാ ഏവമകാസി, അത്ഥി പന തേ കോചി ജീവിതപച്ചയോ"തി ആഹ. "ആമ, ഭന്തേ"തി. "കിം തേ അത്ഥീ"തി? "കഹാപണസതം, ഭന്തേ"തി. തേന ഹി കത്ഥചി താവ സക്ഖരാ ആഹര, ഗണേത്വാ ജാനിസ്സാമ "സക്കാ വാ താവത്തകേന ജീവിതും, നോ വാ"തി. സോ സക്ഖരാ ആഹരി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "പരിഭോഗത്ഥായ താവ പണ്ണാസം ഠപേഹി, ദ്വിന്നം ഗോണാനം അത്ഥായ ചതുവീസതി, ഏത്തകം നാമ ബീജത്ഥായ, യുഗനങ്ഗലത്ഥായ, കുദ്ദാലവാസിഫരസുഅത്ഥായാ"തി ഏവം ഗണിയമാനേ തം കഹാപണസതം നപ്പഹോതി. അഥ നം സത്ഥാ "ഭിക്ഖു തവ കഹാപണാ അപ്പകാ, കഥം ഏതേ നിസ്സായ തണ്ഹം പൂരേസ്സസി, അതീതേ കിര ചക്കവത്തിരജ്ജം കാരേത്വാ അപ്ഫോടിതമത്തേന ദ്വാദസയോജനട്ഠാനേ കടിപ്പമാണേന രതനവസ്സം വസ്സാപേതും സമത്ഥോ യാവ ഛത്തിംസ സക്കാ ചവന്തി, ഏത്തകം കാലം ദേവരജ്ജം കാരേത്വാപി മരണകാലേ തണ്ഹം അപൂരേത്വാവ കാലമകാസീ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരിത്വാ **മന്ധാതുജാതകം** (ജാ॰ ൧.൩.൨൨) വിത്ഥാരേത്വാ -

"യാവതാ ചന്ദിമസൂരിയാ പരിഹരന്തി, ദിസാ ഭന്തി വിരോചനാ;
സബ്ബേവ ദാസാ മന്ധാതു, യേ പാണാ പഥവിസ്സിതാ"തി. -

ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അനന്തരാ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൮൬. "ന കഹാപണവസ്സേന, തിത്തി കാമേസു വിജ്ജതി;
അപ്പസ്സാദാ ദുഖാ കാമാ, ഇതി വിഞ്ഞായ പണ്ഡിതോ.

൧൮൭. "അപി ദിബ്ബേസു കാമേസു, രതിം സോ നാധിഗച്ഛതി;
തണ്ഹക്ഖയരതോ ഹോതി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകോ"തി.

തത്ഥ **കഹാപണവസ്സേനാ**തി യം സോ അപ്ഫോടേത്വാ സത്തരതനവസ്സം വസ്സാപേസി, തം ഇധ കഹാപണവസ്സന്തി വുത്തം. തേനപി ഹി വത്ഥുകാമകിലേസകാമേസു തിത്തി നാമ നത്ഥി. ഏവം ദുപ്പൂരാ ഏസാ തണ്ഹാ. **അപ്പസ്സാദാ**തി സുപിനസദിസതായ പരിത്തസുഖാ. **ദുഖാ**തി ദുക്ഖക്ഖന്ധാദീസു ആഗതദുക്ഖവസേന പന ബഹുദുക്ഖാവ. **ഇതി വിഞ്ഞായാ**തി ഏവമേതേ കാമേ ജാനിത്വാ. **അപി ദിബ്ബേസൂ**തി സചേ ഹി ദേവാനം ഉപകപ്പനകകാമേഹി നിമന്തേയ്യാപി ആയസ്മാ സമിദ്ധി വിയ ഏവമ്പി തേസു കാമേസു രതിം ന വിന്ദതിയേവ. **തണ്ഹക്ഖയരതോ**തി അരഹത്തേ ചേവ നിബ്ബാനേ ച അഭിരതോ ഹോതി, തം പത്ഥയമാനോ വിഹരതി. **സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാവകോ**തി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ദേസിതസ്സ ധമ്മസ്സ സവനേന ജാതോ യോഗാവചരഭിക്ഖൂതി.

ദേസനാവസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അനഭിരതഭിക്ഖുവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. അഗ്ഗിദത്തബ്രാഹ്മണവത്ഥു

ബഹും വേ സരണം യന്തീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വാലികരാസിമ്ഹി നിസിന്നം അഗ്ഗിദത്തം നാമ കോസലരഞ്ഞോ പുരോഹിതം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര മഹാകോസലസ്സ പുരോഹിതോ അഹോസി. അഥ നം പിതരി കാലകതേ രാജാ പസേനദി കോസലോ ''പിതു മേ പുരോഹിതോ''തി ഗാരവേന തസ്മിംയേവ ഠാനേ ഠപേത്വാ തസ്സ അത്തനോ ഉപട്ഠാനം ആഗതകാലേ പച്ചുഗ്ഗമനം കരോതി, ''ആചരിയ, ഇധ നിസീദഥാ''തി സമാനാസനം ദാപേസി. സോ ചിന്തേസി - ''അയം രാജാ മയി അതിവിയ ഗാരവം കരോതി, ന ഖോ പന രാജൂനം നിച്ചകാലമേവ സക്കാ ചിത്തം ഗഹേതും. സമാനവയേനേവ ഹി സദ്ധിം രജ്ജസുഖം നാമ സുഖം ഹോതി, അഹഞ്ചമ്ഹി മഹല്ലകോ, പബ്ബജിതും മേ യുത്ത''ന്തി. സോ രാജാനം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ സത്താഹേന സബ്ബം അത്തനോ ധനം ദാനമുഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ബാഹിരകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തം നിസ്സായ ദസ പുരിസസഹസ്സാനി അനുപബ്ബജിംസു. സോ തേഹി സദ്ധിം അങ്ഗമഗധാനഞ്ച കുരുരട്ഠസ്സ ച അന്തരേ വാസം കപ്പേത്വാ ഇമം ഓവാദം ദേതി, ''താതാ, യസ്സ കാമവിതക്കാദയോ ഉപ്പജ്ജന്തി, സോ നദിതോ ഏകേകം വാലുകപുടം ഉദ്ധരിത്വാ ഇമസ്മിം ഓകിരതൂ''തി. തേ ''സാധൂ''തി പടിസ്സുണിത്വാ കാമവിതക്കാദീനം ഉപ്പന്നകാലേ തഥാ കരിംസു. അപരേന സമയേന മഹാവാലുകരാസി അഹോസി, തം അഹിഛത്തോ നാമ നാഗരാജാ പടിഗ്ഗഹേസി. അങ്ഗമഗധവാസിനോ ചേവ കുരുരട്ഠവാസിനോ ച മാസേ മാസേ തേസം മഹന്തം സക്കാരം അഭിഹരിത്വാ ദാനം ദേന്തി. അഥ നേസം അഗ്ഗിദത്തോ ഇമം ഓവാദം അദാസി - ''പബ്ബതം സരണം യാഥ, വനം സരണം യാഥ, ആരാമം സരണം യാഥ, രുക്ഖം സരണം യാഥ, ഏവം സബ്ബദുക്ഖതോ മുച്ചിസ്സഥാ''തി. അത്തനോ അന്തേവാസികേപി ഇമിനാ ഓവാദേന ഓവദി.

ബോധിസത്തോപി കതാഭിനിക്ഖമനോ സമ്മാസമ്ബോധിം പത്വാ തസ്മിം സമയേ സാവത്ഥിം നിസ്സായ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ അഗ്ഗിദത്തബ്രാഹ്മണം സദ്ധിം അന്തേവാസികേഹി അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പവിട്ഠം ദിസ്വാ ''സബ്ബേപി ഇമേ അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നാ''തി ഞത്വാ സായന്ഹസമയേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ആഹ - ''മോഗ്ഗല്ലാന, കിം പസ്സസി അഗ്ഗിദത്തബ്രാഹ്മണം മഹാജനം അതിത്ഥേ പക്ഖന്ദാപേന്തം, ഗച്ഛ തേസം ഓവാദം ദേഹീ''തി. ഭന്തേ, ബഹൂ ഏതേ, ഏകകസ്സ മയ്ഹം അവിസയ്ഹാ. സചേ തുമ്ഹേപി ആഗമിസ്സഥ, വിസയ്ഹാ ഭവിസ്സന്തീതി. മോഗ്ഗല്ലാന, അഹമ്പി ആഗമിസ്സാമി, ത്വം പുരതോ യാഹീതി. ഥേരോ പുരതോ ഗച്ഛന്തോവ ചിന്തേസി - ''ഏതേ ബലവന്തോ

ചേവ ബഹൂ ച. സചേ സബ്ബേസം സമാഗമട്ഠാനേ കിഞ്ചി കഥേസ്സാമി, സബ്ബേപി വഗ്ഗവഗ്ഗേന ഉട്ഠഹേയ്യു"ന്തി അത്തനോ ആനുഭാവേന ഥൂലഫുസിതകം ദേവം വുട്ഠാപേസി. തേ ഥൂലഫുസിതകേസു പതന്തേസു ഉട്ഠായുട്ഠായ അത്തനോ അത്തനോ പണ്ണസാലം പവിസിംസു. ഥേരോ അഗ്ഗിദത്തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ പണ്ണസാലദ്വാരേ ഠത്വാ "അഗ്ഗിദത്താ"തി ആഹ. സോ ഥേരസ്സ സദ്ദം സുത്വാ "മം ഇമസ്മിം ലോകേ നാമേന ആലപിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, കോ നു ഖോ മം നാമേന ആലപതീ"തി മാനഥദ്ധതായ "കോ ഏസോ"തി ആഹ. "അഹം, ബ്രാഹ്മണാ"തി. "കിം വദേസീ"തി? "അജ്ജ മേ ഏകരത്തിം ഇധ വസനട്ഠാനം ത്വം ആചിക്ഖാഹീ"തി. "ഇധ വസനട്ഠാനം നത്ഥി, ഏകസ്സ ഏകാവ പണ്ണസാലാ"തി. "അഗ്ഗിദത്ത, മനുസ്സാ നാമ മനുസ്സാനം, ഗാവോ ഗുന്നം, പബ്ബജിതാ പബ്ബജിതാനം സന്തികം ഗച്ഛന്തി, മാ ഏവം കരി, ദേഹി മേ വസനട്ഠാന"ന്തി. "കിം പന ത്വം പബ്ബജിതോ"തി? "ആമ, പബ്ബജിതോമ്ഹീ"തി. "സചേ പബ്ബജിതോ, കഹം തേ ഖാരിഭണ്ഡം, കോ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരോ"തി. "അത്ഥി മേ പരിക്ഖാരോ, വിസും പന നം ഗഹേത്വാ വിചരിതും ദുക്ഖന്തി അബ്ഭന്തരേനേവ നം ഗഹേത്വാ വിചരാമി, ബ്രാഹ്മണാ"തി. സോ "തം ഗഹേത്വാ വിചരിസ്സസീ"തി ഥേരസ്സ കുജ്ഝി. അഥ നം സോ ആഹ - "അമ്ഹേ, അഗ്ഗിദത്ത, മാ കുജ്ഝി, വസനട്ഠാനം മേ ആചിക്ഖാഹീ"തി. നത്ഥി ഏത്ഥ വസനട്ഠാനന്തി. ഏതസ്മിം പന വാലുകരാസിമ്ഹി കോ വസതീതി. ഏകോ, നാഗരാജാതി. ഏതം മേ ദേഹീതി. ന സക്കാ ദാതും, ഭാരിയം ഏതസ്സ കമ്മന്തി. ഹോതു, ദേഹി മേതി. തേന ഹി ത്വം ഏവ ജാനാഹീതി.

ഥേരോ വാലുകരാസിഅഭിമുഖോ പായാസി. നാഗരാജാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "അയം സമണോ ഇതോ ആഗച്ഛതി, ന ജാനാതി മഞ്ഞേ മമ അത്ഥിഭാവം, ധൂമായിത്വാ നം മാരേസ്സാമീ"തി ധൂമായി. ഥേരോ "അയം നാഗരാജാ 'അഹമേവ ധൂമായിതും സക്കോമി, അഞ്ഞേ ന സക്കോന്തീ'തി മഞ്ഞേ സല്ലക്ഖേതീ"തി സയമ്പി ധൂമായി. ദ്വിന്നമ്പി സരീരതോ ഉഗ്ഗതാ ധൂമാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഉട്ഠഹിംസു. ഉഭോപി ധൂമാ ഥേരം അബാധേത്വാ നാഗരാജാനമേവ ബാധേന്തി. നാഗരാജാ ധൂമവേഗം സഹിതും അസക്കോന്തോ പജ്ജലി. ഥേരോപി തേജോധാതും സമാപജ്ജിത്വാ തേന സദ്ധിംയേവ പജ്ജലി. അഗ്ഗിജാലാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഉട്ഠഹിംസു. ഉഭോപി ഥേരം അബാധേത്വാ നാഗരാജാനമേവ ബാധയിംസു. അഥസ്സ സകലസരീരം ഉക്കാഹി പദിത്തം വിയ അഹോസി. ഇസിഗണോ ഓലോകേത്വാ ചിന്തേസി - "നാഗരാജാ, സമണം ഝാപേതി, ഭദ്ദകോ വത സമണോ അമ്ഹാകം വചനം അസുത്വാ നട്ഠോ"തി. ഥേരോ നാഗരാജാനം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ വാലുകരാസിമ്ഹി നിസീദി. നാഗരാജാ വാലുകരാസിം ഭോഗേഹി പരിക്ഖിപിത്വാ കൂടാഗാരകുച്ഛിപമാണം ഫണം മാപേത്വാ ഥേരസ്സ ഉപരി ധാരേസി.

ഇസിഗണാ പാതോവ "സമണസ്സ മതഭാവം വാ അമതഭാവം വാ ജാനിസ്സാമാ"തി ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം വാലുകരാസിമത്ഥകേ നിസിന്നം ദിസ്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ അഭിത്ഥവന്താ ആഹംസു - "സമണ, കച്ചി നാഗരാജേന ന ബാധിതോ"തി. "കിം ന പസ്സഥ മമ ഉപരിഫണം ധാരേത്വാ ഠിത"ന്തി? തേ "അച്ഛരിയം വത ഭോ, സമണസ്സ ഏവരൂപോ നാമ നാഗരാജാ ദമിതോ"തി ഥേരം പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ ആഗതോ. ഥേരോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ഉട്ഠായ വന്ദി. അഥ നം ഇസയോ ആഹംസു - "അയമ്പി തയാ മഹന്തതരോ"തി. ഏസോ ഭഗവാ സത്ഥാ, അഹം ഇമസ്സ സാവകോതി. സത്ഥാ വാലുകരാസിമത്ഥകേ നിസീദി, ഇസിഗണോ "അയം താവ സാവകസ്സ ആനുഭാവോ, ഇമസ്സ പന ആനുഭാവോ കീദിസോ ഭവിസ്സതീ"തി അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സത്ഥാരം അഭിത്ഥവി. സത്ഥാ അഗ്ഗിദത്തം ആമന്തേത്വാ ആഹ - "അഗ്ഗിദത്ത, ത്വം തവ സാവകാനഞ്ച ഉപട്ഠാകാനഞ്ച ഓവാദം ദദമാനോ കിന്തി വത്വാ ദേസീ"തി. "ഏതം പബ്ബതം സരണം ഗച്ഛഥ, വനം ആരാമം രുക്ഖം സരണം ഗച്ഛഥ. ഏതാനി ഹി സരണം ഗതോ സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീ"തി ഏവം തേസം ഓവാദം ദമ്മീതി. സത്ഥാ "ന ഖോ, അഗ്ഗിദത്ത, ഏതാനി സരണം ഗതോ സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതി, ബുദ്ധം ധമ്മം സങ്ഘം പന സരണം ഗന്ത്വാ സകലവട്ടദുക്ഖാ പമുച്ചതീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൮൮. “ബഹും വേ സരണം യന്തി, പബ്ബതാനി വനാനി ച;
ആരാമരുക്ഖചേത്യാനി, മനുസ്സാ ഭയതജ്ജിതാ.

൧൮൯. “നേതം ഖോ സരണം ഖേമം, നേതം സരണമുത്തമം;
നേതം സരണമാഗമ്മ, സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതി.

൧൯൦. “യോ ച ബുദ്ധഞ്ച ധമ്മഞ്ച, സങ്ഘഞ്ച സരണം ഗതോ;
ചത്താരി അരിയസച്ചാനി, സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി.

൧൯൧. “ദുക്ഖം ദുക്ഖസമുപ്പാദം, ദുക്ഖസ്സ ച അതിക്കമം;
അരിയം ചട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം, ദുക്ഖൂപസമഗാമിനം.

൧൯൨. “ഏതം ഖോ സരണം ഖേമം, ഏതം സരണമുത്തമം;
ഏതം സരണമാഗമ്മ, സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീ”തി.

തത്ഥ **ബഹു**ന്തി ബഹു. **പബ്ബതാനീ**തി തത്ഥ തത്ഥ ഇസിഗിലിവേപുല്ലവേഭാരാദികേ പബ്ബതേ ച മഹാവനഗോസിങ്ഗസാലവനാദീനി വനാനി ച വേളുവനജീവകമ്ബവനാദയോ ആരാമേ ച ഉദേനചേതിയഗോതമചേതിയാദീനി രുക്ഖചേത്യാനി ച തേ തേ മനുസ്സാ തേന തേന ഭയേന തജ്ജിതാ ഭയതോ മുച്ചിതുകാമാ പുത്തലാഭാദീനി വാ പത്ഥയമാനാ സരണം യന്തീതി അത്ഥോ. **നേതം സരണ**ന്തി ഏതം സബ്ബമ്പി സരണം നേവ ഖേമം ന ഉത്തമം, ന ച ഏതം പടിച്ച ജാതിആദിധമ്മേസു സത്തേസു ഏകോപി ജാതിആദിതോ സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീതി അത്ഥോ.

യോ ചാതി ഇദം അഖേമം അനുത്തമം സരണം ദസ്സേത്വാ ഖേമം ഉത്തമം സരണം ദസ്സനത്ഥം ആരദ്ധം. തസ്സത്ഥോ - യോ ച ഗഹട്ഠോ വാ പബ്ബജിതോ വാ “ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ”തിആദികം ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘാനുസ്സതികമ്മട്ഠാനം നിസ്സായ സേട്ഠവസേന ബുദ്ധഞ്ച ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച സരണം ഗതോ, തസ്സപി തം സരണഗമനം അഞ്ഞതിത്ഥിയവന്ദനാദീഹി കുപ്പതി ചലതി. തസ്സ പന അചലഭാവം ദസ്സേതും മഗ്ഗേന ആഗതസരണമേവ പകാസന്തോ **ചത്താരി അരിയസച്ചാനി സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതീ**തി ആഹ. യോ ഹി ഏതേസം സച്ചാനം ദസ്സനവസേന ഏതാനി സരണം ഗതോ, ഏതസ്സ ഏതം സരണം ഖേമഞ്ച ഉത്തമഞ്ച, സോ ച പുഗ്ഗലോ ഏതം സരണം പടിച്ച സകലസ്മാപി വട്ടദുക്ഖാ പമുച്ചതി, തസ്മാ **ഏതം ഖോ സരണം ഖേമ**ന്തിആദി വുത്തം.

ദേസനാവസാനേ സബ്ബേപി തേ ഇസയോ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചിംസു. സത്ഥാപി ചീവരഗബ്ഭതോ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ “ഏഥ ഭിക്ഖവോ, ചരഥ ബ്രഹ്മചരിയ”ന്തി ആഹ. തേ തങ്ഖണേയേവ അട്ഠപരിക്ഖാരധരാ വസ്സസട്ഠികഥേരാ വിയ അഹേസും. സോ ച സബ്ബേസമ്പി അങ്ഗമഗധകുരുരട്ഠവാസീനം സക്കാരം ആദായ ആഗമനദിവസോ അഹോസി. തേ സക്കാരം ആദായ ആഗതാ സബ്ബേപി തേ ഇസയോ പബ്ബജിതേ ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ അമ്ഹാകം അഗ്ഗിദത്തബ്രാഹ്മണോ മഹാ, ഉദാഹു സമണോ ഗോതമോ”തി ചിന്തേത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ആഗതത്താ “അഗ്ഗിദത്തോവ മഹാ”തി മഞ്ഞിംസു. സത്ഥാ തേസം അജ്ഝാസയം ഓലോകേത്വാ, “അഗ്ഗിദത്ത, പരിസായ കങ്ഖം ഛിന്ദാ”തി ആഹ. സോ “അഹമ്പി ഏത്തകമേവ പച്ചാസീസാമീ”തി ഇദ്ധിബലേന സത്തക്ഖത്തും വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ പുനപ്പുനം ഓരുയ്ഹ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ “സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മീ”തി വത്വാ സാവകത്തം പകാസേസീതി.

അഗ്ഗിദത്തബ്രാഹ്മണവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. ആനന്ദത്ഥേരപഞ്ഹവത്ഥു

ദുല്ലഭോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ പഞ്ഹം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഥേരോ ഹി ഏകദിവസം ദിവാട്ഠാനേ നിസിന്നോ ചിന്തേസി - "ഹത്ഥാജാനീയോ ഛദ്ദന്തകുലേ വാ ഉപോസഥകുലേ വാ ഉപ്പജ്ജതി, അസ്സാജാനീയോ സിന്ധവകുലേ വാ വലാഹകസ്സരാജകുലേ വാ, ഉസഭോ ഗോആജനീയോ ദക്ഖിണപഥേതിആദീനി വദന്തേന സത്ഥാരാ ഹത്ഥിആജാനീയാദീനം ഉപ്പത്തിട്ഠാനാദീനി കഥിതാനി, പുരിസാജാനീയോ പന കഹം നു ഖോ ഉപ്പജ്ജതീ"തി. സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛി. സത്ഥാ, "ആനന്ദ, പുരിസാജാനീയോ നാമ സബ്ബത്ഥ നുപ്പജ്ജതി, ഉജുകതോ പന തിയോജനസതായാമേ വിത്ഥാരതോ അഡ്ഢതേയ്യസതേ ആവട്ടതോ നവയോജനസതപ്പമാണേ മജ്ഝിമപദേസട്ഠാനേ ഉപ്പജ്ജതി. ഉപ്പജ്ജന്തോ ച പന ന യസ്മിം വാ തസ്മിം വാ കുലേ ഉപ്പജ്ജതി, ഖത്തിയമഹാസാലബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലാനം പന അഞ്ഞതരസ്മിംയേവ ഉപ്പജ്ജതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൯൩. "ദുല്ലഭോ പുരിസാജഞ്ഞോ, ന സോ സബ്ബത്ഥ ജായതി;
യത്ഥ സോ ജായതീ ധീരോ, തം കുലം സുഖമേധതീ"തി.

തത്ഥ **ദുല്ലഭോ**തി പുരിസാജഞ്ഞോ ഹി ദുല്ലഭോ, ന ഹത്ഥിആജാനീയാദയോ വിയ സുലഭോ, സോ സബ്ബത്ഥ പച്ചന്തദേസേ വാ നീചകുലേ വാ ന ജായതി, മജ്ഝിമദേസേപി മഹാജനസ്സ അഭിവാദനാദിസക്കാരകരണട്ഠാനേ ഖത്തിയബ്രാഹ്മണകുലാനം അഞ്ഞതരസ്മിം കുലേ ജായതി. ഏവം ജായമാനോ **യത്ഥ സോ ജായതി ധീരോ** ഉത്തമപഞ്ഞോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ , **തം കുലം സുഖമേധതീ**തി സുഖപ്പത്തമേവ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ആനന്ദത്ഥേരപഞ്ഹവത്ഥു സത്തമം.

൯. സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു

സുഖോ ബുദ്ധാനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലാനം ഭിക്ഖൂനം കഥം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി പഞ്ചസതഭിക്ഖൂ ഉപട്ഠാനസാലായം നിസിന്നാ, "ആവുസോ, കിം നു ഖോ ഇമസ്മിം ലോകേ സുഖ"ന്തി കഥം സമുട്ഠാപേസും? തത്ഥ കേചി "രജ്ജസുഖസദിസം സുഖം നാമ നത്ഥീ"തി ആഹംസു. കേചി കാമസുഖസദിസം, കേചി "സാലിമംസഭോജനാദിസദിസം സുഖം നാമ നത്ഥീ"തി ആഹംസു. സത്ഥാ തേസം നിസിന്നട്ഠാനം ഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, "ഭിക്ഖവേ, കിം കഥേഥ? ഇദഞ്ഹി സബ്ബമ്പി സുഖം വട്ടദുക്ഖപരിയാപന്നമേവ, ഇമസ്മിം ലോകേ ബുദ്ധുപ്പാദോ ധമ്മസ്സവനം, സങ്ഘസാമഗ്ഗീ, സമ്മോദമാനഭാവോതി ഇദമേവ സുഖ"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൧൯൪. "സുഖോ ബുദ്ധാനമുപ്പാദോ, സുഖാ സദ്ധമ്മദേസനാ;
സുഖാ സങ്ഘസ്സ സാമഗ്ഗീ, സമഗ്ഗാനം തപോ സുഖോ"തി.

തത്ഥ **ബുദ്ധാനമുപ്പാദോ**തി യസ്മാ ബുദ്ധാ ഉപ്പജ്ജമാനാ മഹാജനം രാഗകന്താരാദീഹി താരേന്തി, തസ്മാ ബുദ്ധാനം ഉപ്പാദോ സുഖോ ഉത്തമോ. യസ്മാ സദ്ധമ്മദേസനം ആഗമ്മ ജാതിആദിധമ്മാ സത്താ ജാതിആദീഹി മുച്ചന്തി, തസ്മാ **സദ്ധമ്മദേസനാ സുഖാ. സാമഗ്ഗീ**തി സമചിത്തതാ, സാപി സുഖാ ഏവ. സമഗ്ഗാനം പന ഏകചിത്താനം യസ്മാ ബുദ്ധവചനം വാ ഉഗ്ഗണ്ഹിതും ധുതങ്ഗാനി വാ പരിഹരിതും സമണധമ്മം വാ കാതും സക്കാ, തസ്മാ **സമഗ്ഗാനം തപോ സുഖോ**തി വുത്തം.

തേനേവാഹ - ‘‘യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ സമഗ്ഗാ സന്നിപതിസ്സന്തി, സമഗ്ഗാ വുട്ഠഹിസ്സന്തി, സമഗ്ഗാ സങ്ഘകരണീയാനി കരിസ്സന്തി, വുദ്ധിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം പാടികങ്ഖാ, നോ പരിഹാനീ’’തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൧൩൬).

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. കസ്സപദസബലസ്സ സുവണ്ണചേതിയവത്ഥു

പൂജാരഹേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ചാരികം ചരമാനോ കസ്സപദസബലസ്സ സുവണ്ണചേതിയം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തഥാഗതോ സാവത്ഥിതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ തോദേയ്യഗാമസ്സ സമീപേ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവാരോ അഞ്ഞതരം ദേവട്ഠാനം സമ്പാപുണി. തത്ര നിസിന്നോ സുഗതോ ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികം പേസേത്വാ അവിദൂരേ കസികമ്മം കരോന്തം ബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേസി . സോ ബ്രാഹ്മണോ ആഗന്ത്വാ തഥാഗതം അനഭിവന്ദിത്വാ തമേവ ദേവട്ഠാനം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. സുഗതോപി ‘‘ഇമം പദേസം കിന്തി മഞ്ഞസി ബ്രാഹ്മണാ’’തി ആഹ. അമ്ഹാകം പവേണിയാ ആഗതചേതിയട്ഠാനന്തി വന്ദാമി, ഭോ ഗോതമാതി. ‘‘ഇമം ഠാനം വന്ദന്തേന തയാ സാധു കതം ബ്രാഹ്മണാ’’തി സുഗതോ തം സമ്പഹംസേസി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ‘‘കേന നു ഖോ കാരണേന ഭഗവാ ഏവം സമ്പഹംസേസീ’’തി സംസയം സഞ്ജനേസും. തതോ തഥാഗതോ തേസം സംസയമപനേതും മജ്ഝിമനികായേ **ഘടികാരസുത്തന്തം** (മ॰ നി॰ ൨.൨൮൨ ആദയോ) വത്വാ ഇദ്ധാനുഭാവേന കസ്സപദസബലസ്സ യോജനുബ്ബേധം കനകചേതിയം അപരഞ്ച കനകചേതിയം ആകാസേ നിമ്മിനിത്വാ മഹാജനം ദസ്സേത്വാ, ‘‘ബ്രാഹ്മണ, ഏവംവിധാനം പൂജാരഹാനം പൂജാ യുത്തതരാവാ’’തി വത്വാ **മഹാപരിനിബ്ബാനസുത്തേ** (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൦൩) ദസ്സിതനയേനേവ ബുദ്ധാദികേ ചത്താരോ ഥൂപാരഹേ പകാസേത്വാ സരീരചേതിയം ഉദ്ദിസ്സചേതിയം പരിഭോഗചേതിയന്തി തീണി ചേതിയാനി വിസേസതോ പരിദീപേത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൯൫.
‘‘പൂജാരഹേ പൂജയതോ, ബുദ്ധേ യദി ച സാവകേ;
പപഞ്ചസമതിക്കന്തേ, തിണ്ണസോകപരിദ്ദവേ.

൧൯൬.
‘‘തേ താദിസേ പൂജയതോ, നിബ്ബുതേ അകുതോഭയേ;
ന സക്കാ പുഞ്ഞം സങ്ഖാതും, ഇമേത്തമപി കേനചീ’’തി. (അപ॰ ഥേര ൧.൧൦.൧-൨);

തത്ഥ പൂജിതും അരഹാ **പൂജാരഹാ,** പൂജിതും യുത്താതി അത്ഥോ. **പൂജാരഹേ പൂജയതോ**തി അഭിവാദനാദീഹി ച ചതൂഹി ച പച്ചയേഹി പൂജേന്തസ്സ. പൂജാരഹേ ദസ്സേതി **ബുദ്ധേ**തിആദിനാ. **ബുദ്ധേ**തി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ. **യദീ**തി യദി വാ, അഥ വാതി അത്ഥോ. തത്ഥ പച്ചേകബുദ്ധേതി കഥിതം ഹോതി, സാവകേ ച. **പപഞ്ചസമതിക്കന്തേ**തി സമതിക്കന്തതണ്ഹാദിട്ഠിമാനപപഞ്ചേ. **തിണ്ണസോകപരിദ്ദവേ**തി അതിക്കന്തസോകപരിദ്ദവേ , ഇമേ ദ്വേ അതിക്കന്തേതി അത്ഥോ. ഏതേഹി പൂജാരഹത്തം ദസ്സിതം.

തേതി ബുദ്ധാദയോ. **താദിസേ**തി വുത്തഗഹണവസേന. **നിബ്ബുതേ**തി രാഗാദിനിബ്ബുതിയാ. നത്ഥി കുതോചി ഭവതോ വാ ആരമ്മണതോ വാ ഏതേസം ഭയന്തി അകുതോഭയാ, തേ **അകുതോഭയേ. ന സക്കാ പുഞ്ഞം സങ്ഖാതു**ന്തി പുഞ്ഞം ഗണേതും ന സക്കാ. കഥന്തി ചേ? **ഇമേത്തമപി കേനചീ**തി ഇമം ഏത്തകം, ഇമം ഏത്തകന്തി കേനചീതി അപിസദ്ദോ ഇധ സമ്ബന്ധിതബ്ബോ, കേനചി പുഗ്ഗലേന മാനേന

വാ. തത്ഥ **പുഗ്ഗലേനാ**തി തേന ബ്രഹ്മാദിനാ. **മാനേനാ**തി തിവിധേന മാനേന തീരണേന ധാരണേന പൂരണേന വാ. **തീരണം** നാമ ഇദം എത്തകന്തി നയതോ തീരണം. **ധാരണ**ന്തി തുലായ ധാരണം. **പൂരണം** നാമ അഡ്ഢപസതപത്ഥനാളികാദിവസേന പൂരണം. കേനചി പുഗ്ഗലേന ഇമേഹി തീഹി മാനേഹി ബുദ്ധാദികേ പൂജയതോ പുഞ്ഞം വിപാകവസേന ഗണേതും ന സക്കാ പരിയന്തരഹിതതോതി ദ്വീസു ഠാനേസു പൂജയതോ കിം ദാനം പഠമം ധരമാനേ ബുദ്ധാദീ പൂജയതോ ന സക്കാ പുഞ്ഞം സങ്ഖാതും, പുന തേ താദിസേ കിലേസപരിനിബ്ബാനനിമിത്തേന ഖന്ധപരിനിബ്ബാനേന നിബ്ബുതേപി പൂജയതോ ന സക്കാ സങ്ഖാതുന്തി ഭേദാ യുജ്ജന്തി. തേന ഹി വിമാനവത്ഥുമ്ഹി -

> ‘‘തിട്ഠന്തേ നിബ്ബുതേ ചാപി, സമേ ചിത്തേ സമം ഫലം;
> ചേതോപണിധിഹേതു ഹി, സത്താ ഗച്ഛന്തി സുഗ്ഗതി’’ന്തി. (വി॰ വ॰ വ്വ൦ന്ത);

ദേസനാവസാനേ സോ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപന്നോ അഹോസീതി. യോജനികം കനകചേതിയം സത്താഹമാകാസേവ അട്ഠാസി, മഹന്തേന സമാഗമോ ചാഹോസി, സത്താഹം ചേതിയം നാനപ്പകാരേന പൂജേസും. തതോ ഭിന്നലദ്ധികാനം ലദ്ധിഭേദോ ജാതോ, ബുദ്ധാനുഭാവേന തം ചേതിയം സകട്ഠാനമേവ ഗതം, തത്ഥേവ തംഖണേ മഹന്തം പാസാണചേതിയം അഹോസി. തസ്മിം സമാഗമേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസീതി.

കസ്സപദസബലസ്സ സുവണ്ണചേതിയവത്ഥു നവമം.

ബുദ്ധവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചുദ്ദസമോ വഗ്ഗോ.

പഠമഭാണവാരം നിട്ഠിതം.

൧൫. സുഖവഗ്ഗോ

൧. ഞാതികലഹവൂപസമനവത്ഥു

സുസുഖം വതാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സക്കേസു വിഹരന്തോ കലഹവൂപസമനത്ഥം ഞാതകേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാകിയകോലിയാ കിര കപിലവത്ഥുനഗരസ്സ ച കോലിയനഗരസ്സ ച അന്തരേ രോഹിണിം നാമ നദിം ഏകേനേവ ആവരണേന ബന്ധാപേത്വാ സസ്സാനി കരോന്തി. അഥ ജേട്ഠമൂലമാസേ സസ്സേസു മിലായന്തേസു ഉഭയനഗരവാസികാനമ്പി കമ്മകാരാ സന്നിപതിംസു. തത്ഥ കോലിയനഗരവാസിനോ ആഹംസു - "ഇദം ഉദകം ഉഭയതോ ഹരിയമാനം നേവ തുമ്ഹാകം, ന അമ്ഹാകം പഹോസ്സതി, അമ്ഹാകം പന സസ്സം ഏകഉദകേനേവ നിപ്ഫജ്ജിസ്സതി, ഇദം ഉദകം അമ്ഹാകം ദേഥാ"തി. ഇതരേപി ആഹംസു - "തുമ്ഹേസു കോട്ഠകേ പൂരേത്വാ ഠിതേസു മയം രത്തസുവണ്ണനീലമണികാളകഹാപണേ ച ഗഹേത്വാ പച്ഛിപസിബ്ബകാദിഹത്ഥാ ന സക്ഖിസ്സാമ തുമ്ഹാകം ഘരദ്വാരേ വിചരിതും, അമ്ഹാകമ്പി സസ്സം ഏകഉദകേനേവ നിപ്ഫജ്ജിസ്സതി, ഇദം ഉദകം അമ്ഹാകം ദേഥാ"തി. ന മയം ദസ്സാമാതി. മയമ്പി ന ദസ്സാമാതി ഏവം കഥം വഡ്ഢേത്വാ ഏകോ ഉട്ഠായ ഏകസ്സ പഹാരം അദാസി, സോപി അഞ്ഞസ്സാതി ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരിത്വാ രാജകുലാനം ജാതിം ഘട്ടേത്വാ കലഹം വഡ്ഢയിംസു.

കോലിയകമ്മകാരാ വദന്തി - "തുമ്ഹേ കപിലവത്ഥുവാസികേ ഗഹേത്വാ ഗജ്ജഥ, യേ സോണസിങ്ഗാലാദയോ വിയ അത്തനോ ഭഗിനീഹി സദ്ധിം സംവസിംസു, ഏതേസം ഹത്ഥിനോ ചേവ അസ്സാ ച ഫലകാവുധാനി ച അമ്ഹാകം കിം കരിസ്സന്തീ"തി. സാകിയകമ്മകാരാപി വദന്തി "തുമ്ഹേ ഇദാനി കുട്ഠിനോ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ഗജ്ജഥ, യേ അനാഥാ നിഗ്ഗതികാ തിരച്ഛാനാ വിയ കോലരുക്ഖേ വസിംസു, ഏതേസം ഹത്ഥിനോ ച അസ്സാ ച ഫലകാവുധാനി ച അമ്ഹാകം കിം കരിസ്സന്തീ"തി. തേ ഗന്ത്വാ തസ്മിം കമ്മേ നിയുത്താനം അമച്ചാനം കഥയിംസു, അമച്ചാ രാജകുലാനം കഥേസും. തതോ സാകിയാ "ഭഗിനീഹി സദ്ധിം സംവസിതകാനം ഥാമഞ്ച ബലഞ്ച ദസ്സേസ്സാമാ"തി യുദ്ധസജ്ജാ നിക്ഖമിംസു. കോലിയാപി "കോലരുക്ഖവാസീനം ഥാമഞ്ച ബലഞ്ച ദസ്സേസ്സാമാ"തി യുദ്ധസജ്ജാ നിക്ഖമിംസു.

സത്ഥാപി പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ ഞാതകേ ദിസ്വാ "മയി അഗച്ഛന്തേ ഇമേ നസ്സിസ്സന്തി, മയാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏകകോവ ആകാസേന ഗന്ത്വാ രോഹിണിനദിയാ മജ്ഝേ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. ഞാതകാ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ആവുധാനി ഛഡ്ഡേത്വാ വന്ദിംസു. അഥ നേ സത്ഥാ ആഹ - "കിം കലഹോ നാമേസ, മഹാരാജാ"തി? "ന ജാനാമ, ഭന്തേ"തി. "കോ ദാനി ജാനിസ്സതീ"തി? തേ "ഉപരാജാ ജാനിസ്സതി, സേനാപതി ജാനിസ്സതീ"തി ഇമിനാ ഉപായേന യാവ ദാസകമ്മകരേ പുച്ഛിത്വാ, "ഭന്തേ, ഉദകകലഹോ"തി ആഹംസു. "ഉദകം കിം അഗ്ഘതി, മഹാരാജാ"തി? "അപ്പഗ്ഘം, ഭന്തേ"തി. "ഖത്തിയാ കിം അഗ്ഘന്തി മഹാരാജാ"തി? "ഖത്തിയാ നാമ അനഗ്ഘാ, ഭന്തേ"തി. "അയുത്തം തുമ്ഹാകം അപ്പമത്തകം ഉദകം നിസ്സായ അനഗ്ഘേ ഖത്തിയേ നാസേതു"ന്തി. തേ തുണ്ഹീ അഹേസും. അഥ തേ സത്ഥാ

ആമന്തേത്വാ “കസ്മാ മഹാരാജാ ഏവരൂപം കരോഥ, മയി അസന്തേ അജ്ജ ലോഹിതനദീ പവത്തിസ്സതി, അയുത്തം വോ കതം, തുമ്ഹേ പഞ്ചഹി വേരേഹി സവേരാ വിഹരഥ, അഹം അവേരോ വിഹരാമി. തുമ്ഹേ കിലേസാതുരാ ഹുത്വാ വിഹരഥ, അഹം അനാതുരോ. തുമ്ഹേ കാമഗുണപരിയേസനുസ്സുക്കാ ഹുത്വാ വിഹരഥ, അഹം അനുസ്സുക്കോ വിഹരാമീ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൯൭. “സുസുഖം വത ജീവാമ, വേരിനേസു അവേരിനോ,
വേരിനേസു മനുസ്സേസു, വിഹരാമ അവേരിനോ.

൧൯൮. “സുസുഖം വത ജീവാമ, ആതുരേസു അനാതുരാ;
ആതുരേസു മനുസ്സേസു, വിഹരാമ അനാതുരാ.

൧൯൯. “സുസുഖം വത ജീവാമ, ഉസ്സുകേസു അനുസ്സുകാ;
ഉസ്സുകേസു മനുസ്സേസു, വിഹരാമ അനുസ്സുകാ”തി.

തത്ഥ **സുസുഖ**ന്തി സുട്ഠു സുഖം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യേ ഗിഹിനോ സന്ധിച്ഛേദാദിവസേന, പബ്ബജിതാ വാ പന വേജ്ജകമ്മാദിവസേന ജീവിതവുത്തിം ഉപ്പാദേത്വാ “സുഖേന ജീവാമാ”തി വദന്തി, തേഹി മയമേവ സുസുഖം വത ജീവാമ, യേ മയം പഞ്ചഹി വേരീഹി വേരിനേസു മനുസ്സേസു അവേരിനോ, കിലേസാതുരേസു മനുസ്സേസു നിക്കിലേസതായ അനാതുരാ, പഞ്ചകാമഗുണപരിയേസനേ ഉസ്സുകേസു തായ പരിയേസനായ അഭാവേന അനുസ്സുകാതി. സേസം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഞാതികലഹവൂപസമനവത്ഥു പഠമം.

൨. മാരവത്ഥു

സുസുഖം വത ജീവാമാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ പഞ്ചസാലായ ബ്രാഹ്മണഗാമേ വിഹരന്തോ മാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി സത്ഥാ പഞ്ചസതാനം കുമാരികാനം സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ തം ഗാമം ഉപനിസ്സായ വിഹാസി. താപി കുമാരികായോ ഏകസ്മിം നക്ഖത്തദിവസേ നദിം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ അലങ്കതപടിയത്താ ഗാമാഭിമുഖിയോ പായിംസു. സത്ഥാപി തം ഗാമം പവിസിത്വാ പിണ്ഡായ ചരതി. അഥ മാരോ സകലഗാമവാസീനം സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ യഥാ സത്ഥാ കടച്ഛുഭത്തമത്തമ്പി ന ലഭതി, ഏവം കത്വാ യഥാധോതേന പത്തേന നിക്ഖമന്തം സത്ഥാരം ഗാമദ്വാരേ ഠത്വാ ആഹ - “അപി, സമണ, പിണ്ഡപാതം ലഭിത്ഥാ”തി. “കിം പന ത്വം, പാപിമ, തഥാ അകാസി, യഥാഹം പിണ്ഡം ന ലഭേയ്യ”ന്തി? “തേന ഹി, ഭന്തേ, പുന പവിസഥാ”തി. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - “സചേ പുന പവിസതി, സബ്ബേസം സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ ഇമസ്സ പുരതോ പാണിം പഹരിത്വാ ഹസ്സകേളിം കരിസ്സാമീ”തി. തസ്മിം ഖണേ താ കുമാരികായോ ഗാമദ്വാരം പത്വാ സത്ഥാരം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. മാരോപി സത്ഥാരം ആഹ - “അപി, ഭന്തേ, പിണ്ഡം അലഭമാനാ ജിഘച്ഛാദുക്ഖേന പീളിതത്ഥാ”തി. സത്ഥാ “അജ്ജ

മയം, പാപിമ, കിഞ്ചി അലഭിത്വാപി ആഭസ്സരലോകേ മഹാബ്രഹ്മാനോ വിയ പീതിസുഖേനേവ വീതിനാമേസ്സാമാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൦. ''സുസുഖം വത ജീവാമ, യേസം നോ നത്ഥി കിഞ്ചനം;
പീതിഭക്ഖാ ഭവിസ്സാമ, ദേവാ ആഭസ്സരാ യഥാ''തി.

തത്ഥ **യേസം നോ**തി യേസം അമ്ഹാകം പലിബുജ്ഝനത്ഥേന രാഗാദീസു കിഞ്ചനേസു ഏകമ്പി കിഞ്ചനം നത്ഥി. **പീതിഭക്ഖാ**തി യഥാ ആഭസ്സരാ ദേവാ പീതിഭക്ഖാ ഹുത്വാ പീതിസുഖേനേവ വീതിനാമേന്തി, ഏവം മയമ്പി, പാപിമ, കിഞ്ചി അലഭിത്വാ പീതിഭക്ഖാ ഭവിസ്സാമാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാപി കുമാരികായോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

മാരവത്ഥു ദുതിയം.

൩. കോസലരഞ്ഞോ പരാജയവത്ഥു

ജയം വേരന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ പരാജയം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര കാസികഗാമം നിസ്സായ ഭാഗിനേയ്യേന അജാതസത്തുനാ സദ്ധിം യുജ്ഝന്തോ തേന തയോ വാരേ പരാജിതോ തതിയവാരേ ചിന്തേസി - ''അഹം ഖീരമുഖമ്പി ദാരകം പരാജേതും നാസക്ഖിം, കിം മേ ജീവിതേനാ''തി. സോ ആഹാരൂപച്ഛേദം കത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി. അഥസ്സ സാ പവത്തി സകലനഗരം പത്ഥരി. ഭിക്ഖൂ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും - ''ഭന്തേ, രാജാ കിര കാസികഗാമകം നിസ്സായ തയോ വാരേ പരാജിതോ, സോ ഇദാനി പരാജിത്വാ ആഗതോ 'ഖീരമുഖമ്പി ദാരകം പരാജേതും നാസക്ഖിം, കിം മേ ജീവിതേനാ'തി ആഹാരൂപച്ഛേദം കത്വാ മഞ്ചകേ നിപന്നോ''തി. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ജിനന്തോപി വേരം പസവതി, പരാജിതോ പന ദുക്ഖം സേതിയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൧. ''ജയം വേരം പസവതി, ദുക്ഖം സേതി പരാജിതോ;
ഉപസന്തോ സുഖം സേതി, ഹിത്വാ ജയപരാജയ''ന്തി.

തത്ഥ **ജയ**ന്തി പരം ജിനന്തോ വേരം പടിലഭതി. **പരാജിതോ**തി പരേന പരാജിതോ ''കദാ നു ഖോ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠിം ദട്ഠും സക്ഖിസ്സാമീ''തി ദുക്ഖം സേതി സബ്ബിരിയാപഥേസു ദുക്ഖമേവ വിഹരതീതി അത്ഥോ. **ഉപസന്തോ**തി അബ്ഭന്തരേ ഉപസന്തരാഗാദികിലേസോ ഖീണാസവോ ജയഞ്ച പരാജയഞ്ച ഹിത്വാ സുഖം സേതി, സബ്ബിരിയാപഥേസു സുഖമേവ വിഹരതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

കോസലരഞ്ഞോ പരാജയവത്ഥു തതിയം.

൪. അഞ്ഞതരകുലദാരികാവത്ഥു

നത്ഥി രാഗസമോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം കുലദാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സാ കിര മാതാപിതരോ ആവാഹം കത്വാ മങ്ഗലദിവസേ സത്ഥാരം നിമന്തയിംസു. സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ നിസീദി. സാപി ഖോ വധുകാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉദകപരിസ്സാവനാദീനി കരോന്തീ അപരാപരം സഞ്ചരതി. സാമികോപിസ്സാ തം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. തസ്സ രാഗവസേന ഓലോകേന്തസ്സ അന്തോ കിലേസോ സമുദാചരി. സോ അഞ്ഞാണാഭിഭൂതോ നേവ ബുദ്ധം ഉപട്ഠഹി, ന അസീതി മഹാഥേരേ. ഹത്ഥം പസാരേത്വാ "തം വധുകം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി പന ചിത്തം അകാസി. സത്ഥാ തസ്സജ്ഝാസയം ഓലോകേത്വാ യഥാ തം ഇത്ഥിം ന പസ്സതി, ഏവമകാസി. സോ അദിസ്വാ സത്ഥാരം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. സത്ഥാ തസ്സ ഓലോകേത്വാ ഠിതകാലേ "കുമാരക, ന ഹി രാഗഗ്ഗിനാ സദിസോ അഗ്ഗി നാമ , ദോസകലിനാ സദിസോ കലി നാമ, ഖന്ധപരിഹരണദുക്ഖേന സദിസം ദുക്ഖം നാമ അത്ഥി, നിബ്ബാനസുഖസദിസം സുഖമ്പി നത്ഥിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൨. "നത്ഥി രാഗസമോ അഗ്ഗി, നത്ഥി ദോസസമോ കലി;
നത്ഥി ഖന്ധസമാ ദുക്ഖാ, നത്ഥി സന്തിപരം സുഖ"ന്തി.

തത്ഥ **നത്ഥി രാഗസമോ**തി ധൂമം വാ ജാലം വാ അങ്ഗാരം വാ അദസ്സേത്വാ അന്തോയേവ ഝാപേത്വാ ഭസ്മമുട്ഠിം കാതും സമത്ഥോ രാഗേന സമോ അഞ്ഞോ അഗ്ഗി നാമ നത്ഥി. **കലീ**തി ദോസേന സമോ അപരാധോപി നത്ഥി. **ഖന്ധസമാ**തി ഖന്ധേഹി സമാ. യഥാ പരിഹരിയമാനാ ഖന്ധാ ദുക്ഖാ, ഏവം അഞ്ഞം ദുക്ഖം നാമ നത്ഥി. **സന്തിപര**ന്തി നിബ്ബാനതോ ഉത്തരിം അഞ്ഞം സുഖമ്പി നത്ഥി. അഞ്ഞഞ്ഹി സുഖം സുഖമേവ, നിബ്ബാനം പരമസുഖന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ കുമാരികാ ച കുമാരകോ ച സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. തസ്മിം സമയേ ഭഗവാ തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞം ദസ്സനാകാരം അകാസീതി.

അഞ്ഞതരകുലദാരികാവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ഏകഉപാസകവത്ഥു

ജിഘച്ഛാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ആളവിയം വിഹരന്തോ ഏകം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ സത്ഥാ ജേതവനേ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ ആളവിയം ഏകം ദുഗ്ഗതമനുസ്സം ദിസ്വാ തസ്സൂപനിസ്സയസമ്പത്തിം ഞത്വാ പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവാരോ ആളവിം അഗമാസി. ആളവിവാസിനോ സത്ഥാരം നിമന്തയിംസു. സോപി ദുഗ്ഗതമനുസ്സോ "സത്ഥാ കിര ആഗതോ"തി സുത്വാ "സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സോസ്സാമീ"തി മനം അകാസി. തംദിവസമേവ ചസ്സ ഏകോ ഗോണോ പലായി. സോ "കിം നു ഖോ ഗോണം പരിയേസിസ്സാമി, ഉദാഹു ധമ്മം സുണാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഗോണം പരിയേസിത്വാ പച്ഛാ ധമ്മം സോസ്സാമീ"തി പാതോവ ഗേഹാ നിക്ഖമി. ആളവിവാസിനോപി ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ

പരിവിസിത്വാ അനുമോദനത്ഥായ പത്തം ഗണ്ഹിംസു. സത്ഥാ "യം നിസ്സായ അഹം തിംസയോജനമഗ്ഗം ആഗതോ, സോ ഗോണം പരിയേസിതും അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ, തസ്മിം ആഗതേയേവ ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ"തി തുണ്ഹീ അഹോസി.

സോപി മനുസ്സോ ദിവാ ഗോണം ദിസ്വാ ഗോഗണേ പക്ഖിപിത്വാ "സചേപി അഞ്ഞം നത്ഥി, സത്ഥു വന്ദനമത്തമ്പി കരിസ്സാമീ"തി ജിഘച്ഛാപീളിതോപി ഗേഹം ഗമനായ മനം അകത്വാ വേഗേന സത്ഥു സന്തികം ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. സത്ഥാ തസ്സ ഠിതകാലേ ദാനവേയ്യാവടികം ആഹ - "അത്ഥി കിഞ്ചി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അതിരിത്തഭത്ത"ന്തി? "ഭന്തേ, സബ്ബം അത്ഥീ"തി. തേന ഹി "ഇമം പരിവിസാഹീ"തി. സോ സത്ഥാരാ വുത്തട്ഠാനേയേവ തം നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖാദനീയഭോജനീയേഹി സക്കച്ചം പരിവിസി. സോ ഭുത്തഭത്തോ മുഖം വിക്ഖാലേസി. ഠപേത്വാ കിര ഇമം ഠാനം തീസു പിടകേസു അഞ്ഞത്ഥ ഗതാഗതസ്സ ഭത്തവിചാരണം നാമ നത്ഥി. തസ്സ പസ്സദ്ധദരഥസ്സ ചിത്തം ഏകഗ്ഗം അഹോസി. അഥസ്സ സത്ഥാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി. സോ ദേസനാവസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. സത്ഥാപി അനുമോദനം കത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. മഹാജനോ സത്ഥാരം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തി.

ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരാ സദ്ധിം ഗച്ഛന്തായേവ ഉജ്ഝായിംസു - "പസ്സഥാവുസോ, സത്ഥു കമ്മം, അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ഏവരൂപം നത്ഥി, അജ്ജ പനേകം മനുസ്സം ദിസ്വാവ യാഗുആദീനി വിചാരേത്വാ ദാപേസീ"തി. സത്ഥാ നിവത്തിത്വാ ഠിതകോവ "കിം കഥേഥ, ഭിക്ഖവേ"തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ "ആമ, ഭിക്ഖവേ, അഹം തിംസയോജനം കന്താരം ആഗച്ഛന്തോ തസ്സ ഉപാസകസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ ആഗതോ, സോ അതിവിയ ജിഘച്ഛിതോ, പാതോവ പട്ഠായ ഗോണം പരിയേസന്തോ അരഞ്ഞേ വിചരി. 'ജിഘച്ഛദുക്ഖേന ധമ്മേ ദേസിയമാനേപി പടിവിജ്ഝിതും ന സക്ഖിസ്സതീ'തി ചിന്തേത്വാ ഏവം അകാസിം, ജിഘച്ഛാരോഗസദിസോ രോഗോ നാമ നത്ഥീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൩. "ജിഘച്ഛാപരമാ രോഗാ, സങ്ഖാരപരമാ ദുഖാ;
ഏതം ഞത്വാ യഥാഭൂതം, നിബ്ബാനം പരമം സുഖ"ന്തി.

തത്ഥ **ജിഘച്ഛാപരമാ രോഗാ**തി യസ്മാ അഞ്ഞോ രോഗോ സകിം തികിച്ഛിതോ വിനസ്സതി വാ തദങ്ഗവസേന വാ പഹീയതി , ജിഘച്ഛാ പന നിച്ചകാലം തികിച്ഛിതബ്ബായേവാതി സേസരോഗാനം അയം പരമാ നാമ. **സങ്ഖാരാ**തി പഞ്ച ഖന്ധാ. **ഏതം ഞത്വാ**തി ജിഘച്ഛാസമോ രോഗോ നത്ഥി, ഖന്ധപരിഹരണസമം ദുക്ഖം നാമ നത്ഥീതി ഏതമത്ഥം യഥാഭൂതം ഞത്വാ പണ്ഡിതോ നിബ്ബാനം സച്ഛി കരോതി. **നിബ്ബാനം പരമം സുഖ**ന്തി തഞ്ഹി സബ്ബസുഖാനം പരമം ഉത്തമം സുഖന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഏകഉപാസകവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. പസേനദികോസലവത്ഥു

ആരോഗ്യപരമാ ലാഭാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജാനം പസേനദികോസലം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ രാജാ തണ്ഡുലദോണസ്സ ഓദനം തദുപിയേന സൂപബ്യഞ്ജനേന ഭുഞ്ജതി. ഏകദിവസം ഭുത്തപാതരാസോ ഭത്തസമ്മദം അവിനോദേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ കിലന്തരൂപോ ഇതോ ചിതോ ച സമ്പരിവത്തതി, നിദ്ദായ അഭിഭൂയമാനോപി ഉജുകം നിപജ്ജിതും അസക്കോന്തോ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "കിം, മഹാരാജ, അവിസ്സമിത്വാവ ആഗതോസീ"തി? "ആമ, ഭന്തേ, ഭുത്തകാലതോ പട്ഠായ മേ മഹാദുക്ഖം ഹോതീ"തി. അഥ നം സത്ഥാ, "മഹാരാജ , അതിബഹുഭോജനം ഏവം ദുക്ഖം ഹോതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"മിദ്ധീ യദാ ഹോതി മഹഗ്ഘസോ ച,
നിദ്ദായിതാ സമ്പരിവത്തസായീ;
മഹാവരാഹോവ നിവാപപുട്ഠോ,
പുനപ്പുനം ഗബ്ഭമുപേതി മന്ദോ"തി. (ധം॰ പ॰ ൩൨൫); -

ഇമായ ഗാഥായ ഓവദിത്വാ, "മഹാരാജ, ഭോജനം നാമ മത്തായ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. മത്തഭോജിനോ ഹി സുഖം ഹോതീ"തി ഉത്തരി ഓവദന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"മനുജസ്സ സദാ സതീമതോ,
മത്തം ജാനതോ ലദ്ധഭോജനേ;
തനുകസ്സ ഭവന്തി വേദനാ,
സണികം ജീരതി ആയുപാലയ"ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൪);

രാജാ ഗാഥം ഉഗ്ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖി, സമീപേ ഠിതം പന ഭാഗിനേയ്യം, സുദസ്സനം നാമ മാണവം "ഇമം ഗാഥം ഉഗ്ഗണ്ഹ, താതാ"തി ആഹ. സോ തം ഗാഥം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ "കിം കരോമി, ഭന്തേ"തി സത്ഥാരം പുച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "രഞ്ഞോ ഭുഞ്ജന്തസ്സ ഓസാനപിണ്ഡകാലേ ഇമം ഗാഥം വദേയ്യാസി, രാജാ അത്ഥം സല്ലക്ഖേത്വാ യം പിണ്ഡം ഛഡ്ഡേസ്സതി, തസ്മിം പിണ്ഡേ സിത്ഥഗണനായ രഞ്ഞോ ഭത്തപചനകാലേ തത്തകേ തണ്ഡുലേ ഹരേയ്യാസീ"തി. സോ "സാധു, ഭന്തേ"തി സായമ്പി പാതോപി രഞ്ഞോ ഭുഞ്ജന്തസ്സ ഓസാനപിണ്ഡകാലേ തം ഗാഥം ഉദാഹരിത്വാ തേന ഛഡ്ഡിതപിണ്ഡേ സിത്ഥഗണനായ തണ്ഡുലേ ഹാപേസി. രാജാപി തസ്സ ഗാഥം സുത്വാ സഹസ്സം സഹസ്സം ദാപേസി . സോ അപരേന സമയേന നാളികോദനപരമതായ സണ്ഠഹിത്വാ സുഖപ്പത്തോ തനുസരീരോ അഹോസി.

അഥേകദിവസം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ആഹ - "ഭന്തേ, ഇദാനി മേ സുഖം ജാതം, മിഗമ്പി അസ്സമ്പി അനുബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹനസമത്ഥോ ജാതോമ്ഹി. പുബ്ബേ മേ ഭാഗിനേയ്യേന സദ്ധിം യുദ്ധമേവ ഹോതി, ഇദാനി വജിരകുമാരിം നാമ ധീതരം ഭാഗിനേയ്യസ്സ ദത്വാ സോ ഗാമോ തസ്സായേവ ന്ഹാനചുണ്ണമൂലം കത്വാ ദിന്നോ, തേന സദ്ധിം വിഗ്ഗഹോ വൂപസന്തോ, ഇമിനാപി മേ കാരണേന സുഖമേവ ജാതം. കുലസന്തകം രാജമണിരതനം നോ ഗേഹേ പുരിമദിവസേ നട്ഠം, തമ്പി ഇദാനി ഹത്ഥപത്തം ആഗതം, ഇമിനാപി മേ കാരണേന സുഖമേവ ജാതം. തുമ്ഹാകം സാവകേഹി സദ്ധിം വിസ്സാസം

ഇച്ഛന്തേന ഞാതിധീതാപി നോ ഗേഹേ കതാ, ഇമിനാപി മേ കാരണേന സുഖമേവ ജാത''ന്തി. സത്ഥാ ''ആരോഗ്യം നാമ, മഹാരാജ, പരമോ ലാഭോ, യഥാലദ്ധേന സന്തുട്ഠിഭാവസദിസമ്പി ധനം, വിസ്സാസസദിസോ ച പരമാ ഞാതി, നിബ്ബാനസദിസഞ്ച സുഖം നാമ നത്ഥീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൪. ''ആരോഗ്യപരമാ ലാഭാ, സന്തുട്ഠിപരമം ധനം;
വിസ്സാസപരമാ ഞാതി, നിബ്ബാനപരമം സുഖ''ന്തി.

തത്ഥ **ആരോഗ്യപരമാ ലാഭാ**തി അരോഗഭാവപരമാ ലാഭാ. രോഗിനോ ഹി വിജ്ജമാനാപി ലാഭാ അലാഭായേവ, തസ്മാ അരോഗസ്സ സബ്ബലാഭാ ആഗതാവ ഹോന്തി. തേനേതം വുത്തം - ''ആരോഗ്യപരമാ ലാഭാ''തി. **സന്തുട്ഠിപരമം ധന**ന്തി ഗിഹിനോ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ യം അത്തനാ ലദ്ധം അത്തനോ സന്തകം, തേനേവ തുസ്സനഭാവോ സന്തുട്ഠീ നാമ സേസധനേഹി പരമം ധനം. **വിസ്സാസപരമാ ഞാതീ**തി മാതാ വാ ഹോതു പിതാ വാ, യേന സദ്ധിം വിസ്സാസോ നത്ഥി, സോ അഞ്ഞാതകോവ. യേന അഞ്ഞാതകേന പന സദ്ധിം വിസ്സാസോ അത്ഥി, സോ അസമ്ബന്ധോപി പരമോ ഉത്തമോ ഞാതി. തേന വുത്തം - ''വിസ്സാസപരമാ ഞാതീ''തി. നിബ്ബാനസദിസം പന സുഖം നാമ നത്ഥി, തേനേവാഹ - **നിബ്ബാനപരമം സുഖ**ന്തി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പസേനദികോസലവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. തിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

പവിവേകരസന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേസാലിയം വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സത്ഥാരാ ഹി, ''ഭിക്ഖവേ, അഹം ഇതോ ചതൂഹി മാസേഹി പരിനിബ്ബായിസ്സാമീ''തി വുത്തേ സത്ഥു സന്തികേ സത്ത ഭിക്ഖുസതാനി സന്താസം ആപജ്ജിംസു, ഖീണാസവാനം ധമ്മസംവേഗോ ഉപ്പജ്ജി, പുഥുജ്ജനാ അസ്സൂനി സന്ധാരേതും നാസക്ഖിംസു. ഭിക്ഖൂ വഗ്ഗാ വഗ്ഗാ ഹുത്വാ ''കിം നു ഖോ കരിസ്സാമാ''തി മന്തേന്താ വിചരന്തി. അഥേകോ തിസ്സത്ഥേരോ നാമ ഭിക്ഖൂ ''സത്ഥാ കിര ചതുമാസച്ചയേന പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അഹഞ്ചമ്ഹി അവീതരാഗോ, സത്ഥരി ധരമാനേയേവ മയാ അരഹത്തം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ''തി ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു ഏകകോവ വിഹാസി. ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഗമനം വാ കേനചി സദ്ധിം കഥാസല്ലാപോ വാ നത്ഥി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ ആഹംസു - ''ആവുസോ, തിസ്സ തസ്മാ ഏവം കരോസീ''തി. സോ തേസം കഥം ന സുണാതി. തേ തസ്സ പവത്തിം സത്ഥു ആരോചേത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേസു തിസ്സത്ഥേരസ്സ സിനേഹോ നത്ഥീ''തി ആഹംസു. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''കസ്മാ തിസ്സ ഏവം അകാസീ''തി പുച്ഛിത്വാ തേന അത്തനോ അധിപ്പായേ ആരോചിതേ ''സാധു, തിസ്സാ''തി സാധുകാരം ദത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, മയി സിനേഹോ തിസ്സസദിസോവ ഹോതു. ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജം കരോന്താപി നേവ മം പൂജേന്തി, ധമ്മാനുധമ്മം പടിപജ്ജമാനായേവ പന മം പൂജേന്തീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൫. ''പവിവേകരസം പിത്വാ, രസം ഉപസമസ്സ ച;

നിദ്ദരോ ഹോതി നിപ്പാപോ, ധമ്മപീതിരസം പിവ''ന്തി.

തത്ഥ **പവിവേകരസ**ന്തി പവിവേകതോ ഉപ്പന്നം രസം, ഏകീഭാവസുഖന്തി അത്ഥോ. **പിത്വാ**തി ദുക്ഖപരിഞ്ഞാദീനി കരോന്തോ ആരമ്മണതോ സച്ഛികിരിയാവസേന പിവിത്വാ. **ഉപസമസ്സ ചാ**തി കിലേസൂപസമനിബ്ബാനസ്സ ച രസം പിത്വാ. **നിദ്ദരോ ഹോതീ**തി തേന ഉഭയരസപാനേന ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു അബ്ഭന്തരേ രാഗദരഥാദീനം അഭാവേന നിദ്ദരോ ചേവ നിപ്പാപോ ച ഹോതി. **രസം പിവ**ന്തി നവവിധലോകുത്തരധമ്മവസേന ഉപ്പന്നം പീതിരസം പിവന്തോപി നിദ്ദരോ നിപ്പാപോ ച ഹോതി.

ദേസനാവസാനേ തിസ്സത്ഥേരോ അരഹത്തം പാപുണി, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

തിസ്സത്ഥേരവത്ഥു സത്തമം.

൮. സക്കവത്ഥു

സാഹു ദസ്സനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവഗാമകേ വിഹരന്തോ സക്കം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തഥാഗതസ്സ ഹി ആയുസങ്ഖാരേ വിസ്സട്ഠേ ലോഹിതപക്ഖന്ദികാബാധസ്സ ഉപ്പന്നഭാവം ഞത്വാ സക്കോ ദേവരാജാ ''മയാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഗിലാനുപട്ഠാനം കാതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ തിഗാവുതപ്പമാണം അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഹത്ഥേഹി പാദേ പരിമജ്ജി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ ''കോ ഏസോ''തി? ''അഹം, ഭന്തേ, സക്കോ''തി. ''കസ്മാ ആഗതോസീ''തി? ''തുമ്ഹേ ഗിലാനേ ഉപട്ഠഹിതും, ഭന്തേ''തി. ''സക്ക, ദേവാനം മനുസ്സഗന്ധോ യോജനസതതോ പട്ഠായ ഗലേ ബദ്ധകുണപം വിയ ഹോതി , ഗച്ഛ ത്വം, അത്ഥി മേ ഗിലാനുപട്ഠകാ ഭിക്ഖൂ''തി. ''ഭന്തേ, ചതുരാസീതിയോജനസഹസ്സമത്ഥകേ ഠിതോ തുമ്ഹാകം സീലഗന്ധം ഘായിത്വാ ആഗതോ, അഹമേവ ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ''തി സോ സത്ഥു സരീരവളഞ്ജനഭാജനം അഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥേനാപി ഫുസിതും അദത്വാ സീസേയേവ ഠപേത്വാ നീഹരന്തോ മുഖസങ്കോചനമത്തമ്പി ന അകാസി, ഗന്ധഭാജനം പരിഹരന്തോ വിയ അഹോസി. ഏവം സത്ഥാരം പടിജഗ്ഗിത്വാ സത്ഥു ഫാസുകകാലേയേവ അഗമാസി.

ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും ''അഹോ സത്ഥരി സക്കസ്സ സിനേഹോ, ഏവരൂപം നാമ ദിബ്ബസമ്പത്തിം പഹായ മുഖസങ്കോചനമത്തമ്പി അകത്വാ ഗന്ധഭാജനം നീഹരന്തോ വിയ സത്ഥു സരീരവളഞ്ജനഭാജനം സീസേന നീഹരന്തോ ഉപട്ഠാനമകാസീ''തി. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ കിം വദഥ, ഭിക്ഖവേ, അനച്ഛരിയം ഏതം, യം സക്കോ ദേവരാജാ മയി സിനേഹം കരോതി. അയം സക്കോ ഹി ദേവരാജാ മം നിസ്സായ ജരസക്കഭാവം വിജഹിത്വാ സോതാപന്നോ ഹുത്വാ തരുണസക്കസ്സ ഭാവം പത്തോ, അഹം ഹിസ്സ മരണഭയതജ്ജിതസ്സ പഞ്ചസിഖഗന്ധബ്ബദേവപുത്തം പുരതോ കത്വാ ആഗതകാലേ ഇന്ദസാലഗുഹായം ദേവപരിസായ മജ്ഝേ നിസിന്നസ്സ -

''പുച്ഛ വാസവ മം പഞ്ഹം, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി;

തസ്സ തസ്സേവ പഞ്ഹസ്സ, അഹം അന്തം കരോമി തേ’’തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൫൬) -

വത്വാ തസ്സ കങ്ഖം വിനോദേന്തോ ധമ്മം ദേസേസിം. ദേസനാവസാനേ ചുദ്ദസന്നം പാണകോടീനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി, സക്കോപി യഥാനിസിന്നോവ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ തരുണസക്കോ ജാതോ. ഏവമസ്സാഹം ബഹൂപകാരോ. തസ്സ മയി സിനേഹോ നാമ അനച്ഛരിയോ. ഭിക്ഖവേ, അരിയാനഞ്ഹി ദസ്സനമ്പി സുഖം, തേഹി സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ സന്നിവാസോപി സുഖോ. ബാലേഹി സദ്ധിം പന സബ്ബമേതം ദുക്ഖന്തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൦൬. ‘‘സാഹു ദസ്സനമരിയാനം, സന്നിവാസോ സദാ സുഖോ;
അദസ്സനേന ബാലാനം, നിച്ചമേവ സുഖീ സിയാ.

൨൦൭. ‘‘ബാലസങ്ഗതചാരീ ഹി, ദീഘമദ്ധാന സോചതി;
ദുക്ഖോ ബാലേഹി സംവാസോ, അമിത്തേനേവ സബ്ബദാ;
ധീരോ ച സുഖസംവാസോ, ഞാതീനംവ സമാഗമോ’’.

തസ്മാ ഹി -

൨൦൮. ‘‘ധീരഞ്ച പഞ്ഞഞ്ച ബഹുസ്സുതഞ്ച,ധോരയ്ഹസീലം വതവന്തമരിയം;
തം താദിസം സപ്പുരിസം സുമേധം,ഭജേഥ നക്ഖത്തപഥം വ ചന്ദിമാ’’തി.

തത്ഥ **സാഹൂ**തി സുന്ദരം ഭദ്ദകം. **സന്നിവാസോ**തി ന കേവലഞ്ച തേസം ദസ്സനമേവ, തേഹി സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ നിസീദനാദിഭാവോപി തേസം വത്തപടിവത്തം കാതും ലഭനഭാവോപി സാധുയേവ. **ബാലസങ്ഗതചാരീ ഹീ**തി യോ ബാലേന സഹചാരീ. **ദീഘമദ്ധാന**ന്തി സോ ബാലസഹായേന ‘‘ഏഹി സന്ധിച്ഛേദാദീനി കരോമാ’’തി വുച്ചമാനോ തേന സദ്ധിം ഏകച്ഛന്ദോ ഹുത്വാ താനി കരോന്തോ ഹത്ഥച്ഛേദാദീനി പത്വാ ദീഘമദ്ധാനം സോചതി. **സബ്ബദാ**തി യഥാ അസിഹത്ഥേന വാ അമിത്തേന ആസീവിസാദീഹി വാ സദ്ധിം ഏകതോ വാസോ നാമ നിച്ചം ദുക്ഖോ, തഥേവ ബാലേഹി സദ്ധിന്തി അത്ഥോ. **ധീരോ ച സുഖസംവാസോ**തി ഏത്ഥ സുഖോ സംവാസോ ഏതേനാതി സുഖസംവാസോ, പണ്ഡിതേന സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ സംവാസോ സുഖോതി അത്ഥോ. കഥം? **ഞാതീനംവ സമാഗമോ**തി യഥാപി ഞാതീനം സമാഗമോ സുഖോ, ഏവം സുഖോ.

തസ്മാ ഹീതി യസ്മാ ബാലേഹി സദ്ധിം സംവാസോ ദുക്ഖോ, പണ്ഡിതേന സദ്ധിം സുഖോ, തസ്മാ ഹി ധിതിസമ്പന്നം ധീരഞ്ച, ലോകിയലോകുത്തരപഞ്ഞാസമ്പന്നം പഞ്ഞഞ്ച , ആഗമാധിഗമസമ്പന്നം ബഹുസ്സുതഞ്ച, അരഹത്തപാപനകസങ്ഖാതായ ധുരവഹനസീലതായ ധോരയ്ഹസീലം, സീലവതേന ചേവ ധുതങ്ഗവതേന ച വതവന്തം, കിലേസേഹി ആരകതായ അരിയം, തഥാരൂപം സപ്പുരിസം സോഭനപഞ്ഹം യഥാ നിമ്മലം നക്ഖത്തപഥസങ്ഖാതം ആകാസം ചന്ദിമാ ഭജതി, ഏവം ഭജേഥ പയിരുപാസേഥാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സക്കവത്ഥു അട്ഠമം.

സുഖവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പന്നരസമോ വഗ്ഗോ.

൧൬. പിയവഗ്ഗോ

൧. തയോജനപബ്ബജിതവത്ഥു

അയോഗേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തയോ പബ്ബജിതേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര ഏകസ്മിം കുലേ മാതാപിതൂനം ഏകപുത്തകോ അഹോസി പിയോ മനാപോ. സോ ഏകദിവസം ഗേഹേ നിമന്തിതാനം ഭിക്ഖൂനം അനുമോദനം കരോന്താനം ധമ്മകഥം സുത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ മാതാപിതരോ പബ്ബജ്ജം യാചി. തേ നാനുജാനിംസു. തസ്സ ഏതദഹോസി - ''അഹം മാതാപിതൂനം അപസ്സന്താനംയേവ ബഹി ഗന്ത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. അഥസ്സ പിതാ ബഹി നിക്ഖമന്തോ ''ഇമം രക്ഖേയ്യാസീ''തി മാതരം പടിച്ഛാപേസി, മാതാ ബഹി നിക്ഖമന്തീ പിതരം പടിച്ഛാപേസി. അഥസ്സ ഏകദിവസം പിതരി ബഹി ഗതേ മാതാ ''പുത്തം രക്ഖിസ്സാമീ''തി ഏകം ദ്വാരബാഹം നിസ്സായ ഏകം പാദേഹി ഉപ്പീളേത്വാ ഛമായ നിസിന്നാ സുത്തം കന്തതി. സോ ''ഇമം വഞ്ചേത്വാ ഗമിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ, ''അമ്മ, ഥോകം താവ അപേഹി, സരീരവലഞ്ജം കരിസ്സാമീ''തി വത്വാ തായ പാദേ സമിഞ്ജിതേ നിക്ഖമിത്വാ വേഗേന വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂ ഉപസങ്കമിത്വാ ''പബ്ബാജേഥ മം, ഭന്തേ''തി യാചിത്വാ തേസം സന്തികേ പബ്ബജി.

അഥസ്സ പിതാ ആഗന്ത്വാ മാതരം പുച്ഛി - ''കഹം മേ പുത്തോ''തി? ''സാമി, ഇമസ്മിം പദേസേ അഹോസീ''തി. സോ ''കഹം നു ഖോ മേ പുത്തോ''തി ഓലോകേന്തോ തം അദിസ്വാ ''വിഹാരം ഗതോ ഭവിസ്സതീ''തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ പുത്തം പബ്ബജിതം ദിസ്വാ കന്ദിത്വാ രോദിത്വാ, ''താത, കിം മം നാസേസീ''തി വത്വാ ''മമ പുത്തേ പബ്ബജിതേ അഹം ഇദാനി ഗേഹേ കിം കരിസ്സാമീ''തി സയമ്പി ഭിക്ഖൂ യാചിത്വാ പബ്ബജി. അഥസ്സ മാതാപി ''കിം നു ഖോ മേ പുത്തോ ച പതി ച ചിരായന്തി, കച്ചി വിഹാരം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിതാ''തി തേ ഓലോകേന്തീ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഉഭോപി പബ്ബജിതേ ദിസ്വാ ''ഇമേസം പബ്ബജിതകാലേ മമ ഗേഹേന കോ അത്ഥോ''തി സയമ്പി ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. തേ പബ്ബജിത്വാപി വിനാ ഭവിതും ന സക്കോന്തി, വിഹാരേപി ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയേപി ഏകതോവ നിസീദിത്വാ സല്ലപന്താ ദിവസം വീതിനാമേന്തി. തേന ഭിക്ഖൂപി ഭിക്ഖൂനിയോപി ഉബ്ബാള്ഹാ ഹോന്തി.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ നേസം കിരിയം സത്ഥും ആരോചേസും. സത്ഥാ തേ പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര തുമ്ഹേ ഏവം കരോഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ച''ന്തി വുത്തേ ''കസ്മാ ഏവം കരോഥ? ന ഹി ഏസ പബ്ബജിതാനം യോഗോ''തി. ''ഭന്തേ, വിനാ ഭവിതും ന സക്കോമാ''തി. ''പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ഏവം കരണം അയുത്തം. പിയാനഞ്ഹി അദസ്സനം, അപ്പിയാനഞ്ച ദസ്സനം ദുക്ഖമേവ. തസ്മാ സത്തേസു ച സങ്ഖാരേസു ച കഞ്ചി പിയം വാ അപ്പിയം വാ കാതും ന വട്ടതീ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൦൯. ''അയോഗേ യുഞ്ജമത്താനം, യോഗസ്മിഞ്ച അയോജയം;
അത്ഥം ഹിത്വാ പിയഗ്ഗാഹീ, പിഹേതത്താനുയോഗിനം.

൨൧൦. ''മാ പിയേഹി സമാഗഞ്ഛി, അപ്പിയേഹി കുദാചനം;

പിയാനം അദസ്സനം ദുക്ഖം, അപ്പിയാനഞ്ച ദസ്സനം.

൨൧൧. “തസ്മാ പിയം ന കയിരാഥ, പിയാപായോ ഹി പാപകോ;
ഗന്ഥാ തേസം ന വിജ്ജന്തി, യേസം നത്ഥി പിയാപ്പിയ”ന്തി.

തത്ഥ **അയോഗേ**തി അയുഞ്ജിതബ്ബേ അയോനിസോമനസികാരേ. വേസിയാഗോചരാദിഭേദസ്സ ഹി ഛബ്ബിധസ്സ അഗോചരസ്സ സേവനം ഇധ അയോനിസോമനസികാരോ നാമ, തസ്മിം അയോനിസോമനസികാരേ അത്താനം യുഞ്ജന്തോതി അത്ഥോ. **യോഗസ്മി**ന്തി തബ്ബിപരീതേ ച യോനിസോമനസികാരേ അയുഞ്ജന്തോതി അത്ഥോ. **അത്ഥം ഹിത്വാ**തി പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ അധിസീലാദിസിക്ഖത്തയം അത്ഥോ നാമ, തം അത്ഥം ഹിത്വാ. **പിയഗ്ഗാഹീ**തി പഞ്ചകാമഗുണസങ്ഖാതം പിയമേവ ഗണ്ഹന്തോ. **പിഹേതത്താനുയോഗിന**ന്തി തായ പടിപത്തിയാ സാസനതോ ചുതോ ഗിഹിഭാവം പത്വാ പച്ഛാ യേ അത്താനുയോഗം അനുയുത്താ സീലാദീനി സമ്പാദേത്വാ ദേവമനുസ്സാനം സന്തികാ സക്കാരം ലഭന്തി, തേസം പിഹേതി, “അഹോ വതാഹമ്പി ഏവരൂപോ അസ്സ”ന്തി ഇച്ഛതീതി അത്ഥോ.

മാ പിയേഹീതി പിയേഹി സത്തേഹി വാ സങ്ഖാരേഹി വാ കുദാചനം ഏകക്ഖണേപി ന സമാഗച്ഛേയ്യ, തഥാ അപ്പിയേഹി. കിം കാരണാ? പിയാനഞ്ഹി വിയോഗവസേന അദസ്സനം അപ്പിയാനഞ്ച ഉപസങ്കമനവസേന ദസ്സനം നാമ ദുക്ഖം. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ഇദം ഉഭയമ്പി ദുക്ഖം, തസ്മാ കഞ്ചി സത്തം വാ സങ്ഖാരം വാ പിയം നാമ ന കരേയ്യ. **പിയാപായോ ഹീ**തി പിയേഹി അപായോ വിയോഗോ . **പാപകോ**തി ലാമകോ. **ഗന്ഥാ തേസം ന വിജ്ജന്തീ**തി യേസം പിയം നത്ഥി, തേസം അഭിജ്ഝാകായഗന്ഥോ പഹീയതി. യേസം അപ്പിയം നത്ഥി, തേസം ബ്യാപാദോ കായഗന്ഥോ. തേസു പന ദ്വീസു പഹീനേസു സേസഗന്ഥാ പഹീനാ ഹോന്തി. തസ്മാ പിയം വാ അപ്പിയം വാ ന കത്തബ്ബന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി. തേന പന തയോ ജനാ “മയം വിനാ ഭവിതും ന സക്കോമാ”തി വിബ്ഭമിത്വാ ഗേഹമേവ അഗമിംസൂതി.

തയോജനപബ്ബജിതവത്ഥു പഠമം.

൨. അഞ്ഞതരകുടുമ്ബികവത്ഥു

പിയതോ ജായതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ ഹി അത്തനോ പുത്തേ കാലകതേ പുത്തസോകാഭിഭൂതോ ആളാഹനം ഗന്ത്വാ രോദതി, പുത്തസോകം സന്ധാരേതും ന സക്കോതി. സത്ഥാ പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ തസ്സ സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഏകം പച്ഛാസമണം ഗഹേത്വാ തസ്സ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. സോ സത്ഥു ആഗതഭാവം സുത്വാ “മയാ സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കാതുകാമോ ഭവിസ്സതീ”തി സത്ഥാരം പവേസേത്വാ ഗേഹമജ്ഝേ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ സത്ഥരി നിസിന്നേ ആഗന്ത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ “കിം നു ഖോ, ഉപാസക, ദുക്ഖിതോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ തേന

പുത്തവിയോഗദുക്ഖേ ആരോചിതേ, ‘‘ഉപാസക, മാ ചിന്തയി, ഇദം മരണം നാമ ന ഏകസ്മിംയേവ ഠാനേ, ന ച ഏകസ്സേവ ഹോതി, യാവതാ പന ഭവുപ്പത്തി നാമ അത്ഥി, സബ്ബസത്താനം ഹോതിയേവ. ഏകസങ്ഖാരോപി നിച്ചോ നാമ നത്ഥി. തസ്മാ ‘മരണധമ്മം മതം, ഭിജ്ജനധമ്മം ഭിന്ന’ന്തി യോനിസോ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം, ന സോചിതബ്ബം. പോരാണപണ്ഡിതാപി ഹി പുത്തസ്സ മതകാലേ ‘മരണധമ്മം മതം, ഭിജ്ജനധമ്മം ഭിന്ന’ന്തി സോകം അകത്വാ മരണസ്സതിമേവ ഭാവയിംസൂ’’തി വത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, കേ ഏവമകംസു, കദാ ച അകംസു, ആചിക്ഖഥ മേ’’തി യാചിതോ തസ്സത്ഥസ്സ പകാസനത്ഥം അതീതം ആഹരിത്വാ -

‘‘ഉരഗോവ തചം ജിണ്ണം, ഹിത്വാ ഗച്ഛതി സം തനും;
ഏവം സരീരേ നിബ്ഭോഗേ, പേതേ കാലകതേ സതി.

‘‘ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന സോചാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ’’തി. (ജാ॰ ൧.൫.൧൯-൨൦) -

ഇമം പഞ്ചകനിപാതേ **ഉരഗജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ ‘‘ഏവം പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ പിയപുത്തേ കാലകതേ യഥാ ഏതരഹി ത്വം കമ്മന്തേ വിസ്സജ്ജേത്വാ നിരാഹാരോ രോദന്തോ വിചരസി, തഥാ അവിചരിത്വാ മരണസ്സതിഭാവനാബലേന സോകം അകത്വാ ആഹാരം പരിഭുഞ്ജിംസു, കമ്മന്തഞ്ച അധിട്ഠഹിംസു . തസ്മാ ‘പിയപുത്തോ മേ കാലകതോ’തി മാ ചിന്തയി. ഉപ്പജ്ജമാനോ ഹി സോകോ വാ ഭയം വാ പിയമേവ നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൧൨. ‘‘പിയതോ ജായതീ സോകോ, പിയതോ ജായതീ ഭയം;
പിയതോ വിപ്പമുത്തസ്സ, നത്ഥി സോകോ കുതോ ഭയ’’ന്തി.

തത്ഥ **പിയതോ**തി വട്ടമൂലകോ ഹി സോകോ വാ ഭയം വാ ഉപ്പജ്ജമാനം പിയമേവ സത്തം വാ സങ്ഖാരം വാ നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതി, തതോ പന വിപ്പമുത്തസ്സ ഉഭയമ്പേതം നത്ഥീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ കുടുമ്ബികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അഞ്ഞതരകുടുമ്ബികവത്ഥു ദുതിയം.

൩. വിസാഖാവത്ഥു

പേമതോ ജായതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വിസാഖം ഉപാസികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര പുത്തസ്സ ധീതരം സുദത്തം നാമ കുമാരികം അത്തനോ ഠാനേ ഠപേത്വാ ഗേഹേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ വേയ്യാവച്ചം കാരേസി. സാ അപരേന സമയേന കാലമകാസി. സാ തസ്സാ സരീരനിക്ഖേപം കാരേത്വാ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ ദുക്ഖിനീ ദുമ്മനാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘കിം നു ഖോ ത്വം, വിസാഖേ, ദുക്ഖിനീ

ദുമ്മനാ അസ്സുമുഖാ രോദമാനാ നിസിന്നാ’’തി ആഹ. സാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ ‘‘പിയാ മേ, ഭന്തേ, സാ കുമാരികാ വത്തസമ്പന്നാ, ഇദാനി തഥാരൂപം ന പസ്സാമീ’’തി ആഹ. ‘‘കിത്തകാ പന, വിസാഖേ, സാവത്ഥിയം മനുസ്സാ’’തി? ‘‘ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹിയേവ മേ കഥിതം സത്ത ജനകോടിയോ’’തി. ‘‘സചേ പനായം എത്തകോ ജനോ തവ നത്തായ സദിസോ ഭവേയ്യ, ഇച്ഛേയ്യാസി ന’’ന്തി? ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘കതി പന ജനാ സാവത്ഥിയം ദേവസികം കാലം കരോന്തീ’’തി? ‘‘ബഹൂ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘നനു ഏവം, ഭന്തേ, തവ അസോചനകാലോ ന ഭവേയ്യ, രത്തിന്ദിവം രോദന്തീയേവ വിചരേയ്യാസീ’’തി. ‘‘ഹോതു, ഭന്തേ, ഞാതം മയാ’’തി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘തേന ഹി മാ സോചി, സോകോ വാ ഭയം വാ പേമതോവ ജായതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൧൩. ‘‘പേമതോ ജായതീ സോകോ, പേമതോ ജായതീ ഭയം;
പേമതോ വിപ്പമുത്തസ്സ, നത്ഥി സോകോ കുതോ ഭയ’’ന്തി.

തത്ഥ **പേമതോ**തി പുത്തധീതാദീസു കതം പേമമേവ നിസ്സായ സോകോ ജായതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

വിസാഖാവത്ഥു തതിയം.

൪. ലിച്ഛവീവത്ഥു

രതിയാ ജായതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേസാലിം നിസ്സായ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തോ ലിച്ഛവീ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര ഏകസ്മിം ഛണദിവസേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അസദിസേഹി അലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ ഉയ്യാനഗമനത്ഥായ നഗരാ നിക്ഖമിംസു. സത്ഥാ പിണ്ഡായ പവിസന്തോ തേ ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, ലിച്ഛവയോ, യേഹി ദേവാ താവതിംസാ ന ദിട്ഠപുബ്ബാ, തേ ഇമേ ഓലോകേന്തൂ’’തി വത്വാ നഗരം പാവിസി. തേപി ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്താ ഏകം നഗരസോഭിനിം ഇത്ഥിം ആദായ ഗന്ത്വാ തം നിസ്സായ ഇസ്സാഭിഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരിത്വാ ലോഹിതം നദിം വിയ പവത്തയിംസു. അഥ നേ മഞ്ചേനാദായ ഉക്ഖിപിത്വാ ആഗമംസു. സത്ഥാപി കതഭത്തകിച്ചോ നഗരാ നിക്ഖമി. ഭിക്ഖൂപി ലിച്ഛവയോ തഥാ നീയമാനേ ദിസ്വാ സത്ഥാരം ആഹംസു - ‘‘ഭന്തേ, ലിച്ഛവിരാജാനോ പാതോവ അലങ്കതപടിയത്താ ദേവാ വിയ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഇദാനി ഏകം ഇത്ഥിം നിസ്സായ ഇമം ബ്യസനം പത്താ’’തി. സത്ഥാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, സോകോ വാ ഭയം വാ ഉപ്പജ്ജമാനം രതിം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതിയേവാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൧൪. ‘‘രതിയാ ജായതീ സോകോ, രതിയാ ജായതീ ഭയം;
രതിയാ വിപ്പമുത്തസ്സ, നത്ഥി സോകോ കുതോ ഭയ’’ന്തി.

തത്ഥ **രതിയാ**തി പഞ്ചകാമഗുണരതിതോ, തം നിസ്സായാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ലിച്ഛവീവഗ്ഗോ ചതുത്ഥം.

൧. അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരവത്ഥു

കാമതോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ബ്രഹ്മലോകാ ചുതസത്തോ സാവത്ഥിയം മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തോ ജാതദിവസതോ പട്ഠായ ഇത്ഥിസമീപം ഉപഗന്തും ന ഇച്ഛതി, ഇത്ഥിയാ ഗയ്ഹമാനോ രോദതി. വത്ഥചുമ്ബടകേന നം ഗഹേത്വാ ഥഞ്ഞം പായേന്തി. സോ വയപ്പത്തോ മാതാപിതൂഹി, "താത, ആവാഹം തേ കരിസ്സാമാ"തി വുത്തേ "ന മേ ഇത്ഥിയാ അത്ഥോ"തി പടിക്ഖിപിത്വാ പുനപ്പുനം യാചിയമാനോ പഞ്ചസതേ സുവണ്ണകാരേ പക്കോസാപേത്വാ രത്തസുവണ്ണനിക്ഖസഹസ്സം ദാപേത്വാ അതിവിയ പാസാദികം ഘനകോട്ടിമം ഇത്ഥിരൂപം കാരേത്വാ പുന മാതാപിതൂഹി, "താത, തയി ആവാഹം അകരോന്തേ കുലവംസോ ന പതിട്ഠഹിസ്സതി, കുമാരികം തേ ആനേസ്സാമാ"തി വുത്തേ "തേന ഹി സചേ മേ ഏവരൂപം കുമാരികം ആനേസ്സഥ, കരിസ്സാമി വോ വചന"ന്തി തം സുവണ്ണരൂപകം ദസ്സേതി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ അഭിഞ്ഞാതേ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ "അമ്ഹാകം പുത്തോ മഹാപുഞ്ഞോ, അവസ്സം ഇമിനാ സദ്ധിം കതപുഞ്ഞാ കുമാരികാ ഭവിസ്സതി, ഗച്ഛഥ ഇമം സുവണ്ണരൂപകം ഗഹേത്വാ ഏവരൂപം കുമാരികം ആഹരഥാ"തി പഹിണിംസു. തേ "സാധൂ"തി ചാരികം ചരന്താ മദ്ദരട്ഠേ സാഗലനഗരം ഗതാ. തസ്മിഞ്ച നഗരേ ഏകാ സോളസവസ്സുദ്ദേസികാ അഭിരൂപാ കുമാരികാ അഹോസി, തം മാതാപിതരോ സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സൂപരിമതലേ പരിവാസേസും. തേപി ഖോ ബ്രാഹ്മണാ "സചേ ഇധ ഏവരൂപാ കുമാരികാ ഭവിസ്സതി, ഇമം ദിസ്വാ 'അയം അസുകസ്സ കുലസ്സ ധീതാ വിയ അഭിരൂപാ'തി വക്ഖന്തീ"തി തം സുവണ്ണരൂപകം തിത്ഥമഗ്ഗേ ഠപേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു.

അഥസ്സ കുമാരികായ ധാതീ തം കുമാരികം ന്ഹാപേത്വാ സയമ്പി ന്ഹായിതുകാമാ ഹുത്വാ തിത്ഥം ആഗതാ തം രൂപകം ദിസ്വാ "ധീതാ മേ"തി സഞ്ഞായ "ദുബ്ബിനീതാസി, ഇദാനേവാഹം ന്ഹാപേത്വാ നിക്ഖന്താ, ത്വം മയാ പുരേതരം ഇധാഗതാസീ"തി ഹത്ഥേന പഹരിത്വാ ഥദ്ധഭാവഞ്ചേവ നിബ്ബികാരതഞ്ച ഞത്വാ "അഹം മേ, ധീതാതി സഞ്ഞമകാസിം, കിം നാമേത"ന്തി ആഹ. അഥ നം തേ ബ്രാഹ്മണാ "ഏവരൂപാ തേ, അമ്മ, ധീതാ"തി പുച്ഛിംസു. അയം മമ ധീതു സന്തികേ കിം അഗ്ഘതീതി? തേന ഹി തേ ധീതരം അമ്ഹാകം ദസ്സേഹീതി. സാ തേഹി സദ്ധിം ഗേഹം ഗന്ത്വാ സാമികാനം ആരോചേസി. തേ ബ്രാഹ്മണേഹി സദ്ധിം കതപടിസമ്മോദനാ ധീതരം ഓതാരേത്വാ ഹേട്ഠാപാസാദേ സുവണ്ണരൂപകസ്സ സന്തികേ ഠപേസും. സുവണ്ണരൂപകം നിപ്പഭം അഹോസി, കുമാരികാ സപ്പഭാ അഹോസി. ബ്രാഹ്മണാ തം തേസം ദത്വാ കുമാരികം പടിച്ഛാപേത്വാ ഗന്ത്വാ അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരസ്സ മാതാപിതൂനം ആരോചയിംസു. തേ തുട്ഠമാനസാ "ഗച്ഛഥ, നം സീഘം ആനേഥാ"തി മഹന്തേന സക്കാരേന പഹിണിംസു.

കുമാരോപി തം പവത്തിം സുത്വാ "കഞ്ചനരൂപതോപി കിര അഭിരൂപതരാ ദാരികാ അത്ഥീ"തി സവനവസേനേവ സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ "സീഘം ആനേന്തൂ"തി ആഹ. സാപി ഖോ യാനം ആരോപേത്വാ ആനീയമാനാ

അതിസുഖുമാലതായ യാനുഗ്ഘാതേന സമുപ്പാദിതവാതരോഗാ അന്തരാമഗ്ഗേയേവ കാലമകാസി. കുമാരോപി "ആഗതാ"തി നിരന്തരം പുച്ഛതി, തസ്സ അതിസിനേഹേന പുച്ഛന്തസ്സ സഹസാവ അനാരോചേത്വാ കതിപാഹം വിക്ഖേപം കത്വാ തമത്ഥം ആരോചയിംസു. സോ "തഥാരൂപായ നാമ ഇത്ഥിയാ സദ്ധിം സമാഗമം നാലത്ഥ"ന്തി ഉപ്പന്നദോമനസ്സോ പബ്ബതേന വിയ സോകദുക്ഖേന അജ്ഝോത്ഥടോ അഹോസി. സത്ഥാ തസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ തം ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ സത്ഥാരം അന്തോഗേഹം പവേസേത്വാ സക്കച്ചം പരിവിസിംസു. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ "കഹം അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരോ"തി പുച്ഛി. "ഏസോ, ഭന്തേ, ആഹാരൂപച്ഛേദം കത്വാ അന്തോഗബ്ഭേ നിസിന്നോ"തി. "പക്കോസഥ ന"ന്തി. സോ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ "കിം നു ഖോ, കുമാര, ബലവസോകോ ഉപ്പന്നോ"തി വുത്തേ, "ആമ, ഭന്തേ, 'ഏവരൂപാ നാമ ഇത്ഥീ അന്തരാമഗ്ഗേ കാലകതാ'തി സുത്വാ ബലവസോകോ ഉപ്പന്നോ, ഭത്തമ്പി മേ നച്ഛാദേതീ"തി. അഥ നം സത്ഥാ "ജാനാസി പന ത്വം, കുമാര, കിം തേ നിസ്സായ സോകോ ഉപ്പന്നോ"തി? "ന ജാനാമി, ഭന്തേ"തി. "കാമം നിസ്സായ, കുമാര, ബലവസോകോ ഉപ്പന്നോ, സോകോ വാ ഭയം വാ കാമം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൧൫. "കാമതോ ജായതീ സോകോ, കാമതോ ജായതീ ഭയം;
കാമതോ വിപ്പമുത്തസ്സ, നത്ഥി സോകോ കുതോ ഭയ"ന്തി.

തത്ഥ **കാമതോ**തി വത്ഥുകാമകിലേസകാമതോ, ദുവിധമ്പേതം കാമം നിസ്സായാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

അനിത്ഥിഗന്ധകുമാരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു

തണ്ഹായ ജായതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര മിച്ഛാദിട്ഠികോ ഏകദിവസം നദീതീരം ഗന്ത്വാ ഖേത്തം സോധേതി. സത്ഥാ തസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം ദിസ്വാ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സോ സത്ഥാരം ദിസ്വാപി സാമീചികമ്മം അകത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ നം സത്ഥാ പുരേതരം ആലപിത്വാ, "ബ്രാഹ്മണ, കിം കരോസീ"തി ആഹ. "ഖേത്തം, ഭോ ഗോതമ, സോധേമീ"തി. സത്ഥാ ഏത്തകമേവ വത്വാ ഗതോ. പുനദിവസേപി തസ്സ ഖേത്തം കസിതും ആഗതസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "ബ്രാഹ്മണ, കിം കരോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഖേത്തം കസാമി, ഭോ ഗോതമാ"തി സുത്വാ പക്കാമി. പുനദിവസാദീസുപി തഥേവ ഗന്ത്വാ പുച്ഛിത്വാ, "ഭോ ഗോതമ, ഖേത്തം വപാമി നിദ്ദേമി രക്ഖാമീ"തി സുത്വാ പക്കാമി. അഥ നം ഏകദിവസം ബ്രാഹ്മണോ ആഹ - "ഭോ ഗോതമ, ത്വം മമ ഖേത്തസോധനദിവസതോ പട്ഠായ ആഗതോ. സചേ മേ സസ്സം സമ്പജ്ജിസ്സതി, തുയ്ഹമ്പി സംവിഭാഗം കരിസ്സാമി, തുയ്ഹം അദത്വാ സയം ന ഖാദിസ്സാമി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ ത്വം മമ സഹായോ"തി.

അഥസ്സ അപരേന സമയേന സസ്സം സമ്പജ്ജി , തസ്സ “സമ്പന്നം മേ സസ്സം, സ്വേ ദാനി ലായാപേസ്സാമീ”തി ലായനത്ഥം കത്തബ്ബകിച്ചസ്സ രത്തിം മഹാമേഘോ വസ്സിത്വാ സബ്ബം സസ്സം ഹരി, ഖേത്തം തച്ഛേത്വാ ഠപിതസദിസം അഹോസി. സത്ഥാ പന പഠമദിവസംയേവ “തം സസ്സം ന സമ്പജ്ജിസ്സതീ”തി അഞ്ഞാസി. ബ്രാഹ്മണോ പാതോവ “ഖേത്തം ഓലോകേസ്സാമീ”തി ഗതോ തുച്ഛം ഖേത്തം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നബലവസോകോ ചിന്തേസി - “സമണോ ഗോതമോ മമ ഖേത്തസോധനകാലതോ പട്ഠായ ആഗതോ , അഹമ്പി നം ‘ഇമസ്മിം സസ്സേ നിപ്ഫന്നേ തുയ്ഹമ്പി സംവിഭാഗം കരിസ്സാമി, തുയ്ഹം അദത്വാ സയം ന ഖാദിസ്സാമി, ഇതോ പട്ഠായ ദാനി ത്വം മമ സഹായോ’തി അവചം. സോപി മേ മനോരഥോ മത്ഥകം ന പാപുണീ”തി ആഹാരൂപച്ഛേദം കത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി. അഥസ്സ സത്ഥാ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. സോ സത്ഥു ആഗമനം സുത്വാ “സഹായം മേ ആനേത്വാ ഇധ നിസീദാപേഥാ”തി ആഹ. പരിജനോ തഥാ അകാസി. സത്ഥാ നിസീദിത്വാ “കഹം ബ്രാഹ്മണോ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഗബ്ഭേ നിപന്നോ”തി വുത്തേ “പക്കോസഥ ന”ന്തി പക്കോസാപേത്വാ ആഗന്ത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നം ആഹ “കിം, ബ്രാഹ്മണാ”തി? ഭോ ഗോതമ, തുമ്ഹേ മമ ഖേത്തസോധനദിവസതോ പട്ഠായ ആഗതാ, അഹമ്പി “സസ്സേ നിപ്ഫന്നേ തുമ്ഹാകം സംവിഭാഗം കരിസ്സാമീ”തി അവചം. സോ മേ മനോരഥോ അനിപ്ഫന്നോ, തേന മേ സോകോ ഉപ്പന്നോ, ഭത്തമ്പി മേ നച്ഛാദേതീതി. അഥ നം സത്ഥാ “ജാനാസി പന, ബ്രാഹ്മണ, കിം തേ നിസ്സായ സോകോ ഉപ്പന്നോ”തി പുച്ഛിത്വാ “ന ജാനാമി, ഭോ ഗോതമ, ത്വം പന ജാനാസീ”തി വുത്തേ, “ആമ, ബ്രാഹ്മണ, ഉപ്പജ്ജമാനോ സോകോ വാ ഭയം വാ തണ്ഹം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൧൬. “തണ്ഹായ ജായതീ സോകോ, തണ്ഹായ ജായതീ ഭയം;
തണ്ഹായ വിപ്പമുത്തസ്സ, നത്ഥി സോകോ കുതോ ഭയ”ന്തി.

തത്ഥ **തണ്ഹായാ**തി ഛദ്വാരികായ തണ്ഹായ, ഏതം തണ്ഹം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹീതി.

അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. പഞ്ചസതദാരകവത്ഥു

സീലദസ്സനസമ്പന്നന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ പഞ്ചസതദാരകേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി സത്ഥാ അസീതിമഹാഥേരേഹി സദ്ധിം പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവാരോ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പവിസന്തോ ഏകസ്മിം ഛണദിവസേ പഞ്ചസതേ ദാരകേ പൂവപച്ഛിയോ ഉക്ഖിപാപേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തേ അദ്ദസ. തേപി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പക്കമിംസു, തേ ഏകം ഭിക്ഖുമ്പി “പൂവം ഗണ്ഹഥാ”തി ന വദിംസു. സത്ഥാ തേസം ഗതകാലേ ഭിക്ഖൂ ആഹ - “ഖാദിസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, പൂവേ”തി. “കഹം ഭന്തേ, പൂവാ”തി? “കിം ന പസ്സഥ തേ ദാരകേ പൂവപച്ഛിയോ ഉക്ഖിപാപേത്വാ അതിക്കന്തേ”തി? “ഭന്തേ, ഏവരൂപാ നാമ ദാരകാ കസ്സചി പൂവം ന ദേന്തീ”തി. “ഭിക്ഖവേ,

കിഞ്ചാപി ഏതേ മം വാ തുമ്ഹേ വാ പൂവേഹി ന നിമന്തയിംസു, പൂവസാമികോ പന ഭിക്ഖു പച്ഛതോ ആഗച്ഛതി, പൂവേ ഖാദിത്വാവ ഗന്തും വട്ടതീ''തി. ബുദ്ധാനഞ്ഹി ഏകപുഗ്ഗലേപി ഇസ്സാ വാ ദോസോ വാ നത്ഥി, തസ്മാ ഇമം വത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആദായ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ഛായായ നിസീദി. ദാരകാ മഹാകസ്സപത്ഥേരം പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നസിനേഹാ പീതിവേഗേന പരിപുണ്ണസരീരാ ഹുത്വാ പച്ഛിയോ ഓതാരേത്വാ ഥേരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ പൂവേ പച്ഛീഹി സദ്ധിംയേവ ഉക്ഖിപിത്വാ ''ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ''തി ഥേരം വദിംസു. അഥ നേ ഥേരോ ആഹ - ''ഏസ സത്ഥാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഗഹേത്വാ രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നോ, തുമ്ഹാകം ദേയ്യധമ്മം ആദായ ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സംവിഭാഗം കരോഥാ''തി. തേ ''സാധു, ഭന്തേ''തി നിവത്തിത്വാ ഥേരേന സദ്ധിംയേവ ഗന്ത്വാ പൂവേ ദത്വാ ഓലോകയമാനാ ഏകമന്തേ ഠത്വാ പരിഭോഗാവസാനേ ഉദകം അദംസു. ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു ''ദാരകേഹി മുഖോലോകനേന ഭിക്ഖാ ദിന്നാ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധം വാ മഹാഥേരേ വാ പൂവേഹി അനാപുച്ഛിത്വാ മഹാകസ്സപത്ഥേരം ദിസ്വാ പച്ഛീഹി സദ്ധിംയേവ ആദായ ആഗമിംസൂ''തി. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തേന മഹാകസ്സപേന സദിസോ ഭിക്ഖു ദേവമനുസ്സാനം പിയോ ഹോതി, തേ ച തസ്സ ചതുപച്ചയേന പൂജം കരോന്തിയേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൧൭. ''സീലദസ്സനസമ്പന്നം, ധമ്മട്ഠം സച്ചവേദിനം;
അത്തനോ കമ്മ കുബ്ബാനം, തം ജനോ കുരുതേ പിയ''ന്തി.

തത്ഥ **സീലദസ്സനസമ്പന്ന**ന്തി ചതുപാരിസുദ്ധിസീലേന ചേവ മഗ്ഗഫലസമ്പയുത്തേന ച സമ്മാദസ്സനേന സമ്പന്നം. **ധമ്മട്ഠ**ന്തി നവവിധലോകുത്തരധമ്മേ ഠിതം, സച്ഛികതലോകുത്തരധമ്മന്തി അത്ഥോ. **സച്ചവേദിന**ന്തി ചതുന്നം സച്ചാനം സോളസഹാകാരേഹി സച്ഛികതത്താ സച്ചഞാണേന സച്ചവേദിനം. **അത്തനോ കമ്മ കുബ്ബാന**ന്തി അത്തനോ കമ്മം നാമ തിസ്സോ സിക്ഖാ, താ പൂരയമാനന്തി അത്ഥോ. **തം ജനോ**തി തം പുഗ്ഗലം ലോകിയമഹാജനോ പിയം കരോതി, ദട്ഠുകാമോ വന്ദിതുകാമോ പച്ചയേന പൂജേതുകാമോ ഹോതിയേവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സബ്ബേപി തേ ദാരകാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

പഞ്ചസതദാരകവത്ഥു സത്തമം.

൮. ഏകഅനാഗാമിത്ഥേരവത്ഥു

ഛന്ദജാതോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അനാഗാമിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി തം ഥേരം സദ്ധിവിഹാരികാ പുച്ഛിംസു - ''അത്ഥി പന വോ, ഭന്തേ, വിസേസാധിഗമോ''തി. ഥേരോ ''അനാഗാമിഫലം നാമ ഗഹട്ഠാപി പാപുണന്തി, അരഹത്തം പത്തകാലേയേവ തേഹി സദ്ധിം കഥേസ്സാമീ''തി ഹരായമാനോ കിഞ്ചി അകഥേത്വാവ കാലകതോ സുദ്ധാവാസദേവലോകേ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സ സദ്ധിവിഹാരികാ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ സത്ഥു സന്തികം

ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ രോദന്താവ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അഥ നേ സത്ഥാ “കിം, ഭിക്ഖവേ, രോദഥാ”തി ആഹ. “ഉപജ്ഝായോ നോ, ഭന്തേ, കാലകതോ”തി. “ഹോതു, ഭിക്ഖവേ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, ധുവധമ്മോ നാമേസോ”തി? “ആമ, ഭന്തേ, മയമ്പി ജാനാമ, അപിച മയം ഉപജ്ഝായം വിസേസാധിഗമം പുച്ഛിമ്ഹാ, സോ കിഞ്ചി അകഥേത്വാവ കാലകതോ, തേനമ്ഹ ദുക്ഖിതാ”തി. സത്ഥാ, “ഭിക്ഖവേ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, ഉപജ്ഝായേന വോ അനാഗാമിഫലം പത്തം, സോ ‘ഗിഹീപേതം പാപുണന്തി, അരഹത്തം പത്വാവ നേസം കഥേസ്സാമീ’തി ഹരായന്തോ തുമ്ഹാകം കിഞ്ചി അകഥേത്വാ കാലം കത്വാ സുദ്ധാവാസേ നിബ്ബത്തോ, അസ്സാസഥ, ഭിക്ഖവേ, ഉപജ്ഝായോ വോ കാമേസു അപ്പടിബദ്ധചിത്തതം പത്തോ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൧൮. “ഛന്ദജാതോ അനക്ഖാതേ, മനസാ ച ഫുടോ സിയാ;
കാമേസു ച അപ്പടിബദ്ധചിത്തോ, ഉദ്ധംസോതോതി വുച്ചതീ”തി.

തത്ഥ **ഛന്ദജാതോ**തി കത്തുകാമതാവസേന ജാതഛന്ദോ ഉസ്സാഹപത്തോ. **അനക്ഖാതേ**തി നിബ്ബാനേ. തഞ്ഹി “അസുകേന കതം വാ നീലാദീസു ഏവരൂപം വാ”തി അവത്തബ്ബതായ അനക്ഖാതം നാമ. **മനസാ ച ഫുടോ സിയാ**തി ഹേട്ഠിമേഹി തീഹി മഗ്ഗഫലചിത്തേഹി ഫുടോ പൂരിതോ ഭവേയ്യ. **അപ്പടിബദ്ധചിത്തോ**തി അനാഗാമിമഗ്ഗവസേന കാമേസു അപ്പടിബദ്ധചിത്തോ. **ഉദ്ധംസോതോ**തി ഏവരൂപോ ഭിക്ഖു അവിഹേസു നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ പട്ഠായ പടിസന്ധിവസേന അകനിട്ഠം ഗച്ഛന്തോ ഉദ്ധംസോതോതി വുച്ചതി, താദിസോ വോ ഉപജ്ഝായോതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ഏകഅനാഗാമിത്ഥേരവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. നന്ദിയവത്ഥു

ചിരപ്പവാസിന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഇസിപതനേ വിഹരന്തോ നന്ദിയം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ബാരാണസിയം കിര സദ്ധാസമ്പന്നസ്സ കുലസ്സ നന്ദിയോ നാമ പുത്തോ അഹോസി, സോ മാതാപിതൂനം അനുരൂപോ സദ്ധാസമ്പന്നോ സങ്ഘുപട്ഠാകോ അഹോസി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ വയപ്പത്തകാലേ സമ്മുഖഗേഹതോ മാതുലധീതരം രേവതിം നാമ ആനേതുകാമാ അഹേസും. സാ പന അസ്സദ്ധാ അദാനസീലാ, നന്ദിയോ തം ന ഇച്ഛി. അഥസ്സ മാതാ രേവതിം ആഹ - “അമ്മ, ത്വം ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിസജ്ജനട്ഠാനം ഉപലിമ്പിത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേഹി, ആധാരകേ ഠപേഹി, ഭിക്ഖൂനം ആഗതകാലേ പത്തം ഗഹേത്വാ നിസീദാപേത്വാ ധമ്മകരണേന പാനീയം പരിസ്സാവേത്വാ ഭുത്തകാലേ പത്തേ ധോവ, ഏവം മേ പുത്തസ്സ ആരാധിതാ ഭവിസ്സസീ”തി. സാ തഥാ അകാസി. അഥ നം “ഓവാദക്ഖമാ ജാതാ”തി പുത്തസ്സ ആരോചേത്വാ തേന സാധൂതി സമ്പടിച്ഛിതേ ദിവസം ഠപേത്വാ ആവാഹം കരിംസു .

അഥ നം നന്ദിയോ ആഹ - ‘‘സചേ ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച മാതാപിതരോ ച മേ ഉപട്ഠഹിസ്സസി, ഏവം ഇമസ്മിം ഗേഹേ വസിതും ലഭിസ്സസി, അപ്പമത്താ ഹോഹീ’’തി. സാ ‘‘സാധൂ’’തി പടിസ്സുണിത്വാ കതിപാഹം സദ്ധാ വിയ ഹുത്വാ ഭത്താരം ഉപട്ഠഹന്തീ ദ്വേ പുത്തേ വിജായി. നന്ദിയസ്സാപി മാതാപിതരോ കാലമകംസു, ഗേഹേ സബ്ബിസ്സരിയം തസ്സായേവ അഹോസി. നന്ദിയോപി മാതാപിതൂനം കാലകിരിയതോ പട്ഠായ മഹാദാനപതി ഹുത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം പട്ഠപേസി. കപണദ്ധികാദീനമ്പി ഗേഹദ്വാരേ പാകവത്തം പട്ഠപേസി. സോ അപരഭാഗേ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ ആവാസദാനേ ആനിസംസം സല്ലക്ഖേത്വാ ഇസിപതനേ മഹാവിഹാരേ ചതൂഹി ഗബ്ഭേഹി പടിമണ്ഡിതം ചതുസാലം കാരേത്വാ മഞ്ചപീഠാദീനി അത്ഥരാപേത്വാ തം ആവാസം നിയ്യാദേന്തോ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ തഥാഗതസ്സ ദക്ഖിണോദകം അദാസി. സത്ഥു ഹത്ഥേ ദക്ഖിണോദകപതിട്ഠാനേനേ സദ്ധിംയേവ താവതിംസദേവലോകേ സബ്ബദിസാസു ദ്വാദസയോജനികോ ഉദ്ധം യോജനസതുബ്ബേധോ സത്തരതനമയോ നാരീഗണസമ്പന്നോ ദിബ്ബപാസാദോ ഉഗ്ഗച്ഛി.

അഥേകദിവസേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ദേവചാരികം ഗന്ത്വാ തസ്സ പാസാദസ്സ അവിദൂരേ ഠിതോ അത്തനോ സന്തികേ ആഗതേ ദേവപുത്തേ പുച്ഛി - ‘‘കസ്സേസോ അച്ഛരാഗണപരിവുതോ ദിബ്ബപാസാദോ നിബ്ബത്തോ’’തി. അഥസ്സ ദേവപുത്താ വിമാനസാമികം ആചിക്ഖന്താ ആഹംസു - ‘‘ഭന്തേ, യേന നന്ദിയേന നാമ ഗഹപതിപുത്തേന ഇസിപതനേ സത്ഥു വിഹാരം കാരേത്വാ ദിന്നോ, തസ്സത്ഥായ ഏതം വിമാനം നിബ്ബത്ത’’ന്തി . അച്ഛരാസങ്ഘോപി നം ദിസ്വാ പാസാദതോ ഓരോഹിത്വാ ആഹ - ‘‘ഭന്തേ, മയം ‘നന്ദിയസ്സ പരിചാരികാ ഭവിസ്സാമാ’തി ഇധ നിബ്ബത്താ, തം പന അപസ്സന്തീ അതിവിയ ഉക്കണ്ഠിതമ്ഹാ, മത്തികപാതിം ഭിന്ദിത്വാ സുവണ്ണപാതിഗഹണം വിയ മനുസ്സസമ്പത്തിം ജഹിത്വാ ദിബ്ബസമ്പത്തിഗഹണം, ഇധാഗമനത്ഥായ നം വദേയ്യാഥാ’’തി. ഥേരോ തതോ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - ‘‘നിബ്ബത്തതി നു ഖോ, ഭന്തേ, മനുസ്സലോകേ ഠിതാനംയേവ കതകല്യാണാനം ദിബ്ബസമ്പത്തീ’’തി. ‘‘മോഗ്ഗല്ലാന, നനു തേ ദേവലോകേ നന്ദിയസ്സ നിബ്ബത്താ ദിബ്ബസമ്പത്തി സാമം ദിട്ഠാ, കസ്മാ മം പുച്ഛസീ’’തി. ‘‘ഏവം, ഭന്തേ, നിബ്ബത്തതീ’’തി.

അഥ നം സത്ഥാ ‘‘മോഗ്ഗല്ലാനം കിം നാമേതം കഥേസി. യഥാ ഹി ചിരപ്പവുട്ഠം പുത്തം വാ ഭാതരം വാ വിപ്പവാസതോ ആഗച്ഛന്തം ഗാമദ്വാരേ ഠിതോ കോചിദേവ ദിസ്വാ വേഗേന ഗേഹം ആഗന്ത്വാ ‘അസുകോ നാമ ആഗതോ’തി ആരോചേയ്യ, അഥസ്സ ഞാതകാ ഹട്ഠപഹട്ഠാ വേഗേന നിക്ഖമിത്വാ ‘ആഗതോസി, താത, അരോഗോസി, താതാ’തി തം അഭിനന്ദേയ്യും, ഏവമേവ ഇധ കതകല്യാണം ഇത്ഥിം വാ പുരിസം വാ ഇമം ലോകം ജഹിത്വാ പരലോകം ഗതം ദസവിധം ദിബ്ബപണ്ണാകാരം ആദായ ‘അഹം പുരതോ , അഹം പുരതോ’തി പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ദേവതാ അഭിനന്ദന്തീ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൧൯. ‘‘ചിരപ്പവാസിം പുരിസം, ദൂരതോ സോത്ഥിമാഗതം;
ഞാതിമിത്താ സുഹജ്ജാ ച, അഭിനന്ദന്തി ആഗതം.

൨൨൦. ‘‘തഥേവ കതപുഞ്ഞമ്പി, അസ്മാ ലോകാ പരം ഗതം;

പുഞ്ഞാനി പടിഗണ്ഹന്തി, പിയം ഞാതീവ ആഗത''ന്തി.

തത്ഥ **ചിരപ്പവാസി**ന്തി ചിരപ്പവുട്ഠം. **ദൂരതോ സോത്ഥിമാഗത**ന്തി വണിജ്ജം വാ രാജപോരിസം വാ കത്വാ ലദ്ധലാഭം നിപ്ഫന്നസമ്പത്തിം അനുപദ്ദവേന ദൂരട്ഠാനതോ ആഗതം. **ഞാതിമിത്താ സുഹജ്ജാ ചാ**തി കുലസമ്ബന്ധവസേന ഞാതീ ച സന്ദിട്ഠാദിഭാവേന മിത്താ ച സുഹദയഭാവേന സുഹജ്ജാ ച. **അഭിനന്ദന്തി ആഗത**ന്തി നം ദിസ്വാ ആഗതന്തി വചനമത്തേന വാ അഞ്ജലികരണമത്തേന വാ ഗേഹസമ്പത്തം പന നാനപ്പകാരപണ്ണാകാരാഭിഹരണവസേന അഭിനന്ദന്തി. **തഥേവാ**തി തേനേവാകാരേന കതപുഞ്ഞമ്പി പുഗ്ഗലം ഇമസ്മാ ലോകാ പരലോകം ഗതം ദിബ്ബം ആയുവണ്ണസുഖയസആധിപതേയ്യം, ദിബ്ബം രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബന്തി ഇമം ദസവിധം പണ്ണാകാരം ആദായ മാതാപിതുട്ഠാനേ ഠിതാനി പുഞ്ഞാനി അഭിനന്ദന്താനി പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി. **പിയം ഞാതീവാ**തി ഇധലോകേ പിയഞാതകം ആഗതം സേസഞാതകാ വിയാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

നന്ദിയവത്ഥു നവമം.

പിയവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സോളസമോ വഗ്ഗോ.

൧൭. കോധവഗ്ഗോ

൧. രോഹിനീഖത്തിയകഞ്ഞാവത്ഥു

കോധം ജഹേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ നിഗ്രോധാരാമേ വിഹരന്തോ രോഹിനിം നാമ ഖത്തിയകഞ്ഞം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിം കിര സമയേ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ പഞ്ചസതേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം കപിലവത്ഥും അഗമാസി. അഥസ്സ ഞാതകാ ''ഥേരോ ആഗതോ''തി സുത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികം അഗമംസു ഠപേത്വാ രോഹിനിം നാമ ഥേരസ്സ ഭഗിനിം. ഥേരോ ഞാതകേ പുച്ഛി ''കഹം, രോഹിനീ''തി? ''ഗേഹേ, ഭന്തേ''തി. ''കസ്മാ ഇധ നാഗതാ''തി? ''സരീരേ തസ്സാ ഛവിരോഗോ ഉപ്പന്നോതി ലജ്ജായ നാഗതാ, ഭന്തേ''തി. ഥേരോ ''പക്കോസഥ ന''ന്തി പക്കോസാപേത്വാ പടകഞ്ചുകം പടിമുഞ്ചിത്വാ ആഗതം ഏവമാഹ - ''രോഹിനി, കസ്മാ നാഗതാസീ''തി? ''സരീരേ മേ, ഭന്തേ, ഛവിരോഗോ ഉപ്പന്നോ, തസ്മാ ലജ്ജായ നാഗതമ്ഹീ''തി. ''കിം പന തേ പുഞ്ഞം കാതും ന വട്ടതീ''തി? ''കിം കരോമി, ഭന്തേ''തി? ''ആസനസാലം കാരേഹീ''തി. ''കിം ഗഹേത്വാ''തി? ''കിം തേ പസാധനഭണ്ഡകം നത്ഥീ''തി? ''അത്ഥി, ഭന്തേ''തി. ''കിം മൂല''ന്തി? ''ദസസഹസ്സമൂലം ഭവിസ്സതീ''തി. ''തേന ഹി തം വിസ്സജ്ജേത്വാ ആസനസാലം കാരേഹീ''തി. ''കോ മേ, ഭന്തേ, കാരേസ്സതീ''തി? ഥേരോ സമീപേ ഠിതഞാതകേ ഓലോകേത്വാ ''തുമ്ഹാകം ഭാരോ ഹോതൂ''തി ആഹ. ''തുമ്ഹേ പന, ഭന്തേ, കിം കരിസ്സഥാ''തി? ''അഹമ്പി ഇധേവ ഭവിസ്സാമീ''തി. ''തേന ഹി ഏതിസ്സാ ദബ്ബസമ്ഭാരേ ആഹരഥാ''തി. തേ ''സാധു, ഭന്തേ''തി ആഹരിംസു.

ഥേരോ ആസനസാലം സംവിദഹന്തോ രോഹിനിം ആഹ - ''ദ്വിഭൂമികം ആസനസാലം കാരേത്വാ ഉപരി പദരാനം ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഹേട്ഠാസാലം നിബദ്ധം സമ്മജ്ജിത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേഹി, നിബദ്ധം പാനീയഘടേ ഉപട്ഠാപേഹീ''തി. സാ ''സാധു, ഭന്തേ''തി പസാധനഭണ്ഡകം വിസ്സജ്ജേത്വാ ദ്വിഭൂമികആസനസാലം കാരേത്വാ ഉപരി പദരാനം ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ ഹേട്ഠാസാലം സമ്മജ്ജനാദീനി അകാസി. നിബദ്ധം ഭിക്ഖൂ നിസീദന്തി. അഥസ്സാ ആസനസാലം സമ്മജ്ജന്തിയാവ ഛവിരോഗോ മിലായി. സാ ആസനസാലായ നിട്ഠിതായ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ ആസനസാലം പൂരേത്വാ നിസിന്നസ്സ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പണീതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം അദാസി. സത്ഥാ കതഭത്തകിച്ചോ ''കസ്സേതം ദാന''ന്തി പുച്ഛി. ''ഭഗിനിയാ മേ, ഭന്തേ, രോഹിനിയാ''തി. ''സാ പന കഹ''ന്തി? ''ഗേഹേ, ഭന്തേ''തി. ''പക്കോസഥ ന''ന്തി? സാ ആഗന്തും ന ഇച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ അനിച്ഛമാനമ്പി പക്കോസാപേസിയേവ. ആഗന്ത്വാ ച പന വന്ദിത്വാ നിസിന്നം ആഹ - ''രോഹിനി, കസ്മാ നാഗമിത്ഥാ''തി? ''സരീരേ മേ, ഭന്തേ, ഛവിരോഗോ അത്ഥി, തേന ലജ്ജമാനാ നാഗതമ്ഹീ''തി. ''ജാനാസി പന കിം തേ നിസ്സായ ഏസ ഉപ്പന്നോ''തി? ''ന ജാനാമി, ഭന്തേ''തി. ''തവ കോധം നിസ്സായ ഉപ്പന്നോ ഏസോ''തി. ''കിം പന മേ, ഭന്തേ, കത''ന്തി? ''തേന ഹി സുണാഹീ''തി. അഥസ്സാ സത്ഥാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഏകിസ്സാ രഞ്ഞോ നാടകിത്ഥിയാ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ''ദുക്ഖമസ്സാ ഉപ്പാദേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ

മഹാകച്ഛുഫലാനി ആഹരാപേത്വാ തം നാടകിത്ഥിം അത്തനോ സന്തികം പക്കോസാപേത്വാ യഥാ സാ ന ജാനാതി, ഏവമസ്സാ സയനേ ചേവ പാവാരകോജവാദീനഞ്ച അന്തരേസു കച്ഛുചുണ്ണാനി ഠപാപേസി, കേളിം കുരുമാനാ വിയ തസ്സാ സരീരേപി ഓകിരി. തം ഖണംയേവ തസ്സാ സരീരം ഉപ്പക്കുപ്പക്കം ഗണ്ഡാഗണ്ഡജാതം അഹോസി. സാ കണ്ഡുവന്തീ ഗന്ത്വാ സയനേ നിപജ്ജി, തത്രാപിസ്സാ കച്ഛുചുണ്ണേഹി ഖാദിയമാനായ ഖരതരാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി. തദാ അഗ്ഗമഹേസീ രോഹിനീ അഹോസീതി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ, “രോഹിനി, തദാ തയാവേതം കമ്മം കതം. അപ്പമത്തകോപി ഹി കോധോ വാ ഇസ്സാ വാ കാതും ന യുത്തരൂപോ ഏവാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨൧. “കോധം ജഹേ വിപ്പജഹേയ്യ മാനം,
സംയോജനം സബ്ബമതിക്കമേയ്യ;
തം നാമരൂപസ്മിമസജ്ജമാനം,
അകിഞ്ചനം നാനുപതന്തി ദുക്ഖാ”തി.

തത്ഥ **കോധ**ന്തി സബ്ബാകാരമ്പി കോധം നവവിധമ്പി മാനം ജഹേയ്യ. **സംയോജന**ന്തി കാമരാഗസംയോജനാദികം ദസവിധമ്പി സബ്ബസംയോജനം അതിക്കമേയ്യ. **അസജ്ജമാന**ന്തി അലഗ്ഗമാനം. യോ ഹി “മമ രൂപം മമ വേദനാ”തിആദിനാ നയേന നാമരൂപം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തസ്മിഞ്ച ഭിജ്ജമാനേ സോചതി വിഹഞ്ഞതി , അയം നാമരൂപസ്മിം സജ്ജതി നാമ. ഏവം അഗ്ഗണ്ഹന്തോ അവിഹഞ്ഞന്തോ ന സജ്ജതി നാമ. തം പുഗ്ഗലം ഏവം അസജ്ജമാനം രാഗാദീനം അഭാവേന അകിഞ്ചനം ദുക്ഖാ നാമ നാനുപതന്തീതി അത്ഥോ. ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി. രോഹിനീപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ, തങ്ഖണഞ്ഞേവസ്സാ സരീരം സുവണ്ണവണ്ണം അഹോസി.

സാ തതോ ചുതാ താവതിംസഭവനേ ചതുന്നം ദേവപുത്താനം സീമന്തരേ നിബ്ബത്തിത്വാ പാസാദികാ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്താ അഹോസി. ചത്താരോപി ദേവപുത്താ തം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നസിനേഹാ ഹുത്വാ “മമ സീമായ അന്തോ നിബ്ബത്താ, മമ സീമായ അന്തോ നിബ്ബത്താ”തി വിവദന്താ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ, “ദേവ, ഇമം നോ നിസ്സായ അട്ടോ ഉപ്പന്നോ, തം വിനിച്ഛിനാഥാ”തി ആഹംസു. സക്കോപി തം ഓലോകേത്വാവ ഉപ്പന്നസിനേഹോ ഹുത്വാ ഏവമാഹ - “ഇമായ വോ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ കഥം ചിത്താനി ഉപ്പന്നാനീ”തി. അഥേകോ ആഹ - “മമ താവ ഉപ്പന്നചിത്തം സങ്ഗാമഭേരി വിയ സന്നിസീദിതും നാസക്ഖീ”തി. ദുതിയോ “മമ ചിത്തം പബ്ബതനദീ വിയ സീഘം പവത്തതിയേവാ”തി . തതിയോ “മമ ഇമിസ്സാ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ കക്കടസ്സ വിയ അക്ഖീനി നിക്ഖമിംസൂ”തി. ചതുത്ഥോ “മമ ചിത്തം ചേതിയേ ഉസ്സാപിതധജോ വിയ നിച്ചലം ഠാതും നാസക്ഖീ”തി. അഥ നേ സക്കോ ആഹ - “താതാ, തുമ്ഹാകം താവ ചിത്താനി പസയ്ഹരൂപാനി, അഹം പന ഇമം ലഭന്തോ ജീവിസ്സാമി, അലഭന്തസ്സ മേ മരണം ഭവിസ്സതീ”തി. ദേവപുത്താ, “മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം മരണേന അത്ഥോ നത്ഥീ”തി തം സക്കസ്സ വിസ്സജ്ജേത്വാ പക്കമിംസു. സാ സക്കസ്സ പിയാ അഹോസി മനാപാ. “അസുകകീളം നാമ ഗച്ഛാമാ”തി വുത്തേ സക്കോ തസ്സാ വചനം പടിക്ഖിപിതും നാസക്ഖീതി.

൨. അഞ്ഞതരഭിക്ഖുവത്ഥു

യോ വേ ഉപ്പതിതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ അഗ്ഗാളവേ ചേതിയേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സത്ഥാരാ ഹി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സേനാസനേ അനുഞ്ഞാതേ രാജഗഹസേട്ഠിആദീഹി സേനാസനേസു കരിയമാനേസു ഏകോ ആളവികോ ഭിക്ഖു അത്തനോ സേനാസനം കരോന്തോ ഏകം മനാപരുക്ഖം ദിസ്വാ ഛിന്ദിതും ആരഭി. തത്ഥ പന നിബ്ബത്താ ഏകാ തരുണപുത്താ ദേവതാ പുത്തം അങ്കേനാദായ ഠിതാ യാചി "മാ മേ, സാമി, വിമാനം ഛിന്ദി, ന സക്ഖിസ്സാമി പുത്തം ആദായ അനാവാസാ വിചരിതു"ന്തി. സോ "അഹം അഞ്ഞത്ര ഈദിസം രുക്ഖം ന ലഭിസ്സാമീ"തി തസ്സാ വചനം നാദിയി. സാ "ഇമമ്പി താവ ദാരകം ഓലോകേത്വാ ഓരമിസ്സതീ"തി പുത്തം രുക്ഖസാഖായ ഠപേസി. സോപി ഭിക്ഖു ഉക്ഖിപിതം ഫരസും സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ ദാരകസ്സ ബാഹും ഛിന്ദി, ദേവതാ ഉപ്പന്നബലവകോധാ "പഹരിത്വാ നം മാരേസ്സാമീ"തി ഉഭോ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ ഏവം താവ ചിന്തേസി - "അയം ഭിക്ഖു സീലവാ. സചാഹം ഇമം മാരേസ്സാമി, നിരയഗാമിനീ ഭവിസ്സാമി. സേസദേവതാപി അത്തനോ രുക്ഖം ഛിന്ദന്തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ 'അസുകദേവതായ ഏവം നാമ മാരിതോ ഭിക്ഖൂ'തി മം പമാണം കത്വാ ഭിക്ഖൂ മാരേസ്സന്തി. അയഞ്ച സസാമികോ ഭിക്ഖു, സാമികസ്സേവ നം കഥേസ്സാമീ"തി ഉക്ഖിത്തഹത്ഥേ അപനേത്വാ രോദമാനാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ "കിം ദേവതേ"തി ആഹ. സാ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം മേ സാവകേന ഇദം നാമ കതം, അഹമ്പി നം മാരേതുകാമാ ഹുത്വാ ഇദം നാമ ചിന്തേത്വാ അമാരേത്വാവ ഇധാഗതാ"തി സബ്ബം തം പവത്തിം വിത്ഥാരതോ ആരോചേസി.

സത്ഥാ തം സുത്വാ "സാധു, സാധു ദേവതേ, സാധു തേ കതം ഏവം ഉഗ്ഗതം കോപം ഭന്തം രഥം വിയ നിഗ്ഗണ്ഹമാനായാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨൨. "യോ വേ ഉപ്പതിതം കോധം, രഥം ഭന്തംവ വാരയേ;
തമഹം സാരഥിം ബ്രൂമി, രസ്മിഗ്ഗാഹോ ഇതരോ ജനോ"തി.

തത്ഥ **ഉപ്പതിത**ന്തി ഉപ്പന്നം. **രഥം ഭന്തം വാ**തി യഥാ നാമ ഛേകോ സാരഥി അതിവേഗേന ധാവന്തം രഥം നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ യഥിച്ഛകം ഠപേതി, ഏവം യോ പുഗ്ഗലോ ഉപ്പന്നം കോധം വാരയേ നിഗ്ഗണ്ഹിതും സക്കോതി. **തമഹ**ന്തി തം അഹം സാരഥിം ബ്രൂമി. **ഇതരോ ജനോ**തി ഇതരോ പന രാജഉപരാജാദീനം രഥസാരഥിജനോ രസ്മിഗ്ഗാഹോ നാമ ഹോതി, ന ഉത്തമസാരഥീതി.

ദേസനാവസാനേ ദേവതാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ദേവതാ പന സോതാപന്നാ ഹുത്വാപി രോദമാനാ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ "കിം ദേവതേ"തി പുച്ഛിത്വാ, "ഭന്തേ, വിമാനം മേ നട്ഠം, ഇദാനി കിം കരിസ്സാമീ"തി വുത്തേ, "അലം ദേവതേ, മാ ചിന്തയി, അഹം തേ വിമാനം ദസ്സാമീ"തി ജേതവനേ ഗന്ധകുടിസമീപേ പുരിമദിവസേ ചുതദേവതം ഏകം

രുക്ഖം അപദിസന്തോ "അമുകസ്മിം ഓകാസേ രുക്ഖോ വിവിത്തോ, തത്ഥ ഉപഗച്ഛാ"തി ആഹ. സാ തത്ഥ ഉപഗഞ്ഛി. തതോ പട്ഠായ "ബുദ്ധദത്തിയം ഇമിസ്സാ വിമാന"ന്തി മഹേസക്ഖദേവതാപി ആഗന്ത്വാ തം ചാലേതും നാസക്ഖിംസു. സത്ഥാ തം അത്ഥുപ്പത്തിം കത്വാ ഭിക്ഖൂനം ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസീതി.

അഞ്ഞതരഭിക്ഖുവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ഉത്തരാഉപാസികാവത്ഥു

അക്കോധേന ജിനേ കോധന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഉത്തരായ ഗേഹേ കതഭത്തകിച്ചോ ഉത്തരം ഉപാസികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്രായമനുപുബ്ബീ കഥാ - രാജഗഹേ കിര സുമനസേട്ഠിം നിസ്സായ പുണ്ണോ നാമ ദലിദ്ദോ ഭതിം കത്വാ ജീവതി. തസ്സ ഭരിയാ ച ഉത്തരാ നാമ ധീതാ ചാതി ദ്വേയേവ ഗേഹമാനുസകാ. അഥേകദിവസം "സത്താഹം നക്ഖത്തം കീളിതബ്ബ"ന്തി രാജഗഹേ ഘോസനം കരിംസു. തം സുത്വാ സുമനസേട്ഠി പാതോവ ആഗതം പുണ്ണം ആമന്തേത്വാ, "താത, അമ്ഹാകം പരിജനോ നക്ഖത്തം കീളിതുകാമോ, ത്വം കിം നക്ഖത്തം കീളിസ്സസി, ഉദാഹു ഭതിം കരിസ്സസീ"തി ആഹ. "സാമി, നക്ഖത്തം നാമ സധനാനം ഹോതി, മമ പന ഗേഹേ സ്വാതനായ യാഗുതണ്ഡുലമ്പി നത്ഥി, കിം മേ നക്ഖത്തേന, ഗോണേ ലഭന്തോ കസിതും ഗമിസ്സാമീ"തി. "തേന ഹി ഗോണേ ഗണ്ഹാഹീ"തി. സോ ബലവഗോണേ ച നങ്ഗലഞ്ച ഗഹേത്വാ, "ഭദ്ദേ, നാഗരാ നക്ഖത്തം കീളന്തി, അഹം ദലിദ്ദതായ ഭതിം കാതും ഗമിസ്സാമി, മയ്ഹമ്പി താവ അജ്ജ ദ്വിഗുണം നിവാപം പചിത്വാ ഭത്തം ആഹരേയ്യാസീ"തി ഭരിയം വത്വാ ഖേത്തം അഗമാസി.

സാരിപുത്തത്ഥേരോപി സത്താഹം നിരോധസമാപന്നോ തം ദിവസം വുട്ഠായ "കസ്സ നു ഖോ അജ്ജ മയാ സങ്ഗഹം കാതും വട്ടതീ"തി ഓലോകേന്തോ പുണ്ണം അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പവിട്ഠം ദിസ്വാ "സദ്ധോ നു ഖോ ഏസ, സക്ഖിസ്സതി വാ മേ സങ്ഗഹം കാതു"ന്തി ഓലോകേന്തോ തസ്സ സദ്ധഭാവഞ്ച സങ്ഗഹം കാതും സമത്ഥഭാവഞ്ച തപ്പച്ചയാ ചസ്സ മഹാസമ്പത്തിപടിലാഭഞ്ച ഞത്വാ പത്തചീവരമാദായ തസ്സ കസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ആവാടതീരേ ഏകം ഗുമ്ബം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി.

പുണ്ണോ ഥേരം ദിസ്വാവ കസിം ഠപേത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന ഥേരം വന്ദിത്വാ "ദന്തകട്ഠേന അത്ഥോ ഭവിസ്സതീ"തി ദന്തകട്ഠം കപ്പിയം കത്വാ അദാസി. അഥസ്സ ഥേരോ പത്തഞ്ച പരിസ്സാവനഞ്ച നീഹരിത്വാ അദാസി. സോ "പാനീയേന അത്ഥോ ഭവിസ്സതീ"തി തം ആദായ പാനീയം പരിസ്സാവേത്വാ അദാസി. ഥേരോ ചിന്തേസി - "അയം പരേസം പച്ഛിമഗേഹേ വസതി. സചസ്സ ഗേഹദ്വാരം ഗമിസ്സാമി, ഇമസ്സ ഭരിയാ മം ദട്ഠും ന ലഭിസ്സതി. യാവസ്സാ ഭത്തം ആദായ മഗ്ഗം പടിപജ്ജതി, താവ ഇധേവ ഭവിസ്സാമീ"തി. സോ തത്ഥേവ ഥോകം വീതിനാമേത്വാ തസ്സ മഗ്ഗാരുള്ഹഭാവം ഞത്വാ അന്തോനഗരാഭിമുഖോ പായാസി.

സാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഥേരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''അപ്പേകദാഹം ദേയ്യധമ്മേ സതി അയ്യം ന പസ്സാമി, അപ്പേകദാ മേ അയ്യം പസ്സന്തിയാ ദേയ്യധമ്മോ ന ഹോതി. അജ്ജ പന മേ അയ്യോ ച ദിട്ഠോ, ദേയ്യധമ്മോ ചായം അത്ഥി, കരിസ്സതി നു ഖോ മേ സങ്ഗഹ''ന്തി. സാ ഭത്തഭാജനം ഓരോപേത്വാ ഥേരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, ഇദം ലൂഖം വാ പണീതം വാതി അചിന്തേത്വാ ദാസസ്സ വോ സങ്ഗഹം കരോഥാ''തി ആഹ. ഥേരോ പത്തം ഉപനാമേത്വാ തായ ഏകേന ഹത്ഥേന ഭാജനം ധാരേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന തതോ ഭത്തം ദദമാനായ ഉപഡ്ഢഭത്തേ ദിന്നേ ''അല''ന്തി ഹത്ഥേന പത്തം പിദഹി. സാ, ''ഭന്തേ, ഏകോവ പടിവിസോ, ന സക്കാ ദ്വിധാ കാതും. തുമ്ഹാകം ദാസസ്സ ഇധലോകസങ്ഗഹം അകത്വാ പരലോകസങ്ഗഹം കരോഥ, നിരവസേസമേവ ദാതുകാമമ്ഹീ''തി വത്വാ സബ്ബമേവ ഥേരസ്സ പത്തേ പതിട്ഠപേത്വാ ''തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠധമ്മസ്സേവ ഭാഗീ അസ്സ''ന്തി പത്ഥനം അകാസി. ഥേരോ ''ഏവം ഹോതൂ''തി വത്വാ ഠിതകോവ അനുമോദനം കരിത്വാ ഏകസ്മിം ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചമകാസി. സാപി നിവത്തിത്വാ തണ്ഡുലേ പരിയേസിത്വാ ഭത്തം പചി. പുണ്ണോപി അഡ്ഢകരീസമത്തട്ഠാനം കസിത്വാ ജിഘച്ഛം സഹിതും അസക്കോന്തോ ഗോണേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഏകരുക്ഖച്ഛായം പവിസിത്വാ മഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ നിസീദി.

അഥസ്സ ഭരിയാ ഭത്തം ആദായ ഗച്ഛമാനാ തം ദിസ്വാവ ''ഏസ ജിഘച്ഛായ പീളിതോ മം ഓലോകേന്തോ നിസിന്നോ. സചേ മം 'അതിവിയ ജേ ചിരായീ'തി തജ്ജേത്വാ പതോദലട്ഠിയാ മം പഹരിസ്സതി, മയാ കതകമ്മം നിരത്ഥകം ഭവിസ്സതി. പടികച്ചേവസ്സ ആരോചേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ഏവമാഹ - ''സാമി, അജ്ജേകദിവസം ചിത്തം പസാദേഹി, മാ മയാ കതകമ്മം നിരത്ഥകം കരി. അഹഞ്ഹി പാതോവ തേ ഭത്തം ആഹരന്തീ അന്തരാമഗ്ഗേ ധമ്മസേനാപതിം ദിസ്വാ തവ ഭത്തം തസ്സ ദത്വാ പുന ഗന്ത്വാ ഭത്തം പചിത്വാ ആഗതാ, പസാദേഹി, സാമി, ചിത്ത''ന്തി. സോ ''കിം വദേസി, ഭദ്ദേ''തി പുച്ഛിത്വാ പുന തമത്ഥം സുത്വാ, ''ഭദ്ദേ, സാധു വത തേ കതം മമ ഭത്തം അയ്യസ്സ ദദമാനായ, മയാപിസ്സ അജ്ജ പാതോവ ദന്തകട്ഠഞ്ച മുഖോദകഞ്ച ദിന്ന''ന്തി പസന്നമാനസോ തം വചനം അഭിനന്ദിത്വാ ഉസ്സൂരേ ലദ്ധഭത്തതായ കിലന്തകായോ തസ്സാ അങ്കേ സീസം കത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി.

അഥസ്സ പാതോവ കസിതട്ഠാനം പംസുചുണ്ണം ഉപാദായ സബ്ബം രത്തസുവണ്ണം കണികാരപുപ്ഫരാസി വിയ സോഭമാനം അട്ഠാസി. സോ പബുദ്ധോ ഓലോകേത്വാ ഭരിയം ആഹ - ''ഭദ്ദേ, ഏതം കസിതട്ഠാനം സബ്ബം മമ സുവണ്ണം ഹുത്വാ പഞ്ഞായതി, കിം നു ഖോ മേ അതിഉസ്സൂരേ ലദ്ധഭത്തതായ അക്ഖീനി ഭമന്തീ''തി. ''സാമി, മയ്ഹമ്പി ഏവമേവ പഞ്ഞായതീ''തി. സോ ഉട്ഠായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഏകപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ നങ്ഗലസീസേ പഹരിത്വാ സുവണ്ണഭാവം ഞത്വാ ''അഹോ അയ്യസ്സ ധമ്മസേനാപതിസ്സ മേ ദിന്നദാനേന അജ്ജേവ വിപാകോ ദസ്സിതോ, ന ഖോ പന സക്കാ ഏത്തകം ധനം പടിച്ഛാദേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി ഭരിയായ ആഭതം ഭത്തപാതിം സുവണ്ണസ്സ പൂരേത്വാ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ കതോകാസോ പവിസിത്വാ രാജാനം അഭിവാദേത്വാ ''കിം, താതാ''തി വുത്തേ, ''ദേവ, അജ്ജ മയാ കസിതട്ഠാനം സബ്ബം സുവണ്ണഭരിതമേവ ഹുത്വാ ഠിതം, ഇദം സുവണ്ണം ആഹരാപേതും വട്ടതീ''തി. ''കോസി ത്വ''ന്തി? ''പുണ്ണോ നാമ അഹ''ന്തി. ''കിം പന തേ അജ്ജ കത''ന്തി? ''ധമ്മസേനാപതിസ്സ മേ അജ്ജ പാതോവ ദന്തകട്ഠഞ്ച

മുഖോദകഞ്ച ദിന്നം, ഭരിയായപി മേ മയ്ഹം ആഹരണഭത്തം തസ്സേവ ദിന്ന''ന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ ''അജ്ജേവ കിര, ഭോ, ധമ്മസേനാപതിസ്സ ദിന്നദാനേന വിപാകോ ദസ്സിതോ''തി വത്വാ, ''താത, കിം കരോമീ''തി പുച്ഛി. ''ബഹൂനി സകടസഹസ്സാനി പഹിണിത്വാ സുവണ്ണം ആഹരാപേഥാ''തി. രാജാ സകടാനി പഹിണി. രാജപുരിസേസു ''രഞ്ഞോ സന്തക''ന്തി ഗണ്ഹന്തേസു ഗഹിതഗഹിതം മത്തികാവ ഹോതി. തേ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ ''തുമ്ഹേഹി കിന്തി വത്വാ ഗഹിത''ന്തി. പുട്ഠാ ''തുമ്ഹാകം സന്തക''ന്തി ആഹംസു. ന മയ്ഹം, താതാ, സന്തകം, ഗച്ഛഥ ''പുണ്ണസ്സ സന്തക''ന്തി വത്വാ ഗണ്ഹഥാതി. തേ തഥാ കരിംസു, ഗഹിതഗഹിതം സുവണ്ണമേവ അഹോസി. സബ്ബമ്പി ആഹരിത്വാ രാജങ്ഗണേ രാസിമകംസു, അസീതിഹത്ഥുബ്ബേധോ രാസി അഹോസി. രാജാ നാഗരേ സന്നിപാതേത്വാ ''ഇമസ്മിം നഗരേ അത്ഥി കസ്സചി എത്തകം സുവണ്ണ''ന്തി? ''നത്ഥി, ദേവാ''തി. ''കിം പനസ്സ ദാതും വട്ടതീ''തി? ''സേട്ഠിഛത്തം, ദേവാ''തി. രാജാ ''ബഹുധനസേട്ഠി നാമ ഹോതൂ''തി മഹന്തേന ഭോഗേന സദ്ധിം തസ്സ സേട്ഠിഛത്തമദാസി. അഥ നം സോ ആഹ - ''മയം, ദേവ, എത്തകം കാലം പരകുലേ വസിമ്ഹാ, വസനട്ഠാനം നോ ദേഥാ''തി. ''തേന ഹി പസ്സ, എസ ഗുമ്ബോ പഞ്ഞായതി, എതം ഹരാപേത്വാ ഗേഹം കാരേഹീ''തി പുരാണസേട്ഠിസ്സ ഗേഹട്ഠാനം ആചിക്ഖി. സോ തസ്മിം ഠാനേ കതിപാഹേനേവ ഗേഹം കാരാപേത്വാ ഗേഹപ്പവേസനമങ്ഗലഞ്ച ഛത്തമങ്ഗലഞ്ച എകതോവ കരോന്തോ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം അദാസി. അഥസ്സ സത്ഥാ അനുമോദനം കരോന്തോ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. ധമ്മകഥാവസാനേ പുണ്ണസേട്ഠി ച ഭരിയാ ചസ്സ ധീതാ ച ഉത്തരാതി തയോ ജനാ സോതാപന്നാ അഹേസും.

അപരഭാഗേ രാജഗഹസേട്ഠി പുണ്ണസേട്ഠിനോ ധീതരം അത്തനോ പുത്തസ്സ വാരേസി. സോ ''നാഹം ദസ്സാമീ''തി വത്വാ ''മാ എവം കരോതു, എത്തകം കാലം അമ്ഹേ നിസ്സായ വസന്തേനേവ തേ സമ്പത്തി ലദ്ധാ, ദേതു മേ പുത്തസ്സ ധീതര''ന്തി വുത്തേ ''സോ മിച്ഛാദിട്ഠികോ, മമ ധീതാ തീഹി രതനേഹി വിനാ വത്തിതും ന സക്കോതി, നേവസ്സ ധീതരം ദസ്സാമീ''തി ആഹ. അഥ നം ബഹൂ സേട്ഠിഗണാദയോ കുലപുത്താ ''മാ തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം ഭിന്ദി, ദേഹിസ്സ ധീതര''ന്തി യാചിംസു. സോ തേസം വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ആസാള്ഹിപുണ്ണമായം ധീതരം അദാസി. സാ പതികുലം ഗതകാലതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖും വാ ഭിക്ഖുനിം വാ ഉപസങ്കമിതും ദാനം വാ ദാതും ധമ്മം വാ സോതും നാലത്ഥ. എവം അഡ്ഢതിയേസു മാസേസു വീതിവത്തേസു സന്തികേ ഠിതം പരിചാരികം പുച്ഛി - ''ഇദാനി കിത്തകം അന്തോവസ്സസ്സ അവസിട്ഠ''ന്തി? ''അഡ്ഢമാസോ, അയ്യേ''തി. സാ പിതു സാസനം പഹിണി ''കസ്മാ മം എവരൂപേ ബന്ധനാഗാരേ പക്ഖിപിംസു, വരം മേ ലക്ഖണാഹതം കത്വാ പരേസം ദാസിം സാവേതും. എവരൂപസ്സ മിച്ഛാദിട്ഠികുലസ്സ ദാതും ന വട്ടതി. ആഗതകാലതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖുദസ്സനാദീസു എകമ്പി പുഞ്ഞം കാതും ന ലഭാമീ''തി.

അഥസ്സാ പിതാ ''ദുക്ഖിതാ വത മേ ധീതാ''തി അനത്തമനതം പവേദേത്വാ പഞ്ചദസ കഹാപണസഹസ്സാനി പേസേസി ''ഇമസ്മിം നഗരേ സിരിമാ നാമ ഗണികാ അത്ഥി, ദേവസികം സഹസ്സം ഗണ്ഹാതി. ഇമേഹി കഹാപണേഹി തം ആനേത്വാ സാമികസ്സ പാദപരിചാരികം കത്വാ സയം പുഞ്ഞാനി

കരോതൂ’’തി . സാ സിരിമം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘സഹായികേ ഇമേ കഹാപണേ ഗഹേത്വാ ഇമം അഡ്ഢമാസം തവ സഹായകം പരിചരാഹീ’’തി ആഹ. സാ ‘‘സാധൂ’’തി പടിസ്സുണി. സാ തം ആദായ സാമികസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തേന സിരിമം ദിസ്വാ ‘‘കിം ഇദ’’ന്തി വുത്തേ, ‘‘സാമി, ഇമം അഡ്ഢമാസം മമ സഹായികാ തുമ്ഹേ പരിചരതു, അഹം പന ഇമം അഡ്ഢമാസം ദാനഞ്ചേവ ദാതുകാമാ ധമ്മഞ്ച സോതുകാമാ’’തി ആഹ. സോ തം അഭിരൂപം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ ഉപ്പന്നസിനേഹോ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛി.

ഉത്തരാപി ഖോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, ഇമം അഡ്ഢമാസം അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ ഇധേവ ഭിക്ഖാ ഗഹേതബ്ബാ’’തി സത്ഥു പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ‘‘ഇതോ ദാനി പട്ഠായ യാവ മഹാപവാരണാ, താവ സത്ഥാരം ഉപട്ഠാതും ധമ്മഞ്ച സോതും ലഭിസ്സാമീ’’തി തുട്ഠമാനസാ ‘‘ഏവം യാഗും പചഥ, ഏവം പൂവേ പചഥാ’’തി മഹാനസേ സബ്ബകിച്ചാനി സംവിദഹന്തീ വിചരതി. അഥസ്സാ സാമികോ ‘‘സ്വേ പവാരണാ ഭവിസ്സതീ’’തി മഹാനസാഭിമുഖോ വാതപാനേ ഠത്വാ ‘‘കിം നു ഖോ കരോന്തീ സാ അന്ധബാലാ വിചരതീ’’തി ഓലോകേന്തോ തം സേദകിലിന്നം ഛാരികായ ഓകിണ്ണം അങ്ഗാരമസിമക്ഖിതം തഥാ സംവിദഹിത്വാ വിചരമാനം ദിസ്വാ ‘‘അഹോ അന്ധബാലാ ഏവരൂപേ ഠാനേ ഇമം സിരിസമ്പത്തിം നാനുഭവതി, ‘മുണ്ഡകസമണേ ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ’തി തുട്ഠചിത്താ വിചരതീ’’തി ഹസിത്വാ അപഗഞ്ഛി.

തസ്മിം അപഗതേ തസ്സ സന്തികേ ഠിതാ സിരിമാ ‘‘കിം നു ഖോ ഓലോകേത്വാ ഏസ ഹസീ’’തി തേനേവ വാതപാനേന ഓലോകേന്തീ ഉത്തരം ദിസ്വാ ‘‘ഇമം ഓലോകേത്വാ ഇമിനാ ഹസിതം, അദ്ധാ ഇമസ്സ ഏതായ സദ്ധിം സന്ഥവോ അത്ഥീ’’തി ചിന്തേസി. സാ കിര അഡ്ഢമാസം തസ്മിം ഗേഹേ ബാഹിരകഇത്ഥീ ഹുത്വാ വസമാനാപി തം സമ്പത്തിം അനുഭവമാനാ അത്തനോ ബാഹിരകഇത്ഥിഭാവം അജാനിത്വാ ‘‘അഹം ഘരസാമിനീ’’തി സഞ്ഞമകാസി. സാ ഉത്തരായ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ‘‘ദുക്ഖമസ്സാ ഉപ്പാദേസ്സാമീ’’തി പാസാദാ ഓരുയ്ഹ മഹാനസം പവിസിത്വാ പൂവപചനട്ഠാനേ പക്കുഥിതം സപ്പിം കടച്ഛുനാ ആദായ ഉത്തരാഭിമുഖം പായാസി. ഉത്തരാ തം ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ ‘‘മമ സഹായികായ മയ്ഹം ഉപകാരോ കതോ, ചക്കവാളം അതിസമ്ബാധം, ബ്രഹ്മലോകോ അതിനീചകോ, മമ സഹായികായ ഗുണോവ മഹന്തോ. അഹഞ്ഹി ഏതം നിസ്സായ ദാനഞ്ച ദാതും ധമ്മഞ്ച സോതും ലഭിം. സചേ മമ ഏതിസ്സാ ഉപരി കോപോ അത്ഥി, ഇദം സപ്പി മം ദഹതു. സചേ നത്ഥി, മാ ദഹതൂ’’തി തം മേത്തായ ഫരി. തായ തസ്സാ മത്ഥകേ ആസിത്തം പക്കുഥിതസപ്പി സീതുദകം വിയ അഹോസി.

അഥ നം ‘‘ഇദം സീതലം ഭവിസ്സതീ’’തി കടച്ഛും പൂരേത്വാ ആദായ ആഗച്ഛന്തിം ഉത്തരായ ദാസിയോ ദിസ്വാ ‘‘അപേഹി ദുബ്ബിനീതേ, ന ത്വം അമ്ഹാകം അയ്യായ പക്കുഥിതം സപ്പിം ആസിഞ്ചിതും അനുച്ഛവികാ’’തി സന്തജ്ജേന്തിയോ ഇതോ ചിതോ ച ഉട്ഠായ ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച പോഥേത്വാ ഭൂമിയം പാതേസും. ഉത്തരാ വാരേന്തീപി വാരേതും നാസക്ഖി. അഥസ്സാ ഉപരി ഠിതാ സബ്ബാ ദാസിയോ പടിബാഹിത്വാ ‘‘കിസ്സ തേ ഏവരൂപം ഭാരിയം കത’’ന്തി സിരിമം ഓവദിത്വാ ഉണ്ഹോദകേന ന്ഹാപേത്വാ സതപാകതേലേന അബ്ഭഞ്ജി. തസ്മിം ഖണേ സാ അത്തനോ ബാഹിരകിത്ഥിഭാവം ഞത്വാ ചിന്തേസി - ‘‘മയാ ഭാരിയം കമ്മം കതം

സാമികസ്സ ഹസനമത്തകാരണാ ഇമിസ്സാ ഉപരി പക്കുഥിതം സപ്പിം ആസിഞ്ചന്തിയാ, അയം 'ഗണ്ഹഥ ന'ന്തി ദാസിയോ ന ആണാപേസി. മം വിഹേഠനകാലേപി സബ്ബദാസിയോ പടിബാഹിത്വാ മയ്ഹം കത്തബ്ബമേവ അകാസി. സചാഹം ഇമം ന ഖമാപേസ്സാമി, മുദ്ധാ മേ സത്തധാ ഫലേയ്യാ''തി തസ്സാ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ, ''അയ്യേ, ഖമാഹി മേ''തി ആഹ. അഹം സപിതികാ ധീതാ, പിതരി ഖമന്തേ ഖമാമീതി. ഹോതു, അയ്യേ, പിതരം തേ പുണ്ണസേട്ഠിം ഖമാപേസ്സാമീതി. പുണ്ണോ മമ വട്ടജനകപിതാ, വിവട്ടജനകേ പിതരി ഖമന്തേ പനാഹം ഖമിസ്സാമീതി. കോ പന തേ വിവട്ടജനകപിതാതി? സമ്മാസമ്ബുദ്ധോതി. മയ്ഹം തേന സദ്ധിം വിസ്സാസോ നത്ഥീതി. അഹം കരിസ്സാമി, സത്ഥാ സ്വേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആദായ ഇധാഗമിസ്സതി, ത്വം യഥാലദ്ധം സക്കാരം ഗഹേത്വാ ഇധേവ ആഗന്ത്വാ തം ഖമാപേഹീതി. സാ ''സാധു, അയ്യേ''തി ഉട്ഠായ അത്തനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പഞ്ചസതാ പരിവാരിത്ഥിയോ ആണാപേത്വാ നാനാവിധാനി ഖാദനീയാനി ചേവ സൂപേയ്യാനി ച സമ്പാദേത്വാ പുനദിവസേ തം സക്കാരം ആദായ ഉത്തരായ ഗേഹം ആഗന്ത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പത്തേ പതിട്ഠാപേതും അവിസഹന്തീ അട്ഠാസി. തം സബ്ബം ഗഹേത്വാ ഉത്തരാവ സംവിദഹി. സിരിമാപി ഭത്തകിച്ചാവസാനേ സദ്ധിം പരിവാരേന സത്ഥു പാദമൂലേ നിപജ്ജി.

അഥ നം സത്ഥാ പുച്ഛി - ''കോ തേ അപരാധോ''തി? ഭന്തേ, മയാ ഹിയ്യോ ഇദം നാമ കതം, അഥ മേ സഹായികാ മം വിഹേഠയമാനാ ദാസിയോ നിവാരേത്വാ മയ്ഹം ഉപകാരമേവ അകാസി. സാഹം ഇമിസ്സാ ഗുണം ജാനിത്വാ ഇമം ഖമാപേസിം, അഥ മം ഏസാ ''തുമ്ഹേസു ഖമന്തേസു ഖമിസ്സാമീ''തി ആഹ. ''ഏവം കിര ഉത്തരേ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ, സീസേ മേ സഹായികായ പക്കുഥിതസപ്പി ആസിത്ത''ന്തി. അഥ ''തയാ കിം ചിന്തിത''ന്തി? ''ചക്കവാളം അതിസമ്ബാധം, ബ്രഹ്മലോകോ അതിനീചകോ, മമ സഹായികായ ഗുണോവ മഹന്തോ. അഹഞ്ഹി ഏതം നിസ്സായ ദാനഞ്ച ദാതും ധമ്മഞ്ച സോതും അലത്ഥം, സചേ മേ ഇമിസ്സാ ഉപരി കോപോ അത്ഥി, ഇദം മം ദഹതു. നോ ചേ, മാ ദഹതൂ''തി ഏവം ചിന്തേത്വാ ഇമം മേത്തായ ഫരിം, ഭന്തേതി. സത്ഥാ ''സാധു സാധു, ഉത്തരേ, ഏവം കോധം ജിനിതും വട്ടതി. കോധോ ഹി നാമ അക്കോധേന, അക്കോസകപരിഭാസകോ അനക്കോസന്തേന അപരിഭാസന്തേന, ഥദ്ധമച്ഛരീ അത്തനോ സന്തകസ്സ ദാനേന, മുസാവാദീ സച്ചവചനേന ജിനിതബ്ബോ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨൩. ''അക്കോധേന ജിനേ കോധം, അസാധും സാധുനാ ജിനേ;
ജിനേ കദരിയം ദാനേന, സച്ചേനാലികവാദിന''ന്തി.

തത്ഥ **അക്കോധേനാ**തി കോധനോ ഹി പുഗ്ഗലോ അക്കോധേന ഹുത്വാ ജിനിതബ്ബോ. **അസാധു**ന്തി അഭദ്ദകോ ഭദ്ദകേന ഹുത്വാ ജിനിതബ്ബോ. **കദരിയ**ന്തി ഥദ്ധമച്ഛരീ അത്തനോ സന്തകസ്സ ചാഗചിത്തേന ജിനിതബ്ബോ. അലികവാദീ സച്ചവചനേന ജിനിതബ്ബോ. തസ്മാ ഏവമാഹ - ''അക്കോധേന ജിനേ കോധം... പേ॰... സച്ചേനാലികവാദിന''ന്തി.

ദേസനാവസാനേ സിരിമാ സദ്ധിം പഞ്ചസതാഹി ഇത്ഥീഹി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹീതി.

ഉത്തരാഉപാസികാവത്ഥു തതിയം.

൪. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരപഞ്ഹവത്ഥു

സച്ചം ഭണേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ പഞ്ഹം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ഥേരോ ദേവചാരികം ഗന്ത്വാ മഹേസക്ഖായ ദേവതായ വിമാനദ്വാരേ ഠത്വാ തം അത്തനോ സന്തികം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഠിതം ഏവമാഹ - ‘‘ദേവതേ മഹതീ തേ സമ്പത്തി, കിം കമ്മം കത്വാ ഇമം അലത്ഥാ’’തി? ‘‘മാ മം, ഭന്തേ, പുച്ഛഥാ’’തി. ദേവതാ കിര അത്തനോ പരിത്തകമ്മേന ലജ്ജമാനാ ഏവം വദതി. സാ പന ഥേരേന ‘‘കഥേഹിയേവാ’’തി വുച്ചമാനാ ആഹ - ‘‘ഭന്തേ, മയാ നേവ ദാനം ദിന്നം, ന പൂജാ കതാ, ന ധമ്മോ സുതോ, കേവലം സച്ചമത്തം രക്ഖിത’’ന്തി. ഥേരോ അഞ്ഞാനി വിമാനദ്വാരാനി ഗന്ത്വാ ആഗതാഗതാ അപരാപി ദേവധീതരോ പുച്ഛി. താസുപി തഥേവ നിഗുഹിത്വാ ഥേരം പടിബാഹിതും അസക്കോന്തീസു ഏകാ താവ ആഹ - ‘‘ഭന്തേ, മയാ നേവ ദാനാദീസു കതം നാമ അത്ഥി, അഹം പന കസ്സപബുദ്ധകാലേ പരസ്സ ദാസീ അഹോസിം, തസ്സാ മേ സാമികോ അതിവിയ ചണ്ഡോ ഫരുസോ, ഗഹിതഗ്ഗഹിതേനേവ കട്ഠേന വാ കലിങ്ഗരേന വാ സീസം ഭിന്ദതി. സാഹം ഉപ്പന്നേ കോപേ ‘ഏസ തവ സാമികോ ലക്ഖണാഹതം വാ കാതും നാസാദീനി വാ ഛിന്ദിതും ഇസ്സരോ, മാ കുജ്ഝീ’തി അത്താനമേവ പരിഭാസേത്വാ കോപം നാമ ന അകാസിം, തേന മേ അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ’’തി. അപരാ ആഹ - ‘‘അഹം, ഭന്തേ, ഉച്ഛുഖേത്തം രക്ഖമാനാ ഏകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉച്ഛുയട്ഠിം അദാസിം’’. അപരാ ഏകം തിമ്ബരുസകം അദാസിം. അപരാ ഏകം ഏളാലുകം അദാസിം. അപരാ ഏകം ഫാരുസകം അദാസിം. അപരാ ഏകം മൂലമുട്ഠിം. അപരാ ‘‘നിമ്ബമുട്ഠി’’ന്തിആദിനാ നയേന അത്തനാ അത്തനാ കതം പരിത്തദാനം ആരോചേത്വാ ‘‘ഇമിനാ ഇമിനാ കാരണേന അമ്ഹേഹി അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ’’തി ആഹംസു.

ഥേരോ താഹി കതകമ്മം സുത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - ‘‘സക്കാ നു ഖോ, ഭന്തേ, സച്ചകഥനമത്തേന, കോപനിബ്ബാപനമത്തേന, അതിപരിത്തകേന തിമ്ബരുസകാദിദാനമത്തേന ദിബ്ബസമ്പത്തിം ലദ്ധു’’ന്തി. ‘‘കസ്മാ മം, മോഗ്ഗല്ലാന, പുച്ഛസി, നനു തേ ദേവതാഹി അയം അത്ഥോ കഥിതോ’’തി? ‘‘ആമ, ഭന്തേ, ലബ്ഭതി മഞ്ഞേ ഏത്തകേന ദിബ്ബസമ്പത്തീ’’തി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘മോഗ്ഗല്ലാന, സച്ചമത്തം കഥേത്വാപി കോപമത്തം ജഹിത്വാപി പരിത്തകം ദാനം ദത്വാപി ദേവലോകം ഗച്ഛതിയേവാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨൪. ‘‘സച്ചം ഭണേ ന കുജ്ഝേയ്യ, ദജ്ജാ അപ്പമ്പി യാചിതോ;
ഏതേഹി തീഹി ഠാനേഹി, ഗച്ഛേ ദേവാന സന്തികേ’’തി.

തത്ഥ **സച്ചം ഭണേ**തി സച്ചം ദീപേയ്യ വോഹരേയ്യ, സച്ചേ പതിട്ഠഹേയ്യാതി അത്ഥോ. **ന കുജ്ഝേയ്യാ**തി പരസ്സ ന കുജ്ഝേയ്യ . **യാചിതോ**തി യാചകാ നാമ സീലവന്തോ പബ്ബജിതാ. തേ ഹി കിഞ്ചാപി ‘‘ദേഥാ’’തി അയാചിത്വാവ ഘരദ്വാരേ തിട്ഠന്തി, അത്ഥതോ പന യാചന്തിയേവ നാമ. ഏവം സീലവന്തേഹി യാചിതോ അപ്പസ്മിം ദേയ്യധമ്മേ വിജ്ജമാനേ അപ്പമത്തകമ്പി

ദദേയ്യ. **ഏതേഹി തീഹീ**തി ഏതേസു തീസു ഏകേനാപി കാരണേന ദേവലോകം ഗച്ഛേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരപഞ്ഹവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ബുദ്ധപിതുബ്രാഹ്മണവത്ഥു

അഹിംസകാ യേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാകേതം നിസ്സായ അഞ്ജനവനേ വിഹരന്തോ ഭിക്ഖൂഹി പട്ഠപഞ്ഹം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഭഗവതോ കിര ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതസ്സ സാകേതം പിണ്ഡായ പവിസനകാലേ ഏകോ സാകേതവാസീ മഹല്ലകബ്രാഹ്മണോ നഗരതോ നിക്ഖമന്തോ അന്തരഘരദ്വാരേ ദസബലം ദിസ്വാ പാദേസു നിപതിത്വാ ഗോപ്ഫകേസു ദള്ഹം ഗഹേത്വാ, "താത, നനു നാമ പുത്തേഹി ജിണ്ണകാലേ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിതബ്ബാ, കസ്മാ എത്തകം കാലം അമ്ഹാകം അത്താനം ന ദസ്സേസി. മയാ താവ ദിട്ഠോസി, മാതരമ്പി പസ്സിതും ഏഹീ"തി സത്ഥാരം ഗഹേത്വാ അത്തനോ ഗേഹം അഗമാസി. സത്ഥാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന. ബ്രാഹ്മണീപി ആഗന്ത്വാ സത്ഥു പാദേസു നിപതിത്വാ, "താത, എത്തകം കാലം കുഹിം ഗതോസി, നനു നാമ മാതാപിതരോ മഹല്ലകകാലേ ഉപട്ഠാതബ്ബാ"തി വത്വാ പുത്തധീതരോ "ഏഥ ഭാതരം വന്ദഥാ"തി വന്ദാപേസി. തേ ഉഭോപി തുട്ഠമാനസാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിത്വാ, "ഭന്തേ, ഇധേവ നിബദ്ധം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ "ബുദ്ധാ നാമ ഏകട്ഠാനേയേവ നിബദ്ധം ഭിക്ഖം ന ഗണ്ഹന്തീ"തി വുത്തേ, "തേന ഹി, ഭന്തേ, യേ വോ നിമന്തേതും ആഗച്ഛന്തി, തേ അമ്ഹാകം സന്തികം പഹിണേയ്യാഥാ"തി ആഹംസു. സത്ഥാ തതോ പട്ഠായ നിമന്തേതും ആഗതേ "ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ആരോചേയ്യാഥാ"തി പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ "മയം സ്വാതനായ സത്ഥാരം നിമന്തേമാ"തി ബ്രാഹ്മണം വദന്തി. ബ്രാഹ്മണോ പുനദിവസേ അത്തനോ ഗേഹതോ ഭത്തഭാജനസൂപേയ്യഭാജനാനി ആദായ സത്ഥു നിസീദനട്ഠാനം ഗച്ഛതി. അഞ്ഞത്ര പന നിമന്തനേ അസതി സത്ഥാ ബ്രാഹ്മണസ്സേവ ഗേഹേ ഭത്തകിച്ചം കരോതി. തേ ഉഭോപി അത്തനോ ദേയ്യധമ്മം നിച്ചകാലം തഥാഗതസ്സ ദേന്താ ധമ്മകഥം സുണന്താ അനാഗാമിഫലം പാപുണിംസു.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, "ആവുസോ, ബ്രാഹ്മണോ 'തഥാഗതസ്സ സുദ്ധോദനോ പിതാ, മഹാമായാ മാതാ'തി ജാനാതി, ജാനന്തോവ സദ്ധിം ബ്രാഹ്മണിയാ തഥാഗതം 'അമ്ഹാകം പുത്തോ'തി വദതി, സത്ഥാപി തഥേവ അധിവാസേതി. കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി? സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, ഉഭോപി തേ അത്തനോ പുത്തമേവ പുത്തോതി വദന്തീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ, ഭിക്ഖവേ, അയം ബ്രാഹ്മണോ നിരന്തരം പഞ്ച ജാതിസതാനി മയ്ഹം പിതാ അഹോസി, പഞ്ച ജാതിസതാനി ചൂളപിതാ, പഞ്ച ജാതിസതാനി മഹാപിതാ. സാപി മേ ബ്രാഹ്മണീ നിരന്തരമേവ പഞ്ച ജാതിസതാനി മാതാ അഹോസി, പഞ്ച ജാതിസതാനി ചൂളമാതാ, പഞ്ച

ജാതിസതാനി മഹാമാതാ. ഏവാഹം ദിയഡ്ഢജാതിസഹസ്സം ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹത്ഥേ സംവഡ്ഢോ, ദിയഡ്ഢജാതിസഹസ്സം ബ്രാഹ്മണിയാ ഹത്ഥേതി തീണി ജാതിസഹസ്സാനി തേസം പുത്തഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

“യസ്മിം മനോ നിവിസതി, ചിത്തഞ്ചാപി പസീദതി;
അദിട്ഠപുബ്ബകേ പോസേ, കാമം തസ്മിമ്പി വിസ്സസേ. (ജാ॰ ൧.൧.൬൮);

“പുബ്ബേവ സന്നിവാസേന, പച്ചുപ്പന്നഹിതേന വാ;
ഏവം തം ജായതേ പേമം, ഉപ്പലംവ യഥോദകേ”തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൭൪);

സത്ഥാ തേമാസമേവ തം കുലം നിസ്സായ വിഹാസി. തേ ഉഭോപി അരഹത്തം സച്ഛികത്വാ പരിനിബ്ബായിംസു. അഥ നേസം മഹാസക്കാരം കത്വാ ഉഭോപി ഏകകൂടാഗാരമേവ ആരോപേത്വാ നീഹരിംസു. സത്ഥാപി പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവാരോ തേഹി സദ്ധിംയേവ ആളാഹനം അഗമാസി. “ബുദ്ധാനം കിര മാതാപിതരോ”തി മഹാജനോ നിക്ഖമി. സത്ഥാപി ആളാഹനസമീപേ ഏകം സാലം പവിസിത്വാ അട്ഠാസി. മനുസ്സാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തേ ഠത്വാ, “ഭന്തേ, ‘മാതാപിതരോ വോ കാലകതാ’തി മാ ചിന്തയിത്ഥാ”തി സത്ഥാരാ സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തി. സത്ഥാ തേ “മാ ഏവം അവചുത്ഥാ”തി അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ പരിസായ ആസയം ഓലോകേത്വാ തങ്ഖണാനുരൂപം ധമ്മം ദേസേന്തോ -

“അപ്പം വത ജീവിതം ഇദം,
ഓരം വസ്സസതാപി മിയ്യതി;
യോ ചേപി അതിച്ച ജീവതി,
അഥ സോ ജരസാപി മിയ്യതീ”തി. (സു॰ നി॰ ൮൦൪; മഹാനി॰ ൩൯) -

ഇദം **ജരാസുത്തം** കഥേസി. ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ഭിക്ഖൂ ബ്രാഹ്മണസ്സ ച ബ്രാഹ്മണിയാ ച പരിനിബ്ബുതഭാവം അജാനന്താ, “ഭന്തേ, തേസം കോ അഭിസമ്പരായോ”തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ, “ഭിക്ഖവേ, ഏവരൂപാനം അസേഖമുനീനം അഭിസമ്പരായോ നാമ നത്ഥി. ഏവരൂപാ ഹി അച്ചുതം അമതം മഹാനിബ്ബാനമേവ പാപുണന്തീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨൫. “അഹിംസകാ യേ മുനയോ, നിച്ചം കായേന സംവുതാ;
തേ യന്തി അച്ചുതം ഠാനം, യത്ഥ ഗന്ത്വാ ന സോചരേ”തി.

തത്ഥ **മുനയോതി** മോനേയ്യപടിപദായ മഗ്ഗഫലപത്താ അസേഖമുനയോ. **കായേനാതി** ദേസനാമത്തമേവേതം, തീഹിപി ദ്വാരേഹി സുസംവുതാതി അത്ഥോ. **അച്ചുതന്തി** സസ്സതം. **ഠാനന്തി** അകുപ്പട്ഠാനം ധുവട്ഠാനം. **യത്ഥാതി** യസ്മിം നിബ്ബാനേ ഗന്ത്വാ ന സോചരേ ന സോചന്തി ന വിഹഞ്ഞന്തി, തം ഠാനം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ബുദ്ധപിതുബ്രാഹ്മണവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. പുണ്ണദാസീവത്ഥു

സദാ ജാഗരമാനാനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഗിജ്ഝകൂടേ വിഹരന്തോ പുണ്ണം നാമ രാജഗഹസേട്ഠിനോ ദാസിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സാ കിര ഏകദിവസം കോട്ടനത്ഥായ ബഹുവീഹിം അദംസു. സാ രത്തിമ്പി ദീപം ജാലേത്വാ വീഹിം കോട്ടേന്തീ വിസ്സമനത്ഥായ സേദതിന്തേന ഗത്തേന ബഹിവാതേ അട്ഠാസി. തസ്മിം സമയേ ദബ്ബോ മല്ലപുത്തോ ഭിക്ഖൂനം സേനാസനപഞ്ഞാപകോ അഹോസി. സോ ധമ്മസ്സവനം സുത്വാ അത്തനോ അത്തനോ സേനാസനം ഗച്ഛന്താനം ഭിക്ഖൂനം അങ്ഗുലിം ജാലേത്വാ പുരതോ പുരതോ മഗ്ഗദേസനത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ ഭിക്ഖൂനം ആലോകം നിമ്മിനി. പുണ്ണാ തേനാലോകേന പബ്ബതേ വിചരന്തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ "അഹം താവ അത്തനോ ദുക്ഖേന ഉപദ്ദുതാ ഇമായപി വേലായ നിദ്ദം ന ഉപേമി, ഭദ്ദന്താ കിം കാരണാ ന നിദ്ദായന്തീ"തി ചിന്തേത്വാ "അദ്ധാ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ അഫാസുകം വാ ഭവിസ്സതി, ദീഘജാതികേന വാ ഉപദ്ദവോ ഭവിസ്സതീ"തി സഞ്ഞം കത്വാ പാതോവ കുണ്ഡകം ആദായ ഉദകേന തേമേത്വാ ഹത്ഥതലേ പൂവം കത്വാ അങ്ഗാരേസു പചിത്വാ ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ തിത്ഥമഗ്ഗേ ഖാദിസ്സാമീതി ഘടം ആദായ തിത്ഥാഭിമുഖീ പായാസി. സത്ഥാപി ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസിതും തമേവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി.

സാ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അഞ്ഞേസു ദിവസേസു സത്ഥരി ദിട്ഠേപി മമ ദേയ്യധമ്മോ ന ഹോതി, ദേയ്യധമ്മേ സതി സത്ഥാരം ന പസ്സാമി, ഇദാനി മേ ദേയ്യധമ്മോ ച അത്ഥി, സത്ഥാ ച സമ്മുഖീഭൂതോ. സചേ ലൂഖം വാ പണീതം വാതി അചിന്തേത്വാ ഗണ്ഹേയ്യ, ദദേയ്യാഹം ഇമം പൂവ"ന്തി ഘടം ഏകമന്തേ നിക്ഖിപിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ , ഇമം ലൂഖം ദാനം പടിഗ്ഗണ്ഹന്താ മമ സങ്ഗഹം കരോഥാ"തി ആഹ. സത്ഥാ ആനന്ദത്ഥേരം ഓലോകേത്വാ തേന നീഹരിത്വാ ദിന്നം മഹാരാജദത്തിയം പത്തം ഉപനാമേത്വാ പൂവം ഗണ്ഹി. പുണ്ണാപി തം സത്ഥു പത്തേ പതിട്ഠപേത്വാവ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠധമ്മോയേവ മേ സമിജ്ഝതൂ"തി ആഹ. സത്ഥാ "ഏവം ഹോതൂ"തി ഠിതകോവ അനുമോദനം അകാസി.

പുണ്ണാപി ചിന്തേസി - "കിഞ്ചാപി മേ സത്ഥാ സങ്ഗഹം കരോന്തോ പൂവം ഗണ്ഹി, ന പനിദം ഖാദിസ്സതി. അദ്ധാ പുരതോ കാകസ്സ വാ സുനഖസ്സ വാ ദത്വാ രഞ്ഞോ വാ രാജപുത്തസ്സ വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പണീതഭോജനം ഭുഞ്ജിസ്സതീ"തി. സത്ഥാപി "കിം നു ഖോ ഏസാ ചിന്തേസീ"തി തസ്സാ ചിത്താചാരം ഞത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം ഓലോകേത്വാ നിസീദനാകാരം ദസ്സേസി. ഥേരോ ചീവരം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. സത്ഥാ ബഹിനഗരേയേവ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചം അകാസി. ദേവതാ സകലചക്കവാളഗബ്ഭേ ദേവമനുസ്സാനം ഉപകപ്പനകം ഓജം മധുപടലം വിയ പീളേത്വാ തത്ഥ പക്ഖിപിംസു. പുണ്ണാ ച ഓലോകേന്തീ അട്ഠാസി. ഭത്തകിച്ചാവസാനേ ഥേരോ ഉദകം അദാസി. സത്ഥാ കതഭത്തകിച്ചോ പുണ്ണം ആമന്തേത്വാ "കസ്മാ ത്വം പുണ്ണേ മമ സാവകേ പരിഭവസീ"തി ആഹ. ന പരിഭവാമി, ഭന്തേതി. അഥ തയാ മമ സാവകേ ഓലോകേത്വാ കിം കഥിതന്തി? "അഹം താവ ഇമിനാ ദുക്ഖുപദ്ദവേന നിദ്ദം ന ഉപേമി, ഭദ്ദന്താ കിമത്ഥം നിദ്ദം ന ഉപേന്തി, അദ്ധാ കസ്സചി അഫാസുകം വാ ഭവിസ്സതി, ദീഘജാതികേന വാ ഉപദ്ദവോ ഭവിസ്സതീ"തി ഏത്തകം മയാ, ഭന്തേ, ചിന്തിതന്തി. സത്ഥാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ "പുണ്ണേ ത്വം ന താവ

ദുക്ഖുപദ്ദവേന നിദ്ദായസി, മമ സാവകാ സദാ ജാഗരിയമനുയുത്തതായ ന നിദ്ദായന്തീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൨൬. ''സദാ ജാഗരമാനാനം, അഹോരത്താനുസിക്ഖിനം;
നിബ്ബാനം അധിമുത്താനം, അത്ഥം ഗച്ഛന്തി ആസവാ''തി.

തത്ഥ **അഹോരത്താനുസിക്ഖിന**ന്തി ദിവാ ച രത്തിഞ്ച തിസ്സോ സിക്ഖാ സിക്ഖമാനാനം. **നിബ്ബാനം അധിമുത്താന**ന്തി നിബ്ബാനജ്ഝാസയാനം. **അത്ഥം ഗച്ഛന്തീ**തി ഏവരൂപാനം സബ്ബേപി ആസവാ അത്ഥം വിനാസം നത്ഥിഭാവം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ യഥാഠിതാ പുണ്ണാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സത്ഥാ കുണ്ഡകഅങ്ഗാരപൂവേന ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വിഹാരം അഗമാസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ദുക്കരം , ആവുസോ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന കതം പുണ്ണായ ദിന്നേന കുണ്ഡകഅങ്ഗാരപൂവേന ഭത്തകിച്ചം കരോന്തേനാ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി മയാ ഇമായ ദിന്നകുണ്ഡകം പരിഭുത്തമേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരിത്വാ -

''ഭുത്വാ തിണപരിഘാസം, ഭുത്വാ ആചാമകുണ്ഡകം;
ഏതം തേ ഭോജനം ആസി, കസ്മാ ദാനി ന ഭുഞ്ജസി.

''യത്ഥ പോസം ന ജാനന്തി, ജാതിയാ വിനയേന വാ;
ബഹും തത്ഥ മഹാബ്രഹ്മേ, അപി ആചാമകുണ്ഡകം.

''ത്വഞ്ച ഖോ മം പജാനാസി, യാദിസായം ഹയുത്തമോ;
ജാനന്തോ ജാനമാഗമ്മ, ന തേ ഭക്ഖാമി കുണ്ഡക''ന്തി. (ജാ° ൧.൯.൧൦-൧൨) -

ഇമം **കുണ്ഡകസിന്ധവപോതകജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി.

പുണ്ണദാസീവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. അതുലഉപാസകവത്ഥു

പോരാണമേതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അതുലം നാമ ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ ഹി സാവത്ഥിവാസീ ഉപാസകോ പഞ്ചസതഉപാസകപരിവാരോ ഏകദിവസം തേ ഉപാസകേ ആദായ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ രേവതത്ഥേരസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സോതുകാമോ ഹുത്വാ രേവതത്ഥേരം വന്ദിത്വാ നിസീദി. സോ പനായസ്മാ പടിസല്ലാനാരാമോ സീഹോ വിയ ഏകചാരോ, തസ്മാ തേന സദ്ധിം ന കിഞ്ചി കഥേസി. സോ ''അയം ഥേരോ ന കിഞ്ചി കഥേസീ''തി കുദ്ധോ ഉട്ഠായ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം

ഠിതോ ഥേരേന ''കേനത്ഥേന ആഗതത്ഥാ''തി വുത്തേ ''അഹം, ഭന്തേ, ഇമേ ഉപാസകേ ആദായ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ രേവതത്ഥേരം ഉപസങ്കമിം, തസ്സ മേ ഥേരോ ന കിഞ്ചി കഥേസി, സ്വാഹം തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ ഇധാഗതോ, ധമ്മം മേ കഥേഥാ''തി ആഹ. അഥ ഥേരോ ''തേന ഹി ഉപാസകാ നിസീദഥാ''തി വത്വാ ബഹുകം കത്വാ അഭിധമ്മകഥം കഥേസി. ഉപാസകോപി ''അഭിധമ്മകഥാ നാമ അതിസണ്ഹാ, ഥേരോ ബഹും അഭിധമ്മമേവ കഥേസി, അമ്ഹാകം ഇമിനാ കോ അത്ഥോ''തി കുജ്ഝിത്വാ പരിസം ആദായ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ സന്തികം അഗമാസി.

ഥേരേനാപി ''കിം ഉപാസകാ''തി വുത്തേ, ''ഭന്തേ, മയം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ രേവതത്ഥേരം ഉപസങ്കമിമ്ഹാ, തസ്സ സന്തികേ ആലാപസല്ലാപമത്തമ്പി അലഭിത്വാ കുദ്ധാ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സന്തികം അഗമിമ്ഹാ, സോപി നോ അതിസണ്ഹം ബഹും അഭിധമ്മമേവ കഥേസി, 'ഇമിനാ അമ്ഹാകം കോ അത്ഥോ'തി ഏതസ്സാപി കുജ്ഝിത്വാ ഇധാഗമിമ്ഹാ, കഥേഹി നോ, ഭന്തേ, ധമ്മകഥ''ന്തി. തേന ഹി നിസീദിത്വാ സുണാഥാതി ഥേരോ തേസം സുവിഞ്ഞേയ്യം കത്വാ അപ്പകമേവ ധമ്മം കഥേസി. തേ ഥേരസ്സപി കുജ്ഝിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു, അഥ നേ സത്ഥാ ആഹ - ''കസ്മാ ഉപാസകാ ആഗതത്ഥാ''തി? ''ധമ്മസ്സവനായ, ഭന്തേ''തി. ''സുതോ പന വോ ധമ്മോ''തി? ''ഭന്തേ, മയം ആദിതോ രേവതത്ഥേരം ഉപസങ്കമിമ്ഹാ, സോ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ന കിഞ്ചി കഥേസി, തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരം ഉപസങ്കമിമ്ഹാ, തേന നോ ബഹു അഭിധമ്മോ കഥിതോ, തം അസല്ലക്ഖേത്വാ കുജ്ഝിത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം ഉപസങ്കമിമ്ഹാ, തേന നോ അപ്പമത്തകോവ ധമ്മോ കഥിതോ, തസ്സപി കുജ്ഝിത്വാ ഇധാഗതമ്ഹാ''തി.

സത്ഥാ തസ്സ കഥം സുത്വാ, ''അതുല, പോരാണതോ പട്ഠായ ആചിണ്ണമേവേതം, തുണ്ഹീഭൂതമ്പി ബഹുകഥമ്പി മന്ദകഥമ്പി ഗരഹന്തിയേവ. ഏകന്തം ഗരഹിതബ്ബോയേവ വാ ഹി പസംസിതബ്ബോയേവ വാ നത്ഥി . രാജാനോപി ഏകച്ചേ നിന്ദന്തി, ഏകച്ചേ പസംസന്തി. മഹാപഥവിമ്പി ചന്ദിമസൂരിയേപി ആകാസാദയോപി ചതുപരിസമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം കഥേന്തമ്പി സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഏകച്ചേ ഗരഹന്തി, ഏകച്ചേ പസംസന്തി. അന്ധബാലാനഞ്ഹി നിന്ദാ വാ പസംസാ വാ അപ്പമാണാ, പണ്ഡിതേന പന മേധാവിനാ നിന്ദിതോ നിന്ദിതോ നാമ, പസംസിതോ ച പസംസിതോ നാമ ഹോതീ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൨൭. ''പോരാണമേതം അതുല, നേതം അജ്ജതനാമിവ;
നിന്ദന്തി തുണ്ഹിമാസീനം, നിന്ദന്തി ബഹുഭാണിനം;
മിതഭാണിമ്പി നിന്ദന്തി, നത്ഥി ലോകേ അനിന്ദിതോ.

൨൨൮. ''ന ചാഹു ന ച ഭവിസ്സതി, ന ചേതരഹി വിജ്ജതി;
ഏകന്തം നിന്ദിതോ പോസോ, ഏകന്തം വാ പസംസിതോ.

൨൨൯. ''യം ചേ വിഞ്ഞൂ പസംസന്തി, അനുവിച്ച സുവേ സുവേ;
അച്ഛിദ്ദവുത്തിം മേധാവിം, പഞ്ഞാസീലസമാഹിതം.

൨൩൦. ''നിക്ഖം ജമ്ബോനദസ്സേവ, കോ തം നിന്ദിതുമരഹതി;
ദേവാപി നം പസംസന്തി, ബ്രഹ്മുനാപി പസംസിതോ''തി.

തത്ഥ **പോരാണമേത**ന്തി പുരാണകം ഏതം. **അതുലാ**തി തം ഉപാസകം നാമേന ആലപതി. **നേതം അജ്ജതനാമിവാ**തി ഇദം നിന്ദനം വാ പസംസനം വാ അജ്ജതനം അധുനാ ഉപ്പന്നം വിയ ന ഹോതി. **തുണ്ഹിമാസീന**ന്തി കിം ഏസോ മൂഗോ വിയ ബധിരോ വിയ കിഞ്ചി അജാനന്തോ വിയ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ നിസിന്നോതി നിന്ദന്തി. **ബഹുഭാണിന**ന്തി കിം ഏസ വാതാഹതതാലപണ്ണം വിയ തടതടായതി, ഇമസ്സ കഥാപരിയന്തോയേവ നത്ഥീതി നിന്ദന്തി. **മിതഭാണിമ്പീ**തി കിം ഏസ സുവണ്ണഹിരഞ്ഞം വിയ അത്തനോ വചനം മഞ്ഞമാനോ ഏകം വാ ദ്വേ വാ വത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസീതി നിന്ദന്തി. ഏവം സബ്ബഥാപി ഇമസ്മിം ലോകേ അനിന്ദിതോ നാമ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **ന ചാഹൂ**തി അതീതേപി നാഹോസി, അനാഗതേപി ന ഭവിസ്സതി.

യം ചേ വിഞ്ഞൂതി ബാലാനം നിന്ദാ വാ പസംസാ വാ അപ്പമാണാ, യം പന പണ്ഡിതാ ദിവസേ ദിവസേ അനുവിച്ച നിന്ദകാരണം വാ പസംസകാരണം വാ ജാനിത്വാ പസംസന്തി, അച്ഛിദ്ദായ വാ സിക്ഖായ അച്ഛിദ്ദായ വാ ജീവിതവുത്തിയാ സമന്നാഗതത്താ അച്ഛിദ്ദവുത്തിം ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതത്താ മേധാവിം ലോകിയലോകുത്തരപഞ്ഞായ ചേവ ചതുപാരിസുദ്ധിസീലേന ച സമന്നാഗതത്താ പഞ്ഞാസീലസമാഹിതം പസംസന്തി, തം സുവണ്ണദോസവിരഹിതം ഘട്ടനമജ്ജനക്ഖമം ജമ്ബോനദനിക്ഖം വിയ കോ നിന്ദിതുമരഹതീതി അത്ഥോ. **ദേവാപീ**തി ദേവതാപി പണ്ഡിതമനുസ്സാപി തം ഭിക്ഖും ഉപട്ഠായ ഥോമേന്തി പസംസന്തി. **ബ്രഹ്മുനാപീ**തി ന കേവലം ദേവമനുസ്സേഹി, ദസസഹസ്സചക്കവാളേ മഹാബ്രഹ്മുനാപി ഏസ പസംസിതോയേവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാപി ഉപാസകാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

അതുലഉപാസകവത്ഥു സത്തമം.

൮. ഛബ്ബഗ്ഗിയവത്ഥു

കായപ്പകോപന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ തേസം ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി യട്ഠിയോ ഗഹേത്വാ കട്ഠപാദുകാ ആരുയ്ഹ പിട്ഠിപാസാണേ ചങ്കമന്താനം ഖടഖടാതിസദ്ദം സുത്വാ, ''ആനന്ദ, കിം സദ്ദോ നാമേസോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം പാദുകാ ആരുയ്ഹ ചങ്കമന്താനം ഖടഖടസദ്ദോ''തി സുത്വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേത്വാ ''ഭിക്ഖുനാ നാമ കായാദീനി രക്ഖിതും വട്ടതീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൩൧. ''കായപ്പകോപം രക്ഖേയ്യ, കായേന സംവുതോ സിയാ;
കായദുച്ചരിതം ഹിത്വാ, കായേന സുചരിതം ചരേ.

൨൩൨. ''വചീപകോപം രക്ഖേയ്യ, വാചായ സംവുതോ സിയാ;
വചീദുച്ചരിതം ഹിത്വാ, വാചായ സുചരിതം ചരേ.

൨൩൩. “മനോപകോപം രക്ഖേയ്യ, മനസാ സംവുതോ സിയാ;
മനോദുച്ചരിതം ഹിത്വാ, മനസാ സുചരിതം ചരേ.

൨൩൪. “കായേന സംവുതാ ധീരാ, അഥോ വാചായ സംവുതാ;
മനസാ സംവുതാ ധീരാ, തേ വേ സുപരിസംവുതാ”തി.

തത്ഥ **കായപ്പകോപ**ന്തി തിവിധം കായദുച്ചരിതം രക്ഖേയ്യ. **കായേന സംവുതോ**തി കായദ്വാരേ ദുച്ചരിതപവേസനം നിവാരേത്വാ സംവുതോ പിഹിതദ്വാരോ സിയാ. യസ്മാ പന കായദുച്ചരിതം ഹിത്വാ കായസുചരിതം ചരന്തോ ഉഭയമ്പേതം കരോതി, തസ്മാ **കായദുച്ചരിതം ഹിത്വാ, കായേന സുചരിതം ചരേ**തി വുത്തം. അനന്തരഗാഥാസുപി ഏസേവ നയോ. **കായേന സംവുതാ ധീരാ**തി യേ പണ്ഡിതാ പാണാതിപാതാദീനി അകരോന്താ കായേന, മുസാവാദാദീനി അകരോന്താ വാചായ, അഭിജ്ഝാദീനി അസമുട്ഠപേന്താ മനസാ സംവുതാ, തേ ഇധ ലോകസ്മിം സുസംവുതാ സുരക്ഖിതാ സുഗോപിതാ സുപിഹിതദ്വാരാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഛബ്ബഗ്ഗിയവത്ഥു അട്ഠമം.

കോധവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സത്തരസമോ വഗ്ഗോ.

൧൮. മലവഗ്ഗോ

൧. ഗോഘാതകപുത്തവത്ഥു

പണ്ഡുപലാസോവ ദാനിസീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഗോഘാതകപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകോ ഗോഘാതകോ ഗാവോ വധിത്വാ വരമംസാനി ഗഹേത്വാ പചാപേത്വാ പുത്തദാരേഹി സദ്ധിം നിസീദിത്വാ മംസഞ്ച ഖാദതി, മൂലേന ച വിക്കിണിത്വാ ജീവികം കപ്പേസി. സോ ഏവം പഞ്ചപണ്ണാസ വസ്സാനി ഗോഘാതകകമ്മം കരോന്തോ ധുരവിഹാരേ വിഹരന്തസ്സ സത്ഥു ഏകദിവസമ്പി കടച്ഛുമത്തമ്പി യാഗും വാ ഭത്തം വാ ന അദാസി. സോ ച വിനാ മംസേന ഭത്തം ന ഭുഞ്ജതി. സോ ഏകദിവസം ദിവസഭാഗേ മംസം വിക്കിണിത്വാ അത്തനോ അത്ഥായ പചിതും ഏകം മംസഖണ്ഡം ഭരിയായ ദത്വാ ന്ഹായിതും അഗമാസി. അഥസ്സ സഹായകോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭരിയം ആഹ - ''ഥോകം മേ വിക്കിണിയമംസം ദേഹി, ഗേഹം മേ പാഹുനകോ ആഗതോ''തി. നത്ഥി വിക്കിണിയമംസം, സഹായകോ തേ മംസം വിക്കിണിത്വാ ഇദാനി ന്ഹായിതും ഗതോതി. മാ ഏവം കരി, സചേ മംസഖണ്ഡം അത്ഥി, ദേഹീതി. സഹായകസ്സ തേ നിക്ഖിത്തമംസം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം നത്ഥീതി. സോ ''സഹായകസ്സ മേ അത്ഥായ ഠപിതമംസതോ അഞ്ഞം മംസം നത്ഥി, സോ ച വിനാ മംസേന ന ഭുഞ്ജതി, നായം ദസ്സതീ''തി സാമംയേവ തം മംസം ഗഹേത്വാ പക്കാമി.

ഗോഘാതകോപി ന്ഹത്വാ ആഗതോ തായ അത്തനോ പക്കപണ്ണേന സദ്ധിം വഡ്ഢേത്വാ ഭത്തേ ഉപനീതേ ആഹ ''കഹം മംസ''ന്തി? ''നത്ഥി, സാമീ''തി. നനു അഹം പച്ചനത്ഥായ മംസം ദത്വാ ഗതോതി. തവ സഹായകോ ആഗന്ത്വാ ''പാഹുനകോ മേ ആഗതോ, വിക്കിണിയമംസം ദേഹീ''തി വത്വാ മയാ ''സഹായകസ്സ തേ ഠപിതമംസതോ അഞ്ഞം മംസം നത്ഥി, സോ ച വിനാ മംസേന ന ഭുഞ്ജതീ''തി വുത്തേപി ബലക്കാരേന തം മംസം സാമംയേവ ഗഹേത്വാ ഗതോതി. അഹം വിനാ മംസേന ഭത്തം ന ഭുഞ്ജാമി, ഹരാഹി നന്തി. കിം സക്കാ കാതും, ഭുഞ്ജ, സാമീതി. സോ ''നാഹം ഭുഞ്ജാമീ''തി തം ഭത്തം ഹരാപേത്വാ സത്ഥം ആദായ പച്ഛാഗേഹേ ഠിതോ ഗോണോ അത്ഥി, തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ മുഖേ ഹത്ഥം പക്ഖിപിത്വാ ജിവ്ഹം നീഹരിത്വാ സത്ഥേന മൂലേ ഛിന്ദിത്വാ ആദായ ഗന്ത്വാ അങ്ഗാരേസു പചാപേത്വാ ഭത്തമത്ഥകേ ഠപേത്വാ നിസിന്നോ ഏകം ഭത്തപിണ്ഡം ഭുഞ്ജിത്വാ ഏകം മംസഖണ്ഡം മുഖേ ഠപേസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവസ്സ ജിവ്ഹാ ഛിജ്ജിത്വാ ഭത്തപാതിയം പതി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ കമ്മസരിക്ഖകം വിപാകം ലഭി. സോപി ഖോ ഗോണോ വിയ ലോഹിതധാരായ മുഖതോ പഗ്ഘരന്തിയാ അന്തോഗേഹം പവിസിത്വാ ജണ്ണുകേഹി വിചരന്തോ വിരവി.

തസ്മിം സമയേ ഗോഘാതകസ്സ പുത്തോ പിതരം ഓലോകേന്തോ സമീപേ ഠിതോ ഹോതി. അഥ നം മാതാ ആഹ - ''പസ്സ, പുത്ത, ഇമം ഗോഘാതകം ഗോണം വിയ ഗേഹമജ്ഝേ ജണ്ണുകേഹി വിചരിത്വാ വിരവന്തം, ഇദം ദുക്ഖം തവ മത്ഥകേ പതിസ്സതി, മമമ്പി അനോലോകേത്വാ അത്തനോ സോത്ഥിം കരോന്തോ പലായസ്സൂ''തി. സോ മരണഭയതജ്ജിതോ മാതരം വന്ദിത്വാ പലായി,

പലായിത്വാ ച പന തക്കസിലം അഗമാസി. ഗോഘാതകോപി ഗോണോ വിയ ഗേഹമജ്ഝേ വിരവന്തോ വിചരിത്വാ കാലകതോ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. ഗോണോപി കാലമകാസി. ഗോഘാതകപുത്തോപി തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സുവണ്ണകാരകമ്മം ഉഗ്ഗണ്ഹി. അഥസ്സാചരിയോ ഗാമം ഗച്ഛന്തോ “ഏവരൂപം നാമ അലങ്കാരം കരേയ്യാസീ”തി വത്വാ പക്കാമി. സോപി തഥാരൂപം അലങ്കാരം അകാസി. അഥസ്സാചരിയോ ആഗന്ത്വാ അലങ്കാരം ദിസ്വാ “അയം യത്ഥ കത്ഥചി ഗന്ത്വാ ജീവിതും സമത്ഥോ”തി വയപ്പത്തം അത്തനോ ധീതരം അദാസി. സോ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢി.

അഥസ്സ പുത്താ വയപ്പത്താ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ സാവത്ഥിയം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ഘരാവാസം സണ്ഠപേത്വാ വസന്താ സദ്ധാ പസന്നാ അഹേസും. പിതാപി നേസം തക്കസിലായം കിഞ്ചി കുസലം അകത്വാവ ജരം പാപുണി. അഥസ്സ പുത്താ “പിതാ നോ മഹല്ലകോ”തി അത്തനോ സന്തികം പക്കോസാപേത്വാ “പിതു അത്ഥായ ദാനം ദസ്സാമാ”തി ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തയിംസു. തേ പുനദിവസേ അന്തോഗേഹേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ സക്കച്ചം പരിവിസിത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ സത്ഥാരം ആഹംസു - “ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി ഇദം പിതു ജീവഭത്തം ദിന്നം, പിതു നോ അനുമോദനം കരോഥാ”തി. സത്ഥാ തം ആമന്തേത്വാ, “ഉപാസക, ത്വം മഹല്ലകോ പരിപക്കസരീരോ പണ്ഡുപലാസസദിസോ, തവ പരലോകഗമനായ കുസലപാഥേയ്യം നത്ഥി, അത്തനോ പതിട്ഠം കരോഹി, പണ്ഡിതോ ഭവ, മാ ബാലോ”തി അനുമോദനം കരോന്തോ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൩൫. “പണ്ഡുപലാസോവ ദാനിസി,
യമപുരിസാപി ച തേ ഉപട്ഠിതാ;
ഉയ്യോഗമുഖേ ച തിട്ഠസി,
പാഥേയ്യമ്പി ച തേ ന വിജ്ജതി.

൨൩൬. “സോ കരോഹി ദീപമത്തനോ,
ഖിപ്പം വായമ പണ്ഡിതോ ഭവ;
നിദ്ധന്തമലോ അനങ്ഗണോ,
ദിബ്ബം അരിയഭൂമിം ഉപേഹിസീ”തി.

തത്ഥ **പണ്ഡുപലാസോവ ദാനിസീ**തി, ഉപാസക, ത്വം ഇദാനി ഛിജ്ജിത്വാ ഭൂമിയം പതിതപണ്ഡുപലാസോ വിയ അഹോസി. **യമപുരിസാ**തി യമദൂതാ വുച്ചന്തി, ഇദം പന മരണമേവ സന്ധായ വുത്തം, മരണം തേ പച്ചുപട്ഠിതന്തി അത്ഥോ. **ഉയ്യോഗമുഖേ**തി പരിഹാനിമുഖേ, അവുഡ്ഢിമുഖേ ച ഠിതോസീതി അത്ഥോ. **പാഥേയ്യ**ന്തി ഗമികസ്സ തണ്ഡുലാദിപാഥേയ്യം വിയ പരലോകം ഗച്ഛന്തസ്സ തവ കുസലപാഥേയ്യമ്പി നത്ഥീതി അത്ഥോ. **സോ കരോഹീ**തി സോ ത്വം സമുദ്ദേ നാവായ ഭിന്നായ ദീപസങ്ഖാതം പതിട്ഠം വിയ അത്തനോ കുസലപതിട്ഠം കരോഹി. കരോന്തോ ച ഖിപ്പം വായമ, സീഘം സീഘം വീരിയം ആരഭ, അത്തനോ കുസലകമ്മപതിട്ഠംകരണേന പണ്ഡിതോ ഭവ. യോ ഹി മരണമുഖം അപ്പത്വാ കാതും സമത്ഥകാലേവ കുസലം കരോതി, ഏസ പണ്ഡിതോ നാമ, താദിസോ ഭവ, മാ അന്ധബാലോതി അത്ഥോ. **ദിബ്ബം അരിയഭൂമി**ന്തി ഏവം വീരിയം കരോന്തോ രാഗാദീനം മലാനം നീഹടതായ നിദ്ധന്തമലോ

അങ്ഗണാഭാവേന അനങ്ഗണോ നിക്കിലേസോ ഹുത്വാ പഞ്ചവിധം സുദ്ധാവാസഭൂമിം പാപുണിസ്സസീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

തേ പുനദിവസത്ഥായപി സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ ദാനം ദത്വാ കതഭത്തകിച്ചം സത്ഥാരം അനുമോദനകാലേ ആഹംസു - “ഭന്തേ, ഇദമ്പി അമ്ഹാകം പിതു ജീവഭത്തമേവ, ഇമസ്സേവ അനുമോദനം കരോഥാ”തി. സത്ഥാ തസ്സ അനുമോദനം കരോന്തോ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൩൭. “ഉപനീതവയോ ച ദാനിസി,
സമ്പയാതോസി യമസ്സ സന്തികം;
വാസോ തേ നത്ഥി അന്തരാ,
പാഥേയ്യമ്പി ച തേ ന വിജ്ജതി.

൨൩൮. “സോ കരോഹി ദീപമത്തനോ,
ഖിപ്പം വായമ പണ്ഡിതോ ഭവ;
നിദ്ധന്തമലോ അനങ്ഗണോ,
ന പുന ജാതിജരം ഉപേഹിസീ”തി.

തത്ഥ **ഉപനീതവയോതി ഉപാ**തി നിപാതമത്തം, **നീതവയോ**തി വിഗതവയോ അതിക്കന്തവയോ, ത്വഞ്ചസി ദാനി തയോ വയേ അതിക്കമിത്വാ മരണമുഖേ ഠിതോതി അത്ഥോ. **സമ്പയാതോസി യമസ്സ സന്തിക**ന്തി മരണമുഖം ഗന്തും സജ്ജോ ഹുത്വാ ഠിതോസീതി അത്ഥോ. **വാസോ തേ നത്ഥി അന്തരാ**തി യഥാ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്താ താനി താനി കിച്ചാനി കരോന്താ അന്തരാമഗ്ഗേ വസന്തി, ന ഏവം പരലോകം ഗച്ഛന്താ. ന ഹി സക്കാ പരലോകം ഗച്ഛന്തേന “അധിവാസേഥ കതിപാഹം, ദാനം താവ ദേമി, ധമ്മം താവ സുണാമീ”തിആദീനി വത്തും. ഇതോ പന ചവിത്വാ പരലോകേ നിബ്ബത്തോവ ഹോതി. ഇമമത്ഥം സന്ധായേതം വുത്തം. **പാഥേയ്യ**ന്തി ഇദം കിഞ്ചാപി ഹേട്ഠാ വുത്തമേവ, ഉപാസകസ്സ പന പുനപ്പുനം ദള്ഹീകരണത്ഥം ഇധാപി സത്ഥാരാ കഥിതം. **ജാതിജര**ന്തി ഏത്ഥ ബ്യാധിമരണാനിപി ഗഹിതാനേവ ഹോന്തി. ഹേട്ഠിമഗാഥാഹി ച അനാഗാമിമഗ്ഗോ കഥിതോ, ഇധ അരഹത്തമഗ്ഗോ കഥിതോ. ഏവം സന്തേപി യഥാ നാമ രഞ്ഞാ അത്തനോ മുഖപമാണേന കബളം വഡ്ഢേത്വാ പുത്തസ്സ ഉപനീതേ സോ കുമാരോ അത്തനോ മുഖപമാണേനേവ ഗണ്ഹാതി, ഏവമേവ സത്ഥാരാ ഉപരിമഗ്ഗവസേന ധമ്മേ ദേസിതേപി ഉപാസകോ അത്തനോ ഉപനിസ്സയവസേന ഹേട്ഠാ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ ഇമിസ്സാ അനുമോദനായ അവസാനേ അനാഗാമിഫലം പത്തോ. സേസപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ഗോഘാതകപുത്തവത്ഥു പഠമം.

൨. അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു

അനുപുബ്ബേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഏകദിവസം പാതോവ നിക്ഖമിത്വാ ഭിക്ഖൂനം ചീവരപാരുപനട്ഠാനേ ഭിക്ഖൂ ചീവരം പാരുപന്തേ ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. തം പന ഠാനം വിരൂള്ഹതിണം ഹോതി. അഥേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചീവരം പാരുപന്തസ്സ ചീവരകണ്ണോ തിണേസു പവട്ടേന്തോ ഉസ്സാവബിന്ദൂഹി തേമി. ബ്രാഹ്മണോ "ഇമം ഠാനം അപ്പഹരിതം കാതും വട്ടതീ"തി പുനദിവസേ കുദ്ദാലം ആദായ ഗന്ത്വാ തം ഠാനം തച്ഛേത്വാ ഖലമണ്ഡലസദിസം അകാസി. പുനദിവസേപി തം ഠാനം ആഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂസു ചീവരം പാരുപന്തേസു ഏകസ്സ ചീവരകണ്ണം ഭൂമിയം പതിത്വാ പംസുമ്ഹി പവട്ടമാനം ദിസ്വാ "ഇധ വാലുകം ഓകിരിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ വാലുകം ആഹരിത്വാ ഓകിരി.

അഥേകദിവസം പുരേഭത്തം ചണ്ഡോ ആതപോ അഹോസി, തദാപി ഭിക്ഖൂനം ചീവരം പാരുപന്താനം ഗത്തതോ സേദേ മുച്ചന്തേ ദിസ്വാ "ഇധ മയാ മണ്ഡപം കാരേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ മണ്ഡപം കാരേസി. പുനദിവസേ പാതോവ വസ്സം വസ്സി, വദ്ദലികം അഹോസി. തദാപി ബ്രാഹ്മണോ ഭിക്ഖൂ ഓലോകേന്തോവ ഠിതോ തിന്തചീവരകേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ "ഏത്ഥ മയാ സാലം കാരേതും വട്ടതീ"തി സാലം കാരേത്വാ "ഇദാനി സാലമഹം കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ അന്തോ ച ബഹി ച ഭിക്ഖൂ നിസീദാപേത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ അനുമോദനത്ഥായ സത്ഥു പത്തം ഗഹേത്വാ, "ഭന്തേ, അഹം ഭിക്ഖൂനം ചീവരപാരുപനകാലേ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഓലോകേന്തോ ഠിതോ ഇദഞ്ചിദഞ്ച ദിസ്വാ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കാരേസി"ന്തി ആദിതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി. സത്ഥാ തസ്സ വചനം സുത്വാ, "ബ്രാഹ്മണ, പണ്ഡിതാ നാമ ഖണേ ഖണേ ഥോകം ഥോകം കുസലം കരോന്താ അനുപുബ്ബേന അത്തനോ അകുസലമലം നീഹരന്തിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൩൯. "അനുപുബ്ബേന മേധാവീ, ഥോകം ഥോകം ഖണേ ഖണേ;
കമ്മാരോ രജതസ്സേവ, നിദ്ധമേ മലമത്തനോ"തി.

തത്ഥ **അനുപുബ്ബേനാ**തി അനുപടിപാടിയാ. **മേധാവീ**തി ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ. **ഖണേ ഖണേ**തി ഓകാസേ ഓകാസേ കുസലം കരോന്തോ. **കമ്മാരോ രജതസ്സേവാ**തി യഥാ സുവണ്ണകാരോ ഏകവാരമേവ സുവണ്ണം താപേത്വാ കോട്ടേത്വാ മലം നീഹരിത്വാ പിലന്ധനവികതിം കാതും ന സക്കോതി , പുനപ്പുനം താപേന്തോ കോട്ടേന്തോ പന മലം നീഹരതി, തതോ അനേകവിധം പിലന്ധനവികതിം കരോതി, ഏവമേവ പുനപ്പുനം കുസലം കരോന്തോ പണ്ഡിതോ അത്തനോ രാഗാദിമലം നിദ്ധമേയ്യ, ഏവം നിദ്ധന്തമലോ നിക്കിലേസോവ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠതി, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു ദുതിയം.

൩. തിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

അയസാവ മലന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തിസ്സത്ഥേരം നാമ ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ തിസ്സത്ഥേരോതി പഞ്ഞായി. സോ അപരഭാഗേ ജനപദവിഹാരേ വസ്സൂപഗതോ അട്ഠഹത്ഥകം ഥൂലസാടകം ലഭിത്വാ വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ തം ആദായ ഗന്ത്വാ ഭഗിനിയാ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സാ "ന മേ ഏസോ സാടകോ ഭാതു അനുച്ഛവികോ"തി തം തിഖിണായ വാസിയാ ഛിന്ദിത്വാ ഹീരഹീരം കത്വാ ഉദുക്ഖലേ കോട്ടേത്വാ പവിസേത്വാ പോഥേത്വാ വട്ടേത്വാ സുഖുമസുത്തം കന്തിത്വാ സാടകം വായാപേസി. ഥേരോപി സുത്തഞ്ചേവ സൂചിയോ ച സംവിദഹിത്വാ ചീവരകാരകേ ദഹരസാമണേരേ സന്നിപാതേത്വാ ഭഗിനിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ "തം മേ സാടകം ദേഥ, ചീവരം കാരേസ്സാമീ"തി ആഹ. സാ നവഹത്ഥം സാടകം നീഹരിത്വാ കനിട്ഠഭാതികസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സോ തം ഗഹേത്വാ വിത്ഥാരേത്വാ ഓലോകേത്വാ "മമ സാടകോ ഥൂലോ അട്ഠഹത്ഥോ, അയം സുഖുമോ നവഹത്ഥോ. നായം മമ സാടകോ, തുമ്ഹാകം ഏസ, ന മേ ഇമിനാ അത്ഥോ, തമേവ മേ ദേഥാ"തി ആഹ. "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകമേവ ഏസോ, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി? സോ നേവ ഇച്ഛി. അഥസ്സ അത്തനാ കതകിച്ചം സബ്ബം ആരോചേത്വാ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകമേവേസ, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി അദാസി. സോ തം ആദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ചീവരകമ്മം പട്ഠപേസി.

അഥസ്സ ഭഗിനീ ചീവരകാരാനം അത്ഥായ യാഗുഭത്താദീനി സമ്പാദേസി. ചീവരസ്സ നിട്ഠിതദിവസേ പന അതിരേകസക്കാരം കാരേസി. സോ ചീവരം ഓലോകേത്വാ തസ്മിം ഉപ്പന്നസിനേഹോ "സ്വേ ദാനി നം പാരുപിസ്സാമീ"തി സംഹരിത്വാ ചീവരവംസേ ഠപേത്വാ തം രത്തിം ഭുത്താഹാരം ജിരാപേതും അസക്കോന്തോ കാലം കത്വാ തസ്മിംയേവ ചീവരേ ഊകാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഭഗിനീപിസ്സ കാലകിരിയം സുത്വാ ഭിക്ഖൂനം പാദേസു പവത്തമാനാ രോദി. ഭിക്ഖൂ തസ്സ സരീരകിച്ചം കത്വാ ഗിലാനുപട്ഠാകസ്സ അഭാവേന സങ്ഘസ്സേവ തം പാപുണാതി. "ഭാജേസ്സാമ ന"ന്തി തം ചീവരം നീഹരാപേസും. സാ ഊകാ "ഇമേ മമ സന്തകം വിലുമ്പന്തീ"തി വിരവന്തീ ഇതോ ചിതോ ച സന്ധാവി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ തം സദ്ദം സുത്വാ, "ആനന്ദ, തിസ്സസ്സ ചീവരം അഭാജേത്വാ സത്താഹം നിക്ഖിപിതും വദേഹീ"തി ആഹ. ഥേരോ തഥാ കാരേസി. സാപി സത്തമേ ദിവസേ കാലം കത്വാ തുസിതവിമാനേ നിബ്ബത്തി. സത്ഥാ "അട്ഠമേ ദിവസേ തിസ്സസ്സ ചീവരം ഭാജേത്വാ ഗണ്ഹഥാ"തി ആണാപേസി. ഭിക്ഖൂ തഥാ കരിംസു.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "കസ്മാ നു ഖോ സത്ഥാ തിസ്സസ്സ ചീവരം സത്ത ദിവസേ ഠപാപേത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ ഗണ്ഹിതും അനുജാനീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, "ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ അത്തനോ ചീവരേ ഊകാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ, തുമ്ഹേഹി തസ്മിം ഭാജിയമാനേ 'ഇമേ മമ സന്തകം വിലുമ്പന്തീ'തി വിരവന്തീ ഇതോ ചിതോ ച ധാവി. സാ തുമ്ഹേഹി ചീവരേ ഗയ്ഹമാനേ തുമ്ഹേസു മനം പദുസ്സിത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തേയ്യ, തേന ചാഹം ചീവരം നിക്ഖിപാപേസിം. ഇദാനി പന സാ തുസിതവിമാനേ നിബ്ബത്താ, തേന വോ മയാ ചീവരഗഹണം അനുഞ്ഞാത"ന്തി വത്വാ പുന തേഹി "ഭാരിയാ വത അയം, ഭന്തേ, തണ്ഹാ നാമാ"തി വുത്തേ "ആമ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം സത്താനം തണ്ഹാ നാമ ഭാരിയാ. യഥാ അയതോ മലം ഉട്ഠഹിത്വാ അയമേവ ഖാദതി വിനാസേതി അപരിഭോഗം കരോതി, ഏവമേവായം തണ്ഹാ ഇമേസം സത്താനം

അബ്ഭന്തരേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ തേ സത്തേ നിരയാദീസു നിബ്ബത്താപേതി, വിനാസം പാപേതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൪൦. ''അയസാവ മലം സമുട്ഠിതം,
തതുട്ഠായ തമേവ ഖാദതി;
ഏവം അതിധോനചാരിനം,
സാനി കമ്മാനി നയന്തി ദുഗ്ഗതി''ന്തി.

തത്ഥ **അയസാവാ**തി അയതോ സമുട്ഠിതം. **തതുട്ഠായാ**തി തതോ ഉട്ഠായ. **അതിധോനചാരിന**ന്തി ധോനാ വുച്ചതി ചത്താരോ പച്ചയേ ''ഇദമത്ഥം ഏതേ''തി പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജനപഞ്ഞാ, തം അതിക്കമിത്വാ ചരന്തോ അതിധോനചാരീ നാമ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ അയതോ മലം സമുട്ഠായ തതോ സമുട്ഠിതം തമേവ ഖാദതി, ഏവമേവം ചതുപച്ചയേ അപച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജന്തം അതിധോനചാരിനം സാനി കമ്മാനി അത്തനി ഠിതത്താ അത്തനോ സന്തകാനേവ താനി കമ്മാനി ദുഗ്ഗതിം നയന്തീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

തിസ്സത്ഥേരവത്ഥു തതിയം.

൪. ലാലുദായിത്ഥേരവത്ഥു

അസജ്ഝായമലാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലാലുദായിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിര പഞ്ചകോടിമത്താ അരിയസാവകാ വസന്തി, ദ്വേ കോടിമത്താ പുഥുജ്ജനാ വസന്തി. തേസു അരിയസാവകാ പുരേഭത്തം ദാനം ദത്വാ പച്ഛാഭത്തം സപ്പിതേലമധുഫാണിതവത്ഥാദീനി ഗഹേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മകഥം സുണന്തി. ധമ്മം സുത്വാ ഗമനകാലേ ച സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാനം ഗുണകഥം കഥേന്തി. ഉദായിത്ഥേരോ തേസം കഥം സുത്വാ ''ഏതേസം താവ ധമ്മം സുത്വാ തുമ്ഹേ ഏവം കഥേഥ, മമ ധമ്മകഥം സുത്വാ കിം നു ഖോ ന കഥേസ്സഥാ''തി വദതി. മനുസ്സാ തസ്സ കഥം സുത്വാ ''അയം ഏകോ ധമ്മകഥികോ ഭവിസ്സതി, ഇമസ്സപി അമ്ഹേഹി ധമ്മകഥം സോതും വട്ടതീ''തി തേ ഏകദിവസം ഥേരം യാചിത്വാ, ''ഭന്തേ, അജ്ജ അമ്ഹാകം ധമ്മസ്സവനദിവസോ''തി സങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ അമ്ഹാകം ദിവാ ധമ്മകഥം കഥേയ്യാഥാ''തി ആഹംസു. സോപി തേസം അധിവാസേസി.

തേഹി ധമ്മസ്സവനവേലായ ആഗന്ത്വാ, ''ഭന്തേ, നോ ധമ്മം കഥേഥാ''തി വുത്തേ ലാലുദായിത്ഥേരോ ആസനേ നിസീദിത്വാ ചിത്തബീജനിം ഗഹേത്വാ ചാലേന്തോ ഏകമ്പി ധമ്മപദം അദിസ്വാ ''അഹം സരഭഞ്ഞം ഭണിസ്സാമി, അഞ്ഞോ ധമ്മകഥം കഥേതൂ''തി വത്വാ ഓതരി. തേ അഞ്ഞേന ധമ്മകഥം കഥാപേത്വാ സരഭാണത്ഥായ പുന തം ആസനം ആരോപയിംസു. സോ പുനപി കിഞ്ചി അദിസ്വാ ''അഹം രത്തിം കഥേസ്സാമി, അഞ്ഞോ സരഭഞ്ഞം ഭണതൂ''തി വത്വാ ആസനാ ഓതരി. തേ അഞ്ഞേന സരഭഞ്ഞം ഭണാപേത്വാ പുന രത്തിം ഥേരം ആനയിംസു. സോ രത്തിമ്പി കിഞ്ചി അദിസ്വാ ''അഹം പച്ചൂസകാലേ കഥേസ്സാമി, രത്തിം അഞ്ഞോ കഥേതൂ''തി വത്വാ ഓതരി. തേ അഞ്ഞേന രത്തിം കഥാപേത്വാ പുന പച്ചൂസേ തം ആനയിംസു. സോ പുനപി കിഞ്ചി നാദ്ദസ.

മഹാജനോ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീനി ഗഹേത്വാ, ''അന്ധബാല, ത്വം സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാനം വണ്ണേ കഥിയമാനേ ഏവഞ്ചേവഞ്ച വദേസി, ഇദാനി കസ്മാ ന കഥേസീ''തി സന്തജ്ജേത്വാ പലായന്തം അനുബന്ധി. സോ പലായന്തോ ഏകിസ്സാ വച്ചകുടിയാ പതി.

മഹാജനോ കഥം സമുട്ഠാപേസി - ''അജ്ജ ലാലുദായീ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാനം ഗുണകഥായ പവത്തമാനായ ഉസ്സൂയന്തോ അത്തനോ ധമ്മകഥികഭാവം പകാസേത്വാ മനുസ്സേഹി സക്കാരം കത്വാ 'ധമ്മം സുണോമാ'തി വുത്തേ ചതുക്ഖത്തും ആസനേ നിസീദിത്വാ കഥേതബ്ബയുത്തകം കിഞ്ചി അപസ്സന്തോ 'ത്വം അമ്ഹാകം അയ്യേഹി സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരേഹി സദ്ധിം യുഗഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹാസീ'തി ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീനി ഗഹേത്വാ സന്തജ്ജേത്വാ പലാപിയമാനോ വച്ചകുടിയാ പതിതോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ഏസോ ഗൂഥകൂപേ നിമുഗ്ഗോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരിത്വാ -

> ''ചതുപ്പദോ അഹം സമ്മ, ത്വമ്പി സമ്മ ചതുപ്പദോ;
> ഏഹി സമ്മ നിവത്തസ്സു, കിം നു ഭീതോ പലായസി.
>
> ''അസുചിപൂതിലോമോസി, ദുഗ്ഗന്ധോ വാസി സൂകര;
> സചേ യുജ്ഝിതുകാമോസി, ജയം സമ്മ ദദാമി തേ''തി. (ജാ॰ ൧.൨.൫-൬)
> -

ഇമം **ജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ കഥേസി. തദാ സീഹോ സാരിപുത്തോ അഹോസി, സൂകരോ ലാലുദായീതി. സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ലാലുദായിനാ അപ്പമത്തകോവ ധമ്മോ ഉഗ്ഗഹിതോ, സജ്ഝായം പന നേവ അകാസി, കിഞ്ചി പരിയത്തിം ഉഗ്ഗഹേത്വാ തസ്സാ അസജ്ഝായകരണം മലമേവാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൪൧.

> ''അസജ്ഝായമലാ മന്താ, അനുട്ഠാനമലാ ഘരാ;
> മലം വണ്ണസ്സ കോസജ്ജം, പമാദോ രക്ഖതോ മല''ന്തി.

തത്ഥ **അസജ്ഝായമലാ**തി യാകാചി പരിയത്തി വാ സിപ്പം വാ യസ്മാ അസജ്ഝായന്തസ്സ അനനുയുഞ്ജന്തസ്സ വിനസ്സതി വാ നിരന്തരം വാ ന ഉപട്ഠാതി, തസ്മാ ''അസജ്ഝായമലാ മന്താ''തി വുത്തം. യസ്മാ പന ഘരാവാസം വസന്തസ്സ ഉട്ഠായുട്ഠായ ജിണ്ണപടിസങ്ഖരണാദീനി അകരോന്തസ്സ ഘരം നാമ വിനസ്സതി, തസ്മാ **''അനുട്ഠാനമലാ ഘരാ''**തി വുത്തം. യസ്മാ ഗിഹിസ്സ വാ പബ്ബജിതസ്സ വാ കോസജ്ജവസേന സരീരപടിജഗ്ഗനം വാ പരിക്ഖാരപടിജഗ്ഗനം വാ അകരോന്തസ്സ കായോ ദുബ്ബണ്ണോ ഹോതി, തസ്മാ **''മലം വണ്ണസ്സ കോസജ്ജ''**ന്തി വുത്തം. യസ്മാ ഗാവോ രക്ഖന്തസ്സ പമാദവസേന നിദ്ദായന്തസ്സ വാ കീളന്തസ്സ വാ താ ഗാവോ അതിത്ഥപക്ഖന്ദനാദിനാ വാ വാളമിഗചോരാദിഉപദ്ദവേന വാ പരേസം സാലിഖേത്താദീനി ഓതരിത്വാ ഖാദനവസേന വിനാസം ആപജ്ജന്തി, സയമ്പി ദണ്ഡം വാ പരിഭാസം വാ പാപുണാതി, പബ്ബജിതം വാ പന ഛ ദ്വാരാനി അരക്ഖന്തം പമാദവസേന

കിലേസാ ഓതരിത്വാ സാസനാ ചാവേന്തി, തസ്മാ **“പമാദോ രക്ഖതോ മല”**ന്തി വുത്തം. സോ ഹിസ്സ വിനാസാവഹനേന മലട്ഠാനിയത്താ മലന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ലാലുദായിത്ഥേരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. അഞ്ഞതരകുലപുത്തവത്ഥു

മലിത്ഥിയാ ദുച്ചരിതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം കുലപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ കിര സമാനജാതികം കുലകുമാരികം ആനേസും. സാ ആനീതദിവസതോ പട്ഠായ അതിചാരിനീ അഹോസി. സോ കുലപുത്തോ തസ്സാ അതിചാരേന ലജ്ജിതോ കസ്സചി സമ്മുഖീഭാവം ഉപഗന്തും അസക്കോന്തോ ബുദ്ധുപട്ഠാനാദീനി പച്ഛിന്ദിത്വാ കതിപാഹച്ചയേന സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ‘‘കിം, ഉപാസക, ന ദിസ്സസീ’’തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം സത്ഥാ, ‘‘ഉപാസക, പുബ്ബേപി മയാ ‘ഇത്ഥിയോ നാമ നദീആദിസദിസാ, താസു പണ്ഡിതേന കോധോ ന കാതബ്ബോ’തി വുത്തം, ത്വം പന ഭവപടിച്ഛന്നത്താ ന സല്ലക്ഖേസീ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ -

‘‘യഥാ നദീ ച പന്ഥോ ച, പാനാഗാരം സഭാ പപാ;
ഏവം ലോകിത്ഥിയോ നാമ, വേലാ താസം ന വിജ്ജതീ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧.൬൫; ൧.൧൨.൯) -

ജാതകം വിത്ഥാരേത്വാ, ‘‘ഉപാസക, ഇത്ഥിയാ ഹി അതിചാരിനിഭാവോ മലം, ദാനം ദേന്തസ്സ മച്ഛേരം മലം, ഇധലോകപരലോകേസു സത്താനം അകുസലകമ്മം വിനാസനട്ഠേന മലം, അവിജ്ജാ പന സബ്ബമലാനം ഉത്തമമല’’ന്തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൪൨. ‘‘മലിത്ഥിയാ ദുച്ചരിതം, മച്ഛേരം ദദതോ മലം;
മലാ വേ പാപകാ ധമ്മാ, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ച.

൨൪൩. ‘‘തതോ മലാ മലതരം, അവിജ്ജാ പരമം മലം;
ഏതം മലം പഹന്ത്വാന, നിമ്മലാ ഹോഥ ഭിക്ഖവോ’’തി.

തത്ഥ **ദുച്ചരിത**ന്തി അതിചാരോ. അതിചാരിനിഞ്ഹി ഇത്ഥിം സാമികോപി ഗേഹാ നീഹരതി, മാതാപിതൂനം സന്തികം ഗതമ്പി ‘‘ത്വം കുലസ്സ അഗാരവഭൂതാ, അക്ഖീഹിപി ന ദട്ഠബ്ബാ’’തി തം നീഹരന്തി. സാ അനാഥാ വിചരന്തീ മഹാദുക്ഖം പാപുണാതി. തേനസ്സാ ദുച്ചരിതം ‘‘മല’’ന്തി വുത്തം. **ദദതോ**തി ദായകസ്സ. യസ്സ ഹി ഖേത്തകസനകാലേ ‘‘ഇമസ്മിം ഖേത്തേ സമ്പന്നേ സലാകഭത്താദീനി ദസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ നിപ്ഫന്നേ സസ്സേപി മച്ഛേരം ഉപ്പജ്ജിത്വാ ചാഗചിത്തം നിവാരേതി, സോ മച്ഛേരവസേന ചാഗചിത്തേ അവിരൂഹന്തേ മനുസ്സസമ്പത്തിം ദിബ്ബസമ്പത്തിം നിബ്ബാനസമ്പത്തിന്തി തിസ്സോ സമ്പത്തിയോ ന ലഭതി. തേന വുത്തം - **‘‘മച്ഛേരം ദദതോ മല’’**ന്തി. സേസേസുപി

ഏസേവ നയോ. **പാപകാ ധമ്മാ**തി അകുസലധമ്മാ പന ഇധലോകേ ച പരലോകേ ച മലമേവ.

തതോതി ഹേട്ഠാ വുത്തമലതോ. **മലതര**ന്തി അതിരേകമലം വോ കഥേമീതി അത്ഥോ. **അവിജ്ജാ**തി അട്ഠവത്ഥുകം അഞ്ഞാണമേവ പരമം മലം. **പഹന്ത്വാനാ**തി ഏതം മലം ജഹിത്വാ, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേ നിമ്മലാ ഹോഥാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അഞ്ഞതരകുലപുത്തവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. ചൂളസാരിവത്ഥു

സുജീവന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചൂളസാരിം നാമ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഏകദിവസേ വേജ്ജകമ്മം കത്വാ പണീതഭോജനം ലഭിത്വാ ആദായ നിക്ഖമന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഥേരം ദിസ്വാ, "ഭന്തേ, ഇദം മയാ വേജ്ജകമ്മം കത്വാ ലദ്ധം, തുമ്ഹേ അഞ്ഞത്ഥ ഏവരൂപം ഭോജനം ന ലഭിസ്സഥ, ഇമം ഭുഞ്ജഥ, അഹം തേ വേജ്ജകമ്മം കത്വാ നിച്ചകാലം ഏവരൂപം ആഹാരം ആഹരിസ്സാമീ"തി ആഹ. ഥേരോ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുണ്ഹീഭൂതോവ പക്കാമി. ഭിക്ഖൂ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥു തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ, "ഭിക്ഖവേ, അഹിരികോ നാമ പഗബ്ഭോ കാകസദിസോ ഹുത്വാ ഏകവീസതിവിധായ അനേസനായ ഠത്വാ സുഖം ജീവതി, ഹിരിഓത്തപ്പസമ്പന്നോ പന ദുക്ഖം ജീവതീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൪൪. "സുജീവം അഹിരികേന, കാകസൂരേന ധംസിനാ;
പക്ഖന്ദിനാ പഗബ്ഭേന, സംകിലിട്ഠേന ജീവിതം.

൨൪൫. "ഹിരീമതാ ച ദുജ്ജീവം, നിച്ചം സുചിഗവേസിനാ;
അലീനേനാപ്പഗബ്ഭേന, സുദ്ധാജീവേന പസ്സതാ"തി.

തത്ഥ **അഹിരികേനാ**തി ഛിന്നഹിരോത്തപ്പകേന. ഏവരൂപേന ഹി അമാതരമേവ "മാതാ മേ"തി അപിതാദയോ ഏവ ച "പിതാ മേ"തിആദിനാ നയേന വത്വാ ഏകവീസതിവിധായ അനേസനായ പതിട്ഠായ സുഖേന ജീവതും സക്കാ. **കാകസൂരേനാ**തി സൂരകാകസദിസേന. യഥാ ഹി സൂരകാകോ കുലഘരേസു യാഗുആദീനി ഗണ്ഹിതുകാമോ ഭിത്തിആദീസു നിസീദിത്വാ അത്തനോ ഓലോകനഭാവം ഞത്വാ അനോലോകേന്തോ വിയ അഞ്ഞവിഹിതകോ വിയ നിദ്ദായന്തോ വിയ ച ഹുത്വാ മനുസ്സാനം പമാദം സല്ലക്ഖേത്വാ അനുപതിത്വാ "സൂസൂ"തി വദന്തേസുയേവ ഭാജനതോ മുഖപൂരം ഗഹേത്വാ പലായതി, ഏവമേവം അഹിരികപുഗ്ഗലോപി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഗാമം പവിസിത്വാ യാഗുഭത്തട്ഠാനാദീനി വവത്ഥപേതി. തത്ഥ ഭിക്ഖൂ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ യാപനമത്തം ആദായ ആസനസാലം ഗന്ത്വാ പച്ചവേക്ഖന്താ യാഗും പിവിത്വാ കമ്മട്ഠാനം മനസി കരോന്തി സജ്ഝായന്തി ആസനസാലം സമ്മജ്ജന്തി. അയം പന അകത്വാ ഗാമാഭിമുഖോവ ഹോതി.

സോ ഹി ഭിക്ഖൂഹി ‘‘പസ്സഥിമ’’ന്തി ഓലോകിയമാനോപി അനോലോകേന്തോ വിയ അഞ്ഞവിഹിതോ വിയ നിദ്ദായന്തോ വിയ ഗണ്ഠികം പടിമുഞ്ചന്തോ വിയ ചീവരം സംവിദഹന്തോ വിയ ഹുത്വാ ‘‘അസുകം നാമ മേ കമ്മം അത്ഥീ’’തി വദന്തോ ഉട്ഠായാസനാ ഗാമം പവിസിത്വാ പാതോവ വവത്ഥപിതഗേഹേസു അഞ്ഞതരം ഗേഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ഘരമാനുസകേസു ഥോകം കവാടം പിധായ ദ്വാരേ നിസീദിത്വാ കന്ദന്തേസുപി ഏകേന ഹത്ഥേന കവാടം പണാമേത്വാ അന്തോ പവിസതി. അഥ നം ദിസ്വാ അകാമകാപി ആസനേ നിസീദാപേത്വാ യാഗുആദീസു യം അത്ഥി, തം ദേന്തി. സോ യാവദത്ഥം ഭുഞ്ജിത്വാ അവസേസം പത്തേനാദായ പക്കമതി. അയം കാകസൂരോ നാമ. ഏവരൂപേന അഹിരികേന സുജീവന്തി അത്ഥോ.

ധംസിനാതി ‘‘അസുകത്ഥേരോ നാമ അപ്പിച്ഛോ’’തിആദീനി വദന്തേസു - ‘‘കിം പന മയം ന അപ്പിച്ഛാ’’തിആദിവചനേന പരേസം ഗുണധംസനതായ ധംസിനാ. തഥാരൂപസ്സ വചനം സുത്വാ ‘‘അയമ്പി അപ്പിച്ഛതാദിഗുണേ യുത്തോ’’തി മഞ്ഞമാനാ മനുസ്സാ ദാതബ്ബം മഞ്ഞന്തി. സോ പന തതോ പട്ഠായ വിഞ്ഞൂപുരിസാനം ചിത്തം ആരാധേതും അസക്കോന്തോ തമ്ഹാപി ലാഭാ പരിഹായതി. ഏവം ധംസിപുഗ്ഗലോ അത്തനോപി പരസ്സപി ലാഭം നാസേതിയേവ.

പക്ഖന്ദിനാതി പക്ഖന്ദചാരിനാ. പരേസം കിച്ചാനിപി അത്തനോ കിച്ചാനി വിയ ദസ്സേന്തോ പാതോവ ഭിക്ഖൂസു ചേതിയങ്ഗണാദീസു വത്തം കത്വാ കമ്മട്ഠാനമനസികാരേന ഥോകം നിസീദിത്വാ ഉട്ഠായ ഗാമം പവിസന്തേസു മുഖം ധോവിത്വാ പണ്ഡുകാസാവപാരുപനഅക്ഖിഅഞ്ജനസീസമക്ഖനാദീഹി അത്തഭാവം മണ്ഡേത്വാ സമ്മജ്ജന്തോ വിയ ദ്വേ തയോ സമ്മജ്ജനിപഹാരേ ദത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകാഭിമുഖോ ഹോതി. മനുസ്സാ പാതോവ ‘‘ചേതിയം വന്ദിസ്സാമ, മാലാപൂജം കരിസ്സാമാ’’തി ആഗതാ തം ദിസ്വാ ‘‘അയം വിഹാരോ ഇമം ദഹരം നിസ്സായ പടിജഗ്ഗനം ലഭതി, ഇമം മാ പമജ്ജിത്ഥാ’’തി വത്വാ തസ്സ ദാതബ്ബം മഞ്ഞന്തി. ഏവരൂപേന പക്ഖന്ദിനാപി സുജീവം. **പഗബ്ഭേനാ**തി കായപാഗബ്ഭിയാദീഹി സമന്നാഗതേന. **സംകിലിട്ഠേന ജീവിത**ന്തി ഏവം ജീവികം കപ്പേത്വാ ജീവന്തേന ഹി പുഗ്ഗലേന സംകിലിട്ഠേന ഹുത്വാ ജീവിതം നാമ ഹോതി, തം ദുജ്ജീവിതം പാപമേവാതി അത്ഥോ.

ഹിരീമതാ ചാതി ഹിരോത്തപ്പസമ്പന്നേന പുഗ്ഗലേന ദുജ്ജീവം. സോ ഹി അമാതാദയോവ ‘‘മാതാ മേ’’തിആദീനി അവത്വാ അധമ്മികേ പച്ചയേ ഗൂഥം വിയ ജിഗുച്ഛന്തോ ധമ്മേന സമേന പരിയേസന്തോ സപദാനം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ജീവികം കപ്പേന്തോ ലൂഖം ജീവികം ജീവതീതി അത്ഥോ. **സുചിഗവേസിനാ**തി സുചീനി കായകമ്മാദീനി ഗവേസന്തേന. **അലീനേനാ**തി ജീവിതവുത്തിമനല്ലീനേന. **സുദ്ധാജീവേന പസ്സതാ**തി ഏവരൂപോ ഹി പുഗ്ഗലോ സുദ്ധാജീവോ നാമ ഹോതി. തേന ഏവം സുദ്ധാജീവേന തമേവ സുദ്ധാജീവം സാരതോ പസ്സതാ ലൂഖജീവിതവസേന ദുജ്ജീവം ഹോതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ചൂളസാരിവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. പഞ്ചഉപാസകവത്ഥു

യോ പാണന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ച ഉപാസകേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേസു ഹി ഏകോ പാണാതിപാതാവേരമണിസിക്ഖാപദമേവ രക്ഖതി, ഇതരേ ഇതരാനി. തേ ഏകദിവസം ''അഹം ദുക്കരം കരോമി, ദുക്കരം രക്ഖാമീ''തി വിവാദാപന്നാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ ഏകസീലമ്പി കനിട്ഠകം അകത്വാ ''സബ്ബാനേവ ദുരക്ഖാനീ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൪൬. ''യോ പാണമതിപാതേതി, മുസാവാദഞ്ച ഭാസതി;
ലോകേ അദിന്നമാദിയതി, പരദാരഞ്ച ഗച്ഛതി.

൨൪൭. ''സുരാമേരയപാനഞ്ച , യോ നരോ അനുയുഞ്ജതി;
ഇധേവ മേസോ ലോകസ്മിം, മൂലം ഖണതി അത്തനോ.

൨൪൮. ''ഏവം ഭോ പുരിസ ജാനാഹി, പാപധമ്മാ അസഞ്ഞതാ;
മാ തം ലോഭോ അധമ്മോ ച, ചിരം ദുക്ഖായ രന്ധയു''ന്തി.

തത്ഥ **യോ പാണമതിപാതേതീ**തി യോ സാഹത്ഥികാദീസു ഛസു പയോഗേസു ഏകപയോഗേനാപി പരസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയം ഉപച്ഛിന്ദതി. **മുസാവാദ**ന്തി പരേസം അത്ഥഭഞ്ജനകം മുസാവാദഞ്ച ഭാസതി. **ലോകേ അദിന്നമാദിയതീ**തി ഇമസ്മിം സത്തലോകേ ഥേയ്യാവഹാരാദീസു ഏകേനപി അവഹാരേന പരപരിഗ്ഗഹിതം ആദിയതി. **പരദാരഞ്ച ഗച്ഛതീ**തി പരസ്സ രക്ഖിതഗോപിതേസു ഭണ്ഡേസു അപരജ്ഝന്തോ ഉപ്പഥചാരം ചരതി. **സുരാമേരയപാന**ന്തി യസ്സ കസ്സചി സുരായ ചേവ മേരയസ്സ ച പാനം. **അനുയുഞ്ജതീ**തി സേവതി ബഹുലീകരോതി. **മൂലം ഖണതീ**തി തിട്ഠതു പരലോകോ, സോ പന പുഗ്ഗലോ ഇധ ലോകസ്മിംയേവ യേന ഖേത്തവത്ഥുആദിനാ മൂലേന പതിട്ഠപേയ്യ, തമ്പി അട്ഠപേത്വാ വാ വിസ്സജ്ജേത്വാ വാ സുരം പിവന്തോ അത്തനോ മൂലം ഖണതി, അനാഥോ കപണോ ഹുത്വാ വിചരതി. **ഏവം, ഭോ**തി പഞ്ചദുസ്സീല്യകമ്മകാരകം പുഗ്ഗലം ആലപതി. **പാപധമ്മാ**തി ലാമകധമ്മാ. **അസഞ്ഞതാ**തി കായസഞ്ഞതാദിരഹിതാ. അചേതസാതിപി പാഠോ, അചിത്തകാതി അത്ഥോ. **ലോഭോ അധമ്മോ ചാ**തി ലോഭോ ചേവ ദോസോ ച. ഉഭയമ്പി ഹേതം അകുസലമേവ. **ചിരം ദുക്ഖായ രന്ധയു**ന്തി ചിരകാലം നിരയദുക്ഖാദീനം അത്ഥായ തം ഏതേ ധമ്മാ മാ രന്ധേന്തു മാ മദ്ദേന്തൂതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ പഞ്ച ഉപാസകാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

പഞ്ചഉപാസകവത്ഥു സത്തമം.

൮. തിസ്സദഹരവത്ഥു

ദദാതി വേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തിസ്സദഹരം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഗഹപതിനോ വിസാഖായ ഉപാസികായാതി പഞ്ചന്നം അരിയസാവകകോടീനം ദാനം നിന്ദന്തോ വിചരി, അസദിസദാനമ്പി നിന്ദിയേവ. തേസം തേസം ദാനഗ്ഗേ സീതലം ലഭിത്വാ ‘‘സീതല’’ന്തി നിന്ദി, ഉണ്ഹം ലഭിത്വാ ‘‘ഉണ്ഹ’’ന്തി നിന്ദി. അപ്പം ദേന്തേപി ‘‘കിം ഇമേ അപ്പമത്തകം ദേന്തീ’’തി നിന്ദി, ബഹും ദേന്തേപി ‘‘ഇമേസം ഗേഹേ ഠപനട്ഠാനം മഞ്ഞേ നത്ഥി, നനു നാമ ഭിക്ഖൂനം യാപനമത്തം ദാതബ്ബം, എത്തകം യാഗുഭത്തം നിരത്ഥകമേവ വിസ്സജ്ജതീ’’തി നിന്ദി. അത്തനോ പന ഞാതകേ ആരബ്ഭ ‘‘അഹോ അമ്ഹാകം ഞാതകാനം ഗേഹം ചതൂഹി ദിസാഹി ആഗതാഗതാനം ഭിക്ഖൂനം ഓപാനഭൂത’’ന്തിആദീനി വത്വാ പസംസം പവത്തേസി. സോ പനേകസ്സ ദോവാരികസ്സ പുത്തോ ജനപദം വിചരന്തേഹി വഡ്ഢകീഹി സദ്ധിം വിചരന്തോ സാവത്ഥിം പത്വാ പബ്ബജിതോ. അഥ നം ഭിക്ഖൂ ഏവം മനുസ്സാനം ദാനാദീനി നിന്ദന്തം ദിസ്വാ ‘‘പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമ ന’’ന്തി ചിന്തേത്വാ, ‘‘ആവുസോ, തവ ഞാതകാ കഹം വസന്തീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘അസുകഗാമേ നാമാ’’തി സുത്വാവ കതിപയേ ദഹരേ പേസേസും. തേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഗാമവാസികേഹി ആസനസാലായ നിസീദാപേത്വാ കതസക്കാരാ പുച്ഛിംസു - ‘‘ഇമമ്ഹാ ഗാമാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോ തിസ്സോ നാമ ദഹരോ അത്ഥി. തസ്സ കതമേ ഞാതകാ’’തി? മനുസ്സാ ‘‘ഇധ കുലഗേഹതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതദാരകോ നത്ഥി, കിം നു ഖോ ഇമേ വദന്തീ’’തി ചിന്തേത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, ഏകോ ദോവാരികപുത്തോ വഡ്ഢകീഹി സദ്ധിം വിചരിത്വാ പബ്ബജിതോതി സുണോമ, തം സന്ധായ വദേഥ മഞ്ഞേ’’തി ആഹംസു. ദഹരഭിക്ഖൂ തിസ്സസ്സ തത്ഥ ഇസ്സരഞാതകാനം അഭാവം ഞത്വാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ‘‘അകാരണമേവ, ഭന്തേ, തിസ്സോ വിലപന്തോ വിചരതീ’’തി തം പവത്തിം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേസും. ഭിക്ഖൂപി തം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും.

സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ വികത്ഥേന്തോ വിചരതി, പുബ്ബേപി വികത്ഥകോവ അഹോസീ’’തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരിത്വാ -

‘‘ബഹുമ്പി സോ വികത്ഥേയ്യ, അഞ്ഞം ജനപദം ഗതോ;
അന്വാഗന്ത്വാന ദൂസേയ്യ, ഭുഞ്ജ ഭോഗേ കടാഹകാ’’തി. (ജാ० ൧.൧.൧൨൫)
-

ഇമം **കടാഹജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, യോ ഹി പുഗ്ഗലോ പരേഹി അപ്പകേ വാ ബഹുകേ വാ ലൂഖേ വാ പണീതേ വാ ദിന്നേ അഞ്ഞേസം വാ ദത്വാ അത്തനോ അദിന്നേ മങ്കു ഹോതി, തസ്സ ഝാനം വാ വിപസ്സനം വാ മഗ്ഗഫലാദീനി വാ ന ഉപ്പജ്ജന്തീ’’തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൪൯. ‘‘ദദാതി വേ യഥാസദ്ധം, യഥാപസാദനം ജനോ;
തത്ഥ യോ ച മങ്കു ഹോതി, പരേസം പാനഭോജനേ;
ന സോ ദിവാ വാ രത്തിം വാ, സമാധിമധിഗച്ഛതി.

൨൫൦. ‘‘യസ്സ ചേതം സമുച്ഛിന്നം, മൂലഘച്ചം സമൂഹതം;
സ വേ ദിവാ വാ രത്തിം വാ, സമാധിമധിഗച്ഛതീ’’തി.

തത്ഥ **ദദാതി വേ യഥാസദ്ധ**ന്തി ലൂഖപണീതാദീസു യംകിഞ്ചി ദേന്തോ ജനോ യഥാസദ്ധം അത്തനോ സദ്ധാനുരൂപമേവ ദേതി. **യഥാപസാദന**ന്തി ഥേരനവാദീസു ചസ്സ യസ്മിം യസ്മിം പസാദോ ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ ദേന്തോ യഥാപസാദനം അത്തനോ പസാദാനുരൂപമേവ ദേതി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം പരസ്സ ദാനേ "മയാ അപ്പം വാ ലദ്ധം, ലൂഖം വാ ലദ്ധ"ന്തി മങ്കുഭാവം ആപജ്ജതി. **സമാധി**ന്തി സോ പുഗ്ഗലോ ദിവാ വാ രത്തിം വാ ഉപചാരപ്പനാവസേന വാ മഗ്ഗഫലവസേന വാ സമാധിം നാധിഗച്ഛതി. **യസ്സ ചേത**ന്തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഏതം ഏകേസു ഠാനേസു മങ്കുഭാവസങ്ഖാതം അകുസലം സമുച്ഛിന്നം മൂലഘച്ചം കത്വാ അരഹത്തമഗ്ഗഞാണേന സമൂഹതം, സോ വുത്തപ്പകാരം സമാധിം അധിഗച്ഛതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

തിസ്സദഹരവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. പഞ്ചഉപാസകവത്ഥു

നത്ഥി രാഗസമോ അഗ്ഗീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ച ഉപാസകേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര ധമ്മം സോതുകാമാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ബുദ്ധാനഞ്ച "അയം ഖത്തിയോ, അയം ബ്രാഹ്മണോ, അയം അഡ്ഢോ, അയം ദുഗ്ഗതോ, ഇമസ്സ ഉളാരം കത്വാ ധമ്മം ദേസേസ്സാമി, ഇമസ്സ നോ"തി ചിത്തം ന ഉപ്പജ്ജതി. യംകിഞ്ചി ആരബ്ഭ ധമ്മം ദേസേന്തോ ധമ്മഗാരവം പുരക്ഖത്വാ ആകാസഗങ്ഗം ഓതാരേന്തോ വിയ ദേസേതി. ഏവം ദേസേന്തസ്സ പന തഥാഗതസ്സ സന്തികേ നിസിന്നാനം തേസം ഏകോ നിസിന്നകോവ നിദ്ദായി, ഏകോ അങ്ഗുലിയാ ഭൂമിം ലിഖന്തോ നിസീദി, ഏകോ ഏകം രുക്ഖം ചാലേന്തോ നിസീദി, ഏകോ ആകാസം ഉല്ലോകേന്തോ നിസീദി, ഏകോ പന സക്കച്ചം ധമ്മം അസ്സോസി.

ആനന്ദത്ഥേരോ സത്ഥാരം ബീജയമാനോ തേസം ആകാരം ഓലോകേന്തോ സത്ഥാരം ആഹ - "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ഇമേസം മഹാമേഘഗജ്ജിതം ഗജ്ജന്താ വിയ ധമ്മം ദേസേഥ, ഏതേ പന തുമ്ഹേസുപി ധമ്മം കഥേന്തേസു ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോന്താ നിസിന്നാ"തി. "ആനന്ദ, ത്വം ഏതേ ന ജാനാസീ"തി? "ആമ, ന ജാനാമി, ഭന്തേ"തി. ഏതേസു ഹി യോ ഏസ നിദ്ദായന്തോ നിസിന്നോ, ഏസ പഞ്ച ജാതിസതാനി സപ്പയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഭോഗേസു സീസം ഠപേത്വാ നിദ്ദായി, ഇദാനിപിസ്സ നിദ്ദായ തിത്തി നത്ഥി, നാസ്സ കണ്ണം മമ സദ്ദോ പവിസതീതി. കിം പന, ഭന്തേ, പടിപാടിയാ കഥേഥ, ഉദാഹു അന്തരന്തരാതി. ആനന്ദ, ഏതസ്സ ഹി കാലേന മനുസ്സത്തം, കാലേന ദേവത്തം, കാലേന നാഗത്തന്തി ഏവം അന്തരന്തരാ ഉപ്പജ്ജന്തസ്സ ഉപപത്തിയോ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേനാപി ന സക്കാ പരിച്ഛിന്ദിതും. പടിപാടിയാ പനേസ പഞ്ച ജാതിസതാനി നാഗയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ നിദ്ദായന്തോപി നിദ്ദായ അതിത്തോയേവ. അങ്ഗുലിയാ ഭൂമിം ലിഖന്തോ നിസിന്നപുരിസോപി പഞ്ച ജാതിസതാനി ഗണ്ഡുപ്പാദയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഭൂമിം ഖണി, ഇദാനിപി ഭൂമിം ഖണന്തോവ മമ സദ്ദം ന സുണാതി. ഏസ രുക്ഖം ചാലേന്തോ നിസിന്നപുരിസോപി പടിപാടിയാ പഞ്ച ജാതിസതാനി മക്കടയോനിയം

നിബ്ബത്തി, ഇദാനിപി പുബ്ബാചിണ്ണവസേന രുക്ഖം ചാലേതിയേവ, നാസ്സ കണ്ണം മമ സദ്ദോ പവിസതി. ഏസ ആകാസം ഉല്ലോകേത്വാ നിസിന്നപുരിസോപി പഞ്ച ജാതിസതാനി നക്ഖത്തപാഠകോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഇദാനി പുബ്ബാചിണ്ണവസേന അജ്ജാപി ആകാസമേവ ഉല്ലോകേതി, നാസ്സ കണ്ണം മമ സദ്ദോ പവിസതി. ഏസ സക്കച്ചം ധമ്മം സുണന്തോ നിസിന്നപുരിസോ പന പടിപാടിയാ പഞ്ച ജാതിസതാനി തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ മന്തജ്ഝായകബ്രാഹ്മണോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഇദാനിപി മന്തം സംസന്ദന്തോ വിയ സക്കച്ചം സുണാതീതി.

“ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ധമ്മദേസനാ ഛവിആദീനി ഛിന്ദിത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ച തിട്ഠതി, കസ്മാ ഇമേ തുമ്ഹേസുപി ധമ്മം ദേസേന്തേസു സക്കച്ചം ന സുണന്തീ”തി? “ആനന്ദ, മമ ധമ്മോ സുസ്സവനീയോതി സഞ്ഞം കരോസി മഞ്ഞേ”തി. “കിം പന, ഭന്തേ, ദുസ്സവനീയോ”തി? “ആമ, ആനന്ദാ”തി. “കസ്മാ, ഭന്തേ”തി ? “ആനന്ദ, ബുദ്ധോതി വാ ധമ്മോതി വാ സങ്ഘോതി വാ പദം ഇമേഹി സത്തേഹി അനേകേസുപി കപ്പകോടിസതസഹസ്സേസു അസുതപുബ്ബം. യസ്മാ ഇമം ധമ്മം സോതും ന സക്കോന്താ അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ ഇമേ സത്താ അനേകവിഹിതം തിരച്ഛാനകഥംയേവ സുണന്താ ആഗതാ, തസ്മാ സുരാപാനകേളിമണ്ഡലാദീസു ഗായന്താ നച്ചന്താ വിചരന്തി, ധമ്മം സോതും ന സക്കോന്തീ”തി. “കിം നിസ്സായ പനേതേ ന സക്കോന്തി, ഭന്തേ”തി?

അഥസ്സ സത്ഥാ, “ആനന്ദ, രാഗം നിസ്സായ ദോസം നിസ്സായ മോഹം നിസ്സായ തണ്ഹം നിസ്സായ ന സക്കോന്തി. രാഗഗ്ഗിസദിസോ അഗ്ഗി നാമ നത്ഥി, സോ ഛാരികമ്പി അസേസേത്വാ സത്തേ ദഹതി. കിഞ്ചാപി സത്തസൂരിയപാതുഭാവം നിസ്സായ ഉപ്പന്നോ കപ്പവിനാസകോ അഗ്ഗിപി കിഞ്ചി അനവസേസേത്വാവ ലോകം ദഹതി, സോ പന അഗ്ഗി കദാചിയേവ ദഹതി. രാഗഗ്ഗിനോ അദഹനകാലോ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ രാഗസമോ വാ അഗ്ഗി ദോസസമോ വാ ഗഹോ മോഹസമം വാ ജാലം തണ്ഹാസമാ വാ നദീ നാമ നത്ഥീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൫൧. “നത്ഥി രാഗസമോ അഗ്ഗി, നത്ഥി ദോസസമോ ഗഹോ;
നത്ഥി മോഹസമം ജാലം, നത്ഥി തണ്ഹാസമാ നദീ”തി.

തത്ഥ **രാഗസമോ**തി ധൂമാദീസു കിഞ്ചി അദസ്സേത്വാ അന്തോയേവ ഉട്ഠായ ഝാപനവസേന രാഗേന സമോ അഗ്ഗി നാമ നത്ഥി. **ദോസസമോ**തി യക്ഖഗഹഅജഗരഗഹകുമ്ഭീലഗഹാദയോ ഏകസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ ഗണ്ഹിതും സക്കോന്തി, ദോസഗഹോ പന സബ്ബത്ഥ ഏകന്തമേവ ഗണ്ഹാതീതി ദോസേന സമോ ഗഹോ നാമ നത്ഥി. **മോഹസമ**ന്തി ഓനന്ധനപരിയോനന്ധനട്ഠേന പന മോഹസമം ജാലം നാമ നത്ഥി. **തണ്ഹാസമാ**തി ഗങ്ഗാദീനം നദീനം പുണ്ണകാലോപി ഊനകാലോപി സുക്ഖകാലോപി പഞ്ഞായതി, തണ്ഹായ പന പുണ്ണകാലോ വാ സുക്ഖകാലോ വാ നത്ഥി, നിച്ചം ഊനാവ പഞ്ഞായതീതി ദുപ്പൂരണട്ഠേന തണ്ഹായ സമാ നദീ നാമ നത്ഥീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സക്കച്ചം ധമ്മം സുണന്തോ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

പഞ്ചഉപാസകവത്ഥു നവമം.

൧൦. മേണ്ഡകസേട്ഠിവത്ഥു

സുദസ്സം വജ്ജന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഭദ്ദിയനഗരം നിസ്സായ ജാതിയാവനേ വിഹരന്തോ മേണ്ഡകസേട്ഠിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സത്ഥാ കിര അങ്ഗുത്തരാപേസു ചാരികം ചരന്തോ മേണ്ഡകസേട്ഠിനോ ച, ഭരിയായ ചസ്സ ചന്ദപദുമായ, പുത്തസ്സ ച ധനഞ്ചയസേട്ഠിനോ, സുണിസായ ച സുമനദേവിയാ, നത്തായ ചസ്സ വിസാഖായ, ദാസസ്സ ച പുണ്ണസ്സാതി ഇമേസം സോതാപത്തിഫലൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ ഭദ്ദിയനഗരം ഗന്ത്വാ ജാതിയാവനേ വിഹാസി. മേണ്ഡകസേട്ഠി സത്ഥു ആഗമനം അസ്സോസി. കസ്മാ പനേസ മേണ്ഡകസേട്ഠി നാമ ജാതോതി? തസ്സ കിര പച്ഛിമഗേഹേ അട്ഠകരീസമത്തേ ഠാനേ ഹത്ഥിഅസ്സഉസഭപമാണാ സുവണ്ണമേണ്ഡകാ പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ പിട്ഠിയാ പിട്ഠിം പഹരമാനാ ഉട്ഠഹിംസു. തേസം മുഖേസു പഞ്ചവണ്ണാനം സുത്താനം ഗേണ്ഡുകാ പക്ഖിത്താ ഹോന്തി. സപ്പിതേലമധുഫാണിതാദീഹി വാ വത്ഥച്ഛാദനഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദീഹി വാ അത്ഥേ സതി തേസം മുഖതോ ഗേണ്ഡുകേ അപനേന്തി, ഏകസ്സാപി മേണ്ഡകസ്സ മുഖതോ ജമ്ബുദീപവാസീനം പഹോനകം സപ്പിതേലമധുഫാണിതവത്ഥച്ഛാദനഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം നിക്ഖമതി. തതോ പട്ഠായ മേണ്ഡകസേട്ഠീതി പഞ്ഞായി.

കിം പനസ്സ പുബ്ബകമ്മന്തി? വിപസ്സീബുദ്ധകാലേ കിര ഏസ അവരോജസ്സ നാമ കുടുമ്ബികസ്സ ഭാഗിനേയ്യോ മാതുലേന സമാനനാമോ അവരോജോ നാമ അഹോസി. അഥസ്സ മാതുലോ സത്ഥു ഗന്ധകുടിം കാതും ആരഭി. സോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ, "മാതുല, ഉഭോപി സഹേവ കരോമാ"തി വത്വാ "അഹം അഞ്ഞേഹി സദ്ധിം അസാധാരണം കത്വാ ഏകകോവ കരിസ്സാമീ"തി തേന പന പടിക്ഖിത്തകാലേ "ഇമസ്മിം ഠാനേ ഗന്ധകുടിയാ കതായ ഇമസ്മിം നാമ ഠാനേ കുഞ്ജരസാലം നാമ ലദ്ധും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ അരഞ്ഞതോ ദബ്ബസമ്ഭാരേ ആഹരാപേത്വാ ഏകം ഥമ്ഭം സുവണ്ണഖചിതം, ഏകം രജതഖചിതം, ഏകം മണിഖചിതം, ഏകം സത്തരതനഖചിതന്തി ഏവം തുലാസങ്ഘാതദ്വാരകവാടവാതപാനഗോപാനസീഛദനിട്ഠകാ സബ്ബാപി സുവണ്ണാദിഖചിതാവ കാരേത്വാ ഗന്ധകുടിയാ സമ്മുഖട്ഠാനേ തഥാഗതസ്സ സത്തരതനമയം കുഞ്ജരസാലം കാരേസി. തസ്സാ ഉപരി ഘനരത്തസുവണ്ണമയാ കമ്ബലാ പവാളമയാ സിഖരഥൂപികായോ അഹേസും. കുഞ്ജരസാലായ മജ്ഝേ ഠാനേ രതനമണ്ഡപം കാരേത്വാ ധമ്മാസനം പതിട്ഠാപേസി. തസ്സ ഘനരത്തസുവണ്ണമയാ പാദാ അഹേസും, തഥാ ചതസ്സോ അടനിയോ. ചത്താരോ പന സുവണ്ണമേണ്ഡകേ കാരാപേത്വാ ആസനസ്സ ചതുന്നം പാദാനം ഹേട്ഠാ ഠപേസി, ദ്വേ മേണ്ഡകേ കാരാപേത്വാ പാദപീഠകായ ഹേട്ഠാ ഠപേസി, ഛ സുവണ്ണമേണ്ഡകേ കാരാപേത്വാ മണ്ഡപം പരിക്ഖിപേന്തോ ഠപേസി. ധമ്മാസനം പഠമം സുത്തമയേഹി രജ്ജുകേഹി വായാപേത്വാ മജ്ഝേ സുവണ്ണസുത്തമയേഹി ഉപരി മുത്തമയേഹി സുത്തേഹി വായാപേസി. തസ്സ ചന്ദനമയോ അപസ്സയോ അഹോസി. ഏവം കുഞ്ജരസാലം നിട്ഠാപേത്വാ സാലാമഹം കരോന്തോ അട്ഠസട്ഠിഹി ഭിക്ഖുസതസഹസ്സേഹി സദ്ധിം സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ ചത്താരോ മാസേ ദാനം ദത്വാ ഓസാനദിവസേ തിചീവരം അദാസി. തത്ഥ സങ്ഘനവകസ്സ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം പാപുണി.

ഏവം വിപസ്സീബുദ്ധകാലേ പുഞ്ഞകമ്മം കത്വാ തതോ ചുതോ ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ഭദ്ദകപ്പേ ബാരാണസിയം മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ബാരാണസിസേട്ഠി നാമ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം രാജൂപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ പുരോഹിതം ദിസ്വാ "കിം, ആചരിയ, നക്ഖത്തമുഹുത്തം, ഉപധാരേഥാ"തി ആഹ. ആമ, ഉപധാരേമി, കിം അഞ്ഞം അമ്ഹാകം കമ്മന്തി. തേന ഹി കീദിസം ജനപദചാരിത്തന്തി? ഏകം ഭയം ഭവിസ്സതീതി. കിം ഭയം നാമാതി? ഛാതകഭയം സേട്ഠീതി. കദാ ഭവിസ്സതീതി? ഇതോ തിണ്ണം സംവച്ഛരാനം അച്ചയേനാതി. തം സുത്വാ സേട്ഠി ബഹും കസികമ്മം കാരേത്വാ ഗേഹേ വിജ്ജമാനധനേനാപി ധഞ്ഞമേവ ഗഹേത്വാ അഡ്ഢതേരസാനി കോട്ഠസതാനി കാരേത്വാ സബ്ബകോട്ഠകേ വീഹീഹി പരിപൂരേസി. കോട്ഠേസു അപ്പഹോന്തേസു ചാടിആദീനി പൂരേത്വാ അവസേസം ഭൂമിയം ആവാടേ കത്വാ നിഖണി. നിധാനാവസേസം മത്തികായ സദ്ധിം മദ്ദിത്വാ ഭിത്തിയോ ലിമ്പാപേസി.

സോ അപരേന സമയേന ഛാതകഭയേ സമ്പത്തേ യഥാനിക്ഖിത്തം ധഞ്ഞം പരിഭുഞ്ജന്തോ കോട്ഠേസു ച ചാടിആദീസു ച നിക്ഖിത്തധഞ്ഞേ പരിക്ഖീണേ പരിജനേ പക്കോസാപേത്വാ ആഹ - "ഗച്ഛഥ, താതാ, പബ്ബതപാദം പവിസിത്വാ ജീവന്താ സുഭിക്ഖകാലേ മമ സന്തികം ആഗന്തുകാമാ ആഗച്ഛഥ, അനാഗന്തുകാമാ തത്ഥ തത്ഥേവ ജീവഥാ"തി. തേ രോദമാനാ അസ്സുമുഖാ ഹുത്വാ സേട്ഠിം വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ സത്താഹം നിസീദിത്വാ തഥാ അകംസു. തസ്സ പന സന്തികേ വേയ്യാവച്ചകരോ ഏകോവ പുണ്ണോ നാമ ദാസോ ഓഹീയി, തേന സദ്ധിം സേട്ഠിജായാ സേട്ഠിപുത്തോ സേട്ഠിസുണിസാതി പഞ്ചേവ ജനാ അഹേസും. തേ ഭൂമിയം ആവാടേസു നിഹിതധഞ്ഞേപി പരിക്ഖീണേ ഭിത്തിമത്തികം പാതേത്വാ തേമേത്വാ തതോ ലദ്ധധഞ്ഞേന യാപയിംസു. അഥസ്സ ജായാ ഛാതകേ അവത്ഥരന്തേ മത്തികായ ഖീയമാനായ ഭിത്തിപാദേസു അവസിട്ഠമത്തികം പാതേത്വാ തേമേത്വാ അഡ്ഢാള്ഹകമത്തം വീഹിം ലഭിത്വാ കോട്ടേത്വാ ഏകം തണ്ഡുലനാളിം ഗഹേത്വാ "ഛാതകകാലേ ചോരാ ബഹൂ ഹോന്തീ"തി ചോരഭയേന ഏകസ്മിം കുടേ പക്ഖിപിത്വാ പിദഹിത്വാ ഭൂമിയം നിഖണിത്വാ ഠപേസി. അഥ നം സേട്ഠി രാജൂപട്ഠാനതോ ആഗന്ത്വാ ആഹ - "ഭദ്ദേ, ഛാതോമ്ഹി, അത്ഥി കിഞ്ചീ"തി. സാ വിജ്ജമാനം "നത്ഥീ"തി അവത്വാ "ഏകാ തണ്ഡുലനാളി അത്ഥീ"തി ആഹ. "കഹം സാ"തി? "ചോരഭയേന മേ നിഖണിത്വാ ഠപിതാ"തി. "തേന ഹി നം ഉദ്ധരിത്വാ കിഞ്ചി പചാഹീ"തി. "സചേ യാഗും പചിസ്സാമി, ദ്വേ വാരേ ലഭിസ്സതി. സചേ ഭത്തം പചിസ്സാമി, ഏകവാരമേവ ലഭിസ്സതി, കിം പചാമി, സാമീ"തി ആഹ. "അമ്ഹാകം അഞ്ഞോ പച്ചയോ നത്ഥി, ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ മരിസ്സാമ, ഭത്തമേവ പചാഹീ"തി. സാ ഭത്തം പചിത്വാ പഞ്ച കോട്ഠാസേ കത്വാ സേട്ഠിനോ കോട്ഠാസം വഡ്ഢേത്വാ പുരതോ ഠപേസി.

തസ്മിം ഖണേ ഗന്ധമാദനപബ്ബതേ പച്ചേകബുദ്ധോ സമാപത്തിതോ വുട്ഠാതി. അന്തോസമാപത്തിയം കിര സമാപത്തിബലേന ജിഘച്ഛാ ന ബാധതി. സമാപത്തിതോ വുട്ഠിതാനം പന ബലവതീ ഹുത്വാ ഉദരപടലം ഡയ്ഹന്തീ വിയ ഉപ്പജ്ജതി. തസ്മാ തേ ലഭനട്ഠാനം ഓലോകേത്വാ ഗച്ഛന്തി. തം ദിവസഞ്ച തേസം ദാനം ദത്വാ സേനാപതിട്ഠാനാദീസു അഞ്ഞതരസമ്പത്തിം ലഭന്തി. തസ്മാ സോപി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ "സകലജമ്ബുദീപേ ഛാതകഭയം ഉപ്പന്നം, സേട്ഠിഗേഹേ ച പഞ്ചന്നം ജനാനം നാളികോദനോവ പക്കോ, സദ്ധാ

നു ഖോ ഏതേ, സക്ഖിസ്സന്തി വാ മമ സങ്ഗഹം കാതു''ന്തി തേസം സദ്ധഭാവഞ്ച സങ്ഗഹം കാതും സമത്ഥഭാവഞ്ച ദിസ്വാ പത്തചീവരമാദായ മഹാസേട്ഠിസ്സ പുരതോ ദ്വാരേ ഠിതമേവ അത്താനം ദസ്സേസി. സോ തം ദിസ്വാ പസന്നചിത്തോ ''പുബ്ബേപി മയാ ദാനസ്സ അദിന്നത്താ ഏവരൂപം ഛാതകം ദിട്ഠം, ഇദം ഖോ പന ഭത്തം മം ഏകദിവസമേവ രക്ഖേയ്യ. അയ്യസ്സ പന ദിന്നം അനേകാസു കപ്പകോടീസു മമ ഹിതസുഖാവഹം ഭവിസ്സതീ''തി തം ഭത്തപാതിം അപനേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഗേഹം പവേസേത്വാ ആസനേ നിസിന്നസ്സ പാദേ ധോവിത്വാ സുവണ്ണപാദപീഠേ ഠപേത്വാ ഭത്തപാതിമാദായ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തേ ഓകിരി. ഉപഡ്ഢാവസേസേ ഭത്തേ പച്ചേകബുദ്ധോ ഹത്ഥേന പത്തം പിദഹി. അഥ നം, ''ഭന്തേ, ഏകായ തണ്ഡുലനാളിയാ പഞ്ചന്നം ജനാനം പക്കഓദനസ്സ അയം ഏകോ കോട്ഠാസോ, ഇമം ദ്വിധാ കാതും ന സക്കാ. മാ മയ്ഹം ഇധലോകേ സങ്ഗഹം കരോഥ, അഹം നിരവസേസം ദാതുകാമോമ്ഹീ''തി വത്വാ സബ്ബം ഭത്തമദാസി. ദത്വാ ച പന പത്ഥനം പട്ഠപേസി, ''മാ, ഭന്തേ, പുന നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഏവരൂപം ഛാതകഭയം അദ്ദസം, ഇതോ പട്ഠായ സകലജമ്ബുദീപവാസീനം ബീജഭത്തം ദാതും സമത്ഥോ ഭവേയ്യം, സഹത്ഥേന കമ്മം കത്വാ ജീവികം ന കപ്പേയ്യം, അഡ്ഢതേരസ കോട്ഠസതാനി സോധാപേത്വാ സീസം ന്ഹായിത്വാ തേസം ദ്വാരേ നിസീദിത്വാ ഉദ്ധം ഓലോകിതക്ഖണേയേവ മേ രത്തസാലിധാരാ പതിത്വാ സബ്ബകോട്ഠേ പൂരേയ്യും. നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ച അയമേവ ഭരിയാ, അയമേവ പുത്തോ, അയമേവ സുണിസാ, അയമേവ ദാസോ ഹോതൂ''തി.

ഭരിയാപിസ്സ ''മമ സാമികേ ജിഘച്ഛായ പീളിയമാനേ ന സക്കാ മയാ ഭുഞ്ജിതു''ന്തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ കോട്ഠാസം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദത്വാ പത്ഥനം പട്ഠപേസി, ''ഭന്തേ, ഇദാനി നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഏവരൂപം ഛാതകഭയം ന പസ്സേയ്യം, ഭത്തഥാലികം പുരതോ കത്വാ സകലജമ്ബുദീപവാസീനം ഭത്തം ദേന്തിയാപി ച മേ യാവ ന ഉട്ഠഹിസ്സാമി, താവ ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനം പൂരിതമേവ ഹോതു. അയമേവ സാമികോ, അയമേവ പുത്തോ, അയമേവ സുണിസാ, അയമേവ ദാസോ ഹോതൂ''തി. പുത്തോപിസ്സ അത്തനോ കോട്ഠാസം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദത്വാ പത്ഥനം പട്ഠപേസി, ''ഭന്തേ, ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപം ഛാതകഭയം ന പസ്സേയ്യം, ഏകഞ്ച മേ സഹസ്സത്ഥവികം ഗഹേത്വാ സകലജമ്ബുദീപവാസീനം കഹാപണം ദേന്തസ്സാപി അയം സഹസ്സത്ഥവികാ പരിപുണ്ണാവ ഹോതു, ഇമേയേവ മാതാപിതരോ ഹോന്തു, അയം ഭരിയാ, അയം ദാസോ ഹോതൂ''തി.

സുണിസാപിസ്സ അത്തനോ കോട്ഠാസം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദത്വാ പത്ഥനം പട്ഠപേസി, ''ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപം ഛാതകഭയം ന പസ്സേയ്യം, ഏകഞ്ച മേ ധഞ്ഞപിടകം പുരതോ ഠപേത്വാ സകലജമ്ബുദീപവാസീനം ബീജഭത്തം ദേന്തിയാപി ഖീണഭാവോ മാ പഞ്ഞായിത്ഥ, നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ഇമേയേവ സസുരാ ഹോന്തു, അയമേവ സാമികോ, അയമേവ ദാസോ ഹോതൂ''തി. ദാസോപി അത്തനോ കോട്ഠാസം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദത്വാ പത്ഥനം പട്ഠപേസി , ''ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപം ഛാതകഭയം ന പസ്സേയ്യം, സബ്ബേ ഇമേ സാമികാ ഹോന്തു, കസന്തസ്സ ച മേ ഇതോ തിസ്സോ, ഏത്തോ തിസ്സോ, മജ്ഝേ ഏകാതി ദ്വാരുഅമ്ബണമത്താ സത്ത സത്ത സീതായോ ഗച്ഛന്തൂ''തി. സോ തം ദിവസം സേനാപതിട്ഠാനം പത്ഥേത്വാ ലദ്ധും സമത്ഥോപി സാമികേസു സിനേഹേന

“ഇമേയേവ മേ സാമികാ ഹോന്തൂ”തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. പച്ചേകബുദ്ധോ സബ്ബേസമ്പി വചനാവസാനേ “ഏവം ഹോതൂ”തി വത്വാ -

“ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം തുയ്ഹം, ഖിപ്പമേവ സമിജ്ഝതു;
സബ്ബേ പൂരേന്തു സങ്കപ്പാ, ചന്ദോ പന്നരസോ യഥാ.

“ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം തുയ്ഹം, ഖിപ്പമേവ സമിജ്ഝതു;
സബ്ബേ പൂരേന്തു സങ്കപ്പാ, മണി ജോതിരസോ യഥാ”തി. -

പച്ചേകബുദ്ധഗാഥാഹി അനുമോദനം കത്വാ “മയാ ഇമേസം ചിത്തം പസാദേതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ “യാവ ഗന്ധമാദനപബ്ബതാ ഇമേ മം പസ്സന്തൂ”തി അധിട്ഠഹിത്വാ പക്കാമി. തേപി ഓലോകേത്വാവ അട്ഠംസു. സോ ഗന്ത്വാ തം ഭത്തം പഞ്ചഹി പച്ചേകബുദ്ധസതേഹി സദ്ധിം സംവിഭജി. തം തസ്സാനുഭാവേന സബ്ബേസമ്പി പഹോതി. തേ ഓലോകേന്തായേവ അട്ഠംസു.

അതിക്കന്തേ പന മജ്ഝന്ഹികേ സേട്ഠിഭരിയാ ഉക്ഖലിം ധോവിത്വാ പിദഹിത്വാ ഠപേസി. സേട്ഠിപി ജിഘച്ഛായ പീളിതോ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി. സോ സായന്ഹേ പബുജ്ഝിത്വാ ഭരിയം ആഹ - “ഭദ്ദേ, അതിവിയ ഛാതോമ്ഹി, അത്ഥി നു ഖോ ഉക്ഖലിയാ തലേ ഝാമകസിത്ഥാനീ”തി. സാ ധോവിത്വാ ഉക്ഖലിയാ ഠപിതഭാവം ജാനന്തീപി “നത്ഥീ”തി അവത്വാ “ഉക്ഖലിം വിവരിത്വാ ആചിക്ഖിസ്സാമീ”തി ഉട്ഠായ ഉക്ഖലിമൂലം ഗന്ത്വാ ഉക്ഖലിം വിവരി, താവദേവ സുമനമകുലസദിസവണ്ണസ്സ ഭത്തസ്സ പൂരാ ഉക്ഖലി പിധാനം ഉക്ഖിപിത്വാ അട്ഠാസി. സാ തം ദിസ്വാവ പീതിയാ ഫുട്ഠസരീരാ സേട്ഠിം ആഹ - “ഉട്ഠേഹി, സാമി, അഹം ഉക്ഖലിം ധോവിത്വാ പിദഹിം, സാ പന സുമനമകുലസദിസവണ്ണസ്സ ഭത്തസ്സ പൂരാ, പുഞ്ഞാനി നാമ കത്തബ്ബരൂപാനി, ദാനം നാമ കത്തബ്ബയുത്തകം. ഉട്ഠേഹി, സാമി, ഭുഞ്ജസ്സൂ”തി. സാ ദ്വിന്നം പിതാപുത്താനം ഭത്തം അദാസി. തേസു സുത്വാ ഉട്ഠിതേസു സുണിസായ സദ്ധിം നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ പുണ്ണസ്സ ഭത്തം അദാസി. ഗഹിതഗഹിതട്ഠാനം ന ഖീയതി, കടച്ഛുനാ സകിം ഗഹിതട്ഠാനമേവ പഞ്ഞായതി. തംദിവസമേവ കോട്ഠാദയോ പുബ്ബേ പൂരിതനിയാമേനേവ പുന പൂരയിംസു. “സേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ ഭത്തം ഉപ്പന്നം, ബീജഭത്തേഹി അത്ഥികാ ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹന്തൂ”തി നഗരേ ഘോസനം കാരേസി. മനുസ്സാ തസ്സ ഗേഹതോ ബീജഭത്തം ഗണ്ഹിംസു. സകലജമ്ബുദീപവാസിനോ തം നിസ്സായ ജീവിതം ലഭിംസുയേവ.

സോ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ഭദ്ദിയനഗരേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി. ഭരിയാപിസ്സ മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ തസ്സേവ ഗേഹം അഗമാസി. തസ്സ തം പുബ്ബകമ്മം നിസ്സായ പച്ഛാഗേഹേ പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരാ മേണ്ഡകാ ഉട്ഠഹിംസു. പുത്തോപി നേസം പുത്തോവ, സുണിസാ സുണിസാവ, ദാസോ ദാസോവ അഹോസി. അഥേകദിവസം സേട്ഠി അത്തനോ പുഞ്ഞം വീമംസിതുകാമോ അഡ്ഢതേരസാനി കോട്ഠസതാനി സോധാപേത്വാ സീസം ന്ഹാതോ ദ്വാരേ നിസീദിത്വാ ഉദ്ധം ഓലോകേസി. സബ്ബാനിപി വുത്തപ്പകാരാനം രത്തസാലീനം പൂരയിംസു. സോ സേസാനമ്പി പുഞ്ഞാനി വീമംസിതുകാമോ ഭരിയഞ്ച പുത്താദയോ ച “തുമ്ഹാകമ്പി പുഞ്ഞാനി വീമംസിസ്സഥാ”തി ആഹ.

അഥസ്സ ഭരിയാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ മഹാജനസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ തണ്ഡുലേ മിനാപേത്വാ തേഹി ഭത്തം പചാപേത്വാ ദ്വാരകോട്ഠകേ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ സുവണ്ണകടച്ഛും ആദായ "ഭത്തേന അത്ഥികാ ആഗച്ഛന്തൂ"തി ഘോസാപേത്വാ ആഗതാഗതാനം ഉപനീതഭാജനാനി പൂരേത്വാ അദാസി. സകലദിവസമ്പി ദേന്തിയാ കടച്ഛുനാ ഗഹിതട്ഠാനമേവ പഞ്ഞായതി. തസ്സാ പന പുരിമബുദ്ധാനമ്പി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ വാമഹത്ഥേന ഉക്ഖലിം ദക്ഖിണഹത്ഥേന കടച്ഛും ഗഹേത്വാ ഏവമേവ പത്തേ പൂരേത്വാ ഭത്തസ്സ ദിന്നത്താ വാമഹത്ഥതലം പൂരേത്വാ പദുമലക്ഖണം നിബ്ബത്തി, ദക്ഖിണഹത്ഥതലം പൂരേത്വാ ചന്ദലക്ഖണം നിബ്ബത്തി. യസ്മാ പന വാമഹത്ഥതോ ധമ്മകരണം ആദായ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉദകം പരിസ്സാവേത്വാ ദദമാനാ അപരാപരം വിചരി, തേനസ്സാ ദക്ഖിണപാദതലം പൂരേത്വാ ചന്ദലക്ഖണം നിബ്ബത്തി, വാമപാദതലം പൂരേത്വാ പദുമലക്ഖണം നിബ്ബത്തി. തസ്സാ ഇമിനാ കാരണേന ചന്ദപദുമാതി നാമം കരിംസു.

പുത്തോപിസ്സ സീസം ന്ഹാതോ സഹസ്സത്ഥവികം ആദായ "കഹാപണേഹി അത്ഥികാ ആഗച്ഛന്തൂ"തി വത്വാ ആഗതാഗതാനം ഗഹിതഭാജനാനി പൂരേത്വാ അദാസി. ഥവികായ കഹാപണസഹസ്സം അഹോസിയേവ. സുണിസാപിസ്സ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ വീഹിപിടകം ആദായ ആകാസങ്ഗണേ നിസിന്നാ "ബീജഭത്തേഹി അത്ഥികാ ആഗച്ഛന്തൂ"തി വത്വാ ആഗതാഗതാനം ഗഹിതഭാജനാനി പൂരേത്വാ അദാസി. പിടകം യഥാപൂരിതമേവ അഹോസി. ദാസോപിസ്സ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ സുവണ്ണയുഗേസു സുവണ്ണയോത്തേഹി ഗോണേ യോജേത്വാ സുവണ്ണപതോദയട്ഠിം ആദായ ദ്വിന്നം ഗോണാനം ഗന്ധപഞ്ചങ്ഗുലികാനി ദത്വാ വിസാണേസു സുവണ്ണകോസകേ പടിമുഞ്ചിത്വാ ഖേത്തം ഗന്ത്വാ പാജേസി. ഇതോ തിസ്സോ, ഏത്തോ തിസ്സോ, മജ്ഝേ ഏകാതി സത്ത സീതാ ഭിജ്ജിത്വാ അഗമംസു. ജമ്ബുദീപവാസിനോ ഭത്തബീജഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദീസു യഥാരുചിതം സേട്ഠിഗേഹതോയേവ ഗണ്ഹിംസു. ഇമേ പഞ്ച മഹാപുഞ്ഞാ.

ഏവം മഹാനുഭാവോ സേട്ഠി "സത്ഥാ കിര ആഗതോ"തി സുത്വാ "സത്ഥു പച്ചുഗ്ഗമനം കരിസ്സാമീ"തി നിക്ഖമന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ തിത്ഥിയേ ദിസ്വാ തേഹി "കസ്മാ ത്വം, ഗഹപതി, കിരിയവാദോ സമാനോ അകിരിയവാദസ്സ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികം ഗച്ഛസീ"തി നിവാരിയമാനോപി തേസം വചനം അനാദിയിത്വാ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി . അഥസ്സ സത്ഥാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. സോ ദേസനാവസാനേ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ സത്ഥു തിത്ഥിയേഹി അവണ്ണം വത്വാ അത്തനോ നിവാരിതഭാവം ആരോചേസി. അഥ നം സത്ഥാ, "ഗഹപതി, ഇമേ സത്താ നാമ മഹന്തമ്പി അത്തനോ ദോസം ന പസ്സന്തി, അവിജ്ജമാനമ്പി പരേസം ദോസം വിജ്ജമാനം കത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ഭുസം വിയ ഓപുനന്തീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൫൨. "സുദസ്സം വജ്ജമഞ്ഞേസം, അത്തനോ പന ദുദ്ദസം;
പരേസഞ്ഹി സോ വജ്ജാനി, ഓപുനാതി യഥാ ഭുസം;
അത്തനോ പന ഛാദേതി, കലിംവ കിതവാ സഠോ"തി.

തത്ഥ **സുദസ്സം വജ്ജന്തി** പരസ്സ അണുമത്തമ്പി വജ്ജം ഖലിതം സുദസ്സം സുഖേനേവ പസ്സിതും സക്കാ, അത്തനോ പന അതിമഹന്തമ്പി ദുദ്ദസം. **പരേസം ഹീ**തി തേനേവ കാരണേന സോ പുഗ്ഗലോ സങ്ഘമജ്ഝാദീസു പരേസം

വഞ്ജാനി ഉച്ചട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ഭുസം ഓപുനന്തോ വിയ ഓപുനാതി. **കലിംവ കിതവാ സഠോ**തി ഏത്ഥ സകുണേസു അപരജ്ഝനഭാവേന അത്തഭാവോ കലി നാമ, സാഖഭങ്ഗാദികം പടിച്ഛാദനം കിതവാ നാമ, സാകുണികോ സഠോ നാമ. യഥാ സകുണലുദ്ദകോ സകുണേ ഗഹേത്വാ മാരേതുകാമോ കിതവാ വിയ അത്തഭാവം പടിച്ഛാദേതി, ഏവം അത്തനോ വജ്ജം ഛാദേതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മേണ്ഡകസേട്ഠിവത്ഥു ദസമം.

൧൧. ഉജ്ഝാനസഞ്ഞിത്ഥേരവത്ഥു

പരവജ്ജാനുപസ്സിസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉജ്ഝാനസഞ്ഞിം നാമ ഏകം ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര "അയം ഏവം നിവാസേതി, ഏവം പാരുപതീ"തി ഭിക്ഖൂനം അന്തരമേവ ഗവേസന്തോ വിചരതി. ഭിക്ഖൂ "അസുകോ നാമ, ഭന്തേ, ഥേരോ ഏവം കരോതീ"തി സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ, "ഭിക്ഖവേ, വത്തസീസേ ഠത്വാ ഏവം ഓവദന്തോ അനനുപവാദോ. യോ പന നിച്ചം ഉജ്ഝാനസഞ്ഞിതായ പരേസം അന്തരം പരിയേസമാനോ ഏവം വത്വാ വിചരതി, തസ്സ ഝാനാദീസു ഏകോപി വിസേസോ നുപ്പജ്ജതി, കേവലം ആസവായേവ വഡ്ഢന്തീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൫൩. "പരവജ്ജാനുപസ്സിസ്സ, നിച്ചം ഉജ്ഝാനസഞ്ഞിനോ;
ആസവാ തസ്സ വഡ്ഢന്തി, ആരാ സോ ആസവക്ഖയാ"തി.

തത്ഥ **ഉജ്ഝാനസഞ്ഞിനോ**തി ഏവം നിവാസേതബ്ബം ഏവം പാരുപിതബ്ബന്തി പരേസം അന്തരഗവേസിതായ ഉജ്ഝാനബഹുലസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഝാനാദീസു ഏകധമ്മോപി ന വഡ്ഢതി, അഥ ഖോ ആസവാവ തസ്സ വഡ്ഢന്തി. തേനേവ കാരണേന സോ അരഹത്തമഗ്ഗസങ്ഖാതാ ആസവക്ഖയാ ആരാ ദൂരം ഗതോവ ഹോതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഉജ്ഝാനസഞ്ഞിത്ഥേരവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. സുഭദ്ദപരിബ്ബാജകവത്ഥു

ആകാസേതി ഇദം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ കുസിനാരായം ഉപവത്തനേ മല്ലാനം സാലവനേ പരിനിബ്ബാനമഞ്ചകേ നിപന്നോ സുഭദ്ദം പരിബ്ബാജകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര അതീതേ കനിട്ഠഭാതരി ഏകസ്മിം സസ്സേ നവക്ഖത്തും അഗ്ഗദാനം ദേന്തേ ദാനം ദാതും അനിച്ഛന്തോ ഓസക്കിത്വാ അവസാനേ അദാസി. തസ്മാ പഠമബോധിയമ്പി മജ്ഝിമബോധിയമ്പി സത്ഥാരം ദട്ഠും നാലത്ഥ. പച്ഛിമബോധിയം പന സത്ഥു പരിനിബ്ബാനകാലേ "അഹം തീസു പഞ്ഹേസു അത്തനോ കങ്ഖം മഹല്ലകേ പരിബ്ബാജകേ പുച്ഛിത്വാ സമണം ഗോതമം

‘ദഹരോ’തി സഞ്ഞായ ന പുച്ഛിം , തസ്സ ച ദാനി പരിനിബ്ബാനകാലോ, പച്ഛാ മേ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അപുച്ഛിതകാരണാ വിപ്പടിസാരോ ഉപ്പജ്ജേയ്യാ’’തി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആനന്ദത്ഥേരേന നിവാരിയമാനോപി സത്ഥാരാ ഓകാസം കത്വാ, ‘‘ആനന്ദ, മാ സുഭദ്ദം നിവാരയി, പുച്ഛതു മം പഞ്ഹ’’ന്തി വുത്തേ അന്തോസാണിം പവിസിത്വാ ഹേട്ഠാമഞ്ചകേ നിസിന്നോ, ‘‘ഭോ സമണ, കിം നു ഖോ ആകാസേ പദം നാമ അത്ഥി, ഇതോ ബഹിദ്ധാ സമണോ നാമ അത്ഥി, സങ്ഖാരാ സസ്സതാ നാമ അത്ഥീ’’തി ഇമേ പഞ്ഹേ പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥാ തേസം അഭാവം ആചിക്ഖന്തോ ഇമാഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേസി -

൨൫൪. ‘‘ആകാസേവ പദം നത്ഥി, സമണോ നത്ഥി ബാഹിരേ;
പപഞ്ചാഭിരതാ പജാ, നിപ്പപഞ്ചാ തഥാഗതാ.

൨൫൫. ‘‘ആകാസേവ പദം നത്ഥി, സമണോ നത്ഥി ബാഹിരേ;
സങ്ഖാരാ സസ്സതാ നത്ഥി, നത്ഥി ബുദ്ധാനമിഞ്ജിത’’ന്തി.

തത്ഥ **പദ**ന്തി ഇമസ്മിം ആകാസേ വണ്ണസണ്ഠാനവസേന ഏവരൂപന്തി പഞ്ഞാപേതബ്ബം കസ്സചി പദം നാമ നത്ഥി. **ബാഹിരേ**തി മമ സാസനതോ ബഹിദ്ധാ മഗ്ഗഫലട്ഠോ സമണോ നാമ നത്ഥി. **പജാ**തി അയം സത്തലോകസങ്ഖാതാ പജാ തണ്ഹാദീസു പപഞ്ചേസുയേവാഭിരതാ. **നിപ്പപഞ്ചാ**തി ബോധിമൂലേയേവ സബ്ബപപഞ്ചാനം സമുച്ഛിന്നത്താ നിപ്പപഞ്ചാ തഥാഗതാ. **സങ്ഖാരാ**തി പഞ്ചക്ഖന്ധാ. തേസു ഹി ഏകോപി സസ്സതോ നാമ നത്ഥി. **ഇഞ്ജിത**ന്തി ബുദ്ധാനം പന തണ്ഹാമാനാദീസു ഇഞ്ജിതേസു യേന സങ്ഖാരാ സസ്സതാതി ഗണ്ഹേയ്യ, തം ഏകം ഇഞ്ജിതമ്പി നാമ നത്ഥീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സുഭദ്ദോ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്തപരിസായപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സുഭദ്ദപരിബ്ബാജകവത്ഥു ദ്വാദസമം.

മലവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അട്ഠാരസമോ വഗ്ഗോ.

൧൯. ധമ്മട്ഠവഗ്ഗോ

൧. വിനിച്ഛയമഹാമത്തവത്ഥു

ന തേന ഹോതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വിനിച്ഛയമഹാമത്തേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി ഭിക്ഖൂ സാവത്ഥിയം ഉത്തരദ്വാരഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ നഗരമജ്ഝേന വിഹാരം ആഗച്ഛന്തി. തസ്മിം ഖണേ മേഘോ ഉട്ഠായ പാവസ്സി. തേ സമ്മുഖാഗതം വിനിച്ഛയസാലം പവിസിത്വാ വിനിച്ഛയമഹാമത്തേ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ സാമികേ അസാമികേ കരോന്തേ ദിസ്വാ ''അഹോ ഇമേ അധമ്മികാ, മയം പന 'ഇമേ ധമ്മേന വിനിച്ഛയം കരോന്തീ'തി സഞ്ഞിനോ അഹുമ്ഹാ''തി ചിന്തേത്വാ വസ്സേ വിഗതേ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഛന്ദാദിവസികാ ഹുത്വാ സാഹസേന അത്ഥം വിനിച്ഛിനന്താ ധമ്മട്ഠാ നാമ ഹോന്തി, അപരാധം പന അനുവിജ്ജിത്വാ അപരാധാനുരൂപം അസാഹസേന വിനിച്ഛയം കരോന്താ ഏവ ധമ്മട്ഠാ നാമ ഹോന്തീ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൫൬. ''ന തേന ഹോതി ധമ്മട്ഠോ, യേനത്ഥം സാഹസാ നയേ;
യോ ച അത്ഥം അനത്ഥഞ്ച, ഉഭോ നിച്ഛേയ്യ പണ്ഡിതോ.

൨൫൭. ''അസാഹസേന ധമ്മേന, സമേന നയതീ പരേ;
ധമ്മസ്സ ഗുത്തോ മേധാവീ, ധമ്മട്ഠോതി പവുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ **തേനാ**തി ഏത്തകേനേവ കാരണേന. **ധമ്മട്ഠോ**തി രാജാ ഹി അത്തനോ കാതബ്ബേ വിനിച്ഛയധമ്മേ ഠിതോപി ധമ്മട്ഠോ നാമ ന ഹോതി. **യേനാ**തി യേന കാരണേന. **അത്ഥ**ന്തി ഓതിണ്ണം വിനിച്ഛിതബ്ബം അത്ഥം. **സാഹസാ നയേ**തി ഛന്ദാദീസു പതിട്ഠിതോ സാഹസേന മുസാവാദേന വിനിച്ഛേയ്യ. യോ ഹി ഛന്ദേ പതിട്ഠായ ഞാതീതി വാ മിത്തോതി വാ മുസാ വത്വാ അസാമികമേവ സാമികം കരോതി, ദോസേ പതിട്ഠായ അത്തനോ വേരീനം മുസാ വത്വാ സാമികമേവ അസാമികം കരോതി, മോഹേ പതിട്ഠായ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ വിനിച്ഛയകാലേ അഞ്ഞവിഹിതോ വിയ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ മുസാ വത്വാ ''ഇമിനാ ജിതം, അയം പരാജിതോ''തി പരം നീഹരതി, ഭയേ പതിട്ഠായ കസ്സചിദേവ ഇസ്സരജാതികസ്സ പരാജയം പാപുണന്തസ്സാപി ജയം ആരോപേതി, അയം സാഹസേന അത്ഥം നേതി നാമ. ഏസോ ധമ്മട്ഠോ നാമ ന ഹോതീതി അത്ഥോ. **അത്ഥം അനത്ഥഞ്ചാ**തി ഭൂതഞ്ച അഭൂതഞ്ച കാരണം. **ഉഭോ നിച്ഛേയ്യാ**തി യോ പന പണ്ഡിതോ ഉഭോ അത്ഥാനത്ഥേ വിനിച്ഛിനിത്വാ വദതി. **അസാഹസേനാ**തി അമുസാവാദേന. **ധമ്മേനാ**തി വിനിച്ഛയധമ്മേന, ന ഛന്ദാദിവസേന. **സമേനാ**തി അപരാധാനുരൂപേനേവ പരേ നയതി, ജയം വാ പരാജയം വാ പാപേതി. **ധമ്മസ്സ ഗുത്തോ**തി സോ ധമ്മഗുത്തോ ധമ്മരക്ഖിതോ ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ മേധാവീ വിനിച്ഛയധമ്മേ ഠിതത്താ ധമ്മട്ഠോതി പവുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

വിനിച്ഛയമഹാമത്തവത്ഥു പഠമം.

൨. ഛബ്ബഗ്ഗിയവത്ഥു

ന തേന പണ്ഡിതോ ഹോതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര വിഹാരേപി ഗാമേപി ഭത്തഗ്ഗം ആകുലം കരോന്താ വിചരന്തി. അഥേകദിവസേ ഭിക്ഖൂ ഗാമേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ആഗതേ ദഹരേ സാമണേരേ ച പുച്ഛിംസു - ‘‘കീദിസം, ആവുസോ, ഭത്തഗ്ഗ’’ന്തി? ഭന്തേ, മാ പുച്ഛഥ, ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ‘‘മയമേവ വിയത്താ, മയമേവ പണ്ഡിതാ, ഇമേ പഹരിത്വാ സീസേ കചവരം ആകിരിത്വാ നീഹരിസ്സാമാ’’തി വത്വാ അമ്ഹേ പിട്ഠിയം ഗഹേത്വാ കചവരം ഓകിരന്താ ഭത്തഗ്ഗം ആകുലം അകംസൂതി. ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ‘‘നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ബഹും ഭാസിത്വാ പരേ വിഹേഠയമാനം ‘പണ്ഡിതോ’തി വദാമി, ഖേമിനം പന അവേരീനം അഭയമേവ പണ്ഡിതോതി വദാമീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൫൮. ‘‘ന തേന പണ്ഡിതോ ഹോതി, യാവതാ ബഹു ഭാസതി;
ഖേമീ അവേരീ അഭയോ, പണ്ഡിതോതി പവുച്ചതീ’’തി.

തത്ഥ **യാവതാ**തി യത്തകേന കാരണേന സങ്ഘമജ്ഝാദീസു ബഹും കഥേതി, തേന പണ്ഡിതോ നാമ ന ഹോതി . യോ പന സയം ഖേമീ പഞ്ചന്നം വേരാനം അഭാവേന അവേരീ നിബ്ഭയോ , യം വാ ആഗമ്മ മഹാജനസ്സ ഭയം ന ഹോതി, സോ പണ്ഡിതോ നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഛബ്ബഗ്ഗിയവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ഏകുദാനഖീണാസവത്ഥേരവത്ഥു

ന താവതാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകുദാനത്ഥേരം നാമ ഖീണാസവം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഏകകോവ ഏകസ്മിം വനസണ്ഡേ വിഹരതി, ഏകമേവസ്സ ഉദാനം പഗുണം -

‘‘അധിചേതസോ അപ്പമജ്ജതോ,
മുനിനോ മോനപഥേസു സിക്ഖതോ;
സോകാ ന ഭവന്തി താദിനോ,
ഉപസന്തസ്സ സദാ സതീമതോ’’തി. (പാചി॰ ൧൫൩; ഉദാ॰ ൩൭);

സോ കിര ഉപോസഥദിവസേസു സയമേവ ധമ്മസ്സവനം ഘോസേത്വാ ഇമം ഗാഥം വദതി. പഥവിഉന്ദ്രിയനസദ്ദോ വിയ ദേവതാനം സാധുകാരസദ്ദോ ഹോതി. അഥേകസ്മിം ഉപോസഥദിവസേ പഞ്ചപഞ്ചസതപരിവാരാ ദ്വേ തിപിടകധരാ ഭിക്ഖൂ തസ്സ വസനട്ഠാനം അഗമംസു. സോ തേ ദിസ്വാവ തുട്ഠമാനസോ ‘‘സാധു വോ കതം ഇധ ആഗച്ഛന്തേഹി, അജ്ജ മയം തുമ്ഹാകം

ധമ്മം സുണിസ്സാമാ''തി ആഹ. അത്ഥി പന, ആവുസോ, ഇധ ധമ്മം സോതുകാമാതി. അത്ഥി, ഭന്തേ, അയം വനസണ്ഡോ ധമ്മസ്സവനദിവസേ ദേവതാനം സാധുകാരസദ്ദേന ഏകനിന്നാദോ ഹോതീതി. തേസു ഏകോ തിപിടകധരോ ധമ്മം ഓസാരേസി, ഏകോ കഥേസി. ഏകദേവതാപി സാധുകാരം നാദാസി. തേ ആഹംസു - ''ത്വം, ആവുസോ, ധമ്മസ്സവനദിവസേ ഇമസ്മിം വനസണ്ഡേ ദേവതാ മഹന്തേന സദ്ദേന സാധുകാരം ദേന്തീതി വദേസി, കിം നാമേത''ന്തി. ഭന്തേ, അഞ്ഞേസു ദിവസേസു സാധുകാരസദ്ദേന ഏകനിന്നാദോ ഏവ ഹോതി, ന അജ്ജ പന ജാനാമി ''കിമേത''ന്തി. ''തേന ഹി, ആവുസോ, ത്വം താവ ധമ്മം കഥേഹീ''തി. സോ ബീജനിം ഗഹേത്വാ ആസനേ നിസിന്നോ തമേവ ഗാഥം വദേസി. ദേവതാ മഹന്തേന സദ്ദേന സാധുകാരമദംസു. അഥ നേസം പരിവാരാ ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു ''ഇമസ്മിം വനസണ്ഡേ ദേവതാ മുഖോലോകനേന സാധുകാരം ദദന്തി, തിപിടകധരഭിക്ഖൂസു ഏത്തകം ഭണന്തേസുപി കിഞ്ചി പസംസനമത്തമ്പി അവത്വാ ഏകേന മഹല്ലകത്ഥേരേന ഏകഗാഥായ കഥിതായ മഹാസദ്ദേന സാധുകാരം ദദന്തീ''തി. തേപി വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥു തമത്ഥം ആരോചേസും.

സത്ഥാ ''നാഹം, ഭിക്ഖവേ, യോ ബഹുമ്പി ഉഗ്ഗണ്ഹതി വാ ഭാസതി വാ, തം ധമ്മധരോതി വദാമി. യോ പന ഏകമ്പി ഗാഥം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി, അയം ധമ്മധരോ നാമാ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൫൯. ''ന താവതാ ധമ്മധരോ, യാവതാ ബഹു ഭാസതി;
യോ ച അപ്പമ്പി സുത്വാന, ധമ്മം കായേന പസ്സതി;
സ വേ ധമ്മധരോ ഹോതി, യോ ധമ്മം നപ്പമജ്ജതീ''തി.

തത്ഥ **യാവതാ**തി യത്തകേന ഉഗ്ഗഹണധാരണവാചനാദിനാ കാരണേന ബഹും ഭാസതി, താവത്തകേന ധമ്മധരോ ന ഹോതി, വംസാനുരക്ഖകോ പന പവേണിപാലകോ നാമ ഹോതി. **യോ ച അപ്പമ്പീ**തി യോ പന അപ്പമത്തകമ്പി സുത്വാ ധമ്മമത്ഥായ അത്ഥമത്ഥായ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഹുത്വാ നാമകായേന ദുക്ഖാദീനി പരിജാനന്തോ ചതുസച്ചധമ്മം പസ്സതി, സ വേ ധമ്മധരോ ഹോതി. **യോ ധമ്മം നപ്പമജ്ജതീ**തി യോപി ആരദ്ധവീരിയോ ഹുത്വാ അജ്ജ അജ്ജേവാതി പടിവേധം ആകങ്ഖന്തോ ധമ്മം നപ്പമജ്ജതി, അയമ്പി ധമ്മധരോയേവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഏകുദാനഖീണാസവത്ഥേരവത്ഥു തതിയം.

൪. ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരവത്ഥു

ന തേന ഥേരോ സോ ഹോതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി തസ്മിം ഥേരേ സത്ഥു ഉപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പക്കന്തമത്തേ തിംസമത്താ ആരഞ്ഞികാ ഭിക്ഖൂ തം പസ്സന്താ ഏവ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേസം അരഹത്തൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ ഇമം പഞ്ഹം പുച്ഛി - ''ഇതോ ഗതം ഏകം ഥേരം പസ്സഥാ''തി? ''ന പസ്സാമ,

ഭന്തേ’’തി. ‘‘കിം നു ദിട്ഠോ വോ’’തി? ‘‘ഏകം, ഭന്തേ, സാമണേരം പസ്സിമ്ഹാ’’തി. ‘‘ന സോ, ഭിക്ഖവേ, സാമണേരോ, ഥേരോ ഏവ സോ’’തി? ‘‘അതിവിയ ഖുദ്ദകോ, ഭന്തേ’’തി. ‘‘നാഹം, ഭിക്ഖവേ, മഹല്ലകഭാവേന ഥേരാസനേ നിസിന്നമത്തകേന ഥേരോതി വദാമി. യോ പന സച്ചാനി പടിവിജ്ഝിത്വാ മഹാജനസ്സ അഹിംസകഭാവേ ഠിതോ, അയം ഥേരോ നാമാ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬൦. ‘‘ന തേന ഥേരോ സോ ഹോതി, യേനസ്സ പലിതം സിരോ;
പരിപക്കോ വയോ തസ്സ, മോഘജിണ്ണോതി വുച്ചതി.

൨൬൧. ‘‘യമ്ഹി സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ച, അഹിംസാ സംയമോ ദമോ;
സ വേ വന്തമലോ ധീരോ, ഥേരോ ഇതി പവുച്ചതീ’’തി.

തത്ഥ **പരിപക്കോ**തി പരിണതോ, വുഡ്ഢഭാവം പത്തോതി അത്ഥോ. **മോഘജിണ്ണോ**തി അന്തോ ഥേരകരാനം ധമ്മാനം അഭാവേന തുച്ഛജിണ്ണോ നാമ. **യമ്ഹി സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ചാ**തി യമ്ഹി പന പുഗ്ഗലേ സോളസഹാകാരേഹി പടിവിദ്ധത്താ ചതുബ്ബിധം സച്ചം, ഞാണേന സച്ഛികതത്താ നവവിധോ ലോകുത്തരധമ്മോ ച അത്ഥി. **അഹിംസാ**തി അഹിംസനഭാവോ. ദേസനാമത്തമേതം, യമ്ഹി പന ചതുബ്ബിധാപി അപ്പമഞ്ഞാഭാവനാ അത്ഥീതി അത്ഥോ. **സംയമോ ദമോ**തി സീലഞ്ചേവ ഇന്ദ്രിയസംവരോ ച. **വന്തമലോ**തി മഗ്ഗഞാണേന നീഹടമലോ. **ധീരോ**തി ധിതിസമ്പന്നോ. **ഥേരോ**തി സോ ഇമേഹി ഥിരഭാവകാരകേഹി സമന്നാഗതത്താ ഥേരോതി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു

ന വാക്കരണമത്തേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ദഹരേ ചേവ സാമണേരേ ച അത്തനോ ധമ്മാചരിയാനമേവ ചീവരരജനാദീനി വേയ്യാവച്ചാനി കരോന്തേ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ഥേരാ ചിന്തയിംസു - ‘‘മയമ്പി ബ്യഞ്ജനസമയേ കുസലാ, അമ്ഹാകമേവ കിഞ്ചി നത്ഥി. യംനൂന മയം സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏവം വദേയ്യാമ, ‘ഭന്തേ, മയം ബ്യഞ്ജനസമയേ കുസലാ, അഞ്ഞേസം സന്തികേ ധമ്മം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാപി ഇമേസം സന്തികേ അസോധേത്വാ മാ സജ്ഝായിത്ഥാതി ദഹരസാമണേരേ ആണാപേഥാ’തി. ഏവഞ്ഹി അമ്ഹാകം ലാഭസക്കാരോ വഡ്ഢിസ്സതീ’’തി. തേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ തഥാ വദിംസു.

സത്ഥാ തേസം വചനം സുത്വാ ‘‘ഇമസ്മിം സാസനേ പവേണിവസേനേവ ഏവം വത്തും ലഭതി, ഇമേ പന ലാഭസക്കാരേ നിസ്സിതാതി ഞത്വാ അഹം തുമ്ഹേ വാക്കരണമത്തേന സാധുരൂപാതി ന വദാമി. യസ്സ പനേതേ ഇസ്സാദയോ ധമ്മാ അരഹത്തമഗ്ഗേന സമുച്ഛിന്നാ, ഏസോ ഏവ സാധുരൂപോ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬൨. “ന വാക്കരണമത്തേന, വണ്ണപോക്ഖരതായ വാ;
സാധുരൂപോ നരോ ഹോതി, ഇസ്സുകീ മച്ഛരീ സഠോ.

൨൬൩. “യസ്സ ചേതം സമുച്ഛിന്നം, മൂലഘച്ചം സമൂഹതം;
സവന്തദോസോ മേധാവീ, സാധുരൂപോതി വുച്ചതീ”തി.

തത്ഥ **ന വാക്കരണമത്തേനാ**തി വചീകരണമത്തേന സദ്ദലക്ഖണസമ്പന്നവചനമത്തേന. **വണ്ണപോക്ഖരതായ വാ**തി സരീരവണ്ണസ്സ മനാപഭാവേന വാ. **നരോ**തി ഏത്തകേനേവ കാരണേന പരലാഭാദീസു ഇസ്സാമനകോ പഞ്ചവിധേന മച്ഛേരേന സമന്നാഗതോ കേരാടികഭാവേന സഠോ നരോ സാധുരൂപോ ന ഹോതി. **യസ്സ ചേത**ന്തി യസ്സ ച പുഗ്ഗലസ്സേതം ഇസ്സാദിദോസജാതം അരഹത്തമഗ്ഗഞാണേന സമൂലകം ഛിന്നം, മൂലഘാതം കത്വാ സമൂഹതം , സോ വന്തദോസോ ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ സാധുരൂപോതി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. ഹത്ഥകവത്ഥു

ന മുണ്ഡകേന സമണോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ ഹത്ഥകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര വാദക്ഖിത്തോ “തുമ്ഹേ അസുകവേലായ അസുകട്ഠാനം നാമ ആഗച്ഛേയ്യാഥ, വാദം കരിസ്സാമാ”തി വത്വാ പുരേതരമേവ തത്ഥ ഗന്ത്വാ “പസ്സഥ, തിത്ഥിയാ മമ ഭയേന നാഗതാ, ഏസോവ പന നേസം പരാജയോ”തിആദീനി വത്വാ വാദക്ഖിത്തോ അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരന്തോ വിചരതി. സത്ഥാ “ഹത്ഥകോ കിര ഏവം കരോതീ”തി സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ “സച്ചം കിര ത്വം, ഹത്ഥക, ഏവം കരോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ച”ന്തി വുത്തേ, “കസ്മാ ഏവം കരോസി? ഏവരൂപഞ്ഹി മുസാവാദം കരോന്തോ സീസമുണ്ഡനാദിമത്തേനേവ സമണോ നാമ ന ഹോതി. യോ പന അണൂനി വാ ഥൂലാനി വാ പാപാനി സമേത്വാ ഠിതോ, അയമേവ സമണോ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬൪. “ന മുണ്ഡകേന സമണോ, അബ്ബതോ അലികം ഭണം;
ഇച്ഛാലോഭസമാപന്നോ, സമണോ കിം ഭവിസ്സതി.

൨൬൫. “യോ ച സമേതി പാപാനി, അണും ഥൂലാനി സബ്ബസോ;
സമിതത്താ ഹി പാപാനം, സമണോതി പവുച്ചതീ”തി.

തത്ഥ **മുണ്ഡകേനാ**തി സീസമുണ്ഡനമത്തേന. **അബ്ബതോ**തി സീലവതേന ച ധുതങ്ഗവതേന ച വിരഹിതോ. **അലികം ഭണ**ന്തി മുസാവാദം ഭണന്തോ അസമ്പത്തേസു ആരമ്മണേസു ഇച്ഛായ പത്തേസു ച ലോഭേന സമന്നാഗതോ സമണോ നാമ കിം ഭവിസ്സതി? **സമേതീ**തി യോ ച പരിത്താനി വാ മഹന്താനി വാ പാപാനി വൂപസമേതി, സോ തേസം സമിതത്താ സമണോതി പവുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഹത്ഥകവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു

ന തേന ഭിക്ഖു സോ ഹോതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ബാഹിരസമയേ പബ്ബജിത്വാ ഭിക്ഖം ചരന്തോ ചിന്തേസി - ''സമണോ ഗോതമോ അത്തനോ സാവകേ ഭിക്ഖായ ചരണേന 'ഭിക്ഖൂ'തി വദതി, മമ്പി 'ഭിക്ഖൂ'തി വത്തും വട്ടതീ''തി. സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ, ''ഭോ ഗോതമ, അഹമ്പി ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ജീവാമി, മമ്പി 'ഭിക്ഖൂ'തി വദേഹീ''തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ''നാഹം, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖനമത്തേന ഭിക്ഖൂതി വദാമി. ന ഹി വിസ്സം ധമ്മം സമാദായ വത്തന്തോ ഭിക്ഖു നാമ ഹോതി. യോ പന സബ്ബസങ്ഖാരേസു സങ്ഖായ ചരതി, സോ ഭിക്ഖു നാമാ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬൬. ''ന തേന ഭിക്ഖു സോ ഹോതി, യാവതാ ഭിക്ഖതേ പരേ;
വിസ്സം ധമ്മം സമാദായ, ഭിക്ഖു ഹോതി ന താവതാ.

൨൬൭. ''യോധ പുഞ്ഞഞ്ച പാപഞ്ച, ബാഹേത്വാ ബ്രഹ്മചരിയവാ;
സങ്ഖായ ലോകേ ചരതി, സ വേ ഭിക്ഖൂതി വുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ **യാവതാ**തി യത്തകേന പരേ ഭിക്ഖതേ, തേന ഭിക്ഖനമത്തേന ഭിക്ഖു നാമ ന ഹോതി. **വിസ്സ**ന്തി വിസമം ധമ്മം, വിസ്സഗന്ധം വാ കായകമ്മാദികം ധമ്മം സമാദായ ചരന്തോ ഭിക്ഖു നാമ ന ഹോതി. **യോധാ**തി യോ ഇധ സാസനേ ഉഭയമ്പേതം പുഞ്ഞഞ്ച പാപഞ്ച മഗ്ഗബ്രഹ്മചരിയേന ബാഹേത്വാ പനുദിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയവാ ഹോതി. **സങ്ഖായാ**തി ഞാണേന. **ലോകേ**തി ഖന്ധാദിലോകേ ''ഇമേ അജ്ഝത്തികാ ഖന്ധാ, ഇമേ ബാഹിരാ''തി ഏവം സബ്ബേപി ധമ്മേ ജാനിത്വാ ചരതി, സോ തേന ഞാണേന കിലേസാനം ഭിന്നത്താ ''ഭിക്ഖൂ''തി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു സത്തമം.

൮. തിത്ഥിയവത്ഥു

ന മോനേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തിത്ഥിയേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര ഭുത്തട്ഠാനേസു മനുസ്സാനം ''ഖേമം ഹോതു, സുഖം ഹോതു, ആയു വഡ്ഢതു, അസുകട്ഠാനേ നാമ കലലം അത്ഥി, അസുകട്ഠാനേ നാമ കണ്ടകോ അത്ഥി, ഏവരൂപം ഠാനം ഗന്തും ന വട്ടതീ''തിആദിനാ നയേന മങ്ഗലം വത്വാ പക്കമന്തി. ഭിക്ഖൂ പന പഠമബോധിയം അനുമോദനാദീനം അനനുഞ്ഞാതകാലേ ഭത്തഗ്ഗേ മനുസ്സാനം അനുമോദനം അകത്വാ പക്കമന്തി. മനുസ്സാ ''തിത്ഥിയാനം സന്തികാ മങ്ഗലം സുണാമ, ഭദ്ദന്താ പന തുണ്ഹീഭൂതാ

പക്കമന്തീ’’തി ഉജ്ഝായിംസു. ഭിക്ഖൂ തമത്ഥം സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, ഇതോ പട്ഠായ ഭത്തഗ്ഗാദീസു യഥാസുഖം അനുമോദനം കരോഥ, ഉപനിസിന്നകഥം കരോഥ, ധമ്മം കഥേഥാ’’തി അനുജാനി. തേ തഥാ കരിംസു. മനുസ്സാ അനുമോദനാദീനി സുണന്താ ഉസ്സാഹപ്പത്താ ഭിക്ഖൂ നിമന്തേത്വാ സക്കാരം കരോന്താ വിചരന്തി. തിത്ഥിയാ പന ‘‘മയം മുനിനോ മോനം കരോമ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ ഭത്തഗ്ഗാദീസു മഹാകഥം കഥേന്താ വിചരന്തീ’’തി ഉജ്ഝായിംസു.

സത്ഥാ തമത്ഥം സുത്വാ ‘‘നാഹം, ഭിക്ഖവേ, തുണ്ഹീഭാവമത്തേന ‘മുനീ’തി വദാമി. ഏകച്ചേ ഹി അജാനന്താ ന കഥേന്തി, ഏകച്ചേ അവിസാരദതായ, ഏകച്ചേ ‘മാ നോ ഇമം അതിസയത്ഥം അഞ്ഞേ ജാനിംസൂ’തി മച്ഛേരേന. തസ്മാ മോനമത്തേന മുനി ന ഹോതി, പാപവൂപസമേന പന മുനി നാമ ഹോതീ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬൮. ‘‘ന മോനേന മുനീ ഹോതി, മൂള്ഹരൂപോ അവിദ്ദസു;
യോ ച തുലംവ പഗ്ഗയ്ഹ, വരമാദായ പണ്ഡിതോ.

൨൬൯. ‘‘പാപാനി പരിവജ്ജേതി, സ മുനീ തേന സോ മുനി;
യോ മുനാതി ഉഭോ ലോകേ, മുനി തേന പവുച്ചതീ’’തി.

തത്ഥ **ന മോനേനാ**തി കാമഞ്ഹി മോനേയ്യപടിപദാസങ്ഖാതേന മഗ്ഗഞാണമോനേന മുനി നാമ ഹോതി, ഇധ പന തുണ്ഹീഭാവം സന്ധായ ‘‘മോനേനാ’’തി വുത്തം. **മൂള്ഹരൂപോ**തി തുച്ഛരൂപോ. **അവിദ്ദസൂ**തി അവിഞ്ഞൂ. ഏവരൂപോ ഹി തുണ്ഹീഭൂതോപി മുനി നാമ ന ഹോതി. അഥ വാ മോനേന മുനി നാമ ന ഹോതി, തുച്ഛസഭാവോ പന അവിഞ്ഞൂ ച ഹോതീതി അത്ഥോ. **യോ ച തുലംവ പഗയ്ഹാ**തി യഥാ ഹി തുലം ഗഹേത്വാ ഠിതോ അതിരേകം ചേ ഹോതി, ഹരതി. ഊനം ചേ ഹോതി , പക്ഖിപതി. ഏവമേവ യോ അതിരേകം ഹരന്തോ വിയ പാപം ഹരതി പരിവജ്ജേതി, ഊനകേ പക്ഖിപന്തോ വിയ കുസലം പരിപൂരേതി. ഏവഞ്ച പന കരോന്തോ സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനസങ്ഖാതം വരം ഉത്തമമേവ ആദായ പാപാനി അകുസലകമ്മാനി പരിവജ്ജേതി. **സ മുനീ**തി സോ മുനി നാമാതി അത്ഥോ. **തേന സോ മുനീ**തി കസ്മാ പന സോ മുനീതി ചേ? യം ഹേട്ഠാ വുത്തകാരണം, തേന സോ മുനീതി അത്ഥോ. **സോ മുനാതി ഉഭോ ലോകേ**തി യോ പുഗ്ഗലോ ഇമസ്മിം ഖന്ധാദിലോകേ തുലം ആരോപേത്വാ മിനന്തോ വിയ ‘‘ഇമേ അജ്ഝത്തികാ ഖന്ധാ, ഇമേ ബാഹിരാ’’തിആദിനാ നയേന ഇമേ ഉഭോ അത്ഥേ മുനാതി. **മുനി തേന പവുച്ചതീ**തി തേന കാരണേന മുനീതി വുച്ചതിയേവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

തിത്ഥിയവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. ബാലിസികവത്ഥു

ന തേന അരിയോ ഹോതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അരിയം നാമ ബാലിസികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി സത്ഥാ തസ്സ സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ സാവത്ഥിയാ ഉത്തരദ്വാരഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ തതോ ആഗച്ഛതി. തസ്മിം ഖണേ സോ ബാലിസികോ ബലിസേന മച്ഛേ ഗണ്ഹന്തോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ദിസ്വാ ബലിസയട്ഠിം ഛഡ്ഡേത്വാ അട്ഠാസി. സത്ഥാ തസ്സ അവിദൂരേ ഠാനേ നിവത്തിത്വാ ഠിതോ "ത്വം കിം നാമോസീ"തി സാരിപുത്തത്ഥേരാദീനം നാമാനി പുച്ഛി. തേപി "അഹം സാരിപുത്തോ അഹം മോഗ്ഗല്ലാനോ"തി അത്തനോ അത്തനോ നാമാനി കഥയിംസു. ബാലിസികോ ചിന്തേസി - "സത്ഥാ സബ്ബേസം നാമാനി പുച്ഛതി, മമമ്പി നാമം പുച്ഛിസ്സതി മഞ്ഞേ"തി. സത്ഥാ തസ്സ ഇച്ഛം ഞത്വാ, "ഉപാസക, ത്വം കോ നാമോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "അഹം, ഭന്തേ, അരിയോ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഉപാസക, താദിസാ പാണാതിപാതിനോ അരിയാ നാമ ഹോന്തി, അരിയാ പന മഹാജനസ്സ അഹിംസനഭാവേ ഠിതാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൭൦. "ന തേന അരിയോ ഹോതി, യേന പാണാനി ഹിംസതി;
അഹിംസാ സബ്ബപാണാനം, അരിയോതി പവുച്ചതീ"തി.

തത്ഥ **അഹിംസാ**തി അഹിംസനേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യേന ഹി പാണാനി ഹിംസതി, ന തേന കാരണേന അരിയോ ഹോതി. യോ പന സബ്ബപാണാനം പാണിആദീഹി അഹിംസനേന മേത്താദിഭാവനായ പതിട്ഠിതത്താ ഹിംസതോ ആരാവ ഠിതോ, അയം അരിയോതി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബാലിസികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ബാലിസികവത്ഥു നവമം.

൧൦. സമ്ബഹുലസീലാദിസമ്പന്നഭിക്ഖുവത്ഥു

ന സീലബ്ബതമത്തേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ സീലാദിസമ്പന്നേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേസു കിര ഏകച്ചാനം ഏവം അഹോസി - "മയം സമ്പന്നസീലാ, മയം ധുതങ്ഗധരാ, മയം ബഹുസ്സുതാ, മയം പന്തസേനാസനവാസിനോ, മയം ഝാനലാഭിനോ, ന അമ്ഹാകം അരഹത്തം ദുല്ലഭം, ഇച്ഛിതദിവസേയേവ അരഹത്തം പാപുണിസ്സാമാ"തി. യേപി തത്ഥ അനാഗാമിനോ, തേസമ്പി ഏതദഹോസി - "ന അമ്ഹാകം ഇദാനി അരഹത്തം ദുല്ലഭ"ന്തി. തേ സബ്ബേപി ഏകദിവസം സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നാ "അപി നു ഖോ വോ, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പത്ത"ന്തി സത്ഥാരാ പുട്ഠാ ഏവമാഹംസു - "ഭന്തേ, മയം ഏവരൂപാ ഏവരൂപാ ച, തസ്മാ 'ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേയേവ അരഹത്തം പത്തും സമത്ഥമ്ഹാ'തി ചിന്തേത്വാ വിഹരാമാ"തി.

സത്ഥാ തേസം വചനം സുത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ പരിസുദ്ധസീലാദിമത്തകേന വാ അനാഗാമിസുഖപ്പത്തമത്തകേന വാ 'അപ്പകം നോ ഭവദുക്ഖ'ന്തി വത്തും ന വട്ടതി, ആസവക്ഖയം പന അപ്പത്വാ 'സുഖിതോമ്ഹീ'തി ചിത്തം ന ഉപ്പാദേതബ്ബ"ന്തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൭൧. ‘‘സീലബ്ബതമത്തേന, ബാഹുസച്ചേന വാ പന;
അഥ വാ സമാധിലാഭേന, വിവിത്തസയനേന വാ.

൨൭൨. ‘‘ഫുസാമി നേക്ഖമ്മസുഖം, അപുഥുജ്ജനസേവിതം;
ഭിക്ഖു വിസ്സാസമാപാദി, അപ്പത്തോ ആസവക്ഖയ’’ന്തി.

തത്ഥ **സീലബ്ബതമത്തേന**ാതി ചതുപാരിസുദ്ധിസീലമത്തേന വാ തേരസധുതങ്ഗമത്തേന വാ. **ബാഹുസച്ചേന വാ**തി തിണ്ണം പിടകാനം ഉഗ്ഗഹിതമത്തേന വാ. **സമാധിലാഭേനാ**തി അട്ഠസമാപത്തിയാ ലാഭേന. **നേക്ഖമ്മസുഖ**ന്തി അനാഗാമിസുഖം. തം അനാഗാമിസുഖം ഫുസാമീതി എത്തകമത്തേന വാ. **അപുഥുജ്ജനസേവിത**ന്തി പുഥുജ്ജനേഹി അസേവിതം അരിയസേവിതമേവ. **ഭിക്ഖൂ**തി തേസം അഞ്ഞതരം ആലപന്തോ ആഹ. **വിസ്സാസമാപാദീ**തി വിസ്സാസം ന ആപജ്ജേയ്യ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭിക്ഖു ഇമിനാ സമ്പന്നസീലാദിഭാവമത്തകേനേവ ‘‘മയ്ഹം ഭവോ അപ്പകോ പരിത്തകോ’’തി ആസവക്ഖയസങ്ഖാതം അരഹത്തം അപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഭിക്ഖു നാമ വിസ്സാസം നാപജ്ജേയ്യ. യഥാ ഹി അപ്പമത്തകോപി ഗൂഥോ ദുഗ്ഗന്ധോ ഹോതി, എവം അപ്പമത്തകോപി ഭവോ ദുക്ഖോതി.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സമ്ബഹുലസീലാദിസമ്പന്നഭിക്ഖുവത്ഥു ദസമം.

ധമ്മട്ഠവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

എകൂനവീസതിമോ വഗ്ഗോ.

൨൦. മഗ്ഗവഗ്ഗോ

൧. പഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു

മഗ്ഗാനട്ഠങ്ഗികോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര സത്ഥരി ജനപദചാരികം ചരിത്വാ പുന സാവത്ഥിം ആഗതേ ഉപട്ഠാനസാലായ നിസീദിത്വാ ''അസുകഗാമതോ അസുകഗാമസ്സ മഗ്ഗോ സമോ, അസുകഗാമസ്സ മഗ്ഗോ വിസമോ, സസക്ഖരോ, അസക്ഖരോ''തിആദിനാ നയേന അത്തനോ വിചരിതമഗ്ഗം ആരബ്ഭ മഗ്ഗകഥം കഥേസും. സത്ഥാ തേസം അരഹത്തസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ തം ഠാനം ആഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസിന്നോ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, അയം ബാഹിരകമഗ്ഗോ, ഭിക്ഖുനാ നാമ അരിയമഗ്ഗേ കമ്മം കാതും വട്ടതി, ഏവഞ്ഹി കരോന്തോ ഭിക്ഖു സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീ''തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൭൩. ''മഗ്ഗാനട്ഠങ്ഗികോ സേട്ഠോ, സച്ചാനം ചതുരോ പദാ;
വിരാഗോ സേട്ഠോ ധമ്മാനം, ദ്വിപദാനഞ്ച ചക്ഖുമാ.

൨൭൪. ''ഏസേവ മഗ്ഗോ നത്ഥഞ്ഞോ, ദസ്സനസ്സ വിസുദ്ധിയാ;
ഏതഞ്ഹി തുമ്ഹേ പടിപജ്ജഥ, മാരസ്സേതം പമോഹനം.

൨൭൫. ''ഏതഞ്ഹി തുമ്ഹേ പടിപന്നാ, ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സഥ;
അക്ഖാതോ വോ മയാ മഗ്ഗോ, അഞ്ഞായ സല്ലകന്തനം.

൨൭൬. ''തുമ്ഹേഹി കിച്ചമാതപ്പം, അക്ഖാതാരോ തഥാഗതാ;
പടിപന്നാ പമോക്ഖന്തി, ഝായിനോ മാരബന്ധനാ''തി.

തത്ഥ **മഗ്ഗാനട്ഠങ്ഗികോ**തി ജങ്ഘമഗ്ഗാദയോ വാ ഹോന്തു ദ്വാസട്ഠി ദിട്ഠിഗതമഗ്ഗാ വാ, തേസം സബ്ബേസമ്പി മഗ്ഗാനം സമ്മാദിട്ഠിആദീഹി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി മിച്ഛാദിട്ഠിആദീനം അട്ഠന്നം പഹാനം കരോന്തോ നിരോധം ആരമ്മണം കത്വാ ചതൂസുപി സച്ചേസു ദുക്ഖപരിജാനനാദികിച്ചം സാധയമാനോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ സേട്ഠോ ഉത്തമോ. **സച്ചാനം ചതുരോ പദാ**തി ''സച്ചം ഭണേ ന കുജ്ഝേയ്യാ''തി (ധ॰ പ॰ ൨൨൪) ആഗതം വചീസച്ചം വാ ഹോതു, ''സച്ചോ ബ്രാഹ്മണോ സച്ചോ ഖത്തിയോ''തിആദിഭേദം സമ്മുതിസച്ചം വാ ''ഇദമേവ സച്ചം മോഘമഞ്ഞ''ന്തി (ധ॰ സ॰ ൧൧൩൪; മ॰ നി॰ ൨.൧൮൭-൧൮൮) ദിട്ഠിസച്ചം വാ ''ദുക്ഖം അരിയസച്ച''ന്തിആദിഭേദം പരമത്ഥസച്ചം വാ ഹോതു, സബ്ബേസമ്പി ഇമേസം സച്ചാനം പരിജാനിതബ്ബട്ഠേന സച്ഛികാതബ്ബട്ഠേന പഹാതബ്ബട്ഠേന ഭാവേതബ്ബട്ഠേന ഏകപടിവേധട്ഠേന ച തഥപടിവേധട്ഠേന ച ദുക്ഖം അരിയസച്ചന്തിആദയോ ചതുരോ പദാ സേട്ഠാ നാമ. **വിരാഗോ സേട്ഠോ ധമ്മാന**ന്തി ''യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സങ്ഖതാ വാ അസങ്ഖതാ വാ, വിരാഗോ തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതീ''തി (ഇതിവു॰ ൯൦; അ॰ നി॰ ൪.൩൪) വചനതോ സബ്ബധമ്മാനം നിബ്ബാനസങ്ഖാതോ വിരാഗോ സേട്ഠോ. **ദ്വിപദാനഞ്ച ചക്ഖുമാ**തി സബ്ബേസം ദേവമനുസ്സാദിഭേദാനം ദ്വിപദാനം പഞ്ചഹി ചക്ഖൂഹി ചക്ഖുമാ തഥാഗതോവ സേട്ഠോ. ച-സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ,

അരൂപധമ്മേ സമ്പിണ്ഡേതി. തസ്മാ അരൂപധമ്മാനമ്പി തഥാഗതോ സേട്ഠോ ഉത്തമോ.

ദസ്സനസ്സ വിസുദ്ധിയാതി മഗ്ഗഫലദസ്സനസ്സ വിസുദ്ധത്ഥം യോ മയാ “സേട്ഠോ”തി വുത്തോ, ഏസോവ മഗ്ഗോ, നത്ഥഞ്ഞോ. **ഏതഞ്ഹി തുമ്ഹേ**തി തസ്മാ തുമ്ഹേ ഏതമേവ പടിപജ്ജഥ. **മാരസ്സേതം പമോഹന**ന്തി ഏതം മാരമോഹനം മാരമഥനന്തി വുച്ചതി. **ദുക്ഖസ്സന്ത**ന്തി സകലസ്സപി വട്ടദുക്ഖസ്സ അന്തം പരിച്ഛേദം കരിസ്സഥാതി അത്ഥോ. **അഞ്ഞായ സല്ലകന്തന**ന്തി രാഗസല്ലാദീനം കന്തനം നിമ്മഥനം അബ്ബൂഹണം ഏതം മഗ്ഗം, മയാ വിനാ അനുസ്സവാദീഹി അത്തപച്ചക്ഖതോ ഞത്വാവ അയം മഗ്ഗോ അക്ഖാതോ, ഇദാനി തുമ്ഹേഹി കിലേസാനം ആതാപനേന “ആതപ്പ”ന്തി സങ്ഖം ഗതം തസ്സ അധിഗമത്ഥായ സമ്മപ്പധാനവീരിയം കിച്ചം കരണീയം. കേവലഞ്ഹി അക്ഖാതാരോവ തഥാഗതാ. തസ്മാ തേഹി അക്ഖാതവസേന യേ പടിപന്നാ ദ്വീഹി ഝാനേഹി ഝായിനോ, തേ തേഭൂമകവട്ടസങ്ഖാതാ മാരബന്ധനാ പമോക്ഖന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

പഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു പഠമം.

൨. അനിച്ചലക്ഖണവത്ഥു

സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ അരഞ്ഞേ വായമന്താപി അരഹത്തം അപ്പത്വാ “വിസേസേത്വാ കമ്മട്ഠാനം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമാ”തി സത്ഥു സന്തികം ആഗമിംസു. സത്ഥാ “കിം നു ഖോ ഇമേസം സപ്പായ”ന്തി വീമംസന്തോ “ഇമേ കസ്സപബുദ്ധകാലേ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി അനിച്ചലക്ഖണേ അനുയുഞ്ജിംസു, തസ്മാ അനിച്ചലക്ഖണേനേവ തേസം ഏകം ഗാഥം ദേസേതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, കാമഭവാദീസു സബ്ബേപി സങ്ഖാരാ ഹുത്വാ അഭാവട്ഠേന അനിച്ചാ ഏവാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൭൭. “സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാതി, യദാ പഞ്ഞായ പസ്സതി;
അഥ നിബ്ബിന്ദതി ദുക്ഖേ, ഏസ മഗ്ഗോ വിസുദ്ധിയാ”തി.

തത്ഥ **സബ്ബേ സങ്ഖാരാ**തി കാമഭവാദീസു ഉപ്പന്നാ ഖന്ധാ തത്ഥ തത്ഥേവ നിരുജ്ഝനതോ **അനിച്ചാ**തി യദാ വിപസ്സനാപഞ്ഞായ പസ്സതി, അഥ ഇമസ്മിം ഖന്ധപരിഹരണദുക്ഖേ നിബ്ബിന്ദതി, നിബ്ബിന്ദന്തോ ദുക്ഖപരിജാനനാദിവസേന സച്ചാനി പടിവിജ്ഝതി. **ഏസ മഗ്ഗോ വിസുദ്ധിയാ**തി വിസുദ്ധത്ഥായ വോദാനത്ഥായ ഏസ മഗ്ഗോതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്തപരിസാനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അനിച്ചലക്ഖണവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ദുക്ഖലക്ഖണവത്ഥു

ദുതിയഗാഥായപി ഏവരൂപമേവ വത്ഥു. തദാ ഹി ഭഗവാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ദുക്ഖലക്ഖണേ കതാഭിയോഗഭാവം ഞത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, സബ്ബേപി ഖന്ധാ പടിപീളനട്ഠേന ദുക്ഖാ ഏവാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൭൮. ‘‘സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ദുക്ഖാതി, യദാ പഞ്ഞായ പസ്സതി;
അഥ നിബ്ബിന്ദതി ദുക്ഖേ, ഏസ മഗ്ഗോ വിസുദ്ധിയാ’’തി.

തത്ഥ **ദുക്ഖാ**തി പടിപീളനട്ഠേന ദുക്ഖാ. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

ദുക്ഖലക്ഖണവത്ഥു തതിയം.

൪. അനത്തലക്ഖണവത്ഥു

തതിയഗാഥായപി ഏസേവ നയോ. കേവലഞ്ഹി ഏത്ഥ ഭഗവാ തേസം ഭിക്ഖൂനം പുബ്ബേ അനത്തലക്ഖണേ അനുയുത്തഭാവം ഞത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, സബ്ബേപി ഖന്ധാ അവസവത്തനട്ഠേന അനത്താ ഏവാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൭൯. ‘‘സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്താതി, യദാ പഞ്ഞായ പസ്സതി;
അഥ നിബ്ബിന്ദതി ദുക്ഖേ, ഏസ മഗ്ഗോ വിസുദ്ധിയാ’’തി.

തത്ഥ **സബ്ബേ ധമ്മാ**തി പഞ്ചക്ഖന്ധാ ഏവ അധിപ്പേതാ. **അനത്താ**തി ‘‘മാ ജീയന്തു മാ മീയന്തൂ’’തി വസേ വത്തേതും ന സക്കാതി അവസവത്തനട്ഠേന അനത്താ അത്തസുഞ്ഞാ അസ്സാമികാ അനിസ്സരാതി അത്ഥോ. സേസം പുരിമസദിസമേവാതി.

അനത്തലക്ഖണവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. പധാനകമ്മികതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

ഉട്ഠാനകാലമ്ഹീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പധാനകമ്മികതിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിവാസിനോ കിര പഞ്ചസതാ കുലപുത്താ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം അഗമംസു. തേസു ഏകോ തത്ഥേവ ഓഹീയി. അവസേസാ അരഞ്ഞേ സമണധമ്മം കരോന്താ അരഹത്തം പത്വാ ‘‘പടിലദ്ധഗുണം സത്ഥു ആരോചേസ്സാമാ’’തി പുന സാവത്ഥിം അഗമംസു. തേ സാവത്ഥിതോ യോജനമത്തേ ഏകസ്മിം ഗാമകേ പിണ്ഡായ ചരന്തേ ദിസ്വാ ഏകോ ഉപാസകോ യാഗുഭത്താദീഹി പതിമാനേത്വാ അനുമോദനം സുത്വാ പുനദിവസത്ഥായപി നിമന്തേസി. തേ തദഹേവ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ സായന്ഹസമയേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേഹി സദ്ധിം അതിവിയ തുട്ഠിം പവേദയമാനോ പടിസന്ഥാരം അകാസി.

അഥ നേസം തത്ഥ ഓഹീനോ സഹായകഭിക്ഖു ചിന്തേസി - ‘‘സത്ഥു ഇമേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തസ്സ മുഖം നപ്പഹോതി, മയ്ഹം പന മഗ്ഗഫലാഭാവേന മയാ സദ്ധിം ന കഥേതി, അജ്ജേവ അരഹത്തം പത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ മയാ സദ്ധിം കഥാപേസ്സാമീ’’തി. തേപി ഭിക്ഖൂ, ‘‘ഭന്തേ, മയം ആഗമനമഗ്ഗേ ഏകേന ഉപാസകേന സ്വാതനായ നിമന്തിതാ, തത്ഥ പാതോവ ഗമിസ്സാമാ’’തി സത്ഥാരം അപലോകേസും. അഥ നേസം സഹായകോ ഭിക്ഖു സബ്ബരത്തിം ചങ്കമന്തോ നിദ്ദാവസേന ചങ്കമകോടിയം ഏകസ്മിം പാസാണഫലകേ പതി, ഊരുട്ഠി ഭിജ്ജി. സോ മഹാസദ്ദേന വിരവി. തസ്സ തേ സഹായകാ ഭിക്ഖൂ സദ്ദം സഞ്ജാനിത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ഉപധാവിംസു. തേസം ദീപം ജാലേത്വാ തസ്സ കത്തബ്ബകിച്ചം കരോന്താനംയേവ അരുണോ ഉട്ഠഹി, തേ തം ഗാമം ഗന്തും ഓകാസം ന ലഭിംസു. അഥ നേ സത്ഥാ ആഹ - ‘‘കിം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖാചാരഗാമം ന ഗമിത്ഥാ’’തി. തേ ‘‘ആമ, ഭന്തേ’’തി തം പവത്തിം ആരോചേസും. സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഏസ ഇദാനേവ തുമ്ഹാകം ലാഭന്തരായം കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസിയേവാ’’തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരിത്വാ -

‘‘യോ പുബ്ബേ കരണീയാനി, പച്ഛാ സോ കാതുമിച്ഛതി;
വരുണകട്ഠഭഞ്ജോവ, സ പച്ഛാ മനുതപ്പതീ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧.൭൧) -

ജാതകം വിത്ഥാരേസി. തദാ കിര തേ ഭിക്ഖൂ പഞ്ചസതാ മാണവകാ അഹേസും, കുസീതമാണവകോ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, ആചരിയോ പന തഥാഗതോവ അഹോസീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, യോ ഹി ഉട്ഠാനകാലേ ഉട്ഠാനം ന കരോതി, സംസന്നസങ്കപ്പോ ഹോതി, കുസീതോ സോ ഝാനാദിഭേദം വിസേസം നാധിഗച്ഛതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൮൦. ‘‘ഉട്ഠാനകാലമ്ഹി അനുട്ഠഹാനോ,
യുവാ ബലീ ആലസിയം ഉപേതോ;
സംസന്നസങ്കപ്പമനോ കുസീതോ,
പഞ്ഞായ മഗ്ഗം അലസോ ന വിന്ദതീ’’തി.

തത്ഥ **അനുട്ഠഹാനോതി** അനുട്ഠഹന്തോ അവായമന്തോ. **യുവാ ബലീതി** പഠമയോബ്ബനേ ഠിതോ ബലസമ്പന്നോപി ഹുത്വാ അലസഭാവേന ഉപേതോ ഹോതി, ഭുത്വാ സയതി. **സംസന്നസങ്കപ്പമനോതി** തീഹി മിച്ഛാവിതക്കേഹി സുട്ഠു അവസന്നസമ്മാസങ്കപ്പചിത്തോ. **കുസീതോതി** നിബ്ബീരിയോ. **അലസോതി** മഹാഅലസോ പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം അരിയമഗ്ഗം അപസ്സന്തോ ന വിന്ദതി, ന പടിലഭതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പധാനകമ്മികതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. സൂകരപേതവത്ഥു

വാചാനുരക്ഖീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സൂകരപേതം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ലക്ഖണത്ഥേരേന സദ്ധിം ഗിജ്ഝകൂടാ ഓരോഹന്തോ ഏകസ്മിം പദേസേ സിതം പാത്വാകാസി. "കോ നു ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു സിതസ്സ പാതുകമ്മായാ"തി ലക്ഖണത്ഥേരേന പുട്ഠോ "അകാലോ, ആവുസോ, ഇമസ്സ പഞ്ഹസ്സ, സത്ഥു സന്തികേ മം പുച്ഛേയ്യാഥാ"തി വത്വാ ലക്ഖണത്ഥേരേന സദ്ധിംയേവ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ വേളുവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദി. അഥ നം ലക്ഖണത്ഥേരോ തമത്ഥം പുച്ഛി. സോ ആഹ - "ആവുസോ, അഹം ഏകം പേതം അദ്ദസം, തസ്സ തിഗാവുതപ്പമാണം സരീരം, തം മനുസ്സസരീരസദിസം. സീസം പന സൂകരസ്സ വിയ, തസ്സ മുഖേ നങ്ഗുട്ഠം ജാതം, തതോ പുളവാ പഗ്ഘരന്തി. സ്വാഹം 'ന മേ ഏവരൂപോ സത്തോ ദിട്ഠപുബ്ബോ'തി തം ദിസ്വാ സിതം പാത്വാകാസി"ന്തി. സത്ഥാ "ചക്ഖുഭൂതാ വത, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവകാ വിഹരന്തീ"തി വത്വാ "അഹമ്പേതം സത്തം ബോധിമണ്ഡേയേവ അദ്ദസം. 'യേ പന മേ ന സദ്ദഹേയ്യും, തേസം അഹിതായ അസ്സാ'തി പരേസം അനുകമ്പായ ന കഥേസിം. ഇദാനി മോഗ്ഗല്ലാനം സക്ഖിം കത്വാ കഥേമി. സച്ചം, ഭിക്ഖവേ, മോഗ്ഗല്ലാനോ ആഹാ"തി കഥേസി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം പുച്ഛിംസു - "കിം പന, ഭന്തേ, തസ്സ പുബ്ബകമ്മ"ന്തി. സത്ഥാ "തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥാ"തി അതീതം ആഹരിത്വാ തസ്സ പുബ്ബകമ്മം കഥേസി.

കസ്സപബുദ്ധകാലേ കിര ഏകസ്മിം ഗാമകാവാസേ ദ്വേ ഥേരാ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു. തേസു ഏകോ സട്ഠിവസ്സോ, ഏകോ ഏകൂനസട്ഠിവസ്സോ . ഏകൂനസട്ഠിവസ്സോ ഇതരസ്സ പത്തചീവരം ആദായ വിചരി, സാമണേരോ വിയ സബ്ബം വത്തപടിവത്തം അകാസി. തേസം ഏകമാതുകുച്ഛിയം വുത്ഥഭാതൂനം വിയ സമഗ്ഗവാസം വസന്താനം വസനട്ഠാനം ഏകോ ധമ്മകഥികോ ആഗമി. തദാ ച ധമ്മസ്സവനദിവസോ ഹോതി. ഥേരാ നം സങ്ഗണ്ഹിത്വാ "ധമ്മകഥം നോ കഥേഹി സപ്പുരിസാ"തി ആഹംസു. സോ ധമ്മകഥം കഥേസി. ഥേരാ "ധമ്മകഥികോ നോ ലദ്ധോ"തി തുട്ഠചിത്താ പുനദിവസേ തം ആദായ ധുരഗാമം പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ തത്ഥ കതഭത്തകിച്ചാ, "ആവുസോ, ഹിയ്യോ കഥിതട്ഠാനതോവ ഥോകം ധമ്മം കഥേഹീ"തി മനുസ്സാനം ധമ്മം കഥാപേസും. മനുസ്സാ ധമ്മകഥം സുത്വാ പുനദിവസത്ഥായപി നിമന്തയിംസു. ഏവം സമന്താ ഭിക്ഖാചാരഗാമേസു ദ്വേ ദ്വേ ദിവസേ തം ആദായ പിണ്ഡായ ചരിംസു.

ധമ്മകഥികോ ചിന്തേസി - "ഇമേ ദ്വേപി അതിമുദുകാ, മയാ ഉഭോപേതേ പലാപേത്വാ ഇമസ്മിം വിഹാരേ വസിതും വട്ടതീ"തി. സോ സായം ഥേരൂപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂനം ഉട്ഠായ ഗതകാലേ നിവത്തിത്വാ മഹാഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ, "ഭന്തേ, കിഞ്ചി വത്തബ്ബം അത്ഥീ"തി വത്വാ "കഥേഹി, ആവുസോ"തി വുത്തേ ഥോകം ചിന്തേത്വാ, "ഭന്തേ, കഥാ നാമേസാ മഹാസാവജ്ജാ"തി വത്വാ അകഥേത്വാവ പക്കാമി. അനുഥേരസ്സാപി സന്തികം ഗന്ത്വാ തഥേവ അകാസി. സോ ദുതിയദിവസേ തഥേവ കത്വാ തതിയദിവസേ തേസം അതിവിയ കോതുഹലേ ഉപ്പന്നേ മഹാഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ, "ഭന്തേ, കിഞ്ചി വത്തബ്ബം അത്ഥി, തുമ്ഹാകം പന സന്തികേ വത്തും ന വിസഹാമീ"തി വത്വാ ഥേരേന "ഹോതു, ആവുസോ, കഥേഹീ"തി നിപ്പീളിതോ ആഹ - "കിം പന, ഭന്തേ, അനുഥേരോ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം സംഭോഗോ"തി. സപ്പുരിസ, കിം നാമേതം കഥേസി, മയം ഏകമാതുകുച്ഛിയം വുത്ഥപുത്താ വിയ, അമ്ഹേസു

ഏ്കേന യം ലദ്ധം, ഇതരേനാപി ലദ്ധമേവ ഹോതി. മയാ ഏതസ്സ ഏത്തകം കാലം അഗുണോ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബോതി? ഏവം, ഭന്തേതി. ആമാവുസോതി. ഭന്തേ മം അനുഥേരോ ഏവമാഹ - "സപ്പുരിസ, ത്വം കുലപുത്തോ, അയം മഹാഥേരോ ലജ്ജീ പേസലോതി ഏതേന സദ്ധിം സംഭോഗം കരോന്തോ ഉപപരിക്ഖിത്വാ കരേയ്യാസീ"തി ഏവമേസ മം ആഗതദിവസതോ പട്ഠായ വദതീതി.

മഹാഥേരോ തം സുത്വാവ കുദ്ധമാനസോ ദണ്ഡാഭിഹതം കുലാലഭാജനം വിയ ഭിജ്ജി. ഇതരോപി ഉട്ഠായ അനുഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തഥേവ അവോച, സോപി തഥേവ ഭിജ്ജി. തേസു കിഞ്ചാപി ഏത്തകം കാലം ഏകോപി വിസും പിണ്ഡായ പവിട്ഠപുബ്ബോ നാമ നത്ഥി, പുനദിവസേ പന വിസും പിണ്ഡായ പവിസിത്വാ അനുഥേരോ പുരേതരം ആഗന്ത്വാ ഉപട്ഠാനസാലായ അട്ഠാസി, മഹാഥേരോ പച്ഛാ അഗമാസി. തം ദിസ്വാ അനുഥേരോ ചിന്തേസി - "കിം നു ഖോ ഇമസ്സ പത്തചീവരം പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം, ഉദാഹു നോ"തി. സോ "ന ഇദാനി പടിഗ്ഗഹേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാപി "ഹോതു, ന മയാ ഏവം കതപുബ്ബം, മയാ അത്തനോ വത്തം ഹാപേതും ന വട്ടതീ"തി ചിത്തം മുദുകം കത്വാ ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ, "ഭന്തേ, പത്തചീവരം ദേഥാ"തി ആഹ. ഇതരോ "ഗച്ഛ, ദുബ്ബിനീത, ന ത്വം മമ പത്തചീവരം പടിഗ്ഗഹേതും യുത്തരൂപോ"തി അച്ഛരം പഹരിത്വാ തേനപി "ആമ, ഭന്തേ, അഹമ്പി തുമ്ഹാകം പത്തചീവരം ന പടിഗ്ഗണ്ഹാമീതി ചിന്തേസി"ന്തി വുത്തേ, "ആവുസോ നവക, കിം ത്വം ചിന്തേസി, മമ ഇമസ്മിം വിഹാരേ കോചി സങ്ഗോ അത്ഥീ"തി ആഹ. ഇതരോപി "തുമ്ഹേ പന, ഭന്തേ, കിം ഏവം മഞ്ഞഥ 'മമ ഇമസ്മിം വിഹാരേ കോചി സങ്ഗോ അത്ഥീ'തി, ഏസോ തേ വിഹാരോ"തി വത്വാ പത്തചീവരം ആദായ നിക്ഖമി. ഇതരോപി നിക്ഖമി. തേ ഉഭോപി ഏകമഗ്ഗേനാപി അഗന്ത്വാ ഏകോ പച്ഛിമദ്വാരേന മഗ്ഗം ഗണ്ഹി, ഏകോ പുരത്ഥിമദ്വാരേന. ധമ്മകഥികോ, "ഭന്തേ, മാ ഏവം കരോഥ, മാ ഏവം കരോഥാ"തി വത്വാ "തിട്ഠാവുസോ"തി വുത്തേ നിവത്തി. സോ പുനദിവസേ ധുരഗാമം പവിട്ഠോ മനുസ്സേഹി, "ഭന്തേ, ഭദ്ദന്താ കുഹി"ന്തി വുത്തേ, "ആവുസോ, മാ പുച്ഛഥ, തുമ്ഹാകം കുലുപകാ ഹിയ്യോ കലഹം കത്വാ നിക്ഖമിംസു, അഹം യാചന്തോപി നിവത്തേതും നാസക്ഖി"ന്തി ആഹ. തേസു ബാലാ തുണ്ഹീ അഹേസും. പണ്ഡിതാ പന "അമ്ഹേഹി ഏത്തകം കാലം ഭദ്ദന്താനം കിഞ്ചി ഖലിതം നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബം, തേസം ഭയം ഇമം നിസ്സായ ഉപ്പന്നം ഭവിസ്സതീ"തി ദോമനസ്സപ്പത്താ അഹേസും.

തേപി ഥേരാ ഗതട്ഠാനേ ചിത്തസുഖം നാമ ന ലഭിംസു. മഹാഥേരോ ചിന്തേസി - "അഹോ നവകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭാരിയം കമ്മം കതം, മുഹുത്തം ദിട്ഠം നാമ ആഗന്തുകഭിക്ഖും ആഹ - 'മഹാഥേരേന സദ്ധിം സംഭോഗം മാ അകാസീ'"തി. ഇതരോപി ചിന്തേസി - "അഹോ മഹാഥേരസ്സ ഭാരിയം കമ്മം കതം, മുഹുത്തം ദിട്ഠം നാമ ആഗന്തുകഭിക്ഖും ആഹ - 'ഇമിനാ സദ്ധിം സംഭോഗം മാ അകാസീ'"തി. തേസം നേവ സജ്ഝായോ ന മനസികാരോ അഹോസി. തേ വസ്സസതച്ചയേന പച്ഛിമദിസായ ഏകം വിഹാരം അഗമംസു. തേസം ഏകമേവ സേനാസനം പാപുണി. മഹാഥേരേ പവിസിത്വാ മഞ്ചകേ നിസിന്നേ ഇതരോപി പാവിസി. മഹാഥേരോ തം ദിസ്വാവ സഞ്ജാനിത്വാ അസ്സൂനി സന്ധാരേതും നാസക്ഖി. ഇതരോപി മഹാഥേരം സഞ്ജാനിത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി "കഥേമി നു ഖോ മാ കഥേമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ന

തം സദ്ധേയ്യരൂപ’’ന്തി ഥേരം വന്ദിത്വാ ‘‘അഹം, ഭന്തേ, എത്തകം കാലം തുമ്ഹാകം പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ വിചരിം, അപി നു ഖോ മേ കായദ്വാരാദീസു തുമ്ഹേഹി കിഞ്ചി അസാരുപ്പം ദിട്ഠപുബ്ബ’’ന്തി. ‘‘ന ദിട്ഠപുബ്ബം, ആവുസോ’’തി. അഥ കസ്മാ ധമ്മകഥികം അവചുത്ഥ ‘‘മാ ഏതേന സദ്ധിം സംഭോഗമകാസീ’’തി? ‘‘നാഹം, ആവുസോ, ഏവം കഥേമി, തയാ കിര മമ അന്തരേ ഏവം വുത്ത’’ന്തി. ‘‘അഹമ്പി, ഭന്തേ, ന വദാമീ’’തി. തേ തസ്മിം ഖണേ ‘‘തേന അമ്ഹേ ഭിന്ദിതുകാമേന ഏവം വുത്തം ഭവിസ്സതീ’’തി ഞത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം അച്ചയം ദേസയിംസു. തേ വസ്സസതം ചിത്തസ്സാദം അലഭന്താ തം ദിവസം സമഗ്ഗാ ഹുത്വാ ‘‘ആയാമ, നം തതോ വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢിസ്സാമാ’’തി പക്കമിത്വാ അനുപുബ്ബേന തം വിഹാരം അഗമംസു.

ധമ്മകഥികോപി ഥേരേ ദിസ്വാ പത്തചീവരം പടിഗ്ഗഹേതും ഉപഗച്ഛി. ഥേരാ ‘‘ന ത്വം ഇമസ്മിം വിഹാരേ വസിതും യുത്തരൂപോ’’തി അച്ഛരം പഹരിംസു. സോ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ താവദേവ നിക്ഖമിത്വാ പലായി. അഥ നം വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി കതോ സമണധമ്മോ സന്ധാരേതും നാസക്ഖി, തതോ ചവിത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ ഏകം ബുദ്ധന്തരം പച്ചിത്വാ ഇദാനി ഗിജ്ഝകൂടേ വുത്തപ്പകാരേന അത്തഭാവേന ദുക്ഖം അനുഭോതീതി.

സത്ഥാ ഇദം തസ്സ പുബ്ബകമ്മം ആഹരിത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ കായാദീഹി ഉപസന്തരൂപേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൮൧. ‘‘വാചാനുരക്ഖീ മനസാ സുസംവുതോ,
കായേന ച നാകുസലം കയിരാ;
ഏതേ തയോ കമ്മപഥേ വിസോധയേ,
ആരാധയേ മഗ്ഗമിസിപ്പവേദിത’’ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ചതുന്നം വചീദുച്ചരിതാനം വജ്ജനേന വാചാനുരക്ഖീ അഭിജ്ഝാദീനം അനുപ്പാദനേന മനസാ ച സുട്ഠു സംവുതോ പാണാതിപാതാദയോ പജഹന്തോ കായേന ച അകുസലം ന കയിരാ. ഏവം ഏതേ തയോ കമ്മപഥേ വിസോധയേ. ഏവം വിസോധേന്തോ ഹി സീലക്ഖന്ധാദീനം ഏസകേഹി ബുദ്ധാദീഹി ഇസീഹി പവേദിതം അട്ഠങ്ഗികമഗ്ഗം ആരാധേയ്യാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സൂകരപേതവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. പോട്ഠിലത്ഥേരവത്ഥു

യോഗാ വേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പോട്ഠിലം നാമ ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര സത്തന്നമ്പി ബുദ്ധാനം സാസനേ തേപിടകോ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം ധമ്മം വാചേസി. സത്ഥാ ചിന്തേസി - ‘‘ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ ‘അത്തനോ ദുക്ഖനിസ്സരണം കരിസ്സാമീ’തി ചിത്തമ്പി നത്ഥി സംവേജേസ്സാമി ന’’ന്തി. തതോ പട്ഠായ തം ഥേരം അത്തനോ ഉപട്ഠാനം ആഗതകാലേ ‘‘ഏഹി, തുച്ഛപോട്ഠില, വന്ദ, തുച്ഛപോട്ഠില, നിസീദ, തുച്ഛപോട്ഠില, യാഹി,

തുച്ഛപോട്ഠിലാ''തി വദതി. ഉട്ഠായ ഗതകാലേപി ''തുച്ഛപോട്ഠിലോ ഗതോ''തി വദതി. സോ ചിന്തേസി - ''അഹം സാട്ഠകഥാനി തീണി പിടകാനി ധാരേമി, പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം അട്ഠാരസ മഹാഗണേ ധമ്മം വാചേമി, അഥ പന മം സത്ഥാ അഭിക്ഖണം, 'തുച്ഛപോട്ഠിലാ'തി വദേതി, അദ്ധാ മം സത്ഥാ ഝാനാദീനം അഭാവേന ഏവം വദേതീ''തി. സോ ഉപ്പന്നസംവേഗോ ''ദാനി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ''തി സയമേവ പത്തചീവരം സംവിദഹിത്വാ പച്ചൂസകാലേ സബ്ബപച്ഛാ ധമ്മം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ നിക്ഖമന്തേന ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം നിക്ഖമി. പരിവേണേ നിസീദിത്വാ സജ്ഝായന്താ നം ''ആചരിയോ''തി ന സല്ലക്ഖേസും. സോ വീസയോജനസതമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം അരഞ്ഞാവാസേ തിംസ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, തേ ഉപസങ്കമിത്വാ സങ്ഘത്ഥേരം വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, അവസ്സയോ മേ ഹോഥാ''തി ആഹ. ആവുസോ, ത്വം ധമ്മകഥികോ, അമ്ഹേഹി നാമ തം നിസ്സായ കിഞ്ചി ജാനിതബ്ബം ഭവേയ്യ, കസ്മാ ഏവം വദേസീതി? മാ, ഭന്തേ, ഏവം കരോഥ, അവസ്സയോ മേ ഹോഥാതി. തേ പന സബ്ബേ ഖീണാസവാവ. അഥ നം മഹാഥേരോ ''ഇമസ്സ ഉഗ്ഗഹം നിസ്സായ മാനോ അത്ഥിയേവാ''തി അനുഥേരസ്സ സന്തികം പഹിണി. സോപി നം തഥേവാഹ. ഇമിനാ നീഹാരേന സബ്ബേപി തം പേസേന്താ ദിവാട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ സൂചികമ്മം കരോന്തസ്സ സബ്ബനവകസ്സ സത്തവസ്സികസാമണേരസ്സ സന്തികം പഹിണിംസു. ഏവമസ്സ മാനം നീഹരിംസു.

സോ നിഹതമാനോ സാമണേരസ്സ സന്തികേ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ''അവസ്സയോ മേ ഹോഹി സപ്പുരിസാ''തി ആഹ. അഹോ, ആചരിയ, കിം നാമേതം കഥേഥ, തുമ്ഹേ മഹല്ലകാ ബഹുസ്സുതാ, തുമ്ഹാകം സന്തികേ മയാ കിഞ്ചി കാരണം ജാനിതബ്ബം ഭവേയ്യാതി. മാ ഏവം കരി, സപ്പുരിസ, ഹോഹിയേവ മേ അവസ്സയോതി. ഭന്തേ, സചേപി ഓവാദക്ഖമാ ഭവിസ്സഥ, ഭവിസ്സാമി വോ അവസ്സയോതി. ഹോമി, സപ്പുരിസ, അഹം ''അഗ്ഗിം പവിസാ''തി വുത്തേ അഗ്ഗിം പവിസാമിയേവാതി. അഥ നം സോ അവിദൂരേ ഏകം സരം ദസ്സേത്വാ, ''ഭന്തേ, യഥാനിവത്ഥപാരുതോവ ഇമം സരം പവിസഥാ''തി ആഹ. സോ ഹിസ്സ മഹഗ്ഘാനം ദുപട്ടചീവരാനം നിവത്ഥപാരുതഭാവം ഞത്വാപി ''ഓവാദക്ഖമോ നു ഖോ''തി വീമംസന്തോ ഏവമാഹ. ഥേരോപി ഏകവചനേനേവ ഉദകം ഓതരി. അഥ നം ചീവരകണ്ണാനം തേമിതകാലേ ''ഏഥ, ഭന്തേ''തി വത്വാ ഏകവചനേനേവ ആഗന്ത്വാ ഠിതം ആഹ - ''ഭന്തേ, ഏകസ്മിം വമ്മികേ ഛ ഛിദ്ദാനി, തത്ഥ ഏകേന ഛിദ്ദേന ഗോധാ അന്തോ പവിട്ഠാ, തം ഗണ്ഹിതുകാമോ ഇതരാനി പഞ്ച ഛിദ്ദാനി ഥകേത്വാ ഛട്ഠം ഭിന്ദിത്വാ പവിട്ഠഛിദ്ദേനേവ ഗണ്ഹാതി, ഏവം തുമ്ഹേപി ഛദ്വാരികേസു ആരമ്മണേസു സേസാനി പഞ്ചദ്വാരാനി പിധായ മനോദ്വാരേ കമ്മം പട്ഠപേഥാ''തി. ബഹുസ്സുതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏത്തകേനേവ പദീപുജ്ജലനം വിയ അഹോസി. സോ ''ഏത്തകമേവ ഹോതു സപ്പുരിസാ''തി കരജകായേ ഞാണം ഓതാരേത്വാ സമണധമ്മം ആരഭി.

സത്ഥാ വീസയോജനസതമത്ഥകേ നിസിന്നോവ തം ഭിക്ഖും ഓലോകേത്വാ ''യഥേവായം ഭിക്ഖു ഭൂരിപഞ്ഞോ , ഏവമേവം അനേന അത്താനം പതിട്ഠാപേതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ തേന സദ്ധിം കഥേന്തോ വിയ ഓഭാസം ഫരിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ഉപ്പ്പ്പ്. ''യോഗാ വേ ജായതീ ഭൂരി, അയോഗാ ഭൂരിസങ്ഖയോ;
ഏതം ദ്വേധാപഥം ഞത്വാ, ഭവായ വിഭവായ ച;

തഥാത്താനം നിവേസേയ്യ, യഥാ ഭൂരി പവഡ്ഢതീ''തി.

തത്ഥ **യോഗാ**തി അട്ഠതിംസായ ആരമ്മണേസു യോനിസോ മനസികാരാ. **ഭൂരീ**തി പഥവീസമായ വിത്ഥതായ പഞ്ഞായേതം നാമം. **സങ്ഖയോ**തി വിനാസോ. **ഏതം ദ്വേധാപഥ**ന്തി ഏതം യോഗഞ്ച അയോഗഞ്ച. **ഭവായ വിഭവായ ചാ**തി വുഡ്ഢിയാ ച അവുഡ്ഢിയാ ച. **തഥാ**തി യഥാ അയം ഭൂരിസങ്ഖാതാ പഞ്ഞാ പവഡ്ഢതി, ഏവം അത്താനം നിവേസേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ പോട്ഠിലത്ഥേരോ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹീതി.

പോട്ഠിലത്ഥേരവത്ഥു സത്തമം.

൮. പഞ്ചമഹല്ലകത്ഥേരവത്ഥു

വനം ഛിന്ദഥാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ മഹല്ലകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര ഗിഹികാലേ സാവത്ഥിയം കുടുമ്ബികാ മഹദ്ധനാ അഞ്ഞമഞ്ഞസഹായകാ ഏകതോ പുഞ്ഞാനി കരോന്താ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ ''മയം മഹല്ലകാ, കിം നോ ഘരാവാസേനാ''തി സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ പബ്ബജിംസു, മഹല്ലകഭാവേന പന ധമ്മം പരിയാപുണിതും അസക്കോന്താ വിഹാരപരിയന്തേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ ഏകതോവ വസിംസു. പിണ്ഡായ ചരന്താപി യേഭുയ്യേന പുത്തദാരസ്സേവ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിംസു. തേസു ഏകസ്സ പുരാണദുതിയികാ മധുരപാചികാ നാമ, സാ തേസം സബ്ബേസമ്പി ഉപകാരികാ അഹോസി. കസ്മാ സബ്ബേപി അത്തനാ ലദ്ധാഹാരം ഗഹേത്വാ തസ്സാ ഏവ ഗേഹേ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജന്തി? സാപി നേസം യഥാസന്നിഹിതം സൂപബ്യഞ്ജനം ദേതി. സാ അഞ്ഞതരാബാധേന ഫുട്ഠാ കാലമകാസി. അഥ തേ മഹല്ലകത്ഥേരാ സഹായകസ്സ ഥേരസ്സ പണ്ണസാലായ സന്നിപതിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഗീവാസു ഗഹേത്വാ ''മധുരപാചികാ ഉപാസികാ കാലകതാ''തി വിലപന്താ രോദിംസു . ഭിക്ഖൂഹി ച സമന്തതോ ഉപധാവിത്വാ ''കിം ഇദം, ആവുസോ''തി പുട്ഠാ, ''ഭന്തേ, സഹായകസ്സ നോ പുരാണദുതിയികാ കാലകതാ, സാ അമ്ഹാകം അതിവിയ ഉപകാരികാ. ഇദാനി കുതോ തഥാരൂപിം ലഭിസ്സാമാതി ഇമിനാ കാരണേന രോദാമാ''തി ആഹംസു.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തേ കാകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ സമുദ്ദതീരേ ചരമാനാ സമുദ്ദഊമിയാ സമുദ്ദം പവേസേത്വാ മാരിതായ കാകിയാ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ തം നീഹരിസ്സാമാതി മുഖതുണ്ഡകേഹി മഹാസമുദ്ദം ഉസ്സിഞ്ചന്താ കിലമിംസൂ''തി അതീതം ആഹരിത്വാ -

''അപി നു ഹനുകാ സന്താ, മുഖഞ്ച പരിസുസ്സതി;
ഓരമാമ ന പാരേമ, പൂരതേവ മഹോദധീ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൪൬);

ഇമം **കാകജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, രാഗദോസമോഹവനം നിസ്സായ തുമ്ഹേഹി ഇദം ദുക്ഖം പത്തം, തം വനം ഛിന്ദിതും വട്ടതി, ഏവം നിദ്ദുക്ഖാ ഭവിസ്സഥാ”തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൮൩. “വനം ഛിന്ദഥ മാ രുക്ഖം, വനതോ ജായതേ ഭയം;
ഛേത്വാ വനഞ്ച വനഥഞ്ച, നിബ്ബനാ ഹോഥ ഭിക്ഖവോ.

൨൮൪. “യാവ ഹി വനഥോ ന ഛിജ്ജതി,
അണുമത്തോപി നരസ്സ നാരിസു;
പടിബദ്ധമനോവ താവ സോ,
വച്ഛോ ഖീരപകോവ മാതരീ”തി.

തത്ഥ **മാ രുക്ഖ**ന്തി സത്ഥാരാ ഹി “വനം ഛിന്ദഥാ”തി വുത്തേ തേസം അചിരപബ്ബജിതാനം “സത്ഥാ അമ്ഹേ വാസിആദീനി ഗഹേത്വാ വനം ഛിന്ദാപേതീ”തി രുക്ഖം ഛിന്ദിതുകാമതാ ഉപ്പജ്ജി. അഥ നേ “മയാ രാഗാദികിലേസവനം സന്ധായേതം വുത്തം, ന രുക്ഖേ”തി പടിസേധേന്തോ “മാ രുക്ഖ”ന്തി ആഹ. **വനതോ**തി യഥാ പാകതികവനതോ സീഹാദിഭയം ജായതി, ഏവം ജാതിആദിഭയമ്പി കിലേസവനതോ ജായതീതി അത്ഥോ. **വനഞ്ച വനഥഞ്ചാ**തി ഏത്ഥ മഹന്താ രുക്ഖാ വനം നാമ, ഖുദ്ദകാ തസ്മിം വനേ ഠിതത്താ വനഥാ നാമ. പുബ്ബുപ്പത്തികരുക്ഖാ വാ വനം നാമ, അപരാപരുപ്പത്തികാ വനഥാ നാമ. ഏവമേവ മഹന്തമഹന്താ ഭവാകഡ്ഢനകാ കിലേസാ വനം നാമ, പവത്തിയം വിപാകദായകാ വനഥാ നാമ. പുബ്ബുപ്പത്തികാ വനം നാമ, അപരാപരുപ്പത്തികാ വനഥാ നാമ. തം ഉഭയം ചതുത്ഥമഗ്ഗഞാണേന ഛിന്ദിതബ്ബം. തേനാഹ - “ഛേത്വാ വനഞ്ച വനഥഞ്ച, നിബ്ബനാ ഹോഥ ഭിക്ഖവോ”തി. **നിബ്ബനാ ഹോഥാ**തി നിക്കിലേസാ ഹോഥ. **യാവ ഹി വനഥോ**തി യാവ ഏസ അണുമത്തോപി കിലേസവനഥോ നരസ്സ നാരീസു ന ഛിജ്ജതി , താവ സോ ഖീരപകോ വച്ഛോ മാതരി വിയ പടിബദ്ധമനോ ലഗ്ഗചിത്തോവ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചപി തേ മഹല്ലകത്ഥേരാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

പഞ്ചമഹല്ലകത്ഥേരവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. സുവണ്ണകാരത്ഥേരവത്ഥു

ഉച്ഛിന്ദാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര സുവണ്ണകാരപുത്തോ അഭിരൂപോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജി. ഥേരോ “തരുണാനം രാഗോ ഉസ്സന്നോ ഹോതീ”തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ രാഗപടിഘാതായ അസുഭകമ്മട്ഠാനം അദാസി. തസ്സ പന തം അസപ്പായം. തസ്മാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ തേമാസം വായമന്തോ ചിത്തേകഗ്ഗമത്തമ്പി അലഭിത്വാ പുന ഥേരസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ ഥേരേന “ഉപട്ഠിതം തേ, ആവുസോ, കമ്മട്ഠാന”ന്തി വുത്തേ തം പവത്തിം ആരോചേസി. അഥസ്സ ഥേരോ “കമ്മട്ഠാനം ന സമ്പജ്ജതീതി വോസാനം ആപജ്ജിതും ന വട്ടതീ”തി

വത്വാ പുന തദേവ കമ്മട്ഠാനം സാധുകം കഥേത്വാ അദാസി. സോ ദുതിയവാരേപി കിഞ്ചി വിസേസം നിബ്ബത്തേതും അസക്കോന്തോ ആഗന്ത്വാ ഥേരസ്സ ആരോചേസി. അഥസ്സ ഥേരോപി സകാരണം സഉപമം കത്വാ തദേവ കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖി. സോ പുനപി ആഗന്ത്വാ കമ്മട്ഠാനസ്സ അസമ്പജ്ജനഭാവം കഥേസി. ഥേരോ ചിന്തേസി - "കാരകോ ഭിക്ഖു അത്തനി വിജ്ജമാനേ കാമച്ഛന്ദാദയോ വിജ്ജമാനാതി അവിജ്ജമാനേ അവിജ്ജമാനാതി പജാനാതി. അയം ഭിക്ഖു കാരകോ, നോ അകാരകോ, പടിപന്നോ, നോ അപ്പടിപന്നോ, അഹം പനേതസ്സ അജ്ഝാസയം ന ജാനാമി, ബുദ്ധവേനേയ്യോ ഏസോ ഭവിസ്സതീ"തി തം ആദായ സായന്ഹസമയേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "അയം, ഭന്തേ , മമ സദ്ധിവിഹാരികോ, ഇമസ്സ മയാ ഇമിനാ കാരണേന ഇദം നാമ കമ്മട്ഠാനം ദിന്ന"ന്തി സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി.

അഥ നം സത്ഥാ "ആസയാനുസയഞാണം നാമേതം പാരമിയോ പൂരേത്വാ ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഉന്നാദേത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതം പത്താനം ബുദ്ധാനംയേവ വിസയോ"തി വത്വാ "കതരകുലാ നു ഖോ ഏസ പബ്ബജിതോ"തി ആവജ്ജേന്തോ "സുവണ്ണകാരകുലാ"തി ഞത്വാ അതീതേ അത്തഭാവേ ഓലോകേന്തോ തസ്സ സുവണ്ണകാരകുലേയേവ പടിപാടിയാ നിബ്ബത്താനി പഞ്ച അത്തഭാവസതാനി ദിസ്വാ "ഇമിനാ ദഹരേന ദീഘരത്തം സുവണ്ണകാരകമ്മം കരോന്തേന കണികാരപുപ്ഫപദുമപുപ്ഫാദീനി കരിസ്സാമീതി രത്തസുവണ്ണമേവ സമ്പരിവത്തിതം, തസ്മാ ഇമസ്സ അസുഭപടികൂലകമ്മട്ഠാനം ന വട്ടതി, മനാപമേവസ്സ കമ്മട്ഠാനം സപ്പായ"ന്തി ചിന്തേത്വാ, "സാരിപുത്ത, തയാ കമ്മട്ഠാനം ദത്വാ ചത്താരോ മാസേ കിലമിതം ഭിക്ഖും അജ്ജ പച്ഛാഭത്തേയേവ അരഹത്തം പത്തം പസ്സിസ്സസി, ഗച്ഛ ത്വ"ന്തി ഥേരം ഉയ്യോജേത്വാ ഇദ്ധിയാ ചക്കമത്തം സുവണ്ണപദുമം മാപേത്വാ പത്തേഹി ചേവ നാലേഹി ച ഉദകബിന്ദൂനി മുഞ്ചന്തം വിയ കത്വാ "ഭിക്ഖു ഇമം പദുമം ആദായ വിഹാരപച്ചന്തേ വാലുകരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ സമ്മുഖട്ഠാനേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ 'ലോഹിതകം ലോഹിതക'ന്തി പരികമ്മം കരോഹീ"തി അദാസി. തസ്സ സത്ഥുഹത്ഥതോ പദുമം ഗണ്ഹന്തസ്സേവ ചിത്തം പസീദി. സോ വിഹാരപച്ചന്തം ഗന്ത്വാ വാലുകം ഉസ്സാപേത്വാ തത്ഥ പദുമനാലം പവേസേത്വാ സമ്മുഖേ പല്ലങ്കേന നിസിന്നോ "ലോഹിതകം ലോഹിതക"ന്തി പരികമ്മം ആരഭി. അഥസ്സ തങ്ഖണഞ്ഞേവ നീവരണാനി വിക്ഖമ്ഭിംസു, ഉപചാരജ്ഝാനം ഉപ്പജ്ജി. തദനന്തരം പഠമജ്ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ പഞ്ചഹാകാരേഹി വസീഭാവം പാപേത്വാ യഥാനിസിന്നോവ ദുതിയജ്ഝാനാദീനിപി പത്വാ വസീഭൂതോ ചതുത്ഥജ്ഝാനേന ഝാനകീളം കീളന്തോ നിസീദി.

സത്ഥാ തസ്സ ഝാനാനം ഉപ്പന്നഭാവം ഞത്വാ "സക്ഖിസ്സതി നു ഖോ ഏസ അത്തനോ ധമ്മതായ ഉത്തരി വിസേസം നിബ്ബത്തേതു"ന്തി ഓലോകേന്തോ "ന സക്ഖിസ്സതീ"തി ഞത്വാ "തം പദുമം മിലായതൂ"തി അധിട്ഠഹി. തം ഹത്ഥേഹി മദ്ദിതപദുമം മിലായന്തം വിയ കാളവണ്ണം അഹോസി. സോ ഝാനാ വുട്ഠായ തം ഓലോകേത്വാ "കിം നു ഖോ ഇമം പദുമം ജരായ പഹടം പഞ്ഞായതി, അനുപാദിണ്ണകേപി ഏവം ജരായ അഭിഭുയ്യമാനേ ഉപാദിണ്ണകേ കഥാവ നത്ഥി. ഇദമ്പി ഹി ജരാ അഭിഭവിസ്സതീ"തി അനിച്ചലക്ഖണം പസ്സി . തസ്മിം പന ദിട്ഠേ ദുക്ഖലക്ഖണഞ്ച അനത്തലക്ഖണഞ്ച ദിട്ഠമേവ ഹോതി. തസ്സ തയോ ഭവാ ആദിത്താ വിയ കണ്ഠേ ബദ്ധകുണപാ വിയ ച ഖായിംസു. തസ്മിം

ഖണേ തസ്സ അവിദൂരേ കുമാരകാ ഏകം സരം ഓതരിത്വാ കുമുദാനി ഭഞ്ജിത്വാ ഥലേ രാസിം കരോന്തി. സോ ജലേ ച ഥലേ ച കുമുദാനി ഓലോകേസി. അഥസ്സ ജലേ കുമുദാനി അഭിരൂപാനി ഉദകപഗ്ഘരന്താനി വിയ ഉപട്ഠഹിംസു, ഇതരാനി അഗ്ഗഗ്ഗേസു പരിമിലാതാനി . സോ "അനുപാദിണ്ണകം ജരാ ഏവം പഹരതി, ഉപാദിണ്ണകം കിം പന ന പഹരിസ്സതീ"തി സുട്ഠുതരം അനിച്ചലക്ഖണാദീനി അദ്ദസ. സത്ഥാ "പാകടീഭൂതം ഇദാനി ഇമസ്സ ഭിക്ഖുനോ കമ്മട്ഠാന"ന്തി ഞത്വാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നകോവ ഓഭാസം മുഞ്ചി, സോ തസ്സ മുഖം പഹരി. അഥസ്സ "കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി ഓലോകേന്തസ്സ സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ സമ്മുഖേ ഠിതോ വിയ അഹോസി. സോ ഉട്ഠായ അഞ്ജലിം പഗ്ഗണ്ഹി. അഥസ്സ സത്ഥാ സപ്പായം സല്ലക്ഖേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൮൫. "ഉച്ഛിന്ദ സിനേഹമത്തനോ, കുമുദം സാരദികംവ പാണിനാ;
സന്തിമഗ്ഗമേവ ബ്രൂഹയ, നിബ്ബാനം സുഗതേന ദേസിത"ന്തി.

തത്ഥ **ഉച്ഛിന്ദാ**തി അരഹത്തമഗ്ഗേന ഉച്ഛിന്ദ. **സാരദിക**ന്തി സരദകാലേ നിബ്ബത്തം. **സന്തിമഗ്ഗ**ന്തി നിബ്ബാനഗാമിം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം. **ബ്രൂഹയാ**തി വഡ്ഢയ. നിബ്ബാനഞ്ഹി സുഗതേന ദേസിതം, തസ്മാ തസ്സ മഗ്ഗം ഭാവേഹീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി.

സുവണ്ണകാരത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

൧൦. മഹാധനവാണിജവത്ഥു

ഇധ വസ്സന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാധനവാണിജം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ബാരാണസിതോ കുസുമ്ഭരത്താനം വത്ഥാനം പഞ്ച സകടസതാനി പൂരേത്വാ വണിജ്ജായ സാവത്ഥിം ആഗതോ നദീതീരം പത്വാ "സ്വേ നദിം ഉത്തരിസ്സാമീ"തി തത്ഥേവ സകടാനി മോചേത്വാ വസി. രത്തിം മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹിത്വാ വസ്സി. നദീ സത്താഹം ഉദകസ്സ പൂരാ അട്ഠാസി. നാഗരാപി സത്താഹം നക്ഖത്തം കീളിംസു. കുസുമ്ഭരത്തേഹി വത്ഥേഹി കിച്ചം ന നിട്ഠിതം. വാണിജോ ചിന്തേസി - "അഹം ദൂരം ആഗതോ. സചേ പുന ഗമിസ്സാമി, പപഞ്ചോ ഭവിസ്സതി. ഇധേവ വസ്സഞ്ച ഹേമന്തഞ്ച ഗിമ്ഹഞ്ച മമ കമ്മം കരോന്തോ വസിത്വാ ഇമാനി വിക്കിണിസ്സാമീ"തി. സത്ഥാ നഗരേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ സിതം പാതുകരിത്വാ ആനന്ദത്ഥേരേന സിതകാരണം പുട്ഠോ ആഹ - "ദിട്ഠോ തേ, ആനന്ദ, മഹാധനവാണിജോ"തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. സോ അത്തനോ ജീവിതന്തരായം അജാനിത്വാ ഇമം സംവച്ഛരം ഇധേവ വസിത്വാ ഭണ്ഡം വിക്കിണിതും ചിത്തമകാസീതി. "കിം പന തസ്സ, ഭന്തേ, അന്തരായോ ഭവിസ്സതീ"തി? സത്ഥാ "ആമാനന്ദ, സത്താഹമേവ ജീവിത്വാ സോ മച്ചുമുഖേ പതിസ്സതീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

"അജ്ജേവ കിച്ചമാതപ്പം, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
ന ഹി നോ സങ്ഗരം തേന, മഹാസേനേന മച്ചുനാ.

"ഏവം വിഹാരിം ആതാപിം, അഹോരത്തമതന്ദിതം;

തം വേ ഭദ്ദേകരത്തോതി, സന്തോ ആചിക്ഖതേ മുനീ''തി. (മ॰ നി॰ ൩.൨൭൨);

ഗച്ഛാമിസ്സ, ഭന്തേ, ആരോചേസ്സാമീതി. വിസ്സത്ഥോ ഗച്ഛാനന്ദാതി. ഥേരോ സകടട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖായ ചരി. വാണിജോ ഥേരം ആഹാരേന പതിമാനേസി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - ''കിത്തകം കാലം ഇധ വസിസ്സസീ''തി? ''ഭന്തേ, അഹം ദൂരതോ ആഗതോ''. സചേ പുന ഗമിസ്സാമി, പപഞ്ചോ ഭവിസ്സതി, ഇമം സംവച്ഛരം ഇധ വസിത്വാ ഭണ്ഡം വിക്കിണിത്വാ ഗമിസ്സാമീതി. ഉപാസക, ദുജ്ജാനോ ജീവിതന്തരായോ, അപ്പമാദം കാതും വട്ടതീതി. ''കിം പന, ഭന്തേ, അന്തരായോ ഭവിസ്സതീ''തി. ''ആമ, ഉപാസക, സത്താഹമേവ തേ ജീവിതം പവത്തിസ്സതീതി'' . സോ സംവിഗ്ഗമാനസോ ഹുത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം ദത്വാ അനുമോദനത്ഥായ പത്തം ഗണ്ഹി. അഥസ്സ സത്ഥാ അനുമോദനം കരോന്തോ, ''ഉപാസക, പണ്ഡിതേന നാമ 'ഇധേവ വസ്സാദീനി വസിസ്സാമി, ഇദഞ്ചിദഞ്ച കമ്മം പയോജേസ്സാമീ'തി ചിന്തേതും ന വട്ടതി, അത്തനോ പന ജീവിതന്തരായമേവ ചിന്തേതും വട്ടതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൮൬.
''ഇധ വസ്സം വസിസ്സാമി, ഇധ ഹേമന്തഗിമ്ഹിസു;
ഇതി ബാലോ വിചിന്തേതി, അന്തരായം ന ബുജ്ഝതീ''തി.

തത്ഥ **ഇധ വസ്സ**ന്തി ഇമസ്മിം ഠാനേ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോന്തോ ചതുമാസം വസ്സം വസിസ്സാമി. **ഹേമന്തഗിമ്ഹിസൂ**തി ഹേമന്തഗിമ്ഹേസുപി ''ചത്താരോ മാസേ ഇദഞ്ചിദഞ്ച കരോന്തോ ഇധേവ വസിസ്സാമീ''തി ഏവം ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികം അത്ഥം അജാനന്തോ ബാലോ വിചിന്തേതി. **അന്തരായ**ന്തി ''അസുകസ്മിം നാമ കാലേ വാ ദേസേ വാ വയേ വാ മരിസ്സാമീ''തി അത്തനോ ജീവിതന്തരായം ന ബുജ്ഝതീതി.

ദേസനാവസാനേ സോ വാണിജോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസി . വാണിജോപി സത്ഥാരം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തിത്വാ ''സീസരോഗോ വിയ മേ ഉപ്പന്നോ''തി സയനേ നിപജ്ജി, തഥാനിപന്നോവ കാലം കത്വാ തുസിതവിമാനേ നിബ്ബത്തി.

മഹാധനവാണിജവത്ഥു ദസമം.

൧൧. കിസാഗോതമീവത്ഥു

തം പുത്തപസുസമ്മത്തന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിസാഗോതമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു സഹസ്സവഗ്ഗേ -

''യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം അമതം പദം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ അമതം പദ''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൧൧൪) -

ഗാഥാവണ്ണനായ വിത്ഥാരേത്വാ കഥിതം. തദാ ഹി സത്ഥാ ''കിസാഗോതമി ലദ്ധാ തേ ഏകച്ഛരമത്താ സിദ്ധത്ഥകാ''തി ആഹ. ''ന ലദ്ധാ, ഭന്തേ, സകലഗാമേ ജീവന്തേഹി കിര മതകാ ഏവ ബഹുതരാ''തി. അഥ നം സത്ഥാ ''ത്വം 'മമേവ പുത്തോ മതോ'തി സല്ലക്ഖേസി, ധുവധമ്മോ ഏസ സബ്ബസത്താനം. മച്ചുരാജാ

ഹി സബ്ബസത്തേ അപരിപുണ്ണജ്ഝാസയേ ഏവ മഹോഘോ വിയ പരികഡ്ഢമാനോ അപായസമുദ്ദേ പക്ഖിപതീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൮൭. ''തം പുത്തപസുസമ്മത്തം, ബ്യാസത്തമനസം നരം;
സുത്തം ഗാമം മഹോഘോവ, മച്ചു ആദായ ഗച്ഛതീ''തി.

തത്ഥ **തം പുത്തപസുസമ്മത്ത**ന്തി തം രൂപബലാദിസമ്പന്നേ പുത്തേ ച പസൂ ച ലഭിത്വാ ''മമ പുത്താ അഭിരൂപാ ബലസമ്പന്നാ പണ്ഡിതാ സബ്ബകിച്ചസമത്ഥാ, മമ ഗോണാ അഭിരൂപാ അരോഗാ മഹാഭാരവഹാ, മമ ഗാവീ ബഹുഖീരാ''തി ഏവം പുത്തേഹി ച പസൂഹി ച സമ്മത്തം നരം. **ബ്യാസത്തമനസ**ന്തി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദീസു വാ പത്തചീവരാദീസു വാ കിഞ്ചിദേവ ലഭിത്വാ തതോ ഉത്തരിതരം പത്ഥനതായ ആസത്തമാനസം വാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാദീസു ആരമ്മണേസു വുത്തപ്പകാരേസു വാ പരിക്ഖാരേസു യം യം ലദ്ധം ഹോതി, തത്ഥ തത്ഥേവ ലഗ്ഗനതായ ബ്യാസത്തമാനസം വാ. **സുത്തം ഗാമ**ന്തി നിദ്ദം ഉപഗതം സത്തനികായം. **മഹോഘോവാ**തി യഥാ ഏവരൂപം ഗാമം ഗമ്ഭീരവിത്ഥതോ മഹന്തോ മഹാനദീനം ഓഘോ അന്തമസോ സുനഖമ്പി അസേസേത്വാ സബ്ബം ആദായ ഗച്ഛതി, ഏവം വുത്തപ്പകാരം നരം മച്ചു ആദായ ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ കിസാഗോതമീ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

കിസാഗോതമീവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. പടാചാരാവത്ഥു

ന സന്തി പുത്താതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പടാചാരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു സഹസ്സവഗ്ഗേ -

''യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം ഉദയബ്ബയം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ ഉദയബ്ബയ''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൧൧൩) -

ഗാഥാവണ്ണനായ വിത്ഥാരേത്വാ കഥിതം. തദാ പന സത്ഥാ പടാചാരം തനുഭൂതസോകം ഞത്വാ ''പടാചാരേ പുത്താദയോ നാമ പരലോകം ഗച്ഛന്തസ്സ താണം വാ ലേണം വാ സരണം വാ ഭവിതും ന സക്കോന്തി, തസ്മാ വിജ്ജമാനാപി തേ ന സന്തിയേവ. പണ്ഡിതേന പന സീലം വിസോധേത്വാ അത്തനോ നിബ്ബാനഗാമിമഗ്ഗമേവ സോധേതും വട്ടതീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൮൮. ''ന സന്തി പുത്താ താണായ, ന പിതാ നാപി ബന്ധവാ;
അന്തകേനാധിപന്നസ്സ, നത്ഥി ഞാതീസു താണതാ.

൨൮൯. ''ഏതമത്ഥവസം ഞത്വാ, പണ്ഡിതോ സീലസംവുതോ;
നിബ്ബാനഗമനം മഗ്ഗം, ഖിപ്പമേവ വിസോധയേ''തി.

തത്ഥ **താണായാ**തി താണഭാവായ പതിട്ഠാനത്ഥായ. **ബന്ധവാ**തി പുത്തേ ച മാതാപിതരോ ച ഠപേത്വാ അവസേസാ ഞാതിസുഹജ്ജാ.

അന്തകേനാധിപന്നസ്സാതി മരണേന അഭിഭൂതസ്സ. പവത്തിയഞ്ഹി പുത്താദയോ അന്നപാനാദിദാനേന ചേവ ഉപ്പന്നകിച്ചനിത്ഥരണേന ച താണാ ഹുത്വാപി മരണകാലേ കേനചി ഉപായേന മരണം പടിബാഹിതും അസമത്ഥതായ താണത്ഥായ ലേണത്ഥായ ന സന്തി നാമ. തേനേവ വുത്തം - **"നത്ഥി ഞാതീസു താണതാ"**തി. **ഏതമത്ഥവസ**ന്തി ഏവം തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ താണം ഭവിതും അസമത്ഥഭാവസങ്ഖാതം കാരണം ജാനിത്വാ പണ്ഡിതോ ചതുപാരിസുദ്ധിസീലേന സംവുതോ രക്ഖിതഗോപിതോ ഹുത്വാ നിബ്ബാനഗമനം അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം സീഘം സീഘം വിസോധേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ പടാചാരാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, അഞ്ഞേ ച ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പടാചാരാവത്ഥു ദ്വാദസമം.

മഗ്ഗവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വീസതിമോ വഗ്ഗോ.

൨൧. പകിണ്ണകവഗ്ഗോ

൧. അത്തനോപുബ്ബകമ്മവത്ഥു

മത്താസുഖപരിച്ചാഗാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അത്തനോ പുബ്ബകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ വേസാലീ ഇദ്ധാ അഹോസി ഫീതാ ബഹുജനാ ആകിണ്ണമനുസ്സാ. തത്ഥ ഹി വാരേന വാരേന രജ്ജം കാരേന്താനം ഖത്തിയാനംയേവ സത്തസതാധികാനി സത്തസഹസ്സാനി സത്ത ച ഖത്തിയാ അഹേസും. തേസം വസനത്ഥായ തത്തകായേവ പാസാദാ തത്തകാനേവ കൂടാഗാരാനി ഉയ്യാനേ വിഹാരത്ഥായ തത്തകായേവ ആരാമാ ച പോക്ഖരണിയോ ച അഹേസും. സാ അപരേന സമയേന ദുബ്ഭിക്ഖാ അഹോസി ദുസ്സസ്സാ. തത്ഥ ഛാതകഭയേന പഠമം ദുഗ്ഗതമനുസ്സാ കാലമകംസു. തേസം തേസം തത്ഥ തത്ഥ ഛഡ്ഡിതാനം കുണപാനം ഗന്ധേന അമനുസ്സാ നഗരം പവിസിംസു. അമനുസ്സൂപദ്ദവേന ബഹുതരാ കാലമകംസു. തേസം കുണപഗന്ധപടിക്കൂലതായ സത്താനം അഹിവാതരോഗോ ഉപ്പജ്ജി. ഏവം ദുബ്ഭിക്ഖഭയം അമനുസ്സഭയം രോഗഭയന്തി തീണി ഭയാനി ഉപ്പജ്ജിംസു.

നഗരവാസിനോ സന്നിപതിത്വാ രാജാനം ആഹംസു - ''മഹാരാജ, ഇമസ്മിം നഗരേ തീണി ഭയാനി ഉപ്പന്നാനി, ഇതോ പുബ്ബേ യാവ സത്തമാ രാജപരിവട്ടാ ഏവരൂപം ഭയം നാമ ന ഉപ്പന്നപുബ്ബം. അധമ്മികരാജൂനഞ്ഹി കാലേ ഏവരൂപം ഭയം ഉപ്പജ്ജതീ''തി. രാജാ സന്ഥാഗാരേ സബ്ബേസം സന്നിപാതം കാരേത്വാ ''സചേ മേ അധമ്മികഭാവോ അത്ഥി, തം വിചിനഥാ''തി ആഹ. വേസാലിവാസിനോ സബ്ബം പവേണി വിചിനന്താ രഞ്ഞോ കഞ്ചി ദോസം അദിസ്വാ, ''മഹാരാജ, നത്ഥി തേ ദോസോ''തി വത്വാ ''കഥം നു ഖോ ഇദം അമ്ഹാകം ഭയം വൂപസമം ഗച്ഛേയ്യാ''തി മന്തയിംസു. തത്ഥ ഏകച്ചേഹി ''ബലികമ്മേന ആയാചനായ മങ്ഗലകിരിയായാ''തി വുത്തേ സബ്ബമ്പി തം വിധിം കത്വാ പടിബാഹിതും നാസക്ഖിംസു. അഥഞ്ഞേ ഏവമാഹംസു - ''ഛ സത്ഥാരോ മഹാനുഭാവാ, തേസു ഇധാഗതമത്തേസു ഭയം വൂപസമേയ്യാ''തി. അപരേ ''സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ. സോ ഹി ഭഗവാ സബ്ബസത്തഹിതായ ധമ്മം ദേസേതി, മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ. തസ്മിം ഇധ ആഗതേ ഇമാനി ഭയാനി വൂപസമേയ്യു''ന്തി ആഹംസു. തേസം വചനം സബ്ബേപി അഭിനന്ദിത്വാ ''കഹം നു ഖോ സോ ഭഗവാ ഏതരഹി വിഹരതീ''തി ആഹംസു . തദാ പന സത്ഥാ ഉപകട്ഠായ വസ്സൂപനായികായ രഞ്ഞോ ബിമ്ബിസാരസ്സ പടിഞ്ഞം ദത്വാ വേളുവനേ വിഹരതി. തേന ച സമയേന ബിമ്ബിസാരസമാഗമേ ബിമ്ബിസാരേന സദ്ധിം സോതാപത്തിഫലം പത്തോ മഹാലി നാമ ലിച്ഛവീ തസ്സം പരിസായം നിസിന്നോ ഹോതി.

വേസാലിവാസിനോ മഹന്തം പണ്ണാകാരം സജ്ജേത്വാ രാജാനം ബിമ്ബിസാരം സഞ്ഞാപേത്വാ ''സത്ഥാരം ഇധാനേഥാ''തി മഹാലിഞ്ചേവ ലിച്ഛവിം പുരോഹിതപുത്തഞ്ച പഹിണിംസു. തേ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പണ്ണാകാരം ദത്വാ തം പവത്തിം നിവേദേത്വാ, ''മഹാരാജ, സത്ഥാരം അമ്ഹാകം നഗരം പേസേഥാ''തി യാചിംസു. രാജാ ''തുമ്ഹേവ ജാനാഥാ''തി ന സമ്പടിച്ഛി. തേ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ യാചിംസു - ''ഭന്തേ, വേസാലിയം തീണി

ഭയാനി ഉപ്പന്നാനി, താനി തുമ്ഹേസു ആഗതേസു വൂപസമിസ്സന്തി, ഏഥ, ഭന്തേ, ഗച്ഛാമാ"തി. സത്ഥാ തേസം വചനം സുത്വാ ആവജ്ജേന്തോ "വേസാലിയം **രതനസുത്തേ** (ഖു॰ പാ॰ ന്റ.ഫ ആദയോ; സു॰ നി॰ ൨൨൪ ആദയോ) വുത്തേ സാ രക്ഖാ ചക്കവാളാനം കോടിസതസഹസ്സം ഫരിസ്സതി, സുത്തപരിയോസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ ഭവിസ്സതി, താനി ച ഭയാനി വൂപസമിസ്സന്തീ"തി ഞത്വാ തേസം വചനം സമ്പടിച്ഛി.

രാജാ ബിമ്ബിസാരോ "സത്ഥാരാ കിര വേസാലിഗമനം സമ്പടിച്ഛിത"ന്തി സുത്വാ നഗരേ ഘോസനം കാരേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "കിം, ഭന്തേ, വേസാലിഗമനം സമ്പടിച്ഛിത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, മഹാരാജാ"തി വുത്തേ "തേന ഹി, ഭന്തേ, ആഗമേഥ, താവ മഗ്ഗം പടിയാദേസ്സാമീ"തി വത്വാ രാജഗഹസ്സ ച ഗങ്ഗായ ച അന്തരേ പഞ്ചയോജനഭൂമിം സമം കാരേത്വാ യോജനേ യോജനേ വിഹാരം പതിട്ഠാപേത്വാ സത്ഥു ഗമനകാലം ആരോചേസി. സത്ഥാ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. രാജാ യോജനന്തരേ ജണ്ണുമത്തേന ഓധിനാ പഞ്ചവണ്ണാനി പുപ്ഫാനി ഓകിരാപേത്വാ ധജപടാകകദലീആദീനി ഉസ്സാപേത്വാ ഭഗവതോ ഛത്താതിഛത്തം കത്വാ ദ്വേ സേതച്ഛത്താനി ഏകമേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏകമേകം സേതച്ഛത്തം ഉപരി ധാരേത്വാ സപരിവാരോ പുപ്ഫഗന്ധാദീഹി പൂജം കരോന്തോ സത്ഥാരം ഏകേകസ്മിം വിഹാരേ വസാപേത്വാ മഹാദാനാദീനി ദത്വാ പഞ്ചഹി ദിവസേഹി ഗങ്ഗാതീരം പാപേത്വാ തത്ഥ നാവം അലങ്കരോന്തോ വേസാലികാനം സാസനം പേസേസി - "മഗ്ഗം പടിയാദേത്വാ സത്ഥു പച്ചുഗ്ഗമനം കരോന്തൂ"തി. തേ "ദിഗുണം പൂജം കരിസ്സാമാ"തി വേസാലിയാ ച ഗങ്ഗായ ച അന്തരേ തിയോജനഭൂമിം സമം കാരേത്വാ ഭഗവതോ ചതൂഹി സേതച്ഛത്തേഹി ഏകമേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദ്വീഹി ദ്വീഹി സേതച്ഛത്തേഹി ഛത്താതിഛത്താനി സജ്ജേത്വാ പൂജം കുരുമാനാ ആഗന്ത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ അട്ഠംസു. ബിമ്ബിസാരോ ദ്വേ നാവാ സങ്ഘാടേത്വാ മണ്ഡപം കാരേത്വാ പുപ്ഫദാമാദീഹി അലങ്കാരാപേത്വാ സബ്ബരതനമയം ബുദ്ധാസനം പഞ്ഞാപേസി. ഭഗവാ തസ്മിം നിസീദി. ഭിക്ഖൂപി നാവം അഭിരുഹിത്വാ ഭഗവന്തം പരിവാരേത്വാ നിസീദിംസു. രാജാ അനുഗച്ഛന്തോ ഗലപ്പമാണം ഉദകം ഓതരിത്വാ "യാവ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ആഗച്ഛതി, താവാഹം ഇധേവ ഗങ്ഗാതീരേ വസിസ്സാമീ"തി വത്വാ നാവം ഉയ്യോജേത്വാ നിവത്തി. സത്ഥാ യോജനമത്തം അദ്ധാനം ഗങ്ഗായ ഗന്ത്വാ വേസാലികാനം സീമം പാപുണി.

ലിച്ഛവീരാജാനോ സത്ഥാരം പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ ഗലപ്പമാണം ഉദകം ഓതരിത്വാ നാവം തീരം ഉപനേത്വാ സത്ഥാരം നാവാതോ ഓതാരയിംസു. സത്ഥാരാ ഓതരിത്വാ തീരേ അക്കന്തമത്തേയേവ മഹാമേഘോ ഉട്ഠഹിത്വാ പോക്ഖരവസ്സം വസ്സി. സബ്ബത്ഥ ജണ്ണുപ്പമാണഊരുപ്പമാണകടിപ്പമാണാദീനി ഉദകാനി സന്ദന്താനി സബ്ബകുണപാനി ഗങ്ഗം പവേസയിംസു, പരിസുദ്ധോ ഭൂമിഭാഗോ അഹോസി. ലിച്ഛവീരാജാനോ സത്ഥാരം യോജനേ യോജനേ വസാപേത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ ദിഗുണം പൂജം കരോന്താ തീഹി ദിവസേഹി വേസാലിം നയിംസു. സക്കോ ദേവരാജാ ദേവഗണപരിവുതോ ആഗമാസി, മഹേസക്ഖാനം ദേവാനം സന്നിപാതേന അമനുസ്സാ യേഭുയ്യേന പലായിംസു. സത്ഥാ സായം നഗരദ്വാരേ ഠത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേസി - "ഇമം, ആനന്ദ, രതനസുത്തം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ലിച്ഛവീകുമാരേഹി സദ്ധിം വിചരന്തോ വേസാലിയാ തിണ്ണം പാകാരാനം അന്തരേ പരിത്തം കരോഹീ"തി.

ഥേരോ സത്ഥാരാ ദിന്നം രതനസുത്തം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ സത്ഥു സേലമയപത്തേന ഉദകം ആദായ നഗരദ്വാരേ ഠിതോ പണിധാനതോ പട്ഠായ തഥാഗതസ്സ ദസ പാരമിയോ ദസ ഉപപാരമിയോ ദസ പരമത്ഥപാരമിയോതി സമതിംസ പാരമിയോ പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗേ ലോകത്ഥചരിയാ ഞാതത്ഥചരിയാ ബുദ്ധത്ഥചരിയാതി തിസ്സോ ചരിയായോ പച്ഛിമഭവേ ഗബ്ഭവോക്കന്തിം ജാതിം അഭിനിക്ഖമനം പധാനചരിയം ബോധിപല്ലങ്കേ മാരവിജയം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപടിവേധം ധമ്മചക്കപവത്തനം നവലോകുത്തരധമ്മേതി സബ്ബേപിമേ ബുദ്ധഗുണേ ആവജ്ജേത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ തിയാമരത്തിം തീസു പാകാരന്തരേസു പരിത്തം കരോന്തോ വിചരി. തേന "യംകിഞ്ചീ"തി വുത്തമത്തേയേവ ഉദ്ധം ഖിത്തഉദകം അമനുസ്സാനം ഉപരി പതി. "യാനീധ ഭൂതാനീ"തി ഗാഥാകഥനതോ പട്ഠായ രജതവടംസകാ വിയ ഉദകബിന്ദൂനി ആകാസേന ഗന്ത്വാ ഗിലാനമനുസ്സാനം ഉപരി പതിംസു. താവദേവ വൂപസന്തരോഗാ മനുസ്സാ ഉട്ഠായുട്ഠായ ഥേരം പരിവാരേസും . "യംകിഞ്ചീ"തി വുത്തപദതോ പട്ഠായ പന ഉദകഫുസിതേഹി ഫുട്ഠഫുട്ഠാ സബ്ബേ അപലായന്താ സങ്കാരകൂടഭിത്തിപദേസാദിനിസ്സിതാ അമനുസ്സാ തേന തേന ദ്വാരേന പലായിംസു. ദ്വാരാനി അനോകാസാനി അഹേസും. തേ ഓകാസം അലഭന്താ പാകാരം ഭിന്ദിത്വാപി പലായിംസു.

മഹാജനോ നഗരമജ്ഝേ സന്ഥാഗാരം സബ്ബഗന്ധേഹി ഉപലിമ്പേത്വാ ഉപരി സുവണ്ണതാരകാദിവിചിത്തം വിതാനം ബന്ധിത്വാ ബുദ്ധാസനം പഞ്ഞാപേത്വാ സത്ഥാരം ആനേസി. സത്ഥാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി ലിച്ഛവീഗണോപി സത്ഥാരം പരിവാരേത്വാ നിസീദി. സക്കോ ദേവരാജാ ദേവഗണപരിവുതോ പതിരൂപേ ഓകാസേ അട്ഠാസി. ഥേരോപി സകലനഗരം അനുവിചരിത്വാ വൂപസന്തരോഗേന മഹാജനേന സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദി. സത്ഥാ പരിസം ഓലോകേത്വാ തദേവ രതനസുത്തം അഭാസി. ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. ഏവം പുനദിവസേപീതി സത്താഹം തദേവ രതനസുത്തം ദേസേത്വാ സബ്ബഭയാനം വൂപസന്തഭാവം ഞത്വാ ലിച്ഛവീഗണം ആമന്തേത്വാ വേസാലിതോ നിക്ഖമി. ലിച്ഛവീരാജാനോ ദിഗുണം സക്കാരം കരോന്താ പുന തീഹി ദിവസേഹി സത്ഥാരം ഗങ്ഗാതീരം നയിംസു.

ഗങ്ഗായ നിബ്ബത്തനാഗരാജാനോ ചിന്തേസും - "മനുസ്സാ തഥാഗതസ്സ സക്കാരം കരോന്തി, മയം കിം ന കരോമാ"തി. തേ സുവണ്ണരജതമണിമയാ നാവായോ മാപേത്വാ സുവണ്ണരജതമണിമയേ പല്ലങ്കേ പഞ്ഞാപേത്വാ പഞ്ചവണ്ണപദുമസഞ്ഛന്നം ഉദകം കരിത്വാ, "ഭന്തേ, അമ്ഹാകമ്പി അനുഗ്ഗഹം കരോഥാ"തി അത്തനോ അത്തനോ നാവം അഭിരുഹണത്ഥായ സത്ഥാരം യാചിംസു. "മനുസ്സാ ച നാഗാ ച തഥാഗതസ്സ പൂജം കരോന്തി, മയം പന കിം ന കരോമാ"തി ഭൂമട്ഠകദേവേപി ആദിം കത്വാ യാവ അകനിട്ഠബ്രഹ്മലോകാ സബ്ബേ ദേവാ സക്കാരം കരിംസു. തത്ഥ നാഗാ യോജനികാനി ഛത്താതിഛത്താനി ഉക്ഖിപിംസു. ഏവം ഹേട്ഠാ നാഗാ ഭൂമിതലേ രുക്ഖഗച്ഛപബ്ബതാദീസു ഭൂമട്ഠകാ ദേവതാ, അന്തലിക്ഖേ ആകാസട്ഠദേവാതി നാഗഭവനം ആദിം കത്വാ ചക്കവാളപരിയന്തേന യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഛത്താതിഛത്താനി ഉസ്സാപിതാനി അഹേസും. ഛത്തന്തരേസു ധജാ, ധജന്തരേസു പടാകാ, തേസം അന്തരന്തരാ പുപ്ഫദാമവാസചുണ്ണധൂമാദീഹി സക്കാരോ അഹോസി. സബ്ബലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ ദേവപുത്താ ഛണവേസം

ഗഹേത്വാ ഉഗ്ഘോസയമാനാ ആകാസേ വിചരിംസു. തയോ ഏവ കിര സമാഗമാ മഹന്താ അഹേസും - യമകപാടിഹാരിയസമാഗമോ ദേവോരോഹണസമാഗമോ അയം ഗങ്ഗോരോഹണസമാഗമോതി.

പരതീരേ ബിമ്ബിസാരോപി ലിച്ഛവീഹി കതസക്കാരതോ ദിഗുണം സക്കാരം സജ്ജേത്വാ ഭഗവതോ ആഗമനം ഉദിക്ഖമാനോ അട്ഠാസി. സത്ഥാ ഗങ്ഗായ ഉഭോസു പസ്സേസു രാജൂനം മഹന്തം പരിച്ചാഗം ഓലോകേത്വാ നാഗാദീനഞ്ച അജ്ഝാസയം വിദിത്വാ ഏകേകായ നാവായ പഞ്ചപഞ്ചഭിക്ഖുസതപരിവാരം ഏകേകം നിമ്മിതബുദ്ധം മാപേസി. സോ ഏകേകസ്സ സേതച്ഛത്തസ്സ ചേവ കപ്പരുക്ഖസ്സ ച പുപ്ഫദാമസ്സ ച ഹേട്ഠാ നാഗഗണപരിവുതോ നിസിന്നോ ഹോതി. ഭൂമട്ഠകദേവതാദീസുപി ഏകേകസ്മിം ഓകാസേ സപരിവാരം ഏകേകം നിമ്മിതബുദ്ധം മാപേസി. ഏവം സകലചക്കവാളഗബ്ഭേ ഏകാലങ്കാരേ ഏകുസ്സവേ ഏകഛണേയേവ ച ജാതേ സത്ഥാ നാഗാനമനുഗ്ഗഹം കരോന്തോ ഏകം രതനനാവം അഭിരുഹി. ഭിക്ഖൂസുപി ഏകേകോ ഏകേകമേവ അഭിരുഹി. നാഗരാജാനോ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നാഗഭവനം പവേസേത്വാ സബ്ബരത്തിം സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മകഥം സുത്വാ ദുതിയദിവസേ ദിബ്ബേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പരിവിസിംസു. സത്ഥാ അനുമോദനം കത്വാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ സകലചക്കവാളദേവതാഹി പൂജിയമാനോ പഞ്ചഹി നാവാസതേഹി ഗങ്ഗാനദിം അതിക്കമി.

രാജാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം നാവാതോ ഓതാരേത്വാ ആഗമനകാലേ ലിച്ഛവീതി കതസക്കാരതോ ദിഗുണം സക്കാരം കത്വാ പുരിമനയേനേവ പഞ്ചഹി ദിവസേഹി രാജഗഹം അഭിനേസി. ദുതിയദിവസേ ഭിക്ഖൂ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭായം സന്നിസിന്നാ കഥം സമുട്ഠാപേസും - "അഹോ ബുദ്ധാനം മഹാനുഭാവോ, അഹോ സത്ഥരി ദേവമനുസ്സാനം പസാദോ, ഗങ്ഗായ നാമ ഓരതോ ച പാരതോ ച അട്ഠയോജനേ മഗ്ഗേ ബുദ്ധഗതേന പസാദേന രാജൂഹി സമതലം ഭൂമിം കത്വാ വാലുകാ ഓകിണ്ണാ, ജണ്ണുമത്തേന ഓധിനാ നാനാവണ്ണാനി പുപ്ഫാനി സന്ഥതാനി, ഗങ്ഗായ ഉദകം നാഗാനുഭാവേന പഞ്ചവണ്ണേഹി പദുമേഹി സഞ്ഛന്നം, യാവ അകനിട്ഠഭവനാ ഛത്താതിഛത്താനി ഉസ്സാപിതാനി, സകലചക്കവാളഗബ്ഭം ഏകാലങ്കാരം ഏകുസ്സവം വിയ ജാത"ന്തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഏസ പൂജാസക്കാരോ മയ്ഹം ബുദ്ധാനുഭാവേന നിബ്ബത്തോ, ന നാഗദേവബ്രഹ്മാനുഭാവേന. അതീതേ പന അപ്പമത്തകപരിച്ചാഗാനുഭാവേന നിബ്ബത്തോ"തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ തക്കസിലായം സങ്ഖോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ അഹോസി. തസ്സ പുത്തോ സുസീമോ നാമ മാണവോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികോ ഏകദിവസം പിതരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "ഇച്ഛാമഹം, താത, ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ മന്തേ അജ്ഝായിതു"ന്തി. അഥ നം പിതാ ആഹ - "തേന ഹി, താത, അസുകോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ മമ സഹായകോ, തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അധീയസ്സൂ"തി. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ തം ബ്രാഹ്മണം ഉപസങ്കമിത്വാ പിതരാ പഹിതഭാവമാചിക്ഖി. അഥ നം സോ "സഹായകസ്സ മേ പുത്തോ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പടിപസ്സദ്ധദരഥം ഭദ്ദകേന ദിവസേന മന്തേ

വാചേതുമാരഭി. സോ ലഹുഞ്ച ഗണ്ഹന്തോ ബഹുഞ്ച ഗണ്ഹന്തോ അത്തനോ ഉഗ്ഗഹിതുഗ്ഗഹിതം സുവണ്ണഭാജനേ പക്ഖിത്തസീഹതേലമിവ അവിനസ്സമാനം ധാരേന്തോ ന ചിരസ്സേവ ആചരിയസ്സ സമ്മുഖതോ ഉഗ്ഗണ്ഹിതബ്ബം സബ്ബം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ സജ്ഝായം കരോന്തോ അത്തനോ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പസ്സ ആദിമജ്ഝമേവ പസ്സതി, നോ പരിയോസാനം.

സോ ആചരിയം ഉപസങ്കമിത്വാ "അഹം ഇമസ്സ സിപ്പസ്സ ആദിമജ്ഝമേവ പസ്സാമി, നോ പരിയോസാന"ന്തി വത്വാ ആചരിയേന "അഹമ്പി, താത, ന പസ്സാമീ"തി വുത്തേ "അഥ കോ, ആചരിയ, പരിയോസാനം ജാനാതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമേ, താത, ഇസയോ ഇസിപതനേ വിഹരന്തി, തേ ജാനേയ്യും, തേസം സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛസ്സൂ"തി ആചരിയേന വുത്തേ പച്ചേകബുദ്ധേ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - "തുമ്ഹേ കിര പരിയോസാനം ജാനാഥാ"തി? "ആമ, ജാനാമാ"തി. "തേന ഹി മേ ആചിക്ഖഥാ"തി? "ന മയം അപബ്ബജിതസ്സ ആചിക്ഖാമ. സചേ തേ പരിയോസാനേനത്ഥോ , പബ്ബജസ്സൂ"തി . സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തേസം സന്തികേ പബ്ബജി. അഥസ്സ തേ "ഇദം താവ സിക്ഖസ്സൂ"തി വത്വാ "ഏവം തേ നിവാസേതബ്ബം, ഏവം പാരുപിതബ്ബ"ന്തിആദിനാ നയേന ആഭിസമാചാരികം ആചിക്ഖിംസു. സോ തത്ഥ സിക്ഖന്തോ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നത്താ നചിരസ്സേവ പച്ചേകസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിത്വാ സകലബാരാണസിനഗരേ ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദോ വിയ പാകടോ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ അഹോസി, സോ അപ്പായുകസംവത്തനികസ്സ കമ്മസ്സ കതത്താ ന ചിരസ്സേവ പരിനിബ്ബായി. അഥസ്സ പച്ചേകബുദ്ധാ ച മഹാജനോ ച സരീരകിച്ചം കത്വാ ധാതുയോ ച ഗഹേത്വാ നഗരദ്വാരേ ഥൂപം കാരേസും.

സങ്ഖോപി ബ്രാഹ്മണോ "പുത്തോ മേ ചിരം ഗതോ, പവത്തിമസ്സ ജാനിസ്സാമീ"തി തം ദട്ഠുകാമോ തക്കസിലാതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ മഹാജനകായം സന്നിപതിതം ദിസ്വാ "അദ്ധാ ഇമേസു ഏകോപി മേ പുത്തസ്സ പവത്തിം ജാനിസ്സതീ"തി ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - "സുസീമോ നാമ മാണവോ ഇധാഗമി, അപി നു ഖോ തസ്സ പവത്തിം ജാനാഥാ"തി? "ആമ, ബ്രാഹ്മണ, ജാനാമ, അസുകസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികേ തയോ വേദേ സജ്ഝായിത്വാ പബ്ബജിത്വാ പച്ചേകസമ്ബോധിം സച്ഛികത്വാ പരിനിബ്ബുതോ, അയമസ്സ ഥൂപോ പതിട്ഠാപിതോ"തി. സോ ഭൂമിം ഹത്ഥേന പഹരിത്വാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ തം ചേതിയങ്ഗണം ഗന്ത്വാ തിണാനി ഉദ്ധരിത്വാ ഉത്തരസാടകേന വാലുകം ആഹരിത്വാ ചേതിയങ്ഗണേ ആകിരിത്വാ കമണ്ഡലുതോ ഉദകേന പരിപ്ഫോസിത്വാ വനപുപ്ഫേഹി പൂജം കത്വാ സാടകേന പടാകം ആരോപേത്വാ ഥൂപസ്സ ഉപരി അത്തനോ ഛത്തകം ബന്ധിത്വാ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇദം അതീതം ആഹരിത്വാ "തദാ, ഭിക്ഖവേ, അഹം സങ്ഖോ ബ്രാഹ്മണോ അഹോസിം. മയാ സുസീമസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ചേതിയങ്ഗണേ തിണാനി ഉദ്ധടാനി, തസ്സ മേ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന അട്ഠയോജനമഗ്ഗം വിഹതഖാണുകകണ്ടകം കത്വാ സുദ്ധം സമതലം കരിംസു. മയാ തത്ഥ വാലുകാ ഓകിണ്ണാ, തസ്സ മേ നിസ്സന്ദേന അട്ഠയോജനമഗ്ഗേ വാലുകം ഓകിരിംസു. മയാ തത്ഥ വനകുസുമേഹി പൂജാ കതാ, തസ്സ മേ നിസ്സന്ദേന അട്ഠയോജനമഗ്ഗേ നാനാവണ്ണാനി പുപ്ഫാനി ഓകിണ്ണാനി, ഏകയോജനട്ഠാനേ ഗങ്ഗായ ഉദകം പഞ്ചവണ്ണേഹി പദുമേഹി സഞ്ഛന്നം. മയാ തത്ഥ

കമണ്ഡലുഉദകേന ഭൂമി പരിപ്ഫോസിതാ, തസ്സ മേ നിസ്സന്ദേന വേസാലിയം പോക്ഖരവസ്സം വസ്സി. മയാ തത്ഥ പടാകാ, ആരോപിതാ, ഛത്തകഞ്ച ബദ്ധം, തസ്സ മേ നിസ്സന്ദേന യാവ അകനിട്ഠഭവനാ ധജപടാകഛത്താതിഛത്താദീഹി സകലചക്കവാളഗബ്ഭം ഏകുസ്സവം വിയ ജാതം. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഏസ പൂജാസക്കാരോ മയ്ഹം നേവ ബുദ്ധാനുഭാവേന നിബ്ബത്തോ, ന നാഗദേവബ്രഹ്മാനുഭാവേന, അതീതേ പന അപ്പമത്തകപരിച്ചാഗാനുഭാവേനാ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൯൦. ''മത്താസുഖപരിച്ചാഗാ , പസ്സേ ചേ വിപുലം സുഖം;
ചജേ മത്താസുഖം ധീരോ, സമ്പസ്സം വിപുലം സുഖ''ന്തി.

തത്ഥ **മത്താസുഖപരിച്ചാഗാ**തി **മത്താസുഖ**ന്തി പമാണയുത്തകം പരിത്തസുഖം വുച്ചതി, തസ്സ പരിച്ചാഗേന. **വിപുലം സുഖ**ന്തി ഉളാരം സുഖം നിബ്ബാനസുഖം വുച്ചതി, തം ചേ പസ്സേയ്യാതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഏകഞ്ഹി ഭോജനപാതിം സജ്ജാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ മത്താസുഖം നാമ ഉപ്പജ്ജതി, തം പന പരിച്ചജിത്വാ ഉപോസഥം വാ കരോന്തസ്സ ദാനം വാ ദദന്തസ്സ വിപുലം ഉളാരം നിബ്ബാനസുഖം നാമ നിബ്ബത്തതി. തസ്മാ സചേ ഏവം തസ്സ മത്താസുഖസ്സ പരിച്ചാഗാ വിപുലം സുഖം പസ്സതി, അഥേതം വിപുലം സുഖം സമ്മാ പസ്സന്തോ പണ്ഡിതോ തം മത്താസുഖം ചജേയ്യാതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അത്തനോപുബ്ബകമ്മവത്ഥു പഠമം.

൨. കുക്കുടഅണ്ഡഖാദികാവത്ഥു

പരദുക്ഖൂപധാനേനാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുക്കുടഅണ്ഡഖാദികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയാ കിര അവിദൂരേ പണ്ഡുരം നാമ ഏകോ ഗാമോ, തത്ഥേകോ കേവട്ടോ വസതി. സോ സാവത്ഥിം ഗച്ഛന്തോ അചിരവതിയം കച്ഛപഅണ്ഡാനി ദിസ്വാ താനി ആദായ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം ഗേഹേ പചാപേത്വാ ഖാദന്തോ തസ്മിം ഗേഹേ കുമാരികായപി ഏകം അണ്ഡം അദാസി. സാ തം ഖാദിത്വാ തതോ പട്ഠായ അഞ്ഞം ഖാദനീയം നാമ ന ഇച്ഛി. അഥസ്സാ മാതാ കുക്കുടിയാ വിജാതട്ഠാനതോ ഏകം അണ്ഡം ഗഹേത്വാ അദാസി. സാ തം ഖാദിത്വാ രസതണ്ഹായ ബദ്ധാ തതോ പട്ഠായ സയമേവ കുക്കുടിയാ അണ്ഡാനി ഗഹേത്വാ ഖാദതി. കുക്കുടീ വിജാതവിജാതകാലേ തം അത്തനോ അണ്ഡാനി ഗഹേത്വാ ഖാദന്തിം ദിസ്വാ തായ ഉപദ്ദുതാ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ''ഇതോ ദാനി ചുതാ യക്ഖിനീ ഹുത്വാ തവ ജാതദാരകേ ഖാദിതും സമത്ഥാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം പട്ഠപേത്വാ കാലം കത്വാ തസ്മിംയേവ ഗേഹേ മജ്ജാരീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഇതരാപി കാലം കത്വാ തത്ഥേവ കുക്കുടീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. കുക്കുടീ അണ്ഡാനി വിജായി, മജ്ജാരീ ആഗന്ത്വാ താനി ഖാദിത്വാ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി ഖാദിയേവ. കുക്കുടീ ''തയോ വാരേ മമ അണ്ഡാനി ഖാദിത്വാ ഇദാനി മമ്പി ഖാദിതുകാമാസി , ഇതോ ചുതാ സപുത്തകം തം ഖാദിതും ലഭേയ്യ''ന്തി പത്ഥനം കത്വാ തതോ ചുതാ ദീപിനീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഇതരാപി കാലം കത്വാ മിഗീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ

വിജാതകാലേ ദീപിനീ ആഗന്ത്വാ തം സദ്ധിം പുത്തേഹി ഖാദി. ഏവം ഖാദന്താ പഞ്ചസു അത്തഭാവസതേസു അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ദുക്ഖം ഉപ്പാദേത്വാ അവസാനേ ഏകാ യക്ഖിനീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, ഏകാ സാവത്ഥിയം കുലധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. ഇതോ പരം "ന ഹി വേരേന വേരാനീ"തി (ധ॰ പ॰ ൫) ഗാഥായ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. ഇധ പന സത്ഥാ "വേരഞ്ഹി അവേരേന ഉപസമ്മതി, നോ വേരേനാ"തി വത്വാ ഉഭിന്നമ്പി ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൯൧. "പരദുക്ഖൂപധാനേന, അത്തനോ സുഖമിച്ഛതി;
വേരസംസഗ്ഗസംസട്ഠോ, വേരാ സോ ന പരിമുച്ചതീ"തി.

തത്ഥ **പരദുക്ഖൂപധാനേനാ**തി പരസ്മിം ദുക്ഖൂപധാനേന, പരസ്സ ദുക്ഖുപ്പാദനേനാതി അത്ഥോ. **വേരസംസഗ്ഗസംസട്ഠോ**തി യോ പുഗ്ഗലോ അക്കോസനപച്ചക്കോസനപഹരണപടിഹരണാദീനം വസേന അഞ്ഞമഞ്ഞം കതേന വേരസംസഗ്ഗേന സംസട്ഠോ. **വേരാ സോ ന പരിമുച്ചതീ**തി നിച്ചകാലം വേരവസേന ദുക്ഖമേവ പാപുണാതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ യക്ഖിനീ സരണേസു പതിട്ഠായ പഞ്ച സീലാനി സമാദിയിത്വാ വേരതോ മുച്ചി, ഇതരാപി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

കുക്കുടഅണ്ഡഖാദികാവത്ഥു ദുതിയം.

൩. ഭദ്ദിയഭിക്ഖുവത്ഥു

യഞ്ഹി കിച്ചന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഭദ്ദിയം നിസ്സായ ജാതിയാവനേ വിഹരന്തോ ഭദ്ദിയേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര പാദുകമണ്ഡനേ ഉയ്യുത്താ അഹേസും. യഥാഹ - "തേന ഖോ പന സമയേന ഭദ്ദിയാ ഭിക്ഖൂ അനേകവിഹിതം പാദുകമണ്ഡനാനുയോഗമനുയുത്താ വിഹരന്തി, തിണപാദുകം കരോന്തിപി കാരാപേന്തിപി, മുഞ്ജപാദുകം കരോന്തിപി കാരാപേന്തിപി, പബ്ബജപാദുകം ഹിന്താലപാദുകം കമലപാദുകം കമ്ബലപാദുകം കരോന്തിപി കാരാപേന്തിപി, രിഞ്ചന്തി ഉദ്ദേസം പരിപുച്ഛം അധിസീലം അധിചിത്തം അധിപഞ്ഞ"ന്തി (മഹാവ॰ ൨൪൬). ഭിക്ഖൂ തേസം തഥാകരണഭാവം ജാനിത്വാ ഉജ്ഝായിത്വാ സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ തേ ഭിക്ഖൂ ഗരഹിത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേ അഞ്ഞേന കിച്ചേന ആഗതാ അഞ്ഞസ്മിംയേവ കിച്ചേ ഉയ്യുത്താ"തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൯൨. "യഞ്ഹി കിച്ചം അപവിദ്ധം, അകിച്ചം പന കരീയതി;
ഉന്നളാനം പമത്താനം, തേസം വഡ്ഢന്തി ആസവാ.

൨൯൩. "യേസഞ്ച സുസമാരദ്ധാ, നിച്ചം കായഗതാ സതി;
അകിച്ചം തേ ന സേവന്തി, കിച്ചേ സാതച്ചകാരിനോ;
സതാനം സമ്പജാനാനം, അത്ഥം ഗച്ഛന്തി ആസവാ"തി.

തത്ഥ **യഞ്ഹി കിച്ച**ന്തി ഭിക്ഖുനോ ഹി പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ അപരിമാണസീലക്ഖന്ധഗോപനം അരഞ്ഞാവാസോ ധുതങ്ഗപരിഹരണം ഭാവനാരാമതാതി ഏവമാദീനി കിച്ചം നാമ. ഇമേഹി പന യം അത്തനോ കിച്ചം, തം അപവിദ്ധം ഛഡ്ഡിതം. **അകിച്ച**ന്തി ഭിക്ഖുനോ ഛത്തമണ്ഡനം ഉപാഹനമണ്ഡനം പാദുകപത്തഥാലകധമ്മകരണകായബന്ധനഅംസബദ്ധകമണ്ഡനം അകിച്ചം നാമ. യേഹി തം കയിരതി, തേസം മാനനളം ഉക്ഖിപിത്വാ ചരണേന ഉന്നളാനം സതിവോസ്സഗ്ഗേന പമത്താനം ചത്താരോ ആസവാ വഡ്ഢന്തീതി അത്ഥോ. **സുസമാരദ്ധാ**തി സുപഗ്ഗഹിതാ. **കായഗതാ സതീ**തി കായാനുപസ്സനാഭാവനാ. **അകിച്ച**ന്തി തേ ഏതം ഛത്തമണ്ഡനാദികം അകിച്ചം ന സേവന്തി ന കരോന്തീതി അത്ഥോ. **കിച്ചേ**തി പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ കത്തബ്ബേ അപരിമാണസീലക്ഖന്ധഗോപനാദികേ കരണീയേ. **സാതച്ചകാരിനോ**തി സതതകാരിനോ അട്ഠിതകാരിനോ. തേസം സതിയാ അവിപ്പവാസേന സതാനം സാത്ഥകസമ്പജഞ്ഞം സപ്പായസമ്പജഞ്ഞം ഗോചരസമ്പജഞ്ഞം അസമ്മോഹസമ്പജഞ്ഞന്തി ചതൂഹി സമ്പജഞ്ഞേഹി സമ്പജാനാനം ചത്താരോപി ആസവാ അത്ഥം ഗച്ഛന്തി, പരിക്ഖയം അഭാവം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ഭദ്ദിയവത്ഥു തതിയം.

൪. ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരവത്ഥു

മാതരന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി സമ്ബഹുലാ ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം ദിവാട്ഠാനേ നിസിന്നം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. തസ്മിം ഖണേ ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരോ ഭഗവതോ അവിദൂരേ അതിക്കമതി. സത്ഥാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ചിത്താചാരം ഞത്വാ ഓലോകേത്വാ “പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, അയം ഭിക്ഖു മാതാപിതരോ ഹന്ത്വാ നിദ്ദുക്ഖോ ഹുത്വാ യാതീ”തി വത്വാ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി “കിം നു ഖോ സത്ഥാ വദതീ”തി അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖാനി ഓലോകേത്വാ സംസയപക്ഖന്ദേഹി, “ഭന്തേ, കിം നാമേതം വദേഥാ”തി വുത്തേ തേസം ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൯൪. “മാതരം പിതരം ഹന്ത്വാ, രാജാനോ ദ്വേ ച ഖത്തിയേ;
രട്ഠം സാനുചരം ഹന്ത്വാ, അനീഘോ യാതി ബ്രാഹ്മണോ”തി.

തത്ഥ **സാനുചര**ന്തി ആയസാധകേന ആയുത്തകേന സഹിതം. ഏത്ഥ ഹി “തണ്ഹാ ജനേതി പുരിസ”ന്തി (സം॰ നി॰ ൧.൫൫-൫൭) വചനതോ തീസു ഭവേസു സത്താനം ജനനതോ തണ്ഹാ മാതാ നാമ. “അഹം അസുകസ്സ നാമ രഞ്ഞോ വാ രാജമഹാമത്തസ്സ വാ പുത്തോ”തി പിതരം നിസ്സായ അസ്മിമാനസ്സ ഉപ്പജ്ജനതോ അസ്മിമാനോ പിതാ നാമ. ലോകോ വിയ രാജാനം യസ്മാ സബ്ബദിട്ഠിഗതാനി ദ്വേ സസ്സതുച്ഛേദദിട്ഠിയോ ഭജന്തി, തസ്മാ ദ്വേ സസ്സതുച്ഛേദദിട്ഠിയോ ദ്വേ ഖത്തിയരാജാനോ നാമ. ദ്വാദസായതനാനി വിത്ഥതട്ഠേന രട്ഠസദിസത്താ രട്ഠം നാമ. ആയസാധകോ ആയുത്തകപുരിസോ

വിയ തണ്ഹിസ്സിതോ നന്ദിരാഗോ അനുചരോ നാമ. **അനീഘോ**തി നിദ്ദുക്ഖോ. **ബ്രാഹ്മണോ**തി ഖീണാസവോ. ഏതേസം തണ്ഹാദീനം അരഹത്തമഗ്ഗഞാണാസിനാ ഹതത്താ ഖീണാസവോ നിദ്ദുക്ഖോ ഹുത്വാ യാതീതി അയമേത്ഥത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു.

ദുതിയഗാഥായപി വത്ഥു പുരിമസദിസമേവ. തദാ ഹി സത്ഥാ ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരമേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേസം ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൯൫. ‘‘മാതരം പിതരം ഹന്ത്വാ, രാജാനോ ദ്വേ ച സോത്ഥിയേ;
വേയഗ്ഘപഞ്ചമം ഹന്ത്വാ, അനീഘോ യാതി ബ്രാഹ്മണോ’’തി.

തത്ഥ **ദ്വേ ച സോത്ഥിയേ**തി ദ്വേ ച ബ്രാഹ്മണേ. ഇമിസ്സാ ഗാഥായ സത്ഥാ അത്തനോ ധമ്മിസ്സരതായ ച ദേസനാവിധികുസലതായ ച സസ്സതുച്ഛേദദിട്ഠിയോ ദ്വേ ബ്രാഹ്മണരാജാനോ ച കത്വാ കഥേസി. **വേയഗ്ഘപഞ്ചമ**ന്തി ഏത്ഥ ബ്യഗ്ഘാനുചരിതോ സപ്പടിഭയോ ദുപ്പടിപന്നോ മഗ്ഗോ വേയഗ്ഘോ നാമ, വിചികിച്ഛാനീവരണമ്പി തേന സദിസതായ വേയഗ്ഘം നാമ, തം പഞ്ചമം അസ്സാതി നീവരണപഞ്ചകം വേയഗ്ഘപഞ്ചമം നാമ. ഇദഞ്ച വേയഗ്ഘപഞ്ചമം അരഹത്തമഗ്ഗഞാണാസിനാ നിസ്സേസം ഹന്ത്വാ അനീഘോവ യാതി ബ്രാഹ്മണോതി അയമേത്ഥത്ഥോ. സേസം പുരിമസദിസമേവാതി.

ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയത്ഥേരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ദാരുസാകടികപുത്തവത്ഥു

സുപ്പബുദ്ധന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദാരുസാകടികസ്സ പുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

രാജഗഹസ്മിഞ്ഹി സമ്മാദിട്ഠികപുത്തോ മിച്ഛാദിട്ഠികപുത്തോതി ദ്വേ ദാരകാ അഭിക്ഖണം ഗുളകീളം കീളന്തി. തേസു സമ്മാദിട്ഠികപുത്തോ ഗുളം ഖിപമാനോ ബുദ്ധാനുസ്സതിം ആവജ്ജേത്വാ ‘‘നമോ ബുദ്ധസ്സാ’’തി വത്വാ വത്വാ ഗുളം ഖിപതി. ഇതരോ തിത്ഥിയഗുണേ ഉദ്ദിസിത്വാ ‘‘നമോ അരഹന്താന’’ന്തി വത്വാ വത്വാ ഖിപതി. തേസു സമ്മാദിട്ഠികസ്സ പുത്തോ ജിനാതി, ഇതരോ പന പരാജയതി. സോ തസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ ‘‘അയം ഏവം അനുസ്സരിത്വാ ഏവം വത്വാ ഗുളം ഖിപന്തോ മമം ജിനാതി, അഹമ്പി ഏവരൂപം കരിസ്സാമീ’’തി ബുദ്ധാനുസ്സതിയം പരിചയമകാസി. അഥേകദിവസം തസ്സ പിതാ സകടം യോജേത്വാ ദാരൂനം അത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ തമ്പി ദാരകം ആദായ ഗന്ത്വാ അടവിയം ദാരൂനം സകടം പൂരേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ബഹിനഗരേ സുസാനസാമന്തേ ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ ഗോണേ മോചേത്വാ ഭത്തവിസ്സഗ്ഗമകാസി. അഥസ്സ തേ ഗോണാ സായന്ഹസമയേ നഗരം പവിസന്തേന ഗോഗണേന സദ്ധിം നഗരമേവ പവിസിംസു. സാകടികോപി ഗോണേ അനുബന്ധന്തോ നഗരം പവിസിത്വാ സായം ഗോണേ ദിസ്വാ ആദായ നിക്ഖമന്തോ ദ്വാരം ന സമ്പാപുണി. തസ്മിഞ്ഹി അസമ്പത്തേയേവ ദ്വാരം പിഹിതം.

അഥസ്സ പുത്തോ ഏകകോവ രത്തിഭാഗേ സകടസ്സ ഹേട്ഠാ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി. രാജഗഹം പന പകതിയാപി അമനുസ്സബഹുലം. അയഞ്ച സുസാനസന്തികേ നിപന്നോ. തത്ഥ നം ദ്വേ അമനുസ്സാ പസ്സിംസു. ഏകോ സാസനസ്സ പടികണ്ഡകോ മിച്ഛാദിട്ഠികോ, ഏകോ സമ്മാദിട്ഠികോ. തേസു മിച്ഛാദിട്ഠികോ ആഹ - "അയം നോ ഭക്ഖോ, ഇമം ഖാദിസ്സാമാ"തി. ഇതരോ "അലം മാ തേ രുച്ചീ"തി നിവാരേതി. സോ തേന നിവാരിയമാനോപി തസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ ദാരകം പാദേസു ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢി. സോ ബുദ്ധാനുസ്സതിയാ പരിചിതത്താ തസ്മിം ഖണേ "നമോ ബുദ്ധസ്സാ"തി ആഹ. അമനുസ്സോ മഹാഭയഭീതോ പടിക്കമിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം ഇതരോ "അമ്ഹേഹി അകിച്ചം കതം, ദണ്ഡകമ്മം തസ്സ കരോമാ"തി വത്വാ തം രക്ഖമാനോ അട്ഠാസി. മിച്ഛാദിട്ഠികോ നഗരം പവിസിത്വാ രഞ്ഞോ ഭോജനപാതിം പൂരേത്വാ ഭോജനം ആഹരി. അഥ നം ഉഭോപി തസ്സ മാതാപിതരോ വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാപേത്വാ ഭോജേത്വാ "ഇമാനി അക്ഖരാനി രാജാവ പസ്സതു, മാ അഞ്ഞോ"തി തം പവത്തിം പകാസേന്താ യക്ഖാനുഭാവേന ഭോജനപാതിയം അക്ഖരാനി ഛിന്ദിത്വാ പാതിം ദാരുസകടേ പക്ഖിപിത്വാ സബ്ബരത്തിം ആരക്ഖം കത്വാ പക്കമിംസു.

പുനദിവസേ "രാജകുലതോ ചോരേഹി ഭോജനഭണ്ഡം അവഹട"ന്തി കോലാഹലം കരോന്താ ദ്വാരാനി പിദഹിത്വാ ഓലോകേന്താ തത്ഥ അപസ്സന്താ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്താ ദാരുസകടേ സുവണ്ണപാതിം ദിസ്വാ "അയം ചോരോ"തി തം ദാരകം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ അക്ഖരാനി ദിസ്വാ "കിം ഏതം, താതാ"തി പുച്ഛിത്വാ "നാഹം , ദേവ, ജാനാമി, മാതാപിതരോ മേ ആഗന്ത്വാ രത്തിം ഭോജേത്വാ രക്ഖമാനാ അട്ഠംസു, അഹമ്പി മാതാപിതരോ മം രക്ഖന്തീതി നിബ്ഭയോവ നിദ്ദം ഉപഗതോ. എത്തകം അഹം ജാനാമീ"തി. അഥസ്സ മാതാപിതരോപി തം ഠാനം ആഗമംസു. രാജാ തം പവത്തിം ഞത്വാ തേ തയോപി ജനേ ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സബ്ബം ആരോചേത്വാ "കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ബുദ്ധാനുസ്സതി ഏവ രക്ഖാ ഹോതി, ഉദാഹു ധമ്മാനുസ്സതിആദയോപീ"തി പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥാ, "മഹാരാജ, ന കേവലം ബുദ്ധാനുസ്സതിയേവ രക്ഖാ, യേസം പന ഛബ്ബിധേന ചിത്തം സുഭാവിതം, തേസം അഞ്ഞേന രക്ഖാവരണേന വാ മന്തോസധേഹി വാ കിച്ചം നത്ഥീ"തി വത്വാ ഛ ഠാനാനി ദസ്സേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

൨൯൬. "സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തി, സദാ ഗോതമസാവകാ;
യേസം ദിവാ ച രത്തോ ച, നിച്ചം ബുദ്ധഗതാ സതി.

൨൯൭. "സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തി, സദാ ഗോതമസാവകാ;
യേസം ദിവാ ച രത്തോ ച, നിച്ചം ധമ്മഗതാ സതി.

൨൯൮. "സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തി, സദാ ഗോതമസാവകാ;
യേസം ദിവാ ച രത്തോ ച, നിച്ചം സങ്ഘഗതാ സതി.

൨൯൯. "സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തി, സദാ ഗോതമസാവകാ;
യേസം ദിവാ ച രത്തോ ച, നിച്ചം കായഗതാ സതി.

൩൦൦. "സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തി, സദാ ഗോതമസാവകാ;
യേസം ദിവാ ച രത്തോ ച, അഹിംസായ രതോ മനോ.

നം൪സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തി, സദാ ഗോതമസാവകാ;
യേസം ദിവാ ച രത്തോ ച, ഭാവനായ രതോ മനോ''തി.

തത്ഥ **സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തീ**തി ബുദ്ധഗതം സതിം ഗഹേത്വാ സുപന്താ, ഗഹേത്വായേവ ച പബുജ്ഝന്താ സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തി നാമ. **സദാ ഗോതമസാവകാ**തി ഗോതമഗോത്തസ്സ ബുദ്ധസ്സ സവനന്തേ ജാതത്താ തസ്സേവ അനുസാസനിയാ സവനതായ ഗോതമസാവകാ. **ബുദ്ധഗതാ സതീ**തി യേസം ''ഇതിപി സോ ഭഗവാ''തിആദിപ്പഭേദേ ബുദ്ധഗുണേ ആരബ്ഭ ഉപ്പജ്ജമാനാ സതി നിച്ചകാലം അത്ഥി, തേ സദാപി സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തീതി അത്ഥോ. തഥാ അസക്കോന്താ പന ഏകദിവസം തീസു കാലേസു ദ്വീസു കാലേസു ഏകസ്മിമ്പി കാലേ ബുദ്ധാനുസ്സതിം മനസി കരോന്താ സുപ്പബുദ്ധം പബുജ്ഝന്തിയേവ നാമ. **ധമ്മഗതാ സതീ**തി ''സ്വാഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ''തിആദിപ്പഭേദേ ധമ്മഗുണേ ആരബ്ഭ ഉപ്പജ്ജമാനാ സതി. **സങ്ഘഗതാ സതീ**തി ''സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ''തിആദിപ്പഭേദേ സങ്ഘഗുണേ ആരബ്ഭ ഉപ്പജ്ജമാനാ സതി. **കായഗതാ സതീ**തി ദ്വത്തിംസാകാരവസേന വാ നവസിവഥികാവസേന വാ ചതുധാതുവവത്ഥാനവസേന വാ അജ്ഝത്തനീലകസിണാദിരൂപജ്ഝാനവസേന വാ ഉപ്പജ്ജമാനാ സതി. **അഹിംസായ രതോ**തി ''സോ കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതീ''തി (വിഭ॰ ൬൪൨) ഏവം വുത്തായ കരുണാഭാവനായ രതോ. **ഭാവനായാ**തി മേത്താഭാവനായ. കിഞ്ചാപി ഹേട്ഠാ കരുണാഭാവനായ വുത്തത്താ ഇധ സബ്ബാപി അവസേസാ ഭാവനാ നാമ, ഇധ പന മേത്താഭാവനാവ അധിപ്പേതാ. സേസം പഠമഗാഥായ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

ദേസനാവസാനേ ദാരകോ സദ്ധിം മാതാപിതൂഹി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. പച്ഛാ പന പബ്ബജിത്വാ സബ്ബേപി അരഹത്തം പാപുണിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ദാരുസാകടികപുത്തവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. വജ്ജിപുത്തകഭിക്ഖുവത്ഥു

ദുപ്പബ്ബജ്ജന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേസാലിം നിസ്സായ മഹാവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം വജ്ജിപുത്തകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തം സന്ധായ വുത്തം - അഞ്ഞതരോ വജ്ജിപുത്തകോ ഭിക്ഖു വേസാലിയം വിഹരതി അഞ്ഞതരസ്മിം വനസണ്ഡേ, തേന ഖോ പന സമയേന വേസാലിയം സബ്ബരത്തിചാരണോ ഹോതി. അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു വേസാലിയാ തൂരിയതാളിതവാദിതനിഗ്ഘോസസദ്ദം സുത്വാ പരിദേവമാനോ തായം വേലായം ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

''ഏകകാ മയം അരഞ്ഞേ വിഹരാമ,
അപവിദ്ധംവ വനസ്മിം ദാരുകം;
ഏതാദിസികായ രത്തിയാ,
കോസു നാമമ്ഹേഹി പാപിയോ''തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൨൯);

സോ കിര വജ്ജിരട്ഠേ രാജപുത്തോ വാരേന സമ്പത്തം രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിതോ വേസാലിയം ചാതുമഹാരാജികേഹി സദ്ധിം ഏകാബദ്ധം കത്വാ

സകലനഗരേ ധജപടാകാദീഹി പടിമണ്ഡിതേ കോമുദിയാ പുണ്ണമായ സബ്ബരത്തിം ഛണവാരേ വത്തമാനേ ഭേരിയാദീനം തൂരിയാനം താളിതാനം നിഗ്ഘോസം വീണാദീനഞ്ച വാദിതാനം സദ്ദം സുത്വാ യാനി വേസാലിയം സത്ത രാജസഹസ്സാനി സത്ത രാജസതാനി സത്ത രാജാനോ, തത്തകാ ഏവ ച നേസം ഉപരാജസേനാപതിആദയോ, തേസു അലങ്കതപടിയത്തേസു നക്ഖത്തകീളനത്ഥായ വീഥിം ഓതിണ്ണേസു സട്ഠിഹത്ഥേ മഹാചങ്കമേ ചങ്കമമാനോ ഗഗനമജ്ഝേ ഠിതം പുണ്ണചന്ദം ദിസ്വാ ചങ്കമകോടിയം ഫലകം നിസ്സായ ഠിതോ വേഠനാലങ്കാരവിരഹിതത്താ വനേ ഛഡ്ഡിതദാരുകം വിയ അത്തഭാവം ഓലോകേത്വാ "അത്ഥി നു ഖോ അഞ്ഞോ അമ്ഹേഹി ലാമകതരോ"തി ചിന്തേന്തോ പകതിയാ ആരഞ്ഞകാദിഗുണയുത്തോപി തസ്മിം ഖണേ അനഭിരതിയാ പീളിതോ ഏവമാഹ. സോ തസ്മിം വനസണ്ഡേ അധിവത്ഥായ ദേവതായ "ഇമം ഭിക്ഖും സംവേജേസ്സാമീ"തി അധിപ്പായേന -

> "ഏകകോവ ത്വം അരഞ്ഞേ വിഹരസി, അപവിദ്ധംവ വനസ്മിം ദാരുകം;
> തസ്സ തേ ബഹുകാ പിഹയന്തി, നേരയികാ വിയ സഗ്ഗഗാമിന"ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൨൧) -

വുത്തം ഇമം ഗാഥം സുത്വാ പുനദിവസേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദി. സത്ഥാ തം പവത്തിം ഞത്വാ ഘരാവാസസ്സ ദുക്ഖതം പകാസേതുകാമോ പഞ്ച ദുക്ഖാനി സമോധാനേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ൩൦൨. "ദുപ്പബ്ബജ്ജം ദുരഭിരമം, ദുരാവാസാ ഘരാ ദുഖാ;
> ദുക്ഖോസമാനസംവാസോ, ദുക്ഖാനുപതിതദ്ധഗൂ;
> തസ്മാ ന ചദ്ധഗൂ സിയാ, ന ച ദുക്ഖാനുപതിതോ സിയാ"തി.

തത്ഥ **ദുപ്പബ്ബജ്ജ**ന്തി അപ്പം വാ മഹന്തം വാ ഭോഗക്ഖന്ധഞ്ചേവ ഞാതിപരിവട്ടഞ്ച പഹായ ഇമസ്മിം സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജ്ജം നാമ ദുക്ഖം. **ദുരഭിരമ**ന്തി ഏവം പബ്ബജിതേനാപി ഭിക്ഖാചരിയായ ജീവിതവുത്തിം ഘടേന്തേന അപരിമാണസീലക്ഖന്ധഗോപനധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപത്തിപൂരണവസേന അഭിരമിതും ദുക്ഖം. **ദുരാവാസാ**തി യസ്മാ പന ഘരം ആവസന്തേന രാജൂനം രാജകിച്ചം, ഇസ്സരാനം ഇസ്സരകിച്ചം വഹിതബ്ബം, പരിജനാ ചേവ ധമ്മികാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച സങ്ഗഹിതബ്ബാ. ഏവം സന്തേപി ഘരാവാസോ ഛിദ്ദഘടോ വിയ മഹാസമുദ്ദോ വിയ ച ദുപ്പൂരോ. തസ്മാ ഘരാവാസാ നാമേതേ ദുരാവാസാ ദുക്ഖാ ആവസിതും, തേനേവ കാരണേന ദുക്ഖാതി അത്ഥോ. **ദുക്ഖോ സമാനസംവാസോ**തി ഗിഹിനോ വാ ഹി യേ ജാതിഗോത്തകുലഭോഗേഹി പബ്ബജിതാ വാ സീലാചാരബാഹുസച്ചാദീഹി സമാനാപി ഹുത്വാ "കോസി ത്വം, കോസ്മി അഹ"ന്തിആദീനി വത്വാ അധികരണപസുതാ ഹോന്തി, തേ അസമാനാ നാമ, തേഹി സദ്ധിം സംവാസോ ദുക്ഖോതി അത്ഥോ. **ദുക്ഖാനുപതിതദ്ധഗൂ**തി യേ വട്ടസങ്ഖാതം അദ്ധാനം പടിപന്നത്താ അദ്ധഗൂ, തേ ദുക്ഖേ അനുപതിതാവ. **തസ്മാ ന ചദ്ധഗൂ**തി യസ്മാ ദുക്ഖാനുപതിതഭാവോപി ദുക്ഖോ അദ്ധഗൂഭാവോപി, തസ്മാ വട്ടസങ്ഖാതം അദ്ധാനം ഗമനതായ അദ്ധഗൂ ന ഭവേയ്യ, വുത്തപ്പകാരേന ദുക്ഖേന അനുപതിതോപി ന ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ഭിക്ഖു പഞ്ചസു ഠാനേസു ദസ്സിതേ ദുക്ഖേ നിബ്ബിന്ദന്തോ പഞ്ചോരമ്ഭാഗിയാനി പഞ്ച ഉദ്ധമ്ഭാഗിയാനി സംയോജനാനി പദാലേത്വാ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹീതി.

വജ്ജിപുത്തകഭിക്ഖുവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. ചിത്തഗഹപതിവത്ഥു

സദ്ധോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചിത്തഗഹപതിം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ബാലവഗ്ഗേ ''അസന്തം ഭാവനമിച്ഛേയ്യാ''തി ഗാഥാവണ്ണനായ വിത്ഥാരിതം. ഗാഥാപി തത്ഥേവ വുത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം തത്ഥ (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൪) -

''കിം പന, ഭന്തേ, ഏതസ്സ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗച്ഛന്തസ്സേവായം ലാഭസക്കാരോ ഉപ്പജ്ജതി, ഉദാഹു അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സാപി ഉപ്പജ്ജതീ''തി. ''ആനന്ദ, മമ സന്തികം ആഗച്ഛന്തസ്സാപി അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സാപി തസ്സ ഉപ്പജ്ജതേവ. അയഞ്ഹി ഉപാസകോ സദ്ധോ പസന്നോ സമ്പന്നസീലോ, ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ യം യം പദേസം ഭജതി, തത്ഥ തത്ഥേവസ്സ ലാഭസക്കാരോ നിബ്ബത്തതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൦൩. ''സദ്ധോ സീലേന സമ്പന്നോ, യസോഭോഗസമപ്പിതോ;
യം യം പദേസം ഭജതി, തത്ഥ തത്ഥേവ പൂജിതോ''തി. (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൪);

തത്ഥ **സദ്ധോ**തി ലോകിയലോകുത്തരസദ്ധായ സമന്നാഗതോ. **സീലേനാ**തി ആഗാരിയസീലം, അനാഗാരിയസീലന്തി ദുവിധം സീലം. തേസു ഇധ ആഗാരിയസീലം അധിപ്പേതം, തേന സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. **യസോഭോഗസമപ്പിതോ**തി യാദിസോ അനാഥപിണ്ഡികാദീനം പഞ്ചഉപാസകസതപരിവാരസങ്ഖാതോ ആഗാരിയയസോ, താദിസേനേവ യസേന ധനധഞ്ഞാദികോ ചേവ സത്തവിധഅരിയധനസങ്ഖാതോ ചാതി ദുവിധോ ഭോഗോ, തേന സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ. **യം യം പദേസ**ന്തി പുരത്ഥിമാദീസു ദിസാസു ഏവരൂപോ കുലപുത്തോ യം യം പദേസം ഭജതി, തത്ഥ തത്ഥ ഏവരൂപേന ലാഭസക്കാരേന പൂജിതോവ ഹോതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ചിത്തഗഹപതിവത്ഥു സത്തമം.

൮. ചൂളസുഭദ്ദാവത്ഥു

ദൂരേ സന്തോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ധീതരം ചൂളസുഭദ്ദം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി.

അനാഥപിണ്ഡികസ്സ കിര ദഹരകാലതോ പട്ഠായ ഉഗ്ഗനഗരവാസീ ഉഗ്ഗോ നാമ സേട്ഠിപുത്തോ സഹായകോ അഹോസി. തേ ഏകാചരിയകുലേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം കതികം കരിംസു ''അമ്ഹാകം വയപ്പത്തകാലേ പുത്തധീതാസു ജാതാസു യോ പുത്തസ്സ ധീതരം വാരേതി, തേന തസ്സ ധീതാ

ദാതബ്ബാ"തി. തേ ഉഭോപി വയപ്പത്താ അത്തനോ അത്തനോ നഗരേ സേട്ഠിട്ഠാനേ പതിട്ഠഹിംസു. അഥേകസ്മിം സമയേ ഉഗ്ഗസേട്ഠി വണിജ്ജം പയോജേന്തോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി സാവത്ഥിം അഗമാസി. അനാഥപിണ്ഡികോ അത്തനോ ധീതരം ചൂളസുഭദ്ദം ആമന്തേത്വാ, "അമ്മ, പിതാ തേ ഉഗ്ഗസേട്ഠി നാമ ആഗതോ, തസ്സ കത്തബ്ബകിച്ചം സബ്ബം തവ ഭാരോ"തി ആണാപേസി. സാ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ തസ്സ ആഗതദിവസതോ പട്ഠായ സഹത്ഥേനേവ സൂപബ്യഞ്ജനാദീനി സമ്പാദേതി, മാലാഗന്ധവിലേപനാദീനി അഭിസങ്ഖരോതി , ഭോജനകാലേ തസ്സ ന്ഹാനോദകം പടിയാദാപേത്വാ ന്ഹാനകാലതോ പട്ഠായ സബ്ബകിച്ചാനി സാധുകം കരോതി.

ഉഗ്ഗസേട്ഠി തസ്സാ ആചാരസമ്പത്തിം ദിസ്വാ പസന്നചിത്തോ ഏകദിവസം അനാഥപിണ്ഡികേന സദ്ധിം സുഖകഥായ സന്നിസിന്നോ "മയം ദഹരകാലേ ഏവം നാമ കതികം കരിമ്ഹാ"തി സാരേത്വാ ചൂളസുഭദ്ദം അത്തനോ പുത്തസ്സത്ഥായ വാരേസി. സോ പന പകതിയാവ മിച്ഛാദിട്ഠികോ. തസ്മാ ദസബലസ്സ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ സത്ഥാരാ ഉഗ്ഗസേട്ഠിസ്സൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ അനുഞ്ഞാതോ ഭരിയായ സദ്ധിം മന്തേത്വാ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ദിവസം വവത്ഥപേത്വാ ധീതരം വിസാഖം ദത്വാ ഉയ്യോജേന്തോ ധനഞ്ചയസേട്ഠി വിയ മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ സുഭദ്ദം ആമന്തേത്വാ, "അമ്മ, സസുരകുലേ വസന്തിയാ നാമ അന്തോഅഗ്ഗി ബഹി ന നീഹരിതബ്ബോ"തി (അം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൨൫൬; ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫൨ വിസാഖാവത്ഥു) ധനഞ്ചയസേട്ഠിനാ വിസാഖായ ദിന്നനയേനേവ ദസ ഓവാദേ ദത്വാ "സചേ മേ ഗതട്ഠാനേ ധീതു ദോസോ ഉപ്പജ്ജതി, തുമ്ഹേഹി സോധേതബ്ബോ"തി അട്ഠ കുടുമ്ബികേ പാടിഭോഗേ ഗഹേത്വാ തസ്സാ ഉയ്യോജനദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ പുരിമഭവേ ധീതരാ കതാനം സുചരിതാനം ഫലവിഭൂതിം ലോകസ്സ പാകടം കത്വാ ദസ്സേന്തോ വിയ മഹന്തേന സക്കാരേന ധീതരം ഉയ്യോജേസി. തസ്സാ അനുപുബ്ബേന ഉഗ്ഗനഗരം പത്തകാലേ സസുരകുലേന സദ്ധിം മഹാജനോ പച്ചുഗ്ഗമനമകാസി.

സാപി അത്തനോ സിരിവിഭവം പാകടം കാതും വിസാഖാ വിയ സകലനഗരസ്സ അത്താനം ദസ്സേന്തീ രഥേ ഠത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ നാഗരേഹി പേസിതേ പണ്ണാകാരേ ഗഹേത്വാ അനുരൂപവസേന തേസം തേസം പേസേന്തീ സകലനഗരം അത്തനോ ഗുണേഹി ഏകാബദ്ധമകാസി. മങ്ഗലദിവസാദീസു പനസ്സാ സസുരോ അചേലകാനം സക്കാരം കരോന്തോ "ആഗന്ത്വാ അമ്ഹാകം സമണേ വന്ദതൂ"തി പേസേസി. സാ ലജ്ജായ നഗ്ഗേ പസ്സിതും അസക്കോന്തീ ഗന്തും ന ഇച്ഛതി. സോ പുനപ്പുനം പേസേത്വാപി തായ പടിക്ഖിത്തോ കുജ്ഝിത്വാ "നീഹരഥ ന"ന്തി ആഹ. സാ "ന സക്കാ മമ അകാരണേന ദോസം ആരോപേതു"ന്തി കുടുമ്ബികേ പക്കോസാപേത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. തേ തസ്സാ നിദ്ദോസഭാവം ഞത്വാ സേട്ഠിം സഞ്ഞാപേസും. സോ "അയം മമ സമണേ അഹിരികാതി ന വന്ദീ"തി ഭരിയായ ആരോചേസി. സാ "കീദിസാ നു ഖോ ഇമിസ്സാ സമണാ, അതിവിയ തേസം പസംസതീ"തി തം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ -

"കീദിസാ സമണാ തുയ്ഹം, ബാള്ഹം ഖോ നേ പസംസസി;
കിംസീലാ കിംസമാചാരാ, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതാ"തി. (അം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൪.൨൪);

അഥസ്സാ സുഭദ്දാ ബുദ്ധാനഞ്ചേവ ബുദ്ധസാവകാനഞ്ച ഗുണേ പകാസേന്തീ -

“സന്തിന്ദ്രിയാ സന്തമാനസാ, സന്തം തേസം ഗതം ഠിതം;
ഓക്ഖിത്തചക്ഖൂ മിതഭാണീ, താദിസാ സമണാ മമ. (അം നിം അട്ഠം ൨.൮.൨൮);

“കായകമ്മം സുചി നേസം, വാചാകമ്മം അനാവിലം;
മനോകമ്മം സുവിസുദ്ധം, താദിസാ സമണാ മമ.

“വിമലാ സങ്ഖമുത്താഭാ, സുദ്ധാ അന്തരബാഹിരാ;
പുണ്ണാ സുദ്ധേഹി ധമ്മേഹി, താദിസാ സമണാ മമ.

“ലാഭേന ഉന്നതോ ലോകോ, അലാഭേന ച ഓനതോ;
ലാഭാലാഭേന ഏകട്ഠാ, താദിസാ സമണാ മമ.

“യസേന ഉന്നതോ ലോകോ, അയസേന ച ഓനതോ;
യസായസേന ഏകട്ഠാ, താദിസാ സമണാ മമ.

“പസംസായുന്നതോ ലോകോ, നിന്ദായാപി ച ഓനതോ;
സമാ നിന്ദാപസംസാസു, താദിസാ സമണാ മമ.

“സുഖേന ഉന്നതോ ലോകോ, ദുക്ഖേനാപി ച ഓനതോ;
അകമ്പാ സുഖദുക്ഖേസു, താദിസാ സമണാ മമാ”തി. -

ഏവമാദീഹി വചനേഹി സസ്സും തോസേസി.

അഥ നം “സക്കാ തവ സമണേ അമ്ഹാകമ്പി ദസ്സേതു”ന്തി വത്വാ “സക്കാ”തി വുത്തേ “തേന ഹി യഥാ മയം തേ പസ്സാമ, തഥാ കരോഹീ”തി വുത്തേ സാ “സാധൂ”തി ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം സജ്ജേത്വാ ഉപരിപാസാദതലേ ഠത്വാ ജേതവനാഭിമുഖീ സക്കച്ചം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ബുദ്ധഗുണേ ആവജ്ജേത്വാ ഗന്ധവാസപുപ്ഫധൂമേഹി പൂജം കത്വാ, “ഭന്തേ, സ്വാതനായ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേമി, ഇമിനാ മേ സഞ്ഞാണേന സത്ഥാ നിമന്തിതഭാവം ജാനാതൂ”തി സുമനപുപ്ഫാനം അട്ഠ മുട്ഠിയോ ആകാസേ ഖിപി. പുപ്ഫാനി ഗന്ത്വാ ചതുപരിസമജ്ഝേ ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ സത്ഥുനോ ഉപരി മാലാവിതാനം ഹുത്വാ അട്ഠംസു. തസ്മിം ഖണേ അനാഥപിണ്ഡികോപി ധമ്മകഥം സുത്വാ സ്വാതനായ സത്ഥാരം നിമന്തേസി. സത്ഥാ “അധിവുത്ഥം മയാ, ഗഹപതി, സ്വാതനായ ഭത്ത”ന്തി വത്വാ, “ഭന്തേ, മയാ പുരേതരം ആഗതോ നത്ഥി, കസ്സ നു ഖോ വോ അധിവുത്ഥ”ന്തി വുത്തേ “ചൂളസുഭദ്ദായ, ഗഹപതി, നിമന്തിതോ”തി വത്വാ “നനു, ഭന്തേ, ചൂളസുഭദ്ദാ ദൂരേ വസതി ഇതോ വീസതിയോജനസതമത്ഥകേ”തി വുത്തേ, “ആമ ഗഹപതി, ദൂരേ വസന്താപി ഹി സപ്പുരിസാ അഭിമുഖേ ഠിതാ വിയ പകാസേന്തീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൦൪. “ദൂരേ സന്തോ പകാസേന്തി, ഹിമവന്തോവ പബ്ബതോ;
അസന്തേത്ഥ ന ദിസ്സന്തി, രത്തിം ഖിത്താ യഥാ സരാ”തി.

തത്ഥ **സന്തോ**തി രാഗാദീനം സന്തതായ ബുദ്ധാദയോ സന്താ നാമ. ഇധ പന പുബ്ബബുദ്ധേസു കതാധികാരാ ഉസ്സന്നകുസലമൂലാ ഭാവിതഭാവനാ സത്താ സന്തോതി അധിപ്പേതാ. **പകാസേന്തീ**തി ദൂരേ ഠിതാപി ബുദ്ധാനം ഞാണപഥം ആഗച്ഛന്താ പാകടാ ഹോന്തി. **ഹിമവന്തോ വാ**തി യഥാ ഹി തിയോജനസഹസ്സവിത്ഥതോ പഞ്ചയോജനസതുബ്ബേധോ ചതുരാസീതിയാ കൂടസഹസ്സേഹി പടിമണ്ഡിതോ ഹിമവന്തപബ്ബതോ ദൂരേ ഠിതാനമ്പി അഭിമുഖേ ഠിതോ വിയ പകാസേതി, ഏവം പകാസേന്തീതി അത്ഥോ. **അസന്തേത്ഥാ**തി ദിട്ഠധമ്മഗരുകാ വിതിണ്ണപരലോകാ ആമിസചക്ഖുകാ ജീവികത്ഥായ പബ്ബജിതാ ബാലപുഗ്ഗലാ അസന്തോ നാമ, തേ ഏത്ഥ ബുദ്ധാനം ദക്ഖിണസ്സ ജാണുമണ്ഡലസ്സ സന്തികേ നിസിന്നാപി ന ദിസ്സന്തി ന പഞ്ഞായന്തി. **രത്തിം ഖിത്താ**തി രത്തിം ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതേ അന്ധകാരേ ഖിത്തസരാ വിയ തഥാരൂപസ്സ ഉപനിസ്സയഭൂതസ്സ പുബ്ബഹേതുനോ അഭാവേന ന പഞ്ഞായന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സക്കോ ദേവരാജാ ''സത്ഥാരാ സുഭദ്ദായ നിമന്തനം അധിവാസിത''ന്തി ഞത്വാ വിസ്സകമ്മദേവപുത്തം ആണാപേസി - ''പഞ്ച കൂടാഗാരസതാനി നിമ്മിനിത്വാ സ്വേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഉഗ്ഗനഗരം നേഹീ''തി. സോ പുനദിവസേ പഞ്ചസതാനി കൂടാഗാരാനി നിമ്മിനിത്വാ ജേതവനദ്വാരേ അട്ഠാസി. സത്ഥാ ഉച്ചിനിത്വാ വിസുദ്ധഖീണാസവാനംയേവ പഞ്ചസതാനി ആദായ സപരിവാരോ കൂടാഗാരേസു നിസീദിത്വാ ഉഗ്ഗനഗരം അഗമാസി. ഉഗ്ഗസേട്ഠിപി സപരിവാരോ സുഭദ്ദായ ദിന്നനയേനേവ തഥാഗതസ്സ ആഗതമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ സത്ഥാരം മഹന്തേന സിരിവിഭവേന ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പസന്നമാനസോ മാലാദീഹി മഹന്തം സക്കാരം കരോന്തോ സപരിവാരോ സമ്പടിച്ഛിത്വാ വന്ദിത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ പുനപ്പുനം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം അദാസി. സത്ഥാപിസ്സ സപ്പായം സല്ലക്ഖേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. തം ആദിം കത്വാ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. സത്ഥാ ''ചൂളസുഭദ്ദായ അനുഗ്ഗഹണത്ഥം ത്വം ഇധേവ ഹോഹീ''തി അനുരുദ്ധത്ഥേരം നിവത്താപേത്വാ സാവത്ഥിമേവ അഗമാസി. തതോ പട്ഠായ തം നഗരം സദ്ധാസമ്പന്നം അഹോസീതി.

ചൂളസുഭദ്ദാവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. ഏകവിഹാരിത്ഥേരവത്ഥു

ഏകാസനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകവിഹാരിത്ഥേരം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഥേരോ ഏകകോവ സേയ്യം കപ്പേതി, ഏകകോവ നിസീദതി, ഏകകോവ ചങ്കമതി, ഏകകോവ തിട്ഠതീതി ചതുപരിസന്തരേ പാകടോ അഹോസി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ, ''ഭന്തേ, ഏവരൂപോ നാമായം ഥേരോ''തി തഥാഗതസ്സാരോചേസും. സത്ഥാ ''സാധു സാധൂ''തി തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ ''ഭിക്ഖുനാ നാമ പവിവിത്തേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി വിവേകേ ആനിസംസം കഥേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൨൬൭. ‘‘ഏകാസനം ഏകസേയ്യം, ഏകോ ചരമതന്ദിതോ;
ഏകോ ദമയമത്താനം, വനന്തേ രമിതോ സിയാ’’തി.

തത്ഥ **ഏകാസനം ഏകസേയ്യ**ന്തി ഭിക്ഖുസഹസ്സമജ്ഝേപി മൂലകമ്മട്ഠാനം അവിജഹിത്വാ തേനേവ മനസികാരേന നിസിന്നസ്സ ആസനം ഏകാസനം നാമ. ലോഹപാസാദസദിസേപി ച പാസാദേ ഭിക്ഖുസഹസ്സമജ്ഝേപി പഞ്ഞത്തേ വിചിത്രപച്ചത്ഥരണൂപധാനേ മഹാരഹേ സയനേ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന മൂലകമ്മട്ഠാനമനസികാരേന നിപന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ സേയ്യാ ഏകസേയ്യാ നാമ. ഏവരൂപം ഏകാസനഞ്ച ഏകസേയ്യഞ്ച ഭജേഥാതി അത്ഥോ. **അതന്ദിതോ**തി ജങ്ഘബലം നിസ്സായ ജീവിതകപ്പനേന അകുസീതോ ഹുത്വാ സബ്ബിരിയാപഥേസു ഏകകോവ ചരന്തോതി അത്ഥോ. **ഏകോ ദമയ**ന്തി രത്തിട്ഠാനാദീസു കമ്മട്ഠാനം അനുയുഞ്ജിത്വാ മഗ്ഗഫലാധിഗമവസേന ഏകോവ ഹുത്വാ അത്താനം ദമേന്തോതി അത്ഥോ. **വനന്തേ രമിതോ സിയാ**തി ഏവം അത്താനം ദമേന്തോ ഇത്ഥിപുരിസസദ്ദാദീഹി പവിവിത്തേ വനന്തേയേവ അഭിരമിതോ ഭവേയ്യ. ന ഹി സക്കാ ആകിണ്ണവിഹാരിനാ ഏവം അത്താനം ദമേതുന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. തതോ പട്ഠായ മഹാജനോ ഏകവിഹാരികമേവ പത്ഥേസീതി.

ഏകവിഹാരിത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

പകിണ്ണകവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏകവീസതിമോ വഗ്ഗോ.

൨൨. നിരയവഗ്ഗോ

൧. സുന്ദരീപരിബ്ബാജികാവത്ഥു

അഭൂതവാദീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സുന്ദരിം പരിബ്ബാജികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

''തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ സക്കതോ ഹോതി ഗരുകതോ മാനിതോ പൂജിതോ''തി വത്ഥു വിത്ഥാരതോ ഉദാനേ (ഉദാ॰ ൩൮) ആഗതമേവ. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ - ഭഗവതോ കിര ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച പഞ്ചന്നം മഹാനദീനം മഹോഘസദിസേ ലാഭസക്കാരേ ഉപ്പന്നേ ഹതലാഭസക്കാരാ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ സൂരിയുഗ്ഗമനകാലേ ഖജ്ജോപനകാ വിയ നിപ്പഭാ ഹുത്വാ ഏകതോ സന്നിപതിത്വാ മന്തയിംസു - ''മയം സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഉപ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ ഹതലാഭസക്കാരാ, ന നോ കോചി അത്ഥിഭാവമ്പി ജാനാതി, കേന നു ഖോ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അവണ്ണം ഉപ്പാദേത്വാ ലാഭസക്കാരമസ്സ അന്തരധാപേയ്യാമാ''തി. അഥ നേസം ഏതദഹോസി - ''സുന്ദരിയാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ സക്കുണിസ്സാമാ''തി. തേ ഏകദിവസം സുന്ദരിം തിത്ഥിയാരാമം പവിസിത്വാ വന്ദിത്വാ ഠിതം നാലപിംസു. സാ പുനപ്പുനം സല്ലപന്തീപി പടിവചനം അലഭിത്വാ ''അപി പനയ്യാ, കേനചി വിഹേഠിതത്ഥാ''തി പുച്ഛി. ''കിം, ഭഗിനി, സമണം ഗോതമം അമ്ഹേ വിഹേഠേത്വാ ഹതലാഭസക്കാരേ കത്വാ വിചരന്തം ന പസ്സസീ''തി? ''മയാ ഏത്ഥ കിം കാതും വട്ടതീ''തി? ''ത്വം ഖോസി, ഭഗിനി, അഭിരൂപാ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അയസം ആരോപേത്വാ മഹാജനം തവ കഥം ഗാഹാപേത്വാ ഹതലാഭസക്കാരം കരോഹീ''തി. സാ തം സുത്വാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പക്കന്താ തതോ പട്ഠായ മാലാഗന്ധവിലേപനകപ്പൂരകടുകഫലാദീനി ഗഹേത്വാ സായം മഹാജനസ്സ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ നഗരം പവിസനകാലേ ജേതവനാഭിമുഖീ ഗച്ഛതി, ''കഹം ഗച്ഛസീ''തി ച പുട്ഠാ ''സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമി, അഹഞ്ഹി തേന സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയം വസാമീ''തി വത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം തിത്ഥിയാരാമേ വസിത്വാ പാതോവ ജേതവനമഗ്ഗം ഓതരിത്വാ നഗരാഭിമുഖീ ആഗച്ഛന്തീ ''കിം, സുന്ദരി, കഹം ഗതാസീ''തി പുട്ഠാ ''സമണേന ഗോതമേന സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയം വസിത്വാ തം കിലേസരതിയാ രമാപേത്വാ ആഗതാമ്ഹീ''തി വദതി.

അഥ തേ കതിപാഹച്ചയേന ധുത്താനം കഹാപണേ ദത്വാ ''ഗച്ഛഥ സുന്ദരിം മാരേത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഗന്ധകുടിയാ സമീപേ മാലാകചവരന്തരേ നിക്ഖിപിത്വാ ഏഥാ''തി വദിംസു. തേ തഥാ അകംസു. തതോ തിത്ഥിയാ ''സുന്ദരിം ന പസ്സാമാ''തി കോലാഹലം കത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ ''കഹം വോ ആസങ്കാ''തി വുത്താ ''ഇമേസു ദിവസേസു ജേതവനേ വസതി, തത്ഥസ്സാ പവത്തിം ന ജാനാമാ''തി വത്വാ ''തേന ഹി ഗച്ഛഥ, നം വിചിനഥാ''തി രഞ്ഞാ അനുഞ്ഞാതാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകേ ഗഹേത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ വിചിനന്താ മാലാകചവരന്തരേ തം ദിസ്വാ മഞ്ചകം ആരോപേത്വാ നഗരം പവേസേത്വാ ''സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സാവകാ 'സത്ഥാരാ കതം പാപകമ്മം പടിച്ഛാദേസ്സാമാ'തി സുന്ദരിം മാരേത്വാ മാലാകചവരന്തരേ നിക്ഖിപിംസൂ''തി രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ ''തേന ഹി ഗച്ഛഥ, നഗരം ആഹിണ്ഡഥാ''തി ആഹ. തേ

നഗരവീഥീസു “പസ്സഥ സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം കമ്മ”ന്തിആദീനി വത്വാ പുന രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരം ആഗമിംസു. രാജാ സുന്ദരിയാ സരീരം ആമകസുസാനേ അട്ടകം ആരോപേത്വാ രക്ഖാപേസി. സാവത്ഥിവാസിനോ ഠപേത്വാ അരിയസാവകേ സേസാ യേഭുയ്യേന “പസ്സഥ സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം കമ്മ”ന്തിആദീനി വത്വാ അന്തോനഗരേപി ബഹിനഗരേപി ഭിക്ഖൂ അക്കോസന്താ വിചരന്തി. ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും. സത്ഥാ “തേന ഹി തുമ്ഹേപി തേ മനുസ്സേ ഏവം പടിചോദേഥാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൦൬. “അഭൂതവാദീ നിരയം ഉപേതി,
യോ വാപി കത്വാ ന കരോമിചാഹ;
ഉഭോപി തേ പേച്ച സമാ ഭവന്തി,
നിഹീനകമ്മാ മനുജാ പരത്ഥാ”തി.

തത്ഥ **അഭൂതവാദീ**തി പരസ്സ ദോസം അദിസ്വാവ മുസാവാദം കത്വാ തുച്ഛേന പരം അബ്ഭാചിക്ഖന്തോ. **കത്വാ**തി യോ വാ പന പാപകമ്മം കത്വാ “നാഹം ഏതം കരോമീ”തി ആഹ. **പേച്ച സമാ ഭവന്തീ**തി തേ ഉഭോപി ജനാ പരലോകം ഗന്ത്വാ നിരയം ഉപഗമനേന ഗതിയാ സമാ ഭവന്തി. ഗതിയേവ നേസം പരിച്ഛിന്നാ, ആയു പന നേസം ന പരിച്ഛിന്നം. ബഹുകഞ്ഹി പാപകമ്മം കത്വാ ചിരം നിരയേ പച്ചന്തി, പരിത്തം കത്വാ അപ്പമത്തകമേവ കാലം. യസ്മാ പന നേസം ഉഭിന്നമ്പി ലാമകമേവ കമ്മം, തേന വുത്തം - **“നിഹീനകമ്മാ മനുജാ പരത്ഥാ”**തി. പരത്ഥാതി ഇമസ്സ പന പദസ്സ പുരതോ പേച്ചപദേന സമ്ബന്ധോ. പേച്ച പരത്ഥ ഇതോ ഗന്ത്വാ തേ നിഹീനകമ്മാ പരലോകേ സമാ ഭവന്തീതി അത്ഥോ. ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

രാജാ “സുന്ദരിയാ അഞ്ഞേഹി മാരിതഭാവം ജാനാഥാ”തി പുരിസേ ഉയ്യോജേസി. അഥ തേ ധുത്താ തേഹി കഹാപണേഹി സുരം പിവന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കരിംസു. ഏകോ ഏകം ആഹ - “ത്വം സുന്ദരിം ഏകപ്പഹാരേനേവ മാരേത്വാ മാലാകചവരന്തരേ നിക്ഖിപിത്വാ തതോ ലദ്ധകഹാപണേഹി സുരം പിവസി, ഹോതു ഹോതൂ”തി. രാജപുരിസാ തേ ധുത്തേ ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. അഥ നേ രാജാ “തുമ്ഹേഹി സാ മാരിതാ”തി പുച്ഛി. “ആമ, ദേവാ”തി. “കേഹി മാരാപിതാ”തി? “അഞ്ഞതിത്ഥിയേഹി, ദേവാ”തി. രാജാ തിത്ഥിയേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി. തേ തഥേവ വദിംസു. തേന ഹി ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ ഏവം വദന്താ നഗരം ആഹിണ്ഡഥ - “അയം സുന്ദരീ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അവണ്ണം ആരോപേതുകാമേഹി അമ്ഹേഹി മാരാപിതാ, നേവ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ, ന സാവകാനം ദോസോ അത്ഥി, അമ്ഹാകമേവ ദോസോ”തി. തേ തഥാ കരിംസു. ബാലമഹാജനോ തദാ സദ്ദഹി, തിത്ഥിയാപി ധുത്താപി പുരിസവധദണ്ഡം പാപുണിംസു. തതോ പട്ഠായ ബുദ്ധാനം സക്കാരോ മഹാ അഹോസീതി.

സുന്ദരീപരിബ്ബാജികാവത്ഥു പഠമം.

൨. ദുച്ചരിതഫലപീളിതവത്ഥു

കാസാവകണ്ഠാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദുച്ചരിതഫലാനുഭാവേന പീളിതേ സത്തേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ആയസ്മാ ഹി മോഗ്ഗല്ലാനോ ലക്ഖണത്ഥേരേന സദ്ധിം ഗിജ്ഝകൂടാ ഓരോഹന്തോ അട്ഠിസങ്ഖലികപേതാദീനം അത്തഭാവേ ദിസ്വാ സിതം കരോന്തോ ലക്ഖണത്ഥേരേന സിതകാരണം പുട്ഠോ "അകാലോ, ആവുസോ, ഇമസ്സ പഞ്ഹസ്സ, തഥാഗതസ്സ സന്തികേ മം പുച്ഛേയ്യാസീ"തി വത്വാ തഥാഗതസ്സ സന്തികേ ഥേരേന പുട്ഠോ അട്ഠിസങ്ഖലികപേതാദീനം ദിട്ഠഭാവം ആചിക്ഖിത്വാ "ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം ഭിക്ഖും വേഹാസം ഗച്ഛന്തം, തസ്സ സങ്ഘാടിപി ആദിത്താ സമ്പജ്ജലിതാ സജോതിഭൂതാ...പേ॰... കായോപി ആദിത്തോ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൨൩൦; സം॰ നി॰ ൨.൨൧൮) നയേന സദ്ധിം പത്തചീവരകായബന്ധനാദീഹി ഡയ്ഹമാനേ പഞ്ച സഹധമ്മികേ ആരോചേസി. സത്ഥാ തേസം കസ്സപദസബലസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ പബ്ബജ്ജായ അനുരൂപം കാതും അസക്കോന്താനം പാപഭാവം ആചിക്ഖിത്വാ തസ്മിം ഖണേ തത്ഥ നിസിന്നാനം ബഹൂനം പാപഭിക്ഖൂനം ദുച്ചരിതകമ്മസ്സ വിപാകം ദസ്സേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൦൭.
"കാസാവകണ്ഠാ ബഹവോ, പാപധമ്മാ അസഞ്ഞതാ;
പാപാ പാപേഹി കമ്മേഹി, നിരയം തേ ഉപപജ്ജരേ"തി.

തത്ഥ **കാസാവകണ്ഠാ**തി കാസാവേന പലിവേഠിതകണ്ഠാ. **പാപധമ്മാ**തി ലാമകധമ്മാ. **അസഞ്ഞതാ**തി കായാദിസംയമരഹിതാ, തഥാരൂപാ പാപപുഗ്ഗലാ അത്തനാ കതേഹി അകുസലകമ്മേഹി നിരയം ഉപപജ്ജന്തി, തേ തത്ഥ പച്ചിത്വാ തതോ ചുതാ വിപാകാവസേസേന പേതേസുപി ഏവം പച്ചന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ദുച്ചരിതഫലപീളിതവത്ഥു ദുതിയം.

൩. വഗ്ഗുമുദാതീരിയഭിക്ഖുവത്ഥു

സേയ്യോ അയോഗുളോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേസാലിം ഉപനിസ്സായ മഹാവനേ വിഹരന്തോ വഗ്ഗുമുദാതീരിയേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപാരാജികേ (പാരാ॰ ൱൩൨ ആദയോ) ആഗതമേവ.

തദാ ഹി സത്ഥാ തേ ഭിക്ഖൂ "കിം പന തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഉദരസ്സത്ഥായ ഗിഹീനം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ വണ്ണം ഭാസിത്ഥാ"തി വത്വാ തേഹി "ആമ, ഭന്തേ"തി വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ അനേകപരിയായേന ഗരഹിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൦൮.
"സേയ്യോ അയോഗുളോ ഭുത്തോ, തത്തോ അഗ്ഗിസിഖൂപമോ;
യഞ്ചേ ഭുഞ്ജേയ്യ ദുസ്സീലോ, രട്ഠപിണ്ഡമസഞ്ഞതോ"തി.

തത്ഥ **യഞ്ചേ ഭുഞ്ജേയ്യാ**തി യം ദുസ്സീലോ നിസ്സീലപുഗ്ഗലോ കായാദീഹി അസഞ്ഞതോ രട്ഠവാസീഹി സദ്ധായ ദിന്നം രട്ഠപിണ്ഡം "സമണോമ്ഹീ"തി

പടിജാനന്തോ ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജേയ്യ, തത്തോ ആദിത്തോ അഗ്ഗിവണ്ണോ അയോഗുളോവ ഭുത്തോ സേയ്യോ സുന്ദരതരോ. കിം കാരണാ? തപ്പച്ചയാ ഹി ഏകോവ അത്തഭാവോ ഝായേയ്യ, ദുസ്സീലോ പന സദ്ധാദേയ്യം ഭുഞ്ജിത്വാ അനേകാനിപി ജാതിസതാനി നിരയേ പച്ചേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

വഗ്ഗുമുദാതീരിയഭിക്ഖുവത്ഥു തതിയം.

൪. ഖേമകസേട്ഠിപുത്തവത്ഥു

ചത്താരി ഠാനാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഭാഗിനേയ്യം ഖേമകം നാമ സേട്ഠിപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര അഭിരൂപോ അഹോസി, യേഭുയ്യേന ഇത്ഥിയോ തം ദിസ്വാ രാഗാഭിഭൂതാ സകഭാവേന സണ്ഠാതും നാസക്ഖിംസു. സോപി പരദാരകമ്മാഭിരതോവ അഹോസി. അഥ നം രത്തിം രാജപുരിസാ ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ മഹാസേട്ഠിസ്സ ലജ്ജാമീതി തം കിഞ്ചി അവത്വാ വിസ്സജ്ജാപേസി. സോ പന നേവ വിരമി . അഥ നം ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി രാജപുരിസാ ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ വിസ്സജ്ജാപേസിയേവ. മഹാസേട്ഠി, തം പവത്തിം സുത്വാ തം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേത്വാ, ''ഭന്തേ, ഇമസ്സ ധമ്മം ദേസേഥാ''തി ആഹ. സത്ഥാ തസ്സ സംവേഗകഥം വത്വാ പരദാരസേവനായ ദോസം ദസ്സേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൦൯. ''ചത്താരി ഠാനാനി നരോ പമത്തോ,
ആപജ്ജതി പരദാരൂപസേവീ;
അപുഞ്ഞലാഭം ന നികാമസേയ്യം,
നിന്ദം തതീയം നിരയം ചതുത്ഥം.

൩൧൦. ''അപുഞ്ഞലാഭോ ച ഗതീ ച പാപികാ,
ഭീതസ്സ ഭീതായ രതീ ച ഥോകികാ;
രാജാ ച ദണ്ഡം ഗരുകം പണേതി,
തസ്മാ നരോ പരദാരം ന സേവേ''തി.

തത്ഥ **ഠാനാനീ**തി ദുക്ഖകാരണാനി. **പമത്തോ**തി സതിവോസ്സഗ്ഗേന സമന്നാഗതോ. **ആപജ്ജതീ**തി പാപുണാതി. **പരദാരൂപസേവീ**തി പരദാരം ഉപസേവന്തോ ഉപ്പഥചാരീ. **അപുഞ്ഞലാഭ**ന്തി അകുസലലാഭം. **ന നികാമസേയ്യ**ന്തി യഥാ ഇച്ഛതി, ഏവം സേയ്യം അലഭിത്വാ അനിച്ഛിതം പരിത്തകമേവ കാലം സേയ്യം ലഭതി. **അപുഞ്ഞലാഭോ ചാ**തി ഏവം തസ്സ അയഞ്ച അപുഞ്ഞലാഭോ, തേന ച അപുഞ്ഞേന നിരയസങ്ഖാതാ പാപികാ ഗതി ഹോതി. **രതീ ച ഥോകികാ**തി യാ തസ്സ ഭീതസ്സ ഭീതായ ഇത്ഥിയാ സദ്ധിം രതി, സാപി ഥോകികാ പരിത്താ ഹോതി. **ഗരുക**ന്തി രാജാ ച ഹത്ഥച്ഛേദാദിവസേന ഗരുകം ദണ്ഡം പണേതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പരദാരം സേവന്തോ ഏതാനി അപുഞ്ഞാദീനി പാപുണാതി, തസ്മാ പരദാരം ന സേവേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ഖേമകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തതോ പട്ഠായ മഹാജനോ സുഖം വീതിനാമേസി. കിം പനസ്സ പുബ്ബകമ്മന്തി? സോ കിര കസ്സപബുദ്ധകാലേ ഉത്തമമല്ലോ ഹുത്വാ ദ്വേ സുവണ്ണപടാകാ ദസബലസ്സ കഞ്ചനഥൂപേ ആരോപേത്വാ പത്ഥനം പട്ഠപേസി ''ഠപേത്വാ ഞാതിസാലോഹിതിത്ഥിയോ അവസേസാ മം ദിസ്വാ രജ്ജന്തൂ''തി. ഇദമസ്സ പുബ്ബകമ്മന്തി. തേന തം നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ ദിസ്വാ പരേസം ഇത്ഥിയോ സകഭാവേന സണ്ഠാതും നാസക്ഖിംസൂതി.

ഖേമകസേട്ഠിപുത്തവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ദുബ്ബചഭിക്ഖുവത്ഥു

കുസോ യഥാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര ഭിക്ഖു അസഞ്ചിച്ച ഏകം തിണം ഛിന്ദിത്വാ കുക്കുച്ചേ ഉപ്പന്നേ ഏകം ഭിക്ഖും ഉപസങ്കമിത്വാ, ''ആവുസോ, യോ തിണം ഛിന്ദതി, തസ്സ കിം ഹോതീ''തി തം അത്തനാ കതഭാവം ആരോചേത്വാ പുച്ഛി. അഥ നം ഇതരോ ''ത്വം തിണസ്സ ഛിന്നകാരണാ കിഞ്ചി ഹോതീതി സഞ്ഞം കരോസി, ന ഏത്ഥ കിഞ്ചി ഹോതി, ദേസേത്വാ പന മുച്ചതീ''തി വത്വാ സയമ്പി ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി തിണം ലുഞ്ചിത്വാ അഗ്ഗഹേസി. ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും അനേകപരിയായേന വിഗരഹിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൧൧. ''കുസോ യഥാ ദുഗ്ഗഹിതോ, ഹത്ഥമേവാനുകന്തതി;
സാമഞ്ഞം ദുപ്പരാമട്ഠം, നിരയായുപകഡ്ഢതി.

൩൧൨. ''യം കിഞ്ചി സിഥിലം കമ്മം, സംകിലിട്ഠഞ്ച യം വതം;
സങ്കസ്സരം ബ്രഹ്മചരിയം, ന തം ഹോതി മഹപ്ഫലം.

൩൧൩. ''കയിരാ ചേ കയിരാഥേനം, ദള്ഹമേനം പരക്കമേ;
സിഥിലോ ഹി പരിബ്ബാജോ, ഭിയ്യോ ആകിരതേ രജ''ന്തി.

തത്ഥ **കുസോ**തി യം കിഞ്ചി തിഖിണധാരം തിണം അന്തമസോ താലപണ്ണമ്പി, യഥാ സോ കുസോ യേന ദുഗ്ഗഹിതോ, തസ്സ ഹത്ഥം അനുകന്തതി ഫാലേതി, ഏവമേവ സമണധമ്മസങ്ഖാതം സാമഞ്ഞമ്പി ഖണ്ഡസീലാദിതായ ദുപ്പരാമട്ഠം **നിരയായുപകഡ്ഢതി,** നിരയേ നിബ്ബത്താപേതീതി അത്ഥോ. **സിഥില**ന്തി ഓലീയിത്വാ കരണേന സിഥിലഗാഹം കത്വാ കതം യംകിഞ്ചി കമ്മം. **സംകിലിട്ഠ**ന്തി വേസിയാദികേസു അഗോചരേസു ചരണേന സംകിലിട്ഠം. **സങ്കസ്സര**ന്തി സങ്കാഹി സരിതബ്ബം, ഉപോസഥകിച്ചാദീസു അഞ്ഞതരകിച്ചേന സന്നിപതിതമ്പി സങ്ഘം ദിസ്വാ ''അദ്ധാ ഇമേ മമ ചരിയം ഞത്വാ മം ഉക്ഖിപിതുകാമാവ സന്നിപതിതാ''തി ഏവം അത്തനോ ആസങ്കാഹി സരിതം ഉസ്സങ്കിതം പരിസങ്കിതം. **ന തം ഹോതീ**തി തം ഏവരൂപം സമണധമ്മസങ്ഖാതം ബ്രഹ്മചരിയം തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ മഹപ്ഫലം ന ഹോതി, തസ്സ മഹപ്ഫലാഭാവേനേവ ഭിക്ഖദായകാനമ്പിസ്സ ന മഹപ്ഫലം ഹോതീതി അത്ഥോ. **കയിരാ ചേ**തി തസ്മാ യം കമ്മം കരേയ്യ, തം കരേയ്യാഥേവ. **ദള്ഹമേനം പരക്കമേ**തി ഥിരകതമേവ കത്വാ അവത്ഥസമാദാനോ ഹുത്വാ ഏനം

കയിരാ. **പരിബ്ബാജോതി** സിഥിലഭാവേന കതോ ഖണ്ഡാദിഭാവപ്പത്തോ സമണധമ്മോ. **ഭിയ്യോ ആകിരതേ രജ**ന്തി അബ്ഭന്തരേ വിജ്ജമാനം രാഗരജാദിം ഏവരൂപോ സമണധമ്മോ അപനേതും ന സക്കോതി, അഥ ഖോ തസ്സ ഉപരി അപരമ്പി രാഗരജാദിം ആകിരതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു, സോപി ഭിക്ഖു സംവരേ ഠത്വാ പച്ഛാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണീതി.

ദുബ്ബചഭിക്ഖുവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. ഇസ്സാപകതിത്ഥിവത്ഥു

അകതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഇസ്സാപകതം ഇത്ഥിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സാ കിര സാമികോ ഏകായ ഗേഹദാസിയാ സദ്ധിം സന്ഥവം അകാസി. സാ ഇസ്സാപകതാ തം ദാസിം ഹത്ഥപാദേസു ബന്ധിത്വാ തസ്സാ കണ്ണനാസം ഛിന്ദിത്വാ ഏകസ്മിം ഗുള്ഹഗബ്ഭേ പക്ഖിപിത്വാ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ തസ്സ കമ്മസ്സ അത്തനാ കതഭാവം പടിച്ഛാദേതും ''ഏഹി, അയ്യ, വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണിസ്സാമാ''തി സാമികം ആദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണന്തീ നിസീദി. അഥസ്സാ ആഗന്തുകഞാതകാ ഗേഹം ആഗന്ത്വാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ ദാസിം മോചയിംസു. സാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ചതുപരിസമജ്ഝേ ഠിതാ തമത്ഥം ദസബലസ്സ ആരോചേസി. സത്ഥാ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ''ദുച്ചരിതം നാമ 'ഇദം മേ അഞ്ഞേ ന ജാനന്തീ'തി അപ്പമത്തകമ്പി ന കാതബ്ബം, അഞ്ഞസ്മിം അജാനന്തേപി സുചരിതമേവ കാതബ്ബം. പടിച്ഛാദേത്വാ കതമ്പി ഹി ദുച്ചരിതം നാമ പച്ഛാനുതാപം കരോതി, സുചരിതം പാമോജ്ജമേവ ജനേതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൧൪. ''അകതം ദുക്കടം സേയ്യോ, പച്ഛാ തപ്പതി ദുക്കടം;
കതഞ്ച സുകതം സേയ്യോ, യം കത്വാ നാനുതപ്പതീ''തി.

തത്ഥ **ദുക്കട**ന്തി സാവജ്ജം അപായസംവത്തനികം കമ്മം അകതമേവ സേയ്യോ വരം ഉത്തമം. **പച്ഛാ തപ്പതീ**തി തഞ്ഹി അനുസ്സരിതാനുസ്സരിതകാലേ തപ്പതിയേവ. **സുകത**ന്തി അനവജ്ജം പന സുഖദായകം സുഗതിസംവത്തനികമേവ കമ്മം കതം സേയ്യോ. **യം കത്വാ**തി യം കമ്മം കത്വാ പച്ഛാ അനുസ്സരണകാലേ ന തപ്പതി നാനുതപ്പതി, സോമനസ്സജാതോവ ഹോതി, തം കമ്മം വരന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ഉപാസകോ ച സാ ച ഇത്ഥീ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. തഞ്ച പന ദാസിം തത്ഥേവ ഭുജിസ്സം കത്വാ ധമ്മചാരിനിം കരിംസൂതി.

ഇസ്സാപകതിത്ഥിവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു

നഗരം യഥാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ ആഗന്തുകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര ഏകസ്മിം പച്ചന്തേ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ പഠമമാസേ സുഖം വിഹരിംസു. മജ്ഝിമമാസേ ചോരാ ആഗന്ത്വാ തേസം ഗോചരഗാമം പഹരിത്വാ കരമരേ ഗഹേത്വാ അഗമംസു. തതോ പട്ഠായ മനുസ്സാ ചോരാനം പടിബാഹനത്ഥായ തം പച്ചന്തനഗരം അഭിസങ്ഖരോന്താ തേ ഭിക്ഖൂ സക്കച്ചം ഉപട്ഠാതും ഓകാസം ന ലഭിംസു. തേ അഫാസുകം വസ്സം വസിത്വാ വുത്ഥവസ്സാ സത്ഥു ദസ്സനായ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേഹി സദ്ധിം കതപടിസന്ഥാരോ ''കിം, ഭിക്ഖവേ , സുഖം വസിത്ഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ഭന്തേ, മയം പഠമമാസമേവ സുഖം വസിമ്ഹാ, മജ്ഝിമമാസേ ചോരാ ഗാമം പഹരിംസു, തതോ പട്ഠായ മനുസ്സാ നഗരം അഭിസങ്ഖരോന്താ സക്കച്ചം ഉപട്ഠാതും ഓകാസം ന ലഭിംസു. തസ്മാ അഫാസുകം വസ്സം വസിമ്ഹാ''തി വുത്തേ ''അലം, ഭിക്ഖവേ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, ഫാസുവിഹാരോ നാമ നിച്ചകാലം ദുല്ലഭോ, ഭിക്ഖുനാ നാമ യഥാ തേ മനുസ്സാ നഗരം ഗോപയിംസു, ഏവം അത്തഭാവമേവ ഗോപയിതും വട്ടതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൧൫. ''നഗരം യഥാ പച്ചന്തം, ഗുത്തം സന്തരബാഹിരം;
ഏവം ഗോപേഥ അത്താനം, ഖണോ വോ മാ ഉപച്ചഗാ;
ഖണാതീതാ ഹി സോചന്തി, നിരയമ്ഹി സമപ്പിതാ''തി.

തത്ഥ **സന്തരബാഹിര**ന്തി, ഭിക്ഖവേ, യഥാ തേഹി മനുസ്സേഹി തം പച്ചന്തനഗരം ദ്വാരപാകാരാദീനി ഥിരാനി കരോന്തേഹി സഅന്തരം, അട്ടാലകപരിഖാദീനി ഥിരാനി കരോന്തേഹി സബാഹിരന്തി സന്തരബാഹിരം സുഗുത്തം കതം, ഏവം തുമ്ഹേപി സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ അജ്ഝത്തികാനി ഛ ദ്വാരാനി പിദഹിത്വാ ദ്വാരരക്ഖികം സതിം അവിസ്സജ്ജേത്വാ യഥാ ഗയ്ഹമാനാനി ബാഹിരാനി ഛ ആയതനാനി അജ്ഝത്തികാനം ഉപഘാതായ സംവത്തന്തി, തഥാ അഗ്ഗഹണേന താനിപി ഥിരാനി കത്വാ തേസം അപ്പവേസായ ദ്വാരരക്ഖികം സതിം അപ്പഹായ വിചരന്താ അത്താനം ഗോപേഥാതി അത്ഥോ. **ഖണോ വോ മാ ഉപച്ചഗാ**തി യോ ഹി ഏവം അത്താനം ന ഗോപേതി, തം പുഗ്ഗലം അയം ബുദ്ധുപ്പാദഖണോ മജ്ഝിമദേസേ ഉപ്പത്തിഖണോ സമ്മാദിട്ഠിയാ പടിലദ്ധഖണോ ഛന്നം ആയതനാനം അവേകല്ലഖണോതി സബ്ബോപി അയം ഖണോ അതിക്കമതി, സോ ഖണോ തുമ്ഹേ മാ അതിക്കമതു. **ഖണാതീതാ**തി യേ ഹി തം ഖണം അതീതാ, തേ ച പുഗ്ഗലേ സോ ച ഖണോ അതീതോ, തേ നിരയമ്ഹി സമപ്പിതാ ഹുത്വാ തത്ഥ നിബ്ബത്തിത്വാ സോചന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ ഉപ്പന്നസംവേഗാ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു സത്തമം.

൮. നിഗണ്ഠവത്ഥു

അലജ്ജിതായേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ നിഗണ്ഠേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ഭിക്ഖൂ നിഗണ്ഠേ ദിസ്വാ കഥം സമുട്ഠാപേസും, ‘‘ആവുസോ, സബ്ബസോ അപ്പടിച്ഛന്നേഹി അചേലകേഹി ഇമേ നിഗണ്ഠാ വരതരാ, യേ ഏകം പുരിമപസ്സമ്പി താവ പടിച്ഛാദേന്തി, സഹിരികാ മഞ്ഞേ ഏതേ’’തി. തം സുത്വാ നിഗണ്ഠാ ‘‘ന മയം ഏതേന കാരണേന പടിച്ഛാദേമ, പംസുരജാദയോ പന പുഗ്ഗലാ ഏവ, ജീവിതിന്ദ്രിയപടിബദ്ധാ ഏവ, തേ നോ ഭിക്ഖാഭാജനേസു മാ പതിംസൂതി ഇമിനാ കാരണേന പടിച്ഛാദേമാ’’തി വത്വാ തേഹി സദ്ധിം വാദപടിവാദവസേന ബഹും കഥം കഥേസും. ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ നിസിന്നകാലേ തം പവത്തിം ആരോചേസും. സത്ഥാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, അലജ്ജിതബ്ബേന ലജ്ജിത്വാ ലജ്ജിതബ്ബേന അലജ്ജമാനാ നാമ ദുഗ്ഗതിപരായണാവ ഹോന്തീ’’തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൧൬. ‘‘അലജ്ജിതായേ ലജ്ജന്തി, ലജ്ജിതായേ ന ലജ്ജരേ;
മിച്ഛാദിട്ഠിസമാദാനാ, സത്താ ഗച്ഛന്തി ദുഗ്ഗതിം.

൩൧൭. ‘‘അഭയേ ഭയദസ്സിനോ, ഭയേ ചാഭയദസ്സിനോ;
മിച്ഛാദിട്ഠിസമാദാനാ, സത്താ ഗച്ഛന്തി ദുഗ്ഗതി’’ന്തി.

തത്ഥ **അലജ്ജിതായേ**തി അലജ്ജിതബ്ബേന. ഭിക്ഖാഭാജനഞ്ഹി അലജ്ജിതബ്ബം നാമ, തേ പന തം പടിച്ഛാദേത്വാ വിചരന്താ തേന ലജ്ജന്തി നാമ. **ലജ്ജിതായേ**തി അപടിച്ഛന്നേന ഹിരികോപീനങ്ഗേന ലജ്ജിതബ്ബേന. തേ പന തം അപടിച്ഛാദേത്വാ വിചരന്താ ലജ്ജിതായേ ന ലജ്ജന്തി നാമ. തേന തേസം അലജ്ജിതബ്ബേന ലജ്ജിതം ലജ്ജിതബ്ബേന അലജ്ജിതം തുച്ഛഗഹണഭാവേന ച അഞ്ഞഥാഗഹണഭാവേന ച മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി. തം സമാദിയിത്വാ വിചരന്താ പന തേ മിച്ഛാദിട്ഠിസമാദാനാ സത്താ നിരയാദിഭേദം ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ. **അഭയേ**തി ഭിക്ഖാഭാജനം നിസ്സായ രാഗദോസമോഹമാനദിട്ഠികിലേസദുച്ചരിതഭയാനം അനുപ്പജ്ജനതോ ഭിക്ഖാഭാജനം അഭയം നാമ, ഭയേന തം പടിച്ഛാദേന്താ പന അഭയേ **ഭയദസ്സിനോ** നാമ. ഹിരികോപീനങ്ഗം പന നിസ്സായ രാഗാദീനം ഉപ്പജ്ജനതോ തം ഭയം നാമ, തസ്സ അപടിച്ഛാദനേന **ഭയേ ചാഭയദസ്സിനോ**. തസ്സ തം അയഥാഗഹണസ്സ സമാദിന്നത്താ മിച്ഛാദിട്ഠിസമാദാനാ സത്താ ദുഗ്ഗഹിം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ നിഗണ്ഠാ സംവിഗ്ഗമാനസാ പബ്ബജിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

നിഗണ്ഠവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. തിത്ഥിയസാവകവത്ഥു

അവജ്ജേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ തിത്ഥിയസാവകേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ അഞ്ഞതിത്ഥിയസാവകാ അത്തനോ പുത്തേ സമ്മാദിട്ഠികാനം ഉപാസകാനം പുത്തേഹി സദ്ധിം സപരിവാരേ കീളമാനേ ദിസ്വാ ഗേഹം ആഗതകാലേ “ന വോ സമണാ സക്യപുത്തിയാ വന്ദിതബ്ബാ, നാപി തേസം വിഹാരം പവിസിതബ്ബ”ന്തി സപഥം കാരയിംസു. തേ ഏകദിവസം ജേതവനവിഹാരസ്സ ബഹിദ്വാരകോട്ഠകസാമന്തേ കീളന്താ പിപാസിതാ അഹേസും. അഥേകം ഉപാസകദാരകം “ത്വം ഏത്ഥ ഗന്ത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ അമ്ഹാകമ്പി ആഹരാഹീ”തി പഹിണിംസു. സോ വിഹാരം പവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം സത്ഥാ “ത്വമേവ പാനീയം പിവിത്വാ ഗന്ത്വാ ഇതരേപി പാനീയപിവനത്ഥായ ഇധേവ പേസേഹീ”തി ആഹ. സോ തഥാ അകാസി. തേ ആഗന്ത്വാ പാനീയം പിവിംസു. സത്ഥാ തേ പക്കോസാപേത്വാ തേസം സപ്പായം ധമ്മകഥം കഥേത്വാ തേ അചലസദ്ധേ കത്വാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠാപേസി. തേ സകാനി ഗേഹാനി ഗന്ത്വാ തമത്ഥം മാതാപിതൂനം ആരോചേസും . അഥ നേസം മാതാപിതരോ “പുത്തകാ നോ വിപന്നദിട്ഠികാ ജാതാ”തി ദോമനസ്സപ്പത്താ പരിദേവിംസു. അഥ തേസം ഛേകാ സമ്ബഹുലാ പടിവിസ്സകാ മനുസ്സാ ആഗന്ത്വാ ദോമനസ്സവൂപസമനത്ഥായ ധമ്മം കഥയിംസു. തേ തേസം കഥം സുത്വാ “ഇമേ ദാരകേ സമണസ്സ ഗോതമസ്സേവ നിയ്യാദേസ്സാമാ”തി മഹന്തേന ഞാതിഗണേന സദ്ധിം വിഹാരം നയിംസു. സത്ഥാ തേസം അജ്ഝാസയം ഓലോകേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൧൮. “അവജ്ജേ വജ്ജമതിനോ, വജ്ജേ ചാവജ്ജദസ്സിനോ;
മിച്ഛാദിട്ഠിസമാദാനാ, സത്താ ഗച്ഛന്തി ദുഗ്ഗതിം.

൩൧൯. “വജ്ജഞ്ച വജ്ജതോ ഞത്വാ, അവജ്ജഞ്ച അവജ്ജതോ;
സമ്മാദിട്ഠിസമാദാനാ, സത്താ ഗച്ഛന്തി സുഗ്ഗതി”ന്തി.

തത്ഥ **അവജ്ജേ**തി ദസവത്ഥുകായ സമ്മാദിട്ഠിയാ, തസ്സാ ഉപനിസ്സയഭൂതേ ധമ്മേ ച. **വജ്ജമതിനോ**തി വജ്ജം ഇദന്തി ഉപ്പന്നമതിനോ. ദസവത്ഥുകായ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ പന തസ്സാ ഉപനിസ്സയഭൂതേ ധമ്മേ ച അവജ്ജദസ്സിനോ, ഏതിസ്സാ അവജ്ജം വജ്ജതോ വജ്ജഞ്ച അവജ്ജതോ ഞത്വാ ഗഹണസങ്ഖാതായ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ സമാദിന്നത്താ മിച്ഛാദിട്ഠിസമാദാനാ സത്താ ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ. ദുതിയഗാഥായ വുത്തവിപരിയായേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

ദേസനാവസാനേ സബ്ബേപി തേ തീസു സരണേസു പതിട്ഠായ അപരാപരം ധമ്മം സുണന്താ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

തിത്ഥിയസാവകവത്ഥു നവമം.

നിരയവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദ്വാവീസതിമോ വഗ്ഗോ.

൨൩. നാഗവഗ്ഗോ

൧. അത്തദന്തവത്ഥു

അഹം നാഗോ വാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ കോസമ്ബിയം വിഹരന്തോ അത്താനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു അപ്പമാദവഗ്ഗസ്സ ആദിഗാഥാവണ്ണനായ വിത്ഥാരിതമേവ. വുത്തഞ്ഹേതം തത്ഥ (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.സാമാവതിവത്ഥു) -

മാഗണ്ഡിയാ താസം കിഞ്ചി കാതും അസക്കുണിത്വാ ''സമണസ്സ ഗോതമസ്സേവ കത്തബ്ബം കരിസ്സാമീ''തി നാഗരാനം ലഞ്ജം ദത്വാ ''സമണം ഗോതമം അന്തോനഗരം പവിസിത്വാ ചരന്തം ദാസകമ്മകരപോരിസേഹി സദ്ധിം അക്കോസേത്വാ പരിഭാസേത്വാ പലാപേഥാ''തി ആണാപേസി. മിച്ഛാദിട്ഠികാ തീസു രതനേസു അപ്പസന്നാ അന്തോനഗരം പവിട്ഠം സത്ഥാരം അനുബന്ധിത്വാ ''ചോരോസി ബാലോസി മൂള്ഹോസി ഥേനോസി ഓട്ഠോസി ഗോണോസി ഗദ്രഭോസി നേരയികോസി തിരച്ഛാനഗതോസി, നത്ഥി തുയ്ഹം സുഗതി, ദുഗ്ഗതിയേവ തുയ്ഹം പാടികങ്ഖാ''തി ദസഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി. തം സുത്വാ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥാരം ഏതദവോച - ''ഭന്തേ, ഇമേ നാഗരാ അമ്ഹേ അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി, ഇതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛാമാ''തി. ''കുഹിം, ആനന്ദാ''തി? ''അഞ്ഞം നഗരം, ഭന്തേ''തി. ''തത്ഥ മനുസ്സേസു അക്കോസന്തേസു പരിഭാസന്തേസു പുന കത്ഥ ഗമിസ്സാമാനന്ദാ''തി. ''തതോപി അഞ്ഞം നഗരം, ഭന്തേ''തി. ''തത്ഥ മനുസ്സേസു അക്കോസന്തേസു പരിഭാസന്തേസു കുഹിം ഗമിസ്സാമാനന്ദാ''തി. ''തതോപി അഞ്ഞം നഗരം, ഭന്തേ''തി. ''ആനന്ദ, ന ഏവം കാതും വട്ടതി, യത്ഥ അധികരണം ഉപ്പന്നം, തത്ഥേവ തസ്മിം വൂപസന്തേ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും വട്ടതി, കേ പന തേ, ആനന്ദ, അക്കോസന്തീ''തി. ''ഭന്തേ, ദാസകമ്മകരേ ഉപാദായ സബ്ബേ അക്കോസന്തീ''തി. ''അഹം, ആനന്ദ, സങ്ഗാമം ഓതിണ്ണഹത്ഥിസദിസോ. സങ്ഗാമം ഓതിണ്ണഹത്ഥിനോ ഹി ചതൂഹി ദിസാഹി ആഗതേ സരേ സഹിതും ഭാരോ, തഥേവ ബഹൂഹി ദുസ്സീലേഹി കഥിതകഥാനം സഹനം നാമ മയ്ഹം ഭാരോ''തി വത്വാ അത്താനം ആരബ്ഭ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൨൦. ''അഹം നാഗോവ സങ്ഗാമേ, ചാപതോ പതിതം സരം;
അതിവാക്യം തിതിക്ഖിസ്സം, ദുസ്സീലോ ഹി ബഹുജ്ജനോ.

൩൨൧. ''ദന്തം നയന്തി സമിതിം, ദന്തം രാജാഭിരൂഹതി;
ദന്തോ സേട്ഠോ മനുസ്സേസു, യോതിവാക്യം തിതിക്ഖതി.

൩൨൨. ''വരമസ്സതരാ ദന്താ, ആജാനീയാ ച സിന്ധവാ;
കുഞ്ജരാ ച മഹാനാഗാ, അത്തദന്തോ തതോ വര''ന്തി.

തത്ഥ **നാഗോവാ**തി ഹത്ഥീ വിയ. **ചാപതോ പതിത**ന്തി ധനുതോ മുത്തം. **അതിവാക്യ**ന്തി അട്ഠഅനരിയവോഹാരവസേന പവത്തം വീതിക്കമവചനം. **തിതിക്ഖിസ്സ**ന്തി യഥാ സങ്ഗാമാവചരോ സുദന്തോ മഹാനാഗോ ഖമോ സത്തിപഹാരാദീനി ചാപതോ മുച്ചിത്വാ അത്തനി പതിതേ സരേ അവിഹഞ്ഞമാനോ തിതിക്ഖതി, ഏവമേവ ഏവരൂപം അതിവാക്യം

തിതിക്ഖിസ്സം, സഹിസ്സാമീതി അത്ഥോ. **ദുസ്സീലോ ഹീ**തി അയഞ്ഹി ലോകിയമഹാജനോ ബഹുദുസ്സീലോ അത്തനോ അത്തനോ രുചിവസേന വാചം നിച്ഛാരേത്വാ ഘട്ടേന്തോ ചരതി, തത്ഥ അധിവാസനം അജ്ഝുപേക്ഖനമേവ മമ ഭാരോ. **സമിതി**ന്തി ഉയ്യാനകീളമണ്ഡലാദീസു മഹാജനമജ്ഝം ഗച്ഛന്താ ദന്തമേവ ഗോണജാതിം വാ അസ്സജാതിം വാ യാനേ യോജേത്വാ നയന്തി. **രാജാ**തി തഥാരൂപേഹേവ വാഹനേഹി ഗച്ഛന്തോ രാജാപി ദന്തമേവ അഭിരൂഹതി. **മനുസ്സേസൂ**തി മനുസ്സേസുപി ചതൂഹി അരിയമഗ്ഗേഹി ദന്തോ നിബ്ബിസേവനോവ സേട്ഠോ. **യോതിവാക്യ**ന്തി യോ ഏവരൂപം അതിക്കമവചനം പുനപ്പുനം വുച്ചമാനമ്പി തിതിക്ഖതി ന പടിപ്ഫരതി ന വിഹഞ്ഞതി, ഏവരൂപോ ദന്തോ സേട്ഠോതി അത്ഥോ.

അസ്സതരാതി വളവായ ഗദ്രഭേന ജാതാ. **ആജാനീയാ**തി യം അസ്സദമസാരഥി കാരണം കാരേതി, തസ്സ ഖിപ്പം ജാനനസമത്ഥാ. **സിന്ധവാ**തി സിന്ധവരട്ഠേ ജാതാ അസ്സാ. **മഹാനാഗാ**തി കുഞ്ജരസങ്ഖാതാ മഹാഹത്ഥിനോ. **അത്തദന്തോ**തി ഏതേ അസ്സതരാ ച സിന്ധവാ ച കുഞ്ജരാ ച ദന്താവ വരം, ന അദന്താ. യോ പന ചതൂഹി അരിയമഗ്ഗേഹി അത്തനോ ദന്തതായ അത്തദന്തോ നിബ്ബിസേവനോ, അയം തതോപി വരം, സബ്ബേഹിപി ഏതേഹി ഉത്തരിതരോതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ വീഥിസിങ്ഘാടകാദീസു ഠത്വാ അക്കോസന്തോ പരിഭാസന്തോ സബ്ബോപി സോ മഹാജനോ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണീതി.

അത്തദന്തവത്ഥു പഠമം.

൨. ഹത്ഥാചരിയപുബ്ബകഭിക്ഖുവത്ഥു

ന ഹി ഏതേഹീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഹത്ഥാചരിയപുബ്ബകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഏകദിവസം അചിരവതീനദീതീരേ ഹത്ഥിദമകം ''ഏകം ഹത്ഥിം ദമേസ്സാമീ''തി അത്തനാ ഇച്ഛിതം കാരണം സിക്ഖാപേതും അസക്കോന്തം ദിസ്വാ സമീപേ ഠിതേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ ആഹ - ''ആവുസോ, സചേ അയം ഹത്ഥാചരിയോ ഇമം ഹത്ഥിം അസുകട്ഠാനേ നാമ വിജ്ഝേയ്യ, ഖിപ്പമേവ ഇമം കാരണം സിക്ഖാപേയ്യാ''തി. സോ തസ്സ കഥം സുത്വാ തഥാ കത്വാ തം ഹത്ഥിം സുദന്തം ദമേസി. തേ ഭിക്ഖൂ തം പവത്തിം സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര തയാ ഏവം വുത്ത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ വിഗരഹിത്വാ ''കിം തേ, മോഘപുരിസ, ഹത്ഥിയാനേന വാ അഞ്ഞേന വാ ദന്തേന. ന ഹി ഏതേഹി യാനേഹി അഗതപുബ്ബം ഠാനം ഗന്തും സമത്ഥാ നാമ അത്ഥി, അത്തനാ പന സുദന്തേന സക്കാ അഗതപുബ്ബം ഠാനം ഗന്തും, തസ്മാ അത്താനമേവ ദമേഹി, കിം തേ ഏതേസം ദമനേനാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൨൩. ''ന ഹി ഏതേഹി യാനേഹി, ഗച്ഛേയ്യ അഗതം ദിസം;
യഥാത്തനാ സുദന്തേന, ദന്തോ ദന്തേന ഗച്ഛതീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - യാനി താനി ഹത്ഥിയാനാദീനി യാനാനി, ന ഹി ഏതേഹി യാനേഹി കോചി പുഗ്ഗലോ സുപിനന്തേനപി അഗതപുബ്ബത്താ "അഗത"ന്തി സങ്ഖാതം നിബ്ബാനദിസം തഥാ ഗച്ഛേയ്യ, യഥാ പുബ്ബഭാഗേ ഇന്ദ്രിയദമേന അപരഭാഗേ അരിയമഗ്ഗഭാവനായ സുദന്തേന ദന്തോ നിബ്ബിസേവനോ സപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ തം അഗതപുബ്ബം ദിസം ഗച്ഛതി, ദന്തഭൂമിം പാപുണാതി. തസ്മാ അത്തദമനമേവ തതോ വരന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഹത്ഥാചരിയപുബ്ബകഭിക്ഖുവത്ഥു ദുതിയം.

൩. പരിജിണ്ണബ്രാഹ്മണപുത്തവത്ഥു

ധനപാലോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരസ്സ പരിജിണ്ണബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകോ ബ്രാഹ്മണോ അട്ഠസതസഹസ്സവിഭവോ വയപ്പത്താനം ചതുന്നം പുത്താനം ആവാഹം കത്വാ ചത്താരി സതസഹസ്സാനി അദാസി. അഥസ്സ ബ്രാഹ്മണിയാ കാലകതായ പുത്താ സമ്മന്തയിംസു - "സചേ അയം അഞ്ഞം ബ്രാഹ്മണിം ആനേസ്സതി, തസ്സാ കുച്ഛിയം നിബ്ബത്താനം വസേന കുലസന്തകം ഭിജ്ജിസ്സതി, ഹന്ദ നം മയം സങ്ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി തേ തം പണീതേഹി ഘാസച്ഛാദനാദീഹി ഉപട്ഠഹന്താ ഹത്ഥപാദസമ്ബാഹനാദീനി കരോന്താ ഉപട്ഠഹിത്വാ ഏകദിവസമസ്സ ദിവാ നിദ്ദായിത്വാ വുട്ഠിതസ്സ ഹത്ഥപാദേ സമ്ബാഹന്താ പാടിയേക്കം ഘരാവാസേ ആദീനവം വത്വാ "മയം തുമ്ഹേ ഇമിനാ നീഹാരേന യാവജീവം ഉപട്ഠഹിസ്സാമ, സേസധനമ്പി നോ ദേഥാ"തി യാചിംസു. ബ്രാഹ്മണോ പുന ഏകേകസ്സ സതസഹസ്സം ദത്വാ അത്തനോ നിവത്ഥപാരുപനമത്തം ഠപേത്വാ സബ്ബം ഉപഭോഗപരിഭോഗം ചത്താരോ കോട്ഠാസേ കത്വാ നിയ്യാദേസി. തം ജേട്ഠപുത്തോ കതിപാഹം ഉപട്ഠഹി. അഥ നം ഏകദിവസം ന്ഹത്വാ ആഗച്ഛന്തം ദ്വാരകോട്ഠകേ ഠത്വാ സുണ്ഹാ ഏവമാഹ - "കിം തയാ ജേട്ഠപുത്തസ്സ സതം വാ സഹസ്സം വാ അതിരേകം ദിന്നം അത്ഥി, നനു സബ്ബേസം ദ്വേ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി ദിന്നാനി, കിം സേസപുത്താനം ഘരസ്സ മഗ്ഗം ന ജാനാസീ"തി. സോപി "നസ്സ വസലീ"തി കുജ്ഝിത്വാ അഞ്ഞസ്സ ഘരം അഗമാസി. തതോപി കതിപാഹച്ചയേന ഇമിനാവ ഉപായേന പലാപിതോ അഞ്ഞസ്സാതി ഏവം ഏകഘരമ്പി പവേസനം അലഭമാനോ പണ്ഡരങ്ഗപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഭിക്ഖായ ചരന്തോ കാലാനമച്ചയേന ജരാജിണ്ണോ ദുബ്ഭോജനദുക്ഖസേയ്യാഹി മിലാതസരീരോ ഭിക്ഖായ ചരന്തോ ആഗമ്മ പീഠികായ നിപന്നോ നിദ്ദം ഓക്കമിത്വാ ഉട്ഠായ നിസിന്നോ അത്താനം ഓലോകേത്വാ പുത്തേസു അത്തനോ പതിട്ഠം അപസ്സന്തോ ചിന്തേസി - "സമണോ കിര ഗോതമോ അബ്ഭാകുടികോ ഉത്താനമുഖോ സുഖസമ്ഭാസോ പടിസന്ഥാരകുസലോ, സക്കാ സമണം ഗോതമം ഉപസങ്കമിത്വാ പടിസന്ഥാരം ലഭിതു"ന്തി. സോ നിവാസനപാരുപനം സണ്ഠാപേത്വാ ഭിക്ഖഭാജനം ഗഹേത്വാ ദണ്ഡമാദായ ഭഗവതോ സന്തികം അഗമാസി. വുത്തമ്പി ചേതം (സം॰ നി॰ ൧.൨൦൦) -

അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലോ ലൂഖോ ലൂഖപാവുരണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ

ഏകമന്തം നിസിന്നേന തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏതദവോച - “കിന്നു ത്വം , ബ്രാഹ്മണ, ലൂഖോ ലൂഖപാവുരണോ”തി. ഇധ മേ, ഭോ ഗോതമ, ചത്താരോ പുത്താ , തേ മം ദാരേഹി സംപുച്ഛ ഘരാ നിക്ഖാമേന്തീതി. തേന ഹി ത്വം, ബ്രാഹ്മണ, ഇമാ ഗാഥായോ പരിയാപുണിത്വാ സഭായം മഹാജനകായേ സന്നിപതിതേ പുത്തേസു ച സന്നിസിന്നേസു ഭാസസ്സു -

“യേഹി ജാതേഹി നന്ദിസ്സം, യേസഞ്ച ഭവമിച്ഛിസം;
തേ മം ദാരേഹി സംപുച്ഛ, സാവ വാരേന്തി സൂകരം.

“അസന്താ കിര മം ജമ്മാ, താത താതാതി ഭാസരേ;
രക്ഖസാ പുത്തരൂപേന, തേ ജഹന്തി വയോഗതം.

“അസ്സോവ ജിണ്ണോ നിബ്ഭോഗോ, ഖാദനാ അപനീയതി;
ബാലകാനം പിതാ ഥേരോ, പരാഗാരേസു ഭിക്ഖതി.

“ദണ്ഡോവ കിര മേ സേയ്യോ, യഞ്ചേ പുത്താ അനസ്സവാ;
ചണ്ഡമ്പി ഗോണം വാരേതി, അഥോ ചണ്ഡമ്പി കുക്കുരം.

“അന്ധകാരേ പുരേ ഹോതി, ഗമ്ഭീരേ ഗാധമേധതി;
ദണ്ഡസ്സ ആനുഭാവേന, ഖലിത്വാ പതിതിട്ഠതീ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൦൦);

സോ ഭഗവതോ സന്തികേ താ ഗാഥായോ ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തഥാരൂപേ ബ്രാഹ്മണാനം സമാഗമദിവസേ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേസു പുത്തേസു തം സഭം ഓഗാഹിത്വാ ബ്രാഹ്മണാനം മജ്ഝേ മഹാരഹേസു ആസനേസു നിസിന്നേസു “അയം മേ കാലോ”തി സഭായ മജ്ഝേ പവിസിത്വാ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ “അഹം, ഭോ, തുമ്ഹാകം ഗാഥായോ ഭാസിതുകാമോ, സുണിസ്സഥാ”തി വത്വാ “ഭാസസ്സു, ബ്രാഹ്മണ, സുണോമാ”തി വുത്തേ ഠിതകോവ അഭാസി. തേന ച സമയേന മനുസ്സാനം വത്തം ഹോതി “യോ മാതാപിതൂനം സന്തകം ഖാദന്തോ മാതാപിതരോ ന പോസേതി, സോ മാരേതബ്ബോ”തി. തസ്മാ തേ ബ്രാഹ്മണപുത്താ പിതു പാദേസു പതിത്വാ “ജീവിതം നോ, താത, ദേഥാ”തി യാചിംസു. സോ പിതു ഹദയമുദുതായ “മാ മേ, ഭോ, പുത്തകേ വിനാസയിത്ഥ, പോസേസ്സന്തി മ”ന്തി ആഹ. അഥസ്സ പുത്തേ മനുസ്സാ ആഹംസു - “സചേ, ഭോ , അജ്ജ പട്ഠായ പിതരം ന സമ്മാ പടിജഗ്ഗിസ്സഥ, ഘാതേസ്സാമ വോ”തി. തേ ഭീതാ പിതരം പീഠേ നിസീദാപേത്വാ സയം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗേഹം നേത്വാ സരീരം തേലേന അബ്ഭഞ്ജിത്വാ ഉബ്ബട്ടേത്വാ ഗന്ധചുണ്ണാദീഹി ന്ഹാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണിയോ പക്കോസാപേത്വാ “അജ്ജ പട്ഠായ അമ്ഹാകം പിതരം സമ്മാ പടിജഗ്ഗഥ, സചേ തുമ്ഹേ പമാദം ആപജ്ജിസ്സഥ, നിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമ വോ”തി വത്വാ പണീതഭോജനം ഭോജേസും.

ബ്രാഹ്മണോ സുഭോജനഞ്ച സുഖസേയ്യഞ്ച ആഗമ്മ കതിപാഹച്ചയേന സഞ്ജാതബലോ പീണിന്ദ്രിയോ അത്തഭാവം ഓലോകേത്വാ “അയം മേ സമ്പത്തി സമണം ഗോതമം നിസ്സായ ലദ്ധാ”തി പണ്ണാകാരത്ഥായ ഏകം ദുസ്സയുഗം ആദായ ഭഗവതോ സന്തികം ഗന്ത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ ഏകമന്തം നിസിന്നോ തം ദുസ്സയുഗം ഭഗവതോ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ “മയം, ഭോ ഗോതമ, ബ്രാഹ്മണാ നാമ ആചരിയസ്സ ആചരിയധനം പരിയേസാമ, പടിഗ്ഗണ്ഹാതു മേ ഭവം ഗോതമോ ആചരിയോ ആചരിയധന”ന്തി ആഹ. ഭഗവാ തസ്സ അനുകമ്പായ തം

പടിഗ്ഗഹേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാവസാനേ ബ്രാഹ്മണോ സരണേസു പതിട്ഠായ ഏവമാഹ - "ഭോ ഗോതമ, മയ്ഹം പുത്തേഹി ചത്താരി ധുവഭത്താനി ദിന്നാനി, തതോ അഹം ദ്വേ തുമ്ഹാകം ദമ്മീ"തി. അഥ നം സത്ഥാ "കല്യാണം, ബ്രാഹ്മണ, മയം പന രുച്ചനട്ഠാനമേവ ഗമിസ്സാമാ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. ബ്രാഹ്മണോ ഘരം ഗന്ത്വാ പുത്തേ ആഹ - "താതാ, സമണോ ഗോതമോ മയ്ഹം സഹായോ, തസ്സ മേ ദ്വേ ധുവഭത്താനി ദിന്നാനി, തുമ്ഹേ തസ്മിം സമ്പത്തേ മാ പമജ്ജിത്ഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിംസു.

സത്ഥാ പുനദിവസേ പിണ്ഡായ ചരന്തോ ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. സോ സത്ഥാരം ദിസ്വാ പത്തമാദായ ഘരം പവേസേത്വാ മഹാരഹേ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ പണീതഭോജനമദാസി. സത്ഥാ പുനദിവസേ ഇതരസ്സ ഇതരസ്സാതി പടിപാടിയാ സബ്ബേസം ഘരാനി അഗമാസി. സബ്ബേ തേ തഥേവ സക്കാരം അകംസു. ഏകദിവസം ജേട്ഠപുത്തോ മങ്ഗലേ പച്ചുപട്ഠിതേ പിതരം ആഹ - "താത, കസ്സ മങ്ഗലം ദേമാ"തി? "നാഹം അഞ്ഞേ ജാനാമി, സമണോ ഗോതമോ മയ്ഹം സഹായോ"തി. "തേന ഹി തം സ്വാതനായ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം നിമന്തേഥാ"തി. ബ്രാഹ്മണോ തഥാ അകാസി. സത്ഥാ പുനദിവസേ സപരിവാരോ തസ്സ ഗേഹം അഗമാസി. സോ ഹരിതുപലിത്തേ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേ ഗേഹേ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിസീദാപേത്വാ അപ്പോദകമധുപായസേന ചേവ പണീതേന ഖാദനീയേന ച പരിവിസി. അന്തരാഭത്തസ്മിംയേവ ബ്രാഹ്മണസ്സ ചത്താരോ പുത്താ സത്ഥു സന്തികേ നിസീദിത്വാ ആഹംസു - "ഭോ ഗോതമ, മയം അമ്ഹാകം പിതരം പടിജഗ്ഗാമ ന പമജ്ജാമ , പസ്സഥിമസ്സ അത്തഭാവ"ന്തി.

സത്ഥാ "കല്യാണം വോ കതം, മാതാപിതുപോസനം നാമ പോരാണകപണ്ഡിതാനം ആചിണ്ണമേവാ"തി വത്വാ "തസ്സ നാഗസ്സ വിപ്പവാസേന, വിരൂള്ഹാ സല്ലകീ ച കുടജാ ചാ"തി ഇമം ഏകാദസനിപാതേ **മാതുപോസകനാഗരാജജാതകം** (ചരിയാ॰ ൨.൧ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൧൧.൧ ആദയോ) വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

൩൨൪. "ധനപാലോ നാമ കുഞ്ജരോ,
കടുകഭേദനോ ദുന്നിവാരയോ;
ബദ്ധോ കബളം ന ഭുഞ്ജതി,
സുമരതി നാഗവനസ്സ കുഞ്ജരോ"തി.

തത്ഥ **ധനപാലോ നാമാ**തി തദാ കാസികരഞ്ഞാ ഹത്ഥാചരിയം പേസേത്വാ രമണീയേ നാഗവനേ ഗാഹാപിതസ്സ ഹത്ഥിനോ ഏതം നാമം. **കടുകഭേദനോ**തി തിഖിണമദോ. ഹത്ഥീനഞ്ഹി മദകാലേ കണ്ണചൂളികാ പഭിജ്ജന്തി, പകതിയാപി ഹത്ഥിനോ തസ്മിം കാലേ അങ്കുസേ വാ കുന്തതോമരേ വാ ന ഗണേന്തി, ചണ്ഡാ ഭവന്തി. സോ പന അതിചണ്ഡോയേവ. തേന വുത്തം - **കടുകഭേദനോ ദുന്നിവാരയോ**തി. **ബദ്ധോ കബളം ന ഭുഞ്ജതീ**തി സോ ബദ്ധോ ഹത്ഥിസാലം പന നേത്വാ വിചിത്രസാണിയാ പരിക്ഖിപാപേത്വാ കതഗന്ധപരിഭണ്ഡായ ഉപരി ബദ്ധവിചിത്രവിതാനായ ഭൂമിയാ ഠപിതോ രഞ്ഞാ രാജാരഹേന നാനഗ്ഗരസേന ഭോജനേന ഉപട്ഠാപിതോപി കിഞ്ചി ഭുഞ്ജിതും ന ഇച്ഛി, തമത്ഥം സന്ധായ "ബദ്ധോ കബളം ന ഭുഞ്ജതീ"തി വുത്തം. **സുമരതി നാഗവനസ്സാ**തി സോ രമണീയം മേ വസനട്ഠാനന്തി നാഗവനം സരതി. "മാതാ പന മേ അരഞ്ഞേ പുത്തവിയോഗേന ദുക്ഖപ്പത്താ അഹോസി,

മാതാപിതുഉപട്ഠാനധമ്മോ ന മേ പൂരതി, കിം മേ ഇമിനാ ഭോജനേനാ''തി ധമ്മികം മാതാപിതുഉപട്ഠാനധമ്മമേവ സരി. തം പന യസ്മാ തസ്മിം നാഗവനേയേവ ഠിതോ സക്കാ പൂരേതും, തേന വുത്തം - **സുമരതി നാഗവനസ്സ കുഞ്ജരോ**തി. സത്ഥരി ഇമം അത്തനോ പുബ്ബചരിയം ആനേത്വാ കഥേന്തേ കഥേന്തേയേവ സബ്ബേപി തേ അസ്സുധാരാ പവത്തേത്വാ മുദുഹദയാ ഓഹിതസോതാ ഭവിംസു. അഥ നേസം ഭഗവാ സപ്പായം വിദിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി.

ദേസനാവസാനേ സദ്ധിം പുത്തേഹി ചേവ സുണിസാഹി ച ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹീതി.

പരിജിണ്ണബ്രാഹ്മണപുത്തവത്ഥു തതിയം.

൪. പസേനദികോസലവത്ഥു

മിദ്ധീ യദാ ഹോതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജാനം പസേനദികോസലം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ രാജാ തണ്ഡുലദോണസ്സ ഓദനം തദുപിയേന സൂപബ്യഞ്ജനേന ഭുഞ്ജതി. സോ ഏകദിവസം ഭുത്തപാതരാസോ ഭത്തസമ്മദം അവിനോദേത്വാവ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ കിലന്തരൂപോ ഇതോ ചിതോ ച സമ്പരിവത്തതി, നിദ്ദായ അഭിഭുയ്യമാനോപി ഉജുകം നിപജ്ജിതും അസക്കോന്തോ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - ''കിം, മഹാരാജ, അവിസ്സമിത്വാവ ആഗതോസീ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ, ഭുത്തകാലതോ പട്ഠായ മേ മഹാദുക്ഖം ഹോതീ''തി. അഥ നം സത്ഥാ, ''മഹാരാജ, അതിബഹുഭോജനം ഏവം ദുക്ഖം ഹോതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൨൫. ''മിദ്ധീ യദാ ഹോതി മഹഗ്ഘസോ ച,
നിദ്ദായിതാ സമ്പരിവത്തസായീ;
മഹാവരാഹോവ നിവാപപുട്ഠോ,
പുനപ്പുനം ഗബ്ഭമുപേതി മന്ദോ''തി.

തത്ഥ **മിദ്ധീ**തി ഥിനമിദ്ധാഭിഭൂതോ. **മഹഗ്ഘസോ ചാ**തി മഹാഭോജനോ ആഹരഹത്ഥകഅലംസാടകതത്രവട്ടകകാകമാസകഭുത്തവമിതകാനം അഞ്ഞതരോ വിയ. **നിവാപപുട്ഠോ**തി കുണ്ഡകാദിനാ സൂകരഭത്തേന പുട്ഠോ. ഘരസൂകരോ ഹി ദഹരകാലതോ പട്ഠായ പോസിയമാനോ ഥൂലസരീരകാലേ ഗേഹാ ബഹി നിക്ഖമിതും അലഭന്തോ ഹേട്ഠാമഞ്ചാദീസു സമ്പരിവത്തിത്വാ അസ്സസന്തോ പസ്സസന്തോ സയതേവ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യദാ പുരിസോ മിദ്ധീ ച ഹോതി മഹഗ്ഘസോ ച, നിവാപപുട്ഠോ മഹാവരാഹോ വിയ ച അഞ്ഞേന ഇരിയാപഥേന യാപേതും അസക്കോന്തോ നിദ്ദായനസീലോ സമ്പരിവത്തസായീ, തദാ സോ ''അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ''തി തീണി ലക്ഖണാനി മനസികാതും ന സക്കോതി. തേസം അമനസികാരാ മന്ദപഞ്ഞോ പുനപ്പുനം ഗബ്ഭമുപേതി, ഗബ്ഭവാസതോ ന പരിമുച്ചതീതി. ദേസനാവസാനേ സത്ഥാ രഞ്ഞോ ഉപകാരവസേന -

''മനുജസ്സ സദാ സതീമതോ, മത്തം ജാനതോ ലദ്ധഭോജനേ;

തനുകസ്സ ഭവന്തി വേദനാ, സണികം ജീരതി ആയു പാലയ''ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൪);

ഇമം ഗാഥം വത്വാ ഉത്തരമാണവം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ ''ഇമം ഗാഥം രഞ്ഞോ ഭോജനവേലായ പവേദേയ്യാസി, ഇമിനാ ഉപായേന ഭോജനം പരിഹാപേയ്യാസീ''തി ഉപായം ആചിക്ഖി, സോ തഥാ അകാസി. രാജാ അപരേന സമയേന നാളികോദനപരമതായ സണ്ഠിതോ സുസല്ലഹുകസരീരോ സുഖപ്പത്തോ സത്ഥരി ഉപ്പന്നവിസ്സാസോ സത്താഹം അസദിസദാനം പവത്തേസി. ദാനാനുമോദനായ മഹാജനോ മഹന്തം വിസേസം പാപുണീതി.

പസേനദികോസലവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. സാനുസാമണേരവത്ഥു

ഇദം പുരേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാനും നാമ സാമണേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഏകിസ്സാ ഉപാസികായ ഏകപുത്തകോ അഹോസി. അഥ നം സാ ദഹരകാലേയേവ പബ്ബാജേസി. സോ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ സീലവാ അഹോസി വത്തസമ്പന്നോ, ആചരിയുപജ്ഝായആഗന്തുകാനം വത്തം കതമേവ ഹോതി. മാസസ്സ അട്ഠമേ ദിവസേ പാതോവ ഉട്ഠായ ഉദകമാളകേ ഉദകം ഉപട്ഠാപേത്വാ ധമ്മസ്സവനഗ്ഗം സമ്മജ്ജിത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ ദീപം ജാലേത്വാ മധുരസ്സരേന ധമ്മസ്സവനം ഘോസേതി. ഭിക്ഖൂ തസ്സ ഥാമം ഞത്വാ ''സരഭഞ്ഞം ഭണ സാമണേരാ''തി അജ്ഝേസന്തി. സോ ''മയ്ഹം ഹദയവാതോ രുജതി, കായോ വാ ബാധതീ''തി കിഞ്ചി പച്ചാഹാരം അകത്വാ ധമ്മാസനം അഭിരൂഹിത്വാ ആകാസഗങ്ഗം ഓതാരേന്തോ വിയ സരഭഞ്ഞം വത്വാ ഓതരന്തോ ''മയ്ഹം മാതാപിതൂനം ഇമസ്മിം സരഭഞ്ഞേ പത്തിം ദമ്മീ''തി വദതി. തസ്സ മനുസ്സാ മാതാപിതരോ പത്തിയാ ദിന്നഭാവം ന ജാനന്തി. അനന്തരത്തഭാവേ പനസ്സ മാതാ യക്ഖിനീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ, സാ ദേവതാഹി സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ''സാമണേരേന ദിന്നപത്തിം അനുമോദാമി, താതാ''തി വദതി. ''സീലസമ്പന്നോ ച നാമ ഭിക്ഖു സദേവകസ്സ ലോകസ്സ പിയോ ഹോതീ''തി തസ്മിം സാമണേരേ ദേവതാ സലജ്ജാ സഗാരവാ മഹാബ്രഹ്മാനം വിയ അഗ്ഗിക്ഖന്ധം വിയ ച നം മഞ്ഞന്തി. സാമണേരേ ഗാരവേന തഞ്ച യക്ഖിനിം ഗരുകം കത്വാ പസ്സന്തി. താ ധമ്മസ്സവനയക്ഖസമാഗമാദീസു ''സാനുമാതാ സാനുമാതാ''തി യക്ഖിനിയാ അഗ്ഗാസനം അഗ്ഗോദകം അഗ്ഗപിണ്ഡം ദേന്തി. മഹേസക്ഖാപി യക്ഖാ തം ദിസ്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കമന്തി, ആസനാ വുട്ഠഹന്തി.

അഥ ഖോ സാമണേരോ വുഡ്ഢിമന്വായ പരിപക്കിന്ദ്രിയോ അനഭിരതിയാ പീളിതോ അനഭിരതിം വിനോദേതും അസക്കോന്തോ പരുള്ഹകേസനഖോ കിലിട്ഠനിവാസനപാരുപനോ കസ്സചി അനാരോചേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഏകകോവ മാതുഘരം അഗമാസി. ഉപാസികാ പുത്തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ആഹ - ''കിം, താത, ത്വം പുബ്ബേ ആചരിയുപജ്ഝായേഹി വാ ദഹരസാമണേരേഹി വാ സദ്ധിം ഇധാഗച്ഛസി, കസ്മാ ഏകകോവ അജ്ജ ആഗതോസീ''തി? സോ ഉക്കണ്ഠിതഭാവം ആരോചേസി. സാ ഉപാസികാ നാനപ്പകാരേന ഘരാവാസേ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ പുത്തം ഓവദമാനാപി സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്തീ

“അപ്പേവ നാമ അത്തനോ ധമ്മതായപി സല്ലക്ഖേയ്യാ”തി അനുയ്യോജേത്വാ “തിട്ഠ, താത, യാവ തേ യാഗുഭത്തം സമ്പാദേമി, യാഗും പിവിത്വാ കതഭത്തകിച്ചസ്സ തേ മനാപാനി വത്ഥാനി നീഹരിത്വാ ദസ്സാമീ”തി വത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. നിസീദി സാമണേരോ. ഉപാസികാ മുഹുത്തേനേവ യാഗുഖജ്ജകം സമ്പാദേത്വാ അദാസി. അഥ “ഭത്തം സമ്പാദേസ്സാമീ”തി അവിദൂരേ നിസിന്നാ തണ്ഡുലേ ധോവതി. തസ്മിം സമയേ സാ യക്ഖിനീ “കഹം നു ഖോ സാമണേരോ, കച്ചി ഭിക്ഖാഹാരം ലഭതി, നോ”തി ആവജ്ജമാനാ തസ്സ വിബ്ഭമിതുകാമതായ നിസിന്നഭാവം ഞത്വാ “സാമണേരോ മേ മഹേസക്ഖാനം ദേവതാനം അന്തരേ ലജ്ജം ഉപ്പാദേയ്യ, ഗച്ഛാമിസ്സ വിബ്ഭമനേ അന്തരായം കരിസ്സാമീ”തി ആഗന്ത്വാ തസ്സ സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ ഗീവം പരിവത്തേത്വാ ഖേളേന പഗ്ഘരന്തേന ഭൂമിയം നിപതി. ഉപാസികാ പുത്തസ്സ തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ പുത്തം ആലിങ്ഗേത്വാ ഊരൂസു നിപജ്ജാപേസി. സകലഗാമവാസിനോ ആഗന്ത്വാ ബലികമ്മാദീനി കരിംസു. ഉപാസികാ പന പരിദേവമാനാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

“ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

“ഉപോസഥം ഉപവസന്തി, ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി യേ;
ന തേഹി യക്ഖാ കീളന്തി, ഇതി മേ അരഹതം സുതം;
സാ ദാനി അജ്ജ പസ്സാമി, യക്ഖാ കീളന്തി സാനുനാ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൩൯);

ഉപാസികായ വചനം സുത്വാ -

“ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

“ഉപോസഥം ഉപവസന്തി, ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി യേ;
ന തേഹി യക്ഖാ കീളന്തി, സാഹു തേ അരഹതം സുത”ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൩൯) -

വത്വാ ആഹ -

“സാനും പബുദ്ധം വജ്ജാസി, യക്ഖാനം വചനം ഇദം;
മാകാസി പാപകം കമ്മം, ആവി വാ യദി വാ രഹോ.

“സചേ ച പാപകം കമ്മം, കരിസ്സസി കരോസി വാ;
ന തേ ദുക്ഖാ പമുത്യത്ഥി, ഉപ്പച്ചാപി പലായതോ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൩൯);

ഏവം പാപകം കമ്മം കത്വാ സകുണസ്സ വിയ ഉപ്പതിത്വാ പലായതോപി തേ മോക്ഖോ നത്ഥീതി വത്വാ സാ യക്ഖിനീ സാമണേരം മുഞ്ചി. സോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ മാതരം കേസേ വികിരിയ അസ്സസന്തിം പസ്സസന്തിം രോദമാനം സകലഗാമവാസിനോ ച സന്നിപതിതേ ദിസ്വാ അത്തനോ യക്ഖേന

ഗഹിതഭാവം അജാനന്തോ "അഹം പുബ്ബേ പീഠേ നിസിന്നോ, മാതാ മേ അവിദൂരേ നിസീദിത്വാ തണ്ഡുലേ ധോവി, ഇദാനി പനമ്ഹി ഭൂമിയം നിപന്നോ, കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി നിപന്നകോവ മാതരം ആഹ -

"മതം വാ അമ്മ രോദന്തി, യോ വാ ജീവം ന ദിസ്സതി;
ജീവന്തം അമ്മ പസ്സന്തീ, കസ്മാ മം അമ്മ രോദസീ"തി. (ഥേരഗാ॰ ർർ; സം॰ നി॰ ൧.൨൩൯);

അഥസ്സ മാതാ വത്ഥുകാമകിലേസകാമേ പഹായ പബ്ബജിതസ്സ പുന വിബ്ഭമനത്ഥം ആഗമനേ ആദീനവം ദസ്സേന്തീ ആഹ -

"മതം വാ പുത്ത രോദന്തി, യോ വാ ജീവം ന ദിസ്സതി;
യോ ച കാമേ ചജിത്വാന, പുനരാഗച്ഛതേ ഇധ;
തം വാപി പുത്ത രോദന്തി, പുന ജീവം മതോ ഹി സോ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൩൯);

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഘരാവാസം കുക്കുളസദിസഞ്ചേവ നരകസദിസഞ്ച കത്വാ ഘരാവാസേ ആദീനവം ദസ്സേന്തീ പുന ആഹ -

"കുക്കുളാ ഉബ്ഭതോ താത, കുക്കുളം പതിതുമിച്ഛസി;
നരകാ ഉബ്ഭതോ താത, നരകം പതിതുമിച്ഛസീ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൩൯);

അഥ നം, "പുത്ത, ഭദ്ദം തവ ഹോതു, മയാ പന 'അയം നോ പുത്തകോ ഡയ്ഹമാനോ'തി ഗേഹാ ഭണ്ഡം വിയ നീഹരിത്വാ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബാജിതോ, ഘരാവാസേ പുന ഡയ്ഹിതും ഇച്ഛസി. അഭിധാവഥ പരിത്തായഥ നോതി ഇമമത്ഥം കസ്സ ഉജ്ഝാപയാമ കം നിജ്ഝാപയാമാ"തി ദീപേതും ഇമം ഗാഥമാഹ -

"അഭിധാവഥ ഭദ്ദന്തേ, കസ്സ ഉജ്ഝാപയാമസേ;
ആദിത്താ നീഹതം ഭണ്ഡം, പുന ഡയ്ഹിതുമിച്ഛസീ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൩൯);

സോ മാതരി കഥേന്തിയാ കഥേന്തിയാ സല്ലക്ഖേത്വാ "നത്ഥി മയ്ഹം ഗിഹിഭാവേന അത്ഥോ"തി ആഹ. അഥസ്സ മാതാ "സാധു, താതാ"തി തുട്ഠാ പണീതഭോജനം ഭോജേത്വാ "കതിവസ്സോസി, താതാ"തി പുച്ഛിത്വാ പരിപുണ്ണവസ്സഭാവം ഞത്വാ തിചീവരം പടിയാദേസി. സോ പരിപുണ്ണപത്തചീവരോ ഉപസമ്പദം ലഭി. അഥസ്സ അചിരൂപസമ്പന്നസ്സ സത്ഥാ ചിത്തനിഗ്ഗഹേ ഉസ്സാഹം ജനേന്തോ "ചിത്തം നാമേതം നാനാരമ്മണേസു ദീഘരത്തം ചാരികം ചരന്തം അനിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ സോത്ഥിഭാവോ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ അങ്കുസേന മത്തഹത്ഥിനോ വിയ ചിത്തസ്സ നിഗ്ഗണ്ഹനേ യോഗോ കരണീയോ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൨൬. "ഇദം പുരേ ചിത്തമചാരി ചാരികം,
യേനിച്ഛകം യത്ഥകാമം യഥാസുഖം;
തദജ്ജഹം നിഗ്ഗഹേസ്സാമി യോനിസോ,
ഹത്ഥിപ്പഭിന്നം വിയ അങ്കുസഗ്ഗഹോ"തി.

തസ്സത്ഥോ - ഇദം ചിത്തം നാമ ഇതോ പുബ്ബേ രൂപാദീസു ച ആരമ്മണേസു രാഗാദീനം യേന കാരണേന ഇച്ഛതി, യത്ഥേവസ്സ കാമോ ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ വസേന യത്ഥ കാമം യഥാരുചി ചരന്തസ്സ സുഖം ഹോതി, തഥേവ വിചരണതോ യഥാസുഖം ദീഘരത്തം ചാരികം ചരി, തം അജ്ജ അഹം പഭിന്നം മത്തഹത്ഥിം ഹത്ഥാചരിയസങ്ഖാതോ ഛേകോ അങ്കുസഗ്ഗഹോ അങ്കുസേന വിയ യോനിസോമനസികാരേന നിഗ്ഗഹേസ്സാമി, നാസ്സ വീതിക്കമിതും ദസ്സാമീതി.

ദേസനാവസാനേ സാനുനാ സദ്ധിം ധമ്മസ്സവനായ ഉപസങ്കമന്താനം ബഹൂനം ദേവതാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. സോപായസ്മാ തേപിടകം ബുദ്ധവചനം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ മഹാധമ്മകഥികോ ഹുത്വാ വീസവസ്സസതം ഠത്വാ സകലജമ്ബുദീപം സങ്ഖോഭേത്വാ പരിനിബ്ബായീതി.

സാനുസാമണേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. പാവേയ്യകഹത്ഥിവത്ഥു

അപ്പമാദരതാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ പാവേയ്യകം നാമ ഹത്ഥിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഹത്ഥീ തരുണകാലേ മഹാബലോ ഹുത്വാ അപരേന സമയേന ജരാവാതവേഗബ്ഭാഹതോ ഹുത്വാ ഏകം മഹന്തം സരം ഓരുയ്ഹ കലലേ ലഗ്ഗിത്വാ ഉത്തരിതും നാസക്ഖി. മഹാജനോ തം ദിസ്വാ ''ഏവരൂപോപി നാമ ഹത്ഥീ ഇമം ദുബ്ബലഭാവം പത്തോ''തി കഥം സമുട്ഠാപേസി. രാജാ തം പവത്തിം സുത്വാ ഹത്ഥാചരിയം ആണാപേസി - ''ഗച്ഛ, ആചരിയ, തം ഹത്ഥിം കലലതോ ഉദ്ധരാഹീ''തി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്മിം ഠാനേ സങ്ഗാമസീസം ദസ്സേത്വാ സങ്ഗാമഭേരിം ആകോടാപേസി. മാനജാതികോ ഹത്ഥീ വേഗേനുട്ഠായ ഥലേ പതിട്ഠഹി. ഭിക്ഖൂ തം കാരണം ദിസ്വാ സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ ''തേന, ഭിക്ഖവേ , ഹത്ഥിനാ പകതിപങ്കദുഗ്ഗതോ അത്താ ഉദ്ധടോ, തുമ്ഹേ പന കിലേസദുഗ്ഗേ പക്ഖന്ദാ. തസ്മാ യോനിസോ പദഹിത്വാ തുമ്ഹേപി തതോ അത്താനം ഉദ്ധരഥാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൨൭. ''അപ്പമാദരതാ ഹോഥ, സചിത്തമനുരക്ഖഥ;
ദുഗ്ഗാ ഉദ്ധരഥത്താനം, പങ്കേ സന്നോവ കുഞ്ജരോ''തി.

തത്ഥ **അപ്പമാദരതാ**തി സതിയാ അവിപ്പവാസേ അഭിരതാ ഹോഥ. **സചിത്ത**ന്തി രൂപാദീസു ആരമ്മണേസു അത്തനോ ചിത്തം യഥാ വീതിക്കമം ന കരോതി, ഏവം രക്ഖഥ. **ദുഗ്ഗാ**തി യഥാ സോ പങ്കേ സന്നോ കുഞ്ജരോ ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച വായാമം കത്വാ പങ്കദുഗ്ഗതോ അത്താനം ഉദ്ധരിത്വാ ഥലേ പതിട്ഠിതോ, ഏവം തുമ്ഹേപി കിലേസദുഗ്ഗതോ അത്താനം ഉദ്ധരഥ, നിബ്ബാനഥലേ പതിട്ഠാപേഥാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

പാവേയ്യകഹത്ഥിവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു

സചേ ലഭേഥാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ പാലിലേയ്യകം നിസ്സായ രക്ഖിതവനസണ്ഡേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു യമകവഗ്ഗേ “പരേ ച ന വിജാനന്തീ”തി ഗാഥാവണ്ണനായ ആഗതമേവ. വുത്തഞ്ഹേതം (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൫ കോസമ്ബകവത്ഥു) -

തഥാഗതസ്സ തത്ഥ ഹത്ഥിനാഗേന ഉപട്ഠിയമാനസ്സ വസനഭാവോ സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ അഹോസി. സാവത്ഥിനഗരതോ “അനാഥപിണ്ഡികോ വിസാഖാ മഹാഉപാസികാ”തി ഏവമാദീനി മഹാകുലാനി ആനന്ദത്ഥേരസ്സ സാസനം പഹിണിംസു “സത്ഥാരം നോ, ഭന്തേ, ദസ്സേഥാ”തി. ദിസാവാസിനോപി പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ വുട്ഠവസ്സാ ആനന്ദത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ “ചിരസ്സുതാ നോ, ആവുസോ ആനന്ദ, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ധമ്മീ കഥാ, സാധു മയം, ആവുസോ ആനന്ദ, ലഭേയ്യാമ ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ധമ്മിം കഥം സവനായാ”തി യാചിംസു. ഥേരോ തേ ഭിക്ഖൂ ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ “തേമാസം ഏകവിഹാരിനോ തഥാഗതസ്സ സന്തികം ഏത്തകേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഉപസങ്കമനം അയുത്ത”ന്തി ചിന്തേത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ബഹി ഠപേത്വാ ഏകകോവ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമി. പാലിലേയ്യകോ തം ദിസ്വാ ദണ്ഡമാദായ പക്ഖന്ദി. തം സത്ഥാ ഓലോകേത്വാ “അപേഹി, അപേഹി, പാലിലേയ്യക, മാ വാരയി, ബുദ്ധുപട്ഠാകോ ഏസോ”തി ആഹ. സോ തത്ഥേവ ദണ്ഡം ഛഡ്ഡേത്വാ പത്തചീവരപടിഗ്ഗഹണം ആപുച്ഛി. ഥേരോ നാദാസി. നാഗോ “സചേ ഉഗ്ഗഹിതവത്തോ ഭവിസ്സതി, സത്ഥു നിസീദനപാസാണഫലകേ അത്തനോ പരിക്ഖാരം ന ഠപേസ്സതീ”തി ചിന്തേസി. ഥേരോ പത്തചീവരം ഭൂമിയം ഠപേസി. വത്തസമ്പന്നാ ഹി ഗരൂനം ആസനേ വാ സയനേ വാ അത്തനോ പരിക്ഖാരം ന ഠപേന്തി.

ഥേരോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ “ഏകകോവ ആഗതോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി ആഗതഭാവം സുത്വാ “കഹം പന തേ”തി പുച്ഛിത്വാ “തുമ്ഹാകം ചിത്തം അജാനന്തോ ബഹി ഠപേത്വാ ആഗതോമ്ഹീ”തി വുത്തേ “പക്കോസാഹി നേ”തി ആഹ. ഥേരോ തഥാ അകാസി. സത്ഥാ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി, “ഭന്തേ, ഭഗവാ ബുദ്ധസുഖുമാലോ ചേവ ഖത്തിയസുഖുമാലോ ച, തുമ്ഹേഹി തേമാസം ഏകകേഹി തിട്ഠന്തേഹി നിസീദന്തേഹി ച ദുക്കരം കതം, വത്തപടിവത്തകാരകോപി മുഖോദകാദിദായകോപി നാഹോസി മഞ്ഞേ”തി വുത്തേ, “ഭിക്ഖവേ, പാലിലേയ്യകഹത്ഥിനാ മമ സബ്ബകിച്ചാനി കതാനി. ഏവരൂപഞ്ഹി സഹായം ലഭന്തേന ഏകകോവ വസിതും യുത്തം, അലഭന്തസ്സ ഏകചാരികഭാവോവ സേയ്യോ”തി വത്വാ നാഗവഗ്ഗേ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൨൮. “സചേ ലഭേഥ നിപകം സഹായം,
സദ്ധിംചരം സാധുവിഹാരി ധീരം;
അഭിഭുയ്യ സബ്ബാനി പരിസ്സയാനി,
ചരേയ്യ തേനത്തമനോ സതീമാ.

൩൨൯. “നോ ചേ ലഭേഥ നിപകം സഹായം,
സദ്ധിംചരം സാധുവിഹാരി ധീരം;
രാജാവ രട്ഠം വിജിതം പഹായ,
ഏകോ ചരേ മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ.

൩൩“ഏകസ്സ ചരിതം സേയ്യോ,
നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ;
ഏകോ ചരേ ന ച പാപാനി കയിരാ,
അപ്പോസ്സുക്കോ മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ”തി.

തത്ഥ **നിപക**ന്തി നേപക്കപഞ്ഞായ സമന്നാഗതം. **സാധുവിഹാരി ധീര**ന്തി ഭദ്ദകവിഹാരിം പണ്ഡിതം. **പരിസ്സയാനീ**തി താദിസം മേത്താവിഹാരിം സഹായം ലഭന്തോ സീഹബ്യഗ്ഘാദയോ പാകടപരിസ്സയേ ച രാഗഭയദോസഭയമോഹഭയാദയോ പടിച്ഛന്നപരിസ്സയേ ചാതി സബ്ബേവ പരിസ്സയേ അഭിഭവിത്വാ തേന സദ്ധിം അത്തമനോ ഉപട്ഠിതസതീ ഹുത്വാ ചരേയ്യ, വിഹരേയ്യാതി അത്ഥോ.

രാജാവ രട്ഠന്തി രട്ഠം ഹിത്വാ ഗതോ മഹാജനകരാജാ വിയ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ വിജിതഭൂമിപദേസോ രാജാ “ഇദം രജ്ജം നാമ മഹന്തം പമാദട്ഠാനം, കിം മേ രജ്ജേന കാരിതേനാ”തി വിജിതം രട്ഠം പഹായ ഏകകോവ മഹാരഞ്ഞം പവിസിത്വാ താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു ഏകകോവ ചരതി, ഏവം ഏകകോവ ചരേയ്യാതി. **മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ**തി യഥാ ച “അഹം ഖോ ആകിണ്ണോ വിഹരാമി ഹത്ഥീഹി ഹത്ഥിനീഹി ഹത്ഥികളഭേഹി ഹത്ഥിച്ഛാപേഹി, ഛിന്നഗ്ഗാനി ചേവ തിണാനി ഖാദാമി, ഓഭഗ്ഗോഭഗ്ഗഞ്ച മേ സാഖാഭങ്ഗം ഖാദന്തി, ആവിലാനി ച പാനീയാനി പിവാമി, ഓഗാഹാ ച മേ ഉത്തിണ്ണസ്സ ഹത്ഥിനിയോ കായം ഉപനിഘംസന്തിയോ ഗച്ഛന്തി, യംനൂനാഹം ഏകകോവ ഗണമ്ഹാ വൂപകട്ഠോ വിഹരേയ്യ”ന്തി (മഹാവ॰ ൪൬൭; ഉദാ॰ ൩൫) ഏവം പടിസഞ്ചിക്ഖിത്വാ ഗമനതോ മാതങ്ഗോതി ലദ്ധനാമോ ഇമസ്മിം അരഞ്ഞേ അയം ഹത്ഥിനാഗോ യൂഥം പഹായ സബ്ബിരിയാപഥേസു ഏകകോവ സുഖം ചരതി, ഏവമ്പി ഏകോവ ചരേയ്യാതി അത്ഥോ.

ഏകസ്സാതി പബ്ബജിതസ്സ ഹി പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ഏകീഭാവാഭിരതസ്സ ഏകകസ്സേവ ചരിതം സേയ്യോ. **നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ**തി ചൂളസീലം മജ്ഝിമസീലം മഹാസീലം ദസ കഥാവത്ഥൂനി തേരസ ധുതങ്ഗഗുണാനി വിപസ്സനാഞാണം ചത്താരോ മഗ്ഗാ ചത്താരി ഫലാനി തിസ്സോ വിജ്ജാ ഛ അഭിഞ്ഞാ അമതമഹാനിബ്ബാനന്തി അയഞ്ഹി സഹായതാ നാമ. സാ ബാലേ നിസ്സായ അധിഗന്തും ന സക്കാതി നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ. **ഏകോ**തി ഇമിനാ കാരണേന സബ്ബിരിയാപഥേസു ഏകകോവ ചരേയ്യ, അപ്പമത്തകാനിപി ന ച പാപാനി കയിരാ. യഥാ സോ അപ്പോസ്സുക്കോ നിരാലയോ ഇമസ്മിം അരഞ്ഞേ മാതങ്ഗനാഗോ ഇച്ഛിതിച്ഛിതട്ഠാനേ സുഖം ചരതി, ഏവം ഏകകോവ ഹുത്വാ ചരേയ്യ, അപ്പമത്തകാനിപി ന ച പാപാനി കരേയ്യാതി അത്ഥോ. തസ്മാ തുമ്ഹേഹി പതിരൂപം സഹായം അലഭന്തേഹി ഏകചാരീഹേവ ഭവിതബ്ബന്തി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ സത്ഥാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഇമം ധമ്മദേസനം ദേസേസി.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാപി തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു സത്തമം.

൮. മാരവത്ഥു

അത്ഥമ്ഹീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഹിമവന്തപദേസേ അരഞ്ഞകുടികായം വിഹരന്തോ മാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്മിം കിര കാലേ രാജാനോ മനുസ്സേ പീളേത്വാ രജ്ജം കാരേന്തി. അഥ ഭഗവാ അധമ്മികരാജൂനം രജ്ജേ ദണ്ഡകരണപീളിതേ മനുസ്സേ ദിസ്വാ കാരുഞ്ഞേന ഏവം ചിന്തേസി - "സക്കാ നു ഖോ രജ്ജം കാരേതും അഹനം അഘാതയം, അജിനം അജാപയം, അസോചം അസോചാപയം ധമ്മേനാ"തി, മാരോ പാപിമാ തം ഭഗവതോ പരിവിതക്കം ഞത്വാ "സമണോ ഗോതമോ 'സക്കാ നു ഖോ രജ്ജം കാരേതു'ന്തി ചിന്തേസി, ഇദാനി രജ്ജം കാരേതുകാമോ ഭവിസ്സതി, രജ്ജഞ്ച നാമേതം പമാദട്ഠാനം, തം കാരേന്തേ സക്കാ ഓകാസം ലഭിതും, ഗച്ഛാമി ഉസ്സാഹമസ്സ ജനേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "കാരേതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ രജ്ജം, കാരേതു സുഗതോ രജ്ജം അഹനം അഘാതയം, അജിനം അജാപയം, അസോചം അസോചാപയം ധമ്മേനാ"തി. അഥ നം സത്ഥാ "കിം പന മേ ത്വം, പാപിമ, പസ്സസി, യം മം ത്വം ഏവം വദേസീ"തി വത്വാ "ഭഗവതാ ഖോ, ഭന്തേ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ സുഭാവിതാ. ആകങ്ഖമാനോ ഹി ഭഗവാ ഹിമവന്തം പബ്ബതരാജം 'സുവണ്ണ'ന്തി അധിമുച്ചേയ്യ, തഞ്ച സുവണ്ണമേവ അസ്സ, അഹമ്പി ഖോ ധനേന ധനകരണീയം കരിസ്സാമി, തുമ്ഹേ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസ്സഥാ"തി തേന വുത്തേ -

"പബ്ബതസ്സ സുവണ്ണസ്സ, ജാതരൂപസ്സ കേവലോ;
ദ്വിത്താവ നാലമേകസ്സ, ഇതി വിദ്വാ സമഞ്ചരേ.

"യോ ദുക്ഖമദക്ഖി യതോനിദാനം,
കാമേസു സോ ജന്തു കഥം നമേയ്യ;
ഉപധിം വിദിത്വാ സങ്ഗോതി ലോകേ,
തസ്സേവ ജന്തു വിനയായ സിക്ഖേ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൫൬) -

ഇമാഹി ഗാഥാഹി സംവേജേത്വാ "അഞ്ഞോ ഏവ ഖോ, പാപിമ, തവ ഓവാദോ, അഞ്ഞോ മമ, തയാ സദ്ധിം ധമ്മസംസന്ദനാ നാമ നത്ഥി, അഹഞ്ഹി ഏവം ഓവദാമീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൩൧. "അത്ഥമ്ഹി ജാതമ്ഹി സുഖാ സഹായാ,
തുട്ഠീ സുഖാ യാ ഇതരീതരേന;
പുഞ്ഞം സുഖം ജീവിതസങ്ഖയമ്ഹി,
സബ്ബസ്സ ദുക്ഖസ്സ സുഖം പഹാനം.

൩൩൨. "സുഖാ മത്തേയ്യതാ ലോകേ,
അഥോ പേത്തേയ്യതാ സുഖാ;
സുഖാ സാമഞ്ഞതാ ലോകേ,
അഥോ ബ്രഹ്മഞ്ഞതാ സുഖാ.

൩൩൩. "സുഖം യാവ ജരാസീലം, സുഖാ സദ്ധാ പതിട്ഠിതാ;
സുഖോ പഞ്ഞായ പടിലാഭോ, പാപാനം അകരണം സുഖ"ന്തി.

തത്ഥ **അത്ഥമ്ഹീ**തി പബ്ബജിതസ്സാപി ഹി ചീവരകരണാദികേ വാ അധികരണവൂപസമാദികേ വാ ഗിഹിനോപി കസികമ്മാദികേ വാ ബലവപക്ഖസന്നിസ്സിതേഹി അഭിഭവനാദികേ വാ കിച്ചേ ഉപ്പന്നേ യേ തം

കിച്ചം നിപ്ഫാദേതും വാ വൂപസമേതും വാ സക്കോന്തി, ഏവരൂപാ സുഖാ സഹായാതി അത്ഥോ. **തുട്ഠീ സുഖാ**തി യസ്മാ പന ഗിഹിനോപി സകേന അസന്തുട്ഠാ സന്ധിച്ഛേദാദീനി ആരഭന്തി, പബ്ബജിതാപി നാനപ്പകാരം അനേസനം. ഇതി തേ സുഖം ന വിന്ദന്തിയേവ. തസ്മാ യാ ഇതരീതരേന പരിത്തേന വാ വിപുലേന വാ അത്തനോ സന്തകേന സന്തുട്ഠി, അയമേവ സുഖാതി അത്ഥോ. **പുഞ്ഞ**ന്തി മരണകാലേ പന യഥാജ്ഝാസയേന പത്ഥരിത്വാ കതപുഞ്ഞകമ്മമേവ സുഖം. **സബ്ബസ്സാ**തി സകലസ്സപി പന വട്ടദുക്ഖസ്സ പഹാനസങ്ഖാതം അരഹത്തമേവ ഇമസ്മിം ലോകേ സുഖം നാമ.

മത്തേയ്യതാതി മാതരി സമ്മാ പടിപത്തി. **പേത്തേയ്യതാ**തി പിതരി സമ്മാ പടിപത്തി. ഉഭയേനപി മാതാപിതൂനം ഉപട്ഠാനമേവ കഥിതം. മാതാപിതരോ ഹി പുത്താനം അനുപട്ഠഹനഭാവം ഞത്വാ അത്തനോ സന്തകം ഭൂമിയം വാ നിദഹന്തി, പരേസം വാ വിസ്സജ്ജേന്തി, ''മാതാപിതരോ ന ഉപട്ഠഹന്തീ''തി നേസം നിന്ദാപി വഡ്ഢതി, കായസ്സ ഭേദാ ഗൂഥനിരയേപി നിബ്ബത്തന്തി. യേ പന മാതാപിതരോ സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹന്തി, തേ തേസം സന്തകം ധനമ്പി പാപുണന്തി, പസംസമ്പി ലഭന്തി, കായസ്സ ഭേദാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തന്തി. തസ്മാ ഉഭയമ്പേതം സുഖന്തി വുത്തം. **സാമഞ്ഞതാ**തി പബ്ബജിതേസു സമ്മാ പടിപത്തി. **ബ്രഹ്മഞ്ഞതാ**തി ബാഹിതപാപേസു ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധസാവകേസു സമ്മാ പടിപത്തിയേവ. ഉഭയേനപി തേസം ചതൂഹി പച്ചയേഹി പടിജഗ്ഗനഭാവോ കഥിതോ, ഇദമ്പി ലോകേ സുഖം നാമ കഥികം.

സീലന്തി മണികുണ്ഡലരത്തവത്ഥാദയോ ഹി അലങ്കാരാ തസ്മിം തസ്മിം വയേ ഠിതാനംയേവ സോഭന്തി. ന ദഹരാനം അലങ്കാരോ മഹല്ലകകാലേ, മഹല്ലകാനം വാ അലങ്കാരോ ദഹരകാലേ സോഭതി, ''ഉമ്മത്തകോ ഏസ മഞ്ഞേ''തി ഗരഹുപ്പാദനേന പന ദോസമേവ ജനേതി. പഞ്ചസീലദസസീലാദിഭേദം പന സീലം ദഹരസ്സാപി മഹല്ലകസ്സാപി സബ്ബവയേസു സോഭതിയേവ, ''അഹോ വതായം സീലവാ''തി പസംസുപ്പാദനേന സോമനസ്സമേവ ആവഹതി. തേന വുത്തം - **സുഖം യാവ ജരാ സീല**ന്തി. **സദ്ധാ പതിട്ഠിതാ**തി ലോകിയലോകുത്തരതോ ദുവിധാപി സദ്ധാ നിച്ചലാ ഹുത്വാ പതിട്ഠിതാ. **സുഖോ പഞ്ഞായ പടിലാഭോ**തി ലോകിയലോകുത്തരപഞ്ഞായ പടിലാഭോ സുഖോ. **പാപാനം അകരണ**ന്തി സേതുഘാതവസേന പന പാപാനം അകരണം ഇമസ്മിം ലോകേ സുഖന്തി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂനം ദേവതാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസീതി.

മാരവത്ഥു അട്ഠമം.

നാഗവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തേവീസതിമോ വഗ്ഗോ.

൨൪. തണ്ഹാവഗ്ഗോ

൧. കപിലമച്ഛവത്ഥു

മനുജസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കപിലമച്ഛം ആരബ്ഭ കഥേസി.

അതീതേ കിര കസ്സപഭഗവതോ പരിനിബ്ബുതകാലേ ദ്വേ കുലഭാതരോ നിക്ഖമിത്വാ സാവകാനം സന്തികേ പബ്ബജിംസു. തേസു ജേട്ഠോ സാഗതോ നാമ അഹോസി, കനിട്ഠോ കപിലോ നാമ. മാതാ പന നേസം സാധിനീ നാമ, കനിട്ഠഭഗിനീ താപനാ നാമ. താപി ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിംസു. ഏവം തേസു പബ്ബജിതേസു ഉഭോ ഭാതരോ ആചരിയുപജ്ഝായാനം വത്തപടിവത്തം കത്വാ വിഹരന്താ ഏകദിവസം, ''ഭന്തേ, ഇമസ്മിം സാസനേ കതി ധുരാനീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഗന്ഥധുരം വിപസ്സനാധുരഞ്ചാതി ദ്വേ ധുരാനീ''തി സുത്വാ ജേട്ഠോ ''വിപസ്സനാധുരം പൂരേസ്സാമീ''തി പഞ്ച വസ്സാനി ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികേ വസിത്വാ യാവ അരഹത്താ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ വായമന്തോ അരഹത്തം പാപുണി. കനിട്ഠോ ''അഹം താവ തരുണോ, വുഡ്ഢകാലേ വിപസ്സനാധുരം പൂരേസ്സാമീ''തി ഗന്ഥധുരം പട്ഠപേത്വാ തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗണ്ഹി. തസ്സ പരിയത്തിം നിസ്സായ മഹാപരിവാരോ, പരിവാരം നിസ്സായ ലാഭോ ഉദപാദി. സോ ബാഹുസച്ചമദേന മത്തോ ലാഭതണ്ഹായ അഭിഭൂതോ അതിപണ്ഡിതമാനിതായ പരേഹി വുത്തം കപ്പിയമ്പി ''അകപ്പിയ''ന്തി വദേതി, അകപ്പിയമ്പി ''കപ്പിയ''ന്തി വദേതി, സാവജ്ജമ്പി ''അനവജ്ജ''ന്തി, അനവജ്ജമ്പി ''സാവജ്ജ''ന്തി. സോ പേസലേഹി ഭിക്ഖൂഹി ''മാ, ആവുസോ കപില, ഏവം അവചാ''തി വത്വാ ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച ദസ്സേത്വാ ഓവദിയമാനോപി ''തുമ്ഹേ കിം ജാനാഥ, രിത്തമുട്ഠിസദിസാ''തിആദീനി വത്വാ ഖുംസേന്തോ വമ്ഭേന്തോ ചരതി. അഥസ്സ ഭാതു സാഗതത്ഥേരസ്സാപി ഭിക്ഖൂ തമത്ഥം ആരോചേസും. സോപി നം ഉപസങ്കമിത്വാ, ''ആവുസോ കപില, തുമ്ഹാദിസാനഞ്ഹി സമ്മാപടിപത്തി സാസനസ്സ ആയു നാമ, തസ്മാ പടിപത്തിം പഹായ കപ്പിയാദീനി പടിബാഹന്തോ മാ ഏവം അവചാ''തി ഓവദി. സോ തസ്സപി വചനം നാദിയി. ഏവം സന്തേപി ഥേരോ ദ്വത്തിക്ഖത്തും ഓവദിത്വാ ഓവാദം അഗണ്ഹന്തം ''നായം മമ വചനം കരോതീ''തി ഞത്വാ ''തേന, ആവുസോ, പഞ്ഞായിസ്സസി സകേന കമ്മേനാ''തി വത്വാ പക്കാമി . തതോ പട്ഠായ നം അഞ്ഞേ പേസലാ ഭിക്ഖൂ ഛഡ്ഡയിംസു.

സോ ദുരാചാരോ ഹുത്വാ ദുരാചാരപരിവുതോ വിഹരന്തോ ഏകദിവസം ഉപോസഥഗ്ഗേ ''പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമീ''തി ബീജനിം ആദായ ധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ''വത്തതി, ആവുസോ, ഏത്ഥ സന്നിപതിതാനം ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''കോ അത്ഥോ ഇമസ്സ പടിവചനേന ദിന്നേനാ''തി തുണ്ഹീഭൂതേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ, ''ആവുസോ, ധമ്മോ വാ വിനയോ വാ നത്ഥി, പാതിമോക്ഖേന സുതേന വാ അസുതേന വാ കോ അത്ഥോ''തി വത്വാ ആസനാ വുട്ഠഹി. ഏവം സോ കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ പരിയത്തിസാസനം ഓസക്കാപേസി. സാഗതത്ഥേരോപി തദഹേവ പരിനിബ്ബായി. കപിലോ ആയുപരിയോസാനേ അവീചിമ്ഹി മഹാനിരയേ നിബ്ബത്തി. സാപിസ്സ മാതാ

ച ഭഗിനീ ച തസ്സേവ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജിത്വാ പേസലേ ഭിക്ഖൂ അക്കോസിത്വാ പരിഭാസിത്വാ തത്ഥേവ നിബ്ബത്തിംസു.

തസ്മിം പന കാലേ പഞ്ചസതാ പുരിസാ ഗാമഘാതകാദീനി കത്വാ ചോരികായ ജീവന്താ ജനപദമനുസ്സേഹി അനുബദ്ധാ പലായമാനാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ തത്ഥ കിഞ്ചി പടിസരണം അപസ്സന്താ അഞ്ഞതരം ആരഞ്ഞികം ഭിക്ഖും ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ "പടിസരണം നോ, ഭന്തേ, ഹോഥാ"തി വദിംസു. ഥേരോ "തുമ്ഹാകം സീലസദിസം പടിസരണം നാമ നത്ഥി, സബ്ബേപി പഞ്ചസീലാനി സമാദിയഥാ"തി ആഹ. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സീലാനി സമാദിയിംസു. അഥ നേ ഥേരോ ഓവദി - "ഇദാനി തുമ്ഹേ സീലവന്താ, ജീവിതഹേതുപി വോ നേവ സീലം അതിക്കമിതബ്ബം, ന മനോപദോസോ കാതബ്ബോ"തി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിംസു. അഥ നേ ജനപദമനുസ്സാ തം ഠാനം പത്വാ ഇതോ ചിതോ ച പരിയേസമാനാ തേ ചോരേ ദിസ്വാ സബ്ബേ തേ ജീവിതാ വോരോപേസും. തേ കാലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു, ചോരജേട്ഠകോ ജേട്ഠകദേവപുത്തോ അഹോസി.

തേ അനുലോമപടിലോമവസേന ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവലോകേ സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിനഗരദ്വാരേ പഞ്ചസതകുലികേ കേവട്ടഗാമേ നിബ്ബത്തിംസു. ജേട്ഠകദേവപുത്തോ കേവട്ടജേട്ഠകസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ഇതരേ ഇതരേസു. ഏവം തേസം ഏകദിവസേയേവ പടിസന്ധിഗഹണഞ്ച മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമനഞ്ച അഹോസി. കേവട്ടജേട്ഠകോ "അത്ഥി നു ഖോ ഇമസ്മിം ഗാമേ അഞ്ഞേപി ദാരകാ അജ്ജ ജാതാ"തി പരിയേസാപേത്വാ തേസം ജാതഭാവം ഞത്വാ "ഏതേ മമ പുത്തസ്സ സഹായകാ ഭവിസ്സന്തീ"തി സബ്ബേസം പോസാവനികം ദാപേസി. തേ സബ്ബേപി സഹപംസുകീളകാ സഹായകാ ഹുത്വാ അനുപുബ്ബേന വയപ്പത്താ അഹേസും. തേസം കേവട്ടജേട്ഠകപുത്തോവ യസതോ ച തേജതോ ച അഗ്ഗപുരിസോ അഹോസി.

കപിലോപി ഏകം ബുദ്ധന്തരം നിരയേ പച്ചിത്വാ വിപാകാവസേസേന തസ്മിം കാലേ അചിരവതിയാ സുവണ്ണവണ്ണോ ദുഗ്ഗന്ധമുഖോ മച്ഛോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥേകദിവസം തേ സഹായകാ "മച്ഛേ ബന്ധിസ്സാമാ"തി ജാലാദീനി ഗഹേത്വാ നദിയാ ഖിപിംസു. അഥ നേസം അന്തോജാലം സോ മച്ഛോ പാവിസി . തം ദിസ്വാ സബ്ബേ കേവട്ടഗാമവാസിനോ ഉച്ചാസദ്ദമകംസു - "പുത്താ നോ പഠമം മച്ഛേ ബന്ധന്താ സുവണ്ണമച്ഛം ബന്ധിംസു, ഇദാനി നോ രാജാ ബഹുധനം ദസ്സതീ"തി. തേപി ഖോ സഹായകാ മച്ഛം നാവായ പക്ഖിപിത്വാ നാവം ഉക്ഖിപിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമംസു. രഞ്ഞാപി തം ദിസ്വാവ "കിം ഏത"ന്തി വുത്തേ "മച്ഛോ, ദേവാ"തി ആഹംസു. രാജാ സുവണ്ണവണ്ണം മച്ഛം ദിസ്വാ "സത്ഥാ ഏതസ്സ സുവണ്ണവണ്ണകാരണം ജാനിസ്സതീ"തി മച്ഛം ഗാഹാപേത്വാ ഭഗവതോ സന്തികം അഗമാസി. മച്ഛേന മുഖേ വിവടമത്തേയേവ സകലജേതവനം അതിവിയ ദുഗ്ഗന്ധം അഹോസി. രാജാ സത്ഥാരം പുച്ഛി - "കസ്മാ, ഭന്തേ, മച്ഛോ സുവണ്ണവണ്ണോ ജാതോ, കസ്മാ ചസ്സ മുഖതോ ദുഗ്ഗന്ധോ വായതീ"തി?

അയം, മഹാരാജ, കസ്സപഭഗവതോ പാവചനേ കപിലോ നാമ ഭിക്ഖു അഹോസി ബഹുസ്സുതോ മഹാപരിവാരോ ലാഭതണ്ഹായ അഭിഭൂതോ അത്തനോ വചനം അഗണ്ഹന്താനം അക്കോസകപരിഭാസകോ, തസ്സ ച

ഭഗവതോ സാസനം ഓസക്കാപേസി, സോ തേന കമ്മേന അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ വിപാകാവസേസേന ഇദാനി മച്ഛോ ഹുത്വാ ജാതോ. യം പന സോ ദീഘരത്തം ബുദ്ധവചനം വാചേസി, ബുദ്ധസ്സ ച ഗുണം കഥേസി, തസ്സ നിസ്സന്ദേന ഇമം സുവണ്ണവണ്ണം പടിലഭി. യം ഭിക്ഖൂനം അക്കോസകപരിഭാസകോ അഹോസി, തേനസ്സ മുഖതോ ദുഗ്ഗന്ധോ വായതി. ''കഥാപേമി നം, മഹാരാജാ''തി? ''കഥാപേഥ, ഭന്തേ''തി. അഥ നം സത്ഥാ പുച്ഛി - ''ത്വംസി കപിലോ''തി? ''ആമ, ഭന്തേ, അഹം കപിലോ''തി. ''കുതോ ആഗതോസീ''തി? ''അവീചിമഹാനിരയതോ, ഭന്തേ''തി. ''ജേട്ഠഭാതികോ തേ സാഗതോ കുഹിം ഗതോ''തി? ''പരിനിബ്ബുതോ, ഭന്തേ''തി. ''മാതാ പന തേ സാധിനീ കഹ''ന്തി? ''മഹാനിരയേ നിബ്ബത്താ, ഭന്തേ''തി. ''കനിട്ഠഭഗിനീ ച തേ താപനാ കഹ''ന്തി? ''മഹാനിരയേ നിബ്ബത്താ, ഭന്തേ''തി. ''ഇദാനി ത്വം കഹം ഗമിസ്സസീ''തി? ''അവീചിമഹാനിരയമേവ, ഭന്തേ''തി വത്വാ വിപ്പടിസാരാഭിഭൂതോ നാവം സീസേന പഹരിത്വാ താവദേവ കാലം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തി. മഹാജനോ സംവിഗ്ഗോ അഹോസി ലോമഹട്ഠജാതോ.

അഥ ഭഗവാ തസ്മിം ഖണേ സന്നിപതിതായ പരിസായ ചിത്താചാരം ഓലോകേത്വാ തങ്ഖണാനുരൂപം ധമ്മം ദേസേതും ''ധമ്മചരിയം ബ്രഹ്മചരിയം, ഏതദാഹു വസുത്തമ''ന്തി സുത്തനിപാതേ (സു॰ നി॰ ൨൭൪) **കപിലസുത്തം** കഥേത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൩൪. ''മനുജസ്സ പമത്തചാരിനോ, തണ്ഹാ വഡ്ഢതി മാലുവാ വിയ;
സോ പ്ലവതീ ഹുരാ ഹുരം, ഫലമിച്ഛംവ വനസ്മി വാനരോ.

൩൩൫. ''യം ഏസാ സഹതേ ജമ്മീ, തണ്ഹാ ലോകേ വിസത്തികാ;
സോകാ തസ്സ പവഡ്ഢന്തി, അഭിവട്ഠംവ ബീരണം.

൩൩൬. ''യോ ചേതം സഹതേ ജമ്മിം, തണ്ഹം ലോകേ ദുരച്ചയം;
സോകാ തമ്ഹാ പപതന്തി, ഉദബിന്ദുവ പോക്ഖരാ.

൩൩൭. ''തം വോ വദാമി ഭദ്ദം വോ, യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ;
തണ്ഹായ മൂലം ഖണഥ, ഉസീരത്ഥോവ ബീരണം;
മാ വോ നളംവ സോതോവ, മാരോ ഭഞ്ജി പുനപ്പുന''ന്തി.

തത്ഥ **പമത്തചാരിനോതി** സതിവോസ്സഗ്ഗലക്ഖണേന പമാദേന പമത്തചാരിസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ നേവ ഝാനം ന വിപസ്സനാ ന മഗ്ഗഫലാനി വഡ്ഢന്തി. യഥാ പന രുക്ഖം സംസിബ്ബന്തീ പരിയോനന്ധന്തീ തസ്സ വിനാസായ മാലുവാലതാ വഡ്ഢതി , ഏവമസ്സ ഛ ദ്വാരാനി നിസ്സായ പുനപ്പുനം ഉപ്പജ്ജനതോ തണ്ഹാ വഡ്ഢതീതി അത്ഥോ. **സോ പ്ലവതീ ഹുരാ ഹുര**ന്തി സോ തണ്ഹാവസികോ പുഗ്ഗലോ ഭവേ ഭവേ ഉപ്ലവതി ധാവതി. യഥാ കിം വിയാതി? **ഫലമിച്ഛംവ വനസ്മി വാനരോ,** യഥാ രുക്ഖഫലം ഇച്ഛന്തോ വാനരോ വനസ്മിം ധാവതി, തസ്സ തസ്സ രുക്ഖസ്സ സാഖം ഗണ്ഹാതി, തം മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞം ഗണ്ഹാതി, തമ്പി മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞം ഗണ്ഹാതി, ''സാഖം അലഭിത്വാ സന്നിസിന്നോ''തി വത്തബ്ബതം നാപജ്ജതി, ഏവമേവ തണ്ഹാവസികോ പുഗ്ഗലോ ഹുരാ ഹുരം ധാവന്തോ ''ആരമ്മണം അലഭിത്വാ തണ്ഹായ അപവത്തം പത്തോ''തി വത്തബ്ബതം നാപജ്ജതി.

യന്തി യം പുഗ്ഗലം ഏസാ ലാമകഭാവേന ജമ്മീ വിസാഹാരതായ വിസപുപ്ഫതായ വിസഫലതായ വിസപരിഭോഗതായ രൂപാദീസു വിസത്തതായ ആസത്തതായ വിസത്തികാതി സങ്ഖ്യം ഗതാ ഛദ്വാരികതണ്ഹാ അഭിഭവതി. യഥാ നാമ വസ്സാനേ പുനപ്പുനം വസ്സന്തേന ദേവേന അഭിവട്ഠം ബീരണതിണം വഡ്ഢതി, ഏവം തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അന്തോ വട്ടമൂലകാ സോകാ അഭിവഡ്ഢന്തീതി അത്ഥോ.

ദുരച്ചയന്തി യോ പന പുഗ്ഗലോ ഏവം വുത്തപ്പകാരം അതിക്കമിതും പജഹിതും ദുക്കരതായ ദുരച്ചയം തണ്ഹം സഹതി അഭിഭവതി, തമ്ഹാ പുഗ്ഗലാ വട്ടമൂലകാ സോകാ പപതന്തി. യഥാ നാമ പോക്ഖരേ പദുമപത്തേ പതിതം ഉദകബിന്ദു ന പതിട്ഠാതി, ഏവം ന പതിട്ഠഹന്തീതി അത്ഥോ.

തം വോ വദാമീതി തേന കാരണേന അഹം തുമ്ഹേ വദാമി. **ഭദ്ദം വോ**തി ഭദ്ദം തുമ്ഹാകം ഹോതു, മാ അഹം കപിലോ വിയ വിനാസം പാപുണഥാതി അത്ഥോ. **മൂല**ന്തി ഇമിസ്സാ ഛദ്വാരികതണ്ഹായ അരഹത്തമഗ്ഗഞാണേന മൂലം ഖണഥ. കിം വിയാതി? **ഉസീരത്ഥോവ ബീരണം,** യഥാ ഉസീരേന അത്ഥികോ പുരിസോ മഹന്തേന കുദാലേന ബീരണം ഖണതി, ഏവമസ്സാ മൂലം ഖണഥാതി അത്ഥോ. **മാ വോ നളംവ സോതോവ, മാരോ ഭഞ്ജി പുനപ്പുന**ന്തി മാ തുമ്ഹേ നദീസോതേ ജാതം നളം മഹാവേഗേന ആഗതോ നദീസോതോ വിയ കിലേസമാരോ മരണമാരോ ദേവപുത്തമാരോ ച പുനപ്പുനം ഭഞ്ജതൂതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാപി കേവട്ടപുത്താ സംവേഗം ആപജ്ജിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തകിരിയം പത്ഥയമാനാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ന ചിരസ്സേവ ദുക്ഖസ്സന്തം കത്വാ സത്ഥാരാ സദ്ധിം ആനേഞ്ജവിഹാരസമാപത്തിധമ്മപരിഭോഗേന ഏകപരിഭോഗാ അഹേസുന്തി.

കപിലമച്ഛവത്ഥു പഠമം.

൨. സൂകരപോതികാവത്ഥു

യഥാപി മൂലേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഗൂഥസൂകരപോതികം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിം കിര സമയേ സത്ഥാ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പവിസന്തോ ഏകം സൂകരപോതികം ദിസ്വാ സിതം പാത്വാകാസി. തസ്സ സിതം കരോന്തസ്സ മുഖവിവരനിഗ്ഗതം ദന്തോഭാസമണ്ഡലം ദിസ്വാ ആനന്ദത്ഥേരോ "കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു സിതസ്സ പാതുകമ്മായാ"തി സിതകാരണം പുച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "പസ്സസേതം, ആനന്ദ, സൂകരപോതിക"ന്തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. ഏസാ കകുസന്ധസ്സ ഭഗവതോ സാസനേ ഏകായ ആസനസാലായ സാമന്താ കുക്കുടീ അഹോസി. സാ ഏകസ്സ യോഗാവചരസ്സ വിപസ്സനാകമ്മട്ഠാനം സജ്ഝായന്തസ്സ ധമ്മഘോസം സുത്വാ തതോ ചുതാ രാജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഉബ്ബരീ നാമ രാജധീതാ അഹോസി. സാ അപരഭാഗേ സരീരവലഞ്ജട്ഠാനം പവിട്ഠാ പുളവകരാസിം ദിസ്വാ തത്ഥ പുളവകസഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ പഠമം ഝാനം പടിലഭി. സാ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചുതാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി. തതോ ചവിത്വാ പുന ഗതിവസേന ആലുലമാനാ ഇദാനി സൂകരയോനിയം

നിബ്ബത്തി, ഇദം കാരണം ദിസ്വാ മയാ സിതം പാതുകതന്തി. തം സുത്വാ ആനന്ദത്ഥേരപ്പമുഖാ ഭിക്ഖൂ മഹന്തം സംവേഗം പടിലഭിംസു. സത്ഥാ തേസം സംവേഗം ഉപ്പാദേത്വാ ഭവതണ്ഹായ ആദീനവം പകാസേന്തോ അന്തരവീഥിയം ഠിതകോവ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൩൮. “യഥാപി മൂലേ അനുപദ്ദവേ ദള്ഹേ,
ഛിന്നോപി രുക്ഖോ പുനരേവ രൂഹതി;
ഏവമ്പി തണ്ഹാനുസയേ അനൂഹതേ,
നിബ്ബത്തതീ ദുക്ഖമിദം പുനപ്പുനം.

൩൩൯. “യസ്സ ഛത്തിംസതി സോതാ, മനാപസവനാ ഭുസാ;
മഹാവഹന്തി ദുദ്ദിട്ഠിം, സങ്കപ്പാ രാഗനിസ്സിതാ.

൩൪൦. “സവന്തി സബ്ബധി സോതാ, ലതാ ഉപ്പജ്ജ തിട്ഠതി;
തഞ്ച ദിസ്വാ ലതം ജാതം, മൂലം പഞ്ഞായ ഛിന്ദഥ.

൩൪൧. “സരിതാനി സിനേഹിതാനി ച,
സോമനസ്സാനി ഹോന്തി ജന്തുനോ;
തേ സാതസിതാ സുഖേസിനോ,
തേ വേ ജാതിജരൂപഗാ നരാ.

൩൪൨. “തസിണായ പുരക്ഖതാ പജാ,
പരിസപ്പന്തി സസോവ ബന്ധിതോ;
സംയോജനസങ്ഗസത്തകാ,
ദുക്ഖമുപേന്തി പുനപ്പുനം ചിരായ.

൩൪൩. “തസിണായ പുരക്ഖതാ പജാ,
പരിസപ്പന്തി സസോവ ബന്ധിതോ;
തസ്മാ തസിണം വിനോദയേ,
ആകങ്ഖന്ത വിരാഗമത്തനോ”തി.

തത്ഥ **മൂലേ**തി യസ്സ രുക്ഖസ്സ ചതൂസു ദിസാസു ചതുധാ ഹേട്ഠാ ച ഉജുകമേവ ഗതേ പഞ്ചവിധമൂലേ ഛേദനഫാലനപാചനവിജ്ഝനാദീനം കേനചി ഉപദ്ദവേന അനുപദ്ദവേ ഥിരപത്തതായ ദള്ഹേ സോ രുക്ഖോ ഉപരിച്ഛിന്നോപി സാഖാനം വസേന പുനദേവ രൂഹതി, ഏവമേവ ഛദ്വാരികായ തണ്ഹായ അനുസയേ അരഹത്തമഗ്ഗഞാണേന അനുഹതേ അസമുച്ഛിന്നേ തസ്മിം തസ്മിം ഭവേ ജാതിആദിഭേദം ഇദം ദുക്ഖം പുനപ്പുനം നിബ്ബത്തതിയേവാതി അത്ഥോ.

യസ്സാതി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ “ഇതി അജ്ഝത്തികസ്സൂപാദായ അട്ഠാരസ തണ്ഹാവിചരിതാനി ബാഹിരസ്സൂപാദായ അട്ഠാരസ തണ്ഹാവിചരിതാനീ”തി ഇമേസം തണ്ഹാവിചരിതാനം വസേന ഛത്തിംസതിയാ സോതേഹി സമന്നാഗതാ മനാപേസു രൂപാദീസു ആസവതി പവത്തതീതി മനാപസവനാ തണ്ഹാ ഭുസാ ബലവതീ ഹോതി, തം പുഗ്ഗലം വിപന്നഞാണതായ ദുദ്ദിട്ഠിം പുനപ്പുനം ഉപ്പജ്ജനതോ മഹന്തഭാവേന മഹാ ഹുത്വാ ഝാനം വാ വിപസ്സനം വാ അനിസ്സായ രാഗനിസ്സിതാ സങ്കപ്പാ വഹന്തീതി അത്ഥോ.

സവന്തി സബ്ബധി സോതാതി ഇമേ തണ്ഹാസോതാ ചക്ഖുദ്വാരാദീനം വസേന സബ്ബേസു രൂപാദീസു ആരമ്മണേസു സവനതോ, സബ്ബാപി രൂപതണ്ഹാ...പേ॰... ധമ്മതണ്ഹാതി സബ്ബഭവേസു വാ സവനതോ സബ്ബധി സവന്തി നാമ. **ലതാ**തി പലിവേഠനട്ഠേന സംസിബ്ബനട്ഠേന ച ലതാ വിയാതി ലതാ. **ഉപ്പജ്ജ തിട്ഠതീ**തി ഛഹി ദ്വാരേഹി ഉപ്പജ്ജിത്വാ രൂപാദീസു ആരമ്മണേസു തിട്ഠതി. **തഞ്ച ദിസ്വാ**തി തം പന തണ്ഹാലതം "ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതീ"തി ജാതട്ഠാനവസേന ദിസ്വാ. **പഞ്ഞായാ**തി സത്ഥേന വനേ ജാതം ലതം വിയ മഗ്ഗപഞ്ഞായ മൂലേ ഛിന്ദഥാതി അത്ഥോ.

സരിതാനീതി അനുസടാനി പയാതാനി. **സിനേഹിതാനീ**തി ചീവരാദീസു പവത്തസിനേഹവസേന സിനേഹിതാനി ച, തണ്ഹാസിനേഹമക്ഖിതാനീതി അത്ഥോ. **സോമനസ്സാനീ**തി തണ്ഹാവസികസ്സ ജന്തുനോ ഏവരൂപാനി സോമനസ്സാനി ഭവന്തി. **തേ സാതസിതാ**തി തേ തണ്ഹാവസികാ പുഗ്ഗലാ സാതനിസ്സിതാ സുഖനിസ്സിതാ ച ഹുത്വാ സുഖേസിനോ സുഖപരിയേസിനോ ഭവന്തി. **തേ വേ**തി യേ ഏവരൂപാ നരാ, തേ ജാതിജരാബ്യാധിമരണാനി ഉപഗച്ഛന്തിയേവാതി ജാതിജരൂപഗാ നാമ ഹോന്തി. **പജാ**തി ഇമേ സത്താ താസകരണേന തസിണാതി സങ്ഖ്യം ഗതായ തണ്ഹായ പുരക്ഖതാ പരിവാരിതാ ഹുത്വാ.

ബന്ധിതോതി ലുദ്ദേന അരഞ്ഞേ ബദ്ധോ സസോ വിയ പരിസപ്പന്തി ഭായന്തി. **സംയോജനസങ്ഗസത്തകാ**തി ദസവിധേന സംയോജനസങ്ഗേന ചേവ സത്തവിധേന രാഗസങ്ഗാദിനാ ച സത്താ ബദ്ധാ തസ്മിം വാ ലഗ്ഗാ ഹുത്വാ. **ചിരായാ**തി ചിരം ദീഘമദ്ധാനം പുനപ്പുനം ജാതിആദികം ദുക്ഖം ഉപഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ തസിണായ പുരക്ഖതാ പലിവേഠിതാ സത്താ, തസ്മാ അത്തനോ വിരാഗം രാഗാദിവിഗമം നിബ്ബാനം പത്ഥേന്തോ ആകങ്ഖമാനോ ഭിക്ഖു അരഹത്തമഗ്ഗേനേതം തസിണം വിനോദയേ പനുദിത്വാ നീഹരിത്വാ ഛഡ്ഡേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു.

സാപി ഖോ സൂകരപോതികാ തതോ ചവിത്വാ സുവണ്ണഭൂമിയം രാജകുലേ നിബ്ബത്തി, തതോ ചുതാ ബാരാണസിയം, തതോ ചുതാ സുപ്പാരകപട്ടനേ അസ്സവാണിജഗേഹേ നിബ്ബത്തി, തതോ ചുതാ കാവീരപട്ടനേ നാവികസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തി, തതോ ചുതാ അനുരാധപുരേ ഇസ്സരകുലഗേഹേ നിബ്ബത്തി, തതോ ചുതാ തസ്സേവ ദക്ഖിണദിസായ ഭോക്കന്തഗാമേ സുമനസ്സ നാമ കുടുമ്ബികസ്സ ധീതാ നാമേന സുമനാ ഏവ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സാ പിതാ തസ്മിം ഗാമേ ഛഡ്ഡിതേ ദീഘവാപിരട്ഠം ഗന്ത്വാ മഹാമുനിഗാമേ നാമ വസി. തത്ഥ നം ദുട്ഠഗാമണിരഞ്ഞോ അമച്ചോ ലകുണ്ഡകഅതിമ്ബരോ നാമ കേനചിദേവ കരണീയേന ഗതോ ദിസ്വാ മഹന്തം മങ്ഗലം കത്വാ ആദായ മഹാപുണ്ണഗാമം ഗതോ. അഥ നം കോടിപബ്ബതമഹാവിഹാരവാസീ മഹാഅനുരുദ്ധത്ഥേരോ നാമ തത്ഥ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ തസ്സാ ഗേഹദ്വാരേ ഠിതോ ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം കഥേസി, "ആവുസോ, സൂകരപോതികാ നാമ ലകുണ്ഡകഅതിമ്ബരമഹാമത്തസ്സ ഭരിയഭാവം പത്താ, അഹോ അച്ഛരിയ"ന്തി. സാ തം കഥം സുത്വാ അതീതഭവേ ഉഗ്ഘാടേത്വാ ജാതിസ്സരഞാണം പടിലഭി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഉപ്പന്നസംവേഗാ സാമികം യാചിത്വാ മഹന്തേന ഇസ്സരിയേന പഞ്ചബലകത്ഥേരീനം സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ തിസ്സമഹാവിഹാരേ മഹാസതിപട്ഠാനസുത്തകഥം സുത്വാ

സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. പച്ഛാ ദമിളമദ്ദനേ കതേ ഞാതീനം വസനട്ഠാനം ഭോക്കന്തഗാമമേവ ഗന്ത്വാ തത്ഥ വസന്തീ കല്ലമഹാവിഹാരേ ആസീവിസോപമസുത്തന്തം സുത്വാ അരഹത്തം പാപുണി.

സാ പരിനിബ്ബാനദിവസേ ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീഹി പുച്ഛിതാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ സബ്ബം ഇമം പവത്തിം നിരന്തരം കഥേത്വാ സന്നിപതിതസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ മണ്ഡലാരാമവാസിനാ ധമ്മപദഭാണകമഹാതിസ്സത്ഥേരേന സദ്ധിം സംസന്ദിത്വാ ''അഹം പുബ്ബേ മനുസ്സയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതാ കുക്കുടീ ഹുത്വാ തത്ഥ സേനസ്സ സന്തികാ സീസച്ഛേദം പത്വാ രാജഗഹേ നിബ്ബത്താ, പരിബ്ബാജികാസു പബ്ബജിത്വാ പഠമജ്ഝാനഭൂമിയം നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതാ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്താ നചിരസ്സേവ ചവിത്വാ സൂകരയോനിം ഗന്ത്വാ തതോ ചുതാ സുവണ്ണഭൂമിം, തതോ ചുതാ ബാരാണസിം, തതോ ചുതാ സുപ്പാരകപട്ടനം, തതോ ചുതാ കാവീരപട്ടനം, തതോ ചുതാ അനുരാധപുരം, തതോ ചുതാ ഭോക്കന്തഗാമ''ന്തി ഏവം സമവിസമേ തേരസ അത്തഭാവേ പത്വാ ''ഇദാനി ഉക്കണ്ഠിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പത്താ, സബ്ബേപി അപ്പമാദേന സമ്പാദേഥാ''തി വത്വാ ചതസ്സോ പരിസാ സംവേജേത്വാ പരിനിബ്ബായീതി.

സൂകരപോതികാവത്ഥു ദുതിയം.

൩. വിബ്ഭന്തഭിക്ഖുവത്ഥു

യോ നിബ്ബനഥോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഏകം വിബ്ഭന്തകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ സദ്ധിവിഹാരികോ ഹുത്വാ ചത്താരി ഝാനാനി ഉപ്പാദേത്വാപി അത്തനോ മാതുലസ്സ സുവണ്ണകാരസ്സ ഗേഹേ വിസഭാഗാരമ്മണം ദിസ്വാ തത്ഥ പടിബദ്ധചിത്തോ വിബ്ഭമി. അഥ നം മനുസ്സാ അലസഭാവേന കമ്മം കാതും അനിച്ഛന്തം ഗേഹാ നീഹരിംസു. സോ പാപമിത്തസംസഗ്ഗേന ചോരകമ്മേന ജീവികം കപ്പേന്തോ വിചരി. അഥ നം ഏകദിവസം ഗഹേത്വാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ചതുക്കേ ചതുക്കേ കസാഹി താളേന്താ ആഘാതനം നയിംസു. ഥേരോ പിണ്ഡായ ചരിതും പവിസന്തോ തം ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നീഹരിയമാനം ദിസ്വാ ബന്ധനം സിഥിലം കാരേത്വാ ''പുബ്ബേ തയാ പരിചിതകമ്മട്ഠാനം പുന ആവജ്ജേഹീ''തി ആഹ. സോ തേന ഓവാദേന സതുപ്പാദം ലഭിത്വാ പുന ചതുത്ഥജ്ഝാനം നിബ്ബത്തേസി. അഥ നം ''ആഘാതനം നേത്വാ ഘാതേസ്സാമാ''തി സൂലേ ഉത്താസേസും. സോ ന ഭായതി ന സന്തസതി. അഥസ്സ തസ്മിം തസ്മിം ദിസാഭാഗേ ഠിതാ മനുസ്സാ അസിസത്തിതോമരാദീനി ആവുധാനി ഉക്ഖിപിത്വാപി തം അസന്തസന്തമേവ ദിസ്വാ ''പസ്സഥ, ഭോ, ഇമം പുരിസം, അനേകസതാനഞ്ഹി ആവുധഹത്ഥാനം പുരിസാനം മജ്ഝേ നേവ ഛമ്ഭതി ന വേധതി, അഹോ അച്ഛരിയ''ന്തി അച്ഛരിയബ്ഭുതജാതാ മഹാനാദം നദിത്വാ രഞ്ഞോ തം പവത്തിം ആരോചേസും. രാജാ തം കാരണം സുത്വാ ''വിസ്സജ്ജേഥ ന''ന്തി ആഹ. സത്ഥു സന്തികമ്പി ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചയിംസു. സത്ഥാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൪൪. ''യോ നിബ്ബനഥോ വനാധിമുത്തോ,
വനമുത്തോ വനമേവ ധാവതി;

തം പുഗ്ഗലമേഥ പസ്സഥ,
മുത്തോ ബന്ധനമേവ ധാവതീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ പുഗ്ഗലോ ഗിഹിഭാവേ ആലയസങ്ഖാതം വനഥം ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിതതായ നിബ്ബനഥോ ദിബ്ബവിഹാരസങ്ഖാതേ തപോവനേ അധിമുത്തോ ഘരാവാസബന്ധനസങ്ഖാതാ തണ്ഹാവനാ മുത്തോ ഹുത്വാ പുന ഘരാവാസബന്ധനസങ്ഖാതം തണ്ഹാവനമേവ ധാവതി, ഏഥ തം പുഗ്ഗലം പസ്സഥ, ഏസോ ഘരാവാസബന്ധനതോ മുത്തോ ഘരാവാസബന്ധനമേവ ധാവതീതി.

ഇമം പന ദേസനം സുത്വാ സോ രാജപുരിസാനം അന്തരേ സൂലഗ്ഗേ നിസിന്നോവ ഉദയബ്ബയം പട്ഠപേത്വാ തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തോ സോതാപത്തിഫലം പത്വാ സമാപത്തിസുഖം അനുഭവന്തോ വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേനേവ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ സരാജികായ പരിസായ മജ്ഝേയേവ അരഹത്തം പാപുണീതി.

വിബ്ഭന്തഭിക്ഖുവത്ഥു തതിയം.

൪. ബന്ധനാഗാരവത്ഥു

ന തം ദള്ഹന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ബന്ധനാഗാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിം കിര കാലേ ബഹൂ സന്ധിച്ഛേദകപന്ഥഘാതകമനുസ്സഘാതകേ ചോരേ ആനേത്വാ കോസലരഞ്ഞോ ദസ്സയിംസു. തേ രാജാ അന്ദുബന്ധനരജ്ജുബന്ധനസങ്ഖലികബന്ധനേഹി ബന്ധാപേസി. തിംസമത്താപി ഖോ ജാനപദാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം ദട്ഠുകാമാ ആഗന്ത്വാ ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ പുനദിവസേ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ ചരന്താ ബന്ധനാഗാരം ഗന്ത്വാ തേ ചോരേ ദിസ്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ സായന്ഹസമയേ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ, ''ഭന്തേ, അജ്ജ അമ്ഹേഹി പിണ്ഡായ ചരന്തേഹി ബന്ധനാഗാരേ ബഹൂ ചോരാ അന്ദുബന്ധനാദീഹി ബദ്ധാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്താ ദിട്ഠാ, തേ താനി ബന്ധനാനി ഛിന്ദിത്വാ പലായിതും ന സക്കോന്തി, അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, തേഹി ബന്ധനേഹി ഥിരതരം അഞ്ഞം ബന്ധനം നാമാ''തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ, ''ഭിക്ഖവേ, കിം ബന്ധനാനി നാമേതാനി, യം പനേതം ധനധഞ്ഞപുത്തദാരാദീസു തണ്ഹാസങ്ഖാതം കിലേസബന്ധനം, ഏതം ഏതേഹി സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന ഥിരതരം, ഏവം മഹന്തമ്പി പനേതം ദുച്ഛിന്ദനിയം ബന്ധനം പോരാണകപണ്ഡിതാ ഛിന്ദിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി -

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ദുഗ്ഗതഗഹപതികുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ പിതാ കാലമകാസി. സോ ഭതിം കത്വാ മാതരം പോസേസി. അഥസ്സ മാതാ അനിച്ഛമാനസ്സേവ ഏകം കുലധീതരം ഗേഹേ കത്വാ അപരഭാഗേ കാലമകാസി. ഭരിയായപിസ്സ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സോ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം അജാനന്തോവ, ''ഭദ്ദേ, ത്വം ഭതിം കത്വാ ജീവ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ആഹ. ''സാമി, നനു ഗബ്ഭോ മേ പതിട്ഠിതോ, മയി വിജാതായ ദാരകം ദിസ്വാ

പബ്ബജിസ്സസീ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്സാ വിജാതകാലേ, ''ഭദ്ദേ, ത്വം സോത്ഥിനാ വിജാതാ, ഇദാനി അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ആപുച്ഛി. അഥ നം സാ ''പുത്തസ്സ താവ ഥനപാനതോ അപഗമനകാലം ആഗമേഹീ''തി വത്വാ പുന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹി. സോ ചിന്തേസി - ''ഇമം സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ ഗന്തും ന സക്കാ, ഇമിസ്സാ അനാചിക്ഖിത്വാവ പലായിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. സോ തസ്സാ അനാചിക്ഖിത്വാവ രത്തിഭാഗേ ഉട്ഠായ പലായി. അഥ നം നഗരഗുത്തികാ അഗ്ഗഹേസും. സോ ''അഹം, സാമി, മാതുപോസകോ നാമ, വിസ്സജ്ജേഥ മ''ന്തി അത്താനം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ ഏകസ്മിം ഠാനേ വസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാസമാപത്തിയോ ലഭിത്വാ ഝാനകീളായ കീളന്തോ വിഹാസി. സോ തത്ഥ വസന്തോയേവ ''ഏവരൂപമ്പി നാമ മേ ദുച്ഛിന്ദനിയം പുത്തദാരബന്ധനം കിലേസബന്ധനം ഛിന്ന''ന്തി ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി.

സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ തേന ഉദാനിതം ഉദാനം പകാസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൪൫. ''ന തം ദള്ഹം ബന്ധനമാഹു ധീരാ,
യദായസം ദാരുജപബ്ബജഞ്ച;
സാരത്തരത്താ മണികുണ്ഡലേസു,
പുത്തേസു ദാരേസു ച യാ അപേക്ഖാ.

൩൪൬. ''ഏതം ദള്ഹം ബന്ധനമാഹു ധീരാ,
ഓഹാരിനം സിഥിലം ദുപ്പമുഞ്ചം;
ഏതമ്പി ഛേത്വാന പരിബ്ബജന്തി,
അനപേക്ഖിനോ കാമസുഖം പഹായാ''തി.

തത്ഥ **ധീരാ**തി ബുദ്ധാദയോ പണ്ഡിതപുരിസാ യം സങ്ഖലികസങ്ഖാതം അയസാ നിബ്ബത്തം ആയസം, അന്ദുബന്ധനസങ്ഖാതം ദാരുജം, യഞ്ച പബ്ബജതിണേഹി വാ അഞ്ഞേഹി വാ വാകാദീഹി രജ്ജും കത്വാ കതം രജ്ജുബന്ധനം, തം അസിആദീഹി ഛിന്ദിതും സക്കുണേയ്യഭാവേന ഥിരന്തി ന വദന്തീതി അത്ഥോ. **സാരത്തരത്താ**തി സാരത്താ ഹുത്വാ രത്താ, ബഹലതരരാഗരത്താതി അത്ഥോ. **മണികുണ്ഡലേസൂ**തി മണീസു ചേവ കുണ്ഡലേസു ച, മണിവിചിത്തേസു വാ കുണ്ഡലേസു. **ഏതം ദള്ഹ**ന്തി യേ മണികുണ്ഡലേസു സാരത്തരത്താ, തേസം സോ രാഗോ ച യാ പുത്തദാരേസു അപേക്ഖാ തണ്ഹാ, ഏതം കിലേസമയം ബന്ധനഞ്ച പണ്ഡിതപുരിസാ ദള്ഹന്തി വദന്തി. **ഓഹാരിന**ന്തി ആകഡ്ഢിത്വാ ചതൂസു അപായേസു പാതനതോ അവഹരതി ഹേട്ഠാ ഹരതീതി ഓഹാരിനം. **സിഥില**ന്തി ബന്ധനട്ഠാനേ ഛവിചമ്മമംസാനി ന ഛിന്ദതി, ലോഹിതം ന നീഹരതി, ബന്ധനഭാവമ്പി അജാനാപേത്വാ ഥലപഥജലപഥാദീസു കമ്മാനി കാതും ദേതീതി സിഥിലം. **ദുപ്പമുഞ്ച**ന്തി ലോഭവസേന ഹി ഏകവാരമ്പി ഉപ്പന്നം കിലേസബന്ധനം ദട്ഠട്ഠാനതോ കച്ഛപോ വിയ ദുമ്മോചിയം ഹോതീതി ദുപ്പമുഞ്ചം. **ഏതമ്പി ഛേത്വാനാ**തി ഏതം ദള്ഹമ്പി കിലേസബന്ധനം ഞാണഖഗ്ഗേന ഛിന്ദിത്വാ അനപേക്ഖിനോ ഹുത്വാ കാമസുഖം പഹായ പരിബ്ബജന്തി, പക്കമന്തി പബ്ബജന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ബന്ധനാഗാരവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൬. ഖേമാഥേരീവത്ഥു

യേ രാഗരത്താതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഖേമം നാമ രഞ്ഞോ ബിമ്ബിസാരസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാ കിര പദുമുത്തരപാദമൂലേ പത്ഥിതപത്ഥനാ അതിവിയ അഭിരൂപാ പാസാദികാ അഹോസി. ''സത്ഥാ കിര രൂപസ്സ ദോസം കഥേതീ''തി സുത്വാ പന സത്ഥു സന്തികം ഗന്തും ന ഇച്ഛി. രാജാ തസ്സാ രൂപമദമത്തഭാവം ഞത്വാ വേളുവനവണ്ണനാപടിസംയുത്താനി ഗീതാനി കാരേത്വാ നടാദീനം ദാപേസി. തേസം താനി ഗായന്താനം സദ്ദം സുത്വാ തസ്സാ വേളുവനം അദിട്ഠപുബ്ബം വിയ അസുതപുബ്ബം വിയ ച അഹോസി. സാ ''കതരം ഉയ്യാനം സന്ധായ ഗായഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ, ''ദേവീ, തുമ്ഹാകം വേളുവനുയ്യാനമേവാ''തി വുത്തേ ഉയ്യാനം ഗന്തുകാമാ അഹോസി. സത്ഥാ തസ്സാ ആഗമനം ഞത്വാ പരിസമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോവ താലവണ്ടം ആദായ അത്തനോ പസ്സേ ഠത്വാ ബീജമാനം അഭിരൂപം ഇത്ഥിം നിമ്മിനി. ഖേമാ, ദേവീപി പവിസമാനാവ തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ രൂപസ്സ ദോസം കഥേതീതി വദന്തി, അയഞ്ചസ്സ സന്തികേ ഇത്ഥീ ബീജയമാനാ ഠിതാ, നാഹം ഇമിസ്സാ കലഭാഗമ്പി ഉപേമി, ന മയാ ഈദിസം ഇത്ഥിരൂപം ദിട്ഠപുബ്ബം, സത്ഥാരം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖന്തി മഞ്ഞേ''തി ചിന്തേത്വാ തഥാഗതസ്സ കഥാസദ്ദമ്പി അനിസാമേത്വാ തമേവ ഇത്ഥിം ഓലോകയമാനാ അട്ഠാസി. സത്ഥാ തസ്സാ തസ്മിം രൂപേ ഉപ്പന്നബഹുമാനതം ഞത്വാ തം രൂപം പഠമവയാദിവസേന ദസ്സേത്വാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ പരിയോസാനേ അട്ഠിമത്താവസാനം കത്വാ ദസ്സേസി. ഖേമാ തം ദിസ്വാ ''ഏവരൂപമ്പി നാമേതം രൂപം മുഹുത്തേനേവ ഖയവയം സമ്പത്തം, നത്ഥി വത ഇമസ്മിം രൂപേ സാരോ''തി ചിന്തേസി. സത്ഥാ തസ്സാ ചിത്താചാരം ഓലോകേത്വാ, ''ഖേമേ, ത്വം 'ഇമസ്മിം രൂപേ സാരോ അത്ഥീ'തി ചിന്തേസി, പസ്സ ദാനിസ്സ അസാരഭാവ''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''ആതുരം അസുചിം പൂതിം, പസ്സ ഖേമേ സമുസ്സയം;
> ഉഗ്ഘരന്തം പഗ്ഘരന്തം, ബാലാനം അഭിപത്ഥിത''ന്തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൩൭൪);

സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. അഥ നം സത്ഥാ, ''ഖേമേ, ഇമേ സത്താ രാഗരത്താ ദോസപദുട്ഠാ മോഹമൂള്ഹാ അത്തനോ തണ്ഹാസോതം സമതിക്കമിതും ന സക്കോന്തി, തത്ഥേവ ലഗ്ഗന്തീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൪൭.
''യേ രാഗരത്താനുപതന്തി സോതം,
സയം കതം മക്കടകോവ ജാലം;
ഏതമ്പി ഛേത്വാന വജന്തി ധീരാ,
അനപേക്ഖിനോ സബ്ബദുക്ഖം പഹായാ''തി.

തത്ഥ **മക്കടകോവ ജാല**ന്തി യഥാ നാമ മക്കടകോ സുത്തജാലം കത്വാ മജ്ഝേ ഠാനേ നാഭിമണ്ഡലേ നിപന്നോ പരിയന്തേ പതിതം പടങ്ഗം വാ

മക്ഖികം വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ വിജ്ഝിത്വാ തസ്സ രസം പിവിത്വാ പുന ഗന്ത്വാ തസ്മിംയേവ ഠാനേ നിപജ്ജതി, ഏവമേവ യേ സത്താ രാഗരത്താ ദോസപദുട്ഠാ മോഹമൂള്ഹാ സയംകതം തണ്ഹാസോതം അനുപതന്തി, തേ തം സമതിക്കമിതും ന സക്കോന്തി, ഏവം ദുരതിക്കമം. **ഏതമ്പി ഛേത്വാന വജന്തി ധീരാ**തി പണ്ഡിതാ ഏതം ബന്ധനം ഛേത്വാ അനപേക്ഖിനോ നിരാലയാ ഹുത്വാ അരഹത്തമഗ്ഗേന സബ്ബദുക്ഖം പഹായ വജന്തി, ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ഖേമാ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി, മഹാജനസ്സാപി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസി. സത്ഥാ രാജാനം ആഹ - ''മഹാരാജ, ഖേമായ പബ്ബജിതും വാ പരിനിബ്ബായിതും വാ വട്ടതീ''തി. ഭന്തേ, പബ്ബാജേഥ നം, അലം പരിനിബ്ബാനേനാതി. സാ പബ്ബജിത്വാ അഗ്ഗസാവികാ അഹോസീതി.

ഖേമാഥേരീവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. ഉഗ്ഗസേനവത്ഥു

മുഞ്ച പുരേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഉഗ്ഗസേനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

പഞ്ചസതാ കിര നടാ സംവച്ഛരേ വാ ഛമാസേ വാ പത്തേ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സത്താഹം സമജ്ജം കത്വാ ബഹും ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ലഭന്തി, അന്തരന്തരേ ഉക്ഖേപദായാനം പരിയന്തോ നത്ഥി. മഹാജനോ മഞ്ചാതിമഞ്ചാദീസു ഠത്വാ സമജ്ജം ഓലോകേസി. അഥേകാ ലങ്ഘികധീതാ വംസം അഭിരുയ്ഹ തസ്സ ഉപരി പരിവത്തിത്വാ തസ്സ പരിയന്തേ ആകാസേ ചങ്കമമാനാ നച്ചതി ചേവ ഗായതി ച. തസ്മിം സമയേ ഉഗ്ഗസേനോ നാമ സേട്ഠിപുത്തോ സഹായകേന സദ്ധിം മഞ്ചാതിമഞ്ചേ ഠിതോ തം ഓലോകേത്വാ തസ്സാ ഹത്ഥപാദവിക്ഖേപാദീസു ഉപ്പന്നസിനേഹോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ''തം ലഭന്തോ ജീവിസ്സാമി, അലഭന്തസ്സ മേ ഇധേവ മരണ''ന്തി ആഹാരൂപച്ഛേദം കത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജി. മാതാപിതൂഹി, ''താത, കിം തേ രുജ്ജതീ''തി പുച്ഛിതോപി ''തം മേ നടധീതരം ലഭന്തസ്സ ജീവിതം അത്ഥി, അലഭന്തസ്സ മേ ഇധേവ മരണ''ന്തി വത്വാ, ''താത, മാ ഏവം കരി, അഞ്ഞം തേ അമ്ഹാകം കുലസ്സ ച ഭോഗാനഞ്ച അനുരൂപം കുമാരികം ആനേസ്സാമാ''തി വുത്തേപി തഥേവ വത്വാ നിപജ്ജി. അഥസ്സ പിതാ ബഹും യാചിത്വാപി തം സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്തോ തസ്സ സഹായം പക്കോസാപേത്വാ കഹാപണസഹസ്സം ദത്വാ ''ഇമേ കഹാപണേ ഗഹേത്വാ അത്തനോ ധീതരം മയ്ഹം പുത്തസ്സ ദേതൂ''തി പഹിണി. സോ ''നാഹം കഹാപണേ ഗഹേത്വാ ദേമി, സചേ പന സോ ഇമം അലഭിത്വാ ജീവിതും ന സക്കോതി, തേന ഹി അമ്ഹേഹി സദ്ധിംയേവ വിചരതു, ദസ്സാമിസ്സ ധീതര''ന്തി ആഹ. മാതാപിതരോ പുത്തസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസും. സോ ''അഹം തേഹി സദ്ധിം വിചരിസ്സാമീ''തി വത്വാ യാചന്താനമ്പി തേസം കഥം അനാദിയിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ നാടകസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സോ തസ്സ ധീതരം ദത്വാ തേന സദ്ധിംയേവ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു സിപ്പം ദസ്സേന്തോ വിചരി.

സാപി തേന സദ്ധിം സംവാസമന്വായ നചിരസ്സേവ പുത്തം ലഭിത്വാ കീളാപയമാനാ ''സകടഗോപകസ്സ പുത്ത, ഭണ്ഡഹാരകസ്സ പുത്ത, കിഞ്ചി അജാനകസ്സ പുത്താ''തി വദതി. സോപി നേസം സകടപരിവത്തകം കത്വാ

ഠിതട്ഠാനേ ഗോണാനം തിണം ആഹരതി, സിപ്പദസ്സനട്ഠാനേ ലദ്ധഭണ്ഡകം ഉക്ഖിപിത്വാ ഹരതി . തദേവ കിര സന്ധായ സാ ഇത്ഥീ പുത്തം കീളാപയമാനാ തഥാ വദതി. സോ അത്താനം ആരബ്ഭ തസ്സാ ഗായനഭാവം ഞത്വാ തം പുച്ഛി - ''മം സന്ധായ കഥേസീ''തി? ''ആമ, തം സന്ധായാ''തി. ''ഏവം സന്തേ അഹം പലായിസ്സാമീ''തി . സാ ''കിം പന മയ്ഹം തയാ പലായിതേന വാ ആഗതേന വാ''തി പുനപ്പുനം തദേവ ഗീതം ഗായതി. സാ കിര അത്തനോ രൂപസമ്പത്തിഞ്ചേവ ധനലാഭഞ്ച നിസ്സായ തം കിസ്മിഞ്ചി ന മഞ്ഞതി. സോ ''കിം നു ഖോ നിസ്സായ ഇമിസ്സാ അയം മാനോ''തി ചിന്തേന്തോ ''സിപ്പം നിസ്സായാ''തി ഞത്വാ ''ഹോതു, സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി സസുരം ഉപസങ്കമിത്വാ തസ്സ ജാനനകസിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഗാമനിഗമാദീസു സിപ്പം ദസ്സേന്തോ അനുപുബ്ബേന രാജഗഹം ആഗന്ത്വാ ''ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ഉഗ്ഗസേനോ സേട്ഠിപുത്തോ നഗരവാസീനം സിപ്പം ദസ്സേസ്സതീ''തി ആരോചാപേസി.

നഗരവാസിനോ മഞ്ചാതിമഞ്ചാദയോ ബന്ധാപേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സന്നിപതിംസു. സോപി സട്ഠിഹത്ഥം വംസം അഭിരുയ്ഹ തസ്സ മത്ഥകേ അട്ഠാസി. തം ദിവസം സത്ഥാ പച്ചൂസകാലേ ലോകം വോലോകേന്തോ തം അത്തനോ ഞാണജാലസ്സ അന്തോ പവിട്ഠം ദിസ്വാ ''കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി ആവജ്ജേന്തോ ''സ്വേ സേട്ഠിപുത്തോ സിപ്പം ദസ്സേസ്സാമീതി വംസമത്ഥകേ ഠസ്സതി, തസ്സ ദസ്സനത്ഥം മഹാജനോ സന്നിപതിസ്സതി. തത്ര അഹം ചതുപ്പദികം ഗാഥം ദേസേസ്സാമി, തം സുത്വാ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ ഭവിസ്സതി, ഉഗ്ഗസേനോപി അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിസ്സതീ''തി അഞ്ഞാസി. സത്ഥാ പുനദിവസേ കാലം സല്ലക്ഖേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസി. ഉഗ്ഗസേനോപി സത്ഥരി അന്തോനഗരം അപവിട്ഠേയേവ ഉന്നാദനത്ഥായ മഹാജനസ്സ അങ്ഗുലിസഞ്ഞം ദത്വാ വംസമത്ഥകേ പതിട്ഠായ ആകാസേയേവ സത്ത വാരേ പരിവത്തിത്വാ ഓരുയ്ഹ വംസമത്ഥകേ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ നഗരം പവിസന്തോ യഥാ തം പരിസാ ന ഓലോകേതി, ഏവം കത്വാ അത്താനമേവ ഓലോകാപേസി. ഉഗ്ഗസേനോ പരിസം ഓലോകേത്വാ ''ന മം പരിസാ ഓലോകേതീ''തി ദോമനസ്സപ്പത്തോ ''ഇദം മയാ സംവച്ഛരേ കത്തബ്ബം സിപ്പം, സത്ഥരി നഗരം പവിസന്തേ പരിസാ മം അനോലോകേത്വാ സത്ഥാരമേവ ഓലോകേതി, മോഘം വത മേ സിപ്പദസ്സനം ജാത''ന്തി ചിന്തേസി.

സത്ഥാ തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ആമന്തേത്വാ ''ഗച്ഛ, മോഗ്ഗല്ലാന, സേട്ഠിപുത്തം വദേഹി 'സിപ്പം കിര ദസ്സേതൂ'''തി ആഹ. ഥേരോ ഗന്ത്വാ വംസസ്സ ഹേട്ഠാ ഠിതോ സേട്ഠിപുത്തം ആമന്തേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''ഇങ്ഘ പസ്സ നടപുത്ത, ഉഗ്ഗസേന മഹബ്ബല;
കരോഹി രങ്ഗം പരിസായ, ഹാസയസ്സു മഹാജന''ന്തി.

സോ ഥേരസ്സ കഥം സുത്വാ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ ''സത്ഥാ മഞ്ഞേ മമ സിപ്പം പസ്സിതുകാമോ''തി വംസമത്ഥകേ ഠിതകോവ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''ഇങ്ഘ പസ്സ മഹാപഞ്ഞ, മോഗ്ഗല്ലാന മഹിദ്ധിക;
കരോമി രങ്ഗം പരിസായ, ഹാസയാമി മഹാജന''ന്തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ വംസമത്ഥകതോ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേവ ചുദ്ദസക്ഖത്തും പരിവത്തിത്വാ ഓരുയ്ഹ വംസമത്ഥകേവ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ, "ഉഗ്ഗസേന, പണ്ഡിതേന നാമ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേസു ഖന്ധേസു ആലയം പഹായ ജാതിആദീഹി മുച്ചിതും വട്ടതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൪൮. "മുഞ്ച പുരേ മുഞ്ച പച്ഛതോ,
മജ്ഝേ മുഞ്ച ഭവസ്സ പാരഗൂ;
സബ്ബത്ഥ വിമുത്തമാനസോ,
ന പുനം ജാതിജരം ഉപേഹിസീ"തി.

തത്ഥ **മുഞ്ച പുരേ**തി അതീതേസു ഖന്ധേസു ആലയം നികന്തിം അജ്ഝോസാനം പത്ഥനം പരിയുട്ഠാനം ഗാഹം പരാമാസം തണ്ഹം മുഞ്ച. **പച്ഛതോ**തി അനാഗതേസുപി ഖന്ധേസു ആലയാദീനി മുഞ്ച. **മജ്ഝേ**തി പച്ചുപ്പന്നേസുപി താനി മുഞ്ച. **ഭവസ്സ പാരഗൂ**തി ഏവം സന്തേ തിവിധസ്സാപി ഭവസ്സ അഭിഞ്ഞാപരിഞ്ഞാപഹാനഭാവനാസച്ഛികിരിയവസേന പാരഗൂ പാരങ്ഗതോ ഹുത്വാ ഖന്ധധാതുആയതനാദിഭേദേ സബ്ബസങ്ഖതേ വിമുത്തമാനസോ വിഹരന്തോ പുന ജാതിജരാമരണാനി ന ഉപഗച്ഛതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. സേട്ഠിപുത്തോപി വംസമത്ഥകേ ഠിതകോവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ വംസതോ ഓരുയ്ഹ സത്ഥു സന്തികം ആഗന്ത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം സത്ഥാ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ "ഏഹി ഭിക്ഖൂ"തി ആഹ. സോ താവദേവ അട്ഠപരിക്ഖാരധരോ സട്ഠിവസ്സികത്ഥേരോ വിയ അഹോസി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ, "ആവുസോ ഉഗ്ഗസേന, സട്ഠിഹത്ഥസ്സ തേ വംസസ്സ മത്ഥകതോ ഓതരന്തസ്സ ഭയം നാമ നാഹോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "നത്ഥി മേ, ആവുസോ, ഭയ"ന്തി വുത്തേ സത്ഥു ആരോചേസും, "ഭന്തേ, ഉഗ്ഗസേനോ 'ന ഭായാമീ'തി വദതി, അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ"തി. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തേന ഉഗ്ഗസേനേന സദിസാ ഛിന്നസംയോജനാ ഭിക്ഖൂ ഭായന്തി, ന തസന്തീ"തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണവഗ്ഗേ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"സബ്ബസംയോജനം ഛേത്വാ, യോ വേ ന പരിതസ്സതി;
സങ്ഗാതിഗം വിസംയുത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി. (ധം॰ പ॰ ൩൯൭; സു॰ നി॰ ൬൨൬);

ദേസനാവസാനേ ബഹൂനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. പുനേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "കിം നു ഖോ, ആവുസോ, ഏവം അരഹത്തൂപനിസ്സയസമ്പന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ നടധീതരം നിസ്സായ നടേഹി സദ്ധിം വിചരണകാരണം, കിം അരഹത്തൂപനിസ്സയകാരണ"ന്തി? സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, "ഭിക്ഖവേ, ഉഭയമ്പേതം ഇമിനാ ഏവ കത"ന്തി വത്വാ തമത്ഥം പകാസേതും അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കിര കസ്സപദസബലസ്സ സുവണ്ണചേതിയേ കരിയമാനേ ബാരാണസിവാസിനോ കുലപുത്താ ബഹും ഖാദനീയഭോജനീയം യാനകേസു ആരോപേത്വാ "ഹത്ഥകമ്മം കരിസ്സാമാ"തി ചേതിയട്ഠാനം ഗച്ഛന്താ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം ഥേരം പിണ്ഡായ പവിസന്തം പസ്സിംസു. അഥേകാ കുലധീതാ ഥേരം ഓലോകേത്വാ സാമികം ആഹ - "സാമി, അയ്യോ, പിണ്ഡായ പവിസതി, യാനകേ ച നോ ബഹും ഖാദനീയം ഭോജനീയം, പത്തമസ്സ ആഹര, ഭിക്ഖം ദസ്സാമാ"തി. സോ തം പത്തം ആഹരിത്വാ ഖാദനീയഭോജനീയസ്സ പൂരേത്വാ ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ പതിട്ഠപേത്വാ ഉഭോപി പത്ഥനം കരിംസു, "ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി ദിട്ഠധമ്മസ്സേവ ഭാഗിനോ ഭവേയ്യാമാ"തി. സോപി ഥേരോ ഖീണാസവോവ, തസ്മാ ഓലോകേന്തോ തേസം പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം ഞത്വാ സിതം അകാസി. തം ദിസ്വാ സാ ഇത്ഥീ സാമികം ആഹ - "അമ്ഹാകം, അയ്യോ, സിതം കരോതി, ഏകോ നടകാരകോ ഭവിസ്സതീ"തി. സാമികോപിസ്സാ "ഏവം ഭവിസ്സതി, ഭദ്ദേ"തി വത്വാ പക്കാമി. ഇദം തേസം പുബ്ബകമ്മം. തേ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചവിത്വാ സാ ഇത്ഥീ നടഗേഹേ നിബ്ബത്തി, പുരിസോ സേട്ഠിഗേഹേ. സോ "ഏവം, ഭദ്ദേ, ഭവിസ്സതീ"തി തസ്സാ പടിവചനസ്സ ദിന്നത്താ നടേഹി സദ്ധിം വിചരി. ഖീണാസവത്ഥേരസ്സ ദിന്നപിണ്ഡപാതം നിസ്സായ അരഹത്തം പാപുണി. സാപി നടധീതാ "യാ മേ സാമികസ്സ ഗതി, മയ്ഹമ്പി സാ ഏവ ഗതീ"തി പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹീതി.

ഉഗ്ഗസേനവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതവത്ഥു

വിതക്കമഥിതസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര ദഹരഭിക്ഖു സലാകഗ്ഗേ അത്തനോ പത്തസലാകം ഗഹേത്വാ സലാകയാഗും ആദായ ആസനസാലം ഗന്ത്വാ പിവി. തത്ഥ ഉദകം അലഭിത്വാ ഉദകത്ഥായ ഏകം ഘരം അഗമാസി. തത്ഥ തം ഏകാ കുമാരികാ ദിസ്വാവ ഉപ്പന്നസിനേഹാ, "ഭന്തേ, പുന പാനീയേന അത്ഥേ സതി ഇധേവ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി ആഹ. സോ തതോ പട്ഠായ യദാ പാനീയം ന ലഭതി, തദാ തത്ഥേവ ഗച്ഛതി. സാപിസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാ പാനീയം ദേതി. ഏവം ഗച്ഛന്തേ കാലേ യാഗുമ്പി ദത്വാ പുനേകദിവസം തത്ഥേവ നിസീദാപേത്വാ ഭത്തം അദാസി. സന്തികേ ചസ്സ നിസീദിത്വാ , "ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഗേഹേ ന കിഞ്ചി നത്ഥി നാമ, കേവലം മയം വിചരണകമനുസ്സമേവ ന ലഭാമാ"തി കഥം സമുട്ഠാപേസി. സോ കതിപാഹേനേവ തസ്സാ കഥം സുത്വാ ഉക്കണ്ഠി. അഥ നം ഏകദിവസം ആഗന്തുകാ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ "കസ്മാ ത്വം, ആവുസോ, കിസോ ഉപ്പണ്ഡുപണ്ഡുകജാതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹി, ആവുസോ"തി വുത്തേ ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികം നയിംസു. തേപി നം സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ "സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ച"ന്തി വുത്തേ "കസ്മാ ത്വം മാദിസസ്സ ആരദ്ധവീരിയസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ 'സോതാപന്നോ'തി വാ 'സകദാഗാമീ'തി വാ അത്താനം അവദാപേത്വാ 'ഉക്കണ്ഠിതോ'തി വദാപേസി, ഭാരിയം തേ കമ്മം കത"ന്തി വത്വാ "കിം കാരണാ ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛി. "ഭന്തേ, ഏകാ മം ഇത്ഥീ ഏവമാഹാ"തി വുത്തേ, "ഭിക്ഖു, അനച്ഛരിയം ഏതം

തസ്സാ കിരിയം. സാ ഹി പുബ്ബേ സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതം പഹായ തംമുഹുത്തദിട്ഠകേ ഏകസ്മിം സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ തം ജീവിതക്ഖയം പാപേസീ"തി വത്വാ തസ്സത്ഥസ്സ പകാസനത്ഥം ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ -

അതീതേ ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതകാലേ തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗഹേത്വാ തേന തുട്ഠേന ദിന്നം ധീതരം ആദായ ബാരാണസിം ഗച്ഛന്തസ്സ ഏകസ്മിം അടവിമുഖേ ഏകൂനപഞ്ഞാസായ കണ്ഡേഹി ഏകൂനപഞ്ഞാസചോരേ മാരേത്വാ കണ്ഡേസു ഖീണേസു ചോരജേട്ഠകം ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം പാതേത്വാ, "ഭദ്ദേ, അസിം ആഹരാ"തി വുത്തേ തായ തങ്ഖണം ദിട്ഠചോരേ സിനേഹം കത്വാ ചോരസ്സ ഹത്ഥേ അസിഥരും ഠപേത്വാ ചോരേന ധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതസ്സ മാരിതഭാവം ആവികത്വാ ചോരേന ച തം ആദായ ഗച്ഛന്തേന "മമ്പി ഏസാ അഞ്ഞം ദിസ്വാ അത്തനോ സാമികം വിയ മാരാപേസ്സതി , കിം മേ ഇമായാ"തി ഏകം നദിം ദിസ്വാ ഓരിമതീരേ തം ഠപേത്വാ തസ്സാ ഭണ്ഡകം ആദായ "ത്വം ഇധേവ ഹോഹി, യാവാഹം ഭണ്ഡികം ഉത്താരേമീ"തി തത്ഥേവ തം പഹായ ഗമനഭാവഞ്ച ആവികത്വാ -

"സബ്ബം ഭണ്ഡം സമാദായ, പാരം തിണ്ണോസി ബ്രാഹ്മണ;
പച്ചാഗച്ഛ ലഹും ഖിപ്പം, മമ്പി താരേഹി ദാനിതോ.

"അസന്ഥുതം മം ചിരസന്ഥുതേന,
നിമീനി ഭോതീ അദ്ധുവം ധുവേന;
മയാപി ഭോതീ നിമിനേയ്യ അഞ്ഞം,
ഇതോ അഹം ദൂരതരം ഗമിസ്സം.

"കായം ഏളഗലാഗുമ്ബേ, കരോതി അഹുഹാസിയം;
നയീധ നച്ചം വാ ഗീതം വാ, താളം വാ സുസമാഹിതം;
അനമ്ഹികാലേ സുസോണി, കിം നു ജഗ്ഘസി സോഭനേ.

"സിങ്ഗാല ബാല ദുമ്മേധ, അപ്പപഞ്ഞോസി ജമ്ബുക;
ജീനോ മച്ഛഞ്ച പേസിഞ്ച, കപണോ വിയ ഝായസി.

"സുദസ്സം വജ്ജമഞ്ഞേസം, അത്തനോ പന ദുദ്ദസം;
ജീനാ പതിഞ്ച ജാരഞ്ച, മഞ്ഞേ ത്വഞ്ഞേവ ഝായസി.

"ഏവമേതം മിഗരാജ, യഥാ ഭാസസി ജമ്ബുക;
സാ നൂനാഹം ഇതോ ഗന്ത്വാ, ഭത്തു ഹേസ്സം വസാനുഗാ.

"യോ ഹരേ മത്തികം ഥാലം, കംസഥാലമ്പി സോ ഹരേ;
കതഞ്ചേവ തയാ പാപം, പുനപേവം കരിസ്സസീ"തി. (ജാ०
൧.൫.൧൨൭-൧൩൪) -

ഇമം പഞ്ചകനിപാതേ ചൂളധനുഗ്ഗഹജാതകം വിത്ഥാരേത്വാ "തദാ ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതോ ത്വം അഹോസി, സാ ഇത്ഥീ ഏതരഹി അയം കുമാരികാ, സിങ്ഗാലരൂപേന ആഗന്ത്വാ തസ്സാ നിഗ്ഗഹകാരകോ സക്കോ ദേവരാജാ അഹമേവാ"തി വത്വാ "ഏവം സാ ഇത്ഥീ തംമുഹുത്തദിട്ഠകേ

ഏകസ്മിം സിനേഹേന സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗപണ്ഡിതം ജീവിതാ വോരോപേസി, തം ഇത്ഥിം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നം തവ തണ്ഹം ഛിന്ദിത്വാ വിഹരാഹി ഭിക്ഖൂ''തി തം ഓവദിത്വാ ഉത്തരിമ്പി ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൪൯. ''വിതക്കമഥിതസ്സ ജന്തുനോ,
തിബ്ബരാഗസ്സ സുഭാനുപസ്സിനോ;
ഭിയ്യോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി,
ഏസ ഖോ ദള്ഹം കരോതി ബന്ധനം.

൩൫൦. ''വിതക്കൂപസമേ ച യോ രതോ,
അസുഭം ഭാവയതേ സദാ സതോ;
ഏസ ഖോ ബ്യന്തി കാഹിതി,
ഏസ ഛേച്ഛതി മാരബന്ധന''ന്തി.

തത്ഥ **വിതക്കമഥിതസ്സാ**തി കാമവിതക്കാദീഹി വിതക്കേഹി നിമ്മഥിതസ്സ. **തിബ്ബരാഗസ്സാ**തി ബഹലരാഗസ്സ. **സുഭാനുപസ്സിനോ**തി ഇട്ഠാരമ്മണേ സുഭനിമിത്തഗാഹാദിവസേന വിസ്സട്ഠമാനസതായ സുഭന്തി അനുപസ്സന്തസ്സ. **തണ്ഹാ**തി ഏവരൂപസ്സ ഝാനാദീസു ഏകമ്പി ന വഡ്ഢതി, അഥ ഖോ ഛദ്വാരികാ തണ്ഹായേവ ഭിയ്യോ വഡ്ഢതി. **ഏസ ഖോ**തി ഏസോ പുഗ്ഗലോ തണ്ഹാബന്ധനം ദള്ഹം സുഥിരം കരോതി. **വിതക്കൂപസമേ**തി മിച്ഛാവിതക്കാദീനം വൂപസമസങ്ഖാതേ ദസസു അസുഭേസു പഠമജ്ഝാനേ. **സദാ സതോ**തി യോ ഏത്ഥ അഭിരതോ ഹുത്വാ നിച്ചം ഉപട്ഠിതസതിതായ സതോ തം അസുഭഝാനം ഭാവേതി. **ബ്യന്തി കാഹിതീ**തി ഏസ ഭിക്ഖു തീസു ഭവേസു ഉപ്പജ്ജനകം തണ്ഹം വിഗതന്തം കരിസ്സതി. **മാരബന്ധന**ന്തി ഏസോ തേഭൂമകവട്ടസങ്ഖാതം മാരബന്ധനമ്പി ഛിന്ദിസ്സതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതവത്ഥു സത്തമം.

൮. മാരവത്ഥു

നിട്ഠങ്ഗതോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി വികാലേ സമ്ബഹുലാ ഥേരാ ജേതവനവിഹാരം പവിസിത്വാ രാഹുലത്ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം ഉട്ഠാപേസും. സോ അഞ്ഞത്ഥ വസനട്ഠാനം അപസ്സന്തോ തഥാഗതസ്സ ഗന്ധകുടിയാ പമുഖേ നിപജ്ജി. തദാ സോ ആയസ്മാ അരഹത്തം പത്തോ അവസ്സികോവ ഹോതി. മാരോ വസവത്തിഭവനേ ഠിതോയേവ തം ആയസ്മന്തം ഗന്ധകുടിപമുഖേ നിപന്നം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''സമണസ്സ ഗോതമസ്സ രുജനകഅങ്ഗുലീ ബഹി നിപന്നോ, സയം അന്തോഗന്ധകുടിയം നിപന്നോ, അങ്ഗുലിയാ പീളിയമാനായ സയമ്പി പീളിതോ ഭവിസ്സതീ''തി. സോ മഹന്തം ഹത്ഥിരാജവണ്ണം അഭിനിമ്മിനിത്വാ ആഗമ്മ സോണ്ഡായ ഥേരസ്സ മത്ഥകം പരിക്ഖിപിത്വാ മഹന്തേന സദ്ദേന കോഞ്ചനാദം രവി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ തസ്സ

മാരഭാവം ഞത്വാ, ‘‘മാര, താദിസാനം സതസഹസ്സേനാപി മമ പുത്തസ്സ ഭയം ഉപ്പാദേതും ന സക്കാ. പുത്തോ ഹി മേ അസന്താസീ വീതതണ്ഹോ മഹാവീരിയോ മഹാപഞ്ഞോ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൫൧. ‘‘നിട്ഠങ്ഗതോ അസന്താസീ, വീതതണ്ഹോ അനങ്ഗണോ;
അച്ഛിന്ദി ഭവസല്ലാനി, അന്തിമോയം സമുസ്സയോ.

൩൫൨. ‘‘വീതതണ്ഹോ അനാദാനോ, നിരുത്തിപദകോവിദോ;
അക്ഖരാനം സന്നിപാതം, ജഞ്ഞാ പുബ്ബാപരാനി ച;
സ വേ അന്തിമസാരീരോ,
മഹാപഞ്ഞോ മഹാപുരിസോതി വുച്ചതീ’’തി.

തത്ഥ **നിട്ഠങ്ഗതോതി** ഇമസ്മിം സാസനേ പബ്ബജിതാനം അരഹത്തം നിട്ഠം നാമ, തം ഗതോ പത്തോതി അത്ഥോ. **അസന്താസീതി** അബ്ഭന്തരേ രാഗസന്താസാദീനം അഭാവേന അസന്തസനകോ. **അച്ഛിന്ദി ഭവസല്ലാനീതി** സബ്ബാനിപി ഭവഗാമീനി സല്ലാനി അച്ഛിന്ദി. **സമുസ്സയോതി** അയം ഏതസ്സ അന്തിമോ ദേഹോ.

അനാദാനോതി ഖന്ധാദീസു നിഗ്ഗഹണോ. **നിരുത്തിപദകോവിദോതി** നിരുത്തിയഞ്ച സേസപദേസു ചാതി ചതൂസുപി പടിസമ്ഭിദാസു ഛേകോതി അത്ഥോ. **അക്ഖരാനം സന്നിപാതം, ജഞ്ഞാ പുബ്ബാപരാനി ചാതി** അക്ഖരാനം സന്നിപാതസങ്ഖാതം അക്ഖരപിണ്ഡഞ്ച ജാനാതി, പുബ്ബക്ഖരേന അപരക്ഖരം, അപരക്ഖരേന പുബ്ബക്ഖരഞ്ച ജാനാതി. പുബ്ബക്ഖരേന അപരക്ഖരം ജാനാതി നാമ - ആദിമ്ഹി പഞ്ഞായമാനേ മജ്ഝപരിയോസാനേസു അപഞ്ഞായമാനേസുപി ‘‘ഇമേസം അക്ഖരാനം ഇദം മജ്ഝം, ഇദം പരിയോസാന’’ന്തി ജാനാതി. അപരക്ഖരേന പുബ്ബക്ഖരം ജാനാതി നാമ - അന്തേ പഞ്ഞായമാനേ ആദിമജ്ഝേസു അപഞ്ഞായമാനേസു ‘‘ഇമേസം അക്ഖരാനം ഇദം മജ്ഝം, അയം ആദീ’’തി ജാനാതി. മജ്ഝേ പഞ്ഞായമാനേപി ‘‘ഇമേസം അക്ഖരാനം അയം ആദി, അയം അന്തോ’’തി ജാനാതി. ഏവം മഹാപഞ്ഞോ. **സ വേ അന്തിമസാരീരോതി** ഏസ കോടിയം ഠിതസരീരോ, മഹന്താനം അത്ഥധമ്മനിരുത്തിപടിഭാനാനം സീലക്ഖന്ധാദീനഞ്ച പരിഗ്ഗാഹികായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതത്താ മഹാപഞ്ഞോ, ‘‘വിമുത്തചിത്തത്താ ഖ്വാഹം, സാരിപുത്ത, മഹാപുരിസോതി വദാമീ’’തി (സം॰ നി॰ ൫.൩൭൭) വചനതോ വിമുത്തചിത്തതായ ച മഹാപുരിസോതി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. മാരോപി പാപിമാ ‘‘ജാനാതി മം സമണോ ഗോതമോ’’തി തത്ഥേവന്തരധായീതി.

മാരവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. ഉപകാജീവകവത്ഥു

സബ്ബാഭിഭൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഉപകം ആജീവകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സത്ഥാ പത്തസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണോ ബോധിമണ്ഡേ സത്തസത്താഹം വീതിനാമേത്വാ അത്തനോ പത്തചീവരമാദായ

ധമ്മചക്കപവത്തനത്ഥം ബാരാണസിം സന്ധായ അട്ഠാരസയോജനമഗ്ഗം പടിപന്നോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഉപകം ആജീവകം അദ്ദസ. സോപി സത്ഥാരം ദിസ്വാ “വിപ്പസന്നാനി ഖോ തേ, ആവുസോ, ഇന്ദ്രിയാനി, പരിസുദ്ധോ ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ, കംസി ത്വം, ആവുസോ, ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ, കോ വാ തേ സത്ഥാ, കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീ”തി പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥാ “മയ്ഹം ഉപജ്ഝായോ വാ ആചരിയോ വാ നത്ഥീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൫൩. “സബ്ബാഭിഭൂ സബ്ബവിദൂഹമസ്മി,
സബ്ബേസു ധമ്മേസു അനൂപലിത്തോ;
സബ്ബഞ്ജഹോ തണ്ഹക്ഖയേ വിമുത്തോ,
സയം അഭിഞ്ഞായ കമുദ്ദിസേയ്യ”ന്തി.

തത്ഥ **സബ്ബാഭിഭൂ**തി സബ്ബേസം തേഭൂമകധമ്മാനം അഭിഭവനതോ സബ്ബാഭിഭൂ. **സബ്ബവിദൂ**തി വിദിതസബ്ബചതുഭൂമകധമ്മോ. **സബ്ബേസു ധമ്മേസൂ**തി സബ്ബേസുപി തേഭൂമകധമ്മേസു തണ്ഹാദിട്ഠീഹി അനൂപലിത്തോ. **സബ്ബഞ്ജഹോ**തി സബ്ബേ തേഭൂമകധമ്മേ ജഹിത്വാ ഠിതോ. **തണ്ഹക്ഖയേ വിമുത്തോ**തി തണ്ഹക്ഖയന്തേ ഉപ്പാദിതേ തണ്ഹക്ഖയസങ്ഖാതേ അരഹത്തേ അസേഖായ വിമുത്തിയാ വിമുത്തോ. **സയം അഭിഞ്ഞായാ**തി അഭിഞ്ഞേയ്യാദിഭേദേ ധമ്മേ സയമേവ ജാനിത്വാ. **കമുദ്ദിസേയ്യ**ന്തി “അയം മേ ഉപജ്ഝായോ വാ ആചരിയോ വാ”തി കം നാമ ഉദ്ദിസേയ്യന്തി.

ദേസനാവസാനേ ഉപകോ ആജീവകോ തഥാഗതസ്സ വചനം നേവാഭിനന്ദി, ന പടിക്കോസി. സീസം പന ചാലേത്വാ ജിവ്ഹം നില്ലാളേത്വാ ഏകപദികമഗ്ഗം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞതരം ലുദ്ദകനിവാസനട്ഠാനം അഗമാസീതി.

ഉപകാജീവകവത്ഥു നവമം.

൰. സക്കപഞ്ഹവത്ഥു

സബ്ബദാനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സക്കം ദേവരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ താവതിംസദേവലോകേ ദേവതാ സന്നിപതിത്വാ ചത്താരോ പഞ്ഹേ സമുട്ഠാപേസും “കതരം ദാനം നു ഖോ ദാനേസു, കതരോ രസോ രസേസു, കതരാ രതി രതീസു ജേട്ഠകാ, തണ്ഹക്ഖയോവ കസ്മാ ജേട്ഠകോതി വുച്ചതീ”തി? തേ പഞ്ഹേ ഏകാ ദേവതാപി വിനിച്ഛിതും നാസക്ഖി. ഏകോ പന ദേവോ ഏകം ദേവം, സോപി അപരന്തി ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞം പുച്ഛന്താ ദസസു ചക്കവാളസഹസ്സേസു ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി വിചരിംസു. ഏത്തകേനാപി കാലേന പഞ്ഹാനം അത്ഥം അദിസ്വാ ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാ സന്നിപതിത്വാ ചതുന്നം മഹാരാജാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ “കിം, താതാ, മഹാദേവതാസന്നിപാതോ”തി വുത്തേ “ചത്താരോ പഞ്ഹേ സമുട്ഠാപേത്വാ വിനിച്ഛിതും അസക്കോന്താ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗതമ്ഹാ”തി. “കിം പഞ്ഹം നാമേതം, താതാ”തി. “ദാനരസരതീസു കതമാ ദാനരസരതീ നു ഖോ സേട്ഠാ, തണ്ഹക്ഖയോവ കസ്മാ സേട്ഠോ”തി ഇമേ പഞ്ഹേ വിനിച്ഛിതും അസക്കോന്താ ആഗതമ്ഹാതി. താതാ, മയമ്പി ഇമേസം അത്ഥേ ന ജാനാമ, അമ്ഹാകം പന രാജാ ജനസഹസ്സേന ചിന്തിതേ അത്ഥേ

ചിന്തേത്വാ തങ്ഖണേനേവ ജാനാതി, സോ അമ്ഹേഹി പഞ്ഞായ ച പുഞ്ഞേന ച വിസിട്ഠോ, ഏഥ, തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമാതി തമേവ ദേവഗണം ആദായ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തേനാപി "കിം, താതാ, മഹന്തോ ദേവസന്നിപാതോ"തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസും. "താതാ, ഇമേസം പഞ്ഹാനം അത്ഥം അഞ്ഞോപി ജാനിതും ന സക്കോതി, ബുദ്ധവിസയാ ഹേതേ. സത്ഥാ പനേതരഹി കഹം വിഹരതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ജേതവനേ"തി സുത്വാ "ഏഥ, തസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമാ"തി ദേവഗണേന സദ്ധിം രത്തിഭാഗേ സകലം ജേതവനം ഓഭാസേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ "കിം, മഹാരാജ, മഹതാ ദേവസങ്ഘേന ആഗതോസീ"തി വുത്തേ, "ഭന്തേ, ദേവഗണേന ഇമേ നാമ പഞ്ഹാ സമുട്ഠാപിതാ, അഞ്ഞോ ഇമേസം അത്ഥം ജാനിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, ഇമേസം നോ അത്ഥം പകാസേഥാ"തി ആഹ.

സത്ഥാ "സാധു മഹാരാജ, മയാ ഹി പാരമിയോ പൂരേത്വാ മഹാപരിച്ചാഗേ പരിച്ചജിത്വാ തുമ്ഹാദിസാനം കങ്ഖച്ഛേദനത്ഥമേവ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിദ്ധം, തയാ പുച്ഛിതപഞ്ഹേസു ഹി സബ്ബദാനാനം ധമ്മദാനം സേട്ഠം, സബ്ബരസാനം ധമ്മരസോ സേട്ഠോ, സബ്ബരതീനം ധമ്മരതി സേട്ഠാ, തണ്ഹക്ഖയോ പന അരഹത്തം സമ്പാപകത്താ സേട്ഠോയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൫൪. "സബ്ബദാനം ധമ്മദാനം ജിനാതി,
സബ്ബരസം ധമ്മരസോ ജിനാതി;
സബ്ബരതിം ധമ്മരതി ജിനാതി,
തണ്ഹക്ഖയോ സബ്ബദുക്ഖം ജിനാതീ"തി.

തത്ഥ **സബ്ബദാനം ധമ്മദാന**ന്തി സചേപി ഹി ചക്കവാളഗബ്ഭേ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ നിരന്തരം കത്വാ സന്നിസിന്നാനം ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധഖീണാസവാനം കദലിഗബ്ഭസദിസാനി ചീവരാനി ദദേയ്യ, തസ്മിം സമാഗമേ ചതുപ്പദികായ ഗാഥായ കതാനുമോദനാവ സേട്ഠാ. തഞ്ഹി ദാനം തസ്സാ ഗാഥായ സോളസിം കലം നാഗ്ഘതി. ഏവം ധമ്മസ്സ ദേസനാപി വാചനമ്പി സവനമ്പി മഹന്തം. യേന ച പുഗ്ഗലേന ബഹൂനം തം ധമ്മസ്സവനം കാരിതം, തസ്സേവ ആനിസംസോ മഹാ. തഥാരൂപായ ഏവ പരിസായ പണീതപിണ്ഡപാതസ്സ പത്തേ പൂരേത്വാ ദിന്നദാനതോപി സപ്പിതേലാദീനം പത്തേ പൂരേത്വാ ദിന്നഭേസജ്ജദാനതോപി മഹാവിഹാരസദിസാനം വിഹാരാനഞ്ച ലോഹപാസാദസദിസാനഞ്ച പാസാദാനം അനേകാനി സതസഹസ്സാനി കാരേത്വാ ദിന്നസേനാസനദാനതോപി അനാഥപിണ്ഡികാദീഹി വിഹാരേ ആരബ്ഭ കതപരിച്ചാഗതോപി അന്തമസോ ചതുപ്പദികായ ഗാഥായ അനുമോദനാവസേനാപി പവത്തിതം ധമ്മദാനമേവ വരം സേട്ഠം. കിം കാരണാ? ഏവരൂപാനി ഹി പുഞ്ഞാനി കരോന്താ ധമ്മം സുത്വാവ കരോന്തി, നോ അസുത്വാ. സചേ ഹി ഇമേ സത്താ ധമ്മം ന സുണേയ്യും, ഉളുങ്കമത്തം യാഗുമ്പി കടച്ഛുമത്തം ഭത്തമ്പി ന ദദേയ്യും. ഇമിനാ കാരണേന സബ്ബദാനേഹി ധമ്മദാനമേവ സേട്ഠം. അപിച ഠപേത്വാ ബുദ്ധേ ച പച്ചേകബുദ്ധേ ച സകലകപ്പം ദേവേ വസ്സന്തേ ഉദകബിന്ദൂനി ഗണേതും സമത്ഥായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതാ സാരിപുത്താദയോപി അത്തനോ ധമ്മതായ സോതാപത്തിഫലാദീനി അധിഗന്തും നാസക്ഖിംസു, അസ്സജിത്ഥേരാദീഹി കഥിതധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികരിംസു, സത്ഥു ധമ്മദേസനായ

സാവകപാരമീഞാണം സച്ഛികരിംസു. ഇമിനാപി കാരണേന, മഹാരാജ, ധമ്മദാനമേവ സേട്ഠം. തേന വുത്തം - **“സബ്ബദാനം ധമ്മദാനം ജിനാതീ”**തി.

സബ്ബേ പന ഗന്ധരസാദയോപി രസാ ഉക്കംസതോ ദേവതാനം സുധാഭോജനരസോപി സംസാരവട്ടേ പാതേത്വാ ദുക്ഖാനുഭവനസ്സേവ പച്ചയോ. യോ പനേസ സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയധമ്മസങ്ഖാതോ ച നവലോകുത്തരധമ്മസങ്ഖാതോ ച ധമ്മരസോ, അയമേവ സബ്ബരസാനം സേട്ഠോ. തേന വുത്തം - **“സബ്ബരസം ധമ്മരസോ ജിനാതീ”**തി . യാപേസാ പുത്തരതിധീതുരതിധനരതിഇത്ഥിരതിനച്ചഗീതവാദിതാദിരതിപഭേദാ ച അനേകപ്പഭേദാ രതി, സാപി സംസാരവട്ടേ പാതേത്വാ ദുക്ഖാനുഭവനസ്സേവ പച്ചയോ. യാ പനേസാ ധമ്മം കഥേന്തസ്സ വാ സുണന്തസ്സ വാ വാചേന്തസ്സ വാ അന്തോ ഉപ്പജ്ജമാനാ പീതി ഉദഗ്ഗഭാവം ജനേതി, അസ്സൂനി പവത്തേതി, ലോമഹംസം ജനേതി, സായം സംസാരവട്ടസ്സ അന്തം കത്വാ അരഹത്തപരിയോസാനാ ഹോതി. തസ്മാ സബ്ബരതീനം ഏവരൂപാ ധമ്മരതിയേവ സേട്ഠാ. തേന വുത്തം - **“സബ്ബരതിം ധമ്മരതി ജിനാതീ”**തി തണ്ഹക്ഖയോ പന തണ്ഹായ ഖയന്തേ ഉപ്പന്നം അരഹത്തം സകലസ്സപി വട്ടദുക്ഖസ്സ അഭിഭവനതോ സബ്ബസേട്ഠമേവ. തേന വുത്തം - **“തണ്ഹക്ഖയോ സബ്ബദുക്ഖം ജിനാതീ”**തി.

ഏവം സത്ഥരി ഇമിസ്സാ ഗാഥായ അത്ഥം കഥേന്തേയേവ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയോ അഹോസി. സക്കോപി സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - “ഭന്തേ, ഏവംജേട്ഠകേ നാമ ധമ്മദാനേ കിമത്ഥം അമ്ഹാകം പത്തിം ന ദാപേഥ, ഇതോ പട്ഠായ നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ കഥേത്വാ പത്തിം ദാപേഥ, ഭന്തേ”തി. സത്ഥാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, അജ്ജാദിം കത്വാ മഹാധമ്മസ്സവനം വാ പാകതികധമ്മസ്സവനം വാ ഉപനിസിന്നകഥം വാ അന്തമസോ അനുമോദനമ്പി കഥേത്വാ സബ്ബസത്താനം പത്തിം ദദേയ്യാഥാ”തി ആഹ.

സക്കപഞ്ഹവത്ഥു ദസമം.

൧൧. അപുത്തകസേട്ഠിവത്ഥു

ഹനന്തി ഭോഗാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അപുത്തകസേട്ഠിം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ കിര കാലകിരിയം സുത്വാ രാജാ പസേനദി കോസലോ “അപുത്തകം സാപതേയ്യം കസ്സ പാപുണാതീ”തി പുച്ഛിത്വാ “രഞ്ഞോ”തി സുത്വാ സത്തഹി ദിവസേഹി തസ്സ ഗേഹതോ ധനം രാജകുലം അഭിഹരാപേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ “ഹന്ദ കുതോ നു ത്വം, മഹാരാജ, ആഗച്ഛസി ദിവാദിവസ്സാ”തി വുത്തേ “ഇധ, ഭന്തേ, സാവത്ഥിയം സേട്ഠി, ഗഹപതി, കാലകതോ, തമഹം അപുത്തകം സാപതേയ്യം രാജന്തേപുരം അഭിഹരിത്വാ ആഗച്ഛാമീ”തി ആഹ. സബ്ബം സുത്തേ (സം॰ നി॰ ൧.൧൩൦) ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

സോ കിര സുവണ്ണപാതിയാ നാനഗ്ഗരസഭോജനേ ഉപനീതേ “ഏവരൂപം നാമ മനുസ്സാ ഭുഞ്ജന്തി, കിം തുമ്ഹേ മയാ സദ്ധിം ഇമസ്മിം ഗേഹേ കേളിം

കരോഥാ''തി ഭോജനേ ഉപട്ഠിതേ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പഹരിത്വാ പലാപേത്വാ ''ഇദം മനുസ്സാനം ഭോജന''ന്തി കണാജകം ഭുഞ്ജതി ബിളങ്ഗദുതിയം. വത്ഥയാനഛത്തേസുപി മനാപേസു ഉപട്ഠാപിതേസു തേ മനുസ്സേ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പഹരന്തോ പലാപേത്വാ സാണാനി ധാരേതി, ജജ്ജരരഥകേന യാതി പണ്ണഛത്തകേന ധാരിയമാനേനാതി ഏവം രഞ്ഞാ ആരോചിതേ സത്ഥാ തസ്സ പുബ്ബകമ്മം കഥേസി.

ഭൂതപുബ്ബം സോ, മഹാരാജ, സേട്ഠി, ഗഹപതി, തഗരസിഖിം നാമ പച്ചേകബുദ്ധം പിണ്ഡപാതേന പടിപാദേസി. ''ദേഥ സമണസ്സ പിണ്ഡ''ന്തി വത്വാ സോ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. തസ്മിം കിര അസ്സദ്ധേ ബാലേ ഏവം വത്വാ പക്കന്തേ തസ്സ ഭരിയാ സദ്ധാ പസന്നാ ''ചിരസ്സം വത മേ ഇമസ്സ മുഖതോ 'ദേഹീ'തി വചനം സുതം, അജ്ജ മമ മനോരഥം പൂരേന്തീ പിണ്ഡപാതം ദസ്സാമീ''തി പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാ പണീതഭോജനസ്സ പൂരേത്വാ അദാസി. സോപി നിവത്തമാനോ തം ദിസ്വാ ''കിം, സമണ, കിഞ്ചി തേ ലദ്ധ''ന്തി പത്തം ഗഹേത്വാ പണീതപിണ്ഡപാതം ദിസ്വാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ഏവം ചിന്തേസി - ''വരമേതം പിണ്ഡപാതം ദാസാ വാ കമ്മകരാ വാ ഭുഞ്ജേയ്യും. തേ ഹി ഇമം ഭുഞ്ജിത്വാ മയ്ഹം കമ്മം കരിസ്സന്തി, അയം പന ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ നിദ്ദായിസ്സതി, നട്ഠോ മേ സോ പിണ്ഡപാതോ''തി. സോ ഭാതു ച പന ഏകപുത്തകം സാപതേയ്യസ്സ കാരണാ ജീവിതാ വോരോപേസി. സോ കിരസ്സ അങ്ഗുലിം ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ ''ഇദം മയ്ഹം പിതുസന്തകം യാനകം, അയം തസ്സ ഗോണോ''തിആദീനി ആഹ. അഥ നം സോ സേട്ഠി ''ഇദാനി താവേസ ഏവം വദേതി, ഇമസ്സ പന വുഡ്ഢിപ്പത്തകാലേ ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഭോഗേ കോ രക്ഖിസ്സതീ''തി തം അരഞ്ഞം നേത്വാ ഏകസ്മിം ഗച്ഛമൂലേ ഗീവായ ഗഹേത്വാ മൂലകന്ദം വിയ ഗീവം ഫാലേത്വാ മാരേത്വാ തത്ഥേവ ഛഡ്ഡേസി. ഇദമസ്സ പുബ്ബകമ്മം. തേന വുത്തം -

> ''യം ഖോ സോ, മഹാരാജ, സേട്ഠി, ഗഹപതി, തഗരസിഖിം പച്ചേകബുദ്ധം പിണ്ഡപാതേന പടിപാദേസി, തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന സത്തക്ഖത്തും സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജി, തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന ഇമിസ്സായേവ സാവത്ഥിയാ സത്തക്ഖത്തും സേട്ഠിത്തം കാരേസി. യം ഖോ സോ, മഹാരാജ, സേട്ഠി, ഗഹപതി, ദത്വാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരീ അഹോസി 'വരമേതം പിണ്ഡപാതം ദാസാ വാ കമ്മകരാ വാ ഭുഞ്ജേയ്യു'ന്തി, തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന നാസ്സുളാരായ ഭത്തഭോഗായ ചിത്തം നമതി, നാസ്സുളാരായ വത്ഥഭോഗായ, നാസ്സുളാരായ യാനഭോഗായ, നാസ്സുളാരാനം പഞ്ചന്നം കാമഗുണാനം ഭോഗായ ചിത്തം നമതി. യം ഖോ സോ, മഹാരാജ, സേട്ഠി, ഗഹപതി, ഭാതു ച പന ഏകപുത്തം സാപതേയ്യസ്സ കാരണാ ജീവിതാ വോരോപേസി, തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന ബഹൂനി വസ്സസതാനി ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി ബഹൂനി വസ്സസതസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്ഥ, തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന ഇദം സത്തമം അപുത്തകം സാപതേയ്യം രാജകോസം പവേസേതി. തസ്സ ഖോ പന, മഹാരാജ, സേട്ഠിസ്സ ഗഹപതിസ്സ പുരാണഞ്ച പുഞ്ഞം പരിക്ഖീണം, നവഞ്ച പുഞ്ഞം അനുപചിതം. അജ്ജ പന, മഹാരാജ, സേട്ഠി, ഗഹപതി, മഹാരോരുവേ നിരയേ പച്ചതീ''തി (സം॰ നി॰ ൧.൧൩൧).

രാജാ സത്ഥു വചനം സുത്വാ “അഹോ, ഭന്തേ, ഭാരിയം കമ്മം, ഏത്തകേ നാമ ഭോഗേ വിജ്ജമാനേ നേവ അത്തനാ പരിഭുഞ്ജി, ന തുമ്ഹാദിസേ ബുദ്ധേ ധുരവിഹാരേ വിഹരന്തേ പുഞ്ഞകമ്മം അകാസീ”തി ആഹ . സത്ഥാ “ഏവമേതം, മഹാരാജ, ദുമ്മേധപുഗ്ഗലാ നാമ ഭോഗേ ലഭിത്വാ നിബ്ബാനം ന ഗവേസന്തി, ഭോഗേ നിസ്സായ ഉപ്പന്നതണ്ഹാ പനേതേ ദീഘരത്തം ഹനതീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൫൫. “ഹനന്തി ഭോഗാ ദുമ്മേധം, നോ ച പാരഗവേസിനോ;
ഭോഗതണ്ഹായ ദുമ്മേധോ, ഹന്തി അഞ്ഞേവ അത്തന”ന്തി.

തത്ഥ **നോ ച പാരഗവേസിനോ**തി യേ പന നിബ്ബാനപാരഗവേസിനോ പുഗ്ഗലാ, ന തേ ഭോഗാ ഹനന്തി. **അഞ്ഞേവ അത്തന**ന്തി ഭോഗേ നിസ്സായ ഉപ്പന്നായ തണ്ഹായ ദുപ്പഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ പരേ വിയ അത്താനമേവ ഹനതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അപുത്തകസേട്ഠിവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. അങ്കുരവത്ഥു

തിണദോസാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ പണ്ഡുകമ്ബലസിലായം വിഹരന്തോ അങ്കുരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു “യേ ഝാനപ്പസുതാ ധീരാ”തി (ധം॰ പ॰ ൧൮൧) ഗാഥായ വിത്ഥാരിതമേവ. വുത്തഞ്ഹേതം തത്ഥ ഇന്ദകം ആരബ്ഭ. സോ കിര അനുരുദ്ധത്ഥേരസ്സ അന്തോഗാമം പിണ്ഡായ പവിട്ഠസ്സ അത്തനോ ആഭതം കടച്ഛുമത്തകം ഭിക്ഖം ദാപേസി. തദസ്സ പുഞ്ഞം അങ്കുരേന ദസവസ്സസഹസ്സാനി ദ്വാദസയോജനികം ഉദ്ധനപന്തിം കത്വാ ദിന്നദാനതോ മഹപ്ഫലതരം ജാതം. തസ്മാ ഏവമാഹ. ഏവം വുത്തേ സത്ഥാ, “അങ്കുര, ദാനം നാമ വിചേയ്യ ദാതും വട്ടതി, ഏവം തം സുഖേത്തേ സുവുത്തബീജം വിയ മഹപ്ഫലം ഹോതി. ത്വം പന തഥാ നാകാസി, തേന തേ ദാനം ന മഹപ്ഫലം ജാത”ന്തി ഇമമത്ഥം വിഭാവേന്തോ -

“വിചേയ്യ ദാനം ദാതബ്ബം, യത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം;
വിചേയ്യ ദാനം സുഗതപ്പസത്ഥം,
യേ ദക്ഖിണേയ്യാ ഇധ ജീവലോകേ;
ഏതേസു ദിന്നാനി മഹപ്ഫലാനി,
ബീജാനി വുത്താനി യഥാസുഖേത്തേ”തി. (പേ॰ വ॰ ൩൨൯) -

വത്വാ ഉത്തരിമ്പി ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൫൬. “തിണദോസാനി ഖേത്താനി, രാഗദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വീതരാഗേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫലം.

൩൫൭. “തിണദോസാനി ഖേത്താനി, ദോസദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വീതദോസേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫലം.

൩൫൮. “തിണദോസാനി ഖേത്താനി, മോഹദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വീതമോഹേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫലം.

൩൫൯. ‘‘തിണദോസാനി ഖേത്താനി, ഇച്ഛാദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വിഗതിച്ഛേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫല’’ന്തി.

തത്ഥ **തിണദോസാനീ**തി സാമാകാദീനി തിണാനി ഉട്ഠഹന്താനി പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണാനി ഖേത്താനി ദൂസേന്തി, തേന താനി ന ബഹുഫലാനി ഹോന്തി. ഏവം സത്താനമ്പി അന്തോ രാഗോ ഉപ്പജ്ജന്തോ സത്തേ ദൂസേതി, തേന തേസു ദിന്നം മഹപ്ഫലം ന ഹോതി . ഖീണാസവേസു ദിന്നം പന മഹപ്ഫലം ഹോതി. തേന വുത്തം -

‘‘തിണദോസാനി ഖേത്താനി, രാഗദോസാ അയം പജാ;
തസ്മാ ഹി വീതരാഗേസു, ദിന്നം ഹോതി മഹപ്ഫല’’ന്തി. -

സേസഗാഥാസുപി ഏസേവ നയോ.

ദേസനാവസാനേ അങ്കുരോ ച ഇന്ദകോ ച സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അങ്കുരവത്ഥു ദ്വാദസമം.

തണ്ഹാവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചതുവീസതിമോ വഗ്ഗോ.

൨൫. ഭിക്ഖുവഗ്ഗോ

൧. പഞ്ചഭിക്ഖുവത്ഥു

ചക്ഖുനാ സംവരോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ച ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേസു കിര ഏകേകോ ചക്ഖുദ്വാരാദീസു പഞ്ചസു ദ്വാരേസു ഏകേകമേവ രക്ഖി. അഥേകദിവസം സന്നിപതിത്വാ ‘‘അഹം ദുരക്ഖം രക്ഖാമി, അഹം ദുരക്ഖം രക്ഖാമീ’’തി വിവദിത്വാ ‘‘സത്ഥാരം പുച്ഛിത്വാ ഇമമത്ഥം ജാനിസ്സാമാ’’തി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ, ‘‘ഭന്തേ, മയം ചക്ഖുദ്വാരാദീനി രക്ഖന്താ അത്തനോ അത്തനോ രക്ഖനദ്വാരമേവ ദുരക്ഖന്തി മഞ്ഞാമ, കോ നു ഖോ അമ്ഹേസു ദുരക്ഖം രക്ഖതീ’’തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ ഏകം ഭിക്ഖുമ്പി അനോസാദേത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, സബ്ബാനി പേതാനി ദുരക്ഖാനേവ, അപി ച ഖോ പന തുമ്ഹേ ന ഇദാനേവ പഞ്ചസു ഠാനേസു അസംവുതാ, പുബ്ബേപി അസംവുതാ, അസംവുതത്തായേവ ച പണ്ഡിതാനം ഓവാദേ അവത്തിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിത്ഥാ’’തി വത്വാ ‘‘കദാ, ഭന്തേ’’തി തേഹി യാചിതോ അതീതേ തക്കസിലജാതകസ്സ വത്ഥും വിത്ഥാരേത്വാ രക്ഖസീനം വസേന രാജകുലേ ജീവിതക്ഖയം പത്തേ പത്താഭിസേകേന മഹാസത്തേന സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ രാജാസനേ നിസിന്നേന അത്തനോ സിരിസമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ ‘‘വീരിയം നാമേതം സത്തേഹി കത്തബ്ബമേവാ’’തി ഉദാനവസേന ഉദാനിതം -

‘‘കുസലൂപദേസേ ധിതിയാ ദള്ഹായ ച,
അനിവത്തിതത്താഭയഭീരുതായ ച;
ന രക്ഖസീനം വസമാഗമിമ്ഹസേ,
സ സോത്ഥിഭാവോ മഹതാ ഭയേന മേ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧൩൨) -

ഇമം ഗാഥം ദസ്സേത്വാ ‘‘തദാപി തുമ്ഹേവ പഞ്ച ജനാ തക്കസിലായം രജ്ജഗഹണത്ഥായ നിക്ഖന്തം മഹാസത്തം ആവുധഹത്ഥാ പരിവാരേത്വാ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്താ അന്തരാമഗ്ഗേ രക്ഖസീഹി ചക്ഖുദ്വാരാദിവസേന ഉപനീതേസു രൂപാരമ്മണാദീസു അസംവുതാ പണ്ഡിതസ്സ ഓവാദേ അവത്തിത്വാ ഓലീയന്താ രക്ഖസീഹി ഖാദിതാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിത്ഥ. തേസു പന ആരമ്മണേസു സുസംവുതോ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധന്തിം ദേവവണ്ണിം യക്ഖിനിം അനാദിയിത്വാ സോത്ഥിനാ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ രജ്ജം പത്തോ രാജാ അഹമേവാ’’തി ജാതകം സമോധാനേത്വാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ സബ്ബാനി ദ്വാരാനി സംവരിതബ്ബാനി. ഏതാനി ഹി സംവരന്തോ ഏവ സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീ’’തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൬൦. ‘‘ചക്ഖുനാ സംവരോ സാധു, സാധു സോതേന സംവരോ;
ഘാനേന സംവരോ സാധു, സാധു ജിവ്ഹായ സംവരോ.

൩൬൧. ‘‘കായേന സംവരോ സാധു, സാധു വാചായ സംവരോ;
മനസാ സംവരോ സാധു, സാധു സബ്ബത്ഥ സംവരോ;
സബ്ബത്ഥ സംവുതോ ഭിക്ഖു, സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീ’’തി.

തത്ഥ **ചക്ഖുനാ**തി യദാ ഹി ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുദ്വാരേ രൂപാരമ്മണം ആപാഥമാഗച്ഛതി, തദാ ഇട്ഠാരമ്മണേ അരജ്ജന്തസ്സ അനിട്ഠാരമ്മണേ അദുസ്സന്തസ്സ അസമപേക്ഖനേന മോഹം അനുപ്പാദേന്തസ്സ തസ്മിം ദ്വാരേ സംവരോ ഥകനം പിദഹനം ഗുത്തി കതാ നാമ ഹോതി. തസ്സ സോ ഏവരൂപോ ചക്ഖുനാ സംവരോ സാധു. ഏസ നയോ സോതദ്വാരാദീസുപി. ചക്ഖുദ്വാരാദീസുയേവ പന സംവരോ വാ അസംവരോ വാ നുപ്പജ്ജതി, പരതോ പന ജവനവീഥിയം ഏസ ലബ്ഭതി. തദാ ഹി അസംവരോ ഉപ്പജ്ജന്തോ അസ്സദ്ധാ അക്ഖന്തി കോസജ്ജം മുട്ഠസച്ചം അഞ്ഞാണന്തി അകുസലവീഥിയം അയം പഞ്ചവിധോ ലബ്ഭതി. സംവരോ ഉപ്പജ്ജന്തോ സദ്ധാ ഖന്തി വീരിയം സതി ഞാണന്തി കുസലവീഥിയം അയം പഞ്ചവിധോ ലബ്ഭതി.

കായേന സംവരോതി ഏത്ഥ പന പസാദകായോപി ചോപനകായോപി ലബ്ഭതി. ഉഭയമ്പി പനേതം കായദ്വാരമേവ. തത്ഥ പസാദദ്വാരേ സംവരാസംവരോ കഥിതോവ. ചോപനദ്വാരേപി തംവത്ഥുകാ പാണാതിപാതഅദിന്നാദാനകാമേസുമിച്ഛാചാരാ. തേഹി പന സദ്ധിം അകുസലവീഥിയം ഉപ്പജ്ജന്തേഹി തം ദ്വാരം അസംവുതം ഹോതി, കുസലവീഥിയം ഉപ്പജ്ജന്തേഹി പാണാതിപാതാവേരമണിആദീഹി സംവുതം. **സാധു വാചായാ**തി ഏത്ഥാപി ചോപനവാചാപി വാചാ. തായ സദ്ധിം ഉപ്പജ്ജന്തേഹി മുസാവാദാദീഹി തം ദ്വാരം അസംവുതം ഹോതി, മുസാവാദാവേരമണിആദീഹി സംവുതം. **മനസാ സംവരോ**തി ഏത്ഥാപി ജവനമനതോ അഞ്ഞേന മനേന സദ്ധിം അഭിജ്ഝാദയോ നത്ഥി. മനോദ്വാരേ പന ജവനക്ഖണേ ഉപ്പജ്ജമാനേഹി അഭിജ്ഝാദീഹി തം ദ്വാരം അസംവുതം ഹോതി, അനഭിജ്ഝാദീഹി സംവുതം ഹോതി. **സാധു സബ്ബത്ഥാ**തി തേസു ചക്ഖുദ്വാരാദീസു സബ്ബേസുപി സംവരോ സാധു. ഏത്താവതാ ഹി അട്ഠ സംവരദ്വാരാനി അട്ഠ ച അസംവരദ്വാരാനി കഥിതാനി. തേസു അട്ഠസു അസംവരദ്വാരേസു ഠിതോ ഭിക്ഖു സകലവട്ടമൂലകദുക്ഖതോ ന മുച്ചതി, സംവരദ്വാരേസു പന ഠിതോ സബ്ബസ്മാപി വട്ടമൂലകദുക്ഖാ മുച്ചതി. തേന വുത്തം - ''സബ്ബത്ഥ സംവുതോ ഭിക്ഖു, സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീ''തി.

ദേസനാവസാനേ തേ പഞ്ച ഭിക്ഖൂ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

പഞ്ചഭിക്ഖുവത്ഥു പഠമം.

൨. ഹംസഘാതകഭിക്ഖുവത്ഥു

ഹത്ഥസംയതോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഹംസഘാതകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിവാസിനോ കിര ദ്വേ സഹായകാ ഭിക്ഖൂസു പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ യേഭുയ്യേന ഏകതോ വിചരന്തി. തേ ഏകദിവസം അചിരവതിം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ ആതപേ തപ്പമാനാ സാരണീയകഥം കഥേന്താ അട്ഠംസു. തസ്മിം ഖണേ ദ്വേ ഹംസാ ആകാസേന ഗച്ഛന്തി. അഥേകോ ദഹരഭിക്ഖു സക്ഖരം ഗഹേത്വാ ''ഏകസ്സ ഹംസപോതകസ്സ അക്ഖിം പഹരിസ്സാമീ''തി ആഹ, ഇതരോ ''ന സക്ഖിസ്സാമീ''തി ആഹ. തിട്ഠതു ഇമസ്മിം പസ്സേ അക്ഖി, പരപസ്സേ അക്ഖിം പഹരിസ്സാമീതി. ഇദമ്പി ന സക്ഖിസ്സസിയേവാതി.

“തേന ഹി ഉപധാരേഹീ”തി ദുതിയം സക്ഖരം ഗഹേത്വാ ഹംസസ്സ പച്ഛാഭാഗേ ഖിപി, ഹംസോ സക്ഖരസദ്ദം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേസി. അഥ നം ഇതരം വട്ടസക്ഖരം ഗഹേത്വാ പരപസ്സേ അക്ഖിമ്ഹി പഹരിത്വാ ഓരിമക്ഖിനാ നിക്ഖാമേസി. ഹംസോ വിരവന്തോ പരിവത്തിത്വാ തേസം പാദമൂലേയേവ പതി. തത്ഥ തത്ഥ ഠിതാ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ, “ആവുസോ, ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ അനനുച്ഛവികം വോ കതം പാണാതിപാതം കരോന്തേഹീ”തി വത്വാ തേ ആദായ ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ ദസ്സേസും.

സത്ഥാ “സച്ചം കിര തയാ ഭിക്ഖു പാണാതിപാതോ കതോ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ഭിക്ഖു കസ്മാ ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഏവമകാസി, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ അഗാരമജ്ഝേ വസമാനാ അപ്പമത്തകേസുപി ഠാനേസു കുക്കുച്ചം കരിംസു , ത്വം പന ഏവരൂപേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ കുക്കുച്ചമത്തമ്പി ന അകാസീ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്തനഗരേ ധനഞ്ചയേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അനുപുബ്ബേന വിഞ്ഞുതം പത്തോ തക്കസിലായം സിപ്പാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ പിതരാ ഉപരജ്ജേ പതിട്ഠാപിതോ അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പത്വാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തോ കുരുധമ്മേ വത്തിത്ഥ. കുരുധമ്മോ നാമ പഞ്ചസീലാനി, താനി ബോധിസത്തോ പരിസുദ്ധാനി കത്വാ രക്ഖി. യഥാ ച ബോധിസത്തോ, ഏവമസ്സ മാതാ അഗ്ഗമഹേസീ കനിട്ഠഭാതാ ഉപരാജാ പുരോഹിതോ ബ്രാഹ്മണോ രജ്ജുഗാഹകോ അമച്ചോ സാരഥി സേട്ഠി ദോണമാപകോ മഹാമത്തോ ദോവാരികോ നഗരസോഭിനീ വണ്ണദാസീതി ഏവമേതേസു ഏകാദസസു ജനേസു കുരുധമ്മം രക്ഖന്തേസു കലിങ്ഗരട്ഠേ ദന്തപുരനഗരേ കലിങ്ഗേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്മിം രട്ഠേ ദേവോ ന വസ്സി. മഹാസത്തസ്സ പന അഞ്ജനസന്നിഭോ നാമ മങ്ഗലഹത്ഥീ മഹാപുഞ്ഞോ ഹോതി. രട്ഠവാസിനോ “തസ്മിം ആനീതേ ദേവോ വസ്സിസ്സതീ”തി സഞ്ഞായ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ തസ്സ ഹത്ഥിസ്സ ആനയനത്ഥായ ബ്രാഹ്മണേ പഹിണി. തേ ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം ഹത്ഥിം യാചിംസു. സത്ഥാ തേസം യാചനകാരണം ദസ്സേതും ആഹ -

> “തവ സദ്ധഞ്ച സീലഞ്ച, വിദിത്വാന ജനാധിപ;
> വണ്ണം അഞ്ജനവണ്ണേന, കലിങ്ഗസ്മിം നിമിമ്ഹസേ”തി. (ജാ॰ ൧.൩.൭൬)
> -

ഇമം തികനിപാതേ ജാതകം കഥേസി. ഹത്ഥിമ്ഹി പന ആനീതേപി ദേവേ അവസ്സന്തേ “സോ രാജാ കുരുധമ്മം രക്ഖതി, തേനസ്സ രട്ഠേ ദേവോ വസ്സതീ”തി സഞ്ഞായ “യം സോ കുരുധമ്മം രക്ഖതി, തം സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖിത്വാ ആനേഥാ”തി പുന കാലിങ്ഗോ ബ്രാഹ്മണേ ച അമച്ചേ ച പേസേസി. തേസു ഗന്ത്വാ യാചന്തേസു രാജാനം ആദിം കത്വാ സബ്ബേപി തേ അത്തനോ അത്തനോ സീലേസു കിഞ്ചി കുക്കുച്ചമത്തം കത്വാ “അപരിസുദ്ധം നോ സീല”ന്തി പടിക്ഖിപിത്വാപി “ന എത്താവതാ സീലഭേദോ ഹോതീ”തി തേഹി പുനപ്പുനം യാചിതാ അത്തനോ അത്തനോ സീലാനി കഥയിംസു. കാലിങ്ഗോ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേത്വാ ആഭതം കുരുധമ്മം ദിസ്വാവ സമാദായ സാധുകം

പൂരേസി. തസ്സ രട്ഠേ ദേവോ പാവസ്സി, രട്ഠം ഖേമം സുഭിക്ഖം അഹോസി. സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ -

“ഗണികാ ഉപ്പലവണ്ണാ, പുണ്ണോ ദോവാരികോ തദാ;
രജ്ജുഗാഹോ ച കച്ചാനോ, ദോണമാപകോ ച കോലിതോ.

“സാരിപുത്തോ തദാ സേട്ഠീ, അനുരുദ്ധോ ച സാരഥീ;
ബ്രാഹ്മണോ കസ്സപോ ഥേരോ, ഉപരാജാനന്ദപണ്ഡിതോ.

“മഹേസീ രാഹുലമാതാ, മായാദേവീ ജനേത്തികാ;
കുരുരാജാ ബോധിസത്തോ, ഏവം ധാരേഥ ജാതക”ന്തി. -

ജാതകം സമോധാനേത്വാ “ഭിക്ഖു ഏവം പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാ അപ്പമത്തകേപി കുക്കുച്ചേ ഉപ്പന്നേ അത്തനോ സീലഭേദേ ആസങ്കം കരിംസു, ത്വം പന മാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ പാണാതിപാതം കരോന്തോ അതിഭാരിയം കമ്മമകാസി, ഭിക്ഖുനാ നാമ ഹത്ഥേഹി പാദേഹി വാചായ ച സംയതേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൬൨. “ഹത്ഥസംയതോ പാദസംയതോ,
വാചാസംയതോ സംയതുത്തമോ;
അജ്ഝത്തരതോ സമാഹിതോ,
ഏകോ സന്തുസിതോ തമാഹു ഭിക്ഖു”ന്തി.

തത്ഥ **ഹത്ഥസംയതോ**തി ഹത്ഥകീളാപനാദീനം വാ ഹത്ഥേന പരേസം പഹരണാദീനം വാ അഭാവേന ഹത്ഥസംയതോ. ദുതിയപദേപി ഏസേവ നയോ. വാചായ പന മുസാവാദാദീനം അകരണതോ വാചായ സംയതോ. **സംയതുത്തമോ**തി സംയതത്തഭാവോ, കായചലനസീസുക്ഖിപനഭമുകവികാരാദീനം അകാരകോതി അത്ഥോ. **അജ്ഝത്തരതോ**തി ഗോചരജ്ഝത്തസങ്ഖാതായ കമ്മട്ഠാനഭാവനായ രതോ. **സമാഹിതോ**തി സുട്ഠു ഠപിതോ. **ഏകോ സന്തുസിതോ**തി ഏകവിഹാരീ ഹുത്വാ സുട്ഠു തുസിതോ വിപസ്സനാചാരതോ പട്ഠായ അത്തനോ അധിഗമേന തുട്ഠമാനസോ. പുഥുജ്ജനകല്യാണകഞ്ഹി ആദിം കത്വാ സബ്ബേപി സേഖാ അത്തനോ അധിഗമേന സന്തുസ്സന്തീതി സന്തുസിതാ, അരഹാ പന ഏകന്തസന്തുസിതോവ. തം സന്ധായേതം വുത്തം.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഹംസഘാതകഭിക്ഖുവത്ഥു ദുതിയം.

൩. കോകാലികവത്ഥു

യോ മുഖസംയതോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു “അഥ ഖോ കോകാലികോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമീ”തി സുത്തേ (സം॰ നി॰ ൧.൧൮൧; സു॰ നി॰ കോകാലികസുത്ത; അം॰ നി॰ ൧൦.൮൯) ആഗതമേവ. അത്ഥോപിസ്സ അട്ഠകഥായ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

കോകാലികേ പന പദുമനിരയേ ഉപ്പന്നേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "അഹോ കോകാലികോ ഭിക്ഖു അത്തനോ മുഖം നിസ്സായ വിനാസം പത്തോ, ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ അക്കോസന്തസ്സേവ ഹിസ്സ പഥവീ വിവരം അദാസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി കോകാലികോ ഭിക്ഖു അത്തനോ മുഖമേവ നിസ്സായ നട്ഠോ"തി വത്വാ തമത്ഥം സോതുകാമേഹി ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ തസ്സ പകാസനത്ഥം അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഹിമവന്തപദേസേ ഏകസ്മിം സരേ കച്ഛപോ വസതി. ദ്വേ ഹംസപോതകാ ഗോചരായ ചരന്താ തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം കത്വാ ദള്ഹവിസ്സാസികാ ഹുത്വാ ഏകദിവസം കച്ഛപം പുച്ഛിംസു - "സമ്മ, അമ്ഹാകം ഹിമവന്തേ ചിത്തകൂടപബ്ബതതലേ കഞ്ചനഗുഹായ വസനട്ഠാനം, രമണിയോ പദേസോ, ഗച്ഛിസ്സസി അമ്ഹേഹി സദ്ധി"ന്തി. "സമ്മ, അഹം കഥം ഗമിസ്സാമീ"തി? "മയം തം നേസ്സാമ, സചേ മുഖം രക്ഖിതും സക്ഖിസ്സസീ"തി. "രക്ഖിസ്സാമി, സമ്മാ ഗഹേത്വാ മം ഗച്ഛഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി വത്വാ ഏകം ദണ്ഡകം കച്ഛപേന ഡംസാപേത്വാ സയം തസ്സ ഉഭോ കോടിയോ ഡംസിത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദിംസു. തം തഥാ ഹംസേഹി നീയമാനം ഗാമദാരകാ ദിസ്വാ "ദ്വേ ഹംസാ കച്ഛപം ദണ്ഡേന ഹരന്തീ"തി ആഹംസു. കച്ഛപോ "യദി മം സഹായകാ നേന്തി, തുമ്ഹാകം ഏത്ഥ കിം ഹോതി ദുട്ഠചേടകാ"തി വത്തുകാമോ ഹംസാനം സീഘവേഗതായ ബാരാണസിനഗരേ രാജനിവേസനസ്സ ഉപരിഭാഗം സമ്പത്തകാലേ ദട്ഠട്ഠാനതോ ദണ്ഡകം വിസ്സജ്ജേത്വാ ആകാസങ്ഗണേ പതിത്വാ ദ്വേധാ ഭിജ്ജി. സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ -

"അവധീ വത അത്താനം, കച്ഛപോ ബ്യാഹരം ഗിരം;
സുഗ്ഗഹീതസ്മിം കട്ഠസ്മിം, വാചായ സകിയാവധീ.

"ഏതമ്പി ദിസ്വാ നരവീരിയസേട്ഠ,
വാചം പമുഞ്ചേ കുസലം നാതിവേലം;
പസ്സസി ബഹുഭാണേന, കച്ഛപം ബ്യസനം ഗത"ന്തി. (ജാ०
൧.൨.൧൨൯-൧൩൦);

ഇമം ദുകനിപാതേ **ബഹുഭാണിജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ മുഖസംയതേന സമചാരിനാ അനുദ്ധതേന നിബ്ബുതചിത്തേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൬൩. "യോ മുഖസംയതോ ഭിക്ഖു, മന്തഭാണീ അനുദ്ധതോ;
അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ദീപേതി, മധുരം തസ്സ ഭാസിത"ന്തി.

തത്ഥ **മുഖസംയതോ**തി ദാസചണ്ഡാലാദയോപി "ത്വം ദുജ്ജാതോ, ത്വം ദുസ്സീലോ"തിആദീനം അവചനതായ മുഖേന സംയതോ. **മന്തഭാണീ**തി മന്താ വുച്ചതി പഞ്ഞാ, തായ ഭണനസീലോ. **അനുദ്ധതോ**തി നിബ്ബുതചിത്തോ. **അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ദീപേതീ**തി ഭാസിതത്ഥഞ്ചേവ ദേസനാധമ്മഞ്ച കഥേതി. **മധുര**ന്തി ഏവരൂപസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭാസിതം മധുരം നാമ. യോ പന അത്ഥമേവ സമ്പാദേതി, ന പാളിം, പാളിംയേവ സമ്പാദേതി, ന അത്ഥം, ഉഭയം വാ പന ന സമ്പാദേതി, തസ്സ ഭാസിതം മധുരം നാമ ന ഹോതീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

കോകാലികവത്ഥു തതിയം.

൫. ധമ്മാരാമത്ഥേരവത്ഥു

ധമ്മാരാമോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മാരാമത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സത്ഥാരാ കിര "ഇതോ മേ ചതുമാസച്ചയേന പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതീ"തി ആരോചിതേ അനേകസഹസ്സാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥാരം പരിവാരേത്വാ വിചരിംസു. തത്ഥ പുഥുജ്ജനാ ഭിക്ഖൂ അസ്സൂനി സന്ധാരേതും നാസക്ഖിംസു, ഖീണാസവാനം ധമ്മസംവേഗോ ഉപ്പജ്ജി. സബ്ബേപി "കിം നു ഖോ കരിസ്സാമാ"തി വഗ്ഗബന്ധനേന വിചരന്തി. ഏകോ പന ധമ്മാരാമോ നാമ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സന്തികം ന ഉപസങ്കമതി. ഭിക്ഖൂഹി "കിം, ആവുസോ"തി വുച്ചമാനോ പടിവചനമ്പി അദത്വാ "സത്ഥാ കിര ചതുമാസച്ചയേന പരിനിബ്ബായിസ്സതി, അഹഞ്ചമ്ഹി അവീതരാഗോ, സത്ഥരി ധരമാനേയേവ വായമിത്വാ അരഹത്തം പാപുണിസ്സാമീ"തി ഏകകോവ വിഹരന്തോ സത്ഥാരാ ദേസിതം ധമ്മം ആവജ്ജേതി ചിന്തേതി അനുസ്സരതി. ഭിക്ഖൂ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും - "ഭന്തേ, ധമ്മാരാമസ്സ തുമ്ഹേസു സിനേഹമത്തമ്പി നത്ഥി, 'സത്ഥാ കിര പരിനിബ്ബായിസ്സതി, കിം നു ഖോ കരിസ്സാമാ'തി അമ്ഹേഹി സദ്ധിം സമ്മന്തനമത്തമ്പി ന കരോതീ"തി. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ "സച്ചം കിര ത്വം ഏവം കരോസീ"തി പുച്ഛി. "സച്ചം, ഭന്തേ"തി. "കിം കാരണാ"തി? തുമ്ഹേ കിര ചതുമാസച്ചയേന പരിനിബ്ബായിസ്സഥ, അഹഞ്ചമ്ഹി അവീതരാഗോ, തുമ്ഹേസു ധരന്തേസുയേവ വായമിത്വാ അരഹത്തം പാപുണിസ്സാമീതി തുമ്ഹേഹി ദേസിതം ധമ്മം ആവജ്ജാമി ചിന്തേമി അനുസ്സരാമീതി.

സത്ഥാ "സാധു സാധൂ"തി തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ, "ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞേനാപി മയി സിനേഹവന്തേന ഭിക്ഖുനാ നാമ ധമ്മാരാമസദിസേനേവ ഭവിതബ്ബം. ന ഹി മയ്ഹം മാലാഗന്ധാദീഹി പൂജം കരോന്താ മമ പൂജം കരോന്തി നാമ, ധമ്മാനുധമ്മം പടിപജ്ജന്തായേവ പന മം പൂജേന്തി നാമാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൬൪. "ധമ്മാരാമോ ധമ്മരതോ, ധമ്മം അനുവിചിന്തയം;
ധമ്മം അനുസ്സരം ഭിക്ഖു, സദ്ധമ്മാ ന പരിഹായതീ"തി.

തത്ഥ നിവാസനട്ഠേന സമഥവിപസ്സനാധമ്മോ ആരാമോ അസ്സാതി **ധമ്മാരാമോ**. തസ്മിംയേവ ധമ്മേ രതോതി **ധമ്മരതോ**. തസ്സേവ ധമ്മസ്സ പുനപ്പുനം വിചിന്തനതായ **ധമ്മം അനുവിചിന്തയം,** തം ധമ്മം ആവജ്ജേന്തോ മനസികരോന്തോതി അത്ഥോ. **അനുസ്സര**ന്തി തമേവ ധമ്മം അനുസ്സരന്തോ. **സദ്ധമ്മാ**തി ഏവരൂപോ ഭിക്ഖു സത്തതിംസഭേദാ ബോധിപക്ഖിയധമ്മാ നവവിധലോകുത്തരധമ്മാ ച ന പരിഹായതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ധമ്മാരാമത്ഥേരവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൭. വിപക്ഖസേവകഭിക്ഖുവത്ഥു

സലാഭന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം വിപക്ഖസേവകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ കിരേകോ ദേവദത്തപക്ഖികോ ഭിക്ഖു സഹായോ അഹോസി. സോ തം ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ''കുഹിം ഗതോസീ''തി പുച്ഛി. ''അസുകട്ഠാനം നാമ പിണ്ഡായ ചരിതു''ന്തി. ''ലദ്ധോ തേ പിണ്ഡപാതോ''തി? ''ആമ, ലദ്ധോ''തി. ''ഇധ അമ്ഹാകം മഹാലാഭസക്കാരോ, കതിപാഹം ഇധേവ ഹോഹീ''തി. സോ തസ്സ വചനേന കതിപാഹം തത്ഥ വസിത്വാ സകട്ഠാനമേവ അഗമാസി . അഥ നം ഭിക്ഖൂ ''അയം, ഭന്തേ, ദേവദത്തസ്സ ഉപ്പന്നലാഭസക്കാരം പരിഭുഞ്ജതി, ദേവദത്തസ്സ പക്ഖികോ ഏസോ''തി തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഏവമകാസീ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, ഭന്തേ, അഹം തത്ഥ ഏകം ദഹരം നിസ്സായ കതിപാഹം വസിം, ന ച പന ദേവദത്തസ്സ ലദ്ധിം രോചേമീ''തി. അഥ നം ഭഗവാ ''കിഞ്ചാപി ത്വം ലദ്ധിം ന രോചേസി, ദിട്ഠദിട്ഠകാനംയേവ പന ലദ്ധിം രോചേന്തോ വിയ വിചരസി. ന ത്വം ഇദാനേവ ഏവം കരോസി, പുബ്ബേപി ഏവരൂപോയേവാ''തി വത്വാ ''ഇദാനി താവ, ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി സാമം ദിട്ഠോ, പുബ്ബേ പനേസ കേസം ലദ്ധിം രോചേന്തോ വിയ വിചരി, ആചിക്ഖഥ നോ''തി ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരിത്വാ -

''പുരാണചോരാന വചോ നിസമ്മ,
മഹിളാമുഖോ പോഥയമന്വചാരീ;
സുസഞ്ഞതാനഞ്ഹി വചോ നിസമ്മ,
ഗജുത്തമോ സബ്ബഗുണേസു അട്ഠാ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൨൬) -

ഇമം **മഹിളാമുഖജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ സകലാഭേനേവ സന്തുട്ഠേന ഭവിതബ്ബം, പരലാഭം പത്ഥേതും ന വട്ടതി. പരലാഭം പത്ഥേന്തസ്സ ഹി ഝാനവിപസ്സനാമഗ്ഗഫലേസു ഏകധമ്മോപി നുപ്പജ്ജതി, സകലാഭസന്തുട്ഠസ്സേവ പന ഝാനാദീനി ഉപ്പജ്ജന്തീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൬൫. ''സലാഭം നാതിമഞ്ഞേയ്യ, നാഞ്ഞേസം പിഹയം ചരേ;
അഞ്ഞേസം പിഹയം ഭിക്ഖു, സമാധിം നാധിഗച്ഛതി.

൩൬൬. ''അപ്പലാഭോപി ചേ ഭിക്ഖു, സലാഭം നാതിമഞ്ഞതി;
തം വേ ദേവാ പസംസന്തി, സുദ്ധാജീവിം അതന്ദിത''ന്തി.

തത്ഥ **സലാഭ**ന്തി അത്തനോ ഉപ്പജ്ജനകലാഭം. സപദാനചാരഞ്ഹി പരിവജ്ജേത്വാ അനേസനായ ജീവികം കപ്പേന്തോ സലാഭം അതിമഞ്ഞതി ഹീളേതി ജിഗുച്ഛതി നാമ. തസ്മാ ഏവം അകരണേന സലാഭം നാതിമഞ്ഞേയ്യ. **അഞ്ഞേസം പിഹയ**ന്തി അഞ്ഞേസം ലാഭം പത്ഥേന്തോ ന ചരേയ്യാതി അത്ഥോ. **സമാധിം നാധിഗച്ഛതീ**തി അഞ്ഞേസഞ്ഹി ലാഭം പിഹയന്തോ തേസം ചീവരാദികരണേ ഉസ്സുക്കം ആപന്നോ ഭിക്ഖു അപ്പനാസമാധിം വാ

ഉപചാരസമാധിം വാ നാധിഗച്ഛതി. **സലാഭം നാതിമഞ്ഞതീ**തി അപ്പലാഭോപി സമാനോ ഉച്ചനീചകുലേ പടിപാടിയാ സപദാനം ചരന്തോ ഭിക്ഖു സലാഭം നാതിമഞ്ഞതി നാമ. **തം വേ**തി തം ഏവരൂപം ഭിക്ഖും സാരജീവിതതായ സുദ്ധാജീവിം ജങ്ഘബലം നിസ്സായ ജീവിതകപ്പനേന അകുസീതതായ അതന്ദിതം ദേവാ പസംസന്തി ഥോമേന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

വിപക്ഖസേവകഭിക്ഖുവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. പഞ്ചഗ്ഗദായകബ്രാഹ്മണവത്ഥു

സബ്ബസോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ചഗ്ഗദായകം നാമ ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര സസ്സേ ഖേത്തേ ഠിതകാലേയേവ ഖേത്തഗ്ഗം നാമ ദേതി, ഖലകാലേ ഖലഗ്ഗം നാമ ദേതി, ഖലഭണ്ഡകാലേ ഖലഭണ്ഡഗ്ഗം നാമ ദേതി, ഉക്ഖലികകാലേ കുമ്ഭഗ്ഗം നാമ ദേതി, പാതിയം വഡ്ഢിതകാലേ പാതഗ്ഗം നാമ ദേതീതി ഇമാനി പഞ്ച അഗ്ഗദാനാനി ദേതി, സമ്പത്തസ്സ അദത്വാ നാമ ന ഭുഞ്ജതി. തേനസ്സ **പഞ്ചഗ്ഗദായകോ**ത്വേവ നാമം അഹോസി. സത്ഥാ തസ്സ ച ബ്രാഹ്മണിയാ ചസ്സ തിണ്ണം ഫലാനം ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഭോജനവേലായം ഗന്ത്വാ ദ്വാരേ അട്ഠാസി. സോപി ദ്വാരപമുഖേ അന്തോഗേഹാഭിമുഖോ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജതി, സത്ഥാരം ദ്വാരേ ഠിതം ന പസ്സതി. ബ്രാഹ്മണീ പന തം പരിവിസമാനാ സത്ഥാരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അയം ബ്രാഹ്മണോ പഞ്ചസു ഠാനേസു അഗ്ഗം ദത്വാ ഭുഞ്ജതി, ഇദാനി ച സമണോ ഗോതമോ ആഗന്ത്വാ ദ്വാരേ ഠിതോ. സചേ ബ്രാഹ്മണോ ഏതം ദിസ്വാ അത്തനോ ഭത്തം ഹരിത്വാ ദസ്സതി, പുനപാഹം പചിതും ന സക്ഖിസ്സാമീ"തി. സാ "ഏവം അയം സമണം ഗോതമം ന പസ്സിസ്സതീ"തി സത്ഥു പിട്ഠിം ദത്വാ തസ്സ പച്ഛതോ തം പടിച്ഛാദേന്തീ ഓനമിത്വാ പുണ്ണചന്ദം പാണിനാ പടിച്ഛാദേന്തീ വിയ അട്ഠാസി. തഥാ ഠിതാ ഏവ ച പന "ഗതോ നു ഖോ നോ"തി സത്ഥാരം അഡ്ഢക്ഖികേന ഓലോകേസി. സത്ഥാ തത്ഥേവ അട്ഠാസി. ബ്രാഹ്മണസ്സ പന സവനഭയേന "അതിച്ഛഥാ"തി ന വദേതി, ഓസക്കിത്വാ പന സണികമേവ "അതിച്ഛഥാ"തി ആഹ . സത്ഥാ "ന ഗമിസ്സാമീ"തി സീസം ചാലേസി. ലോകഗരുനാ ബുദ്ധേന "ന ഗമിസ്സാമീ"തി സീസേ ചാലിതേ സാ സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ മഹാഹസിതം ഹസി. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ ഗേഹാഭിമുഖം ഓഭാസം മുഞ്ചി. ബ്രാഹ്മണോപി പിട്ഠിം ദത്വാ നിസിന്നോയേവ ബ്രാഹ്മണിയാ ഹസിതസദ്ദം സുത്വാ ഛബ്ബണ്ണാനഞ്ച രസ്മീനം ഓഭാസം ഓലോകേത്വാ സത്ഥാരം അദ്ദസ. ബുദ്ധാ ഹി നാമ ഗാമേ വാ അരഞ്ഞേ വാ ഹേതുസമ്പന്നാനം അത്താനം അദസ്സേത്വാ ന പക്കമന്തി. ബ്രാഹ്മണോപി സത്ഥാരം ദിസ്വാ, "ഭോതി നാസിതോമ്ഹി തയാ, രാജപുത്തം ആഗന്ത്വാ ദ്വാരേ ഠിതം മയ്ഹം അനാചിക്ഖന്തിയാ ഭാരിയം തേ കമ്മം കത"ന്തി വത്വാ അഡ്ഢഭുത്തം ഭോജനപാതിം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ, "ഭോ ഗോതമ, അഹം പഞ്ചസു ഠാനേസു അഗ്ഗം ദത്വാവ ഭുഞ്ജാമി, ഇതോ ച മേ മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ഏകോവ ഭത്തകോട്ഠാസോ ഭുത്തോ, ഏകോ കോട്ഠാസോ അവസിട്ഠോ, പടിഗ്ഗണ്ഹിസ്സസി മേ ഇദം ഭത്ത"ന്തി. സത്ഥാ "ന മേ തവ ഉച്ഛിട്ഠഭത്തേന അത്ഥോ"തി അവത്വാ, "ബ്രാഹ്മണ, അഗ്ഗമ്പി മയ്ഹമേവ അനുച്ഛവികം, മജ്ഝേ

ഭിന്ദിത്വാ അഡ്ഢഭുത്തഭത്തമ്പി, ചരിമകഭത്തപിണ്ഡോപി മയ്ഹമേവ അനുച്ഛവികോ. മയഞ്ഹി, ബ്രാഹ്മണ, പരദത്തൂപജീവിപേതസദിസാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“യദഗ്ഗതോ മജ്ഝതോ സേസതോ വാ,
പിണ്ഡം ലഭേഥ പരദത്തൂപജീവീ;
നാലം ഥുതും നോപി നിപച്ചവാദീ,
തം വാപി ധീരാ മുനി വേദയന്തീ’’തി. (സു॰ നി॰ ൨൧൯);

ബ്രാഹ്മണോ തം സുത്വാവ പസന്നചിത്തോ ഹുത്വാ “അഹോ അച്ഛരിയം, ദീപസാമികോ നാമ രാജപുത്തോ ‘ന മേ തവ ഉച്ഛിട്ഠഭത്തേന അത്ഥോ’തി അവത്വാ ഏവം വക്ഖതീ’’തി ദ്വാരേ ഠിതകോവ സത്ഥാരം പഞ്ഹം പുച്ഛി - “ഭോ ഗോതമ , തുമ്ഹേ അത്തനോ സാവകേ ഭിക്ഖൂതി വദഥ, കിത്താവതാ ഭിക്ഖു നാമ ഹോതീ’’തി. സത്ഥാ “കഥംരൂപാ നു ഖോ ഇമസ്സ ധമ്മദേസനാ സപ്പായാ’’തി ഉപധാരേന്തോ “ഇമേ ദ്വേപി ജനാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ‘നാമരൂപ’ന്തി വദന്താനം കഥം സുണിംസു, നാമരൂപം അവിസ്സജ്ജിത്വാവ നേസം ധമ്മം ദേസേതും വട്ടതീ’’തി, “ബ്രാഹ്മണ, നാമേ ച രൂപേ ച അരജ്ജന്തോ അസജ്ജന്തോ അസോചന്തോ ഭിക്ഖു നാമ ഹോതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൬൭. “സബ്ബസോ നാമരൂപസ്മിം, യസ്സ നത്ഥി മമായിതം;
അസതാ ച ന സോചതി, സ വേ ഭിക്ഖൂതി വുച്ചതീ’’തി.

തത്ഥ **സബ്ബസോ**തി സബ്ബസ്മിമ്പി വേദനാദീനം ചതുന്നം, രൂപക്ഖന്ധസ്സ ചാതി പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം വസേന പവത്തേ നാമരൂപേ. **മമായിത**ന്തി യസ്സ അഹന്തി വാ മമന്തി വാ ഗാഹോ നത്ഥി. **അസതാ ച ന സോചതീ**തി തസ്മിഞ്ച നാമരൂപേ ഖയവയം പത്തേ “മമ രൂപം ഖീണം…പേ॰… മമ വിഞ്ഞാണം ഖീണ’’ന്തി ന സോചതി ന വിഹഞ്ഞതി, “ഖയവയധമ്മം മേ ഖീണ’’ന്തി പസ്സതി. **സ വേ**തി സോ ഏവരൂപോ വിജ്ജമാനേപി നാമരൂപേ മമായിതരഹിതോപി അസതാപി തേന അസോചന്തോ ഭിക്ഖൂതി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ഉഭോപി ജയമ്പതികാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

പഞ്ചഗ്ഗദായകബ്രാഹ്മണവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു

മേത്താവിഹാരീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ആയസ്മന്തേ മഹാകച്ചാനേ അവന്തിജനപദേ കുരരഘരം നിസ്സായ പവത്തപബ്ബതേ വിഹരന്തേ സോണോ നാമ കോടികണ്ണോ ഉപാസകോ ഥേരസ്സ ധമ്മകഥായ പസീദിത്വാ ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിതുകാമോ ഥേരേന “ദുക്കരം ഖോ, സോണ, യാവജീവം ഏകഭത്തം ഏകസേയ്യം ബ്രഹ്മചരിയ’’ന്തി വത്വാ ദ്വേ വാരേ പടിക്ഖിത്തോപി പബ്ബജ്ജായ അതിവിയ ഉസ്സാഹജാതോ തതിയവാരേ ഥേരം യാചിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അപ്പഭിക്ഖുകത്താ

ദക്ഖിണാപഥേ തിണ്ണം വസ്സാനം അച്ചയേന ലദ്ധൂപസമ്പദോ സത്ഥാരം സമ്മുഖാ ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ ഉപജ്ഝായം ആപുച്ഛിത്വാ തേന ദിന്നം സാസനം ഗഹേത്വാ അനുപുബ്ബേന ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ സത്ഥാരാ ഏകഗന്ധകുടിയംയേവ അനുഞ്ഞാതസേനാസനോ ബഹുദേവ രത്തിം അജ്ഝോകാസേ വീധിനാമേത്വാ രത്തിഭാഗേ ഗന്ധകുടിം പവിസിത്വാ അത്തനോ പത്തസേനാസനേ തം രത്തിഭാഗം വീതിനാമേത്വാ പച്ചൂസസമയേ സത്ഥാരാ അജ്ഝിട്ഠോ സോളസ അട്ഠകവഗ്ഗികാനി (സും॰ നി॰ ൭൭൨ ആദയോ) സബ്ബാനേവ സരഭഞ്ഞേന അഭണി. അഥസ്സ ഭഗവാ സരഭഞ്ഞപരിയോസാനേ അബ്ഭാനുമോദേന്തോ - “സാധു സാധു, ഭിക്ഖൂ”തി സാധുകാരം അദാസി. സത്ഥാരാ ദിന്നസാധുകാരം സുത്വാ ഭൂമട്ഠകദേവാ നാഗാ സുപണ്ണാതി ഏവം യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകസാധുകാരമേവ അഹോസി.

തസ്മിം ഖണേ ജേതവനതോ വീസയോജനസതമത്ഥകേ കുരരഘരനഗരേ ഥേരസ്സ മാതു മഹാഉപാസികായ ഗേഹേ അധിവത്ഥാ ദേവതാപി മഹന്തേന സദ്ദേന സാധുകാരമദാസി. അഥ നം ഉപാസികാ ആഹ - “കോ ഏസ സാധുകാരം ദേതീ”തി? അഹം, ഭഗിനീതി. കോസി ത്വന്തി? തവ ഗേഹേ അധിവത്ഥാ, ദേവതാതി. ത്വം ഇതോ പുബ്ബേ മയ്ഹം സാധുകാരം അദത്വാ അജ്ജ കസ്മാ ദേസീതി? നാഹം തുയ്ഹം സാധുകാരം ദമ്മീതി. അഥ കസ്സ തേ സാധുകാരോ ദിന്നോതി? തവ പുത്തസ്സ കോടികണ്ണസ്സ സോണത്ഥേരസ്സാതി. കിം മേ പുത്തേന കതന്തി? പുത്തോ തേ അജ്ജ സത്ഥാരാ സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയം വസിത്വാ ധമ്മം ദേസേസി, സത്ഥാ തവ പുത്തസ്സ ധമ്മം സുത്വാ പസന്നോ സാധുകാരമദാസി. തേനസ്സ മയാപി സാധുകാരോ ദിന്നോ. സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഹി സാധുകാരം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഭൂമട്ഠകദേവേ ആദിം കത്വാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകസാധുകാരമേവ ജാതന്തി. കിം പന, സാമി, മമ പുത്തേന സത്ഥു ധമ്മോ കഥിതോ, സത്ഥാരാ മമ പുത്തസ്സ കഥിതോതി? തവ പുത്തേന സത്ഥു കഥിതോതി. ഏവം ദേവതായ കഥേന്തിയാവ ഉപാസികായ പഞ്ചവണ്ണാ പീതി ഉപ്പജ്ജിത്വാ സകലസരീരം ഫരി.

അഥസ്സാ ഏതദഹോസി - “സചേ മേ പുത്തോ സത്ഥാരാ സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയം വസിത്വാ സത്ഥു ധമ്മം കഥേതും സക്ഖി , മയ്ഹമ്പി കഥേതും സക്ഖിസ്സതിയേവ . പുത്തസ്സ ആഗതകാലേ ധമ്മസ്സവനം കാരേത്വാ ധമ്മകഥം സുണിസ്സാമീ”തി. സോണത്ഥേരോപി ഖോ സത്ഥാരാ സാധുകാരേ ദിന്നേ “അയം മേ ഉപജ്ഝായേന ദിന്നസാസനം ആരോചേതും കാലോ”തി ഭഗവന്തം പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു വിനയധരപഞ്ചമേന ഗണേന ഉപസമ്പദം ആദിം കത്വാ (മഹാവ॰ ൨൫൯) പഞ്ച വരേ യാചിത്വാ കതിപാഹം സത്ഥു സന്തികേയേവ വസിത്വാ “ഉപജ്ഝായം പസ്സിസ്സാമീ”തി സത്ഥാരം ആപുച്ഛിത്വാ ജേതവനാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ഉപജ്ഝായസ്സ സന്തികം അഗമാസി.

ഥേരോ പുനദിവസേ തം ആദായ പിണ്ഡായ ചരന്തോ മാതു ഉപാസികായ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. സാപി പുത്തം ദിസ്വാ തുട്ഠമാനസാ വന്ദിത്വാ സക്കച്ചം പരിവിസിത്വാ പുച്ഛി - “സച്ചം കിര ത്വം, താത, സത്ഥാരാ സദ്ധിം ഏകഗന്ധകുടിയം വസിത്വാ സത്ഥു ധമ്മകഥം കഥേസീ”തി. “ഉപാസികേ, തുയ്ഹം കേന ഇദം കഥിത”ന്തി? “താത, ഇമസ്മിം ഗേഹേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ മഹന്തേന സദ്ദേന സാധുകാരം ദത്വാ മയാ ‘കോ ഏസോ’തി വുത്തേ ‘അഹ’ന്തി വത്വാ ഏവഞ്ച ഏവഞ്ച കഥേസി. തം സുത്വാ മയ്ഹം

ഏതദഹോസി - ‘സചേ മേ പുത്തോ സത്ഥു ധമ്മകഥം കഥേസി, മയ്ഹമ്പി കഥേതും സക്ഖിസ്സതീ’തി. അഥ നം ആഹ - ‘താത, യതോ തയാ സത്ഥു സമ്മുഖാ ധമ്മോ കഥിതോ, മയ്ഹമ്പി കഥേതും സക്ഖിസ്സസി ഏവ. അസുകദിവസേ നാമ ധമ്മസ്സവനം കാരേത്വാ തവ ധമ്മം സുണിസ്സാമി, താതാ’’’തി. സോ അധിവാസേസി. ഉപാസികാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ പൂജം കത്വാ ‘‘പുത്തസ്സ മേ ധമ്മകഥം സുണിസ്സാമീ’’തി ഏകമേവ ദാസിം ഗേഹരക്ഖികം ഠപേത്വാ സബ്ബം പരിജനം ആദായ അന്തോനഗരേ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ കാരിതേ മണ്ഡപേ അലങ്കതധമ്മാസനം അഭിരുയ്ഹ ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ പുത്തസ്സ ധമ്മകഥം സോതും അഗമാസി.

തസ്മിം പന കാലേ നവസതാ ചോരാ തസ്സാ ഉപാസികായ ഗേഹേ ഓതാരം ഓലോകേന്താ വിചരന്തി. തസ്സാ പന ഗേഹം സത്തഹി പാകാരേഹി പരിക്ഖിത്തം സത്തദ്വാരകോട്ഠകയുത്തം, തത്ഥ തേസു തേസു ഠാനേസു ചണ്ഡസുനഖേ ബന്ധിത്വാ ഠപയിംസു. അന്തോഗേഹേ ഛദനസ്സ ഉദകപാതട്ഠാനേ പന പരിഖം ഖണിത്വാ തിപുനാ പൂരയിംസു. തം ദിവാ ആതപേന വിലീനം പക്കുഥിതം വിയ തിട്ഠതി, രത്തിം കഠിനം കക്ഖളം ഹുത്വാ തിട്ഠതി. തസ്സാനന്തരാ മഹന്താനി അയസങ്ഘാടകാനി നിരന്തരം ഭൂമിയം ഓദഹിംസു. ഇതി ഇമഞ്ചാരക്ഖം ഉപാസികായ ച അന്തോഗേഹേ ഠിതഭാവം പടിച്ച തേ ചോരാ ഓകാസം അലഭന്താ തം ദിവസം തസ്സാ ഗതഭാവം ഞത്വാ ഉമങ്ഗം ഭിന്ദിത്വാ തിപുപരിഖായ ച അയസങ്ഘാടകാനഞ്ച ഹേട്ഠാഭാഗേനേവ ഗേഹം പവിസിത്വാ ചോരജേട്ഠകം തസ്സാ സന്തികം പഹിണിംസു ‘‘സചേ സാ അമ്ഹാകം ഇധ പവിട്ഠഭാവം സുത്വാ നിവത്തിത്വാ ഗേഹാഭിമുഖീ ആഗച്ഛതി, അസിനാ നം പഹരിത്വാ മാരേഥാ’’തി. സോ ഗന്ത്വാ തസ്സാ സന്തികേ അട്ഠാസി.

ചോരാപി അന്തോഗേഹേ ദീപം ജാലേത്വാ കഹാപണഗബ്ഭദ്വാരം വിവരിംസു. സാ ദാസീ ചോരേ ദിസ്വാ ഉപാസികായ സന്തികം ഗന്ത്വാ, ‘‘അയ്യേ, ബഹൂ ചോരാ ഗേഹം പവിസിത്വാ കഹാപണഗബ്ഭദ്വാരം വിവരിംസൂ’’തി ആരോചേസി. ‘‘ചോരാ അത്തനാ ദിട്ഠകഹാപണേ ഹരന്തു, അഹം മമ പുത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുണാമി, മാ മേ ധമ്മസ്സ അന്തരായം കരി, ഗേഹം ഗച്ഛാ’’തി തം പഹിണി. ചോരാപി കഹാപണഗബ്ഭം തുച്ഛം കത്വാ രജതഗബ്ഭം വിവരിംസു. സാ പുനപി ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. ഉപാസികാപി ‘‘ചോരാ അത്തനാ ഇച്ഛിതം ഹരന്തു, മാ മേ അന്തരായം കരീ’’തി പുന തം പഹിണി. ചോരാ രജതഗബ്ഭമ്പി തുച്ഛം കത്വാ സുവണ്ണഗബ്ഭം വിവരിംസു. സാ പുനപി ഗന്ത്വാ ഉപാസികായ തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം ഉപാസികാ ആമന്തേത്വാ, ‘‘ഭോതി ജേ ത്വം അനേകവാരം മമ സന്തികം ആഗതാ, ‘ചോരാ യഥാരുചിതം ഹരന്തു, അഹം മമ പുത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുണാമി, മാ മേ അന്തരായം കരീ’തി മയാ വുത്താപി മമ കഥം അനാദിയിത്വാ പുനപ്പുനം ആഗച്ഛസിയേവ. സചേ ഇദാനി ത്വം ആഗച്ഛിസ്സസി, ജാനിസ്സാമി തേ കത്തബ്ബം, ഗേഹമേവ ഗച്ഛാ’’തി പഹിണി.

ചോരജേട്ഠകോ തസ്സാ കഥം സുത്വാ ‘‘ഏവരൂപായ ഇത്ഥിയാ സന്തകം ഹരന്താനം അസനി പതിത്വാ മത്ഥകം ഭിന്ദേയ്യാ’’തി ചോരാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘‘സീഘം ഉപാസികായ സന്തകം പടിപാകതികം കരോഥാ’’തി ആഹ. തേ കഹാപണേഹി കഹാപണഗബ്ഭം, രജതസുവണ്ണേഹി രജതസുവണ്ണഗബ്ഭേ പുന പൂരയിംസു. ധമ്മതാ കിരേസാ, യം ധമ്മോ ധമ്മചാരിനം രക്ഖതി. തേനേവാഹ -

‘‘ധമ്മോ ഹവേ രക്ഖതി ധമ്മചാരിം,
ധമ്മോ സുചിണ്ണോ സുഖമാവഹാതി;
ഏസാനിസംസോ ധമ്മേ സുചിണ്ണേ,
ന ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛതി ധമ്മചാരീ’’തി. (ഥേരഗാ॰ ൩൦൩; ജാ॰ ൧.൧൦.൧൦൨);

ചോരാപി ഗന്ത്വാ ധമ്മസ്സവനട്ഠാനേ അട്ഠംസു. ഥേരോപി ധമ്മം കഥേത്വാ വിഭാതായ രത്തിയാ ആസനാ ഓതരി. തസ്മിം ഖണേ ചോരജേട്ഠകോ ഉപാസികായ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ ‘‘ഖമാഹി മേ, അയ്യേ’’തി ആഹ. ‘‘കിം ഇദം, താതാ’’തി? ‘‘അഹഞ്ഹി തുമ്ഹേസു ആഘാതം കത്വാ തുമ്ഹേ മാരേതുകാമോ അട്ഠാസി’’ന്തി. ‘‘തേന ഹി തേ, താത, ഖമാമീ’’തി. സേസചോരാപി തഥേവ വത്വാ, ‘‘താതാ, ഖമാമീ’’തി വുത്തേ ആഹംസു - ‘‘അയ്യേ, സചേ നോ ഖമഥ, പുത്തസ്സ വോ സന്തികേ അമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജം ദാപേഥാ’’തി. സാ പുത്തം വന്ദിത്വാ ആഹ - ‘‘താത, ഇമേ ചോരാ മമ ഗുണേസു തുമ്ഹാകഞ്ച ധമ്മകഥായ പസന്നാ പബ്ബജ്ജം യാചന്തി, പബ്ബാജേഥ നേ’’തി. ഥേരോ ‘‘സാധൂ’’തി വത്വാ തേഹി നിവത്ഥവത്ഥാനം ദസാനി ഛിന്ദാപേത്വാ തമ്ബമത്തികായ രജാപേത്വാ തേ പബ്ബാജേത്വാ സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. ഉപസമ്പന്നകാലേ ച നേസം ഏകേകസ്സ വിസും വിസും കമ്മട്ഠാനമദാസി. തേ നവസതാ ഭിക്ഖൂ വിസും വിസും നവസതകമ്മട്ഠാനാനി ഗഹേത്വാ ഏകം പബ്ബതം അഭിരുയ്ഹ തസ്സ തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ നിസീദിത്വാ സമണധമ്മം കരിംസു.

സത്ഥാ വീസയോജനസതമത്ഥകേ ജേതവനമഹാവിഹാരേ നിസിന്നോവ തേ ഭിക്ഖൂ ഓലോകേത്വാ തേസം ചരിയവസേന ധമ്മദേസനം വവത്ഥാപേത്വാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ സമ്മുഖേ നിസീദിത്വാ കഥേന്തോ വിയ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൬൮. ‘‘മേത്താവിഹാരീ യോ ഭിക്ഖു, പസന്നോ ബുദ്ധസാസനേ;
അധിഗച്ഛേ പദം സന്തം, സങ്ഖാരൂപസമം സുഖം.

൩൬൯. ‘‘സിഞ്ച ഭിക്ഖു ഇമം നാവം, സിത്താ തേ ലഹുമേസ്സതി;
ഛേത്വാ രാഗഞ്ച ദോസഞ്ച, തതോ നിബ്ബാനമേഹിസി.

൩൭൦. ‘‘പഞ്ച ഛിന്ദേ പഞ്ച ജഹേ, പഞ്ച ചുത്തരി ഭാവയേ;
പഞ്ചസങ്ഗാതിഗോ ഭിക്ഖു, ഓഘതിണ്ണോതി വുച്ചതി.

൩൭൧. ‘‘ഝായ ഭിക്ഖു മാ പമാദോ,
മാ തേ കാമഗുണേ രമേസ്സു ചിത്തം;
മാ ലോഹഗുളം ഗിലീ പമത്തോ,
മാ കന്ദി ദുക്ഖമിദന്തി ഡയ്ഹമാനോ.

൩൭൨. ‘‘നത്ഥി ഝാനം അപഞ്ഞസ്സ, പഞ്ഞാ നത്ഥി അഝായതോ;
യമ്ഹി ഝാനഞ്ച പഞ്ഞാ ച, സ വേ നിബ്ബാനസന്തികേ.

൩൭൩. ‘‘സുഞ്ഞാഗാരം പവിട്ഠസ്സ, സന്തചിത്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
അമാനുസീ രതീ ഹോതി, സമ്മാ ധമ്മം വിപസ്സതോ.

൩൭൪. ‘‘യതോ യതോ സമ്മസതി, ഖന്ധാനം ഉദയബ്ബയം;
ലഭതീ പീതിപാമോജ്ജം, അമതം തം വിജാനതം.

൩൭൫. “അത്രായമാദി ഭവതി, ഇധ പഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
ഇന്ദ്രിയഗുത്തി സന്തുട്ഠി, പാതിമോക്ഖേ ച സംവരോ.

൩൭൬. “മിത്തേ ഭജസ്സു കല്യാണേ, സുദ്ധാജീവേ അതന്ദിതേ;
പടിസന്ഥാരവുത്യസ്സ, ആചാരകുസലോ സിയാ;
തതോ പാമോജ്ജബഹുലോ, ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **മേത്താവിഹാരീ**തി മേത്താകമ്മട്ഠാനേ കമ്മം കരോന്തോപി മേത്തായ വസേന തികചതുക്കജ്ഝാനേ നിബ്ബത്തേത്വാ ഠിതോപി മേത്താവിഹാരീയേവ നാമ. **പസന്നോ**തി യോ പന ബുദ്ധസാസനേ പസന്നോ ഹോതി, പസാദം രോചേതിയേവാതി അത്ഥോ. **പദം സന്ത**ന്തി നിബ്ബാനസ്സേതം നാമം. ഏവരൂപോ ഹി ഭിക്ഖു സന്തം കോട്ഠാസം സബ്ബസങ്ഖാരാനം ഉപസന്തതായ സങ്ഖാരൂപസമം, പരമസുഖതായ സുഖന്തി ലദ്ധനാമം നിബ്ബാനം അധിഗച്ഛതി, വിന്ദതിയേവാതി അത്ഥോ.

സിഞ്ച ഭിക്ഖു ഇമം നാവന്തി ഭിക്ഖു ഇമം അത്തഭാവസങ്ഖാതം നാവം മിച്ഛാവിതക്കോദകം ഛഡ്ഡേന്തോ സിഞ്ച. **സിത്താ തേ ലഹുമേസ്സതീ**തി യഥാ ഹി മഹാസമുദ്ദേ ഉദകസ്സേവ ഭരിതാ നാവാ ഛിദ്ദാനി പിദഹിത്വാ ഉദകസ്സ സിത്തതായ സിത്താ സല്ലഹുകാ ഹുത്വാ മഹാസമുദ്ദേ അനോസീദിത്വാ സീഘം സുപട്ടനം ഗച്ഛതി, ഏവം തവാപി അയം മിച്ഛാവിതക്കോദകഭരിതാ അത്തഭാവനാവാ ചക്ഖുദ്വാരാദിഛിദ്ദാനി സംവരേന പിദഹിത്വാ ഉപ്പന്നസ്സ മിച്ഛാവിതക്കോദകസ്സ സിത്തതായ സിത്താ സല്ലഹുകാ സംസാരവട്ടേ അനോസീദിത്വാ സീഘം നിബ്ബാനം ഗമിസ്സതി. **ഛേത്വാ**തി രാഗദോസബന്ധനാനി ഛിന്ദ. ഏതാനി ഹി ഛിന്ദിത്വാ അരഹത്തപ്പത്തോ തതോ അപരഭാഗേ അനുപാദിസേസനിബ്ബാനമേവ ഏഹിസി, ഗമിസ്സസീതി അത്ഥോ.

പഞ്ച ഛിന്ദേതി ഹേട്ഠാഅപായസമ്പാപകാനി പഞ്ചോരമ്ഭാഗിയസംയോജനാനി പാദേ ബദ്ധരജ്ജും പുരിസോ സത്ഥേന വിയ ഹേട്ഠാമഗ്ഗത്തയേന ഛിന്ദേയ്യ. **പഞ്ച ജഹേ**തി ഉപരിദേവലോകസമ്പാപകാനി പഞ്ചുദ്ധമ്ഭാഗിയസംയോജനാനി പുരിസോ ഗീവായ ബദ്ധരജ്ജുകം വിയ അരഹത്തമഗ്ഗേന ജഹേയ്യ പജഹേയ്യ, ഛിന്ദേയ്യാതി അത്ഥോ. **പഞ്ച ചുത്തരി ഭാവയേ**തി ഉദ്ധമ്ഭാഗിയസംയോജനാനം പഹാനത്ഥായ സദ്ധാദീനി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി ഉത്തരി ഭാവേയ്യ. **പഞ്ചസങ്ഗാതിഗോ**തി ഏവം സന്തേ പഞ്ചന്നം രാഗദോസമോഹമാനദിട്ഠിസങ്ഗാനം അതിക്കമനേന പഞ്ചസങ്ഗാതിഗോ ഭിക്ഖു **ഓഘതിണ്ണോതി വുച്ചതി,** ചത്താരോ ഓഘേ തിണ്ണോയേവാതി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ഝായ ഭിക്ഖൂതി ഭിക്ഖു ത്വം ദ്വിന്നം ഝാനാനം വസേന ഝായ ചേവ, കായകമ്മാദീസു ച അപ്പമത്തവിഹാരിതായ മാ പമജ്ജി. **രമേസ്സൂ**തി പഞ്ചവിധേ ച കാമഗുണേ തേ ചിത്തം മാ രമേസ്സു. **മാ ലോഹഗുള**ന്തി സതിവോസ്സഗ്ഗലക്ഖണേന ഹി പമാദേന പമത്താ നിരയേ തത്തം ലോഹഗുളം ഗിലന്തി, തേന തം വദാമി “മാ പമത്തോ ഹുത്വാ ലോഹഗുളം ഗിലി, മാ നിരയേ ഡയ്ഹമാനോ ‘ദുക്ഖമിദ’ന്തി കന്ദീ”തി അത്ഥോ.

നത്ഥി ഝാനന്തി ഝാനുപ്പാദികായ വായാമപഞ്ഞായ അപഞ്ഞസ്സ ഝാനം നാമ നത്ഥി. **പഞ്ഞാ നത്ഥീ**തി അഝായന്തസ്സ “സമാഹിതോ ഭിക്ഖു യഥാഭൂതം

ജാനാതി പസ്സതീ”തി വുത്തലക്ഖണാ പഞ്ഞാ നത്ഥി. **യമ്ഹി ഝാനഞ്ച പഞ്ഞാ ചാ**തി യമ്ഹി പുഗ്ഗലേ ഇദം ഉഭയമ്പി അത്ഥി, സോ നിബ്ബാനസ്സ സന്തികേ ഠിതോയേവാതി അത്ഥോ.

സുഞ്ഞാഗാരം പവിട്ഠസ്സാതി കിസ്മിഞ്ചിദേവ വിവിത്തോകാസേ കമ്മട്ഠാനം അവിജഹിത്വാ കമ്മട്ഠാനമനസികാരേന നിസിന്നസ്സ. **സന്തചിത്തസ്സാ**തി നിബ്ബുതചിത്തസ്സ. **സമ്മാ**തി ഹേതുനാ കാരണേന ധമ്മം വിപസ്സന്തസ്സ വിപസ്സനാസങ്ഖാതാ അമാനുസീ രതി അട്ഠസമാപത്തിസങ്ഖാതാ ദിബ്ബാപി രതി ഹോതി ഉപ്പജ്ജതീതി അത്ഥോ.

യതോ യതോ സമ്മസതീതി അട്ഠതിംസായ ആരമ്മണേസു കമ്മം കരോന്തോ യേന യേനാകാരേന, പുരേഭത്താദീസു വാ കാലേസു യസ്മിം യസ്മിം അത്തനാ അഭിരുചിതേ കാലേ, അഭിരുചിതേ വാ കമ്മട്ഠാനേ കമ്മം കരോന്തോ സമ്മസതി. **ഉദയബ്ബയ**ന്തി പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം പഞ്ചവീസതിയാ ലക്ഖണേഹി ഉദയം , പഞ്ചവീസതിയാ ഏവ ച ലക്ഖണേഹി വയം. **പീതിപാമോജ്ജ**ന്തി ഏവം ഖന്ധാനം ഉദയബ്ബയം സമ്മസന്തോ ധമ്മപീതിം ധമ്മപാമോജ്ജഞ്ച ലഭതി. **അമത**ന്തി തം സപ്പച്ചയേ നാമരൂപേ പാകടേ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹന്തേ ഉപ്പന്നം പീതിപാമോജ്ജം അമതനിബ്ബാനസമ്പാപകത്താ വിജാനതം പണ്ഡിതാനം അമതമേവാതി അത്ഥോ.

തത്രായമാദി ഭവതീതി തത്ര അയം ആദി, ഇദം പുബ്ബട്ഠാനം ഹോതി. **ഇധ പഞ്ഞസ്സാ**തി ഇമസ്മിം സാസനേ പണ്ഡിതഭിക്ഖുനോ. ഇദാനി “തം ആദീ”തി വുത്തം പുബ്ബട്ഠാനം ദസ്സേന്തോ **ഇന്ദ്രിയഗുത്തീ**തിആദിമാഹ. ചതുപാരിസുദ്ധിസീലഞ്ഹി പുബ്ബട്ഠാനം നാമ. തത്ഥ **ഇന്ദ്രിയഗുത്തീ**തി ഇന്ദ്രിയസംവരോ. **സന്തുട്ഠീ**തി ചതുപച്ചയസന്തോസോ. തേന ആജീവപാരിസുദ്ധി ചേവ പച്ചയസന്നിസ്സിതഞ്ച സീലം കഥിതം. **പാതിമോക്ഖേ**തി പാതിമോക്ഖസങ്ഖാതേ ജേട്ഠകസീലേ പരിപൂരകാരിതാ കഥിതാ.

മിത്തേ ഭജസ്സു കല്യാണേതി വിസ്സട്ഠകമ്മന്തേ അപതിരൂപസഹായേ വജ്ജേത്വാ സാധുജീവിതായ സുദ്ധാജീവേ ജങ്ഘബലം നിസ്സായ ജീവികകപ്പനായ അകുസീതേ അതന്ദിതേ കല്യാണമിത്തേ ഭജസ്സു, സേവസ്സൂതി അത്ഥോ. **പടിസന്ഥാരവുത്യസ്സാ**തി ആമിസപടിസന്ഥാരേന ച ധമ്മപടിസന്ഥാരേന ച സമ്പന്നവുത്തിതായ പടിസന്ഥാരവുത്തി അസ്സ, പടിസന്ഥാരസ്സ കാരകാ ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. **ആചാരകുസലോ**തി സീലമ്പി ആചാരോ, വത്തപടിവത്തമ്പി ആചാരോ. തത്ഥ കുസലോ സിയാ, ഛേകോ ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. **തതോ പാമോജ്ജബഹുലോ**തി തതോ പടിസന്ഥാരവുത്തിതോ ച ആചാരകോസല്ലതോ ച ഉപ്പന്നേന ധമ്മപാമോജ്ജേന പാമോജ്ജബഹുലോ ഹുത്വാ തം സകലസ്സാപി വട്ടദുക്ഖസ്സ അന്തം കരിസ്സതീതി അത്ഥോ.

ഏവം സത്ഥാരാ ദേസിതാസു ഇമാസു ഗാഥാസു ഏകമേകിസ്സായ ഗാഥായ പരിയോസാനേ ഏകമേകം ഭിക്ഖുസതം നിസിന്നനിസിന്നട്ഠാനേയേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ സബ്ബേപി തേ ഭിക്ഖൂ ആകാസേനേവ വീസയോജനസതികം കന്താരം അതിക്കമിത്വാ തഥാഗതസ്സ സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം വണ്ണേന്താ ഥോമേന്താ പാദേ വന്ദിംസൂതി.

സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു സത്തമം.

൮. പഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു

വസ്സികാ വിയ പുപ്ഫാനീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ സമണധമ്മം കരോന്താ പാതോവ പുപ്ഫിതാനി വസ്സികപുപ്ഫാനി സായം വണ്ടതോ മുച്ചന്താനി ദിസ്വാ ''പുപ്ഫാനം വണ്ടേഹി മുച്ചനതോ മയം പഠമതരം രാഗാദീഹി മുച്ചിസ്സാമാ''തി വായമിംസു. സത്ഥാ തേ ഭിക്ഖൂ ഓലോകേത്വാ, ''ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ വണ്ടതോ മുച്ചനപുപ്ഫേന വിയ ദുക്ഖതോ മുച്ചിതും വായമിതബ്ബമേവാ''തി വത്വാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ആലോകം ഫരിത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൭൭. ''വസ്സികാ വിയ പുപ്ഫാനി, മദ്ദവാനി പമുഞ്ചതി;
ഏവം രാഗഞ്ച ദോസഞ്ച, വിപ്പമുഞ്ചേഥ ഭിക്ഖവോ''തി.

തത്ഥ **വസ്സികാ**തി സുമനാ. **മദ്ദവാനീ**തി മിലാതാനി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ വസ്സികാ ഹിയ്യോ പുപ്ഫിതപുപ്ഫാനി പുനദിവസേ പുരാണഭൂതാനി മുഞ്ചതി, വണ്ടതോ വിസ്സജ്ജേതി, ഏവം തുമ്ഹേപി രാഗാദയോ ദോസേ വിപ്പമുഞ്ചേഥാതി.

ദേസനാവസാനേ സബ്ബേപി തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

പഞ്ചസതഭിക്ഖുവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. സന്തകായത്ഥേരവത്ഥു

സന്തകായോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സന്തകായത്ഥേരം നാമ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ കിര ഹത്ഥപാദകുക്കുച്ചം നാമ നാഹോസി, കായവിജമ്ഭനരഹിതോ സന്തഅത്തഭാവോവ അഹോസി. സോ കിര സീഹയോനിതോ ആഗതോ ഥേരോ. സീഹാ കിര ഏകദിവസം ഗോചരം ഗഹേത്വാ രജതസുവണ്ണമണിപവാളഗുഹാനം അഞ്ഞതരം പവിസിത്വാ മനോസിലാതലേ ഹരിതാലചുണ്ണേസു സത്താഹം നിപജ്ജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ഉട്ഠായ നിപന്നട്ഠാനം ഓലോകേത്വാ സചേ നങ്ഗുട്ഠസ്സ വാ കണ്ണാനം വാ ഹത്ഥപാദാനം വാ ചലിതത്താ മനോസിലാഹരിതാലചുണ്ണാനം വിപ്പകിണ്ണതം പസ്സന്തി, ''ന തേ ഇദം ജാതിയാ വാ ഗോത്തസ്സ വാ പതിരൂപ''ന്തി പുന സത്താഹം നിരാഹാരാ നിപജ്ജന്തി, ചുണ്ണാനം പന വിപ്പകിണ്ണഭാവേ അസതി ''ഇദം തേ ജാതിഗോത്താനം അനുച്ഛവിക''ന്തി ആസയാ നിക്ഖമിത്വാ വിജമ്ഭിത്വാ ദിസാ അനുവിലോകേത്വാ തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദിത്വാ ഗോചരായ പക്കമന്തി. ഏവരൂപായ സീഹയോനിയാ ആഗതോ അയം ഭിക്ഖു. തസ്സ കായസമാചാരം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു ആരോചേസും - ''ന നോ, ഭന്തേ, സന്തകായത്ഥേരസദിസോ ഭിക്ഖു ദിട്ഠപുബ്ബോ. ഇമസ്സ ഹി നിസിന്നട്ഠാനേ ഹത്ഥചലനം വാ പാദചലനം വാ കായവിജമ്ഭിതാ വാ നത്ഥീ''തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ, ''ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ സന്തകായത്ഥേരേന വിയ കായാദീഹി ഉപസന്തേനേവ ഭവിതബ്ബ''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൭൮. സന്തകായോ സന്തവാചോ, സന്തവാ സുസമാഹിതോ;
വന്തലോകാമിസോ ഭിക്ഖു, ഉപസന്തോതി വുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ **സന്തകായോ**തി പാണാതിപാതാദീനം അഭാവേന സന്തകായോ, മുസാവാദാദീനം അഭാവേന **സന്തവാചോ,** അഭിജ്ഝാദീനം അഭാവേന **സന്തവാ,** കായാദീനം തിണ്ണമ്പി സുട്ഠു സമാഹിതത്താ **സുസമാഹിതോ,** ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി ലോകാമിസസ്സ വന്തതായ **വന്തലോകാമിസോ** ഭിക്ഖു അബ്ഭന്തരേ രാഗാദീനം ഉപസന്തതായ **ഉപസന്തോ**തി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ഥേരോ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

സന്തകായത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

൧൦. നങ്ഗലകുലത്ഥേരവത്ഥു

അത്തനാ ചോദയത്താനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ നങ്ഗലകുലത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര ദുഗ്ഗതമനുസ്സോ പരേസം ഭതിം കത്വാ ജീവതി, തം ഏകോ ഭിക്ഖു പിലോതികഖണ്ഡനിവത്ഥം നങ്ഗലം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഏവമാഹ - ''കിം പന തേ ഏവം ജീവനതോ പബ്ബജിതും ന വര''ന്തി. കോ മം, ഭന്തേ, ഏവം ജീവന്തം പബ്ബാജേസ്സതീതി? സചേ പബ്ബജിസ്സസി , അഹം തം പബ്ബാജേസ്സാമീതി. സാധു ഭന്തേ , സചേ മം പബ്ബാജേസ്സഥ, പബ്ബജിസ്സാമീതി. അഥ നം സോ ഥേരോ ജേതവനം നേത്വാ സഹത്ഥേന, ന്ഹാപേത്വാ മാളകേ ഠപേത്വാ പബ്ബാജേത്വാ നിവത്ഥപിലോതികഖണ്ഡേന സദ്ധിം നങ്ഗലം മാളകസീമായമേവ രുക്ഖസാഖായം ഠപാപേസി. സോ ഉപസമ്പന്നകാലേപി **നങ്ഗലകുലത്ഥേരോ**ത്വേവ പഞ്ഞായി. സോ ബുദ്ധാനം ഉപ്പന്നലാഭസക്കാരം നിസ്സായ ജീവന്തോ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ഉക്കണ്ഠിതം വിനോദേതും അസക്കോന്തോ ''ന ദാനി സദ്ധാദേയ്യാനി കാസായാനി പരിദഹിത്വാ ഗമിസ്സാമീ''തി തം രുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ അത്തനാവ അത്താനം ഓവദി - ''അഹിരിക, നില്ലജ്ജ, ഇദം നിവാസേത്വാ വിബ്ഭമിത്വാ ഭതിം കത്വാ ജീവിതുകാമോ ജാതോ''തി. തസ്സേവം അത്താനം ഓവദന്തസ്സേവ ചിത്തം തനുകഭാവം ഗതം. സോ നിവത്തിത്വാ പുന കതിപാഹച്ചയേന ഉക്കണ്ഠിത്വാ തഥേവ അത്താനം ഓവദി, പുനസ്സ ചിത്തം നിവത്തി. സോ ഇമിനാവ നീഹാരേന ഉക്കണ്ഠിതഉക്കണ്ഠിതകാലേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അത്താനം ഓവദി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ തത്ഥ അഭിണ്ഹം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ, ''ആവുസോ, നങ്ഗലത്ഥേര കസ്മാ ഏത്ഥ ഗച്ഛസീ''തി പുച്ഛിംസു. സോ ''ആചരിയസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമി, ഭന്തേ''തി വത്വാ കതിപാഹേനേവ അരഹത്തം പാപുണി.

ഭിക്ഖൂ തേന സദ്ധിം കേളിം കരോന്താ ആഹംസു - ''ആവുസോ നങ്ഗലത്ഥേര, തവ വിചരണമഗ്ഗോ അവളഞ്ജോ വിയ ജാതോ, ആചരിയസ്സ സന്തികം ന ഗച്ഛസി മഞ്ഞേ''തി. ആമ, ഭന്തേ, മയം സംസഗ്ഗേ സതി അഗമിമ്ഹാ, ഇദാനി പന സോ സംസഗ്ഗോ ഛിന്നോ, തേന ന ഗച്ഛാമാതി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ''ഏസ അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ''തി സത്ഥു തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ അത്തനാവ

അത്താനം ചോദേത്വാ പബ്ബജിതകിച്ചസ്സ മത്ഥകം പത്തോ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൭൯. ''അത്തനാ ചോദയത്താനം, പടിമംസേഥ അത്തനാ;
സോ അത്തഗുത്തോ സതിമാ, സുഖം ഭിക്ഖു വിഹാഹിസി.

൩൮൦. ''അത്താ ഹി അത്തനോ നാഥോ, കോ ഹി നാഥോ പരോ സിയാ;
അത്താ ഹി അത്തനോ ഗതി;
തസ്മാ സംയമമത്താനം, അസ്സം ഭദ്രംവ വാണിജോ''തി.

തത്ഥ **ചോദയത്താന**ന്തി അത്തനാവ അത്താനം ചോദയ സാരയ. **പടിമംസേഥാ**തി അത്തനാവ അത്താനം പരിവീമംസഥ. **സോതി** സോ ത്വം, ഭിക്ഖു, ഏവം സന്തേ അത്തനാവ ഗുത്തതായ **അത്തഗുത്തോ,** ഉപട്ഠിതസതിതായ **സതിമാ** ഹുത്വാ സബ്ബിരിയാപഥേസു സുഖം വിഹരിസ്സസീതി അത്ഥോ.

നാഥോതി അവസ്സയോ പതിട്ഠാ. **കോ ഹി നാഥോ പരോ**തി യസ്മാ പരസ്സ അത്തഭാവേ പതിട്ഠായ കുസലം വാ കത്വാ സഗ്ഗപരായണേന മഗ്ഗം വാ ഭാവേത്വാ സച്ഛികതഫലേന ഭവിതും ന സക്കാ, തസ്മാ കോ ഹി നാമ പരോ നാഥോ ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അത്താവ അത്തനോ ഗതി പതിട്ഠാ സരണം, തസ്മാ യഥാ ഭദ്രം അസ്സാജാനീയം നിസ്സായ ലാഭം പത്ഥയന്തോ വാണിജോ തസ്സ വിസമട്ഠാനചാരം പച്ഛിന്ദിത്വാ ദിവസസ്സ തിക്ഖത്തും നഹാപേന്തോ ഭോജേന്തോ സംയമേതി പടിജഗ്ഗതി, ഏവം ത്വമ്പി അനുപ്പന്നസ്സ അകുസലസ്സ ഉപ്പാദം നിവാരേന്തോ സതിസമ്മോസേന ഉപ്പന്നം അകുസലം പജഹന്തോ അത്താനം സംയമ ഗോപയ, ഏവം സന്തേ പഠമജ്ഝാനം ആദിം കത്വാ ലോകിയലോകുത്തരവിസേസം അധിഗമിസ്സസീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

നങ്ഗലകുലത്ഥേരവത്ഥു ദസമം.

൧൧. വക്കലിത്ഥേരവത്ഥു

പാമോജ്ജബഹുലോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ വക്കലിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിരായസ്മാ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പിണ്ഡായ പവിട്ഠം തഥാഗതം ദിസ്വാ സത്ഥു സരീരസമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ സരീരസമ്പത്തിദസ്സനേന അതിത്തോ ''ഏവാഹം നിച്ചകാലം തഥാഗതം ദട്ഠും ലഭിസ്സാമീ''തി സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ യത്ഥ ഠിതേന സക്കാ ദസബലം പസ്സിതും, തത്ഥ ഠിതോ സജ്ഝായകമ്മട്ഠാനമനസികാരാദീനി പഹായ സത്ഥാരം ഓലോകേന്തോവ വിചരതി. സത്ഥാ തസ്സ ഞാണപരിപാകം ആഗമേന്തോ കിഞ്ചി അവത്വാ ''ഇദാനിസ്സ ഞാണം പരിപാകം ഗത''ന്തി ഞത്വാ ''കിം തേ, വക്കലി, ഇമിനാ പൂതികായേന ദിട്ഠേന, യോ ഖോ, വക്കലി, ധമ്മം പസ്സതി, സോ മം പസ്സതി. യോ മം പസ്സതി, സോ ധമ്മം പസ്സതീ''തി (സം॰ നി॰ ൩.൮൭) വത്വാ ഓവദി. സോ ഏവം ഓവദിതോപി സത്ഥു ദസ്സനം പഹായ നേവ അഞ്ഞത്ഥ

ഗന്തും സക്കോതി. അഥ നം സത്ഥാ ‘‘നായം ഭിക്ഖു സംവേഗം അലഭിത്വാ ബുജ്ഝിസ്സതീ’’തി ഉപകട്ഠായ വസ്സൂപനായികായ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ വസ്സൂപനായികദിവസേ ‘‘അപേഹി, വക്കലി, അപേഹി, വക്കലീ’’തി പണാമേസി. സോ ‘‘ന മം സത്ഥാ ആലപതീ’’തി തേമാസം സത്ഥു സമ്മുഖേ ഠാതും അസക്കോന്തോ ‘‘കിം മയ്ഹം ജീവിതേന, പബ്ബതാ അത്താനം പാതേസ്സാമീ’’തി ഗിജ്ഝകൂടം അഭിരുഹി.

സത്ഥാ തസ്സ കിലമനഭാവം ഞത്വാ ‘‘അയം ഭിക്ഖു മമ സന്തികാ അസ്സാസം അലഭന്തോ മഗ്ഗഫലാനം ഉപനിസ്സയം നാസേയ്യാ’’തി അത്താനം ദസ്സേതും ഓഭാസം മുഞ്ചി. അഥസ്സ സത്ഥു ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ താവമഹന്തോപി സോകോ പഹീയി. സത്ഥാ സുക്ഖതളാകം ഓഘേന പൂരേന്തോ വിയ ഥേരസ്സ ബലവപീതിപാമോജ്ജം ഉപ്പാദേതും ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮൧. ‘‘പാമോജ്ജബഹുലോ ഭിക്ഖു, പസന്നോ ബുദ്ധസാസനേ;
അധിഗച്ഛേ പദം സന്തം, സങ്ഖാരൂപസമം സുഖ’’ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - പകതിയാപി പാമോജ്ജബഹുലോ ഭിക്ഖു ബുദ്ധസാസനേ പസാദം രോചേതി, സോ ഏവം പസന്നോ ബുദ്ധസാസനേ സന്തം പദം സങ്ഖാരൂപസമം സുഖന്തി ലദ്ധനാമം നിബ്ബാനം അധിഗച്ഛേയ്യാതി. ഇമഞ്ച പന ഗാഥം വത്വാ സത്ഥാ വക്കലിത്ഥേരസ്സ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ -

‘‘ഏഹി വക്കലി മാ ഭായി, ഓലോകേഹി തഥാഗതം;
അഹം തം ഉദ്ധരിസ്സാമി, പങ്കേ സന്നംവ കുഞ്ജരം.

‘‘ഏഹി വക്കലി മാ ഭായി, ഓലോകേഹി തഥാഗതം;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, രാഹുഗ്ഗഹംവ സൂരിയം.

‘‘ഏഹി വക്കലി മാ ഭായി, ഓലോകേഹി തഥാഗതം;
അഹം തം മോചയിസ്സാമി, രാഹുഗ്ഗഹംവ ചന്ദിമ’’ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി. സോ ‘‘ദസബലോ മേ ദിട്ഠോ, ഏഹീതി ച അവ്ഹാനമ്പി ലദ്ധ’’ന്തി ബലവപീതിം ഉപ്പാദേത്വാ ‘‘കുതോ നു ഖോ ഗന്തബ്ബ’’ന്തി ഗമനമഗ്ഗം അപസ്സന്തോ ദസബലസ്സ സമ്മുഖേ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ പഠമപാദേ പബ്ബതേ ഠിതേയേവ സത്ഥാരാ വുത്തഗാഥാ ആവജ്ജേന്തോ ആകാസേയേവ പീതിം വിക്ഖമ്ഭേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ തഥാഗതം വന്ദമാനോവ ഓതരിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ അപരഭാഗേ സദ്ധാധിമുത്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസീതി.

വക്കലിത്ഥേരവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. സുമനസാമണേരവത്ഥു

യോ ഹവേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ പുബ്ബാരാമേ വിഹരന്തോ സുമനസാമണേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. തത്രായം അനുപുബ്ബീ കഥാ -

പദുമുത്തരബുദ്ധകാലസ്മിഞ്ഹി ഏകോ കുലപുത്തോ സത്ഥാരാ ചതുപരിസമജ്ഝേ ഏകം ഭിക്ഖും ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം

ദിസ്വാ തം സമ്പത്തിം പത്ഥയമാനോ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ, “ഭന്തേ, അഹമ്പി അനാഗതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗോ ഭവേയ്യ”ന്തി പത്ഥനം ഠപേസി. സത്ഥാ കപ്പസതസഹസ്സം ഓലോകേന്തോ തസ്സ പത്ഥനായ സമിജ്ഝനഭാവം വിദിത്വാ “ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സമത്ഥകേ ഗോതമബുദ്ധസാസനേ ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗോ അനുരുദ്ധോ നാമ ഭവിസ്സസീ”തി ബ്യാകാസി. സോ തം ബ്യാകരണം സുത്വാ സ്വേ പത്തബ്ബം വിയ തം സമ്പത്തിം മഞ്ഞമാനോ പരിനിബ്ബുതേ സത്ഥരി ഭിക്ഖൂ ദിബ്ബചക്ഖുപരികമ്മം പുച്ഛിത്വാ സത്തയോജനികം കഞ്ചനഥൂപം പരിക്ഖിപിത്വാ അനേകാനി ദീപരുക്ഖസഹസ്സാനി കാരേത്വാ ദീപപൂജം കത്വാ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദേവമനുസ്സേസു കപ്പസതസഹസ്സാനി സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം കപ്പേ ബാരാണസിയം ദലിദ്ദകുലേ നിബ്ബത്തോ സുമനസേട്ഠിം നിസ്സായ തസ്സ തിണഹാരകോ ഹുത്വാ ജീവികം കപ്പേസി. **അന്നഭാരോ**തിസ്സ നാമം അഹോസി. സുമനസേട്ഠിപി തസ്മിം നഗരേ നിച്ചകാലം മഹാദാനം ദേതി.

അഥേകദിവസം ഉപരിട്ഠോ നാമ പച്ചേകബുദ്ധോ ഗന്ധമാദനേ നിരോധസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ “കസ്സ നു ഖോ അജ്ജ അനുഗ്ഗഹം കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “അജ്ജ മയാ അന്നഭാരസ്സ അനുഗ്ഗഹം കാതും വട്ടതി, ഇദാനി ച സോ അടവിതോ തിണം ആദായ ഗേഹം ആഗമിസ്സതീ”തി ഞത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഇദ്ധിയാ ഗന്ത്വാ അന്നഭാരസ്സ സമ്മുഖേ പച്ചുട്ഠാസി. അന്നഭാരോ തം തുച്ഛപത്തഹത്ഥം ദിസ്വാ “അപി , ഭന്തേ, ഭിക്ഖം ലഭിത്ഥാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ലഭിസ്സാമ മഹാപുഞ്ഞാ”തി വുത്തേ “തേന ഹി, ഭന്തേ, ഥോകം ആഗമേഥാ”തി തിണകാജം ഛഡ്ഡേത്വാ വേഗേന ഗേഹം ഗന്ത്വാ, “ഭദ്ദേ, മയ്ഹം ഠപിതഭാഗഭത്തം അത്ഥി, നത്ഥീ”തി ഭരിയം പുച്ഛിത്വാ “അത്ഥി, സാമീ”തി വുത്തേ വേഗേന പച്ചാഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തം ആദായ “മയ്ഹം ദാതുകാമതായ സതി ദേയ്യധമ്മോ ന ഹോതി, ദേയ്യധമ്മേ സതി പടിഗ്ഗാഹകം ന ലഭാമി. അജ്ജ പന മേ പടിഗ്ഗാഹകോ ച ദിട്ഠോ, ദേയ്യധമ്മോ ച അത്ഥി, ലാഭാ വത മേ”തി ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഭത്തം പത്തേ പക്ഖിപാപേത്വാ പച്ചാഹരിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥേ പതിട്ഠപേത്വാ -

> “ഇമിനാ പന ദാനേന, മാ മേ ദാലിദ്ദിയം അഹു;
> നത്ഥീതി വചനം നാമ, മാ അഹോസി ഭവാഭവേ. -

ഭന്തേ ഏവരൂപാ ദുജ്ജീവിതാ മുച്ചേയ്യം, നത്ഥീതി പദമേവ ന സുണേയ്യ”ന്തി പത്ഥനം ഠപേസി. പച്ചേകബുദ്ധോ “ഏവം ഹോതു മഹാപുഞ്ഞാ”തി വത്വാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി.

സുമനസേട്ഠിനോപി ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ “അഹോ ദാനം പരമദാനം, ഉപരിട്ഠേ സുപതിട്ഠിത”ന്തി വത്വാ തിക്ഖത്തും സാധുകാരമദാസി. അഥ നം സേട്ഠി “കിം മം ഏത്തകം കാലം ദാനം ദദമാനം ന പസ്സസീ”തി ആഹ. നാഹം തവ ദാനം ആരബ്ഭ സാധുകാരം ദേമി, അന്നഭാരേന പന ഉപരിട്ഠസ്സ ദിന്നപിണ്ഡപാതേ പസീദിത്വാ മയാ ഏസ സാധുകാരോ പവത്തിതോതി. സോ “അച്ഛരിയം വത, ഭോ, അഹം ഏത്തകം കാലം ദാനം ദദന്തോ ദേവതം സാധുകാരം ദാപേതും നാസക്ഖിം, അന്നഭാരോ മം നിസ്സായ ജീവന്തോ ഏകപിണ്ഡപാതേനേവ സാധുകാരം ദാപേസി, തസ്സ ദാനേ

അനുച്ഛവികം കത്വാ തം പിണ്ഡപാതം മമ സന്തകം കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ “അജ്ജ തയാ കസ്സചി കിഞ്ചി ദിന്ന”ന്തി പുച്ഛി. “ആമ, സാമി, ഉപരിട്ഠപച്ചേകബുദ്ധസ്സ മേ അജ്ജ ഭാഗഭത്തം ദിന്ന”ന്തി. “ഹന്ദ, ഭോ, കഹാപണം ഗഹേത്വാ ഏതം മയ്ഹം പിണ്ഡപാതം ദേഹീ”തി? “ന ദേമി, സാമീ”തി. സോ യാവ സഹസ്സം വഡ്ഢേസി, ഇതരോ സഹസ്സേനാപി നാദാസി. അഥ നം “ഹോതു, ഭോ, യദി പിണ്ഡപാതം ന ദേസി, സഹസ്സം ഗഹേത്വാ പത്തിം മേ ദേഹീ”തി ആഹ. സോ “അയ്യേന സദ്ധിം മന്തേത്വാ ജാനിസ്സാമീ”തി വേഗേന പച്ചേകബുദ്ധം സമ്പാപുണിത്വാ, “ഭന്തേ സുമനസേട്ഠി, സഹസ്സം ദത്വാ തുമ്ഹാകം പിണ്ഡപാതേ പത്തിം യാചതി, കിം കരോമീ”തി പുച്ഛി.

അഥസ്സ സോ ഉപമം ആഹരി “സേയ്യഥാപി, പണ്ഡിത, കുലസതികേ ഗാമേ ഏകസ്മിം ഘരേ ദീപം ജാലേയ്യ, സേസാ അത്തനോ തേലേന വട്ടിം തേമേത്വാ ജാലാപേത്വാ ഗണ്ഹേയ്യും, പുരിമപദീപസ്സ പഭാ അത്ഥീതി വത്തബ്ബാ നത്ഥീ”തി. അതിരേകതരാ, ഭന്തേ, പഭാ ഹോതീതി. ഏവമേവം പണ്ഡിത ഉളുങ്കയാഗു വാ ഹോതു, കടച്ഛുഭിക്ഖാ വാ, അത്തനോ പിണ്ഡപാതേ പരേസം പത്തിം ദേന്തസ്സ യത്തകാനം ദേതി, തത്തകം വഡ്ഢതി. ത്വഞ്ഹി ഏകമേവ പിണ്ഡപാതം അദാസി, സേട്ഠിസ്സ പന പത്തിയാ ദിന്നായ ദ്വേ പിണ്ഡപാതാ ഹോന്തി ഏകോ തവ, ഏകോ തസ്സാതി.

സോ “സാധു, ഭന്തേ”തി തം അഭിവാദേത്വാ സേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ഗണ്ഹ, സാമി, പത്തി”ന്തി ആഹ. തേന ഹി ഇമേ കഹാപണേ ഗണ്ഹാതി. നാഹം പിണ്ഡപാതം വിക്കിണാമി, സദ്ധായ തേ പത്തിം ദമ്മീതി. “ത്വം സദ്ധായ ദേസി, അഹമ്പി തവ ഗുണേ പൂജേമി, ഗണ്ഹ, താത, ഇതോ പട്ഠായ ച പന മാ സഹത്ഥാ കമ്മമകാസി, വീഥിയം ഘരം മാപേത്വാ വസ. യേന ച തേ അത്ഥോ ഹോതി, സബ്ബം മമ സന്തികാ ഗണ്ഹാഹീ”തി ആഹ. നിരോധാ വുട്ഠിതസ്സ പന ദിന്നപിണ്ഡപാതോ തദഹേവ വിപാകം ദേതി. തസ്മാ രാജാപി തം പവത്തിം സുത്വാ അന്നഭാരം പക്കോസാപേത്വാ പത്തിം ഗഹേത്വാ മഹന്തം ഭോഗം ദത്വാ തസ്സ സേട്ഠിട്ഠാനം ദാപേസി.

സോ സുമനസേട്ഠിസ്സ സഹായകോ ഹുത്വാ യാവജീവം പുഞ്ഞാനി കത്വാ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കപിലവത്ഥുനഗരേ അമിതോദനസ്സ സക്കസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, **അനുരുദ്ധോ**തിസ്സ നാമം അകംസു. സോ മഹാനാമസക്കസ്സ കനിട്ഠഭാതാ, സത്ഥു ചൂളപിതു പുത്തോ പരമസുഖുമാലോ മഹാപുഞ്ഞോ അഹോസി. ഏകദിവസം കിര ഛസു ഖത്തിയേസു പൂവേ ലക്ഖം കത്വാ ഗുളേഹി കീളന്തേസു അനുരുദ്ധോ പരാജിതോ പൂവാനം അത്ഥായ മാതു സന്തികം പഹിണി. സാ മഹന്തം സുവണ്ണഥാലം പൂരേത്വാ പൂവേ പേസേസി. പൂവേ ഖാദിത്വാ പുന കീളന്തോ പരാജിതോ തഥേവ പഹിണി. ഏവം തിക്ഖത്തും പൂവേസു ആഹടേസു ചതുത്ഥേ വാരേ മാതാ “ഇദാനി പൂവാ നത്ഥീ”തി പഹിണി. തസ്സാ വചനം സുത്വാ “നത്ഥീ”തി പദസ്സ അസുതപുബ്ബതായ “നത്ഥിപൂവാ നാമ ഇദാനി ഭവിസ്സന്തീ”തി സഞ്ഞം കത്വാ “ഗച്ഛ നത്ഥിപൂവേ ആഹരാ”തി പേസേസി. അഥസ്സ മാതാ “നത്ഥിപൂവേ കിര, അയ്യേ, ദേഥാ”തി വുത്തേ “മമ പുത്തേന നത്ഥീതി പദം ന സുതപുബ്ബം, കഥം നു ഖോ നത്ഥിഭാവം ജാനാപേയ്യ”ന്തി സുവണ്ണപാതിം ധോവിത്വാ അപരായ സുവണ്ണപാതിയാ പടികുജ്ജിത്വാ “ഹന്ദ, താത, ഇമം മമ പുത്തസ്സ ദേഹീ”തി പഹിണി. തസ്മിം ഖണേ നഗരപരിഗ്ഗാഹികാ ദേവതാ “അമ്ഹാകം സാമിനാ

അന്നഭാരകാലേ ഉപരിട്ഠസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഭാഗഭത്തം ദത്വാ 'നത്ഥീതി പദമേവ ന സുണേയ്യ'ന്തി പത്ഥനാ നാമ ഠപിതാ. സചേ മയം തമത്ഥം ഞത്വാ അജ്ഝുപേക്ഖേയ്യാമ, മുദ്ധാപി നോ സത്തധാ ഫലേയ്യാ"തി ചിന്തേത്വാ ദിബ്ബപൂവേഹി പാതിം പൂരയിംസു. സോ പുരിസോ പാതിം ആഹരിത്വാ തസ്സ സന്തികേ ഠപേത്വാ വിവരി. തേസം ഗന്ധോ സകലനഗരം ഫരി. പൂവോ പന മുഖേ ഠപിതമത്തോവ സത്തരസഹരണിസഹസ്സാനി ഫരിത്വാ അട്ഠാസി.

അനുരുദ്ധോപി ചിന്തേസി - "ന മം മഞ്ഞേ ഇതോ പുബ്ബേ മാതാ പിയായതി. ന ഹി മേ അഞ്ഞദാ തായ നത്ഥിപൂവാ നാമ പക്കപുബ്ബാ"തി. സോ ഗന്ത്വാ മാതരം ഏവമാഹ - "അമ്മ, നാഹം തവ പിയോ"തി. താത, കിം വദേസി, മമ അക്ഖീഹിപി ഹദയമംസതോപി ത്വം പിയതരോതി. സചാഹം, അമ്മ, തവ പിയോ, കസ്മാ മമ പുബ്ബേ ഏവരൂപേ നത്ഥിപൂവേ നാമ ന അദാസീതി. സാ തം പുരിസം പുച്ഛി - "താത, കിഞ്ചി പാതിയം അഹോസീ"തി. ആമ, അയ്യേ, പൂവാനം പാതി പരിപുണ്ണാ അഹോസി, ന മേ ഏവരൂപാ ദിട്ഠപുബ്ബാതി. സാ ചിന്തേസി - "പുത്തോ മേ കതപുഞ്ഞോ, ദേവതാഹിസ്സ ദിബ്ബപൂവാ പഹിതാ ഭവിസ്സന്തീ"തി. സോപി മാതരം ആഹ - "അമ്മ, ന മയാ ഏവരൂപാ പൂവാ ഖാദിതപുബ്ബാ, ഇതോ പട്ഠായ മേ നത്ഥിപൂവമേവ പചേയ്യാസീ"തി. സാ തതോ പട്ഠായ തേന "പൂവേ ഖാദിതുകാമോമ്ഹീ"തി വുത്തകാലേ സുവണ്ണപാതിം ധോവിത്വാ അഞ്ഞായ പാതിയാ പടികുജ്ജിത്വാ പഹിണതി, ദേവതാ പാതിം പൂരേന്തി. ഏവം സോ അഗാരമജ്ഝേ വസന്തോ നത്ഥീതി പദസ്സ അത്ഥം അജാനിത്വാ ദിബ്ബപൂവേയേവ പരിഭുഞ്ജി.

സത്ഥു പന പരിവാരത്ഥം കുലപടിപാടിയാ സാകിയകുമാരേസു പബ്ബജന്തേസു മഹാനാമേന സക്കേന, "താത, അമ്ഹാകം കുലാ കോചി പബ്ബജിതോ നത്ഥി, തയാ വാ പബ്ബജിതബ്ബം, മയാ വാ"തി വുത്തേ സോ ആഹ - "അഹം അതിസുഖുമാലോ പബ്ബജിതും ന സക്ഖിസ്സാമീ"തി. തേന ഹി കമ്മന്തം ഉഗ്ഗണ്ഹ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീതി. കോ ഏസ കമ്മന്തോ നാമാതി? സോ ഹി ഭത്തസ്സ ഉട്ഠാനട്ഠാനമ്പി ന ജാനാതി, കമ്മന്തം കിമേവ ജാനിസ്സതി, തസ്മാ ഏവമാഹ. ഏകദിവസഞ്ഹി അനുരുദ്ധോ ഭദ്ദിയോ കിമിലോതി തയോ ജനാ "ഭത്തം നാമ കഹം ഉട്ഠാതീ"തി മന്തയിംസു. തേസു കിമിലോ "കോട്ഠേസു ഉട്ഠാതീ"തി ആഹ. സോ കിരേകദിവസം വീഹീ കോട്ഠമ്ഹി പക്ഖിപന്തേ അദ്ദസ, തസ്മാ "കോട്ഠേ ഭത്തം ഉപ്പജ്ജതീ"തി സഞ്ഞായ ഏവമാഹ. അഥ നം ഭദ്ദിയോ "ത്വം ന ജാനാസീ"തി വത്വാ "ഭത്തം നാമ ഉക്ഖലിയം ഉട്ഠാതീ"തി ആഹ. സോ കിരേകദിവസം ഉക്ഖലിതോ ഭത്തം വഡ്ഢേന്തേ ദിസ്വാ "ഏത്ഥേവേതം ഉപ്പജ്ജതീ"തി സഞ്ഞമകാസി, തസ്മാ ഏവമാഹ. അനുരുദ്ധോ തേ ഉഭോപി "തുമ്ഹേ ന ജാനാഥാ"തി വത്വാ "ഭത്തം നാമ രതനുബ്ബേധമകുളായ മഹാസുവണ്ണപാതിയം ഉട്ഠാതീ"തി ആഹ. തേന കിര നേവ വീഹിം കോട്ടേന്താ, ന ഭത്തം പചന്താ ദിട്ഠപുബ്ബാ, സുവണ്ണപാതിയം വഡ്ഢേത്വാ പുരതോ ഠപിതഭത്തമേവ പസ്സതി, തസ്മാ "പാതിയംയേവേതം ഉപ്പജ്ജതീ"തി സഞ്ഞമകാസി, തസ്മാ ഏവമാഹ. ഏവം ഭത്തുട്ഠാനട്ഠാനമ്പി അജാനന്തോ മഹാപുഞ്ഞോ കുലപുത്തോ കമ്മന്തേ കിം ജാനിസ്സതി.

സോ "ഏഹി ഖോ തേ, അനുരുദ്ധ, ഘരാവാസത്ഥം അനുസാസിസ്സാമി, പഠമം ഖേത്തം കസാപേതബ്ബ"ന്തിആദിനാ നയേന ഭാതരാ വുത്താനം കമ്മന്താനം അപരിയന്തഭാവം സുത്വാ "ന മേ ഘരാവാസേന അത്ഥോ"തി മാതരം ആപുച്ഛിത്വാ ഭദ്ദിയപമുഖേഹി പഞ്ചഹി സാകിയകുമാരേഹി സദ്ധിം

നിക്ഖമിത്വാ അനുപിയമ്ബവനേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച പന സമ്മാപടിപദം പടിപന്നോ അനുപുബ്ബേന തിസ്സോ വിജ്ജാ സച്ഛികത്വാ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഏകാസനേ നിസിന്നോവ ഹത്ഥതലേ ഠപിതആമലകാനി വിയ സഹസ്സലോകധാതുയോ ഓലോകനസമത്ഥോ ഹുത്വാ -

> "പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
> തേവിജ്ജോ ഇദ്ധിപത്തോമ്ഹി, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന"ന്തി. (ഥേരഗാ൦ ൯൧൨, ൯൨൨) -

ഉദാനം ഉദാനേത്വാ "കിം നു ഖോ മേ കത്വാ അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ"തി ഓലോകേന്തോ "പദുമുത്തരപാദമൂലേ പത്ഥനം ഠപേസി"ന്തി ഞത്വാ പുന "സംസാരേ സംസരന്തോ അസുകസ്മിം നാമ കാലേ ബാരാണസിയം സുമനസേട്ഠിം നിസ്സായ ജീവന്തോ അന്നഭാരോ നാമ അഹോസി"ന്തിപി ഞത്വാ -

> "അന്നഭാരോ പുരേ ആസിം, ദലിദ്ദോ തിണഹാരകോ;
> പിണ്ഡപാതോ മയാ ദിന്നോ, ഉപരിട്ഠസ്സ താദിനോ"തി. -

ആഹ . അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "യോ സോ തദാ മയാ ഉപരിട്ഠസ്സ ദിന്നപിണ്ഡപാതതോ കഹാപണേ ദത്വാ പത്തിം അഗ്ഗഹേസി, മമ സഹായകോ സുമനസേട്ഠി കഹം നു ഖോ സോ ഏതരഹി നിബ്ബത്തോ"തി. അഥ നം "വിഞ്ഝാടവിയം പബ്ബതപാദേ മുണ്ഡനിഗമോ നാമ അത്ഥി, തത്ഥ മഹാമുണ്ഡസ്സ നാമ ഉപാസകസ്സ മഹാസുമനോ ചൂളസുമനോതി ദ്വേ പുത്താ, തേസു സോ ചൂളസുമനോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ"തി അദ്ദസ. ദിസ്വാ ച പന ചിന്തേസി - "അത്ഥി നു ഖോ തത്ഥ മയി ഗതേ ഉപകാരോ, നത്ഥീ"തി. സോ ഉപധാരേന്തോ ഇദം അദ്ദസ "സോ തത്ഥ മയി ഗതേ സത്തവസ്സികോവ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സതി, ഖുരഗ്ഗേയേവ ച അരഹത്തം പാപുണിസ്സതീ"തി. ദിസ്വാ ച പന ഉപകട്ഠേ അന്തോവസ്സേ ആകാസേന ഗന്ത്വാ ഗാമദ്വാരേ ഓതരി. മഹാമുണ്ഡോ പന ഉപാസകോ ഥേരസ്സ പുബ്ബേപി വിസ്സാസികോ ഏവ. സോ ഥേരം പിണ്ഡപാതകാലേ ചീവരം പാരുപന്തം ദിസ്വാ പുത്തം മഹാസുമനം ആഹ - "താത, അയ്യോ, മേ അനുരുദ്ധത്ഥേരോ ആഗതോ, യാവസ്സ അഞ്ഞോ കോചി പത്തം ന ഗണ്ഹാതി, താവസ്സ ഗന്ത്വാ പത്തം ഗണ്ഹ, അഹം ആസനം പഞ്ഞാപേസ്സാമീ"തി. സോ തഥാ അകാസി. ഉപാസകോ ഥേരം അന്തോനിവേസനേ സക്കച്ചം പരിവിസിത്വാ തേമാസം വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗണ്ഹി, ഥേരോപി അധിവാസേസി.

അഥ നം ഏകദിവസം പടിജഗ്ഗന്തോ വിയ തേമാസം പടിജഗ്ഗിത്വാ മഹാപവാരണായ തിചീവരഞ്ചേവ ഗുളതേലതണ്ഡുലാദീനി ച ആഹരിത്വാ ഥേരസ്സ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ "ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ"തി ആഹ. "അലം, ഉപാസക, ന മേ ഇമിനാ അത്ഥോ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, വസ്സാവാസികലാഭോ നാമേസ, ഗണ്ഹഥ ന"ന്തി? "ന ഗണ്ഹാമി, ഉപാസകാ"തി. "കിമത്ഥം ന ഗണ്ഹഥ, ഭന്തേ"തി? "മയ്ഹം സന്തികേ കപ്പിയകാരകോ സാമണേരോപി നത്ഥീ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, മമ പുത്തോ മഹാസുമനോ സാമണേരോ ഭവിസ്സതീ"തി. "ന മേ, ഉപാസക, മഹാസുമനേനത്ഥോ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, ചൂളസുമനം പബ്ബാജേഥാ"തി. ഥേരോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ചൂളസുമനം പബ്ബാജേസി. സോ ഖുരഗ്ഗേയേവ അരഹത്തം പാപുണി. ഥേരോ തേന സദ്ധിം

അഡ്ഢമാസമത്തം തത്ഥേവ വസിത്വാ "സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമീ"തി തസ്സ ഞാതകേ ആപുച്ഛിത്വാ ആകാസേനേവ ഗന്ത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ അരഞ്ഞകുടികായ ഓതരി.

ഥേരോ പന പകതിയാപി ആരദ്ധവീരിയോ, തസ്സ തത്ഥ പുബ്ബരത്താപരരത്തം ചങ്കമന്തസ്സ ഉദരവാതോ സമുട്ഠഹി. അഥ നം കിലന്തരൂപം ദിസ്വാ സാമണേരോ പുച്ഛി - "ഭന്തേ, കിം വോ രുജ്ജതീ"തി? "ഉദരവാതോ മേ സമുട്ഠിതോ"തി . "അഞ്ഞദാപി സമുട്ഠിതപുബ്ബോ, ഭന്തേ"തി? "ആമാവുസോ"തി. "കേന ഫാസുകം ഹോതി, ഭന്തേ"തി? "അനോതത്തതോ പാനീയേ ലദ്ധേ ഫാസുകം ഹോതി, ആവുസോ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, ആഹരാമീ"തി. "സക്ഖിസ്സസി സാമണേരാ"തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. തേന ഹി അനോതത്തേ പന്നഗോ നാമ നാഗരാജാ മം ജാനാതി, തസ്സ ആചിക്ഖിത്വാ ഭേസജ്ജത്ഥായ ഏകം പാനീയവാരകം ആഹരാതി. സോ സാധൂതി ഉപജ്ഝായം വന്ദിത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ പഞ്ചയോജനസതം ഠാനം അഗമാസി . തം ദിവസം പന നാഗരാജാ നാഗനാടകപരിവുതോ ഉദകകീളം കീളിതുകാമോ ഹോതി. സോ സാമണേരം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാവ കുജ്ഝി, "അയം മുണ്ഡകസമണോ അത്തനോ പാദപംസും മമ മത്ഥകേ ഓകിരന്തോ വിചരതി, അനോതത്തേ പാനീയത്ഥായ ആഗതോ ഭവിസ്സതി, ന ദാനിസ്സ പാനീയം ദസ്സാമീ"തി പണ്ണാസയോജനികം അനോതത്തദഹം മഹാപാതിയാ ഉക്ഖലിം പിദഹന്തോ വിയ ഫണേന പിദഹിത്വാ നിപജ്ജി. സാമണേരോ നാഗരാജസ്സ ആകാരം ഓലോകേത്വാവ "കുദ്ധോ അയ"ന്തി ഞത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "സുണോഹി മേ നാഗരാജ, ഉഗ്ഗതേജ മഹബ്ബല;
> ദേഹി മേ പാനീയഘടം, ഭേസജ്ജത്ഥമ്ഹി ആഗതോ"തി.

തം സുത്വാ നാഗരാജാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "പുരത്ഥിമസ്മിം ദിസാഭാഗേ, ഗങ്ഗാ നാമ മഹാനദീ;
> മഹാസമുദ്ദമപ്പേതി, തതോ ത്വം പാനീയം ഹരാ"തി.

തം സുത്വാ സാമണേരോ "അയം നാഗരാജാ അത്തനോ ഇച്ഛായ ന ദസ്സതി, അഹം ബലക്കാരം കത്വാ ആനുഭാവം ജാനാപേത്വാ ഇമം അഭിഭവിത്വാവ പാനീയം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ, "മഹാരാജ , ഉപജ്ഝായോ മം അനോതത്തതോവ പാനീയം ആഹരാപേതി, തേനാഹം ഇദമേവ ഹരിസ്സാമി, അപേഹി, മാ മം വാരേഹീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "ഇതോവ പാനീയം ഹസ്സം, ഇമിനാവമ്ഹി അത്ഥികോ;
> യദി തേ ഥാമബലം അത്ഥി, നാഗരാജ നിവാരയാ"തി.

അഥ നം നാഗരാജാ ആഹ -

> "സാമണേര സചേ അത്ഥി, തവ വിക്കമ പോരിസം;
> അഭിനന്ദാമി തേ വാചം, ഹരസ്സു പാനീയം മമാ"തി.

അഥ നം സാമണേരോ "ഏവം, മഹാരാജ, ഹരാമീ"തി വത്വാ "യദി സക്കോന്തോ ഹരാഹീ"തി വുത്തേ - "തേന ഹി സുട്ഠു ജാനസ്സൂ"തി തിക്ഖത്തും പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ "ബുദ്ധസാസനസ്സ ആനുഭാവം ദസ്സേത്വാ മയാ

പാനീയം ഹരിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ആകാസട്ഠദേവതാനം താവ സന്തികം അഗമാസി. താ ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ "കിം, ഭന്തേ"തി വത്വാ അട്ഠംസു. "ഏതസ്മിം അനോതത്തദഹപിട്ഠേ പന്നഗനാഗരാജേന സദ്ധിം മമ സങ്ഗാമോ ഭവിസ്സതി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ ജയപരാജയം ഓലോകേഥാ"തി ആഹ. സോ ഏതേനേവ നീഹാരേന ചത്താരോ ലോകപാലേ സക്കസുയാമസന്തുസിതപരനിമ്മിതവസവത്തീ ച ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. തതോ പരം പടിപാടിയാ യാവ ബ്രഹ്മലോകം ഗന്ത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ബ്രഹ്മേഹി ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഠിതേഹി "കിം, ഭന്തേ"തി പുട്ഠോ തമത്ഥം ആരോചേസി. ഏവം സോ അസഞ്ഞേ ച അരൂപിബ്രഹ്മാനോ ച ഠപേത്വാ സബ്ബത്ഥ മുഹുത്തേനേവ ആഹിണ്ഡിത്വാ ആരോചേസി. തസ്സ വചനം സുത്വാ സബ്ബാപി ദേവതാ അനോതത്തദഹപിട്ഠേ നാളിയം പക്ഖിത്താനി പിട്ഠചുണ്ണാനി വിയ ആകാസം നിരന്തരം പൂരേത്വാ സന്നിപതിംസു. സന്നിപതിതേ ദേവസങ്ഘേ സാമണേരോ ആകാസേ ഠത്വാ നാഗരാജം ആഹ -

> "സുണോഹി മേ നാഗരാജ, ഉഗ്ഗതേജ മഹബ്ബല;
> ദേഹി മേ പാനീയഘടം, ഭേസജ്ജത്ഥമ്ഹി ആഗതോ"തി.

അഥ നം നാഗോ ആഹ -

> "സാമണേര സചേ അത്ഥി, തവ വിക്കമ പോരിസം;
> അഭിനന്ദാമി തേ വാചം, ഹരസ്സു പാനീയം മമാ"തി.

സോ തിക്ഖത്തും നാഗരാജസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഠിതകോവ ദ്വാദസയോജനികം ബ്രഹ്മത്തഭാവം മാപേത്വാ ആകാസതോ ഓരുയ്ഹ നാഗരാജസ്സ ഫണേ അക്കമിത്വാ അധോമുഖം നിപ്പീളേസി, താവദേവ ബലവതാ പുരിസേന അക്കന്തഅല്ലചമ്മം വിയ നാഗരാജസ്സ ഫണേ അക്കന്തമത്തേ ഓഗലിത്വാ ദബ്ബിമത്താ ഫണപുടകാ അഹേസും. നാഗരാജസ്സ ഫണേഹി മുത്തമുത്തട്ഠാനതോ താലക്ഖന്ധപമാണാ ഉദകവട്ടിയോ ഉഗ്ഗഞ്ഛിംസു. സാമണേരോ ആകാസേയേവ പാനീയവാരകം പൂരേസി. ദേവസങ്ഘോ സാധുകാരമദാസി. അഥ നാഗരാജാ ലജ്ജിത്വാ സാമണേരസ്സ കുജ്ഝി, ജയകുസുമവണ്ണാനിസ്സ അക്ഖീനി അഹേസും. സോ "അയം മം ദേവസങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ പാനീയം ഗഹേത്വാ ലജ്ജാപേസി, ഏതം ഗഹേത്വാ മുഖേ ഹത്ഥം പക്ഖിപിത്വാ ഹദയമംസം വാസ്സ മദ്ദാമി, പാദേ വാ നം ഗഹേത്വാ പാരഗങ്ഗായം ഖിപാമീ"തി വേഗേന അനുബന്ധി. അനുബന്ധന്തോപി നം പാപുണിതും നാസക്ഖിയേവ. സാമണേരോ ഗന്ത്വാ ഉപജ്ഝായസ്സ ഹത്ഥേ പാനീയം ഠപേത്വാ "പിവഥ, ഭന്തേ"തി ആഹ. നാഗരാജാപി പച്ഛതോ ആഗന്ത്വാ, "ഭന്തേ അനുരുദ്ധ, സാമണേരോ മയാ അദിന്നമേവ പാനീയം ഗഹേത്വാ ആഗതോ, മാ പിവിത്ഥാ"തി ആഹ. ഏവം കിര സാമണേരാതി. "പിവഥ, ഭന്തേ, ഇമിനാ മേ ദിന്നം പാനീയം ആഹട"ന്തി ആഹ. ഥേരോ "ഖീണാസവസാമണേരസ്സ മുസാകഥനം നാമ നത്ഥീ"തി ഞത്വാ പാനീയം പിവി. തങ്ഖണഞ്ഞേവസ്സ ആബാധോ പടിപസ്സമ്ഭി. പുന നാഗോ ഥേരം ആഹ - "ഭന്തേ, സാമണേരേനമ്ഹി സബ്ബം ദേവഗണം സന്നിപാതേത്വാ ലജ്ജാപിതോ, അഹമസ്സ ഹദയം വാ ഫാലേസ്സാമി, പാദേ വാ നം ഗഹേത്വാ പാരഗങ്ഗായ ഖിപിസ്സാമീ"തി. മഹാരാജ, സാമണേരോ മഹാനുഭാവോ, തുമ്ഹേ സാമണേരേന സദ്ധിം സങ്ഗാമേതും ന സക്ഖിസ്സഥ , ഖമാപേത്വാ നം ഗച്ഛഥാതി. സോ സയമ്പി സാമണേരസ്സ ആനുഭാവം ജാനാതിയേവ, ലജ്ജായ പന അനുബന്ധിത്വാ

ആഗതോ. അഥ നം ഥേരസ്സ വചനേന ഖമാപേത്വാ തേന സദ്ധിം മിത്തസന്ഥവം കത്വാ "ഇതോ പട്ഠായ അനോതത്തഉദകേന അത്ഥേ സതി തുമ്ഹാകം ആഗമനകിച്ചം നത്ഥി, മയ്ഹം പഹിണേയ്യാഥ, അഹമേവ ആഹരിത്വാ ദസ്സാമീ"തി വത്വാ പക്കാമി.

ഥേരോപി സാമണേരം ആദായ പായാസി. സത്ഥാ ഥേരസ്സ ആഗമനഭാവം ഞത്വാ മിഗാരമാതുപാസാദേ ഥേരസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ നിസീദി. ഭിക്ഖൂപി ഥേരം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പത്തചീവരം പടിഗ്ഗഹേസും. അഥേകച്ചേ സാമണേരം സീസേപി കണ്ണേസുപി ബാഹായമ്പി ഗഹേത്വാ സഞ്ചാലേത്വാ "കിം, സാമണേര ചൂളകനിട്ഠ, ന ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി ആഹംസു. സത്ഥാ തേസം കിരിയം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "ഭാരിയം വതിമേസം ഭിക്ഖൂനം കമ്മം ആസീവിസം ഗീവായ ഗണ്ഹന്താ വിയ സാമണേരം ഗണ്ഹന്തി, നാസ്സ ആനുഭാവം ജാനന്തി, അജ്ജ മയാ സുമനസാമണേരസ്സ ഗുണം പാകടം കാതും വട്ടതീ"തി. ഥേരോപി ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദി. സത്ഥാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേസി - "ആനന്ദ, അനോതത്തഉദകേനമ്ഹി പാദേ ധോവിതുകാമോ , സാമണേരാനം ഘടം ദത്വാ പാനീയം ആഹരാപേഹീ"തി. ഥേരോ വിഹാരേ പഞ്ചമത്താനി സാമണേരസതാനി സന്നിപാതേസി. തേസു സുമനസാമണേരോ സബ്ബനവകോ അഹോസി. ഥേരോ സബ്ബമഹല്ലകം സാമണേരം ആഹ - "സാമണേര, സത്ഥാ അനോകത്തദഹഉദകേന പാദേ ധോവിതുകാമോ, ഘടം ആദായ ഗന്ത്വാ പാനീയം ആഹരാ"തി. സോ "ന സക്കോമി, ഭന്തേ"തി ന ഇച്ഛി. ഥേരോ സേസേപി പടിപാടിയാ പുച്ഛി, തേപി തഥേവ വത്വാ പടിക്ഖിപിംസു. "കിം പനേത്ഥ ഖീണാസവസാമണേരാ നത്ഥീ"തി? അത്ഥി, തേ പന "നായം അമ്ഹാകം ബദ്ധോ മാലാപുടോ, സുമനസാമണേരസ്സേവ ബദ്ധോ"തി ന ഇച്ഛിംസു, പുഥുജ്ജനാ പന അത്തനോ അസമത്ഥതായേവ ന ഇച്ഛിംസു. പരിയോസാനേ പന സുമനസ്സ വാരേ സമ്പത്തേ, "സാമണേര, സത്ഥാ അനോതത്തദഹഉദകേന പാദേ ധോവിതുകാമോ, കുടം ആദായ കിര ഉദകം ആഹരാ"തി ആഹ. സോ "സത്ഥരി ആഹരാപേന്തേ ആഹരിസ്സാമീ"തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, അനോതത്തതോ കിര മം ഉദകം ആഹാരാപേഥാ"തി ആഹ. "ആമ, സുമനാ"തി. സോ വിസാഖായ കാരിതേസു ഘനസുവണ്ണകോട്ടിമേസു സേനാസനകുടേസു ഏകം സട്ഠികുടഉദകഗണ്ഹനകം മഹാഘടം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ "ഇമിനാ മേ ഉക്ഖിപിത്വാ അംസകൂടേ ഠപിതേന അത്ഥോ നത്ഥീ"തി ഓലമ്ബകം കത്വാ വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ ഹിമവന്താഭിമുഖോ പക്ഖന്ദി.

നാഗരാജാ സാമണേരം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ കുടം അംസകൂടേന ആദായ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ മാദിസേ ദാസേ വിജ്ജമാനേ കസ്മാ സയം ആഗതാ, ഉദകേനത്ഥേ സതി കസ്മാ സാസനമത്തമ്പി ന പഹിണഥാ"തി കുടേന ഉദകം ആദായ സയം ഉക്ഖിപിത്വാ "പുരതോ ഹോഥ, ഭന്തേ, അഹമേവ ആഹരിസ്സാമീ"തി ആഹ. "തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ, മഹാരാജ, അഹമേവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ആണത്തോ"തി നാഗരാജാനം നിവത്താപേത്വാ കുടം മുഖവട്ടിയം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ആകാസേനാഗഞ്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ആഗച്ഛന്തം ഓലോകേത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, സാമണേരസ്സ ലീലം, ആകാസേ ഹംസരാജാ വിയ സോഭതീ"തി ആഹ. സോപി പാനീയഘടം ഠപേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "കതിവസ്സോസി ത്വം, സുമനാ"തി? "സത്തവസ്സോമ്ഹി, ഭന്തേതി. "തേന ഹി,

സുമന, അജ്ജ പട്ഠായ ഭിക്ഖു ഹോഹീ''തി വത്വാ ദായജ്ജഉപസമ്പദം അദാസി. ദ്വേയേവ കിര സാമണേരാ സത്തവസ്സികാ ഉപസമ്പദം ലഭിംസു - അയഞ്ച സുമനോ സോപാകോ ചാതി.

ഏവം തസ്മിം ഉപസമ്പന്നേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, ''അച്ഛരിയം ആവുസോ, ഏവരൂപോ ഹി നാമ ദഹരസാമണേരസ്സ ആനുഭാവോ ഹോതി, ന നോ ഇതോ പുബ്ബേ ഏവരൂപോ ആനുഭാവോ ദിട്ഠപുബ്ബോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, മമ സാസനേ ദഹരോപി സമ്മാ പടിപന്നോ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം ലഭതിയേവാ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮൨. ''യോ ഹവേ ദഹരോ ഭിക്ഖു, യുഞ്ജതി ബുദ്ധസാസനേ;
സോമം ലോകം പഭാസേതി, അബ്ഭാ മുത്തോവ ചന്ദിമാ''തി.

തത്ഥ **യുഞ്ജതീ**തി ഘടതി വായമതി. **പഭാസേതീ**തി സോ ഭിക്ഖു അത്തനോ അരഹത്തമഗ്ഗഞാണേന അബ്ഭാദീഹി മുത്തോ ചന്ദിമാ വിയ ലോകം ഖന്ധാദിഭേദം ലോകം ഓഭാസേതി, ഏകാലോകം കരോതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സുമനസാമണേരവത്ഥു ദ്വാദസമം.

ഭിക്ഖുവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ചവീസതിമോ വഗ്ഗോ.

൨൬. ബ്രാഹ്മണവഗ്ഗോ

൧. പസാദബഹുലബ്രാഹ്മണവത്ഥു

ഛിന്ദ സോതന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പസാദബഹുലം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവതോ ധമ്മദേസനം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ അത്തനോ ഗേഹേ സോളസമത്താനം ഭിക്ഖൂനം നിച്ചഭത്തം പട്ഠപേത്വാ ഭിക്ഖൂനം ആഗതവേലായ പത്തം ഗഹേത്വാ “ആഗച്ഛന്തു ഭോന്തോ അരഹന്തോ, നിസീദന്തു ഭോന്തോ അരഹന്തോ”തി യംകിഞ്ചി വദന്തോ അരഹന്തവാദപടിസംയുത്തമേവ വദതി. തേസു പുഥുജ്ജനാ “അയം അമ്ഹേസു അരഹന്തസഞ്ഞീ”തി ചിന്തയിംസു, ഖീണാസവാ “അയം നോ ഖീണാസവഭാവം ജാനാതീ”തി. ഏവം തേ സബ്ബേപി കുക്കുച്ചായന്താ തസ്സ ഗേഹം നാഗമിംസു. സോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ “കിന്നു ഖോ, അയ്യാ, നാഗച്ഛന്തീ”തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ “കിം ഏതം, ഭിക്ഖവേ”തി പുച്ഛിത്വാ തേഹി തസ്മിം അത്ഥേ ആരോചിതേ “സാദിയഥ പന തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അരഹന്തവാദ”ന്തി ആഹ. “ന സാദിയാമ മയം, ഭന്തേ”തി. “ഏവം സന്തേ മനുസ്സാനം ഏതം പസാദഭഞ്ഞം, അനാപത്തി , ഭിക്ഖവേ, പസാദഭഞ്ഞേ, അപി ച ഖോ പന ബ്രാഹ്മണസ്സ അരഹന്തേസു അധിമത്തം പേമം, തസ്മാ തുമ്ഹേഹിപി തണ്ഹാസോതം ഛേത്വാ അരഹത്തമേവ പത്തും യുത്ത”ന്തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮൩. “ഛിന്ദ സോതം പരക്കമ്മ, കാമേ പനുദ ബ്രാഹ്മണ;
സങ്ഖാരാനം ഖയം ഞത്വാ, അകതഞ്ഞൂസി ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തത്ഥ **പരക്കമ്മാ**തി തണ്ഹാസോതം നാമ ന അപ്പമത്തകേന വായാമേന ഛിന്ദിതും സക്കാ, തസ്മാ ഞാണസമ്പയുത്തേന മഹന്തേന പരക്കമേന പരക്കമിത്വാ തം സോതം ഛിന്ദ. ഉഭോപി **കാമേ പനുദ** നീഹര. **ബ്രാഹ്മണാ**തി ഖീണാസവാനം ആലപനമേതം. **സങ്ഖാരാന**ന്തി പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം ഖയം ജാനിത്വാ. **അകതഞ്ഞൂ**തി ഏവം സന്തേ ത്വം സുവണ്ണാദീസു കേനചി അകതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ ജാനനതോ അകതഞ്ഞൂ നാമ ഹോസീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പസാദബഹുലബ്രാഹ്മണവത്ഥു പഠമം.

൨. സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു

യദാ ദ്വയേസൂതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി തിംസമത്താ ദിസാവാസികാ ഭിക്ഖൂ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സാരിപുത്തത്ഥേരോ തേസം അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഠിതകോവ ഇമം പഞ്ഹം പുച്ഛി - “ഭന്തേ, ദ്വേ ധമ്മാതി വുച്ചന്തി, കതമേ നു ഖോ ദ്വേ ധമ്മാ”തി? അഥ നം സത്ഥാ “ദ്വേ

ധമ്മാതി ഖോ, സാരിപുത്ത, സമഥവിപസ്സനാ വുച്ചന്തീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮൪. ''യദാ ദ്വയേസു ധമ്മേസു, പാരഗൂ ഹോതി ബ്രാഹ്മണോ;
അഥസ്സ സബ്ബേ സംയോഗാ, അത്ഥം ഗച്ഛന്തി ജാനതോ''തി.

തത്ഥ **യദാ**തി യസ്മിം കാലേ ദ്വിധാ ഠിതേസു സമഥവിപസ്സനാധമ്മേസു അഭിഞ്ഞാപാരഗാദിവസേന അയം ഖീണാസവോ പാരഗൂ ഹോതി, അഥസ്സ വട്ടസ്മിം സംയോജനസമത്ഥാ സബ്ബേ കാമയോഗാദയോ സംയോഗാ ഏവം ജാനന്തസ്സ അത്ഥം പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സബ്ബേപി തേ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസൂതി.

സമ്ബഹുലഭിക്ഖുവത്ഥു ദുതിയം.

൩. മാരവത്ഥു

യസ്സ പാരന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മാരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിരേകസ്മിം ദിവസേ അഞ്ഞതരോ പുരിസോ വിയ ഹുത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - ''ഭന്തേ , പാരം പാരന്തി വുച്ചതി, കിന്നു ഖോ ഏതം പാരം നാമാ''തി. സത്ഥാ ''മാരോ അയ''ന്തി വിദിത്വാ, ''പാപിമ, കിം തവ പാരേന, തഞ്ഹി വീതരാഗേഹി പത്തബ്ബ''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮൫. ''യസ്സ പാരം അപാരം വാ, പാരാപാരം ന വിജ്ജതി;
വീതദ്ദരം വിസംയുത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തത്ഥ **പാരന്**തി അജ്ഝത്തികാനി ഛ ആയതനാനി. **അപാരന്**തി ബാഹിരാനി ഛ ആയതനാനി. **പാരാപാരന്**തി തദുഭയം. **ന വിജ്ജതീ**തി യസ്സ സബ്ബമേതം ''അഹ''ന്തി വാ ''മമ''ന്തി വാ ഗഹണാഭാവേന നത്ഥി, തം കിലേസദരഥാനം വിഗമേന **വീതദ്ദരം** സബ്ബകിലേസേഹി **വിസംയുത്തം അഹം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മാരവത്ഥു തതിയം.

൪. അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു

ഝായിന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ചിന്തേസി - ''സത്ഥാ അത്തനോ സാവകേ, 'ബ്രാഹ്മണാ'തി വദതി, അഹഞ്ചമ്ഹി ജാതിഗോത്തേന ബ്രാഹ്മണോ, മമ്പി നു ഖോ ഏവം വത്തും വട്ടതീ''തി. സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛി. സത്ഥാ ''നാഹം

ജാതിഗോത്തമത്തേന ബ്രാഹ്മണം വദാമി, ഉത്തമത്ഥം അരഹത്തം അനുപ്പത്തമേവ പനേവം വദാമീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮൬. ''ഝായിം വിരജമാസീനം, കതകിച്ചമനാസവം;
ഉത്തമത്ഥമനുപ്പത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തത്ഥ **ഝായി**ന്തി ദുവിധേന ഝാനേന ഝായന്തം കാമരജേന **വിരജം** വനേ ഏകക**മാസീനം** ചതൂഹി മഗ്ഗേഹി സോളസന്നം കിച്ചാനം കതത്താ **കതകിച്ചം** ആസവാനം അഭാവേന **അനാസവം ഉത്തമത്ഥം** അരഹത്തം **അനുപ്പത്തം അഹം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു ചതുത്ഥം.

൫. ആനന്ദത്ഥേരവത്ഥു

ദിവാ തപതീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ മിഗാരമാതുപാസാദേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

പസേനദി കോസലോ കിര മഹാപവാരണായ സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതോ ഗന്ധമാലാദീനി ആദായ വിഹാരം അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ കാളുദായിത്ഥേരോ ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ പരിസപരിയന്തേ നിസിന്നോ ഹോതി, നാമമേവ പനസ്സേതം, സരീരം സുവണ്ണവണ്ണം. തസ്മിം പന ഖണേ ചന്ദോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, സൂരിയോ അത്ഥമേതി. ആനന്ദത്ഥേരോ അത്ഥമേന്തസ്സ ച സൂരിയസ്സ ഉഗ്ഗച്ഛന്തസ്സ ച ചന്ദസ്സ ഓഭാസം ഓലോകേന്തോ രഞ്ഞോ സരീരോഭാസം ഥേരസ്സ സരീരോഭാസം തഥാഗതസ്സ ച സരീരോഭാസം ഓലോകേസി. തത്ഥ സബ്ബോഭാസേ അതിക്കമിത്വാ സത്ഥാവ വിരോചതി. ഥേരോ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ, ''ഭന്തേ, അജ്ജ മമ ഇമേ ഓഭാസേ ഓലോകേന്തസ്സ തുമ്ഹാകമേവ ഓഭാസോ രുച്ചതി. തുമ്ഹാകഞ്ഹി സരീരം സബ്ബോഭാസേ അതിക്കമിത്വാ വിരോചതീ''തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ, ''ആനന്ദ, സൂരിയോ നാമ ദിവാ വിരോചതി, ചന്ദോ രത്തിം, രാജാ അലങ്കതകാലേയേവ, ഖീണാസവേ ഗണസങ്ഗണികം പഹായ അന്തോസമാപത്തിയംയേവ വിരോചതി, ബുദ്ധാ പന രത്തിമ്പി ദിവാപി പഞ്ചവിധേന തേജേന വിരോചന്തീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮൭. ''ദിവാ തപതി ആദിച്ചോ, രത്തിമാഭാതി ചന്ദിമാ;
സന്നദ്ധോ ഖത്തിയോ തപതി, ഝായീ തപതി ബ്രാഹ്മണോ;
അഥ സബ്ബമഹോരത്തിം, ബുദ്ധോ തപതി തേജസാ''തി.

തത്ഥ **ദിവാ തപതീ**തി ദിവാ വിരോചതി, രത്തിം പനസ്സ ഗതമഗ്ഗോപി ന പഞ്ഞായതി. **ചന്ദിമാ**തി ചന്ദോപി അബ്ഭാദീഹി വിമുത്തോ രത്തിമേവ വിരോചതി, നോ ദിവാ. **സന്നദ്ധോ**തി സുവണ്ണമണിവിചിത്തേഹി സബ്ബാഭരണേഹി പടിമണ്ഡിതോ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിക്ഖിത്തോവ രാജാ വിരോചതി, ന അഞ്ഞാതകവേസേന ഠിതോ. **ഝായീ**തി ഖീണാസവോ പന ഗണം വിനോദേത്വാ ഝായന്തോവ വിരോചതി. **തേജസാ**തി

സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പന സീലതേജേന ദുസ്സീല്യതേജം, ഗുണതേജേന നിഗ്ഗുണതേജം, പഞ്ഞാതേജേന ദുപ്പഞ്ഞതേജം, പുഞ്ഞതേജേന അപുഞ്ഞതേജം, ധമ്മതേജേന അധമ്മതേജം പരിയാദിയിത്വാ ഇമിനാ പഞ്ചവിധേന തേജസാ നിച്ചകാലമേവ വിരോചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ആനന്ദത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചമം.

൬. അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണപബ്ബജിതവത്ഥു

ബാഹിതപാപോതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണപബ്ബജിതം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകോ കിര ബ്രാഹ്മണോ ബാഹിരകപബ്ബജ്ജായ പബ്ബജിത്വാ ''സമണോ ഗോതമോ അത്തനോ സാവകേ 'പബ്ബജിതാ'തി വദതി, അഹഞ്ചമ്ഹി പബ്ബജിതോ, മമ്പി ഖോ ഏവം വത്തും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛി. സത്ഥാ ''നാഹം ഏത്തകേന 'പബ്ബജിതോ'തി വദാമി, കിലേസമലാനം പന പബ്ബാജിതത്താ പബ്ബജിതോ നാമ ഹോതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൮൮. ''ബാഹിതപാപോതി ബ്രാഹ്മണോ, സമചരിയാ സമണോതി വുച്ചതി;
പബ്ബാജയമത്തനോ മലം, തസ്മാ പബ്ബജിതോതി വുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ **സമചരിയാ**തി സബ്ബാകുസലാനി സമേത്വാ ചരണേന. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ബാഹിതപാപതായ ബ്രാഹ്മണോ, അകുസലാനി സമേത്വാ ചരണേന സമണോതി വുച്ചതി, തസ്മാ യോ അത്തനോ രാഗാദിമലം പബ്ബാജയന്തോ വിനോദേന്തോ ചരതി, സോപി തേന പബ്ബാജനേന പബ്ബജിതോതി വുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ബ്രാഹ്മണപബ്ബജിതോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണപബ്ബജിതവത്ഥു ഛട്ഠം.

൭. സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

ന ബ്രാഹ്മണസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിം കിര ഠാനേ സമ്ബഹുലാ മനുസ്സാ ''അഹോ അമ്ഹാകം , അയ്യോ, ഖന്തിബലേന സമന്നാഗതോ, അഞ്ഞേസു അക്കോസന്തേസു വാ പഹരന്തേസു വാ കോപമത്തമ്പി നത്ഥീ''തി ഥേരസ്സ ഗുണേ കഥയിംസു. അഥേകോ മിച്ഛാദിട്ഠികോ ബ്രാഹ്മണോ ''കോ ഏസ ന കുജ്ഝതീ''തി പുച്ഛി. ''അമ്ഹാകം ഥേരോ''തി. ''നം കുജ്ഝാപേന്തോ ന ഭവിസ്സതീ''തി? ''നത്ഥേതം, ബ്രാഹ്മണാ''തി. ''തേന ഹി അഹം നം കുജ്ഝാപേസ്സാമീ''തി? ''സചേ സക്കോസി, കുജ്ഝാപേഹീ''തി. സോ ''ഹോതു, ജാനിസ്സാമിസ്സ കത്തബ്ബ''ന്തി

ഥേരം ഭിക്ഖായ പവിട്ഠം ദിസ്വാ പച്ഛാഭാഗേന ഗന്ത്വാ പിട്ഠിമജ്ഝേ മഹന്തം പാണിപ്പഹാരമദാസി. ഥേരോ “കിം നാമേത”ന്തി അനോലോകേത്വാവ ഗതോ. ബ്രാഹ്മണസ്സ സകലസരീരേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ “അഹോ ഗുണസമ്പന്നോ, അയ്യോ”തി ഥേരസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ “ഖമഥ മേ, ഭന്തേ”തി വത്വാ “കിം ഏത”ന്തി ച വുത്തേ “അഹം വീമംസനത്ഥായ തുമ്ഹേ പഹരി”ന്തി ആഹ. “ഹോതു ഖമാമി തേ”തി. “സചേ മേ, ഭന്തേ, ഖമഥ, മമ ഗേഹേയേവ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ”തി ഥേരസ്സ പത്തം ഗണ്ഹി, ഥേരോപി പത്തം അദാസി. ബ്രാഹ്മണോ ഥേരം ഗേഹം നേത്വാ പരിവിസി.

മനുസ്സാ കുജ്ഝിത്വാ “ഇമിനാ അമ്ഹാകം നിരപരാധോ അയ്യോ പഹടോ, ദണ്ഡേനപിസ്സ മോക്ഖോ നത്ഥി, ഏത്ഥേവ നം മാരേസ്സാമാ”തി ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദിഹത്ഥാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹദ്വാരേ അട്ഠംസു. ഥേരോ ഉട്ഠായ ഗച്ഛന്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹത്ഥേ പത്തം അദാസി. മനുസ്സാ തം ഥേരേന സദ്ധിം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ, “ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പത്തം ഗഹേത്വാ ബ്രാഹ്മണം നിവത്തേഥാ”തി ആഹംസു. കിം ഏതം ഉപാസകാതി? ബ്രാഹ്മണേന തുമ്ഹേ പഹടാ, മയമസ്സ കത്തബ്ബം ജാനിസ്സാമാതി. കിം പന തുമ്ഹേ ഇമിനാ പഹടാ, ഉദാഹു അഹന്തി? തുമ്ഹേ, ഭന്തേതി. “മം ഏസ പഹരിത്വാ ഖമാപേസി, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ”തി മനുസ്സേ ഉയ്യോജേത്വാ ബ്രാഹ്മണം നിവത്താപേത്വാ ഥേരോ വിഹാരമേവ ഗതോ. ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝായിംസു “കിം നാമേതം സാരിപുത്തത്ഥേരോ യേന ബ്രാഹ്മണേന പഹടോ, തസ്സേവ ഗേഹേ നിസീദിത്വാ ഭിക്ഖം ഗഹേത്വാ ആഗതോ. ഥേരസ്സ പഹടകാലതോ പട്ഠായ ഇദാനി സോ കസ്സ ലജ്ജിസ്സതി, അവസേസേ പോഥേന്തോ വിചരിസ്സതീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ, “ഭിക്ഖവേ, ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണം പഹരന്തോ നാമ നത്ഥി, ഗിഹിബ്രാഹ്മണേന പന സമണബ്രാഹ്മണോ പഹടോ ഭവിസ്സതി, കോധോ നാമേസ അനാഗാമിമഗ്ഗേന സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛതീ”തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൮൯. “ന ബ്രാഹ്മണസ്സ പഹരേയ്യ, നാസ്സ മുഞ്ചേഥ ബ്രാഹ്മണോ;
ധീ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹന്താരം, തതോ ധീ യസ്സ മുഞ്ചതി.

൩൯൦. “ന ബ്രാഹ്മണസ്സേതദകിഞ്ചി സേയ്യോ, യദാ നിസേധോ മനസോ പിയേഹി;
യതോ യതോ ഹിംസമനോ നിവത്തതി, തതോ തതോ സമ്മതിമേവ ദുക്ഖ”ന്തി.

തത്ഥ **പഹരേയ്യാ**തി “ഖീണാസവബ്രാഹ്മണോഹമസ്മീ”തി ജാനന്തോ ഖീണാസവസ്സ വാ അഞ്ഞതരസ്സ വാ ജാതിബ്രാഹ്മണസ്സ ന പഹരേയ്യ. **നാസ്സ മുഞ്ചേഥാ**തി സോപി പഹടോ ഖീണാസവബ്രാഹ്മണോ അസ്സ പഹരിത്വാ ഠിതസ്സ വേരം ന മുഞ്ചേഥ, തസ്മിം കോപം ന കരേയ്യാതി അത്ഥോ. **ധീ ബ്രാഹ്മണസ്സാ**തി ഖീണാസവബ്രാഹ്മണസ്സ ഹന്താരം ഗരഹാമി. **തതോ ധീ**തി യോ പന തം പഹരന്തം പടിപഹരന്തോ തസ്സ ഉപരി വേരം മുഞ്ചതി, തം തതോപി ഗരഹാമിയേവ.

ഏതദകിഞ്ചി സേയ്യോതി യം ഖീണാസവസ്സ അക്കോസന്തം വാ അപച്ചക്കോസനം, പഹരന്തം വാ അപ്പടിപഹരണം, ഏതം തസ്സ ഖീണാസവബ്രാഹ്മണസ്സ ന കിഞ്ചി സേയ്യോ, അപ്പമത്തകം സേയ്യോ ന ഹോതി,

അധിമത്തമേവ സേയ്യോതി അത്ഥോ. **യദാ നിസേധോ മനസോ പിയേഹീതി** കോധനസ്സ ഹി കോധുപ്പാദോവ മനസോ പിയോ നാമ. കോധോ ഹി പനേസ മാതാപിതൂസുപി ബുദ്ധാദീസുപി അപരജ്ഝതി. തസ്മാ യോ അസ്സ തേഹി മനസോ നിസേധോ കോധവസേന ഉപ്പജ്ജമാനസ്സ ചിത്തസ്സ നിഗ്ഗഹോ, ഏതം ന കിഞ്ചി സേയ്യോതി അത്ഥോ. **ഹിംസമനോതി** കോധമനോ. സോ തസ്സ യതോ യതോ വത്ഥുതോ അനാഗാമിമഗ്ഗേന സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തോ നിവത്തതി . **തതോ തതോതി** തതോ തതോ വത്ഥുതോ സകലമ്പി വട്ടദുക്ഖം നിവത്തതിയേവാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു സത്തമം.

൮. മഹാപജാപതിഗോതമീവത്ഥു

യസ്സ കായേന വാചായാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാപജാപതിം ഗോതമിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഭഗവതാ ഹി അനുപ്പന്നേ വത്ഥുസ്മിം പഞ്ഞത്തേ അട്ഠ ഗരുധമ്മേ മണ്ഡനകജാതിയോ പുരിസോ സുരഭിപുപ്ഫദാമം വിയ സിരസാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ സപരിവാരാ മഹാപജാപതി ഗോതമീ ഉപസമ്പദം ലഭി, അഞ്ഞോ തസ്സാ ഉപജ്ഝായോ വാ ആചരിയോ വാ നത്ഥി. ഏവം ലദ്ധൂപസമ്പദം ഥേരിം ആരബ്ഭ അപരേന സമയേന കഥം സമുട്ഠാപേസും "മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ ആചരിയുപജ്ഝായാ ന പഞ്ഞായന്തി, സഹത്ഥേനേവ കാസായാനി ഗണ്ഹീ"തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഭിക്ഖുനിയോ കുക്കുച്ചായന്തിയോ തായ സദ്ധിം നേവ ഉപോസഥം ന പവാരണം കരോന്തി, താ ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സപി തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ താസം കഥം സുത്വാ "മയാ മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ അട്ഠ ഗരുധമ്മാ ദിന്നാ, അഹമേവസ്സാചരിയോ, അഹമേവ ഉപജ്ഝായോ. കായദുച്ചരിതാദിവിരഹിതേസു ഖീണാസവേസു കുക്കുച്ചം നാമ ന കാതബ്ബ"ന്തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൧. "യസ്സ കായേന വാചായ, മനസാ നത്ഥി ദുക്കടം;
സംവുതം തീഹി ഠാനേഹി, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി.

തത്ഥ **ദുക്കടന്തി** സാവജ്ജം ദുക്ഖുദ്രയം അപായസംവത്തനികം കമ്മം. **തീഹി ഠാനേഹീതി** ഏതേഹി കായാദീഹി തീഹി കാരണേഹി കായദുച്ചരിതാദിപവേസനിവാരണത്ഥായ ദ്വാരം പിഹിതം, തം അഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാപജാപതിഗോതമീവത്ഥു അട്ഠമം.

൯. സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

യമ്ഹാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിരായസ്മാ അസ്സജിത്ഥേരസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലം പത്തകാലതോ പട്ഠായ ''യസ്സം ദിസായം ഥേരോ വസതീ''തി സുണാതി, തതോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ തതോവ സീസം കത്വാ നിപജ്ജതി. ഭിക്ഖൂ ''മിച്ഛാദിട്ഠികോ സാരിപുത്തോ, അജ്ജാപി ദിസാ നമസ്സമാനോ വിചരതീ''തി തമത്ഥം തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും. സത്ഥാ ഥേരം പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം, സാരിപുത്ത, ദിസാ നമസ്സന്തോ വിചരസീ''തി പുച്ഛിത്വാ , ''ഭന്തേ, മമ ദിസാ നമസ്സനഭാവം വാ അനമസ്സനഭാവം വാ തുമ്ഹേവ ജാനാഥാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തോ ദിസാ നമസ്സതി, അസ്സജിത്ഥേരസ്സ പന സന്തികാ ധമ്മം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലം പത്തതായ അത്തനോ ആചരിയം നമസ്സതി. യഞ്ഹി ആചരിയം നിസ്സായ ഭിക്ഖു ധമ്മം വിജാനാതി, തേന സോ ബ്രാഹ്മണേന അഗ്ഗി വിയ സക്കച്ചം നമസ്സിതബ്ബോയേവാ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൨. ''യമ്ഹാ ധമ്മം വിജാനേയ്യ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധദേസിതം;
സക്കച്ചം തം നമസ്സേയ്യ, അഗ്ഗിഹുത്തംവ ബ്രാഹ്മണോ''തി.

തത്ഥ **അഗ്ഗിഹുത്തംവാ**തി യഥാ ബ്രാഹ്മണോ അഗ്ഗിഹുത്തം സമ്മാ പരിചരണേന ചേവ അഞ്ജലികമ്മാദീഹി ച സക്കച്ചം നമസ്സതി, ഏവം യമ്ഹാ ആചരിയാ തഥാഗതപവേദിതം ധമ്മം വിജാനേയ്യ, തം സക്കച്ചം നമസ്സേയ്യാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു നവമം.

൧൦. ജടിലബ്രാഹ്മണവത്ഥു

ന ജടാഹീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ജടിലബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ''അഹം മാതിതോ ച പിതിതോ ച സുജാതോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തോ. സചേ സമണോ ഗോതമോ അത്തനോ സാവകേ ബ്രാഹ്മണാതി വദതി, മമ്പി നു ഖോ തഥാ വത്തും വട്ടതീ''തി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ''നാഹം, ബ്രാഹ്മണ, ജടാമത്തേന, ന ജാതിഗോത്തമത്തേന ബ്രാഹ്മണം വദാമി, പടിവിദ്ധസച്ചമേവ പനാഹം ബ്രാഹ്മണോതി വദാമീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൩. ''ന ജടാഹി ന ഗോത്തേന, ന ജച്ചാ ഹോതി ബ്രാഹ്മണോ;
യമ്ഹി സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ച, സോ സുചീ സോ ച ബ്രാഹ്മണോ''തി.

തത്ഥ **സച്ച**ന്തി യസ്മിം പുഗ്ഗലേ ചത്താരി സച്ചാനി സോളസഹാകാരേഹി പടിവിജ്ഝിത്വാ ഠിതം സച്ചഞ്ഞാണഞ്ചേവ നവവിധോ ച ലോകുത്തരധമ്മോ അത്ഥി, സോ സുചി, സോ ബ്രാഹ്മണോ ചാതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ജടിലബ്രാഹ്മണവത്ഥു ദസമം.

൧൧. കുഹകബ്രാഹ്മണവത്ഥു

കിം തേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തോ ഏകം വഗ്ഗുലിവതം കുഹകബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര വേസാലിനഗരദ്വാരേ ഏകം കകുധരുക്ഖം ആരുയ്ഹ ദ്വീഹി പാദേഹി രുക്ഖസാഖം ഗണ്ഹിത്വാ അധോസിരോ ഓലമ്ബന്തോ "കപിലാനം മേ സതം ദേഥ, കഹാപണേ ദേഥ, പരിചാരികം ദേഥ, നോ ചേ ദസ്സഥ, ഇതോ പതിത്വാ മരന്തോ നഗരം അനഗരം കരിസ്സാമീ"തി വദതി. തഥാഗതസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതസ്സ നഗരം പവിസനകാലേ ഭിക്ഖൂ തം ബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ നിക്ഖമനകാലേപി നം തഥേവ ഓലമ്ബന്തം പസ്സിംസു. നാഗരാപി "അയം പാതോവ പട്ഠായ ഏവം ഓലമ്ബന്തോ പതിത്വാ മരന്തോ നഗരം അനഗരം കരേയ്യാ"തി ചിന്തേത്വാ നഗരവിനാസഭീതാ "യം സോ യാചതി, സബ്ബം ദേമാ"തി പടിസ്സുണിത്വാ അദംസു. സോ ഓതരിത്വാ സബ്ബം ഗഹേത്വാ അഗമാസി. ഭിക്ഖൂ വിഹാരൂപചാരേ തം ഗാവിം വിയ വിരവിത്വാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ "ലദ്ധം തേ , ബ്രാഹ്മണ, യഥാപത്ഥിത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, ലദ്ധം മേ"തി സുത്വാ അന്തോവിഹാരം ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസും. സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സോ കുഹകചോരോ, പുബ്ബേപി കുഹകചോരോയേവ അഹോസി. ഇദാനി പനേസ ബാലജനം വഞ്ചേതി, തദാ പന പണ്ഡിതേ വഞ്ചേതും നാസക്ഖീ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതമാഹരി.

അതീതേ ഏകം കാസികഗാമം നിസ്സായ ഏകോ കുഹകതാപസോ വാസം കപ്പേസി. തം ഏകം കുലം പടിജഗ്ഗി. ദിവാ ഉപ്പന്നഖാദനീയഭോജനീയതോ അത്തനോ പുത്താനം വിയ തസ്സപി ഏകം കോട്ഠാസം ദേതി, സായം ഉപ്പന്നകോട്ഠാസം ഠപേത്വാ ദുതിയദിവസേ ദേതി. അഥേകദിവസം സായം ഗോധമംസം ലഭിത്വാ സാധുകം പചിത്വാ തതോ കോട്ഠാസം ഠപേത്വാ ദുതിയദിവസേ തസ്സ അദംസു. താപസോ മംസം ഖാദിത്വാവ രസതണ്ഹായ ബദ്ധോ "കിം മംസം നാമേത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ഗോധമംസ"ന്തി സുത്വാ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ സപ്പിദധികടുകഭണ്ഡാദീനി ഗഹേത്വാ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം ഠപേസി. പണ്ണസാലായ പന അവിദൂരേ ഏകസ്മിം വമ്മികേ ഗോധരാജാ വിഹരതി. സോ കാലേന കാലം താപസം വന്ദിതും ആഗച്ഛതി. തംദിവസം പനേസ "തം വധിസ്സാമീ"തി ദണ്ഡം പടിച്ഛാദേത്വാ തസ്സ വമ്മികസ്സ അവിദൂരേ ഠാനേ നിദ്ദായന്തോ വിയ നിസീദി. ഗോധരാജാ വമ്മികതോ നിക്ഖമിത്വാ തസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛന്തോവ ആകാരം സല്ലക്ഖേത്വാ "ന മേ അജ്ജ ആചരിയസ്സ ആകാരോ രുച്ചതീ"തി തതോവ നിവത്തി. താപസോ തസ്സ നിവത്തനഭാവം ഞത്വാ തസ്സ മാരണത്ഥായ ദണ്ഡം ഖിപി, ദണ്ഡോ വിരജ്ഝിത്വാ ഗതോ. ഗോധരാജാപി ധമ്മികം പവിസിത്വാ തതോ സീസം നീഹരിത്വാ ആഗതമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ താപസം ആഹ -

"സമണം തം മഞ്ഞമാനോ, ഉപഗച്ഛിമസഞ്ഞതം;
സോ മം ദണ്ഡേന പാഹാസി, യഥാ അസമണോ തഥാ.

"കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധ, കിം തേ അജിനസാടിയാ;
അബ്ഭന്തരം തേ ഗഹനം, ബാഹിരം പരിമജ്ജസീ"തി. (ജാ॰
൧.൮.൩൭-൩൮);

അഥ നം താപസോ അത്തനോ സന്തകേന പലോഭേതും ഏവമാഹ -

“ഏഹി ഗോധ നിവത്തസ്സു, ഭുഞ്ജ സാലീനമോദനം;
തേലം ലോണഞ്ച മേ അത്ഥി, പഹൂതം മയ്ഹ പിപ്ഫലീ”തി. (ജാ॰ ൧.൪.൯൯);

തം സുത്വാ ഗോധരാജാ “യഥാ യഥാ ത്വം കഥേസി, തഥാ തഥാ മേ പലായിതുകാമതാവ ഹോതീ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“ഏസ ഭിയ്യോ പവേക്ഖാമി, വമ്മികം സതപോരിസം;
തേലം ലോണഞ്ച കിത്തേസി, അഹിതം മയ്ഹ പിപ്ഫലീ”തി. (ജാ॰ ൧.൪.൧൦൦);

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “അഹം ഏത്തകം കാലം തയി സമണസഞ്ഞം അകാസിം, ഇദാനി പന തേ മം പഹരിതുകാമതായ ദണ്ഡോ ഖിത്തോ, തസ്സ ഖിത്തകാലേയേവ അസമണോ ജാതോ. കിം താദിസസ്സ ദുപ്പഞ്ഞസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ജടാഹി, കിം സഖുരേന അജിനചമ്മേന. അബ്ഭന്തരഞ്ഹി തേ ഗഹനം, കേവലം ബാഹിരമേവ പരിമജ്ജസീ”തി ആഹ. സത്ഥാ ഇമം അതീതം ആഹരിത്വാ “തദാ ഏസ കുഹകോ താപസോ അഹോസി, ഗോധരാജാ പന അഹമേവാ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേത്വാ തദാ ഗോധപണ്ഡിതേന തസ്സ നിഗ്ഗഹിതകാരണം ദസ്സേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൪.
“കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധ, കിം തേ അജിനസാടിയാ;
അബ്ഭന്തരം തേ ഗഹനം, ബാഹിരം പരിമജ്ജസീ”തി. (ജാ॰ ൧.൪.൯൮);

തത്ഥ **കിം തേ ജടാഹീ**തി അമ്ഭോ ദുപ്പഞ്ഞ തവ ബദ്ധാഹിപി ഇമാഹി ജടാഹി സഖുരായ നിവത്ഥായപി ഇമായ അജിനചമ്മസാടികായ ച കിമത്ഥോതി. **അബ്ഭന്തര**ന്തി അബ്ഭന്തരഞ്ഹി തേ രാഗാദികിലേസഗഹനം, കേവലം ഹത്ഥിലണ്ഡം അസ്സലണ്ഡം വിയ മട്ഠം ബാഹിരം പരിമജ്ജസീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

കുഹകബ്രാഹ്മണവത്ഥു ഏകാദസമം.

൧൨. കിസാഗോതമീവത്ഥു

പംസുകൂലധരന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ വിഹരന്തോ കിസാഗോതമിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തദാ കിര സക്കോ പഠമയാമാവസാനേ ദേവപരിസായ സദ്ധിം സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തേ സാരണീയധമ്മകഥം സുണന്തോ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ കിസാഗോതമീ “സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമീ”തി ആകാസേനാഗന്ത്വാ സക്കം ദിസ്വാ നിവത്തി. സോ തം വന്ദിത്വാ നിവത്തന്തിം ദിസ്വാ സത്ഥാരം പുച്ഛി - “കാ നാമേസാ , ഭന്തേ, ആഗച്ഛമാനാവ തുമ്ഹേ ദിസ്വാ നിവത്തതീ”തി? സത്ഥാ “കിസാഗോതമീ നാമേസാ, മഹാരാജ, മമ ധീതാ പംസുകൂലികത്ഥേരീനം അഗ്ഗാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൫. പംസുകൂലധരം ജന്തും, കിസം ധമനിസന്ഥതം;
ഏകം വനസ്മിം ഝായന്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തത്ഥ **കിസ**ന്തി പംസുകൂലികാ ഹി അത്തനോ അനുരൂപം പടിപദം പൂരേന്താ അപ്പമംസലോഹിതാ ചേവ ഹോന്തി ധമനിസന്ഥതഗത്താ ച, തസ്മാ ഏവമാഹ. **ഏകം വനസ്മി**ന്തി വിവിത്തട്ഠാനേ ഏകകം വനസ്മിം ഝായന്തം തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

കിസാഗോതമീവത്ഥു ദ്വാദസമം.

൧൩. ഏകബ്രാഹ്മണവത്ഥു

ന ചാഹന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ''സമണോ ഗോതമോ അത്തനോ സാവകേ ബ്രാഹ്മണാതി വദതി അഹഞ്ചമ്ഹി ബ്രാഹ്മണയോനിയം നിബ്ബത്തോ, മമ്പി നു ഖോ ഏവം വത്തും വട്ടതീ''തി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ''നാഹം, ബ്രാഹ്മണ, ബ്രാഹ്മണയോനിയം നിബ്ബത്തമത്തേനേവം വദാമി, യോ പന അകിഞ്ചനോ അഗഹണോ, തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൬. ''ന ചാഹം ബ്രാഹ്മണം ബ്രൂമി, യോനിജം മത്തിസമ്ഭവം;
ഭോവാദി നാമ സോ ഹോതി, സചേ ഹോതി സകിഞ്ചനോ;
അകിഞ്ചനം അനാദാനം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തത്ഥ **യോനിജ**ന്തി യോനിയം ജാതം. **മത്തിസമ്ഭവ**ന്തി ബ്രാഹ്മണിയാ മാതു സന്തകേ ഉദരസ്മിം സമ്ഭൂതം. **ഭോവാദീ**തി സോ പന ആമന്തനാദീസു ''ഭോ, ഭോ''തി വത്വാ വിചരന്തോ ഭോവാദി നാമ ഹോതി, സചേ രാഗാദീഹി കിഞ്ചനേഹി സകിഞ്ചനോ. അഹം പന രാഗാദീഹി **അകിഞ്ചനം** ചതൂഹി ഉപാദാനേഹി **അനാദാനം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ഏകബ്രാഹ്മണവത്ഥു തേരസമം.

൧൪. ഉഗ്ഗസേനസേട്ഠിപുത്തവത്ഥു

സബ്ബസംയോജനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഉഗ്ഗസേനം നാമ സേട്ഠിപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ''മുഞ്ച പുരേ മുഞ്ച പച്ഛതോ''തി (ധ॰ പ॰ ൩൪൮) ഗാഥാവണ്ണനായ വിത്ഥാരിതമേവ.

തദാ ഹി സത്ഥാ, ''ഭന്തേ, ഉഗ്ഗസേനോ 'ന ഭായാമീ'തി വദതി, അഭൂതേന മഞ്ഞേ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ''തി ഭിക്ഖൂഹി വുത്തേ, ''ഭിക്ഖവേ, മമ

പുത്തസദിസാ ഛിന്നസംയോജനാ ന ഭായന്തിയേവാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൭.
‘‘സബ്ബസംയോജനം ഛേത്വാ, യോ വേ ന പരിതസ്സതി;
സങ്ഗാതിഗം വിസംയുത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **സബ്ബസംയോജന**ന്തി ദസവിധസംയോജനം. **ന പരിതസ്സതീ**തി തണ്ഹായ ന ഭായതി. **തമഹ**ന്തി തം അഹം രാഗാദീനം സങ്ഗാനം അതീതത്താ **സങ്ഗാതിഗം,** ചതുന്നമ്പി യോഗാനം അഭാവേന **വിസംയുത്തം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഉഗ്ഗസേനസേട്ഠിപുത്തവത്ഥു ചുദ്ദസമം.

൧൫. ദ്വേബ്രാഹ്മണവത്ഥു

ഛേത്വാ നദ്ധിന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ ബ്രാഹ്മണേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

തേസു കിരേകസ്സ ചൂളരോഹിതോ നാമ ഗോണോ അഹോസി, ഏകസ്സ മഹാരോഹിതോ നാമ. തേ ഏകദിവസം ‘‘തവ ഗോണോ ബലവാ, മമ ഗോണോ ബലവാ’’തി വിവദിത്വാ ‘‘കിം നോ വിവാദേന, പാജേത്വാ ജാനിസ്സാമാ’’തി അചിരവതീതീരേ സകടം വാലുകായ പൂരേത്വാ ഗോണേ യോജയിംസു. തസ്മിം ഖണേ ഭിക്ഖൂപി ന്ഹായിതും തത്ഥ ഗതാ ഹോന്തി. ബ്രാഹ്മണാ ഗോണേ പാജേസും. സകടം നിച്ചലം അട്ഠാസി, നദ്ധിവരത്താ പന ഛിജ്ജിംസു. ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം സത്ഥു ആരോചയിംസു. സത്ഥാ, ‘‘ഭിക്ഖവേ , ബാഹിരാ ഏതാ നദ്ധിവരത്താ, യോ കോചി ഏതാ ഛിന്ദതേവ, ഭിക്ഖുനാ പന അജ്ഝത്തികം കോധനദ്ധിഞ്ചേവ തണ്ഹാവരത്തഞ്ച ഛിന്ദിതും വട്ടതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൮.
‘‘ഛേത്വാ നദ്ധിം വരത്തഞ്ച, സന്ദാനം സഹനുക്കമം;
ഉക്ഖിത്തപലിഘം ബുദ്ധം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **നദ്ധി**ന്തി നയ്ഹനഭാവേന പവത്തം കോധം. **വരത്ത**ന്തി ബന്ധനഭാവേന പവത്തം തണ്ഹം. **സന്ദാനം സഹനുക്കമ**ന്തി അനുസയാനുക്കമസഹിതം ദ്വാസട്ഠിദിട്ഠിസന്ദാനം, ഇദം സബ്ബമ്പി ഛിന്ദിത്വാ ഠിതം അവിജ്ജാപലിഘസ്സ ഉക്ഖിത്തത്താ **ഉക്ഖിത്തപലിഘം,** ചതുന്നം സച്ചാനം ബുദ്ധത്താ **ബുദ്ധം** തം അഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

ദ്വേബ്രാഹ്മണവത്ഥു പന്നരസമം.

൧൬. അക്കോസകഭാരദ്വാജവത്ഥു

അക്കോസന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അക്കോസകഭാരദ്വാജം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ ഹി ഭാതു ഭാരദ്വാജസ്സ ധനഞ്ജാനീ നാമ ബ്രാഹ്മണീ സോതാപന്നാ അഹോസി. സാ ഖിപിത്വാപി കാസിത്വാപി പക്ഖലിത്വാപി “നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സാ”തി ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി. സാ ഏകദിവസം ബ്രാഹ്മണപരിവേസനായ പവത്തമാനായ പക്ഖലിത്വാ തഥേവ മഹാസദ്ദേന ഉദാനം ഉദാനേസി. ബ്രാഹ്മണോ കുജ്ഝിത്വാ “ഏവമേവായം വസലീ യത്ഥ വാ തത്ഥ വാ പക്ഖലിത്വാ തസ്സ മുണ്ഡകസ്സ സമണകസ്സ വണ്ണം ഭാസതീ”തി വത്വാ “ഇദാനി തേ, വസലി, ഗന്ത്വാ തസ്സ സത്ഥുനോ വാദം ആരോപേസ്സാമീ”തി ആഹ. അഥ നം സാ “ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, നാഹം തം പസ്സാമി, യോ തസ്സ ഭഗവതോ വാദം ആരോപേയ്യ, അപി ച ഗന്ത്വാ തം ഭഗവന്തം പഞ്ഹം പുച്ഛസ്സൂ”തി ആഹ. സോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ അവന്ദിത്വാവ ഏകമന്തം ഠിതോ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“കിംസു ഛേത്വാ സുഖം സേതി, കിംസു ഛേത്വാ ന സോചതി;
കിസ്സസ്സു ഏകധമ്മസ്സ, വധം രോചേസി ഗോതമാ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൮൭);

അഥസ്സ പഞ്ഹം ബ്യാകരോന്തോ സത്ഥാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

“കോധം ഛേത്വാ സുഖം സേതി, കോധം ഛേത്വാ ന സോചതി;
കോധസ്സ വിസമൂലസ്സ, മധുരഗ്ഗസ്സ ബ്രാഹ്മണ;
വധം അരിയാ പസംസന്തി, തഞ്ഹി ഛേത്വാ ന സോചതീ”തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൮൭);

സോ സത്ഥരി പസീദിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അഥസ്സ കനിട്ഠോ അക്കോസകഭാരദ്വാജോ “ഭാതാ കിര മേ പബ്ബജിതോ”തി സുത്വാ കുദ്ധോ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം അസബ്ഭാഹി ഫരുസാഹി വാചാഹി അക്കോസി. സോപി സത്ഥാരാ അതിഥിനം ഖാദനീയാദിദാനഉപമ്മേന സഞ്ഞത്തോ സത്ഥരി പസന്നോ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അപരേപിസ്സ സുന്ദരികഭാരദ്വാജോ ബിലിങ്ഗികഭാരദ്വാജോതി ദ്വേ കനിട്ഠഭാതരോ സത്ഥാരം അക്കോസന്താവ സത്ഥാരാ വിനീതാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണിംസു.

അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, “ആവുസോ, അച്ഛരിയാ വത ബുദ്ധഗുണാ, ചതൂസു നാമ ഭാതികേസു അക്കോസന്തേസു സത്ഥാ കിഞ്ചി അവത്വാ തേസംയേവ പതിട്ഠാ ജാതോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ, “ഭിക്ഖവേ, അഹം മമ ഖന്തിബലേന സമന്നാഗതത്താ ദുട്ഠേസു അദുസ്സന്തോ മഹാജനസ്സ പതിട്ഠാ ഹോമിയേവാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൩൯൯. “അക്കോസം വധബന്ധഞ്ച, അദുട്ഠോ യോ തിതിക്ഖതി;
ഖന്തീബലം ബലാനീകം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ”ന്തി.

തത്ഥ **അദുട്ഠോ**തി ഏതം ദസഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അക്കോസഞ്ച പാണിആദീഹി പോഥനഞ്ച അന്ദുബന്ധനാദീഹി ബന്ധനഞ്ച യോ അകുദ്ധമാനസോ ഹുത്വാ അധിവാസേതി , ഖന്തിബലേന സമന്നാഗതത്താ

ഖന്തിബലം, പുനപ്പുനം ഉപ്പത്തിയാ അനീകഭൂതേന തേനേവ ഖന്തിബലേന സമന്നാഗതത്താ **ബലാനീകം തം** ഏവരൂപം **അഹം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അക്കോസകഭാരദ്വാജവത്ഥു സോളസമം.

൧൭. സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

അക്കോധനന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തദാ കിര ഥേരോ പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം പിണ്ഡായ ചരന്തോ നാലകഗാമേ മാതു ഘരദ്വാരം അഗമാസി. അഥ നം സാ നിസീദാപേത്വാ പരിവിസമാനാ അക്കോസി - "അമ്ഭോ, ഉച്ഛിട്ഠഖാദക ഉച്ഛിട്ഠകഞ്ജിയം അലഭിത്വാ പരഘരേസു ഉളുങ്കപിട്ഠേന ഘട്ടിതകഞ്ജിയം പരിഭുഞ്ജിതും അസീതികോടിധനം പഹായ പബ്ബജിതോസി, നാസിതമ്ഹാ തയാ, ഭുഞ്ജാഹി ദാനീ"തി. ഭിക്ഖൂനമ്പി ഭത്തം ദദമാനാ "തുമ്ഹേഹി മമ പുത്തോ അത്തനോ ചൂളുപട്ഠാകോ കതോ, ഇദാനി ഭുഞ്ജഥാ"തി വദേതി. ഥേരോ ഭിക്ഖം ഗഹേത്വാ വിഹാരമേവ അഗമാസി. അഥായസ്മാ രാഹുലോ സത്ഥാരം പിണ്ഡപാതേന ആപുച്ഛി. അഥ നം സത്ഥാ ആഹ - "രാഹുല, കഹം ഗമിത്ഥാ"തി? "അയ്യികായ ഗാമം, ഭന്തേ"തി. "കിം പന തേ അയ്യികായ ഉപജ്ഝായോ വുത്തോ"തി? "അയ്യികായ മേ, ഭന്തേ, ഉപജ്ഝായോ അക്കുട്ഠോ"തി. "കിന്തി വത്വാ"തി? "ഇദം നാമ, ഭന്തേ"തി. "ഉപജ്ഝായേന പന തേ കിം വുത്ത"ന്തി? "ന കിഞ്ചി, ഭന്തേ"തി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, "ആവുസോ, അച്ഛരിയാ വത സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ ഗുണാ, ഏവംനാമസ്സ മാതരി അക്കോസന്തിയാ കോധമത്തമ്പി നാഹോസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ, "ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവാ നാമ അക്കോധനാവ ഹോന്തീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൦. "അക്കോധനം വതവന്തം, സീലവന്തം അനുസ്സദം;
ദന്തം അന്തിമസാരീരം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി.

തത്ഥ **വതവന്തന്തി** ധുതവതേന, സമന്നാഗതം ചതുപാരിസുദ്ധിസീലേന **സീലവന്തം,** തണ്ഹാഉസ്സദാഭാവേന **അനുസ്സദം** , ഛളിന്ദ്രിയദമനേന **ദന്തം,** കോടിയം ഠിതേന അത്തഭാവേന **അന്തിമസരീരം തമഹം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു സത്തരസമം.

൧൮. ഉപ്പലവണ്ണാഥേരീവത്ഥു

വാരി പോക്ഖരപത്തേവാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപ്പലവണ്ണഥേരിം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു "മധുവാ മഞ്ഞതി ബാലോ"തി ഗാഥാവണ്ണനായ (ധ॰ പ॰ ൬൯) വിത്ഥാരിതമേവ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൬൯) -

അപരേന സമയേന മഹാജനോ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസി "ഖീണാസവാപി മഞ്ഞേ കാമസുഖം സാദിയന്തി, കാമം സേവന്തി, കിം ന സേവിസ്സന്തി. ന ഹേതേ കോളാപരുക്ഖാ, ന ച വമ്മികാ, അല്ലമംസസരീരാവ, തസ്മാ ഏതേപി കാമസുഖം സാദിയന്തീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവാ കാമസുഖം സാദിയന്തി, ന കാമം സേവന്തി. യഥാ ഹി പദുമപത്തേ പതിതം ഉദകബിന്ദു ന ലിമ്പതി ന സണ്ഠാതി, വിനിവത്തിത്വാ പന പതതേവ. യഥാ ച ആരഗ്ഗേ സാസപോ ന ഉപലിമ്പതി ന സണ്ഠാതി, വിനിവത്തിത്വാ പതതേവ, ഏവം ഖീണാസവസ്സ ചിത്തേ ദുവിധോപി കാമോ ന ലിമ്പതി ന സണ്ഠാതീ"തി അനുസന്ധിം ഘടേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൧. "വാരി പോക്ഖരപത്തേവ, ആരഗ്ഗേരിവ സാസപോ;
യോ ന ലിമ്പതി കാമേസു, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി.

തത്ഥ **യോ ന ലിമ്പതീ**തി ഏവമേവം യോ അബ്ഭന്തരേ ദുവിധേപി കാമേ ന ഉപലിമ്പതി, തസ്മിം കാമേ ന സണ്ഠാതി, **തമഹം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഉപ്പലവണ്ണാഥേരീവത്ഥു അട്ഠാരസമം.

൧൯. അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു

യോ ദുക്ഖസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തസ്സ കിരേകോ ദാസോ അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ പലായിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. ബ്രാഹ്മണോ തം ഓലോകേന്തോ അദിസ്വാ ഏകദിവസം സത്ഥാരാ സദ്ധിം പിണ്ഡായ പവിസന്തം ദ്വാരന്തരേ ദിസ്വാ ചീവരം ദള്ഹം അഗ്ഗഹേസി. സത്ഥാ നിവത്തിത്വാ "കിം ഇദം, ബ്രാഹ്മണാ"തി പുച്ഛി. ദാസോ മേ, ഭോ ഗോതമാതി . പന്നഭാരോ ഏസ, ബ്രാഹ്മണാതി. "പന്നഭാരോ"തി ച വുത്തേ ബ്രാഹ്മണോ "അരഹാ"തി സല്ലക്ഖേസി. തസ്മാ പുനപി തേന "ഏവം, ഭോ ഗോതമാ"തി വുത്തേ സത്ഥാ "ആമ, ബ്രാഹ്മണ, പന്നഭാരോ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൨. "യോ ദുക്ഖസ്സ പജാനാതി, ഇധേവ ഖയമത്തനോ;
പന്നഭാരം വിസംയുത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി.

തത്ഥ **ദുക്ഖസ്സാ**തി ഖന്ധദുക്ഖസ്സ. **പന്നഭാര**ന്തി ഓഹിതഖന്ധഭാരം ചതൂഹി യോഗേഹി സബ്ബകിലേസേഹി വാ **വിസംയുത്തം തമഹം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി

അത്ഥോ. ദേസനാവസാനേ സോ ബ്രാഹ്മണോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, സമ്പത്താനമ്പി സാത്ഥികാ ധമ്മദേസനാ അഹോസീതി.

അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണവത്ഥു ഏകൂനവീസതിമം.

൨൦. ഖേമാഭിക്ഖുനീവത്ഥു

ഗമ്ഭീരപഞ്ഞന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ഗിജ്ഝകൂടേ വിഹരന്തോ ഖേമം നാമ ഭിക്ഖുനിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി പഠമയാമസമനന്തരേ സക്കോ ദേവരാജാ പരിസായ സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ സാരണീയധമ്മകഥം സുണന്തോ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ ഖേമാ ഭിക്ഖുനീ ‘‘സത്ഥാരം പസ്സിസ്സാമീ’’തി ആഗന്ത്വാ സക്കം ദിസ്വാ ആകാസേ ഠിതാവ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിവത്തി. സക്കോ തം ദിസ്വാ ‘‘കോ ഏസാ, ഭന്തേ, ആഗച്ഛമാനാ ആകാസേ ഠിതാവ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിവത്തീ’’തി പുച്ഛി. സത്ഥാ ‘‘ഏസാ, മഹാരാജ, മമ ധീതാ ഖേമാ നാമ മഹാപഞ്ഞാ മഗ്ഗാമഗ്ഗകോവിദാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൩. ‘‘ഗമ്ഭീരപഞ്ഞം മേധാവിം, മഗ്ഗാമഗ്ഗസ്സ കോവിദം;
ഉത്തമത്ഥമനുപ്പത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **ഗമ്ഭീരപഞ്ഞ**ന്തി ഗമ്ഭീരേസു ഖന്ധാദീസു പവത്തായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതം ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതം **മേധാവിം** ‘‘അയം ദുഗ്ഗതിയാ മഗ്ഗോ, അയം സുഗതിയാ മഗ്ഗോ, അയം നിബ്ബാനസ്സ മഗ്ഗോ, അയം അമഗ്ഗോ’’തി ഏവം മഗ്ഗേ ച അമഗ്ഗേ ച ഛേകതായ **മഗ്ഗാമഗ്ഗസ്സ കോവിദം** അരഹത്തസങ്ഖാതം **ഉത്തമത്ഥം അനുപ്പത്തം തമഹം ബ്രാഹ്മണം** വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ഖേമാഭിക്ഖുനിവത്ഥു വീസതിമം.

൨൧. പബ്ഭാരവാസീതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു

അസംസട്ഠന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പബ്ഭാരവാസീതിസ്സത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ സപ്പായം സേനാസനം ഓലോകേന്തോ ഏകം ലേണപബ്ഭാരം പാപുണി, സമ്പത്തക്ഖണേയേവസ്സ ചിത്തം ഏകഗ്ഗതം ലഭി. സോ ‘‘അഹം ഇധ വസന്തോ പബ്ബജിതകിച്ചം നിപ്ഫാദേതും സക്ഖിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേസി. ലേണേപി അധിവത്ഥാ ദേവതാ ‘‘സീലവാ ഭിക്ഖു ആഗതോ, ഇമിനാ സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ വസിതും ദുക്ഖം. അയം പന ഇധ ഏകരത്തിമേവ വസിത്വാ പക്കമിസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ പുത്തേ ആദായ നിക്ഖമി. ഥേരോ പുനദിവസേ പാതോവ ഗോചരഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി. അഥ നം ഏകാ ഉപാസികാ ദിസ്വാവ പുത്തസിനേഹം പടിലഭിത്വാ ഗേഹേ നിസീദാപേത്വാ ഭോജേത്വാ അത്താനം നിസ്സായ തേമാസം വസനത്ഥായ യാചി. സോപി ‘‘സക്കാ മയാ ഇമം നിസ്സായ ഭവനിസ്സരണം കാതു’’ന്തി അധിവാസേത്വാ തമേവ ലേണം അഗമാസി. ദേവതാ

തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "അദ്ധാ കേനചി നിമന്തിതോ ഭവിസ്സതി, സ്വേ വാ പരസുവേ വാ ഗമിസ്സതീ"തി ചിന്തേസി.

ഏവം അഡ്ഢമാസമത്തേ അതിക്കന്തേ "അയം ഇധേവ മഞ്ഞേ അന്തോവസ്സം വസിസ്സതി, സീലവതാ പന സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ പുത്തകേഹി സദ്ധിം വസിതും ദുക്കരം, ഇമഞ്ച 'നിക്ഖമാ'തി വത്തും ന സക്കാ, അത്ഥി നു ഖോ ഇമസ്സ സീലേ ഖലിത"ന്തി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തീ ഉപസമ്പദമാളകതോ പട്ഠായ തസ്സ സീലേ ഖലിതം അദിസ്വാ "പരിസുദ്ധമസ്സ സീലം, കിഞ്ചിദേവസ്സ കത്വാ അയസം ഉപ്പാദേസ്സാമീ"തി തസ്സ ഉപട്ഠാകകുലേ ഉപാസികായ ജേട്ഠപുത്തസ്സ സരീരേ അധിമുച്ചിത്വാ ഗീവം പരിവത്തേസി. തസ്സ അക്ഖീനി നിക്ഖമിംസു, മുഖതോ ഖേളോ പഗ്ഘരി. ഉപാസികാ തം ദിസ്വാ "കിം ഇദ"ന്തി വിരവി. അഥ നം ദേവതാ അദിസ്സമാനരൂപാ ഏവമാഹ - "മയാ ഏസ ഗഹിതോ, ബലികമ്മേനപി മേ അത്ഥോ നത്ഥി, തുമ്ഹാകം പന കുലൂപകം ഥേരം ലട്ഠിമധുകം യാചിത്വാ തേന തേലം പചിത്വാ ഇമസ്സ നത്ഥുകമ്മം ദേഥ, ഏവാഹം ഇമം മുഞ്ചിസ്സാമീ"തി. നസ്സതു വാ ഏസ മരതു വാ, ന സക്ഖിസ്സാമഹം അയ്യം ലട്ഠിമധുകം യാചിതുന്തി. സചേ ലട്ഠിമധുകം യാചിതും ന സക്കോഥ, നാസികായസ്സ ഹിങ്ഗുചുണ്ണം പക്ഖിപിതും വദേഥാതി. ഇദമ്പി വത്തും ന സക്കോമാതി. തേന ഹിസ്സ പാദധോവനഉദകം ആദായ സീസേ ആസിഞ്ചഥാതി. ഉപാസികാ "സക്കാ ഇദം കാതു"ന്തി വേലായ ആഗതം ഥേരം നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ അന്തരഭത്തേ നിസിന്നസ്സ പാദേ ധോവിത്വാ ഉദകം ഗഹേത്വാ, "ഭന്തേ, ഇദം ഉദകം ദാരകസ്സ സീസേ ആസിഞ്ചാമാ"തി ആപുച്ഛിത്വാ "തേന ഹി ആസിഞ്ചഥാ"തി വുത്തേ തഥാ അകാസി. സാ ദേവതാ താവദേവ തം മുഞ്ചിത്വാ ഗന്ത്വാ ലേണദ്വാരേ അട്ഠാസി.

ഥേരോപി ഭത്തകിച്ചാവസാനേ ഉട്ഠായാസനാ അവിസ്സട്ഠകമ്മട്ഠാനതായ ദ്വത്തിംസാകാരം സജ്ഝായന്തോവ പക്കാമി. അഥ നം ലേണദ്വാരം പത്തകാലേ സാ ദേവതാ "മഹാവേജ്ജ മാ ഇധ പവിസാ"തി ആഹ. സോ തത്ഥേവ ഠത്വാ "കാസി ത്വ"ന്തി ആഹ. അഹം ഇധ അധിവത്ഥാ ദേവതാതി. ഥേരോ "അത്ഥി നു ഖോ മയാ വേജ്ജകമ്മസ്സ കതട്ഠാന"ന്തി ഉപസമ്പദമാളകതോ പട്ഠായ ഓലോകേന്തോ അത്തനോ സീലേ തിലകം വാ കാളകം വാ അദിസ്വാ "അഹം മയാ വേജ്ജകമ്മസ്സ കതട്ഠാനം ന പസ്സാമി, കസ്മാ ഏവം വദേസീ"തി ആഹ. ന പസ്സസീതി. ആമ, ന പസ്സാമീതി? ആചിക്ഖാമി തേതി. ആമ, ആചിക്ഖാഹീതി. തിട്ഠതു താവ ദൂരേ കതം, അജ്ജേവ തയാ അമനുസ്സഗഹിതസ്സ ഉപട്ഠാകപുത്തസ്സ പാദധോവനഉദകം സീസേ ആസിത്തം, നാസിത്തന്തി? ആമ, ആസിത്തന്തി. കിം ഏതം ന പസ്സസീതി? ഏതം സന്ധായ ത്വം വദേസീതി? ആമ, ഏതം സന്ധായ വദാമീതി. ഥേരോ ചിന്തേസി - "അഹോ വത മേ സമ്മാ പണിഹിതോ അത്താ, സാസനസ്സ അനുരൂപം വത മേ ചരിതം, ദേവതാപി മമ ചതുപാരിസുദ്ധിസീലേ തിലകം വാ കാളകം വാ അദിസ്വാ ദാരകസ്സ സീസേ ആസിത്തപാദധോവനമത്തം അദ്ദസാ"തി തസ്സ സീലം ആരബ്ഭ ബലവപീതി ഉപ്പജ്ജി. സോ തം വിക്ഖമ്ഭേത്വാ പാദുദ്ധാരമ്പി അകത്വാ തത്ഥേവ അരഹത്തം പത്വാ "മാദിസം പരിസുദ്ധം സമണം ദൂസേത്വാ മാ ഇധ വനസണ്ഡേ വസി, ത്വമേവ നിക്ഖമാഹീ"തി ദേവതം ഓവദന്തോ ഇമം ഉദാനം ഉദാനേസി -

"വിസുദ്ധോ വത മേ വാസോ, നിമ്മലം മം തപസ്സിനം;

മാ ത്വം വിസുദ്ധം ദൂസേസി, നിക്ഖമ പവനാ തുവ"ന്തി.

സോ തത്ഥേവ തേമാസം വസിത്വാ വുത്ഥവസ്സോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂഹി "കിം, ആവുസോ, പബ്ബജിതകിച്ചം തേ മത്ഥകം പാപിത"ന്തി പുട്ഠോ തസ്മിം ലേണേ വസ്സൂപഗമനതോ പട്ഠായ സബ്ബം തം പവത്തിം ഭിക്ഖൂനം ആരോചേത്വാ, "ആവുസോ, ത്വം ദേവതായ ഏവം വുച്ചമാനോ ന കുജ്ഝീ"തി വുത്തേ "ന കുജ്ഝി"ന്തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും, "ഭന്തേ, അയം ഭിക്ഖു അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി, ദേവതായ ഇദം നാമ വുച്ചമാനോപി ന കുജ്ഝിന്തി വദതീ"തി. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ "നേവ, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ കുജ്ഝതി, ഏതസ്സ ഗിഹീഹി വാ പബ്ബജിതേഹി വാ സംസഗ്ഗോ നാമ നത്ഥി, അസംസട്ഠോ ഏസ അപ്പിച്ഛോ സന്തുട്ഠോ"തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ർ൦ർ. "അസംസട്ഠം ഗഹട്ഠേഹി, അനാഗാരേഹി ചൂഭയം;
അനോകസാരിമപ്പിച്ഛം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി.

തത്ഥ **അസംസട്ഠ**ന്തി ദസ്സനസവനസമുല്ലപനപരിഭോഗകായസംസഗ്ഗാനം അഭാവേന അസംസട്ഠം. **ഉഭയ**ന്തി ഗിഹീഹി ച അനാഗാരേഹി ചാതി ഉഭയേഹിപി അസംസട്ഠം . **അനോകസാരി**ന്തി അനാലയചാരിം തം ഏവരൂപം അഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പബ്ഭാരവാസീതിസ്സത്ഥേരവത്ഥു ഏകവീസതിമം.

൨൨. അഞ്ഞതരഭിക്ഖുവത്ഥു

നിധായ ദണ്ഡന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ വായമന്തോ അരഹത്തം പത്വാ "പടിലദ്ധഗുണം സത്ഥു ആരോചേസ്സാമീ"തി തതോ നിക്ഖമി. അഥ നം ഏകസ്മിം ഗാമേ ഏകാ ഇത്ഥീ സാമികേന സദ്ധിം കലഹം കത്വാ തസ്മിം ബഹി നിക്ഖന്തേ "കുലഘരം ഗമിസ്സാമീ"തി മഗ്ഗം പടിപന്നാ അന്തരാമഗ്ഗേ ദിസ്വാ "ഇമം ഥേരം നിസ്സായ ഗമിസ്സാമീ"തി പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധി. ഥേരോ പന തം ന പസ്സതി. അഥസ്സാ സാമികോ ഗേഹം ആഗതോ തം അദിസ്വാ "കുലഗാമം ഗതാ ഭവിസ്സതീ"തി അനുബന്ധന്തോ തം ദിസ്വാ "ന സക്കാ ഇമായ ഏകികായ ഇമം അടവിം പടിപജ്ജിതും, കം നു ഖോ നിസ്സായ ഗച്ഛതീ"തി ഓലോകേന്തോ ഥേരം ദിസ്വാ "അയം ഇമം ഗണ്ഹിത്വാ നിക്ഖന്തോ ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഥേരം സന്തജ്ജേസി. അഥ നം സാ ഇത്ഥീ "നേവ മം ഏസ ഭദന്തോ പസ്സതി, ന ആലപതി, മാ നം കിഞ്ചി അവചാ"തി ആഹ. സോ "കിം പന ത്വം അത്താനം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തം മമ ആചിക്ഖിസ്സസി, തുയ്ഹമേവ അനുച്ഛവികം ഇമസ്സ കരിസ്സാമീ"തി ഉപ്പന്നകോധോ ഇത്ഥിയാ ആഘാതേന ഥേരം പോഥേത്വാ തം ആദായ നിവത്തി. ഥേരസ്സ സകലസരീരം സഞ്ജാതഗണ്ഡം അഹോസി. അഥസ്സ വിഹാരം ഗതകാലേ ഭിക്ഖൂ സരീരം സമ്ബാഹന്താ ഗണ്ഡേ ദിസ്വാ "കിം ഇദ"ന്തി പുച്ഛിംസു. സോ തേസം തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥ നം ഭിക്ഖൂ, "ആവുസോ, തസ്മിം പുരിസേ ഏവം

പഹരന്തേ ത്വം കിം അവച, കിം വാ തേ കോധോ ഉപ്പന്നോ”തി. “ന മേ, ആവുസോ, കോധോ ഉപ്പജ്ജീ”തി വുത്തേ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ, “ഭന്തേ, ഏസ ഭിക്ഖു ‘കോധോ തേ ഉപ്പജ്ജതീ’തി വുച്ചമാനോ ‘ന മേ, ആവുസോ, കോധോ ഉപ്പജ്ജതീ’തി അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ”തി ആരോചേസും. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവാ നാമ നിഹിതദണ്ഡാ, തേ പഹരന്തേസുപി കോധം ന കരോന്തിയേവാ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൫. “നിധായ ദണ്ഡം ഭൂതേസു, തസേസു ഥാവരേസു ച;
യോ ന ഹന്തി ന ഘാതേതി, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ”ന്തി.

തത്ഥ **നിധായാ**തി നിക്ഖിപിത്വാ ഓരോപേത്വാ. **തസേസു ഥാവരേസു ചാ**തി തണ്ഹാതാസേന തസേസു, തണ്ഹാഅഭാവേന ഥിരതായ ഥാവരേസു ച. **യോ ന ഹന്തീ**തി യോ ഏവം സബ്ബസത്തേസു വിഗതപടിഘതായ നിക്ഖിത്തദണ്ഡോ നേവ കഞ്ചി സയം ഹനതി, ന അഞ്ഞേ ഘാതേതി, തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അഞ്ഞതരഭിക്ഖുവത്ഥു ബാവീസതിമം.

൨൩. സാമണേരാനം വത്ഥു

അവിരുദ്ധന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചത്താരോ സാമണേരേ ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകാ കിര ബ്രാഹ്മണീ ചതുന്നം ഭിക്ഖൂനം ഉദ്ദേസഭത്തം സജ്ജേത്വാ ബ്രാഹ്മണം ആഹ - “വിഹാരം ഗന്ത്വാ ചത്താരോ മഹല്ലകബ്രാഹ്മണേ ഉദ്ദിസാപേത്വാ ആനേഹീ”തി. സോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ “ചത്താരോ മേ ബ്രാഹ്മണേ ഉദ്ദിസിത്വാ ദേഥാ”തി ആഹ. തസ്സ സംകിച്ചോ പണ്ഡിതോ സോപാകോ രേവതോതി സത്തവസ്സികാ ചത്താരോ ഖീണാസവസാമണേരാ പാപുണിംസു. ബ്രാഹ്മണീ മഹാരഹാനി ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ ഠിതാ സാമണേരേ ദിസ്വാവ കുപിതാ ഉദ്ധനേ പക്ഖിത്തലോണം വിയ തടതടായമാനാ “ത്വം വിഹാരം ഗന്ത്വാ അത്തനോ നത്തുമത്തേപി അപ്പഹോന്തേ ചത്താരോ കുമാരകേ ഗഹേത്വാ ആഗതോസീ”തി വത്വാ തേസം തേസു ആസനേസു നിസീദിതും അദത്വാ നീചപീഠകാനി അത്ഥരിത്വാ “ഏതേസു നിസീദഥാ”തി വത്വാ “ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, മഹല്ലകേ ഓലോകേത്വാ ആനേഹീ”തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരം ദിസ്വാ “ഏഥ, അമ്ഹാകം ഗേഹം ഗമിസ്സാമാ”തി ആനേസി. ഥേരോ ആഗന്ത്വാ സാമണേരേ ദിസ്വാ “ഇമേഹി ബ്രാഹ്മണേഹി ഭത്തം ലദ്ധ”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “ന ലദ്ധ”ന്തി വുത്തേ ചതുന്നമേവ ഭത്തസ്സ പടിയത്തഭാവം ഞത്വാ “ആഹര മേ പത്ത”ന്തി പത്തം ഗഹേത്വാ പക്കാമി. ബ്രാഹ്മണീപി “കിം ഇമിനാ വുത്ത”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “ഏതേസം നിസിന്നാനം ബ്രാഹ്മണാനം ലദ്ധും വട്ടതി, ആഹര മേ പത്ത”ന്തി അത്തനോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഗതോ, ന ഭുഞ്ജിതുകാമോ ഭവിസ്സതി, സീഘം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞം ഓലോകേത്വാ ആനേഹീതി. ബ്രാഹ്മണോ ഗന്ത്വാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ദിസ്വാ തഥേവ വത്വാ ആനേസി. സോപി സാമണേരേ ദിസ്വാ തഥേവ വത്വാ

പത്തം ഗഹേത്വാ പക്കാമി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണീ ആഹ - "ഏതേ ന ഭുഞ്ജിതുകാമാ, ബ്രാഹ്മണവാദകം ഗന്ത്വാ ഏകം മഹല്ലകബ്രാഹ്മണം ആനേഹീ"തി.

സാമണേരാപി പാതോവ പട്ഠായ കിഞ്ചി അലഭമാനാ ജിഘച്ഛായ പീളിതാ നിസീദിംസു. അഥ നേസം ഗുണതേജേന സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജേന്തോ തേസം പാതോവ പട്ഠായ നിസിന്നാനം കിലന്തഭാവം ഞത്വാ "മയാ തത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ജരാജിണ്ണോ മഹല്ലകബ്രാഹ്മണോ ഹുത്വാ തസ്മിം ബ്രാഹ്മണവാദകേ ബ്രാഹ്മണാനം അഗ്ഗാസനേ നിസീദി. ബ്രാഹ്മണോ തം ദിസ്വാ "ഇദാനി മേ ബ്രാഹ്മണീ അത്തമനാ ഭവിസ്സതീ"തി ഏഹി ഗേഹം ഗമിസ്സാമാ"തി തം ആദായ ഗേഹം അഗമാസി. ബ്രാഹ്മണീ തം ദിസ്വാവ തുട്ഠചിത്താ ദ്വീസു ആസനേസു അത്ഥരണം ഏകസ്മിംയേവ അത്ഥരിത്വാ, "അയ്യ, ഇധ നിസീദാഹീ"തി ആഹ. സക്കോ ഗേഹം പവിസിത്വാ ചത്താരോ സാമണേരേ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ തേസം ആസനപരിയന്തേ ഭൂമിയം പല്ലങ്കേന നിസീദി. അഥ നം ദിസ്വാ ബ്രാഹ്മണീ ബ്രാഹ്മണം ആഹ - "അഹോ തേ ആനീതോ ബ്രാഹ്മണോ, ഏതമ്പി ഉമ്മത്തകം ഗഹേത്വാ ആഗതോസി, അത്തനോ നത്തുമത്തേ വന്ദന്തോ വിചരതി, കിം ഇമിനാ, നീഹരാഹി ന"ന്തി. സോ ഖന്ധേപി ഹത്ഥേപി കച്ഛായപി ഗഹേത്വാ നിക്കഡ്ഢിയമാനോ ഉട്ഠാതുമ്പി ന ഇച്ഛതി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണീ "ഏഹി, ബ്രാഹ്മണ, ത്വം ഏകസ്മിം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹ, അഹം ഏകസ്മിം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഉഭോപി ദ്വീസു ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ പിട്ഠിയം പോഥേന്തോ ഗേഹദ്വാരതോ ബഹി അകംസു. സക്കോപി നിസിന്നട്ഠാനേയേവ നിസിന്നോ ഹത്ഥം പരിവത്തേസി. തേ നിവത്തിത്വാ തം നിസിന്നമേവ ദിസ്വാ ഭീതരവം രവന്താ വിസ്സജ്ജേസും. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ അത്തനോ സക്കഭാവം ജാനാപേസി. അഥ നേസം ആഹാരം അദംസു. പഞ്ചപി ജനാ ആഹാരം ഗഹേത്വാ ഏകോ കണ്ണികാമണ്ഡലം വിനിവിജ്ഝിത്വാ, ഏകോ ഛദനസ്സ പുരിമഭാഗം, ഏകോ പച്ഛിമഭാഗം, ഏകോ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ, സക്കോപി ഏകേന ഠാനേന നിക്ഖമീതി ഏവം പഞ്ചധാ അഗമംസു . തതോ പട്ഠായ ച പന തം ഗേഹം പഞ്ചഛിദ്ദഗേഹം കിര നാമ ജാതം.

സാമണേരേപി വിഹാരം ഗതകാലേ ഭിക്ഖൂ, "ആവുസോ, കീദിസ"ന്തി പുച്ഛിംസു. മാ നോ പുച്ഛിത്ഥ, അമ്ഹാകം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ബ്രാഹ്മണീ കോധാഭിഭൂതാ പഞ്ഞത്താസനേസു നോ നിസീദിതുമ്പി അദത്വാ "സീഘം സീഘം മഹല്ലകബ്രാഹ്മണം ആനേഹീ"തി ആഹ. അമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായോ ആഗന്ത്വാ അമ്ഹേ ദിസ്വാ "ഇമേസം നിസിന്നബ്രാഹ്മണാനം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി പത്തം ആഹരാപേത്വാ നിക്ഖമി. "അഞ്ഞം മഹല്ലകം ബ്രാഹ്മണം ആനേസീ"തി വുത്തേ ബ്രാഹ്മണോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ആനേസി, സോപി അമ്ഹേ ദിസ്വാ തഥേവ വത്വാ പക്കാമി. അഥ ബ്രാഹ്മണീ "ന ഏതേ ഭുഞ്ജിതുകാമാ, ഗച്ഛ ബ്രാഹ്മണവാദകതോ ഏകം മഹല്ലകബ്രാഹ്മണം ആനേഹീ"തി ബ്രാഹ്മണം പഹിണി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണവേസേന ആഗതം സക്കം ആനേസി, തസ്സ ആഗതകാലേ അമ്ഹാകം ആഹാരം അദംസൂതി. ഏവം കരോന്താനം പന തേസം തുമ്ഹേ ന കുജ്ഝിത്ഥാതി? ന കുജ്ഝിമ്ഹാതി. ഭിക്ഖൂ തം സുത്വാ സത്ഥു ആരോചേസും - "ഭന്തേ, ഇമേ 'ന കുജ്ഝിമ്ഹാ'തി അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തീ"തി. സത്ഥാ, "ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവാ നാമ വിരുദ്ധേസുപി ന വിരുജ്ഝന്തിയേവാ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൬.അവിരുദ്ധം വിരുദ്ധേസു, അത്തദണ്ഡേസു നിബ്ബുതം;
സാദാനേസു അനാദാനം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **അവിരുദ്ധ**ന്തി ആഘാതവസേന വിരുദ്ധേസുപി ലോകിയമഹാജനേസു ആഘാതാഭാവേന അവിരുദ്ധം. ഹത്ഥഗതേ ദണ്ഡേ വാ സത്ഥേ വാ അവിജ്ജമാനേപി പരേസം പഹാരദാനതോ അവിരതത്താ അത്തദണ്ഡേസു ജനേസു നിബ്ബുതം നിക്ഖിത്തദണ്ഡം, പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം അഹം മമന്തി ഗഹിതത്താ സാദാനേസു തസ്സ ഗഹണസ്സ അഭാവേന അനാദാനം തം ഏവരൂപം അഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാമണേരാനം വത്ഥു തേവീസതിമം.

൨൪. മഹാപന്ഥകത്ഥേരവത്ഥു

യസ്സ രാഗോ ചാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ മഹാപന്ഥകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ ഹായസ്മാ ചൂളപന്ഥകം ചതൂഹി മാസേഹി ഏകം ഗാഥം പഗുണം കാതും അസക്കോന്തം ‘‘ത്വം സാസനേ അഭബ്ബോ, ഗിഹിഭോഗാപി പരിഹീനോ, കിം തേ ഇധ വാസേന, ഇതോ നിക്ഖമാ’’തി വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢിത്വാ ദ്വാരം ഥകേസി. ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും, ‘‘ആവുസോ, മഹാപന്ഥകത്ഥേരേന ഇദം നാമ കതം , ഖീണാസവാനമ്പി മഞ്ഞേ കോധോ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവാനം രാഗാദയോ കിലേസാ അത്ഥി, മമ പുത്തേന അത്ഥപുരേക്ഖാരതായ ചേവ ധമ്മപുരേക്ഖാരതായ ച കത’’ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൭.‘‘യസ്സ രാഗോ ച ദോസോ ച, മാനോ മക്ഖോ ച പാതിതോ;
സാസപോരിവ ആരഗ്ഗാ, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **ആരഗ്ഗാ**തി യസ്സേതേ രാഗാദയോ കിലേസാ, അയഞ്ച പരഗുണമക്ഖനലക്ഖണോ മക്ഖോ ആരഗ്ഗാ സാസപോ വിയ പാതിതോ, യഥാ സാസപോ ആരഗ്ഗേ ന സന്തിട്ഠതി, ഏവം ചിത്തേ ന സന്തിട്ഠതി, തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാപന്ഥകത്ഥേരവത്ഥു ചതുവീസതിമം.

൨൫. പിലിന്ദവച്ഛത്ഥേരവത്ഥു

അകക്കസന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ പിലിന്ദവച്ഛത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിരായസ്മാ ‘‘ഏഹി, വസലി, യാഹി, വസലീ’’തിആദീനി വദന്തോ ഗിഹീപി പബ്ബജിതേപി വസലിവാദേനേവ സമുദാചരതി. അഥേകദിവസം

സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ സത്ഥു ആരോചേസും - ‘‘ആയസ്മാ, ഭന്തേ, പിലിന്ദവച്ഛോ ഭിക്ഖൂ വസലിവാദേന സമുദാചരതീ’’തി. സത്ഥാ തം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം പിലിന്ദവച്ഛ ഭിക്ഖൂ വസലിവാദേന സമുദാചരസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി വുത്തേ തസ്സായസ്മതോ പുബ്ബേനിവാസം മനസികരിത്വാ ‘‘മാ ഖോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, വച്ഛസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉജ്ഝായിത്ഥ, ന, ഭിക്ഖവേ, വച്ഛോ ദോസന്തരോ ഭിക്ഖൂ വസലിവാദേന സമുദാചരതി, വച്ഛസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പഞ്ച ജാതിസതാനി അബ്ബോകിണ്ണാനി സബ്ബാനി താനി ബ്രാഹ്മണകുലേ പച്ചാജാതാനി, സോ തസ്സ ദീഘരത്തം വസലിവാദോ സമുദാചിണ്ണോ, ഖീണാസവസ്സ നാമ കക്കസം ഫരുസം പരേസം മമ്മഘട്ടനവചനമേവ നത്ഥി. ആചിണ്ണവസേന ഹി മമ പുത്തോ ഏവം കഥേതീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൮. ‘‘അകക്കസം വിഞ്ഞാപനിം, ഗിരം സച്ചമുദീരയേ;
യായ നാഭിസജേ കഞ്ചി, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **അകക്കസ**ന്തി അഫരുസം. **വിഞ്ഞാപനി**ന്തി അത്ഥവിഞ്ഞാപനിം. **സച്ച**ന്തി ഭൂതത്ഥം. **നാഭിസജേ**തി യായ ഗിരായ അഞ്ഞം കുജ്ഝാപനവസേന ന ലഗ്ഗാപേയ്യ, ഖീണാസവോ നാമ ഏവരൂപമേവ ഗിരം ഭാസേയ്യ, തസ്മാ തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

പിലിന്ദവച്ഛത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചവീസതിമം.

൨൬. അഞ്ഞതരത്ഥേരവത്ഥു

യോധ ദീഘന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകോ മിച്ഛാദിട്ഠികോ ബ്രാഹ്മണോ സരീരഗന്ധഗഹണഭയേന ഉത്തരസാടകം അപനേത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ ഗേഹദ്വാരാഭിമുഖോ നിസീദി. അഥേകോ ഖീണാസവോ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വിഹാരം ഗച്ഛന്തോ തം സാടകം ദിസ്വാ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേത്വാ കഞ്ചി അപസ്സന്തോ ‘‘നിസ്സാമികോ അയ’’ന്തി പംസുകൂലം അധിട്ഠഹിത്വാ ഗണ്ഹി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ ദിസ്വാ അക്കോസന്തോ ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘മുണ്ഡക , സമണ, മമ സാടകം ഗണ്ഹസീ’’തി ആഹ. തവേസോ, ബ്രാഹ്മണാതി. ആമ, സമണാതി. ‘‘മയാ കഞ്ചി അപസ്സന്തേന പംസുകൂലസഞ്ഞായ ഗഹിതോ, ഗണ്ഹ ന’’ന്തി തസ്സ ദത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖൂനം തമത്ഥം ആരോചേസി. അഥസ്സ വചനം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ തേന സദ്ധിം കേളിം കരോന്താ ‘‘കിം നു ഖോ, ആവുസോ, സാടകോ ദീഘോ രസ്സോ ഥൂലോ സണ്ഹോ’’തി. ആവുസോ, ദീഘോ വാ ഹോതു രസ്സോ വാ ഥൂലോ വാ സണ്ഹോ വാ, നത്ഥി മയ്ഹം തസ്മിം ആലയോ, പംസുകൂലസഞ്ഞായ നം ഗണ്ഹിന്തി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും - ‘‘ഏസ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ’’തി. സത്ഥാ ‘‘ഭൂതം, ഭിക്ഖവേ, ഏസ കഥേതി, ഖീണാസവാ നാമ പരേസം സന്തകം ന ഗണ്ഹന്തീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൦൯. ‘‘യോധ ദീഘം വ രസ്സം വാ, അണും ഥൂലം സുഭാസുഭം;

ലോകേ അദിന്നം നാദിയതി, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - സാടകാഭരണാദീസു ദീഘം വാ രസ്സം വാ മണിമുത്താദീസു അണും വാ ഥൂലം വാ മഹഗ്ഘഅപ്പഗ്ഘവസേന സുഭം വാ അസുഭം വാ യോ പുഗ്ഗലോ ഇമസ്മിം ലോകേ പരപരിഗ്ഗഹിതം നാദിയതി, തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അഞ്ഞതരഥേരവത്ഥു ഛബ്ബീസതിമം.

൨൭. സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു

ആസാ യസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഥേരോ കിര പഞ്ചഭിക്ഖുസതപരിവാരോ ജനപദേ ഏകം വിഹാരം ഗന്ത്വാ വസ്സം ഉപഗഞ്ഛി. മനുസ്സാ ഥേരം ദിസ്വാ ബഹും വസ്സാവാസികം പടിസ്സുണിംസു. ഥേരോ പവാരേത്വാ സബ്ബസ്മിം വസ്സാവാസികേ അസമ്പത്തേയേവ സത്ഥു സന്തികം ഗച്ഛന്തോ ഭിക്ഖൂ ആഹ - ''ദഹരാനഞ്ചേവ സാമണേരാനഞ്ച മനുസ്സേഹി വസ്സാവാസികേ ആഹടേ ഗഹേത്വാ പേസേയ്യാഥ, ഠപേത്വാ വാ സാസനം പഹിണേയ്യാഥാ''തി. ഏവം വത്വാ ച പന സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും ''അജ്ജാപി മഞ്ഞേ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ തണ്ഹാ അത്ഥിയേവ. തഥാ ഹി മനുസ്സേഹി വസ്സാവാസികേ ദിന്നേ അത്തനോ സദ്ധിവിഹാരികാനം 'വസ്സാവാസികം പേസേയ്യാഥ , ഠപേത്വാ വാ സാസനം പഹിണേയ്യാഥാ'തി ഭിക്ഖൂനം വത്വാ ആഗതോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തസ്സ തണ്ഹാ അത്ഥി, മനുസ്സാനം പന പുഞ്ഞതോ ദഹരസാമണേരാനഞ്ച ധമ്മികലാഭതോ പരിഹാനി മാ അഹോസീതി തേനേവം കഥിത''ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൦. ''ആസാ യസ്സ ന വിജ്ജന്തി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ച;
നിരാസാസം വിസംയുത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തത്ഥ **ആസാ**തി തണ്ഹാ. **നിരാസാസ**ന്തി നിത്തണ്ഹം. **വിസംയുത്ത**ന്തി സബ്ബകിലേസേഹി വിസംയുത്തം തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സാരിപുത്തത്ഥേരവത്ഥു സത്തവീസതിമം.

൨൮. മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരവത്ഥു

യസ്സാലയാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പുരിമസദിസമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ മോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ നിത്തണ്ഹഭാവം വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൧. ‘‘യസ്സാലയാ ന വിജ്ജന്തി, അഞ്ഞായ അകഥംകഥീ;
അമതോഗധമനുപ്പത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **ആലയാ**തി തണ്ഹാ. **അഞ്ഞായ അകഥംകഥീ**തി അട്ഠ വത്ഥൂനി യഥാഭൂതം ജാനിത്വാ അട്ഠവത്ഥുകായ വിചികിച്ഛായ നിബ്ബിചികിച്ഛോ. **അമതോഗധമനുപ്പത്ത**ന്തി അമതം നിബ്ബാനം ഓഗാഹേത്വാ അനുപ്പത്തം തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരവത്ഥു അട്ഠവീസതിമം.

൨൯. രേവതത്ഥേരവത്ഥു

യോധ പുഞ്ഞഞ്ചാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ പുബ്ബാരാമേ വിഹരന്തോ രേവതത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ‘‘ഗാമേ വാ യദി വാരഞ്ഞേ’’തി (ധം പം ൯൮) ഗാഥാവണ്ണനായ വിത്ഥാരിതമേവ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ (ധം പം അട്ഠ ൧.൯൮) -

പുന ഏകദിവസം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘അഹോ സാമണേരസ്സ ലാഭോ, അഹോ പുഞ്ഞം, യേന ഏകകേന പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം പഞ്ചകൂടാഗാരസതാനി കതാനീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ, ‘‘ഭിക്ഖവേ, മയ്ഹം പുത്തസ്സ നേവ പുഞ്ഞം അത്ഥി, ന പാപം, ഉഭയമസ്സ പഹീന’’ന്തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൨. ‘‘യോധ പുഞ്ഞഞ്ച പാപഞ്ച, ഉഭോ സങ്ഗമുപച്ചഗാ;
അസോകം വിരജം സുദ്ധം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **ഉഭോ**തി ദ്വേപി പുഞ്ഞാനി ച പാപാനി ച ഛഡ്ഡേത്വാതി അത്ഥോ. **സങ്ഗ**ന്തി രാഗാദിഭേദം സങ്ഗം. **ഉപച്ചഗാ**തി അതിക്കന്തോ. വട്ടമൂലകസോകാഭാവേന അസോകം അബ്ഭന്തരേ രാഗരജാദീനം അഭാവേന വിരജം നിരുപക്കിലേസതായ സുദ്ധം തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

രേവതത്ഥേരവത്ഥു ഏകൂനതിംസതിമം.

൩൦. ചന്ദാഭത്ഥേരവത്ഥു

ചന്ദം വാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചന്ദാഭത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്രായം അനുപുബ്ബീ കഥാ - അതീതേ ഏകോ ബാരാണസിവാസീ വാണിജോ ‘‘പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ ചന്ദനം ആഹരിസ്സാമീ’’തി ബഹൂനി വത്ഥാഭരണാദീനി ഗഹേത്വാ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ ഗാമദ്വാരേ നിവാസം ഗഹേത്വാ അടവിയം ഗോപാലദാരകേ പുച്ഛി -

“ഇമസ്മിം ഗാമേ പബ്ബതപാദകമ്മികോ കോചി മനുസ്സോ അത്ഥീ”തി? “ആമ, അത്ഥീ”തി. “കോ നാമേസോ”തി? “അസുകോ നാമാ”തി. “ഭരിയായ പനസ്സ പുത്താനം വാ കിംനാമ”ന്തി? “ഇദഞ്ചിദഞ്ചാ”തി. “കഹം പനസ്സ ഠാനേ ഗേഹ”ന്തി? “അസുകട്ഠാനേ നാമാ”തി. സോ തേഹി ദിന്നസഞ്ഞായ സുഖയാനകേ നിസീദിത്വാ തസ്സ ഗേഹദ്വാരം ഗന്ത്വാ യാനാ ഓരുയ്ഹ ഗേഹം പവിസിത്വാ “അസുകനാമേ”തി തം ഇത്ഥിം പക്കോസി. സാ “ഏകോ നോ ഞാതകോ ഭവിസ്സതീ”തി വേഗേനാഗന്ത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേസി. സോ തത്ഥ നിസീദിത്വാ നാമം വത്വാ “മമ സഹായോ കഹ”ന്തി പുച്ഛി. “അരഞ്ഞം ഗതോ, സാമീ”തി. “മമ പുത്തോ അസുകോ നാമ, മമ ധീതാ അസുകാ നാമ കഹ”ന്തി സബ്ബേസം നാമം കിത്തേന്തോവ പുച്ഛിത്വാ “ഇമാനി നേസം വത്ഥാഭരണാനി ദദേയ്യാസി, സഹായസ്സാപി മേ അടവിതോ ആഗതകാലേ ഇദം വത്ഥാഭരണം ദദേയ്യാസീ”തി അദാസി. സാ തസ്സ ഉളാരം സക്കാരം കത്വാ സാമികസ്സ ആഗതകാലേ “സാമി, ഇമിനാ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ സബ്ബേസം നാമം വത്വാ ഇദഞ്ചിദഞ്ച ദിന്ന”ന്തി ആഹ. സോപിസ്സ കത്തബ്ബയുത്തകം കരി.

അഥ നം സായം സയനേ നിസിന്നോ പുച്ഛി - “സമ്മ, പബ്ബതപാദേ ചരന്തേന തേ കിം ബഹും ദിട്ഠപുബ്ബ”ന്തി? “അഞ്ഞം ന പസ്സാമി, രത്തസാഖാ പന മേ ബഹൂ രുക്ഖാ ദിട്ഠാ”തി. “ബഹൂ രുക്ഖാ”തി? “ആമ, ബഹൂ”തി. തേന ഹി തേ അമ്ഹാകം ദസ്സേഹീതി തേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ രത്തചന്ദനരുക്ഖേ ഛിന്ദിത്വാ പഞ്ച സകടസതാനി പൂരേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ തം ആഹ - “സമ്മ, ബാരാണസിയം അസുകട്ഠാനേ നാമ മമ ഗേഹം, കാലേന കാലം മമ സന്തികം ആഗച്ഛേയ്യാസി, അഞ്ഞേന ച മേ പണ്ണാകാരേന അത്ഥോ നത്ഥി, രത്തസാഖരുക്ഖേ ഏവ ആഹരേയ്യാസീ”തി. സോ “സാധൂ”തി വത്വാ കാലേന കാലം തസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛന്തോ രത്തചന്ദനമേവ ആഹരതി, സോപിസ്സ ബഹുധനം ദേതി.

തതോ അപരേന സമയേന പരിനിബ്ബുതേ കസ്സപദസബലേ പതിട്ഠിതേ കഞ്ചനഥൂപേ സോ പുരിസോ ബഹും ചന്ദനം ആദായ ബാരാണസിം അഗമാസി. അഥസ്സ സോ സഹായകോ വാണിജോ ബഹും ചന്ദനം പിസാപേത്വാ പാതിം പൂരേത്വാ “ഏഹി, സമ്മ, യാവ ഭത്തം പചതി, താവ ചേതിയകരണട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ആഗമിസ്സാമാ”തി തം ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ചന്ദനപൂജം അകാസി. സോപിസ്സ പച്ചന്തവാസീ സഹായകോ ചേതിയകുച്ഛിയം ചന്ദനേന ചന്ദമണ്ഡലം അകാസി. ഏത്തകമേവസ്സ പുബ്ബകമ്മം.

സോ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം തത്ഥ ഖേപേത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാഭിമണ്ഡലതോ ചന്ദമണ്ഡലസദിസാ പഭാ ഉട്ഠഹി, തേനസ്സ **ചന്ദാഭോ**ത്വേവ നാമം കരിംസു. ചേതിയേ കിരസ്സ ചന്ദമണ്ഡലകരണനിസ്സന്ദോ ഏസ. ബ്രാഹ്മണാ ചിന്തയിംസു - “സക്കാ അമ്ഹേഹി ഇമം ഗഹേത്വാ ലോകം ഖാദിതു”ന്തി. തം യാനേ നിസീദാപേത്വാ “യോ ഇമസ്സ സരീരം ഹത്ഥേന പരാമസതി, സോ ഏവരൂപം നാമ ഇസ്സരിയസമ്പത്തിം ലഭതീ”തി വത്വാ വിചരിംസു. സതം വാ സഹസ്സം വാ ദദമാനാ ഏവ തസ്സ സരീരം ഹത്ഥേന ഫുസിതും ലഭന്തി. തേ ഏവം അനുവിചരന്താ സാവത്ഥിം അനുപ്പത്താ നഗരസ്സ ച വിഹാരസ്സ ച അന്തരാ നിവാസം ഗണ്ഹിംസു. സാവത്ഥിയമ്പി പഞ്ചകോടിമത്താ അരിയസാവകാ പുരേഭത്തം ദാനം ദത്വാ പച്ഛാഭത്തം ഗന്ധമാലവത്ഥഭേസജ്ജാദിഹത്ഥാ ധമ്മസ്സവനായ ഗച്ഛന്തി. ബ്രാഹ്മണാ തേ ദിസ്വാ “കഹം ഗച്ഛഥാ”തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥു സന്തികം ധമ്മസ്സവനായാതി. ഏഥ തത്ഥ

ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സഥ, അമ്ഹാകം ചന്ദാഭസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ആനുഭാവസദിസോ ആനുഭാവോ നത്ഥി. ഏതസ്സ ഹി സരീരം ഫുസന്താ ഇദം നാമ ലഭന്തി, ഏഥ പസ്സഥ നന്തി. തുമ്ഹാകം ചന്ദാഭസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ കോ ആനുഭാവോ നാമ, അമ്ഹാകം സത്ഥായേവ മഹാനുഭാവോതി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്താ "വിഹാരം ഗന്ത്വാ ചന്ദാഭസ്സ വാ അമ്ഹാകം വാ സത്ഥു ആനുഭാവം ജാനിസ്സാമാ"തി തം ഗഹേത്വാ വിഹാരം അഗമംസു.

സത്ഥാ തസ്മിം അത്തനോ സന്തികം ഉപസങ്കമന്തേയേവ ചന്ദാഭായ അന്തരധാനം അകാസി. സോ സത്ഥു സന്തികേ അങ്ഗാരപച്ഛിയം കാകോ വിയ അഹോസി. അഥ നം ഏകമന്തം നയിംസു, ആഭാ പടിപാകതികാ അഹോസി. പുന സത്ഥു സന്തികം ആനയിംസു, ആഭാ തഥേവ അന്തരധായി. ഏവം തിക്ഖത്തും ഗന്ത്വാ അന്തരധായമാനം ആഭം ദിസ്വാ ചന്ദാഭോ ചിന്തേസി - "അയം ആഭായ അന്തരധാനമന്തം ജാനാതി മഞ്ഞേ"തി. സോ സത്ഥാരം പുച്ഛി - "കിം നു ഖോ ആഭായ അന്തരധാനമന്തം ജാനാഥാ"തി? ആമ, ജാനാമീതി. തേന ഹി മേ ദേഥാതി. ന സക്കാ അപബ്ബജിതസ്സ ദാതുന്തി. സോ ബ്രാഹ്മണേ ആഹ - "ഏതസ്മിം മന്തേ ഗഹിതേ അഹം സകലജമ്ബുദീപേ ജേട്ഠകോ ഭവിസ്സാമി, തുമ്ഹേ ഏത്ഥേവ ഹോഥ, അഹം പബ്ബജിത്വാ കതിപാഹേനേവ മന്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി. സോ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ ഉപസമ്പജ്ജി. അഥസ്സ ദ്വത്തിംസാകാരം ആചിക്ഖി. സോ "കിം ഇദ"ന്തി പുച്ഛി. ഇദം മന്തസ്സ പരികമ്മം സജ്ഝായിതും വട്ടതീതി. ബ്രാഹ്മണാപി അന്തരന്തരാ ആഗന്ത്വാ "ഗഹിതോ തേ മന്തോ"തി പുച്ഛന്തി. ന താവ ഗണ്ഹാമീതി. സോ കതിപാഹേനേവ അരഹത്തം പത്വാ ബ്രാഹ്മണേഹി ആഗന്ത്വാ പുച്ഛിതകാലേ "യാഥ തുമ്ഹേ, ഇദാനാഹം അനാഗമനധമ്മോ ജാതോ"തി ആഹ. ഭിക്ഖൂ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസും - "അയം, ഭന്തേ, അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ"തി. സത്ഥാ "ഖീണാസവോ ഇദാനി, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ ചന്ദാഭോ, ഭൂതമേവേസ കഥേതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൩. "ചന്ദംവ വിമലം സുദ്ധം, വിപ്പസന്നമനാവിലം;
നന്ദീഭവപരിക്ഖീണം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി.

തത്ഥ **വിമല**ന്തി അബ്ഭാദിമലരഹിതം. **സുദ്ധ**ന്തി നിരുപക്കിലേസം. **വിപ്പസന്ന**ന്തി പസന്നചിത്തം. **അനാവില**ന്തി കിലേസാവിലത്തരഹിതം. **നന്ദീഭവപരിക്ഖീണ**ന്തി തീസു ഭവേസു പരിക്ഖീണതണ്ഹം തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ചന്ദാഭത്ഥേരവത്ഥു തിംസതിമം.

൩൧. സീവലിത്ഥേരവത്ഥു

യോ ഇമന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ കുണ്ഡകോലിയം നിസ്സായ കുണ്ഡധാനവനേ വിഹരന്തോ സീവലിത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ സുപ്പവാസാ നാമ കോലിയധീതാ സത്തവസ്സാനി ഗബ്ഭം ധാരേത്വാ സത്താഹം മൂള്ഹഗബ്ഭാ ദുക്ഖാഹി തിബ്ബാഹി കടുകാഹി വേദനാഹി ഫുട്ഠാ "സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വത സോ ഭഗവാ, യോ ഇമസ്സ

ഏവരൂപസ്സ ദുക്ഖസ്സ പഹാനായ ധമ്മം ദേസേതി. സുപ്പടിപന്നോ വത തസ്സ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, യോ ഇമസ്സ ഏവരൂപസ്സ ദുക്ഖസ്സ പഹാനായ പടിപന്നോ. സുസുഖം വത തം നിബ്ബാനം, യത്ഥിദം ഏവരൂപം ദുക്ഖം ന സംവിജ്ജതീ''തി (ഉദാ॰ ൧൮) ഇമേഹി തീഹി വിതക്കേഹി തം ദുക്ഖം അധിവാസേന്തീ സാമികം സത്ഥു സന്തികം പേസേത്വാ തേന തസ്സാ വചനേന സത്ഥു വന്ദനായ ആരോചിതായ ''സുഖിനീ ഹോതു സുപ്പവാസാ കോലിയധീതാ, അരോഗാ അരോഗം പുത്തം വിജായതൂ''തി സത്ഥാരാ വുത്തക്ഖണേയേവ സുഖിനീ അരോഗാ അരോഗം പുത്തം വിജായിത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ സത്താഹം മഹാദാനം അദാസി. പുത്തോപിസ്സാ ജാതദിവസതോ പട്ഠായ ധമ്മകരണം ആദായ സങ്ഘസ്സ ഉദകം പരിസ്സാവേസി. സോ അപരഭാഗേ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോ അരഹത്തം പാപുണി.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''പസ്സഥാവുസോ, ഏവരൂപോ നാമ അരഹത്തസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു ഏത്തകം കാലം മാതുകുച്ഛിസ്മിം ദുക്ഖം അനുഭോസി, കിമങ്ഗം പന അഞ്ഞേ, ബഹും വത ഇമിനാ ദുക്ഖം നിത്ഥിണ്ണ''ന്തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ആമ, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ ഏത്തകാ ദുക്ഖാ മുച്ചിത്വാ ഇദാനി നിബ്ബാനം സച്ഛികത്വാ വിഹരതീ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൪. ''യോമം പലിപഥം ദുഗ്ഗം, സംസാരം മോഹമച്ചഗാ;
തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ ഝായീ, അനേജോ അകഥംകഥീ;
അനുപാദായ നിബ്ബുതോ, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ ഭിക്ഖു ഇമം രാഗപലിപഥഞ്ചേവ കിലേസദുഗ്ഗഞ്ച സംസാരവട്ടഞ്ച ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം അപ്പടിവിജ്ഝനകമോഹഞ്ച അതീതോ, ചത്താരോ ഓഘേ തിണ്ണോ ഹുത്വാ പാരം അനുപ്പത്തോ, ദുവിധേന ഝാനേന ഝായീ, തണ്ഹായ അഭാവേന അനേജോ, കഥംകഥായ അഭാവേന അകഥംകഥീ, ഉപാദാനാനം അഭാവേന അനുപാദിയിത്വാ കിലേസനിബ്ബാനേന നിബ്ബുതോ, തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

സീവലിത്ഥേരവത്ഥു ഏകതിംസതിമം.

൩൨. സുന്ദരസമുദ്ദത്ഥേരവത്ഥു

യോധ കാമേതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സുന്ദരസമുദ്ദത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സാവത്ഥിയം കിരേകോ കുലപുത്തോ സുന്ദരസമുദ്ദകുമാരോ നാമ ചത്താലീസകോടിവിഭവേ മഹാകുലേ നിബ്ബത്തോ. സോ ഏകദിവസം പച്ഛാഭത്തം ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥം മഹാജനം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ജേതവനം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ''കഹം ഗച്ഛഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സത്ഥു സന്തികം ധമ്മസ്സവനത്ഥായാ''തി വുത്തേ ''അഹമ്പി ഗമിസ്സാമീ''തി വത്വാ തേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ നിസീദി. സത്ഥാ തസ്സ ആസയം വിദിത്വാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. സോ ''ന സക്കാ അഗാരം അജ്ഝാവസന്തേന സങ്ഖലിഖിതം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതു''ന്തി

സത്ഥു ധമ്മകഥം നിസ്സായ പബ്ബജ്ജായ ജാതുസ്സാഹോ പരിസായ പക്കന്തായ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ "മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതം തഥാഗതാ ന പബ്ബാജേന്തീ"തി സുത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ രട്ഠപാലകുലപുത്താദയോ വിയ മഹന്തേന വായാമേന മാതാപിതരോ അനുജാനാപേത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ "കിം മേ ഇധ വാസേനാ"തി തതോ നിക്ഖമിത്വാ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ പിണ്ഡായ ചരന്തോ വീതിനാമേസി.

അഥേകദിവസം സാവത്ഥിയം തസ്സ മാതാപിതരോ ഏകസ്മിം ഛണദിവസേ മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന തസ്സ സഹായകകുമാരകേ കീളമാനേ ദിസ്വാ "അമ്ഹാകം പുത്തസ്സ ഇദം ദുല്ലഭം ജാത"ന്തി പരിദേവിംസു. തസ്മിം ഖണേ ഏകാ ഗണികാ തം കുലം ഗന്ത്വാ തസ്സ മാതരം രോദമാനം നിസിന്നം ദിസ്വാ "അമ്മ, കിം കാരണാ രോദസീ"തി പുച്ഛി. "പുത്തം അനുസ്സരിത്വാ രോദാമീ"തി. "കഹം പന സോ, അമ്മാ"തി? "ഭിക്ഖൂസു പബ്ബജിതോ"തി. "കിം ഉപ്പബ്ബാജേതും ന വട്ടതീ"തി? "വട്ടതി, ന പന ഇച്ഛതി, ഇതോ നിക്ഖമിത്വാ രാജഗഹം ഗതോ"തി. "സചാഹം തം ഉപ്പബ്ബാജേയ്യം, കിം മേ കരേയ്യാഥാ"തി? "ഇമസ്സ തേ കുലസ്സ കുടുമ്ബസാമിനിം കരേയ്യാമാ"തി. തേന ഹി മേ പരിബ്ബയം ദേഥാതി പരിബ്ബയം ഗഹേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന രാജഗഹം ഗന്ത്വാ തസ്സ പിണ്ഡായ ചരണവീഥിം സല്ലക്ഖേത്വാ തത്ഥേകം നിവാസഗേഹം ഗഹേത്വാ പാതോവ പണീതം ആഹാരം പടിയാദേത്വാ ഥേരസ്സ പിണ്ഡായ പവിട്ഠകാലേ ഭിക്ഖം ദത്വാ കതിപാഹച്ചയേന, "ഭന്തേ, ഇധേവ നിസീദിത്വാ ഭത്തകിച്ചം കരോഥാ"തി പത്തം ഗണ്ഹി. സോ പത്തമദാസി.

അഥ നം പണീതേന ആഹാരേന പരിവിസിത്വാ, "ഭന്തേ, ഇധേവ പിണ്ഡായ ചരിതും ഫാസുക"ന്തി വത്വാ കതിപാഹം ആലിന്ദേ നിസീദാപേത്വാ ഭോജേത്വാ ദാരകേ പൂവേഹി സങ്ഗണ്ഹിത്വാ "ഏഥ തുമ്ഹേ ഥേരസ്സ ആഗതകാലേ മയി വാരേന്തിയാപി ഇധാഗന്ത്വാ രജം ഉട്ഠാപേയ്യാഥാ"തി ആഹ. തേ പുനദിവസേ ഥേരസ്സ ഭോജനവേലായ തായ വാരിയമാനാപി രജം ഉട്ഠാപേസും. സാ പുനദിവസേ, "ഭന്തേ, ദാരകാ വാരിയമാനാപി മമ വചനം അസുണിത്വാ ഇധ രജം ഉട്ഠാപേന്തി, അന്തോഗേഹേ നിസീദഥാ"തി അന്തോ നിസീദാപേത്വാ കതിപാഹം ഭോജേസി. പുന ദാരകേ സങ്ഗണ്ഹിത്വാ "തുമ്ഹേ മയാ വാരിയമാനാപി ഥേരസ്സ ഭോജനകാലേ മഹാസദ്ദം കരേയ്യാഥാ"തി ആഹ. തേ തഥാ കരിംസു. സാ പുനദിവസേ, "ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഠാനേ അതിവിയ മഹാസദ്ദോ ഹോതി, ദാരകാ മയാ വാരിയമാനാപി വചനം ന ഗണ്ഹന്തി, ഉപരിപാസാദേയേവ നിസീദഥാ"തി വത്വാ ഥേരേന അധിവാസിതേ ഥേരം പുരതോ കത്വാ പാസാദം അഭിരുഹന്തീ ദ്വാരാനി പിദഹമാനാവ പാസാദം അഭിരുഹി. ഥേരോ ഉക്കട്ഠസപദാനചാരികോ സമാനോപി രസതണ്ഹായ ബദ്ധോ തസ്സാ വചനേന സത്തഭൂമികം പാസാദം അഭിരുഹി.

സാ ഥേരം നിസീദാപേത്വാ "ചത്താലീസായ ഖലു, സമ്മ, പുണ്ണമുഖ ഠാനേഹി ഇത്ഥീ പുരിസം അച്ചാവദതി വിജമ്ഭതി വിനമതി ഗിലസതി വിലജ്ജതി നഖേന നഖം ഘട്ടേതി, പാദേന പാദം അക്കമതി, കട്ഠേന പഥവിം വിലിഖതി, ദാരകം ഉല്ലങ്ഘേതി ഓലങ്ഘേതി, കീളതി കീളാപേതി, ചുമ്ബതി ചുമ്ബാപേതി, ഭുഞ്ജതി ഭുഞ്ജാപേതി, ദദാതി ആയാചതി, കതമനുകരോതി, ഉച്ചം ഭാസതി, നീചം ഭാസതി, അവിച്ചം ഭാസതി, വിവിച്ചം ഭാസതി, നച്ചേന ഗീതേന വാദിതേന രോദിതേന വിലസിതേന വിഭൂസിതേന ജഗ്ഘതി, പേക്ഖതി, കടിം ചാലേതി, ഗുയ്ഹഭണ്ഡകം ചാലേതി, ഊരും വിവരതി, ഊരും പിദഹതി, ഥനം

ദസ്സേതി, കച്ഛം ദസ്സേതി, നാഭിം ദസ്സേതി, അക്ഖിം നിഖണതി, ഭമുകം ഉക്ഖിപതി, ഓട്ഠം പലിഖതി, ജിവ്ഹം നില്ലാലേതി, ദുസ്സം മുഞ്ചതി, ദുസ്സം ബന്ധതി, സിരസം മുഞ്ചതി, സിരസം ബന്ധതീ''തി (ജാ॰ ౨.౨൧.ന൦൦) ഏവം ആഗതം ഇത്ഥികുത്തം ഇത്ഥിലീലം ദസ്സേത്വാ തസ്സ പുരതോ ഠിതാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

''അലത്തകകതാ പാദാ, പാദുകാരുയ്ഹ വേസിയാ;
തുവമ്പി ദഹരോ മമ, അഹമ്പി ദഹരാ തവ;
ഉഭോപി പബ്ബജിസ്സാമ, ജിണ്ണാ ദണ്ഡപരായണാ''തി. (ഥേരഗാ॰ ർ൬ൻ, ർ൱౨);

ഥേരസ്സ ''അഹോ വത മേ ഭാരിയം അനുപധാരേത്വാ കതകമ്മ''ന്തി മഹാസംവേഗോ ഉദപാദി. തസ്മിം ഖണേ സത്ഥാ പഞ്ചചത്താലീസയോജനമത്ഥകേ ജേതവനേ നിസിന്നോവ തം കാരണം ദിസ്വാ സിതം പാത്വാകാസി. അഥ നം ആനന്ദത്ഥേരോ പുച്ഛി - ''ഭന്തേ, കോ നു ഖോ ഹേതു, കോ പച്ചയോ സിതസ്സ പാതുകമ്മായാ''തി. ആനന്ദ, രാജഗഹനഗരേ സത്തഭൂമികപാസാദതലേ സുന്ദരസമുദ്ദസ്സ ച ഭിക്ഖുനോ ഗണികായ ച സങ്ഗാമോ വത്തതീതി. കസ്സ നു ഖോ, ഭന്തേ, ജയോ ഭവിസ്സതി, കസ്സ പരാജയോതി? സത്ഥാ, ''ആനന്ദ, സുന്ദരസമുദ്ദസ്സ ജയോ ഭവിസ്സതി, ഗണികായ പരാജയോ''തി ഥേരസ്സ ജയം പകാസേത്വാ തത്ഥ നിസിന്നകോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ ''ഭിക്ഖു ഉഭോപി കാമേ നിരപേക്ഖോ പജഹാ''തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ർ൧൫. ''യോധ കാമേ പഹന്ത്വാന, അനാഗാരോ പരിബ്ബജേ;
കാമഭവപരിക്ഖീണം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ പുഗ്ഗലോ ഇധ ലോകേ ഉഭോപി കാമേ ഹിത്വാ അനാഗാരോ ഹുത്വാ പരിബ്ബജതി, തം പരിക്ഖീണകാമഞ്ചേവ പരിക്ഖീണഭവഞ്ച അഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ സോ ഥേരോ അരഹത്തം പത്വാ ഇദ്ധിബലേന വേഹാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ കണ്ണികാമണ്ഡലം വിനിവിജ്ഝിത്വാ സത്ഥു സരീരം ഥോമേന്തോയേവ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദി. ധമ്മസഭായമ്പി കഥം സമുട്ഠാപേസും, ''ആവുസോ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യം രസം നിസ്സായ മനം നട്ഠോ സുന്ദരസമുദ്ദത്ഥേരോ, സത്ഥാ പനസ്സ അവസ്സയോ ജാതോ''തി. സത്ഥാ തം കഥം സുത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപാഹം ഏതസ്സ രസതണ്ഹായ ബദ്ധമനസ്സ അവസ്സയോ ജാതോയേവാ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ തസ്സത്ഥസ്സ പകാസനത്ഥം അതീതം ആഹരിത്വാ -

''ന കിരത്ഥി രസേഹി പാപിയോ,
ആവാസേഹി വാ സന്ഥവേഹി വാ;
വാതമിഗം ഗഹനനിസ്സിതം,
വസമാനേസി രസേഹി സഞ്ജയോ''തി. (ജാ॰ ൧.൧.൧ർ) -

ഏകകനിപാതേ ഇമം **വാതമിഗജാതകം** വിത്ഥാരേത്വാ ''തദാ സുന്ദരസമുദ്ദോ വാതമിഗോ അഹോസി, ഇമം പന ഗാഥം വത്വാ തസ്സ വിസ്സജ്ജാപേതാ

രഞ്ഞോ മഹാമച്ചോ അഹമേവാ"തി ജാതകം സമോധാനേസീതി.

സുന്ദരസമുദ്ദത്ഥേരവത്ഥു ബത്തിംസതിമം.

൩൩. ജടിലത്ഥേരവത്ഥു

യോധ തണ്ഹന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ജടിലത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

തത്രായം അനുപുബ്ബീ കഥാ - അതീതേ കിര ബാരാണസിയം ദ്വേ ഭാതരോ കുടുമ്ബികാ മഹന്തം ഉച്ഛുഖേത്തം കാരേസും. അഥേകദിവസം കനിട്ഠഭാതാ ഉച്ഛുഖേത്തം ഗന്ത്വാ "ഏകം ജേട്ഠഭാതികസ്സ ദസ്സാമി, ഏകം മയ്ഹം ഭവിസ്സതീ"തി ദ്വേ ഉച്ഛുയട്ഠിയോ രസസ്സ അനിക്ഖമനത്ഥായ ഛിന്നട്ഠാനേ ബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹി. തദാ കിര ഉച്ഛൂനം യന്തേന പീളനകിച്ചം നത്ഥി, അഗ്ഗേ വാ മൂലേ വാ ഛിന്ദിത്വാ ഉക്ഖിത്തകാലേ ധമ്മകരണതോ ഉദകം വിയ സയമേവ രസോ നിക്ഖമതി. തസ്സ പന ഖേത്തതോ ഉച്ഛുയട്ഠിയോ ഗഹേത്വാ ആഗമനകാലേ ഗന്ധമാദനേ പച്ചേകബുദ്ധോ സമാപത്തിതോ വുട്ഠായ "കസ്സ നു ഖോ അജ്ജ അനുഗ്ഗഹം കരിസ്സാമീ"തി ഉപധാരേന്തോ തം അത്തനോ ഞാണജാലേ പവിട്ഠം ദിസ്വാ സങ്ഗഹം കാതും സമത്ഥഭാവഞ്ച ഞത്വാ പത്തചീവരം ആദായ ഇദ്ധിയാ ആഗന്ത്വാ തസ്സ പുരതോ അട്ഠാസി. സോ തം ദിസ്വാവ പസന്നചിത്തോ ഉത്തരസാടകം ഉച്ചതരേ ഭൂമിപദേസേ അത്ഥരിത്വാ, "ഭന്തേ, ഇധ നിസീദഥാ"തി പച്ചേകബുദ്ധം നിസീദാപേത്വാ "പത്തം ഉപനാമേഥാ"തി ഉച്ഛുയട്ഠിയാ ബന്ധനട്ഠാനം മോചേത്വാ പത്തസ്സ ഉപരി അകാസി, രസോ ഓതരിത്വാ പത്തം പൂരേസി. പച്ചേകബുദ്ധേന തസ്മിം രസേ പീതേ "സാധുകം വത മേ അയ്യേന രസോ പീതോ. സചേ മേ ജേട്ഠഭാതികോ മൂലം ആഹരാപേസ്സതി, മൂലം ദസ്സാമി. സചേ പത്തിം ആഹരാപേസ്സതി, പത്തിം ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ, "ഭന്തേ, പത്തം മേ ഉപനാമേഥാ"തി ദുതിയമ്പി ഉച്ഛുയട്ഠിം മോചേത്വാ രസം അദാസി. "ഭാതാ മേ ഉച്ഛുഖേത്തതോ അഞ്ഞം ഉച്ഛും ആഹരിത്വാ ഖാദിസ്സതീ"തി ഏത്തകമ്പി കിരസ്സ വഞ്ചനചിത്തം നാഹോസി. പച്ചേകബുദ്ധോ പന പഠമം ഉച്ഛുരസസ്സ പീതത്താ തം ഉച്ഛുരസം അഞ്ഞേഹിപി സദ്ധിം സംവിഭജിതുകാമോ ഹുത്വാ ഗഹേത്വാവ നിസീദി . സോ തസ്സ ആകാരം ഞത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, യോ അയം മയാ ദിന്നോ അഗ്ഗരസോ, ഇമസ്സ നിസ്സന്ദേന ദേവമനുസ്സേസു സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ പരിയോസാനേ തുമ്ഹേഹി പത്തധമ്മമേവ പാപുണേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. പച്ചേകബുദ്ധോപിസ്സ "ഏവം ഹോതൂ"തി വത്വാ "ഇച്ഛിതം പത്ഥിതം തുയ്ഹ"ന്തി ദ്വീഹി ഗാഥാഹി അനുമോദനം കത്വാ യഥാ സോ പസ്സതി, ഏവം അധിട്ഠഹിത്വാ ആകാസേന ഗന്ധമാദനം ഗന്ത്വാ പഞ്ചന്നം പച്ചേകബുദ്ധസതാനം തം രസം അദാസി.

സോ തം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ ഭാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ "കഹം ഗതോസീ"തി വുത്തേ "ഉച്ഛുഖേത്തം ഓലോകേതും ഗതോമ്ഹീ"തി. "കിം താദിസേന ഉച്ഛുഖേത്തം ഗതേന, നനു നാമ ഏകം വാ ദ്വേ വാ ഉച്ഛുയട്ഠിയോ ആദായ ആഗന്തബ്ബം ഭവേയ്യാ"തി ഭാതരാ വുത്തോ - "ആമ, ഭാതിക, ദ്വേ മേ ഉച്ഛുയട്ഠിയോ ഗഹിതാ, ഏകം പന പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ മമ ഉച്ഛുയട്ഠിതോ രസം ദത്വാ 'മൂലം വാ പത്തിം വാ ദസ്സാമീ'തി തുമ്ഹാകമ്പി മേ ഉച്ഛുയട്ഠിതോ രസോ ദിന്നോ, കിം നു ഖോ തസ്സ മൂലം ഗണ്ഹിസ്സഥ, ഉദാഹു

പത്തി''ന്തി ആഹ. ''കിം പന പച്ചേകബുദ്ധേന കത''ന്തി? ''മമ ഉച്ഛുയട്ഠിതോ രസം പിവിത്വാ തുമ്ഹാകം ഉച്ഛുയട്ഠിതോ രസം ആദായ ആകാസേന ഗന്ധമാദനം ഗന്ത്വാ പഞ്ചസതാനം പച്ചേകബുദ്ധാനം അദാസീ''തി. സോ തസ്മിം കഥേന്തേയേവ നിരന്തരം പീതിയാ ഫുട്ഠസരീരോ ഹുത്വാ ''തേന മേ പച്ചേകബുദ്ധേന ദിട്ഠധമ്മസ്സേവ അധിഗമോ ഭവേയ്യാ''തി പത്ഥനം അകാസി. ഏവം കനിട്ഠേന തിസ്സോ സമ്പത്തിയോ പത്ഥിതാ, ജേട്ഠേന പന ഏകപദേനേവ അരഹത്തം പത്ഥിതന്തി ഇദം തേസം പുബ്ബകമ്മം.

തേ യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ഖേപയിംസു. തേസം ദേവലോകേ ഠിതകാലേയേവ വിപസ്സീ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജി. തേപി ദേവലോകതോ ചവിത്വാ ബന്ധുമതിയാ ഏകസ്മിം കുലഗേഹേ ജേട്ഠോ ജേട്ഠോവ, കനിട്ഠോ കനിട്ഠോവ ഹുത്വാ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിംസു. തേസു ജേട്ഠസ്സ **സേനോ**തി നാമം അകംസു, കനിട്ഠസ്സ **അപരാജിതോ**തി . തേസു വയപ്പത്തകാലേ കുടുമ്ബം സണ്ഠാപേത്വാ വിഹരന്തേസു ''ബുദ്ധരതനം ലോകേ ഉപ്പന്നം, ധമ്മരതനം, സങ്ഘരതനം, ദാനാനി ദേഥ, പുഞ്ഞാനി കരോഥ, അജ്ജ അട്ഠമീ, അജ്ജ ചാതുദ്ദസീ, അജ്ജ പന്നരസീ, ഉപോസഥം കരോഥ, ധമ്മം സുണാഥാ''തി ധമ്മഘോസകസ്സ ബന്ധുമതീനഗരേ ഘോസനം സുത്വാ മഹാജനം പുരേഭത്തം ദാനം ദത്വാ പച്ഛാഭത്തം ധമ്മസ്സവനായ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ സേനകുടുമ്ബികോ ''കഹം ഗച്ഛഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സത്ഥു സന്തികം ധമ്മസ്സവനായാ''തി വുത്തേ ''അഹമ്പി ഗമിസ്സാമീ''തി തേഹി സദ്ധിംയേവ ഗന്ത്വാ പരിസപരിയന്തേ നിസീദി.

സത്ഥാ തസ്സ അജ്ഝാസയം വിദിത്വാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. സോ സത്ഥു ധമ്മം സുത്വാ പബ്ബജ്ജായ ഉസ്സാഹജാതോ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം സത്ഥാ ''അത്ഥി പന തേ അപലോകേതബ്ബാ ഞാതകാ''തി പുച്ഛി. അത്ഥി, ഭന്തേതി. തേന ഹി അപലോകേത്വാ ഏഹീതി. സോ കനിട്ഠസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''യം ഇമസ്മിം കുലേ സാപതേയ്യം, തം സബ്ബം തവ ഹോതൂ''തി ആഹ. തുമ്ഹേ പന, സാമീതി. അഹം സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമീതി. സാമി കിം വദേഥ, അഹം മാതരി മതായ മാതരം വിയ, പിതരി മതേ പിതരം വിയ തുമ്ഹേ അലത്ഥം, ഇദം കുലം മഹാഭോഗം, ഗേഹേ ഠിതേനേവ സക്കാ പുഞ്ഞാനി കാതും, മാ ഏവം കരിത്ഥാതി. മയാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മോ സുതോ, ന സക്കാ തം അഗാരമജ്ഝേ ഠിതേന പൂരേതും, പബ്ബജിസ്സാമേവാഹം, ത്വം നിവത്താഹീതി. ഏവം സോ കനിട്ഠം നിവത്താപേത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. കനിട്ഠോപി ''ഭാതു പബ്ബജിതസക്കാരം കരിസ്സാമീ''തി സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദാനം ദത്വാ ഭാതരം വന്ദിത്വാ ആഹ - ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി അത്തനോ ഭവനിസ്സരണം കതം, അഹം പന പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി ബദ്ധോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതും ന സക്കോമി, മയ്ഹം ഗേഹേ ഠിതസ്സേവ അനുച്ഛവികം മഹന്തം പുഞ്ഞകമ്മം ആചിക്ഖഥാ''തി. അഥ നം ഥേരോ ''സാധു സാധു, പണ്ഡിത, സത്ഥു ഗന്ധകുടിം കരോഹീ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ നാനാദാരൂനി ആഹരാപേത്വാ ഥമ്ഭാദീനം അത്ഥായ തച്ഛാപേത്വാ ഏകം സുവണ്ണഖചിതം, ഏകം രജതഖചിതം, ഏകം മണിഖചിതന്തി സബ്ബാനി സത്തരതനഖചിതാനി കാരേത്വാ തേഹി ഗന്ധകുടിം കാരേത്വാ സത്തരതനഖചിതാഹേവ ഛദനിട്ഠകാഹി ഛാദാപേസി. ഗന്ധകുടിയാ കരണകാലേയേവ പന തം

അത്തനാ സമാനനാമകോ അപരാജിതോയേവ നാമ ഭാഗിനേയ്യോ ഉപസങ്കമിത്വാ "അഹമ്പി കരിസ്സാമി, മയ്ഹമ്പി പത്തിം ദേഥ മാതുലാ"തി ആഹ. ന ദേമി, താത, അഞ്ഞേഹി അസാധാരണം കരിസ്സാമീതി. സോ ബഹുമ്പി യാചിത്വാ പത്തിം അലഭമാനോ "ഗന്ധകുടിയാ പുരതോ കുഞ്ജരസാലം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി സത്തരതനമയം കുഞ്ജരസാലം കാരേസി. സോ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ **മേണ്ഡകസേട്ഠി** ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി.

ഗന്ധകുടിയം പന സത്തരതനമയാനി തീണി മഹാവാതപാനാനി അഹേസും. തേസം അഭിമുഖേ ഹേട്ഠാ സുധാപരികമ്മകതാ തിസ്സോ പോക്ഖരണിയോ കാരേത്വാ ചതുജ്ജാതികഗന്ധോദകസ്സ പൂരേത്വാ അപരാജിതോ, ഗഹപതി, പഞ്ചവണ്ണാനി കുസുമാനി രോപാപേസി തഥാഗതസ്സ അന്തോ നിസിന്നകാലേ വാതവേഗേന സമുട്ഠിതാഹി രേണുവട്ടീഹി സരീരസ്സ ഓകിരണത്ഥം. ഗന്ധകുടിഥൂപികായ കപല്ലം രത്തസുവണ്ണമയം അഹോസി, പവാളമയാ സിഖരാ, ഹേട്ഠാ മണിമയാ ഛദനിട്ഠകാ. ഇതി സാ നച്ചന്തോ വിയ മോരോ സോഭമാനാ അട്ഠാസി. സത്തസു പന രതനേസു കോട്ടേതബ്ബയുത്തകം കോട്ടേത്വാ ഇതരം സകലമേവ ഗഹേത്വാ ജണ്ണുമത്തേന ഓധിനാ ഗന്ധകുടിം പരിക്ഖിപിത്വാ പരിവേണം പൂരേസി.

ഏവം ഗന്ധകുടിം നിട്ഠാപേത്വാ അപരാജിതോ, ഗഹപതി, ഭാതികത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - "ഭന്തേ, നിട്ഠിതാ ഗന്ധകുടി, പരിഭോഗമസ്സാ പച്ചാസീസാമി, പരിഭോഗേന കിര മഹന്തം പുഞ്ഞം ഹോതീ"തി . സോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ, "ഭന്തേ, ഇമിനാ കിര വോ കുടുമ്ബികേന ഗന്ധകുടി കാരിതാ, ഇദാനി പന പരിഭോഗം പച്ചാസീസതീ"തി ആഹ. സത്ഥാ ഉട്ഠായാസനാ ഗന്ധകുടിഅഭിമുഖം ഗന്ത്വാ ഗന്ധകുടിം പരിക്ഖിപിത്വാ പരിക്ഖിത്തരതനരാസിം ഓലോകേന്തോ ദ്വാരകോട്ഠകേ അട്ഠാസി. അഥ നം കുടുമ്ബികോ "പവിസഥ, ഭന്തേ"തി ആഹ. സത്ഥാ തത്ഥേവ ഠത്വാ തതിയവാരേ തസ്സ ഭാതികത്ഥേരം ഓലോകേസി. സോ ഓലോകിതാകാരേനേവ ഞത്വാ കനിട്ഠഭാതരം ആഹ - "ഏഹി, താത, 'മമേവ രക്ഖാ ഭവിസ്സതി, തുമ്ഹേ യഥാസുഖം വസഥാ'തി സത്ഥാരം വദേഹീ"തി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ സത്ഥാരം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, യഥാ മനുസ്സാ രുക്ഖമൂലേ പവിസിത്വാ അനപേക്ഖാ പക്കമന്തി, യഥാ വാ നദിം തരിത്വാ ഉളുമ്പം അനപേക്ഖാ പരിച്ചജന്തി, ഏവം അനപേക്ഖാ ഹുത്വാ തുമ്ഹേ വസഥാ"തി ആഹ. കിമത്ഥം പന സത്ഥാ അട്ഠാസി? ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - "ബുദ്ധാനം സന്തികം പുരേഭത്തമ്പി പച്ഛാഭത്തമ്പി ബഹൂ ആഗച്ഛന്തി, തേസു രതനാനി ആദായ പക്കമന്തേസു ന സക്കാ അമ്ഹേഹി വാരേതും, പരിവേണമ്ഹി ഏത്തകേ രതനേ വോകിണ്ണേ അത്തനോ ഉപട്ഠാകേ ഹരന്തേപി ന വാരേതീതി കുടുമ്ബികോ മയി ആഘാതം കത്വാ അപായൂപഗോ ഭവേയ്യാ"തി ഇമിനാ കാരണേന അട്ഠാസി. തേന പന , "ഭന്തേ, മമേവ രക്ഖാ ഭവിസ്സതി, തുമ്ഹേ വസഥാ"തി വുത്തേ പാവിസി.

കുടുമ്ബികോ സമന്താ രക്ഖം ഠപേത്വാ മനുസ്സേ ആഹ - "താതാ, ഉച്ഛങ്ഗേന വാ പച്ഛിപസിബ്ബകേഹി വാ ആദായ ഗച്ഛന്തേ വാരേയ്യാഥ, ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ പന മാ വാരയിത്ഥാ"തി. അന്തോനഗരേപി ആരോചാപേസി "മയാ ഗന്ധകുടിപരിവേണേ സത്ത രതനാനി ഓകിണ്ണാനി, സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ ഗച്ഛന്താ ദുഗ്ഗതമനുസ്സാ ഉഭോ ഹത്ഥേ പൂരേത്വാ ഗണ്ഹന്തു, സുഖിതാപി ഏകേന ഗണ്ഹന്തൂ"തി. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി "സദ്ധാ താവ

ധമ്മം സോതുകാമാ ഗമിസ്സന്തിയേവ, അസ്സദ്ധാപി പന ധനലോഭേന ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ദുക്ഖതോ മുച്ചിസ്സന്തീ''തി. തസ്മാ ജനസങ്ഗഹത്ഥായ ഏവം ആരോചാപേസി. മഹാജനോ തേന വുത്തനിയാമേനേവ രതനാനി ഗണ്ഹി. സകിം ഓകിണ്ണരതനേസു ഖീണേസു യാവതതിയം ജണ്ണുമത്തേന ഓധിനാ ഓകിരാപേസിയേവ. സത്ഥു പന പാദമൂലേ തിപുസമത്തം അനഗ്ഘം മണിരതനം ഠപേസി. ഏവം കിരസ്സ അഹോസി - ''സത്ഥു സരീരതോ സുവണ്ണവണ്ണായ പഭായ സദ്ധിം മണിപഭം ഓലോകേന്താനം തിത്തി നാമ ന ഭവിസ്സതീ''തി. തസ്മാ ഏവമകാസി. മഹാജനോപി അതിത്തോവ ഓലോകേസി.

അഥേകദിവസം ഏകോ മിച്ഛാദിട്ഠികബ്രാഹ്മണോ ''സത്ഥു കിര പാദമൂലേ മഹഗ്ഘം മണിരതനം നിക്ഖിത്തം, ഹരിസ്സാമി ന''ന്തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിതും ആഗതസ്സ മഹാജനസ്സ അന്തരേന പാവിസി. കുടുമ്ബികോ തസ്സ പവിസനാകാരേനേവ ''മണിം ഗണ്ഹിതുകാമോ''തി സല്ലക്ഖേത്വാ ''അഹോ വത ന ഗണ്ഹേയ്യാ''തി ചിന്തേസി. സോപി സത്ഥാരം വന്ദന്തോ വിയ പാദമൂലേ ഹത്ഥം ഉപനാമേത്വാ മണിം ഗഹേത്വാ ഓവട്ടികായ കത്വാ പക്കാമി. കുടുമ്ബികോ തസ്മിം ചിത്തം പസാദേതും നാസക്ഖി. സോ ധമ്മകഥാവസാനേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - ''ഭന്തേ, മയാ തിക്ഖത്തും ഗന്ധകുടിം പരിക്ഖിപിത്വാ ജണ്ണുമത്തേന ഓധിനാ സത്ത രതനാനി ഓകിണ്ണാനി, താനി മേ ഗണ്ഹന്തേസു ആഘാതോ നാമ നാഹോസി, ചിത്തം ഭിയ്യോ ഭിയ്യോ പസീദിയേവ. അജ്ജ പന 'അഹോ വതായം ബ്രാഹ്മണോ മണിം ന ഗണ്ഹേയ്യാ'തി ചിന്തേത്വാ തസ്മിം മണിം ആദായ ഗതേ ചിത്തം പസാദേതും നാസക്ഖി''ന്തി. സത്ഥാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''നനു, ഉപാസക, അത്തനോ സന്തകം പരേഹി അനാഹരണീയം കാതും സക്കോസീ''തി നയം അദാസി. സോ സത്ഥാരാ ദിന്നനയേ ഠത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ''അജ്ജ ആദിം കത്വാ മമ സന്തകം ദസികസുത്തമത്തമ്പി മം അഭിഭവിത്വാ അനേകസതാപി രാജാനോ വാ ചോരാ വാ ഗണ്ഹിതും സമത്ഥാ നാമ മാ ഹോന്തു, അഗ്ഗിനാപി മമ സന്തകം മാ ഡയ്ഹതു, ഉദകേനപി മാ വുയ്ഹതൂ''തി പത്ഥനം അകാസി . സത്ഥാപിസ്സ ''ഏവം ഹോതൂ''തി അനുമോദനം അകാസി. സോ ഗന്ധകുടിമഹം കരോന്തോ അട്ഠസട്ഠിയാ ഭിക്ഖുസതസഹസ്സാനം അന്തോവിഹാരേയേവ നവ മാസേ മഹാദാനം ദത്വാ ദാനപരിയോസാനേ സബ്ബേസം തിചീവരം അദാസി. സങ്ഘനവകസ്സ ചീവരസാടകാ സഹസ്സഗ്ഘനകാ അഹേസും.

സോ ഏവം യാവതായുകം പുഞ്ഞാനി കരിത്വാ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏത്തകം കാലം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ ഏകസ്മിം സേട്ഠികുലേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അഡ്ഢമാസാധികേ നവ മാസേ മാതുകുച്ഛിയം വസി. ജാതദിവസേ പനസ്സ സകലനഗരേ സബ്ബാവുധാനി പജ്ജലിംസു, സബ്ബേസം കായരൂള്ഹാനി ആഭരണാനിപി പജ്ജലിതാനി വിയ ഓഭാസം മുഞ്ചിംസു, നഗരം ഏകപജ്ജോതം അഹോസി. സേട്ഠിപി പാതോവ രാജൂപട്ഠാനം അഗമാസി. അഥ നം രാജാ പുച്ഛി - ''അജ്ജ സബ്ബാവുധാനി പജ്ജലിംസു, നഗരം ഏകപജ്ജോതം ജാതം, ജാനാസി നു ഖോ ഏത്ഥ കാരണ''ന്തി? ''ജാനാമി, ദേവാ''തി. ''കിം, സേട്ഠീ''തി? ''മമ ഗേഹേ തുമ്ഹാകം ദാസോ ജാതോ, തസ്സ പുഞ്ഞതേജേനേവം അഹോസീ''തി. ''കിം നു ഖോ ചോരോ ഭവിസ്സതീ''തി? ''നത്ഥേതം, ദേവ, പുഞ്ഞവാ സത്തോ കതാഭിനീഹാരോ''തി. ''തേന ഹി നം സമ്മാ പോസേതും വട്ടതി, ഇദമസ്സ ഖീരമൂലം ഹോതൂ''തി ദേവസികം സഹസ്സം

പട്ഠപേസി. അഥസ്സ നാമഗഹണദിവസേ സകലനഗരസ്സ ഏകപജ്ജോതഭൂതത്താ **ജോതികോ**ത്വേവ നാമം കരിംസു.

അഥസ്സ വയപ്പത്തകാലേ ഗേഹകരണത്ഥായ ഭൂമിതലേ സോധിയമാനേ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ "കിം നു ഖോ ഇദ"ന്തി ഉപധാരയമാനോ "ജോതികസ്സ ഗേഹട്ഠാനം ഗണ്ഹന്തീ"തി ഞത്വാ "നായം ഏത്ഥേഹി കതഗേഹേ വസിസ്സതി, മയാപേത്ഥ ഗന്തും വട്ടതീ"തി വഡ്ഢകീവേസേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ "കിം കരോഥാ"തി ആഹ. "ജോതികസ്സ ഗേഹട്ഠാനം ഗണ്ഹാമാ"തി. "അപേഥ, നായം തുമ്ഹേഹി കതഗേഹേ വസിസ്സതീ"തി വത്വാ സോളസകരീസമത്തം ഭൂമിപദേസം ഓലോകേസി, സോ താവദേവ കസിണമണ്ഡലം വിയ സമോ അഹോസി. പുന "ഇമസ്മിം ഠാനേ പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ സത്തരതനമയോ സത്തഭൂമികപാസാദോ ഉട്ഠഹതൂ"തി ചിന്തേത്വാ ഓലോകേസി, താവദേവ തഥാരൂപോ പാസാദോ ഉട്ഠഹി. പുന "ഇമം പരിക്ഖിപിത്വാ സത്തരതനമയാ സത്ത പാകാരാ ഉട്ഠഹന്തൂ"തി ചിന്തേത്വാ ഓലോകേസി, തഥാരൂപാ പാകാരാ ഉട്ഠഹിംസു. അഥ "നേസം പരിയന്തേ കപ്പരുക്ഖാ ഉട്ഠഹന്തൂ"തി ചിന്തേത്വാ ഓലോകേസി, തഥാരൂപാ കപ്പരുക്ഖാ ഉട്ഠഹിംസു. "പാസാദസ്സ ചതൂസു കണ്ണേസു ചതസ്സോ നിധികുമ്ഭിയോ ഉട്ഠഹന്തൂ"തി ചിന്തേത്വാ ഓലോകേസി, സബ്ബം തഥേവ അഹോസി. നിധികുമ്ഭീസു പന ഏകാ യോജനികാ അഹോസി, ഏകാ തിഗാവുതികാ, ഏകാ അഡ്ഢയോജനികാ, ഏകാ ഗാവുതപ്പമാണാ. ബോധിസത്തസ്സ നിബ്ബത്തനിധികുമ്ഭീനം പന ഏകമുഖപ്പമാണം അഹോസി, ഹേട്ഠാ പഥവീപരിയന്താവ അഹേസും. ജോതികസ്സ നിബ്ബത്തനിധികുമ്ഭീനം മുഖപരിമാണം ന കഥിതം, സബ്ബാ മുഖഛിന്നതാലഫലം വിയ പരിപുണ്ണാവ ഉട്ഠഹിംസു. പാസാദസ്സ ചതൂസു കണ്ണേസു തരുണതാലക്ഖന്ധപ്പമാണാ ചതസ്സോ സുവണ്ണമയാ ഉച്ഛുയട്ഠിയോ നിബ്ബത്തിംസു. താസം മണിമയാനി പത്താനി, സോവണ്ണമയാനി ഖന്ധാനി അഹേസും. പുബ്ബകമ്മസ്സ ദസ്സനത്ഥം കിരേതാനി, നിബ്ബത്തിംസു.

സത്തസു ദ്വാരകോട്ഠകേസു സത്ത യക്ഖാ ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു. പഠമേ ദ്വാരകോട്ഠകേ യമകോളീ നാമ യക്ഖോ അത്തനോ പരിവാരേന യക്ഖസഹസ്സേന സദ്ധിം ആരക്ഖം ഗണ്ഹി, ദുതിയേ ഉപ്പലോ നാമ അത്തനോ പരിവാരയക്ഖാനം ദ്വീഹി സഹസ്സേഹി സദ്ധിം, തതിയേ വജിരോ നാമ തീഹി സഹസ്സേഹി സദ്ധിം, ചതുത്ഥേ വജിരബാഹു നാമ ചതൂഹി സഹസ്സേഹി സദ്ധിം, പഞ്ചമേ കസകന്ദോ നാമ പഞ്ചഹി സഹസ്സേഹി സദ്ധിം, ഛട്ഠേ കടത്ഥോ നാമ ഛഹി സഹസ്സേഹി സദ്ധിം, സത്തമേ ദിസാമുഖോ നാമ സത്തഹി സഹസ്സേഹി സദ്ധിം ആരക്ഖം ഗണ്ഹി. ഏവം പാസാദസ്സ അന്തോ ച ബഹി ച ഗാള്ഹരക്ഖാ അഹോസി. "ജോതികസ്സ കിര സത്തരതനമയോ സത്തഭൂമികപാസാദോ ഉട്ഠിതോ, സത്ത പാകാരാ സത്തദ്വാരകോട്ഠകാ ചതസ്സോ നിധികുമ്ഭിയോ ഉട്ഠിതാ"തി സുത്വാ ബിമ്ബിസാരോ രാജാ സേട്ഠിച്ഛത്തം പഹിണി. സോ ജോതികസേട്ഠി നാമ അഹോസി.

തേന പന സദ്ധിം കതപുഞ്ഞകമ്മാ ഇത്ഥീ ഉത്തരകുരൂസു നിബ്ബത്തി. അഥ നം ദേവതാ തതോ ആനേത്വാ സിരിഗബ്ഭേ നിസീദാപേസും. സാ ആഗച്ഛമാനാ ഏകം തണ്ഡുലനാളിം തയോ ച ജോതിപാസാണേ ഗണ്ഹി. തേസം യാവജീവം തായേവ തണ്ഡുലനാളിയാ ഭത്തം അഹോസി. സചേ കിര തേ സകടസതമ്പി തണ്ഡുലാനം പൂരേതുകാമാ ഹോന്തി, സാ തണ്ഡുലനാളി നാളിയേവ ഹുത്വാ

തിട്ഠതി. ഭത്തപചനകാലേ തണ്ഡുലേ ഉക്ഖലിയം പക്ഖിപിത്വാ തേസം പാസാണാനം ഉപരി ഠപേതി, പാസാണാ താവദേവ പജ്ജലിത്വാ ഭത്തേ പക്കമത്തേ നിബ്ബായന്തി. തേനേവ സഞ്ഞാണേന ഭത്തസ്സ പക്കഭാവം ജാനന്തി. സൂപേയ്യാദിപചനകാലേപി ഏസേവ നയോ. ഏവം തേസം ജോതിപാസാണേഹി ആഹാരോ പച്ചതി. മണിആലോകേന ച വസന്തി, അഗ്ഗിസ്സ വാ ദീപസ്സ വാ ഓഭാസം നേവ ജാനിംസു. "ജോതികസ്സ കിര ഏവരൂപാ സമ്പത്തീ"തി സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ അഹോസി. മഹാജനോ യാനാദീനി യോജേത്വാ ദസ്സനത്ഥായ ആഗച്ഛതി. ജോതികസേട്ഠി ആഗതാഗതാനം ഉത്തരകുരുതണ്ഡുലാനം ഭത്തം പചാപേത്വാ ദാപേസി. "കപ്പരുക്ഖേഹി വത്ഥാനി ഗണ്ഹന്തു, ആഭരണാനി ഗണ്ഹന്തൂ"തി ആണാപേസി. "ഗാവുതികനിധികുമ്ഭിയാ മുഖം വിവരാപേത്വാ യാപനമത്തം ധനം ഗണ്ഹന്തൂ"തി ആണാപേസി. സകലജമ്ബുദീപവാസികേസു ധനം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേസു നിധികുമ്ഭിയാ അങ്ഗുലിമത്തമ്പി ഊനം നാഹോസി. ഗന്ധകുടിപരിവേണേ വാലുകം കത്വാ ഓകിണ്ണരതനാനം കിരസ്സ ഏസോ നിസ്സന്ദോ.

ഏവം മഹാജനേ വത്ഥാഭരണാനി ചേവ ധനഞ്ച യദിച്ഛകം ആദായ ഗച്ഛന്തേ ബിമ്ബിസാരോ തസ്സ പാസാദം ദട്ഠുകാമോപി മഹാജനേ ആഗച്ഛന്തേ ഓകാസം നാലത്ഥ. അപരഭാഗേ യദിച്ഛകം ആദായ ഗതത്താ മനുസ്സേസു മന്ദീഭൂതേസു രാജാ ജോതികസ്സ പിതരം ആഹ - "തവ പുത്തസ്സ പാസാദം ദട്ഠുകാമമ്ഹാ"തി. സോ "സാധു, ദേവാ"തി വത്വാ ഗന്ത്വാ പുത്തസ്സ കഥേസി - "താത, രാജാ തേ പാസാദം ദട്ഠുകാമോ"തി. "സാധു, താത, ആഗച്ഛതൂ"തി. രാജാ മഹന്തേന പരിവാരേന തത്ഥ അഗമാസി. പഠമദ്വാരകോട്ഠകേ സമ്മജ്ജിത്വാ കചവരഛഡ്ഡികാ ദാസീ രഞ്ഞോ ഹത്ഥം അദാസി, രാജാ "സേട്ഠിജായാ"തി സഞ്ഞായ ലജ്ജമാനോ തസ്സാ ബാഹായ ഹത്ഥം ന ഠപേസി. ഏവം സേസദ്വാരകോട്ഠകേസുപി ദാസിയോ "സേട്ഠിഭരിയായോ"തി മഞ്ഞമാനോ താസം ബാഹായ ഹത്ഥം ന ഠപേസി. ജോതികോ ആഗന്ത്വാ രാജാനം പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പച്ഛതോ ഹുത്വാ "പുരതോ യാഥ, ദേവാ"തി ആഹ. രഞ്ഞോ മണിപഥവീ സതപോരിസപപാതോ വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠഹി. സോ "ഇമിനാ മമ ഗഹണത്ഥായ ഓപാതോ ഖണിതോ"തി മഞ്ഞമാനോ പാദം നിക്ഖിപിതും ന വിസഹി. ജോതികോ "നായം, ദേവ, ഓപാതോ, മമ പച്ഛതോ ആഗച്ഛഥാ"തി പുരതോ അഹോസി. രാജാ തേന അക്കന്തകാലേ ഭൂമിം അക്കമിത്വാ ഹേട്ഠിമതലതോ പട്ഠായ പാസാദം ഓലോകേന്തോ വിചരി. തദാ അജാതസത്തുകുമാരോപി പിതു അങ്ഗുലിം ഗഹേത്വാ വിചരന്തോ ചിന്തേസി - "അഹോ അന്ധബാലോ മമ പിതാ, ഗഹപതികേ നാമ സത്തരതനമയേ പാസാദേ വസന്തേ ഏസ രാജാ ഹുത്വാ ദാരുമയേ ഗേഹേ വസതി, അഹം ദാനി രാജാ ഹുത്വാ ഇമസ്സ ഇമസ്മിം പാസാദേ വസിതും ന ദസ്സാമീ"തി.

രഞ്ഞോപി ഉപരിമതലാനി അഭിരുഹന്തസ്സേവ പാതരാസവേലാ ജാതാ. സോ സേട്ഠിം ആമന്തേത്വാ, "മഹാസേട്ഠി, ഇധേവ പാതരാസം ഭുഞ്ജിസ്സാമാ"തി. ജാനാമി, ദേവ, സജ്ജിതോ ദേവസ്സാഹാരോതി. സോ സോളസഹി ഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹത്വാ രതനമയേ സേട്ഠിസ്സ നിസീദനമണ്ഡപേ പഞ്ഞത്തേ തസ്സേവ നിസീദനപല്ലങ്കേ നിസീദി. അഥസ്സ ഹത്ഥധോവനൂദകം ദത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനികായ സുവണ്ണപാതിയാ കിലിന്നപായാസം വഡ്ഢേത്വാ പുരതോ ഠപയിംസു. രാജാ "ഭോജന"ന്തി സഞ്ഞായ ഭുഞ്ജിതും ആരഭി. സേട്ഠി "നയിദം, ദേവ, ഭോജനം, കിലിന്നപായാസോ ഏസോ"തി അഞ്ഞിസ്സാ

സുവണ്ണപാതിയാ ഭോജനം വഡ്ഢേത്വാ പുരിമപാതിയം ഠപയിംസു. തതോ ഉട്ഠിതഉതുനാ കിര തം ഭുഞ്ജിതും സുഖം ഹോതി. രാജാ മധുരഭോജനം ഭുഞ്ജന്തോ പമാണം ന അഞ്ഞാസി. അഥ നം സേട്ഠി വന്ദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ "അലം, ദേവ, എത്തകമേവ ഹോതു, ഇതോ ഉത്തരിം ജിരാപേതും ന സക്കാ"തി ആഹ. അഥ നം രാജാ ആഹ - "കിം, ഗഹപതി, ഗരുകം കത്വാ കഥേസി അത്തനോ ഭത്ത"ന്തി? ദേവ, നത്ഥേതം, തുമ്ഹാകം സബ്ബസ്സാപി ഹി ബലകായസ്സ ഇദമേവ ഭത്തം ഇദം സുപേയ്യം. അപി ച ഖോ അഹം അയസസ്സ ഭായാമീതി. കിം കാരണാതി? സചേ ദേവസ്സ കായാലസിയമത്തം ഭവേയ്യ, "ഹിയ്യോ രഞ്ഞാ സേട്ഠിസ്സ ഗേഹേ ഭത്തം ഭുത്തം, സേട്ഠിനാ കിഞ്ചി കതം ഭവിസ്സതീ"തി വചനസ്സ ഭായാമി, ദേവാതി. തേന ഹി ഭത്തം ഹര, ഉദകം ആഹരാതി. രഞ്ഞോ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ സബ്ബോ രാജപരിവാരോ തദേവ ഭത്തം പരിഭുഞ്ജി.

രാജാ സുഖകഥായ നിസിന്നോ സേട്ഠിം ആമന്തേത്വാ, "കിം ഇമസ്മിം ഗേഹേ സേട്ഠിഭരിയാ നത്ഥീ"തി ആഹ? "ആമ അത്ഥി, ദേവാ"തി. "കഹം സാ"തി? "സിരിഗബ്ഭേ നിസിന്നാ, ദേവസ്സ ആഗതഭാവം ന ജാനാതീ"തി. കിഞ്ചാപി ഹി പാതോവ രാജാ സപരിവാരോ ആഗതോ, സാ പനസ്സ ആഗതഭാവം ന ജാനാതേവ. തതോ സേട്ഠി "രാജാ മേ ഭരിയം ദട്ഠുകാമോ"തി തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ "രാജാ ആഗതോ, കിം തവ രാജാനം ദട്ഠും ന വട്ടതീ"തി ആഹ. സാ നിപന്നകാവ "കോ ഏസ, സാമി, രാജാ നാമാ"തി വത്വാ "രാജാ നാമ അമ്ഹാകം ഇസ്സരോ"തി വുത്തേ അനത്തമനതം പവേദേന്തീ "ദുക്കടാനി വത നോ പുഞ്ഞകമ്മാനി, യേസം നോ ഇസ്സരോപി അത്ഥി. അസ്സദ്ധായ നാമ പുഞ്ഞകമ്മാനി കത്വാ മയം സമ്പത്തിം പാപുണിത്വാ അഞ്ഞസ്സ ഇസ്സരിയട്ഠാനേ നിബ്ബത്തമ്ഹാ. അദ്ധാ അമ്ഹേഹി അസദ്ദഹിത്വാ ദാനം ദിന്നം ഭവിസ്സതി, തസ്സേതം ഫല"ന്തി വത്വാ "കിം ദാനി കരോമി, സാമീ"തി ആഹ. താലവണ്ടം ആദായ ആഗന്ത്വാ രാജാനം ബീജാഹീതി. തസ്സാ താലവണ്ടം ആദായ ആഗന്ത്വാ രാജാനം ബീജേന്തിയാ രഞ്ഞോ വേഠനസ്സ ഗന്ധവാതോ അക്ഖീനി പഹരി, അഥസ്സാ അക്ഖീഹി അസ്സുധാരാ പവത്തിംസു. തം ദിസ്വാ രാജാ സേട്ഠിം ആഹ - "മഹാസേട്ഠി, മാതുഗാമോ നാമ അപ്പബുദ്ധികോ, 'രാജാ മേ സാമികസ്സ സമ്പത്തിം ഗണ്ഹേയ്യാ'തി ഭയേന രോദതി മഞ്ഞേ, അസ്സാസേഹി നം 'ന മേ തവ സമ്പത്തിയാ അത്ഥോ'"തി. ന ഏസാ, ദേവ, രോദതീതി. അഥ കിം ഏതന്തി? തുമ്ഹാകം വേഠനഗന്ധേനസ്സാ അസ്സൂനി പവത്തിംസു. അയഞ്ഹി ദീപോഭാസം വാ അഗ്ഗിഓഭാസം വാ അദിസ്വാ മണിആലോകേനേവ ഭുഞ്ജതി ച നിസീദതി ച നിപജ്ജതി ച, ദേവോ പന ദീപാലോകേന നിസിന്നോ ഭവിസ്സതീതി? ആമ, സേട്ഠീതി. തേന ഹി, ദേവ, അജ്ജ പട്ഠായ മണിആലോകേന നിസീദഥാതി മഹന്തം തിപുസമത്തം അനഗ്ഘം മണിരതനം അദാസി. രാജാ ഗേഹം ഓലോകേത്വാ "മഹതീ വത ജോതികസ്സ സമ്പത്തീ"തി വത്വാ അഗമാസി. അയം താവ **ജോതികസ്സ ഉപ്പത്തി**.

ഇദാനി ജടിലസ്സ ഉപ്പത്തി വേദിതബ്ബാ - ബാരാണസിയഞ്ഹി ഏകാ സേട്ഠിധീതാ അഭിരൂപാ അഹോസി, തം പന്നരസസോളസവസ്സുദ്ദേസികകാലേ രക്ഖണത്ഥായ ഏകം ദാസിം ദത്വാ സത്തഭൂമികസ്സ പാസാദസ്സ ഉപരിമതലേ സിരിഗബ്ഭേ വാസയിംസു. തം ഏകദിവസം വാതപാനം വിവരിത്വാ ബഹി ഓലോകയമാനം ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ ഏകോ വിജ്ജാധരോ ദിസ്വാ

ഉപ്പന്നസിനേഹോ വാതപാനേന പവിസിത്വാ തായ സദ്ധിം സന്ഥവമകാസി. സാ തേന സദ്ധിം സംവാസമന്വായ ന ചിരസ്സേവ ഗബ്ഭം പടിലഭി. അഥ നം സാ ദാസീ ദിസ്വാ, "അമ്മ, കിം ഇദ"ന്തി വത്വാ "ഹോതു മാ കസ്സചി ആചിക്ഖീ"തി തായ വുത്താ ഭയേന തുണ്ഹീ അഹോസി. സാപി ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായിത്വാ നവഭാജനം ആഹരാപേത്വാ തത്ഥ തം ദാരകം നിപജ്ജാപേത്വാ തം ഭാജനം പിദഹിത്വാ ഉപരി പുപ്ഫദാമാനി ഠപേത്വാ "ഇമം സീസേന ഉക്ഖിപിത്വാ ഗങ്ഗായ വിസ്സജ്ജേഹി, 'കിം ഇദ'ന്തി ച പുട്ഠാ 'അയ്യായ മേ ബലികമ്മ'ന്തി വദേയ്യാസീ"തി ദാസിം ആണാപേസി. സാ തഥാ അകാസി.

ഹേട്ഠാഗങ്ഗായമ്പി ദ്വേ ഇത്ഥിയോ ന്ഹായമാനാ തം ഭാജനം ഉദകേനാഹരിയമാനം ദിസ്വാ ഏകാ "മയ്ഹേതം ഭാജന"ന്തി ആഹ. ഏകാ "യം ഏതസ്സ അന്തോ, തം മയ്ഹ"ന്തി വത്വാ ഭാജനേ സമ്പത്തേ തം ആദായ ഥലേ ഠപേത്വാ വിവരിത്വാ ദാരകം ദിസ്വാ ഏകാ "മമ ഭാജനന്തി വുത്തതായ ദാരകോ മമേവ ഹോതീ"തി ആഹ. ഏകാ "യം ഭാജനസ്സ അന്തോ, തം മമേവ ഹോതൂതി വുത്തതായ മമ ദാരകോ"തി ആഹ. താ വിവദമാനാ വിനിച്ഛയട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ അമച്ചേസു വിനിച്ഛിതും അസക്കോന്തേസു രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമംസു. രാജാ താസം വചനം സുത്വാ "ത്വം ദാരകം ഗണ്ഹ, ത്വം ഭാജനം ഗണ്ഹാ"തി ആഹ. യായ പന ദാരകോ ലദ്ധോ, സാ മഹാകച്ചാനത്ഥേരസ്സ ഉപട്ഠായികാ അഹോസി. തസ്മാ സാ ദാരകം "ഇമം ഥേരസ്സ സന്തികേ പബ്ബാജേസ്സാമീ"തി പോസേസി. തസ്സ ജാതദിവസേ ഗബ്ഭമലസ്സ ധോവിത്വാ അനപനീതതായ കേസാ ജടിതാ ഹുത്വാ അട്ഠംസു, തേനസ്സ **ജടിലോ**ത്വേവ നാമം കരിംസു. തസ്സ പദസാ വിചരണകാലേ ഥേരോ തം ഗേഹം പിണ്ഡായ പാവിസി. ഉപാസികാ ഥേരം നിസീദാപേത്വാ ആഹാരമദാസി. ഥേരോ ദാരകം ദിസ്വാ "കിം ഉപാസികേ ദാരകോ ലദ്ധോ"തി പുച്ഛി. "ആമ, ഭന്തേ, ഇമാഹം ദാരകം തുമ്ഹാകം സന്തികേ പബ്ബാജേസ്സാമീതി പോസേസിം, പബ്ബാജേഥ ന"ന്തി അദാസി. ഥേരോ "സാധൂ"തി ആദായ തം ഗച്ഛന്തോ "അത്ഥി നു ഖോ ഇമസ്സ ഗിഹിസമ്പത്തിം അനുഭവിതും പുഞ്ഞകമ്മ"ന്തി ഓലോകേന്തോ "മഹാപുഞ്ഞോ സത്തോ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവിസ്സതി, ദഹരോ ഏസ താവ, ഞാണമ്പിസ്സ പരിപാകം ന ഗച്ഛതീ"തി ചിന്തേത്വാ തം ആദായ തക്കസിലായം ഏകസ്സ ഉപട്ഠാകസ്സ ഗേഹം അഗമാസി.

സോ ഥേരം വന്ദിത്വാ ഠിതോ തം ദാരകം ദിസ്വാ "ദാരകോ വോ, ഭന്തേ, ലദ്ധോ"തി പുച്ഛി. ആമ, ഉപാസക, പബ്ബജിസ്സതി, ദഹരോ താവ, തവേവ സന്തികേ ഹോതൂതി. സോ "സാധു, ഭന്തേ"തി തം പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പടിജഗ്ഗി. തസ്സ പന ഗേഹേ ദ്വാദസ വസ്സാനി ഭണ്ഡകം ഉസ്സന്നം ഹോതി. സോ ഗാമന്തരം ഗച്ഛന്തോ സബ്ബമ്പി തം ഭണ്ഡം ആപണം ഹരിത്വാ ദാരകം ആപണേ നിസീദാപേത്വാ തസ്സ തസ്സ ഭണ്ഡകസ്സ മൂലം ആചിക്ഖിത്വാ "ഇദഞ്ച ഇദഞ്ച ഏത്തകം നാമ ധനം ഗഹേത്വാ ദദേയ്യാസീ"തി വത്വാ പക്കാമി. തംദിവസം നഗരപരിഗ്ഗാഹികാ ദേവതാ അന്തമസോ മരിചജീരകമത്തേനാപി അത്ഥികേ തസ്സേവ ആപണാഭിമുഖേ കരിംസു. സോ ദ്വാദസ വസ്സാനി ഉസ്സന്നം ഭണ്ഡകം ഏകദിവസേനേവ വിക്കിണി. കുടുമ്ബികോ ആഗന്ത്വാ ആപണേ കിഞ്ചി അദിസ്വാ "സബ്ബം തേ, താത, ഭണ്ഡകം നാസിത"ന്തി ആഹ. ന നാസേമി, സബ്ബം തുമ്ഹേഹി വുത്തനയേനേവ വിക്കിണിം, ഇദം അസുകസ്സ മൂലം, ഇദം അസുകസ്സാതി. കുടുമ്ബികോ പസീദിത്വാ "അനഗ്ഘോ പുരിസോ, യത്ഥ കത്ഥചി ജീവിതും സമത്ഥോ"തി അത്തനോ ഗേഹേ വയപ്പത്തം ധീതരം തസ്സ

ദത്വാ “ഗേഹമസ്സ കരോഥാ”തി പുരിസേ ആണാപേത്വാ നിട്ഠിതേ ഗേഹേ “ഗച്ഛഥ, തുമ്ഹേ അത്തനോ ഗേഹേ വസഥാ”തി ആഹ.

അഥസ്സ ഗേഹപവിസനകാലേ ഏകേന പാദേന ഉമ്മാരേ അക്കന്തമത്തേ ഗേഹസ്സ പച്ഛിമഭാഗേ ഭൂമിം ഭിന്ദിത്വാ അസീതിഹത്ഥോ സുവണ്ണപബ്ബതോ ഉട്ഠഹി. രാജാ “ജടിലകുമാരസ്സ കിര ഗേഹേ ഭൂമിം ഭിന്ദിത്വാ സുവണ്ണപബ്ബതോ ഉട്ഠിതോ”തി സുത്വാവ തസ്സ സേട്ഠിച്ഛത്തം പേസേസി. സോ **ജടിലസേട്ഠി** നാമ അഹോസി. തസ്സ തയോ പുത്താ അഹേസും. സോ തേസം വയപ്പത്തകാലേ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ “സചേ അമ്ഹേഹി സമാനഭോഗം സേട്ഠികുലം ഭവിസ്സതി, പബ്ബജിതും ദസ്സന്തി. നോ ചേ, ന ദസ്സന്തി. അത്ഥി നു ഖോ ജമ്ബുദീപേ അമ്ഹേഹി സമാനഭോഗം കുല”ന്തി വീമംസനത്ഥായ സുവണ്ണമയം ഇട്ഠകം സുവണ്ണമയം പതോദലട്ഠിം സുവണ്ണമയം പാദുകഞ്ച കാരാപേത്വാ പുരിസാനം ഹത്ഥേ ദത്വാ “ഗച്ഛഥ, ഇമാനി ആദായ കിഞ്ചിദേവ ഓലോകയമാനാ വിയ ജമ്ബുദീപതലേ വിചരിത്വാ അമ്ഹേഹി സമാനഭോഗസ്സ സേട്ഠികുലസ്സ അത്ഥിഭാവം വാ നത്ഥിഭാവം വാ ഞത്വാ ആഗച്ഛഥാ”തി പഹിണി.

തേ ചാരികം ചരന്താ ഭദ്ദിയനഗരം പാപുണിംസു. അഥ നേ മേണ്ഡകസേട്ഠി ദിസ്വാ, “താതാ, കിം കരോന്താ വിചരഥാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഏകം ഓലോകേന്താ വിചരാമാ”തി വുത്തേ “ഇമേസം ഇമാനി ഗഹേത്വാ കിഞ്ചിദേവ ഓലോകേതും വിചരണകിച്ചം നത്ഥി, രട്ഠം പരിഗ്ഗണ്ഹമാനാ വിചരന്തീ”തി ഞത്വാ, “താതാ, അമ്ഹാകം പച്ഛിമഗേഹം പവിസിത്വാ ഓലോകേഥാ”തി ആഹ. തേ തത്ഥ അട്ഠകരീസമത്തേ ഠാനേ ഹത്ഥിഅസ്സഉസഭപ്പമാണേ പിട്ഠിയാ പിട്ഠിം ആഹച്ച പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ ഉട്ഠിതേ ഹേട്ഠാ വുത്തപ്പകാരേ സുവണ്ണമേണ്ഡകേ ദിസ്വാ തേസം അന്തരന്തരാ വിചരിത്വാ നിക്ഖമിംസു. അഥ നേ സേട്ഠി, “താതാ, യം ഓലോകേന്താ വിചരഥ, ദിട്ഠോ വോ സോ”തി പുച്ഛിത്വാ “പസ്സാമ, സാമീ”തി വുത്തേ “തേന ഹി ഗച്ഛഥാ”തി ഉയ്യോജേസി. തേ തതോവ ഗന്ത്വാ അത്തനോ സേട്ഠിനാ “കിം, താതാ, ദിട്ഠം വോ അമ്ഹാകം സമാനഭോഗം സേട്ഠികുല”ന്തി വുത്തേ, “സാമി, തുമ്ഹാകം കിം അത്ഥി, ഭദ്ദിയനഗരേ മേണ്ഡകസേട്ഠിനോ ഏവരൂപോ നാമ വിഭവോ”തി സബ്ബം തം പവത്തിം ആചിക്ഖിംസു. തം സുത്വാ സേട്ഠി അത്തമനോ ഹുത്വാ “ഏകം താവ സേട്ഠികുലം ലദ്ധം, അപരമ്പി നു ഖോ അത്ഥീ”തി സതസഹസ്സഗ്ഘനികം കമ്ബലം ദത്വാ “ഗച്ഛഥ, താതാ, അഞ്ഞമ്പി. സേട്ഠികുലം വിചിനഥാ”തി പഹിണി.

തേ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ ജോതികസേട്ഠിസ്സ ഗേഹതോ അവിദൂരേ ദാരുരാസിം കത്വാ അഗ്ഗിം ദത്വാ അട്ഠംസു. “കിം ഇദ”ന്തി പുട്ഠകാലേ ച “ഏകം നോ മഹഗ്ഘകമ്ബലം വിക്കിണന്താനം കയികോ നത്ഥി, ഗഹേത്വാ വിചരന്താപി ചോരാനം ഭായാമ, തേന തം ഝാപേത്വാ ഗമിസ്സാമാ”തി വദിംസു. അഥ നേ ജോതികസേട്ഠി ദിസ്വാ “ഇമേ കിം കരോന്തീ”തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ പക്കോസാപേത്വാ “കിം അഗ്ഘനകോ കമ്ബലോ”തി പുച്ഛി. “സതസഹസ്സഗ്ഘനകോ”തി വുത്തേ സതസഹസ്സം ദാപേത്വാ “ദ്വാരകോട്ഠകം സമ്മജ്ജിത്വാ കചവരഛഡ്ഡികായ ദാസിയാ ദേഥാ”തി തേസംയേവ ഹത്ഥേ പഹിണി. സാ കമ്ബലം ഗഹേത്വാ രോദമാനാ സാമികസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ “കിം മം, സാമി, അപരാധേ സതി പഹരിതും ന വട്ടതി, കസ്മാ മേ ഏവരൂപം ഥൂലകമ്ബലം പഹിണിത്ഥ, കഥാഹം ഇമം നിവാസേസ്സാമി വാ പാരുപിസ്സാമി വാ”തി. നാഹം തവ ഏതദത്ഥായ പഹിണിം, ഏതം പന

പലിവേഠേത്വാ തവ സയനപാദമൂലേ ഠപേത്വാ നിപജ്ജനകാലേ ഗന്ധോദകേന ധോതാനം പാദാനം പുഞ്ഛനത്ഥായ തേ പഹിണിം, കിം ഏതമ്പി കാതും ന സക്കോസീതി. സാ "ഏതം പന കാതും സക്ഖിസ്സാമീ"തി ഗഹേത്വാ അഗമാസി. തേ ച പുരിസാ തം കാരണം ദിസ്വാ അത്തനോ സേട്ഠിസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "കിം, താതാ, ദിട്ഠം വോ സേട്ഠികുല"ന്തി വുത്തേ, "സാമി, കിം തുമ്ഹാകം അത്ഥി, രാജഗഹനഗരേ ജോതികസേട്ഠിസ്സ ഏവരൂപാ നാമ സമ്പത്തീ"തി സബ്ബം ഗേഹസമ്പത്തിം ആരോചേത്വാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിംസു. സേട്ഠി തേസം വചനം സുത്വാ തുട്ഠമാനസോ "ഇദാനി പബ്ബജിതും ലഭിസ്സാമീ"തി രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "പബ്ബജിതുകാമോമ്ഹി, ദേവാ"തി ആഹ. സാധു, മഹാസേട്ഠി, പബ്ബജാഹീതി . സോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പുത്തേ പക്കോസാപേത്വാ സുവണ്ണദണ്ഡം വജിരകുദ്ദാലം ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ, "താത, പച്ഛിമഗേഹേ സുവണ്ണപബ്ബതതോ സുവണ്ണപിണ്ഡം ഉദ്ധരാഹീ"തി ആഹ. സോ കുദ്ദാലം ആദായ ഗന്ത്വാ സുവണ്ണപബ്ബതം പഹരി, പിട്ഠിപാസാണേ പഹടകാലോ വിയ അഹോസി. തസ്സ ഹത്ഥതോ കുദ്ദാലം ഗഹേത്വാ മജ്ഝിമപുത്തസ്സ ഹത്ഥേ ദത്വാ പഹിണി, തസ്സപി സുവണ്ണപബ്ബതം പഹരന്തസ്സ പിട്ഠിപാസാണേ പഹടകാലോ വിയ അഹോസി. അഥ നം കനിട്ഠപുത്തസ്സ ഹത്ഥേ ദത്വാ പഹിണി, തസ്സ തം ഗഹേത്വാ പഹരന്തസ്സ കോട്ടേത്വാ രാസികതായ മത്തികായ പഹടകാലോ വിയ അഹോസി. അഥ നം സേട്ഠി "ഏഹി, താത, അലം ഏത്തകേനാ"തി വത്വാ ഇതരേ ദ്വേ ജേട്ഠഭാതികേ പക്കോസാപേത്വാ "അയം സുവണ്ണപബ്ബതോ ന തുമ്ഹാകം നിബ്ബത്തോ, മയ്ഹഞ്ച കനിട്ഠസ്സ ച നിബ്ബത്തോ, ഇമിനാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ പരിഭുഞ്ജഥാ"തി ആഹ. കസ്മാ പന സോ തേസമേവ നിബ്ബത്തതി, കസ്മാ ച ജടിലോ ജാതകാലേ ഉദകേ പാതിതോതി? അത്തനോ കതകമ്മേനേവ.

കസ്സപസമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഹി ചേതിയേ കരിയമാനേ ഏകോ ഖീണാസവോ ചേതിയട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഓലോകേത്വാ, "താതാ, കസ്മാ ചേതിയസ്സ ഉത്തരേന മുഖം ന ഉട്ഠഹതീ"തി പുച്ഛി. "സുവണ്ണം നപ്പഹോതീ"തി ആഹംസു. അഹം അന്തോഗാമം പവിസിത്വാ സമാദപേസ്സാമി, തുമ്ഹേ ആദരേന കമ്മം കരോഥാതി. സോ ഏവം വത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ, "അമ്മാ, താതാ, തുമ്ഹാകം ചേതിയസ്സ ഏകസ്മിം മുഖേ സുവണ്ണം നപ്പഹോതി, സുവണ്ണം ജാനാഥാ"തി മഹാജനം സമാദപേന്തോ സുവണ്ണകാരകുലം അഗമാസി. സുവണ്ണകാരോപി തങ്ഖണേയേവ ഭരിയായ സദ്ധിം കലഹം കരോന്തോ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ നം ഥേരോ "ചേതിയേ തുമ്ഹേഹി ഗഹിതമുഖസ്സ സുവണ്ണം നപ്പഹോതി, തം ജാനിതും വട്ടതീ"തി ആഹ. സോ ഭരിയായ കോപേന "തവ സത്ഥാരം ഉദകേ ഖിപിത്വാ ഗച്ഛാ"തി ആഹ. അഥ നം സാ "അതിസാഹസികകമ്മം തേ കതം, മമ കുദ്ധേന തേ അഹമേവ അക്കോസിതബ്ബാ വാ പഹരിതബ്ബാ വാ, കസ്മാ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നേസു ബുദ്ധേസു വേരമകാസീ"തി ആഹ. സുവണ്ണകാരോ താവദേവ സംവേഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ "ഖമഥ മേ, ഭന്തേ"തി വത്വാ ഥേരസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജി. താത, അഹം തയാ ന കിഞ്ചി വുത്തോ, സത്ഥാരം ഖമാപേഹീതി. കിന്തി കത്വാ ഖമാപേമി, ഭന്തേതി. സുവണ്ണപുപ്ഫാനം തയോ കുമ്ഭേ കത്വാ അന്തോധാതുനിധാനേ പക്ഖിപിത്വാ അല്ലവത്ഥോ അല്ലകേസോ ഹുത്വാ ഖമാപേഹി, താതാതി.

സോ "സാധു, ഭന്തേ"തി വത്വാ സുവണ്ണപുപ്ഫാനി കരോന്തോ തീസു പുത്തേസു ജേട്ഠപുത്തം പക്കോസാപേത്വാ "ഏഹി, താത, അഹം സത്ഥാരം

വേരവചനേന അവചം, തസ്മാ ഇമാനി പുപ്ഫാനി കത്വാ ധാതുനിധാനേ പക്ഖിപിത്വാ ഖമാപേസ്സാമി, ത്വമ്പി ഖോ മേ സഹായോ ഹോഹീ''തി ആഹ. സോ ''ന ത്വം മയാ വേരവചനം വദാപിതോ, ത്വംയേവ കരോഹീ''തി കാതും ന ഇച്ഛി. മജ്ഝിമപുത്തം പക്കോസിത്വാ തഥേവാഹ, സോപി തഥേവ വത്വാ കാതും ന ഇച്ഛി. കനിട്ഠം പക്കോസിത്വാ തഥേവാഹ, സോ ''പിതു ഉപ്പന്നകിച്ചം നാമ പുത്തസ്സ ഭാരോ''തി വത്വാ പിതുസഹായോ ഹുത്വാ പുപ്ഫാനി അകാസി. സുവണ്ണകാരോ വിദത്ഥിപ്പമാണാനം പുപ്ഫാനം തയോ കുമ്ഭേ നിട്ഠാപേത്വാ ധാതുനിധാനേ പക്ഖിപിത്വാ അല്ലവത്ഥോ അല്ലകേസോ സത്ഥാരം ഖമാപേസി. ഇതി സോ സത്തക്ഖത്തും ജാതകാലേ ഉദകേ പാതനം ലഭി. അയം പനസ്സ കോടിയം ഠിതോ അത്തഭാവോ. ഇധാപി തസ്സേവ നിസ്സന്ദേന ഉദകേ പാതിതോ. യേ പനസ്സ ദ്വേ ജേട്ഠഭാതികാ പുത്താ സുവണ്ണപുപ്ഫാനം കരണകാലേ സഹായാ ഭവിതും ന ഇച്ഛിംസു, തേസം തേന കാരണേന സുവണ്ണപബ്ബതോ ന നിബ്ബത്തി, ജടിലസ്സ ചേവ കനിട്ഠപുത്തസ്സ ച ഏകതോ കതഭാവേന നിബ്ബത്തി. ഇതി സോ പുത്തേ അനുസാസിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ കതിപാഹേനേവ അരഹത്തം പാപുണി. സത്ഥാ അപരേന സമയേന പഞ്ചഹി ഭിക്ഖുസതേഹി സദ്ധിം പിണ്ഡായ ചരന്തോ തസ്സ പുത്താനം ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി, തേ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ അഡ്ഢമാസം ഭിക്ഖാദാനം അദംസു.

ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''അജ്ജാപി തേ, ആവുസോ ജടില, അസീതിഹത്ഥേ സുവണ്ണപബ്ബതേ ച പുത്തേസു ച തണ്ഹാ അത്ഥീ''തി. ''ന മേ, ആവുസോ, ഏതേസു തണ്ഹാ വാ മാനോ വാ അത്ഥീ''തി. തേ ''അയം ജടിലത്ഥേരോ അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ''തി വദിംസു. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തസ്സ തേസു തണ്ഹാ വാ മാനോ വാ അത്ഥീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൬. ''യോധ തണ്ഹം പഹന്ത്വാന, അനാഗാരോ പരിബ്ബജേ;
തണ്ഹാഭവപരിക്ഖീണം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ ഇധ ലോകേ ഛദ്വാരികം തണ്ഹം വാ മാനം വാ ജഹിത്വാ ഘരാവാസേന അനത്ഥികോ അനാഗാരോ ഹുത്വാ പരിബ്ബജതി, തണ്ഹായ ചേവ ഭവസ്സ ച പരിക്ഖീണത്താ തണ്ഹാഭവപരിക്ഖീണം തമഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ജടിലത്ഥേരവത്ഥു തേത്തിംസതിമം.

൩൪. ജോതികത്ഥേരവത്ഥു

യോധ തണ്ഹന്തി പുന ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ജോതികത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

അജാതസത്തുകുമാരോ ഹി ദേവദത്തേന സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ പിതരം ഘാതേത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠിതോ ''ജോതികസേട്ഠിസ്സ മഹാപാസാദം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി യുദ്ധസജ്ജോ നിക്ഖമിത്വാ മണിപാകാരേ സപരിവാരസ്സ അത്തനോ ഛായം ദിസ്വാ ''ഗഹപതികോ യുദ്ധസജ്ജോ ഹുത്വാ ബലം ആദായ

നിക്ഖന്തോ’’തി സല്ലക്ഖേത്വാ ഉപഗന്തും ന വിസഹി. സേട്ഠിപി തം ദിവസം ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ പാതോവ ഭുത്തപാതരാസോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തോ നിസിന്നോ ഹോതി. പഠമേ ദ്വാരകോട്ഠകേ ആരക്ഖം ഗഹേത്വാ ഠിതോ പന യമകോളി നാമ യക്ഖോ തം ദിസ്വാ ‘‘കഹം ഗച്ഛസീ’’തി സപരിവാരം വിദ്ധംസേത്വാ ദിസാവിദിസാസു അനുബന്ധി. രാജാ വിഹാരമേവ അഗമാസി.

അഥ നം സേട്ഠി ദിസ്വാവ ‘‘കിം, ദേവാ’’തി വത്വാ ഉട്ഠായാസനാ അട്ഠാസി. ഗഹപതി, കിം ത്വം തവ പുരിസേ ‘‘മയാ സദ്ധിം യുജ്ഝഥാ’’തി ആണാപേത്വാ ഇധാഗമ്മ ധമ്മം സുണന്തോ വിയ നിസിന്നോതി. കിം പന ദേവോ മമ ഗേഹം ഗണ്ഹിതും ഗതോതി? ആമ, ഗതോമ്ഹീതി. മമ അനിച്ഛായ മമ ഗേഹം ഗണ്ഹിതും രാജസഹസ്സമ്പി ന സക്കോതി, ദേവാതി. സോ ‘‘കിം പന ത്വം രാജാ ഭവിസ്സസീ’’തി കുജ്ഝി. നാഹം രാജാ, മമ സന്തകം പന ദസികസുത്തമ്പി മമ അനിച്ഛായ രാജൂഹി വാ ചോരേഹി വാ ഗഹേതും ന സക്കാതി. കിം പനാഹം തവ രുചിയാ ഗണ്ഹിസ്സാമീതി? തേന ഹി, ദേവ, ഇമാ മേ ദസസു അങ്ഗുലീസു വീസതി മുദ്ദികാ, ഇമാഹം തുമ്ഹാകം ന ദേമി. സചേ സക്കോഥ, ഗണ്ഹഥാതി . സോ പന രാജാ ഭൂമിയം ഉക്കുടികം നിസീദിത്വാ ഉല്ലങ്ഘന്തോ അട്ഠാരസഹത്ഥം ഠാനം അഭിരുഹതി, ഠത്വാ ഉല്ലങ്ഘന്തോ അസീതിഹത്ഥം ഠാനം അഭിരുഹതി. ഏവംമഹാബലോ സമാനോപി ഇതോ ചിതോ ച പരിവത്തേന്തോ ഏകം മുദ്ദികമ്പി കഡ്ഢിതും നാസക്ഖി. അഥ നം സേട്ഠി ‘‘സാടകം പത്ഥര, ദേവാ’’തി വത്വാ അങ്ഗുലിയോ ഉജുകാ അകാസി, വീസതിപി മുദ്ദികാ നിക്ഖമിംസു. അഥ നം സേട്ഠി ‘‘ഏവം, ദേവ, മമ സന്തകം മമ അനിച്ഛായ ന സക്കാ ഗണ്ഹിതു’’ന്തി വത്വാ രഞ്ഞോ കിരിയായ ഉപ്പന്നസംവേഗോ ‘‘പബ്ബജിതും മേ അനുജാന, ദേവാ’’തി ആഹ. സോ ‘‘ഇമസ്മിം പബ്ബജിതേ സുഖം പാസാദം ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ഏകവചനേനേവ ‘‘ത്വം പബ്ബജാഹീ’’തി ആഹ. സോ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പത്വാ ജോതികത്ഥേരോ നാമ അഹോസി. തസ്സ അരഹത്തം പത്തക്ഖണേയേവ സബ്ബാപി സാ സമ്പത്തി അന്തരധായി, തമ്പിസ്സ സതുലകായിം നാമ ഭരിയം ദേവതാ ഉത്തരകുരുമേവ നയിംസു.

അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ തം ആമന്തേത്വാ, ‘‘ആവുസോ ജോതിക, തസ്മിം പന തേ പാസാദേ വാ ഇത്ഥിയാ വാ തണ്ഹാ അത്ഥീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘നത്ഥാവുസോ’’തി വുത്തേ സത്ഥു ആരോചേസും - ‘‘അയം, ഭന്തേ, അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ’’തി. സത്ഥാ ‘‘നത്ഥേവ, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തസ്സ തസ്മിം തണ്ഹാ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൫. ‘‘യോധ തണ്ഹം പഹന്ത്വാന, അനാഗാരോ പരിബ്ബജേ;
തണ്ഹാഭവപരിക്ഖീണം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

ഇമിസ്സാ ഗാഥായത്ഥോ ഹേട്ഠാ ജടിലത്ഥേരവത്ഥുമ്ഹി വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ജോതികത്ഥേരവത്ഥു ചതുതിംസതിമം.

൩൫. നടപുത്തകത്ഥേരവത്ഥു

ഹിത്വാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഏകം നടപുത്തകം ആരബ്ഭ കഥേസി.

സോ കിര ഏകം നടകീളം കീളയമാനോ വിചരന്തോ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. തസ്മിം ബുദ്ധപ്പമുഖേന ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം പിണ്ഡായ പവിസന്തേ ഭിക്ഖൂ ഏകം നടപുത്തം കീളന്തം ദിസ്വാ, “ആവുസോ, ഏസ തയാ കീളിതകീളിതം കീളതി, അത്ഥി നു ഖോ തേ ഏത്ഥ സിനേഹോ”തി പുച്ഛിത്വാ “നത്ഥീ”തി വുത്തേ “അയം, ഭന്തേ, അഭൂതം വത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ”തി ആഹംസു. സത്ഥാ തേസം കഥം സുത്വാ, “ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ സബ്ബയോഗേ അതിക്കന്തോ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൭. “ഹിത്വാ മാനുസകം യോഗം, ദിബ്ബം യോഗം ഉപച്ചഗാ;
സബ്ബയോഗവിസംയുത്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ”ന്തി.

തത്ഥ **മാനുസകം യോഗ**ന്തി മാനുസകം ആയുഞ്ചേവ പഞ്ച കാമഗുണേ ച. ദിബ്ബയോഗേപി ഏസേവ നയോ. **ഉപച്ചഗാ**തി യോ മാനുസകം യോഗം ഹിത്വാ ദിബ്ബം യോഗം അതിക്കന്തോ, തം സബ്ബേഹി ചതൂഹിപി യോഗേഹി വിസംയുത്തം അഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

നടപുത്തകത്ഥേരവത്ഥു പഞ്ചതിംസതിമം.

൩൬. നടപുത്തകത്ഥേരവത്ഥു

ഹിത്വാ രതിഞ്ചാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഏകം നടപുത്തകംയേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പുരിമസദിസമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ, “ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ രതിഞ്ച അരതിഞ്ച പഹായ ഠിതോ”തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൧൮. “ഹിത്വാ രതിഞ്ച അരതിഞ്ച, സീതിഭൂതം നിരൂപധിം;
സബ്ബലോകാഭിഭും വീരം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ”ന്തി.

തത്ഥ **രതി**ന്തി പഞ്ചകാമഗുണരതിം. **അരതി**ന്തി അരഞ്ഞവാസേ ഉക്കണ്ഠിതത്തം. **സീതിഭൂത**ന്തി നിബ്ബുതം. **നിരൂപധി**ന്തി നിരുപക്കിലേസം. **വീര**ന്തി തം ഏവരൂപം സബ്ബം ഖന്ധലോകം അഭിഭവിത്വാ ഠിതം വീരിയവന്തം അഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

നടപുത്തകത്ഥേരവത്ഥു ഛത്തിംസതിമം.

൩൭. വങ്ഗീസത്ഥേരവത്ഥു

ചുതിം യോ വേദീതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വങ്ഗീസത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി.

രാജഗഹേ കിരേകോ ബ്രാഹ്മണോ വങ്ഗീസോ നാമ മതമനുസ്സാനം സീസം ആകോടേത്വാ "ഇദം നിരയേ നിബ്ബത്തസ്സ സീസം, ഇദം തിരച്ഛാനയോനിയം, ഇദം പേത്തിവിസയേ, ഇദം മനുസ്സലോകേ, ഇദം ദേവലോകേ നിബ്ബത്തസ്സ സീസ"ന്തി ജാനാതി. ബ്രാഹ്മണാ "സക്കാ ഇമം നിസ്സായ ലോകം ഖാദിതു"ന്തി ചിന്തേത്വാ തം ദ്വേ രത്തവത്ഥാനി പരിദഹാപേത്വാ ആദായ ജനപദം ചരന്താ മനുസ്സേ വദന്തി "ഏസോ വങ്ഗീസോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ മതമനുസ്സാനം സീസം ആകോടേത്വാ നിബ്ബത്തട്ഠാനം ജാനാതി, അത്തനോ ഞാതകാനം നിബ്ബത്തട്ഠാനം പുച്ഛഥാ"തി. മനുസ്സാ യഥാബലം ദസപി കഹാപണേ വീസതിപി സതമ്പി ദത്വാ ഞാതകാനം നിബ്ബത്തട്ഠാനം പുച്ഛന്തി. തേ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം പത്വാ ജേതവനസ്സ അവിദൂരേ നിവാസം ഗണ്ഹിംസു. തേ ഭുത്തപാതരാസാ മഹാജനം ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥം ധമ്മസ്സവനായ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "കഹം ഗച്ഛഥാ"തി പുച്ഛിത്വാ "വിഹാരം ധമ്മസ്സവനായാ"തി വുത്തേ "തത്ഥ ഗന്ത്വാ കിം കരിസ്സഥ, അമ്ഹാകം വങ്ഗീസബ്രാഹ്മണേന സദിസോ നാമ നത്ഥി, മതമനുസ്സാനം സീസം ആകോടേത്വാ നിബ്ബത്തട്ഠാനം ജാനാതി, ഞാതകാനം നിബ്ബത്തട്ഠാനം പുച്ഛഥാ"തി ആഹംസു. തേ "വങ്ഗീസോ കിം ജാനാതി , അമ്ഹാകം സത്ഥാരാ സദിസോ നാമ നത്ഥീ"തി വത്വാ ഇതരേഹിപി "വങ്ഗീസസദിസോ നത്ഥീ"തി വുത്തേ കഥം വഡ്ഢേത്വാ "ഏഥ, ദാനി വോ വങ്ഗീസസ്സ വാ അമ്ഹാകം വാ സത്ഥു ജാനനഭാവം ജാനിസ്സാമാ"തി തേ ആദായ വിഹാരം അഗമംസു. സത്ഥാ തേസം ആഗമനഭാവം ഞത്വാ നിരയേ തിരച്ഛാനയോനിയം മനുസ്സലോകേ ദേവലോകേതി ചതൂസു ഠാനേസു നിബ്ബത്താനം ചത്താരി സീസാനി, ഖീണാസവസീസഞ്ചാതി പഞ്ച സീസാനി ആഹരാപേത്വാ പടിപാടിയാ ഠപേത്വാ ആഗതകാലേ വങ്ഗീസം പുച്ഛി - "ത്വം കിര സീസം ആകോടേത്വാ മതകാനം നിബ്ബത്തട്ഠാനം ജാനാസീ"തി? "ആമ, ജാനാമീ"തി. "ഇദം കസ്സ സീസ"ന്തി? സോ തം ആകോടേത്വാ "നിരയേ നിബ്ബത്തസ്സാ"തി ആഹ. അഥസ്സ സത്ഥാ "സാധു സാധൂ"തി സാധുകാരം ദത്വാ ഇതരാനിപി തീണി സീസാനി പുച്ഛിത്വാ തേന അവിരജ്ഝിത്വാ വുത്തവുത്തക്ഖണേ തഥേവ തസ്സ സാധുകാരം ദത്വാ പഞ്ചമം സീസം ദസ്സേത്വാ "ഇദം കസ്സ സീസ"ന്തി പുച്ഛി, സോ തമ്പി ആകോടേത്വാ നിബ്ബത്തട്ഠാനം ന ജാനാതി.

അഥ നം സത്ഥാ "കിം, വങ്ഗീസ, ന ജാനാസീ"തി വത്വാ, "ആമ, ന ജാനാമീ"തി വുത്തേ "അഹം ജാനാമീ"തി ആഹ. അഥ നം വങ്ഗീസോ യാചി "ദേഥ മേ ഇമം മന്ത"ന്തി. ന സക്കാ അപബ്ബജിതസ്സ ദാതുന്തി. സോ "ഇമസ്മിം മന്തേ ഗഹിതേ സകലജമ്ബുദീപേ അഹം ജേട്ഠകോ ഭവിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തേ ബ്രാഹ്മണേ "തുമ്ഹേ തത്ഥേവ കതിപാഹം വസഥ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ഉയ്യോജേത്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ലദ്ധൂപസമ്പദോ വങ്ഗീസത്ഥേരോ നാമ അഹോസി. അഥസ്സ സത്ഥാ ദ്വത്തിംസാകാരകമ്മട്ഠാനം ദത്വാ "മന്തസ്സ പരികമ്മം സജ്ഝായാഹീ"തി ആഹ. സോ തം സജ്ഝായന്തോ അന്തരന്തരാ ബ്രാഹ്മണേഹി "ഗഹിതോ തേ മന്തോ"തി പുച്ഛിയമാനോ "ആഗമേഥ താവ, ഗണ്ഹാമീ"തി വത്വാ കതിപാഹേനേവ അരഹത്തം പത്വാ പുന ബ്രാഹ്മണേഹി പുട്ഠോ "അഭബ്ബോ ദാനാഹം, ആവുസോ, ഗന്തു"ന്തി ആഹ. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ "അയം, ഭന്തേ, അഭൂതേന അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ"തി സത്ഥു ആരോചേസും. സത്ഥാ "മാ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം അവചുത്ഥ, ഇദാനി, ഭിക്ഖവേ,

മമ പുത്തോ ചുതിപടിസന്ധികുസലോ ജാതോ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൧൯. ‘‘ചുതിം യോ വേദി സത്താനം, ഉപപത്തിഞ്ച സബ്ബസോ;
അസത്തം സുഗതം ബുദ്ധം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണം.

൪൨൦. ‘‘യസ്സ ഗതിം ന ജാനന്തി, ദേവാ ഗന്ധബ്ബമാനുസാ;
ഖീണാസവം അരഹന്തം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **യോ വേദീ**തി യോ സത്താനം സബ്ബാകാരേന ചുതിഞ്ച പടിസന്ധിഞ്ച പാകടം കത്വാ ജാനാതി, തമഹം അലഗ്ഗതായ **അസത്തം,** പടിപത്തിയാ സുട്ഠു ഗതത്താ **സുഗതം,** ചതുന്നം സച്ചാനം ബുദ്ധതായ **ബുദ്ധം** ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ. **യസ്സാ**തി യസ്സേതേ ദേവാദയോ ഗതിം ന ജാനന്തി, തമഹം ആസവാനം ഖീണതായ **ഖീണാസവം,** കിലേസേഹി ആരകത്താ **അരഹന്തം** ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

വങ്ഗീസത്ഥേരവത്ഥു സത്തതിംസതിമം.

൩൮. ധമ്മദിന്നത്ഥേരീവത്ഥു

യസ്സാതി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മദിന്നം നാമ ഭിക്ഖുനിം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകദിവസഞ്ഹി തസ്സാ ഗിഹികാലേ സാമികോ വിസാഖോ ഉപാസകോ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ അനാഗാമിഫലം പത്വാ ചിന്തേസി - ‘‘മയാ സബ്ബം സാപതേയ്യം ധമ്മദിന്നം പടിച്ഛാപേതും വട്ടതീ’’തി. സോ തതോ പുബ്ബേ ആഗച്ഛന്തോ ധമ്മദിന്നം വാതപാനേന ഓലോകേന്തിം ദിസ്വാ സിതം കരോതി. തം ദിവസം പന വാതപാനേന ഠിതം അനോലോകേന്തോവ അഗമാസി. സാ ‘‘കിം നു ഖോ ഇദ’’ന്തി ചിന്തേത്വാ ‘‘ഹോതു, ഭോജനകാലേ ജാനിസ്സാമീ’’തി ഭോജനവേലായ ഭത്തം ഉപനാമേസി. സോ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ‘‘ഏഹി, ഏകതോ ഭുഞ്ജാമാ’’തി വദതി, തം ദിവസം പന തുണ്ഹീഭൂതോവ ഭുഞ്ജി. സാ ‘‘കേനചിദേവ കാരണേന കുപിതോ ഭവിസ്സതീ’’തി ചിന്തേസി. അഥ നം വിസാഖോ സുഖനിസിന്നവേലായ തം പക്കോസിത്വാ ‘‘ധമ്മദിന്നേ ഇമസ്മിം ഗേഹേ സബ്ബം സാപതേയ്യം പടിച്ഛാഹീ’’തി ആഹ. സാ ‘‘കുദ്ധാ നാമ സാപതേയ്യം ന പടിച്ഛാപേന്തി, കിം നു ഖോ ഏത’’ന്തി ചിന്തേത്വാ ‘‘തുമ്ഹേ പന, സാമീ’’തി ആഹ. അഹം ഇതോ പട്ഠായ ന കിഞ്ചി വിചാരേമീതി. തുമ്ഹേഹി ഛഡ്ഡിതം ഖേളം കോ പടിച്ഛിസ്സതി, ഏവം സന്തേ മമ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാഥാതി. സോ ‘‘സാധു, ഭദ്ദേ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ മഹന്തേന സക്കാരേന തം ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം നേത്വാ പബ്ബാജേസി. സാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ ധമ്മദിന്നത്ഥേരീ നാമ അഹോസി.

സാ പവിവേകകാമതായ ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം ജനപദം ഗന്ത്വാ തത്ഥ വിഹരന്തീ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ ‘‘ഇദാനി മം നിസ്സായ ഞാതിജനാ പുഞ്ഞാനി കരിസ്സന്തീ’’തി പുനദേവ രാജഗഹം പച്ചാഗഞ്ഛി. ഉപാസകോ തസ്സാ ആഗതഭാവം സുത്വാ ‘‘കേന നു ഖോ

കാരണേന ആഗതാ’’തി ഭിക്ഖുനീഉപസ്സയം ഗന്ത്വാ ഥേരിം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ‘‘ഉക്കണ്ഠിതാ നു ഖോസി, അയ്യേതി വത്തും അപ്പതിരൂപം, പഞ്ഹമേകം നം പുച്ഛിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗേ പഞ്ഹം പുച്ഛി, സാ തം വിസ്സജ്ജേസി. ഉപാസകോ തേനേവ ഉപായേന സേസമഗ്ഗേസുപി പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ അതിക്കമ്മ പഞ്ഹസ്സ പുട്ഠകാലേ തായ ‘‘അച്ചയാസി, ആവുസോ, വിസാഖാ’’തി വത്വാ ‘‘ആകങ്ഖമാനോ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ഇമം പഞ്ഹം പുച്ഛേയ്യാസീ’’തി വുത്തേ ഥേരിം വന്ദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തം കഥാസല്ലാപം സബ്ബം ഭഗവതോ ആരോചേസി. സത്ഥാ ‘‘സുകഥിതം മമ ധീതായ ധമ്മദിന്നായ, അഹമ്പേതം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ ഏവമേവ വിസ്സജ്ജേയ്യ’’ന്തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൨൧. ‘‘യസ്സ പുരേ ച പച്ഛാ ച, മജ്ഝേ ച നത്ഥി കിഞ്ചനം;
അകിഞ്ചനം അനാദാനം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തത്ഥ **പുരേ**തി അതീതേസു ഖന്ധേസു. **പച്ഛാ**തി അനാഗതേസു ഖന്ധേസു. **മജ്ഝേ**തി പച്ചുപ്പന്നേസു ഖന്ധേസു. **നത്ഥി കിഞ്ചന**ന്തി യസ്സേതേസു ഠാനേസു തണ്ഹാഗാഹസങ്ഖാതം കിഞ്ചനം നത്ഥി, തമഹം രാഗകിഞ്ചനാദീഹി **അകിഞ്ചനം** കസ്സചി ഗഹണസ്സ അഭാവേന **അനാദാനം** ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

ധമ്മദിന്നത്ഥേരീവത്ഥു അട്ഠതിംസതിമം.

൩൯. അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരവത്ഥു

ഉസഭന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ‘‘ന വേ കദരിയാ ദേവലോകം വജന്തീ’’തി (ധ॰ പ॰ ൧൭൭) ഗാഥാവണ്ണനായ വുത്തമേവ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ -

ഭിക്ഖൂ അങ്ഗുലിമാലം പുച്ഛിംസു - ‘‘കിം നു ഖോ, ആവുസോ അങ്ഗുലിമാല, ദുട്ഠഹത്ഥിം ഛത്തം ധാരേത്വാ ഠിതം ദിസ്വാ ഭായീ’’തി? ‘‘ന ഭായിം, ആവുസോ’’തി. തേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹംസു - ‘‘അങ്ഗുലിമാലോ, ഭന്തേ, അഞ്ഞം ബ്യാകരോതീ’’തി. സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, മമ പുത്തോ അങ്ഗുലിമാലോ ഭായതി. ഖീണാസവഉസഭാനഞ്ഹി അന്തരേ ജേട്ഠകഉസഭാ മമ പുത്തസദിസാ ഭിക്ഖൂ ന ഭായന്തീ’’തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൨൨. ‘‘ഉസഭം പവരം വീരം, മഹേസിം വിജിതാവിനം;
അനേജം ന്ഹാതകം ബുദ്ധം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ’’ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - അച്ഛമ്ഭിതട്ഠേന ഉസഭസദിസതായ **ഉസഭം** ഉത്തമട്ഠേന **പവരം** വീരിയസമ്പത്തിയാ **വീരം** മഹന്താനം സീലക്ഖന്ധാദീനം ഏസിതത്താ **മഹേസിം** തിണ്ണം മാരാനം വിജിതത്താ **വിജിതാവിനം** ന്ഹാതകിലേസതായ **ന്ഹാതകം** ചതുസച്ചബുദ്ധതായ **ബുദ്ധം** തം ഏവരൂപം അഹം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി അത്ഥോ.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസൂതി.

അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരവത്ഥു ഏകൂനചത്താലീസം.

൪൦. ദേവഹിതബ്രാഹ്മണവത്ഥു

പുബ്ബേനിവാസന്തി ഇമം ധമ്മദേസനം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവഹിതബ്രാഹ്മണസ്സ പഞ്ഹം ആരബ്ഭ കഥേസി.

ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ഭഗവാ വാതരോഗേന ആബാധികോ ഹുത്വാ ഉപവാണത്ഥേരം ഉണ്ഹോദകത്ഥായ ദേവഹിതബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികം പഹിണി. സോ ഗന്ത്വാ സത്ഥു ആബാധികഭാവം ആചിക്ഖിത്വാ ഉണ്ഹോദകം യാചി, തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ "ലാഭാ വത മേ, യം മമ സന്തികം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഉണ്ഹോദകസ്സത്ഥായ സാവകം പഹിണീ"തി ഉണ്ഹോദകസ്സ കാജം പുരിസേന ഗാഹാപേത്വാ ഫാണിതസ്സ ച പുടം ഉപവാണത്ഥേരസ്സ പാദാസി. ഥേരോ തം ഗാഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഉണ്ഹോദകേന ന്ഹാപേത്വാ ഉണ്ഹോദകേന ഫാണിതം ആലോളേത്വാ ഭഗവതോ പാദാസി, തസ്സ തങ്ഖണേയേവ സോ ആബാധോ പടിപസ്സമ്ഭി. ബ്രാഹ്മണോ ചിന്തേസി - "കസ്സ നു ഖോ ദേയ്യധമ്മോ ദിന്നോ മഹപ്ഫലോ ഹോതി, സത്ഥാരം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി സോ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "കത്ഥ ദജ്ജാ ദേയ്യധമ്മം, കത്ഥ ദിന്നം മഹപ്ഫലം;
> കഥഞ്ഹി യജമാനസ്സ, കഥം ഇജ്ഝതി ദക്ഖിണാ"തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൯൯);

അഥസ്സ സത്ഥാ "ഏവരൂപസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദിന്നം മഹപ്ഫലം ഹോതീ"തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണം പകാസേന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ൪൨൩. "പുബ്ബേനിവാസം യോ വേദി, സഗ്ഗാപായഞ്ച പസ്സതി;
> അഥോ ജാതിക്ഖയം പത്തോ, അഭിഞ്ഞാവോസിതോ മുനി; (സം॰ നി॰ ൧.൧൯൯);
> സബ്ബവോസിതവോസാനം, തമഹം ബ്രൂമി ബ്രാഹ്മണ"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ പുബ്ബേനിവാസം പാകടം കത്വാ ജാനാതി, ഛബ്ബീസതിദേവലോകഭേദം സഗ്ഗഞ്ച ചതുബ്ബിധം അപായഞ്ച ദിബ്ബചക്ഖുനാ പസ്സതി, അഥോ ജാതിക്ഖയസങ്ഖാതം അരഹത്തം പത്തോ, അഭിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മം അഭിജാനിത്വാ പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനിത്വാ പഹാതബ്ബം പഹായ സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികത്വാ വോസികോ നിട്ഠാനം പത്തോ, വുസിതവോസാനം വാ പത്തോ, ആസവക്ഖയപഞ്ഞായ മോനഭാവം പത്തത്താ മുനി, തമഹം സബ്ബേസം കിലേസാനം വോസാനം അരഹത്തമഗ്ഗഞാണം ബ്രഹ്മചരിയവാസം വുത്ഥഭാവേന സബ്ബവോസിതവോസാനം ബ്രാഹ്മണം വദാമീതി.

ദേസനാവസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു. ബ്രാഹ്മണോപി പസന്നമാനസോ സരണേസു പതിട്ഠായ ഉപാസകത്തം പവേദേസീതി.

ദേവഹിതബ്രാഹ്മണവത്ഥു ചത്താലീസം.

ബ്രാഹ്മണവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഛബ്ബീസതിമോ വഗ്ഗോ.

നിഗമനകഥാ

ഏത്താവതാ സബ്ബപഠമേ യമകവഗ്ഗേ ചുദ്ദസ വത്ഥൂനി, അപ്പമാദവഗ്ഗേ നവ, ചിത്തവഗ്ഗേ നവ, പുപ്ഫവഗ്ഗേ ദ്വാദസ, ബാലവഗ്ഗേ പന്നരസ, പണ്ഡിതവഗ്ഗേ ഏകാദസ, അരഹന്തവഗ്ഗേ ദസ, സഹസ്സവഗ്ഗേ ചുദ്ദസ, പാപവഗ്ഗേ ദ്വാദസ, ദണ്ഡവഗ്ഗേ ഏകാദസ, ജരാവഗ്ഗേ നവ, അത്തവഗ്ഗേ ദസ, ലോകവഗ്ഗേ ഏകാദസ, ബുദ്ധവഗ്ഗേ നവ, സുഖവഗ്ഗേ അട്ഠ, പിയവഗ്ഗേ നവ, കോധവഗ്ഗേ അട്ഠ, മലവഗ്ഗേ ദ്വാദസ, ധമ്മട്ഠവഗ്ഗേ ദസ, മഗ്ഗവഗ്ഗേ ദ്വാദസ, പകിണ്ണകവഗ്ഗേ നവ, നിരയവഗ്ഗേ നവ, നാഗവഗ്ഗേ അട്ഠ, തണ്ഹാവഗ്ഗേ ദ്വാദസ, ഭിക്ഖുവഗ്ഗേ ദ്വാദസ, ബ്രാഹ്മണവഗ്ഗേ ചത്താലീസാതി പഞ്ചാധികാനി തീണി വത്ഥുസതാനി പകാസേത്വാ നാതിസങ്ഖേപനാതിവിത്ഥാരവസേന ഉപരചിതാ ദ്വാസത്തതിഭാണവാരപമാണാ **ധമ്മപദസ്സ അത്ഥവണ്ണനാ** നിട്ഠിതാതി.

പത്തം ധമ്മപദം യേന, ധമ്മരാജേനനുത്തരം;
ഗാഥാ ധമ്മപദേ തേന, ഭാസിതാ യാ മഹേസിനാ.

സതേവീസാ ചതുസ്സതാ, ചതുസച്ചവിഭാവിനാ;
സതത്തയഞ്ഹി വത്ഥൂനം, പഞ്ചാധികാ സമുട്ഠിതാ.

വിഹാരേ അധിരാജേന, കാരിതമ്ഹി കതഞ്ഞുനാ;
പാസാദേ സിരികൂടസ്സ, രഞ്ഞോ വിഹരതാ മയാ.

അത്ഥബ്യഞ്ജനസമ്പന്നം, അത്ഥായ ച ഹിതായ ച;
ലോകസ്സ ലോകനാഥസ്സ, സദ്ധമ്മട്ഠിതികമ്യതാ.

താസം അട്ഠകഥം ഏതം, കരോന്തേന സുനിമ്മലം;
ദ്വാസത്തതിപമാണായ, ഭാണവാരേഹി പാളിയാ.

യം പത്തം കുസലം തേന, കുസലാ സബ്ബപാണിനം;
സബ്ബേ ഇജ്ഝന്തു സങ്കപ്പാ, ലഭന്തു മധുരം ഫലന്തി.

പരമവിസുദ്ധസദ്ധാബുദ്ധിവീരിയപടിമണ്ഡിതേന സീലാചാരജ്ജവമദ്ദവാദിഗുണസമുദയസമുദിതേന സകസമയസമയന്തരഗഹനജ്ഝോഗാഹണസമത്ഥേന പഞ്ഞാവേയ്യത്തിയസമന്നാഗതേന തിപിടകപരിയത്തിപ്പഭേദേ സാട്ഠകഥേ സത്ഥുസാസനേ അപ്പടിഹതഞാണപ്പഭാവേന മഹാവേയ്യാകരണേന കരണസമ്പത്തിജനിതസുഖവിനിഗ്ഗതമധുരോദാരവചനലാവണ്ണയുത്തേന യുത്തമുത്തവാദിനാ വാദീവരേന മഹാകവിനാ പഭിന്നപടിസമ്ഭിദാപരിവാരേ ഛളഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാദിപ്പഭേദഗുണപടിമണ്ഡിതേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേ സുപ്പതിട്ഠിതബുദ്ധീനം ഥേരവംസപ്പദീപാനം ഥേരാനം മഹാവിഹാരവാസീനം

വംസാലങ്കാരഭൂതേന വിപുലവിസുദ്ധബുദ്ധിനാ **ബുദ്ധഘോസോ**തി ഗരൂഹി ഗഹിതനാമധേയ്യേന ഥേരേന കതായം **ധമ്മപദട്ഠകഥാ** -

താവ തിട്ഠതു ലോകസ്മിം, ലോകനിത്ഥരണേസിനം;
ദസ്സേന്തീ കുലപുത്താനം, നയം സദ്ധാദിബുദ്ധിയാ.

യാവ ബുദ്ധോതി നാമമ്പി, സുദ്ധചിത്തസ്സ താദിനോ;
ലോകമ്ഹി ലോകജേട്ഠസ്സ, പവത്തതി മഹേസിനോതി.

ഇതി തേവീസാധികചതുസതഗാഥാപഞ്ചാധികതിസതവത്ഥുപടിമണ്ഡിതാ

ഛബ്ബീസതിവഗ്ഗസമന്നാഗതാ ധമ്മപദവണ്ണനാ സമത്താ.

ധമ്മപദ-അട്ഠകഥാ സബ്ബാകാരേന നിട്ഠിതാ.